

**THE BOOK WAS
DRENCHED**

ప్రారంభ

క ం బ రా మ్మా య న ము

(ద్వితీయ సంపుటము)

పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డి

క ర్త .

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_206057

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No.

T81

S77K

Accession No. P. G. T875

Author

శ్రీ రామలక్ష్మణుడు, పూచలపట్టు.

Title

కంఠ రామాయణము. 1953.

This book should be returned on or before the date last marked below.

శ్రీరామ.

పంబరామాయణము.

(ఆంధ్రానువాదము.)

Post Graduate Library
College of Arts & Commerce, O. U.

ద్వితీయ సంపుటము

(సుందర, యుద్ధకాండములు)

ప్రంథకర్త:

ప్రొఫెసర్ జి. వి. శాస్త్రి

—•••••

చిత్రాలు

ప్రొఫెసర్ జి. వి. శాస్త్రి ముద్రాణము.

1953

మూల్యము 12-8-0.

కవిచక్రవర్తి కంబకవి

శ్రీరామ.

విజ్ఞప్తి.

ప్రథమ సంపుటము ముద్రణ మంత శ్రమ యొసగలేదు. కాలము సుభిక్షమై జనుల హృదయములు విశాలములై యుండెను. మిత్రుల సాయమున నది సులభముగ నెఱవేఱెను. తరువాతి కాలము తాఱుమాఱెనది. వాసలులేవు. బావులును త్రవ్వకొలదిని చిత్రముగా మఱిమఱి నీరడుగంటుచుండెను. చిత్తూరుజిల్లా ప్రజలు పొందరాని హృదయ విచాగక దశను పొందిరి. తినఁగూడు త్రాగనీరు కఱవయ్యె. పల్లెటూళ్లలో ముప్పాతిక ముప్పీసము జనము గంజకేంద్రములవలన ప్రాణములు నిలుపుకొనఁగలిగెను. ఇట్టి స్థితిలో ద్వితీయ సంపుటము ముద్రణము తలపెట్టుటయు నపచారమగునని యూరకుండితి. ఇట్లుండ, ఎన్నఁడో కోరియుండిన కాగితములు కలకత్తానుండి వచ్చి దిగినవి. పైస చేతలేని యేను వేయిమ్యన్నూట యేబదిరూపిక లెలునుండితెత్తు? వలదని వదలుట యెట్లు? అని డోలాందోళిత మనస్కుడనై యుండ నా ప్రాంతశిష్యుఁడును గురుభక్తి యుక్తుఁడును అత్తడునై యున్న శ్రీ L. G. వెంకటమునినాయఁడు తన కెన్నియో చిక్కులుండినను ధైర్యవాక్కులాడి ధనసాహాయ్యముచేసి కాగితములను దించుకొనెను.

అట్టియెడ నెల్లారఁ బ్రతి వత్సరము జరపు తిక్కన వర్ధంతికి శ్రీ శ్రీ తిక్కవరపు రామిరెడ్డిగారు నన్ను (7—31—53) పిలిపించి నూటపదునాఱు లొనఁగి నమ్మానించిరి. శ్రీ బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారు మఱునాఁడు కంబరామాయణము నందలి కొన్ని ఘట్టములు చదువఁగోరిరి. విన్నవారందఱు సంతసించి రెండవభాగముకూడ త్వరలో అచ్చగుట మేలని యభిప్రాయము లొసంగిరి. అచ్చటి న్యాయవాదులును నరసులు నగు శ్రీ ఎం. సుబ్బరావుగారు (బి. ఏ., బి. ఎల్., ఆడ్వొకేటు) ఇట్టి నర్హులముల కెన్నింటికో సాయపడిన శ్రీ తి. రామిరెడ్డిగారే దీనికిని పూనుకొనఁగలరని యాశించుచుంటిమనిరి. దానికి శ్రీ రెడ్డిగారిక చిటునవ్వు కటాక్షించిరి. అది అంగీకార నూచకమో మఱియేమో అప్పటి నామంద బుద్ధికండులేదు.

ఇయ్యది జరగిన మఱి పదిదినములలో మదరాసున, కార్తైకుడివాసులు కంబకవిభక్తులు నగు శ్రీ. సా. గణేశగారు శ్రీ బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారిని సంధించిన తఱిఁ దామ్రేటేట నడపుచున్న కంబా తిరునాళ్లకు ఆహ్వానింపఁగా 'నన్ను పిలుచు

కంటే కంబరామాయణము నాంధ్రీకరించియున్న మా శ్రీరాములురెడ్డిగారిని పిలుచుట అన్నివిధముల ప్రయోజనకరము కదా? యనుడు నాతఁ డపరిమిత మోదమంది నాఁడే పెద్దయు త్తర మొందు వ్రాయుచు తంతులపై నన్నుకారి తిరునాళ్లకు పిలిపించి యతిథి సత్కారములతోడ నామహాసభలో (28—31—53) 'మహాదాతలు' 'కుబేరులు' అని విఖ్యాతి గడించిన శ్రీ డాక్టరు అశ్వపృసెట్టిగారి హస్తముల మీఁదుగా నాశోక్కు కనకాంబర మొనఁగి సత్కరించె. ఆసభకు దక్షిణ దేశమందంతట నుండియు మహానాయకులు పండితులు కవులు నాలుగైదు వందలకు పైఁగా వచ్చియుండిరి. ఆ యందఱతో నాకు పరిచయ భాగ్యము లభించినది. వేలకొలఁది నిండిన ఆ సభ జరిగిన నాలుగు దినములు నన్ను స్వర్గ సభాశాసననిపించినవి.

ఇంతటి సన్మానమునకు కారకులు శ్రీ బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారే కద! యని వారిశోక కృతజ్ఞతా లేఖ వ్రాయుచు కంబరామాయణము ద్వితీయ సంపుట ముద్రణ మొందు రెండు వారములలో నారంభింప యర్జించుచున్నాఁడనని సూచించితి. ఆయుత్తరమును వారి మామగారగు శ్రీ తి. రామిరెడ్డిగారు తిలకించి రెండువేల రూపికలు (Draft) పంపుచు 'దీని నుంచుకొని ముద్రణ మారంభింపుడు. కొఱవడినది మరల సంపెద' మని వ్రాసిన లేకను గాంచి యాశ్చర్యచకితుఁడనై 'లోకము కోరకున్నను ఉపకరించుచుండుట ఘనుల లక్షణము కదా!' యని నన్ను నేన సమోధాన పఱచుకొని యీ ముద్రణము వ్యయశ్రమము నుంచేని లేక నెఱవేర్పఁగలిగితి. కారైక్కుడి సమ్మాన వృత్తాంతము అన్నిఅంగ్ల పత్రికలును ఛాయాచిత్రములతోడ అన్ని అఱవ పత్రికలును వెల్లడించినవి. అది కాంతి 'తిరువాన్కూరు రెడ్డియార్' ఐక్య సంఘమువారు నా పరిశ్రమము జ్ఞాఫించుచు నూటయొక్క రూపికలు కానుకగా సంపిరి. అంతకు మున్నగనే చెన్నరాష్ట్ర ప్రధానామాత్యులుగా నుండిన మానసియులు శ్రీ ఓమందూరు పెద రామస్వామి రెడ్డిగారొక నూట పదునాఱు రూపాయ లంపిరి. ప్రథమ సంపుట ముద్రణాంతరము నూట పదునాఱులు పంపిన రాజపోషకులు.

శ్రీమతి ఇనుగుర్తి జానకమ్మగారు, పరమేశ్వర మంగళము.

శ్రీ T. N. విశ్వనాథరెడ్డిగారు, (M. P.) మదనపల్లె.

ఏఁబది రూపికలంపిన పోషకులు.

శ్రీ L. G. వెంకటమునినాయఁడుగారు, చిత్తూరు.

„ G. బాలగురప్పనాయఁడుగారు, చిత్తూరు.

„ D. రామలింగారెడ్డిగారు, విజయకుమార ఆయిర్ మిల్స్, తిరుత్తని.

విద్యోత్సవకులు
 శ్రీ శ్రీ తిక్కవరపు రామి రెడ్డి గారు
 నల్లూరు.

ఇరువది యైదు రూపికలంపిన ప్రోత్సాహకులు.

- శ్రీ క. సుబ్రహ్మణ్యపిళ్లగారు, పట్రపల్లి.
 ,, క. నాగరత్నపిళ్లగారు, పట్రపల్లి.
 ,, క. నాగరత్నపిళ్లగారు, పుత్తూరు.
 ,, పెద్దబజ్జనాయఁడుగారు, మోదుగలపల్లి.
 ,, సి. నరసింహరెడ్డిగారు, సంతపల్లి.
 ,, మణియం శ్రీరాములురెడ్డిగారు, పుణ్యసముద్రం.
 ,, క. సుబ్రహ్మణ్యపిళ్లగారు, పుణ్యసముద్రం.
 ,, వెంకటసామిరెడ్డిగారు, ద్వారకాపురం.
 ,, దొరసామిరెడ్డిగారు, ద్వారకాపురం.
 ,, అగరం రఘునాథరెడ్డిగారు, అగరంపల్లి.
 ,, ఎ. కృష్ణమనాయఁడుగారు, అగరంపల్లి.
 ,, గాం. గోవిందశెట్టిగారు, కాణిపాకు.
 ,, క. సుబ్రహ్మణ్యపిళ్లగారు, కాణిపాకు.
 ,, జి. శ్రీనివాసులనాయఁడుగారు, కాకర్లవారిపల్లి.
 ,, జి. నల్లచెంగమనాయఁడుగారు, కాకర్లవారిపల్లి.
 (శ్రీ గ. చిన్నయ్యనాయఁడుగారు, తిమ్మోజిపల్లి, (కాణిపాకు).
 ,, మణియం. నారాయణసామిరెడ్డిగారు, చినకాంపల్లి.
 ,, కరింరెడ్డిగారు, చినకాంపల్లి.
 ,, రా. చంద్రయ్యనాయఁడుగారు, మారేడుపల్లి.
 ,, మొ. చిన్నచిన్నమరెడ్డిగారు, పుత్తూరు.
 ,, మణియం. మొ. జయరామరెడ్డిగారు, పుత్తూరు.
 ,, నడిపి. కృష్ణారెడ్డిగారు, పుత్తూరు.
 ,, కరణం. గంగాధరపిళ్లగారు, లేగల్లు.
 ,, చ. చెంగమనాయఁడుగారు, గారంపల్లి.

ఏబది రూపికలంపిన ప్రోత్సాహకులు

- శ్రీ ఎఱ్ఱేపల్లి. దొరసామిరెడ్డిగారు, చినకాంపల్లి.
 ,, P. మునిరెడ్డిగారు, పులికల్లు.
 ,, K. వణ్మంగంగారు, బెంగళూరు.

- శ్రీ C. రాజగోపాలపిల్లగారు, మైశూరు.
 ,, దేవరాజులురెడ్డిగారు, వెణ్ణంపల్లి మిట్టూరు.
 ,, D. కృష్ణమూర్తి గావుగారు, బి. ఏ. బి. ఎల్. అడ్వోకేటు, చిత్తూరు.

ఇరువదియైదు రూపికలంపిన ప్రోత్సాహకులు.

- శ్రీ టి. నరసింహారెడ్డి, మట్టిపాడు, వాయల్ పాడు తాలూకా
 ,, టి. సి. మల్ రెడ్డి, మట్టిపాడు, ,,
 శ్రీ శేషయ్యనాయుడుగారు, మండీ, చిత్తూరు.
 ,, P. తులసిరెడ్డిగారు, వెణ్ణంపల్లి మిట్టూరు.
 ,, మణియం తిరుమలప్పనాయుడుగారు, వడ్రాంపల్లి.
 ,, R. శంకరరావుగారు, బి. ఏ. బి. ఎల్. అడ్వోకేటు, చిత్తూరు.
 ,, G. శ్రీరామరెడ్డిగారు, చింతవర్తి.
 ,, P. రామనాథరెడ్డిగారు, సింహరాజపురము, రామకృష్ణరాజుపేట.
 శ్రీ అప్పిరెడ్డిగారు, నాగేంద్రపురము.
 ,, నటకల రామనాథం శెట్టిగారు, జవిలి వ్యాపారులు, చిత్తూరు.
 ,, T. K. T. వీరాచారిగారు, బి. ఏ. బి. ఎల్. అడ్వోకేటు, చిత్తూరు.
 ,, K. సదాశివశెట్టిగారు, జవిలి, చిత్తూరు.
 ,, బీరం రామారెడ్డిగారు, పర్లపాడు.
 ,, గోవిందరాజులునాయుడుగారు, సంతపేట, చిత్తూరు.
 ,, వాటంబాటి వెంకటరమణయ్య శెట్టిగారు, చిత్తూరు.
 ,, అ. చిన్నసామినాయుడుగారు, పరమేశ్వరమంగలము.
 ,, K. చిరంజీవులగారు, కాగితములవ్యాపారి, 4. బందరుపేట, మదరాసు.
 ,, G. రఘునాథరెడ్డిగారు, గుండ్లపల్లి.
 ,, G. V. గోవిందసామినాయుడుగారు, Mg. Agent, S. V. Mills Ltd.,
 ఉడుమలపేట, కోయంబుత్తూరుజిల్లా.
 ,, N. రామచంద్రశెట్టిగారు, జవిలివ్యాపారులు, చిత్తూరు
 ,, మిట్టా కృష్ణయ్య శెట్టిగారు, బి. ఎ, అందు బ్రదర్స్, చిత్తూరు.

వీరి యపారాధరమును శ్లాఘించుచు వీరి కిహోధి కాయురారోగ్య భాగ్యాదికములొసంగుఁ గాత మని శ్రీరామచంద్రుని ప్రార్థించుచున్నాఁడను.

మదీయ హితైషులు ఆ ప్రబంధులునగు శ్రీ శాక్తరు కట్టమంది రామ లింగారెడ్డిగారు నన్నత్యంత ప్రేమతో మైనూరికిఁ బిలిపించిరిని కంబరామాయణము నకు పీఠిక ప్రాసించిరి. వారు రెండవ భాగ ముద్రణ ప్రతిని చూడకయే పరమ పద మలంకరించినందులకు మిక్కిలి చింత గలిగెను. కాలము సడ్డుకొన నెవరి వశము? వారి యాత్మ పరమ పదమున నున్నతశాంతి సౌఖ్యమునందుఁ గాతమనుట కంటె చేయఁగల దేమి కలదు?

మహాభారతమును భాసమహాకవి నాటకములను అధ్యాత్మ రామాయణమును కంబకవి చక్కగా ననుసరించెననుటకుఁ గొన్ని యుదాహరణములు కలవు.

భగదత్తుని ఏనుఁగునుచూచి యుద్ధకాండమున ఉన్నత్తుని ఏనుఁగును పిశాచుని గుఱ్ఱమును కల్పించె ననఁదగియున్నది. భాసుని అభిషేకనాటకమున నొకచో వాలి నముద్రమును మఱించెనని కలదు. కంబకవి వాలి పేరుపము నభివర్ణించు పట్టు లందా విషయము నుటఁకించి యున్నాఁడు.

పటలములకడ వ్రాయఁబడిన యంకె లా పటలము నందున్న అజవ పద్యముల సంఖ్యలు.

ప్రథమ సంపుట మందొండు రెండు మార్పులు కావించఁబడినవి. అవి, ౨౧ పుట ౧౭౨ పద్యమున మొదటి రెండవ పాదములు.

అధికమై యుప్పొంగు * సర్దిపాథోరాశి
 నీవియ్య తేప్పచే * నీదినాడు
 జ్ఞానార్ణవంబు ససంఖ్యాక సద్గ్రంథ
 తీరియను నొకచే * దాఁటినాడు

అనియు, ౩౩౩ పుట, ౬౩౧ పద్యము మొదటిపాదమును

నరవిన్నె మృది నూరకుండఁ జనదో * సాధింపఁగా రానిచో
 అనియు, నాల్గవపాదమును

కృశించి కందితిలలో నీర్వాళువుర గెల్తురే?
 అనియు మార్పుకొననగును.

ప్రథమ సంపుటమందే మఱికొన్ని అచ్చు తప్పులు, నాతప్పులును.

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
(9) (దక్షిణ) 7	రాలు	రాల్పు		౨౯౬	౧౨	బల్కుచుక	బల్కుచు
(14) ,, 22	లక్షణమను	లక్షణమను		30౬	౧౯	ద్ర	ద
(16) ,, 6	సంచయ	సంచయ		3౨౨	౧	బాగుగా	బాగుగ
				3౫౧	౨౪	ససమూ	సమూ
				3౬౬	2	దెలియం	దెలియం
౧౦3	౨	దరుణి	దరుణి	3౭౪	3	లందుడి	లందుడి
౧౨౨	౫	దాల్చిన	దాల్చిన	3౭౯	౨౨	మింగ	మింగ
౧3౦	౧౧	సర్	సర్	3౮౦	౨3	మరణింప	మరణింప
౧౪౧	౫	కిర్ర	కిర్ర	3౯౨	౨	కందోయియక	నేత్రద్యయిక
౧౫౬	౧౯	పనితల	పనితల	3౯౯	౧3	దుఃఖ	దుఃఖం
౧౯౭	౨౦	నినిచెను	నినిచెను	౪౧3	౨	పాయంగ	పాయంగ
౨౦౭	౨౧	(32)	(2౪2)	,,	౧౯	దలంచి	దలంచి
౨౨౫	౨	మండింగె	మండింగె	౪౧౪	౨౬	నిరర	నిరర
౨3౨	౨౫	వాతఁడు	రామఁడు	౪౩౯	౨	గారు	సొప్పె
౨౪౬	౨౭	మేనిపయి	తర్రువు	,,	,,	మూఁగెక	మూఁగెక
౨౫౫	౨3	అడిక	అడిక	౪౬౯	2	యన్న	యన్న
౨౬౨	౨	ప్రేతి	ప్రేతి	,,	3౧	మనోలుం	మనోలుం
,,	౨2	నరాసి	నరాసి	౪౭౬	౫	గూర్పుం	గూర్పుం
౨౮౧	౧౦	యంత్ర	యంత్ర	౪౭౮	౧3	వెన్న	వెన్న
౨౮౪	౧	తనయల	తనయల	౪౩౪	౬	వీరుఁజేనియొన	పాటివీరుఁదొన
౨౮౪	౯	సంచయ	సంచయ	౫౦౦	3౦	వోళ్ళు	వోళ్ళు

ద్వితీయ సంపుట మందలివి.

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
౪౧	౨౪	నెయి	నేయి	౨౦౨	౧౬	మన	మన
౧౧౨	౨	నరు	నరు	3౭౬	3౦	విధు	విధు

ఇట్టివి మఱియు నుండవచ్చు. చదువరులు నన్ను తిట్టచున్నది దిద్దుకొందురుగాక.

పండిత శ్రేష్ఠుల యభిప్రాయములు తెప్పించి ముద్రించు కోరిక నాకు లేదు. అట్లయ్యు నొండు రెండు తప్పని సరిగ వేయవలసివచ్చె. నాకెల్ల విధముల నిట్లు తోడుపాటు చూపి గౌరవించి ప్రోత్సహించిన పూజ్యులకు నా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతాభి వందనము లర్పించుచున్నాఁడ. వారికి జగద్రక్షకుడగు శ్రీరామ చంద్రమూర్తి ఇతోధిక చిరాయురున్నతు లొనఁగుఁగాత.

ఇట్లు

సుధీ విధేయుఁడు,

పూతలపట్టు శ్రీ రాములు రెడ్డి.

శుద్ధా శుద్ధ పత్రికలో ముటికొన్ని

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
xvii	౨౯	కారదా	భారతీ	౨౧౩	౨	నంసారి	నంసారి
xviii	౨౧	మంధ్ర	అంధ్ర	౨౧౬	౧	చుండ	చునుండ
౧౫	౨౬	బ్రథి	ప్రథి	౨౬౦	౧౬	దాంచె	దాంచె
౬౪	౭	చెడ	బెడ	౩౦౩	౧౯	యింద్ర	యింద్ర
౭౭	౧౫	కాహులు	కరములు	౩౧౬	౧౫	కేశు	కేశు
౭౯	౨౧	కతవ	కతవ	౩౨౬	౨౪	దోరంపు	దోరంపు
౭౯	౨౭	వచ్చిన	వచ్చిన	౩౭౭	౨౫	దను	తను
౮౯	౨౮	పత్తులై	పత్తులై	౩౯౨	౨౯	విలపిం	విలపిం
౧౦౪	౩౨	పగా	పగా	౩౯౪	౨౧	జీక	చీక
౧౧౪	౨	లఘిం	లఘిం	౩౯౯	౨	పోయగ	పోయు క
౧౧౮	౨౧	మలయ	మలయ	౪౦౦	౬	కర	కర
౧౨౫	౧౪	నమ్యాన్య	నమ్యాన్య	౪౧౭	౭	యవయం	యవయవం
౧౫౩	౨౯	మాయ	మాయా	౪౨౨	౩౨	తీసి	తీసి
౧౭౭	౨౯	తోరపు	తోరపు	౪౪౪	౨౪	నగ	నగా
౧౮౦	౨౩	గోప	కోప	౪౫౪	౩౦	ఖగేంద్ర	ఖగేంద్ర
౧౮౦	౨౪	నగ	నగా	౪౫౫	౨౬	తెగినవి	తెగినవి
౨౦౬	౧౧	దుష్కృత	దుష్కృత	౪౬౨	౨౭	నిభండుతా	మృగేంద్ర! నీవు
౨౧౦	౭	చమడెం	చమడెం			మరణ - మం	మృతి నం

౨౪౬ పుటలో ౧౨౩కి పద్యములో మొదటి రెండు పాదము లిట్లు మార్పుకొనునది.

చ॥ అని మఱి చేరదీసి ప్రియ ♦ మారంగ బిగ్గంగవుంగిలించి మై
బుణుకుచుఁ దేవతేపలుగఁ ♦ బొంగెడి బ్రాంతిని బాష్పపూర్ణవీ

పోరపాటున విడిచిపోయిన పద్యములు.

సుందర కాండమున ౧౦౦ పుట

తే॥ తప్పి దనుజనుతుఁడు ♦ తడఁబడ కవలీల, గగనమునకు నెగసె ♦ గాడ్చుపట్టి
యంతలోన నున్న యరదంబు లన్నింటిక, గాలఁదన్ని విఱచిచిక్కులఁద్రోచె. ౯౩కి

యుద్ధకాండము పూర్వభాగమున ౨౦౯ పుటలో 'తాలును చెట్లు'

అను పద్యమునకుఁ దరువాత

ఉ॥ వీని బలాదికంబు తల ♦ పెట్టిన వాలునఁగట్టు గోత్రభి

తూన్చు నురఃస్థలంబు నొక ♦ తూవున వచ్చిన రామచంద్రుఁడే

పూని వధింపవచ్చు ననఁ ♦ బోలును గాని మనంగ నాన లో

నూనిన యొక్కఁడొక యొక ♦ యొప్పుమి వీనికిఁ జేయనెంచునే? ౧౩౭

యుద్ధకాండము ఉత్తరభాగమున ౩౪౪ పుట ౨౮౩ పద్యమున 'ఋషభండు'

అను సీనకమున కెత్తుగీతి.

తే॥ గంధమాదనుఁ డూర్వశిఁగలయనేగె, దక్కువానరులెల్ల సప్త్రములు గ్రువ్వఁ
బ్రజ్జచెడఁగఁ బ్రాణంబులఁ బాసివారు, వశ్రవైరి బ్రహ్మస్రంబువై చుకతన ౨౮౩

గీత తట ర క పంక్తిలో

తప్పు! తొలఁగు నిధి నొందు మానవు • తోయమనియొ

ఒప్పు! పోయి యెడ్చి కన్నులఁగన్న • పోల్కియనియొ

తట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	తట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
౮౬	౩౧	బ్రహ	బ్రహ్మ	౨౮౩	౯	తేరి	తేరి
౨౦౧	గీ	కుడ	కుడి	౨౯౫	౨౨	నిట్టి	గట్టి
౨౨౮	౭	సోఁకు	సోఁకు	౩౬౩	౯	క్రమ	కమ
౨౩౫	౧	విని	విన	౩౮౪	౬	గానం	గానం
౨౩౬	౧	దాని	దాన	౪౧౭	౧౪	చుండి	తుండి
౨౫౪	౯	వేల్పు	వేల్పు	౪౯౧	౧౭	వీధి	విధి
౨౭౪	౨౬	నైన్య	నైన్యం	౪౯౬	౧౮	తేక్ష	తేక్ష

ప్రథమ సంపుటములో

తట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
౧౨౭	౨	రామునందును	యశమునందును
౩౦౨	౧౦	గల తాళఫలంబు తొఱ్ఱల	గనుపట్టెడి తాటి బొప్పి ల

డాక్టరు కట్టమంచి రామలింగా రెడ్డి గారు.

శ్రీరామ.

ప్రీతిక .

జాతిచేత తెనుగువారును అటవవారును ఒక్కరయని శాస్త్రజ్ఞుల సిద్ధాంతము. వీరిరువురకును ఎన్నియో తరముల క్రిందట సామాన్యమైన లెగ ఒక్కటి యుండెడిది. ఆయాదిమకాలములో దానిపేరెద్దియో అది యెంత విస్తీర్ణముగ మన దేశమందు వ్యాపించియుండెనో నిర్ధారణముగ నిప్పు డెఱుంగఁజాలము. సింధునదీ తీరమున మూడునాలుగువేల యేండ్ల క్రిందట ప్రసిద్ధిగ నుండినట్లు మొహెంజో దారో ఇత్యాదిస్థలముల నిప్పుడు బహిరంగ పఱుపఁబడిన పురాతనవస్తు సామగ్రిలు ఇత్యాది చిహ్నములచే ఇది దేశమంతట వ్యాపించియుండిన జాతియని యేర్పడియెడిది. దాక్షిణ్యము మాత్రము కాదు. ఈ జనము నిప్పటివారు ద్రావిడులని పేర్కొనుచున్నారు. ఈ మహా వృక్షముయొక్క శాఖలో అనేకములు. ఎన్నియని, ఎంతదూరము ఎన్ని దిక్కుల వ్యాపించినవని, యిప్పుడు నిర్ధారణచేయ వీలులేదు. అయిన, ఒక్కటి మాత్రము నిస్సంశయముగ నిజము. అనఁగా తెనుగువారు అటవవారు నీశాఖలోని వారని.

ఇట్లు జాతిచేత అటవవారిలో ఐక్యము నెక్కువచెందిన వారయ్యన ఆంధ్రులకు విద్యాది నాగరకతా సంపర్కము ఆర్యులతోనే యధికము. ఆర్యుల అమోఘమైన నాగరకతను గుఱించి విస్తరించి యిటఁ జెప్పవలయుట అనావశ్యకము. వారిభావ, వారివేదములు, ఉపనిషత్తులు, భారత రామాయణాది వీరకావ్యములు, భాసకాళిదాస భవభూతి శూద్రకాది మహాకవుల నాటకములు, వారిసంఘ నిర్మాణము, ధర్మశాస్త్రములు మనదేశము నందితర నాగరకతల సంతర్ధానమందు నట్లు నిజప్రాకృతభావములచే చేసినవి. ఇందున ఆశ్చర్యముగాని విషాదముగాని మనము చెందఁబనిలేదు. సంస్కృత భాషామాహాత్మ్యము దానియందుద్భవించిన మాగధి మొదలగు భాషల మహానియత లోకమంతయు నాకర్షించియున్నది. ఆర్యులయు వారియందుండి యుద్భవించి నూతన మార్గముల లోకప్రసిద్ధిని వ్యాప్తిని చెందిన శౌధులయు జై నులయు వాఙ్మయము, నాగరకత, వర్ణము మతము మొదలైన భేదములచే అన్యజాతులనఁబడు పాశ్చాత్యులలో పైతము గౌరవాదరణములకు పాత్రములై యున్నవి. ఇంక సమీపస్థులమైన మనవిషయము చెప్పనేల! ఆర్యులలో

సాయుజ్యమందిన జాతులలో ఆంధ్రులొక్కరు. మన దేశములో ఒక్క తమిళులు మాత్రమే తమ విశిష్టతను సంపూర్ణముగా కోలుపోక ఇంకను నిలుపుకొనియున్నారు.

ఆంధ్ర వాఙ్మయములోని రచనలలో ముక్కాలు మృచ్ఛీకము సంస్కృతానుకరణములు, అనువాదములు. భారతము భాగవతము ప్రబంధము లనఁబడు మనువసుచరిత్రాదులు ఇతి వృత్తమునందు సంస్కృతము ననుకరణములు. స్వతంత్రించి వ్రాయఁబడిన గ్రంథములు మనలో చాల తక్కువ. ఒక్క గ్రంథములే కావు. తత్త్వములును ఆధ్యాత్మికాది విచారములును స్వయంభవములైనవి లేవు. ఈ మాటకు అవవర్గములైనవారు నాకుఁజెలిసి యిరువురు మాత్రము. వేమన్న, పింగళి నూరసార్యుడు. అనగా వేమనపద్యములు, కళాపూర్ణోదయము తప్ప తక్కిన మన కృతులన్నియు ప్రతిబింబములు ప్రతిధ్వనలే. వేఱుకావు.

తమిళులు తమ విశిష్టతను అనేకవిధముల నమోఘముగఁ బ్రదర్శించి యున్నారు. కావ్యసృష్టిలో వారు అద్వితీయులైన ప్రతిభావంతులు. తత్త్వశాస్త్రమున శైవసిద్ధాంతమును ప్రతిష్ఠించిన ఆధ్యాత్మిక ప్రభావులు. నీతి బోధనమందు శ్రీవల్లువరువ్రాసిన కుఱళిను గ్రంథమునకు మించినది ప్రపంచమున నెద్దియులేదని చెప్పనచ్చును. పైవీనికి నిదర్శనముగా కొన్నింటిని స్థాలీపులాక న్యాయముగా పేర్కొనియెదను.

కావ్యములలో శిలప్పదికారము, మణిమేఖల అను వీనికి మించినవి ఉండుట అరిది. తెనుఁగున వానికి సమానమైనవియు లేవు. శతాంశమైనను పోలునవి లేవని మొగమోటము లేక పలికినను సత్యవికల్పము కలుగనేరదు. శైవ సిద్ధాంత గ్రంథములలో ముఖ్యములైనవి లేవారములు. నేను చిత్తూరు హైస్కూలులో చదువుచున్నప్పుడు శ్రీరంగసామప్ప అను తమిళ విద్వాంసుని మొట్టమొదటి ద్రావిడోపాధ్యాయునిగా నియమించిరి. వారికి మాతండ్రిగారు కట్టమంచిలో మాయొండ్లలో నొకదాని నివాసమున కిచ్చిరి. బాడుగ పుచ్చుకొనలేదు గాని వారివల్ల మాకుఁ గలిగిన ప్రయోజన మింతింత యని చెప్పఁజాలము. వారు లేవారములు, శ్రీ ఆండాళమ్మ పాశురములు, పెరియ పురాణము మొదలగు గ్రంథములనుండి అప్పడప్పుడు మాకు చదివి వినిపించెడు వారు. అదియ మొట్టమొదట నాకు తమిళుల విశిష్టతను బోధనత్వమును గుర్తించుటకుఁ గలిగిన అవకాశము. పిమ్మట కనకనభాపతిచే వ్రాయఁబడిన వేయేండ్లక్రిందటి తమిళుల చరిత్రము, కృష్ణస్వామయ్యంగారు, మాధవయ్య, దీక్షితులు మొదలగువారు పరివర్తించి తెలిపిన మణిమేఖల, శిలప్పదికారము మున్నగు గ్రంథములవలన తమిళుల భావగాంభీర్యమును కొంతకు కొంత తెలిసికొను వాడనైతిని. తంజావూరు పుస్తక భాండాగారములోనున్న ముద్దుపళనిచే తెనిగింపఁబడిన ఆండాళమ్మ పాశురములను కొన్నింటిని చదివి ఆనంద తన్మయత్వము

చెంది ఆపాశురములన్నింటిని తెనిగింపవలయునని శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారిని ప్రార్థింపగా వారు అట్లే యొనర్చి ఆంధ్రులకు మహోపకారముతో మహానంద సిద్ధిని గలిగించిరి.

ఆంధ్రుల చరిత్రములను విమర్శించి చూచినచో ఒక్కవైపరీత్యము గోచరింపకపోదు. సంస్కృతమునుండి ఆర్యమత గ్రంథములను కావ్యములను నాటకములను అట్లు తెనిగించినవారు ద్రావిడ వాఙ్మయమునేల మనకు ప్రదర్శింపక పోయిరో కారణము మృగ్యము. సంస్కృతమునుండి తెనిగించుటే కాదు. తెనిగించిన వానిన పునః పునః తెనిగించుట. రామాయణమునకు శాకుంతలమునకు తర్జుమా లెన్నియున్నవో యోచింపుడు. ఇంకను ఎన్ని కానున్నవో! అఱవమునుండి ఏల యిరీతిని తుదకు ఆ జగన్మోహన మూర్తియైన మణిమేఖలనైన తెనిగించి ప్రత్యక్ష పఱుపక పోయిరో! రుచిలేకయా? స్వర్భలేక పోవుటచేతనా?

సంస్కృతమునుండి అట్లాంధ్రీకరించిన వారు పాళీ మున్నగు ప్రాకృతములనుండి బౌద్ధమత గ్రంథములను తెనిగింపరైరి. తుదకు కాళిదాసునకు మార్గదర్శకుడైన అశ్వఘోషుని బుద్ధచరిత్రమును గూడ మనవారికి తెనుఁగుచేసి తెలుపరైరి. కారణ మేమియై యుండవచ్చును ఇట్టి నిరోధములకు?

నాకుంజూడ మతభేదమని తోచెడిని. ఇది తప్పుగాదు. దోషముగాదు. పాపముగాదు. మఱి సహజమును, ఒకేవిధముగఁ జూచిన సద్గర్భము నైనయది. హిందువులలో దృష్టిని బట్టి మతమేర్పడుటకంటె మతమును బట్టి దృష్టిపోవుట ఎక్కువగ వ్యాప్తము. మతమును బట్టి దృష్టిపోవుట మనలోను అందఱలోను ఎక్కువ అలివాటు. దృష్టినిబట్టి మతము పోవుట తక్కువ. మొత్తము మీఁద ఆంధ్ర వాఙ్మయము మంత్రము లట్లు బ్రాహ్మణాధీనము. అందు వలననేగదా వీరశైవ కవులైన నన్నెచోడుడు పాలు గురికి సోమనాథుడు మొదలగువారికి మనయాందు వ్యాప్తి లేకపోవుట. ఇటువంటిదే యేమో ద్రావిడ వాఙ్మయమును మనము అస్పృశ్యమని తలంపక పోయినను సృశింపకుండుటకు హేతువు. హేతు వెట్లున్న నేమి? మనకుఁ గలిగిన విఫలత్వము చాల విషాదకరము. తమిళులనుండి అన్నదమ్ములట్లు మనము హక్కుమై దాయభాగముగ ననుభవించ వలసిన వైవ సిద్ధాంతము ఆభ్యుదయ చరిత్రములు పెద్దపురాణము ఇత్యాది జ్ఞానభక్తిరసములను పోఁగొట్టుకొంటిమి. మఱియు వీనికంటె ముఖ్యమైనది ఆనందము. అనగా సాహిత్యానందము. ఆయానందము సమేయముగఁ బ్రసాదింపఁగల మణిమేఖలాది మహోత్కృష్ట సాహిత్యానందము ననుభవించ నేరమైతిమి. ఇయ్యది మన దురదృష్టము. తమిళులియ్యకపోవుటచేఁగాదు మనము గ్రహింపక పోవుటచే.

సాహిత్యమునందు తెనుగుభాష ఇతర భాషలతోఁ బోల్చి చూచిన యెడల చాల వెనుకఁబడినదని చెప్పక తప్పదు. ఈ లోటు సంగీతమునందు నష్టపరి హారము సంపూర్ణముగా చెందియున్నది. భాషావేత్తల నిర్ణయ ప్రకారము సంగీత మునకు ప్రశస్తముగ ఎత్తిన భాషలు రెండే. అందొక్కటి తెనుగు. రెండవది ఇటాలి యు. ఈ ఫలసిద్ధికి హేతువులు నాలుగు.

మొదటిది మనయందు సరళము లెక్కువగ నుండుట. రెండవది అచ్చు లెక్కువగా నుండుట. మూడవది సంస్కృతమునకు నించుమించు సమానముగా ఏవోకొన్ని అపురూపములగు స్వరములకుఁ దక్కఁ దక్కిన స్వరముల కన్నింటికిని విస్పష్టముగ నూచింపఁగల సంజ్ఞలుండుట. సంజ్ఞాపరిచ్ఛేదమునందు సంస్కృతమునకు రెండవది తెనుగు. అఱవ మధ్యాసము, నాల్గవది గురులఘువులకుండు భేదమును వ్రాయునప్పుడే విదితపఱచుట. ఇంగ్లీషునందు చెప్పి నేర్చుకొనవలయునేగాని చూచి యుచ్చరించుట అసాధ్యము. ఈ నాలుగు హేతువులవలనఁ గలిగిన ఫలము శ్రవణా నందము. దానినుండి కలుగునట్టిది ప్రాణసుఖము.

తమిళ గ్రంథములు తెనిగించి మన విద్యావికాసమునకు దోహద మొనర్చిన వారిలో కాలక్రమమునుబట్టి చూచిన ఈ కంబరామాయణము ననువదించిన నామిత్రులు బంధువులునైన పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డి ప్రథముఁడుకాఁడు. పూర్వులున్నారు. అనఁగా ఇందు సంతతి పారంపర్యము కలదని కాదు నా యభి ప్రాయము. కొన్ని యేండ్ల క్రిందటను విశాల దృష్టి విశాల హృదయముగల ఆంధ్రులు కొందఱు తమిళ భాషావిశారదులు కొద్ది తమిళ గ్రంథములు తెనుగునకు పరి వర్తించి ప్రకటించియున్నారు. మనదోషమో దురదృష్టమో వానికి మనయందు అర్హతకొలది ప్రాధాన్యము ప్రాబల్యము కుదురలేదు. ఇరకముండైన మనము సం స్కృతముతోఁగూడ తమిళమును ఆక్రమించుకొని భాషా పరాక్రమశక్తిని ప్రక టింతుముగాక.

ఇరక ప్రకృతమునకు వత్తము. పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డిలోని విశిష్టత యేమన, ఒకటి వీరనేక ద్రవిడ గ్రంథములను తెనిగించియుండుట. వీరికి అఱవముతోడి సంధి బహుళము. వీరాంధ్రులకు మనశివుష్టికై యొసఁగిన అఱవ నై వేద్యము లివ్వి.

1. శ్రీవల్లువరుగారి 'కుఱుళ్' అను నీతిబోధక గ్రంథములలో లోకభ్యాతి గడించి ప్రాథమిక వర్గమునకుఁ జెందిన మహోత్కృష్ట నద్యోధక కావ్యము.

2 నాలడియార్ (చతుష్పది) అను పేరెన్నిక గన్న కుఱుకును పోలిన నీతి మాల. ఇది వ్రాతలోనున్నది కాని యింకను అచ్చుపడ లేదు.

3. నన్నెఱి (నన్నాగ్గప్రబోధిని) ముఖ్యముగా బాలకుల కత్యంతోపయుక్తమైన పాఠ్యగ్రంథము.

4. కొన్నెవేండఁ. ఇందలి యితిహాస మేమన శివుఁడు తన జటాజూటమున చాల ప్రీతితో ధరించుకొను పూలఁట యివ్వి! విషయము నీతిబోధ. ఈ అఱవ వారికి, మనకు శృంగారమెట్లో, నీతిబోధ అట్లున్నదని తోచెడిని. దౌర్భాగ్యులు! లోక సుఖమునందు మనకుండుఆసక్తిలేనివారు. పరధ్యానము లోకధ్యానము ఎక్కువ. ఇదే కారణమేమో కొంతపఱకు వారు పొరుగువారైన ఆంధ్రులచే జయింపఁబడుట కును మనవారు తంజావూరు మధుర మొదలగు స్థలములందు వారినేలియుండుటకును.

5. కంబరామాయణము. ఈ మహోన్నత గ్రంథము సజవమున రచించిన కవి కంబుఁడు. ఈయన వ్రాసిన గ్రంథము విషయమునందు లోకారాధ్యము. వైలియందు లోకానందము. అట్లుండియు శ్రీరంగములోని వైష్ణవోత్తములు దీని సంగీకరించుటకు సమ్మతంపలేదట! అప్పుడు వారిదాక్షిణ్యము సంపాదించఁ గొన్ని వైష్ణవ గ్రంథము లితఁడు వ్రాసెనట! దానిపై వారు దీని సంగీకరించి కంబుని గారవించిరని జనవదంతి. ఇది ఎంతమాత్రము నిజమో చెప్పలేము. ఇట్టి కతలు అనేకుల గుఱించికట్టుట మన ఆగమ సంప్రదాయము. నూత్ర మొక్కటి; మెడలు మెండు.

చిత్తూరుజిల్లాయందు కంబరామాయణము సామెత కెక్కినది. “ఏమిరా! కంబరామాయణము మాట్లాడుచున్నావు” అని పరిహాసము చేసినచో దానియర్థ మిది. విపరీతములైన దీర్ఘవర్ణనలు చేయుచున్నావేల? అందును అసంబద్ధములు కథాప్రవాహమున కడ్డులైనవానిని. అనఁగా కంబమహాకవి కొన్ని కొన్నిచోట్ల విషయమునకంటె వర్ణనకే యెక్కువ ప్రాధాన్యమిచ్చినట్లు తోఁపఁజేయు ఘట్టములు మితము మీఱి యున్నవని ఆరోపణ. ఇదియెంతమాత్రము విమర్శకులు సమర్థితురో చెప్పలేను. నాకును ఈయారోపణలో కొంతసత్యమున్నట్లు తోచెడిని. ఇది నా పొరపాటు కావచ్చును. నా విభ్రాంతి కాఁబోలు! తమిళులకేమో ప్రతి పద్యము ప్రతివాక్యము ఆనందమొనఁగుట నేను ప్రత్యక్షముగఁ జూచియున్నాను. నేను క్రిస్టియన్ కాతలిజ్లో చదువునప్పుడు రెండవ స్టూడెంటు హాస్టలులో నానివాసము. నాసహవాసులలో ననేకులు ద్రావిడులు. అందొక్కరుఁడు కంబరామాయణ పారాయణ పరాయణుఁడు. నాకర్థముకాదు పదలిపెట్టుమని బతిమాలినను విడువక ‘మీ తెనుఁగునకు మించినది మా అఱవము’ అని నాకు నిరూపించుటకై బలాత్కరించి కంబరామాయణము చదివి ఇంగ్లీషున వివరించెడివాఁడు. ఆవర్ణనా ఘట్టములు నాకెంతమిగుఁగో వానికంత సుఖము మహానందము. “లోకోభిన్నరుచిఁ భిన్నభావకఁ”

కంబుడు వ్రాసినది అటవలకు. ఆంధ్రులకుఁగాదు. వారికి సంపూర్ణముగ నచ్చినప్పుడు మనకేమి హక్కున్నది ఆక్షేపించుటకు? తమిళుల కంబరామాయణ మనఁగా సాహిత్యచక్రవర్తిత్వమునంది కిరీటము చాల్చిన మహత్తు.

శ్రీరాములురెడ్డి పరివర్తనము సంస్కృతమునుండి కావింపఁబడు పరివర్తనముకంటె చాల కష్టమైనది. సంస్కృతమునకు తెనుఁగు పురాకృతముతో సరి సమాన మనదఁగు సమీప సంబంధముగల భాష. జాతిచే మనము ద్రావిడుల మయ్యును విద్యాది సంపర్కములచే అటవలకంటె ఆర్యులకు సమీపస్థులము. కొన్ని గీతములు అక్కరలు సీనములు తక్కఁదక్కిన మనఁఛందస్సులన్నియు తత్సమములు. ఇక భాషయన్నో అమేయముగా సంస్కృత ప్రతి బింబము. సంస్కృత వృత్తములును, అందలి పదములను మార్పులేకయు కొంత మార్పుచేసియు మన సాహిత్యమునందు కవులు ప్రవేశ పెట్టుట సులభమైనపని. 'గమికర్మకృతనైక సీవృతుఁడనై' ఇందు 'డనై' మాత్రమేగదా తెనుఁగు!

“అశ్రాంత శ్రుతి పాఠపూత రసనా విరూఢ భూరిస్తవా
జిహ్వా బ్రహ్మముఖాఘవిఘ్నిత నవస్వర్గక్రియా కేళినా”

అను దానిని,

వేదాభ్యాస విశేషపూత రసనా విరూఢ భూరిస్తవా
సాద బ్రహ్మ ముఖాఘ విఘ్నిత నవ స్వర్గక్రియాకేళిచే

అని తెనిగించుటలో కవిచేసినది యతి ప్రాసముల కొఱకైన యలంతి మార్చే గదా!

ఆదిని తెనుఁగునకును అటవమునకును సన్నిహిత సంబంధమెక్కువగ నుండి యుండక తప్పదు. కాలక్రమమున మనజీవితముతో సాహిత్యమును ఉత్తర వాహినిగా మాఱినది. దక్షిణవాహినిగను ఉండి యుండిన రెండు విధములను లాభముచెందిన వారమై యుందుము. గతమునకు వగవనేల? అటుకాకపోయె. అటవములో ఛందశపద్ధతి భిన్నము. వారి సాహిత్యములోని భాషయు ప్రకృతి ప్రత్యయ సంబంధములును వేఱు. అట్లే ఎరవలితెచ్చి పెట్టుకొనుటకు సాధ్యము కాదు. మనస్త్రీల కమ్మలు మలయాళస్త్రీల చెవులకువలె! ఇక్కడ నిజమైన పరివర్తన క్రియ అవశ్యకము. అట్లులే మార్పులేక వినియోగింపఁజాలము. కాబట్టి ఇది నిజమైన భాషాంతరీకరణము. సుగమమైనపనికాదు, దుర్గమము దుస్సరము.

ఇట్టి యీ క్లిష్టకళను ఎంత చక్కగా అనాయాసమని తోచించునట్లు శ్రీరాములురెడ్డి చేసియున్నాడు ! అది ఉభయ భాషావేత్తలకుగాక యితరులకు సంపూర్ణముగా విదితము కాదు.

సాహిత్యములోను సంగీతమునందుంబలె మనకు వలసిన పరమార్థము సౌఖ్యము, ఆనందము. యాథార్థ్యమంతగఁగాదు. ఈ తత్త్వము ప్రకారము చూచిన యెడల మా శ్రీరాములురెడ్డి కంబరామాయణము న్వతంత్రముగ రచించిన కృతి యట్లు ఐక్యమును వహించి ఏకధారగాఁ బ్రవహించి పాఠకులకు సంతతాహ్లాదకారి యై యున్నది. కంబుని స్మరణలేకయే దీనిని చదివి ఆనందింపవచ్చును. బింబమునకు ప్రతి బింబమాయను విచారణ కవళాశమీయనట్టి ఆనందకరమైన కళ. దీనిని చదివి నవుడు చూచినపుడు హృదయమిందే నిమగ్నమై లీనమై యుండుటయ దీని మాహాత్మ్యము. ఇదియే కవితా కళయొక్క సిద్ధియు పరిపూర్ణత్వమును.

శ్రీరాముఁడు సేతువును గట్టి లంకకు మనకు యాన సౌకర్యము గల్పించి నాఁడు గాని యది సంహారక్రియకై. ఈ శ్రీరాముఁడు ఈ భాషాసేతువును గట్టి తమిళులకు మనకు పరస్పర విద్యాజ్ఞాన వికాసములకై సౌకర్యము గల్పించి యున్నాడు. ఆ సేతువును సముద్రము ముంచి మ్రుంగివైచినది. ఈ వాఙ్మయసేతువు ఆచంద్రావళిము శాశ్వతముగ నిలిచి అటవలకు నాంధ్రులకు నాగరకతా సాంకత్యమును పెంపొందింపఁగలదు.

పద్మప్రభాస,
చిత్తూరు,
2-2-1951.

}

ఇట్లు,

క. రామలింగారావు

శ్రీరస్తు.

ఉ దా ర ప్ర శం స .

సీ॥ భువి నెఱ జాణల ♦ పుట్టినిల్ల నుపేరు
పొందిన నెల్లూరు ♦ పుట్టినిల్లు
సార్థకాఖ్యంబయి ♦ సౌధరాజంబు 'ను
దర్శన మహా' లనఁ ♦ దనరుచుండు
పారాయణము సదాభారతమ్ము గురుండు
తెలుఁగు తామరచూలి ♦ తిక్కయజ్ఞ
ప్రతి వత్సరము తిక్క ♦ వర్ధంతి పండిత
సమ్మాన కార్యముల్ ♦ సమ్మతములు

తే॥ ఎంతటి కృతార్థజీవి మ ♦ తెంత సుకృతి
తిక్కవర వంశవన లన ♦ ద్వీధి మొలచి
పండ్లతో నిండి పొలుపారు ♦ పాఞ్జాత
వృక్షమయ్యారె శ్రీ రామ ♦ నృపవరుండు.

౧

సీ॥ కరముల వేడిమిఁ ♦ గడఁకఁజూపి ధరణి
యలయఁ దపింపఁజే ♦ యని యినుండు
ఇంద్రు వాకిట నిల్చి ♦ యిచ్చమై గొలువంగ
నిచ్చగింపని ధనా ♦ ధీశ్వరుండు
అలఘు జీవనదాన ♦ మమరంగఁ జేయుచో
నడరి గర్జిల్లని ♦ యట్టి ఘనుఁడు
కలఁకయు మోచ్చు త ♦ గ్గులు ప్రదోషమున ను
దయము గాంచని కువ ♦ లయ హితుండు

తే॥ కావ్య చాతుర్య విముఖత ♦ గనని బుధుఁడు
ఆకులత నొందని గుణ ర ♦ త్నాకరుండు
విషమదృష్టి యొప్పని రాజ ♦ విమలహాళి
ప్రథితయశుఁడు తిక్కవరపు ♦ రామవిభుఁడు.

౨

సీ॥ అతఁడు కవిస్తుత్య ♦ డితఁడు కవిస్తుత్య
డనువైన లోకహి ♦ తానురక్తి

సతఁడు భాస్వద్వంశ్యఁ ♦ డితఁడు భాస్వద్వంశ్యఁ
 డరుడైన విభవ జ ♦ న్నాదికముల
 సతఁడు వర్ధిత ధర్మఁ ♦ డితఁడు వర్ధితధర్మఁ
 డతిశయ సాధు హి ♦ తాదరముల
 సతఁడు ఖండిత ఖరుండితఁడు ఖండిత ఖరుం
 డక్షిపర్వాదికాఁ ♦ పేక్షగతులఁ

తే॥ గాన శ్రీరామ విభుఁడె యీ ♦ కలియుగమున
 రామ విభుఁడయి నెల్లారఁ ♦ బ్రభవమంది
 యుండఁగాఁబోలు లేకున్న ♦ నుర్విగలదె?
 యిట్టి గుణము లిట్టి కలిమి ♦ యిట్టి యీవి.

3

సీ॥ గర్వంబునకు మూలఁకారణంబులు దండి
 గానున్న గర్వ సం ♦ గతుఁడుగాఁడు
 విషయ భోగంబులు ♦ వివిధంబులుగ నున్న
 నింద్రియ లోలత ♦ నెనయఁబోఁడు
 భవ్యవైభవములు ♦ బహుళంబుగా నున్న
 దాంభికవృత్తులఁ ♦ దలఁపు గొనఁడు
 పనులు సొంతంబులు ♦ పైపయి సలమిన
 విద్యావినోదముల్ ♦ విడువఁబోఁడు

తే॥ జీవితంబు తెనుఁగు ♦ నేవకై యందును
 తిక్కయజ్ఞ పూజ ♦ తివిరిసేయ
 నర్పణంబు సేసి ♦ నట్టి గుణాధ్యండు
 ప్రథిత తిక్కవరపు ♦ రామస్మవతి.

౫

సీ॥ శోరి యర్థించినఁ ♦ గూర్చి మాటలతోడ
 వినుగెత్తు దాఁకఁ ద్రి ♦ ప్పించువారు
 రమ్మని పల్కి గృ ♦ హమ్మున నుండక
 కనుచాటగుచుఁ దప్పి ♦ కొనెడివారు
 తమ పని నెఱవేలు ♦ దనుక నాసాసలఁ
 గొనరి యావల రొప్పి ♦ కనరు వారు
 పేరచ్చు పడఁగోరి ♦ పేరానతో వచ్చి
 యిచ్చెదమని వెన్నఁ ♦ నీనివారు

తే॥ కలుగు నీ కలికాలానఁ ♦ గవుల కష్ట
మరసి వేడకున్నను తఱి ♦ యెఱిగి యొనఁగు
రసిక దాతలు భూమి నా ♦ రసిన దొరకు
టరిది తిక్కవరాన్వయ ♦ వర సదృశులు.

౩

నీ॥ పార్టీలు బలియ టి ♦ పార్టీలు పెట్టింప
వేలకొలది కర్పు ♦ పెట్టువారు
గౌరవ పదవుల ♦ కై ప్రాఁకు లాడుచు
నప్పుచేసి వ్యయింప ♦ నడరువారు
తమ వారు పస్తులఁ ♦ దాఱంగఁ బర దేశ
ములకు సాయపడంగ ♦ మొనయువారు
తన కుటుంబము దిద్దు ♦ కొన లేక యున్నను
దేశంబు దిద్దంగఁ ♦ దివురు వారు

తే॥ కలుగు నీ కలికాలానఁ ♦ గవుల కష్ట
మెఱిగి భాషోద్ధరణ మెవ్వ ♦ రెంతురయ్య ?
కృతయుగం బిప్పుడే యుద ♦ యింపఁబోలు
ఘనుడవై యుంటి కవి చాత ♦ కముల కీపు.

౪

నీ॥ కాల మెయ్యెన్ని వం ♦ కరలఁ బోయినఁ గాని
ధర్మమార్గంబును ♦ తలఁచువారు
నీచులకే మేల్చి ♦ నెగడుచుండినఁ గాని
తప్పు త్రోవరిఁబోక ♦ తలఁగువారు
సుస్థిర ధర్మంబు ♦ నుడిసి నట్లగపడ
నుడియదంచు దృఢత ♦ నడచువారు
అల్ప సుఖంబుల ♦ కాసింది శాశ్వత
విజ్ఞాన సుఖముల ♦ విడనివారు

తే॥ కలరు కోటి కొక్కరు ♦ కలికాలమందు
కోరకున్నను తఱిగాంచికొరి సాయ
పడెడి పుణ్యులు కలరె యీ ♦ పుడమియందు
వెలయు తిక్కవరపు రామ ♦ విభు సదృశులు.

౫

ఉ॥ శ్రీయును దాతృతం జెలఁగుశిష్టుఁడు నే రచియించు కంబ రా
మాయణ పూర్వభాగమును ♦ మక్కువతోఁ బఠియించి నిత్య భ

(దాయత బుద్ధి తిక్కన జ యంతికి నగ బిలిపించి సత్కృతుల
హాయిగఁజల్పి త్రోవది గుఁజావలి వీనుల విందుగా వినె.

చ॥ విని కడు మోదమంది పెను ధేడుక నా మఱునాఁడు నిల్చి కం
బని కవితావిశేషములఁబ్రాఁతిగ నెమ్మది నాలకించి ప్రే
మను మఱి సాగనంపి యొక ధ మాటయుఁ జెప్పక పంపె వెన్న డ
బ్బును ఘను నీవి యెప్పుడును ధ మున్న యెఱుంగఁగ రాద యేరికి, ౧౦
తే॥ అచ్చువేయఁబూనుట తానయరసిరెండు
వేల రూపిక లంపుచు ధ పిదపఁ గడమ
పడున దనిపెద ననుచు బ్రే ధ ముడిని తెలిపె
నరయఁ గృష్ణత్వముం గూడ ధ నెఱుకవడఁగ. ౧౧

ఉ॥ భూమిజ భోగ భాగ్యములఁబొందిన రాముఁడు తన్నుపోలు నీ
రామవిభుం డితోధిక త ధ రన్పుట సౌఖ్యములుం జరాయువు
శ్రీమహిళా నరస్వతుల ధ సేవయు శాశ్వత కీర్తి రాజతే
జో మహిమంబు లెచ్చిరిలఁ జూచుత మెప్పు గటాక్ష దృష్టుల. ౧౨

ఓం.

శ్రీరామచంద్రదాయ నమః

శ్రీ కంబరామాయణాంధ్రీ కర్తృభిందనము.

శ్రీ కవిచక్రవర్తి, శతావధాని, విద్వాన్, దోమా వేంకటస్వామి గుప్తగారు.

శా॥ శ్రీమ త్పూతలపట్టు వంశమునకుఁ ధ శీతాంశు బింబంబు శ్రీ
రాముల్ రెడ్డి మహానుభూతి మెయి ది ధ గ్రంగద్యశోవైభవ
ప్రమాణ్యంబుగ ద్రావిడోక్తిగల న ధ ద్గ్రంథంబు శ్రీకంబు శ్రీ
రామోదార కథ యథార్థగతి నాంధ్రంబు రహిందెల్చి యీ
భూమి నర్పదిగంత కీర్తిగనఁగాఁ ధ బొందె నుపాత్రత్వము.

తే॥ కంబరామాయణంబనఁగాఁడుది మొద, లుండనట్టి “బాతాఖాని” ధానరువేరు
గాఢలోక్తిగాఁ డెలుగునఁగలదునాను, డియలనుడిలోని నిజము కఠింది తేట
తెల్లముగఁ డెలియంజేసియెల్లలిఁ గవి, చక్రవర్తి కంబరు ద్రావిడ క్రమమున
వెలిగె నలవాఙ్మయ విధులఁ డెలుగువారి, శెంతొతివిరి పూతలపట్టుహృద్యవంశ
రాజమూర్తి శ్రీరాములురెడ్డి నుకవి, మౌళి ద్రమిళాంధ్ర వాఙ్మయమహితుఁడయ్యె
శారదా తదధీశులఁభవ్యమూర్తి, నెల్లవితముల నరసి రక్షింతు గాత.

మ॥ అల మాఘుండు వణిక్కుడయ్య బహు తం ♦ త్రానీకముం బూని య
య్యలఘుం డగ్రజుడంచు సగ్రజులు వాఁయంబొల్పు నందందు శ్రీ
లలియా చూడికొడు త్త డేవికత య ♦ లాసయ్య నిర్మించి రా
యల పేరుంచె నటందు రమ్మెయిన యేఁయెన్నో దినాల్వోవఁ బూ
తల పట్రెడ్డి ధరామరుండనియె వఁధాత్రీ సురుండో యొన
ర్చి లనద్దక్షిణఁగొంచు రెడ్డికృతిగా ♦ శ్రీరామగాధాది ని
య్యల రాజులఁగఁజేసె నంఘ్రో? కవి కాఁలాత్మద్భుతంబెల్లొకో?.

చ॥ తెలిసిన వార మేముగద ♦ తీర్పుగఁ జిత్తురునందు నోలి నీ
వొలయఁగఁ బండితుండవయి ♦ యుండిన స్కూలు చెలంగు నీకు న
త్యలఘుతరావదల్ గొలిపిఁనట్టి రెనంగుదు రివ్వియెల్ల సా
క్షులు నిరతంబునై భవ దఁకుంతిత కీర్తిని జాటునయ్య పూ
తలపటు వంశ వారినిధి ♦ ధన్యమణి ప్రభ! సత్కవీశ్వరా!

చ॥ అటవల కాంధ్రమందుఁ గతఁమబ్బని తైరముఁజేసి యాంధ్రమం
దొరసినపాటఁ బాడమని ♦ యొక్కరెవల్లో వచింతుగాత నీ
తెఱఁగున నాంధ్రపుం జవిని ♦ దీర్చి యొసంగిన మేటి కెంతయుం
“గరకుడి” యందు గారవ మ ♦ ఖండముగా నొసరించి ఆంధ్ర వ
స్తు రుచిర భక్తిఁ జూపి రిది ♦ చొక్కము నీవల త్యాగరాజు వి
ద్యురు నటు ద్రావి డాంధ్ర జన ♦ వర్గము లాదరము వహింప సు
స్థిరతర కీర్తినొందితివి ♦ చెన్నుగఁ బూతలపట్టు వంశజా!

శ్లో॥ శ్రీరామ సూరీశ్వర మాళిరత్నం, పాయాత్పదా పూతలపట్టు వంశ్యం
నానా మహాగంధ నిబంధనాధ్యం, శ్రీరామ మాంధ్ర ద్రమిశోక్తి విజ్ఞమ్.

బెజవాడ,
12—6—53.

దోమా వేంకటస్వామిగుప్త.

అటవము, తెనుగు, మలయాళము, కన్నడములందు పండితులై వెలసి

మదరాసు యూనివర్సిటీ ద్రావిడోపన్యాసకులుగా నుండిన

శ్రీ. వే. వేంకటరాజులురెడ్డిగారు ఇట్లు వ్రాసిరి.

మహాకవిపర్యులు శ్రీరాములురెడ్డిగారి దివ్యసమ్మఖమునకు నమస్కార పూర్వకముగాఁజేయు విజ్ఞాపనము. తాము పరమ కృపతోఁ బంపిన కంబ రామాయణము చేరినది. తమ రామాయణము అటవ కంబరామాయణము కంటె మిక్కిలి మనోహరముగా నున్నది. సరళమైన శైలియును ప్రసాద గుణమును మీగ్రంథమందు విశేషముగానున్నది. విహారపటలమున మూఁడవ పద్యమందు 'కాంతలార' మున్నగు సంబోధనములు మూలముకంటె మిక్కిలి మనోరమ్యములుగా నున్నవి. మూలగ్రంథముననున్న యభిప్రాయముల నెంత మాత్రమును విడువక యీలాగున పరివర్తనము చేసినవారు నేనెఱిగినవఱకు వేఱవరును లేరు. "మ్రులీమిణియ కంక్రగ్నిగ్రంథియాకంఠి" అనెడి పద్యము మాత్రము తెలుఁగున నిట్టి భూ విభాగములు లేనందువలన మూలగ్రంథాభిప్రాయమునకు సరిగాలేదు. కొన్ని స్థలములందు మూలముకంటె లెస్సగా నున్నది.

ఆంధ్రులును ద్రావిడులును దేవర వారిని కొనియాడవలయును. అట్లు చేయని యెడల వారు తమ కర్తవ్యమును చేయఁదప్పిన వారగుదురు. తామొనర్చి యున్న మహత్తరమైన కార్యము నెప్పుడైన నెఱిగి కొనియాడఁ గలరు.

నమస్కారములు.

మదరాసు, }
7—9—52.

దాసుఁడు

వే. వేంకటరాజులు.

కర్నూలు ఉస్మానియా కళాశాల యందలి

హిందీ తెలుగు ఉపన్యాసకులు

జనాబ్ షేక్ దావూద్ సాహెబుగారు ఇట్లు వ్రాసిరి.

నివేదన.

తమిళ దిగంతములను దస మాధురీ విలసనముచే దస్మయత్వమున ముంచి, యచటి మానవులను భక్తి భాజనులఁ గావించి, ఆత్మోల్బణరస ప్రవిష్టతచేఁ బరిసర ప్రాంత రస పిపాసుల మనస్సులందు కాంతూ పల్లవములను తేకెత్తించి యువ్విభులూరఁ జేయుచున్న యీ కంబరామాయణ మను కావేరీ స్రవంతికిఁ గాల్పలు దీర్చి మనయాంధ్ర పండిత దివ్యకర్షకుఁడు ఎడతెగని కృషితో నిజవాఙ్మయ శ్లేత్ర మునకుఁ బాఠించి యద్భుతమగు నొక యధునాతన కావ్యసస్యమును పండించినాఁడు. సోదర మానవులకు దాని రుచిఁజూప సమారాధన గావింప మహత్తర యత్నము గావించు శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డిగారు భావిపర్తమాన లోకమునఁ బండి పూలతో నభిమాన గంధముతోఁ బ్రఖ్యాతియనెడు ధూప దీపములతో సాహర్ద మనెడు నైవేద్యముతో నారాధింపఁదగిన ప్రణయ స్వరూపులు.

అయ్యది కావేరీతోయము, నవరస పరిపూర్ణ కుల్మలతో మన శ్లేత్రమునకుఁ బ్రవహించి యెఱుఁగదు. మన యుర్వరయాంధ్ర శ్లేత్రము. అట్లయ్యు నయ్యది భాషా భావరూపమున గీర్వాణమును, శబ్దధ్వని రూపమున ద్రావిడమును, సంగీతాది స్వరవిశిష్టతా రూపమున సస్యదేశ పదార్థములను నేకరించు కొన్నది. మొత్తముగఁ గాని యఖండ రూపముగఁగాని యనువదించు కొనలేదు అన్యభాషా కావ్యములను. ఇది తనలోనికిఁ గేవల సంస్కృతమునుండియే కావ్యాది శాస్త్రముల గ్రహింప నను వదింప ననుకరింపఁగడఁగినది. గీర్వాణమునకు నాంధ్రమునకు వాసనా ప్రాబల్యమున నవినాభావ సంబంధ మున్నది. దీని నేమున్నను అది మాతృభాషా సంస్కృతియే యగును. ఇంచు మించు తెనుఁగున సంస్కృతమందు లేని కొత్తది కానరాదు. ఆట్లేదేనియున్న రామరాజ భూషణుని కవితా సాధనమే; కథగాదు.

ద్రవిడభాషలలో ముఖ్యముగఁ దమిళమున కొక ప్రత్యేకత యున్నది. గీర్వాణ భాషా గంధము నది తనకుఁ బట్టించుకొనక అభినవాభిజాత్యముతోఁ

బుర్రాతనాత్మాభిమానముతో సముచిత స్వతంత్ర ప్రతిభతోఁ దన సంస్కారమును విలక్షణముగ నెలకొల్పినదిట్ట. ప్రకృత మాంధ్ర వాఙ్మయము అన్య సంస్కృతుల నవగాహన మొనర్చు కొనుటకు వివిధ భాషలనుండి జాతీయములను నానుడులను లోకోక్తులను సామెతలను న్యాయములను గేయములను అనివార్యములగు శబ్ద జాలములను సంగ్రహించుకొని శ్రావ్యసౌభాగ్య సంగీత ధ్వని సౌకుమార్యముల నన్నింటిని ప్రోగొనర్చికొని “ఎల్ల బాసలందు ఎఱుగ వే బాసాడి-దేశ భాషలందు తెలుఁగు లెన్న” అని తన సహజ గర్వమును విశిష్ట దర్పమును దశ దిశల నెఱిపి పలుకుం దీయందనమున, నుచ్చారణ పటుత్వమున, గమన గాంభీర్యమున, శైలీ సౌలభ్యమున, శ్రుతి మాధుర్యమున, నర్వజన శ్లాఘాపాత్రతచే నెఱ జాణయై మనల నానందాభి నోలలాడించినది. శ్రీరాములురెడ్డిగారి యుభయ భిన్న సంస్కృతులకు నమన్వయమును సాధించి, ద్రావిడ సంపత్తిని పరిసర ప్రాంతీయు లనుభవించు స్వత్వము గలదని నిరూపింప భగీరథ ప్రయత్న మొనర్చి నేటికి అనువాద రూప మున మనభాగమును మనకుఁ బంచిపెట్టి - తామాంధ్రజాతి సంస్కృతికి దోహద మొనర్చిరి. అక్కతన నిత్యగౌరవమును, భావ్యున్నత స్థానము నలంకరించిరి. ఏతన్నూత్న కృషియందు సఫలతను భజించిన యీ రామచంద్రునకుఁ గావ్య జగద్యాత్రికులగు రస పిపాసువులు, ముఖ్యముగఁ బశ్చిమాంధ్రులు ముత్యాల నివాళు లర్పింపకున్న కృతఘ్నులగుదురు. తమ ప్రాంతీయ పురాతన గౌరవమును గోల్పోదురు. అన్యభాషల నున్న యీ యభినవ సారస్వతమును దాని విలక్షణ వైభవమును దమ సాహితీ భండారమునఁ జేర్చుకొన్ననాడే గదా మానవ విజ్ఞాన సంపత్తి పెరిగి - నంకుచితతా వైస్యమును గోలుపోయి - మనోబలమును ప్రబల మొనర్చుకొను చేతనతా కిరణముల స్పర్శ నందఁగలదు.

సంస్కృతానువాదములు నేటిదనుక నధ్యయన మొనర్చుచున్న రసిక సమాజము మాతృకకున్న గౌరవము తెనుఁగున కొనఁగునది కాదు. భాషా సంస్కృతుల విషయమున తల్లి బిడ్డలుగ నున్న యీ యనువాద మాతృకలకే యంతటి విభిన్నత లున్నచో నిఁకఁ దన ప్రత్యేకతనే నిలఁబెట్టుకొన నుబలాట పడు నట్టి తమిళ భాషనుండి తెలుఁగునకు దిగు నీకృతి తీరుతీయములు చెప్పవలయునా ? హాస్యా న్నదము నుమా. అని ప్రప్రథమమున నేసి గ్రంథనామమును విన్నతోడనే యాహాకల్పన మొనర్పితిని. అయ్యది బహుళః మానవ మనో దార్పణ్యము కావచ్చును. కాని సంప్రదాయముగా వచ్చు నాయాచారమును దాని కలవాటు పడిన నేను కాదనఁ గలనా ! కవియైనను కాదనఁ గలఁడా ! ఇంటఁ బుట్టినది. కాని యీ సతత ప్రథకు అపవాదము కూర్చినవారి పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డిగారు మాత్రమే. దువ్వూరి రామిరెడ్డిగారు సైత మనదృశ ప్రతిభతోఁ బౌరణిక కావ్యము

ననువదించిరి గాని యది త్రిశతికి మించని కావ్యము పానశాల; వీరొక మహాకావ్యమునే యనువదించి యసమ ప్రతిభ చూపిరి.

సర్వసాధారణముగ గీర్వాణవాఙ్మయ మనెడు మున్నీటినుండి యనువాద కల్పలద్వారా ఆంధ్ర కేదారములకు రసములను పాఠించునపుడు అనివార్యముగ యతిప్రాస విశ్రాంతిలనెడు మునుములలో విపరీతమగు (ధగణి - వావిరి - సలలిత - అరయఁగ - సరవి - విలసిల్లు - ఇల - కడఁక - పృథివి - ధరాతలము - సరస) వ్యర్థపదములను దుబ్బుగడ్డి పెట్టి కావ్య నస్యశోభకు వీలగునంత సప్తమునుగూర్చి యానంద మను పంటను చెడఁగొట్టెడిది. ఈ కృషికుడు గడిదేటి, యనుభవమును సంపాదించి, నన్నుబోలు కృషికులనే యనంతముగా నిర్బంధింపఁగన్న మేధాబలసంపన్నుఁడు గాన మెలఁకవతో నాకలుపు మొలకలనే పెరుఁగనీయక, పాదములను మునుములను చెదరనీయక, వ్యాకరణచ్చందోమార్గ సాధన విశేషముల కాపువెట్టి యఖండమగు రామాయణ రాజనములను చక్కఁగ బండించినాఁడు. మచ్చునకని పఠించినను ఈ కాఁపు కళ్యణమునందూఁక గన్పట్టదు. ఇంతటి బాగరూకతకుఁ గారణమేమాయని గాఢముగ నాలోచించితిని. ఆచంద్రతారార్కము నిలుచునట్టి మహాకావ్య సృష్టియందలఁతి యలంతి దోసము లుంట గని రసిక పాఠకలోకము తన్ను మధుర హాస్యము పాల్గొవించునని యెఱింగిరి. కావున వీరు ప్రతిభా పారంగతులు.

శ్రీరాములురెడ్డి శిష్యకోటియె వ్యాకరణచ్చందోలంకారములకుఁ జక్కని వ్యాఖ్యానములు రచించి సమర్థులని ప్రసిద్ధిపహించియుండ నిఁక వీరి పాండిత్యమును గూర్చి వేఱుగా నడుగనేల? ఇదియొక యధునాతన తపస్సు. నూతనకృషి. ప్రాచీన సంస్కారము - సాంప్రదాయిక వ్యుత్పత్తి - మానసిక ప్రతిభ - కాకున్నచో నిక్కాలమున నింతటి యఖండ గ్రంథము సిద్ధమై యాంధ్రజన సమక్షమునకు వచ్చుట సామాన్యముగాదు. నేటిదనుక నింతటి పెద్దపని నెవరును ఈ రూపమునఁ దలపెట్టలేదు. ఇఁకఁ గవిత్వమునుగూర్చి కొంత చర్చింప వలసియున్నది.

అనువాదముల కవిత సలక్షణముగనుండునుగాని చెవికి నింపు గూర్పదు. శాస్త్రములను పఠించియుందురుగాని మననునకుఁ బట్టదు. లర్థపల్లి భావతాత్పర్య సౌరభ్యములు రాజమార్గమున వ్యాపింపవు. చదువుచున్న వికారమేదో మనోవీధిం బ్రవేశించినట్లుండును. ఇది కొందఱియనువాదములలోని విలక్షణత. ఇక్కారణముననే యనువాదమును పరిత్యజించి కొందఱు అనుకరణముం బూనిరి. ఏమయినను బిట్టుగ నీలుగుకొని మూన్నాళ్ళనాఁడు చచ్చిన పీనుఁగువలె నీరసమై నిర్జీవమై భీభత్సశోభతోఁ

బ్రత్యక్షమగుట మనము చూచినది. కొన్ని యెడల యనువాదకుడు దిగివచ్చునంత వఱకు దాని యర్థము తెమలదు.

ప్రకృత కంబరామాయణ కవిత ధారాపాతము నిర్దుష్టము. దానికంటె సారశ్యమెక్కువ. అంతకంటె రసస్ఫూర్తతలో నద్యయానంద ప్రదము. అర్థగాంభీర్య సహితయయ్యు మధుర మధురన ప్రవంతిక - పండితుల కలభ్యమగు విశిష్టశైలి యిక్కవి కయాచితముగ నలవడినది. ఇది సంపాద్యముకాదు. సంస్కారజన్యము. అట నట తమంతట తాము దొరలిన శబ్దాలంకారములు - రసము కొఱకై అప్రయత్నముగఁ గుదిరిన తెలుగు నుడికారములు, ప్రతిభాసాధ్యములగు గీర్వాణ సమస్తవద గర్జనలు - వింతవింత కూర్పులు ప్రమదావన సౌభాగ్యముం జాటుచున్నవి.

ఇస్లామీయుఁడనగుట నాకుఁ గథయందును రామాయణ కావ్యము నందును విశ్వాసముగల్గి గాదుకాని అనువాదముపట్ల నుభయ సంస్కృతుల సమన్వయముపట్ల నిక్కవి యెంతటి కృషినల్పి వ్యుత్పత్తి ప్రతిభలను చాటినాఁడాయని గట్టిగఁ బరికించితిని. హనుమంతునియెదుట కుప్పిగంతులు సాగవనుకొంటిని. ఎచ్చటను జాతీయతను జాతీనీయక సంస్కృతిని మాతీనీయక యధునాతనయుగమునకొక నూతనాదర్శముం జూప నీ గ్రంథము ననువదించినాఁడు. ఈ కవి యసమాన ప్రతిభ దాఁగియుండి యొక్కమాట వెలి కుబికినది. కావుననే మాయాంధ్ర సారస్వతము చిరకాలమునుండి మనోలోకము మథనపడుచున్న కొఱంత దీర్ఘకొన్నది.

తెలుఁగున వివిధ రామాయణములు పుట్టినవి. భాస్కర - రంగనాథ రామాయణములుతప్ప మిగిలినవి చర్చిత చర్చణములు. పౌనరుక్త్యములు. పిష్ట పేషణ సదృశములు-ఒకే ప్రవాహమునుండి యిన్ని కాల్యలు, పిల్లకాల్యలు, గుంటలు, త్రవ్వితీయంబసలేదు అనుట నా మనోభిప్రాయము. కాని తరములనుండి కొనియాడఁ బడుచున్న యీ తమిళ కంబరామాయణము మహిమాకందళము, బీజాక్షర ఘటితము, అంధులకొక ప్రత్యేక సౌభాగ్యమును సమకూర్చినది. ప్రస్తుత యుగ సారస్వతమున వాంఛనీయరసవృష్టి. దీన నామహాశవికావ్యరసాస్వాదన కుతూహలురు మిక్కిలి యానందించి తత్సాహిత్యగత వైశిష్ట్యమును గ్రహించి రసాదిక మార్దవ ప్రకృతుల నవలోకించి హర్షించి గర్వింపఁగలరు. ఇది యావశ్యకకృషి - అన్యభాషా సహజ సంస్కారమును మన సాంప్రదాయక సంస్కృతితో నరిపోల్పిచూచి యాచి తిని గొని యనాచితిని దిగవిడిచి, దానిని మనదానినిగఁజేసికొన్న యపుడేగదా జాతికి జాతీయవిజ్ఞానము పెరుఁగును. అభినవ భావసౌరభము గుబాళించును. అన్య భాషావిశిష్టత సాకారతను భజించి మనవాఙ్మయ మందిరమున శోభించును. అట్టిదే

యారాధ్యము. ఇంతటి విశ్వకారవ ప్రయత్నమున నఫలంఁడగు నిక్కవికి నేను హస్తములు మోడ్తును.

ద్రుత ప్రకృతిక విషయమునఁ గవిగారి నిర్ణయము శాస్త్ర సహజము. అజంతమగుతఱి దానికి ద్రుతత్వనామముండిన నుండుంగాక. దానిమీది పరుషములు సరళములగుట వింతగ నేయున్నది. భాష్యకారులుపైత మీవిషయమున నిదమిథ్త మని నిర్ణయముచూపమి ప్రాచీనతా విస్మృతియనక తప్పదు. నేనీ విషయమున శ్రీరాములురెడ్డిగారిలో మనస్ఫూర్తిగ నేకీభవించుచున్నాను. వారి యభిప్రాయము నాహృద్గత ధ్వనియే.

అనన్యసామాన్య ప్రతిభతో నిరంతర నిష్ఠాపూర్వక కృషితో నిర్ణీద ప్రవచన సాభాగ్యముతో నీకావ్యము ననువదించి యాంధ్రుల మన్ననల గ్రహించు శ్రీయుత - పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డిగారు నేటియుగమున నద్వితీయులు. ఆకాశ గంగ వడువున ఘుమంఘుమ ధ్వనులతో నాంధ్రభూమికి దుముకుచున్న వీరి కవితలో ధారావాహికయేగాక శాస్త్రమర్యాదలు సంస్కృతి భూషణ సంస్కృత మర్యాదలు త్రిలింగ పద వివేక విశేషములు తఱచు తమ యునికిని ప్రతిబింబింపఁ జేయుచు నాకర్షించుచున్నవి. ఈ కవిగారి సిద్ధహస్తతకు నోపికకు మనోవైశాల్య విజ్ఞానములకు వేయిమార్లు నేను కృతజ్ఞత లర్పింతును.

ఇట్లు,

షేక్. దావూద్ సాహెబ్

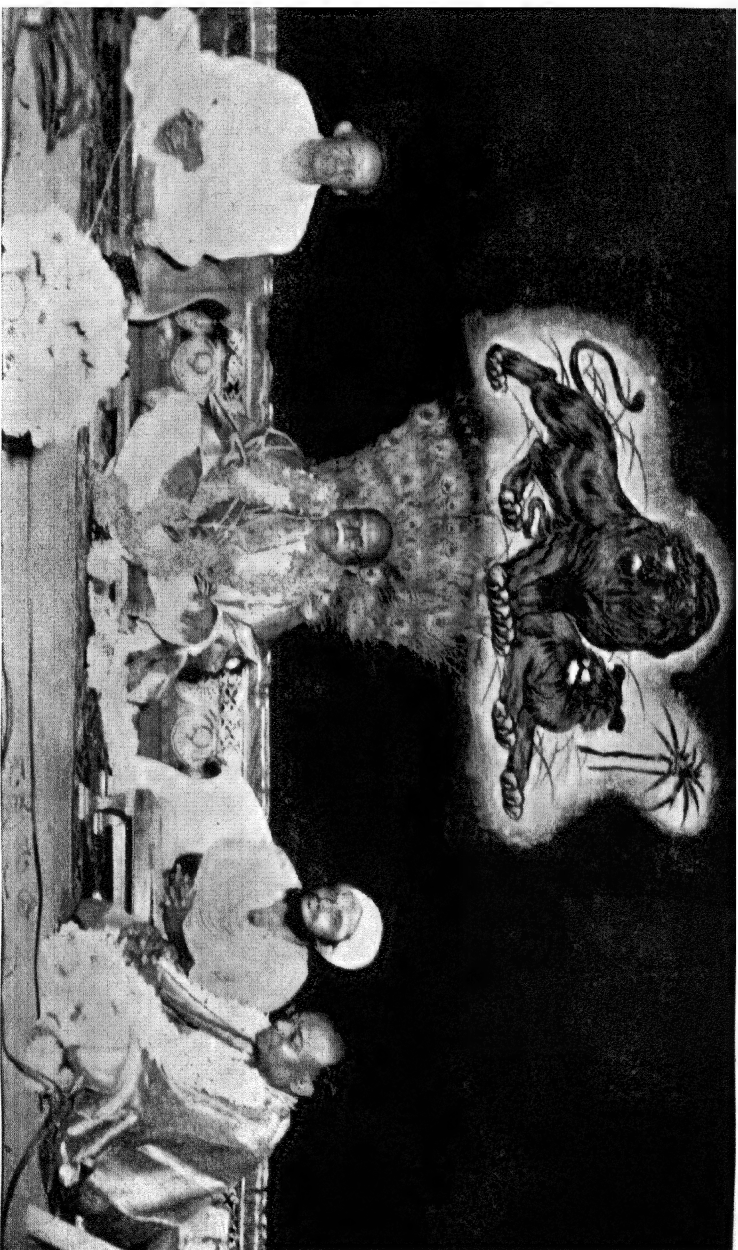
హిందీ, ఆ తెలుఁగుపండితుఁడు

ఉస్మానియా కళాశాల

కర్నూలు.

28—3—1953 శేషి శాస్త్రకుడిలో కంబకవి వర్ణంతి సందర్భమున జరిగిన కవి సన్మానము.

1. డాక్టరు అశగప్ప శెట్టిగారు
 2. పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డి
 3. కుప్పకుడి స్వామిలవారు
 4. సా. గణేశ్ గారు
- సహానందవాళి.
- ఆంధ్ర కంబకవిజ్ఞాన కేంద్రం
- కంబకవి వర్ణంతి కార్యక్రమాలలో.

శ్రీ

విషయసూచిక.

సుందరకాండము.

౧. సముద్ర లంఘన పటలము.	౧
కడలినుండి మైనాకుడు లేచుట	౫
సురస హనుమంతు నడ్డగించుట	౭
అంగారధార హనుమంతుని మ్రొంగుట	౮
అంజనేయుండు ప్రవాళంగిరి జేరి లంకను కాంచుట	౯
౨. పురాన్వేషణ పటలము.	౧౦
నూర్యాస్తమయము	౧౪
చంద్రోదయము	౧౫
హనుమ లంకా ప్రాకారమును సమీపించుట	౧౬
లంకాధిదేవత హనుమంతు నడ్డగించుట	౧౭
హనుమ అంకను నిగ్రహించి లోని కరుగుట	౧౮
ప్రీతి సమాహములో హనుమ సీత నన్వేషించుట	౧౯
హనుమ కుంభకర్ణుని కాంచుట	౨౦
హనుమ ఇంద్రజిత్తు గృహమును గాంచుట	౨౨
అంశర్మందిర పరిశ్రాంతాంజనేయుండు దాటుట	౨౩
నిద్రితులగు రక్కసుల హనుమ గాంచుట	౨౪
హనుమ రావణుని మేడఁ జేరుట	౨౫
హనుమంతుండు విద్యాధరాంగనలఁ గాంచుట	౨౭
,, మందోదరిని గని సీతయని బ్రమయుట	౨౮
,, రావణుని గాంచుట	౨౯
,, రావణుని చంపఁగించుట	౩౦
,, సీతం గానమికి చింతిల్లుట	౩౧
౩. సీతా సందర్శన పటలము.	౩౨
సీత సీతి	౩౩

నీర రాముని దలంచి పరితపించుట	...	33
రాక్షస స్త్రీలు నిద్రింపఁగా నీర త్రిజటతోఁ దన నిశ్శేషముఁ దెలుపుట		34
త్రిజట నీర కూటకు కలుపుట	...	35
,, తన స్వప్నమును నీరకుఁ దెలుపుట	...	36
మానుమ నీరను గాంచి యుత్సాహపంతుఁ డగుట	...	37
౪. నిందన పటలము.	...	38
రావణుఁడు నీరను బలిమాలకు	...	౪౧
నీర రావణుని కటూహ్లాదుట	౪2
౫. స్వరూప నందర్శన పటలము.	...	౪3
మానుమ శ్రీరాముని రూప మభివర్ణించుట	...	౫౧
నీర యుగళముం గని యానందించుట	...	౫3
మానుమ స్వస్వరూపముం జూపుట	...	౫4
౬. చూడామణి పటలము.	...	౫5
నీర రామునకు పంపు సంజ్ఞకము	...	౬1
మానుమంతుడు నీరకు ధైర్యవాక్కు లాడుట	...	౬3
నీర ఆనశాల్లు తెలుపుట	...	౬4
౭. వన భంగ పటలము.	...	౬5
౮. కింకర వధ పటలము.	...	౭౪
౯. జంబుమాలి వధ పటలము.	...	౮0
౧౦. సేనాపతి పంచక వధ పటలము.	...	౮5
౧౧. అక్షు వధ పటలము.	...	౯0
౧౨. పాశ పటలము.	...	౯5
మానుమంతుడు బ్రహ్మాస్త్రముచేఁ గట్టునడుట	...	౧౦౦
౧౩. పాశ ముక్తి పటలము.	...	౧౦౧
మానుమంతుడు రావణునకు నీతి గలుపుట	...	౧౦2
౧౪. లంకా దహన పటలము.	...	౧౦౪
౧౫. శ్రీ పాద వందన పటలము.	...	౧౦౯
వాణిజులు మధుననును పొడుసేయుట	...	౧౨౦
మాదుతి శ్రీరామునకు నీతా వృత్తాంతము తెలుపుట	...	౧23

౧. సముద్ర దర్శన పటలము.	...	౧౨౯
౨. రావణ మంత్ర పటలము.	...	౧౩౦
మంథకర్ణుడు హిరము పలుకుట	...	౧౩౪
ఇంద్రజితని ప్రతాపోక్తులు	...	౧౩౫
విభీషణ నీతి	...	౧౩౬
౩. హిరణ్యకశిపు వధ పటలము.	...	౧౪౧
తండ్రి ప్రహ్లాదుని వివిధోపాయముల శిక్షించుట	...	౧౪౭
సృసినామూర్త్యావిర్భావము	...	౧౫౧
౪. విభీషణ శరణాగతి పటలము.	...	౧౫౫
సుగ్రీవాదులు తమతమ యభిప్రాయములఁ దెలుపుట	౧౬౦
హనుమంతుడు తనయుద్దేశమును దెలుపుట	...	౧౬౨
శ్రీరాము నభిప్రాయము	...	౧౬౩
శ్రీరాముఁడు విభీషణున కభయ మొసంగుట	...	౧౬౬
౫. లంకా వృత్తాంత పటలము.	...	౧౬౯
౬. వరుణ ప్రార్థన పటలము.	...	౧౭౪
వరుణుఁడు రామంజేరి శరణు వేడుట	...	౧౭౯
౭. సేతు బంధన పటలము.	...	౧౮౧
౮. చార శ్రవణ పటలము.	...	౧౮౬
రావణుఁడు రహస్యమందిరముచేరి యాలోచించుట	...	౧౯౦
౯. లంకా దర్శన పటలము.	...	౧౯౨
రాముఁడు సువేల్పాద్రి శిఖరముఁ జేరుట	...	౧౯౫
రాముఁడు లంకానగర సౌందర్యము లక్ష్యింపఁకుఁ దెలుపుట	...	"
౧౦. వాసర సైన్యదర్శన పటలము.	...	౧౯౭
౧౧. మకుట భంగ పటలము.	...	౧౯౯
శ్రీరాముని చింత	...	౨౦౧
౧౨. పూహ నిర్మాణ పటలము.	...	౨౦౪
౧౩. లంగద దౌత్య పటలము.	...	౨౦౭

౧౪. ప్రథమ యుద్ధ పటలము.	...	౨౧౨
సుగ్రీవుఁడు వజ్రముపైఁ జంపుట	...	౨౧౧
తూర్పు వాకిటి యుద్ధము	...	౨౧౬
శ్రవణుని యుద్ధము	...	౨౧౭
రావణుఁడు రణమున కేగుట	...	౨౧౮
రాముఁడు రణసన్నద్ధుఁ డగుట	...	౨౧౯
లక్ష్మణ యుద్ధము	...	౨౨౨
హనుమ ద్రావణ ముప్పి యుద్ధము	...	౨౨౪
రావణక క్తిచే లక్ష్మణుఁడు మూర్ఛిల్లుట	...	౨౨౮
రామ రావణ ప్రథమ యుద్ధము	...	"
౧౫. కుంభకర్ణ వధ పటలము.	...	౨౩౨
రావణుఁడు మౌల్యవంతునకు రాముని పరాక్రమాదులు తెలుపుట	...	౨౩౩
కుంభకర్ణుని మేలుకొలుపుట	...	౨౩౬
రావణునకుఁ గుంభకర్ణుఁడు హిత ముపదేశించుట	...	౨౩౮
విభీషణుఁడు రామునకుఁ గుంభకర్ణు నెఱింగించుట	...	౨౪౧
విభీషణ కుంభకర్ణుల సంభాషణము	...	౨౪౨
కుంభకర్ణుని యుద్ధము	...	౨౪౬
లక్ష్మణ కుంభకర్ణుల సమరము	...	౨౪౦
సుగ్రీవ కుంభకర్ణుల యుద్ధము	...	౨౪౪
రాముఁడు కుంభకర్ణుని గూల్చుట	...	౨౪౬
౧౬. మాయా జనక పటలము.	...	౨౬౨
సీత రావణు దూషించుట	...	౨౬౪
సీత మాయాజనకుం బదరుట	...	౨౭౦
రావణుఁడు కుంభకర్ణ మృతిపై విలపించుట	...	౨౭౧
౧౭. అతికాయ వధ పటలము.	...	౨౭౩
శేవాంతకుండు హనుమంతునిచేఁ గూలుట	...	౨౮౨
అతికాయుఁడు అశ్వమేధుఁ గూలుట	...	౨౮౩
నరాంతకుఁ డంగరుచేఁ జచ్చుట	...	౨౮౬
ఉన్మత్తుఁడు నీలునిచేఁ గూలుట	...	"
బలమత్తుఁడు ఋషభునిచేఁ జచ్చుట	...	౨౮౮
సుగ్రీవుఁడు కుంభుని చంపుట	...	"

నిశుంభుని హనుమంతుఁడు కూల్చుట	...	౨౯౯
ధాన్యమాలిని రావణుని నిష్కరోత్తలాడుట	...	౨౯౦
౧౮. నాగపాశ పటలము.	...	౨౯౨
ఇంద్రజితుఁడు శపథవాక్యములాడుట	...	౨౯౩
వానర సేనానాయకుల సమరము	...	౨౯౬
ఇంద్రజిత్తు వానరులపైఁ గనిమసఁగుట	...	౨౯౭
ఇంద్రజిత్తు లక్ష్మణ యుద్ధము	...	౩౦౦
ఇంద్రజిత్తు నాగపాశముచే లక్ష్మణాదుల బంధించుట	...	౩౦౭
విభీషణుఁడు లక్ష్మణుని నవస్థంగని దురపిల్చుట	...	౩౦౯
గరుడుఁడు రాఁగా నాగపాశము వీడుట	...	౩౧౨

యుద్ధ కాండము :: ఉత్తర భాగము.

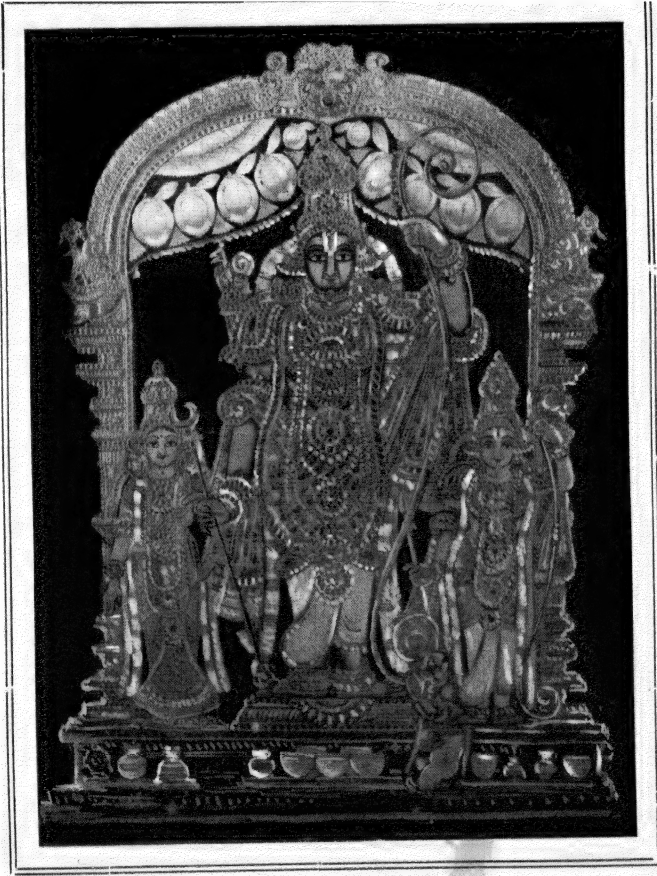
౧౯. సేనానాయక వధ పటలము.	...	౩౧౯
రావణుఁ డింద్రజితుని చక్రరక్షకుల ముక్కులు గోయ నాజ్ఞాపించుట
ధూమాకుండు హనుమంతునిచేఁ గూలుట	...	౩౨౪
మహాపార్శ్వ డంగదునిచేఁ జచ్చుట
నీల మాల్యనంతుల యుద్ధము	...	౩౨౫
ఋషభ వజ్రదంష్ట్రుల సమరము
పికాచుని యుద్ధము	...	౩౨౬
౨౦. మకరాక్షు వధ పటలము.	...	౩౨౬
మకరాక్షుఁడు రామునితోఁ బోరి మడియుట	...	౩౨౮
రక్తాక్షుఁడు శంఖుఁడు నల పవనులచే నంతమొందుట	...	౩౨౯
౨౧. బ్రహ్మాస్త్ర పటలము.	...	౩౩౦
తనసైన్యముపాటు నింద్రజితుండు కాంచుట	...	౩౩౨
హనుమని సింహవాదము	...	౩౩౩
లక్ష్మణుఁడు రాము ననుజ్ఞంగొని యింద్రజితునితోఁ బోరుట	..	౩౩౪
మహాదరుని యుద్ధము	...	౩౩౮
అంజనేయుండు మంభకర్ణుని వజ్రదండముం గొని దైత్యుల నుఱుమాడుట	...	౩౩౯
హనుమంతుఁ డకంఠనం జంపుట	...	౩౪౦
చూరుతి లక్ష్మణుని వెదకుచుఁ బోవుట	...	౩౪౧

ఇంద్రజిత్తు లక్ష్మణాదులపై బ్రహ్మస్త్ర మేయుట	...	388
శ్రీరాముడు మరలివచ్చి చాలికలనిం గాంచుట	...	389
శ్రీరాముడు లక్ష్మణుని పరితపించుట	...	389
వేలుపుల విలాపము	...	389
౨౨. మూర్ఛిత రామ లక్ష్మణ సందర్శన పటలము.	...	389
త్రిజట సీత నూటించుట	...	390
౨౩. సంజీవన శైల పటలము.	...	390
అంజనేయుడు సంజీవని జేబోపుట	...	390
జాంబవద్విభీషణులఁ గాంచి రాముఁడు పరితపించుట	...	390
జాంబవంతుఁడు రాముని తేర్చుట	...	390
౨౪. హాలాపాన నటన పటలము.	...	390
౨౫. మాయా సీతా పటలము.	...	390
వానరులు లంకం గాల్చుట	...	390
ఇంద్రజిత్తు మాయాసీత తల దఱుంగుట	...	390
ఇంద్రజిత్తు యోధ్య కేగెనని విని రాముఁడు చింతించుట	...	390
విభీషణుఁడు తుమ్మెదయై జానకిం గాంచి వచ్చుట	...	390
౨౬. నికుంభిలా యాగ పటలము.	...	390
హనుమంతుఁ డింద్రజిత్తు నుపాలంభించుట	...	390
మేఘనాదుఁడు హనుమనికిం బ్రత్యుత్తర మిచ్చుట	...	390
ఇంద్రజిత్తు యుద్ధము	...	390
మేఘనాదుఁడు విభీషణుని నిండుచుట	...	390
౨౭. ఇంద్రజిత్తు ద్వంద్వ పటలము.	...	390
౨౮. రావణ శోక పటలము.	...	390
౨౯. సేనా సందర్శన పటలము.	...	390
మూల్యవంతుఁడు సేనాపతులకు రామ విక్రమాదులు తెలుపుట	...	390
౩౦. మూలబల వధ పటలము.	...	390
వేలుపు లసుర బలిముఁ గాంచి శంకించుట	...	390
వానరులు మూలబలిముఁ గాంచి పొలుట	...	390
శ్రీరాముఁడు రాక్షసుబలము నుణచుట	...	390
వహ్ని దానవసేనలఁ బ్రోతస్సహించుట	...	390

రాముడు గాంధర్వాస్త్రము సంధించి విడుచుట	...	౪౨౫
3౧. రావణ శక్తి పటలము.	...	౪౩౦
రావణశక్తిచే అశ్మశిఖలు మూర్ఖిలుట	...	౪౩౨
3౨. వానర రణరంగ దర్శన పటలము.	...	౪౩౪
33. రావణ రణరంగ దర్శన పటలము.	...	౪౩౭
3౪. రావణ రథారోహణ పటలము.	...	౪౪౦
3౫. రామ రథారోహణ పటలము.	...	౪౪౨
3౬. రావణ వధ పటలము.	...	౪౪౪
రామునిచే మహాదరుడు కూలుట	...	౪౪౫
రామ రావణ సమరము	...	౪౪౭
రాముడు రావణుని తలతః దెగ నేయుట	...	౪౪౮
రావణుడు మూర్ఖిలుట	...	౪౪౯
రాముడు బ్రహ్మాస్త్రముచే రావణఁ గూల్చుట	...	౪౫౦
రాముడు రావణుని పీఠమందలి గాయములఁ గాంచి శంకించుట	...	౪౫౧
విభీషణుని చింత	...	౪౫౨
మందోదరి విలాపము	...	౪౫౩
3౭. శ్రీరామ నివర్తన పటలము.	...	౪౫౪
హనుమంతుడు సీతకు రామ విజయము తెలుపుట	...	౪౫౫
ఆపసరసలు సీత నలంకరించుట	...	౪౫౬
శ్రీరాముడు సీతను కఠినోక్తు లాడుట	...	౪౫౭
సీత అగ్నిం జొచ్చుట	...	౪౫౮
రాముని పురుషోత్తమత్వమును నలువఁ తెల్లఁపించుట	...	౪౫౯
శంకరుడు దశరథు నటుకుఁ విలిపించుట	...	౪౬౦
వేలుపులు రాముని శోరిక లాసఁగుట	...	౪౬౧
సీతారామలక్ష్మణులు పుష్పకము నధిరోపించుట	...	౪౬౨
రాముడు సీతకు ప్రోసలోని చిత్రముఁ జూపుట	...	౪౬౩
భరద్వాజుడు శ్రీరామాదులకు విందు పెట్టుట	...	౪౬౪
భరతుడు రాముని రామికఁ బరితపించుట	...	౪౬౫
కౌసల్య భరతు సమాధానపఱచుట	...	౪౬౬

హనుమంతుఁడు భరతుని చేయట	...	౪౮౭
భరతుఁడు రాముని రాక విని యానందించుట	...	"
భరతున కాంజనేయుఁడు రాము నుదంతము తెల్పుట	...	౪౮౯
గుహఁడు రాముని కానవచ్చుట	...	౪౯౩
భరతుఁడు శ్రీరామాదులం గాంచుట	...	౪౯౪
౩౮. శ్రీరామ పట్టాభిషేక పటలము.	...	౪౯౭
సుగ్రీవాదులు నగరునందలి చిత్ర దృశ్యములఁ గాంచుట	...	౪౯౯
రాముఁడు పట్టాభిషిక్తుఁ డగుట	...	౫౦౦
౩౯. వీడుకోలు పటలము.	...	౫౦౨

ఇలు వేలు పు
పూతలపట్టు శ్రీకోదండ రామచంద్రమూర్తి

శ్రీ రత్న .

కంబరామాయము .

సుందరకాండము .

—: ౧ సముద్ర లంఘన పటలము :— (౯౫)

మ॥ కలకం జీకటి రజ్జవే భుజగమై ♦ కన్యట్టు చందాస నీ
యిల మాయం జనియించు మోహ నిచయం ♦ బీగున్ సమస్తంబు నే
విలన త్రేజముఁ గన్న నట్టి పరుడే ♦ విల్లంది లంకాపురిన్
గలనన్ గెల్పు వహించె నంధు విబుధురీ ♦ గణ్య ప్రమాణంబులన్ ౧

ఉ॥ అత్తటి వీరరత్నము మ ♦ హాబలపుత్రుఁడు దేవలోకమున్
జిత్తము రంజిలంగఁ దన ♦ చేరునఁ గాంచి యిదేమి లంకయా ?
మత్తిలినాడనే ? యనుచు ♦ మాన్యులు వొందెను నాకమిద్ది రా
జోత్తముదేవి యిందరయ ♦ నుండద యంచు మరల్చె భావమున్. ౨

శా॥ లంకాద్వీప వనంబులున్ గనక ♦ మాలా విస్ఫురద్వారముల్
పొంకంజౌ మణిసౌధవీధులును పెం ♦ పుం గాంచు దుర్గంబులున్
శంకాతంకము లేక గాంచుచు జగ ♦ త్సందోహముల్ దిక్కులున్
సంకోచించి వడంక బాహువుల నా ♦ స్ఫాలించె డ్డేడించుచున్. 3

మ॥ విమలాత్ముం డట నూది త్రొక్క గిరియున్ ♦ వేస్రంగి గర్భంబు చీ
లి మహిన్ వ్రాలిన ప్రేవులంబలె గుహా ♦ లిన్ దుర్నివ జ్వాలికా
సముద్రగ న్నట దంష్ట్రికా భయద దు ♦ ప్త వ్యాళ సంఘంబు డ్డే
ళములం గ్రక్కుచు దొర్లుచున్ వెలువడెన్ ♦ లా నేది దుర్భీతిమై. ౪

ఉ॥ నెమ్మదిఁ గందరంబులను ♦ నిద్ర యొనర్చు మృగేంద్రపాలి ర
క్తమ్ములు గ్రక్కుచచ్చటనె ♦ కందడఁగ న్నశియించె బక్షి స
ంఘమ్ములు సాగరంపు లయ ♦ కాల విఘ్నము సిగ్గిలంగ శ
బ్దమ్ము లొనర్చుచుం బఱచె ♦ భానుని కాంతి మఱుంగుపుచ్చుచున్.

చ॥ కరిణులు తోకలన్ ముడిచి ♦ గాత్రములన్ గుదియించి కర్ణముల్
పరపగు వెన్నదాక వడిఁ ♦ బ్రాణభయంబునఁ గంపమంద త
మ్మొరయుచు వెంటనంటఁ గరి ♦ యూధము తొండముతోడఁ బాదఁ
త్కరములఁ గెల్లగించిసొని ♦ దవ్వుల కేగెను గీక వెట్టుచున్. ౬

తే॥ అమృతహేదానమించునానతిశయిల్లు, కొమ్ములుం బొడిగా మిడుఁగఁగులులు చెదర
వెన్న లగలంగ బెబ్బుటల్ బెదరి పాతె, కనులు విప్పని కొదమలఁగవ్వొనుచు

ఉ॥ భూధరరాజ మప్తు తన ధోల్పు చెడంగ వడంకి క్రుంగ వి
ద్యాధరులెల్లఁ గేల నడి ధంబులతోడను డాళ్లతోడ భూ
మీధరమందునుండి వడి మీదికి లేచుట చూడ నొప్పె నా
యోధనమందు కాలి యడు పుజ్జగిలం బయి కేగు వైఖరి ౮

చ॥ శరదము లర్కచంద్రు లుడు సంతతి నిల్కడ దప్పఁ గ్రుంగి యు
ర్వర నిగఁబడ్డ వర్వతము వాడి నఖంబులు లావు బాహువుల్
మురువుగ నొప్పు వాయుజుఁడుఁమూఁపునఁ గంబమువోలె నుండఁగా
శరధి మునుంగు నోడయను జానునఁ దోచెను చూడ్కి కబ్రమై. ౯

ఉ॥ గైరిక మింగిలీకమును గందము పుప్పొడి చెందిరంబు నిం
డారఁగఁ బూసికొంచు నచ లావగలెల్ల ధరిత్రిపై వడిం
గాటుట చూడ నొప్పె గిరి గర్భము వీలఁగఁద్రొక్క రక్తముల్
ధారణఁ జంది వెల్లువయి తర్లిన విన్నను వొంది యత్తటిక. ౧౦

చ॥ శరనిధిఁ ద్రచ్చు మందరము చాడ్చున నగ్గిరి రాజ మప్తు ది
ర్గిరఁ దిరుగంగ నందలి య తిప్రవరుల్ తపముల్ ముగించి చె
చ్చెర విలయంబొకో యనుచుఁ జింత వహించుచు దేహబంధముల్
వీరియక మున్నె తామెగిరి వెల్లిరి మోక్షము చేరు వైఖరి. ౧౧

ఉ॥ భానుని పోలు కాంతిగల పర్వత ముబ్బి పటాలుమంచు బీఁ
టూనఁగ నుందరుల్ వడఁకి యొక్కటఁ గాఁగిలి జేర భేదరుల్
మానుగ వెండికొండ దశ మస్తకుఁ డెత్తుడు నల్లలాడ శ
ర్వాణి పరిష్కరింపఁ గను పట్టిన శంభుని పోలి రయ్యెడక. ౧౨

చ॥ ఒడలిని చేరు మాధవక మారిమితోఁ దెలివి వడల్పం గిం
కడరిన వేల్పు టింతులు భ యంపడి యల్కుల వీడి యూటటం
బడసి నిజేశులం గలిసి పైకి వడిం జనుచుండి విస్మృతిక
విడిచిన కీరపోతములఁ బిల్చుచు సంతట మంది రత్తటిక. ౧౩

తే॥ నాకులును తాపసులుఁ దక్కఁలోక పశులు, జ్ఞానులును వచ్చి వసునలై పూని నిలిచి
పూవులం జల్లి పావనీ! పోయిరమ్మ, యనుడు హనుమయు వేగిరఁమందె నెడఁద.

మ॥ విజయప్రాభవశీల! శైలనిభహం వీరా! హనుంగై న కుం
భజుడే త్రావిన వారిరాశి యన నే మాత్రంబు నాకిద్ది య
క్కజమే దాటఁగ నంచు నెంచుచు నల - క్ష్యస్ఫూర్తిమై దాటి భూ
మిజ నాలంకను కాంచి రమ్మనుచుఁ ద - స్మిత్రుల్ ప్రశంసింపఁగక. ౧౪

ఉ॥ పావని తాల్చినట్టి ఘన + బంధుర రూపము లంక దాటనే ?
యావలికేని పోవఁ దగి + నట్టిది యంచు మహాద్భుతంబునఁ
దేవతల్లెఁ జూడఁ గపి + ధీరుఁడు మున్నుగ వంగి పాదముల్
లావున నూని త్రొక్క విపు + లఁ దిగఁబాటె మహేంద్ర మయ్యెడఁ.

ఉ॥ వాలము పైకి నెత్తి బలు + పాదములం గుదియించి వక్షముం
బోలఁగఁ గ్రుంచి యంసములు + పొంగఁగఁ గంతము వంచి బాహువుల్
వాలిక ముందు చాచి తల + బ్రహ్మపదంబును ముట్టఁ జెంచి నే
త్రా లల లంకపై నిగుడ + దర్పముతో వెన దాఁటె మింటికిఁ. ౧౭

తే॥ వానుమ యారీతి నెగయంగ + సతనితోడ, విభుని కార్యంబుకై పోవు + విధము దోఁపఁ
దగువులును పెనుశిలలును + ద్విరదములును, తక్కు ఘన వస్తువులు వియఁజ్ఞులికినెగసె.

ఉ॥ మారుతవేగుడైన హను - మంతుఁడు నింగికి నట్లు దాటగా
బోరున వెంటలేచు విట + పుల్ పెనుగుండ్లును తక్కు ప్రాణులుఁ
వారక దక్షిణం బరిగి + వైశమ లంకను చేరు శక్తి పెం
పారమిఁ ద్రోవఁబడ్డ క్రియ + సంబుధిలోఁ బడియె గుభానునఁ. ౧౮

చ॥ గగనమునఁ వడిం బఱచు + గాడుపు పట్టి మహాశుగోధర్మిఁ
మృగములు మూఁకులుఁ లతలు + మిక్కిలి నందము పొంగునట్లుగా
దిగఁబడి యెల్లెడం బరవి + ధీరుఁడు రాముఁడు కిన్న నూను ముం
దుగనె పయోధి యందయిన + తోరపు నేతువు వోలె నేర్పడెఁ. ౨౦

చ॥ ఉరవడిచేత భేదిలె మ + హోదధి క్రిందటి నాగలోకముఁ
విరివిగఁ గాననయ్యె మణి + బృందము కన్నుల మిట్టి పాటుగా
మెఱసెఁ దరున్నతిం గని స + మిరణి పుత్రకుఁ డెను నాగరా
డ్వరభువనంబు గాంచఁదగు + భాగ్యము గాంచితి నంచు మోదిలెఁ.

ఉ॥ తెక్కులతో మహర్ణవము + ప్రేలఁగ నేగి సురామృతంబు పే
రుక్కునఁ దెచ్చినట్టి విహ + గోత్రము సత్త్వము నెల్ల వేళలఁ
మిక్కిలి పల్కుచుండెడు స + మిరణి భోజులు వెండి తార్మ్యుడే
యిక్కడ కేగుదెంచె నని + యెక్కువ భీతిలి పాటి రెల్లడఁ. ౨౨

మ॥ లయకాలానలుపోల్కి నేగు కపిజా + ల వ్యాఘ్రు వేగోన్నతిఁ
నయింపఁ లేక చలించి తూలు తిమి మ + త్వ గ్రాహ పాతీన సం
చయముల్ తెట్టెలు దేల నంబుధి మహా + సంక్షోభముం బొందఁ ద
ద్రయ వీచీ నికరంబు మున్నుగనె మోఁ + దం జొచ్చె లంకాపురిఁ.

చ॥ నకల చరాచరంబుల ద + శల్ వచియింపఁగ నేల? దిక్కురుల్
కకపికలయ్యెఁ బంతమున + గాడుపు మేరువు నూపువేళ నా

సికరము పెల్లగిల్లి కడు ♦ శ్రీఘృగతిఁ జలరాశిమీఁదఁ గం
దుకగతిఁ జిట్టునం జరుగు ♦ తోయము దోఁచెఁ గప్పిండుఁ డేగుచోఁ.

ఉ॥ మండలధార నేగు వెలి ♦ మాపువయిం జను వజ్ర కంటికి
న్నిండుగ భారమై పరఁగు ♦ నెవ్వడిఁ గొండలు వారిరాశి భూ
మండల మొక్కయంజగొను ♦ మాత్రముగాఁ గనుపట్టుచుండ బ్ర
హ్మాండములెల్ల నొక్కటగు ♦ నట్లుగ నేగెను పుష్పకంబు నాఁ. ౨౫

తే॥ వేల్పులు నుతంప మునులు దీవింప జనులు, మొక్కమారుతి పగమదిమునుకొనంగ
దానపుని కసిదీట మార్దవమునేయ, శివుని విడిచును కైలాసశిఖరిఁ బోలె.

తే॥ బ్రహ్మకంటె విజ్ఞాని యాబ్రహ్మచారి, ధర్మవర్తనుఁ డేగుచోఁదడవునుండి
యెడసియున్న త్రికూటమఁకొడుకుఁజూడ, మేరు వాశుగగతి నేగుతీరుదోఁచె.

చ॥ పలపల బ్రుంగఁదారకలు ♦ స్వర్గము క్రుంగఁ బయోధి పొంగ ది
క్కులు వడి మ్రంగఁ బెన్లుహలు ♦ కొండలు పాదగలంగ మేరువుఁ
వెలవెల చెంగ రాఘవుని ♦ విశ్రుత సాయక మట్టు లేగు క
ర్వలి కొడుకొప్పెఁ గల్పమునఁ ♦ బర్వు ప్రచండ నమోరణుం డనఁ.

తే॥ పంక్తికంసుఁ డింద్రియములఁబదిల పటచి, తివిరిచేయుతపంబు పూర్తిగ నశించె
ననెడు సూచన నుత్తరమున జనించి, దక్షిణము వోపు భాను చందము దోఁచె.

తే॥ క్రూరులు వసించు లంకనుచేర జంకి, యితర పురముల నుండంగనిచ్చ లేక
రాము శరణంబు నొంది మరల వసింప, నరుగు ధర్మనాజ్ఞాచక్రమునఁగ నొప్పె.

తే॥ ఒడలికాంతి పెంజీకటిఁ నెడలఁ దోలఁ, గనకగిరి సిగ్గిలంగ నాకసము నంటు
దీర్ఘభుజుఁ డంతవేళ నుదీచి దిశను, వికటముగఁ బుట్టి వచ్చెడువిధుని పోత.

తే॥ వెన్నునాజ్ఞచే లాపు చూపింపఁ గోరి, గిరులు వెన్నంట మొగుఁబుఁకెరలి తూల
జలధులు గలంగ దైత్యులఁతెలివి చెడఁగ, వడిగ నెగ సెడు గరుడునిఁపగిదిదోఁచె

చ॥ సురుచిర పుణ్య లొందుటకు - సూటిగఁ బేర్పుగ నొప్ప, నొక్కటే
చరణమునఁ ముకుందుఁడు వ ♦ శంపడఁ గొల్పిన లోకజాలముఁ
బెరయుచు దాఁటి యెల్లరును ♦ బెగ్గడిలంగ మరుత్పుతుండు తా
నురవడిఁ గాలపాశమన ♦ నొప్పిన వాలునఁ గొల్చె సత్తతీ. 33

ఉ॥ శ్వేతితముం బొనర్చి వడిఁ గ్రేడగ నంబుధి దాఁటు వీరు లాం
గూలము చూడ నొప్పె శ్రుతి గోచరు రాము దయాబలంబుచేఁ
జాలిన యాంజనేయుఁడను గి చక్కటిఁ దోడుగఁ గొంచు గర్వ దై
త్యానికి జంకి వెంటఁ జను గి నంతకు పాశముఁ బోలి యయ్యెడఁ. 3౪

తే॥ శౌరి యాజ్ఞచే గరుడుండు గి చేరినంత, కనకగిరి జాట్టి గట్టిగాఁ గి గవ్వకొన్న

చిలువజేడు చలించి కుండలము వీడి, యవలి కేగు బాగున నొప్పైనను ము వాలు.

క॥ హనుమండు వెడలెడు వేగం, బునఁ బుట్టిన గాలివీవఁ బాలుపటి యొండొం
టిని తాఁకి విడిగి పడి జడ, ధిని మునిగె విమాన చయముఁ దివ్యులు బెగడన్.

క॥ వడి నేగు మారుతిం గని, చిడిముడి పడి విబుధు లితనిఁచింతన మేదో ?
బెడిదులు గల పురిదాఁకన, నడచునొ కడచునొ యటంచుఁనడిఁకి రెడఁదలన్.

తే॥ హనుమ మేని వాయువున దిశాంతములకు, నడగు కడలియుఁగలగుండుఁ పడి చెడంగఁ
బొడవుపని గ్రంథములఁ జెప్పఁ బడుచునుండు, తిమి తిమింగిలములు చచ్చి తెప్ప దేలే.

తే॥ అనదృశాత్ముఁ డట్లేగుచో నలవు వేగ, మొనఁగు నిశ్చల దీప్త బాహువులు రామ
లక్ష్మణులు కరుణా భువులై డాక ముందు, పోవు పోలిక గనిపించె హాలువు మీఱ

—: కడలినుండి మైనాకుండు లేచుట :—

తే॥ మదకరీంద్రముఁ బోలిన మారుతి యటఁ, బవనువలె నేగ మైనాకఁ పర్వతంబు
నడుమలేచెను కలశాల్చి నడుమ నుండి, త్రచ్చుతటి లేచు నై రావలెతంబు కరణి.

తే॥ వేయి బంగరు శిఖరముల్ పలయ నతము, పాటు సెలయెట్లు తెలివల్ల వాటుగాఁగ
నసుర బాధల నడఁగింపఁ న్నిద్ర, వీడి వెనలేచి వచ్చి న వెన్నుఁ డనఁగ రం

చ॥ నెఱిఁ జదువంగ లేక విన-నేరక యింద్రియలోలుఁడైన వే
దులు మెడ నిక్కు కై వడిని - తోరపు భొంముచేఁ బయోనిధిన్
విడిగి మునుంగుచుండు తటి - వెన్నుండు కచ్చపమై వహింపఁగా
సురవడిఁ బైకి లేచిన మ-హోన్నత మందర కైల వైఖరిన్ ౪౨

తే॥ నెగయ ననువుగా తెక్కలు-నెగడు చుండఁ, గ్రమకాంతితో గంభీరఁకంధిఁజీల్చి
కొనుచుఁ జని సుధ నాగులఁకొనరనిచ్చి, లేచునట్టి సుపల్లవి పల యనఁగ.

తే॥ మొదలుతుదియెఱుంగఁగ రాకఁ మొనయు విష్ణు కరుణచేదొల్ల జలమందుఁగలిగినకల
జగములను నృప్తి నేయంగఁ-జాలినట్టి, యజుని కన్నట్టి యాహిరఁకాన్తండు మనఁగ

తే॥ తన్నుమును నీటఁ గాంచినఁతండ్రిఁ గనక, సత్కృతులఁ జేయలేనని ప్రప్త తలఁచి
యంద మునిగి మహాతపం బాచరించి, పూర్తి గావించి కొని లేచు-పాలువుదోప

డ॥ తానిడుమాల లెక్కిడని ప తప్పన కోర్వఁగ లేని మాని కో
పానఁ బయోనిధిం బడిన భాగ్యము లెల్లను వెండి యాయ శ్రీ
శానుండు పూనునాండు కెల ప సుబున దివ్యులు దైత్యులు వడిన్
జానుగఁ జిల్కఁ బొల్కడలిఁ జయ్యనఁ దోచిన చంద్రుండో యనన్.

సీ॥ ఒకవంక నెఱువు వేఁటొకవంక నలుపునొ, ఘన శరీరచ్ఛాయఁగడలు కొనఁగ
పవడంపుఁ దీవలఁపలుపు గాత్రముతోడ, కమనీయ ఘనశిఖరములు వెలయ

గుహల సక్రములు మేల్కొని నిశ్చయింపంగ, ముత్తైంపుఁ బురుగులు మొనసి మొరయ
పటిక బండల మీఁది ♦ పండు మాక్తికములు, తివిరి చందురు డాలు దీలు సేయ
తే॥ రత్నరాశి వెలుంగు శిఖరములు వాస్తముల విధంబునఁ గానరాజులధి మునిగి
మణుల మొత్తముల్ చే వారికొనుచుఁ బైకి, లేచి వచ్చెడు మానిసి లీలదోప.
తే॥ సౌధములమీఁద వెలయు ధ్వజంబులట్లు, నిర్భర శ్రేణి తెల్లనై నెఱసి పఱవఁ
బనిగ వనధివలన వెలివడిన కతనఁ, ద్రుళ్లి దొనలలోఁ బెను మీలు త్రొక్కుటపడ.
తే॥ శత్రు పట్కంబు ముప్పగ సమయఁజేయు, జ్ఞాన మొప్పార శంకలు మానువారి
కరణి సర్పముల్ గుహలలోఁ గట్ట మొంది, బయల నప్పు డూర్పుచు హయి వడసి నిలువ.

చ॥ అతులిత ధీగుఁడౌ హనుమయద్దముపై నొక యుద్దిగింజ యొ
క్కతడవ దొర్లులోపల న ♦ కాశమున గగనంబు నంటి ది
క్తతులకుఁ బర్వి నిల్చిన యు ♦ దగ్ర మహాధము నక్కజంబుతోఁ
గొతుకుచుఁ గాంచి యేమిది యొకో యని యించుక చర్చ నేయుచుఁ.

ఉ॥ ఇయ్యది వార్ధినుండి పయికెక్కి నిలంబడఁ గారణంబు లే
కియ్యెడఁ బాద మూన్పుటయు-నెగ్గగు నంచెడ నిశ్చయించి దా
నయ్యవనిధరం బెగసి-యవ్వల డొల్లఁగ తొమ్ముతో వెనఁ
వ్రయ్యఁగఁ దాకి యవ్వల ది పంబును దాఁకఁగ దాఁటె మింటికిఁ గెం

తే॥ జలధినుండి లేచిన గిరి-వరుఁడు తలరి, యరలి చలియించి చింతించి మరల లేచి
మనుజురూపంబుతో నిల్చి మానసియ! విన్నపం బొండు వినుమని - వినిచె నిట్లు.

సీ॥ పగ వాడనుచు మదిలేభావింప వలదయ్య, తొల్లి కొండలు తెక్కలుల్ల సిల్ల
భువనంబులకుఁ గీడులేపొనరించు చుండ నిం, ద్రుఁడు వాని యెఱకలులేతుంట్లు గాఁగఁ
ద్రెంచిన తఱి వాయులేపుండు ప్రేమతో, నీచోట నను చేర్చికొనినాడు
మిత్ర పుత్రుడవనులేమేల్చి ప్రేరేప నా, వలన వేఱగు మేలుకలదె యనుచు

తే॥ సరసి యిట వచ్చినాడ మలేహాత్మ! నీవు, రమ్యకాంచనమయ శిఖరంబులందు
కొంత విశ్రాంతి గొని పొమ్మ-కూర్చి మీఱ, నేనుధన్యుడ నాదు నీహితమువలన.

తే॥ నీతినిధి రామునాజ్ఞఁ బూనిన కసింద్రుఁ, డమరులు సుఖింప జానకినరయ వచ్చె
మంచియదను నీ భాగ్యమ్ములేమాఁగె ననుచు, వాఱినీపతి సెలవిచ్చి పంపినాడు.

తే॥ తల్లికంటె మేలని నన్ను దలఁచి యిందు, కొంతశ్రమ దీర్చి గొని విందు గొందుగాక
యింటి కేగు దెంచినపుడెలేతొల నత్క, రింపకున్న వేటొండేదియింపు నింపు.

క॥ అను నాతని నయ వాక్కుల, విని పావని యితఁడు హితుఁడులేమిలుఁ డనుచు నె
మ్మనమునఁ దలఁచి స్థితుండయి, తను చూడఁగ నెదుట నిలిచి తద్గిరివరుతో.

చ॥ శ్రమ మొక యంత లేదు రఘు ౩ రామ పదాంబుజ చింతనంబుచే

నమల మనస్క! నాయకుని శ యానతి నాదగు కోర్కి తృప్తిగా
నమరక మున్నె యోగిరము శ నాదటఁ గైకొనఁజాల నీదు ప్రే
మమె నను తృప్తుఁ జేసె విను-మాన్యత నన్నియుఁ గొన్న యట్లెకా?

ఉ॥ వేడకమున్నె పిల్చి యిడు - వీరుల, వేడిన నిచ్చువారలఁ
బోడిమి సంస్తుతింప నిడు - పూరుషులందు గుణంబె ముఖ్య మీ
పాదగు దేహమం దిడెడు - పాటికి నెమ్ముకకంటె నున్నదే ?
ఊడిగ ముండునేమి మఱి - యుర్విని మక్కువకంటె హెచ్చుగ? గౌ

తే॥ ఐడిగ నేగి త్రికూటాద్రి శ పై ని లంకఁ, జేరి యేలిక పని పూర్తిశ్చెందునేని
మరలి వచ్చుచో నీ విందురపెరిమఁ గొందు, ననుచు నత్యప్రతిజ్ఞఁడౌహనుమవెడలె.

చ॥ గగనమునందు ప్రొద్దు నెద శ గందును రిక్కలు స్వర్విమానముల్
మొగుభులు నొక్కచోఁ గలిసి శ ముద్దగఁజేరఁగనయ్యె వేఱు వే
ఱుగఁ గల వస్తుజాలములు శ ఱువ్వున వీచెను గాలిచేత నొ
క్క గమిగఁ జేరు నప్పగిది శ గాడుపుపట్టి గమించు నుర్వడిఁ. ౬౦

చ॥ జడనిధి నుద్ధతిం జను ప్ర శ జాహితు వేగముఁ గాంచి భాస్కరుం
డడుగిడలేని శైశవము శ నందె మదీయ రథంబు మీఁదికిఁ
దుడుకున దూఁకె నేరి పయి శ దూఁకఁగ నిప్పుడు నిశ్చయించె నీ
జడియని దిట్టయంచు మది శ జంకు వహించుచు నుండెనయ్యెడఁ. ౬౧

ఉ॥ కత్తినిపోలు వాడి పలుకకాంతి సభోమణిచెంత వెల్లఁ బై
కెత్తిన తోఁకతోడ విరి శ యించిన మేను నభంబుఁ గప్పఁగా
నత్తఱి రాహుఁబోలె నతఁ శ డడ్లునఁ జీకటి పైని కాంతి రే
కొత్త మహాపరాగ దిన శ మో యన నొప్పె జగంబు చూడఁగఁ.

—: సురన హనుమ నడ్డగించుట :—

తే॥ ముజ్జగంబుల కష్టంబులుజ్జగింప, నమ్మతించి వచ్చిన కవీశ్వరు సత్త్వ
మెంత కొలఁదిదో యెఱిగి రథమ్మీయనంగ, సురల యనుమతి నెదుటికిఁసురనవచ్చె.

తే॥ బాకి నోరు రక్కసి రూపురపడసి వచ్చి, కాల భీకర మూర్తి శాఖామృగంబ!
నాకు నామివంబై వచ్చినాడ వింక, నెచటి కేగెద పని యెట్టయెదుట నిలిచె.

క॥ అడరుచు మండెడు నాకలి, నడవగ మత్కుటిల దంప్తి శ కా క్షీర్ణంబై
బెడిదమగు కడుపుఁ జొరుమా, విడివడ నొక త్రోవ లేదు శ వినుమా యనుడుఁ.

తే॥ ఆడుదాన వాకలి బాధనలసి తీవు, దేవదేవు నాజ్ఞను తీర్చితిరిగివచ్చి
నీకు నాహుతి యయ్యెదగనిజము విడువు, మనుచు మారుతి నవ్వినయెంత నామె.

మ॥ భువనంబుల్ గనుఁగొంచు నుండఁగనె నీ శ పొంగార్చి భక్షించెదం
జపు లూఱంగ నటంచుఁ బల్కఁ గపి వం శ శ్రేష్ఠుఁ డుద్దండుడై
నవుచున్ నీ యుదరంబు చొచ్చెదను వి శ న్నాణంబుమై నీవు జా
ణవ యేనిన్ గ్రసియింపుమా యనుడుఁ గిరన్మం బొంది యన్నారియున్.

సీ॥ పెక్కండములఁ బట్టిపుక్కిలి గొనఁజాలు, విరివియకా వదనంబువిరిసి నిలువ
నదిగని యవ్వీరుఁడన్ని దిశలఁ బర్వ, నామె నోరే చిన్నదనఁగఁ జెరిగె
సురసయు మఱిమఱివిరియుచు నుండ నా,తఁడు తటాలున నూత్న్యతనుడు గాఁగఁ
గుడిసి కడుపుఁ జొచ్చిరకుఱుచ యూపిరి విడు,నంతలోఁ గుప్పించియవల దాఁటె

తే॥ వేలుపులు మెచ్చి కురిసిరివిరుల వాన, కార్యదీక్ష ననుమ వోవఁగఁడఁగ నామె
స్వస్వరూపంబుతో మెచ్చిరచనవుతోడ, ముచ్చటించి దీవనలిచ్చిపుచ్చె నతని.

క॥ పాడిరి పాటలు కిన్నరు, లాడిరి రంభాదు లుబ్బి శ యభినయములతోఁ
గూడిరి పొగడుచు విబుధులు, వీడిరి దీవించి మునులు శ వేదోక్తులతో. ౬౯

క॥ మందార కనుమ వాసన, చిందించుచు వీచె గాలి ♦ చెమ్మట వీడఁ
జందముగా విద్యాధర, సుందరులును వాదనమునఁ ♦ జొక్కించి రొగిన్. ౭౦

—: అంగారధార హనుమంతుని మ్రొంగుట :—

సీ॥ హాలాహలముఁబోలు ♦ సంగారధారయన్, రక్కసి యొక జల ♦ రాశి ముంప
వేటొక్క జలరాశి ♦ విరిసిన తెఱఁగున, లేచి యెవ్వరు నను ♦ లీల దాఁటు
వారంచు గర్జించి ♦ పాదాంగదమ్ములు, మున్నీరు పొంగిన♦మొగిని మొరయ
వేదవేద్యుని త్రోవ♦వెదకి యుదధినుండి, పాడచూపు మధుకైటభులను పోలి

తే॥ శ్రొన్నెల బెడంగు చిందించు♦కోటలొప్పు, నభవు చందాన గజచర్మ♦మమరఁగప్పి
బ్రహ్మగోళంబునకుఁ జను♦ద్వారమనఁగఁ, దెఱపి వదనంబు విప్పియా♦తెఱవ నిలిచె.

తే॥ జలధి పాదముల్ గడుగ శీర్షంబు మింటి, సోడుముట్టంగఁ బెరిగిన♦చొప్పు గాంచి
యధిక మేధావిమారుతి♦యాత్మఁదలఁచె, దయయు ధర్మంబుమ్రొగిన♦దైత్య యనుచు

ఆ॥ దాని నోటఁ జొరక♦తప్పించుకొని పోవు, దారి గనక చింతఁదవిలి తేటి
గుహనుపోలు కడుపుఁగ్రొచ్చి యవ్వలి కేగు, టుచితమంచుఁదలఁచి♦యొయ్యఁబలికె

శా॥ ఛాయా గ్రాహక శక్తి నొందిన గతిన్♦సాధించుచున్నావు న
న్నీయీ చందముల్ గ్రహించియు బలం ♦ బింతే గనకలేవు నో
రే యాకాశముఁ బోలఁ గప్పికొని దా ♦ రిం బట్టి బంధించి తి
ట్ల యేరీతిఁ జరింతు వెవ్వతవు నీ ♦ వెందుందు తెల్పంగదే?

చ॥ అనవుడు దైత్య యిట్లనియె ♦ నాఁడుది యన్న తలంపు వీడు దా
సిన యవి జీవముల్ గొనుచు♦జెల్లఁగఁజాలవు కాలుఁడైన నేఁ

దినఁ దలకొన్న ప్రాణులను ♦ తేఁకువతో విడిపింపలేఁ డహో
వనచర! నీవనంగ నొక ♦ పాటియె నాకని నోరు విప్పుచు ౯ ౭౫

చ॥ గుటుకున మ్రొంగ మారుతియుఁ ♦ గోరికతోడనె దైత్యగర్భమున్
దటుకునఁ జేరి వేలుపులు ♦ ధర్మపు చాలఁ దపించుచుండఁగాఁ
బుటుకున వెల్పడెన్ నృహరి ♦ భూరి భయంకర మూర్తి పోలికన్
బటుకున దాని గర్భమును ♦ వచ్చిన చేతుల నాంత్రరాజితో. ౭౬

చ॥ మదపతియైన దైత్య యటు ♦ మాసెను తోలుచుఁ బ్రేవులెల్లఁ ద
త్పదములఁ జేతులం బెనఁగఁ ♦ బావని మింటికి నెక్కె ముండ్లతోఁ
బాదలు పొద ల్లలట్టి గుహఁ ♦ బూనికఁ జొచ్చి మహోరగంబులన్
బాదివి వడిం బయల్పడిన ♦ ప్రోద్ధత వక్షుని తాఱుల్కై వడిన్. ౭౭

తే॥ ప్రేవులంగొని వైశంబుఁ వింటి కెగురు, హనుమ ఘన చిరంజీవుల-యందు మేటి
వాలపాశమ్ము తోడ నం-బరమునందు, దిరుగు గాలిపడఁగ బోలిఁ తేజరిల్లె. ౭౮

క॥ దురపిల్లిరి దైతేయులు, నురలు ప్రహర్షించి యార్చి ♦ సాటసాట విరులం
గురిసి రజఁడు మెచ్చెను శం, కరుఁ డచ్చెరువందె మునులు ♦ గని రగ్గలికన్.

తే॥ చెడుగు నోటిని కడుపును ♦ చీల్చివైచె, దనుజ గూలె నభంబునఁ హనుమ యేగె
మేరువును మీఱిపెరుగు సాఁమీరి వడియు, నెడఁద వడికంటె హెచ్చని నుడివెరవియు

తే॥ కవుల యాహులమించి యీఁకఁ డలియొప్పె, విఘ్నము లవెన్ని యొదవినఁ వీఁగఁ కేగఁ
జేరుదును లంక, చేరినఁ సిద్ధి యొదవు, ననుచు మారుతి చింతించెఁ మనమునందు.

చ॥ తిరమగు ధర్మముం గొనక ♦ తెక్కలి దైత్యులు చేయు పాపముల్
భరమయి లోకముల్ బహుళ ♦ బాధల నొందుచునుండఁ నీటు చొ
ప్పరయగ వేటు లేదు నక ♦ లాపదలం దొలఁగించు లోక నుం
దరుఁడగు రామచంద్రు శుభ ♦ తారక నామము దక్క నీ భువిన్.

—: ఆంజనేయుఁడు ప్రవాళగిరింజేరి లంకనుగాంచుట :—

ఉ॥ ఊటలు పాటు తేనియల ♦ నొప్పుగు కల్పక వాటి దేవతా
వాటము డాసి మింటఁ జను ♦ వాయుతనూజుఁడు భర్మకూటమహా
కోటలు పేటలుం గనక ♦ కోరిక లంకకు నేగ కివ్వలన్
దోటలు దొర్వులున్ విరిసి ♦ తోచు ప్రవాళగిరిన్ వెనక దిగెన్.

ఉ॥ అంబర వీధినుండి వడి ♦ నాశుగ నూనుఁడు డిగ్గ నగ్గిరిం
ద్రంబు చలించి పట్టుడిగి ♦ తద్దయు నుజ్జటలూఁగె వస్తు జా
లంబులు నిండఁగల్గి విపు ♦ లంబగు నబ్ధిని గాలివాన వై
దంబున వస్తువుల్ దొరలఁ ♦ దాళక యూఁగెడి నావ కై వడిన్.

చ॥ ఇల యడుగున్న యంతకు న ♦ హించి పునాదిని మేలి పై జగం
బులవలకుం బెరింగిన య ♦ భూత విచిత్రిత లంక ముందటన్
గల గిరిమీఁద నిల్చి యటఁ ♦ గన్నుల మేరకుఁ దేటి చూచె స్వ
ర్గలన ముఖంబుఁ గాంచు ముకు ♦ రంబన నొప్పిన యమ్మహాపురీ.

చ॥ ప్రియముగఁ గాంచి ముక్కుపయి ♦ నేలిడి యింద్ర పురంబు దీనిఁగా
ప్పునది యంచఁ బల్క మతి ♦ హైస్యమ బెల్పు జగంబు లెల్ల వే
జయము గడించి యెల్ల సుఖ ♦ సంపదలం గొని యేలునట్టి దు
ర్జయుండగు రావణుం డిచట ♦ రాజిలుచుండఁగఁ దీక్షభావుడై. ౮౬

చ॥ అమరపురంబు భోగముల ♦ కాలయమంట యథార్థవార్త కా
దమరిక నెల్ల భోగము ల ♦ సంతములై తమ కోరినంత దూ
రము తగనొందుచున్ నిలున ♦ రంబయి వేసరకుండు టెందు గం
దుమొ యదియే దివంబగు శ్రుంగుల్ వచియించెడు నర్థ మద్దియే. ౮౭

చ॥ పటసగు లంక రెండయిదు ♦ వందల యోజన విస్తృతంబుచే
నుటవగునందు రిందు భవ ♦ నోన్నత వస్తువులెల్లనుండుఁ గీ
లెఱిగిన నూత్ముబుద్ధులు న ♦ హీనతఁ గంచఁగఁ గోరినంత పె
ద్దటికము నొందునే కనులు ? ♦ దండడి వింతలు మేర నొందునే ? ౮౮

—: ౨. పురాస్థావణ పటలము :— (౨౩౪)

చ॥ మొగుఁఖల దాఁటి చంద్రముని ♦ ముట్టెడు మేడలు పైఁడి మేడలో ?
సొగసగు రత్న సాధములొ? ♦ చూడఁగఁ జాలని మించు తిప్పలో ?
లోగల విరోధి దీధితుల ♦ తో ఘటియించినవో ? మఱేవియో ?
తగ నెఱుంగఁగఁజాలని వి ♦ ధంబున నున్నని నా యెడందకున్. ౮౯

క॥ అమరావతి మేడలతో, నమరిన దిందొక్క భాగఁమనఁదగి మిగులం
గొమరారు సాధములు మల, య మారుతము వచ్చు మాడ్కిఁనడరుచునుండెన్.

ఉ॥ తీయని పల్కులం జెలఁగు ♦ నివృ మృగాత్ములు మించు తీఁగలన్
బాయక పట్టి పట్టి యొక ♦ పాటిగఁ జీపురు గట్టి మేడలన్
మాయఁగఁ జేయు గందవాడి ♦ మాటికిఁ జిమ్మి తొలించి స్వర్నదీ
తోయము ముంచి తెచ్చి యటఁ ♦ దోఁగఁ గలాపి విదుల్తురెప్పడున్.

ఉ॥ సృత్యమువేళ దాశము గ ♦ ణించెడు గజైలచేత లక్కుచే
స్తుత్యములై న కాళ్ల సొగ ♦ నుం గొను వ్రేళ్లు ప్రవాళకాంతులన్
నిత్యము వీవ నెఱునయి ♦ నీరదసుగ్ తను దేహ సామ్య సాం
గత్యము వీడి యాచెలుల కై శిక ♦ సామ్యము నొందు నయ్యెడన్. ౯౦

ఉ॥ కస్తురి తావి వీచు నవ ♦ కల్ప పరీమళ పుష్పగుచ్ఛ వి
 స్రస్త్త మరంద మాని భ్రమ ♦ రంబు లతృప్తి పొంది వేగ వి
 న్నృప్త విమాతస ప్రియము ♦ లై సురలోకము లీలఁ జేరుచున్
 నిస్తల చంద్రశాలలను ♦ నెమ్మదిమై విహరించుచుండెడిన్. ౯౩

చ॥ నిరుపమ మాధురిం జెలంగు ♦ నీటు మృదూక్తులు కీర శాబకో
 త్కరములకు న్నయంబున ము ♦ ధంబున నేర్పుచునుండు కాంతులన్
 విరివిగ రత్న దీధితులు ♦ విచ్చిన కుడ్యములందు దోచు నా
 తరుణుల నీడలం దెలిసి ♦ తథ్యముగా వచియింప శక్యమే? ౯౪

ఉ॥ డంబుగ నిఁద్రుఁ డుండఁగ నె ♦ డంబుగఁ గట్టిన వైజయంత సా
 ధంబును పోలు నియ్యవన ♦ ధంబు లనం గొఱయే యగుం జూచి
 యింబుగ నావచన్పు సరి ♦ యే యన దైత్యుల భోగ భార్య సం
 ఘంబుల కొక్క మేరయును ♦ కల్లును సోలికయుం బొసంగెడిన్. ౯౫

తే॥ ఎట్టి మేటి రత్నములైన ♦ నీడ్యమైన, కాస్తుభంబునకన్ సాటి ♦ గాంచనిక్రియ
 విశ్వకర్ముడే స్వయముగాఁ వేడ్కతోడఁ, దీప్తి కట్టు సాధములకఁదీసి నున్నె?

తే॥ ఎల్లప్రాణులు చొచ్చి లఁయింపఁ దగిన, భవననాయకు నుదరంబుఁబోలు లంక
 లర్కు తేజులు దక్క నఁజాండమందు, తనరు హరులెల్ల నిందున్నఁవనఁగఁదగును.

తే॥ తరువు లెల్లను కల్పకఁ తరువులె యగు, మేడలెల్లను బంగరుఁమేడలె యగు
 దానదానీ గణంబు త్రిదశ గణంబ; షరుల కరుదిద్ది బహు తపఃఫలము యగును.

చ॥ దురమున నోడఁగాఁ దొలఁగఁద్రోయుటచే దపుడప్పు దిక్కులం
 జరుగుచు నిల్చినట్టి వగుఁసామజముల్ తగ నైదు హస్తముల్
 షరంగు వినాయకండును వి ♦ భావనుఁ డెక్కడు నొంటికంటి పె
 న్నరదము నన్న యివ్వి పుర ♦ మందునఁ జేరనివై యెడంపడున్. ౯౬

తే॥ అసురవగులం దెవండు లంకాధిపునకు, సేవసేయక తప్పినఁతీవికాడు
 ముగురు మూర్తుల మిఁచియుఁనెగడు నితఁడు, చేయుతప మెట్టిపాటిదోఁచెప్పవశమే?

తే॥ ద్విరదముల ఘీంకృతులు దుందుఁభి స్వనములు, శరధిఘోషంబు మార్కొనిఁ
 మొరయుచుండు

మధురవాణుల నూపురఁచుండ నిరప. మన్ని రవముల నడఁగించియడరుచుండు.

తే॥ రత్నమయ రథశాలలుఁ రవియు బిడియ, మొందు కాంతులతో వెల్లు ఁ చుంటచేత
 దీనిమందర మేటియాఁ త్రిదివ జగము, నరకలోకంబువలనె గాఁ సంగఁబడును.

ఉ॥ అండముఁ ద్రావు చండమున ♦ నారసి యట్టె గుటుక్కుమంచు మ్రొం
 గం దమి గొల్పు నంగవసునఁ ♦ గ్రాలెడు నిప్పురి నిండుకాంతు లిం
 పొందఁగ వీచు ద్వేషగుణ ♦ భూషులు దైత్యులు మేనిరంగు నీఁ

గం దరినేగు చందురుడు ♦ కందును నీగఁ బయోధి పైఁడిగార్. ౧౦౩

చ॥ సగర నిశాంతకాంతి కిర ♦ ఇంబులు చీకటి మ్రుంగుచేతకుఁ
జగములనిందు సంధ తమ ♦ సం బడఁగించు దినేళు చేతకుఁ
దగ నుపమింపరా దటులు ♦ తప్పి వచించుట న్యూనతఁ గనుఁ
దొగల విరోధి ముందఱ మి ♦ ణంగులు లట్టుల నుండు నియ్యెడఁ.

తే॥ గందమును తేనె క స్త్రి ♦ కల్పతరుల, క్రోవ్వీరులు కరిమదమునుకూడి పాటి
కడలిఁ గలియుటచే నందుగలుగు మీలు, వరపు కాచు వాసన వీడిపరిమళించు.

క॥ పొగడుదమ విశ్వకర్మను, బొగడుదమా పంక్తి కంఠపురాజ్య తపంబుఁ
బొగడుదమ యజాని పరములఁ, బొగడ వలంతులమె బ్రమయములుచల మెదియుఁ.

చ॥ అడవులు తోటలుఁ మణులహాటకమందు ఖచించి చిత్రకా
రుడు తగ నిల్చ నయ్యవి యు ♦ రుస్థితఁ బూవులు పండులిచ్చు గా
రడము క్రియఁ విచిత్రగతి ♦ రంజలు నిచ్చటి సోయగంబు మెం
గడమగుఁగాక పొందుటయుఁ ♦ గల్లనె వ్యర్థము నీ ధరిత్రియఁ.

తే॥ అవని జలమగ్ని గాలియుహాకనంబు, తమ మహోన్నతిచే గొప్పతనముగనవు
గోవు కాన్నత్యమును కనుఁగొనియెనేని, పొన్నుమల యెంత లజ్జించివుల్ల సిలునా?

చ॥ తిరమగు వ్రప కుడ్యముల ♦ దీధితులే మిటుమిట్లు గొల్పఁగాఁ
దరణి కనుంగవ న్మోగించి ♦ తద్దయు సిగ్గిలి యిప్పురంబుపై
నరుగమి నేరఁ జనము ♦ లందురు క్రూరగుణుండు పంక్తికం
ధరుఁ డలుకఁ నహించునని ♦ దద్దటి పోవడ యన్న యూహమై.

తే॥ జన్మవైరులై నత మెగ్గు ♦ నలుపువారు, నిర్జరులెయంచు వారల ♦ నిలువరింప
దానవేంద్రుండు కట్టించె ♦ దారికడ్డు, గోడయన నొప్పుచున్నది ♦ కోట పొడవు.

ఉ॥ పోవదు కోటదాఁటి జగ ♦ ముం జడిపించెడు చుట్టుగాలియఁ
బోవపు భాను దీధితులు ♦ పోవదు కాలుని దార్ఢ్యబుద్ధియఁ
బోవదు ధర్మదేవతయు ♦ భూజనులిచ్చెడు యాగభుక్తి కా
పోవక వేచు వేలుపులు ♦ పోవుదురంటయు వ్యర్థవాక్యగుఁ. ౧౦౧

చ॥ అనదృశ భంగ సంగత మ ♦ హంబుధి మధ్యమునందునిల్చి యా
కస మొరయంగ మేర యిడఁ ♦ గానక యున్నతమై పెరింగి యొ
ప్పెనఁగు విమాన సుందరత ♦ హెచ్చిన లంక సనాతనుండు నా
భి సరసిజంబునుండి తగ ♦ వీడిన యండముఁబోలి వెల్లెడుఁ. ౧౦౨

క॥ పాడెడు వారలు పెక్కం, డ్రాడెడు వా రంతకంటె ♦ నధికులు చెఱలఁ
వీడిన వేల్పుల నాటక, మాడించుచు వేడ్క గనుదు ♦ రచ్చటి యసురల్.

ఉ॥ హర్షుగా నటించు రచట ♦ నమరకాంత లెప్పుడు గం
ధర్వవనిత లంతకంటె ♦ దరముగా నటించు నై
ముర్దుగా నటించు దైత్య ♦ ముగ్ధులందు వారల
బర్హి చూచువారు తక్కు ♦ పడతులెల్ల వేడుక. ౧౧౮

చ॥ నవనిధు లెప్పుడు న్నిలిది ♦ నాడెపు భూషణ వస్త్రమాల్య సాం
కవ మృగనాభికాదుల ర ♦ కంబుగ నిచ్చుచు నూడిగొండ కం
దువము వహించి కొల్చుననె ♦ ద్రొక్కట నొందు నుతింప నాల్కయున్
దవిలి తలంపగా మదికి ♦ దట్టదు పూనిన దోనమే యగున్. ౧౧౯

చ॥ తలచిన యట్లు సల్పయు ము ♦ దంబున నమ్ముఖమందు నిల్చి తా
వలచిన రీతి బద్ధతులు ♦ పాటిగఁ దెల్పుచుండ, వేలుపుర
తెలచి నుతించు మేరువునె ♦ దేర్చిన మిన్నల వారి తెచ్చి తా
వలచిన యట్లు చల్లి పురి ♦ మానుగ శిల్పి ఘటించె నాడగున్. ౧౨౦

తే॥ వాద్య గంభీర రవములఁవార్ధిరావ, మడఁగెఁ బరమేష్ఠి తనకేలఁ ♦ దడవఁదగిన
పాదపు శిఖర సాధంబులఁబాలతు లెగఁచు, నగురు పొగచేత మొగిలులఁపొగరు లడఁగె

చ॥ స్ఫటిక శిలామయంబులగు ♦ సాధములందును కల్పకాది రా
ద్వీపపులు గల్గు తోటలను ♦ వేటగు తక్కిన చోటలందు ను
త్కటముగఁ గల్గువాని ప్రమ ♦ దప్రద మత్తత నాడువారె గా
కిటనెటఁ గానరాదు మది ♦ నించుక చింత గలార లొక్కరున్. ౧౨౧

చ॥ అనురమృగాక్షులం గలిసి ♦ యవ్వనులందు విహరిల్లెలన్
వినువక సల్పుచున్ మధువు ♦ వేడుకఁ ద్రావుచుఁ బాడుచుండ సం
తనమున విన్న మోవిగొని ♦ తన్నుచు సొక్కుచుఁ గిన్నమానియు
న్న సకులు తేట మొక్కి దయ ♦ నల్వఁగ గాంచెడు వారలే చుమీ.

తే॥ న్నగిరులపై నివ్రాయుచిఁత్రంబులంట, సలుపు మేనుతలమునుఁ బాలయువారు
అలుగు పడతుల పారాణియంటియున్న, కేశములను రాక్షసవరులఁకిలుకువారు.

తే॥ చిన్ని పెదవుల విద్రుమ ♦ శ్రేణిఁబోలె, వాడి చూపుల గములఁగల్గవలనుపోలె
వదన వితతిచేఁ జెందమ్మి వనముఁ బోలెఁజెలుపుమీఱినయాలంకఁచెలులవలన

చ॥ అతిశయ చిత్రమయ్యె ద్రుహి ♦ కాండము మొత్తము నేటిదాఁక నొ
క్కతలమి భారమెల్లఁ బడి ♦ కందుగఁ ద్రొక్కఁగఁ జీలకుండ, నే
వితథముగా శ్రమించి మితి ♦ వెట్టుట యెట్లుగు? నల్లపాణు లీ
దితిజుల సంచయంబు గణు ♦ తింపఁగ సల్లకుఁ జాల వెన్నెడున్. ౧౨౨

సీ॥ ఒడలిచే నున్నతి ♦ నొందినవారువీ, ర్యంబున మితిమీటి ♦ యలరువారు
జగము లయమునకు ♦ సంసిద్ధులగువారు, వరబలంబున సాటి ♦ వడనివారు

మాయావులైన దై ♦ తేయులు వసియించు, లంకకు మేర ప ♦ ల్కొంగవశమె ?
కాళుల మణివీర ♦ కటకాంగదంబులు, హస్తంబులందు క్రూ ♦ రాయుధములు
తే॥ కనుల నెట్టదనంబును ♦ కలుగకుండు, వారలే లేరు; వారలఁ ♦ బదరి యెనలఁ
దలల లత్తుక దగులంగఁ ♦ దన్నకుండు, మత్తకాళినుత దొరకరు ♦ మందునకును.

సీ॥ ఆనక్కిమైఁ దేటు ♦ లలమ నొప్పెడు నవి, యొడలి నీచడరంగ ♦ వెడలునవియు
వెల్లదంతంబులు ♦ నల్లని మేనులు, నెట్టని శిరములు ♦ నెనఁగునవియు
మత్తిల్లి కొండల ♦ మాడ్చి నుండుననైన, వేదండ తండముల్ ♦ వీరక తోడఁ
దేనియ గాఱ వ ♦ ర్ధిల్లిన యెట్టని, వెండ్రుకల్ గల దైత్య ♦ వితతిఁబోలు ;

తే॥ స్త్రీలుపురుషులు వినుగుచేఁజెడరవీచు, హరిములు కుండలములుమాఁల్కమ్ములెల్లఁ
గరుల మదజలమును తురంగముల నురుగు, నదులగుచుఁ గొనిపోవఁగఁనుదధినడఁగు

తే॥ మధువు నేపించి మొగమునఁమందహాస, మమర నసుర కాంతలు వాచిఁకాంగికవహు
గతులు దప్పక చూప దేవతల సతులు, సిగ్గుపడి మదిసాల వీఁక్షించుచుండ్రు

తే॥ నాశఁటచు టటుండసినగచలేండ్ర, బలము లిట వచ్చుటయు నలఁవడునుగాక
భూరి భీకర దైతేయ ♦ వీరరత్న, యడరు నివ్వట వారడు ♦ గిడఁగ వశమె ?

చ॥ మరలి దినాధినాథ కుల ♦ మండనుతో వివరించుచో ధను

ర్ధులబలంబె యన్నిట వ ♦ రంబగునందునో ? ఖడ్గి వారమే

యురవగునందునో ? బరచి ♦ యొప్పిన సేనయె దొడ్డదందునో ?

బిరుదు వజ్రగ్ర కూట మది ♦ పెద్దది యందునో ? యేమి యందునో !

—: సూర్యాస్తమయము :—

తే॥ లంకఁ గూజించి యిట్లు దలంచి హనును, మత్తు లిచటికి వచ్చినఁ వత్తు రనుచు
మేను క్రుంగించికొని గిరిఁమీఁదనుండె, భానుఁడును క్రంకె నప్పుడుఁపల్కిమాడ్చి

సీ॥ మనసు పోయిన పోకలను పోయి జనుల హిం, సింది పిత్తమ్మునాఁజ్జించువాఁడు
తలఁపు విచక్షణఁ త్వము వివేచనము మా, సినవాఁడు సూక్ష్మలఁవిననివాఁడు
కాఁగల చెడుగు లొక్కగొనని వాఁడు వా, స్తవహినుడగు నొక్కఁజనుని కలుచ
విరిసిన పోల్కి ♦ నసురకూటములమాడ్చి, ఋషులు వేలిమి నుండి ♦ లేచిపంపు

తే॥ కుంభి చర్మంబుఁ త్రిపురాంశిఁకుండు తీసి, లోకముల కొక హవడిఁలేక సేయఁ
గప్పియంచిన కైవడిఁనొప్పి యంధ, కార మజ్జాండ కుహరింబుఁ గమ్మింఁచె.

తే॥ చిరముగా వేయి నోభులఁజలువ తేఁడు, విడుచు విషము జగంబులఁగడి గొనంగ
నెగడి తనవంటి నిప్పుతోఁబొగలతోడ, నెదురులేకేచెనన నొప్పినిరుల గములు.

తే॥ సముదుదారుడౌ రవికులఁస్వామిదేవి, మాననీయ క్రొత్తడి యగుఁజానకఁ గొని
దోర్బలుడు రావణుడు కారంఁద్రోచుకణనఁ, జెడ్డకిక్తి వ్యాపించెనాఁజెలఁగెదమము

తే॥ అట్లు చీకట్లు పగవ దై ♦ త్యాళి యెల్ల, మంచిపద్ధతిఁ బడసిన ♦ మంత్రబలము
వలన దశదిశల్ జరుగంగ ♦ వలతులయ్యుండ, దమము విరిసిన వేళనే ♦ తరలినారు.

క॥ సహజక్రూరులు రాక్షసు, లహమహామిక సమర నగరి ♦ కరిగెడువారు
త్సహసమున విధుజగమునకు, సహాః పతి తనూజు పురికి ♦ సరిగెడి వారల్.

క॥ సురరిపు సేవకు విద్యా, ధర పన్నగ యక్ష సిద్ధ ♦ తరుణులు బలు తొం
దరపడి మెఱుపుల గములం, బరమున బఱ తెంచులీల ♦ వచ్చిరి సొరిది. ౧౩౪

క॥ సురనాగ యక్ష విద్యా, ధర కిన్నర భుజగ సిద్ధ ♦ దానవులు పడి
వరుసలుగా నే తెంచిరి, పురుహూత విరోధి సేవ ♦ పోడిమీఁజేయె. ౧౩౫

క॥ ప్రతిమలవలె జేసిన దే, వత లింతగఁ దామసింది ♦ వచ్చితిమి కదే !
దితిజేతుఁడు కినియునె యని, కొతుకుచుఁ బరుగిడిరి కొనిన ♦ కోలము లురలె.

—: చందోదయము :—

క॥ తనకం దగని యహూఘము, తనకి దహింపంగ నల్లఁ ♦ దనమును గొని మాఁ
డిన ధర్మబీజము హనుమ, యను వాసను మొలచుపోల్కి ♦ సజ్జుఁడు పొడమె.

క॥ తో తెంచిన శశి రాముని, దూత యరుగుదెంచె దొనగుఁతొలఁగిన దంచు
జేతము తనిసిన (వాద్ది, క్షీ)తరుణీపదః మనఁగఁ ♦ జెలఁగెను రుచులె. ౧౩౬

క॥ జలనిధి వీచులు వింజా మరలవలెం జుట్టి పడఁగ ♦ మా పగకొలమే
పొలిసెనని లేచునింద్రుని, వెలి గొడుగనఁ దూర్పుదెసను ♦ విధుఁ డుల్లసిలె.

తే॥ అంబరంబను వాఁడు హిఁమాంశుఁడనెడి, వెండికుండను గొని పాలఁవెల్లి ముంచి
తెచ్చి పోసెననగ జ్యోత్స్నఁదిశల వెలసె, జుక్క లాపాల చుక్కలఁచొప్ప దోఁచె.

తే॥ గగనమనుమరభియుదయఁనగమనియెడు, పొదుఁగుసంజుండఁడనుచనుల్ ♦ వదలినట్టి
పెన్నెలను క్షీరధారలుఁవెలయ జ్యోత్స్న, దృశ్యమపుడు పాలంబోలిఁపుధివిఁబరవె.

తే॥ హనుమపై సురల్ చల్లినఁయలరులెల్ల, రావణునకుఁ దలంకి ధాఁరణిని పడక
దాఁగకయు జోతిరూపముల్ ♦ దాల్చిమింట, మెఱ సెననఁజుక్కలెల్లఁదమిఱి వెలసె.

తే॥ మల్లికలమిఁద మధుపముల్ ♦ మలయుచుండఁ, గౌముద్రిప్రకరంబు చీఁకట్ల గములు
జన్మవైరంబుగొని పరఁస్పరము దాఁకి, పోరు సలిపెడు చందంబుఁబోలియుండె.

తే॥ బ్రథిత రత్న ఖచిత వప్రఁవలయితంబు, వీ రక్షితంబగు పుటఁభేదసమున
కొఱగఁదెల్లనివలువ మూఁయుటనుపోలి, హిమమయూఖుని కరము లెల్లడలఁబరవె.

ఉ॥ రామ ధనుర్విముక్త శరఁరాజమువోలె మరుత్సతుండు శ్రీ
రామునిదూత నిర్భయత ♦ రావణ పాలిత లంకజేర, నా
రామునికీర్తి కందకము ♦ రాజలదాటి యుదగ్రసాల ము
ద్దామ నిరూఢి దాఁచె ననఁదత్పురిఁ బర్యెనభర్వ చంద్రికల్. ౧౩౭

తే॥ అంత హనుమంతుఁ డెంతయుఁజింతనేసి, చొరఁగరాని యాలంకనుఁచొరఁగ నొక్క
నిశ్చయం బొనఁగించి యాఁనెఱిఁ జనంగ, నమరులు నులింప నుద్యుక్తుఁడయ్యె నపుడు.

—: హనుమ లంకాప్రాకారమును సమీపించుట:—

తే॥ కంధి సహజ సిద్ధమగు నఁగ ద్దగఁగ, దివ్యలోకము లేడింటిఁ దీడి + పెరిఁగి
విలయమందును చెడకుండుఁలలిఁదనర్చు, పెద్ద ప్రాకారమును సమీపించి నిలిచె.

తే॥ నిలుకడగ మింట వెల్గు గాఁములు దళాన్య, నకు భయంపడి లంకపై నడవవనుట
తగదు వఁపంబు దాటుపఁత్వంబులేమి, దొలఁగి చనుచున్నవని కపిఁతలఁచి మెచ్చె.

తే॥ పగ జనంభ్యాకు లిటనిల్వఁదగిన దనుట, యంతకాదిది బ్రహ్మాండమంత వెలుపు
నంతకంటెను పొడవునై యడరుఁగోట, యహహ! లంకేశ్వరుం డెంతయధికుఁడార!

తే॥ సింగమును మదగజమునుఁసిగ్గుపడఁగ, నెక్కటిఁ డయి నడచు కపిశ్వరుండు
అలవిలేని సేనలు గల్గియముని నోటిఁ, బోలు గోపురద్వారంబుఁముందు గాంచె.

తే॥ కనకగిరి దెచ్చి తొలిచి మాఁగ్గంబుచేసి, నిలిపిరో? సురపురి కేగు నిచ్చెనయ్యో?
నప్తలోకాశ్రయంబుగఁ స్తంభ మొక్కో? కడలి నీర్వోవఁ గట్టినకలుజో? యేమొ?

తే॥ ఏడులోకంబు లొక్కటైయెదిరెనేని, సొరిదిగాఁ దక్క లోనికిఁజొరఁగరాదు
అరుల వాడుక తెరువిదియందమన్న, సైన్య జలధి సప్తక మిందుఁసాగునేమి?

తే॥ వీరవరులు మాయాపులుఁధీరగుణులు, కత్తులును కోట లిరుగఁడఁగలయ మెఱయ
ఁగెడు వందల వాహినీఁక్రేవలందు, గాచి నిల్చుట పావనిగాంచె నెదుట.

తే॥ ముసల తోమర కుంత కాఁర్చుక నిమంగ, వక్ర దండ కులిశ చక్రభల్ల భింది
పాల కంటక ముద్గర + శూల ఖడ్గ, ధారులగు క్రూర రాక్షస + వీరవరులు.

తే॥ గుదియలును పాశములు బరిఁగోల లొడిసె, లలును తళ తళ మెఱయఁ జేతులధరించి
రక్తరోములు రోష సంయుక్తులగుచు, పూచినట్టి మోదుగులట్లుఁపొలిచినారు

తే॥ గణనకందని దివియలఁకాంతు లిరుల, మింగ యముఁడును బెగ డొందిమిడుకునట్టి
గోపురద్వారమున వడిఁక్రుంగకడరు, జడధి వడుపునఁ గల సైన్యచయముఁగనియె

తే॥ బౌర! కలకలమార సిఁద్వారమందు, చొరనమర్థుఁ డొక్కఁడు సురాఁసురులయందు
గలఁడె? కాకుత్స్థ వర్మగుంఁకపివరులును, పోరొనర్ప నేకై వడిఁముగియు నొక్కొ!

తే॥ కడలిదాటు టరిదిగాదు + కాపలియను, కడలిదాటుటె యరిది నా + కర్ణమందు
పోరపడిన దుర్బలంబగుఁబూర్తి సేయఁ, దడవుపట్టును సమరమేతొడరునేని.

ఉ॥ ద్వారమునంద వెల్లెడు ని + ధంబది దుస్తరమై బయల్వడుఁ
శూరులు చేసి యుంచు దరిఁ + జొచ్చుట నాణెముకాదు గావునఁ
సూర మయ్యాఖిమురీ చొరని + చొప్పుగు వ్రపము దాటి యేగెదఁ
ధీరత నంచు నా విమలఁ తేజఁడు వోయె మఱొక్కప్రక్కకుఁ. ౧౫౯

—: లంకాధిదేవత హనుమంతు నడ్డగించుట:—

చ॥ చిరముగఁ గావలిం గలిగి ♦ చెన్నగు తత్పుర జీవితంబు నాఁ
డరుగుటచే బలిష్ఠుఁడగు ♦ నాశుగ నూనుని గాంచి సూర్య మే
దురముగ మ్రొంగవచ్చెడు విధుంతుదుపోల్కిఁ బురాధిదైవ ము
ధ్వరగతి లంక పేరుగల ♦ తొయ్యలి నిల్చి యదల్పె సన్నిధి ౧౬౦

సీ॥ భుజము లొక్కెనిమిది ♦ మోములు నాలుగు, నేడులోకంబుల ♦ కెగయుకాంతి
తిరుగుడు సమగ్రుడ్డు ♦ త్రిజగముల్ దాకిన, మొదలితోఁ గట్టి యంబుధిని గలుగ
సత్త్వం బమర్ష మక్షమమును బెడిగంపు, టలికిడి గలుగు పాదాంగదములు
చెంది పల్వరు దవ్వునం దోడువత్తురో, యని పాటజూచుచు నరుగుదెంచి

తే॥ కారుమొగులునా గర్జించి ఖడ్గశూల, పాశకుంత గదాదులఁ బట్టి మొగము
పొగలుగక్కఁ గోటలు పొడవగుచు వెలుంగ, జముఁడు దిగులూన నడ గొండ ♦
సరణి నొప్పి ౧౬౧

తే॥ పంచవన్నె వస్త్రంబు ధరించి నాగి, భయదుఁడగు గరుడునిపంటి ♦ పరువుతోడఁ
గ్రొన్నె లంబోలు పంకరకోటలొప్పు, గడలి ముత్యాలహారముల్ ♦ కాంతులీన.

తే॥ గండమలఁది తారస్థాయింకంకరవము, పొసర భ్రమరముల్ గాంధారముననుపాడి
తనివినొందు మందారంపు ♦ దండ లడరు, ఘన కిరీటమ్ము శిరమునఁ గలదియగుచు.

తే॥ వనధివేష్టిత లంకను నెనరుతోడఁ, గాచు దేవత యొటవోలఁ గాచుకనులు
గలది భయదరావంబుతో నిలుసిలుమని, యదలుచుచువచ్చె గపియురమ్మనియెఁ
ద్వరను. ౧౬౨

తే॥ వెడఁగుపని చేసి తేల వివేకహీన!, ప్రాణముల నొల్లవో? భయంపడవో? చనవో?
క్షుద్రమృగమవౌ నీమీఁదఁ గోవమేల?, తొలగి పొమ్మని భర్జించి పలికె లంక.

తే॥ ఆసలేని యప్పావని ♦ రోస మడఁచి, నయవిధంబునఁ గావ్యంబు ♦ నడపనెంచి
చూడఁగోరిన యీలంకఁ జూచునంత, నప్తమేమి నీకబ్బునఁ నంగ నదియు.
పొమ్మనంబోక వాదాడఁ బూనితేమి? యెవ్వఁడవు నీవు? లఘురుద్రుం నెనయువార
లేని రానోడుదురు కాంచనిచ్చగించి, నంత నీకు రాఁదగిన దేయనుచు నవ్వె.

ఉ॥ నవ్వి నలంకఁ గాంచి కపి ♦ నాధుఁడు నవ్వఁగ నోరి నవ్వెదే?
యెవ్వరు పంపవచ్చితి; వ ♦ హింపకు సాహస మింక జీవముల్
నొవ్వగ వీడదేల? విడి ♦ నూల్కొను లాభమదేది? యింతకుం
జివ్వనఁ బాటకే నిలిచి ♦ చెంగఁగఁ జూచెదె? యంచు గర్జిలక. ౧౬౩

ఉ॥ చూడకపోవఁగాఁగలనె? ♦ చూచెదఁగా కనువానిఁ గాంచి హా!
వీడొక కోఁతికాఁడు కడు ♦ వేటేడియో? కపటాశ్వుడో యగుక

వేడి గరంబు మ్రొంగిన ఫ ధి వ్రభు భూవణులబోలె నవ్వుచు
న్నాడు జముండు నక్షగని వ ధి ణంకుఁ జలింపడు నిల్చె గుండునాన్.

ఉ॥ చంపెద వీని నేఁ డటులు ధి చంపఁగఁ జాలనయేని లంకయే
సంపదతో నశించుటలు ధి సత్యమ యంచెద నిశ్చయించి యో
తెంపరి! జాణవేనియు నె ధి దిర్చి జయింపుము పోవువాడ వా
పెంపగుదారిఁ బోవకులు ధి భీతిని చోరుని రీతి డాసితే? ౧౭౧

—: హనుమ లంకను నిగహించి లోని కరుగుట :—

మ॥ అనుచుం గోపము పొంగ శూలమొగి న ధి త్యంతోద్ధర్తివై చిన్
ఘన విద్యుల్లతనా మిడుంగులు గ్ర ధి క్కన్యచ్చు నద్దానిఁ బా
వని నర్పంబును పట్టి చీల్చు ఖగరా ధి డ్యుర్యంబలెం ద్రుంచె గ్ర
క్కున లంకాహృదయంబు రుల్లనఁగ లే ధి ఖల్ మోదముం బొందఁగన్.

తే॥ శూల మట్టులు నుగ్గయిఁగ్గోణిఁ బడఁగ, నగ్నివలె మండి లంక దిఁవ్యాయుధములఁ
గొనుచుఁ బోరఁగఁ దొడఁగ నాహనుమ చూచి, నింద కెడమని విజ్ఞించె నన్నింటిఁ
గొనుచు.

తే॥ కైదువులు లేని యాలంకఁకనలి యుజిమి, నగము లచ్చనగాయలఁపగిది నాడు
కేలు పైకెత్తి ముష్టి వాఁతూలనుతుని, పొడువ నంకించునంత నాఁతఁడును కినిసి

తే॥ చేతు లన్నింటి నొకచేతఁజేర్చిపట్టి, వనిత యిది చంప నాఱడిఁపచ్చునంచుఁ
బిడికిటం బట్టి పక్షంబుఁబొడువ లంక, పిడుగు వడ్డ నాగమువలెఁబుడమిఁ గూలె

క॥ పడి బొభుకు బొభుకుమని వె, లృఢ నెత్తురు గ్రక్కి నలువ ధి వచన మెడందం
గడు తెలివి గూర్చు గరువలి, కొడుకున కాలంక మ్రొక్కి ధి గురుతరభక్తిన్

తే॥ కమలజుని యాజ్ఞ నీలంక ధి గాచు దానఁ, గాన నీరీతి సేవయి ధి గడఁగవలసె
గరుణ మన్నింపు చంపకుఁకలదొకండు, విన్నవింపంగఁ దగు వార్తఁవినుతచరిత!

క॥ ఈపురము నెంతకాలము, కాపాడుదు ననఁగ నలువ ధి కపి యొక్కఁడు ని
న్నేపుతఱి రమ్మ విడి లం, కాపురి కానాఁటినుండి ధి క్షయమగు నియెన్.

తే॥ బ్రహ్మయన్నస్థైర్యయ్యై ధి ర్మము జయింపుఁ, బాపము నశించుఁ ననుట న
వ్యంపుఁబలుక?

తలఁచినది యెల్లఁ గొనసాగుఁదప్పదయ్యె, యేగుమని మ్రొక్కి సెలవందియేగ లంక.

ఉ॥ మారుతి సంతసించి ఋజుఁమార్గమె ధి సత్యత గాంచునంచు నీ
తారమణీ హృదీశ పదఁ తామరసంబు లెడంద నిల్చి ప్రా
కారము దాఁటి లోనెడను ధి కాలిడె మున్నగు నిర్భయాత్ముడై
క్షీరపయోధిలోన నొక ధి చేమిరి చుక్క ప్రివేశమందెనాన్. ౧౭౨

ఉ॥ అంబర చుంబితంబులగు ♦ హాటక మందిర సాలి రత్నసం
ఘంబుల కాంతి జాలములు ♦ గాఢ తమంబును పాఱఁదోలి రే
యింబవ లొక్కరితీ వహి ♦ యించిన సౌరుసుగాంచి దిగ్భ్రమం
బుం బొరసెన్ మరుత్పుతుడు ♦ పొద్దుదయించెనకాఁ దలంచుచున్.

చ॥ అరుదగు రత్న సౌధమయ ♦ మై యలరారిన యాపురమ్ము పె
న్నిరులను మ్రింగుచుండుట ది ♦ నేఱుడు గాంచిన సిగ్గు నొందఁడే?
మెరమెరచెంది యీ ప్రహరి ♦ మీఱఁగఁ జాలక తొంగి చూచి తా
నరిగెను పోలు నెందులకు ♦ నచ్చటికేనని యెంచి లజ్జమై ౧౮౧

ఉ॥ ఇందలివారు కేలఁ జరి ♦ యింతురు గావున సంతతంబు వె
ల్గొందు స్వభావముంగల న ♦ మున్నత మేరువునంటి సాలము
దండములైన రత్ననిచ ♦ యంబులచేత వెలుంగు సౌధముల్
చెందిన లంక యెన్నఁడును ♦ చీకటులేవొ యెఱుంగ లేనిదే. ౧౮౨

చ॥ అమృతము దేవతావళికి ♦ నర్మిలి నిచ్చిన మందరంబుఁబో
లి మనుకులాధిపాధు నమ ♦ లీమన కీర్తిని పోలి వెల్లు కీ
శమణి యిటుల్ దలంచుచు వి ♦ శంకటవృత్తిని వీధులందు తా
గమనమునేత యొప్పుదని ♦ కైకొనె నన్నవరూపు నత్తఱిన్. ౧౮౩

తే॥ న్నందనాశ్వఁగజాదిక ♦ శాలలందు, పసులకొట్టు లంగళ్ల ♦ వాడలందు
కడలిదాఁటిన కాళ్లతోఁగడచి విరుల, వ్రాలు భ్రమరంబుపోలిక ♦ వ్రాలిచూచె.

మానిని॥ రిక్కలరోచులు రెక్కొచు పెక్కగుఁగీళుల నన్మణి భిత్తికలుఁ
గ్రక్కిన కాంతులఁ గర్వలిబిడ్డఁడు ♦ కానఁగవచ్చుచుఁ గానకయుఁ
నక్కుచు నిక్కుచు నెఱ్ఱన తెల్లన ♦ నల్లనయై హృదయ స్థితుఁడౌ
నక్కఱివేలుపుఁబోలి వెలింగె న ♦ హా! నులభుండయి దుర్లభుఁడై.

—: స్త్రీల సమూహములో హనుమ నీత నస్వేషించుట :—

ఉ॥ కాంచెను వానరోత్తముఁడు ♦ కమ్మని తేనియఁగాఱు తోఁటలన్
నించులఁబోలు వేలుపుల ♦ మెల్లలు స్వర్నదినుండి నీరమున్
గొంచు వహించి తేచ్చి వడిఁ ♦ గుంకుమ పంకమువోవ నార్పఁగా
నంచలు కేకు లట్టు లను ♦ రాంగన లంబువు లాడుచుండుటల్. ౧౮౪

తే॥ తపముచేఁగాక వేఱుపఁదధిని గాంచు, సత్ఫలములేమి దీనిచేఁజూపె బమ్మ
చూడుఁ డాడించువారలుఁసురవనితలు, స్నానమాడువారలు వైత్యఁచంద్రములు.

చ॥ క్రమగతిఁ దృప్తులం దిగిచి ♦ క్రమ కరాంగులి వల్ల వాగ్రముల్
కమఁగఁ దాళసంగతులఁ ♦ గాచుచు వీణలఁ బల్కరించు న

బ్రహ్మముల పాటలక విని న ♦ భంబు రవంబని సంభ్రమించి సౌ
ధములపయిం దనర్చు జల ♦ దమ్ముల నోభులు మూయు తోత్తులక.

ఉ॥ హర్ష్యుగఁ గాంచువారు ప్రమ ♦ దాతి శయంబునఁ దాళమేయ గం
ధర్వపిలాసినుల్ జన ను ♦ తంబుగ నాట్యమునేయ దేవతా
వర్వమణి ప్రభక విరుల ♦ పందిరి నంచలతెక్కి పాన్పుపై
ముర్వ్యుగఁ బవ్వళించి కని ♦ మోదిలు పార్వణ చంద్రబింబలక.

తే॥ స్పటిక వేదికలందు భావములఁ దెలుపు, వలుగనులతో నెడఁబాటుఁవలనఁ బెరుంగు
కామసన్యంబునకు నీరుఁగట్లు కరణి, వింధువు నానెడఁ దై తేమఁమానినులను.

చ॥ కలువలఁబోలు నేత్రములు ♦ కాంతుల కన్నుల నై జనంపదక
దెలువఁగ నోవ్తబింబములు ♦ తెల్లఁదనంబు భజంపఁ బీటిమై
చెలువలు కాంతులం గలిసి ♦ చిందెడు ప్రేమముఁబట్టి త్రాపు బో
కలఁగొని మార్చిమార్చి చపఁకంబుల హలలఁ ద్రావువారలక. ౧౯౧

క॥ సురతరువు లొసఁగు లత్తుక, యరుణచరణములను తడవి ♦ యంజనమును సౌం
పారయఁ గనులనిడి కస్తూరి, పరిమళములలంది నగలఁ ♦ బట్టిన వారిక.

చ॥ పులులను పట్టి చీల్చుగల ♦ పూరుపవర్షుల క్రొత్తసేరముల్
తలుసుల యెడ్డనొంప నమృ ♦ తంబును పాలిననోట క్షేదముల్
వెలువడ నూర్చి కొనులు చ ♦ లింపఁగ నందెలు క్రందునేయఁ గా
భులఁదలఁ దమ్మనప్పుడు క ♦ లుక్కునఁ బుల్కల నొందు దైత్యులక.

ఆ॥ కనులు కై పువలనఁగడు నరణములుగా, మొగము వెల్లగాఁగఁబోములు ముడిచి
చెమటవాట మోముఁచెన్నద్దమునఁగని, ప్రియులకొఱకు వగచుఁబింబములు.

తే॥ చెఱకుగానుగలందు శంఙరములందు, విరులవనముల మ్రేచ్చులఁవేళ్ళములను
కల్లుపాకలఁ బాలేటఁగాంచరాని, జోట్ల యధరామృతము నానిఁచొక్కువారి.

తే॥ మగలపై నల్లి కుచకుంకుమంబు చిటిలి, పెలుల విరిదమ్మిపై నోరుఁవిడనిమొగ్గ
పూచుకరణిఁ గేల్దామరఁమోముదమ్మి, నూని యాఁగుప్రాణములతోఁనుండువారి

తే॥ లల్కఁగొని నుమతల్పంబులందు పొరలి, వలపుకాఁక రేపగఁ జూపుఁవాకిలివయి
నుంచి దూతిక చిటునవ్వుఁగాంచి యునులు, పడయుక్రియ లేచితత్తఱపఁపెడువారి

తే॥ పెక్కువాద్యముల్ మొరయంగఁవేల్పుచెలులు, భవ్యగీతముల్ పాడంగఁబైటతోడ
రళన లింతజాఱగ నూఘఁరములు మోయ, నింటివేల్పుల రహి భజఁయించుచెలులు.

ఉత్సాహ. కుండలములఁ దాఁకు కనులు ♦ కోడెకాండఁ గ్రువ్వఁగా
మొందునగల కాంతు లిరుల ♦ మీఁట మేటి వాద్యముల్
నిండ నీరదములవెంట ♦ నెమ్మిగములపోల్కి వే
తండములుగ భవ్యనస్తు ♦ తతులు దెచ్చువారలక.

తే॥ పాలయలుక వీడి ప్రియులతోఁగలయఁబూని, తెప్పలను నొఱలను దీక్షింకప్పలనెడి
నేయిపూసి కాంతియు మాయఁ నెగడుకన్నులనెడికత్తులదూయదైఁ త్యాంగనలను

చ॥ కినుక వహించుచుం బ్రియులఁ గీటునఁబుచ్చి మనంబు తెల్వి త
క్కినయవి వారితో జరుగఁ గీడ్పడి దూపిలి మించుకై పడి
దనువులు సంచలించఁగ ము ఁ దంబటి యంచలఁబోలి మెల్లనం
జెనసి కవాటముల్ మొగుచు ఁ చిత్ర నిభాంగ వికాసిని తరిక. ౨౦౦

సీ॥ కిన్నరకామినుల్ గీతముల్ పఠింపుచు, నాగకన్యకలు మంఁగళము చదువ
శారదాబ్జముల నేపారు సౌదామిని, తతులన నొప్పి ముత్యాల శిబిక
లెక్కి చెల్వలు గొల్పి ఁ నింపుగా నూత్నగృ, హాసేశముల ఁ నందువారి
మంగళరసము చె ఁ లంగ సురాళి ను, తింప సన్నులు దీ ఁ వింప మునుల
తే॥ తరుణు లారతులై త్త వి ఁ ద్యాధరాలి, విజయగీతము ల్పాడ స్వ ఁ స్వేశ్వలాడఁ
జాట్టపక్కలతోడనుసాంపుగాఁగఁ, గ్రొత్తపెండ్లిండ్లు నెజ వేర్చుకొనెడువారి.

—: హనుమ కుంభకర్ణుని గనట :—

తే॥ యక్షరాక్షస నాగవి ఁ ద్యాధరాలి, కాంతల కలంకులేని మొ ఁ గంబులెల్ల
శంకడిఁ గాంచుచు నేగిఁజైలమట్లు, కలఁకలేక నిద్రిలు కుంభకర్ణుఁగనియె.

సీ॥ పెనుపుగా నేడు యో ఁ జనముల పిస్తీర్ణ, మై ఖిజాణని వైజ ఁ యంతమట్లు
తనరిన మంటపంబు నడుమ నొకతల్పు, మున నాగరాజనవనధి యనఁగ
నిరులకుప్పయనఁగ ఁ వెరవునఁ దలఁపంగఁ, గానికర్కంబులు ఁ కరువు గట్టి
పురుష స్వరూపంబుఁ ఁ బొందె ననఁగనొప్పి, కుంభకర్ణుండటఁ గూగుచుండ

ఆ॥ వనధి మునిఁగి లేచి ఁ తనకుఁ దగిన మూఁడు, వగల నడలతోడఁజ్రనవరజము
వరపు కల్పవనిని ఁ పడిలేచివచ్చిన, మలయపవనఁ డతనిఁ గలయ నొరయు.

తే॥ నాకినులు పాదనంవాహంబునేయ, వారి పూర్ణేందుఁబోలినవదనములను
గాంచి యచ్చటి చలువతొల్లఁగిచెలుల, యొడలిపై నీటితుంపురులురలిపడును.

ఉ॥ ఆతని నాసికాంతరము ఁ లందు బయల్పడి వచ్చు సమృహ
వాతము వాయుపుత్రకుని ఁ వాణిటికిం గొనిపోయి యంతట
లోతగు ముక్కులోపలికి ఁ లొంగఁగఁదీయఁగఁ బోవ నోయుచు
జేతులు వీఁగ నూఁదికొని ఁ చెచ్చెర నాతఁడు దాఁటె సవ్వల ౨౦౧

ఉ॥ ధూళిచయంబు పై దెనకుఁ ఁ దోడన లేవఁగ బైటికేగుచు
దాళక వ్రటిలం దిరుగఁ ఁ దార్చెడు తోరపుటూర్పు లోకహృ
క్షేణ నెనగు మారుతము ఁ తేకువ నప్పటిదాక వీనిహృ
ద్గోళమునందు నెగ్గొనిన ఁ తోయము దోఁచుఁ దలంచి చూచిన.

క॥ పగవాడని దోహకరుఁ, దెగఁజీలిచి నోటఁగవుఁ ♦ తీరున దొగఁజై
పొగ లెగయు నూర్పుతో నవు, దగులని మొగమందు వజ్ర ♦ దంష్ట్రలు వెలయుఁ.

తే॥ మంత్ర బద్ధమైన భుజంగఁచుంబుఁబోలెఁ, గల్పవేళ నిరీక్షించుఁకంధివోలె
నడుమ మెలఁకువలెని విఁన్ననువు నిద్ర, గాంచుచున్నట్టి యాకుంభఁకర్ణుఁగాంచి.

తే॥ అతఁడు లోకకంటకుఁడగుఁనసురవిభుఁడ, టంచు ముమ్మూర్తులందొకఁడనఁగనొప్పు
నాంజనేయుండు కరుణామయంబులైన, కనులనుండి రాలిచె వహ్నిఁకణము లపుడు

క॥ పదితల లిరువది చేతులు, పొదలవు రావణుఁడు కాఁడుఁపొరపాటున నే
బదరితి నని కోపాగ్నిని, వదలిచి చల్లార్చె జ్ఞానఁవార్ధి జలముచే. ౨౦౧

మ॥ శ్రవణానందముగూర్పు రాఘవుని వి ♦ శ్వస్తుత్య సుశ్లోక మె
క్కువ వర్ధిల్లఁగఁ జేయు పావని జ్వల ♦ తోఁపంబు చల్లార్చి వీఁ
డెవఁడో నేమి యటంచు ముప్పిగొని మా ♦ యింపంగ లోనెంచి మ
క్కువ నిద్రించెడి నాయువున్నదని యా ♦ కూటంబు వీడెఁ వడిఁ.

ఉ॥ రామునికీర్తి రూపముగ ♦ రాజులు మారుతి పుష్ప వాటికల్
హేమ విన్నూత సౌధము ల ♦ హీన గృహంబులు పాతశాలలుఁ
రామల గాన నృత్యముల ♦ రంగగు సాలలు దేవశంబులఁ
స్వామిహితాగ్రణ్యుఁడు వె ♦ సో వెదకెఁ బహు సూక్ష్మబుద్ధిమై.

చ॥ మణిమయ చిత్రదేవతల ♦ మ్రాఁగు గవాక్షములఁ సుమంబులఁ
దృఢములఁ బూలకాండలను ♦ తేఁకువ ధూమముపోల్కి వాయు వ
ట్లఁగుచు సూక్ష్మరూపుఁడయి ♦ యంతట నిక్కుచు స్థూల రూపుఁడై
యణువున మేకువందు హరి ♦ యట్లు చొరంగ సమర్థుఁడై చనెఁ.

చ॥ ఇదియది యంచు నెఁచ కట ♦ నెల్ల తలంబుల కేగి శ్రద్ధమై
మదవతులఁ మనోజ్ఞ సుష ♦ మాయుతలఁ బరికించి బుద్ధి సం
పదగల నాగ యక్ష సుర ♦ పార్థివ మాని జనార్ధ్య జన్మమై
పొదలిన యవ్వభీషణుని ♦ పుణ్యగృహంబునఁ జొచ్చె సుతులఁ. ౨౦౨

తే॥ స్ఫటిక వేదిక విరులచఁపురముక్రింద, గట్టివారిలోఁ దెలియాపుఁగాంచదగని
దంచు నల్లనిరూపంబుఁనవధరించి, దాఁగి తిరుగు ధర్మంబు నాఁడనరువాని.

తే॥ దాని యతని సుశీలతఁదన సుశీల, తను గ్రహించి నిమ్మలృష్టఁడనుచుఁ గినుక
సూన కనిల సూనుండు వేఱొక్కఁప్రక్కఁ, జొచ్చియొక కోటిమేడలఁజూచెద్రుటిని.

—: హనుమ ఇంద్రజిత్తు గృహమాను గాంచుట :—

తే॥ శశిముఖుల సుధాధరల వఁచుటలుఁగాంచి, హృదయవేగంబుకంటె ముం
పరమపావని పావనిఁజరిగి జరిగి, బలవిరోధి చెఱంబడ్డతలము చేఁ. [దేగుచుండు

తే॥ క్రూరదంష్ట్రులు సాయుధుల్ క్రోధమూర్తులు, లురురణోత్సాహయుతులు లో॥

కోక్తులు విడి

కథలఁ జెప్పికొనుచునుండు కావలీండ్లఁదగ నసంఖ్యాకులగువారిదాఁటి చనియె.

మ॥ పొగయుం దూఱఁగలేని తానములకుఁ బోవంగఁ జాలజ్ఞానం డా
శుగనూనుం డటఁగాంచె లీలఁ గరిభిత్సూనుండు పంచాస్యముల్
నగ సంకాశ భుజాగ్గలీదశకముఁ ♦ మైదాఁచి యొప్పారు న
ప్పగిదిం జెన్నరు మేఘనాను బహుళ ♦ స్వర్గాంగనా నయుతుఁ.

చ॥ బిలమున నిద్రసెందు నతి ♦ భీషణ కేసరివంటి వీఁడు సోఁ
కుల యొడయండు రావణుని ♦ కూరిమిపట్టియె? శంభునూనుఁడో?
తెలియగరాదు క్లేశమున ♦ దెవ్వరమా పెనుపోరు వీనితోఁ
గలుగఁగవచ్చు రేపు మన ♦ కాన్ముకవీరుల కంచునెంచుచుఁ. ౨౨౦

ఉ॥ ఇమ్మగవాని బానటగ ♦ సేడ్డెఱ నొందిన రావణుండు లో
కమ్మల గెల్పెనంటయు నొ ♦ కానొకచోద్యమె? శర్వమాధపుల్
బమ్మయుఁదక్కఁ దక్కుజనఁసాళుల నీతని కీడుగల్గు నం
చిమ్ముగఁ బల్కువాని వెడఁగే యని చెప్పఁగవచ్చు గట్టిగఁ. ౨౨౧

క॥ అని ముక్కుమీఁద వేలిడి, కొని కాలము నిచటఁగడపఁగొంటలు ఫలంబే
మని హనుమఁ డాఫలము విడి, చని నెమకెను వేలకొలఁదిసౌధము లవలఁ.

సీ॥ అక్షుకమారునిహర్యంబు పరికించి, యతికాయ భవనంబునందు వెదకి
యోధవరుల సౌధ ♦ వీధు లన్నేపించి, మంత్రుల మేడల ♦ మలసి కాంచి
రాజబంధుల మంది ♦ రంబులు శోధించి, తక్కువారలయిండ్లు ♦ తరిచి చూచి
దానవనాథు నం ♦ తర్కందిరముగనఁదలపోసి మూఁడుకో ♦ టలకు నడుము

తే॥ నున్న పరిఖ వీక్షించి వాఁయుజుఁడు తాను, జలధిదాఁటి నయవమతిఁపైఁపకట్లు
నప్తవారిధి లొక్కటైచలము మీఱ, వచ్చి చేరెనో యని యబ్రహ్మపడియె లోన.

—: అంతర్కందిర పరిఖ నాంజనేయుండు దాటుట :—

చ॥ పొడవును గాతముఁ వెలుపు ♦ పొందిన కందక మిద్ది యంచనం
గడఁగుదు రేని పల్వరు యు ♦ గప్రళయంబు ఘటించుదాఁక నీ
పుడమిని మెల్లఁ గ్రొచ్చినను ♦ ప్రోవడి సేయఁగలేరు తేనికీఁ
జడిసి పయోధు లేడిటులు ♦ జానుగ నూల్కొని నిల్పెఁ గావలెఁ.

తే॥ అంచితముగ రామునికీర్తియలముచోట్ల, నెల్ల వ్యాపించి నాతఁడిట్లెన్ని దీని
జడధి దాటుటకంటె నిశ్శుభగు వడిని, దాఁటినను దాట రాదంచుఁదలఁచె మదిని.

తే॥ నాల్గవగల యాగడపలనాణెముగను, పిలువఁ దలలెత్తినట్లున్నయలల తోడి

నీరుగలిగి రావణునేసఁగితిరుదాల్చు, నగడిత నుతింప వాక్కునఁకలవి యగునె ?
 తే॥ కరుల మదము హరుల నోటిఁనురుగువేల్పు, చెలులకుంకుమపంకంబుఁసొలనుదిండ్ల
 నకుల కస్తూరి తేనెయుఁ ♦ జండనంబు, గండవాడిగల తావులు ♦ కడప వీచు.
 తే॥ చక్ర బక మాంస టిట్టిభ ♦ సారనములు, నీరుకోళ్లు నుల్లంకులు ♦ నారణములు
 కలియఁబలికెడి పెలుచని ♦ కలకలంబు, వీనులకు సత మచ్చట ♦ వినఁగవచ్చు.
 తే॥ కస్తూరియు లత్తుకయుఁ దావిఁగండమగురు, చేరుకతన మునింగెడిఁవారణముల
 తోడి కలయిక తమిగొల్పుఁతోయమొదవఁ, బిడులకయ్యగడిత దూతిఁవిధముదోచు.

ఉ॥ కమ్మని తావితేనియ ను ♦ ఖమ్ముగ నిమ్ముగఁ గమ్ము తమ్ముమొ
 త్తమ్ములు నెమ్మొగమ్ముల ముదమ్ము తోలంగి మొగిచ్చె నెమ్మి నీ
 తమ్మ ముఖమ్ము తీరున నయమ్ము నమమ్ము గణించుచుండు చెం
 దమ్ములు రామతీరుఁగని ♦ తామును మోముల మోడ్చుకుండునే? ౨౩౧
 తే॥ పటికబండలు మలిచి సో ♦ పానములుగఁ, దీర్పఁ దీరమ్ము నీరమ్ము ♦ నేర్పరింప
 , రాకయుండెను; జడులు వివేకులసభఁ, జేర నులభమ్ముగా వేటుఁనేయనగునె ?
 తే॥ మీఁదగిందను శక్ర నీ ♦ లాదికములు, వేటువేటు కాంతుల నీన ♦ క్షీరవారిఁ
 దొట్టి పాథోనిధులు వాత ♦ ధూతగతుల, నొక్కటై తోచుకైవడి ♦ నుల్లసిల్లె.
 తే॥ అంతహనుమంతుఁ డెంతయుఁసంతసమునఁ, దొలినముద్రంబుదాఁటిసఁతోయముననె
 ప్రహరి వెనుకఁబడంగ నాఁపరిఖ దాఁటి, యరిదికాఁపగు సంతర్థఁహమ్ముచేరె.

—: నిద్రితులగు రక్కసుల హనుమ కాంచుట :—

క॥ యముఁడును దిగులునఁ బాట భ, యముఁ గొల్పు నురారివరులఁకరయఁబడని తో
 యమున న్నైమకెను మారుతి, తమి ద్వాదశయోజనములు ♦ తనరిన వీధుల్.
 క॥ అడఁగె మధునేవనమ్ములు, మడఁగెఁ గడలి పగిది నడరు ♦ మాటల రవళుల్
 ముడిఁగెను తూర్వత్రయరవ, ముడిఁగెను కార్మికుల చెయువుఁలొనరె నిదురయున్
 క॥ వారువములు గూరికెఁ బ్రా, కారమ్ములఁ గాచువారి ♦ కటు ఘోషణముల్
 మీతెను కాంతులు కాంతులు, తోరపు బడలికను కూర్కఁదొడఁగి రవశతక.
 క॥ పొలయులుక విడిస పొలఁతులఁ, గలిసి యువకు లనఁగి పెనఁగిఁక్లమమగు నవలకా
 గలయిక నలయిక వెలువడి, జెలువల వక్షముల వ్రాలి ♦ చెందిరి నిదురక.

ఉ॥ ఇంపగు హఁలఁ ద్రావి కయి ♦ పెక్కినవారును ధూప వాసనల్
 నింపిన పూలసెజ్జలను ♦ నీటుగ మ్రుక్కడి కామ సౌఖ్యమున్
 మంపు రసంబునాని తలి ♦ మంబులఁ దృప్తిని పొందువారు నై
 పెంపులు దక్కి కూలఁబడి ♦ పెచ్చగు నిద్దురఁ బూని రత్తటిక. ౨౩౨

మత్త॥ త్రాగి యాడెడి పెక్కురీతుల ♦ దైత్యవద్యుల యాటలుక
 మూగి పాడెడి హెచ్చుతీరుల ♦ ముద్దు గుల్మెడి పాటలుక
 మూగి కూడెడి వాద్యరావము ♦ మ్రొగి తగ్గెను దీటులక
 వీగి వేడెడి కోడెకాండ్రుర ♦ వేడ్క కుంగెను మాటలక.

మృగమదంబుచందనమును ♦ మేఘియున్న తొమ్మలందునమలయమా ♦ రుతముసోఁక
 విరహిణుల ఖండితల కనుల్ ♦ విడిచె జలము, మనసులెల్లఁ దాపంబుచేమాడి మ్రందె
 ఉత్సా. వైరి (హరినపు) ఉడంచు ♦ వారిపోల్కి నివెల నా
 భారమై సెయ్యెగ్గు ♦ తఱివీ తీర్చె వాయువున
 వాఁజాన్య లొడలికాంతి ♦ వార్ధిఁ గొలుపఁ దివుర కే
 కోరి దెసలఁ గొలువఁబోయి ♦ కూల్చె నిరుల గుంపులక. ౨౪౨

తే॥ నిత్యకర్మానుసారులై ♦ నిర్మలలుగు, జ్ఞానులును యోగులు నుషుప్తి ♦ నూనినారు
 మదగజములు నిద్రించె నున్మాదులెల్ల, గునిశీరనఁ దక్కువారలఁగొనరనేల ?
 తే॥ ద్వంద్వములను నిర్జించిన ♦ దండిమగఁడు, రాజవీధిని చని దైత్య ♦ రాజ నగరి
 చెంగలియగ డైత్యఁగోటఁజెంగలించి, దాఁటి లోనికె జనియె నుదాత్తదృష్టి.

—: హనుమ రావణుని మేడఁ జేరుట:—

సీ॥ సమరశీలుండగు ♦ సమరారి బంగారు, మేడ రాకాచంద్రు ♦ జాడనొప్ప
 రిక్కలగములునాఁ ♦ గ్రీక్కిఁజిసి వెలుంగు, నీరజాక్షులయింద్లఁ ♦ దారసించి
 కందునొందకయుండు ♦ కలువరాబింబంబు, డీలుపడఁగఁజాలు ♦ డాలునేలు
 మోములతో యక్షఁరామా లలామలు, వసియించు నొకవాడఁవాంఛఁజేరి
 తే॥ కాంతు లీనడు వజ్రాలఁగడియలున్న, కడల నూలికంటెను గాలిఁకంటె నూత్ము
 రూపముధరించితూతెమఁరుత్కుమారుఁ, డానగొలుపు దుష్కర్మముల్ ♦ గోసినతఁడు.
 క॥ కొందఱు దశకంధరునై, డెంద మునిచి మోమునంచి ♦ దిగులున నూర్పుల్
 క్రండుగఁ బుచ్చుచు తెప్పల, చిందార్పక యుండి రచటఁ ♦ జిత్రములక్రియక.
 క॥ కొందఱు కలగనుకొఱకో, కందర్పున కడలియో యొకం డదియేమో
 కందుమనరాదు కనులక, చెందమ్మలు ముద్ది యుటకఁచెలగిరి సెజ్జక.
 క॥ కొందఱు మరుశరముల పో, టొందిన కుచకుట్టలాంగులూఁగెడి శ్వాసం
 బంది వగచి చేయునదే, మందురు చిత్తరువు వ్రాయఁసగునే యనుచుక.
 క॥ కొందఱు కన్నీరొలుకుచు, నుందిరు రమ్మనపు పోవుచొప్పరయపు నీ
 కిందలి పని యేమని చెవి, విందుగఁ బలుకుదురు గోరఁపిట్టల తోడక. ౨౪౩
 క॥ కొందఱు మందానిలమునఁ, గండి వలుండైన చనులఁగని తము వీడిం
 పం దొడరు దనుజవరు భుజ, మందము నెదఁదలఁచి తలఁచియలయుదురు వగక.

క॥ కొందఱు పెనుమానికములు, చిందిన సచ్చలపు డాలు॥ సెజ్జలఁ జొరఁ జాలం దినములు సర్విణ్ణత, వందురి కనఁబడిరి సంజ॥ వఱలు శశివలె॥ ౨౧౧

క॥ కొందఱు తమ భుజమాలవలెఁ, జందిలు మంచముల నిద్ర॥ సెంబెడుచో భీతిందార్చు వీణరవమును, పెంచే లటఁ జెవులఁ గుట్ట॥ బెగ్గెలు వారల్. ౨౧౨

క॥ కొందఱు కనకాద్రి ధనువు, నందగ్నిశరంబు గూర్చు॥ నభవుని మల నెత్తందనరు భుజము లలఁదిన, చందనము కుంచంబులంటు॥ చాఱలవారల్. ౨౧౩

క॥ కొందఱు జలధి యుబుక నా, నంద నటన సేయు భవు గు॥ ణంబులఁ గై నారిం దంతిగ బహురాగము, లొందఁ బొగడువాని వినుతి॥ యొనరుచు వారల్.

క॥ పలుతెఱఁగుల జక్కిను లిటు, వెలయు వనతు లెల్లఁగాంచి॥ వృక్షచర లనత్రిలకము లంకానాథుని, కులపాలిక లున్నయింద్లఁ॥ గోరికఁ జేరె॥ ౨౧౪

చ॥ హరువుగఁ జీకటిక దఱిమి ॥ యాఱక పెల్లెడు కెంపు దీపముల్ మురువుగ నొప్పు నోవరుల ॥ ముగ్ధులు నల్పడు నూడిగంబులక బరువుగ వీడఁగా ననుర ॥ పాటలగంధులు కాంక్ష మున్నుగాఁ దరువుగ నేక దల్పములఁ ॥ దాటి రెడందలతోఁ బెనంగుచు॥

తే॥ అగ్నికీలపై మృగనాభి॥ యలఁదినట్టు, లలరు జడలలోఁ బొగవలె॥ సభులు ముసరఁ గ్రొవ్విరుల పానుపులను వై॥ రులుగ నెంచి, పటిక బండల నారటంపడెడువారు.

తే॥ తనువు మిన్నగా ముత్యాల॥ దండ ఋక్ష, ములుగ జడలు మోదుగురంగు॥ మొగులుగాఁగ

నడుము మెఱుముగాఁ గన్నలు॥ జడిగ నొసలు, క్రొన్నెలగ సంజవన్ననా॥ గొఱలువారు.

తే॥ పొడవుమేడల వెన్నెల॥ ముంగిఱులను, చేటికలఁ గూడి కన్నుల॥ నీటుగ్రాల నెఱికురులు వ్రీల రిక్కల॥ నెఱిగఁగొనుచు, హవనిలంగ నచ్చనగాయ॥ లాడువారు.

తే॥ దేవకాంతలు స్వర్నదిం॥ దెచ్చినట్టి, జలము చల్లగాలేదని॥ యలిగి మేడలలత నెక్కి మొగుళ్లను॥ తొలిచి కాఱు, సంబువులయందు జలకంబు॥ లాడువారు.

ఉ॥ శేష ఫణిమణుల్ బలిమి ॥ జీవితనాథుడు తెచ్చియిచ్చె సం తోషమెలర్ప మేమె తగు ॥ తోయలులంచు వచించుకొంచు విద్యేఘల కెల్పి కై కొనిన ॥ దివ్య కిరీట లలంతికాది సదృఢులఁ బన్నిదంబులిడి ॥ పోడిమి జూదము లాడువారలు॥ ౨౧౫

చ॥ కుసుమ వసంబులం బసిడి ॥ కూటములందున ముత్తైపదిరిక బసగను సిద్ధకన్యకలు ॥ పాడ మృదంగము నాగకన్య లిం పెనఁగ వహించ నపురన ॥ లీడ్యగతి న్నటియించుచుండ సం తనమునఁ బూలపందిఱులఁ ॥ దార్కొని వేడుక గాంచువారలు॥

చ॥ ఇనుప సలాకవోలె నెద ♦ కెక్కిన మోహ మలంగఁజేయఁ గ
 న్గొన లల కొండవాఁగులను ♦ కోదగి నిద్రనువీడ నిండ్లప్రాం
 గణముల వీణియల్ గొనుచుఁ ♦ గంతముతోడ లయింపఁగా సుధా
 కణములు చింద శ్రావ్యముగ ♦ గానము సేయుచునుండువారలు॥

తే॥ ఇంచు సఱచట్టవలుచ చలించి తొలంగఁ, గుండలమ్ములు గదలికఁగొరడు లీనఁ
 గల్లుద్రావంగ నుడివడుఁకనులతోడ, మేనెఱుంగని నృత్యాలఁమెలయువారు.

తే॥ వినమువంటి మద్యము రక్తమెనంగఁ ద్రావి, గుజరి పద్ధతిఁ గంతంబుఁగూర్చి వదరి
 ఝర్ఝరీ వాద్యసరణి హస్తములు దట్టి, యందమే చెడ వెట్టిగానాడువారు.

తే॥ పెరుగు రంగై న కల్లు తఁబ్బిబ్బుసేయ, బొబ్బలిడుచు నిట్టూర్పులుపుచ్చి కురులు
 విరియ నొడలెల్ల వడఁకించి వేల్పుసోకె, సనుచు నిచ్చవచ్చిన యట్టులఱచువారు.

తే॥ ఇట్టి పెక్కుతీరులనొప్పుఁనిగురుబోండ్ల, యిండ్లు వీధులు గనిదాటి ♦ యేగిసిద్ధ
 సాధ్యవనిత లున్నట్టి వేశ్యములఁ గడచి, చేర విద్యాధరాంగసఠఁచెలగువాడ.

—: హనుమంతుడు విద్యాధరాంగనలఁ గాంచుట :—

సీ॥ చోటమీనునూపొందిఁమెఱయు సీనకము ధ, రించిన సోఁకులఁ జేడు రామి
 కధికమోహమున మఁధ్యంబుకంటెను మనం, బులు చలింపఁగ జీవఁనులును వాడ
 గాయనుల్ దగఁ జంత్రఁ ♦ గాత్ర లయలుగల్గి, పాడిన గీతముల్ ♦ పాములట్లు
 చెవిఁజొరఁ గలగిన ♦ చెలువలు కొందఱు; వాని కోపాగ్నికి ♦ నడఁకి సురలు
 తే॥ మునులు బుధులును దిక్కేడిఁమొనసి యోర్వఁ, బగవహించి చంద్రుడు దైత్యఁ
 వర్యునందు

ప్రేమగలవారనుచుఁ జాలఁవేడి వెలుంగు, లీన నెడఁదలఁ దపియించుఁనిగురుబోండ్లు.

సీ॥ అల్పకాలము కల్పు ♦ మట్లుగ మదిదోప, నుడుకుచు మరుణారి ♦ కడలువారు
 మును కౌగిలింగొన్న ♦ చనులపైఁజందన, మంటిన యదిగని ♦ యలయువారు
 చెక్కిళ్ల ప్రాసిన ♦ చిత్రముల్ ప్రాణంబు, లం జీల్చుచుండఁ గ ♦ లంగువారు
 కన్ను లెఱ్ఱగఁజేసి ♦ కాంతు నింక నిటకు, రానిత్తుమే యని ♦ రగులువారు
 తే॥ వైన విద్యాధరాంగన ♦ లలఁగుచున్న, వీధులంగని త్రిభువన ♦ వీరుమేడ
 వ్రాచి చందురు నొప్పినఁనడఁచువలరు, మఱునికూఁతురు వనియించుమాళిగఁగనె.

ఉ॥ కాంచి యెలర్చి కార్యమును ♦ కాదగుఁబూఁతియిందు చిత్రమొ
 క్కించుక కద్దు మత్ప్రభున ♦ కెక్కిటి ప్రాణమయైన దేవి నిం
 దుంచినవాడు రావణుడు ♦ ప్రొన్నతజాతి మహాశ్వసంతతి
 మించిన కాస్తుభంబువలె ♦ మేటి గృహంబిది యంచు నెంచుచు॥ ౨౭౦

సీ॥ రంభాది జంభారి ♦ బంభర వేణులు, మృదులపాదముల మె ♦ ల్మెల్లనొత్త

మణిరాజ భూపలు ♦ ఫణిరాజయోవలు, వింజామరము లల్ల ♦ వినరుచుండఁ
జెఱకురనంబును ♦ చేదనిపించి గం, ధర్వసుందరులు గీ ♦ తములఁ బాడ
బంధముల్ నీగిన ♦ పావమలయ్యు ద, క్కువ వారి కినుకకు ♦ గుఱియయైనఁ
తే॥ బొందు తెగ్గొలగ్గో యనిపాడము శంక, మలయపవనండు చేటులుఁపిలువనేగి
యాజ్ఞగొని వచ్చుబోవును య్యాలపగిసి, చనవెయైన సరుదు మీఱిచనరు బుధులు.

—: హనుమంతుఁడు మందోదరింగని సీతయని బ్రమయుట:—

చ॥ వెలిఁగెడు రత్నదీపికల వెల్లుచెడం దన మేనికాంతి ది
క్కులఁ జరియింప న్ద్రెలు చఁకోరపయోధరఁగాంచి యా యన
ర్గళ చరణుండు సీతయని ♦ గట్టిగ శంక యొనర్చి పొంగు పే
రలుక శరీర జీవ హృద ♦ యంబుల మాడ్చుగ నెంచె నీగతిన్. ౨౭౨

చ॥ ఎముకపయోరహించు నొడ ♦ లెత్తు ఫలంబు వహింపవైతి నా
తమకటులుండనీ; స్వకుల ♦ ధర్మము ప్రేమలత్ యిదిర్చి న
ద్విమల సతీత్వ మగ్గిసెగఁ ♦ బ్రేల్చిన జానకి యీమె యన్నచో
సమరిన రాముక్తి యమ ♦ రాదులు లంకయు నేనుఁ గూలమే?

ఉ॥ ఆయమ నుందరాంగి మను ♦ జాధిపకన్యక, చెప్పఁ బూనుచో
సీయలివేణి యక్షిణియో? యాసురియో? యగు మీనసేత్ర లా
నాయకు మేనియందము మ ♦ సంబున నొక్కపరిగ గణింపఁ బం
చాయుధునైన లెక్కిడుదు ♦ రా? మతిమాలి యిటుల్లలంచితిన్

చ॥ అమల సతీత్వలక్షణము ♦ లారయఁ గొండొక యున్న యీమె దే
హమి యొక యంగదం బొదువ ♦ సందిక నున్నదియంచుఁ దెల్పెడిన్
సుమయతవేణి వీడినది ♦ చొప్పులు పల్కులఁ గల్గించు ని
య్యమవతి వేగ తీటు క్షయ ♦ మందును లంకయు నిశ్చయంబుగన్

తే॥ అనుచు నూహించి నాసందియంబు నింత, తోడశాంతిలుఁగాకనితొలఁగిపోయి
మేరువును చిన్నదనదగుఁ మేడఁ జొచ్చె, ననుఁ యెత్తనిగిరిఁ బోలియలరు ఘనుఁడు.

చ॥ పుడమి చలించె శైలములు ♦ బ్రుంగె హుమక్కుగుహలు కౌను కై
వడి భుజముల్ నుల్పొమలు ♦ పాటంగంధుల దక్షిణాంగముగ
వడఁకె దిశల్ బెడంకె బొల ♦ పంబుగ మించులులేక పల్పలన్
బిడుగులు రాలె నూరకయె ♦ భేదిలె మంగళ పూర్ణకుంభముల్. ౨౭౩

ఉ॥ మారుతి కన్నులారఁ గని ♦ మానసమందు దలంచి యింతయున్
జేరికయయ్యె సీపురము ♦ నేగికి; నేకులమందు పుట్టి యె
వ్వారయిన్ గడించిన య ♦ భంబొ శుభంబొ ఫలింపజేసె ?
కారడవిం జరించినను ♦ కర్మముకంటె బలీయముండునే ?

—: హనుమంతుడు రావణుని గాంచుట:—

చ॥ వినుతకలా విశారదుడు ♦ విశ్రుత ధర్మ కుశాగ్రబుద్ధి పా
వని యట సైన్యసంతతులు ♦ వాకిటఁ గావలిగాయ క్షీరవా
ర్ధిని పెరవార్ధి పైకొనిన ♦ రీతిని తెల్లని తల్పమందు న
ల్లని జిగి నొప్పు రాక్షస ల ♦ లాముని రావణుఁ గాంచె నయ్యెడన్.

సీ॥ బాలనూర్యులు పూర్వ ♦ పర్వతాగ్రస్థులౌ, రాణఁ గిరిటమూర ♦ రాజులంగ
నొడలిపై వెలసేని తొడవులు లేయెడ, గాసి రేయిని పూర్తి ♦ గాఁగ మ్రొంగఁ
గనకశశిపుఁ జంపి కనకాద్రి గుహలోన, నిద్రించు బహుశీర్ష ♦ నృపారి యనఁగ
భర్తృమయ స్వర్గ ♦ వాసులౌ వేల్పుల, పడఁతులు పెక్కండ్రు ♦ బాకుతీరి
తే॥ పొన్ను కాండల చామరాత్ ♦ పొసఁగ వీవ, నుడియు లేగాలిచేఁ గల్ప ♦ సుమములందు
మధుకణంబులు పడ మేనుమఱిగి నీతఁ, దలఁచి నిట్టూర్చి కృశియించు ♦ దైత్యనాథు

డ॥ కంతుని క్రూర బాణములు ♦ కంతువిరోధి నగంబునెత్తు బా
హంతర మందు గ్రుచ్చికొని ♦ యవ్వల డయ్యటచేత మున్ను ది
గ్గంతుల దంతముర నమర ♦ ధారణి నాటఁగనైన యావ్రణ
క్రాంత తదంతరంబుల ని ♦ రంతరమున్ రసి గాఱుచుండఁగన్.

చ॥ కలపపుఁ బూతపై మృదువు ♦ గాఁ బడు చల్లని గాలి దర్పకా
నలమును భస్మ్రివోలె జత ♦ నమ్మన ఘమ్మని రెచ్చగొట్ట మై
ధిలిపయి సంతరిందియ గ ♦ తి ప్రతిపత్తులు పర్వవెట్టఁ బా
ములు విడిపోవు పుట్ట యనఁబోలిన యుల్లము పట్టి పాడుగాన్. ౨౮౨

తే॥ ఉత్సుకత మీటి పై పయి నుల్లసిల్లి, నాడు చేసిన యుగ్ర రంజంబులందు
వారివారి త్రావఁగ మితిమీటి కాఱు, నురల కీర్తినాఁ గోటలఁసాబగువాని.

తే॥ పూలపానుపుమాడి నిఁప్పకలు రాల, మయిని బొబ్బలయల్లు చెఱ్ఱుటలు గ్రమ్మఁ
దేనియలు గాఱు మాలలఁదిపురు తేండ్లు, కలఁగ నూర్పులు పుచ్చుచు ♦ మలయువాని

తే॥ చక్రీపలఁ దనయెడ నీతఁ జక్కనిలిపి, తలిమమునఁ గల్లకూరికిదవులువాని
నెలఁతపైఁ గల వలపనునీనుపోసి, యూరుపను నన్నెఁ బ్రాణమురీ ♦ నూఱువాని.

తే॥ కలత మీఱుటచే రూపుఁగానరాఁగ. నవ్వు గంభీరముఖుని మఁసంబువొంగఁ
జెలువ ముదమునఁ దన సెజ్జఁ జేరె ననుచుఁ, జెలఁగి యుబ్బి గగుర్పాటుఁ చెందువాని.

తే॥ బర్హి సంఘమ్మ లొక్క వఁగర్హతమునుండి, వేఱుకొండకు శ్రమ నేగు విధముదోవఁ
బాలఁతులు బలిష్ఠజయశీల భుజము నొత్తి, వేఱు భుజమున కేగు సఁవ్వితమువాని.

తే॥ కడలిపైఁ దోచు రవినాఁగఁ గాంతులొలుకు, మణిసరులు గ్రాల జగములు ♦

తనియఁగాచు

హరిహరేంద్రుల చక్రశూలాశనులను, వ్యర్థపఱచిన గురువక్షమమరువాని.

సీ॥ మాలికాశశముల ధమలయు తుమ్మెదలు ది, క్కరుల మదంబుల ధ నెరయు తేంట్లు
చెలరేగి లేచి ప్ర ధ క్కలప్రక్కలం దాకి, రాజులబోలి ఘోరముగఁబోరఁ
గలపంబు సిందూర ధ తిలకంబు లొండ్రిండఁ, గదిసి నిమయవృత్తి ధ గండరింప
నాశా గజేంద్ర ధం ధ తావళి నాటిత్ర, వ్విస వ్రణంబుల నక్ష ధ మెనయువాని
తే॥ హస్తములఁగల భల్లముల్ ధ వ్యర్థములని, తలకి పదముల వ్రాలు శా ధ త్రప కిరీట
ఘర్షణములచే గాయలు ధ గాచియున్న, చరణయుగళంబు వెలయు రాక్షసవరేణ్యు.
తే॥ వామనునికంటె చిన్నయా ధ వాయుసుతుఁడు, తలలు పదిచేతు లిరువది ధ కలయఁజూచి
తెలియునంత మనస్సున ధ తిక్రమించి, కనులు లోకముల్ దహించు ధ కరణి మెఱసె.

—: హనుమ రావణుని చంప నెంచుట :—

ఉ॥ వీని భుజాబలంబు బరు ధ వేయగు నెన నొనగ్గునేమి? యి
వ్వాని యశం బదేమి ఫల ధ వంతమగు? రఘురాముగేహినిక
బూనికఁ దెచ్చు కొవ్వు తలఁబొమ్మకముల్ పడఁదన్ని తొక్కి నే
వీని వధింపనేసి తగు ధ బీరపు బంటగుటెట్లు స్వామికి? ౨౯౦

ఉ॥ వేసము పై కేఁజూపి పని ధ వేటుగ నెంచుట భృత్యధర్మమే?
మోసముచేసి దేవీ గొని ధ పోయిన చోరుఁడు నేను గాంచియున్
దోసముమీఱ జీవితము ధ తోడ వసించుటె? వీనిఁ జంపి నా
రోసము దీట మాడ్చు నగ ధ రుక్ బయి మూఁడునదెల్ల మూఁడనీ.

చ॥ అని మది నుత్సహించి కన ధ లారఁగఁ బండ్లను గీటి కేలు నె
ట్టన విదిలించికొంచు నక ధ టా! రఘునాయకు నాజ్ఞలేదు నా
పని యటు డించి వేటొకటి ధ పట్టుట జ్ఞానుల కితికాదు యో
చన యొనరింపఁ బెక్కు కలు ధ పంబుల కియ్యది మూలమే యగున్.

చ॥ ఎఱిగి వినంబు ద్రావిన గి ధ రీశుని పోలిన శక్తిగల్గు ధీ
పరు లెద నాత్మశక్తి గని ధ పరులను గాచుకొనంగ నెంచి యే
ర్పటుపక పూనువారె? బల ధ వంతుఁడు నేర్పరి యయ్యు నాతఁడా
తెఱఁగున వేళవేచి వడిఁ ధ దేతఁ బయోధి యడంగు చాడ్చున్.

శా॥ ఆలంబుం బెడరేచు నీయలుక నా ధ యందే యడంగాఱినీ
హా! లంకాధిపు నొక్కవానరము మా ధ యం జేసె నన్నన్ జయ
శ్రీ లక్ష్మీపరు రాముకార్ముక కలా ధ సీమాంత విద్వత్తే
కాళి న్నూన్యనత గాన నాకు నిది క ధ ర్తవ్యంబు గాదెట్టులున్.

క॥ చెలులెవ్వరు నీతనితోఁ, గలిసి నిదురనేయువారు ధ శారీతని మై

పొలము తపించెడి రాఘవు, కలికి సతీత్వదళ దీనఁ ♦ గానఁగనయ్యెన్. ౨౯౬
క॥ అని తలఁచి యింక నేఁ దడ, సిన ఫలితము లేదటంచుఁ ♦ జంత నవలికిం
జని యకటా! యిందెందును, జనకజఁ గననైతి ననుచు ♦ హాని బడియెన్.

—: హనుమ నీతం గానమికిఁ జూటిలుట :—

తే॥ శ్రొత్తడి మహాభిజాత నీ ♦ సూర దైత్యుఁ, డొకటఁ ద్రుంచెనో భక్షించెనో
యెఱుంగ

నేవిధమాన నెఱుంగలేనియేను పోయి, యేమి పలుకుదు? మడియటెయిందు తగవు

చ॥ కని యరుదెంచుఁ; గాదు మఱి ♦ కాంతనె తోఁగొని తెచ్చుసంచుఁ దాఁ
గను లఱచేత నుంచుకొని ♦ కాచిన రాముని మోము నేవిధం
బునఁ గననేర్తుఁ? గార్య మిటు ♦ మూఁడెఁ గపింద్రులు చావనున్న వే
ళనె మరణింప కిప్పుడిటు ♦ లంకను వృథుడనై మఱింతునే?

చ॥ గడువు దినాలు మున్నె కడ ♦ గాంచెను జానకి గాంచనైతి నే
మడిసియు నేమి? యంగద కు ♦ మారకుఁడాది కపింద్రపాలి న
క్కడనె నిలుండటంచు బలు ♦ కాటులు పల్కితిఁ జేయనైతి నా
పొడుపుడివోయెఁ బూర్వమునఁ ♦ బుణ్యమె చేయనొకో జగంబునక?

తే॥ ఏడువందల యామడల్ ♦ గోడ గలుగు, లంకలోన నేఁగాంచని ♦ లవము లేదు
రాముదేవి మాత్రము గాంచనోమనైతిఁ, గడలి దాఁటియు దాఁట నీయడలు కడలి.

తే॥ క్రూరుడగు రావణుని గట్టికొట్టి నోళ్ల, నెత్తురులు గ్రక్కఁగ్రుద్ది కాన్పింపుమనుచు
జానకిని గాంతునా? లేక ♦ వానితోడ, లంకఁ జచ్చిడి కరఁతునా ♦ లక్కపగిది.

చ॥ సురల నలంచి భూమిజను ♦ చూపుండి యన్నను దుష్ట భీతిచే
సురుఁగుచు సాహసింప రటు ♦ చూపరు తక్కిన వారలెట్లుఁ జె
ప్పరు మయిసోల నన్నిడని ♦ ప్రాణములకొ భరియించి యిందు ధీ
విరహితుడైన యేను పృథి ♦ వీవరనందన నెట్లు కాంతునో? ౩౦౩

ఉ॥ కంక కులాధిపాఘండటఁ ♦ గాంచుచునుంటిని రాముగేహినికొ
లంక నటంచుఁ బల్కె విఫ ♦ లం బదియయ్యెను; లోన దాచు నీ
లంకను వార్ధిగల్పి తగు ♦ లక వడిఁగట్టెదఁ గానకున్న నే
వంకనొ వాఁగునో వెదకు ♦ వాడ మెయికో భరియింప నేర్తునే? ౩౦౪

చ॥ ధరణిజ దొంగిలించి కొని ♦ దైత్యుడు పోవుటఁగాంచి రిమ్మహికో
నరులు సురల్ నిజంబిది చె ♦ సంటిగఁ జావఁగనేల? తొల్త నీ
పురి మొదలంటఁ ద్రొవ్వి పరి ♦ పూర్తిగ వారిధిఁ గల్పి రావణుకొ
గరములు మస్తకంబు లేడ ♦ గా నుఱుమాడెద సంత మూడెదకొ.

చ॥ నువు గిజరంతయే నెడము ♦ నూకక నిండి స్వచిత్త కంజముం
దవీలిన రాముఁబోలి నిర ♦ త ప్రతిపత్తిని రోసినట్టి యా
పవనజుఁ డట్లు లోఁదలఁచి ♦ పైకటుచూచి శిలీముఖంబు లా
రవ మొనరించు నొక్క నని ♦ రాజులఁ గాంచి రహించెఁ గాంచఁగన్.

3. సీ తా నం ద ర్శ న ప ట ల ము . (22)

—: సీత స్థితి:—

ఉ॥ చూచితి నెల్లచోటులను ♦ చూడఁగ లేదది యిందు నెమ్మదిఁ
జూచినఁ జింత దీటునను ♦ చొప్పు మనంబు వచించు నియ్యెడన్
జూచినమీఁదఁ జూడఁదగు ♦ సూటియుఁ గర్ణములేద యిప్పుడన్
మోచు తీక్మాటముం బెఱికి ♦ మొత్తైద నంబుధి నేను నీలైదన్. 302

క॥ అని రామదూత వంజుళ, వనిజేరెను సురలు విరుల ♦ వాన కురిసి మో
దన మొందిరి; రక్కసుచే, వనిత యచట నున్న తెఱఁగు ♦ పరికింత మిఁకన్.

తే॥ స్థూలమధ్యలు రాకాసి ♦ జోట్లు ఖడ్గ, హస్తలై జడిపింపంగ ♦ సశ్మమందు
తోచి యెండిన మందునాఁ♦దోచి సౌరు, చెడి నడుమువలె వాడి కృశించి యుండె.

తే॥ నెమలి చాయయుఁ గలకంఠఁమమరు సీత, నిద్రయని తెప్పమూయుటఁసీగి యెండ
మలయు దీపమువలె జిగిమాసి పులుల, మధ్యఁ దగులుకొన్న కురంగిమాడ్కినుండె.

తే॥ పడుట యేడ్పుట వడఁకుట ♦ యుడుకుటయును
మలఁగుటయు లేచుటయు మది ♦ కలఁగుటయును
కుంగుటయు నుక్కి సోలు టా ♦ ర్పుటయు తోలు
టయును తక్క వేటొక్కండు ♦ చెయిది లేదు.

తే॥ బిలమునుండి వెల్వడి కాలుఁవలుగఁ బాటి, కుచగిరుల దాఁటి నేలనుఁగుంటలు వడఁ
జాలుచాలుగాఁ గురియు భూఁజాతకనులు, వాన కనులంట సార్థకఁపడియె నచట.

తే॥ వృథివియందు నమంజనఁప్రేమ గలుగు, దంపతీవియోగా ర్థియేఁతనువుదాల్చె
ననఁగ నొప్పిన సీత నట్లని మొగుల్లఁ, గాటుకనుగన్నఁ గనులభిఁగాఁగ నేడ్పు

చ॥ పవడముఁ బోలు హస్త పద ♦ పద్ధతినొప్పు పయోదవర్ణ రా
ఘ్రుని దలంచుచో వెడఁద ♦ కన్నులు రాల్చిన నీటఁదోగి య
వ్యవహిత దుఃఖతాపమున ♦ వచ్చిన యూర్పుల వేడి నెండు చ
వ్యవసిత రీతి నొప్పెఁ గను ♦ లాప్త కులేంద్ర కళత్ర మయ్యెడన్. 303

తే॥ చావ విధిదాటు టరిదనిఁజింకి వెగచి, కాంతుఁ డెట్లైన దనకులఁగరిమనైన
బ్రబ్బునైనను గమనించివచ్చు వచ్చు, ననుచు దిక్కులఁ గనుచుండుఁకనులతోడ.

తే॥ ఓర్పుగలదియై చంద్రమునొడిసి మ్రొంగి, వెలిపటచు రాహువుంబోలిపడుచ గట్టి
యొక్కటైయున్న జడతోడఁ జెక్కిలిపయి, జేయిచేర్చి విసుగులేని ఁ చింతతోడి.

ఉ॥ మిక్కిలి ధూమమంటి కడు ఁ మేవిన పాల్పుగు నొంటివీరతో
తెక్కలువచ్చు హంసల పి ఁ జింది మునుంగని సన్న మేనితోఁ
జక్కెర వింటివాడు నుధఁ ఁ జక్కఁగజేసిన ముద్దుబొమ్మ న
ల్పెక్కఁగ ధూమమంటిన ర ఁ హిం గనుపట్టెడి మేనిసారుతో 3౧౭

—: నీత రాముని దలంచి పరితపించుట:—

చ॥ మఱియుఁ జూడఁడేమొ దశ ఁ మస్తకుఁ డీడకు నన్ను దెచ్చుటల్
పటవగు నభిమధ్యమున ఁ భాసిలు లంక నెఱుంగరేముతో?
యెఱింగియు వచ్చుటెట్లనుచు ఁ నేడ్గడ సేయుట మానిరొక్కొ? యం
చొటలుచుఁ గ్రుంగి క్రుంగి యెద ఁ నొందిన దుస్సహమైన బాధతో.

చ॥ జనకుని వంటి పక్షికుల ఁ చంద్రుడు వారలు కాంచుసంతలో
ననె మరణించెనొక్కొ? విజ ఁ సస్థలి నాగతి నెవ్వరెట్లు రా
మున కెఱిగించువార? లింకఁ ఁ బొందుగ నీభవమందు రాఘవుల
నను గనిపెట్టుటే యరిది ఁ నాదురవస్థితి యిట్లుఁ జెల్లునే?.

ఉ॥ దూఱితి లక్ష్మణాఖ్యు నట ఁ దోసము నాక తదుక్తి వించు నీ
వేఱిడి తాఁగయంచుఁ బతి ఁ వీడునొ? నావిధి యెట్లుబుడునొ?
దూఱిన పాపకర్మ మిటు ఁ దుర్దశకుం గొనితెచ్చె వట్టి యీ
కోరికలేల?యంచు నలఁ ఁ గున్ నలఁగున్ మలఁగుం గలంగుచున్ 3౨౦

ఉ॥ వేళకు నెవ్వ రాతనికిఁ ఁ బ్రీతిగ లక్ష్మణుఁ డిచ్చు కందముల్
మూలములున్ ఫలంబులును ఁ ముందట నుంచెడువారు? విందుల
వ్వేళకు రాఁగ నెంత దుర ఁ సిల్లునొ? యంచుఁ దలంచి నేలపైఁ
గాలు కదల్చకుండిన ను ఁ కాసి వహించు దురంత తాపమున్. 3౨౧

ఉ॥ వంచకులున్ దురాత్ములును ఁ పాపులు దైత్యులు నీత నిన్నినా
భ్రంచరు నాఁడ చంపి తిని ఁ యుందురు కర్ణ మిఁకేది? కాసరా
దంచ మదాశ వీడెనొక్కొ? స్వాస్వయ ధర్మమయైన యొర్పుఁ దా
సంచిత మంచుఁ బూనెనొ? క ఁ టా! యింక నేమని యందు దైవమా?

తే॥ కన్నతల్లులు తమ్ములుఁక్రమ్మజ్జిల్లి, వచ్చి తోడ్పొనిపోయిరో? ప్రతిస గడుపు
కడవకుండఁగ నగరికేఁగఁడు నిజంబు, ససమునంద యుండు ననుచుఁపనటనొంగు.

ఉ॥ వీరులు మున్ను పోరునకు ఁ వీరను వచ్చిచరితఁ బిమ్మటన్
దారుటచేత నందు బెడి ఁ బంబగు సంగరమే ఘటించెనో?

యేరహి నెందు నాకొఱకు ♦ నెంత తపించుచునుండువారో? యిం

దారటవొందు నాయెడఁద ♦ వ్యాధికి మందెది? యంచుఁ జెంటిలు.

తే॥ నీకు లేదు రాజ్యము తమ్మునికె యటంచుఁ, గైక పల్క ముమ్మడుగు మొ ♦
గంబు వెలయు

పురుషసింహుని యప్పటిఁపాలుపు దలఁచి, తలఁచి మదిలోన మిక్కిలుఁతాపమొందు.

తే॥ అవని పూర్తిగ నేలుమాఁయన్న యపుడు, నడవులకు నేగుమాయనిఁయన్న యపుడుఁ
జిత్రమున వికసించినఁచెందొవవలె, వెలయు నెమ్మొగంబును మదిఁదలఁచి తలరు.

తే॥ తాఁకియెత్తుటయే యొకఁతడవుగాఁగ, స్వర్నదీ జటాధరుఁడు హస్తమున వంచు
మేటి మేర్వంశమగు విల్లుఁమిడిసి రెండు, తుండ్లు గాఁజేయు భుజములఁదొడ్డఁదలఁచు.

తే॥ విబుధవైరులు పదునాల్గుఁవేలమంది, కవియ మూఁడుగఁడెలలోనఁగలను ముగియ
రెండుకొనలును వంగు కోఁదండ గరిమఁ, బొగడి పొగడి దూపిల్లుచుఁవగలఁబొగలు.

తే॥ లోఁతునీట మందాకినిఁలోనఁ గలము, నడవు గోల యౌ గుహునకుఁనాయనుజుఁడు
నీకు ననుజుఁ డీ జానకిఁనీకు వదిన, యని వచించిన స్నేహకాఁర్యంబుఁ దలఁచు.

తే॥ తండ్రి ప్రేమతోఁ దన్నిచ్చుఁతరుణమందు, తండ్రి చేనున్న తనకే లఁతండు గొనుట
దర్భవలెఁ బవిత్రంబైనఁదక్షిణ పద, మెత్తియుంచుట దలపోయుఁజిత్రమందు.

తే॥ విరులనరులు తాల్చుగఁదగుఁశిరమునందు, రత్నమకుటంబు గొనక విఁరాయగుచు
జడలు దాల్చు తమ్ముని గనిఁజాలినొంది, పరితపించుట దలఁచి తాఁబరితపించు.

తే॥ రాజ్యసంపద నీఁగి యఁరణ్యములకుఁ, దరలు నాఁడు యాచించినఁధరణిమరుస
కాలమందల నొనఁగి పేఁరానమేర, లేమిగని సుస్మితంబైనఁమోముఁ దలఁచు.

తే॥ నరవరుల గండ్రగొడ్డలఁనిరువదొక్క, తడవ తిరిగి వధించిరఁత్తమునఁ దండ్రీ
తర్పణమునేయు భార్గవుఁధనువు తొడఁ, దవము బలమును గొను పేర్చిఁదలఁచి నలరు.

తే॥ కాకమగు జయంతున కొకఁకన్నువోవ, నలుఁగు నేయుట గాక కాఁపలకు నెల్ల
నొంటికన్నొనరించినఁయుగ్రి జయము, శిరమునఁదాల్చి మించినఁచిన్ నేయు.

తే॥ దుష్టుఁడగు విరాధుని పెనుఁదోసములను, త్రోచి ఘోరశాపమ్మునుఁపాచినట్టి
ప్రాణనాథుని శ్రీరామఁభద్రు భద్ర, గుణములఁదలంచి యారీతిఁగుములుచుండ.

—: రాక్షసస్త్రీలు నిద్రింప నీత త్రిజటతో నిర్వేదము దెలుపుట :—

తే॥ శీలవతి ప్రియవాక్య సంస్కృతియుఁ గలుగు, త్రిజట తక్కఁ దక్కిన మష్టఁదితిజకాంత
లర్ధరాత్రంబుగా నిద్రఁయనెడి చొక్కు, నీరు ద్రావి మత్తిలిరిఁసేలఁబడిరి.

తే॥ అంతఁ దల్లికంటెను ప్రియుఁరాలిఁ ద్రిజటఁ, గాంచి నీవు పవిత్ర గుణాంచితవును
చెలివిఁ గావునఁ జెప్పంగఁదలఁతు నీకు, విను మనుచు నిట్లుపలిక నాఁపిమల చరిత.

తే॥ చెలియ! నాకును మేలొండుగలుగునేమి? నాదు పాపంబు లింకను మోడుచున్నా?
కనులు బొమలు మున్నగు సంగతియు లేడమ, ప్రక్క నద రె శుభంబేది వచ్చునాకు?

క॥ ప్రేమమయుండు కాళికముని, తో మిథిలకు వచ్చునాడుఁజూడొద్దో నేయే
నేమమున నెవ్వీ యదరెనో, యామాడ్కిని నేడుగూడఁనదరెడి గంట!

క॥ తెలువఁగ మఱచితి నిదియును, చెలి వినుమా ధర్మమూర్తి ఁ జీవితనాథుం
డిలఁ దప్పుఁ డొందవిడిచి వ, నుల కరిగిన నాఁడు వలనఁనొనలే యదరె

తే॥ గరళనిధిఁడు దశాస్త్వండుఁ తవమున, వనమునందు నాకగపడుదినమునందు
వలకెడనె యదరెను వానిఁ ఘము దెలిసె, నిప్పు డెడమవై పదరెడిఁ నేమి కలదో?

—: త్రిజట నీత కూటల గజపుట:—

క॥ అనుడుఁ ద్రిజట యిట్లును నొద, విన శకునము నీకు మేలెవలయుంచును నా
ధుని చేరఁగలవు నిక్కము; వినుమా యని ప్రియముమీఱఁవనిచెఁ మఱియు.

తే॥ పసిమి నీమేనువొంద జీవంబులిందఁ, బొన్నువన్నియ భ్రమర మింపునను వచ్చి
యించురంగుల తేనియఁనించుచాట, నీదు చెవినూఁదిపోయె గాంచితినె మగువ?

తే॥ కాన దీని యోచింప నీకాంతుఁ డంపు, దూతవచ్చుట నిక్కంబుదుర్జనులకుఁ
జెడుగు తొడకుటతప్పదుపుడమితనయ! మఱియు విను మొక్క కలగంటిమంచినద్ది.

తే॥ కలఁతచే నిద్రలేమినిఁ కలలురావు, నీకు; నేనొక కలగంటి ఁ నీరజాక్షి!

దుస్స్వభావమా నీపురిఁదోచు కలలు, నిక్కలలు వినుమని పల్కెఁచిక్కువముగ.

తే॥ రావణుండుతలను నూనెఁ రాచికోనుచు, రాసభపిశాచములు లాగుఁరథముమీఁద
రక్త మాల్యాంబరములు గాఁత్రమున వెలుఁగ, జరిగె దక్షిణదిశకు నిశ్చయముగాఁగ.

క॥ తనయులు లంఘులు తక్కిన, యనుచరులును దైత్యువెంటఁనరిగిరి మరలం

గనలేదు తిరిగివచ్చుట, జనకసుతా! భయము విడుముఁజరగుట వింటే. 382

ఆ॥ అమిత శౌర్యవంతుఁడగురావణుండు వేల్పు, హోమకుండవహ్నుఁలొకట నాతె
రత్న దీప వితతిఁరాజిల్లు ప్రామేడ, పిడుగు పడుటకతనఁప్రీతి కూలె. 383

ఆ॥ పిడుగు మదముగార్చెఁభేరి నాయింపకే, పిడుగు పగిది మ్రోగెఁనుడువు బురలె
మెలుపుతోడి మొగులుఁమింటను లేకయే, పిడుగు లవనిఁబడియెఁబెడిదముగను.

తే॥ ఇరులు తొలఁగ నద్దమరేయిఁయినుని బింబ, మర్ధభాగంబు కాలినయట్లుదోచె
బలియురగు వీరులు ధరించుప్రసవమాలి, కలును మాంసంపుఁ గంపునుఁ వెలువరించె

తే॥ మఱియు లంకయుఁ గోటలుఁ నెరిసె దిశలు, తెలియగంధర్వనగరంబుఁపాలెను నిండ్లు
వితిగ మంగళ కుంభముల్ తఱిగెఁగలిమి, మ్రింగెఁ జీకట్లు దివియలఁగ్రుంగెఁదెలివి

క॥ తోరణములు తుండై పడె, వారణములు పండ్లురాల ఁ వనుధం గెడసె

నీరణములు వీలెఁ గలి, ప్రేరణమున, గలశజలము ఁ విరిసెను కల్తె.

తే॥ కలువతేనిఁజిల్చి కొనిరిఁక్కలునువెలలె, పూయర క్తముల్ గురిసెనుఁ మొగులుగములు
అసి గదాది సాధనము లఁన్వోన్యతాడ, నముల భేదిలఁ బోరె ఘోరముగఁ దామె.
తే॥ ఐదువల నూత్రములు పరుఁలంటకుండఁ, దమకుఁ దామె తెగుచుఁ బయోధర
తటముల

దొరలె నిట్టిప్ప డేర్పడుదుర్నిమిత్త, ములు మహద్భుతములు మఱిఁకలవు వినుము
తే॥ రాజు పట్టపుదేవి శి ఁ రోజు పాశ, మెడలిపడి కీలంటిన ఁ వడిని కమరఁ
జేఱు నిక్కువమంచు నేఁజెప్పినట్టి, కారణము లివి నింటివే! నీరజాక్షి!

—: త్రిజట తన స్వప్నముచు నీతకుఁదెలుపుట :—

తే॥ నేఁడు గాంచితి నొకకల ఁ నియతి వినుము, జంటవీడని బహుబలి ఁ వంబులైన
సింగముల జత యనుపమఁశిఖరిమీఁద, వ్యాఘ్రయాధంబుతోఁ గూడిఁశ్రీఘ్రుగతిని.
తే॥ అలవిలేనట్టి పెను మదాఁవళములుండు, వనము వేష్టించి నిలిచి పీఠనముచేసి
పీఠపెంటలు చేసె నఁవ్వేళ నందు, గల మయూర మెగిరిపోయెఁగటకమునకు.

చ॥ వినుత సుభాషిణీ! వినుము ఁ వేయి దివెల్ వెలిగించినట్టి న
స్మణి దివియ౯ గరంబున న ఁ మర్చి యొకానొక నుండరాంగి రా
చనగరునుండి వెల్పడుచుఁజక్క విభీషణు మేడఁజేరె నే
మనఁగల దింతయు౯ బహు శుభావళి నీకగునంచు జాతెడిక. ౩౫౮

తే॥ అమృహాత్మ్యురాలెల్లు హాఁర్యమునఁ జొచ్చు, నపుడె నను నిద్ర లేపితిఁవంతు గనదు
కలయనంగ జానకియునుఁకరముమోడ్చి, కొఱతయును గాన నిద్రింపుఁకోమలి! యనె.

—: హనుమ నీతను గానవచ్చుట :—

తే॥ అట్టియెడ శ్రీరఘుప్రభుఁడంపినట్టి, కోడెఁబోలిన మారుతిఁకుసుమ వనముఁ
జూచు చరుదెంచు నాతఁడ ఁ చోటఁజేరి, ధారణీజాత యున్నట్టి ఁ తీరుగనియె

తే॥ దనుజకాంతలప్పడు మేలుఁకనుచు నమ్మ! తృప్తి లేని యానిద్ర బాఁధించె మనసు
ననుచు శూలదండాసి కుంఁతాదులైన, కైదువులదాల్చి గమలయిఁకదిసినారు.

సీ॥ కడుపున నోళ్లు ఁ గలవారు నొసలిపైఁ, గన్నులు గలవారు ఁ కఱకుచూపు
గలవారు పండ్లసంఁదులఁ బిశాచములు నే, నికలు చొఁగంటులు ఁ నిద్రనేయఁ
దగు బిలంబులఁబోలు ఁ తలనోళ్లు గలవారు, పదిచేతు లొకతల ఁ పరఁగువారు
తల లిరువది హస్త ఁ ములు రెండు గలవారు, వికృత వేషిణులును ఁ భీకరాంగ

తే॥ లదలంబోలు చనులు వ్రేలాడువారు, శూల ఖడ్గ చక్రాంకుశఁచ్ఛురిక లొప్ప
విసమెరూపుగాఁ గొనియున్నఁవిధమువారు, భర్గుఁడును బెగ్గడిలఁదగుఁబలమువారు.

తే॥ తురగ గజ సింహ భల్లుక ఁ శరభ ఖడ్గ, మహిష శార్దూల శునక గోఁమాయు కిటిపి
శాచ ముఖములవారుప్రృథమున నోరు, గలుగువారలు పొగనోరుఁగలుగువారు,

తే॥ డెండమున కందకుండు క ధిండిబలము, నరసి లెక్కిడరాని దృఢశ్రమములు గలిగి
యింతులయ్యును మగఁటిమి ధ నెనయువారు, తటుకునన్వచ్చి మైథిలిఁ నటించినారు.

తే॥ అప్పుడు రామునిసతి పల్కు ధ లడఁచి వారి, భీకరాన్యంబులం గని ధ విహ్వలించె
రాముడూత యున్నత కుజాగ్రంబు సేరి, వారి కలకల మాలించి ధ పటపె గనుల.

క॥ రాకాసులు పలువురు ఘో, రాకారలు సాయుధులు మ ధ హా రభసమునక
నూకినొని గుంపుగొను వా, రేకారణమో యనుచుఁ బ ధ రీక్షించెఁ దగ్గ.

—: హనుమ సీతను గాంచి యుత్సాహవంతుఁ డగుట:—

ఉ॥ కాగుమొగుల్లఁబోలు ఘనధికాయుని యచ్చ్యుతు పేరురంబునక
జేస మనీయభక్తికిని ధ సేవధియై జగ దేకహృత్తయై
శ్రీరమయైన జానకిని ధ చిత్తము రంజిలఁ గాంచె రాక్షసీ
సీరదముం బెకల్చికొని ధ నిక్కిన మైథిలియక శతహ్రదక. 3౬౭

ఉ॥ తాఁకఁగరాని రక్కసులు ధ తార్కొని కావలికాయ నూష్ణముక
దాఁకిన వాడు పూలత వి ధ ధంబగు సీమె సముద్రమంతలై
యాకులమందు కన్నుల బ ధ యల్వడి నిండు తటాక మధ్యమం
దాఁక వహించు హంసిక్రియ ధ నందుట మత్స్యభుదేవీయే యగుక.

ఉ॥ దమ్ముము కూలలేదు వడిఁ ధ దాటి నశింపను నేను రోసి యి
య్యమ్ముల దేవిఁగాంచితి వ ధ హించితిఁ గీర్తి ముదంబు సర్వముక
గ్రమ్ముట నంచు వేడ్కయను ధ కల్లు భజించి మదించి యాడి మో
దమ్మునఁ బాడి గంతులిడి ధ దాఁటెను కొమ్ముల సీవలావలక. 3౬౮

తే॥ లలి ననింద్యములగు రూపఽలక్షణములు, రాముఁడు వచించినట్లులీఽరామ కమరే
నార!మాయావియైన దఽశాననుండు, రాము జీవముల్ దాఁచినఽరాణ యిదియో?

తే॥ మూఁడుజగముల ధర్మంబుఽమూలముట్టఁ, దొలఁచు పాపి రాఘవు జీవఽములనుదీయ
నంచి చేసిన దుష్కృతీయిద్ది నిక్క, మీమె లక్ష్మీయే రాముఁడుఽపేంద్రుఁడె యగు

చ॥ మనటు వహించు రత్నము క్ర ధ మమ్మున నున్నది సూర్యకాంతులం
బసచెడు చంద్రుఁబోలినది ధ మాసిన వేణియె దాల్చియున్న దీ
కుసుమ సుగంధి గౌరవము ధ కోర్కెయొ దత్కృతీ రక్షణంబునం
దొనఁగొక యింతలేదు; భువిఽదోరపు ధర్మము నాశమొందునే ?

ఉ॥ శ్రీ రఘువర్యు దొడ్డవగుఽచేతులనో? పొగడంగఁదగ్గ యీ
వారిజగంధి సప్తణ వి పాకమునో? ప్రభుయోగ్యసద్గుణో
దారు విదేహరాజు కుల ధ ధన్యతనో? మఱిదేనినో? మనం
బార నుతించువాఁడ? నివి ధ యన్నియు రూపయి యొప్పె సీమయై.

చ, అమరులు నొక్కకావలమునందరు జ్ఞానులు పాపయుక్తులై
యమరరు ధర్మముఁ జగము ♦ నందు నశింపదు మా ప్రభుండు లో
కమున నొసర్చెదగ్గ యొకఁకార్యముగల్గునె? యన్నియుఁ భువిఁ
సమకలు సీతగల్గ మఱి ♦ నాదగు సేవయు ధన్యమేకదా? 32౪

తే॥ దీటులేని యాదేవి సతీత్వమిందు, కంత చెదరిన శ్రీరామునలుక యనెడు
కడలి పొంగి కల్పాంతంబుఁ గానొనర్చు, ననుచు జడిసితి నిక లోకముమరుశాంతి.

చ॥ ఇలువడి యొంది శీలము మ ♦ హేడ్యతఁ బొంది మనోదృఢత్వముం
గలుగు తపంబు వేరిమి ని ♦ కంబుగ నన్ను తినేయ శక్యమే?
యలవున నగ్నినిల్చి విష ♦ యంబుల గెల్చి జలాదు లూడ్చియుఁ
జలుపు తపస్సులేని కుల ♦ సాధ్వల ముండట నిల్చు వారలే?

చ॥ ఇలవయి సీశుభాంగి జని ♦ యించుటచేఁ దపమూనిపొందు న
త్కుల జననంబు స్త్రీపాడువు ♦ తోరపు ధన్యత గాంచినట్లే చె
ల్వల ధనమైన లజ్జయుఁ ద ♦ పం బొనరించి పవిత్రయయ్యె నీ
లలి నిట నీమె సత్తప మె ♦ లర్చుట రాముఁడు నోచఁ డారయఁ.

తే॥ రాక్షసులు నీతిమాలినఁరాజసాత్మ, లీమె యొకతయే సాధ్వ మ ♦ జేరు లేరు
స్త్రీత్వమును తపం బేకాకినీత్వ మిదియ; చెలువలకె ధర్మఫలమెల్లఁ జెందుఁగాక!

ఉ॥ ధర్మమె కాచుచున్నదో? య ♦ ధార్మికుఁడైన దశాస్యుచేయు దు
ష్కర్మమె కాచుచున్నదియె? ♦ కాక మహాత్మ్య సతీత్వమే తగఁ
శర్మ మొసంగునో? అరుదు! శక్యమె యీగతి నోర్వ నేరికి?
నిర్మల నీతి నీస్థితి గ ♦ ణింపఁగ సాధ్యమె నన్ను బోఁటికి? 32౫

ఉ॥ నెట్లన దైత్యసంపద గ ♦ ణితమ? నిర్జర సేవితంబ యా
నట్టిది; వారి దుష్కృతము ♦ లందమ? యిట్టివి! యిందు మానముం
దొట్టి వనించుటన్నఁ గడు ♦ దుర్భర; మిట్టల నున్న యీమె కీ
పట్టున నేది కష్టమగుఁ? బాపము పుణ్యమునే జయించునే? 3౨౦

తే॥ ఇట్లు పలుపలు విధములఁనెంచివృక్ష, మధ్యమున గుబురగు చోటఁమఱుఁగునుండి
హనుమ కాంచుచునుండినయంత సటకు, దాన వేండుండు వచ్చుటఁగాన నయ్యె.

౪. నిం ద న ప ట ల ము . (౮౨)

సీ॥ కూటయుతోన్నతఁకుధరంబు లొకకొన్ని, చెలువార నొకచోటఁజేరెననఁగ
వజ్రాల కుండలాఁవలి చలించుచు నుండు, వింశతి భుజములు ♦ విరిసి వెలుఁగ
సాగరోదయ భానుఁచందాన నొక్కొక్క, మకుటంబు లేయెండఁమలసికాయ
గంధ మాఱ్యాదికఁకమ్ర ఘుమం ఘుమర్, దిక్కరీంద్రంబుల ♦ ముక్కునింప

తే॥ ఖడ్గమూర్ఖశి మోచి పశ్చిమున రాఁగ, నడపముం గొని మేనకయిందియాయఁ
బాదుకలు తిలోత్తమ చేతఁబట్టి తేఁగఁ, జుట్టి కేవల రంభాదింనుదతు లరుగ
సీ॥ ఒడఘలు వెలిఁజిమ్ము ధీదవుల కాంతులు, చీకట్ల గుంపులఁ జేర్చిమింగ
నూపురములు కింకిణులు మేఖలలు పెక్కు, పక్షుల కలకలఁవ్వసుల నెనయ
తావి నూనియ కరఁదీవియల్ ధరియించి, వడి ససంఖ్యాకతావనిత లరుగ
విఘ్నంబు గలుగఁ గోపించి నిద్రను మానె, నాకోపమెంత దఁవ్వరుగునొక్కొ
తే॥ ధరణిజాత వనము దాఁకజరుగునొ? మఱి, యెవరి మీఁదికి నేగునోయేమిగతియొ?
యనుచు ననిమేషనయనములమరవరులు, మూసిగొని చూచుచుండఁగముదముతోడ
సీ॥ నీల భూధర గళఁనిర్మర్షరంబునుపోలి, పట్టోత్తరీయంబుపరిధవిల్లి
జలధిపై బాలభాఁస్మరకాంతి పరవిన, రహి హారరుచులు గాత్రమున వెలయ
కారుమబ్బులను విచారింపు కొనివచ్చు, నెఱిమించునాఁగ జఁన్నిదము వెలుఁగ
హీరమాణిక్యకే యూర రోచులు గ్రహ, తారకాఘంబులఁ దాఁకి పోర
తే॥ భర్మనూపురరుచులు భూభాగమందు, పరవి పణిహారులట్లు ముందరుగుచుండ
బంధు మందహాస జ్యోత్స్నాపరిధి గట్టి, రాత్రులందును ముఖపద్మరాజివరియ.
సీ॥ ఒడలి వన్నెకు వేఱుపడి డాలు మీఱి మ, ధ్యమున నొప్పారు పీతాంబరంబు
నల్లని పెనుగొండ యడమఁబడిన ప్రొద్దు, పొడుపు నీరెండ నా యడమఁబడిన
వ్రేఘలందలి మించుఁబోలు నుంగరముల, మణులవెల్లులు పూచువనమునెనయ
కల్పాంతమున నిల్చుకనకాద్రిపైఁ బొల్చు, గ్రహముల హార తారములు పోల
తే॥ మస్తకముల శీర్షకములుమలసి యదయ, గిరిని పన్నిద్దఱినుల నిద్దఱు తొలంగఁ
బదురు భాను లొక్కటఁదోచుఁపగిదివెలుఁగ, రావణుడువచ్చెలోకవిద్రావణుడు.
సీ॥ గోతలు విఱిగి కేకుల పాదములఁబోలె, జందంబు చెడిన దిశ్శామజములు
భువన భీకరుడయిపోలిచిన కనక క, శివుని వరంబులచేప చెఱచు
నిశిత దంష్ట్రాభీల యహరి పాదాంకముల్, తడవిన గజముల యడినిబెగడ
జక్కిముల్ నిద్దురఁనమసిన రంభాది, గణకలును భుజంగఁకన్యకలును
తే॥ సిద్ధ విద్యాధరాసుర యస్త్రీలు వాలు, గంట్లు కువలయ నేత్రలు యంజముఖులు
కుంకుమాంకితోరస్సులుఁగోమలాంగు, లద్రిఁజుట్టిన నెమిఘల యట్లు మలయ.
సీ॥ సుషిర వాద్యంబుల యస్వరంబులతోడఁ, బొరలిక లేక సొంపుగ లయించు
చామల గాత్రముల్ యశ్రావ్యంబు గాఁగఁ గి, స్నర గీతములు తాళనాదములును
యల్లరుల్ మద్దెలల్ సౌరుగా వినిపింప, బాములు సమృతంబుబయలుపలుప
శృంగాటకములందుఁపేమ రత్న విభూష, లందాల్చు హరిణులచందమందు
తే॥ హరిసుమధ్యలు చామరలాలవట్ట, ములను చాలిచి జీమాతములనుగాంచి
ప్రీతి నటియించు నట్టువ యిట్టల వలె, దళుకు బెళుకుల జూపుచుఁదరలిరాఁగ.

ఉ॥ వీణలు మీఱి వైణికులు వీనుల విందొనరింపఁ బొందుగా
గాణలు శ్రావ్యరీతిఁ గల ♦ కంఠములం బలె బాడఁగా నుప
ర్వాణులు మర్దభాదిక ర ♦ వమ్ములఁ గొల్పఁగ జేవతా పికి
వాణులు శాస్త్రసమ్మతిని ♦ భావములం బ్రకటించి నర్థిలన్. ౩౮౮

ఉ॥ కాలిన పుంటిలో గొరక ♦ కట్టియ చొన్నిన మాడ్కి దర్పకుం
డోలిని తమ్మిగుమ్మతిక ♦ నొమ్మిక తొమ్మనఁ గ్రుమ్మఁ గొమ్మదీ
జాలము వేడిసేయ ఘన ♦ చందనశైల సమీరణుండు కుం
దాల మరందమున్ గరఁచు ♦ తామ్ర కణంబుల పోల్కి రాల్పగన్.

ఉ॥ తంతువుఁబోలు మధ్యములు ♦ తప్పక భేదిలునంచుఁ దోఁపఁగా
గంతులువైచి పైకుఱుకు ♦ గబ్బి చనుంగవ పైడి గిండ్లు నాఁ
జుతన సేయఁగప్పి చెవిఁ ♦ జేరిన కన్నులుగల్గు స్త్రీల శ్రీ
మంతములౌ కటాక్షములు ♦ మాటికి తొమ్మన బాహులం బడన్.

సీ॥ కల్పకంబులు నిధుల్ ♦ గంధ మాల్యాంబర, భూషణావళిఁగొని ♦ మొనసిరాఁగ
కలశాబ్ధి వీచికల్ ♦ కాటుక కొండపై, మలసిన వనఁగఁ జా ♦ మరలు బెరయ
కందుగానని నిండు ♦ చందరుఁ బోలిన, ధవళాత పత్రము ♦ ధృతిని వెలయ
నడుగు లిడెడు వేళఁగడలి చుట్టిన త్రికూ, ట్టహా లంక గుంట వడి యందు

తే॥ వీచికలు పాటిదిక్కుల ♦ విరిసి పరవ, భుజగరాజును భారంబు ♦ మోవలేక
మెడను క్రుంచఁగ వారిధి మేఖలయును, వెన్న నెటుకున విటిగి నోర్విడిచి యుటవ.

ఉ॥ తాటక కంటె నిమ్మడుఁగు ♦ దార్ఢ్యముతోఁ గుధరంబునే నిరా
ఘాటముగా వహింపఁదగి ♦ గాజులు పూనిన కాంతలెట్టి జం
జాటము లేనివారు ఘన ♦ చక్రగదాసి శరాస సర్వలా
భేటక కుంతశూలములు ♦ కేల ధరించి బిరాన వెంటరాన్. ౩౯౨

చ॥ విరియు చివుళ్లు పూవులును ♦ వేళ్లును మొగ్గలు కాండ లాకులున్
హరువుగ నెల్ల యంగములు ♦ హైమములై విలసిల్లు వృక్ష సం
భరిత వనంబు మాఁడువహి ♦ శ్వాసము పుచ్చుచు నీతయున్న చో
టరసియు దోపు వోపు మణి ♦ నారయు పన్నగమట్లు రోయుచున్.

ఉ॥ వచ్చెడు వైత్యరాజుఁగని ♦ వాయుకుమారుఁడు చింతసేసి నేఁ
డిచ్చట వీనివంచనయు ♦ నిచ్చయుఁ జేష్టితముల్ బయల్పడున్
జెచ్చెర మీఁదఁజేయఁదగు ♦ చెప్పుయు నేర్పడు సంచు రామ నా
మోచ్చరణంబు తోడనట ♦ నుండు సనోకహమందు డాఁగొనన్. ౩౯౪

ఉ॥ అసురమృగాక్షులంత నెడ ♦ యం జన నన్నులలోన దీపమై
యెసఁగిన రాముడేవి గల ♦ యిక్కుకు నిర్జరవైరి చేరె న

వ్యసమతిపుత్రి బెగ్గడిలి ♦ వన్నెల చాటలు చేప కిన్న దీ
 మన మెసలారు వేగిగని ♦ మ్రాలుమెకంబు వితాన బెగ్గెనె. 3౯గి
 తే॥ వడకి జీవముల్ చలియించు ♦ వనజనయన, మోహమునఁ గ్రుంగి తపియించు ♦
 మూఁపు దైత్యు
 ననుమ యొక సాక్షిగాఁ దన ♦ కనులఁగాంచి, చిత్తమొక్కనిల్పడలేక ♦ తత్తలించె.

ఉ॥ దేవికి భద్రముల సకల ♦ దేవత లిత్తురుగాత! వేదముల
 తావలమొంది వర్ధిలుత! ♦ ధర్మము నిశ్చల మందుఁగాత! శ్రే
 యోవిభవంబు రామునకు ♦ నొందుతమంచనె నా దినేంద్ర దో
 షావర నిత్యకీర్తి సువి ♦ చార గుణం డనుమంతుఁడత్తతీక.

—: రావణుడు నీతను బతిమాలుట :—

తే॥ విసము నమృతంబుగఁ దలంచి ♦ వేడువాఁడు, పంక్తికంతుఁడు డాసియో ♦ పద్మగంధి!
 కోకిలా! యెట్లు నాయెడఁగొప్పకరుణ, యమరుతువో వచింపుమ యని ♦ యణగిపలికె
 తే॥ పురవిరోధినన్నిధినేని ♦ పరువుక్రంచి, యించు కేని తగ్గని దిట్ట ♦ యెడఁడ తలఁపు
 బిడియమును తన్ను మిక్కిలి ♦ జడను పలుప, జంకిజంకి యిట్లనియె నా ♦ జవ్వనికడ.
 క॥ ఆకర్ణాయతలోచన!, వే కడచనె నిన్ని నాళ్లు ♦ వెడలునో మఱియు
 నీ కరుణ యిట్టులున్నది, నాకడ నిరఁ గెడయు పిదపఁనన్నెనసెదవే!
 క॥ పనితాతిలకమ! జగముల, మునుగొని వహియించు నాయఁమోఘు శ్రీహ
 లనమున నీకై కలిగిన, మనసిజ పోరొండు దక్కఁమఱి కొఱ గంటే! ౪౦గి
 తే॥ హేమ పల్లవమా! కీర్తి ♦ యెనఁగు కలిమి, కోరకయు పేక్షచేసితిఁ ఘోరవనుల
 నీ మగండు చావకడఁగొనిఁగి యేగి, పడయునది యల్పమనుజ సంపదయెకాదె!
 తే॥ పెరిమతోడపస్వలుశాస్త్ర ♦ విదులుపొందు, ఫలమానించుక నీమదిఁ ♦ దెలియనరయు
 దేని నాయాజ్ఞ శిరసావహించు సుగలఁజేరి ననియించుటేకదా! ♦ చిగురుఁబోడి.
 తే॥ వస్త్రపులలోన మేలుగాఁపఱలు బిడ్డఁ, గోకిలరవంబు వీణను ♦ గోరువంక
 నడఁచు మృదుభాషిణీ! నీకు ♦ వెడఁగుబ్రహ్మ, కరుణనడుముతో సృష్టింపఁమఱచెనెమొ?
 చ॥ పరువము నాయువుల్ మరలి ♦ వచ్చుట భిన్నఘటంబు నీరముల్
 మరలి ఘటంబు నించుననుమాటకు దీటగుఁ; గానఁగాచు చం
 దిరిక వితంబునన్ వయసు ♦ తేరకుఁబోయిన సౌఖ్యమందు తె
 క్కరణిని? దుఃఖమందె యిటు ♦ కంది కృశింతువె యోవినేకినీ! ౪౧గి
 తే॥ తరుణి! బతిమాల నీమది ♦ కరఁగదేని, నిక్కువముగ నాకివముల్ ♦ నిల్వ వల
 నీనహజ శీల సౌందర్యనియతికేదగు, నుండఁగు డెవ్వఁడున్నాడు ♦ చూపు మబు!

తే॥ కలికితనము సందంబుఁ బ్రగల్భగుణము, మొదలుగాఁ గలవన్నియుఁ గుదిరియుండి
నెనరు నీవి దాక్షిణ్యంబుఁజనకకులము, నందు నశియించు కారణమరయరాదు.

చ॥ పలుకు శుకంబ! నీవిభుని ధివట్టి వధించిన యప్పు డార్జునుఁ
బిలిచిన వానికూయివిని ధివట్టితో విభుఁ జూచు కోరికక
దలఁచున నంచితే? పిలిచి ధానమునేయఁ గులంబు గోత్రముం
బలుకుమ యన్న యట్లనుట ధావ్యమె యారయ నిన్ను బోటికిక.

తే॥ నీవలన నాదు జీవముల్ ధివట్టి నేని, నానమస్త్ర వంపదలపై ధావ్యమొందు
వచ్చివధిల్లె ననుకీర్తివదలి చెడిచె, ననడి యపవాదు నొందెదేయబ్బవదన!

తే॥ వేలుపులు వేల్పు పడఁతులుకేలుమోడ్చి, నీపదాబ్జముల్ భజియింపనేపుమీఱు
త్రిభువనప్రాజ్యరాజ్య సుశ్రీ లభింపఁ, గాలఁద్రోచెడు నీవంటిఁబేల గలదె?

తే॥ అపయశమునకు వెఱవనియసురవిభుఁడు, సకల జగతీజనముల నాజనులుఁగాఁగఁ
జేగొనిన నాదు నేవ నంగీకరింపు, మనుచుఁ గేల్వోడ్చి చాఁగిలియవని బడియె.

చ॥ అనలమునందు క్రాఁగిన శరాహతిఁబోలు కటూక్తు లేగుముం
దునె చెవిమాఁడె డెందమును ధివట్టి నె మార్పడె గన్నుదోయి స
ల్లను వెలిగ్రక్కె జీవముల ధివట్టి మొనర్చక మానినీ గుణం
బును తలమీఱు కక్కనపుఁ ధివట్టి గు మాటల నీత యిట్లనెక.

—: నీత రావణుని కటూక్తులాడుట :—

మ॥ తృణమా! విందురె నీకటూక్తులు కుల ధివట్టి లెన్నడే నోర్పుమై
గుణమా! సాధ్వితనంబు కంటె మృదువుల్ ధివట్టి యథార్థంబు; దు
ర్గణముల్ కీరితిఁదెచ్చునే? చదువుచేఁ ధివట్టి తెల్వింతయే?
క్షణసౌఖ్యంబునకై యశోగరిమ గంధం గం గల్పఁగా నెంతువే? ౪౦౩

మ॥ ములుచా! మేరువుఁ దొల్పఁగా గగనముక ధివట్టి విదారింపఁగాఁ
జలమారక బదునాల్గు లోకముల వంధి చాళించి కూల్పంగ న
జ్జలజాతాస్త్ర కులేశు బాణములు పెంధి ల్పంజాలు టూహించియుక
దల లొక్కుమృడిఁ ద్రుంగఁ జూచినొనెదే ధివట్టి దృఢి బాలిశా! ౪౦౪

మ॥ అతి భీతిగద నాఁడు నీవు బలుమా ధివట్టి జంక నంపించి నా
పతి లేసప్పుడు మాయవేషివయి బంధి ల్పచ్చెంబుతో దాఁగి వ
చ్చితి జీవింపఁ దలంచితేని విడుమా ధివట్టి శ్రీరామచంద్రుండు దృ
గ్గతుఁడై నిల్చినఁ దేటి చూడఁగలవే ధివట్టి కష్టాత్మ! నీ చక్షువుల్, ౪౦౫

ఉ॥ నాఁడు ఖగేంద్రు చేతనె ఘంధంబు మూర్ఛగడించినాడ వి
నాఁడు మహాధనుర్ధరుఁ డ ధివట్టి సర్వరాక్రమ లీలలం దగం

బోడిమిఁజూప నీదు కరఁమూర్ధము లొండఁగఁ గట్టు చిత్ర చి
క్రోడక లక్ష్మీపాశులె య ధిగ్ నిజమన్య విధంబుఁ బోలునే? ర౧౬
ఉ॥ పందవు నాఁడె యోడితివి ధిగ్ పక్షికులేంద్రున కాల రుద్రుచే
సందిన చంద్రహాసమున ధిగ్ నాతనిఁ జంపితి కాక యున్నచో
మ్రందవో? జీవితంబును వ ధిగ్ రంబులు కాలుని చేతకే చుమీ
కొందెడు రామబాణముల ధిగ్ కుగ్ గుటిగాక మనంగఁ గూడనా?

తే॥ వరబలము సహాయ బలంబునవరబలంబు, నలువవార్తలు రాముఁడునారిగూర్పు
వటకెకాని యావల ఫలిం ధిగ్ పంగఁగలవె?, భానునెదుటఁ జీకట్లునుప్రబలునేమి?

శా॥ కైలాసంబుఁ గదల్చునాఁడు మృదువ ధిగ్ త్కంజంబుచే నీ మిడిక
ప్రేలం జేసిన శంకరుండు పురముల్ ధిగ్ వేకాల్పు నారాచముక్
లీలం గూర్చిన మేరు కార్ముకము ప్రీ ధిగ్ లెక రాఘవస్వామికిఁ
గేలం బట్టఁగ నిల్వ కప్పటి ధ్వనిక ధిగ్ గించిజ్ఞ! యాలింపవో? ర౧౭

శా॥ తారాద్రిం బెకలించి దిగ్గజములక ధిగ్ దాటించి జంకించు నా
కారా! యెవ్వరు సాటివారలని వ్య ధిగ్ ధాలాపముల్ నేయు నీ
వారామానుజుఁడుండు వేళ నట డా ధిగ్ యం గొంకి డాఁకొంటి వి
స్మీ! రామాచరణంబులం బడదవో ధిగ్ సిగ్గిత లేకియ్యెడక. ర౨౦

ఉ॥ నీవు కలంగి దాఁగి మన ధిగ్ నెక్కొను చోటిది యంచెటింగి మ
జ్జీవవిభుండు వచ్చునెడఁ ధిగ్ జెందిన కోపదవాగ్ని యిమ్ముహా
రావముతోడి వారిధిఁ బు ధిగ్ రంబు దహించి యడంగునో? దశ
గ్రీవఁజగంబులెల్ల నుడి ధిగ్ కించిన జీవముతో నడంగునో? ర౨౧

చ॥ చెడుగరులైన రక్కసుల ధిగ్ జీవములం గొనియే యడంగునో?
దుడు కొకరుండు సేయ గుణ ధిగ్ ధూర్వహు కొపముచే నజాండమే
చెడ నగు సేమొకోయనుచుఁ ధిగ్ జిత్తమునక భయమందుచుఁటి నా
యెడఁదకు ధర్మముక శశి ది ధిగ్ నేళులు సాక్షులు నత్యమీ నుడుల్.

ఉ॥ అందముచెందు నీవుడమి ధిగ్ యందలి జీవులు వేలుపుల్ భయం
బండఁ జరించు బాలిశ! దు ధిగ్ రాత్మ! సమంచిత చేష్టవీడి యీ
దుందుడుకేల గొంటి విఁక ధిగ్ దోరుట నిక్క మజేశ శ విష్ణు సం
క్రందన సన్నిభుం డనియొ ధిగ్ రాఘవునెంచెదు నీ మనంబునక?

చ॥ ఇనకులు మానవుండనుచు ధిగ్ నెంచెదవేని మహాబలిష్ఠు స
ర్జును నొకమానవుండె కద ధిగ్ రూపడఁగించెను వానిచేవయుక్
మనమున నెంతకాదె? జన ధిగ్ మాన్య చరిత్రుని రాము సత్త్వముక
ఘనమగు దూరదృష్టి నెఱుఁగందగు దీవును గర్వపర్వతా!

చ॥ పలువతనంబుచే ననమ ధాగ్యము గోల్పడనున్న మూఢ! వా
రలు నొకయిర్వ్వరే యని ని ధాకృతి సేయుదు వేని సర్వలో
క లయము వేళ నొక్కకట ధంతుడ కాడ సమాప్తి సేయు నా
పలుకులలో నిజమ్ము పిద ధక్ష బవరాన నెఱుంగఁగా నగుఁ. ర-౨౫
తే॥ గుణానికాంత భుజులు సఠకుంతిత జయు, లగు హిరణ్యాక్షుఁడును హిరణ్యకశిపుఁడును
పూజ్య పద్ధతుర్ వీడినఁపుడును పరుల, యాండ్రయెడ మేరదాఁటకేయరిగినారు.

చ॥ స్థిరులయి నిల్పువారలునుఁచెట్లుచేసి నశించువారలుఁ
నురలో? నిశాటులో? తెలియఁ ధాడుము సర్వ జగంబు లోఁగి నా
కురపడి సేవసేయు మహి ధామన్నతి నందితి నందువేని య
పురువు తపఃఫలంబా మఱి ధాపఫలంబా? తగ్గఁ గ్రహింపమా.

ఉ॥ ధాగ్యము నీకొనంగిన క ధర్మయు సంతతముఁ భరించు స
ద్భాగ్యము సుస్థిరంబగు త ధా ఫలమందుట చేతఁగాదె? త
ద్భాగ్యము నీఁగఁగా సుతులు ధాబంధుజనంబులతోడఁగూలు దా
ర్భాగ్యముఁ గోరి ధర్మమును ధాపాడొనరించితి వేల దుర్మతీ! ర-౨౬

ఉ॥ వీర్యము సర్వదా జయము ధావీకునఁ గల్గిన వారలేని దు
ష్కార్యము సేయువారలును ధాకారుణికత్వము వీడువార లై
శ్వర్యము వోవ నాశిలుట ధాసత్యము; కామముఖారి వర్గ జ
ద్వీర్యులు గాక దుఃఖముల ధావీడినవారు మతేరు? దానవా! ర-౨౭

సీ॥ రాముండు దండకాధిరణ్యంబు చేరుచో, ద్రవిడభాషకుఁ బ్రోదిఁతనియఁజేయు
ముని మొదలగుమహాత్ములు వచ్చి దుష్ట రాక్షసులకృత్యములు దుఁసృహము లయ్యెఁ
దపములు సాగ వాఁదనుజలఁ బరిమార్చి, పాలింపు మమ్ము నీవలన వారు
నీల్లుట నిక్క మఁనిరి సేను వింటిని, తగినట్లే నీ యసఁతకర్మ మమరె

తే॥ నీబలము జీవితంబునుఁనియత బలము, నెఱిగఁ దెలిపిన పిదపనే ధాచెలియలి
ముక్కుకోఁత నీ తమ్ములఁజక్కఁడుచుట, రవ్వయేని యోచింపవోఁరాముబలిమి.

చ॥ ఎఱుకువలేని మూర్ఖ! నిను ధాపేళనసేయుచు నీకరంబులఁ
విఱిచి ముఖంబులఁ రుధిర ధాభీషణ ధారలు గ్రక్క గ్రుద్ది పైఁ
జెఱినిడు కార్తవీర్యుని వి ధాశిష్ట భుజంబులఁ ద్రుంచు భార్గవుం
డుఱుకుచు వచ్చి రామునకు ధానోడుట నీవు వినంగ లేదొకో? ర-౩౦

సీ॥ కఱచి చంపెడు క్రూరఁకాలాహియైనను, మంత్రంబునకు లొంగిఁమడఁగియుండు
నిదితగు నిది తగఁదిది పోలు నిదికూడ, దని మందలించి సజ్జన పథంబు
కఱపెడు వారు నీకడ నెవ్వరును లేర, యున్నట్టి వారొ నీవన్నదెల్ల
సరియని మోమోటఁసఁ న్నవనము సేయు, క్రించులై నిన్ను ముఁగించువారె

యింక నీకు ముగింపు గాఁకెవ్వధమున, ముగియు నదియునుకలదె ధఁకృపు చెడంగఁ
గర్కశాత్మ! చెట్టుచెడెడుఁకాలమునకు, గుక్కముఱిపిందెలు పుట్టుఁకోవునిదియ.

మ॥ ధరణీజాత వచించు పాడి వినినఁత నేత్రముల్ గ్రక్కె నె
త్తులల్ మించులపోల్కి వెల్లె దశవ ధ క్తుండున్నియాన్యంబులఁ
గిరులుం జూర్ణముగాఁగ గర్జిల వడం ధ క్క భూమియుం గోపమా
స్మర విక్రాంతిని మీఱిపోయె వివరిం ధ పక్షకృమే తత్స్థితిః ? ౪౩౩

చ॥ నెగసిన లజ్జయుఁ దెసల ధ నెక్కొని కొల్చు భుజంబు లగ్నులఁ
బొగలను గ్రక్కు కన్నులును ధ భూరిభయంకర రీతిఁగ్రాల నీ
మగువను జీల్చి మింగెద న ధ మాంతయుగా నని నీల్చి కోపమా
హగతులు పోరు నల్ప గది ధ యం జన బోవును పోవఁ డొక్కటఁ.

తే॥ హనుమయప్పుడుమాస్వామినినిదురాగ్రహముననీచుండుతాఁకుటఁకరుగుమున్నె
నలఁచి వీనిని చంపి యఁవ్వలఁ జరింపఁ, దగిన చందము చూచుకొందమని తలఁచె.

ఉ॥ ఎక్కటియైన వీని తలఁలే డైట గ్రక్కున నూడఁద్రుంచి వే
యిక్కడలిఁ మునుంగఁ బురి ధ నిట్టులె కాల నడంగఁ ద్రొక్కి యే
నొక్కడ పూతశీలను ర ధ ఘాతము దారను మోచికొంచుఁబే
రుక్కునఁ బోవుట యుటవునొప్పని చేతులు నల్పుచుండఁగఁ.

క॥ అండమ్మల నుద్దండతఁ, దుండములుగఁ జెండదగినఁధూర్తుని కోపం
బండజయాన పయింగల, మెండు వలపుటేటు పాటఁమెల్లన నాతెఁ, ౪౩౪

చ॥ నలఁచెద నంచు నల్లితిని ధ నల్పంగఁజాలక యుంటిఁ దొయ్యలీ!
పలికితి కొన్నియయ్యవి నుఁబద్ధములే యగుఁగాక యిచ్చుహిఁ
చులుకనయంచు నొక్కటియుఁ ధ జూడఁగ డెప్పు మంచు నొక్కఁడుం
గలదె? జయంబు నోటమియుఁ ధ గ్రాలె విహార విలీలై తగఁ.

చ॥ ఒక పలుకాలకింపు మీట ధ నుగ్గలి! రాముని చంపి నిన్ను నే
నకుటిల లీలఁ దెచ్చిన ర ధ యంబునఁ బ్రాణము వీడితేని యే
నకట! మరింతు నిక్కముగ ధ నట్లగుటం గికురించి తెచ్చితిఁ
వికచ సరోజలోచన! భు ధ వి న్నను దాఁకెడు వాఁడు గల్గునే? ౪౩౫

మ॥ హరిణంబంచు దలంచి యేగిన మనుష్య ప్రాకృతుఁ నన్ను తా
రరయంజొచ్చిరయేని యిచ్చటికి రా ధ సంకించి యుంకింప రా
నరులం గూరించి కుందికుంది యెదురఁ ధ లాభంబె? నా చేతక్షణ
మరలై నం బుయిలోటగాక తగదం ధ చుఁ వైరముం గొందురే?

చ॥ అగుదురుగాక నన్ను నమ ధ రాంగణమందు జయించునట్టి గే
యగుదురుగాక నాశమును ధ నందని వారలయై త్రిమూర్తులుఁ

జగముల నేలు నిండ్రుఁ డని ♦ శంబుడిగం బొసరింప నేనము
 జ్జగములఁ గీర్తినించితి ని ♦ జంబుగ నెవ్వరి కిట్టు లభ్యేడి? రరగ
 సీ॥ అలికుల వేణిరో! యజుహరి హరులయు, సురలయు బలములు ♦ స్రుక్కునట్లు
 జగముల నిండినజయము వ్యర్థంబుగ, నీకొఱకై యొక ♦ నింద నొంద
 నిష్ఫల వ్రతముల ♦ నియతిఁజేయుచునుండు, బలహీన నరులఁ జం ♦ పంగఁజాల
 వారి నిచ్చటికి నే ♦ వారక రప్పించి, నేవలు గొండుఁ గాం ♦ చెదవు గాక
 తే॥ అల్పగుణ మల్పకార్యంబులల్పఫలము, గలుగు నల్పుల కడ నీకుఁగానఁబడిన
 తెలివి బలము నాయెడఁజూడఁదెలియరాదో, వారినొక కేలఁగొని తెత్తుఁగోరిచూడు

చ॥ కనిసిన పక్ష్యజన్ములగుఁ ♦ గావుత నాకిటు నిన్నొనంగు మే
 ల్పని దలఁపంగఁ జంపఁడగు ♦ వారె? విలాసిని! వారి నాశమే
 మనమున నెఱువేని యది ♦ మానుగ నీకు శుభంబయేని నా
 కనుమతి యిచ్చు చేసెద ర ♦ యంబున నయ్యది యెంత కార్యమో?

మ॥ అవురా! యింతగ వేడ నమ్మతిల వ ♦ ల్పాయుష్కురాలా! యయో
 ధ్య విలాసిం భరతాదులం గెడపి క ♦ ల్పాంతాగ్ని నాఁ బేర్చి కా
 ల్పి విదేహంబొగి నశ్రమంబున మృగా ♦ క్షీ! నీదుప్రాణంబులఁ
 జవులూర్క వెడలించి మ్రొంగఁడగు నా ♦ సామర్థ్యముం గావవో? రరర

చ॥ అని విలయాంతకాలు క్రియ ♦ నల్లి కరాచురి వంకఁజూచి నా
 కును పశమఁదవేని యటఁ ♦ గొందును ప్రాణము రెండు నెల్లలో
 ననువెదియో మనంబున న ♦ యంబునఁ జూడుము బుద్ధిమంతు లో
 ప్పిన నెఱిఁగాంచుమంచు జడి ♦ పించి తలంచిన యట్లదల్పుచున్. రరగ

తే॥ దీనిఁ దర్జించి భర్జించి ♦ తెలియఁబలికి, పశపఱచి తేకయున్న మీఁపాలి విషమ
 యగుదునని గఁటువడు మొగఁమడర రక్క, నీండ్ర కనురరాజు తెలియఁజెప్పిమరలె.

తే॥ పంక్తిముఖుడేగ రాహువు ♦ వట్టి విడుచు, మందుదొరను వెన్వెంట నెఁమబ్బుగములు
 క్రమ్ముక్రియ వైత్యకాంతలు ♦ క్రమ్మికాఱు, లన్నివిధములఁ దలఁచి నట్లఱచినారు.

తే॥ ముందునిలిచి చక్షువులని ♦ పృకలురాలఁ, జూచుటం జూచి కుంతముల్ ♦ శూలములను
 చూపి చంపుడు చంపి నట్జగను కొంది, యొల్పి తినుడని కొందఱఁదల్పినారు.

సీ॥ నలువ మన్మఁడు లోక ♦ నాయకుఁడు సహస్ర, శాఖాన్వితంబగు ♦ సామవేద
 పారగుఁడును మహాప్రాజ్ఞుఁడు పాపముల్, తుదముట్టఁ ద్రోచినదొడ్డవాఁడు
 నీకేమి చెడుగు గా ♦ న్నించెనే రావణుఁ, డంచిత ప్రేమ చూపించుచుండఁ
 బోఁగాలమే యిట్లుంపుండునఁ గోలఁ జొ, న్నించి నట్టులు ప్రలాపించి తీవు

తే॥ అతని కోపాన లోకంబు ♦ లంతరించు, నీవు నీవార లెల్లరు ♦ నీలునట్టి
 చెడుగు తెచ్చుకొంటి విఁకేమి ♦ చెప్పఁగఁదు? నుదతి! యని కొందఱాడిరిఁమృదులభణితి

చ॥ మెలతరో! పుట్టినింటికిని ♦ మెట్టిని యింటికి నింగలంబువై
పలువ తనంబు మై నిటులు ♦ పాడొనరింపఁగఁ బూనితేల? నీ
విలుగుట నిశ్చయంబు కల ♦ దెల్లను తేటపడంగ నింతగాఁ
బలికితి మిందుపై మనసు ♦ వచ్చిన రీతి జరింపుమా యనఁ. ౪౫౦

మ॥ పథియింపం గమకించు క్రూర దనుజ ♦ వ్యాపారముల్ దేవతా
మథనుఁ దానన చక్రవర్తి నెదిరెఁ ♦ మర్దింపుఁడి చంపుఁడి
కథ లింకేలని దూఱు వాక్యములు ర ♦ క్షస్త్రిల యాకారముల్
విధిపోల్ దానవు నానతిం దలఁచి న ♦ వ్వేఁ సీత నిర్విణ్ణయై.

ఉ॥ అయ్యెడ డాయుచుం ద్రిజట ♦ యమ్మరో! స్వప్న ఫలంబు పూర్వమే
నెయ్యము విూఱు దెల్పితిని ♦ నీవిటు లంగద నొందితేని యో
ఱొయ్యలి! నీస్థిరత్వమొక ♦ దోసము నొందెడి నూఱుడిల్లు మం
చొయ్యనఁ బల్లునంతఁ దగ ♦ నుమ్మలికించుట మానె సీతయ్యుఁ.

చ॥ ప్రభునకు జంకి యప్పగిదిఁ ♦ బల్కుచుఁ గ్రౌర్యమె రూపునొందె నా
రథసము సేయవారు విన ♦ రంబుగ రాఘవపత్ని సీతకుఁ
శుభముల నొప్పుగాఁ ద్రిజట ♦ జోస్యమువోలె పచింపఁగాఁ గరం
బు భయము గొల్పుటఁ వదలి ♦ పూనిన కోపము మాని రంతటఁ.

స్వరూప సందర్శన పటలము. (౧౧౭)

చ॥ అవనిజఁ గాంచదగ్గ నను ♦ యం బిదె తర్జన భర్జనంబులఁ
దవిలిన దైత్య కాంతలును ♦ దాయరు నిద్రకుఁ గోరినంతనే
యెవరును నిద్రవోరని క ♦ పీండ్రుఁడు మాయ ఘటించె దాన మృ
త్యువు తలదాఁకినట్లు మయి ♦ చుం గొని యెల్లరు వ్రాలి రయ్యెడఁ.

చ॥ చిరము తపించుచుఁ వనరు ♦ సీత యొకప్పుడు నిద్రవోని యా
సుర పనితాలి నిద్రలుట ♦ చూచి మనోవ్యథ నోర్వలేనిదై
విరియు నుపాయముఁ దలఁచి ♦ వే కనఁ జాలనిదై భయంబుచే
విరవిరవోయి క్రుంగి రఘు ♦ వీరునిపైఁ గల ప్రేమఁ జింతిలుఁ. ౪౫౫

మ॥ మనమా! దుర్విధి రామచంద్రు నిటకుఁ ♦ మన్నించి తోడ్చెచ్చునే?
ఘన కోదండ గుణారవంబు గురు ని ♦ ధ్వాతంబు నా వచ్చునే?
తన కెడేని విమోచనంబు గలదే? తథ్యంబు వాక్రచ్చుమా
యనుమానింపక చూడు నావలని భా ♦ గ్యాధిక్య మెట్లున్నదో?

సీ॥ వెడఁగు నిశాకరా! వెల్లిని వెన్నెలా!, నన్నెల యుడికించి ♦ సలఁచువారు
తఱుఁగని రాతిరీ! తగ్గని చీకటి!, నామీఁద నలుగుట ♦ న్యాయ మగునె?

పరితీవలార! చి ♦ చ్చుట వీచు వడగాలి, తోడుగా నీరీతి ♦ దొలుతురేల?
 నీరదశ్యాముని ♦ తో రహి విహరించు, మీరు నాస్థితి దెల్పు ♦ మేరగాదో?
 తే॥ ఎంచి రాండని యతని వేధించువారే!, ఆమహాత్ముడు రాకుండఁడని యుదార
 కరుణఁగూర్చి యే బెక్కుదుఃఖముల కోర్చి, ప్రాణముల వీడకుంటి నీపవళకుఁడమిని.
 సీ॥ వలదు వృక్షాకీర్ణవసులకు రాఁదలం, పకు కొన్ని నాళ్లలో ♦ మరలి వత్తు
 నిలుమంటి నిండిన ♦ నెనఁదియేని ని, న్నెడఁబాసి దిక్కులేకిట్టు లలయు
 ప్రాణంబులను బాధ ♦ పఱచుచు నూరకు, పేక్షించి యుండుట యీడ్వగుణమె?
 యింతేల నీతండ్రి ♦ చింతించి చింతించి, నీకొఱకయి మర ♦ జించునట్లు
 తే॥ లోక మెల్లను దుఃఖంబు ♦ లోన మునిగి, తుది గనని త్రోవ విలపింపంద్రోచి యేగి
 కానఁ జేరు కట్టిఁడివి నఁ ♦ గాతు వనుచు, విశ్వసిం చెడు నాకంటఁవెడఁగు లెవరు?
 ఉత్సా. మను నపేక్షగొన్న జీవ ♦ మా! వివేకమా! వెతఁ
 నను భజించి లజ్జలేకఁసలఁగుచున్నవారు నా
 ధుని మొగంబు గాంచు దనుకఁ ♦ దొలఁగ లేమి? నేను నిం
 దను భరించి బ్రదుకు మీకుఁ ♦ దగవుగానె దోఁచెనే? ౪౫౯

తే॥ పలువిధంబులుగా సిట్లుపలవరించి, ప్రాణ మొక్కటి కలదేనిఁబాము గలదు
 దాని వీడిన నన్నియుఁదలఁగఁగలవు, కీర్తియును నిల్పు ననుచుఁ బంకజేనయన.
 తే॥ చూడఁగలమను నానచే ♦ నురిగి యోర్చి, ప్రాణముల తీపియెంచి కాపాడుచుంటిఁ
 బలుదినంబు లిచ్చటఁ జెఱపడ్డ నన్ను, ప్రేమఁ బావనుఁ డంగీ కఁరించునేమి?
 తే॥ పరులు వలచిన పిమ్మటఁబ్రతికియుండి, పలువిధంబుల ప్రల్లదఁములను వినియు
 బ్రతుకు నింత కాలంబు భారముగఁ గడపు, కఠిన రాక్షసుల్ నాకంటఁగలరె యొరులు?
 చ॥ జనముల నోళ్లనుండి పలు ♦ చందన మొందిన నిందమోచి కుం
 దొసరని యాభిజాత్య మొగి ♦ యోరిమి లజ్జయు నొర! యెంత సం
 తనగఁ బొసంగి యున్నయవి! తక్కుటి క్రొత్తడలందు నావలెఁ
 బెనిమిటి వీడి ప్రాణములఁ ♦ బ్రీతిని దాల్చిన వార లుందురే? ౪౬౩
 మ॥ పరవేశ్యంబునఁ జేరుదాని మరలం ♦ బాటించి కైకొంట న
 త్పురుషశ్రేష్ఠుల కర్హమే యనుచుఁ జే తో నాయకుం డిట్లు లా
 ప్పరికించె గద యాతఁ డాఱిడి వడఁ ♦ బన్నంబులం బొంది దు
 ర్భర జీవంబుల నేను నిఁకొను శే ♦ భాగ్యంబు గైకొంటకో? ౪౬౪
 తే॥ ఎప్పుడు నిందలపాలైతి నపుడె జీవ, యులను విడువంగదగు నేనుభువి జనములు
 ప్రవ్వఁదిట్ట గౌరవమునుఁపాలిసి పోవ, బ్రతికియుండుట స్వర్గంబుఁవడయుకొఱకె?
 ఉ॥ ప్రేమములేని వీరులఁ బఁవిత్ర చరిత్రుల రాఘవేంద్రుఁ
 భామిని గొప్ప ట్టు చడి ♦ బొందినఁ బొందెడుఁగాక దుగ్ర

స్తోమములైన దుఃఖములఁ ♦ జూడని యున్నత పంశ్యనై గుణ
స్తేమము నొందు నా వనట ♦ దీర్పు నదెవ్వరు నేనుగాకిల? ౪౬౬

క॥ కపట మృగము వెంబడిఁ బ్రా,ణపతిఁ దటిమి మఱఁదిఁ దిట్టిఁనాన చెడఁగ వై
త్యు పురము చేరిన మనుగడ, విపులకు బరువగుచు వెతలఁవిత గాకున్నే ?

ఉ॥ వీరులు రామలక్ష్మణులు ♦ వీకున నింద తొలంపఁగోరి యా
ర్వేరము పూని గెల్చిన న ♦ రే మరణించిరయ్య సరే భువి
వేరిమి,నొంది యిల్వడిని ♦ వీనరచేసి మెలంగు నేను దు
ర్భారముగా వహించు నడి ♦ వారల నొందునె యెన్నఁడేనియ్య? :

తే॥ మానహాని గల్గెడుచోఁజుమర మృగంబు,వంటి గుణమబ్బు సత్పతిఁవ్రతల యెదుట
మగనిఁ బాసి మాయావులఁనగరమందు, బ్రదికెనంచు జగము నవ్వఁబ్రదుకఁదగు నె.

మ॥ తత కల్యాణ గుణాలయుండు ఘనకోఁదండంబు చేనంది దై
త్యతీర్థ మూలముముట్టఁ ద్రుంచియును కా ♦ రాగారము క్త గలం
కిత నంటం దగదన్నచో నశని సం ♦ దేహంబు వాయంగ నే
గతి మద్యాషణహా సతీత్వమును తాఁక్కాణింతు నప్పట్టున? ౪౭౦

ఉ॥ కాపుఁ జచ్చుటే తగిన ♦ కార్యము వేటొక దారిలేదు నా
చావునకుఁ నిరోధలగు ♦ చానలు మత్సుకృతంబుచేత ని
ద్రావతులైరి మంచితటి ♦ దక్కిన దంచును మాధవీ లతా
ప్రావరణ స్థలంబునకు ♦ రామ కళత్రము పోయె మెల్లిన? ౪౭౧

చ॥ హనుమయుఁ జూచె నామె హృదయంబు నెటింగె భయంబు పైకొనన్
జెనకి నిరోధముం జలుపఁ ♦ జెందెను జంకు; జగన్నియంత రా
ముని వరపుండ సాహసము ♦ పూనకు మమ్మరొ యంచు సీత వె
స్కనె చని యడ్డుగా నిలిచి ♦ కైముకుళించి వచించె సిద్ధిధిన్. ౪౭౨

శా॥ అమ్మా ! రాముఁడు పంప వచ్చితి నసం ♦ ఖ్యాకుల్ కపుల్ నావలెన్
నెమ్మి న్నిన్ను గనంగఁ బెక్కెడలకున్ ♦ వే పోయియున్నార లో
కమ్మల్ రోసెడువారు పూర్వకృత భా ♦ గ్యప్రాప్నతింజేసి లం
కమ్మాపాదసరోజ దర్శనమునన్ ♦ గణ్యుండనై తిన్ ధరన్. ౪౭౩

శా॥ తల్లీ ! యిచ్చటి యిట్టి నీ యునికి చిం ♦ తా వ్యాకులుండైన శ్రీ
పుల్లాజ్ఞాత్మఁ డెటుంగఁడమ్మ ! నిజ మీ ♦ భూలోక వై త్యాస్వయం
బెల్లం గూఁకటివేళ్లతోఁ దునిసి పో ♦ కీమాడ్కి నిల్చుండుటే
తెల్లంబై తగునాత్మ్యమా మతి నిబ ♦ ద్వింపంగ వేటేలొకో? ౪౭౪

శా॥ సం దేహింపకుమా సతీతిలకమా ! ♦ సర్వోత్తరం డంపుచోఁ
జందంబొరిగ నమ్మఁ బంపిన యభి ♦ జ్ఞానంబు వార్తాలియుం

డెందం బుల్లసిలంగ నున్నయవి సా ధింపంగ హస్తామృతా
స్వందప్రక్రియఁ దెల్లమాఁ దెలియు మెం ధిం బోకు వేటొండుగఁ.

తే॥ ఇట్లు పలుకుచు విసత్తుడై యెదుట నిలువఁ, గరుణఁ గాంచి యీతండు రఠక్కు
నుండు గాఁడు
విజితవిషయుండు శుద్ధుండు విసయపరుఁడు, వాణి సంస్కృతచుగు మహాప్రాజ్ఞ పరుఁడు.

చ॥ దనుజుడె యానుగాక మఱి ధైవతమే యగుఁగాక కానివో
వనచరుడౌనుగా కితని ధింప నపాయమే వచ్చుఁగాక మే
లొనరునుగాక నావతి మ ధింప నోన్నత నామము నుచ్చరించి నా
మనము గరంచి జివముల ధింప నై శుభోదయ మున్నె యింతకుఁ?

చ॥ అని శలపోసి సీత కను ధింప లారఁగఁ గాంచి కృపక మనంబు పొం
దిన దిశఁడెన్న వంచకుల ధింప తీరగు పల్కులవాఁడు కాఁడు భా
వనములతోడి వాక్యముల ధింప బాష్పము లుర్లఁ దపించుచున్న వాఁ
డని తలపోసి నీవెవఁడ ధింప వయ్య యెఱుంగ వచింపుమా యనెఁ.

కా॥ దేవీవాక్యముతోడ హస్తములు నె ధింప దాల్చి శ్రీరామ భూ
దేవేంద్రుండు వనంబులో నిను మహా ధింప ర్థి రోయుచు వచ్చి ఛా
యావామాపతిపట్టి వానరకులా ధింప ధృత్యుండు నిర్దోషి ను
గ్రీవాభిఖ్యునితో నొనర్చె దృఢమై ధింప బుశ్యమూకాద్రిపై. ర౨౯

ఉ॥ ఆతనియన్న వాలి యొక ధింప యప్పుడు రావణు చేవక్రంగ ని
ర్భీతిని తోడఁ జాట్టికొని ధింప వీరకు దిక్కులఁ జాట్టినట్టి వి
ఖ్యాత యశుండు వేలుపుల ధింప ప్రార్థన మందర మంధ దండముఁ
బ్రాఁతిగఁ బ్రాప్తతాడఁగఁ ధింప బట్టి మధించిన దోర్బలిష్ఠుఁడు. ర౩౦

ఉ॥ అంత బలాధ్యు వాలి నొక ధింప యమ్మునఁ గూలఁగనేసి రామభూ
కాంతుండు కీశరాజ్యము వి ధింప కర్తన సూనునకుం బ్రియంబునక
నంతనగాఁగ నిచ్చె నట ధింప శ్వాసముఁ బోలిన యేను వానికిఁ
మంతరినాదు మారుత కు ధింప మారుడఁ బేరున నాంజనేయుడఁ. ర౩౧

సీ॥ డెబ్బది వెల్లువర ధింప డీకొని జగములఁ, జేతుల నెత్తెడు ధింప చేవగలిగి
జడనిధి నవలీలఁ ధింప గడచు సామర్థ్యంబు, వినుదాఁకఁ బెరిగెడి ధింప వీరుగలిగి
శ్రీరామభద్రుండు ధింప చేయఁదలంచిన, సంజ్ఞలఁ గని యట్లు ధింప జరపువార
లేడు జలధులందు ధింప నేడు దీపులయందు, నాకంబునందును ధింప నాగమందు

అ॥ కలయవెడకి నిన్ను ధింప గాననిచో నండ, గోళములను దాఁటి ధింప లీలఁబోయి
నెమకి చూచి రాఁగ ధింప నెల గడుపుంగొని, పోయి యున్న వారుఁ పూతచరిత !

చ॥ నిను దశకంఠుఁ డెత్తికొని ♦ నింగిని పోయెడినాఁడు నీవు చే
లను ముడివైచి భూషణము ♦ లం బడవైచితి వాని మాకడఁ
గని గుఱుతించి రాఘవుఁడు ♦ క్రచ్చుట నన్నొని వేఱుచోటికిం
గొని కొని పల్కి యామ్యుదిశ ♦ కుం జనఁబంచెఁ గుతూహలస్థితిఁ.

ఉ॥ నీవట జార్చు భూషలను ♦ నీవతి చూచిన నాటి తద్దశఁ
నే వివరింప నైతి యగు ♦ నే? మఱి నీవు గ్రహింపలేవె? య
మ్మా! వెయి యేల? నీదయిన ♦ మంగళ సూత్రము నేటిదాఁక ను
శ్రీవహ్నమై రహించుటయుఁ ♦ జెల్వగు భూషణకార్యమే శుమీ.

తే॥ వాలి ప్రియపుత్రుఁ డుత్సాహావంతుఁ డగుచు, రెండు వెల్వలతోడనుంగుడు మిగిలి
యామ్యుదిశ కరుదెంచి నఁన్నతఁడు లంక, వెతకఁ బంది నాఁ డనుచు మాఁకుతి వచింప
తే॥ మేరలేని కౌతుకమునఁమీఱి నీత, మేను పూరింప జీవించుఁమితియుఁ గలదె?
యని పలికి శాష్ట్రములు రాల్చిఁమాంజనేయ, ఆర్యుఁడైన మెట్టులు గనుఁదనుచునుమగ

—: హనుమ శ్రీరాముని గూప మభివర్ణించుట:—

మ॥ ఉపమావస్తువులెల్ల సచ్చట మహాఽన్యూనత్వముం బొందవే?
యుపమాతీశము రాముమేను జననీ! ♦ యూహింతుగా కట్టులే
యుపమాన క్రమ హేతు భూతములచే ♦ నొప్పారఁగా నంచు న
య్యుపగ్గాధికుఁ బల్కు నిట్లనిలజుం ♦ డాపాద మస్తంబు దాఁ. ర౮౭

చ॥ ఉపమగ నెట్టిదామరల ♦ నుశ్చేమనిజ్ఞులు పల్కువార ల
య్యుపమను రాముపాదములు ♦ కొప్పుగఁ గొంటినుదోసి నీచమా
నుపమితి దానికంటె మఱి ♦ యుర్వర నున్నె? ప్రవాళకాంతి నీ
లను జలజమ్ము కైవడి క ♦ లంకు వహించును వాని ముందటఁ. ర౮౮

తే॥ పల్లవిత కల్పకలికా ప్రవాళ లతల, నుపమ గొని యేమియును ఫలఁమొందఁబోదు
బాలభాను మయాఖముల్ కాళివ్రేళ్ల, కుపమగా నొప్పినను గొంతయొప్పువచ్చు.

తే॥ చిన్నవై పెద్దవై పొచ్చె ♦ మెన్నలేని, బంతి జాబిల్లి బిల్లికల్ ♦ వనుధ లేవు
నిలక యగుకాంతి వజ్రాలుఁకలవి కావు, కాన వ్రేళ్లకు సాటి జఁగానఁ గాన.

తే॥ నేల నడవని కాళి మీఁగాళు లడవు, లందు దిరిగినఁ బుస్తంబుఁననువుసెందు
నిఖిల లోకంబులకు శరణీయములగు, నతని పదముల వర్ణింప ♦ నలవి యగునె?

తే॥ కంబు చక్రంబులం దాల్చిఁగాలిఁ గ్రోలు, పాఁపపడకఁ బరుండిన ♦ వాడెయైన
జంఘలకుఁ చూచుమావంబుఁనవతుచేసి, పలుకఁబూనిన నయ్యది ♦ పసగ నున్నె?

తే॥ ధర్మమూర్తియౌ తాన్మృత సందంపుమెడను, దొరసి దిబ్బదావళ వీనఁతుండములును
సిగ్గిలఁగ నొప్పు తొడలకుఁ జెనయికరయ, భూమియం దొక్కఁడైననుఁపొందు పడునె?

తే॥ తమ్ముతో నర్వజగములుతనరు హేతు, వైన నాభికి వలముడియైన గంగ
నుడులు పొగడలు నుంతయునూటిగావ, యుపమ యెందుండి తెత్తు నీయుర్వియందు.

క॥ అతినుందర మరకత ప, ర్వతమును వెనుదీయ వెడడ ♦ వక్షమ్మున ను
న్నతినుండ ఘన తపము నం, గతిఁ జేసిన లక్ష్మికంఠఁ ♦ గలరే పుణ్యుల్ ?

తే॥ బంధరములు చెందమ్ముల ♦ భ్రమను మునర, వట్టువలయి పీనములయి వజ్రలు దీర్ఘ
బాహువులకు వేలుపుకొరు ♦ బలుపుచేయి, పోలు నొకకొంత వేటొందు ♦ పుడమిలేదు.

ఉ॥ పచ్చని క్రింది పత్రములు ♦ భాసిల నెట్టిని పంకజాతముల్
విచ్చినరీతి నొప్పు చెయి ♦ వేళ్ళుల యందలి గోళ్ళు దుష్ట నం
పచ్చనికొక నసురాదివిభు ♦ వజ్రశరీరము నెట్లు తుంగుగా
వ్రచ్చెనో యన్న సందియముఁ ♦ బాపగంజాలుఁ బతివ్రతామణీ !

ఉ॥ గట్టివికాపు కాంతులును ♦ గల్గవు సంగర జైత్రలక్ష్మిఁ జే
పట్టపు మేరుకార్మకము ♦ భగ్నముగా గొనయమ్ము నీడ్వపున్
నిట్టి యశంబు నొందవు జ ♦ నింపవు రెండు సమానరీతులన్
గట్టుల నెట్లు పోల్చెదగుఁ ♦ గాంతుని బాహు విలాస లీలకున్ ? ౪౯౮

తే॥ శ్రేష్ఠశయన నెడమచేతి ♦ చింద మొందు, పొదలఁ గడలిశంఖమ్ము లేఁబోఁకవ్రాఁకుఁ
గంతమున కుడమించు వెం ♦ గలుల పలుకు, లియ్యకొనఁగ మావలనఁ గా ♦ దింతయేని.

క॥ శ్రీరాము నెమ్మొగముతో, నీరజములఁ బోల్చునున్న ♦ నేత్రంబులకున్
వేరుపమ దేనిఁ జూపుదు, నీరజఁడును దఱుఁగుచుండు ♦ నెఱి నెలనెలకున్. ౫౦౦

చ॥ ఇనకల వార్ధి చంద్రముని ♦ యెట్టిని నోటికి నీరుద్రావి ని
చ్చిన యెఱదమ్మిఁ బోల్చ నది ♦ సిగ్గిలు దేవ సుధాభమైన చ
ల్లని నుడిలేని దంత విర ♦ శంబగు హాసములేని విద్రుమం
బును గొని పల్కుచో జగము ♦ మూర్ఖత నాపయి మోపకుండునే ? ౫౦౧

సీ॥ వెలయ మొలచు ధర్మబీజంకురంబులా !, యమృతబిందు శ్రేణియా ? వచింప
నత్య భూమిజ నిశ్శల్ప కోరకంబులా !, యమృతాంశు శకల సంఘములఁ తలఁప
ముతైంబులా ? తక్కు మొల్ల మున్నగునవా ?, ఎదియని తెలుపుదు ♦ రదనపంక్తి
సుక్షేత్రమునఁ బుట్టు ♦ సురరాజమణికాంతి, మరకతమును పోలుమావి చిగురు

తే॥ కొసరి కొసరి వేడఁగఁజాలు ♦ కొమరుకాంతి, గలుగు రాము మైచాయకుఁ ♦ గలదె
నవతు ?

తొడరియింద్రగోపముఁ బట్టు ♦ తొండయైన, నాసికకుఁ బోల్చెదలఁచుట ♦ నయముకాదు.

ఉ॥ దండకలో ఖరాదు లెడఁ ♦ దన్ వడఁగంగఁ బిశాచపంక్తి కో
దండము వేలుపుల్ మునులు ♦ ధర్మము వేదము లెల్ల విద్విష

త్రండము దుంపతోఁ దెగె గ ధా యని మోడముతో నటించఁగాఁ
గొండొక వ్రాలు కన్నోమల ధ కుగ దగుపోలిక నీవుఁగాంతువే? ౧౦౩
తే॥ అప్టమిందుండు సహజ చిహ్నంబు వృద్ధి, తఱుఁగుటలు పుట్టు క్రుంకుటల్ ధ
తొఱఁగునేని

చీకటగ నిశ్చలుండయి ధ చెలఁగునేని, రాము నెన్నో సటికి సాటి ధ రాఁగలండు.
తే॥ పొడవులై నెఱులై నీలములయి విరిసి, కొనలు వంకరలై వ్రాలి ధ కుసుమములును
తావిపొగయుఁ గోరకపుట్టు ధ తావివీచు, కురులు జడలయ్యె మొగుభులఁకొమ్మరుగలవె?

ఉ॥ లచ్చియు భూమి దేవియుఁ ద ధ లంపునఁ బొందఁగఁ దగ్గయట్లుగా
నిచ్చ నిశేడు దీవుల ధ వహింపుమ యన్న పుడుక విలాతి లే
దచ్చుగఁ గానకేగుమని ధ యన్న పుడుక దడఁబాటులేని యా
క్రచ్చులు పోక గిట్టుయెడఁ ధ గద్దన వారణ మేడ్వకుండునే? ౧౦౬
తే॥ ఇట్లు పలుకు పల్కులు విని ధ యింగలమున, మైన మట్టులు కరఁగుచు ధ మఱుఁగుచుండు
నీతఁగని తల్లి! నీవతి ధ చెప్పినట్టి, యానవాల్లును వినుమని ధ యనియె నిట్లు. ౧౦౭

చ॥ అడవుల త్రోవలందు నడ ధ యాడుట కష్టతరుంబు పట్టుగాఁ
గడవు దిసంబు లింద యెన ధ కంబుగఁ దల్లుల కెల్లనేవలక
నడవుచుండు మన్న తరు ధ ణంబున వాడిన మేనితో నొకే
యుడిచిన చేలతోఁ గినుక ధ యొప్పు గుఱంగట నిల్చు టాడుమా. ౧౦౮

చ॥ ధరణిప్రవాజ్ఞ నొదలను ధ దాలిచి వేడిమి సమ్మతించి రా
జ్యరమను వీడి యేగు సమ ధ యంబున జానకి కోటవాకిటక
దతీయకమున్నె యింత కడు ధ దవ్వొకొ కాన! మఱెంత దూర మం
చరుదుగఁ బ్రశ్న సేయుటయు ధ నాదటఁ దెల్పుదుగాక మారుతీ! ౧౦౯

ఉ॥ నావిభు నూఱడింపు వచ ధ నంబులఁ దేఱితి మాననంబు నం
దేవగయైన చింత వహి ధ యింపను చిల్కల గోరువంకలక
నావలఁ జూచు కొండనుచు ధ నాచెలియంద్రకుఁ బ్రేమతో నుమం
త్రా! వచ్చియంపుమంచుఁ దగ ధ నాడిన పల్కులు జ్ఞప్తి సేయుమా.

చ॥ మజ్జిమతి పల్కనేల? హను ధ మా! యిది యిమ్ము మదీయనామ మ
చ్చెరువుగ హీరరత్నములఁ ధ జెక్కిన యుంగర మంచు సద్గుణో
త్తరుండు ప్రియంబుతో నొనఁగెఁ ధ దల్లిరో! కై కొను మంచుఁ జూపె వా
సరవరఁ డంత మైథిలియు ధ నర్మిలిమై గ నె నంగుళీయముక. ౧౧౦

—: నీత యుంగరముం గని యానందించుట :

౧॥ అధేందుఫాల యా ధ యంగుళీయముఁ గాంచి, పొందిన స్థితి దేనఁ ధ బోల్చనగును?
చచ్చిన వారలు ధ జన్మ సాఫల్యంబు, గాంచిన సంతృప్తి ధ గాంచె ననియె?

మఱచిన వారలు ♦ మఱచిన సంగతి, సభ జ్ఞప్తిగొని పొందు ♦ చంద మనియె?
విడిచి యేగిన జీవ ♦ వితతి మరలి వచ్చి, బొంది జేరిన నొందు ♦ నంద మనియె!

తే॥ వీడు మణిగన్న సర్పంబు ♦ వీరిక ననియె?, తొలగగు నిధి నొందు మానవు ♦ తోయ
మనియె ?

లేక లేక బిడ్డను గన్న ♦ లీల యనియె?, తొలగగు నిధి నొందు మానవు ♦ తోయ మనియె?

తే॥ అందిగొనియెను తొమ్మున ♦ నలమిగొనియె, నెత్తిని ధరించె గన్నుల ♦ నొత్తిగొనియె
బాహు లుజ్జెను కృశియించె ♦ బాళి గొనియె, గుండె నిట్టూర్చె నెలిసి వా ♦
క్రవ్వడరమె? [యడఁచూచు

తే॥ మూఁగొను సక్కునం జేర్చు ♦ మొగిని తడవు, సశ్రువులఁ దుడ్చుకొని యట్టె ♦
బలుకనంకించు నేమియఁ ♦ బలుకకుండు, మేను పొంగార దానిసి ♦ మింగఁజూచు.

క॥ మించుం బోలిన యొకలనఁ, గాంచన సంకాశ రుచులు ♦ గాన్పించె నట
మించిన రాముని యుంగరి, మంచితమగు స్పర్శ వేధి ♦ యగు నేమొ కదా !

తే॥ క్షుధితునకు మంచి భోజ్యంబు ♦ చొప్పుదోచె, గేస్తునకు మంచి విందబ్బు ♦ క్రియఁ
దలిరె

మరలఁ బ్రాణంబు రప్పించు ♦ మందుఁ బోలె, బడఁతి కారామభద్రుని ♦ భద్రముద్ర.

తే॥ జీవములు నెమ్మరించెది ♦ చెలఁగునుదతి, కన్నులముద్రపులు తొమ్మఁ ♦ గడుగుచుండఁ
ప్రాణ మొసఁగితి వుత్తమా? యనుచు మరల, ననియె నిట్టులు మృదుమధు ♦ రాక్షరములు

చ॥ జగముల నృప్తి నేయు నల ♦ నప్తకుఁ గారకుండైన రాము దూ
శగఁ జనుదెంచి జీవములఁ ♦ దద్దయు నిల్కడనేయు నీకుఁ బొం
దుగ నొసరించు ప్రత్యుపకృ ♦ తు ల్లలవే తలిదండ్రు లట్టి పు
ణ్యగుణ! కృపానిధి! యిహస ♦ రాధిక సౌఖ్యము లిచ్చితియ్యెడన్. ౧౮

ఉ॥ దిక్కొకయింతలేని బలు ♦ దీనకు దిక్కయి దుఃఖమూడ్చి యి
ట్లెక్కుడు మోదమిచ్చిన క ♦ వీంద్ర ! చిరాయువు నొందుమయ్య! యే
జొక్కపు మానసంబు గల ♦ జోటినయేని యజాండ గోళముల్
నుక్కెడువేళ నేటివలె ♦ శోభిలుచుందువుగాక మారుతీ ! ౧౯

ఉ॥ ఎచ్చటనున్న వాఁ డీనకు ♦ లేకుండు తమ్మునితోడ నిన్ను దా
నెచ్చటఁ గన్న వాఁ డరి గ ♦ జేంద్ర మృగేంద్రున కేరు దెల్పి రే
నిచ్చట నున్కి నాకుఁ దెఱఁ ♦ గేర్పడఁ బల్కఁగదయ్య పాపని !
సచ్చరితాగ్రగణ్య! యన ♦ జానకికిం గవీర్యుఁ డిట్లనున్.

ళా॥ మారీచుండు దశాస్య ప్రేరణమునన్ ♦ మాయామృగాకారుఁడై
శ్రీరాము స్వడిగొంచు దూర మరుగన్ ♦ జంటించి రాముం డొకే

కూరాశ్రుంబున నేయ వాడు నిను సం ♦ ఖోభింప జేయంగ నా
ర్తారావంబు చెలంగ మొట్టయిడె న ♦ ట్లమ్మా! జగత్పావనీ! ౫౨౦

శా॥ ఆకంఠధ్వని లక్ష్మణుండు విని స ♦ త్యం బెంచి రాకుంటకై
కాకుత్స్థుండు శరాసనోగ్రరవముం ♦ గావించె నట్లుమ్యు స
స్తాకంబౌ విధియొగమే గెలిచె నెం ♦ దుం గల్ల కంఠస్వరం
బేకాళిందదొ యేమొ? త్రోవ ననుజ్జా ♦ వీక్షించె దా వచ్చుచున్.

సీ॥ కాంచి లక్ష్మణు ముఖా ♦ కారచిహ్నంబుల, చే లోని తలఁ పవ ♦ లీల నెఱిగి
జరిగిన వృత్తంబు ♦ సౌమిత్రిచే సంత, నాలించి వడిఁ బర్ణ ♦ శాలఁజేరి
నీసారుమేను గా ♦ స్వింపమి జీవముల్, చెదరిన గతి సొమ్మ ♦ సిల్లె విమల
కరుణామయుండు దుః ఖంబొంద వేటొక్క, కత మింతకంటెనుగలదెభవిని?

తే॥ అవల నేనును వెదకి ప్రత్యక్షముగను, రమణఁ గాంచితి నీకుభద్రమగుఁగాక
ప్రభుఁడు రాముండు జీవముల్ ♦ పాయలేడు, కారణంబును నీవునుగాంచలేవె?

ఉ॥ నీక్కప్పుఁ బ్రాణమై చెలఁగు ♦ నీవు తొలంగ నసత్య జీవముల్
చెక్కినయట్లు నిల్చు రఘు ♦ శేఖరు చిత్తమునంద యిప్పుడున్
జెక్కుచెమర్చు కంటి విడఁజేటొనఁగూడుట యెట్లు? నీవు ని
ట్టిక్కడనుండ నాతఁ డట? ♦ నేగతి నేయవి వీడు నమ్మరో! ౫౨౧

తే॥ అట్టి రాముండు కొండలునడవు లేళ్లు, వెదక యంతప్రతిమ వోలెనెడలి చనుచు
జగము కీర్తింపఁ దనజీవసమితి వీడఁ, గాచియున్న జటాయువుఁగాంచె ద్రోవ

సీ॥ అతని మేనిగాంచియడలుచుఁ దండ్రి! నీ, కిట్టి దుస్థితి యెట్లులెనసె ననుడు
నిను రావణుండు దొంగనియతిఁదెచ్చుట తెల్పుచున్నంతలో నెల్లమిన్నముట్ట
జగములనెల్ల ముచ్చరవహ్నికీలల, బూది గావించు సంఘాది నిలిచి
కోదండమును గాంచుకొమరు జటాయువు, వీక్షించి యొక యవివేకి చెడుగు

తే॥ సేయ జగముల నాశంబునేయఁదగునె? శాంతి నొందుము తొందరచనరు తండ్రి!
ధర్మచరితుండ వని సమాధాన పఱుప, రామచంద్రుండు కోపభారంబు వీడి.

ఉ॥ ఎచ్చల నుండువాడు? మఱి ♦ యేభవనంబు నిల్చువాడు? వాఁ
డెచ్చటి కేగినాడు? దను ♦ జేల్లె మోయిన దారియేది? నా
కచ్చుపడంగ దెల్పు జన ♦ కా! యన నాతఁడు చెప్పబూని నో
ర్విచ్చుడుఁ బ్రాణముల్ నెగసె ♦ వీరవర్ణిణ్యుల వంది కుండఁగన్. ౫౨౨

తరల. తలరి మిక్కిలి రామచంద్రుండు ♦ తండ్రికిం దగు సంత్యక
ర్మలు సురావళియున్ భ్రమింపఁ గ్ర ♦ మంబుగా నెఱవేర్చి యా
ఖలుని రోయుచు బర్వతంబులు ♦ కానలున్ భ్రమియించుచున్
దెలివినొందక నిన్ను గానమి ♦ దీనతఁ గడియించుచున్. ౫౨౩

తే॥ పోవు త్రోవలు కన్నీటఁబురదగాఁగ, వహ్ని మైనంబు కరఁగిన ♦ వహిని మనసు
కరఁగ రాముఁడు మతిచెడికలవరించి, పలవరించుచు మిక్కిలి ♦ పనవి పనవి.

తే॥ జనులలోఁ గర్మముల దాటుఁజాణలెవరు? వీరలక్ష్మి వసించెడు ♦ వినుతభుజుఁడు
మతి కలంగ సర్పంబు నుఁమ్రోతను దాల్చు, చిత్తజాతవైరివలె నుఁన్మత్తుడయ్యె.

ఉ॥ నీ వనమందు మాపటను ♦ నిక్కముగా మునిఁగెన్ మదీయ రా
జీవదళాక్షి కల్లయని ♦ చెప్పెదవే? మదిరాక్షి రోసి నా
కేవగనైన నీవలయు ♦ నీయక తక్కితివేని నీవు గో
దావరి! నిప్పవై మఱిఁగి ♦ తప్పక మాఁడెద వీక్షణంబునన్. ౧౬౩౧

ఉ॥ ఐర్వతరాజమా! వడిని ♦ బాలకురంగమనేత్ర నేత్ర సం
పర్వముగాఁగఁ జూపు మటు ♦ పాయక చూపవయేని నీవృథా
గర్వము సర్వముం జెడఁగఁ ♦ గాలించి బూదియొసర్ప మన్మహా
భర్వ శరం బొకండె యొడి ♦ కంబుగఁ జాలుఁ జెడంగఁ జూతువే? ౧౬౩౨

ఉ॥ బంగరులేడి మాయలను ♦ పన్నుటచే హరిణాక్షి నేడు నా
కుం గనరాక పోయినది ♦ క్రూరకురంగములార! నాదు త
న్వంగిని చూపరేని కతి ♦ నాత్ముడనై మిము దుంపతోడఁ ద్రుం
గం గసిదిఱఁ జంపెద ను ♦ కర్మము గాకిది ఘోరకర్మమే? ౧౬౩౩

తే॥ డెంద మగల నీరీతీదాఁ ♦ గుందికుంది, రాఘవుఁడు వాడుచుండ ని ♦ ర్మలమనస్కు
తమ్ము చల్లని వాక్సుధా ♦ ధారచేతఁ, జిత్త మొక్కింత తేటయైచింతపిడె. ౧౬౩౪

తే॥ కీశకుల శేఖరుండు ను ♦ గ్రీవుఁ డుండు, ఋశ్యమూకంబు చేరిరి ♦ నృపకుమారు
లచట నెల్లప్రాణుల మనో ♦ వ్యధ తొలంగ, మిత్రకుల మిత్రపుత్రులఁమైతిరుదిరె.

సీ॥ శ్రుతులచే జ్ఞానవి ♦ శ్రుతులచే నిజరూప, మెఱుంగ రాకుండు లో ♦ కేశ్వరుండు
తనకుఁ గల్గిన దుఃఖఁమునకు హేతువును మా, యెదలు పుండ్లుగఁ జెప్పియుదిలగొనఁగ
నీతొడవుల జూప ♦ నాతండు మూర్ఖిల్లి, మావచనంబుల ♦ మరలఁ దెలిసి
యరసి నీతొడవుల ♦ సమృతంబు చల్లిన, నాణని పెనునొవ్వి ♦ నందినాడు

తే॥ ఆమనోవ్యధ మున్నె తాఁనందియున్న, నపుడు మఱిమఱి త్రొత్తలై యుడరె మేము
మది నమాశ్వాస పడఁజూపఁమఱియుఁ బెరిఁగె, నేమిచెప్పుదు రామునియెడఁద వనట.

సీ॥ ఆపర్వతంబున ♦ కావలిగిరి నున్న, వాడు వైలనిభుండు ♦ వాలి యనెడు
కపిరాజు నీదుఃఖ ♦ తతికిఁ గారకుడఁగు, పంక్తికంఠుని దన ♦ వాలమందు
వేలాడఁగాఁ జూర్చి ♦ పృథివీధరంబుల, వననిధులం దాఁటి. ♦ వచ్చినతఁడు
వాని నొక్క శరాన ♦ వడిఁ గూలఁగా నేసి, తన మిత్రుడగు మిత్రతనయునకును

తే॥ రాజ్య మొనఁగి నేవలఁ గూడిఁరాఁగఁ బనిచి, వచ్చు దాఁక నాలుగు నెలల్ ♦ వాసలేగ
మాల్యవంతంబునందు లఁక్ష్యునితోడ, జరపె నాలుగు యుగములుఁజరపులీల.

తే॥ కపిబలంబు చేరినది దిక్పతులు వెనుకఁ, బడఁగ వెదకంగ వారలఁబంపి నన్ను
దక్షిణంబున కంపె నాతరలి రాక, కిదియ హేతువు జనకరాజేంద్రతనయ !

చ॥ చనవున స్థితి రామ స్వప ధి చంద్రుని తీరు మరుత్సత్తుండు ప
ల్కిన విని భర్తృ దుఃఖ మగ ధి లింపఁగ డెందము నొచ్చియుక్ ముదం
బును కుతుకంబు నొక్కదెనఁ ధి బొందుచు మూలగయుం గరంగ నా
హనుమని నీ యపారమగు ధి నంబుధి నెట్లు తరించి తీవనక. ౧౭౩

మ॥ జననీ ! రామ పవిత్ర పాద సరసీ ధి జాతంబు లుల్లంబునం
దనిశంబుక జపియించు ధీవరులు మా ధి యా సాగరంబుం దరిం
చిన చందంబున మీకృపా మహిమచేఁ ధి జేకూరు చేవక దరిం
చిన వాడీ కపియన్న శంకయె మదిం ధి జెందంగఁ జింతించుచుక.

చ॥ కదుకొను నాణిముత్యముల ధి కంటెను వెన్నెలకంటె మిన్నయా
రదనరుచుల్ చెలంగిన ధి రానుత మారుతిఁగాంచి నాయనా !
పొడఁడవు నీవు దొడ్డది న ధి ముద్రము దాటఁగ నెట్టులయ్యె నె
మ్మదిని తపోబలంబుననొ ధి మంత్రబలంబుననో వచింపుమా. ౧౭౪

—: హనుమ స్వస్వరూపముం జూపుట :—

తే॥ అనుడుఁ గేల్గొడ్డి హనుమంతుఁ ధి డంబరంబు, దాఁకఁ బెరిగి మఱియుఁ బోవఁ
దల దగులునొ
యను భయంబున వినతుఁడై తనదు రూపు, తోవఁ జూపె జానకి శంకఁతొలఁగి పఱవ.

తే॥ పొగడఁదగు గురుత్వము పంచభూతములకుఁ
గలదొ? కపి వశేణ్యనియందు ధి గలదొ? యెందు
గలదు? నిజము నూహింపంగఁగలమె? యనుచు
ద్రోపులాడంగఁ దగిన దా ధి రూపమహిమ.

క॥ పెరిగిన బంగరు గిరిగల, తరువుల ఖద్యోత వితతి ధి తనరె ననఁగ వా
నరవరు రోమంబులలో, గురుతరగతి మెఱసె ఋక్ష ధి కూటము లరయక.

క॥ కనులను జ్ఞానంబును కడ, చిన రూపము గొన్న హనుమ ధి చెవి కుండలముల్
ఘనముగ గ్రహముల వెలిఁగెడి, దినకర శశధరుల తోడ ధి నీకొని నిలిచెక.

చ॥ జగములఁ గొల్చి నిల్చిన భు ధి జంగమ తల్పుడె యొర్పుతోడఁ గీ
డగు నొక వానరంబని య ధి నాదరముం బొనరింపరాని య
క్షగ శిఖరాణిఁ బోలు కపి ధి చంద్రుని యున్నతిఁగాంచెనేని లో
కగురుత యొక్కవానికె స్వ ధి కంబుగఁ గాదని యెంచి సిగ్గిలుక.

తే॥ అన్నిలోకజాలములందు ♦ నన్నిదిశల, నన్నిప్రాణులు గాంచె నా ♦ హనుమనవుడు
పాసంగఁ బైలోకములనున్న పుణ్యగుణుల, నందఱను దన కన్నులఁసతఁడు గాంచె.

తే॥ పరవి పెరిగిన మారుతిపాదయుగళి, నణఁపఁగా లంక సంద్రంబునందు మునిగె
బారలి ప్రబ్బెఁ దెల్లని యల్ భూమిమీఁద, మీలు తళితళ మెఱయుచుఁమిట్టఁబడియె.

చ॥ గరితలమిన్నయైన జన ♦ క ప్రభుపుత్రిక వాయుపుత్రిక ద

చృరణ సరోజ యుగ్మమును ♦ సైతము గాసంగలేక స్థాకు లీ

ల్గిరయని యుత్సహించి నుబ ♦ లీ! భవదీయ మహాస్వరూప ఒం

ధురతను చూడఁగా జడియు ♦ దుః నడిగా నుపసంహరింపుమా. ౧౮౯

తే॥ అయ్య! నీయసంతాకృతిఁనరయఁదగిన, నత్వ మొందదు జగ ముపసంహరింపు
మనుచు జానకి విభు పరిఁవ్వంగ సౌఖ్య, నమ ముదము గాంచి పరవశఁత్వము భజించె.

తే॥ అంతఁ జిత్తమనుచు సమీఁరాత్మజుండు, వెంటనే చూడదగు నొకఁపిన్నరూపు
దాల్చి విసతుడై యాయమఁదాసి నిలువ, నిట్టులను మణి దీపంబునెనయునీత.

సీ॥ పవన జవన వీర! భువి గులాద్రులతోడఁ, బ్రిదులక తలను ధ ♦ రించి తన్న
లీల న్వర్ణముఁ బెక్కిలింపి యెత్తితివన్న, లోకంబు లన్నింటి ♦ జోక మోచు

శేషుని దావలి ♦ చేత నీడ్చితివన్న, వనధిని నడచియే ♦ వచ్చితన్న

భవదీయ మహిమకు ♦ ఫలవంతమగు గొప్ప, పనికాదు లజ్జనే ♦ పాదుకొలుపు

తే॥ నీజలధి దాఁటి వచ్చుట యేమిగొప్ప, విభుని కరుణయు యశమునుఁ పెక్కుకల్ప
ములు తిరంబుగ నెలకొనఁబూనినేయ, నీవ యొక్కండవై యుంటిఁనియతఁచరిత.

సీ॥ ఈలంక నీపేర్ని ♦ కేడు మున్నీళ్లు, కవల నుండమియుఁ ద ♦ క్కువయె గాదె
ఇట్టిదే విజ్ఞాన ♦ మిట్టిదే నీమాన, మిట్టిదే శమము నిట్టిదియె దమము

కార్యంబు నిట్టిదే ♦ వీర్యంబు నిట్టిదే, తెల్వి యిట్టిదె యిట్లై ♦ తెల్విఫలము

తలఁపు నిట్టిదె నీతి ♦ మెలపు నిట్టిదె మఱి, గెలుపు నిట్టిదె యిట్లై ♦ కీర్తిగరిమ

తే॥ ఎల్ల సుగుణముల నీకిట్టివే యటన్న, నింక లోకపాలకులయి ♦ యెనఁగుచుండు
నజమారామరాదులు నద్గుఁజాలియందు, హీనులే యగుదురు కదామాననీయ!

సీ॥ మెఱుపుకొలులు మేరఁమీఱిన బలమొందు, కర్బురావళి వృద్ధి ♦ గాంచినప్పు
డమృతహవీరునఁకనజఁఁదొక్కఁడు తక్కఁ, దోడు లేదను చింతఁ ♦ దోఁగుచుండు

వీడితి నాశంకఁవీడఁ బ్రాణాపద, కొదువలేదని తృప్తి ♦ పొదలె నిపుడు

నీయట్టిమహిమాఘ్యఁసాయమబ్బినమీఁద, నీరక్కనులు లంకఁయేమియగునొ?

తే॥ ఇంక నేమరణించినఁనెగులేదు, నన్న నలఁచిన రాక్షసాన్వయము తూలె
నేడఁ చెఱవీడ నాథుని ♦ నేడఁ గంటి, యశమె గాకి నిందయునాకుఁసెప్పునేమి?

సీ॥ అనియిట్లు లామోదఁమున నాడు జానకి, పాదంబులకు మ్రొక్కి ♦ పావనియను
నమ్మ! రాముని దాసులగు కపివర్యులు, కడలి యినుక కంటెఁగలరు మోచు

వారలలో నొక్క ♦ వనచరుండను భవ, దాజ్జలఁ దలమోచు ♦ నడియఁడేను
 ఏడుపదుల వెల్వ ♦ తెట్టపో గది నము, ద్రంబందు నీరు మొ ♦ త్తమ్ము నొక్క
 తే॥ చేతఁ ద్రావంగఁ జాలునే ♦ సేన కెల్ల, రాక్షసుల లంక కానంగ ♦ రాకపోవు
 కతన నింతవఱకు నిల్వఁగలిగెఁగాక, తెలియు పిమ్మట నింకను నిలుచు నేమి ?
 నీ॥ కమలా ప్తపుత్త్రుఁడంగదుఁడు మైందుఁడుద్వివి, దుఁడు నీలుఁడునుకుము ♦ దుండునలుఁడు
 వృషభుండు శంఖుండు ♦ వినతుండు గవయుండు, శరభుండు ధూముండు ♦ జాంబవంతుఁ
 డుగ్రుండు కుముదాక్షుండు సుబలుఁడగు శత, ఒలి గవయాక్షుండు ♦ పసన కాంబ
 దధిముఖ గంధమా ♦ దనులు దుర్మర్షణ, దులు సైన్యనాయకుల్ ♦ దుర్జయులును
 తే॥ రామబాణమువలెనె కార్యంబు గొండు, జగములెల్ల నొక్కటిచేయఁజాలువారు
 వాని లెక్కింప దానవ ♦ వర్గమెల్ల, సలుగకై నను జాలుతు ♦ జనని ! నిజము. ౧౬౧౬

౬. చూడామణి పటలము. (౮౯)

తే॥ దుఃఖతయు రాము ప్రాణముల్ ♦ దొరయునదియు, శ్రీనరూపయు నగునీతఁజెఱ
 వెడల్పి
 కొంచు బోవుటే తగుకర్ణమంచుఁ దలఁచె, నట్టి హనుమ కుపమ సెప్పనైతియగునె?
 తే॥ బంటువార్తను వినుము కో ♦ పంబు వలదు, గావణుని గెల్పుటరిది కాకార్యంబుగాదు
 నిన్ను నీవతి కడఁజేర్చి ♦ నమ్మిగూఱ, మీపదంబుల భజియింతు ♦ నేపు గనుము.

చ॥ అతి మృదురోమముల్ గల మ ♦ దంసముపై వెసియించి నెమ్మదిక
 వెతవిడి నిద్రపో మృనిల ♦ వేగముతో నెడ నిల్వ కేగి నీ
 పతి గల మూల్యవంతమునఁబ్రన్నస వ్రాలెద నీకు భద్ర ను
 బృత భవదీయ సేవకుని ♦ పోడిమిఁగొంచుము తల్లి! లెమ్మింక ౧౬౧౭

ఉ॥ దైత్యులు కాంచి యడ్డుపడఁదప్పను కార్యమె యందువేమొ ? సం
 స్తుత్య బలంబుతో నరుల ♦ దోర్బలముల్ నశియింపఁ గూల్చి నా
 యత్యురుకోప మార్చికొని ♦ యప్పుడ తేటఁదనంబు గాంతు సం
 ప్రత్యయ ముంచు మమ్మరొ ! భ ♦ వత్థితి గాంచియు సైఁపనేర్తునే ?

చ॥ పెలుచన లంకతోడఁగొని ♦ వే చనుమన్నను కెల్లగించి యే
 జలకన నొక్కచేతఁ గొని ♦ చుట్టి ప దైత్యుల నొక్కచేతఁ జె
 జలమున నుగ్గుచేసి రథు ♦ నాయకు పాదసరోజ సన్నిధిం
 దొలకక డించువాడ నిది ♦ దొడ్డు కార్యము కాదు చేయఁగఁ.

చ॥ నురలుచు లోకమోహనుని ♦ మందట మీయమృతంబుఁ భోలు సుం
 దరి దితిజేంద్రువై చు చెఱ ♦ దప్పు నుపాయము లేక మిక్కిలిం

బరిపరి రీతులగా మనసు ♦ మాండఁ దపించుచు నున్నదన్న నా
వెరపరి చాత్యమేమి యొద ♦ విందినదా? వదియింపు మమ్మరో!

ఉ॥ గాయములేని పీనభుజ ♦ కాండముతో నటకేగి శాశ్రవ
స్వీయ బలంబు నేర్పజిచి ♦ చెప్పగ నెట్లగుఁ? దోడికొంచునే
నాయమఁ దేరలే దకల! ప్రాణము మాత్రము గాచుకొంటి మీ
నాయికఁ గాంచి పల్క జతఁనం బొనఁ గూడద యంచునా? యటఁ.

ఉ॥ రక్షితసాలమైన నగ ♦ రంబును కాలిచి బూదిచేసి యీ
రాక్షసవర్గముం బద క ♦ రంబులతో నలిగాఁగఁద్రొక్కి నే
యీక్షణముందె సర్వము న ♦ దీశుని పొట్టను పెట్టి రావణుం
దక్షతఁ జంపుమన్న వడిఁ ♦ ద్రమౌద నాజ్ఞ యొసంగు మమ్మరో!

ఉ॥ శ్రీరఘువీర కేళిరుండు ♦ చెల్వగ నిప్పుడె నిన్నుగూడి ముఁ
గూఁస తాపమెల్ల విడి ♦ కోరికతోడఁ బ్రసన్నవిస్మర
చ్ఛీరమతోఁ జెలంగి మఱి ♦ చెన్నటి దానవ వంశమెల్లఁ బో
కారిచి లోకజాలముల ♦ కష్టములం దొలగించు టాప్పగుఁ. ౫౬౫

ఉ॥ ఇందుల కొక్కయడ్లు వచి ♦ యింపఁగఁ దగ్గది లేద యట్టి భా
గ్యేంద్రిర నాకు లభ్యమగు ♦ నిమ్మల సీపు దలంచిలేని రా
ముం దగఁజేరి దుఃఖములఁ ♦ బోకడపెట్టి సుఖంతువమ్మ! న
న్నుం దయఁజూచి మూఁపుపయిఁనూల్కిన నెక్కమ యంచు మ్రొక్కినఁ.

తే॥ పూని యుక్తవాక్యంబులఁబొనఁగఁ బలికి, తల్లికడ నిచ్చు లేగనాఁదనని నిలుచు
హనుమఁ గాంచి నిద్దుప్తు వాక్యముల మృదుల, ఇక్కి నిట్లనిపలికె నాఁపద్మగంధి.

శా॥ అన్నా! నీకిది దుష్కరంబగునె? యో ♦ గర్వప్రాధి నీశక్తికిఁ
మన్నింపందగు భంగి నెంచితివి సా ♦ మర్థ్యంబు మెచ్చయ్యె నీ
కన్నఁ దిక్కిల లేరు లేరయిన ము ♦ గ్ధాత్వంబుచే నిట్టి నీ
పన్నాగం బనమంజసం బనుచుఁదె ♦ ల్పం బూనితిఁ మారుతీ! ౫౬౬

ఉ॥ అంబుధి మధ్యమందు దను ♦ జావళి క్రన్ననఁ జాట్టు ముట్టి క్రూ
రంబుగ నస్త్రుశస్త్రముల ♦ రాయిడి చేసిన వారితోడఁ ఘో
రంబుగఁ బోరెదో? మఱియు ♦ రక్షణచేసెదో నన్ను? రెండు నం
తంబునఁ గష్టమే యొసంగఁ ♦ దప్పును కర్జ మొకండ వౌటచే. ౫౬౭

చ॥ మఱియొకమాట రాఘవు న ♦ మంచిత కార్ముకవిద్య యాడికం
బొరయును చాప మాటడిని ♦ పొందును పక్కపు టోగిరంబుఁ గు
ర్కురములు దొంగిలించుకొనఁ ♦ గోరిన రీతిగ నొప్పుఁ గార్యముఁ
వెరవరియైన సీవును ప ♦ విత్ర మనంబున నిట్లు లెంతువే? ౫౬౮

శా॥ ఘోరామోధనమందు రాఘవు మహా ♦ కోదండ పాండిత్య మే
పారణ వేల్పులు చూచుచుండ, నను చౌ ♦ ర్యప్రాణి సాధించుచుం
గారాగారమునందు కూర్చిన మహా ♦ కష్టాత్ము కన్నుల్ సమి
ద్భూరంగంబునఁ గాకముల్ పొడవ నం ♦ తోపించి వీక్షించెడన్.

ఉ॥ రాముఁడు లక్ష్మణుండును దు ♦ రంబునఁ గాన్ముక హస్తలౌచు న్న
స్థేమముఁ జూపి దైత్యుల వ ♦ ధింపఁగ మక్కిడిఁ బోలి రాక్షస
స్వామినులెల్ల దైన్య విధ ♦ వాత్సము లొడిసఁగాక నాయెడన్
రామతనంబు నానయును ♦ రాజులునే? గురుత్ గడించునే? ౧౭౨

చ॥ కనకమయ త్రికూటమునఁ ♦ గ్రాలెడు లంకయె నేను చూడ దై
త్య నికర శల్య సంచయ యు ♦ తంబుగ నిల్వడయేని జీవితం
బును సుచరిత్రమున్ గరిమ ♦ మున్ మహిమాన్వితమా సతీత్వమున్
జనులకు నెవ్విధిం దెలుపఁ ♦ జాలుదు నీవ వచ్చిపు మారుతీ! ౧౭౩

శా॥ ఈ రక్షో నిలయంబ కాదు మఱి యీ ♦ యీరేడు లోకంబులన్
శ్రీరామాస్త్రియవోలెఁ గాల్తు నివుతై ♦ చిందన్ సతీత్వాగ్నిచే
నారామప్రభు నేర్చినట్టి విలువి ♦ ద్యా ప్రాణికి న్నూనతన్
గూరంజేసిన దాన నాదు ననియే ♦ కోపక్రియన్ మానితే. ౧౭౪

తే॥ మఱి జిహ్వాక్షమునిన్ను సఃస్థాన్యఁడనుచు, జగము వినుతించు; రాముఁడన్ బుడన్
దక్కు మేను దాఁకుట నాకుఁడగదు నీకు, రాముకీర్తికి భంగ మోర్వంగఁడగదు.

తే॥ ఉదరి నను రావణుఁడు తాఁకియుండునేని, వానిమేన నిన్నాళులుఁ ప్రాణమున్న
ప్రాణములు త్రుటిలో పీడుఁసనియెవాఁడు, నేలఁ గెల్లగించిని విశిష్టది నేగ.

తే॥ తన్ను చేర నిష్టపడనిఁ తగుణఁదాఁకె, నేని శీర్షముల్ తెగి యిలఁపైని గూలు
ననుచు నలువ యిచ్చిన శాపఁమరయ నాదు, ప్రాణముల నిన్ని నాల్గు కాపాడెనయ్య.

తే॥ అట్టి శాపంబు గలదనియరసి సత్య, వంతుఁడగు విభీషణు పుత్రిఁపరమసాధ్య
ప్రేమ నాయెడఁ గలదియాఁ త్రిజట చెప్పె, నాకు భయము దీర్చెడు జఙ్గనంబుతోడ.

క॥ అది కలుగుటచే ధర్మము, వదలదనుచు నిశ్చయించి ♦ పతి శౌర్యంబున్
మది నమ్మి నిమ్మలంకిత, పదిలమ్ముగఁ దెలుపనుంటిఁ ♦ బ్రాణమ్ములతో. ౧౭౫

ఉ॥ అచ్చటినుండి రావణుఁ డ ♦ హమ్మతి ధాత్రిఁ బెకల్చి తెచ్చి నాఁ
డిచ్చటనుంచె లక్ష్మణుఁ డ ♦ హీన గుణుం డొసరించి నట్టి యీ
పచ్చని యాకుటింటిని కృ ♦ పామఱిఁ జక్షువులారఁ గాంచి నా
యొచ్చెములేని మానస మ ♦ హోన్నతి నమ్ముము నీవు పావనీ! ౧౭౬

ఉ॥ ఇచ్చటవీడి యెచ్చటికి ♦ నేగెడు దాననుకాను రాము మే
నచ్చముగాఁగఁ బోలు నమ ♦ లాంబువు లున్న సరోజనద్గమున్

జొచ్చెద వే చలించెడు న ♦ సుప్రకరంబుల నిల్వగోరి యు
 ద్యచ్చరితుఁ రఘూత్తము ము ♦ దంబునఁ బొందెడు నాన నొక్కటఁ.
 తే॥ కాన నియ్యది యుక్తఁబు ♦ గాదు నీవు, వేదనాయకు నెదుటికి ♦ వేగపోవు
 పెన్నఁ గార్యమనుచు నీతఁయిట్లు పలుక, విని మహామతిమంతుఁ డివిధిపచించె
 తే॥ కలుగు సందేహ తాపముల్ తొలఁగ హనుమ, రామచంద్రునకుం దగుఁరాణినైతి
 తల్లి! నీ తపోనిష్ఠ చందమ్ముమేలు, మేలనుచు నుత్ప్రసించుచుఁమించి పొగడి.
 ఉ॥ చింతిలకమ్మ! యిచ్చట వ ♦ సిండుట నిక్కము కొంతకాలమే
 సంతమసంబు రావణు వ ♦ శంబున నిండిన లోకమెల్ల ని
 శ్చింతఁ బ్రసన్నతం బొదలఁ ♦ జేయుము చింతిలుచున్న రామ భూ
 కాంతునకుఁ వచింపఁదగు ♦ కార్యము నానతి యిమ్మనఁ వెనఁ

—: నీత రామునకుఁ బంపు సందేశము:—

మ॥ హనుమా! యింకొకమాసమే యెటులొ నేఁ ♦ బ్రాణంబుతో నుండెదఁ
 వెనుకఁ రాసుని యానసమ్మి యనువు! ♦ నిల్వంగఁ జాలఁ నిజం
 బనుమా నావచసంబు లవ్వభునకే ♦ యంగంబునం బల్కు దా
 నెనరుం బూనునొ యాప్రకారమున వి ♦ స్పింపందగుం బావనీ!
 మ॥ అతిలోకుండగు రాఘవేంద్రునకు భా ♦ ర్యారత్న మొక్కర్తు దు
 ర్గతిపాలై తపియింపఁ జల్లని కృపా ♦ రంభంబు లేకున్న భూ
 పతివంశస్థము శ్రుతధర్మమును గా ♦ పాడంగనైనఁ వరి
 చిఁచి బ్రాధ్నించితి సంచుఁ దెల్పుము కసి ♦ శ్రేష్ఠా! దయావారిధి! ౧౮౬
 తే॥ లలిత గుణ శీలుఁడైన మాఁలక్ష్మణునకుఁ, దేటపడఁగ శ్రీరాము నాఁదేశమునను
 నన్ను గాచుచునుండఁగాఁసడుమఁ దొడరు, చెఱును విడిపింప విధియనిఁచెప్పుమయ్య.
 చ॥ ఒక నెలతోడ నేనిచట ♦ మాను వ్రతంబు సమాప్తి చెందు సం
 తకు మును రాముఁ డిచ్చటి కు ♦ దాత్తమతిం జనుదేరలేనినో
 నకలుషమైన గంగదరి ♦ నాతని కెందలిరాకుచేతఁ ద
 ప్పక తిలతర్పణం బొనరు ♦ పం బతిమాలితి సంచుఁ బల్కుమా. ౧౮౭
 మ॥ వరధర్మాధిక్యతుండు రాఘవుఁడు నా ♦ పైనించుకంటేనియఁ
 గరుణాభావము లేకయే మఱచినఁ ♦ నామీద నిండుచు ప్రే
 మరసాత్మక ముగుర త్తవారలకు మీ ♦ మన్నించు నైదేహి తాఁ
 జెఱలో లంకను ప్రుందుచోఁ గరము మో ♦ డ్పే భక్తి సంచాడుమా.
 చ॥ మిథిలకు వచ్చి నన్నచట ♦ మీఱిన ప్రేమఁ బరిగ్రహించుచో
 బుధులు వదించు మార్గమునఁ ♦ బోయెద రెండవ కన్యహస్త మీ

[పథిత భవంబునం దొడరి ♦ పట్టను నెమ్మనినైన నెంచ నం
చధిక ముదంబుతో ననుట ♦ యూర్యునకు వినిపింపు మారుతీ! ౫౯౦

ఉ॥ చిక్కులఁబొంది యిచ్చటనె ♦ ఊనములం ద్యజయింతునేని వే
తొక్క భవంబునందయిన ♦ సుత్తమవీరు పవిత్రదేహము
దక్కక దాకు నిష్కులుషి ♦ తంపు వరంబును కేలుమోడ్పుతో
మిక్కిలి కోరుదాన నని ♦ మేదిని భర్తకు విన్నవింపుమా. ౫౯౧

చ॥ నలుపుగ రాజ్యపాలన మొనర్ప ననర్హుఁడగు ఖచించు తా
వశములఁ దాల్చు భద్రమద ♦ వారణ రాజముపై రహించి వీ
ధులఁ దగ నేగు వేడుక కు ♦ తూహలిన్ కన నోచకుండు నే
నెలసి వృథా వదించి ఫల ♦ మేమి? పురాకృత మిట్లులుండఁగన్. ౫౯౨

తే॥ తన్నుగూర్చి జనంబులు ♦ తలరుచుంట, తల్లిచింతయు భరతుండు ♦ తనకుఁగాఁగ
ననుభవించు నొవ్వియు నెంచియచటికేగుఁ, గాని యిచటికి నెట్లు రాఁగలుగు నతఁడు.

తే॥ తల్లిదండ్రులకును బంధుత్వము నాదు, కేలుమోడ్పు లందింపు సుగ్రీవుతోడ
రాముతో నయోధ్యకుఁ జని♦రాణచెడిన, పురికిఁ బట్టము గట్టఁగై ♦ మొగిచెననుము.

—: హనుమంతుడు సీతకు ధైర్య వాక్కులాడుట :—

తే॥ వెగడుపడి యిట్లు పలుకు పృథ్వీజుఁ గాంచి, తల్లి యింకను దుఃఖానఁదలరెడేల?
యనుచు మృదు మధురములు సమంజసములు, నైన గంభీర వాక్కులఁననియె హనుమ.

క॥ స్రుక్కెడు నీవీలంకనె, స్రుక్కక రాముండు బ్రతికించొచ్చు నయోధ్య
జక్కని మకుటము చాలుచు, నెక్కడి మాటలివి! చింత ♦ యేటికె దల్లి!

చ॥ విడివడి పోవ మానవులు ♦ వేడ్క వహించెడు కారయందె క్రొ
త్తడితన మించుకేనియును ♦ తాఱని నిన్ను గలంచు పంక్తికం
తుడు తనశీర్షముల్ భువని ♦ డుల్లక కాచికోను రఘూత్తముల్
వడి ననినుండి పాటుదురు ♦ పాతక మిట్లును సిద్ధిఁ బొందునే? ౫౯౩

ఉ॥ అన్నల మిన్న! యెల్లరము ♦ నక్కటికం బినుమంత లేక ని
బన్నము నొంద జేయు బలు ♦ పాపులఁ గూల్పక మాశరీరముల్
మన్ననఁ గాచికోంచు సృప ♦ మాన్యని ముందటి కేగ నాతఁడు
గ్రన్నన వింటితోఁ దన పు ♦ రమ్మునకు మరలం దలంచునే?

క॥ భరియింపరాని వెతలం, బరితాపము నొందనీకప్రాభవమును మా
కిరవుగ నొనఁగిన సృపతికి, మరలన్నిన్నొసంగకున్న ♦ మహితులమె కదా!

చ॥ వ్రతులగు హానివర్యులను ♦ వ్రచ్చి భుజించెడు దైత్యపాలి శో
ణిత పలరాంధ్రరాసుల గు ♦ ణించి పిశాచ స్వగాల గృధ్ర సం

తేతులు గ్రసించఁ జంపక నృ ధా విలుపూని యయోధ్య కేగనన్

ప్రతి న యొనర్చు వానికొక ధాటియె యీపని? రాజనందినీ! ౬౦౦

క॥ అడఁగని పగవారి చెఱం, బడు నిను గైకొనక వదలి ధ మరలితి మేనిఁ

జనులును పెద్దలు పిన్నలు, నడరి హాసింపరొకొ? తల్లి! యదియొక బ్రతుకీ?

క॥ క్రొత్తడియగు గృహిణి మదో, నృత్తులు తాఁకుటకు మున్నె ధ నాశితె సంచుం

జిత్తము మదిమది మరలిన, యుత్తము విక్రమ మదెంతయెప్పురునొకొ?

క॥ జెడితిం జెడితి ససువులం, చెడఁబాసితివేని నిశిత ధ విశిఖమ్ములచేఁ

దొడిఁబడ నకల జగమ్ముల, బొడిపొడి నేసినను కొడిమెప్పునె తల్లి? ౬౦౩

క॥ మునుపే మఃజ్ఞగమ్ములఁ గల, దనుజులఁ బరిమార్తు ననుచుఁ ధ దలపడు నతఁడో

జనకజ! నీస్థితి యెఱిగిన, వెనుకను నెప్పుది వహించిఁగింతునె? తల్లి! ౬౦౪

క॥ ఊరక రాని యమర్షము, క్రూరుల జీవములమాత్ర ధ గొని శాంతిలుచో

వేరేది దాని కాహుతి?, ధారణియుం దివియుఁ గ్రుంగి ధ తాటి సమయదే?

క॥ లయకాల వహ్నివోలెక, రయమున భువనముల సాగ ధ రముల నివులు చే

సియె వీడుఁగాక యడఁగునె? నియమిత రామాస్త్ర వితితిఁనీస్థితి విన్నన్. ౬౦౬

క॥ దేవారాతులఁ మ్రంచెను, కావలముల మాన్పె నుజన ధ గణములఁ గాచెన్

ధీవరుల కొవఁగె నద్దతి, శ్రీవరలక్ష్మి యను కీర్తిఁచెలఁగఁ దలఁపవో? ౬౦౭

ఉ॥ నీవలనక జగంబులు వి ధ నిశ్చల వృద్ధి భజించునమ్మ! శో

కావలినే గ్రహించి శ్రమ ధ లంది యొకించుక కాల మిట్లులే

త్రోవుము లోక మంగళము ధ తూకొని చేసెడు వారె పెక్కులా

హావడు లొందువారు భువి ధ హాయికి నోర్పుట భావ్యమేకదా!

తే॥ రోయఁదగు లోక కంటకఁరుధిర పూర, మునను ప్రేతభూతాదులు ధ మునిగి క్రిడ

నేయ దాఁగిన సురలు హార్షించి పొంగు, సత్కృతిని నీవు చూడంగఁజాలవేమి?

మ॥ ప్రళయాంభోద తటిన్మహారుచుల ని ధ ధ్వాతంబులం బోలె రా

మ లనదీకర బాణరాజి దనుజ ధ క్షూపాల సైన్యంబులన్

దొలుపం గాఱెడు ననపూరము పయో ధ ధున్నిండి ఘోషింప వీ

నుల విందారఁగ నుత్సహింపుము వినన్గొన్నాళ్లలోఁ దల్లిరో! ౬౧౦

చ॥ కరువులు జాఱు నట్లసుర ధ కాంతలు కడ్పుల మోదికొంచు పం

దురుచును దుఃఖబాష్పములఁ ధ దోఁగుచుఁ ద్రెంచిన తాలికుటువరో

గిరులయి మింటి నంటి వడి ధ ఖేచర లోకవిమానముల్ చనన్

దెరువున కడ్డమై నిలువఁ ధ దేకువఁ జూడఁగ నుత్సహింపుమా. ౬౧౧

తే॥ నింగి కానఁబడక కప్పినిండు భూత, ములును కంకగృధ్రము లస్రజలధి మునిగి

వైత్యవనితల బాష్ప సదంబులందు, స్నానమాడుట గాంచ నుతాహముంచు

ఉ॥ వీణల మించి గాత్రములు ♦ వెల్వడ మర్దశముల్ ధ్వనింపగా
బాణలు వేల్పుసానులు ప ♦ సంచుగ నాట్యము నేయుచోటులన్
ప్రీణన ముల్లసిల్లఁ గపి ♦ వీరులు వీరరవంబునేయుచున్
క్రేణిగ మోదనృత్యమున ♦ రేఁగుటఁ జూడఁగ నుత్సహింపుమా. ౬౧౩

చ॥ కొడిమలు మీఱ నై చ్యములు ♦ గూరిన కూరుల మేలు ప్రేరగా
వెడలెడు రక్తవాహినులు ♦ వే కొని పోయెడు కొండలట్టి పె
స్పృహగుల కప్పతిప్పలు ను ♦ పర్వులు వెక్కనమంది చూడఁగాఁ
గడలిని నిండి పొర్లుటను ♦ కాంచఁగ నీమది నుత్సహింపుమా. ౬౧౪

తే॥ అవనిజా వహ్ని రామ శంరానిలమున, నల త్రికూటమన్ కంపటి ♦ యందు పెరిగి
కూర దానవు లనెడి బొంగులను కాల్చు లంకయను పైఁడి కరఁగుటఁబట్టి! కనుమ
తే॥ భునన కంటకుండగు దశఁముఖుని తలల, చ్రాలి వుణ్యఫలముఁ బోలిపావన మగు
నీశరీరంబుఁ గాంచిన ♦ నేత్రపంక్తి, నొలిచి కాకులు దినఁ జూడఁనుత్సహింపు.

చ॥ మును సురవైరి కోడి బిడ ♦ ముంగొని మాఱు మొగంబుగొన్న ది
గ్గున గజ వాల నన్నిధి దిఁగాలు మనంబడ రాఘవాంక మా
ర్గణములు పంక్తికంఠుని శి ♦ రంబులఁ ద్రెంచి తొలంగఁద్రోవఁగా
గుణవతియైన యోజనని ! కోరికఁ గాంచఁగ నుత్సహింపుమా. ౬౧౫

ఉ॥ ఖంబు చెమర్చెనేమొ యని ♦ గాదిలి నడవు డల్ల వీచు శ్వే
తాంబరముం బలెన్ వెలయు ♦ నట్టి ధ్వజావళి యొప్పు లంకలో
నంబుల వర్షముం గురియ ♦ నల్లరి నేయుచు లేచు భూతముల్
పంచిన ధూళిలో వికృత ♦ భంగుల నాడుట గాంచు మమ్యరో!

ఉ॥ నల్లని రేయి ద్రిమ్మరుల ♦ నల్లల వెల్లువలెల్ల వాఢి జో
బ్బిల్లి తలంబులేమి నలు ♦ వెస్కొని మల్లుటయన్ సమస్తమున్
ద్రెళ్లు యుగాంత వేళలను ♦ తృప్తి వహింపని మృత్యు మూర్తియున్
గొల్లగ మెక్కి కక్కుటయుఁ ♦ గూరిమిఁ గాంచెడు గాక తల్లిరో!

ఉ॥ వేలుపుబోట్లవంటి యలి ♦ వేఘలతో ననురాళి క్రీడలం
దేలు సుగంధ కల్పవన ♦ దీర్ఘికలన్ గపిమూఁక వక్ర లాం
గులము లొండాకళ్ల వడిఁ ♦ గూరిచికొంచు వినోద లీలలం
బోల మునుంగుచుండుటలు ♦ పోడిమిఁ గాంచెడుగాక తల్లిరో! ౬౧౬

ఉ॥ పెక్కులు పల్కనేల? రఘు ♦ వీరుని దివ్య శరాళి లంకలో
నక్కొను దైత్యకాయములఁనిల్వక యవ్వల డుస్సి సోఁకు లె
య్యెక్కడ నుండు రయ్యచటిఁకేపున నేగఁ ద్రిలోకవాసులౌ
రక్కసి మూఁక లెల్ల సమఁరంబునఁ గూలుటఁ గాంతు మమ్యరో! ౬౧౭

చ॥ ఒక నెల తీఱు లోపలనెయుమ్మలికంబు రవంతయేని పొం

దక నుఖియింతు వమ్మ త్వరి ♦ తంబున నేఁ జని రాముఁ గాంచుటె

యొక తడ వంత మీఁద నిట ♦ కొందఁగ రాఁ దరితీపు గల్లునే?

యొక క్షణమేని భూరమణుఁ ♦ డొప్పరికించునె యింకఁ దల్లి శో! ౬౨౨

తే॥ ప్రాణ మున్నదని వచించునంతెకాని, తన శరీరము తాఁకి మాఁడని సుమరులు
చివులును లేవు సేలాలు ♦ చెదరకుండు, తరువులును లేవు నల్లు లంశకును లేవు.

తే॥ తెలివి లేటలుండినఁ గదా తివురు వంత, మొగులు పిడుగులతోడఁ బైఁదగులుచున్నఁ
నైదుతలల సర్పము తొమ్మింసంటి కఱచు, చున్న నెఱుకగల్గుదు రాసుఁవోర్విపతికి.

తే॥ చిలుకఁబడు దధి కై వడిఁగలఁతనొంది, యెడను తడఁబడు ప్రాణంబులింద్రియములు
గందనగు పైత్యమును వియోగంపు వంత, యెంత కలదొ లెక్కగ వచియింపనగునె?

తే॥ ఇట్టి శోచనీయస్థితి నెనయు రాముఁ, డుండె నుఖముగ ననుమాటయొప్పుకాదు
పలుకునవి యెల్లఁ గరతలాఁమలకముగను, చూపెదను చూచెదవు గాకఁసుగుణచరిత!

శా॥ తల్లీ! నిర్మలుఁడైన దాశరథి యు ♦ ద్వండుండు సుగ్రీవుఁడ౯
జెల్లం బారఁగ నీదువార్త విని తృ ♦ ప్తిం జెందు మున్నే కపురీ
ప్రోల్లాసంబున వాఁదాటి నగరం ♦ బుం జుట్టి హుంకారముల్
మొల్లంబొప్ప నొనర్చుచుంట విని స ♦ మ్మోదింతు నిక్కంబుగ౯ ౬౨౩

శా॥ దేవీ! లెక్కిడరాని వానరులు ప్రో ♦ ద్దీప్తి దగ౯ లేపె లం
కావాటి౯ వడిఁజేర మధ్యమున నా ♦ కాంబునం దాక్షిన్ద్రై
శ్రీవిష్ణుబలె నా భుజంబుఁబయిం ♦ జెన్నాదు రావప్రభ౯
నీవింపారఁగఁ గాంతుగాక కను లు ♦ న్నేషస్థితిం జెందఁగ౯. ౬౨౪

ఉ॥ లంగదు మాఁపుమీఁద నుద ♦ యాద్రిపయిం గనుపట్టు బాల భా
నుం గనులీల లక్ష్మణుఁ గ ♦ నుఁగొని మోదమునొందెదమ్మ! పో
రుం గొన వాన రేంద్ర నికు ♦ రుంబము నాయితమై చెలంగు నీ
యంగదయుం దొలంగు నురి ♦ యాటయు నీగు వియోగముం జెడు౯.

ఉ॥ ఈమెయి సేపు పల్కి గడు ♦ విచ్చిన మాసములోనె వచ్చి శ్రీ
రాముండు నీచెఱ౯ విడుగ ♦ రం బొనరింపఁడయేని నిందచే
రాముండె రావణుండగును ♦ రావణుండు౯ మఱి రాముండే యగు౯
శ్రీమహిళామతల్లి! కొద ♦ చెందెదవేల? పహింపు నెమ్మది౯. ౬౩౦

తే॥ తొడరి మోదకరములు నిర్దుష్టములును, పొరువొచితములు నగుపలుకు లాంజ
నేయుడాడఁగ నుప్పొంగి నెమ్మది గొని, యుద్వితనయ యిట్లని పల్కెఁనుత్సుకతను

—: సీత యానవాల్లు తెలుపుట:—

శా॥ అయ్యా! యేగెదుగాక నైశముగ శ్రేయఃపాళి నిన్నొందుగా
కయ్యైవిఘ్నములం దరించెదవుగా ♦ కార్యండు శ్రీరాముతో
నెయ్యంబారంగ నానవాల్లడరు వా ♦ నిం బ్రీతి వాక్రచ్చుమా
యియ్యదం దొలగించు భారమది నీ ♦ దే కాదె ప్రాభంజనీ! ౬౩౨

శి॥ ముందటఁ జిత్రకూటమున ♦ మ్రుక్కడికాకము నాఁడి ముక్కుతో
డం దగ నాయురమ్మునఁ గ ♦ డంగి పుటుక్కునఁ గాటునేయ నేఁ
గుండఁగఁ జూచి నెత్తుగని ♦ కూర్చివిధుం డొకపూరిఁ గొంచుఁ బ్రే
పొందఁగ బ్రహ్మమంత్రమున ♦ నుగ్రత నేయునుఁ గాకి భీతిమై ౬౩౩

చ॥ కొదుగుచు సత్యలోకమున ♦ కుం జని భాతయు రొప్పి త్రోలనా
ద్రుదరము వెంటనంట వడిఁ ♦ బొఱుచు శంభుని డాసి యాసెడుం
బదగఁగ మల్లి దిక్పతులవల్లను రక్షణమొందలేక యె
య్యదియును దోచ కేడ్చు నెడ ♦ నాత్మల వేల్పులు పిచ్చలించుచుక.

శి॥ ఇంద్రసుతా! జయంత! యిటు ♦ లేల చరించితీ నీతిమాలి ని
న్నింద్రుండె కాడు స్వభవం నేంద్రులు చేయుఁ గావనర్హులే?
రుంద్ర యశస్వి శ్రీరఘుపంథికి శరణంబని చేరు మా దయా
సాంద్రుండె కాచు నిన్ను రభ ♦ సంబునఁ బొమ్మని పల్కనాతఁడున్.

చ॥ భయమునఁ బొజివచ్చి రఘువర్య! భవత్పద పంకజంబులే
దయగల నంచు నే సభయ ♦ దానము వేడితి నన్న సత్కృపా
శ్రయఁడు క్షమించి వానిదగుచక్షు వొకఁడు గ్రహించి యాస్త్రమా
పయి నుపసంహరించుటలు ♦ పావని! నాథునర్హి వచించుమా.

తే॥ నీ చరణములే శరణములే నిఖిలనాథ! యనఁగ దొనఁగు మన్నించితీ సవనియందు
కాక దెండుకిన్నుల కొక్కిఁకంటిపాప, యుండు నీవల్ల ననుటయుఁ నొగి వచింపు.

తే॥ మొక్కి సెలవంది కాకంబుపోయె దివికి, సురలు పువ్వుల వానలఁ కరిసినారు
నీని సౌమిత్రి సంతయుఁ దెలియఁడయ్య, యింపు పలుకులతో నచిఁయింపు మిదియు.

శి॥ ప్రేముడిఁ దెంచు నాచిలుక ♦ పిల్లకు నెవ్వరిపేరు పెట్టుదుక
శ్రీ మహితా! యన న్నిగులఁ ♦ జిర్నగవార మదీయమాత స
త్రేమమయాశ్చర్యం కయిక ♦ పెండుమా యని నాఁడు పల్కు నా
యామెత గూర్చి వాక్యముల ♦ యాదరముక వినిపింపు మారుతీ!

శి॥ ఇన్నియుఁ బల్కుమీఁద నచి ♦ యింపఁగఁ దగ్గది యెండు లేద యం
చెన్ని ధరించు వస్త్రమున ♦ నింపుగఁ గట్టిన మానికంబు పై

నన్న జగంబు క్రింది జగఁ మొప్పుగఁ గల్గిన కాంతి సంతతిఁ
గన్న జయించు దాని నటఁగైకొనె మారుతియుఁ భ్రమింపఁగఁ.

తే॥ హనుమ యచ్చెరు పాటొందియరయసాగె, సప్తలోకంబుల తమంబుననుసిపోయె
రవియు భయపడ కీనగఁరంబు చేసె, సేమి యని దైత్యులును శంకనెనసినారు.

ఉ॥ శోకమునొందు జక్కవలు ఁ స్రుక్కుట వీడ ముడింగియున్న ప
ద్మాక్షరమందు పంకజములన్ని యెలరెన్న నూర్యకాంతముల్
తూకొని నిప్పు లుమ్మినవి ఁ దుఃఖముతో ముకుళించె గంజులుఁ
వే కనుపట్టి నయ్యెడ ర ఁ విప్రభం దోచెడు చిన్నె లన్నియుఁ.

చ॥ మృకువగు కేశపాశమను ఁ మేఘముపై గ్రహరాజుఁబోలి య
మ్మొగి శునోజ్ఞసంహసన ఁ ముంబలె రాగమునొంది రాగ సం
పదగల రామపాదముల ఁ బాగున వెల్లు శిరోమణిం గుణ
స్వనయగు సీత చూపె గనె ఁ వాయునుతుండు ప్రమోదమందుచుఁ.

చ॥ నెదకుచు వచ్చి శివముల ఁ నిందుగ నిచ్చిన పుణ్యమూర్తి! నా
కిది యొక కంటిపాపవలె ఁ నింబుగ నండు జరంబు వల్లలో
విదులక చుట్టియుంచిత న ఁ భిక్షగఁ గైకొను మంచు సత్యవా
క్పనయగు సీతయిచ్చె గడు ఁ భక్తిని గాడుపుపట్టి చేకొనెఁ.

ఉ॥ కైకొని వస్త్రమందు దుసి ఁ క్రమ్యక యండఁగ ముడ్చి వీడికోల్
కైకొని మొక్కి ముమ్మలు ప ఁ లంగొని చాఁగిలి లేచి దీపనల్
కైకొని ధీరవాక్యములు ఁ క్రమ్యఁ బల్కి మజ్జి మజ్జి నుతుల్
కైకొని యుద్ధి గంతులిడి ఁ గంధవహత్మజుఁ డట్లు క్రమ్యఁజె, ౩౪గి

2. వనభంగ పటలము. (౬౦).

చ॥ వనమును గూర్చి యుత్తరపు ఁ వైపునకుం జననెంచి దొడ్డ హ
పును ధరియించినట్టి కపి ఁ ముఖ్యుఁడు స్వల్పకృతిం బొనర్చి యే
జనుట వివేకలక్షణమే? చూచున నచ్చటికేగి రాఘవుం
డును ముదలించు వాని కొకఁ ఁ డుఁ సరి పల్కమి దూత లక్షమే?

ఉ॥ ఏపునఁ గాలుసేతులనె ఁ యెల్లర సీమలఁ ద్రొక్కి చంపి లం
కాపురి వాధి నూఁకి జన ఁ కప్రభు పుత్రిని గొంచు రాఘవ
శ్రీపదపద్మ సన్నిధిని ఁ చేర్చనయేని తలంప నెన్నిధిఁ
లోపములేని యుత్తమ గు ఁ ణుండగు దూతుండ నాదు నిధరఁ.

ఉ॥ సంచకుడైన రావణుని ఁ వాలముచే దశ మస్తకంబులుఁ
మించిన చేతు లిర్వదియు ఁ మిడ్కఁగ నుక్కఁగఁ గట్టి కారలో

నుంచిన వాడెగాను గడు ♦ నుద్ధతిఁ దాఁకి జయింపలేదు మా
ప్రాంచిత రామ భానుజ ప ♦ రిన్నరమైత్రి ఫలించు తెట్లగుఁ ? ౬౮౮
చ॥ బలయుతమైన యాయసుర ♦ వర్ణముఁ గాడ్పడఁజేసి కూల్చి దో
ర్బలు దశకంఠుఁ బట్టికొని ♦ శ్రచ్చుగ మోచి యతండు కన్నులం
బులుకుఁ జూచుచుండ మయ ♦ పుత్రి శిరోజములం గదించి వె
ల్వలగొన నీడ్చితెచ్చి చాట ♦ వేయుట దోసముఁ గూర్పుకార్యమే ?
ఉ॥ వీరల హింస చేసి పృథి ♦ వీభరముఁ రఘువీరు భారముఁ
దీట నడల్చి దూతకృతి ♦ తీరుగఁ బూర్తి యొనర్చుటే తగం
గారియ మంచు భావమున ♦ గట్టి యొనర్చి దితి ప్రజాతత్వి
బోరొనరింప కేపు విధ ♦ ముం దలపోసె చునంబు లోపలగ. ౬౯౦

తే॥ కడఁగి యిప్పుడే యివ్వనిం ♦ గాడువలుతుఁ, బలుచు పెనదొని చెవింబడఁ బలభుజులు
కోపులై యెదిరింపంగఁ గూల్చువాడ, నిదియ తగిన యుక్తి యనుచు ♦ నెంచె మదిని.

చ॥ పొదివిన దైత్యులఁ మరలి ♦ పోవఁగ నీయక కూల్చుఁ గూలికే
నెదురఁగ రావణాసురుఁడు ♦ నేఘన దుస్సహ సైన్యయుక్తుడై
కదలును వచ్చెనేని కడు ♦ కావరముం జెడ మస్తకంబులఁ
జిమరలు చేసి నాకసి న ♦ శింపఁగ నెప్పుడినఁది మల్లెదఁ. ౬౯౨

చ॥ లని తలపోసి కేవలలి ♦ కాధ్యులు త్రిమృగు మేరుశైలముఁ
జెనయు భుజార్గభుండు మాను ♦ చెన్నుగఁ గొమ్మున భూమి నెత్తు నా
మనకిఁ బోలి దొడ్డ యడ ♦ గైకొని వేలకువేలు కావలిఁ
గనిన యశోకితా వని న ♦ గంబులఁ గాఢులఁ ద్రొక్కె వ్రేలఁగఁ.

తే॥ విజిగెఁ జీలెనువ్రాలెను ♦ పెల్లగిల్లె, నడఁగెఁ బొడియయ్యె మడఁగెఁ బెల్లవిసె నెగ సెఁ
జెదరె మండను మాండను ♦ విదిలెఁ బ్రేలె, బొగ్గులగుచు ఛిన్నాభిన్నంములుగ రాలె.

తే॥ కొన్ని వేళ్లతో లేచెను కొన్ని కాలె, గొన్ని మొగుభులలోఁ జేరెఁ గొన్ని చీలె
కొన్ని మున్నీటఁబడిపోయెఁ గొన్ని తేలె, గొన్ని దేవలోకముఁ దాఁకెఁ గొన్ని తూలె.

తే॥ చుట్టి వినరిన మబ్బులనుడిసి కొన్ని, దిక్కరుల కాకు మేఱగాదిగువ వ్రాలె
నడుగు పట్టి వీచిన కొన్ని ♦ యాకనంబు, దాఁటి యిందు నందనమును ♦ త్రమ్ము చేసె.

తే॥ వాలి యలలచే జలధి కల్లోల మయ్యె, దైత్యుల విశాల సౌధమఁ బోధణిఁ గూలె
గులిగిరులు తుముర య్యెను ♦ కనుమచయము, పట్టు దప్పి రిక్కలతోడఁ బడి యడంగె.

చ॥ పాడవగు వేళ్లతో నడరు ♦ భూజములఁ నడిఁ బెల్లగించి త్రొ
క్కుడుపడి లోకముల్ పిదుల ♦ గోటున వైచిన కొన్ని దిక్కరుల
పిదులకు నందియాయఁ దమ ♦ బెట్టిదహా రదనాంశరంబునఁ
బెడఁకుచు వ్రేలు తుండముల ♦ వీర ధరించిన రీతి భాసిలె. ౬౯౪

ఉ॥ క్రూరుని సంక్తికంధరుని ♦ కోమల వృక్ష ననంబులోనివో
సారథి పుష్పసంచయము ♦ జక్కుల పర్వతమందు దేవతా
వారములుండు స్వర్గమున ♦ బద్ధదళాక్షులు మూగి నచ్చి యిం
సారఁగ నొట్టనిండఁ జదు ♦ మాడిరి యెండోరు మించి వేమక౯.

తే॥ కనకరత్నమయంబులై ♦ క్రాలుతరులు, దిక్కులకు మించులంబోలె♦దిరుగుచుండె
గొన్ని సూర్యకాంతులఁ బోలె♦గొన్ని నడుమఁ, దాఁకి రాలురిక్కలవలె♦ధరణిఁగూలె
తే॥ కత్తులునుజంటియీఁగలుఁభ్రమరములును, మెగ్గులుఁజివుభుఁ జేసెయ్యఁబూలుపండ్లు
కడలిఁబడ మీలు మ్రొంగుచు♦మిడిసియాడె, బచ్చి చెట్లంతలోఁ బడఁ♦ చ్చడయ్యె.

క॥ చెదరిన పూవులఁ దాలించి, నదమల గంధంబు వీచి♦జలధులు వేల్పుత
సుదతులతోఁ గ్రీడించు క్ర, మదావన సరోవరముల♦మాడికి నొప్పెక౯.

మ॥ హనుమంతుండు పెకల్పి వైచు మణిహే♦మాంచత్ప్రభా నేదులక౯
ఘన భూజ వ్రజముం బొదట్లు పెనుపె ♦ క్కంజొచ్చి నిండాగుటక౯
జనముగ్ దాఁటియె పోవఁగాఁదగు ననం ♦ జాల్పద్ర మవ్వేళఁ గా
లి నడక దాఁటఁగఁ దగ్గదయ్యె ననఁ జా ♦ లెక జూక్కి- క్కంబుగక౯.

తే॥ గ్రీష్మభానుని పోలి య ♦ గ్రుమమకీచు, లడర మింటి కెగసి యుర♦వడిని మరలు
తరులవలన దానవుల సౌధములు తునుడు,లయ్యె నశనిచేఁ గుధరంబులవియున్దె.

తే॥ హనుమ పెకలించి వైచిన♦యగచయంబు, క్రిక్కి టిసి మబ్బునలె దోఁవఁగినుకచేత
రావణుని వనమెల్ల స్వ♦ర్గంబుచేరఁ, బంపు క్రియదోచె నప్పటి♦యతని చెయిది

ఉ॥ తేనియ తుంపురుగ్ చెదర ♦ దిక్కిటి పక్షులు రంపునేయఁగా
సూనచయంబు సింహకొన ♦ శోభిలు రత్నమయావనిజముగ్
మానుగ్ మింటఁ గిక్కిరిసి ♦ మంజుల కాంతులు కత్తులట్లు సిం
గాణులరీతిఁ గ్రాలి పడి ♦ గాఁ జనె మేటి విచూనపంక్తి నాక౯. ౬౬౬౬

ఉ॥ వారణరాజముం జెనయు ♦ వాయుకుమారుడు చుట్టివైచు భూ
మీరుహముగ్ సుడింబుడుచు ♦ మింటను నిల్వక క్రమ్మిటిల్లి పెక
వారిధి వ్రాలుచుండుటలు ♦ ప్పటిలి తోయదముగ్ పయోధిలో
నీరము నానఁగా దొడఁగి ♦ సింహగ వ్రాలిన లీలఁ గన్పడెక౯. ౬౬౬౭

ఉ॥ పాపముచేసి నుధ్యమ భు ♦ నంబున జన్మముఁ గాచి జ్ఞానులై
తాపములక౯ జయించి విను ♦ తంబగు ముక్తిని పొందు వారి య
శ్లోభా నూడ్చి వైకెగుర ♦ నేసిన కల్పకజాల మప్పు స్వ
దోహరి భాగమేగి మఱియొందెను మున్నటి స్వస్థలంబులక౯. ౬౬౬౮

తే॥ గుఱిగ మణికుట్టిమంబులఁ♦గూలఁదన్ని, చదిపి చవికలు దీర్ఘికల్ ♦చదునుచేసి
కుడ్యములను క్రీడాద్రులఁ♦గునియ♦ద్రొక్కి, చేయ గుసాధములన్లెఱ♦జేసివైచె

తే॥ సాల స్వకాదులఁ ద్రోచిఁపూలతోడఁ, జంపకశ్రేణి గెలఁకి పంజము గలట్టి
చూత నాలంబు లూడ్చియఁచోటఁ జెలఁగు, ఫలతరూత్కరం బెల్లనఁపాడుచేసె.

ఉ॥ కంతు వసంతు మోముల వి ధి కానము లెల్లఁ గృశింప నా హనూ
మంతుని పాదముల్ దగుల ధి మంజుల పుష్పవనంబు తారు మా
తెంతయు నొందఁ జందన మ ధి హీజము లింధనభంగిఁ గాల న
య్యంతర భాగమెల్లఁ బొగ ధి యై నివృత్త కనఁ గాడు పోలిక. ౬౨౧

కి॥ రొదసేయుచు భ్రమరంబులు, చెదరఁగ భూజములు గలసెఁజేడ్చడి మఱి
మదవతుల నృత్యశాలలు, కదిసిన విరి లతలతోడఁగాలఁ బదడుగా. ౬౨౨

చ॥ తలరెడు పూలకొమ్మలు ల ధి తావితతుల్ పికముల్ రహించు క్రొం
దలిరులు గల్లు మాపులును ధి తావులఁ జిమ్ముచు నల్లిబిల్లిగా
సలమిన టిఁగలం జెలఁగి ధి యందము చింద సమర్పు ద్వారముల్
పులుగులతోడ గుల్మముల ధి పంజములు జెడ నుగ్గు నూచమై. ౬౨౩

ఉ॥ వైచు ప్రవాహ వల్లరులు ధి వారిదపంక్తిని మించు లట్లు చు
ట్టెచిన కొండలంబడి ర ధి హించె మహీధ్రము వంటి యేనుఁగుల్
మోచిన మోము పట్టములఁ ధి బోలి హిరణ్మయ చూడి శాఖకల్
వే చని యందు దంతులకు ధి వేమక యోగిరమయ్యె నయ్యెడ. ౬౨౪

తే॥ పిట్ట లఱచు శబ్దంబులు ధి వృక్షచయము, విఱుగు నవ్వడి మారుఁపెలుచఁజేయు
సింహనాదంబు పెనురోద ధి సిం దరించి, యుడగోళంబులు దాఁకియవలికేగె.

క॥ కూలెను పాటల కుజములు, వ్రేలెను వర గోఁగులును ద్వీ ధి శఫరంబుల్
మాలెను విహగ రుతంబులు, గ్రాలెను రోదనముగాఁగఁగడలిండుచు. ౬౨౬

క॥ అడఁగెం బొడవగుమేడలు, మడఁగెం బందిళ్ల లతలుఁనుటి వృక్షంబుల్
పడియెం గావేసది, జెడియెం గంగాజలంబు ధి చేరఁగఁ డేకల్. ౬౨౭

క॥ అందము చిందెడు కొలఁకులు, చందనముం గలిపినట్లు ధి చెడఁ ఒంకముగా
బెందరువులు కూలిన యా, సందర మొక పూలతోటఁచందంబయ్యె ౬౨౮

ఉత్సా. సిండువార వారమేగి ధి చెదరి చేరె వారిధి
చందనములు తివ్వమంచు జరిగిఁదైత్య సౌధముల్
పొందు మేల్కవాటములను ధి పొడిచి విడిచె నుగ్గుగా
నందు రక్క సీంధ్ర జడిసి ధి యఱచి పఱచి యేడ్వఁగ. ౬౨౯

ఉ॥ ఆకనమందు మించి వెలుఁ ధి గారెడు రిక్కలఁ బోలి నందన
ప్రాకట వృక్ష పుష్పములు ధి పైఁబఱపై విలసిల్లెఁ దింతిణుల్
ప్రేకనఁ జాట్టి చుట్టి కడ ధి లిం దిగబాఁదఁగ శంఖ కీటుల్
వ్యాకులమంది ముత్తైముల ధి నయ్యెడ రాల్పుచు బాత భీతిమై

తే॥ ఆకసమునకు వీచిన యందమైన, కొమ్మలం గల్లు వణిమయ ♦ కుజము లచటఁ
దివిరి వైత్య వినాశ దుర్గిన నిమిత్త, మైన యింద్రధనువు వోలెఁగఁనఁబడియె
మ॥ చతురంభోధులలో బడఁక వినరు నాచాంపేయ వల్లీ తతుల్
చితుకంబాఱుచు రాలుచుండుటలు వీ ♦ క్షింఁక దిగం జొచ్చుచుక
సిత జీమూత వితానముల్ జలములక ♦ సేవించు వారాశి నా
తతరీతిం బ్రసరించు భానుకర సం ♦ తానంబునా భాసిలక. ౬౮౨

తే॥ మ్రాఁకులం ద్రిప్పివై వఁ బురంబునందు, లాయములు రథశాల లాఁలాన శాల
లాటపట్టులు పానశా ♦ లాదికములు, సేలమట్టంబులై పేరు ♦ మాలికూలె

తే॥ మ్రాఁకులును కొండలును తారుమాఱుఁగాగ, వైచుటంజేసి బంగారుప్రహరులెల్ల
జీలిపడ మేడలగిచ్చేఁజటిలి పెటిలి, యతల కుతలమై పురమెల్లఁనడలు గుడిచె.

చ॥ అవనిజక్షై వగం బొగుల ♦ నట్లుడికించితి విష్ణు నాకు శా
త్రవులగు వారు నవ్వఁ బ్రమ ♦ దావన నాశము సేయుచుండ గా
రవమునఁ గాంచుచుంటివని ♦ క్రాఁగి చిరాకు గడించునంచు దా
నవపతి కల్గి డాఁగొనె న ♦ నక హరిణాంకుఁడు డాఁగెఁ బై దెనక.

చ॥ కనకము రత్న రాజ రవికాంతములుక శశికాంతముల్ మణుల్
మునుకొని వెల్లు మ్రాఁకులుగఁ ♦ బొల్పిన యావనవృక్ష సంతతుల్
హనుమఁడు పెల్లగించి కకు ♦ బంతరదేశములం బడంగ వై
చిన కతనక జగంబు విల ♦ సిల్లెను పట్ట పగంటి చాడ్చునక. ౬౮౩

చ॥ మెకములు భీతిమైఁ జెదరి ♦ మిక్కిలి భ్రాంతి వహించి యార్చుచుక
గకవిక చెంది మ్రాలె నెఱ ♦ కల్ గల వక్షులు కొన్ని పాఱెఁ గొ
న్ని కడలిఁ జెట్లతో నడఁగె ♦ నిచ్చులు పాఱిన వెల్లఁ గొంత మే
రకుఁ జసి తత్తెట్లి ధర ♦ వ్రాలెను పక్షములక విదుర్చుచుక. ౬౮౪

ఉ॥ పువ్వులతోడ భాసిన ♦ భూజములక హనుమంతుఁ డుగ్రుండై
తివ్వున వీవ నత్తరుల ♦ వ్రేలెడు గూఁడులతో విహంగముల్
తెవ్వక కొన్ని చేరినవి ♦ దివ్యపదంబు నతం డనుగ్రహం
బువ్వున నూనెని మఱి ♦ యుక దగనెట్టి ఫలంబు గూర్చునో! ౬౮౫

తే॥ రాక్షసులు కాచుచున్న యాఁరామమందు, శ్రమల నొంది తపించు భూజాతయున్న
వృక్ష మొందు మాత్రము నిర్వుఁవిలయవేశే, విష్ణుఁడు పరుండు వట వృక్షవిధముదోఁప.

ఉ॥ మిక్కిలి కాంతిగల్గు నొక ♦ మేటి శిరోమణి భూమిజాత తా
నిక్కడ నానవాలుగఁ బ్రి ♦ యేళున కొండఁగ నిచ్చి పంచె నిం
కొక్కటియేని భూషణము ♦ నొందద యంచుఁ దలంచి సాగరుం
డక్కటికంబుతోఁ బనిచె ♦ నన్నవిధంబునఁ దోచె భానుడుక ౬౯౦

చ॥ సనిచిన యవ్యసం బటులు ♦ నాశముచేసి మగుత్తుతుండు పౌ
ల్కున విలసిల్లె నొక్కడయి ♦ పోడిగ లోకములెల్ల గొల్చి ని
ల్చిన జగదీశు పోలికను ♦ క్షీర మహాదధి మధ్యనొప్పు మం
ధన నగముం బలెం బ్రభయదాహ రుషానల నేత్రు కైవడికి. ౬౯౦

భా॥ ఈలిల్ వనమెల్లఁ గూల్చి హనుమం ♦ డేవారు సవ్వేళ దై
త్యలోలాక్షులు లేచి హాయనుచు న ♦ త్యంతంబుగా నుల్లముల్
ప్రీల౯ మేరువువోలె నిల్చు నతనిక ♦ వీక్షించి ఏడవ్వడేః
బేలా! కాంచిత వేమె? యన్నఁ గని పు ♦ ధ్వజాత దానిట్లున్.

చ॥ కోడిమెలు సేయు రిక్కనులు ♦ కూడని మాయలు చేయుచుండ నా
చెడుగరులే యెఱుంగ మఱి ♦ చెప్ప సమర్థులు గాక యవ్యుల్
నుడువ సమర్థులే? మునుపు ♦ నూల్కొని దైత్యుడు జంకయై కనం
బడ వలదంచు లక్ష్మణుడు ♦ పల్కిన సత్యమ యంచుఁ గోరితి. ౬౯౩

చ॥ అని జనకాత్మజాత పలు ♦ కాడఁగ తొమ్ములు మోఁడుకొంచు న
వ్యనితలు నేలయుం జదలు ♦ వారిధుల్ వడఁకొండఁ బొడఁగా
హనుమయుఁ జెంత స్వర్ణమయ ♦ మ్మ పొలుపాడెడు హోమ మండపం
బును గని దీనిఁ గూల్తునని ♦ పూనికఁ జేతులు సాచి పట్టుచున్. ౬౯౪

సీ॥ కనులఁ జూడను గారు ♦ కాలువెట్టను గారు, స్తంభమున్ లెక్కింపఁదరముగారు
నినులందు క్కేటున్ ♦ సొమ్మువు ధరణియు, గడఁగి మోయుటయన్నఁగానిపనియె
యాకాశమంటు హేమామ్రదయు సిగ్గిలి, మదినొచ్చి పుండగుమాడ్కి బెరిగి

క్రమముగా న్దొల్లి ♦ కళల సంపాదించి, దుగ్ధంబుఁబోలు కాంతలను కురియు
తే॥ శ్రీతకరుఁ డాఁగు కందను ♦ చీకటలను, వారి తినునట్లు పంశతి ♦ బాహునాజ్ఞ
బ్రహ్మదేవుండె స్వయముగా ♦ బంగరు గొని, మానుగాఁ గట్టిపట్టిదామండపంబు.

సీ॥ స్తంభంబులెల్ల రత్నమయంబులగుఁ జాట్ట, ప్రక్కలు మొత్తిమ్ముఁస్సర్గ తార
మయములు వెనుక సం ♦ ప్రధిత మహోపల, మయములు రవికినిమండనములు
దశకంధరుఁడు మున్ను ♦ తారాద్రి నెత్తుట, విన్న మారుతీ యదివెలితి పలువ
మేరువునే తోఁడిమీఁదికె త్తినయట్లు, దీర్ఘ బాహులతోడఁదివిరి యెత్తి

తే॥ లంకపై వైచె మేడలుఁక్రుంకె నిప్పు, మిడుఁగులులు లేచి కొన్నింటిపడరి కాల్చె
బూడి ముగ్గిరి కొండలుపాలసుదిండ్లు, చెడుగరులకు వచ్చెకుసవిచెడుగులకడ!

సీ॥ అయ్యశోక వనంబునరసి కాపాడెడు, షడ్మతుడై సతములుసాశ్రుపూర్ణ
ముఖపద్మములవస్త్రంములతోఁ దుడిచికొంచు, నుఱుఖాగ్ని మనసులఁద్రొక్కి కాల్చు
ప్రీతి నెత్తురుకాటుపెను దేహములతోడఁ, దడఁబడి పెనఁగు పాదములతోడఁ
బురమెల్ల గగ్గోలుపారయ రోదించుచు, బరుగున రావణాసురుని దఱిసి

తే॥ చరణములఁ బడి దానవసార్యభౌమ ! వనము నేడు కావగ లేనివారమైతి
మొక్కపెనుకోరియారామఁమూడ్చివిటువ, నగ్గిఁబడువస్త్రముంబోలెనవిసేఁద్రుటిని.

కవిరాజు. పలుకఁగఁ దేలికయా పని గాదిది ♦ పాద కరంబులతోఁ గనవున్
నలుసులు దూసియులే కలునట్టు లొ ♦ సర్పి మహా క్రతు మండపమున్
బెలుచ నగల్చి వెనక్ వినరెం బుర ♦ వీధుల మేడలు కొన్నియ పో
నిలువ సమస్తము నాశ మొనర్చె వ ♦ నేచర మక్కట ! యిక్కరణిక్.

చ॥ అనవిని రావణుండు పరి ♦ హాసముతో నొకకోరి చొచ్చి యా
కనక తరూత్కరంబుఁ గడఁ ♦ కక్ విదళించి మఱాగ్నిశాల భూ
మిని వడఁద్రోచి గొప్ప కడి ♦ మి న్నగరంబును కాడుసేసెనే?
దనుజుల పేర్నిమెచ్చుదగుఁ ! దప్పి వెడంగులు నిట్టు లందురే? ౬౯౯

చ॥ అనవుడు వారల్లిట్లనిరి ♦ యయ్యరొ ! యాప్లవగంబు మేను మో
చిన ధరణి న్నుతింపదగు ♦ శిష్ట గణార్చితౌలా త్రిమూర్తులం
దున నొకఁ డీతఁడన్న నది ♦ తోచును న్యూనతగాఁగ నక్కపీం
ద్రుని కడిమిక్ గణింప నెవ ♦ రుం బనియేమిఁకఁ గాంచ నేర్పడున్.

ఉ॥ ధారణి చీలి యానెఱియ ♦ దండడిఁ గంధి జలంబు నిండ ది
గ్ధారణముల్ సుగాసురులు ♦ కక్కిరిబిక్కిరిగాఁగ వైత్యనా
రీ రమణీయ గర్భములు ♦ ప్రీలఁగ రోదసి బూరటిల్ల న
మార్గరుతి హుంకరించె దశ ♦ మస్తకుతో నటు నారు పల్కుచో.

౬ కింకరవధ వటలము. (౬౧)

చ॥ కలగిరి గహ్వరంబున న ♦ ఘోర మహాశని పాత ఘోషమున్
జలనిధి ఘోషణంబు శివ ♦ చాప విదారణ భీషణారవం
బిల సరిపోలు నారుతి న ♦ మిద్ధ మణీమయ శీర్షక స్ఫుటా
కలిత దశాస్య మస్త దశ ♦ కం బదరక్ వడిఁ జొచ్చె వీచులక్. ౭౦౨

మ॥ చిటునవ్వించుక యోర్వలేమి యలమం ♦ జగతించి యాకోరి యం
బరపీఠిక్ మఱి యెట్టులుం జనని రే ♦ వక్ జాట్టుముట్టాడి దు
ర్భరమా పోరొనరించి యేని త్వరగా ♦ బంధించి తోతెండు సొం
డురవో సేనలతోడ నంచు సుభట ♦ పూహంబులం బంపఁగన్. ౭౦౩

తే॥ శూల కుంత తోమర భిండిపాల ముసల, పరశు పట్టిసాదులఁ దాల్చిఁకఱకునోకు
మూఁక లయకాలమున వార్ధిఁపొంగి లేచు, కరణి నడది బయలుదేఱెఁగపిని పట్ట

సీ॥ ఆలంబుపేరు వి ♦ న్నంత మద్యముకంటె, సతిశయోత్సాహంబునందువారు
అడవికంటెను పరపై న వారలు పెను, ఘోషచే జడధికిఁగొప్పవారు

గిరికంట నున్నతవర దృఢదేహులు, యశమున నాకసమందువారు

దేవదానవకీర్తి ♦ దీధితులను తమ, హుంకృతిచేతనే ♦ యూడ్చువారు

తే॥ స్వల్పనైరంబు నిర్లక్ష్య ♦ సరణి విడుట, యాపదలకు మూలంబని ♦ యరసి దాని
కోరితివలన దీర్చుకొనఁగఁగిందిసిగ్గు, పడినహృదయంబు గలవారు ♦ బాహుబలులు.

సీ॥ కత్తులు గలవారు ♦ కవచముగ్ గలవారు, వీరచిహ్నంబుల ♦ వెలయువారు
వసుధ నడఁగ ద్రొక్క ♦ పదములు గలవారు, కడలనంటెడు కేలుగలుగువారు
గగనమంటెడు మస్త ♦ కంబులు గలవారు, కాళ్లతో నులలను ♦ గడవువారు
పిడుగులకంటెను ♦ పెడబొబ్బ గలవారు, వారి కరుల మ్రుంగు ♦ నోరివారు

తే॥ క్రొన్నెలంబోలు కోటలఁ ♦ గొటలువారు, గుణకిణాంకిత భుజాలు మాంర్ణణ నివిధ
పాద పాణి వక్షఃపాల ♦ భాగులైన, నారు దివ్యభూషణముల ♦ నటలువారు.

ఉ॥ కేల గదాది సాధన వి ♦ కీర్ణ మయూఖము లెడగాయఁగా
లీలగఁ బోవలేదు నద ♦ లించుచు బొండని త్రోవ ముందు వా
రేలొకొ సాగరంచు బయ ♦ లీదుచు నూకుచుఁ ద్రుల్లి నేలకుఁ
వ్రాలుచు సల్లు వ్రాలుటకు ♦ నైనము లేక శ్రమంబు నొందుచుక.

ఉ॥ సాధనముల్ తటిత్తులుగఁ ♦ జాపము లింద శరాసనాలుగాఁ
గ్రోధముతోడి యూరుపులె ♦ ఘోరమరుత్తుగ మేనులెల్ల భా
రాధర పంక్తిగా నడరి ♦ రక్కసి మూఁడ యుగాంతకాల పా
ధోధరపాళి తారసిలు ♦ తోయమునం జనుదెంచె నత్తటిక 20౮

చ॥ సురుచిర భూజయ క్తమయి ♦ శోభిలు నివ్వని నెల్లఁగూల్చి భా
స్వర మఖ నుండవలబు నొగిఁ ♦ బగ్గము పాడుగఁ జేసినట్టి దొం
టరియగు కోరితియటై ! విక ♦ టంబుగ నున్నది నిర్జరారి వి
స్ఫురదురు శౌర్యముక మన య ♦ శోవిభవంబులు గాల్పునే యిక్క ?

మ॥ అని అంపిల్లుచు నాయుధ ధ్వనులు శిం ♦ జారావముల్ సింహ గ
ర్జనముల్ దంతుల ఘోకృతుల్ తురగహే ♦ పల్ గూడి పెక్ మోతయై
శనర్క దర్జన భర్జనంబులఁ గపిం ♦ దట్టుండు కొట్టుండు చం
పినఁ జంపుండని యార్చి రయ్యమర వి ♦ ద్వేషుల్ వడిం బోవుచుక

సీ॥ వీధులలోఁ జనవెరవితగానక, యెగసి మింటనె పోవఁనెగడువారు
బొమలు విండులు నొక్కపోలికగా వంచి, పొగయు నిట్టూర్పులుపుచ్చువారు
ఒకరి నొండాకరు త్రోచిగొని ముందేగుట, గని వీరుడే! యునికనలువారు
లంకలోఁ దమకుఁ బోలఁగఁ జాలినంత తా, వమర దే యని పెద్దయజుచువారు

తే॥ తూణములనుండియమ్ములఁదూయువాగు, నొటలనుండికత్తులనూడఁబెఱుకువారు
నెఱసి చోటింతలేక క్రికిఁగిఁగియువారు, కుటిలదంతముల్ పటపటఁగొఱుకువారు.

నీ॥ అల్పతపస్వితా ♦ సహులు ♦ పోరగలేక, పాటుచో నవ్విస ♦ వారువీరు
 ధనదుని కీర్తి పాఠ ♦ తఱవేయ నలకను, పాడొనరించిన ♦ వారు వీరు
 దురము నేయుట లేక ♦ దురద పుట్టిన కేలఁ, బోరుగోరి తిరుగు ♦ వారు వీరు
 పూర్వయుద్ధంబులముక్కాకలం దీటి, వీరమద్దలఁ గొన్న ♦ వారువీరు
 తే॥ కొండలం బలఁ జలియింపకుండువారు, సమరదోహాలులు కృతాస్త్రులమరవరులఁ
 బెక్కుసారులు గెల్పినవీరపరులు, పడమి నడుము విఱుగునట్లునడచినారు.

ఉ॥ కొండలఁ ద్రోయుఁ డన్న వడిఁగుంభిని గూలఁగఁ ద్రొక్కఁడన్న మా
 రాండుని నేల కీడ్వఁడనబ్రములఁ వెనఁ బిండుఁడన్న నొ
 క్కండొక్కడే సమర్థుడయిత్రాలు మరుత్తమ వేగవంతులు
 ద్దండబాల రణక్రమ వి ♦ దగ్ధులు సాహస శౌర్యధుగ్యుల 2౧౧

కి॥ పాదరజమ్ము స్పర్శపుర ♦ వాసుల కన్నులుగప్ప శౌర్యమే
 మోదము తోడ నూపమును ♦ పొందిన చండము దోష మత్త నా
 గాదన సంఘముం బలెను ♦ న్యాఘ్ర కదంబమువోలె నీల మే
 ఘోదయ మట్లు దైత్యులు మ ♦ హోధతి నేగి బాణవేగులై. 2౧౨

చ॥ విడుంగులు కన్నులం దురల ♦ మిక్కిలి యూర్పుల ధూమమొప్పుగాఁ
 దొడివిడు నాయుధంబుల ద్యు ♦ తులీ మిఱుమిట్లు గడింప రక్కసులీ
 విడుగులఁ బోలె నార్పుచును ♦ వీరకున నుబ్బుచు గంతుజేయుచున్
 - నుడిసిరి చూచి పాడు న ♦ శోక వనంబు మనంబు కాడ్పడన్. 2౧౩

ఉ॥ భానుఁడు పూర్వచర్య మదిఁ ♦ బాఱఁగ భీతిలి మింటఁదాఱఁగా
 మానుగఁ కేగి వర్ధిలిన ♦ మారుతి కాహళ తూర్య శంఖ భే
 రీ నినదంబు మ్రోఁగ విని ♦ కేగి శత్రుచరు లాజి నేయఁగాఁ
 బూనిక వచ్చుచుండుటలు ♦ పోలునటంచుఁ దలంచి మోదిలెన్.

చ॥ వనమను గూల్చుటే తగిన ♦ పద్ధతియంచుఁ దలంచె మున్నె యా
 పని యనుకూల మూర్గమాను ♦ పట్టుటచేఁ బెనుపొను గల్గె నీ
 దనుజుల తోడ నియ్యదియె ♦ తాఁ దలపోసిన వై నమాట నె
 మ్మనమున మోదమంది హను ♦ మంతుఁడు వారలఁ గాంచెఁ దేకువన్.

చ॥ పగటనె రాత్రి తోచు చెలు ♦ వంబగు నల్లని సోఁకుమూఁక యా
 పగతుఁడు వీడె వీడె వెనఁ ♦ బట్టుఁడు కొట్టుఁడు కట్టుఁడంచుఁ దెం
 పుగ నటుచొచ్చి వాఁడిమియుఁ ♦ బోఁడిమి వెల్గడ నార్పిల్లె భూ
 గగన ధరాధరంబులును ♦ కంధియు లంకయు బిట్టు కంపిల్.

నీ॥ జలనిధి బెడిదంపు ♦ టులిపు కీడ్వడ శంఖ, భేరీరవములు గా ♦ వించువారు
 గుహలఁబోలిన నోళ్లుఁరహిఁ దెఱచినవారు, పొగకేగు చూపులనెగడువారు

భుజగేంద్రు మెడయును భుజము లొక్కటిగాఁగ, నడఁగంగఁ బుడమిపై నడచువారు
బహువిధాయుధ మహాప్రభలు వంశాటవి, నలమినగతి వెల్లఁనడగువారుఁ
తే॥ గన్గిమసంగి యాలము సేయఁగడఁగినంతఁ, బావనియు నొక పెనుపాదపంబు మిత్తు
పగిదిఁగని కేలఁదాలిచివాలి కడలి, నడిమి మందరమన వాఁకినడుమ నిల్పు.

ఉ॥ కొండల వ్రీల్చునట్టి పిడుగుల్ నహితంబు వడంకు పోటు దో

ర్దండ బలంబునం దగు వ ధ రంబున రక్కసి పిండుఁ దాఁపఁగాఁ

గొండల వాఁగులం బలెనె ధ కొండలఁబోలు భుజాలు వ్రచ్చి యం

దుండి మహాన ధార లిల ధ నోడిగిలం బడి చచ్చి రుక్కఱు. 2-90

తే॥ కొండలతనిపైఁగై దువుల్ గూర విని, పొట్టలవియఁండ్లునుపోవ మొగము లగలఁ
ద్రొక్కఁబడి రక్తమాంసముల్ ధుక్కిగాఁగఁ, జనిసి రూపఱు జచ్చి రాంధ్రలమునంద

చ॥ ఒరపిడిచేత రాఁజిన మహాజ్వల పహ్ని యెసంగి వెండ్రుకల్

చుఱచుఱు జూడఁ గంత మలు ధ స్రుక్కఁగ గన్నలువోవ మూఁపులున్

విరవిరవోవ వీఁపులును ధ వ్రీలఁగ నిట్టటు వోవలేక దు

ర్భరమగు తాపముం బొరసి ధ పాసిరి కొండలు జీవితంబులన్. 2-91

క॥ అక్కునఁ దన్నఁగ నెత్తురు, గ్రక్కుచు తొమ్ములును పగుల భాహులు విఱుగన్
స్రుక్కుచు విలవిల వోవుచు, ముక్కుచుఁ గొండలు నలంగి ధ ముగిసిరి సోఁకుల్.

ఉ॥ సొందుగఁ జెంతఁ గానఁబడు ధ భూధ్రము మీఁదికి నైవ నందుచేఁ

గొండలు నాకలోకమునఁగొండలు గుహ్యక పట్టనంబునన్

గొండలు వ్యోమమందు మఱి ధ కొండలు నందరమందుచేర యే

చందమున్ నివర్తిలఁగఁజాలక యొల్లిరి పోవు ప్రోనలన్. 2-92

తే॥ కాళ్లుచేతులు విడిచి యొక్కడ నెవ్వఁ ధ యొక్కలూడిన కొండలఁగిరిఁబడిరి

తివిరి వాలంబున జుట్టిఁ త్రిప్పివిడువ, గిరిగిరం దిగ్గి రుర్విఁ గొంగరములట్లు.

ఉ॥ కొండల ఖడ్గముల్ విఱిగెఁ ధ కొండల చాపగదాదు లుక్కుఱెన్

గొండల భాహువుల్ తెగియెఁగొండల మోములు నల్లి రూపతెన్

గొండల పండ్లురాలె మఱి ధ కొండల కాళ్లువోయె మధ్యముల్

కొండల కుక్కె నెమ్ముకలు ధ కొండలకుం బోడియ్యె నయ్యెడన్.

ఉ॥ కొండల చర్మముల్ చినిగెఁ ధ కొండల వర్మము శీర్ణమయ్యె వే

కొండల మేలు చీలె మఱి ధ కొండల దేహము లయ్యె బజ్జిగాఁ

గొండల మస్తముల్ చినిసెఁగొండల కాయము లయ్యె బజ్జిగాఁ

గొండల గాత్రముల్ మునిగెఁ ధ గ్రాత్రగ నొత్తిలి పాలు నెత్తుటన్.

సీ॥ కాలఁ గొండల రాచి కేలఁ గొండల దాచి, వాలుతోఁ గొండల వైచి వైచి
చూపులఁ గొండలఁదాపులఁ గొండల, రావులఁ గొండల వ్రాల్చి వ్రాల్చి

లాగి కొందఱఁబట్టిఁమేఁగి కొందఱఁ జాట్టి, సాగి కొందఱఁ గిట్టిఁచదిపి చదిపి
తరువులఁ గొందఱఁఁభరువులఁ గొందఱ, బరువుల గొందఱఁనుటిచి నుటిచి
తే॥ వాని యాయుధముల తోడఁవచ్చివచ్చి, వేర్చి యొకనిపై నొక్కనిఁప్రేసిప్రేసి
కఱచి విటిచి నులిమి జిక్కిఁచఱచి చెఱచి, తిరిగి పఱచి రాకాసులఁదివిరి చంపె.

ఉ॥ తాఁకినవారిఁ దాఁకుచునుఁదాసిన సోకుల మూఁక దాయుచుఁ
నూఁకిన వారి నూఁకుచును ఁ నూర్చిన వారలఁబట్టి నూర్చుచుఁ
దూఁకిన మీఁద దూఁకుచునుఁతూల్చిన దైత్యులఁ గొట్టి తూల్చుచుఁ.
గాఁక నెదుర్చు వారలను ఁ గాఁక నెదుర్చుచుఁ గూలఁద్రోయుచుఁ.

చ॥ మఱిఁగినఁ జంపు దాఁకినను ఁ మానక చంపుఁ దలంపఁ జంపుఁ గ
న్నుటిమిఁ జంపుఁ బైకెగుర ఁ నుప్పరమందును చంపుఁ బాఱినఁ
దొఱఁగినఁ జంపుఁ దూకొనిన ఁ తోడన చంపు వియత్సభంబునఁ
దఱిమిసఁ జంపుఁ దార్కొని యు ఁ దగ్ర మహాగ్రహ భీషణాకృత్.

చ॥ మెదడును క్రొవ్వు మాంసము స ఁ మిథర ర క్తముతోడఁ బంకమై
నదులుగఁ బాటి యెల్లెడఁ గ ఁ నంబడ లంకయె వాయుసూను బె
ట్టిదమగు పోటుచే నెత్ ఘ ఁ టింపఁగ ర క్తము బొట్టు బొట్టు మం
చదవద గ్రక్కుఁచున్నదన ఁ నయ్యె రణపిఠియే యఘోరమై. ౭౩౦

చ॥ కరములఁబట్టి వాలమునఁ ఁ గట్టి పదంబులఁ దన్ని నెవ్వడిఁ
దరువుల పైకి వ్రేయఁ బడి ఁ దైత్యులు గానుగ లోని యించు వై
ఘరిని నలంగి పాలవలెఁగాఱిన ర క్తము పాటి సంద్రమఁ
గరగను నించి చుట్టు నధి ఁ కంబుగఁ బొంగె నురాళి మోదిలఁ.

చ॥ అనురుల దేహముల్ వినర ఁ నంబరవీధిని పోయి శుక్లముల్
కొనరి చలించు మేడలును ఁ గోపురముల్ వర మండపంబులుఁ
వసుమతిఁ గూలఁజేసినవి ఁ వారణరాజములఁ నలంచె ర
క్తసులను మోఁదె గుఱ్ఱముల ఁ గాత్రములఁ ధరఁజేర్చె నజ్జగఁ.

ఉ॥ కొందఱ వారియిండ్లఁ బడఁ ఁ గూల్చెను వారల మేను దూదిగాఁ
గొందఱ వైచె వారి యెల ఁ కూసల వారి నరాజి త్రుంపగాఁ
గొందఱనిచ్చె భార్యలకుఁ ఁ గ్రొత్తగఁ బెండిలియైన వారికిఁ
గొందఱనిచ్చె దారుకులు ఁ గోరిన వారికి వారి తండ్రులఁ ౨౩౧

చ॥ అరుగులమీఁద నిండ్లపయి ఁ నంగడి వీధులయందు దొడ్లలో
దొరువులయందు వాడల చ ఁ తుష్కములఁ నడుత్రోవలందు సం
బరమున నూతులఁ దిగుడు ఁ బావులఁ బెద్ద జలాశయంబులఁ
శరనిధియందు నిండ్ల శవ ఁ సంచయ మా హనుమందు వైవఁగఁ.

ఉ॥ వాలి మరుత్సుతుం డొకఁడె ♦ వారక దైత్యులఁ గూల్చుచుండఁగాఁ
గాలుఁడు వాని కింకరులు ♦ కాభులు నొవ్వఁగ మోచు ప్రాణముల్
నేలను వాయు మేఘు రజ ♦ నీకర భాస్కర మండలంబులం
దోలిని నిండె వ్యోమచరు ♦ లోరికు నోర కొంచుగించుండఁగన్. ౭౩౬

తే॥ బవర మిట్లుసాగఁగ మతిభ్రష్టులైన, వారివైఖరి గోపించివారిదముల
భాతిఁబర్చిన రాక్షసవరుల నడుమ, మారుతసుతుండు మార్తండుమాడ్కినుండె.
తే॥ వ్యాపనముఘూర్ణ నంబురా-వంబునల్లఁగనముతోమీలఁబోఁకుం-తములు మెఱయు
కతనఁ గర్బురుల్ సంధంబుకరణినుండ, నడుమ మందరమట్లు వాసరుఁడు తిరిగె.
తే॥ దండఁజేరి చచ్చిన సోఁకుపిండు నడుమ, నమృతముంగొనివచ్చుచోనహలువెంట
నంట నడుమనుండిన వివాగాధినాథుఁ, బోలియుండె నభవ్య త్పుత్రుఁ డచట.

క॥ దనుజ నముదయము లిభముల, యనువున వర్తిల్లి నడువనాశఁడు తద్వా
రణ మస్తక మస్తిష్కం, బును గొను కేసరి కిశోరముఖ్యత నొప్పెన్. ౭౪౦

సీ॥ వైచుటచేతను ♦ వీచుటచేతను, కొట్టుటచేతను ♦ కోతచేతఁ
గ్రుచ్చుటచేతను ♦ వ్రచ్చుటచేతను, పొడుచుట కతమున ♦ విడుచుకతన
నఱుముట వలనను ♦ తఱుముట వలనను, తొలుచుటవలన మే ♦ లోలుచువలనఁ
జీల్చుటం జేసియు ♦ వ్రాల్చుటంజేసియుఁ, బట్టుకతమ్మున ♦ నెట్టుకతనఁ

తే॥ గలిగినట్టి హనుమ మేనిగాయములకుఁ, గొలతయిడరాదు లెక్కింపనలవికాదు
రాక్షసులుసేయు భీకరాఠరమమకంఠెఁ, బొగడు వేల్పుల రవములెఱిమిగులనెగడె.

తే॥ ఆయుధంబులు పెక్కుకోఁతైనవాని, వలనఁ గల్గిన పెనుగాయములును వేలు
పులునుతత్కాంతలునుచల్లుపుష్పములును, భేదమెనయనియనువున వెలయుచుండె.

క॥ తిరుగుటచే నెగయుటచే, సఱకుటచే దూఁకుకతవ ♦ ననురుఁ పొలివో
యిరిగాని హనుమ శ్రమలం, బెరసియుఁ జెమరువఁడు నూర్పువిడువఁడుపెలుచన్.

ఉ॥ రాక్షసరాజు పంపఁగ గఠరాదుల పోలికఁ బోరికేగు వా
రీక్షణ సేయుచుండ నశి ♦ యించుట గానము నిన్నదాక నా
దక్షులు చచ్చి స్వర్గము ము ♦ దంబునఁ జెందిరి కాని యొడ రా
నీక్షితి వారిఁబోలు మగ ♦ లెవ్వరు కల్లరు కల్లరారయన్. ౭౪౪

మ॥ అనికిఁ వచ్చినవార లీల్గుట వనా ♦ ధృత్యుర్ పరీక్షించి ముం
దునకుం జంకెనకాళ్లు వెన్నకు దడం ♦ ద్రోవంగ నీడ్లంగఁ గ్ర
న్నన రక్షకుణపాళిఁ ద్రొక్కికొనుచున్ ♦ జన్దించి దైత్యేశ్వరుం
గని భీతిం బలుకాడకే వణకునన్ ♦ గైసన్నతోఁ డెల్పఁగన్. ౭౪౫

శా॥ వారల్ పొందిన భీతియే తనకుండె ♦ లృక్ సర్వవృత్తాంతమున్
ఘోరప్రక్షణుడై కనుంగవల న ♦ గ్నుల్ గ్రక్క దైత్యేంద్రుఁ డా

పోరం గింకరవర్గముల్ మడిసెనా? ♦ పోరాటమున్ మానెనా?

పాఱంజొచ్చెన? యేమి యయ్యె? ననుచుంబ్రబింప నవ్వారలున్. ౭౪౬
తే॥ వారు బెగ్గిలి పాఱిసఁవారుగారు, ప్లవగ మని యలక్ష్మంబున ♦ వదలలేదు
తెలిసి కల్ల సాక్ష్యంబిచ్చుఁములుచకొలము, మాడ్కిఁ గోతిచే వారలుమాడిరనుడు.

మ॥ తనయాజ్ఞన్ దరిఁజేరి సేవ లను వొం ♦ దం జేయు దిక్పాలురం
గని లజ్జించుచు రావణుండు వన ర ♦ క్షూదక్షులం గాంచి కూ
రిన చందం బిది యంచెఱుంగక విచా ♦ రింపంగఁ బ్రాల్పాలి నో
రను వెల్వడ్డదియెల్లఁ బ్రేలేదరె దుఁధాత్మలై ముంగలన్. ౭౪౭
తే॥ అనుడు వా రడలున సేమియనఁగలేక, వడఁకుచు న్నిల్వ కోఁతి యిఁపగిదిచేతఁ
మీరు విన్నదా? కన్నదా? నీరునమల, కంతయును దెల్పఁగోరెదఁపనఁగ వారు.

ఉ॥ ప్రక్క కొదిగి నిల్చి భయ ♦ భావమునం దనువుల్ కుదించి సేఁ
డక్కట! సేమిపెప్ప దను ♦ జాధిప! కోఁతియొకండె కింకరుల్
క్రిక్కనకుండఁ జాన నొక ♦ వృక్షముకై కొని తిప్పి తిప్పి య
మృక్క! సమస్తముం జదిపియచ్చట నున్నది పాఱ దెయ్యడన్. ౭౪౮

—: జంబుమాలి వధ పటలము :—

మ॥ వనపాలోక్త విధానము న్వినిన దే ♦ వద్దేమి కోపించి క్ర
న్నన బిట్టూర్చుచు జంబుమాలిఁ గని పై ♦ న్యక్షేణితో నేగి కో
తిని గర్వం బడఁగించి పట్టుకొని వే ♦ తెమ్మిట్లు నామ్రోలకున్
ఘనమోదంబును నాకఁ గూర్పు మిది నీ ♦ కార్యంబనన్ దైత్యుడున్

ఆ॥ మ్రొక్కి లెక్కలేనిఁమూఁకలో నన్ను నీ, పనికిఁ దేర్చిపంపుఁ భాగ్యమొదవె
ధన్యుడై తి ననుచుఁదైత్యుకోపంబెరూ, పొం దెననఁగ సేగఁయుద్ధమునకు

మ॥ తనపై న్యంబులతోడఁ బంక్తిముఖుఁ డొం ♦ దం బంపు పైన్యంబుతో
జనకుండంపిన సేనతోడను సుహృ ♦ త్రైన్యంబుతో నేగి సేఁ
డని సేయంగల భాగ్యమబ్బె నను న ♦ త్యానందవృత్తిం బ్రహ
స్తుని పుత్రుండగు జంబుమాలి నడచెన్దోహటు లగ్గింపఁగన్ ౭౪౯

సీ॥ పిడుగుల మొగుఁతులఁబెనచి ప్రాణమువోసి, నిలిపెనా నొప్పు నఁసేకపములు
ఉఱుములు మెఱుములుఁనొక్కటిగాఁ జేయఁ, బరఁగిన వననొప్పుఁనరదములును
గాలిని నాలుగుఁకాళ్లుగా నొనరించి, ధరనిల్పె నన నొప్పుఁహరి చయములు
వజ్రంబు నినుము హృద్వపువులు గాఁగొని, క్రాలిన వననొప్పుఁకాల్పములు
తే॥ గుహలనుండి పులులు వచ్చుఁకోపుదోప, ఖడ్గ శర శరానన తూటఁఁఘనఁగదాది
సాధనంబులు మెఱయంగఁజంబుమాలి, పైన్యములు సాగె మేదిసిఁచక్రమదర.

తే॥ చిటుకటారు లీటియలును సిడము లంబు, దంబు నొరయంగనైన రంధ్రములనుండి
కాటు జలములు రజముతోఁగలిసిప్రవాము, లందుగాఱుర క్తంబునానతిశయిల్లె.

తే॥ నేమిరవములు శంఖధ్వజనియుఁ దురంగ, హేషణములు వివిధ వాద్యఃపూషణములు
కింకిణుల విండ్లరుతులు ఘోంకృతులు మిగులఁ, గలిసివేల్పుల పలుకులఁగలఁతపటిచె.

తే॥ కనకమయమైనలంకానగరము ప్రిదిలి, యెగురు ధూళిపైఁబడఁ గొండఁలెల్ల స్వర్ణ
గిరిని పోలెను తక్కిన ధురవరములు, నాక లోకంబు బోలి వి ధానామొందె

తే॥ రక్కసులసేనఁ బదివేలఁరథములుండె, వాని కినుమడియై యుండఁవారణములు
వానికిమృడియై యొప్పెఁవారువములు, వానికిబృడి యయ్యె గాఁబ్బలములెన్న.

ఉ॥ అందఱు నాటి తేజిన మ ధాహవ యోధులు మాయలందు పే

రందినవారు నేత్రముల ధామదు మహోగ్రత చూపువారు చే

వం దనరారువారు తత ధామములం గవచంబు దాల్చినా

రెందును నాటిలేని విజ ధేందరఁ జేకొనినారు నిచ్చులఁ. ౭౫౯

తే॥ వారణారోహణక్రియా ధామధితు లస్త్ర, శస్త్రవిద్యాప్రవీణులు ధామతురమతులు
పూవానిర్వాణచతురులుఁసాహసులును, నిర్భయవంశ్యులు తరణిసంన్నిధులువారు

తే॥ రథగజాధిరోహకులశిరంబులవయి, నెగిరిపోవు మనోవేగఁమెనయువార

లాశ్వికులు వారిగుట్టమ్ములట్టివయగు, వివిధగతుల నెఱింగినఁజవనహరులు. ౭౬౦

చ॥ అరయఁగ జంబుమాలి చతురంగబలంబులు చుట్టిరాఁగ ని

ర్జరులు భయంపడిం గనులు ధామద్ర మిడుంగులు లట్లు వెల్లఁ బె

న్నరదము మీఁదఁ గొండవలె ధామతఁడు గ్రాలఁగఁ గంకటంబు పే

రురమునఁ గారుచిచ్చవలె ధామజ్వలమై వెలయఁ వెసం జనెఁ. ౭౬౧

చ॥ రణమొనరింప రక్కసులు ధామగోళి యేలొళి తామసంబు ప

ట్టణమున నున్న వీరుల క ధామక నశించెనొ యింతకం చవా

రణగతి మారుతాత్మజుడఁ క్రన్న నశోక వన ప్రధాన తో

రణ ముఖసీమ దానవుల ధామక బ్రతీక్షణ సేయఁగఁ జనెఁ. ౭౬౨

చ॥ స్ఫటిక శిలా హిర్యణయ వి ధామసుర సౌధ విశేషకాంతి చీఁ

కటులఁ జెదర్పఁగఁ జకచ ధామక గల రత్న మయాభి జాలకం

బటనట వన్నెచిన్నె లెన ధామరంగ మారుతి యందుఁ దోఁచె జా

క్కటమగు వేవెలుంగు నడు కంధిని భాసిలఁ దోచు రీతిగఁ. ౭౬౩

చ॥ పిడుగులతోడ మేఘములు ధామలంగ సంగ్రము కొందరింప ము

ప్పడరిన దంచు పర్వత గు ధామతర సీమల సర్పముల్ విసం

బెడలఁగఁ గ్రక్క రక్కసు ల ధామభయంబు భంజం వేల్పు పిం

డడలఁగ నాంజనేయుడు మ ధామవముం బోనరించె నయ్యెడఁ. ౭౬౪

తే॥ దిగ్గజములు విశ్రాంతిఁ బొందెను జముండు, దద్దటిల్లె ఋక్షంబులుఁధరణిరాలె
బర్వతంబులు భూమియుఁబ్రద్దలయ్యె, నలఁగెఁ గడలియు హనుమ బాహుప్పలింప.

తే॥ అంతదైత్యులు కదలి పెల్లార్చి పీన్లు, పెంటలును రక్తవాహినుఁ పరిఁగివారి
నాఁక పెట్టుటవలన నాహనుమఁజేర, ననువుదోచక మిక్కిలియడిచిపడిరి. ౭౬౭

తే॥ జంబుమాలి సైన్యము విభజనముచేసి, రెండుప్రక్కలఁబంపి యాదండ తాను
రథికుడై దాయ హనుమ వాఁరలనుగాంచి, సంతసింపఁ బూరించె భుజంబులంత

చ॥ అమలిన దీప్త దీపశిఖియందమునొంది వెలుంగు నూర్ధ్వపుం
డ్రముగల ఫాలమే మొదటి యాఁబరాజు నఖరాజు నిట్ట రో
మములు చెలంగు బాహువులఁమధ్యమసేనగ వాలు వెన్నెసై
న్యముగఁ బొసంగఁ బావనియుఁనాయితమయ్యె రణంబునేయఁగఁ.

ఉ॥ కాహళముఁ చెలంగ నెన యకంబుగ వాద్య విరావమొప్ప మా
యాహవ దోహతుఁ బహు వి యధాయుధ వర్ణము నాంజనేయుపై
నోహరి సాహర్ణి వయిచి యరుద్ధతి నాతఁడు చూచి లోక వి
ద్రోహులు కుండఁ దూలె నొక యదోరణిగంబముతోడ నన్నిటిక.

ఉ॥ దోరణిగంబముఁ సమర యదోహతుడై కొని తాను దిగ్బల
పోరుట గానలేక వెఱఁ యబొందుచు గుంపులు గూడుచు విడం
బాటుచు దాటుచు మరలి యెక్కినుచు దిరుగాడు విద్విష
దీర్వులఁ గాలనద్యమున యిందులుగాఁ జనునట్లు మోడుచు. ౭౭౦

తే॥ ఏయునవి క్రుమ్మనవి యగుఁనాయుధముల, నెడమచేత నలంచుచుఁగుడికరమున
పోరు సాగింప సంజనీపుత్రకుండు, దొరలె రథములు గజములుతురగములును

తే॥ మోడుదిన్నె యేనుంగులుఁమోడుదిన్నె, ములనుదంతములనుతోడఁములనుచెవులఁ
గాల్గ మద జలంబులను ఘోరకారములను, కినుకలెల్లను పోఁగొట్టుకొనియె నపుడు

తే॥ ఏరు లెక్కివచ్చిన రథవిత్తి నొగలు, ప్రక్కలును శిఖరములు చక్రములు కింకి
ణులునుధ్వజములు వారువములునునలఁగి, మహినిచెదరిపడియె హనుమంతుచేత.

ఉ॥ కొన్నిటి కుత్తుకల్ దెగియె యొన్నిటి పొట్టులు (ప్రేవులు
యొన్నిటి కీఁగెఁ గొన్నిటి య యకంఠవేగము క్రుంగెఁ గాల్గు వో
యొన్నిటి ముచ్చలే విడిగెఁ యొన్నిటి యెమ్మలు ప్రసై నుగ్గుగా
యొన్ని నశించెఁ గొన్నివడెఁ యొన్ని యడంగెఁ దురంగబృందముఁ

ఉ॥ కొందఱు వివ్వాలించుచును యొందఱు కుందుచుఁ గొందఱు తేడ్పుచుం
యొందఱు దిగ్భ్రమంగొనుచు యొందఱు పోరుచుఁ గొందఱు తార్పుచుం
యొందఱు పాటుచుం బొరలి యపులు గూలుచు జచ్చుచుండఁగా
యొందఱు దవ్వునుండి కని యొంకుచుఁ బాటిరి తిగ్గిచూచుచు ౭౭౬

ఆ॥ కరులచేతఁ గరుల ♦ హరులచే హరులను, కాల్బలములతోడఁ ♦ గాల్బలముల
స్యందనములతోడ ♦ స్యందనములఁ గూల్పెఁ, గదనమందు హనును ♦ కసిమనంగి.

ఆ॥ కాళ్లు తలలు తునిఁగెఁ♦గంధరంబులు తెగె, భుజము లూడిపడియె♦బురదయయ్యె
మెదడు నెత్తు రురలి♦నుదగజావళులందు, మునుక వేసి యల్లె♦మునిగిపోయె.

తే॥ దనుజవరులను వక్రదం♦తములతోడఁ, గరులతో విండ్లతోడ ఖ♦ద్గములతోడఁ
గడిమితో గర్జనలతోడఁ♦గజకుతోడ, నలఁగఁద్రొక్కిచంపెను మరు♦న్నందనండు.

చ॥ మిడుఁగులు ముందుగాఁ జెదరి ♦ మేఁగ జరించెడు వాయుపుత్తుఁ డా

సిడములచెంత వేనుఁగులఁ ♦ చెంత రథంబులచెంత గుట్టపుం

దడములచెంత బద్ధ సము ♦ దాయముచెంత మతేడఁ జూడ న

క్కడఁ గనవచ్చె నచ్చెరువు ♦ గాఁ గనువారల కుగ్రవేగుడై. ౭౮౦

శే॥ కరుల తలలపై వీరవ♦క్షములమీఁద, వారువముల వీఁపులపయిఁ ♦ దేరులపము

విలయకాలాశనియొ నాఁగ♦వెలసి దుమికె, హనుమ నజ్ఞనజ్ఞగ నవి♦నవసిపోవ.

మ॥ జగతిన్ నిశ్చలరీతి వర్తిలు నృపా ♦ జ్ఞాచక్రముం బోలె ము

జ్జగముర్ పొంపిరివోవు నజ్జనుల వి ♦ జ్ఞానప్రభంబోలె బా

డిగఁకున్ దేహము నొప్పగించు ధనచే ♦ టీ చి త్తముం బోలె నా

శుగపుత్తుం డెటఁ జూడఁ దానయయి సం ♦ శోభిల్లె రంగస్థలిన్. ౭౮౧

మ॥ భగవద్భక్తులు నర్పదా హరిని సం ♦ భావించి సారూప్య మొ

ప్పుగ సాధించెదరన్న యర్థమును సం ♦ పూర్ణంబుగాఁ జూపుచున్

గగనంబందున ధాత్రియందునను ది ♦ గ్భాగంబులన్ ముందరన్

దగ డెందంబునఁ గానిపించెను మరు ♦ త్సంజాతుఁ డయ్యెయెడన్. ౭౮౨

మ॥ ధ్వజరాజద్రథసంక్తి రధ్యములతో ♦ దాచేత మత్తద్విప

ప్రజమున్ వేటొకచేత గుట్టముల ను ♦ గ్రక్రోధులై పోరు పు

ణ్యజనాళిం బద సంప్రభాతముల భ ♦ గ్న ధ్వంసముల్ చేసి య

క్కజుడై పేర్చె యుగాంతకాల లయరే ♦ ఖం బొల్పు రుద్రుండన్.

తే॥ చక్రఖడ్గతోమర పర ♦ శ్వధరథాశ్వ, గజ లనచ్చత కేతన ♦ కాండమెల్లఁ

గుప్పలై కూలి నెత్తుటఁ ♦ దెప్పదేలె, పూచి విలసిల్లు పెను జల ♦ పూరమట్లు

తే॥ దొరకు నాయుధములఁ గొనితొడరియేయఁ, దెగిన తలలును కొండలఁ♦బగులుతలలు

నెగురుతలలు నొండుంటికిఁ♦దగులు తలలు, తటపటాయించె సంగర♦స్థలమునందు.

తే॥ జమునికరణి విజృంభించి ♦జంబుమాలి, కపితసేంహంబు కగిఘటం♦గూల్చిత్రోయ

మిగిలియున్న యూధపముట్లు♦మెఱసి తేనె, వంటి కన్నుల నిప్పుకల్♦వజులదాఁకె

ఉ॥ వీనుఁగు లడ్డదిడ్డముగఁ ♦ బెంటగఁ గూలిన సంగరస్థలిన్

జానుగ స్యందనం బరుగఁ ♦ జాలని తీరు నెఱింగి వేఱుగాఁ

- బో నడలేక యుండియును ♦ పోరునకుం ద్వరసేసె బాప మా
దానవపీరు దుస్థితి వి ♦ ధంబది యొప్పెను శోచనీయమై ౨౮౮
- ఉ॥ పూచిన కింకుకాకృతిని ♦ పొల్చిన పావని జంబుమాలితోఁ
జూచిన న్యందన మొక్కటి ♦ సొమ్ముగ నాయుధ మొక్కటయ్యె నిక
గాచుట కేగుదెంచిన ని ♦ కాయముఁ గావక యొంటివైతి ని
న్నేచుట నీతిగాదు మతి ♦ యేగుము వీడద నన్న దైత్యుడు ౨౮౯
- శా॥ కారుణ్యమృతమూర్తి వీ వదియు ని ♦ క్కంబిష్ఠ నాపైని దై
వాటం జూపితి మేలుమేలు భళి యె ♦ వ్యాడంచు నన్నెంచితో
పోరాటంబున కేను జంకుదునె పో ♦ పొమ్మంచు దర్శించుచుక
గ్రూరాస్త్రంబులు పెక్కులేసి యొడలం గ్రుచ్చెం గ్రుధామగ్నుడై. ౨౯౦
- ఉ॥ మాగుతి జంబుమాలిఁ గని ♦ మాయనె యాయుధహీనుతోడ వే
పోర వలంతి వాదనుచుఁ ♦ బూనిన దోరణ గుంజఁ ద్రిప్పి దే
వారి శరంబులక జల క ♦ కావలి వాయువు దూల్చు లీలఁ బెం
దూరమునం బడంగ వడిఁ దూల్చి హరింపఁగ హేడు హంకృతిక ౨౯౧
- చ॥ అదలించి తేరు వాయునుతు ♦ నండకుఁ దోలఁగఁ దెచ్చలేను నం
గదగొని కిన్క వాయుజుని ♦ కాయము మొత్తము నొవ్వఁ గర్కశ
ప్రదరములేసి చేతఁ బొల ♦ పంబగు దోరణగుంజ తున్కలై
చెదరఁగఁ గొట్టి యార్చెఁ గపి ♦ శేఖరుఁ డంతట కేగి యుద్ధృతిక ౨౯౨
- ఉ॥ లెక్కకుమీటి పైఁబడు శి ♦ లీముఖముల్ గణియింపకోర్చి పే
రుక్కున నానితేరివయి ♦ కుగ్రతరాకృతి నుద్గమించి ని
ల్లక్కనుతోడ లాగి గన ♦ యమ్మునఁ గొంతు దగిల్చి నెత్తురుల్
గ్రక్కుచుఁ గూలి చావఁగ న ♦ రాలున నీడ్చెను దోర్బలంబునక ౨౯౩
- ఉ॥ ఆవలఁ దోనుంకి దిగి ♦ యారథముక రథచోదకుం దుగం
గావళి నుగ్గునూచముగఁ ♦ గాళ్లనుద్రొక్కి విదిర్చి తోరణ
స్థావరగుంధ మెక్కెను న ♦ దాగతి పుత్రుడు తీటువృత్తముక
గావలివాండ్రు కాంచి కలఁ ♦ కం జని రుతయుఁ డెల్ప తేనికీక. ౨౯౪
- చ॥ పరుగున శోక విహ్వలత ♦ వచ్చి నువారములందు చూచు న
త్తురులు భర్తృదేహముల ♦ దారుణరీతిగ నీడ్చుకొంచు నె
త్తురు వజ్రదత్ రహింపఁగని ♦ దుఃఖము చెందిరి లంకయెల్ల గు
ర్భరమగు నాలగోడుగను ♦ బాలురగోడుగ నయ్యె నయ్యోడక ౨౯౫
- ఉ॥ ఏగిన కావలిండు దను ♦ కేంద్రుని నన్నిధిఁజేరి తెల్పఁగా
వీఁగుచు వెక్కనంపడుచు ♦ వెక్కుచునుండఁగ భీతియేల? మీ

లేగతి గాంచినారో? యన ♦ నిట్లని పల్కిని జంకి వారు సే
వా! గతియించి రెల్ల రొక ♦ వానరుచే మన జంబుమాలితో. ౭౯-౬
ఉ॥ ఆపలు కాలకించి దను ♦ జాధిపుఁ డుల్లము మండఁ గన్నులన్
దేవకు రక్షబిందువులు ♦ దీర్ఘత రాలఁగ నిట్టలయ్యెనే
నాపని? సేనవచ్చి జత ♦ నంబునఁ బట్టెదఁ గోఁతినన్న సే
నావతు లేవు రిట్లనిరి ♦ నాయకు కోపము నుంత శాంతిలన్. ౭౯-౭

౧౦. సేనాపతి పంచక వధ పటలము. (౬౭)

సీ॥ సార్వభౌమా! సీవు ♦ సాలీఁడులం దిని, మనుకోతితో బోరఁజనెదవేని
వర్షహీనతచేత ♦ వనటిన నెలయేళ్లఁ, గల పర్వతంబుల ♦ కరణి నున్న
దిక్కరుల్ క్రమ్మఱఁ ♦ దివిగి సాగరదాన, నీధువు లొప్పురఁజెలఁగకున్నె?
ఉరుజవ నత్తువొడు ♦ గరుడుఁ డుద్ధతి మన, కములపై నేగెడు ♦ కరణిగాదె?
తే॥ అల్ప వానరుపై నీవఁయరిగినంత, నీభుజబలంబుఁ జింతించి ♦ నిసియుఁ బలుఁ
గొదుకు తారాద్రి తనదు సంకోచవృత్తి, మాని యెప్పుడీ సంతతి ♦ నూనకున్నె?
సీ॥ ఈవ యాకోఁతిపై ♦ నేగితివేని ని, న్నెదిరించి ఫలమేమి ♦ యొదవకుండ
నీపేరు వినుటకు ♦ నోక భీతిల్లి, పాటు త్రిమూర్తులఁపదనములకు
మందహాస రుచులుఁకందభింపవె? దీన, ఫలము నుంతేనియుఁ ♦ గలదెనెకు?
నదిగాక నీ వన ♦ హాయఁడవైతంచుఁ, బరులు శలఁవఁ దగ్గఁపని యదేల?
తే॥ మున్ను కొందఱఁ బిఱికిఁమోఱకులనుఁగిష్ట డుచితంబుఁ బొటించి, యెలమినించి
మమ్ము పంపుమా యనుచు సఁమస్కరింప, లెస్సయని నమ్మితింజె నిఁలింపవైరి
తే॥ అఖిల జగముల కాధిపత్యము వహించి, నంత సంతసమంది సేనాధిపతులు
వలసినంత బలముగొనిఁబవరమునకు, నేఁకిరినవారు రండనిఁయెఱుక పలుప.
తే॥ సంద్రమంబలెఁ దెరలెనుఁసైన్యనమితి, మొగులులంబలెదుందుభుల్ ♦ మోఁగెఁ
బెలుచ

కారుమబ్బుల మెఱపులఁకరణిమీఱసె, ననురల కరంబులందలిఁరూఁయుధములు
తే॥ గగనముం దాఁకు పొడవై సఁకాళ్లుగలవి, నింగి వాఁక యలలఁగోలెఁనెగడునవియు
నైనతెక్కెముల్ చచ్చినఁయనురక్తిర్లు, లక్లు గాలికిఁ దటపటఁలాడుచుండె.
తే॥ పనేడి గండపెండరములుఁబాఁపూర్ణ, తూణ కవచాదుల ధరించిఁగాణనొప్పి
యరదములకు గుఱాలకుఁహస్తముటకు, స్వేచ్ఛకొలఁది వేడుకగఁ గైఁసేసినారు.
ఉ॥ ఏఱులఁజేసె మార్గము మఁదేభ గళన్యదధార లేఱులన్
దేరులు త్రొక్కి దమ్ముగను ♦ తీర్చె దురంగ ఖర ప్రహుతముల్

మాటిచె దుక్కిగా మరల ♦ మావుల చొంగలు చేసె రొచ్చుగాఁ
 దోరము క్రింది వారల గ ♦ తుల్ వివిధంబులు భూతలంబునక. ౧౦౮
 తే॥ స్వందనధ్వని హరుల హేమలును కరుల, ఘోంకృతులు తూర్వవాదన ♦ భాంకృతులును
 సహనాదమ్ములొక్కటై ♦ చేరియెనఁగి, కడలిఘోషంబుకంటెముమ్మడుఁగుమీఁ
 క॥ ఏఁబదివేల రథంబులు, నేఁబదివే లిభచయంబు ♦ నిమ్మడి లేజర్
 ధీబలయుతమై లక్షకుఁ, బైఁబడిన పదాతిసేన ♦ బయల్ వెడలె ౧౦౯
 సీ॥ సేనాపతులు చీరఁ ♦ జెచ్చెరరాఁ ద్రోవ, లేక క్రిక్కిరిసిన ♦ మూఁతయందు
 కైదువు లొఱసెడు ♦ కతన వెల్పడిన యిం, గలములు మొగుభులఁ ♦ గాల్పుచుండ
 మదగజ ఘంటికా ♦ మాద్యద్విరావంబు, పిడుగుల కంటెను ♦ భీతిఁగొలుప
 నిప్పులవలె నున్న ♦ సేత్రముల్ భూషామ, బులు మబ్బువిడు రవి ♦ చెలువుదోప
 తే॥ మద మతంగజంబులపయి ♦ మావులపయి, నరదమలపయి వెడలు వీ ♦ రాఁగిఁగాంచి
 చెలులు లోహభిసారంబు ♦ నేయవచ్చి, పతులఁ గనుఁగొని యుల్లముల్ ♦ పల్లటిలఁగ.
 చ॥ వెడలిన వార లొక్కరును ♦ వెన్నకురారు స్వవంగవీర్యమో
 బెడిదము పోవకుండనుడు ♦ వీరు లుపేక్షయొనర్ప జెల్వలు
 బడిబడిపోయి కీశునకె ♦ ప్రాణము నిత్రము భర్తృయోగ మె
 య్యెడలను వీడకుండు నని ♦ యేగిరి కొండలు కొండలంబునక
 సీ॥ కాలమేఘముకంటె ఘన దేహములవారు, పంచభూతంబులే ♦ యంచితముగ
 రూపుగొన్నవి యన ♦ రూఢి కెక్కినవారు, మహిత సైన్యాంబుధి ♦ మధ్యగతులు
 పంచ సేనాపతుల్ ♦ భాస్వద్రథము లెక్కి, పంచ భాస్వరులు నాఁ ♦ బరిధవిల్లి
 పంచేంద్రియంబుల ♦ పగిది నెల్లర కుప, ద్రవము లెల్లప్పుడుఁ ♦ దడవువారు
 తే॥ వజ్రవజ్రము వరుణుని ♦ పాశము యమ, దండమును వ్యర్థపఱచు దో ♦ ర్నడులెదుట
 మొనసి పెక్కు వాద్యంబులు ♦ మ్రోఁగుచుండ, నారి మొరయించుచుబయలు ♦ దేటివారు
 తే॥ తారకుని కూల్చినట్టి కు ♦ మారునెక్కి, రింత యీఁతలతోడ వి ♦ రించియంచ
 తెక్కులను పేనినట్టి నూ ♦ త్రికల వీర, పట్టములను ఫాలంబులఁ ♦ గట్టినారు.
 తే॥ రావణుని వక్షముం దాఁకి ప్రస్థిపడిన, దిక్కురుల రదనములఁ జి ♦ త్రింపఁబడిన
 కుండలములు గలారు ది ♦ క్కుంభివదన, పట్టములనె నొనల్లకుఁ ♦ గట్టినారు. ౧౧౦
 తే॥ నవనిధీశుని లంకాధి ♦ నాయకుండు, గెలిచి యలకాపురము కొల్ల ♦ గొలుపునాడు
 తేర్చిమూట గట్టుకొనిన ♦ దివ్యభూష, ణములఁ దాల్చి వెలుంగు నఁ ♦ గముల వారు
 తే॥ అమరవిభుఁ డోడిపాట వె ♦ న్నంటి తఱిమి, వెల్లచొదంతి వాలంబు ♦ వెనుకీడ్చి
 పట్టి జాణవయేని వే ♦ పాటుచును, నిలువఁబెట్టిన ఘన భుజి ♦ బలులువారు.
 తే॥ బ్రహ్మయాజ్ఞ చే సమవర్తి ♦ ప్రాణములను, గొనుచు భవదాజ్ఞ దాఁటి నాఁ ♦ డనుచులంక
 జనులుపల్క విభునియాజ్ఞ శ్రమనుఁబట్టి, కట్టి బంది నుంచిన పరా ♦ క్రములవారు.

తే॥ కరువలంగేరు పీసపక్షములవారు, ఉదధియలల హాసించు బాహువులవారు
జముని మించి తత్కార్యంబుజరపువారు, కొలిమిసిప్పులవంటి కంన్నులుగలారు.

మ॥ విలయోత్పాతముగాఁగ బాడబము పృథ్వీభాగముగ గప్పినన్
బలువాతోద్ధతి ఘోరమై పరవినన్ ధారాసు లుప్పొంగినన్
జలద్రోణి భువిం గలంప నడగన్ సత్త్వంబుచే వానియ
గ్గలికన్ మాన్సి సమర్థులున్ శ్లఘగుణ క్లాంతి వృథాదూరులున్. ౧౧౬

తే॥ వెడలితోరణంబునుసమీపించిచుట్టి, వాహినులవ్రాహ్మణముగ నిల్చిపతులునిలువ
వారి పనులను కనుల నేపారఁగాంచి, హనుమ యొకసారి గర్జించెననురు లడల.

తే॥ దళమొ యధికంబు మొనగాండ్రబలమొ పెచ్చు, పావనియొ యొంటియయ్యె నే
పగిది ముగియు

సనుచు నిండ్రాదిదేవతలకానమున, జంకుకొంకును పొంది రాసమయమందు.

తే॥ వచ్చిరక్కనులు జమువాతఁబడఁగ, ననుచు మారుతి చుట్టు సైన్యములఁగాంచి
తనభుజంబులఁగని మదిపనజనేత్రుఁ, గొని మహాత్మాహమున వేచిఁకొప్పరించె.

తే॥ కోఁతియొక్కటి జరిగినఘోరసమర, మందు జయమంది వేలుపులొందుకీర్తి
గ్రుంగఁజేసిన రాకాసికూటువలన, డంచెనే యని కుంబె నక్తంచరాళి.

తే॥ నందనమునుండి తెచ్చివనంబునందు, రావణుండు నాటించు తోరణముమీఁదఁ
గౌశుకంబునఁబెరిఁగెనుఁగగనమంట, భువనభీకరుఁడై వాయుపుత్రుఁడవుడు. ౧౨౦

తే॥ వర్ధిలిన మారుతిని కనిభ్రమమునొంది, విమత్తులై బామల్ ముడ్డివైచివిండ్లువంచి
నిశిత నారాచముల నాంజనేయు మీఁదఁ, బరపి రయ్యెడ శంఖరావంబుప్రబల.

తే॥ తక్కురక్కను లగ్నులుగ్రక్కవాఁడి, కైదువులనేసి రవి కపికాయ మంటి
దురదవోవ గీజినగతిదొరయ హనుమ, కొంతసేపు కనుల్ మూసికొనియొసైచి

తే॥ మఱియుఁగొట్టవచ్చినయంతఃమారుతియను, తక్కువారలుపోరరాఁదరుణమొనఁగి
యెదుటివారలవడిమడియింపఁదలంచి, యందుగలయుక్కుకంబంబునందికొనియె.

తే॥ కంబమును గొని వైచినకైదువులను, వీరులను వారువంబులవారణముల
రథచయంబుల బలుదుమాఁరంబు రేఁగఁ, జతుకఁగొట్టి క్షణంబునఁజెలఁగియార్చె

తే॥ రథసమూహంబువిడిచిచక్రములఁగొంచు, దంతులఁజదిపివానిదంతములఁగొనుచు
ససురులం జంపి వారి కఠాసులఁగొని, చీల్చె నశ్వచయంబు నాశ్వకులతోడ.

తే॥ రెండుపెద్ద తేర్థం రెండుచేతుల నెత్తి, రెండు కరులు చదిసి ప్రీలవైచె
రెండు కరులనెత్తి రెండు గుఱ్ఱంబుల, నలఁగఁగొట్టె వీరనాద మొనర ౧౨౭

ఆ॥ పెద్దకొండ యొండుపెకలించి కొని వేయి, పొడవుతేరు లడఁగఁబూడ్చివైచె
బెద్ద సాల మొండుపెకలిందికొని వేయి, నాగసముదయంబునలియఁ గొట్టె.

తే॥ ద్విపములం దన్ని తేకులఁదిరుగవైచి, తేజుల నలంచి పిడుగులఁయోజ దుమికి
వీరవరుల శిరంబులుఁవీఁపు లగల, నలఁచి పొడిచి అక్కి కఱచిఁపాలియఁ జేసె.

తే॥ వేగముగఁ బాటు రథముల ఁ నాగములను, వింటికిని దిగంతములకుఁవిసరివై చె
స్వారిగుఱ్ఱులును వానిఁపైని మగల, బలిమి నొక్కటిగాఁజేసిఁనులిమివై చె.

చ॥ ఎగురఁగ వైవఁబడ్డ ద్వీరఁదేంద్రము లంబుధిలోనఁ గూలుచున్
దగఁ దెలుచాపతో మునిఁగిఁతాటు కలంబుల భంగిఁ దోఁచె న
ల్లైగనిన న్యందనావళులు ఁ హేమమణి ప్రభ లుల్లసిల్ల నం
దగపడె నప్పుడే పొడము ఁ నంబుజమిత్రు రథంబు కై వడిన్. ౮౩౧

ఉ॥ మారుతి మింటికిన్ వినరు ఁ మాపులు రక్తము గ్రక్కఁచున్ మహా
వారిధిఁగూలి పన్నా విడు ఁ బాడబ సంఘముఁబోలె వాలుతోఁ
దీరుగ దిద్దిరం దిరుగఁద్రిప్పుచు వైవఁగఁ బడ్డ రక్కసుల్
కోరికఁ ద్రిప్పఁబడ్డ తోఁగొండక్రియం దిరుగాడి రంబుధిన్. ౮౩౨

తే॥ వడిగఁబాటిన రక్తిఁవాహతతులు, హనుమ విసరివైచిన ద్వీర ఁ దాదికములు
కడలిఁ ఒడుటకు మున్ను గాఁగడచిచేరె, గొప్పధ్వనితోడఁ బంతంబుఁగోరినట్లు.

సీ॥ ఘనతోరణ ద్వారఁమున కిరుపక్కల, నెలరేకవంటి కోఁటలను గుహలఁ
బోలు నోభులు రక్తఁమును నిప్పులను గ్రక్కు, జంకెన చూపులఁచక్షువులును
బొమముడి వీడనిఁమొగములు పెదవులఁ, గొఱుకుచు నున్నట్టికఱకు పండ్లు
గల రక్కసుల పినుఁగులు గగనంబును, దాఁకు కొండలమాడ్కిఁవీరకఁ బెరిగి

తే॥ చూచు వారల చూపులుఁనురిగిపోవఁ, గాంచువారల మనసులుఁకరఁగిపోవ
మకర తోరణ ద్వారమ్ముఁమఱుఁగుపడఁగ, నిండిపోయె బెటలు గనిఁబెండుపడఁగ

చ॥ తరువులు కంబముల్ గిరులు ఁ దండిగ నుండఁగ దండపాణియుం
దరుణము వేచి పాళియయి ఁ దండనె యుండఁగఁ గోపమూర్ఖులై
దురమునకు న్నిశాచరులు ఁ దూఁకుచు నుండఁగ దుస్సహంపు దు
ర్గ్రణముగాక పల్కు మఱు ఁ మాటయు వేటొకరుండు గల్గునే? ౮౩౩

క॥ భవునకు శూలముకై వడిఁ, బవనసుతునిచేతి కొక్కఁపరిఘము దొరకన్
దవిలి కసిమనఁగి దానవ, నివహముఁ బరిమార్చె నొక్కఁనిముసములోన్.

క॥ సేనాపతి పంచక సే, నా నివహంబట్ల సమసి ఁ నం దెలిసిన లం
కా నగరమెల్ల గగ్గోఁ, లూనఁగఁ దళిపతులు కినిసి ఁ యుల్లము నోవ్వన్.

చ॥ శివములఁ ద్రోచికొంచు జన ఁ నాగిన నెత్తుటిలోనఁ జక్రముల్
దవిలి నిదానమై చను ర ఁ థంబుల నేవురు డాసి యార్పుచున్
బవనజుపై ననేక శిత ఁ భల్లములేసి యలంప నిశ్చలుం
డవు హనుమంతుఁ డంత నొక ఁ న్యందన చక్రము లూడఁ దన్నుడున్.

సీ॥ రథము పాదగుడు దుర్గర్థుడ౯ డాకాశ, మున కీగ హనుమండుఁకినిసి యొక్క
యినువకోబముతోడఁ నేనె వాడును దానిఁ, దనవింటితో నొడ్డిఁజలఁగఁజేయ
సింగిణి విఱిగెఁ గొంఁడం గొని వాడేయఁ, బదరక యినుప కంబంబుతోడఁ
జదిపి దుర్గర్థుఁజంప నానల్వరు, కాలాగ్ని కీలలకరణి మండి

తే॥ కన్నులను పొగల్పెల్లడఁగార్జుకముల, బాణవర్షము గురిసి పావనిని పొదువ
సతఁడు పెనుబండవైవ వాఁడఁచివైచి, వికటహాసంబుతో విష్ట్రఁపీఁగినారు ౮౩౯

ఉ॥ వారల బాణముల్ హనుమ ఁ వక్షము తంగు మనంగఁ దాకి ని
స్సారము లొచు వెన్నలకు ఁ స్రగ్గె మరుత్సుతుఁ డంతఁ గిన్నఱైఁ
గూరఁగ డాసి యొక్కరథ ఁ కూబరముం బదిలించి పట్టి యా
హారవఱ్ఱెప్ప దోర్బలత ఁ నంబరవీధికిఁ దిప్పి వైచుడుక. ౮౪౦

ఉ॥ రాక్షసుతేరు నింగి కెగు ఁ రం గని లోపలనున్న యా విరూ
పాక్షుఁడు లాఘవంబున న ఁ హార్యముకై వడి వాయునూనుపై
కక్షముఁడై వడిం దుముక ఁ నాతఁడు నాగముమీఁదికేఁగు హ
ర్యక్షము మాఱ్ఱి వానిపయి ఁ కామిక దాఁటి నలంచెఁ ద్రొక్కుచుక.

చ॥ నలిగులియై యతండు మర ఁ ణంబు భజంపఁగఁ దక్కు మువ్వర
త్యలఘుతర ప్రకోపమున ఁ నార్పుచు వానర! యెందువోయె దీ
తులువతనంబు సాగదని ఁ తూపులు కోపులుగాఁగ నాట దో
ర్బుమున నేయునంతటఁ బ్ర ఁ భంజనపుత్తుఁడు కేఁగి హుంకృతిక.

ఉ॥ ఆక్షణమంద డాసిన శి ఁ తాంగయుగంబును రెండుకేల ని
ర్లక్షముగాఁగఁ బట్టి యత ఁ లంబునకుం గొనిపోవుచుండ యూ
పాక్షుఁడు భానకర్ణుఁడు త ఁ దంతరమంద తొలంగఁ గాంచి గ
ర్వక్షయ మొంద వైచెను క ఁ రంబుల నుండిన రెండుతేరులక. ౮౪౩

చ॥ ఖరువులు సారథుల్ నలఁగఁ ఁ గార్జుకముల్ విఱుగంగ వార లు
ధురతర రోష భీషణతఁ ఁ దూకొని మల్లరణంబు సేయఁగా
నరవడి భాను మింగుటకు ఁ నుద్ధతి వచ్చెడు రాహుకేతువుల్
పరిగొను వైఖరిం బొదివి ఁ పట్టుడు మారుతి వాలు పెంచుకుక. ౮౪౪

ఉ॥ కంఠములక బిగించి యొడి ఁ కంబున నొత్తుడు నుక్కిబిక్కియై
కుంతిత సత్పుడై ధరణిఁ ఁ గూలి నశించిరి రాహుకేతు లు
త్కంఠతఁబట్టి వీడఁగ వి ఁ కర్తనుఁ డయ్యెడ వెల్లు పోలికక
శుంతలు చావఁగాఁ బవన ఁ సూనుడు శోభిత సంగరస్థలిక. ౮౪౫

తే॥ మిగిలియున్నట్టి ప్రఘుసండు ఁ మీఱిరాఁగ, ఘనతరాకృతి నూనినఁగారిగొడుకు
కరువమీఁదికి దుముకు సింఁగంబుమాడ్కి, వానితల నలిగులిగాఁగఁనూనిదుమికె.

ఉ॥ వంచన దుష్కృతంబులు స్వ ♦ భావముగా జనహింసనేయు న
 క్తంచరు లెల్లరూ మడియఁ ♦ దత్పతు లేవురు చావఁ జంతలం
 గుంచెడు దుఃఖసంతతులు ♦ ఘోరతరేంద్రియ పంచకంబు ని
 శ్చంచలతః గుడించి చను ♦ జ్ఞానిక్రియ హనుమండు భాసిలె. ౮౪౭

తే॥ సమరమున నొక్కరై ననుచావుదప్పి, మిగులకుండుట దళపతుల్ మిడికి యలుట
 కన్నులారంగఁ గని భయఁకంపితులయి, తడయఁ జంపునో యనియెంచిదవ్వనుండి.

సీ॥ వనపాలకులు వడి ♦ వడి నేగి రావణు, శుద్ధాంతసాధంబు ♦ చొచ్చియచట
 మైథిలిపైఁ బ్రీతిమమ్ము గన్నె త్తియుఁ, గాంచడంచు నెడందఁ ♦ గలతచెంది
 యున్న కాంతలఁ జూచియుడుకుచు దూషించు, చున్న ప్రభునిగాంచియుల్ల మెరియఁ
 గర్లరంధ్రంబులు ♦ గాడ సేనలును సే, నాపతు లేవురు ♦ నాశమొంది

తే॥ రయ్య! యొక్కోతిచే నదియడవినట్టి, గాదు లయకాలుడగు ననుకంప మమ్ము
 విడువ వచ్చితి మింకను ♦ వీరకవచ్చు, వారు లేరా యనుచు నుండె ♦ బద్ధకించి.

—: అక్షవధ పటలము :—

మ॥ అను సల్కుల్విని దానవేంద్రుఁ డొడలఁ ♦ వ్యాపించు రోషంబుచే
 ఘన హారంబులు మాడ నార్చి యటులా ♦ కానిమ్ము! తద్వానరం
 బును సేసే యెదిరించి పట్టెద రథం ♦ బుం దేరఁగాఁ బల్కుఁడీ
 యన సత్తుండు నమస్కరించి యనియె ♦ వ్యాహార గంభీరిమ ౮౪౮

మ॥ అది ఫాలాక్షుని నందియా? హాకి నా ♦ హంబా? భుజంగేంద్రుడా?
 పెదరొ దిక్కరులం దొకండాకొ? మహా ♦ ల్పంబైన యాకోతిపైఁ
 బ్రదరంబుల్ గొని తేరిపైఁగడగి పో ♦ ర న్నిపు పోఁ జూచుటా?
 ఇది నీవోటికి యుక్తకార్యమగునే? యీయత్తుండుం జచ్చెనే? ౮౪౯

మ॥ మును వృద్ధశ్రవుఁబట్టి తెచ్చుటకు నిం ♦ బుఁ డంబు పెంవార మా
 యనఁ బంపించి కొఱంత గూర్చి తది యిం ♦ దైనం దొలంగింపుమా
 నను శాఖాచరు మీఁదికై నఁ బనుప ♦ న్నా జంబు గాదయ్యెనే?
 అనుమానింతువె? నక్క యుప్పతిలునేహర్యక్ష గర్భంబునకా? ౮౫౦

క॥ చిచ్చుట కంటియె మనకొక, పొచ్చెము గూర్చంగఁ బ్లవగ ♦ మూర్తిం గొని తా
 వచ్చినయేనియు సేగొని, తెచ్చెద నీమెచ్చు గొనెద ♦ దితిజాధీశా? ౮౫౧

మ॥ అవనిం గోలల గ్రుచ్చియెత్తిన నరా ♦ హస్వామి యాఁగాక దా
 నవ సంహారముసేయఁ గంబమున జ ♦ స్మంబంది వంచించు మా
 నవ సింహంబగుఁ గాక పోరిన నజాం ♦ డం బావలం దాఁటినకా
 దవులం గట్టియె తేకయుండిన ననుకా ♦ దండింపు దై త్యేశ్వరా! ౮౫౨

చ॥ అని యిటుపల్కి యాజ్ఞయిడు ♦ మంచు నమస్కృతీసేయు పుత్రకుం
గని రథ మెక్కియే నిలుము ♦ కార్ముకముం గొని పోరుసేయు మా
వనచరుఁ డాయఁబోకు మెటు ♦ వచ్చిన యేని నియుద్ధ పథతిం
జనుకము పోయి రమ్మనుడు ♦ జక్రసహాయుడు వాడు వెల్వెడె.

చ॥ మునుపటి యుద్ధమందు సుర ♦ ముఖ్యుఁ డొసంగిన దార్శ్నమైన తే
రను తగఁ రెండువందల గు ♦ తూలను గట్టిన దాన నెక్కెదీ
వన లిడి రెల్ల దానవులు ♦ వాద్యరవంబులు మిన్ను ముట్టె వా
హినులును వాహినీ పతు లఃహీన సముద్రము వోలె నుబ్బుగఁ ౯౯. ౮౫౬

సీ॥ వనధిని మకరంబు ♦ లను లెక్కవెట్టువో, వారణంబుల లెక్క ♦ పలుపవచ్చు
గడలి మత్స్యంబులు ♦ గణనకుఁ దెచ్చుచో, స్వందనంబుల లెక్కఁనలుపవచ్చు
జలధి యిసుకఁ రేణు ♦ వుల నెంచనైనచో, గాల్పలంబుల నెంచఁగడఁగవచ్చు
శరధి వీచీ సముత్కరమెన్నఁ దగినచో, నచటివాజుల లెక్క ♦ యరయవచ్చు

తే॥ సన ససంఖ్యాకమై యొప్పెఁనందుమఱియు, దావ కీలఁ బోలినతన యనుంగు
కాండ్రు పండ్రెండువేల రఁక్కనులుచుట్టి, యరుగు దేరంగఁ జనియె దే॥వారినుతుండు.

తే॥ ప్రగ్గడల కుమారులు దళఃపతులనుతులు, వేల్పుపడఁతుకలకు నుద్ధ ♦ వించినట్టి
రావణుని కొడుకులు చేరిరథములందు, నాల్గుక్షుల వీరులుఁనడచివారు. ౯౯. ౮౫౭

చ॥ ముసల ముసుండి శూల ఘన ♦ ముద్గర తోమర చక్ర కుంత ప
ట్టిన ధనురాది నాధన ప ♦ టిష్ఠులు కైదువు లెండగాయ ధూ
ళి సముదయంబు పైకెగుర ♦ లేఖుల లోకమువోలె భూమియుం

బసిఁడి మయంబుగా వెలుంగ ♦ బంధురవైఖరి సాగి రయ్యెడె ౯౯. ౮౫౮

సీ॥ కాకులు గ్రద్దలు ♦ ఘన పిశాచంబులు, కాలుండు సంచిత ♦ కర్మచయము
వెన్నంటిరా నన్ను ♦ మిన్నల దృష్టులు, కలువ పూసరముల ♦ కరణి నెఱయ
విధవల యేడ్చు ను ♦ దధి భూషమును వాద్య, సేవారవంబులు ♦ చెవుకు పలుప
పోయిన వారలు ♦ పోవుట కాని క్ర, మృత్యు రంచుఁ దమ సతు ♦ లజదుచుండ
తే॥ దర్పరణదోహలత్వముల్ తఱుముచుండ, నీర్వయునుకిన్కతమకు ముఁన్నే గుచుండ
వాహినీరాజి బలసి రాఁబంక్తివదన, తనయుఁ డయ్యెడ సంగరస్థితికి నడచె.

చ॥ రవి కిరణాలిఁ గప్పె బహు ♦ రత్న విభూషణ కాంతి పంక్తి కై
దువుల వెలుంగులఁ మఱిఁగెఁ ♦ దోరపు భూషలఁ గ్రాలు డాలు దా
నవ ఖర దంష్ట్రీకా సుషమ ♦ నాఁడెపు వాలుల యొప్పుఁ గప్పఁగాఁ
బవలును రాత్రియుం గలిసి ♦ భాసిలు చందము దోఁచె నత్తఱి. ౯౯. ౮౫౯

సీ॥ కుదిరలు రథములఁగనుకుపా టొందంగ, నెడమ కన్నులు కేలుఁనెడఁ జలింప
రక్తనర్మంబు నిర్జలంబు గురియంగఁ, బిడుగులు పైచుండిపెట్టిలి పడఁగఁ

బరగఁ గృతాంతుండు భావి నాలోచింపఁ, గంక గృధ్రంబులు కడకుఁ దిరుగ
భూతగణంబులు పొంగి నాట్యము నేయ, భేచరుల్ మిగుల సంకోచమొంద
తే॥ నొక్క వెల్లువ సేన తొన్నొలసిరాఁగ, భువన భీకరుఁ డగుచు వైభవము తోడ
వచ్చు దశముఖ సుతు నక్షు వాయుపుత్రుఁ, డించుకంత దూరాన గఁగించికాంచి.

ఉ॥ వచ్చెడువాఁడు రావణుడో ♦ వాని కుమారకుఁ డింద్రజిత్తో కా
వచ్చు మదీయ వుణ్య ఫల ♦ భాగ్యము నేడు ప్రసన్నమయ్యె నీ
వచ్చు రణంబు కీర్తియును ♦ వచ్చును రాముని మెచ్చు వచ్చు నా
కచ్చుగ నంచు మోదిలి భు ♦ జార్గళముల్ తగఁ గాంచి వెండియున్.

ఉ॥ శ్రీరఘు వీర శేఖరుని ♦ సీతను చిత్తమునందు నిల్పి కై
వారముచేసి నాతపము ♦ పండఁగ సిద్ధముగాఁగ నుంటి నా
చేరువఁ గాలుఁడుం బదటు ♦ నేయుచుఁ గాచియె యున్న వాఁడు నా
కారియ మిప్పుడే యదను ♦ గాంచి ముగించెద దాపురించుడున్. ౮౬౪

మ॥ పదిశీర్షంబులు లేవు గానఁ దలఁపం ♦ జాలస్త్రుఁడా కాఁడు మా
య దల్పిరం బురుహూతుఁ గెల్చిన మను ♦ మ్యాదుండొకో కాఁడు దు
ర్మదుఁ డెవ్వఁడొకో నుందరుండగుఁ గుమా ♦ రస్వామియుం గాఁడు పెం
పొదవం గాటుకకొండ యట్టిఁడు మహో ♦ ద్యోగుండు వీఁడెవ్వఁడో?

మ॥ అని సంకోపము నంది తోరణముపై ♦ నాసీనుడై యున్న పా
పని నక్షుండు గణించి చూచి యిదియా ♦ భంజించి యుద్యానమున్
దనజాసీకముఁ గూల్చినట్టి ప్లవగేం ♦ ద్రం బంచు నిర్లక్ష్య భా
వనతో సవ్వగఁ గాంచి సారథి యిటుల్ ♦ వాక్రుచ్చె సయ్యత్సుతోన్.

శా॥ ఈ లోకంబునఁ గల్గు వింతలు నదావీక్షింపుచున్ నేటికి
లీలామాత్రముగాఁ దలంపఁదగ దా ♦ లింపందగున్ వాలియుం
బోలం జూచిన నొక్క కోరియె గదా ♦ పొంగార్చె మీతండ్రి నా
పాళంబుం దగ జ్ఞప్తి నంచుకొని సం ♦ భావింపు మియ్యాలమున్. ౮౬౫

ఉ॥ సారథి వాక్కులన్ విని ని ♦ శాచర రాజ కుమారుఁ డిట్లనన్
వారక మాపురంబునకు ♦ వచ్చియు నూరక పోక యిట్టి వ్యా
పారము చేయు దీని నిట ♦ ప్రచ్ఛుటతో మదమర్ష మింతి చ
ల్లాటదు రోసి రోసి ప్లవ ♦ గావళి వంశమె రూపు మాపెదన్. ౮౬౬

శా॥ కానిండంచు స్వసైన్యముం దఱుమ లం ♦ కానాథ పుత్రుండు త
తేనల్ మారుతిఁ జట్టుముట్టి బహు హే ♦ తివ్రాతముల్ వైవఁగా
భూనాక స్థలు లల్లలాడెను మరు ♦ త్పుత్రుండు తప్పించు కొం
చేనుంగుభో రథముల్ హయంబులను మా ♦ యించెం బద క్రీడచేన్.

ఆ. ఎందు గడ్డిమీఁదఁజెరగలి పడినట్టు, లనురవరుల మీఁదఁహనుము యడరె
వారి ప్రాణములనుఁవారి కొంపోవఁ గిం, కరులు చాలఁ గలరెఁకాలునకును? ౮౨౦

ఉ॥ వచ్చుట కాఁయితంబయిన ఁ వారును వచ్చుచు నున్నవారు ముఁ
వచ్చినవారు లెక్కయిడ ఁ వైసము గామి యటుండఁ బోరిలోఁ
జచ్చినవారుఁ జచ్చుచును ఁ చచ్చియుఁ జావక కూలువారు నై
పెచ్చుగ నెమ్ములేని మయి ఁ వీరక నలంగిరి దైత్యులయ్యెడఁ. ౮౨౧

ఉ॥ మిక్కుటమైన శోణితము ఁ మీఱి ప్రవాహముగాఁగ దానిలో
నుక్కటి ప్రీతి కూలిన మ ఁ దోత్కుట వారణముల్ తురంగముల్
మిక్కిలి పంకిలంబుగ గ ఁ మించెను మారుతి నాడె లంకలోఁ
గొక్కిరి మూఁకఁ గాలునకుఁ ఁ గొల్ల యొసంగిన రీతి దోఁపఁగఁ. ౮౨౨

ఉ॥ కొండలు చచ్చుచుండ మఱి ఁ కొండలు ముందటి కేగుచుండఁగాఁ
గొండలు పాటుచుండఁగను ఁ కొండలు దవ్వల నిల్చి చూచుచుం
గొందలమందెఁ దేరులనిఁ ఁ గూలె మదావళి రాజియంచు వే
మందె దురంగపాళి యని ఁ మాఁడె బదాతి యటంచుఁ బల్కుఁగఁ.

చ॥ చిలికెడు కుండలోని దధి ఁ చెన్నున నొప్పె నిశాచరాఘర
లుకుచునుండు కవ్వమను ఁ చెల్వన నొప్పె మరుత్కుమారకుం
డిలఁగల జీవసంచయము ఁ తెల్లను సోకులె గాఁగఁ నోఁపఁగా
విలయ సముద్ర మట్లయిరి ఁ వీరకు మారుతి బాడబాగ్నిగాఁ. ౮౨౪

ఉ॥ వచ్చెడువారు పైపయిని ఁ వచ్చుచునుండఁగ వెంటవెంటనే
చచ్చుచునుండ నొక్కరును ఁ చావక తప్పినవారు లేమిచే
హెచ్చుగ భీతినొంది యెడ ఁ యీగిరి పాటిరి తక్కువారు వి
వ్వచ్చమె రూపుగొన్న క్రియ ఁ భాసిలి యత్నుడు తాఁక మారుతిఁ.

ఉ॥ అత్తుఁ డెదిరె నొక్కదిన ఁ మందె నిశాచర రాజు నుద్ధతిఁ
లక్షలకొద్ది చంపిన వ ఁ లంతి యొకం డెదురయ్యె దీని నూ
యత్నుల మూయరాని విధి ఁ నందిన మేము కసంగనయ్యె మా
కక్షమ మయ్యె నంచు సుర ఁ లందఱు మూసిరి కేలఁ గన్నులఁ.

ఉ॥ అయ్యెడ నత్తుఁడేసె వడి ఁ నగ్గులఁ గ్రక్కుశిలీముఖంబులఁ
దయ్యక వాయుజుం డినుప ఁ దండముతో నెగదట్టె నుగ్రుండై
దయ్యముఁ బోలు నాయినప ఁ దండము నుగ్గుగఁగొట్టె దైత్యజుం
డొయ్యనఁ గేల బాణముల ఁ నూడ్చుచుఁ బావనియేగె మందలఁ.

చ॥ అరదము మీఁదికిం దుమికి ఁ యాతని సారథిఁజంపి వాజులఁ
ధరఁ బడఁదన్న నత్తుడు ను ఁ దగ్రతరాఘ్రము లేసి కీశు పె

- న్నరము భుజంబుల న్నలఁచె ♦ నుక్కున మారుతి లెక్కనేయ కు
 ధృతర రోష భీషణతఁ ♦ దోరపు వింటిని పట్టె గట్టిగఁ. ౮౭౮
- తే॥ పట్టుకొన్న వింటిని దనఁబలిమి లాగ, పెట్టుమంచు రెండుగ నదివిటిగిపోయె
 చిక్కఁటారితో నక్షుండుఁచీల్చు బూన, వీరక బట్టి దానిని లాగివిటిచివైచె.
- ఉ॥ విల్లు కటారియుఁ విలుగ ♦ వీరకున దైత్యకుమారుఁ డంతటఁ
 మల్ల రణంబుసేసి పరి ♦ మార్పఁగ మారుతిఁ బట్టెఁ బట్టుడుఁ
 గొల్లగ వాడి రోమములు ♦ గ్రువ్వగ వాలము వెంచి వాని మే
 నెల్లడ నందులేక బిగి ♦ యించి తటాలున నెక్కె వానిపై. ౮౮౦
- ఉ॥ చెంపలఁ గొట్టె దంతములు ♦ శీర్ణముగాఁగ మెఱుంగు లట్టు లా
 కంపిత దేహమందు మణి ♦ కాంచన భూషణు రాల నాంత్రితముఁ
 జంపుగ జాఱఁ గ్రుమ్మి రభ ♦ సంబునఁ గంతము వంచి క్రుంచి వి
 ల్వంపుగ మేను వంగఁ గటి ♦ భాగము జూనువు నూది త్రొక్కుచుఁ.
- చ॥ సమరతలంబు నన్నెకలు ♦ జాతిన నెత్తురు నీగు గాత్రమే
 యమరిన నానఁబ్రాలు తన ♦ హస్తమె పొత్తముగాఁగ జీవముల్
 యమునకుఁజెంద నూతె నని ♦ లాత్యజుఁ డక్షుని మిన్నమన్న వా
 రమర మనష్యవర్గ మరయం గని విస్మృతి చెందకుండఁగఁ. ౮౮౨
- సీ॥ కొందఱు నెత్తురు ♦ చిందు గాయములతో, డాగిరి భూత భం ♦ డారములను
 కొందఱు భీతిచేఁ ♦ గుంది మ్రుందిరి పోవు, వెరవు దోషక చాల ♦ విహ్వలించి
 కొందఱు సాధన ♦ బృందంబు దిగజాఱఁ, బోయిన పోకగాఁ ♦ బోయినారు
 కొందఱు మీలై య ♦ కూపారముం జొచ్చి, రావులై కొందఱుఁత్రోవలందు
- తే॥ పూరి మేయసాగిరి కంకఁవారమగుచు, దిరుగసాగిరి కొందఱు ♦ ధరణిసురుల
 సూపములు కొందఱు నిరిపిపూపచనుల, పడుచులై కొందఱు అరిగిరిపతులఁగనుచు.
- సీ॥ కొందఱు వారలే ♦ కూడని వారలు, మేము గామనిరి సా ♦ మీరితోడ
 గొందఱు సతిసుతు ♦ లొందంగ నలమిన, మేము చుట్టాలము ♦ గాము సురల
 మని దూరమేగిరి♦ మనుజుల మనిరి కొం, దఱు తేటులైరి మం ♦ దార వనిని
 కొందఱు దిగ్భీమఁగొందలించిరి కొంద, అరసి దంష్టికలను♦ విజిచిగొనుచుఁ
- తే॥ నెండుకలను నల్లనగఁ గావించుకొనుచు, వేషముల మార్చికొనిరి దుర్భితిచేతఁ
 గొందఱు తెదురగు వారినిగూడఁ ద్రోచి, పరుగులైత్తిరి పోవుచోటెఱుంగరాక.
- సీ॥ కుండలకర్ణలు ♦ కుంకుమపంక ప, యోధుల్ మధుర ర ♦ సాధరలును
 క్రొమ్ముడుల్ వీడి పదములఁ జెనఁగఁ జొ, మ్ములు మోదికొంచు నెఁమ్ములు నలంగఁ
 బలవించు రోదనఁధ్వని లంకయే గాక, భువి దివి గడచుచుఁదివిరి నిండ
 బాలభాస్కరుఁ బోలుపదనంబు లొప్పారు, పతుల సాదంబులఁపైని వ్రాలి

తే॥ తూలి సోలులోలాక్షుల తులుములూడి, తమయుడమపతులయు శరీరములఁగప్ప
దచ్చిరోజుంబులకు రక్తఁధారలకును, నుంతయేనియు భేదంబుఁచూడలేదు.

తే॥ దురమునందు వచ్చినతమందొరలమీఁదఁ, బ్రతిమలంబోలుచెలువలుఁపడుచునూర్పు
పుచ్చుచును తెప్పలార్పకఁమొట్టి యిడిరి, తనువు వేఱగు కతనఁగాఁమొనయునిద్ది?

తే॥ అనువులను రోయు దేహంబులట్లు పరుగు, లిడిరి రాణివాసము వారఁలెల్లఁగుణప
నివహమున వెదకిరి ప్రేమఁనిగుడు కతనఁ, బతులఁ జేరి రంభాదులఁబడరినారు.

క॥ తరలాక్షి గోల యొకతుక, దురమున నటియించు నట్టఁతోఁ దచ్చిరముఁ
సరి నిలిపి మొక్కి వేడెను, వరుఁ జూపుము నీకుఁ బుణ్యఁఫలమగు ననుచుఁ.

క॥ చెలువ యొకర్తుక నాథుని, తల గైకొని యెగురుచుండఁతనువును గని మే
నలసెను రమ్మని పిలుచుచు, నలమి బిగియఁ గవుఁగిలింఁచెనారట పడుచుఁ.

ఆ॥ వెదకి పతుల మేలుంనుదతులు గనిపెట్టి, కడఁకఁ బ్రాణములనుఁవిడిచినారు.
దితిజనాథుఁ జేరిఁబుతూ దేవతలు కడ, చనిన వృత్తమెల్ల ఁ వినిచినారు.

తే॥ మయుని తనయ మండోదరిఁమందగమన, తులుమువీడంగ బాష్పబిండువులు గనుల
జాఱఁగా వచ్చి తననాథుఁచక్కిఁ జేరి, కడుపు బాఁడుకొనుచు నేడ్వఁగళవళించి.

తే॥ లంకలో నున్న కాంత లెఁల్లరును వచ్చి, యేడ్చి రురలిరి దైత్యేంద్రుఁనెదుట; లోన
ముదము నొందియు వెలుపలఁగదురనీక, తెరలి చాలఁ గుందిరి ఋతుఁదేవతలును

౧౨. పాశ పటలము. (౬౩)

తే॥ శక్రగుల్మిన యురు కీర్తిశాలి తమ్ము, మరణవార్తను విని మదిఁమలఁగి మండి
కనుల నిప్పులు రాల జఁగంబు లడల, రోష భీషణుడై చలండ్చుకొటి యడర.

క॥ మది యెరియఁగ మిడుఁగులులం, జెడరుచు నిట్టూర్పు లుట్టిఁచెలఁగఁ బురంబుల్
పడటునఁ గలిపిన రుద్రుని, పదురున నెఱిఁ జూడరానిఁపద్ధతి లేచెఁ.

చ॥ అమర జగంబు పై నుదు ఁ నంటెడు వేయి పిశాచ పంక్తు లం
దముగ నెమర్చి కట్టిన ర ఁ థంబు పయ్య వెన నెక్కి వీర వా
క్యములు నచించుచుఁ జన ని ఁ కాయము భీతిలి పాఱ సింహ నా
దము లొనరించుచుఁ జనియె ఁ దారుణ చర్యల నాచరించుచుఁ.

ఆ॥ వీర మద్దియలును ఁ వీర కింకిలును, భేరు లులిసె నశనిఁబృథుడ మడల
నింద్రు ననువు లూర ఁ కెగసిపోవఁగ నని, బలిసె నని త్రిమూర్తులలఁగి మలఁగ

ఉ॥ తమ్ము మృతిం దలంపఁగనె ఁ భారలు భారలు గాఁగ వేడి బా
ష్పమ్ములు గాఱ నొక్కయెడ ఁ వాసము లేక తరూత్కరంబులం
దిమ్ముగ గంతుచుండు నొక ఁ యెల్లిదమా ప్లవగమ్ముచేత నా
తమ్ముడు గూలెనా? నమసె ఁ దానవనాథుని కీర్తియుం గదా?

- చ॥ అని తలపోయుచున్ జరుగ ♦ నాతనితోఁ జను విల్లువీరులన్
ఘన గదలన్ ధరించి చను ♦ కర్బురులన్ గుధరంబు రెండుగాఁ
చునుమంగఁ జాలు దోర్బలులఁ ♦ దోరపు లెక్కలఁ దెల్పలేము స్వం
దనములు వారువంబులును ♦ దంతిఘటల్ పదిరెండు వేలగున్. ౮౯౮
- చ॥ మఱియును సైన్యనాయకులు ♦ మానుగఁ జేరుచునుండఁ గన్నులన్
విరివిగ బాష్పముల్ కినుక ♦ పెచ్చుగ నించిన యింద్రజిత్తు త
త్తఱమున వచ్చి చేరె దన ♦ తండ్రి వసించు కన ద్వితాన నుం
దరతర సౌధమున్ గనక ♦ దండ భటాలి మహా నిరోధమున్. ౮౯౯
- ఉ॥ చేరి నిశాచరేంద్రునకుఁ ♦ జేతులు మోడ్చి యనుంగుఁ దమ్ముకై
యారటమందఁ బంక్తిముఖుఁ ♦ డాదట నాతని గౌగిలించి క
న్నీరొలికించెఁ జెంతఁ గల ♦ నీరజ నేత్రలు దుఃఖమొంద న
వ్వారలఁ దేర్చి యవ్వలకుఁ ♦ బంపి సుశేంద్రజితుండు తండ్రితో. ౯౦౦
- చ॥ ఇతరుల చేవఁగూర్చి యొక ♦ యించుకయైనఁ దలంప కిష్ట దుః
ఖతమతి వాట యేమిటికిఁ? గీశుని చేవయు నేర్పు పెంపు నూ
చితమయి యుండియుం జనుఁడు ♦ నేయుఁడు పోరని పంపి పంపి నీ
దితిజ బలంబు నెల్లఁ గడ ♦ తేర్చిన వాడవు నీవ కావొకో? ౯౦౧
- ఉ॥ కింకరు లాదిగాఁగఁ జని ♦ గీటడఁగం జనినార కాక యీ
వంకకుఁ గ్రమ్మజిల్లిన దెవండు శరీరముతోడ నయ్య! మీ
నాంకుని పోలు సూనుని వ ♦ నాటుని వాతను పెట్టి చూచెదే?
యింక జయింపమా? యనుట ♦ యేటికి? నయ్యది తెల్వికార్యమే?
- ఉ॥ దిక్కరులన్ జయించితివి ♦ తేకువ నెత్తితి శంభు భూధరం
బుక్కున లోకముల్ గెలిచి ♦ తొక్క వ్లవంగముకై తపించుటల్
చక్కటియే? వహింపుము వ్ర ♦ శాంతము వానరుఁబట్టి యేనె నీ
చక్కికిఁ దెచ్చెదన్ బరవ ♦ నంబున నుండుమయంచుఁ గ్రమ్మతెన్.
- ఉ॥ ఓడిన చీకటుల్ మరల ♦ నుగ్రతపం బొసరించి చేవతోఁ
గూడిన మేను లొంది రవి ♦ ఘోర కరంబులె భూషణాలిగాఁ
బోఁడిమిఁ దాల్చి శత్రు పల ♦ మున్ రుచిచూచిన శాత ఖడ్గముల్
నాఁడెముగా ధరించిన వ ♦ నందగి వచ్చెఁ జమ్మా సమ్మాహముల్. ౯౦౨
- ఉ॥ మాపులు తేరులుం గరులు ♦ మత్తులు చేరిన బైత్త్య పైనికా
రావము వార్ధిఘోషముఁ గ ♦ రంబు జయింపఁగ వీర ఘోర నీ
నా వనరాశి మధ్యమున ♦ నాణెముగా వెలుఁగొందు మేరువన్
కైవడి నొప్పె వీరవర కర్మము ♦ నూనిన మేఘనాదుఁడున్. ౯౦౩

చ॥ జనములు వేల్పులున్ మునులు ♦ జంకు వహింపఁ బ్రయాణ భేరికా
నినదముతోడ లేచు రజ ♦ నీచర నాథ కుమారుఁ డప్పు డ
య్యనువునఁ బోరినట్టి యని ♦ లాత్మజు ధైర్య పరాక్రమంబులన్
మనమున మెచ్చె శాత్రవు ను ♦ మాశము శూరులు మెత్తురే కదా ?

సీ॥ శవమయమైన యీ ♦ సంగరస్థలి గొప్ప, రక్తపంకమున న ♦ రాజు లొనరఁ
గదలుచుండుటచే నఁగంబులు నదులు కా, ననములు గల భునఁసంబుఁ బోలి
వెలయుచున్నదిగదా ? వీరవర్షులు లోక, ముల జయించిన దైత్యకులమువారు
పెక్కండు సశియించిరాక్క వానరుచేత, నేమి చోద్యం బిట్లుఁలెన్నడయ్యె ?
తే॥ నింకరాముడే తమ్ముతోఁనిటకు రాంగఁ, బ్రజ్జలం బల్కి యే వీరఁబలము గొనుచుఁ
గలన నెదిరించి విజయమ్ముఁగాంచువార, మనుచుఁజింతించె గొంతసేపమరకొడుకు.

సీ॥ కనులఁ బోలినవారుఁమనముఁ బోలినవార, లలపు బలము గల్గియరయువార
లైయట నీల్గినయసురవరుల ననఁ, ఘోకులఁ గని నిల్చియకాడు గజది
కోలను వ్రణమునఁగ్రుచ్చిన క్రియ నొచ్చి, తపియించి రోషంబుఁదర్పమొంది
వనమున నత్తుకు ♦ నొనరిన యవమతి, ఖరదూషణాదుల ♦ కాడుపాలు

తే॥ ప్రాణధనమైన తమ్మునిఁపలుచుపాటు, తక్కువారల మరణంబుఁదలఁచి తలఁచి
నరులచే నొక్కకోఁతిచేఁజరిగె నింత, ప్రాభవం బేటికని చాలఁబరితపించె. ౯౦౮

సీ॥ మరణించు దైత్యులుఁమండెడు చోటుగాఁ, గనిపించు నట నీడ్వఁగాని కుణప
పర్వతంబులు నట్టుఁపలుపంగ జరగు పు, రందరజిత్తు నూఁటంగఁ బడిన
యనుజు కళేబరఁమును తన కన్నులు, కరఁచిన తామ్రంబుఁకరణి వెలుంగఁ
గినుకతోఁ గని తారఁకుని నెత్తు రనఁదగు, వెల్లువ బీభత్సవిధముదోష

తే॥ ఖర నృసింహ సఖర దఁష్ట్రికా విదారి, తోగ్ర కనకకశిపు తనుఁపువ్రత్రు-మంబు
కరణిఁ గనఁబడఁ దనతేరుఁనురక నిలువఁ, జేతి ధనువును జూట నిఁశ్చేష్టుడయ్యె.

ఉ॥ సీరును నిప్పు నెత్తురును ♦ సేత్రములన్ వెలివాట దుఃఖ దు
ర్వార మనస్కుడై యసుర ♦ రాజ నిదేశము మీటి చంపఁగా
నేరఁడు కాలుఁ డీ జగము ♦ నేరదు తండ్రికి లోకువౌట నీ
వేరహి నెందు దాఁగితివో ♦ యించుక నేరను కాదె తమ్ముడా ! ౯౦౯

చ॥ అని సహియింపలేక మతి ♦ యల్లల నాడంగఁ గుందువేళఁ గో
పన గుణ మొండె కాదె పరి ♦ భావ వికారములెల్ల మాన్పు ? న
య్యనువున నింద్రజిత్తు వగ ♦ యంతయుఁ బైకొను మేకు క్రింది మే
కును వడిఁగించు వైనమునఁ ♦ గోపముచే మఱుంగయ్యె వ్రేల్కిడి.

అ॥ అట్టి తరుణమంద ♦ యరదంబుపై నున్న, యింద్రజితుని గాంచె ♦ నీరసమునఁ
ద్రిపుర దాహమునకుఁదీగొని లేచిన, యుగ్రుబోలి హనుమ ♦ వ్యగ్రుడగుచు

ఉ॥ వచ్చెడువాడె గావలయు ♦ వానపు గెల్చిన జోదు మున్ను నే
నచ్చుగఁ గాంచినట్టి విజ ♦ యంబు సరాలున పీనిదెచ్చె నే
డిచ్చట గెల్పుటో యటుటో ♦ యెన్నఁగ నొక్కటె తక్కియుండు నా
క్రచ్చును దీఱవచ్చె నిది ♦ గాదె మహోదయ వేళ నాకగుట. ౯౦౩

ఉ॥ వీడు సశించెనేని యది ♦ విశ్రుత రావణ నాశహేతువౌ
వీడును జానకి విడుచు ♦ వేల్పులతఁడు మనోవిభీతియు
వీడును దైత్యసంఘ మవి ♦ వేకపుఁ జేష్టల లంక యిప్పుడే
వీడెను రక్ష రావణుని ♦ పేరిమి గెల్చినవాడ నయ్యెదఁ. ౯౦౪

చ॥ అని తలపోయుచుండ దను ♦ జానళి మాపులుఁ దేరులుం గరుర
మొనయుచు మూడులోకముల ♦ ముమ్మటు లోరిచి కాఁక దేటు మే
ఘు నినదు ముంగలై భయద ♦ గర్జనముల్ పొనరింప నంజని
తనయుఁడు కోపగించి యొక ♦ తాలము గైకొని కొప్పరింపఁగఁ.

సీ॥ తాచిన కరులునుఁ త్రొచిన కరులును, పొరలిన కరులునుఁమరలు కరులు
దొరలిన కరులు పైఁ నురలిన కరులును, త్రుల్లిన కరులునుఁ తెల్లు కరులు
విఱిగిన తేరులు ♦ తఱిగిన తేరులు, ముడిగిన తేరులు ♦ నడిగినవియు
చెదరిన తేరులుఁనదరిన తేరులు, పగిలిన తేరులు ♦ నగలి నవియు

తే॥ నుగ్గులై బొగ్గులై యిగ్గ ♦ ముగ్గఁ బడిన. యిరును లూడిన చక్రంబుఁలిలగుఁగని
వాలి కూలిన యవియువై ♦ వారణములు, స్యందనంబులు నలఁగె నాఁసంకభూమి

సీ॥ తలలు నలఁగి కుత్తుఁకలు వ్రేలవైచి క, న్నుగ్గు చెదరి కాళ్లు ♦ కుడియఁగూలి
నడుములు విఱిగియుఁగడుపులు తఱిగియు, తొమ్ములు పగిలియుఁ నెమ్ము లగలి
కీళ్లుడి నెత్తురు ♦ బొట్లన గ్రక్కి ఈ, ప్పులుగూలె బవరాన ♦ వానవములు
పట్టువడినవారు ♦ గిట్టి పడినవారు, క్రుంగఁబడినవారు ♦ మ్రంగువారు

తే॥ కఱచి వాలంబుతోఁ జట్టిఁచఱచి తన్ని, మెడల నుల్చి తోళ్లనొల్చిఁకడుపువ్రల్చి
నడుము విఱిచి శిరము వచ్చిఁపలఁచుచుండఁ, గూలివారు న క్తంచుఁకోలులెల్ల.

చ॥ గుడునుగ విండ్ల వంచి విడుఁకోలలు తక్కిన యాయుధంబులు
బడి హనుమాను మేచిపయి ♦ వ్యర్థములయ్యె నయశ్వలాక
గ్గడువుగ గ్రాగి డాకలిని ♦ గాల్చి తీసన నెట్టి తేచుచుక
మిడుఁగులు లుప్పతిల్లి ధర ♦ మీఁదఁ బడె నశియించె వానితోఁ.

చ॥ అదిగని యింద్రజిత్తు మది ♦ యట్లుడుకొ జ్వలదగ్ని సంయుత
ప్రదరము లాంజనేయు పయి ♦ వైవఁగ నయ్యవి కాలి మాడుచుం
జెదరుట గాంచి యొంటిమెయి ♦ నిల్చిన దోర్బలశాలి నవ్వుచుక
జెదరక రమ్మ రమ్మనుచుఁ ♦ బిల్చుచు డాసె మహోగ్రమూర్తియై

ఆ॥ పిడుగులెల్లఁ బెరిలిపడఁ బురంగర శిర, మదర శేషు శిరములటమటంప
నండ కుహర మడలియల్లలనాడఁ డం, కృతి యొనర్చె గడఁకనింద్రజత్తు.

ఆ॥ అండగోకమెల్లఁనడలి బ్రద్దలువాఱఁ, గొండ లదరి దొరలఁగువలయంబు
దిశలు పగులఁ దెగయుఁదెగ నార్చె శ్రీరామ, దూత యప్పించి దోర్నగంబు.

ఆ॥ మేలుమేలు మిగులఁమెచ్చితి నీవంటి, వీరులెవరు తెంపు పెంపునందు ?
నేడు ముగియ వచ్చెనీజీవితపు మితి, యనుచు మేఘనాదుఁడార్చియాడె.

చ॥ తులువల జీవితంబులకు ♦ నుష్ట విచేష్టలకు గళంక దు
ష్కులములకు సుకార్య విని ♦ మూదన ధృష్ట మహాయథాళికి
జెలఁగె ముగింపుకాల మది ♦ చేయఁగ వచ్చితిఁ జూడు నన్న నా
బలమున కెల్ల లేదు బల ♦ వైరిని గాననె నాంజనేయుడు. ౯౨౩

ఆ॥ పరఁగ వీనికున్న బలమందు నమ్మిక, తొలతునంచు వాడితూపు లేసి
యరము శిరము నొంచివిరివిగ నెత్తురు, వజ్రలఁ జేసె నింద్రఁవైరి యంత.

ఆ॥ చిన్నతల్లి పలుకుశిరసాహించి రా, జ్వంబు వదలి ధర్మమందు నిలుచు
రాము కీర్తివోలెఁగరహి నాకనము నంటఁ, బెరిగి నిలిచె హనుమభీకరముగ.

తే॥ భూరి దశదిశా యుతముశాభవనములకు, నాయకుండగు హరిహయఁనలఁచికట్టి
నట్టి మేఘనాదుఁడు గాలిపట్టి రూపు, పూర్తి గనలేక దిగ్భాంతిఁబొంది నిలిచె.

ఆ॥ దీర్ఘ భుజము చాచిదితివంశ్యుఁ డేసిన, యలుఁగు లొడిసి పట్టి ♦ యతనినేసి
వానిరథము తురగంపంక్తితో సారథి, జావమోఁదె రామఁసేవకుండు. ౯౨౪

ఆ॥ పవన జవన నాజినివహంబుఁ బూంచిన, వేఱు తేరి నెక్కివిదిత బలుఁడు
పవనసుతుని మీఁదఁబహువిధ చక్ర స, న్నిభ శరంబు లేసినించి కప్పె. ౯౨౫

ఉ॥ మారుతి మేనినంటి పలు ♦ మార్గముల్ తగ వ్రేలుచుండ న
మ్మాటిన సాయకావళులఁమేను విదిర్చి తొలంచి ధీరతం
దేరికి దాటి లోకములఁదేకువ గెల్చిన వానిమ్లు దో
స్సారముచే వడిం దిగిచి ♦ చాఁగఱలాడె నిలింపు లుబ్బుగఁ.

ఉ॥ పెళ్ళున చేతి విల్కిలుగు ♦ భీకర శబ్ద మడంగు సంతలోఁ
ద్రుళ్ళుచు నింద్రు నోర్చిన గు ♦ రుద్ధరి సంగరమందు గొన్న పె
న్నిల్లు ధరించి రావణియునిండు తెగఁ శరరాజు గూర్చి వే
వెల్లిగ నేయ మారుతియువెక్కన పాటున పోలి యంతలో. ౯౩౦

ఉ॥ లేఖలు సంతసిల్ల వడి ♦ లేచి మహోద్ధతి నార్చి యుల్లస
వైర్విఖరి నొక్కసాలము జ ♦ వంబునఁ గైకొని పేర్చి లోక జీ
వాళుల భీకరంబుగ సు ♦ రారి శిరంబును చూచి వైచె ద
చ్చాఖిలఁ జిక్కి నొచ్చి ఏవ ♦ శత్రుము నొంది యతండు తేఱుచు.

చ॥ పటపట పండ్లు గీటుచు నుపవర్ణులు దిగ్భ్రమ చెంది నిల్వ ను
త్కట గిరి కైవడి న్నిలుచు ♦ గాడుపు పట్టి యొడర్ చలించి లం
పటగొనఁ బుంఖపుంఖ మను ♦ బంధముగాఁ గొన రింగు రింగునఁ
జటపట శబ్దముల్ పఱప ♦ సాయక జాలము లేసి నొంపఁగఁ. ౯౩౨

చ॥ శిరము నురంబు బాహువులు ♦ చివ్వన గ్రుచ్చుచు నొంప నొచ్చి యు
ద్ధరతర రోష భీషణత ♦ దూఱిని శ్రీ రఘు వీర బాణ వై
ఖరిఁ జని మారుతాత్మజుడు ♦ కర్బురు తోడను వాని తేరి నం
బరమాన కేగ మీటి ఘన ♦ బంధుర గర్జ యొనర్చి మించఁగఁ. ౯౩౩

క॥ కనుమూసి తెఱచునంతనె, ఘనుఁ డింద్రజితుడు శతాంగగతుడై మిన్నె
ల్లను గాంచి నెత్తు రొలుకుచుఁ, దనుకుచు ధరమీఁద బడెడుతత్త్వమయమునఁ.
తే॥ ఎక్కుటకుఁ దేరు నెదిరించునుక్కు లేమి, మదిని కుములుచు నప్పం క్తివదననుతుడు
వేణుమార్గంబు గానమిమాటలైక, చంపు బ్రహ్మాస్త్రమును ప్రయోగింపఁదలఁచె

—: హనుమంతుడు బ్రహ్మాస్త్రముచే గట్టువడుట :—

మ॥ విరి వువ్పంబులు ధూప దీపములు నై ♦ వేద్యంబు ధ్యానంబుతో
స్థిరభక్తి మది నర్చనల్ సలిపి దృ ♦ స్థృశ్యాది శశ్వచ్చరా
చర సృష్టి దగఁజేయు ధాతృశరణు ♦ సంధించి భూనాక భీ
కర లీలఁ హనుమంతు బాహువుల ల ♦ త్కంబుంచి యేసెఁ వడిఁ.

అ॥ అమరు లడల వచ్చి ♦ యయ్యమోఘాస్త్రంబు, నర్పరాజ రూప ♦ సరణి మెఱసి
ఖగకులాధి పతియొంగదిరి దిగ్భ్రమఁ జెందఁ, బవన సుతుని కేలుపట్టి చుట్టె.

మ॥ బల సంపన్న శరీర మావిధమునఁ ♦ బ్రహ్మాస్త్ర బద్ధంబుగా
విలయాంతోగ్ర విఘంతుడ గ్రసిత ని ♦ వీర్య ప్రభాయ క్తిమై
నిలకుం ద్రెల్లిన చంద్రుఁడో యనఁగ నుగ్రేక్షాంకుఁ డవ్వేళ నొ
త్తిలి వెన్నంటిన ధర్మదేవతయు నా ♦ ర్తిం బొంద భూమిం బడెఁ.

మ॥ వనవాటీ బహిరంగణంబున జగ ♦ త్సౌంద్ర ప్రమోదుండు త
ద్భనపాశంబు విరించనాస్త్రమనియుఁ ♦ దన్నుకీ, దా నేర్చియుఁ
వనజాతాసను వాక్యముం దలఁచి ని ♦ ర్బంధంబు నంగీకృతిఁ
గనుల న్మూసెను డాసె నింద్రజితుడుఁ ♦ గౌతూహల స్వాంతుడై.

మ॥ అనువుల్ దక్కినఁ జాలునంచు వడి ము ♦ స్పృత్యంత భీతాత్ములై
దెనలం దూటిన వైత్యు లప్పుడు మహా ♦ ధీరాత్ములై డాసి వె
క్కనమై చుట్టిన నాగపాశమును వీలకంబట్టి యాడించుదుం
గసి దీలం గని తిట్టి రార్పిరి మహా ♦ గాంభీర్యముల్ సూపుచుఁ.

ఉ॥ కోటిబలంబు క్రుంగె నని ♦ కూతలు వెట్టుచు గంతులేయుచుం
బ్రీతి వహించు లంక యొక ♦ భీకర వారిధి పొల్పునోచె న
స్వాతనుతుం గవించు నహి ♦ వాసుకి బోల నిశాచరుల్ సుర
ప్రాతముఁ బోల నొప్పెసఁగె ♦ వాయుజుఁ డయ్యెడ మందరాద్రినాఁ.

మత్త. నాగపాశ నిబద్ధ మారుతి ♦ నవ్య కాంచన దేహముఁ
బాగుగా గమనించి చూడఁ బ్ర ♦ భంజనుండు కదల్చుగా
భోగిరాజు కదించి చుట్టిన ♦ భూరి భూధరమో యనఁ
రాగిలెన్ స్థిర చిత్తతఁ రుచి ♦ ర ప్రభా లస డంగితఁ. ౯౪౩

చ॥ పురుషులు చెల్వలుం గలిసి ♦ మూఁగిరి దిక్కులు భూతలంబు సం
బరమును నందులేక వడి ♦ వాయుజుఁ గాంచిరి పొంగియూర్చి ర
ప్పుర మపుడొప్పె మున్ను సుగ ♦ ముఖ్యుండు పట్టువడంగ నైన సం
బరమును నంతసంబు వెఱి ♦ పాటును పొంది రహించు కైవడిఁ.

౧౩ పాశముక్తి పటలము (౧౪౦)

సీ॥ ఏయుండు నటకుండు ♦ వేయుండు పొడుపుండు, చీల్చుండు ప్రేవులు ♦ వేల్చుం డనుచుఁ
ద్రెంపుండు త్రుంపుండు ♦ తినుండు మింగుండు కొంది, పచ్చడి సేయుండు ♦ బ్రదికెనేని
మన జీవితంబులు ♦ మాండు ననుచు డాసి, పురుషులు శరణులు ♦ ముసరి కసరి
యిందాఁక నునులుండ ♦ నిత్తురే యనుచును, తలను రోఁకండ్లతో ♦ దంపుఁ డనుచు
తే॥ నగ్నిలోనై చికాల్చుండీ ♦ యనుచునంజు, కొనుఁడియంచు నేలనురాచుఁ డనుచుతాలు
కట్టి కడలిఁ ద్రోవుండని ♦ నెట్టుఁ డనుచు, వారివారికిఁ దోచిన ♦ పగిది ననిరి.

క॥ నాతఁడని నాయన్నల, నాతమ్ముల నొప్పగించి ♦ నడుపు మనుచు వీఁ
డితీరు రాఁగతము స్వ, రాఁతుల దీకనుచు వారిఁ ♦ జంపుం డనుచుఁ. ౯౪౬

ఉ॥ కొండలవంటి దార్శము న ♦ కుంతిత సత్త్వము గల్గు భర్తలఁ
గొండొక వీడియుండ మిఁక ♦ గోడుగ నేడువనేల కోఁటి పె
న్నుండము ద్రొక్కి నిల్చి పెడ ♦ మోముల నూడ్డము తాళిబొట్టులఁ
ముండలమైతి మంచు వెత ♦ ముచ్చిగు చెల్వలు పల్వురయ్యెడఁ. ౯౪౭

తే॥ ఈడ్చుకొని పోవువారికిఁ నెరుగు వచ్చు, లంక జనములు సేయు కో ♦ లాహలంబు
పతులు మరణింప విలపించు ♦ సతులకెల్ల, నించుకంత నమాశ్వాసఁ మెనయఁజేసె.

ఉ॥ వీరుల గౌరులఁ హరులఁ ♦ బెంపగు తేరుల నెత్తివైవ బృం
దారకనాథ వజ్రహత ♦ ధాత్రిధరంబులమాడ్కిఁ బడ్డ సిం
గారము గల్గు వీధుల న ♦ గారములఁ గని నంతసిల్లుచుఁ
నూరుతి పోవుచుండె శల ♦ మానుష భోజను లీడ్చు త్రోవలఁ. ౯౪౯

ఉ॥ చీమల కూటువల్ మునరి ♦ చెట్టును చుట్టిన యట్లు సంగర
 స్థేమము నొందు బాహువులు ♦ దివ్య భుజంగ నిబద్ధవహట కాం
 తామణు లారఁ గానక వి ♦ తాకున నీకపి వచ్చె నీడ క
 మ్మా! మనకేది దిక్కునుచు ♦ మాసిరి చేష్టలు కొండఱ త్రక్షిణ్. ౯౫౦

చ॥ పలువురు చూచి నివ్వెఱగు ♦ పాటున నేడ్చిరి విహ్వలించుచున్
 పలువురు వెన్న నేమిగతి ♦ పట్టునో యంచోగిఁ బాఠి రవ్వలన్
 బలువురు పాఁపత్రాభు లొక ♦ పాటియె యంచు వచించి రొయ్యనన్
 బలువురు కీరితించి రల ♦ వాయుజ వీర విహార లీలలన్. ౯౫౧

ఉ॥ కొండఱు పిచ్చలించి కని ♦ క్రూర భుజంగమ పాశ మీ మరు
 న్నందను మేనఁ బూసరము ♦ నాణెముగాఁ జెనవై చినట్టు లిం
 పొంద వెలుంగుచుండెను స ♦ మున్నతి నాస్యము నత్ఫలంబులన్
 డెందములందు తేఱిచి ఘటించుట మేలని యాడి రయ్యెడన్. ౯౫౨

తే॥ రాజకడకుఁ గొంపోవుట ♦ రాణకాదు, క్రుంగి వీడకుంట కట్టుట ♦ లొంగికాదు
 వెనుక యాలోచనమువేటు ♦ వెతలుగలుగు, ననుచు వాయుజుఁగ నిమ్రొక్కి యణగినారు.

తే॥ వైసతేయుని మించిన బాహుబలులు, దైత్యు లేబదివేలు గంధవహుతనయుఁ
 గట్టినట్టి పాశంబును పట్టి లాగి, కొనుచుఁ బోవుచుండిరి వేడ్కఁగొనలుసాగ.

క॥ అంతకుఁడు బల పరాక్రమ, వంతుల దైత్యుల నడంప ♦ స్వాకృతితో రా
 స్వాంతమున జడిసి యావహి, వింతగు రూపంబు గొని కఠించెనో యనుచున్.

చ॥ దనుజ చిరంటికల్ ఘన ను ♦ ధా ధవళంబగు సౌధ వీధులన్
 మునుకొను చంద్రశాలలను ♦ ముంగిళులందున దిద్దయందు వా
 దనములు గల్గు చోటుల ము ♦ దం బలరారఁగఁ జూడవచ్చి యీ
 వనచరుఁ డెందు వాఁ డితనిఁ ♦ బంపిన దెవ్వరో యందు నివ్వెఱన్.

తే॥ మడఁతి నీత పాతివ్రత్య మహిమచేత, కేవలగా ఖండపరశు వీరకృత్రిమంపు
 రూపుగొని యందమైన లంకాపురంబు, మూలుపంబూని వచ్చెఁ గాఁబోలుననిరి

తే॥ అమరకాంతలు విద్యాధిరాంగనలును, భుజగకన్యలు చక్కెరఁబోడులైన
 సిద్ధవనితలు మత్తకాశినులు జక్కి, నులును కలకలమని వచ్చి యెలసించూచి.

తే॥ నాగిధిని యోగనిద్ర నొప్పారుచక్రి, సృష్టికి రైయై వెలయు విరించియుఁ బగ
 పూని తమతమ రూపముల మాని యొక్క, దేహముంగొని భూమికిదిగిరో యనిరి.

ఉ॥ దైత్యులు దైత్యకామినులు ♦ దక్కఁగఁ దక్కిన యక్ష కిన్నరా
 దిత్య భుజంగ సిద్ధ నుద ♦ తీమణు లెల్లరుఁ గాంచి డెందమం
 దశ్యునురాగలై కనుల ♦ నశ్రులు నిందిరి ధారణీ సుతా
 నిత్యహితంబు గోరుటనో? నిర్మల ధర్మము నాశ మ్మాటనో? ౯౬౦

క॥ వీరుడు మారుతి యిదియే, కారణముగ నిల్చి వేఱు ♦ గాక చనుచు లం
కా రమణుం గాంచుట నా, కారయ లగ్గనుచు నెంచియటులే యరిగె. ౯౬౧

ఉ॥ నాజనకుండు వాయు కరు ♦ ణ్ రఘురామ పదారవింద హృ
త్పూజను తల్లి రామునతి ♦ పూర్ణమతిగ దయసేయు దీవన
జేజె లొనంగు సద్వరము ♦ చేతను వారిజగర్భ సప్తమి
య్యోజనె త్రెంచినోగలను ♦ ప్రోద్బల పద్ధతి జేయ నియ్యెడ. ౯౬౨

తే॥ రాక్షసేంద్రుని సంధించి ♦ రాజిత గతి, నెల్ల గెఱుంగంగ రఘురామునీడ్యశక్తి
సంధించు పరిస్థితుల ♦ చక్కఁ దెలుప, దిటవు చెడి జానకిని వీడఁదిపురవచ్చు.

ఉ॥ అంతియకాక వాని నచి ♦ వాప్త చమూబల సంపదాధియ౯
సంతనగా నెఱుంగనగుంజక్కటి దెల్పంగవచ్చు రావణ
స్వాంతము జాడయ౯ దిటవు ♦ సంస్థితి గానగవచ్చు వాడు త
త్స్వాంతము దాచిన౯ మొగము ♦ తిప్పక చెప్పదె యెల్ల రీతుల౯ ?

తే॥ వాలి నిధనంబు మఱి సాలభంజనంబు, వానర బలంబు రవిజా సహవార్యగిను
తెలియఁ దెలుపంగవచ్చును ♦ తెలివినంత, మదికి నాటినఁ జెడుగులుమానవచ్చు.

ఉ॥ కాపున నేగుటే తగిన ♦ కాగ్యము రామ పరాక్రమ స్థితుల
రావణుఁ డాలకించి తగు ♦ రాణఁ జరించిన లెన్న కాదయే
నావలఁ గొంచెగొంచెముగ ♦ నబ్బిన దానవసేనఁ గూల్చి ధా
త్రీమరుఁ జేరుటే తగిన ♦ తీరని మాగుతి యేగె వారిలో. ౯౬౬

ఆ॥ గొప్పసేన తన్నుగొలిచి రా వృషభంబు, పగిది గట్టువడినహాయుసుతుని
రాజ సౌధమునకుఁరాణితోఁ గొంపోయె, నెల్లవాగు చూడఁసింద్రజిత్తు. ౯౬౭

క॥ దూతలు మున్నుగ వెనఁ జని, దై తేయవ్రథుని గాంచి ♦ తలిరుచు భక్తి
వాతూలి కట్టువడె జల, జాతానను సప్తమునఁ బొంసంగఁగ ననఁడు. ౯౬౮

తే॥ వినిన యతఁ డుత్సహించి యుఁవ్వినుచువారి, కిచ్చె దిగ్గు రదసంబులీడ్చికొన్న
తారహారంబు తనఁజొమ్ముఁమార చంద్ర, రహిత గగన స్థలంబుఁబరిహి వెలుంగ.

తే॥ అమిత కౌతూహలమున బాహులి వొంగ, గందోవలు వికసింప లంకావిభుండు
సత్వరంబుగ మీఁచి చంపకుండఁ, గోఁటి నిటకుఁ దోడ్డేరఁ బంజ్జుండని పంపె.

క॥ వార్తాహరు లరిగి విభుని, వార్తను తనయునకుఁ దెలుపఁబరవిన యది య
వ్వార్తపురమెల్ల నది పిని, యార్చిని మదిగుంది సీతయమిత వ్యథచే. ౯౭౧

ఉ॥ కావలిగల్గు నీవనముఁ ♦ గాడుగఁ జేసెను పట్టవచ్చు దై
త్యావళిఁ గూల్చెనంచు విని ♦ యప్పటి కప్పుడ సంతసించితి
బావని యిట్టి యాపదల ♦ పాలగుటం దలపోయ దుర్విధుల
పోవపు నన్ను వీడి యని ♦ బుద్ధిఁ దలంచెద నంచుఁ గుందుచు. ౯౭౨

అ॥ ఒడలు ధూళిఁ బ్రుంగఁనొడిదంపుఁ జిత్రంబు, పొగచు కరణి నొప్పిఁ భూమిపుత్రి
చెడుగు మృగయుచేతఁ జిక్కిన పోతంబు, కొఱకు నేడ్చు హంసికరణి వగచె.

తే॥ మింటి నంటెడి పొడవగుఁ మేను గలిగి, సర్వ విద్యల నేర్చినఁ చదురు గలిగి
జలధి దాఁటిన యలవునుఁ బలుపు గలిగి, యక్కటా! చిక్కితివె యొకఁ యసురుచేత

చ॥ తగవె జయించు నిక్కమను ఁ తద్దజ్జల పల్కులు పొల్ల యయ్యె నీ
దగు బలశక్తు లిక్కరణి ఁ నాతెనె? పాపమె గెల్పు నొందెనే?

జగతిని ధర్మమే నిలువఁ ఁ జాలక తాతెనె? యక్కటక్కటా!

నెగుఱులపై నెగుఱు లిటు ఁ నిల్చునఁ గాల్పునె నన్ను నిచ్చులు? ౯౭౧

ఉ॥ ముద్రిక నిచ్చి ప్రాణములు ఁ ముచ్చట నిల్పిన నీకుఁ బ్రీతిమై
భద్రములం జరాయువును ఁ పల్కితి నయ్యది తప్పదంచు నీ
క్షుద్రుల గీటడంప భుజ ఁ శూరతఁ జూపఁ దలంచి యిట్లు సో
పద్రవ మార్గగుండవయి ఁ ప్రబుద్ధ గడించితి వాయునందనా! ౯౭౨

మత్త. ప్రాణదాతవు నీవు నాపడు ఁ పాటు లచ్చటఁ దెల్పి నా

ప్రాణనాథుని తోడి తెత్తువు ఁ రాముఁ డాజిని రావణ

ప్రాణముల్ తొలగించి నాచెఱఁ బాపునే యని యో జగ

త్పాణనందన! నమ్మియుండఁగఁ ఁ బాడు చేసితి వన్నియు. [వడిన

తే॥ అనుచుఁ బలువార్తలాడుచుఁ మనసు కరఁగఁ, బ్రాణములు చలింపఁగఁగ్రేపుఁకట్టు
గోవువలెఁ దపించుచు మ్రంగి ఁ కోమలాంగి, నీత మేదినిపై సామృఁసిల్లి చ్రాతఁ

అ॥ అట మహాత్ముడై నయంజనీ పుత్రకు, నిజీయఁ గట్టినట్టి ఁ యింద్రజిత్తు
తొలి తపఃఫలమునఁ దొడరి జగంబుల, గెలిచినట్టి యసురఁకొలుపుచేరె. ౯౭౩

సీ॥ ముల్లోకముల వెల్లుఁముద్దు చంద్రుండనఁ, గ్రుచ్చి యెత్తిన వెండిఁకొండ యనఁగ
ముత్యాల గొడుగు సమున్నతి వెలుఁగఁ జ, క్ర పవి శూలంబులఁ ప్రణ వితాన
మతివల నఖి రేఖలలరారు వింశతి, బాహుల నంగద ఁ ప్రభలు వెలయ
నురుగోప వహ్నిచేఁ నూర్పుల పొగలచే, వడగాలి వడదెననడరె సనఁగ

తే॥ మరకత ద్యుతి ప్రతతితోఁ మణుల శోభ, నరకమున కేగి దాఁగినఁ యిరులమ్రుంగ
శేషుఁ డన్ని దిక్కులకును ఁ శిరములలరఁ, ద్రిప్పి పేరొలగంబునఁ నొప్పెననఁగ.

ఉ॥ తేర్చి ఖచించినట్టి మణిఁ దీపులు కాసియ నుండి పర్వఁగాఁ
బేర్చి దివాకర ద్యుతిఁ గ ఁ వింతు విభూషలు బాహుకీర్తుల
దీర్చి వెలుంగ వారినిధి ఁ దివ్యసువర్ణ గిరింద్ర శృంగముల్
మార్చి కిరీట వంక్తిగ న ఁ మర్చి ధరించిన చెల్వు దోఁపఁగ.

ఉ॥ చెందిర వన్నె మీఱుకటి ఁ చేలము కచ్చముతో వెలుంగఁ దా
రేండు సర ప్రకర్ష మురు ఁ హీర మణి ద్యుతి నెచ్చరింపఁగా

డాంధ తమంబు సాంధ్య రవి ♦ సంతరమందు ధరించి తారకా
బృందము భూషగాగఁ జలి ♦ వెల్లును ఛత్రముగా ధరించెన్.

తే॥ సౌరునకు వేదములకు గం ♦ భీరిమకును, తావలంబగు మొగములు ♦ దశదిశలకు
దృష్టులం ద్రిప్పు నపుడెల్లదిగిధ పాల, కులకు ధ్రువ శేషులకు భీతిగొలుపుచుండ.

సీ॥ లోకైకనాయకుకాకుత్స్థు దేవిని, కాంచిన పిదప నాగంబునుండి
సత్యమృదాక సీజగముల తరుణులు, పురుషులవలె దోచుపాలువు నిలువ
వానర హరి హరమానవానలి తక్క, బెరవారు కేల్కొడ్డిబిరుదులాడ
వేణు వీణాదికవినుత రవంబుతో, రంభాదు లించు సర్తనము సలుప
లయకు ననుగుణంబుగ మద్దెలయు ధ్వనింప, హస్తములు నేత్రములు బొమల్ ♦
హరువుమీఱ

మునులు సైతము ముక్తిపై ♦ మనసు రోసి, యాడు మేనకపైఁ జూడ్కులలర నిలుప
సీ॥ ఒక మోము పొలయల్కనూనిన సతి ముఖా, బైత మరంద మానక్తి నాన
ఒక మోము తనతోడనొగిగూడి యలసిన, చెలి యధరామృతమొలసి యాన
ఒక మోము తనియ గీతికఁబాడు కామినీ, తారుణ్య మోహమృతంబు నాన
ఒక మోము నర్తనమొనరించు మగువల, యభినయ రస సుధనాన నాన
తే॥ ఒక మొగము వేల్పులకు నాజ్ఞలొనఁగుచుండ, నొక మొగము మంత్రణంబుల ♦
నొనరఁ జలుప

నొక మొగముఘోరపాపచిహ్నికలవెలుప, నొక మొగముజానకీరూపమూహసేయ.
తే॥ ధరణిజాత సతీత్యమృతశరధి నీఁది, దరిని చేరు తెట్లుని యొకశిరము దలఁప
మలయజ స్తనూతనచుట్టునిలిచిచూపు, ముకురమునఁదనసారొక మొకముచూడ.

చ॥ తొఱటను తేనెకై చను మ ♦ ధువ్రతమట్లు ధరాత్యజాశిపై
పరుగులు వాటు డెందమును ♦ భావనసేసి తపించువారు చ
నిరులను బావ బిందువులు ♦ నెట్టన గాలఁ గృశించువారు నౌ
తేజవల చూపు తూపులు ప ♦ దింబది బాహులిమీఁద వ్రాలఁగె.

ఉ॥ పుష్పాడి బూసికొంచు మధు ♦ పుం దగఁ ద్రావుచుఁ దమ్మిమొగ్గల
ట్లాప్పిన చన్నుదోయి పయి ♦ నొందిన చందనమందు డిందుచున్
గుప్పన వచ్చు తెమ్మెరలు ♦ గొప్ప ప్రతిక్రియ సేయు కైవడిన్
విప్పగు పుష్పబాణ శర ♦ విధ మహా వ్రణరాజుఁ దూటఁగె.

తే॥ వాలుగంటుల యాననపద్మములకు, భాస్కరుంబోలు వాడై సుపర్య వరుల
కేలుఁ దామరలకు శశిబోలియున్న, వైశ్రవసుఁ గాంచె ముంగలవాయునుతుండు.

ఉ॥ కాంచి భుజంగముం గను ఖ ♦ గవ్రవరుం బలె నుగ్రమూర్తియై
సంచిత కర్మబంధముల ♦ జ్ఞానముచే బలె నాగపాశముం

ద్రెంచి విదిర్చి మైథిలికిఁ ♦ దీఱని శోకము గూర్చినట్టి న
క్తంచర నాథుఁ డ్రుంతునని ♦ తత్తఱమందుచు వెండి యిట్లనుకొనె

శా॥ నిద్రం బొందిన వాని యావి గొనుటల్ ♦ నింద్యంబుగా నెంచి యీ
క్షుద్రుఁ ఁ వీడితి రేయి నిప్పుడొ యిటంకగొల్పున్న వాఁ డేల య
మృద్రిక మానుట వీనిఁ జంపి జనక ♦ క్షౌనాథ సంజాతకుఁ
భద్రంబుల్ నమకూర్చి రామునకు నొ ♦ ప్పంజెప్పటే యుక్తమా. ౯౯౧

ఉ॥ రామునిదేనిఁ గైకొని జె ♦ ఱం బదిలించుటఁ జూచుచున్న దై
త్యామరపాళి యిప్పు కను ♦ లారఁ గనుంగొన వీని శీర్షముల్
దామనగట్టి యీడ్చికొని ♦ తామరసాక్షుని చెంతకేగ కి
ట్లేమని రిక్త హస్తముల ♦ నేగుదు? నేమని విన్నవించెద? ౯౯౨

చ॥ వెదకుచు వచ్చినట్టి యొక ♦ వీర వనేచర ముత్సహించి తా
మది గొను మానినీ మణులు ♦ మస్తములం దగ మోదికొంచు ది
క్పదముల కేగఁ బంక్తిముఖు ♦ బంధుర వక్రము లుర్విఁ గూల్చి బె
ట్టిదముగ సింహనాదము ఘ ♦ టించిన దన్న యశంబు పిన్నయే?

చ॥ ఎదుటనె కాంచి దానవ కు ♦ లేశ్వరు జీవము లుజ్జగించి ప్ర
ల్లదములు గొన్ని పల్కి మర ♦ లం జనినాఁడనయేని అవ్వయే
కుదురు; నెదిర్చి గెల్వ కిలఁగూలిన యేనియుఁ గీర్తిగాక వే
టొదవునె? యెట్టులెనను శు ♦ భోన్నతి గల్గుట నిక్క మివ్వధిక్.

తే॥ నాగపాశంబు తెగిపడఁనగము మీఁది, కుఱుకు మగ సింగముం బలెఁగఁజుకు టసుర
పైకి లంఘింతునని తలఁపడుచు నుంత, తగదనుచుఁ గూడ వగచె నాశుగ సుతుండు.

మ॥ అమరారాతి వధింపఁదగ్గ సులభం ♦ డౌనేమి? సాహాయ్య సై
న్యములం జూడ నలంతిఁ బోవఁ డితనికొ ♦ నక్తంచర శ్రేణి వం
శముతోఁ ద్రెంపఁగ రాఘవుండె తగు; నెం ♦ చక సాహసాద్యోగి శ్రే
యచు.లం గాంచునె? మించిపోవునొకొ దై ♦ త్యాధీశుఁ డింతితలో?

మ॥ గెలువక శక్యముగాదు వీనికి ననుకొ ♦ గీర్వాణులుం దోడ్పడక
బలవంతుండగు వీని నేనును జయిం ♦ పం గాదు డీకొన్నచోఁ
దలఁపం బెక్కు దినంబు లేగు; ధరణి ♦ ధృక్కుండు నారాకక్షై
తలఁకుకొ శంకిలు నట్లు సేయుటలు న ♦ త్కర్మంబొకో దూతకుకొ?

చ॥ జగములు సంతసిల్లి భువి ♦ శాశ్వత ధర్మము పూని నిల్చు న
ప్పగతుని రావణాసురుని ♦ బాహులు శీర్షములెల్ల మేదిని
బెగివడఁ గూల్చు నేనని ప్ర ♦ తిజ్ఞ యొనర్చిన రాము వాక్యముల్
తగ విని యిట్టి నేతకును ♦ తార్కాను టేటి హితంబు నాకగుకొ?

ఉ॥ ముమ్మరమైన సంగరము ♦ పూని యొనర్చుచుఁ గాలమెల్ల వ్య
ర్థముగఁ ద్రోచుచుండిన ధ ♦ రానుత పక్షము లొక్క రెండె ప్రా
ణముల నిల్పు దాన నని ♦ నాథుని పేరఁ బ్రతిజ్ఞ నేసె నే
నిమ్మొయినైన నాజనని ♦ యీల్గుట నిక్కము నిక్క మక్కటా! ౯౯౯
తే॥ కాన బవరంబు తగినది♦కాదు నాకు, దౌత్యమే యిందు చూడ నుత్తమ మటంచు
నిశ్చయించి రాఘవదూతనిర్భయమున, రావణుని కొల్వు లోనికి♦రాణఁ జనియె.
అ॥ దానవేంద్రుఁ గాంచితగ నింద్రజిత్తు పా, వనిని చూపి వీఁడు♦వనచరుండు
కాఁడు హరుని వంటి♦కడిమి గలాఁడు వ, నంబుఁ జెటిచి యక్షునిలఁచెననుడు.

మ॥ కన నుంకించిన సేత్ర తారకలఁ బ♦ల్గుం బూను నాన్యంబునఁ
ఘన ఖద్యోతము లుప్పతిల్లి హనుమ♦ద్దాత్రంబు గాల్పంగ నూ
ర్చిన నిట్టూర్పుల ధూమజాలము వెనం ♦ జిత్రంబుగా నూత్న బం
ధనమై క్రాల దశాననుండు పలికె♦ ♦ దర్పంబుతోఁ జూచుచుకా.

చ॥ కులిశివా శూలివో హరివా ♦ గూఢ పదాఘ్యుడవో యముండవో
జలజహితుండవో శిఖివా ♦ శక్తి ధరుండవో పొట్టి మానివో
పలువలు మాను లిప్పగిది ♦ బంపిన కృత్తివా ధాత లంక ని
ట్లలమఁగఁ గ్రొత్తగాఁ బడసి ♦ యంపిన యుద్ధట ధైర్యమూర్తివో?

—: హనుమంతుఁడు రావణునకు నీతి గలపుట :—

చ॥ ఎవడవు నీవు? వచ్చుటకు ♦ హేతు వదెయ్యది? పంపినట్టి వా
రెవరు? నిజంబు తేల వచి ♦ యింపుము నావుడు నాంజనేయుఁ డీ
పవిది వచించు నీవనిన ♦ వారల నెవ్వడఁ గాను రాజ పుం
గవుఁ డనమాన ధన్వి పనికై యిట వచ్చిన దూత రావణా! ౧౦౦౪

చ॥ అతఁ డెవఁ డందువేని యజ ♦ రాదు లజాదులు మాని బృందముల్
తత నుగుణాఘ్యులుం బహు వి ♦ ధంబులఁ జర్చ యొనర్చి నేయఁగా
జత పడకుండు నక్కజవుఁ ♦ జక్కటి దీర్ఘగ దీక్షపూని యు
ద్ధతిమెయి నుద్ధవించిన యు ♦ దార జగత్పరి రక్షకుండగుకా. ౧౦౦౫

చ॥ బలము తపః ఫలంబు పరి ♦ వారము ధాతృవరంబులు యశః
కలిత గురుత్వముక జయము ♦ గర్వము శౌర్యము ధైర్య కార్యముల్
కలిమియు దుష్టచేష్టలు న ♦ కాండముగా నొక యమ్ముతోన యి
య్యలఁ గలుపం గలట్టి ధను ♦ రింద్రము చేకొనినాఁడు రావణా! ౧౦౦౬

ఉ॥ కాండతఁ డాదితేయుండును ♦ కాండసురుండును కాఁడు దిక్కరుల్
కాండల వెండికొండయును ♦ కాఁడు త్రిమూర్తులు కాఁడు దిక్పతుల్

కాఁడు మునీంద్రులు జడలు ♦ కాఁపుల పున్నెము శంబరాదులం
దాడన నేయు నా దశర ♦ థ క్షితిపాలుని పట్టి రావణా! ౧౦౦౭

ఉ॥ జ్ఞానము సర్వశాస్త్రములు ♦ సత్తపముల్ నకలంబు మానుగాఁ
దానది నిశ్చయించు మదిఁ ♦ దత్ఫలమే యొసఁగూ జగత్త్రయం
మానవమాత్రుఁడా యతఁడు ♦ మైనది ధర్మము వేద శాస్త్రముల్
పూని నుతించుచుండు పరి ♦ పూతుఁడు నిర్మల ధర్మ మూర్తియు.

సీ॥ వేదంబులందును ♦ వేదశిరస్సుల, యందుఁ బూర్తిగఁ జూడ ♦ సందకుండు
విజ్ఞానమునకును ♦ విజ్ఞాన మగువాఁడు, ముగురు మూర్తులకును ♦ మొదలివాఁడు
మూఁడు కాలములకుఁమూఁడు గుణములకు, మూఁడు తావులకును ♦ మొదలివాఁడు
గజరాజుఁ గాచిన ♦ కరుణామయుఁడు సుర, ప్రార్థనంబును విని ♦ వారికొఱకుఁ
తే॥ జగ్ర శూల కమండలు ♦ సాధనముల, వదలి విలుదాల్చి ప్రాతవౌ ♦ వటదశంబు
వెండికొండను గమలంబుఁవీడి క్రొత్త, దగు నయోధ్యా పురంబున ♦ నవతరించె.

మ॥ తన పాదాబ్జముల న్నిరంతరము చి ♦ త్తంబందు ధ్యానించు న
జ్ఞన హృద్వాసుఁడు ధర్మ పద్ధతుల సం ♦ స్థాపించి తాఁబోవు తె
న్నన లోకంబు చరింప దుర్జనతతిఁ ♦ నుగ్గాడి నన్మార్గ వ
ర్తనలం గావ జనించె నాతఁడు జగ ♦ ద్రక్షామతిఁ రావణా! ౧౦౧౦

తే॥ అతనిదానుఁడహనుమంతుఁడొందునన్న, ధరణిజనురోయఁజను హరిఁ వరులయందు
వచ్చె దక్షిణదిశకు మాఁవాలిసూనుఁ, డతఁడు పంప వచ్చిన వాఁడఁననుడునతఁడు

ఉ॥ వాలి సుతుండు నిన్ననుప ♦ వచ్చిన దూతవౌ నీవు? ధీరుడౌ
వాలికి నేమమే? ప్రభుత ♦ పద్ధతిగా నెఱవేఱుచున్నదే?
పోలఁగఁ దెల్పుమా యనుడు ♦ పూత చరిత్రుఁడు రామదూత వా
తూల సుతుండు దంతములు ♦ తోఁపఁగఁ బక్కున నవ్వె యిట్లను.

ఉ॥ ఏల భయంబు రాక్షస కు ♦ లేశ్వర! డెందము నిల్వరింపు మ
వ్వాలి దివంబుచేరె రఘు ♦ వర్షుని శాత శరం బొకంట న
వ్వాలి మరించునాఁ డతని ♦ వాలును తోడనె పోయె గ్రమ్మఱం
జాలదు మాకు నిప్పుడు త్వీ ♦ హంపతి పుత్రుఁడు రాజ నావుడు. ౧౦౧౩

తే॥ వాలి నొక కోలచే నేలకూలనేసె? రాముఁ డిపుడేడ నున్నాఁడు? రాముడేవి
వెదక నంగదుం డరు చేరు విధ మదెట్లు? తెలియఁ గోరెద ననుచు ధైఃతీయుఁ డడుగ.

మ॥ ధరణాన్వేషణ తత్పరత్వమునఁ గాం ♦ తారంబులఁ వచ్చు భా
స్కర వంశాధ్యుల రామలక్ష్మణుల వే ♦ డ్కంఁగాంచి సుగ్రీవుఁ డ
క్కఱతో నేహముచేసి తాఁబడిన దుఃఖంబుల్ ప్రసంగింపఁగాఁ
గరుణాభండయి రాఘవుండు తునిమిం ♦ గావేయ రాజ్యప్రభు. ౧౦౧౫

మ॥ రుముతో రాజ్యరమ్య రఘూత్తముడు కా ధీరుణ్యంబుతో నిచ్చి మి
త్రముతో నాలుగు మాసము ల్కడపి చే ధి రక్ష వచ్చియున్నట్టి నై
స్యములం గాంచి ధరాత్మజు వెదక నా ధి నాదిక్కులం బంప నే
ముముతో నేమిట వచ్చినార మిదియే ధి మాకార్యముల్ నావుడు.

ఉ॥ మీ కులనాయకుం దునిమి ధి మీ కపకారము చేసినట్టి ని
శ్రీకునితోడఁ గూడి కుల ధి శీలము బూదిన గల్పింకొంటి ర
స్తోక యశంబుఁ గోలువడి ధి తోరపు నిందను మోచినారలే
కాకయు నిట్టులాటయు జగత్థిని శ్రీత్వమె యొందెనంటకా? ౧౦౧౭

ఉ॥ అన్నను చంపఁగాఁ గొలిపియట్టు లొనర్చిన వానితోడనే
మిన్నక మైత్రి చేసికొను ధి మీప్రభు పంపున నాకుఁ దెల్పఁగా
నున్నది యేది? నీవు దను ధి జోత్కరముం బొరిపుచ్చ నేలరా?
నిన్ను వధింప జంకకుము ధి నిక్కము తెల్పుము వానరాధమా! ౧౦౧౮

ఆ॥ అనుడు సద్గుణాధ్యుడౌ హనుమంతుడు, పంక్తిముఖుడు పల్కుపల్కుల విని
యించుకంత వగచియిట్లను మాధ్యస్త, నీతి దెలుపుటుచితఃసీతి యనుచు. ౧౦౧౯
తే॥ దూతయై వచ్చినది రవిసూతి హేతు, పుననె యుక్తంబులును ధర్మపులును నీతి
మంతములు హితములును సంభావ్యములును, గలుగు పలుకులు గలవు పెంపలరవినుము

ఉ॥ జీవితముక వితావితగఁ ధి జేసితి వించుకయేని రాజ ధ
ర్మావధి గానకండితి వ ధి హా! పలుగాకులు నేయు నైచ్యముల్
హవిరిఁ జేసి తిప్పు దిగఁ ధి బాతెడు వేళయు వచ్చె నైన నో
రావణ! నాదు మాటవిని ధి రాజ్యము నేలుముకొంత కాలమే. ౧౦౨౦

ఉ॥ మిక్కిలి కష్టపెట్టినను ధి మీఱని నిశ్చల మానినీత్యముక
జొక్కము గాఁగఁ గల్గినదిశుష్కముకంటెఁ బవిత్ర జానకిక
జిక్కులపాలు చేసితివి ధి చిక్కని యింద్రియపాళి గెల్చి పెం
పెక్కఁ దపించి తత్ఫలము ధి నిట్టులు నాశము నేయుటాప్పునే! ౧౦౨౧

తే॥ వజ్రదఁ బోయెను నీగౌరవంబు నేడె, యించుకంత శేషించినఁజిటియు రేపె
నిర్జరుల జయించితి ననినిష్ఠినిల్లు, గర్వ మగ్గలమాట నీ ధి కరణి జరిగె.

ఉ॥ పాపము పుణ్యముక గెలిచి ధి పైకొన లేదను నార్యవాక్యముక
బాపమతిం దలంపక త ధి పశుల నంపదలెల్ల జానకిక
దాపము వాలుచేసి విత ధి ధం బానరించితి వట్టి కృత్యముల్
నీపయి మాత్రమే చనునా? నీ యనురాస్వయమెల్లఁ గాల్పదే? ౧౦౨౨

చ॥ తగవు తొలంగినట్టి వల ధి తాపముచే మతి పాడుగాఁగ నీ
జగతిని నిందనొంది మఱి ధి చచ్చి యధోగతి నొందినట్టి నీ

నుగుల గణింపఁగాఁ దరమె? ♦ నూల్కొని యొక్కఁడు బాగుపడ్డ వా
డగపడునేమి? లోకముల ♦ నారసిన్ బరమేష్ఠి వంశజా! ౧౦౨౧

ఉ॥ కాంచన కాంచనాంగులెడఁ ♦ గామముగాక మహాంధకార మొ
క్కించుక వేటు గల్లునని ♦ యెన్న రుదార దయాగుణా నివృత్తు
కాంచన కాంచనాంగులెడఁ ♦ గామము వీడుట గాక వేటుగా
నంచితమైన తెల్వెగల ♦ దంచుఁ దలంపరు తత్త్వ విద్వరుల్ ౧౦౨౨

తే॥ మరులుగొని పరదారపై ♦ మనసునిల్పి, యెల్లిదంబొంది బిడియంబు ♦ కొల్లబిడిచి
మిసిమిమేనుకార్యము నొందఁ ♦ బ్రబ్బునొందు, నీచ పురుషత్వమున మేల్గి ♦ నెగడునేమి?

చ॥ శరధి పరీత భూతలము ♦ జానుగ నేలిన రాజులందు నీ
కరణిని నీతిమంతులును ♦ కానరు వేదము లభ్యసించి యు
త్యురుతర ధర్మముం దెలిసి ♦ యున్నతి నొందిన నీవ యిట్లు వెం
బరవలె నీతిమీఱఁ దగ ♦ వా? తలపోయుము నుంత రావణా! ౧౦౨౩

తే॥ ప్రయములేని యొకర్తును ♦ వేడితెగడు, వడిన పిదప జీవములతో ♦ బ్రతుకుకంటె
ముక్కు తెగి మనుదళయును ♦ మురుపు గలదె, యనుచుఁ బలుకుటయును యుక్త ♦
మగునె చెప్పుమ?

తే॥ జగములనశింప జేయంగఁ ♦ జాలినట్టి, భుజములును శిరంబులు వేయి ♦ పొనగియున్నఁ
గావఁజాలునే యవి యూరిఁ ♦ గాల్ప రేగు, నగ్నిలోఁ బడు వలువలట్లగును గాక.

తే॥ మెచ్చి త్రిపుర దాహకుఁడు నీకిచ్చినట్టి, గొప్పవరములు దప్పినఁ ♦ దప్పఁగాక
పాడి తప్పని శ్రీరామభద్రుశరము, తప్పనని మదిఁ దలఁచుట ♦ తప్ప తప్ప.

చ॥ చెదరఁగనీక కావఁదగు ♦ సిగ్గుచెడంగ నహీన రాజ్య సం
పదలు నశింప నీచగుణ ♦ పద్ధతి నన్య సుమాంగి నిట్లు నీ
యెద వలపింతువే మఱియు ♦ నెల్లిదపుం బనులందు చాల బె
ట్టినుడయి యాటితేటితి క ♦ డింది యవాంత్రము లబ్బు రావణా!

ఉ॥ పుట్టినవారు పుట్టు చెడ ♦ ముక్తిని పొందినవారు వేల్పులన్
నెట్టి తరించినారలును ♦ నిర్మలబుద్ధులు నీవు తప్ప నే
కట్టిండులేని రామపద ♦ కంజయుగంబును విస్మరించు వా
రెట్టులు నెందుఁ బుట్టరిక ♦ నెవ్వరుఁ బుట్టునుపోరు రావణా!

ఉ॥ పంబిన రాజ్య సంపదను ♦ బంధు జనంబును జీవితంబులన్
వెంబర విత్తవై చెడఁగ ♦ వీడెద వేల? విదేహకన్య చి
త్తం బుపశాంతి నొంద విడి ♦ దాశరథి శరణంబు వేడు వ్య
ర్థంబుగఁ జావనేల? యనితావక మిత్రుఁడు తెల్పె నాపుడు. ౧౦౨౪

తే॥ కొండలంబట్టి తిరుగాడుఁకొఁతికాదె? తెలుపఁబె నీతాకు నీతిమలను నాకు
మేలుమేలని వికటంపులీల నవ్వె, నవజయం బెన్నఁ డెటుగనియసురవిభుఁడు.

తే॥ కొఁతి మాటలు మనుజులగురు జయంబు, తొనకుఁగాక యట్లుండనీదూతనగుచు
వచ్చినాఁడవు వనమునుభంగపఱుప, నేల రక్కసులను చంపనేల యనుడు. ౧౦౩౬

తే॥ నిన్నుచూపు వారెవరు లేకున్న కతన, రాక్షసేంద్రు దర్శనము దుర్గభ మటంచు
వనము పాడుజేసితిఁ జంపంచచ్చువారి, నాత్మరక్షణార్థము చంపుననువువలసె.

తే॥ మరలఁ బాశబద్ధుండనై తిఁదరిసెనంబు, కొఱకు నన రావణుఁడు పండ్లుకొఱికి వీనిఁ
జంపుఁడన నూనరులు లేచుసమయమందు, వీడుండని యడ్డువచ్చె విభీషణుండు.

ఉ॥ అన్నకుఁ గేలుమోడ్చి నయ ♦ మారఁగ నిట్లును వేదశాస్త్రుసం
వన్న! తపఃఫలంబున భు ♦ వంబులు సృష్టియొనర్చు ధాతేయన్
మన్నన సేయఁగాఁ దగిన ♦ మార్గ మెఱింగి త్రిలోక రాజ్యముఁ
గొన్న మహాయశుండ వొక ♦ కొఁతిని దూతను చంపఁ బూనెదే?

చ॥ అవని నజాండగోళముల ♦ కావల లోపల సత్యధర్మముల్
తవిలిన యెల్ల చోటుల ను ♦ దార గుణాశయులందు చూడగా
యువతులఁ జంపినట్టి జను ♦ లుందురు గాని నిబద్ధి రాయబా
రి వధమునేయు పార్థివ వ ♦ రేణ్యుల నెందును గాన మింతకున్. ౧౦౪౦

చ॥ పగఱ పురంబుచేరి తమ ♦ పంపిన వారల వార్తఁదెల్పి యా
పగఱకుఁ గల్గు కిన్నలకుఁ ♦ బొల్పడి సత్యము ధైర్యవాక్కులన్
సొగసుగఁ దెల్పఁబూను మతి ♦ శూరుల నిష్కపట ప్రబుద్ధులన్
దెగఁ దలపోయ నెల్లిదము ♦ తీరగలు వాఱదె లోకమెల్లెడన్? ౧౦౪౧

మ॥ పెరవారంపిన దూతఁ జంపునెడ వి ♦ ద్వేషంబు శాంతించునే?
పెరుగం బొచ్చునుగాక శాత్రువులకున్ ♦ వృత్తాంతముల్ సేరమిన్
సురుగంబాఱక శత్రుశేష మిల ని ♦ ల్పుంగాన నీతిజ్ఞు లీ
తెరువుం ద్రొక్కరు నింద్యమం చరసి దై ♦ తేయేంద్ర చూడామణి!

ఉ॥ వీరులు నీతిమంతులు వి ♦ వేకులు ధీరులు రామలక్ష్మణుల్
వారక ముక్కుగోసి తమ ♦ వార్తలు దెల్పఁగఁ జూపనాక నీ
చేరువ కంపిన రటులు ♦ శ్రేయము నాత్మను కొరెదేనియున్
ధీరత నిన్ను దెల్పఁ జను ♦ దేరఁగ వీడుము నేడు మారుతిన్ ౧౦౪౩

ఉ॥ నావుడు లెస్సవల్కితివి ♦ నానెముగాఁ గపిఁ జంపరాదు నిం
దావహించు వాయుసుతు ♦ నారసి నీవు బిరాన నేగి యా
కావరులన్ వనేచర ని ♦ కాయము తోడను తెత్తుగాక యో
నేవకులార! రండితని ♦ చెన్నగు వాలముఁ గాల్చి యంతటన్. ౧౦౪౪

చ॥ పురము జనంబు లీ కపిని ♦ పోలంగఁ జూడంగఁ దిప్పి త్రిప్పి యీ
నరుదుల దాట వీడుడని ♦ చయ్యన రావణు డాడ నింద్రజ
త్తురవడి నాగపాశముల ♦ నూడ్చును మోఁకులఁ దెచ్చి కింకరుల్
తరముగఁ గట్టి లాగిరి ము ♦ దంబునఁ గేకలు వెట్టు చున్దతి. ౧౦౮౬

క॥ తేరుల గౌరుల కుదిరల, దారము లుయ్యెలలఁ గట్టు ♦ దారంబులు వే
కూరిచిరి నాడు పురమున, దారము కఱవయ్యె వాయుతనయుని కతనన్

చ॥ వరములుగాఁగఁ గొన్నవి ను ♦ పర్వులచుండియుఁ దక్కువారలన్
దురమున నోర్చి కైకొనిన ♦ తోరపుఁ బాశము లప్పనంబుగాఁ
బరఁగిన వెల్లఁ దెచ్చి ముడి ♦ వైచిరి కట్టిరి దార కంఠ బం
ధురతర సూత్రరాజములె ♦ త్రుంగక తక్కును నాడు వారిచే. ౧౦౮౭

చ॥ క్రమమును మీఱి తెంచుకొను ♦ కష్టములేకయె నాగపాశమున్
దమకముతో విదిర్చిరిక ♦ దైత్యుల మోదము నొక్క వ్రేల్చిడిన్
జమరుదనా ? యశేల! రభ ♦ సంబున వీరలు తోఁకగాల్పు ను
ద్యమమున లంకగాల్పుమను ♦ దారిని నేర్పుట గాదె యారయన్ ?

చ॥ అని తలపోసి తా నదనుకై కనుపెట్టుచు వారుగట్ట దీ
నునివలెఁ గ్రుంగి ప్రక్కలకు ♦ నొవ్వంగ నీడ్వంగ నోర్చి బ్రహ్మవి
ద్యను ప్రకృతిం జయించియు న ♦ తంబు జగజ్జన సంగ్రహార్థమై
యనువుగ లొంగు నుత్తము క్రియన్ హనుమంతుడు లొంగె వారికిన్.

సీ॥ మోకులఁ బట్టి యాఁముక్కడుల్ ముందటి, కీడ్వ నీడ్చినయట్టులేగుచుండ
దశముఖ మందరఁద్వారంబు వెలుపలి, కమ్మారులిన దెచ్చియతనివాలు
నిండ బేలికలు చిఁనింగిన వలువలు, పాగాలు పెద్ద దోవతులు చుట్టి
చమురు నేయియుఁ బోసినంపూర్తిగా ముంచి, నిప్పువెట్టి రగిల్చినిగుడఁజేసి

తే॥ కోయనుచు నార్చి పెద్ద మోకులను పట్టి, పోకు లీడ్వంగ నాయుధుల్ సూరెలందు
నడవఁ దేరు నడచు గతిఁనడచె హనుమ, చూచు వారెల్లెడల నిండిచూచుచుండ.

సీ॥ వనితతో మాటాడివనభంగ మొనరించి, కర్బురవరులఁ బెక్కుండఁ జంపి
మనుజుల దిలపునుఁమన రాజానకుఁదెల్పు, వచ్చిన కపి తుదిఁదెచ్చుకొన్న
సిలుఁగులఁగనుల వీక్షింతురు రండని, ప్రతిగ్రహ ద్వారంబుపజ్జ నలిచి
తప్పెటల్ గొట్టుచుదనుజులు కొండలు, ముందుగాఁ జనుచుండఁమూఁగె జనము

తే॥ పేర్చి రార్చిరి కొండలుభీతి గొనిరి, కొండతేగి మైథిలికి వాక్రుచ్చినారు
వాఁడె దపియించెఁ బలవించెఁవ్రాలె నూర్చె, జాతవేదుని ప్రార్థించెజనకబాత.

ఉ॥ శ్రీరఘురాముడూత నిటు ♦ చెన్నటి సోకులు కష్టపెట్ట ని
మ్మారుణికుండపై కనుట ♦ కర్ణమ నిర్మల ధర్మసాక్షిపై ?

ధారిణి నేఁ బతివ్రతల ♦ ధర్మము దప్పని దాననేని యీ
 మారుతికిఁ హిమాంశుక్రియ ♦ మానుగ నుండుము వహ్ని ! మొక్కెడఁ.
 తే॥ కుందరదనయా సీత యా ♦ చందమునను, పలుక భయమంది మనమునఁ బావకుండు
 మేను చలిచే గగుర్ప సాఁమిరి వాల, మెమ్ములం దాఁక జల్లనై ♦ యెసఁగె నపుడు.
 సీ॥ పెక్కులాడఁగ నేల ? ♦ భీకర బడబాగ్ని, భూమియందు గల జ్వాలాముఖాగ్ని
 అమరలోకపుఁ గరాఁభాగ్నియు మునుల త్రే, తాగులు రుద్రు నేఁత్రాసలంబు
 నరసిజగర్భుని ♦ కరతల వహ్నియు, సర్వాగ్నులును భువి ♦ జల్ల నయ్యె
 బిడుగులు చల్లనై ♦ వెలసె జ్యోతిర్మండ, లంబు హిమంబు క్రమంబునొందె
 తే॥ కరువఁ గప్పిన కరణి మైఁగప్పినట్టి, యగ్ని కాల్యక యెలయుట ♦ యనిలనుతుండు
 తల్లి జానకి క్రొత్తడిఁతనమువలన, శీతలం బయ్యెనని సంతఁసించె మదిని.

చ॥ తొలుతటి రేయి తెల్విమెయి ♦ దూఱని చోటులఁ జూపనెంచి కా
 వలయు నొకండ్లాకండుగ నె ♦ వాడల వాడల మూఁథ దానవులే
 తలకొని త్రిప్పుచుండఁ దొలు ♦ తం జను నిందియపాళి వెన్నెలఁ
 మలపున నేగు బుద్ధిక్రియ ♦ మారుతి యేగుచుఁ గాంచె నన్నిటిఁ. ౧౦౫౫

చ॥ కడపటి వీధిలో నిలిచి ♦ కావలులం గికురించి యేను వీ
 డ్లడ నదనిద్రి యంచు మదిఁ ♦ బావని భావనచేసి గట్టిగా
 వడమును పట్టుకొన్న బహు ♦ బాహులు మిన్నున వేల లేచి య
 చెప్పుదుగులఁ విదిర్చె వడిఁ ♦ జెట్టునఁ బండులు దుల్పుకై వడిఁ. ౧౦౫౬

తే॥ విద్రువ రక్కసుల్ భజములుఁవిటుగ నేలఁ, గూలిమాలిరి చ శ బంధాలతోడ
 మింటఁ గానంగ వచ్చె సాఁమిరి సర్ప, వగ్గ పరివృతుండగు ఖగఁవహ్వలబోలి.

తే॥ పగల తివురముల్ గాల్చినఁభవుండు నతని, సాధనంబులు మిగుల లజ్జను వహింప
 పాపులకుఁ గాఁపురంబు లంకాపురంబు, వహ్ని కొనఁగంగఁ దన పెనుఁవాలు విడిచె

శా॥ వాలం బప్పుడు వాలె బన్నములు న ♦ ల్పంబూను దైత్యాలితోఁ
 బ్రోలిం గాల్చెద నంచు రోష కలిత ♦ ప్రోత్తుంగ కాలానలా
 భీలంబైన పరశ్వథంబు గిరిశుక్ ♦ వెన్నంటు చందంబునఁ
 జ్వాలాదీర్ఘ కరాళ మాలికలతో ♦ సర్వంకషోద్యేలమై. ౧౦౫౭

తే॥ ప్రోలి నన్ని దెసల నొకఁత్రుటిని గాల్చు, కతన వాలంబు పురములఁగాల్చిమేరు
 ధనువు తెగ తెగలాగి యుద్ధతి మృదుండు, విడుచు వైష్ణవాశ్రుంబనఁవెల సెనపుడు

సీ॥ కల్పాంతమందు లోకంబులఁ గాల్చ నె, కుడు కంటిమంటలఁనడర విడుచు
 చేయిది నభ్యాసంబుఁ సేయుటఁబోలి య, కుంకిత బలుండు కాఁకుత్సదూత
 గర్వితులైన రాకాసుల పురము గా,ల్పంగ నెంచి తనదు వాఁలంబు పెంచి
 మణి కనకాంచితఁమయముగ సురశిల్పి, శిల్ప చాతుర్యంబుఁనిల్పియున్న

తే॥ గొప్ప సౌధంబులను పెనుఁగుధరములకు, వజ్రపాతంబుఁబోలి యఁవ్వాయుసుతుండు
వాడవాడకుఁ దిరుగుచుఁ మేడమేడ, పైకి లఘించుచుఁ దగిల్చిఁవాలించిచ్చు.

చ॥ కఱకు నిశాచరావభుల ఁ కార్యముచేఁ గ్రతువుల్ త్యజింప దు
ర్భరమగు నాఁకట న్నలఁగు ఁ పావకుడున్ హనుమంతు వాల మా
దగువుగఁ జేసికొంచుఁ బురిఁ ఁ దత్తఱ మ్రింగఁ దొడంగె నఁగ్రుఁ డా
దరమున విందువెట్టఁ బ్రమ ఁ దంబున లోకము మ్రింగు చాడువున్.

౧౮ లంకాదహన పటలము. (౬౮)

తే॥ భీకరాన్ని సుందర సౌధఁపీఠులందు, ధ్వజములం గాల్చి పిదప లోఁపలనుచొచ్చి
మేలుకట్ల దహించి కంఁబాల నలమి, కప్పలం దుల్చి బూడిదఁకుప్పచేసె. ౧౦౬౩

తే॥ రత్న తోరణ ద్వార వాఁరముల మునరి, వస్తుఁజాలంబుఁ గాల్చి లోఁపలి జనములు
వెలికి రాలేక యీవ లాఁపలకుఁ దిరిగి, యలసి సొలసి రోదనచేసిఁయఁడగి రల్లె.

తే॥ మణి కనక వేశ్య కాంతులుఁమలసి వీవ, మండుచున్న యిందులు మఱిఁమండనివని
తెలియఁ జాలక యన్నియుఁ దీఁడిరించి, రగులు కొనెనని యేడ్చిరిఁమగువ లరసి.

తే॥ పుల్ల మకరంద తుందిలఁపుష్ప కీర్త, సుందరోద్ధాన కేకుతాఁమందగమన
లెల్లయెడలఁ బొగలు గ్రమ్మఁనేది త్రోవ, యనుచుఁ డెలియక పలవించిఁరడలునిండ.

తే॥ స్త్రీల కొప్పులఁ బురుషులఁసిగలయందు, మిడుఁగులులు చేరి చిటపటఁనడలియెడలి
మీఁద విరియఁ గేశములకుఁమిడుఁగులులకుఁ, దారతమ్యంబు తెలియకఁతల్లడిలి.

తే॥ బ్రహ్మవిద్యచేఁ బ్రకృతి నంబంధమూడ్చి, స్వస్వరూప విజ్ఞతనొందుఁజనుల పోల్కిఁ
దద్దపొగ్గు లాజ్ఞప్తి బంధముల వీడి, స్వస్వరూపంబులొందినఁగరణి మండె.

క॥ ఆ పొగల గములు వామన, రూపములై యలమి యెసఁగఁరోవోంతరమున్
శ్రీపతి వామన రూపం, బేపున ముజ్జగము లలహఁనెసఁగిన మార్కిన్. ౧౦౬౪

క॥ తెల్లిన యేనుఁగులెల్ల ను, త్రుళ్లుచుఁ దమమేస నిప్పు ఁ తొట్టగిలంగం
దోభూడి యొఱగి యెమ్ముల, గూల్చె యైరావతంబుఁకొమరుఁదాల్చెన్. ౧౦౬౫

క॥ మంచువలె నడరి ధూమము, మించఁగ నగ్నులును తొట్టఁమిడుకుచు నెనుముల్
ప్రాంచ నేర్పు నికాయము, సంచున లోఁతైన కడలిఁజలములఁ జొచ్చెన్.

క॥ మిడుఁగులు చిటపటించుచు, బిడుగులవలె నెల్ల కడలిఁవిరిసి పడుటచేఁ
గడలి జల ముడికె నందుం, దొడిఁబడి జలచరము లవిసిఁతువులు దూలెన్.

ఆ॥ కాఁగి కాఁగి కరఁగిఁకనక పదార్థముల్, వఱక పాఠిపాఠివనధిఁ జేరి
కమనలీడు కరఁచిఁకడ్డిలు చేసిస, కొమరు దాల్చి మరలఁగోవులయ్యె. ౧౦౬౬

తే॥ క్షణములో లోకములఁగాల్చఁజాలినట్టి, బెట్టిదపుఁ జచ్చుచే రత్నఁవేశ్యసమితి
వనములం బలె బొగ్గులఁవఱకుఁ గాలి, నిలిచెనే? పైఁడిమయహూటఁనిలయు మండె.

తే॥ అమితముగఁ బొగ గ్రమ్మ వృత్తాఙ్గముఁ, గటికి చీకటులలమె లంకాపురమున
నాపతాకారథాంతమై న్యందనములు, కాలి బూడిద కుప్పలై గాలిఁ గలసె.

తే॥ పానశాలలలో నిల్చి పావకండు, మ్రుక్కడులు ద్రావు నద్యంబుఁ శ్రోల విడక
యత్తములు దుష్టులం గూడి యుండి లేని, చెడుగు పనుల నభ్యాసంబు నేయరొక్క!

ఉ॥ లంకను మింగి మండు నకలంక మహోజ్వల వహ్ని వీవ న
ల్వంకలఁ జుట్టియున్న పెనువారిధి నీరము త్రెళ్లఁ గ్రాఁగ నా
జంకవజీరు జ్వాలికలుఁ జిహ్వలు చాఁపఁగ నీరదంబులన్

గంధరాజి యత్రైవరుత్తైవడి గ్రాగి ధరాస్థలిం బడెన్.

౧౦౭౭

తే॥ ఒడలి నలమిన యగ్నిచేనుడికి నింగి, కెగసి రాక్షసస్త్రీలు దఁవ్వెలయఁ జూచి
యడవిలోఁ బాటు వెల్లువయని తలంచి, యెండమావులకడకుఁ బఁర్యేత్తినారు
తే॥ మధువనంబుల నిప్పులుఁ మలసి రగులఁ, బూలతోఁ గూడియుండిన ముసరుఁ డేటు
లంటుకొని వచ్చు దగ్గఱి మంటఁజూచి, యెట్టి దామరలని యెంచి యెగసిపడియె.

తే॥ నాథుఁ డొక కోఁతిచేఁగూలెనాణెమైన, జీవితము చెడె వీధులఁ జేరరాదు
ఇంటఁ జచ్చుటే తగవని యెంచి కొంద, అసుర కాంత లా నిప్పున నడఁగినారు.

తే॥ పూలు మాఁడి పల్లవములుఁ బూది యగుచు, దళము లెరిసి రెమ్మలు మండిఁ ఫలము
లుడికి

కొమ్మలును పలవలు వేళ్లుఁ గూడఁ గాలి, తోటలయ్యెను బొగ్గులఁ కూటువలుగ.

తే॥ వనదముల ముంచుకొని లేచు ననల కీల, లలమి స్వర్గముం గాల్పుట వలనఁ గరఁగి
కాటు బంగారు ధారలఁ తీరు చూడ, స్వప్తరువు వేళ్లు విడిచిన యంద మొందె.

క॥ భీకర కీలు లేవ ను, ధాకరుడుం గలఁగి యమృత యధారలు కార్పన్

రాకాసుల కొని మేనులు, జోకగ జీవంబు లొందెఁ జోద్యముగాఁగన్.

న॥ ఇనబింబము దాఁకఁగ లే, చిన యనలము వలనఁ గాలఁ జీమూతంబుల్

గఁగన మండెడు బొగ్గుల, యనువుగ నినుఁడొప్పెఁ గరఁగు యపరంజి యనన్.

తే॥ కాళ్ల త్రాళ్లను గాల్చి తోఁకలను గాల్చి, మూఁపులం గాల్చి తోట్లాడ్చి

మొగముముట్ల

గాల్చి భద్ర లక్షణ తురంగమ్ము లురలి, కుప్పగూలెను నిప్పులుఁ కొప్పరింప.

తే॥ జముని మ్రింగఁ జాలిన నిశాచరులు నెగసి, పోవఁజాలక మితిమీఱి పొగలు గ్రమ్మ
నూపిరాడక మ్రింగుచుఁ నుక్కిబిక్కి, యగుచుఁ గూలి నాశిలి రాఁయగ్నియందె.

చ॥ అసుర లతాంగులన్ బలిమి యంటి నువస్త్రము లూడ్చి పైఁటలం

దనుకున జార్చి పై నలమి యెక్కన్ కొప్పులఁ బట్టుచున్ విభా

వనుడు భుజంగు పోల్కి నెగఁ యెఁకఁగ దిగ్భ్రమనొంది చేష్టులన్

వసమట లోఁకువై విలయ యభావము నంది కరంగి రచ్చెలుత్.

౧౦౮౭

చ॥ పొడమెను దొండపండునను ♦ ముత్రైపు బంతు లనంగ నొప్పి సాం
పడరిన విస్మితంబు గల ♦ యంగన లొందిన యల్క తీరంగా
విడివడియుండి చేరుతటి ♦ వెన్నెల నాఁజను చేల గాలంగా
దొడిఁబడి మోద వారినిధి ♦ దూఱక తూటిరి దుఃఖవారిధి. ౧౦౮౮

చ॥ చిలుకలు పంజరంబులనె ♦ చిక్కి తపింపంగ గంటిసీరు చ
న్నులపయ మిట్టిమిట్టి పడ ♦ నొచ్చుచు నాథుల గొంద అంగనల్
వలగొని కాఁగిలించిగొని ♦ వారిదమంచునఁ జంచలా లతల్
మలిగిన కైవడిఁ బొగల ♦ మాటున మున్దిరి దూపటిల్లుచు. ౧౦౮౯

తే॥ పెద్దమేడలు గాలఁగఁవింటి కెగయు, మగువ లయ్యెడఁ బొగలలోఁదగులుకొనుచు
బెర మఱుంగునఁ దోచు పాఁడికలఁ బోలి, కానఁబడి కూలి మారిరికడఁకచెడఁగ.

తే॥ లగురు చందనాదికములయందు పొడము, తావియలముకొనం బ్రమఁదావనములు
ప్రళయ వహ్ని నుడుకు నకూఁపారమట్టు, లుడికి బొగ్గయి మసియయి యుర్వి గూలె.

తే॥ లోకముల మ్రుంగఁజాలినఁభీకరాగ్ని, విస్ఫులింగ ప్రకీర్ణమైఁవీరియఁ గల్ప
కములయందు కాలిన వివికాలకున్న, వివ్వియని యెఱుంగంగరాఁకెనసె బొగలు.

తే॥ కసిమనఁగి మునఁన పొగల్కడలిసిటి, నింకఁజేయ మీ లవ్వలికేగ మొగులు
గములు తెలియక గిరి శిఖరముల వ్రాలి, రాలు పూలునాఁ బలపలఁరాలిపడియె.

తే॥ అతిశయంబుగ ధూమంబులడరుతన, వెండికొండ నీలాద్రియైఁవెలిగె హంస
గములు కాకులె యయ్యె బాఁల్కడలి తక్కు, కడలులం బోలె నితరంబుఁదడవనేల ?

చ॥ బెడిదపుఁ జిచ్చు మేనులనుఁవేఁచంగ జర్మములూడఁ దప్పికో
దుడుకునఁ బాటి రక్కసులు ♦ దున్నహ తాపము దీఱు కోర్కిమైఁ
గడలిసి చొచ్చి ముస్థతఱిఁ ♦ గానఁగనయ్యెను వారికేశముల్
జడలును పర్వి యెల్లెడల ♦ సంద్రమె మండుచునుండు చందమై. ౧౦౯౦

ఉ॥ కొండిక వానిఁ జంక నిడు ♦ కొంచు మఱొక్కనిఁ జేతఁగొంచు నిం
కొండాక బాల వెంటఁబడి ♦ యుమ్మలికించుచు రాఁగఁ జట్టముల్
గుండెలు బాఁదుకొంచుఁ గడు ♦ గోడుగఁ జట్టును రా శిరోజముల్
చుండఁగ నుమ్మి కొం చసుర ♦ జోటులు వోయిరి వార్ధి దూఁకఁగఁ.

తే॥ చాప ముగ్ధర కంఠాదిఁసాధనములు, కరఁగి పాళలై క్రమ్యఱు ♦ గార్చికులకు
వలయు వస్తువులకు ననుగలముగాఁగ, నేరుపడియె మహాయుధాఁగారములను.

మ॥ మగయేన్గల్ తమదేహముల్ కమరఁచుఁ ♦ మాఁడంగ నాలానముల్
నిగళంబుల్ పెకలించి తెఱచికొనుచు ♦ న్నివ్వంద గంధంబుతో
రగులం బోలున యంచు వాలములఁ గ ♦ ర్ణద్వంద్వ మల్లార్ప కె
త్తుగఁ దొండమ్మల నెత్తికొంచుఁ బఱచెఁ ♦ దొట్రిల్లి గీపెట్టుచు.

మ॥ చదలం బోవఁగనీక ధూమ వితతుల్ ♦ సంధిల్లఁగాఁ బుల్లు లం
గదతోఁ దోయధిఁ గూల వాశ్చరము లా ♦ సందించి భక్షించె ది
క్కెడియుం గానక నొచ్చి వచ్చి శరణం ♦ బిమ్మన్న దీనావళి
మది శంకింపక చనిసె సంతసిలు ధ ♦ ర్మభ్రష్టు చందంబునఁ. ౧౦౯౯

మ॥ జలముం ద్రావి వసుంధరం దడవి భూ ♦ జశ్రేణులం గాల్చి కొం
డలఁ గొల్లాడుచు మింగి కాంచనగిరిఁ ♦ డాకొన్న కాలానలుం
బలెఁ జండంబుగఁ బేర్చి ప్రజ్వరిలి య ♦ వ్వాల ప్రభూతాగ్ని యొ
త్తిలి యాపోవక యాక్రమించె దనుజాధీశాను శుద్ధాంతముఁ. ౧౧౦౦

ఉ॥ వేలుపుబోటులుఁ బెర వి ♦ భీత మృగాక్షులు దిక్కు దోఁప కే
లీల మొగఁబువోవు నటు ♦ లే పరుగెత్తిరి నేవసేయు దే
వారి కకావికం గలఁగి ♦ యార్తత నూడనిఁబాడ దైత్యరా
జ్యోలి దివంబుఁ గొల్లయిడు ♦ నాఁటి దశక భజించి యత్తఱి.

ఉ॥ కస్తురియుం గలాపములు ♦ కల్పసుమంబులు కాలి ధూమముల్
నిస్తుల లీలఁ బర్వ మధు ♦ నిర్గత మేఘముఁ బోలు దివ్య ది
బ్బస్తక దేవతా లన న ♦ సంత సువాసిత కేశ పాశముల్
ప్రస్తుత భంగిగా మఱియుఁ ♦ బ్రబృ గుమంగుమలాడు వాసనల్.

తే॥ దావ వహ్ని శైలము గ్రమ్ము ♦ లేవ దోఁప, నవ్వరిని చేరనియకఁ యేసరేగి
కాల భయదాగ్ని యేడు లోకములఁ గాల్చు, కరణి మేడ నిలువులేడుఁ గాల్చివైచె

శా॥ బొన్నత్యంబు విశాలముఁ దిటవు నే ♦ డంతస్తులుఁ బ్రన్ననల్
విన్నాణంబు చెలంగు రావణు లన ♦ ద్వేష్టంబు చొక్కాటపుక
సొన్నంబై తనరారుటఁ గరఁగి య ♦ చ్చుం బోలి హేమాద్రి యు
త్పన్నం బయ్యెనొ దక్షిణంపు దెస న ♦ వ్యసూర్తి నా రాజితె.

ఆ॥ దానవేంద్రుఁ డపుడుఁ దారలతోడఁబు, మృకము నెక్కి తప్పి ♦ బ్రదుకఁ గలిగె
దలఁప నార్ప ననువుఁ దెలియని చందానఁ, బాలువు గలుగు లంకఁబూదియయ్యె.

తే॥ పట్టపగలింటి వేవెల్లంపగిది మండి, యనుర వర్యండు సోఁకులఁ నట్టెచూచి
విలుకాలంబు డాసెనా? హేమ హేతు, పుండునే లంక గాలఁ దెల్పుండి? యనుడు.

ఉ॥ అన్నలఁ దమ్ములఁ గురుల ♦ నావుల బంధుల నాలు బిడ్డలఁ
బ్రన్నని వస్తునంపదలఁ ♦ బాసి యలంగుచునుండు దుఃఖ సం
పన్నులు దేవ! యాకనలు ♦ వాసర వాలముఁ గాల్చు మంటచే
గ్రన్ననఁ గాల్చివైచెఁ బ్లవ ♦ గంబనఁ బంక్తిముఖుండు మండుచుఁ.

ఉ॥ కోఁటికి నింతకక్తి యొడఁగూడుట యెన్నఁడు గాన మీపురిఁ
బ్రాతిగ మింగి త్రేనువులఁ ♦ గ్రక్కుచునున్నది యగ్ని! సౌధ సం

ఘాతము మండి బూదియయి ♦ గాలికీ బోవుచు నుండె! నిర్జర
వ్రాతము నా పరాక్రమము ♦ రట్టానరించి యలర్చి నవ్వదే!

మేఘనిన్దనము॥

కాల్చిన యగ్నిని ♦ కాంచి వెదకి తే, దుల్యేదఁ బండ్లను ♦ డొక్క యొలిచెదన్
జీల్చెద దాడలఁజేప దొలఁచెదన్, వ్రేల్చెద దేహముఁవీడకుఁ డతనిన్.

అరవిందము॥

పురముం గాల్చినఁమ్రక్కడి క్రోఁతిన్, దెరలం బట్టుడు ♦ త్రెంపుడు వాలున్
సురుఁగం దంచుడుఁనున్నము గాఁగన్, బరఁగన్ మ్రొంగుడుఁపంశము మీఱన్.

ఇంద్రమణి॥

అని యనుర విభుండానతి యొనఁగన్, దనుజ వరులు రాఁద్రస్థితి తొనఁకన్
విని సెలవనుచున్ ♦ వీరవచనముల్, మొనసి నుడువుచుంబోయిరి పెలుచన్.

పంక్తి॥ మేర గణింపక ♦ మీఱిన యా, వీరులు తూపులు ♦ పిండ్లును సం

భారముగాఁ గొని ♦ వాయుజుతోఁ, బోరొనరింపఁగఁ ♦ బోయి రటన్.

పంక్తి॥ సారథులం ద్వార ♦ సల్పుచుఁ బె, స్మిరధి పొంగిన ♦ నీటునఁ బెం

సారఁగ నేడుగు ♦ రాధ్యులు సా, మీరిని పట్ట గ ♦మించి రటన్.

దోదకము॥

నింగిని ధాత్రిని ♦ నిండిరి బ్రాఁతిన్, బొంగిరి చుట్టుచుఁబోయిరి కోఁతిన్
ముంగలఁ గాంచిరి ♦ మూగిరి త్రిప్పన్, తంగని నారుల ♦ టంకృతు లొప్పన్.

తే॥ మిగులఁ గనలిన దనుజులుఁమిగిలి తగిలి, పట్టు పట్టుడు కట్టుడుఁకొట్టుడనుచుఁ
జూతురేల యనుచు డాసిఁచుట్టినారు, కాంచె జటునవ్వుతో వారి ♦గాడ్చుపట్టి.

తే॥ చుట్టి డాసిన వీరులుఁచుమ్మ చుట్టి, మండుచున్న లాంగూలంబుఁమలయుఁ జుట్టి
బిగియ నీడిచి పైకెత్తిఁపుధివి మీఁద, మోది మోది తదాయువుల్ఁమూఁడఁజేసె.

క॥ మారుతి మోఁదఁగఁ జచ్చిన, వీరుల రక్తంబు చెదరి ♦ వీధులలో నే

సారిస చండానల మొక, తీరున నొకవంక నాతెఁ ♦ దేమ యెలర్చన్. ౧౧౧౭

తే॥ కంటఁబడు వారిలోపలఁగెంటుకొనక, మిగిలియున్నట్టి మెఱికలఁపగిది నొప్పు

దనుజు లొక్కమ్మడిం దాఁక ♦ హనుమఁ డంత, యమునికంఠఁ గ్రూరుండయిఁ
యడరి చంపె

క॥ జీమూత నన్నిభులు బల, సామర్థ్యంబులు చెలంగుఁపై నికు లిలుగన్

ధేమములు చెడఁగఁ దక్కిన, యామినిచరు లడలి పాఱియడఁగిరి కడలిన్.

క॥ తడిపెను వాలము పావని, జడధియు నుడుకంగఁ మునుఁగుఁజనములు చావన్

దుడుకున నాయకు లేద్వరు, బిడియము చేటనుచు నెదిరిఁ వేసి రిలుఁగులన్.

క॥ విలువిదై నేర్పు చూపిన, బలియుర నేడుగుర నొక్కఁపాదపమునఁ గ
 ర్వలి కొడుకు గొట్టె వారలు, పొలిసిరి గ్రుడ్లుఱుక నాల్కఁ మొదలికిఁ దునుఁగఁ.
 క॥ మింటఁ జనడి విద్యాధరు, లంటిన పెనునిప్పు లంకఁయంతటఁ గాల్చెఁ
 బంటించి కాల్పదది నా, ల్లంటి ధరాజాత యున్నఁకానన మనుడుఁ.
 హంసశ్రేణి॥

సంతోషించెఁశ్వసన సుతుండుఁ, స్వాంతం బారఁజనియెను కాంచఁ
 శాంతిం బొందెఁజరణ సరోజా, శ్రాంతం డయ్యెఁగలికి యెలర్పఁ.
 తే॥ కాంచె జానకి కాంచినక్షణములోన, నారట్టిన్ మానసమూఱిడిల్లెఁ
 జెప్పవలసిన దేమికి? సెలవు గొనుచు, మరలె మారుతి తలికి నమస్కరించి.
 తే॥ పావనుండగు పావనితావు విడిచి, మరలె వంచకల్ కాంచినమన్నిగొందు
 రనుచుఁ గాఁబోలు నగ్నియఁనందునుండి, చూడ్కికిం గన రాక దిచ్చు మొగమయ్యె.

౧౧౯ శ్రీ పాదవందన పటలము. (౯౩)

తే॥ వడిగఁ జనవలెనని చేరువం గలట్టి, పర్వతంబును భానుని ఁ పగిదిఁజేరి
 హనుమ భువనోదయండగు వారి విధమునఁ, బెరిగి రాముని మదిలోనఁ నెరఁగి యెగసె.
 చ॥ ఎగసి హిమాద్రి పుత్తు నడఁకేగి జనించిన వార్త విన్ని యా
 శుగగతి నేగుదెంచి తన ఁ చొప్పు ఫణంబుల నిక్క నెత్తు వ్యా
 శ గణము పోల్కి నెత్తి మెడ ఁ లం దిలకించుచుఁ గీళులుండు త
 న్నగమును చేరి దూకె జతఁనంబున మారుత పుత్తుఁ డత్తజిఁ, ౧౧౨౭

క॥ నోరులు తడఁబడ నేగిన, కఠియ మీడతె నన్నఁకాతుకిమునఁ బె
 ల్లారవము నేసెఁ బోతము, బారూఢిం దల్లిఁగన్నఁయట్లయి కోఁతుల్. ౧౧౨౮

సీ॥ కొందఱు డాసిరిఁకొందఱు మ్రొక్కిరి, కొంద తేడ్చిరి మేలుఁకొంద అనిరి
 కొంద తాడిరి మఱిఁకొందఱు పాడిరి, కొందఱు మ్రుంగెడుఁకొమరు చనిరి
 కొందఱు కాఁగిలిఁగొనిరి కొందఱు మూఁపు, పైఁగొని యిటునటుఁపరుగులిడిరి
 కొందఱు నీమోముఁకొమరు తేటఁదనంబె, తెల్లంబుగా గెల్పుఁదెల్పె ననిరి

తే॥ కనియు పండ్లును మధువునుఁగందములును, దెచ్చి యిచ్చిరి కొందఱుఁతివిరి కిసల
 మంజురుల వీచి యతని క్లఁమంబు దీగ్వి, రొక్క కొందఱు పాదంబుఁలాత్తినారు.

క॥ కరచరణంబుల నురమున, శిరమానఁ గరతలములందుఁచెందిన వ్రణముల్
 పరికించి మనములందున, బరితాపము నొంది రశ్రుఁభరిత నయనులై. ౧౧౩౦

తే॥ మొదట నంగదునకు మ్రొక్కిఁపిదప జాంబ, వంతున కెఱిగి తక్కినఁవారి నుచిత
 రీతి మన్నించి మారుతిఁనృపునిదేవి, పంపినట్టి మంగళములఁబలికి యంత. ౧౧౩౧

తే॥ లేచి కేల్మోడ్వ నందఱు॥లేచి నిలిచి, కౌతుకంబున నటియించి॥గాడ్పుపట్టి
యేగినది మొదలుగ మఱియింత దనుక, జరిగినది తెల్పు వేడిరి॥చనవ్రతోడ.

మ॥ తెలిపెన్ మారుతి జానకీ హృదయ పా ధి ప్రవృత్త దార్శన్యంబు తాఁ
దెలియన్ దేవీకి బల్కుటాదిగ మణిం ధి దీపింపఁ దానిచ్చు న
కొలదిం దెల్పె దురంబు సాగుటలు ర ధి క్షో వారముం గూల్పుటల్
దెలుపండయ్యెను తన్ను దాఁ బొగడికొల్ ధి తీయంబు గాకుండుటల్.

చ॥ అది విని వారు నీకచట ధి సల్పులు దైత్యులతోడ సంగరం
బాదవుట మేని గాయములె ధి యొప్పుగఁ జెప్పెడి లంకఁ గాల్పుటల్
కదిరిన ధూమ జాలములె ధి గట్టిగఁ దెల్పును వారి బల్మియున్
ముటతను తేరకండుటయె ధి పొందికఁ దెల్పును గాదె పావనీ! ౧౧౩౪

శా॥ కర్తవ్యం బింక నేదియంచు నడుగన్ ధి గణ్యండు శ్రీరామ భూ
భర్తం గాంచి యయోనిజాత సుగుణప్రఖ్యాత యా నీత యే
వార్త లెల్లగఁ బంపె నయ్యవి మహాభక్తిం బ్రశంసించి రా
మార్తి దీర్చుట యుక్తమానని జగత్ప్రాణ ప్రియుం డాడుడున్.

తే॥ లెన్నయని వాసరావలి॥లేవ వెడలి, రామవిభు ధనుర్బుక్త శంరంబు రీతి
గగనవీధిని చనుచు భాస్కరుండు నడిమి, సీమజేర రా మధువన॥సీమ దిగిరి.

ఉ॥ ప్రాణము లింక లేవనుచు ధి వాడినవాని నొనంగు నో జగ
త్ప్రాణ కుమారకా! గడువు ధి దాటినదంచుఁ దలంచి భీతిచేఁ
ద్రాణచెడంగఁ బస్తుపడి ధి తాటితి మాఁకలి మేరమీతె నం
త్ప్రాణము సేయుమా యన నతండాగి నరీగదు డాసి యిట్లనున్.

—: వానరులు మధువనమును పాడుసేయుట.—

తే॥ నీదునేన లాఁకటఁ గ్రుంగి॥నీరసించె, వీసికిం దగు ఫలములు॥తేనె నలయు
ననుడు నతఁడును వలసిన॥యంత గొనుడి, యనఁగ వనచరు లుత్సాహం॥మందియార్చి.

సీ॥ కీచుకీచని పెడ॥కేకలు వెట్టుచు, నొకరికి ముందుగా ధి నొకరు చనుచు
తేనెపెరలు వ్రేలు॥తీయ మామిళ్లున్న, మధువసంబును చేరి॥మూఁకులెక్కి
కొమ్మల విఱుచుచు॥గూలంగఁ ద్రోచుచు మధుపంబులంబోలి॥మలసి మునరి
కడుపారఁదేనియ॥లడరంగఁ గ్రోలిత్రే, స్పృచుఁ జిట్టుమని యమ్ము॥చును కడంగి
తే॥చల్లగొని వెక్కిరించుచు॥గొల్లగొనుచు, సుత్రసిహించుచు వ్రేలుచు॥నూగుచును గ
దింది దాటుచు॥దోకతె॥త్తిగొనిపరుగు, లిడుచు దాటుచు నంటుచు॥నలమినాడి.

సీ॥ ఒకఁడురాల్చినపండ్ల॥నొకఁడుకై కొను వాని, నొకఁడులాగునువాని॥నొకఁడుమ్రొంగు
నొకఁడుకై కొను తేనె॥నొక్కడాడిసికొను, నొకఁడందునోరుచు॥నొకఁడుత్రోచు

వాలుగేలును గాంగలీల వ్రేలుదురు వీ, డంగఁ గూలుచు లేచియంగవింతు
ఆనంద మానందముని యాడుదురు శేక, లిడుదురు పడుదురుఁవడిగ లేతు
తే॥ రిట్లు కోలాహలంబుగాఁ నెనఁగుచుండఁ, గావలీండు పరీక్షించిఁకనలి వచ్చి
యుగ్రశాసను సుగ్రీవుఁనోజ విసరో? జీవముల నొల్లరో? దుష్టఁచేష్ట విడరో?.

చ॥ అని యదలించియుఁ ఫలము ఁ నయ్యెడఁ గాంచక వారలేగి య
వ్వనచర చేష్టలుఁ వసము ఁ పాడొనరించుట ధిక్కరించుటల్
గొనకొని మేటియా దధిము ఁ ఖుం గని సర్వము పోలఁదెల్పి వా
రి నడచు శక్తి యేల? యెది ఁ రించెడు చేవయు లేదు నావుడుఁ. ౧౧ర౧
తే॥ ఎవ్వ రెక్కడి వారలా? యెఱిగి నారె?, తెలుపుఁడి చూపుఁడన వారుఁపలికిరిట్లు
లంగదుం డాదిగాంగ విద్యాప్రవీణు, లైన వానర వరులె పోయరుగుదెంచి

ఉ॥ అంగదు నాజ్ఞచేతఁ గలి ఁ యం బడి కొమ్మలఁ ద్రుంచి పండులఁ
ద్రుంగఁగ రాల్చి తేనియలు ఁ తొట్టు పెర ల్విదిచించి పాడు చే
యం గని మేము డాసి ప్లవఁగాధిపు నాజ్ఞను తెల్పి పొండనఁ
జెంగక మమ్ము దూఱి యట ఁ చేతుల మోదిరి దేవరా! యనఁ.

చ॥ దధిముఖుఁ డుగ్రుడై తొడరి ఁ తక్కటి వారలఁ గూర్చుకొంచు న
మ్మధువనిఁ జూచ్చి వాలి మృతిఁ మర్కట పోత మోటుంగ దేమొ? యీ
దధిముఖ ముంచునా వితథ ఁ దర్పము చూపుట? యంచుఁ ద్రోల నా
ప్రథిత బలత్ బలీముఖులు ఁ పాఠిరి యంగదుఁ డున్న చోటికిఁ. ౧౧ర౨

ఉ॥ దేవ విభుండు వాలికి న ఁ తి ప్రియమార నొసంగ నెప్పుడుఁ
గావలిగాచు మేము కడఁ ఁ కం బనినేయఁగ నిగ్రహించి ను
గ్రీవుని చండశాసనము ఁ కీడొనరించెదె? యింత ధైర్యమే?
జీవితమెల్ల నేటికె న ఁ శించెనె? ప్రాణము లింత చేదొకో? ౧౧ర౩

సీ॥ అని పెనుగుండు చేకొని దధిముఖుఁ డార్చి, వారిపై వైవంగఁవాలి సుతుండు
పాపాణముం దట్టిఁవైచి వానింట్టి, కొని ప్రభుతోఁ జెప్పికొనుచు యనుచు
మోము నెత్తురు గ్రహ్యఁముష్టి ఘాతం బిచ్చి, దధిముఖు వనినంశితటిమివైచి
వానివారలఁబట్టిఁమేను లిఱియఁగట్టి, నలఁగఁబొడిచి నెత్తురొలుక విడిచి

తే॥ మీరు మీ మొనగానితోఁజేరిపోయి, తెలిపికొనుండు దిక్కుగుచోటఁదేటిచూతు
రేని మీప్రాణములు పోకఁమానవనుచు, దఱుమ వారలువడఁకుచుఁబఱచినారు.

తే॥ ప్లవగములు వసంతములాడుఁపగిదిఁ దేనెఁ, గొల్లలాడి చల్లికొనుచుఁగోసినట్టి
ఫలములనునాయకులకుఁగాఁసల్గులుగనిడుచు, నెండ వేడి తగ్గెడుదాఁకఁనండెనచట.

తే॥ శూలికేనియు నరుదై సఁలీలయనగఁ, దోచు దుష్కరంబులు రామఁదూత తీర్చి
యిచట నిటులుండ నితనికై ఁయెదురుచూచు, చుండెనుత్కంఠ భాను కుఁలోద్భవుండు.

ఆ॥ రవిసుతుండు జనకరాజపుత్రిని గాంచి, యరసి రండటంచు హనుమదాది
 వనచరాలి బంపిమనుకులాధ్యక్షుని, డెందచులర నూటఁజించుచుండె. ౧౧౮౯

ఆ॥ భానుసుతుండు ప్రప్రపణగిరియందుండి, యనునయోక్తు లెన్నోయాడుచుండ
 రామవిభుండు పెక్కుప్రాణంబు లొందిన, తీరుగాఁగ సోలి తేలుచుండె. ౧౧౯౦

ఆ॥ అరయ మూడు దెనలకరిగిన వానర, వరులు వచ్చి సీత ఁ దొరకదన్న
 వార్త కలఁప రామభద్రుండు పావనిం, దలఁచి సుంత జీవములను నిలిపె.

ఆ॥ వనటఁ గుంది భానుతనయుని గని మన, యతనమెల్ల విఫలమయ్యె నింద
 సుస్థిరముగ నిలిచెనుడిసెను ప్రాణముల్, మనియు నేను వారుకొనునదేది ?

తే॥ గడువుపెట్టిన దినములో ఁ కడచిపోయె, సరయ నేగినవారలో ఁ మరలిరారు
 చిక్కులేవేనిఘటియింపఁజిక్కినారో? మరణమొందిరో? మఱియేమిఁపొర సెనొక్కో?.

తే॥ ధరజ మరణించె ననువార్తమరలివచ్చి, తెలుపుకంటెను చచ్చుటే తెఱఁగటంచుఁ
 జర్చచేసి ప్రాయోపవేశంబు చేసి, రేమొ? వెదకుచునే యుండిరేమొ! తెలియ.

తే॥ రక్కసులఁ గని కోపంబుఁమిక్కిలిగొని, ముమ్మరంబుగ జగడించిముగిసినారో ?
 వంచకులమాయఁజిక్కితఁబ్బించుకొనఁగ, లేకచెఱఁజిక్కియచటఁదూలారో? మఱేమొ?.

తే॥ గడువు దినములలోన నెఁక్రమృజమికి, వగచి తనువులపై నానఁడిగిచి తపము
 నేయఁబూనిరో? మఱియేమిఁసిలుఁగు గలిగె? నేమి నీమదిఁ దోచు? దిఁనేంద్రతనయ

తే॥ అనుచుఁ బరితపించుచునుండుఁనవనరమున, మోము నెత్తుటితో దధిముఖుండువచ్చి
 కీశనాథుని సన్నిధిఁగేలుమోడ్చి, వినయ భయ సంభ్రమంబులు పెనఁగొనంగ.

తే॥ దేవ! నేఁటితో మధువనస్థితి నశించె, ననుడు నాతని రక్తసింక్రాననంబుఁ
 గాంచి జరిగినదేమి? కాఁవించువార, లెవరో? తెల్పుము యనఁగ వాఁడిట్టులనియె.

సీ॥ అంగద జాంబవదాంజనేయ కుముద, నీలాదు లేతెంచిలీలఁ బేర్చి
 మన మధువనము పాఁడొసరింపఁ దొడఁగిరి, వలదని వారించువారిఁ దఱిమి
 వాలిసూనుడు మిమ్ముఁతేలికగాఁ బల్కి, తన్నాశమునకుఁ బ్రోతహమొనఁగఁ
 నేనొక శిలగొనియేయ సంగదుఁ డడ్డి, తనకరమున దానిఁదట్టివైచి

తే॥ దావపావకువలె మండిదఱిసి నన్ను, తాచి క్రుమ్మి నెట్టుచు నీవుత్పరగఁ బోయి
 దిక్కుగలచోట మొఱునివేదించుకొనుమ, యనుచునాడవచ్చితిదేవయనుడునతఁడు.

తే॥ సంతసంబున శ్రీరామఁచంద్రుఁ గాంచి, వసుమతీజాత యుత్తమప్రతముతోడ
 జీవములతోడ నున్నట్టిచెలుపు దెలియఁ, బలుకుచున్నవి వారలతులువనములు.

తే॥ శుభచరిత్రను గొగుగాఁజూచినారు, వార లమృధువనమునుపాడుచేసి
 తేనె లానుట జనకపుత్రికను గన్న, కుతుకముననె యౌ నిక్కంబుకుందు విడుము.

తే॥ అనుడు శ్రీరామవిభుఁడించుకంతతనిసి, యేమి తెల్పుదురో వారలేగుడెంచి
 యని ప్రతీక్షించె సత్కంఠనర్కసుతుండు, దధిముఖుని గాంచి పలికె నాదరముమీఱ.

సీ॥ అంగదుండు చెడుగులొచ్చరింపడు పావ, నియు జాంబవంతుండు సీచమతులు
కారు వారలు రామకార్యంబు తలమోచి, భువియెల్ల ధారణిపుత్రి వేదకి
యామెను గొనిపోవుననురుల నాశంబు, గావించి వచ్చిరికడక చెడక
కనుక వారేమిచేసిన జెల్లుబడి యయ్యె, నదిగాక చిన్నరాజంగదుండు
తే॥ అతని నీవెదిరించుటయర్హమగునె? ముందు వెనుక లెఱుంగక మొనసితింక
మేలు కోరెదవేని యవ్వాలినుతుని, శరణు వేడుమ యదె సమంజస మనంగ.
తే॥ ముడుగు మేనితో వాడినయెడదతోడ, వదనమును మూసికొని వనపాలకుండు
ప్రభునకుం జాగ్రత్తమొక్కితత్పరిజనముల, తోడగ్రవృత్తి మధువనిదూఱునంత.
తే॥ అతనిగని యంగదుండు కట్టలుక పొంగ, మరలదొడదినచో వీనిమన్నిగొందు
ననుచు మనమున దలపోయునంత వాడు, శరణు శరణ మనుచు బట్టెజరణములను.
తే॥ ఎఱుకమాలి చేసిన తప్పుచుటచికావు, మనుచు వేడంగ నంగదుండతనినెత్తి
మిమ్ముపటిచినయదియునమీరుచుటవు, డనుచునోదార్చియంతటహనుమంగాంచి.

చ॥ గడువు తొలంగె నంచు గతిగానని దుఃఖ పయోధి మున్న మా
కుడుసమువోలె సాయపడియోపిక గాచిన యట్లు రాముడు
గడ గనకుండు దుఃఖముల గానిలకుండంగ దేర్చ ముందుగా
నడువుమ యంచు బల్క రఘు గాథుని గానగ నేగె నాతడు.

క॥ సూర్యుతుండుడిగె గోపము, సూర్యుండునుక్రమించికొనియెజాఱుకుదనమునిం
కార్యుని గానగ బోవుట, కార్యుంబని నడచె గపి నికాయంబెల్లె.

క॥ అట రాముడు రవిమతు వి, స్ఫుట షక్తి గాంచి వచ్చుపుణ్యలు సీతక
బటిమంజూచితి మందురొ? యెట గన మందురొ? యేమె? యెఱుంగంగలవే?
తే॥ అనుచు నాతని బ్రశ్నించునంతలోన, హనుమ దక్షిణ భానూదయంబు పగిది
గానవచ్చె రాఘవుడు నుత్కంఠతోడ, నతని ముఖ బింబ మెగదిగనరసి చూచె

—: మారుతి శ్రీరామునకు సీతావృత్తాంతము తెలుపుట:—

ఉ॥ మారుతి చేరె జేరి యలహస్త్యపదంబుల మ్రొక్కలేదు పం
కేరుహ నద్గము దొలంగ గీరిన యిందిర సీత దిక్కుకై
వారము సేసి భూస్థలిని వ్రాలి నమస్కృతి సేసి కేలు మో
డ్చెర ఘటించి పల్కె విన యంబున మంగళ వాక్యజాలముల్.

ఉ॥ జాడలచేత నింగితము చక్క నెఱింగెడి రామచంద్రుఁ డా
గాడువు పట్టి చేప్టలను తాంచెను జానకి భద్రయక్తయే
యాడిక లేక యొప్పు సతి నారసె సీతడు నిక్కువంబు నే
నోడక గెల్వంగంటి నని యుత్సహనంబు భజించె నయ్యెడక. ౧౧౭౨

తే॥ హనుమ చెయ్యులే కొలతగాఁ హరువుగాఁగ, జరిగినది యెఱింగిన రామచంద్రు కనుల
నీరు నిండ బాహువులుబైబొంజలి చనె, వలపు నిండారె; మారుతిఁపలికె నిట్లు.

మత్త॥ కాంచినాడ సతీత్వ భూషను ♦ గణ్యవర్తన జానకి
గాంచినాడ మదీయ దైవము ♦ గన్నులారఁగ లంకలోఁ
గాంచినాడను శంక వీడుము ♦ కాంచుమా మది నెమ్మది
గాంచితి మఱి మాటలాడితిఁగ్రమ్మఱిల్లితి రాఘవా!

ఆ॥ మీకుఁ దగిన దేవిమీ తండ్రి కోడలు, జనక రాజతనయ ♦ యనఁగఁ దగిన
గారవంబుతోడఁ ♦ గ్రాలుచు నున్నది, నీకు భూషణంబు ♦ నాకుఁదల్లి.

సీ॥ బంగారుతో సాటి ♦ బంగారమే తక్కు, నన్యంబు జగతి లేదనఁగ నొప్పి
తన సాటివారలుఁతాఁదక్క జగముల, నరసిన లేరు లేరనఁగఁ దనరి
తన కన్నివిధములఁదగియున్న నను పోలు, ఘనుఁడు నీకంటెలేఁడనఁగ నమరి
నన్ను పోలిన వారు ♦ నాకంటె లేరను, నాణెంపుఁ గీర్తినిఁనాకొనంగె
తే॥ ధరణి జాత ప్రపూత క్రొత్తడుల పంట, లోక దీపంబు నిఖల లోకైకమాత
భువనపద్మ క్షేమప్రదఁభూరి సుగుణ, రాశి కరుణామయాత్మక ♦ రామచంద్ర!

సీ॥ నీవు జన్మించిననీకులంబును నీకుఁ, దగినదిగాఁ జేసి ♦ ధరణి తనయ
జనకుని కులమునఁకనుపమ విఖ్యాతి, నాచంద్ర తారార్క ♦ మమర నిలిపి
తన్నెడఁ బాపిన ♦ దనుజుని కులమును, మెప్పుగా నమవ ర్తికొప్పగించి
యిల్లు వాకిలి వీడి ♦ యిక్కట్టులం బడు, వేల్పుల కొలము జీ ♦ వింపఁజేసి

తే॥ నా కులంబున నాకు మాఁన్యత నొనంగె, నితకంటె నాయమ చేయఁనేది గలదు?
చేయవలసిన దెల్లనుచేసి యుంచె, దానిఁ గాపాడుకొన నీకుఁదరుణ మిచ్చె.

ఉ॥ చూచితి లంకలో భువన ♦ సుందర దేవతయైన జానకి
శ్రీ చెలువారు జన్మ కుల ♦ శీల మహత్త్వము భూరి శాంతము
బూచు తపఃఫలం బనఁగఁబోలిన భవ్య పతివ్రతాత్వము
బైచన నేచి లోకనుత ♦ పద్ధతి నుద్ధతిఁ దాండవింపఁగ.

ఉ॥ ఆయమ కన్నులందు మన ♦ మందును వాక్కునయందు దర్శకం
డేయఁగ నైన గాయముల ♦ నెక్కడఁ జూచిన నున్నవాడ వ
త్యాయతనేత్ర నిన్ను విడఁనాడిన దంచు వచింపఁబూనుట
న్యాయముగాఁగఁ దోఁప దది ♦ యర్థమ వంశ పయోధి చంద్రమా!

చ॥ శపమె న్యయంబుగాఁ దప ము ♦ దగ్రతఁ జేసి యపూర్వ రూప మా
తపము ఫలంబుగాఁ గొను వి ♦ ధంబున నున్నది భూమిజాత ర
క్తపుల పురమ్మునం గనకఁకల్ప మహీరుహ వాటి లక్ష్మణుం
డువమరి కప్పియుంచిన తృణోత్కర భవ్య కుటీరమందునఁ. ౧౧౯౦

చ॥ వలవని నుండరాంగులను ♦ బల్కిని దాకితి వేని నీతలన్
వలవల వ్రక్కలై పుడమి ♦ చ్రాలగఁ జచ్చెద వంచు నుగ్రతఁ
జలజ భవుం డొసంగె మును ♦ శాపము గావున నీత యున్న భూ
తలమును పెల్లగించిఁగొని ♦ తల్లె నిశాచరుఁ డార్య నన్నుతా !

ఉ॥ శోయ్యలి నాతఁడంటఁ డను ♦ స్తుత్య వచస్సు నజాండ గోళముల్
వ్రయ్యపు శేష శీర్షములు ♦ వ్రక్కలు గావు సముద్ర నీరముల్
క్రయ్యపు సూర్యచంద్రులును ♦ గూలరు లోకము మాయదింక నీ
వోయ్యన పీనిఁ గాంచి నిజ ♦ మొప్ప నెఱింగెదు గాక రాఘవా! ౧౧౮౨

సీ॥ శోకాకులితచిత్తం కాకుత్స్థుడేవి పా, తివ్రత్య మహిమంబు ♦ తేజుకతన
బ్రహ్మాది విబుధులభార్య లొప్పిదమగు, క్రొత్తడి తనమున ♦ గురుతగనిరి
శివుని సా మేన వంసించు నుమాదేవీ, శిరమునఁ గూడ వంసించఁదగియె
పంకజాలయ విష్ణువక్త్రమందే కాక, వేయి శలల మీఁద ♦ వెలయఁదగియె

తే॥ పురుషులకు గౌరవముడ క్కెఁ బుడమియందుమానినెలకు ను నాంబు ♦ మానమయ్యె
చునను నిలుకడ యందుట ♦ మానినీత్య, మహిమ యెల్ల వారలకు నంభాన్యమయ్యె

శా॥ లంకాకట్టణ మెల్లెడం దిరిగి యిం ♦ క్షం జొచ్చి శోధించి యా
శంకం బేమియు లేక రావణుని శుంధాంతంబు గాలించి యా
వంకం గల్లు సశోక వాటి నచుమౌ ♦ బాన్పానగా నీచికా
పంక క్షౌళిత శుక్కు గాత్రిని చుహా ♦ భవ్యాశ్రికం గాంచితిక. ౧౧౮౪

మ॥ అకటా! దేవి యనేక రాక్షసుల మ ♦ ధ్యంబందు భూతంబు లం
జక నెందం గల గర్వ గర్జనముతోఁ ♦ జేకూర్పు నిబ్బందు లో
పికయే చేడియ చూప మొందె ననఁగాఁ ♦ బెంపొందు శాంతంబుతో
నొకటం డెప్పుర మోర్పుచున్నయది నీ ♦ యుద్యోగ మీక్షించుచుక.

చ॥ గురు గుణముల్ స్వభావగతిఁ ♦ గూరిన యుత్తమ సాధ్వీ నీపయిన్
హరువుగ నంచు సత్యశిత ♦ యాంచిత భావముఁ గన్నులారఁగాఁ
బురిఁగొని కాంచఁగా జగతిఁ ♦ బుట్టుటచే నొకరుండ ఏవ పో
పురుషుండవై జనించుటకుఁ ♦ బోలిన భాగ్యము నొంది టిమ్మహిక.

చ॥ దనుజపురంబునం దతుల ♦ దైన్యము నొందుచు నూర్పు పుచ్చుచుక
బొనుపడి జీవ సంచయము ♦ వ్రుంగుచు నుయ్యెలలూఁగ దైన్య నే
వనములు నేయుచుండెను ♦ పర్వ లతాంగులు మున్ను చూడకుం
డిన నిపు డొప్పుమైఁ దృణకు ♦ టిం గనువారలు సాధ్వీ తత్త్వముక.

ఉ॥ దేవిని గాంచఁగాఁ దగిన ♦ తేకువ కాలము వేచియుండఁగా
రావణుఁ డయ్యెడం దొడరి ♦ ప్రార్థనచేసి నమస్కరించి యె

తో వడి దేవులాడియును ♦ తొయ్యలి వానిఁ దిరస్కరింప నా
పై వడి వాడు మైథిలిని ♦ ప్రాణము తీయఁగఁబూనె రాఘవా! ౧౧౮౮
ఉ॥ దేవి పతివ్రతాత్వమును ♦ దీటు గడింపని నీ ప్రసాదమున్
గావల్యమైన ధర్మమును ♦ కావఁగ రాక్షసకాంతలఁ బ్రభూ
తావహ రోష భీషణత ♦ నారసి యామెకు బుద్ధిసెప్ప నా
జ్ఞా విధి సేసిపోయె దద ♦ సంతర మేనును చెంది నెమ్మదిన్. ౧౧౮౯

ఉ॥ నాదగు మంత్రశక్తి కత ♦ నన్ దనుజాంగన లెల్ల గూర్కఁగా
మేదినిపుత్రి యత్తఱిని ♦ మేళొని ప్రాణము వీడఁ దీవియర్
మీఁదుగఁ గట్టి కంఠముఁ ద ♦ మిం గొని కూర్చుగఁ బోవునంతలో
నీదు పవిత్రనామమును ♦ నే వచియింపుచు డాయఁబోయితిన్. ౧౧౯౦

చ॥ జడిగొని బాష్పముల్ గురియఁ ♦ జాల వెతంబడు భూమిజాత స
న్నాడికముతోడఁ గాంచి యిది ♦ యుత్కట రాక్షసమాయ యంచుఁ దా
నెడఁదఁ దలంచెయన్ వపువు ♦ నీఁగెడు వేళను రామనామమున్
గడఁతను పల్కి యడ్డువడి ♦ కాచితి వెవ్వఁడ వీవు జెల్పుమా. ౧౧౯౧

చ॥ అనవుడు నేను పూని యడి ♦ యాలము లెల్లను దెల్ప నామెయన్
దనుకఁగ నాలకించి తమ ♦ దాసుని చిత్త విశుద్ధిఁ గాంచి పెం
పున నడుగంగఁ బూనునెడ ♦ ముద్రక నిచ్చితిఁ జెప్పనేల? త
స్మనమున కద్ది యాయు విడు ♦ మందుగ నొప్పెను జానకీశ్వరా! ౧౧౯౨

చ॥ క్షణమున రెండు చూచితిని ♦ సారసలోచన యంగుళీయముం
గొని తన తొమ్మనం దడఁచి ♦ కొన్నది సీయెడఁబాటుచేతఁ గ్రా
గిన మది తాఁకుచేతఁ గరఁ ♦ గెన్ మఱి చేతము చల్లఁగాఁగ నం
దనుకఁ గరంగినట్టిది య ♦ ధాస్థితి నొందినదయ్య! వెంటనే ౧౧౯౩

మ॥ అపవిత్రుల్ గల పట్టనంబునకుఁ బెం ♦ పారంగ నేతేరఁగా
నపవిత్ర స్థితి నొందె నంచుఁ దన హా ♦ ర్షాపూర్ణ బాష్పావలిన్
వ్యవనోదం బాసరింప నార్చె నొడలున్ ♦ వర్ధిల్లె నేత్రంబు లా
రుప కుత్కంఠను గాంచె ముద్దులిడె నూ ♦ ర్బుల్బుచ్చె సమ్మాదిలెన్.

సీ॥ పావని నిన్నెడఁబాయుట మొదలుగా, జరిగిన యదియెల్లసోరిదిగాఁగ
నెఱిగించి తల్లి! నీ ♦ వెట నుండునది యెఱుఁ, గక యింతకాలంబుకడచిపోయె
నని నీవు పడు వెతలను దెల్ప నామెయు, సాంత్యన మొంది యిచ్చటఁ గలట్టి
స్థితిగతు లాలించిఁదేవియు నచ్చటి, తన స్థితియును నాకుఁదనరఁదెలిపి

తే॥ యింక నొకనెల జీవించియెట్లా యుండు, నిసకులేశుండు కరుణ వహింపఁడేని
పిదపఁ దనయాన జీవముల్విడుచుదాన, ననుచు నీపాదములకు వందన మొనర్చె.

తే॥ ముదిత తన చేలకొంగున ♦ ముడిచియున్న
ఘన శిరోరత్న మానవా ♦ ల్లా నొసంగె
గన్ను లలరఁ గాంచుమ యని ♦ గాడ్పుపట్టి
జానకీజాని కొసఁగె హ ♦ ర్నము తలిర్చు.

సీ॥ కాంచినయంత రో♦మాంచమయ్యెను మేను, కన్నీరు మున్నీరు♦గాఁగఁ బరనె
భుజములు వక్షంబు♦పూరించె జెమరించె, నూపిరి లోపల♦నూటడిల్లెఁ
గామంబు మెలమెల్ల♦సోమించి వర్ధిల్లె, దాపంబు దూపిల్లి♦రూపుమాసె
మోదాద్ధి మది ముగ్ధె♦భేదంబు వడి క్రుంగె, డెలుపంగఁ దరమె యా♦తీరులె

తే॥ చేతనున్న చూడామణి ♦ ప్రాతచనవు
తోడఁ జూడంగ జానకి ♦ తొల్లిఁ దన్ను
ముదముతోఁ బట్టు కేలె యన్ ♦ మొగిఁదనరై
ధర్మ సంస్థాపకండుగు ♦ దాశరథికి.

తే॥ అప్పు డంగదానులు వచ్చి ♦ యనఘులై న
రామలక్ష్మణులకు దిన ♦ రాజ సుతున
కెఱిగి తమ కార్యమునఁ గృత ♦ కృత్యులగుటఁ
బూర్ణచంద్రాభ వదనులై ♦ పోలువు గనిరి.

తే॥ అవల సుగ్రీవుఁ డలరుచు ♦ నవనిజాత
సులభురాలయ్యె మనమిఁకఁ ♦ జూడ ననుడుఁ
గడచెఁ గాలంబు మఱియును ♦ కడవవలెనె ?
యనుచు రాఘవుఁ డనఁ ద్వర ♦ గొనుచులేచి.

చ॥ తరలఁగ వచ్చు నేన యనిఁ ♦ తప్పెటతోఁ గపివర్గమెల్లఁ ద
త్తజపడి లేవఁ జాటిరి ము ♦ దంబుగఁ గొందఱు కీశు లంత నొ
త్తరముగ వాహిసుల్ గదలె ♦ దర్పముతో వనరాశి పొంగి యీ
కరణిని లేచి వచ్చెననఁ ♦ గాఁ దగి దక్షిణ దిబ్బుఖంబుగన్. ౧౨౦౦

తే॥ తగిన రీతిని మ్రోగెఁ బ్ర ♦ స్థానభేరి
శత్రువులనుండి చెడుగులు ♦ జరుగకుండ
నడపుమా నేనలను దగు ♦ నడవ చూపి
యనుచు నీలు నాజ్ఞాపించె ♦ నర్క కులుడు.

చ॥ హనుమండు కేలుమోడ్చి యిది ♦ యల్ప వనేచరమంచు నెంచ క
త్యనఘమతిన్ మదీయ భుజిమందు వసింపుము మోతునంచు వం
దన మొనరించి వేడ గుణ♦ధాముండు రాముడు మంచదంచు నా
తనిపయి నెక్కి మారుతి యు♦దార గుణంబుల నగ్గలింపఁగన్. ౧౨౦౧

మ॥ అకలంకాత్మక! నాభుజంబుల వయింఁబ్రార్థింతుఁ గూర్పుండుమా
సుకరస్ఫూర్తి వహింతు సంచు వినతింజూపించుచున్ వేడు వా
లి కుమారుం దగ నెక్కి లక్ష్మణుడు నోలిన్ పై న్య సందోహముల్
ప్రకటానగళ రీతి నేగె దగు త్రోవ న్నాయకుల్ చూపంగన్. ౧౨౦౩

తే॥ గరుడ వృషభ పృష్ఠము లెక్కు ♦ ఘనులఁబోలి
హనుమపై నంగదునిపై వి ♦ హారరీతి
రామ లక్ష్మణు లిరువురు ♦ రమణ నేగ
సురలు దీపించి చల్లరి ♦ సుమ చయంబు. ౧౨౦౪

తే॥ ఊరి త్రోవల నడచిన ♦ నొత్తిడి యగు
సంచు రాముఁ డాజ్ఞాపింప ♦ నలరుఁ దేనె
పండ్లు కందముల్ లభియించు ♦ పర్వతముల
త్రోవ నడచెను గీశ సం ♦ దోహమెల్ల. ౧౨౦౫

తే॥ రాక్షసుల సత్త్వములను ప ♦ రాక్రమముల
వాయు నూనందు తెలుపంగఁ ♦ బ్రాతి వినుచుఁ
జాలదూరంబు నడచెను ♦ శ్రమ మెఱుంగక
కపి సమూహంబు రామ ల ♦ క్ష్మణులతోడ. ౧౨౦౬

తే॥ పొడవు త్రోవను భాస్కర ♦ పుత్తుతోడ
రామలక్ష్మణుల్ ప్రవగ వ ♦ ర్గంబు తోడ
నడచి కనిరి పండ్రెండవ ♦ నాడు తమకు
దారి యొసంగక నిలిపిన ♦ దక్షిణాబ్ధి. ౧౨౦౭

శ్రీ

శ్రీ

శ్రీ

శ్రీ రామ .

క ం బ రా మా య ణ ము .

యు ధ్ధ కాం డ ము :: పూ ర్వ భా గ ము .

మ॥ విమలంబై యొకటన్న నొక్కటయి వై ♦ విధ్యంబనం బెక్కులై
సుమహత్తై తగునన్న నొననుచు నె ♦ చోగదనం గానిదై
రమణన్ నేడన నేడెయై కలదనన్ ♦ రాజిల్ల నున్నట్టిదై
యమరంగా నెటునమ్మి యేవిధమునన్ ♦ ధ్యానంబు గావెందుమా ? ౧

౧ సముద్ర దర్శన పటలము (౧౧)

మ॥ జలనిధి తీరభూమిఁ గపి ♦ సైన్యము చేరఁగ నుత్తరంబునన్
విలయము వేళ నాశిలసి ♦ పృథ్విధరంబు పయోధి భూమియుం
జులుకన్ లేచి యాకనము ♦ సూటిగఁదాఁకెను దక్షిణంపు భూ
స్థలియు మహీధరంబొదిగి ♦ తాతె రసాతల మంటస్సిల్లఁగన్. ౨

ఉ॥ చింతము వోలు స్వచ్ఛగుఱ ♦ శీల మహీజను పాయు పిమ్మటన్
బండుగులైన తామరన ♦ వర్షము కూడికి మోడ్చు సెందు వే
ళం దన కన్ను మూయని ద ♦ శత్రుమలాక్షుఁ డపారవాహిని
బృందము తన్ను చుట్టి చరి ♦ యింపఁగ నయ్యెడఁగాంచె వారిధిన్. ౩

చ॥ అలల నమూహమే విభవ ♦ మైన పయోధి వియోగ మొంది చి
క్కులఁబడి స్వీయతల్పమున ♦ కూరిమిచే జనుదెంచు మాయి ని
శ్చలఁ డగునంచు బుష్పములఁ ♦ జల్లి యమర్చిన సెజ్జెనోలె నా
తలమున ఘన మాక్తిక వి ♦ తానముఁ జల్లుచుచుండె దెమ్మెరన్. ౪

చ॥ బలితపు దుఃఖవార్ధిఁ బడి ♦ బాష్ప జలంబులఁ దేలు నీత నె
వ్వలఁబడి వేఁగుచుంట నప ♦ నాదునకున్ స్మర శాత సాయతా
వలికిని లక్ష్మ్యమైన రఘు ♦ వర్చుని నుండర బాహు యుగ్మమున్
గొలిమిని లేచు నిప్పుకల ♦ కోపునఁ గాల్చెను వార్ధి తుంపురుల్. ౫

చ॥ గుఱుతిడరాక ప్రసక్తి న ర ♦ ఘుప్రభుఁగాంచి మనంబు నుంతయుం
గరఁగక భేదబుద్ధి గడఁ ♦ కన్ రొదసేయు మహాబ్ధి నుండి పై

విరియుచునుండు వీచికలఁ ♦ బేర్చి మునుంగుచు లేచి వచ్చుతే
మొర నురపొన్న పుప్పొడిని ♦ మేవక పోవ దొక్కొక్క సారియుక్. ౬

చ॥ పొగడువడక్ శరాసనము ♦ పూనిన బాహులు జానకీ నియో
గ గురుత రార్తిచే గృళతఁ ♦ గాంచి మహీధర సన్నిభంబులై
నెగడుచు నుండు రామ ధర ♦ ణీధవు చెంగట సీత నోటి సో
యగము వహించి కాలుని క్రి ♦ యం గనుపట్టెఁ బ్రవాళ వల్లరుల్. ౭

ఉ॥ మత్తగజేంద్రయాన జన ♦ మాన్య చరిత్ర వసించుచోటు నీ
కిత్తటి దవ్వలేదనుచు ♦ నిచ్చ గమింపఁగ మాన వీర్యముల్
చిత్తము లొగ మిక్కిలి కృ ♦ శించెడు రాముని చంప నెంచి యో
ముత్తైము! దైత్య సంగతిని ♦ పూనెదె? జానకి నవ్వచూపెదే? ౮

ఉ॥ కన్నకుమార్తె శాత్రవుని ♦ కారఁ దగుల్కొని చంతఁ గుందుచుక్
గన్నగచ్చాల్లు గొన్నయది ♦ గా యని దుఃఖమునొంది మిక్కిలిక్
గన్నుల నీటి ముత్తైములు ♦ గార్చి కరల్లను కేలనెత్తి తాఁ
బన్నగ రామపాదములఁ ♦ బట్టిన యట్ల వయోధి గన్పడెక్. ౯

చ॥ వసుధయె నన్నకల్లుగ ని ♦ నంబను నీరము చల్లి వార్ధిలోఁ
బొనఁగిన ద్రవ్యముక్ మెదిపి ♦ పొందిక ఫేనము వేరి గంబముక్
విసిగి తపించు సూర్యకుల ♦ వీరుని తాపమువోవఁ బూయఁగా
లన దురు వీచికా కరములక్ వడి నూటిన తీరు గన్పడెక్. ౧౦

చ॥ స్తనములు గల్లు కోకిలము ♦ చందము నొందినసీత దుఃఖముః
బొనువడఁ జేయఁ వేల్పులకుఁ ♦ బూర్ణసుఖంబుల నీయ హస్తమం
దున శరచాపము ల్గొనుచు ♦ దుర్దమలీలను దాడిసేయు రా
ముని గని వార్ధి సంతనము ♦ పొంగ నటించిన సౌరు గన్పడెక్. ౧౧

ఉ॥ వారిధి డాసి రాఘవుఁడు ♦ వారిధి కంటెను మించి మానముక్
గూరిమి దుఃఖముల్ మిగులఁ ♦ గూడఁగఁ జేయఁగఁ దగ్గ చెద్దియుక్
వారక చిత్తమందు తలఁ ♦ పం దొడఁగెం; ద్రిదశారి లంకలో
మారుతి చన్నమీఁదఁ దన ♦ మంత్రులతోఁ దలపోసి యవ్వలన్. ౧౨

౨ రావణ మంత్ర పటలము. (౧౧౮)

ఉ॥ శిల్పిని మామఁగాంచి కడు ♦ శీఘ్రమ ప్రవ్వను గూడి లంక ముక్
బొల్పుగ నున్న తీరునకు ♦ ముమ్మడుగై విలసిల్లి మీ మనః
కల్పనము ల్పయల్పడఁ ద ♦ గ్గఁ ఘటియింపుడి యన్న వారలుక్
వేల్పులు భ్రాంతినొందఁ దమ ♦ నేరుపుచూపి సృజించి రత్తటిక్. ౧౩

క॥ బంగారము మణి సంతతి, రంగారంగ వెలుగు తనవు ♦ రము త్రివిషము క
న్నం గొమరగుటం గాంచి మ, దింగల కోపంబు మానె ♦ దితిజాధిపుడుగ్. ౧౮

చ॥ పరగఁ ద్రిమూర్తులందు తొలి ♦ వాడగు బ్రహ్మయె ముందు నిల్చి సుం
దరతకు మేరచూపి ఘన ♦ తం దగు శక్తియు నిచ్చె ధర్మముల్
కొఱవడ లోక జాలములఁ ♦ గూల్చుచు జేయుచు బెక్కుసార్లు చే
దిరిగిన వానికి సాగను ♦ దేఱని కార్యము లున్నె యిద్దరగ్? ౧౯

క॥ అరుదుగఁ గట్టిన నగరము, నరుదుగ వీక్షించి నిర్జరాని యజం బే
రరుదుగ నర్చించి మయన, కరుదగు వస్తువుల నొసఁగెనాదరణమునగ్. ౧౯

తే॥ మొలుపువంటి యలలమిఱుమిట్లు గొలుపు, కెంపు తాకంబముల దీప్తికెరలుచున్న
మండపమున సింహాసనమధ్యపీఠి, నిండుకొలుపు దీరెను నాడునిర్జరారి.

తే॥ సురసతులువైచుచుండు వీచోపు వలనఁ, గదలు పూమాలదాల్చినతీదశనైరి
సచివులనుభవవృద్ధులుపై న్యవతులు, బంధువులు చుట్టియుండ రావణుడు కాంచి.

తే॥ తలఁచు కార్యంబు తగిన పద్ధతిని తెలిపి, వృద్ధమంత్రుల తలఁపులు వేడఁ దెలియ
వెలఁదులను పిన్న వారల వేలుపులను, ప్రకృతి జనముల నెల్ల నవ్వలికిఁ బంపె

తే॥ ప్రాధవంబుచే నాజ్ఞ చేబంధరముల, తోడ గాలిని పైతముతోలఁగఁ బంపి
యనుభవజ్ఞులు వాక్యజ్ఞులైన సచివ, వరులతోడ నాలోచనావరతనొప్ప.

తే॥ వీరులై బహుశ్రుతులయిప్రేమచూఱ, గొన్న వారయ్యుండమ్ములుకొడుకులట్టి
యాత్రబంధులదక్క వేతైన జనుల, నెల్లరను వెలికంపె స్వహితము గోరి.

ఆ॥ జగములెల్ల నొక్క మొగినెత్తి వచ్చిన, నలఁపఁదగిన వీరనాయకులను
కడలఁ దిరుగుచుండఁగాపుంచె మృగపక్షి, చయము చేష్ట మానఁజంకునొంది.

తే॥ ఒక్కకోరిచే శౌరవముర్విగ లిసె, బాలనము బలగర్వముల్ పాడువడియె
నింతకంటె వేటొండేదియెనఁగు సిగ్గు, చేటనుచు బ్రెగడల తోడఁ జెప్పఁదొడఁగె.

ఉ॥ అగ్నియె కొల్లవెట్టఁ గపి ♦ యక్కట! యొక్కటి నిప్పువెట్టఁగా
బొగ్గుల కాడె యయ్యె బుర ♦ ముగ్ జయభూతి వెలార్చు శృక్కెముల్
బుగ్గిఁ దూలె బంధులును ♦ పుత్రులు మిత్రులు గూలి నార లి
ట్లుగ్గడువయ్యె నిందగొని ♦ యుంటిని నేను శవంబు పోలికగ్. ౨౦

తే॥ బావులను నిండి నెత్తురుపాటుచుండె, నగ్నియొకను ప్రోలఁ జుట్లాఱలేదు
అగురు పొగవీచు మగువలయలకలందు, చుండు కంపు కొట్టుచునుండఁజూచినారె?

ఉ॥ ఏవొ విశేష కార్యముల ♦ నీడ్యతఁ జేయకయున్న మానె నీ
భూవలయంబునం బొడమి ♦ పుట్టనివారలలో గణింపఁ బా
లై వగఁగుంది నిందయు న ♦ పాఖ్యాయుఁ గైకొనినార మాజిలోఁ
జావము వానరుం బొదివి ♦ చంప మిఁ కేమి యొనర్పనెత్తుమో? ౨౧

తే॥ అనుచు రావణుఁ డాడంగంసంతరింగ, మందు నొచ్చి సేనాపతియపుడు లేచి
కేలుమోడ్చి నామనవింకేలి గొనక, వినఁగ వేఁడెద నని యిట్లువిన్నవించె.

ఉ॥ దేవరవా రెఱుంగనివి + తేజీచి చూచినలేవు ధాత్రి మా
యావిధి మాననీయుల న + రాధ్యుల వంచనచేసి జానకీ
దేవినితెచ్చ సేత యది + ధీరులపద్ధతి గాడటంచు నాఁ
డే వివరించినాఁడ గణి + యింపక తెచ్చితి రీబెడఁదలన్. ౨౮

చ॥ చెలియలి మోము సౌరుచెడఁ + జేసి మహాబలన్ భరాదులన్
గలుషముతోడఁ జంపు కడు + కావరులన్ గసిదీట భూమికిన్
బలి యొసరించి పక్షులకుఁబారణనేయక పాలనంబు దు
ర్బలమయి కూలెనంచు మది + వందుట పోలునె నిన్ను బోటికిన్? ౨౯

ఆ॥ చంపఁదగిన చోరంసంతతి దొరకినఁ, జంప కూరకుంటఁచనదు పటికి
బగఱ గొప్పబలముఁబడికించి పరిమార్చు, కొదిగి యుంట పౌరుఁపోచితంబె? ౩౦

తే॥ జయము బల విక్రమములు యశమ్ముగురుత, వేలుపుల గెల్పు చేతనా? విక్రమంబు
వీడి యొర్పుట చేతనా? వెలసెమీకుఁ, దెలుపుఁడయ్య నిశ్చయముగఁదేటపడఁగ

క॥ పగఁజంపి తృప్తివొందుట, తగవుగఁ దలపోయకట్లు + తగుసౌఖ్యములం
దగిలినఁ గపి పనితో నిది, తెగునే? తోలుదుమె యెదురుఁతిరిగిన దోమన్?

ఉ॥ పోయిన కోఁతి వెంబడినె + పోవుచు దానిని పంపువారి పే
రాయువులం గ్రహించి మడిసందిన దుఃఖము తీర్చ కివ్విధి
వాయిడి వేలుచున్న మన + వన్నెయి వానియఁ గ్రుంగకున్నె? పై
నేయది యుక్తమో? యెఱుంగుఁ + డీ యని యాతఁడు కూరుచుండఁగన్.

తే॥ బనర సభఁగాంచి పల్కె మహోదరుండు, సైన్యవతి పల్కుచుదంబునర్హవిధులఁ
జక్కనైయుండు; నాపల్కునరణి వినుము, తప్పలున్న మన్నింపుముఁదైత్యరాజ!

క॥ అడఁగిరి వేల్పులు యత్తులు, మడఁగిరి పన్నగులు వైరిమర్దన! విడువం
దొడఁగిరి గర్వము లోకులు, కడఁగిరి వడఁకంగ నెదుటఁగన్న త్రిమూర్తుల్.

తే॥ అఖిల జీవంబులం జంపుయముండుఁ గూడఁదనకు నీవ యముఁడవనితలఁచి జంకి
నీమహాజ్ఞల దలఁదాల్చి నెగడుచుండు, నింతకంటె గౌరవ మిఁకనేది కలదు? ౩౧

మ॥ భవుతోడన్ రజతాద్రి నింగి దగులన్ + బాహు బలాధిక్యతల్
మివులం దాలిచి సామగానమున పే + ర్ని శర్ము మెప్పించు దా
నవ వీరా? భవదీయ శౌర్యమహిమన్ + మాతోడఁ గ్రుంగించి యె
క్కువ ప్రాఘోక్తుల నొక్కవంది పగిదిన్ + గ్రోఁతం బ్రశంసెంతువే? ౩౨

ఉ॥ కంటికి గానరాక త్రిజంగంబులఁ దప్పి చరించువారు దు
ష్కుంటకులై యజేయులయి + కానఁగవచ్చిరె? దోర్బలాధ్యులై

యొంటుని వారిపట్ల వడి ♦ యోచన నేయగఁ దగ్గ తీరు చె
న్నంటుల పట్ల జేయఁ దగు ♦ నా? యిదిపోలునె నిన్ను బోటికి?

అ॥ సంకటమ్ము వచ్చె ♦ జానేది? బ్రదుకేది? యనఁగ నేల? నన్నె ♦ యంపితేసి
వనచరులను నరుల ♦ వధియించి నీవగ, రూపు మాపి వత్తు ♦ రూఢిగాఁగ. ౩౯
క॥ అనుచు మహోదరుఁ డాడఁగ, విని కన్నుల నెత్తు రొలుక ♦ వీక్షించుచు రు
ద్రనిభుండు వజ్ర దంష్ట్రుఁడు, కను జేంద్రుని దిక్కుదిరిగి ♦ తాత్పర్యమునఁ. ౪౦

చ॥ మనుజులు వానరుల్ మిగుల ♦ మాన్యత చూపఁగఁ దగ్గవారె? యో
దనుజ వశేణ్యులార! చని ♦ దర్శముతో వెనఁబట్టి మింగుఁ డం
చనమతి యిచ్చి యిచ్చటనె ♦ హాయి వహించుట మాని యిట్లు మీ
మనమునఁ జుంఱిలం దగునె? ♦ మాపయి నమ్మిక మీకుఁ బుట్టదో? ౪౧

అ॥ ఆజ్ఞ మీఱువారి ♦ నప్పడ తెగటాల్చి, లోకములను మీకు ♦ లోఁగఁ జేయు
నేను మిమ్ము మీటి ♦ యెన్నఁడు నడచితి? సుత్తురువు నొసంగ ♦ కుండుటెల?

అ॥ అనుడు నుండు మనుచు ♦ నావజ్రదంతు నా, త్రేవణంబు చేసి ♦ భూపు మొగము
గాంచి దుర్బుఖుండు ♦ కడు నల్పువలె నుండ, నేల? యనుచు మఱియుఁ నిట్టలనియె,

తే॥ దిక్కురులు దుర్బలంబులై ♦ తేజ మాసె, వేల్పు లడిగిరి రజతాద్రిఁ జెండువడియె
నట్టి నీకు నృపులు కవు ♦ లధికులైన, మెచ్చఁ దగినదే నీ బల్మిఁ యిచ్చకొలఁది!

తే॥ బాగుగాఁ జూడ నీ తీరు ♦ బలవిహీను, లైన వారల తీరగు ♦ నయ్య నిజము
పగలు బలమంతలే యైనఁ బ్రాణరక్ష, ణంబుకై వారి కడఁగి యుండుంగఁ దగునె?

క॥ మనుజులు నెలుఁగులఁ గవులును, మన కాహారములు; వానిఁ మార్కొన దిగులం
గొనుదుమయేనిఁ జగమున, మనకంటె పినేసలెవరు? మగ లెవ్వారల్? ౪౨

తే॥ బక్కకోఁతి సంద్రము దాఁటి యూరఁజొచ్చి, నిప్పు వెట్టి పల్కురఁ జంపిఁ నగడిమరలె
రాక్షసులమైన మనకుఁ బురంబు పీడి, దాడి నేయుట తగ దేమి? దానవేంద్ర!

తే॥ మన పురికి వచ్చి పౌధముల్ ♦ మంటఁ గలిపి, పైన్య బల పరాక్రమముఁ ♦ సరణిఁ దెలిసి
ప్రాణములతోడ మరలినఁ వారలెవరు, గలరు జగమునఁ గోఁతి యొక్కండు దక్క?

తే॥ తగవు కర్తవ్య జయములఁ దలఁచి తీరు, మానముగఁ జేయఁ దగ్గదిఁ మనుజవర్మ
లున్న కడ కీగి వారలఁ యునులు లూడ్చు, పద్ధతియె యొప్పు నన మహాఁ సార్కుండనియె

తే॥ కోఁతి యొక్కటి పురి నాలఁగోడు బాఁ, గోడుగాఁ జేసి పోవఁ గఁన్గొనుచున్న
మనము పొందక నిజముగఁ మానియున్న, వేదతనమేది! నిలిపినఁ పేర్చి యే?

తే॥ మొదటిపోరున బలహీన ♦ పురుషులొక్క, కొందఱా కోఁతిచేతులఁ గూలినంత
తక్కువారల చేవయుఁ దడఁగె నేమి? లంకతో శౌర్యమును కాలిఁ క్రంక నేమి?

తే॥ పంపినారలో మనుజులు; వచ్చినదియె, తరుచరము; చేసినది పురఃదాహమయ్యె
దానికై దైత్యవర్యులుఁ తలరిరన్న, నింక నేమేమి తొడరునోఁయెన్ననగున?

తే॥ ఇచట నిలిచి మాటాడుటఁకొప్పవడను, వెంటనే యేగి వారల ఁ పేరు లేక
చేసి తనివారఁ దినుటయేఁచేయఁ దగిన, కర్ణమింక వేఱు యోచనలోఁకానివనియె.

తే॥ ప్రభువు జంకి కర్తవ్యంబు ఁ ప్రశ్నచేసె, నేగి తలకొక్క దిక్కుగా ఁ నీల్లుటింకఁ
గొడువ! యని వినుగొంది యంఁగదను మండి, చాలున నెఁ బిశాచుండను నిశాచరుడు.

తే॥ ఇంతగా విభు పేర్చి శంఁకింతుమేని, కార్యమిదియేని మనకంటెఁఘనులు వారు
మనము తక్కువ వారమేయనుచుఁ బలికె, సూర్యశత్రువనెడు దైత్యవర్యుఁడొకఁడు.

క॥ మన మాలోచించెడు నది, మనుజులఁ గూరిచియె కాన ఁ మనచేవయుఁ బా
లన శక్తి చెడియె నను వి, న్నన కిది చాలునని యజ్ఞఁనాశకుఁ డనియె.

తే॥ జ్వలిత నేత్రుడౌ శివుడై కింజరుగుటన్న, నవ్వఁ దగియుండుఁ గపి పైకిఁనరులపైకి
వెడలుకంటెను వార లింప్రీడునేరు, సంతకొర్పియుండమని ధూఁమ్రాక్షుండనియె.

తే॥ తక్కువారలు పాము చందమున బునలు, కొట్టి యిదియె లెస్సనుచు వాక్రుచ్చినారు
పిదప నెల్లర వారింఁచిఁవినతి తోడ, నిలిచి కుంభ కర్ణుం డిట్లుఁపలుకఁ దొడఁగె.

—: కుంభకర్ణుండు హితము పలుకుట :—

తే॥ వెనుకముందారయఁగలేని ఁపిన్న లెల్లఁ, బలుకుకంటె నూరకయుంటఁపాడియగును
తమ్ముండని యెంతువేని హితమ్ముదెలుపు, వాడఁ గటువేని మన్నింపఁవలతు నిన్ను

ఉ॥ పుట్టితి బ్రహ్మవంశమునఁ ఁ బోడిమి వేదము లభ్యసించి య
పృథ్వున విద్యకుం దగిన ఁ ప్రజ్ఞయు శీలము నొందినాడ పి
కట్టిడిసేత నీకు నవుఁ ఁ గాదననేల? విరాళి వహ్నిపైఁ
బుట్టె నిఁకింత మాత్రయును ఁ పొందకయున్నె ఫలంబు దానిచే? ౬౦

ఉ॥ అందముచిందు లంక యెరి ఁ యంగఁ బ్రభుత్వమె కూలినట్లు నీ
డెందమునం దపించితి క ఁడిందిగ రాముని దేవిఁ దెచ్చు నీ
చందము మంచిదేమి? ములు ఁ చల్ కడుచాపులు పొందఁదగ్గ యీ
నిందకు మించి రోయఁదగు ఁ నీచత ధాత్రి నొకండు గల్గునే? ౬౧

చ॥ నగరము రూపు మాసెనని ఁ నాన వహించెడు ధర్మపత్నులౌ
మగువలు సీపయి రుచిర ఁ మందతర స్మితకాంతు లూన్ప న
న్యగరిత కాళ్ళపైఁ బడుచు ఁ నోర్వక యామియుఁ బ్రువ్వఁదిట్టనో
ర్పుగొని సహించుచుండుటయుఁరూఢ యశంబు నొసంగఁ జాలునే? ౬౨

శా॥ ఏనాడిట్లు లభ్యరీతిని కృపా ఁ హింనుండవై గ్రొత్తడి
మానంబార్పఁగ నీచపద్ధతుల నం ఁ భావించుచుం దెచ్చితో

యానాఁడే మన వన్నెవాసి తఱిగెన్ ♦ హైన్యంబు చేకూరె లో
కానన్ దుష్కృతముల్ పొనర్చి యశముం ♦ గాంక్షింపఁగాఁ బోలునే ?

చ॥ అకలుషశీలయా నొకని ♦ యంగనఁ దెత్తము కార నుంతమున్
బ్రకటిత కీర్తిఁ గోరుదము ♦ వాక్కుల శౌర్యము వెల్లడింతమున్
వికలత గూర్చు కామమునఁ ♦ బ్రీతి వహింతము మానవాలికిన్
గకవిక తాదమున్ జయముఁ ♦ గాంక్ష యెనర్తము మేలుమేలగున్. ౩౪

ఉ॥ పెద్దలుసేయు కార్యముల ♦ వీడితి వంశవినాశ కార్యముల్
పెద్దగఁజేసి తా పయిద ♦ లిన్ విడిపించుట యెల్లదంబుగా
బుద్ధికిఁదోఁచెఁ గాన నిక ♦ భూపకుమారులు వచ్చి కీర్తియున్
దొడ్దకుఁబోవఁ జంపినను ♦ దోసమె ? నిందయు రాదు ధాత్రిపై. ౩౫

చ॥ వనమున నొక్కఁడే ప్రబల ♦ వాహినిఁగూలిచి తమ్ముఁజంపిఁ
పెను పెనువైర మియ్యదియు ♦ వెల్లిగనున్నది యింక ముఖ్యహా
పని సమరంబు సేయుటకు ♦ వాహిని సిద్ధముచేసి యుంచుటే
మనకు హితంబు; వేటొకటి ♦ మాన్యత గూర్పదు చింతచేసినన్. ౩౬

తే॥ మనుజు లల్పులేయైనను*వినుము వారు, వచ్చుదాఁక నోర్తమయన్న*వారితోడ
నమరులును లోకములు నొక్క*టైన యెడల, మనకు నాపద తప్పదు*దనుజ నాధ.

తే॥ సేన మితిమీఱ వారికిఁ*జేరుమున్న, వనధిదాఁటి నేఁడే నర*వానరులను
అవలికేఁగనియక చుట్టి ♦ యవియఁజేయు, కర్ణమే ముఖ్యమని కుంభ*కర్ణుడనియె

చ॥ అనవుడు దానవేంద్రుఁ డను ♦ జా! కడులెన్న వచించి తీవు నా
మనమున నున్నవాని నను ♦ మానములేక గ్రహించితెల్ల; వే
రనుకొనుటల ? నేఁడే విజ ♦ యధ్వజ నుందర సైన్యరాజితోఁ
జని పగఱన్ వధించి పెలు ♦ చం జనుదెంచుట మేలు లెఁడనన్. ౩౭

—: ఇంద్రజితుని ప్రతాపోక్తులు:—

తే॥ అంతమేఘనాడుఁడు లేచి*యనియెఁ దండ్రీ! నీవ వైభవ దండెత్రి*నీచజనులఁ
జంపఁ దగినంత స్థితి యేమి*సంభవించె ? మాబలంబులుకృశించి* మాఁడెనేమి!

క॥ భవుఁడును సహస్రదళ సం, భవుఁడు ప్రసాదించి యొనఁగు*పాశాదికముల్
మివులఁగల దనుజు లుండిరి, తవిలి యలయుచుండు నొకఁడు*దానుడ నుంటిన్ ౨౦

ఆ॥ మూఁడు లోకములును*మొదటి వేలుపుతోడ, నెదిరినేని గెలుపు*నిత్తు నీకుఁ
గాదయేని కొడుకు*గాను నిజము పులి, కడుపునందు మేఁక*పొడమునేమి ? ౨౧

చ॥ వనచరు లాఙిఁ గూలఁగఁ గ ♦ బంధము లెల్లడ నాట్యమాడఁగా
మనుజులు చింతిలన్ జన న ♦ మాజము జాలి వహించు తీరుతో

జనకజ యోధుచుండఁ గడు ♦ జాల్ముల రాఘవులక వధించి నేఁ
డనువుగ వారి శీర్షములనర్చిలిఁ గానుక యిత్తుఁ జూడుమా. 23

ఉ॥ చుండు ముఖంబు రోతవడఁ ♦ జూచెడు కోతులు మన్మహోగ్ర కో
దండ విముక్త చండ నిశి ♦ త ప్రసరంబులు ముంచి నొంచఁగాఁ
బండు లిగిల్చి దిక్కులకుఁ ♦ బాటుట గాంచి మనంబులోపలక
నిండుగ మోదమంది వెన ♦ నీఁగెడు నీదగు చింత చూడుమా. 24

చ॥ కరిఘటలుక రథంబులకుఁ ♦ గట్టఁ దురంగములుక బదాతులుక
బారపగు పూర్వజన్మ కృత ♦ పుణ్యము రాజ్యములేని శత్రులూ ?
విరివిగ గూన్తులైన యట ♦ వీచర వర్ణముఁ గూడి గెల్తురా ?
సరిసరి యట్టులైన దను ♦ జవజ శౌర్యములేల కాల్పనే? 25

తే॥ పాంచ భౌతికమై యొప్పుఁగ్రాణి కోటి, నెల్లఁ గూఁకుడు వేళ్లతోఁగెల్లగించి
నరులు వానరులను పేరుధరణిలేక, చేసి గాక క్రమ్యులఁగ నాఁసింపఁ జమ్ము 2౬
తే॥ అనుచుఁబదములఁబడిలేచియంజలిఁగొని, సెలవు వేడఁగనిఖరుఁడౌమృత్యములను
గెలిచి తత్త్వజ్ఞుడై లనఁతీర్చి గను వి, భీషణుం డొడుగఁబడి యివివిధ వచించె

—: విభీషణ నీతి :—

చ॥ నెఱి వివరించి పల్కు జత ♦ నించిన కుఱ్ఱుడ! మూర్ఖబుద్ధిమై
నెఱిఁగిన వారిఁబోలె వచి ♦ యింపఁ దొడంగితి రాఁగలట్టి కీ
డఱిఁగిత? ముందువెన్నలోక ♦ యింపుక యారయ క్షిప్ర లిచ్చమై
వెఱిమొటి పల్కులాడి యొద ♦ వింతువె కార్యము ప్లి చేప్తులక? 2౭

ఉ॥ గుడ్డి యొకండు చిత్తరువు ♦ కుంచీయతో లిఖియించు తీరుగా
నెడై తనంబునం బలుక ♦ నెంచితి కార్యము చంద మారయక
దొడ్డ గుణంబులుక తలఁపు ♦ తోరము కార్య విచక్షణత్వముక
బిడ్డలకుక బలంపడునె? పెద్దల కూటమి నుండఁబోలునే? 2౮

చ॥ విమల గుణస్ఫులక వెలసి ♦ విశ్రుత సత్య పథానువర్తులై
యమరిన పెద్దలే? యను ♦ రావళిలో గుణ శీల సంపదల్
క్రమమునఁ బొందుచేతనో? తి ♦ రంబుగ నంచన చేతనో? పరా
క్రమముననో? మహత్త్వమును ♦ గాంచిరి కొందఱు నీవ చెప్పుమా?

తే॥ నిర్జల మాయచే గెల్పునేర్పు నీకు, నిచ్చినది తపంబో? మఱియేదోచూడు
కలువముల నీఁగి ధర్మమాధర్మమునడచు, వారెనుమ్మ నీ కొనగిరిఁబలము నలవు.

తే॥ పాప శీలరు జగములఁబరిధవిల్లి, బ్రహ్మ ముఖ్యామరులగెల్చిపరును ముదురఁ
బాపముల జేసి తుదిఁ గూలిపడిరిగాక, తిరముగా స్వర్గ మేలినఁధీరులెవరు?

తే॥ పూర్వమును తరువాతనుఁబుద్ధి నిలిపి, చెడుగులం ద్రోచి మోక్ష సంసిద్ధి గన్న పెద్దలెందఱు గలరు భావించి చూడ, వారిలో నొక్కరే జెడువారు గలరె?

తే॥ ఎఱుక లేని బాలుఁడ వాటఁనిట్లుపలికి, తంచు బలయుతు నుతు మందఁలించి యవల రావణుం గని పల్కు నార్థంబు గేలి, సేయ కాలింతు వేసి వఁ చింతు ననుచు.

ఉ॥ తల్లియు నీవె తండ్రియును ఁ దైవము నన్నయు నీవె చూడఁగా
నెల్ల నుఖంబు లీవగుడుఁనిందనుఖంబుల నొందుచున్న నం
పల్లెలితార్థమౌ పదవి ఁ పాడఱ జేసెద వంచు మించి చిం
తిల్లెడ దుష్కృతంబులకుఁ ఁ దీఱకయున్నె నురేంద్ర భోగముల్? ౮౧

చ॥ చదివినదానికిఁ ఫలముఁసచ్చరితంబున లేదయన్న ని
ష్టాదవిన కార్యమందు తగు ఁ యోచన శక్తియు లేదయన్న నొ
ప్పిదమగు కార్యనిశ్చయ వి ఁ వేచన లేకయున్న నానుడుల్
తుదివఱ కాలకించి మఱి ఁ దోనము దోచినఁ గోపగింపుమా. ౮౬

క॥ జానకి యను పేరొందిన, మానవతి పతివ్రతాగ్ని ఁ మాడ్చిన యది లం
కా నగరము గాకున్న నొ, కానొక వానరము కాల్పెఁగా యనఁజనునే? ౮౭

క॥ ఎవరెటు యోచించిన గౌ, రవమును పోగొట్టు కొనుటఁరములు వలలోఁ
దవిలి; యటుగాక యున్నను, భువికై; యిది రెండు గాక ఁ పుడమింగలదే?

క॥ శరధిపరిభ్రమగు లంకా, పురి కధిపు తపః ఫలంబుఁపూర్తిగఁ జెడుటల్
సరతరుణి కొకతెకై యని, పరులాడఁగ విని నహింపఁబూర్వ డ నగునే? ౮౯

క॥ ఉర్రుతపము చేసి యజుచే, వరములఁ గొనునాఁడు మనుజువర్యులచే నో
టారయక గెల్పొందుటకుఁ, వర మడుగవు పొసఁగుటెట్లుఁవారింకెలువ? ౯౦

క॥ మనుజుల వలనఁమన మొం, దిన వానిని చింతనేసిఁతెలుపఁగ వలెనే?
విను వేయికేల వానిం, జెనసి నిలువ కడఁగి తిప్పుడుఁచేయుట గలదే? ౯౧

చ॥ పొడవయి యంబరస్థలము ఁ ముట్టిన తారగిరిం బెకల్పు నాఁ
డడరి చతుర్ముఖుండగు మ ఁ హత్ముండు నంది యొసంగు శాప మి
య్యెడ ఫలియింపఁగాఁ దొడఁగెఁనింతకుఁహేతువు వాలిచే బలం
బెడలి కృశించునాఁడె గ్రహి ఁ యించితిఁ బెద్దలవాక్కు తప్పనే? ౯౨

ఉ॥ నిష్పనఁగూలి ప్రాణముల ఁ నీఁగిన క్రొత్తడి యిచ్చు శాపముఁ
దప్పికోసంగ నేర్తు మొకొ? దందడి దుఃఖము నీకుఁ గూర్తు నం
చప్పుడు పల్కు వేదవతి ఁ యంబుజసద్య యయోనిజాతయై
యిప్పుడు నీతగాఁగ జని ఁ యించె నిజంబిది దానవేశ్వరా! ౯౩

క॥ దశరథుండను సరపతి తన, వశమున నీజగము నడవఁవర్తించి మహా
యశుండయి శంబరుఁ జంపి త్రి, దశపతికిని స్వర్గమును పదంపడి యొసఁగెన్. ౯౪

సీ॥ వృషభ రూపుండై సఁయింద్రుడై జనిదైత్యకులము రూపడఁచు కఁకుత్ స్థ నృపుఁడు
ఉర్వి గోవుగఁ జేసి యోషధుల్ పిదికించి, జనులఁ గాచిన పృథుఁచక్రవర్తి
జలనిధిం ద్రవ్విన ♦ సాగరులును గంగఁ, గ్రిందికిఁ దెచ్చు భ ♦ గీరధుండు
పొడమిన కులమునఁబుట్టి జగంబున, శత్రులఁ దునిమి వి ♦ శ్రాంతి నొంది

తే॥ ధర్మముం గాచి న్యాయపథమున నిలిచి, యబల కొనఁగిన వరము లేదనఁగలేక
సత్యమునకుఁ బ్రాణము వీడుజన శరణ్యు, దశరథుని పుత్రకులు వారుదానవేంద్ర!

క॥ వార లసామాన్యులు ముని, వీరులకును వేలుపులకుఁ వేతై యెఱుంగం

గా రాని వారు మన క, ర్మారంభముచేత నులభు ♦ లైరి మనుజులై. ౯౬

తే॥ బ్రహ్మతోడ స్పర్ధించి ప్రపంచమొందు, సృష్టి చేయంగఁ బూను కాశికుండు పూర్వ
మభవులన నొందిన యమోఁఘాస్త్రములను, వారికొనఁగె యజ్ఞము గాచుఁపట్టునందు

తే॥ దేవ దానవులకుఁ బోరుఁదిపురునాఁడు, గరుడు నెక్కి విష్ణువుగొన్నఁ కార్ముకమును
పుర విదాహంబు సేయు శంకరు శరమ్ముఁ, గుఱ్ఱుడైన యగ న్మృచేఁగొన్నవాఁడు

చ॥ అతని శరాహులో జగము ♦ లన్నిటి లేహన సేయు దిక్కులక

జతనముతోడఁ గొల్పును వి ♦ సంబును గ్రక్కను ఘోరదంష్ట్రీకా
యుతములు తూణ భూకముల ♦ నుండు మహాత్ముల హింస సేయు దు
ర్మతులను దక్కఁ దక్కుగల ♦ ప్రాణుల నాహుతి సేయ నొల్లవుక.

చ॥ ధనువులు రామలక్ష్మణులు ♦ దక్కఁ బరుల్ గదలింప లేరు శిం

జనులును చేవయుం జెడవు ♦ శ్రేష్ఠము లౌ మనవిండ్లు పెద్దవై
నను తమ విండులక విఱువఁనాటఁగ లేవవి కల్పకంబులో?

కనువు వెదుల్లి? మేరువులా? ♦ కాక కులాచల నత్వ మూర్తులో? ౧౦౦

తే॥ వాలి వక్షంబు పగిలె భువంబుఁ గ్రమ్ము, నేడు మద్దులు గూలె వై ♦ త్రేంద్రులైన
ఖర విరాధులు మడిసిరికదన మైనఁ, బగఱు తెగి మాలుటయె కాకఁబ్రతుకుఁగలదె?

ఉ॥ కాంతులకెల్ల నెల్లయగు ♦ కార్ముక వీరులు రామలక్ష్మణుల్

స్వాంతములం జలింపక వి ♦ శంకట వృత్తిని తోడులేకయే
మంతురు లోక జాలములఁమానుగ సోకులమూఁగ గుంపతోఁ

ద్రెంతు రటంచు నమ్మియె తఁజిం గని మానులు వేడి రిమ్ములక. ౧౦౧

చ॥ మనసునఁ జింతచేఁ గుమిలి ♦ మూఁడుచు నీయెడఁ బల్కఁ జఁకి యీ

దనుజులు రేబవల్ నిదురఁతక్కి కృశించుచుఁ గల్వరింతు నె
మ్మనములఁ జింతనూని గతి ♦ మాలిన వేల్పులు సీత యన్విషం

బును గొనువారు నిశ్చయము ♦ బ్రుంగెదరంచు మదించినారలుక. ౧౦౨

ఉ॥ కీరితి మాయ నోర్పుగొని ♦ కీడ్వడి చిర్నవు మాని తేజముం

దేరకుఁ బోవఁ గాంతి చెడి ♦ దీనతఁ బ్రాణము మాత్రమొంది చిం

తారతిఁ గుందుచుం బగటి ♦ తమ్ములదాయను పోలియున్న వా
రారయఁ బూర్ణిమా విధుని ♦ యందము నందిన వారు నిర్జరుల్. ౧౦౮
చ॥ ధరణిని దాటి యావలికిఁ ♦ దాఱిన కాలుఁడు దేవ యక్ష కి
న్నర ఫణి ముఖ్యులెల్ల రఘు ♦ నాయకుడేవి విదేహపుత్రి యీ
ఫణి జెఱ నున్న దంచు ♦ విని ♦ మోదమునొంది భయంబు వీడి చె
చ్చెర నపుడప్పు డిందలి వి ♦ శేషము లారయుచుండ్రు శ్రద్ధమై. ౧౦౯

చ॥ చెడు శకునంబు లెన్నియొ వ ♦ చింపఁగరానివి కానవచ్చె నొ
క్కెడఁ బగయూని యోటువడి ♦ యెడ్చిన వేల్పులు దానవేంద్రు లిం
దెడనెడఁ గాన వత్తురు మ ♦ దేభ తురంగము లిప్పు డింద్లలో
నెడను పదంబు వెట్టి చరి ♦ యింపఁగ వచ్చెడు రాక్షసేశ్వరా!

చ॥ వరశును జిహ్వికల్ దనుజ ♦ పాళికి నక్కలు సంచరించె మం
దిరములలోఁ జిరంటికల ♦ తీరగు ముంగురులందునన్ విప
త్కరముగ మిక్కిలిం గమరు ♦ కంపు బయల్పడె నింతకంటె దు
ర్భరతర సూచనల్ గనఁగ ♦ వాంఛ యొనర్తువె రాక్షసేశ్వరా! ౧౧౦

సీ॥ ఖరుఁడు దూషణుఁడు త్రిశిరుఁడు మారీచుండు, వాలి విరాధుండుకూలు తీరు
నారసి చూడంగ ♦ సారంగ పాణియు, జక్రపాణియు వారిసములె? చెవుమ
వారిలోఁ గూడినవానర వరులు దే, వతలు వారలతోడఁవైరమేల?
ఇది మంచి పని యని ♦ యెంచుట తగవె? నీ, కీర్తి భోగంబులు ♦ కీడు పడును
తే॥ ప్రాభవము మ్రాలు నపవాదుపైకి వచ్చు, నెల్లిదంబగు బంధులుహితులు సుతులు
చెడసి చేతలు తగదయ్య! సీత వీడు, మింతకంటెను మేలు నీకెదియు లేదు.

ఉ॥ మేలు దలంచి తమ్ముడిటు ♦ మేవడి నాడిన పల్కులన్ రణ
భీలుఁడు రావణుండు విని ♦ పెద్దగఁ జేతులు దట్టి వక్ర దం
ప్త్రాలి వెలుంగ నేత్రముల ♦ నగ్నికణంబులు రాలఁగా భుజా
పాలి యురంబు గ్రక్కదలఁ ♦ బక్కున నవ్వి గణింప కిట్లున్. ౧౧౧

ఉ॥ మేదుర రిత్తిమై హితము ♦ మీఱ వచించెద నంచుఁ బూని యు
న్నామని పోల్కిఁ బల్కితివి ♦ మాయురే! నన్ను మనుష్యులంట! పెం
పేదక గెల్తురంట! విని ♦ యెవ్వరు నవ్వక యుండు వార! లీ
పేదతనంబు గల్గినది ♦ భీతినో? ప్రేమనో? యెందు చేతనో? ౧౧౨

తే॥ మనుజ పశువుల గెలుపొందుమాడ్కి యడుగ, లేదటంటి దిగ్గస్తులలీల గెలుచు
నాఁడు కైలాసగిరి నెత్తునాఁడు నేమి, పరము లొందితిఁ దెల్పంగవలతు నిన్ను.

తే॥ ఇంచుకైన యోచింపకయిట్లు వ్యర్థ, వాక్కులాడితి గాక కోపంబు గొన్న
త్రిదశు లేమైరి తెలియవే? యిది యటుండ, నిమ్ము నీకంటె మానవులెచ్చువారే?

తే॥ పలుకఁ దగిన వాక్పద్ధతిఁదెలియవీవు, జయము నొకసారియైన నిర్జరులు గొనిరె?
నింగి నెత్తంగ ధరణిఁ జీల్పుంగ నేర్తు, నన్ను నరులు గెల్తు రనుటఁనాయమగునె?

తే॥ దేవవరములచే నైనఁ తేజమందు, వేని హరి హరులను మున్నుఁదేన గెలిచి
నాఁడఁ దెల్పుము? పిఱికి తఁనంబు లేల? నన్ను నరులు గెల్తురని యెఁన్నంగఁదగునె?

తే॥ నందిశాపంబు గలదనియందువేని? కలుగు శాపంబులకు లెక్కఁగలదె? యేమి
చేసె? నింద్రుడు లిపుడు నాఁచెడుగు గోర, కుండ్రఁ పిల్లి శాపంబులకుట్లు తెగునె?

తే॥ కనకనభను సర్పించెడుఁకాలకంఠు, వలన వరము నొందుట మున్నెఁతెలియనైతిఁ
గానవాలి కోడితిని నిఁక్కంటె? యైనఁ, దక్కుకపులు గెల్తు రటంచుఁదలఁచితేమి?

క॥ హరిహరులైనను వాలిని, దురమున నెదిరింప వారి ఁ దోర్బలము కపీ
శ్వరుఁ జేరు దాని నెఱిగియె, నరుఁడు మఱుఁగునుండి కూల్చెనారాచమునఁ.

చ॥ చివికిన చాపముఁ విఱిచి ఁ చేవ తొలంగి పగుల్లువాటు నా
ల విటపవర్గముం దొలిచి ఁ లభ్యపదం బొక తాఁగయుక్తి బో
వ విడిచి కానలం బడి యు ఁ పాయము పన్నఁగ నాలిఁ గోలు పో
యి వెతల డిందు మానవుని ఁ యీ వొకరుండవె మెత్తు విచ్చమై

తే॥ అనుచు నజ్ఞాని యని విభీషణుని పలికి, లెండు దాడిసేయుదము రాఁరండటంచు
నుదుటు గొను నన్నఁగని యూరఁకుండలేక, వెండి నుడివె నీరీతి విభీషణుండు.

శా॥ అన్నా! రాఘవుఁ డప్రమేయుఁడు జగ ఁ ద్వ్యోవుండు నిర్ద్వంద్వఁ డా
పన్నానీకశరణ్యుఁ డర్థిజన క ఁ ల్పప్రాయుఁ డాద్యుండు భ
క్తి న్నా కేళులు కోరఁగా దనుజులఁ ఁ గీడ్పులు సేయంగఁ బు
ట్టె న్నాపైఁ గరుణించి మానుమని పట్టెం బాదముల్ ఖిన్నుడై ౧౨౦

మ॥ దనుజేంద్రుండు వచించు నిట్లు లనుజా! దైత్యారి లోకేశ్వరుం
డనెదామోఱుకు నెన్నిసారులొ రణ ఁ వ్యామోహి నై తాఁక నో
డినవాఁడై యెట డాఁగెనో యెఱుఁగరాఁ ఁ డే! వాఁడు నిర్భీతుడై
మనుజాకారము దాల్చి వచ్చెనొకొ? నఁ ఁ ముందింపఁగా నియ్యెడఁ?

మ॥ అమ రేంద్రుం డెఱుంగుచుచో దివముఁ గొల్లాడించుచో దిగ్గజేం
ద్రములం బట్టి రదంబులం బెఱుకుచో ఁ దైత్యద్విషం దోలుచో
సమరంబందున శత్రులం దునుముచో ఁ సాధింపఁగాలేని బా
ల్యము నందుండెనొ? యేమిగాఁ దలఁచెనో ఁ యంబేదయై? తెల్పుమా.

క॥ హరిహర విరించునలు సుర, వర సర నాగులు నడంగివర్తింపఁగ నే
దిరముగఁ ద్రిజగము లేలుట, నరుఁ డీతఁడు పుట్టకుంట ఁ నా? తెలుపఁగదే?

మ॥ బలవంతుండగు శౌరి వేయిశిరముల్ ఁ బాహా సహస్రంబు ని
య్యిలఁ గొల్పందగు పాదముల్ గలుగు రూ ఁ పెన్నంగఁ బిన్నంచు ని

చ్చలు యోచించి నిశాచరావళికి భ ♦ త్యుప్రాయమై యున్న దు
 ర్బలమౌ మానవ రూపముం గొనియెనే ? పల్కాడవే తమ్ముడా ? ౧౨౪
 మ॥ భవుడు విష్ణుఁడు సంగరాంగణమునకా ♦ భ్రాంతాత్ములై పాటుచో
 నవులుం బూనిన నందిపై గరుడుపై ♦ నే వీవునం బూన్చు బా
 ణ విశేషంబులు హ్రదిసీ సమములై ♦ నాయెద్దనే యుండ మా
 నవులా నన్న జయించువారలు ? జగ ♦ న్మాన్యా ! భ్రమం బొందితే ?
 తే॥ రావలదు నీవు మాతోడఁగణమునేయ, లంక పెద్దది పెను విశాలంబు గలది
 భయపడక యుండుమని పల్కిఁపరిజనములఁ, గాంచియెకనక్కె యుగనవ్వెఁగనలుతోడ
 తే॥ అప్పు డా విభీషణుఁడు దశాస్యుఁ గాంచి, పలికె నీకంటె నతిశయంబలము గలుగు
 వారు బంధులతో వెన్నుఁపలన మున్ను, చెడిరి వినుము వారలకథఁచెప్పు వాఁడ.

—: హిరణ్యకశిపు వధ పటలము :—

చ॥ అకలుషమూర్తి బ్రహ్మ శ్రుతు ♦ లన్నియు నేర్పెఁ దపంబు మెచ్చి కో
 రికల నొసంగె శంభుఁడు వి ♦ రించి రమేశుఁడు దొడ్డ భూత పం
 చకము వహించియుండు గురు ♦ సత్త్వము లెల్లను తాల్చి యా హిర
 ణ్యకశిపు దానవేంద్రుఁ డమ ♦ రాది విరోధుల గెల్పె వ్రేల్చిడిక. ౧౨౭
 చ॥ కమలజ శౌరి శంకరులు ♦ కాంచి భరించి నశింపఁజేయు నీ
 కమలజ గోళ మొక్కటియెఁకాదు గణింపఁగరాని పెక్కు గో
 శములఁ గలట్టి ప్రాణు లవ ♦ లంబముగాఁ దననామమే నదా
 విమల మనస్కులై తగ జ ♦ పింపఁగఁ బాలన నేసె బల్కిమై. ౧౨౯
 తే॥ రెండు దిగ్గజములఁ గేలఁరెంటఁబట్టి, యూడ్చి చేరంగ విడుచు లోఁతెన్నరాని
 కడఁగు లేడింటి నొక యంజఁగడచునట్లు, దాఁటిపోవుచునుండు నాదనుజవిభుఁడు.
 ఉ॥ వండలి వెట్టుచుం బొరలి ♦ పాటు తరంగిణులెల్లఁ జిన్నవం
 చండకుఁబోఁడు మేఘముల ♦ యంబువు చల్లన గాదటంచు వా
 డండు పయోధి యుప్పని క ♦ డంగి యజాండముఁ దూటుచేసి వే
 జుండములోని వారిధి ప ♦ యస్సు చొరం జలమాడు సందునక. ౧౩౧
 ఉ॥ నాగభువంబుఁ జేరి యట ♦ నాగ వరాంగుల తోడ నింపుమై
 నోగిరమాని నాకమున ♦ నుండి దినంబును వుచ్చి రాత్రియం
 దేగి విరించి లోకమున ♦ కిమ్ముగ నచ్చటఁ గొల్పునేయు ను
 దొగ్గి సమస్తలోక భయ ♦ దుండు నిశాచరరాజు నిత్యముక. ౧౩౨
 చ॥ ఇనుని రథంబునెక్కి యట ♦ నేడైజఁ ద్రిమ్మరుచుండు శీత భా
 నుని చవికం గ్రహించుచు వి ♦ నోదముగాఁ బయనించు దిక్పతుర్

మునుకొని నేయు కార్యములు ♦ పూర్తిగఁ దానె యొనర్చు మేరు భూ
మిని కొలువుండి బ్రహ్మవలె ♦ మేకొని చాలననేయు వీరుఁడై. ౧౩౩

తే॥ పంచభూతాధిదేవతాపదవులెల్లఁ, దాన కైకొని సకల భూతముల కార్య
ములను మేఘుని పనుల నిఁమ్ముగ నొనర్చు, సర్వశక్తుఁడై యామినీచర విభుండు.
క॥ కమలాక్షుని నామస్మర, యము నిఖిల జగంబులందు ♦ సడపక తన నా
మమె జపియింపఁగఁ జేయుచు, నమరుల భాగము హవిస్సునతఁడే కొనియెన్.

శా॥ ముమ్మూర్తుల్ తమకార్యపాఠి సతత ♦ మ్ముం జేయలే రన్నచో
నెమ్మిం దక్కిన వారి కార్యముల పూ ♦ నిఁం జెప్పఁగావలె? యో
గమ్ముం బూనిన మానసులం బదవులం ♦ గాసిల్లి కొల్పోయి ని
త్యమ్మున్ దానవ సార్వభౌము పదముల్ ♦ దక్కొందు పూజింపరున్.

మ॥ అమరుల్ నేరిచి పల్కుచుండుదురు డై ♦ త్యస్సామిక్ష్ణే మేలు! ని
త్యము వేదంబులు సర్వశాస్త్రములు నే ♦ యాద్యున్ జగద్వంద్యు త
త్త్వము వాక్రుచ్చెడు నాహిరణ్యకశిపున్ ♦ దాత్సర్య మేపార స్తో
త్రములం జేయుచు మ్రొక్కుచుండుమని యు ♦ ద్యగ్భక్తిమై నిచ్చుల్.

తే॥ త్రిదశు లనురులు క్షీరాంబుధిని మధింపఁ, దెచ్చు మందరగిరి తనఁదీర్ఘబాహు
పులను దాలిచి తనదగు ♦ బలముచూపఁ,దగిన దండము కాదనితలఁచి విడిచె.

క॥ రవి యుదయాస్తావల గిరు, లవి చూడ హిరణ్యనేత్రు ♦ నన్నకు సాబశా
జెవి పోఁగులె యగు నాతని, జవ సత్త్వము లుగ్గడింప ♦ శక్యమె? యరయన్.

ఆ॥ అప్రమత్తుఁడైనఁయాహిరణ్యకశిపుఁ, డడుగు మోపెనేని ♦ యహి వడంకు
నిలుచునేని శిరముఁనింగిని దాఁతు భూ, తాలి వెంటఁ దవులుఁనంగ లిడిన. ౧౪౦

సీ॥ స్త్రీలచేఁ బురుషులచే నపుంసకలచే, బృథివిఁ జరాచర ♦ వితతిచేత
దృశ్యవస్తువుల న ♦ దృశ్య వస్తువులచే, సురలచేఁ దక్కుభే ♦ చరులచేత
నజ హరి హరులచేఁనగ్నిని గాలిని, పుడమిని చదల నం ♦ బువుల నింట
వెలుపలఁ బ్రాణంబుఁగలవాన లేని వా, నను కేలఁ బగలఁ జావొనరకుండు

తే॥ సస్త్రశస్త్రాదులను వానిఁకఱుటలేదు, మునుల తిట్టు లాదిక్కునఁబోవలేవు
శమనుఁ దాదెనఁ జూపులఁజావలేడు, వాని యునుఱు గొనఁగఁ జాలుఁవారలెవరు?

తే॥ చావఁ డభిచారములకునుఁజనకుండేని, యెంటరిగ వచ్చి చంపినఁనునుఱువోదు
సకలలోకంబులందునఁసాటిలేని, మేటి ప్రభువయి యతఁడొకఁపాటినుండు. ౧౪౨

సీ॥ ఆ హేమ కశిపున ♦ కరుదుగాఁ బుట్టిన, ధీరుఁడు జ్ఞానుల ♦ మేరుపూస
శ్రుతులకంటెను శాస్త్రమతులకంటెను సత్య, సూక్తికంటెను పరిశుద్ధ గుణుండు
సర్వేశ సంబంధఁసంపూర్ణ విజ్ఞాని, శీలవర్తనులలోమేలుబంతి
భూతధయను తల్లిఁబోలిన సుగుణుండు, యుగముల దాఁటు నాఁయువు గలాఁడు

తే॥ జగములెల్లను పూజంపఁదగినవాఁడు, లలిత మోహన మూర్తి ప్రహ్లాదుఁడనెడు
తనయుఁ గని సంతసించి విఠద్యున గడింపు, మనుచు నొక దేశికుని యొద్దఁ నప్పగించె.

తే॥ అంధుపోలిక నున్న వాఁడనృదీయ, చరిత మీతనికిం దెల్పించకఁజేసి
కన్ను దెఱపి తెచ్చుని పంపఁగరుణతోడ, నొజ్జగొనిపోయి నేర్పంగఁనుత్సహించి.

సీ॥ ఓం నమో దనుజ కుఁలోదధి చంద్రాయ, హేమ కశిపవే మహేశ్వరాయ
యనుమన నతఁడు రఁయంబునఁ జెవులను, మూసి మీపద్ధతిఁ పాసఁగలేదు

వినఁగఁజాల ననుచుఁ వేద శిరోర్ధమా, నిత్యవస్తువు పేరునియతి నుడివి

చేతంబు కరఁగ నిశ్చేష్టుఁడై రోమ హర్షణ మొప్పు గనుల బాంపుములు జాఱ

తే॥ నొడలు మఱచి నటింప నాంబుడుతఁగాంచి, చెనఁటి! నిను గాక నన్ననుఁ చెఱచెదేమి?

వేలుపులకును పలుకంగఁవీలుకాని, పలుకు పలికితె యని వడఁపడ వడంకె. ౩౪౫

సీ॥ తత్త్వ విజ్ఞాన నిఁ ధానంబు ప్రహ్లాదుఁ, డిట్లను నన్ను నీఁడేర్చుకొంటి

జనకు నీడేర్పితి ఁ నిను గడతేర్పితి, నెల్లలోకముల నీ ఁ డేర్చునట్టి

నారాయణుని దివ్యనామంబు ప్రణవంబు, తోఁ జేర్చి పలుకుటఁదోసమగునె?

నాఁగ నీతండ్రి సనాతనులగు సుర, లకుఁ ద్రిమూర్తులకు నాయకుఁడునుమ్ము

తే॥ అతని శ్రీనామమును జపమర్థిఁ జలుపు, విప్రుఁడైన నాకంటెనుఁవిజ్ఞఁడగుదె?

యొనర నీ పేరు మఱిమఱియుచ్చరించి, నన్ను చెఱుపకుమయ్య! నాయన్న కాన!

తే॥ అనుచు గురుఁడు వేడంగఁ బ్రహ్లాదుఁ డనియె, సకలలోక నాయకుపేరుఁనన్ను తింతుఁ

గాక యొండెఱుంగను నేర్వఁగా నొకండు, లేదు నిక్కచ్చి పఱచినఁలేదు ఫలము.

చ॥ శ్రుతులకు నెల్లఁగాఁ దెలియు ఁ శుద్ధ పరాత్పరుఁ డెల్ల వేళ సఁ

గతమతి నాయెదన్నెలపు ఁ గాఁ గొని పాయకనిల్పె వేఱు సఁ

స్మృతమగు వాక్యముం గలదె? సూన్యతమున్ సుకృతంబు సుస్థిర

స్థితిగల క్రొత్త వాక్యములఁ ఁ దెల్పుము నేరిచికొందు భక్తిమై. ౧౪౬

తే॥ శిష్టు లేదై వమును విమర్శించి పలుకు, వార లుపనిషత్తులు దెల్పుఁవస్తువేది?

కర్మ ఫలములు సరియింపఁఘనులు వేసి, నామమును జపియింతు రాఁనందమునను?

ఉ॥ వేదము లభ్యసించి క్రతుఁబృందము లెన్నియొ యాచరించి సఁ

పాదిత తత్త్వ విజ్ఞతను ఁ వాంఛిత సిద్ధి భజించినట్టి వి

ద్యా దయతుల్ జపించు జగదాశ్రయు నామము పల్కినాఁడ నీ

వాదల నేర్చినట్టి శ్రుతుఁలందు స వేటాక వస్తువున్న దే? ౧౪౭

చ॥ వనబిల పర్వతంబులను ఁ వాసముచేసి మృగాజనంబులన్

గొని ధరియించి యాకులను ఁ కోరికతో భుజియించి శీర్ష ముం

డన మొనరించి పెక్కులు జడల్ ధరియించి శ్రమంబులోర్పి కై

కొను ఘనులొందు భాగ్యమునుఁకొంటిని వేటాక టున్నె కోరఁగన్?

తే॥ భక్తులకు సేవసేయు పాపనులు శాస్త్రవిషయ మెఱుంగక యున్నను వేదసార
మైన యర్థ ద్వయంబు మేలరసియుండ్రు, వారెకవులు తత్త్వార్థ విద్వరులు నిజము.
తే॥ అవనినుగ! నాకు బ్రహ్మరుద్రాదులకు, నరయరాని యేకైక నాయకుఁడు నన్ను
చేరెఁ గామిత సంసిద్ధిఁజెందినాఁడ, నీవు నతని భజింపు మేలనయఁగలవు.

చ॥ అనవిని విప్రుఁడేది బదులొడఁగ లేక యెదం గలంగి నా

కును చెడు కాల మబ్బె నిఁకఁగుఱ్ఱఁడు బాగుపడండు తామసిం

చినఁ జెడునంచుఁ బాటి విభుఁ ఁ జేరి యన్ఱ ; సమయోచితంపు వ

ర్తనము మహీనురావళుల ఁ దగ్గఱకంటెను గల్గునే భువి? ౧౪౪

తే॥ ప్రభువరా! నీ సుతుండు కర్మద్వయంబుఁ, ద్రెంచు పలుకులు నాకు బోధింపసాగె
సింఘకై నను వినఁడు కావించు బోధ, వేఱుమార్గంబు లేదని విన్నవింప, ౧౪౫

తే॥ మనకుఁ దగనిది క్రొత్తదితన తెలివికిఁ, దోచినట్టిది బాలుఁ డేతోయమునను
పలికెఁదెలుపుమాయనవిప్రపరుఁడువడఁకి, కేలుమోడ్చియిట్లనియెఁజంకెనయలంప.

తే॥ దానవేంద్ర! నాశ్రవణరంభములయందు, క్రూరవిష సర్పములఁబోలెఁదూఱినట్టి
వాక్యములఁదెల్పినరకంబుఁపడయఁజాల, నాలుకయు మొట్ట మొదటికేఁప్రిలుసనియె.

తే॥ వానిఁ దోడితెండని రాజుభటులఁ బంప, వారు చని తోడితేరఁగాభక్తవరుల
జనకుఁ డగు విష్ణునామంబుఁసంస్మరించి, యెడలు మఱచు కొడుకు తండ్రీకడకువచ్చి

ఁడ॥ మ్రొక్కిన నూను మూర్ధమును ఁ మూర్కొని మేని కలాపమంటఁగా

నక్కునఁ జిక్కఁ జేర్చి యొడి ఁ యందునఁ బ్రేముడి నుంచుకొంచు నీ

వెక్కడ నేర్చితో విన న ఁ హింపని వాక్కుల నాడితంచు నే

సక్కజమంద నీ గురు కు ఁ లాఘ్యఁడు పల్కె నదేదో తెల్పుమా?.

తే॥ అనుడుఁ దనయుఁడిట్లను శ్రుతులభ్యసించు, నెడలఁ దొలుత వచించు లోకేశు పేరు
జన్మదుఃఖముల్ దొలఁగింపఁజాలుపేరు, పలికినాఁడ నంతకు మేలుఁగలదె? యరయ.

తే॥ అనఁగఁ దండ్రీయిట్లను, గురుఁడరసి యుక్త, మే వచించు నట్లుండనీయీవు పలుకు
పేరదెయ్యది తెల్పుముఁవినఁగవలతు, ననుడుఁ గొడుకు ప్రియంబునఁననియెట్లు.

నీ!వలచిన పురుషార్థముల నిచ్చున త్రివర్గ, మును దాటఁ దోడ్పడిముక్తి నొనఁగు
నక్షయం బాద్యంబునజ హరారులకు న, దా చింతనీయం బుదారతమము

సత్యలోకము దాఁకనకలలోకంబుల, స్థావర జంగమనమితియందు

దెందంబునం గల్గుఁ తెలివితే ధ్యానింప, నలవియైయుండు సప్తాక్షరముల

తే॥ మహిమ వివరింప నరిదియాఁమఱచువారు, నిజము జీవచ్ఛవములు విన్పింతుఁబూత
నామమోంస మోనారాయణాయగును, అనదృశంబై నమంత్రమియ్యదియెతండ్రీ!

మ॥ భవ వారాశిని పూర్వ కర్మమను నా ఁ వర్తంబు నందుండి జం

తువులం దీరము చేర్చు నావ జిగి దొం ఁ తుల్ గూర్చు మైమర్చు న

దృవికంబుల్ పొనగించు నామము ముసీం ♦ ద్రుప్తత్యమున్ వేద శీ
ర్ష వధూ మస్తక రత్న మీ విమల మం ♦ త్రం బన్య దుస్సాధమున్.

శా॥ నీకు న్నాకు నమస్త జీవులకు ధ్లా ♦ ని న్నాన్చి భవ్యంబు ల
స్తోక ప్రాభవ మొప్పు నిచ్చునదియంచున్ విజ్ఞలే పల్కు వా
నేకీభావముతోడ నంచు దనయుం ♦ డిమ్మాడ్కి భాషింప రా
దాకారుండయి చూచి దానవకులా ♦ ధ్యక్షుండు దట్టించుచున్. ౧౬౨

శా॥ ఓరీ మోఱకు! నేటిదాక నొకడే ♦ నొక్కప్పు నా ముంగలన్
ధీరత్వంబున బల్కులేడు పలుకన్ ♦ దీండించి నాయాజ్ఞ దు
ర్వార ప్రక్రియఁ గాల్చినై చుగద యె ♦ వ్వారిట్లు బోధించి రె
చ్చో చూడంబుగ నేర్చితో తెలుపుమా ♦ శుంఠా! వడి స్నిక్కమున్.

క॥ అజహర ముని దివిజాధిపు, లజనము మదీయ నామమర్థి జపిత్రా
రజమున వారలుఁదెలువరు, నిజముగఁ జాడలఁచి యెవఁడు? నేర్పఁ దెలుపుమా!.

క॥ కదనము సేయఁగఁ బలుమా, తెదిరించియు విఱిగి గరుడు? నెక్కి యుదధి నె
ల్లిదముగఁ జేరి యివల రా, కొదిఁగిన యాపంద నామమొసఁగునె మేల్మో?

మ॥ మన వంశంబున వారలెందఱో మహా ♦ మాయావియా విష్ణు వం
చనచేఁ గూలిరి నాదు తమ్ముని జగ ♦ జ్జాలంబులం గర్భమం
దునఁ దాల్చు దగువానిఁ బోత్రీయయి యా ♦ దుష్టుండ చంపెన్ ధరి
త్రిని సర్పంబును మూషికం బలరు భ ♦ క్తిం గొల్ప మేలొనాకో? ౧౬౬

చ॥ నకల చరాచరంబులకుఁ ♦ జాపును పుట్టువు గూర్పువాడ నే
నొకరుండ నెందులేడు మఱి ♦ యొక్కఁడు కార్యముచేతఁగాక తోఁ
పికల నెఱుంగు లెక్కడి వి ♦ వేకము? నేర్పిన వాఁడెవండు? వా
నికి మఱి నీకు జీవితము ♦ నిక్కము డాసె నికేల చెప్పఁగన్? ౧౬౭

చ॥ శ్రుతిహిత కార్యముల్ సలుపు ♦ శూరులు మేల్పడుచుండువారు; దు
ర్గతులకుఁ బోవుచుండఁ చెడు ♦ కార్యములే యొనరించువారు; ని
శ్చితము జగత్స్వభావమునఁ ♦ జెడ్డది మంచిది రాజు నాజ్ఞచే
గతులు వహించు నాది తుది ♦ గల్గదు లోకమునందు దేనికీ. ౧౬౮

ఉ॥ గొప్ప తపంబుచే నమర ♦ కోటి త్రిమూర్తులు మేల్మొనొంద నే
నొప్పుగ వారికంటె దప ♦ ముత్కటరీతిగఁ జేసి మించఁగా
నిప్పుడు తాము మేల్పదవు ♦ లెల్లను ముందటఁ గోలుపోయి నా
రప్పటినుండి వారి పను ♦ లన్నియు మానిరి చుల్కనొటచే. ౧౬౯

ఉ॥ జన్నములుం దపంబులును ♦ శత్రుల కక్షయ సౌఖ్యదంబులొ
ట న్నెఱిసెంచి వానిని క ♦ డంక నొనర్పఁగనీక మాన్పితిన్

బన్నుగ వార లిప్పుడు త + పంబు మఖంబులు లేమి సత్త్వసం
 పన్నత డింది దిక్కటిరి + పాయక నిన్నెటు కావనేర్తురో? ౧౭౦
 తే॥ క్రించ! సీతవ్య నిపుడు మున్నించినాడ, వ్యర్థవాక్కుల నింకిటులాడఁబోకు
 గురులవాక్కులు శ్రేయంబుఁగూర్చుననుచు, సమీపతియింపును నెహిరణ్యకశిపుండు
 తే॥ చదువులకు నెల్లఁ జేమిరిఁచందమగుచు, గ్రతువులకు శ్రుతులకుఁగట్టఁకడపటిదగు
 నెఱి యొకండు దెల్పెదను మున్నించి యరయు, మనుచుఁ దెలుపంగఁదొడఁగె
 బ + ప్లోదుఁడిట్లు.

తే॥ విత్తులేక వృక్షము పుట్టివెలయఁబోదు, భ్రాంతి గొలుపు నజ్ఞానంబుఁవదలి సత్య
 మెఱుంగఁ దలఁచినఁ దెల్పెదఁ హెచ్చరికను, తెలియుమా దీనిఁగరతలాఁమలకముగను.
 మ॥ తనలోనుండి నమస్తలోకముల ను + ద్యల్లీల సృష్టించి యం
 దున వెవ్వేఱుగఁ బెక్కురూపముల జం + తుశ్రేణియై వానిలో
 నన శైలంబును నువ్వులంబలెనె యు + న్నాడైన భేదంబులం
 గొనఁ డా యాద్యుని తొంటియున్ని తరమే + గుర్తించి వాక్రవ్వఁగఁ?
 తే॥ వస్తు తత్త్వంబు విభజించిపలుకు సాంఖ్య, యోగములు రెండు త్రోవలాఁయునికి

పూర్తి

గా నెఱింగిన వారికిఁగాక యాది, పురుషు నుచ్చస్థితి నెఱుంగఁదరమే? తండ్రి!
 సీ॥ వేదాంతశాస్త్రముల్ విజ్ఞానమయుండని, తనరఁ దెల్పెడు పరతత్త్వ మతఁడు
 తమ్ము దామెఱిగినఁతదజ్ఞ లీయర్థంబు, నెఱుంగుదు రజ్ఞానులెఱుంగలేరు
 తెలియనివారు ముక్తిని కాంచలేరు ప్ర, త్యక్షాది సుప్రమాణాదులఁ గొని
 కొలువంగరాని యాఁకూటస్థుడగువాని, మాయ నెఱుంగ నెఁమాడ్కిఁగాదు
 తే॥ త్రిగుణరూపుండు త్రిజగదాఁకృతి చరాచ,రాది రూపుఁ డేకాకృతిఁనందియుండి
 భిన్నరీతులఁ దోచు నవిభిన్నుడనుగ్రహించు కర్మముల్ చులుకనఁనెఱుంగనగునె?
 క॥ క్రియలును ఫలములు ఫలదా, తయుఁ గర్తయు భోక్తయైనతత్త్వంబును ని
 శ్చయముగ నెఱిగిన చతురులె, నియతి భవ జలధి దాటఁసేర్తురు తండ్రి!
 క॥ తపములు మంత్రములు జపము, తపఃఫలము కుడుపు నగుచుఁద్రష్టయు దృగ్గు
 శ్య పరి జ్ఞానంబులు నగు, నపరుని మాయాబలంబునగునే తెలియఁ? ౧౭౧

మ॥ తొలి కర్మంబులకుఁ ఫలానుభవముల్ తొల్లం బ్రసాదించు న
 వ్వలి కర్మంబులకుఁ ఫలంబు నవలఁ + బ్రాపింపఁగా జేయుఁ ద
 త్ఫలముల్ ముందులు వెన్నలై వెడ తడఁబాటొందుటల్ తప్పియుం
 దొలఁగఁ బాటుట లేదు చిత్రముగ నొం + దుం గర్మ సంబంధముల్.

తే॥ పాప పుణ్య కర్మంబులఁఫలములెల్లఁ, బరిమితంబులు పరమేశుఁభక్తితోడఁ
 దలఁచు ఫలములు కొఱతలేకలరుచుండు, నింతకంటెను మేలేదియెఱుంగఁ గలదు?

ఆ॥ యాగములను తుదినిఁజూగేళ్ళరునకొక, వేల్చి వేల్చుచుండ్రుఁవిజ్ఞులెల్ల
నది చరాచరంబులందు చేరుననుచు, శ్రుతులు దెలుపు ఫలముఁనూటి యదియ.

సీ॥ ఆ పరబ్రహ్మమేఁయానంద లీలకై, మూల ప్రకృతినుండిఁ మొట్టమొదటఁ
గార్య రూపంబై నచరాచర ప్రపంచంబు, సృష్టి గావించె విచిత్రరీతి
శాస్త్రంబులందు చరాచర ప్రపంచంబులౌ, సర్థంబులన్నియుఁనాద్యమైన
ప్రకృతియొనంగినవికృతులచేసైన, భేదంబులే కానిఁవేఱుకావు

తే॥ బ్రహ్మ మొదలగు నీ జీవఁరాసులెల్ల, బంధురంబైన తన్నాభిఁపంకజమున
నతిశయంబైన బీజంబుఁనందయొక్క, భాగముననుండు బూర్తియాఁబ్రహ్మక నెనె?

చ॥ అనదృశుఁ డప్రమేయుఁ డజుఁ ఁ డాద్యుఁడు మేరయె లేనివాఁడు ని

ర్వ్యసనుఁడు కన్నులం గలఁడు ఁ పర్విన చూపులనుండు విజ్ఞ మా
నసముల నిండియుండు గగఁనంబున భూమిని సర్వభూత హృ

ద్వసతులలోన బ్రాహ్మమున ఁ భాసిలు సర్వ జగత్ప్రపూర్ణుడై. ౧౪౩

క॥ తలఁపునఁ బలుకులఁ జేతల, గలఁ డింద్రియములను గలఁడుఁగలఁ డోంకారో
చ్చలిత స్వర సంధులలోఁ, గలఁడు త్రికాలములఁ గలఁడు ఁ కలఁ డనులేంద్రా!

క॥ అరిషడ్వర్గము భక్తుల, దరిఁజేరఁగనీక కాచిఁదరిఁజేర్చెడు స

త్కరుణానిధి నామమె త, త్పరులకు భసజలధి దాటఁదరణి మహాత్మా! ౧౪౪

క॥ పటబీజ న్యాయంబున, విటతాటములేని మహిమఁవెలసిన హరి యు
త్కటకాలము స్థానమ్మును, పటు సాధన శీలములునుఁఫలమును తండ్రి! ౧౪౫

క॥ వీణియ సుస్వరముం బలె, నాణియమగు శీల మడరుఁనారాయణు వి
న్నాణంపు మహిమ సర్వాం, గీణంబగు సంటకుండుఁగించి తైన్. ౧౪౬

సీ॥ ఏకాక్షరింబయిఁయెనఁగు నోంకారంబు, సందాద్యకారమైఁప్రాణమైన
యక్షరార్థంబగుఁనాది దేవుఁడు జ్ఞాన, మునకు జ్ఞానంబుగాఁనొనరువాఁడు
నిఖిల లోకములందుఁనిండ్రియింటచేఁ, బాగయు నిష్పనుషోలఁనగడువాఁడు
సవ్యమాలా సుమఁనస్సులఁ బోలిన, వివిధ మతములందుఁవివిధగతులఁ

తే॥ దరిది వాదించువారలుఁతనరుకతనఁ, గలుగు పలుభేదములు గాకఁగలదె యతని
కిన్ని భేదంబు లింతేలఁయెంచిచూడ, కడలి కలలకు భిన్నతఁగలదె? తండ్రి!

తే॥ ఇట్టి యసమాన విభవు నీఁవెల్లిదంబు, చేసి సంపదాయువులనుఁక్షీణపఱచి
కొందువే యని చింతింతుఁగొనవలెక, పినుతి చేసి ధన్యుడనై తిఁసనివచింప.

—: తండ్రి ప్రహ్లాదు వివిధోపాయముల శిక్షించుట:—

మ॥ విని వైతేయ కులేంద్రుఁ డుగ్రుండయి ని ఁ ర్భీతిఁ వినాదించు పు
త్రుని ధాత్రిన్ధలి ద్రొబ్బి నేత్రముల ఖిఁద్యోతంబు లుల్లంగఁ జూ

చిన భూగోళము కంపితౌ గ్రహములుం ♦ జీకాకులయ్యె గిరుల్
వణఁకె నవ్వడి లేకయుండె నభయుం ♦ బంకించె బ్రహ్మాండమున్.

ఉ॥ ఇంతకు మించి నాకుఁ బగ ♦ యేదియులేదు శరీరమందె దు
ద్ధాంత రుజా ప్రరోహము వి ♦ ధంబునఁ బుట్టె నెఱుంగనేల యీ
భ్రాంతుని చిత్తవృత్తి? హరి ♦ భక్తుఁడనంచు వచించువాఁడు ని
శ్చింతముగాఁ దెగం బొడిచి ♦ చీల్చుఁడు త్రుంపుడు చంపుఁడు డుద్ధతిన్.

చ॥ అని దనుజేంద్రుఁ డాడ హృద ♦ యంబున నక్కటికంబు సుంతయుం
జెనయని రక్కసుల్ ప్రభుని ♦ చిన్నికుమారు మృగేంద్రు లేన్లు గు
న్నను గొనిపోవు లీల జత ♦ సంబున వాకిటి కీడ్పితెచ్చి యొ
క్కనువున వాడి కత్తులు గ ♦ దావళి వీచిరి పిచ్చులించుచున్. ౧౯౨

తే॥ నదయుఁ బ్రహ్లాదు నదయులు*నరగఁజాట్టి, వైచు కైదువుల్ జగదీశభక్తవరుని
శాత్రవులు తిట్టు తిట్టులు*చందమగుచు, నిష్ఫలంబు లయ్యెను రజనీచ రేంద్ర!.

ఉ॥ కాలిచి వైచి క్రుమ్మి కడి ♦ కండలుగాఁ దెగ నేసి రెండుగాఁ
జీలిచి త్రోచు కైదువులు ♦ చేడ్పడి భేదిలి నుగ్గునూచమై
బాలునిమేనిపై దురద ♦ పాపిన శోపున నొప్పె నాతఁడున్
దీలక సోలిపోక హరి ♦ దివ్య పదంబుల నిల్పె నాత్మలో ౧౯౪

ఉ॥ అంతట దానవుల్ చని సు ♦ రానికి సంతయు విన్నవించి యీ
వంతయు నొవ్వఁ డాయుధము ♦ లన్నియుఁ జూర్చములయ్యె నన్న బ
ల్వీంతగ నాలకించి పడ ♦ వేయుఁడు నిష్ఫలగుంటలో ననన్
గంతులు వైచుచుం జనిరి ♦ కట్టెడి దైత్యులు సంతసంబునన్. ౧౯౫

తే॥ పెద్దగుంటలోఁ గట్టలు*వేర్చి చమురు, పోసి నిష్పా రగిల్చి యీ ♦ బుడుత డాసి
పట్టి త్రోసిరా మంట శ్రీ*వరుని కరుణఁ, జందనము చందమునఁ జూలఁజల్లనయ్యె.

ఉ॥ సోఁకులు తైల వస్త్రములు ♦ చుట్టి రగుల్చు మరుత్తనూజ పెం
దోఁకకు మైథిలేంద్ర సుత ♦ దుర్దమ తీర్ణ సతీత్వ పహ్నిచే
నాఁకయి వేడి చల్లనయి ♦ నట్టలు రక్కసి మూఁక రాల్చు నా
భీకర పహ్ని బాలునకుఁ ♦ బేరిన మంచును పోలె నయ్యెడన్. ౧౯౬

ఆ॥ అవల వారలేగి*యనురేంద్రునకుఁ దెప్పఁ, మండిపడుచు జగము*మాడ్చు వినము
గలుగు నహులఁ దెచ్చి*కఱపింపుడని యాజ్ఞ, యిడఁగ దనుజ భటులు*పడిగఁ జనిరి
తే॥ అష్టనాగంబు లనురేంద్రు*నాజ్ఞవచ్చి, వినము లుమియుచు హరిభక్త*వీరు మేనఁ
గోఱలూనంగఁ గఱచె గు*మార వరుఁడు, మదిని వెన్నుని నన్నుతి*మానఁడయ్యె.

ఉ॥ డగ్గఱ నున్న వారలు ప*డంకుచు నెత్తురు గ్రక్క సాంద్రమై
మ్రొగ్గిన నీరదంబునను*క్రొన్నెల చొచ్చినలీల మేనిలో

నిగ్గడి కోటలూనికనునీగి పదింబది తుండులై ధర్మ

ప్రసగ్గెను వానిలో విసము ♦ మా అమృతంబు స్రవించె వింతగఁ. ౨౦౦

తే॥ దనుజు లావంత తమ ప్రభువునకుఁ దెలుప, రాక్షసేంద్రుండు కనలి యై రావతంబుఁ

దెచ్చి త్రొక్కింపుఁ డన వారుఁత్రిదశరాజు, నడుగ నాతండు భయమున నట్టె
యొనఁగె.

తే॥ కాలు సేతుల తొమ్మునఁ గంతమందు, నిజీయఁ బాశంబులం గట్టియేన్లు నెడుట
దొరలఁ జేయఁ బ్రహ్లాదుండుఁదొడ్డబుద్ధి, నిట్లు వాక్రుచ్చెఁ జౌదంతి నెనఁగఁ గాంచి.

క॥ భుజగకులాధిపతయనుండు, భుజగారిధ్వజుండు భుజగభూషనుతుండు మీ
గజరాజుఁ గాచినాతండు, త్రిజగద్వంద్యుండు నామఁదిం గలఁ డన్నఁ ౨౦౩

క॥ దంతి తలవ్రాల్చి యాగుణ, వంతునకుఁ మ్రొక్కి మరలఁబ్రభు భటు లావు
త్రాంతముఁ దెలుపఁగ మండుచు, సంతకువలెఁ గనలి దానినడుపుం డనియెఁ.

క॥ రక్కసులు చంప డాయుడు, సక్కరి ప్రహ్లాదు నరమునంటఁగఁ బొడిచెఁ
మిక్కిలి యనంతి బోదెల, ముక్కలవలె విజిగె మేన ♦ ముట్టిన దంష్ట్రుఁ.

క॥ దనుజులు వడివడిఁ జని జరి, గిన వార్తం దెలుప వేనఁగిని మండెడు నూ
ర్పుని పోలె మండి జనకుండు, తనయుని వనరాశిఁ ద్రోవఁదైత్యులఁ బంపెఁ.

ఉ॥ ఈ దనుజేంద్రుఁ డెట్లయిన ♦ నీతని చంపక మానఁడంచుఁ బ్ర
హ్లాదుని పట్టి యొండొక య ♦ హార్యముతో జతగట్టి యగ్గభీ
రోదధి మధ్యమందు సుగుఁణోత్తరుఁ ద్రోచిరి భక్తవర్చుఁ డా
శ్రీదుని పాదపద్మములఁజంతన సేయుచు నుండె నిచ్చుట. ౨౦౪

క॥ జడధి యొక మడువువలె నే, రృడ గిరి కలమగుచుఁ దుంబిఁఫలముపగిది నా
బుడుతను తేల్పుఁగ నాశండు, కడలిని వటపత్రశాయి ♦ కరణిని వెలసెఁ.

మ॥ కరుణావారిధి ! యప్రమేయ మహిమా ♦ గంభీర ! లోకేశ్వరా!
దురహంకారినో? దుష్ట మానసుడనో? దుర్వౌశ జాతుండనో?
యరయం జాలవో? భారమో? తగఁ బరిఁక్షార్హుండనో? మాధవా!
వరదా! దీనశరణ్య! యన్య మెఱుంగఁభక్తావనా? ప్రోవవే. ౨౦౫

క॥ వంచకుల వంచకుండవు, చంచలమతినైన నన్ను ♦ సంశోధింపఁ
బ్రాంచ తృప్ధతి యగునే, పంచముఖాదులకు నెఱుంగఁ ♦ బడవు మహేశా!

మ॥ పరమేశు న్నిను పొండఁగాఁ నగు మహా ♦ పాయంబె విజ్ఞాన మం
చరయం గల్గిన తత్త్వవేత్తలును ని ♦ స్నందంగ లేకుండి బ
మ్మొరకుఁ లోగిరి నేనో పాపిని మదా ♦ త్ప్రియుండ నై తేయుడఁ
శరణం బంటిని దీనవత్సలత నీ ♦ స్వమృత్యు మన్నింపవే! ౨౦౬

క॥ స్థిరుడను నే నితరము ల, స్థిరము లహం బ్రహ్మమని వచించుదు పలుకం
జారవయగుఁ గాని పలికిన, కరణి జరగునే ప్రపంచం ధ కర్మము లెల్ల ? ౨౧౨

మ॥ జగదాద్యంబగు వస్తు వున్నదనుచుం ధ జర్పింప లేదంచు రెం
డగు రీతుల్ వదియింపుచున్ శ్రుతులు భి ధ న్నార్థంబులై యొప్పు భూ
రి గుహంతస్థము ధర్మ తత్త్వ మది గుర్తింపంగ దుస్సాధ మి
ట్లగునే నీకు నిగూఢ పద్ధతిని మా ధ యా నాటకం బాడఁగన్ ? ౨౧౩

మ॥ తెలియన్నేరని నన్ను బోలులు విధా ధ తృండంచు రుద్రుండుగాఁ
బలుకం జెల్లునె ? కాయలాకులు పుపుల్ ధ పండ్లుం గొమల్ బీజము
దలి వైసట్టులు నర్వ దేవతలు నీ ధ తత్త్వంబునం దోంచు వా
రలు నీ వాదిమ బీజమై వెలయు దీ ధ రాధ్ధాంతమే నిక్కమా ౨౧౪

క॥ వెలువడి నీనుండి జగము, పలుభేదము లొందినంతఁ ధ బరగునె వేత్ర ?
పలు భూషలు పలు పేరులు, గలవైనను కనకమగును ధ గాకేమి యగున్ ?

క॥ తలిదండ్రులక్రియఁ బ్రేమను, కలిగించితి వీపు వెలయఁ ధ గల హృదయంబే
కలవాడను భవ దుఃఖం, బుల నొనఁగిన నీవ తీర్చు ధ బోలుదు తండ్రి !

క॥ అని వినుతించుచు నుండిన, తనయుని స్థితియెఱిగి దనుజ ధ దయితుఁడు వానిం
గొని తెమ్మని హాలాహల, మును పోలిన వినము నొసఁగెమున్నగుఁ ద్రావన్.

క॥ విషధర శయమని భక్తుఁడు, విషముం గొని త్రావె భవునివిధమున నరి ని
ర్విషమై సుధ యయ్యెను ని, ర్విషయునకున్ విషము ఫలమువృథ గాకున్నే ?

క॥ రక్కసులు గదల మోడఁగ, నుక్కఱుడును కందికుండఁడుల్లంబునఁ దా
నొక్కొక ముకుంద నామము, చెక్కు చెదరకుండ నిలిచినింతన చేయున్. ౨౧౫

ఆ॥ సాటిలేని మాయఁజావకుండెడు నుపా, యమ్ము నై జముగనెయమరినాఁడు
వీని నేన చంపివిశ్వంబులో నప, భ్రాతఁ దొలతునంచునతని డాసి ౨౧౬

మ॥ అనురేంద్రుం డదలింపఁ దండ్రికి సుతుండుతృప్తిమై మ్రొక్కి నా
యసుపుల్ నీయవికావె? యైనను జగద్యాద్యుండు నారాయణుం
డెనకంబారఁ దలంచినన్ జరగు గా ధ కిట్లెన్ని చందాల నీ
రసచే బూనిన నొనాకో భవన సం ధ త్రాణుండు తా నుండఁగన్ ?

శా॥ చూడం బాడఁ దలంపుఁగొన్న దనుజే ధ శుం డంత మూఢాత్మకా !
నాపేరే జపించుచుం బ్రదుకుచు ధ న్నారైన ముమ్మూర్తులో?
ప్రోపుం గోల్పడినట్టి వేలుపులా? యా ధ భోగీంద్రుఁడో? మానులో?
యేపాటిం గలవారో? తెల్పు జగముల్ ధ సృష్టించు నానేర్పరుల్ ?

సీ॥ అనిన తండ్రికి బుత్తుఁడను లోకములనెల్ల, సృష్టించినాఁడు లెక్కిడఁగరాని
ప్రాణుల గల్పించివాని యన్నిటిలోనఁ, బూవుల దావి నూవులను నూనె

పోడిమి నిండి యున్నాడు మానాయకుఁ, డతఁడు నాకనులకుఁసరయఁదగిన
కరణి నెల్లెడలనుఁకానవచ్చెడువాఁడు, చూడుమా చూచెడుఁచొప్పుదెలుప
తే॥ నమ్మకున్నావు నిజము నీఁతమ్మునాఁడు, జీవములఁ గొన్న యాహరిఁనీవుచూడ
దగినయంత చుల్కనయయితనరువాఁడే? సర్వజీవాంతరాత్మయాఁసత్యమూర్తి.

ఉ॥ మూఁడు గుణంబు లాతనివెఁ మూఁడు పనుల్ మఱి మూఁడు మూర్తులు
మూఁడగు నేత్రముల్ స్థితులు ఁ మూఁడును మూఁడు జగాలు వానివే
మూఁడగు కాలముల్ దెలియు ఁ ముఖ్యుఁ డతండ్ సమస్తనాక్షియా
ప్రోడ యతండ్ సత్యమిది ఁ ముమ్మఱు సత్య మనంగ నాతఁడు. ౨౨౮

మ॥ వినరా మూర్ఖ! నమస్త లోకముల వెఁ వ్వేతైన వస్తు ప్రజం
బున నొక్కండె కలం డటంచు మిగులఁ మూఁఁచుచున్నావు నీ
వను మాటల్ నిజమైన దొంగయగు నా ఁ యజ్ఞాత్ము నీ కంబ మం
దునఁ జూపింపుము పిమ్మటఁ దగిన యు ఁ ద్యోగంబు గావించుము.

సీ॥ అనుడు జగన్నాథుఁడగువున నున్నవాఁ, డగు శతాంశంబునఁసణఁగినాఁడు
మేరువం దున్నాఁడుఁమింట నున్నాఁడు నీ, వాక్కునఁ గలఁడు స్తంభమునఁ గలఁడు
చూడంగ వలతేనిఁచూచెడుగాకని, ప్రహ్లాదుఁ డనఁగఁ గ్రహ్యాదనాథుఁ
డోర! నీయనుకూలుఁనొప్పుగ నీ స్తంభ, మంద చూపుము చూపఁకుందువేని

తే॥ కరి శిరంబును వారి చీల్చుఁకరణి మెఱసి, నిన్ను నీఖడ్గమునఁ జీల్చి నెత్తురాని
మ్రుంగి వైచెదనని పెనుఁమేఘమట్లు, గర్జనము చేసెఁ దగ్జనభర్జనముల. ౨౨౯

మ॥ జనకా! నాయునుటంత చుల్కనగునే? సర్వేశ్వరుం డీవు కో
రిన యాతావులనెల్లఁ గానఁబడఁ కా ఁ ర్వేరంబునం డాఁగి యుం
డెనయేనిఁ బ్రదుకంగనొల్లఁ దనువు ఁ న్నే నే విసర్జించెదఁ
దన దాసుండను కానటంచుఁ దుదిఁ బం ఁ తంబొడఁ బ్రహ్లాదుఁడు.

—: సృసింహమూర్త్యావిర్భావము :—

తే॥ అసురనాథుండు మేలు మేలనుచు నవ్వి, హస్తమున నొక్కకంబంబుఁనంటఁజఱచె
బెలుచ దిక్కులు గోళముల్ బీటలెగయ, సింహగర్జన మందుండిఁచెలఁగెనపుడు.

మ॥ అరవిందాసన శంకరాదులును ది ఁ వ్యాబ్ధంబు లెన్నేనియు
స్థిరభక్తిం దపమాచరించియును వీ ఁ క్షింపంగ లేనట్టి శ్రీ
హరి నవ్వుక విని యుబ్బి గంతులిడి ప్ర ఁ హ్లాదుండు కేల్పొడ్చి త
త్పరుడై పాడెను వేఁడె నేడిచె గగు ఁ రాటొందె జొక్క న్నగె.

చ॥ పటపట పండ్లు గీటి సుర ఁ వైరి యదల్చుచు నవ్విసట్టి నీ
విట నెట డాఁగినాడపుర ఁ యీతఁడు పల్కిన కేశపుండవా?

కిటివయి తమ్ము జంపితివి ♦ కీడ్పడి జంకి పయోధి దాగి తి
ప్పటికి మగండవైన వెలి ♦ వాటుము రమ్మని కాలుద్రవ్వఁగఁ. ౨౨౦

శా॥ స్తంభం బప్పుడు పెళ్లునం బగిలె ది ♦ జ్వాలంబు లూటాడ సం
రంభండై హరి వెల్పుడై నృనుజ హ ♦ ర్యక్షాకృతిఁ వాని పా
దాంభోజంబులు భూమినుండఁ బయి లో ♦ కాలిఁ వెసం దాటి యా
యంభోజానను డడ్డె పుట్టిన విధం ♦ బందెం వదీయస్థితుల్. ౨౩౧

ఉ॥ లెక్కయిడంగరాక పొద ♦ లెక శిరముల్ కరముల్ సురారి కొ
క్కొక్కని కొక్కమోము కర ♦ యుగ్మము కన్నులు మూఁడువారిధుల్
గ్రుక్కగొనంగఁజాలు పెను ♦ ఘోర ముఖంబులు గల్గి యెల్లరఁ
జిక్కఁగఁబట్టి నొక్కుచును ♦ జందఱవందఱ చేసె నుగ్రతఁ. ౨౩౧

తే॥ విలయకాలవహ్ని నిమించి ♦ వెలిఁగెజాలు, విలయవాయువులనుమించి ♦ వెలసెనూర్పు
లవ్వి రెండు సృసింహుని ♦ యందనిలిచె, గాని చిత్రము జగములఁగాల్పలేదు.

చ॥ పొదిగి ప్రిదిల్చి పిల్లలను ♦ పోవణ చేసెడు తల్లి కోడి యా
పద తఱి తెక్కలం దడఁచి ♦ పట్టుగఁ గాచెడు లీల నండముల్
కుదురుగ లోనఁదాల్చి వెలి ♦ గూర్చ వసించెడు జీవులెల్ల న
య్యదన సృసింహు నాన్యమున ♦ యంద యడంగె భయంబు డిందఁగఁ.

చ॥ నలువను దొట్టి వచ్చిన స ♦ నాతన ధర్మపథంబు సుంతయుఁ
వలవని దుష్ట రాక్షసుల ♦ వారలఁ జేరిన వారిఁ గూల్చి సా
ధుల నుదరంబునంద యిడి ♦ దొడ్డ కృపామతిఁ గాచె; సజ్జనుల్
తొలుత సిలుంగు లొందఁ దుది ♦ దూకొని సౌఖ్యము గాంతురే కదా!

సీ॥ దంష్ట్రులఁ జీల్చి కొండఱఁ జంపె గొండఱ, నండ కటాహంబునంటవై చె
ధరణిని రాచఁ గొండఱఁ గొండఱను మేరు, గిరికిఁ దాఁకఁగఁ బట్టితిరుగవై చె
గొండఱ జలరాశియందు పాఱఁగవై చె, గొండఱ బడబాగ్నిఁగూల్చికాల్చె
జలముఱఁజూచి కొండఱత్రుళ్లడంచెగొం, దఱ హుంకృతిని తూలి ♦ తరలనడఁచె

తే॥ రెండుగాఁజీల్చెశిరములు ♦ చెండఁజర్మ, మొలిచెనలఁచెఁ బ్రేవులఁజుట్టి ♦ మెలియనూడ్చె
కన్నుగ్రుడ్లను పెఱికిను ♦ కాళ్ల నఱకె, జెలగి లయరుద్రుభంగి సృసింహమూర్తి.

తే॥ దంతి రథ వాజ భటుల నుద్ధతినిమ్రుంగు, దోయధి జలంబు చేపలతోడఁద్రావు
మేఘములఁ బిడుగులతోడ ♦ మ్రుంగివై చు, ధర్మచేవతయును చాల ♦ దద్దఱిల్ల ౨౩౨

తే॥ కొండఱనుకులగిరులపై ♦ గూలమోదుఁ, గొండఱనుచక్ర వాళాదిఁగూలమోదుఁ
♦ గొండఱనుగోళకుడ్యంబుగూలమోదుఁ, గొండఱదిగంతములుదాటి ♦ కూలమోదు

తే॥ శిరములం గిల్లి కొండఱ ♦ దొరలఁదోచు, నిప్పు వుట్టంగఁ గొండఱ ♦ నేలరాచు
జలము నింగి కెగురఁబట్టి జలధి వై చు, దోచినట్టి తెఱంగులఁ ♦ దూల వీచు.

తే॥ జగములను మూట సనురులఁవిగులినీక, కడఁకఁ జంపి దైత్యాంగనాఁగర్భములను
నాశ మొనరించి యట వారిఁనలునులేమి, బయటి యండంబులకుఁ గేలుఁపరఁగఁజాచె.

క॥ సరసింగఁడు ప్రహ్లాదుని, హిరణ్యకశిపువును దక్కఁనెల్లరఁ దునుము

గురుశోపంబున రాక్షస, వరుఁ డుఱుముచు సతనిఁగాంచిఁవారని కడిమిన్. ౨౮౧

తే॥ వజ్ర ఖడ్గంబు నొఱచుండిఁవఱల దూసి, డాకరంబున దొడ్డ ఘోటకముఁదాల్చి
యమరులులక సంద్రంబులుఁసద్రులదర, నార్చి పేర్చి యాడుగఱచిఁయతనిడాసె.

మ॥ అమరస్త్రైయ శోభిరాముఁడగు ప్ర ధ్లాదుఁడు తండ్రి ! జగ

ద్రమణుం గాంచియు నించుకంత హితముం ధర్మింప వేమయ్య ? డెం

దముసం దప్పలఁ ద్రోచి కాచు భువనా ధ్యక్షుఁ రమానాథు మొ

క్కుము మేలొందెదు పాప జాలము తొలంగుఁ లెమ్మనఁ రాద్రుడై

ఉ॥ పిల్లను గ్రుడ్డు గేలి గొను ధీక వచించెదు చిత్రమైన యీ

కల్ల మెకంబు చేతులను ధాల్లను త్రుంచి వధించి యంత నిక

దైర్ఘ్యఁ జంపి యవ్వలనె తీవ్ర తరాసిని వ్రాల్తు నాయెడఁ

మెల్లన వ్రాలుటల్ గలదె మెల్తుక లల్కు వహించి నప్పుడు. ౨౮౨

సీ॥ అని కాలుసేతులఁసడిదంబున న్నోటఁ, బొగలు నిప్పులు గ్రక్కఁనెగడి డాయ

దనుజమాయలఁ దలఁదన్నెడి మాయల, యందు నేర్పరియా ముకుందుఁ డంత

గణకుల కరిది లక్ష్యములు గల కాలు, సేతులతో వానిఁజేర్చిపట్టె

బెడిదుడై నిర్భీతిఁబెనుపారిన హిరణ్య, కశిపుండు మేరు సంగంబుఁ బోల

తే॥ ఖర నఖరముల తోడభీకర విరావ, గర్జతో నృసింహుఁడు పాలకడలి పొంగి

బ్రహ్మలోకంబు దాఁకంగఁబరవు పగిది, నొప్పి మేరువు ముంచినఁచోప్పుదాల్చె.

మ॥ భుజముల్ ఖడ్గములుం గిరీటమును సం శోభిల్లి పైనున్న శో

యజ గర్భాండ కటాహ కుడ్య మొరియఁ వ్యాపించి జ్యోతిర్గ్రహ

వ్రజముల్ మేరువుఁ జాట్టు చందమున దీ ష్యద్రక్ష భూషాలి యీ

రజమై రాజుల దానవేంద్ర చరణా గం బెత్తి లిప్తె వడిక. ౨౮౩

తే॥ వేలుచుండిన పోగులుఁరెండు చెదరి, పడినవై యిప్పు డుదయాస్తావర్వతములు

గాఁగ వెలసె నందలి పద్మరాగ కాంతి, యేకదా నాంధ్యరాగమైయెనగుచుండు.

ఆ॥ క్షిప్రమూర్తియైఁవ్యగ్రు నృసింహు కి, రాగ్ర ఖర నఖరములొనినంతఁ

గర్భురేంద్రు వజ్రఃకఠిన వక్షమునుండి, నల్ల బయలు వెడలఁవెల్లిగాఁగ. ౨౮౪

శా॥ మాయమేయ జగన్నియామకుఁడు దు ధానిక నిలింపద్విఘ్న

సాయంకాలమునఁ దదీయ సగరిక రత్నప్రభా దేహలిక

మాయంపం దొడపై న జేర్చికొని సే మంబుల్ జగంబొంద దై

తేయ శ్రీ కిరణై న వక్షము సము ద్భేదించి చంపె వెనక. ౨౮౫

తే॥ కనఁగరాక దాఁగిన మూఁడుఁ నెనిమిదియును, వేయి కన్నులు గలవారుఁ వెండి దిక్ప
తులును ఋషులును గుంపులైఁకలిసి వచ్చి, చేరి రే కంటితోఁజూచుఁవారమనుచు.

తే॥ కాంచఁ గాంచఁగ నెల్లఁడఁగానపచ్చు, కాలునేతులు మోములుఁగాఁగ నిండి
మనసుచే వాక్కుచే జ్ఞానమహిమచేతఁ, గడ యెఱుఁగలేని రూపంబుఁకనిరి జడిసి.

తే॥ పండ్ల సందులే దిక్కులుఁపట్టవచ్చు, ననఁగఁదగు మొగములుకోటులగుచు వెలయు
నారసింహు రూపము కనుఁలారఁగాంచి, బ్రహ్మ తత్త్వి నీరీతిఁబ్రస్తుతించె.

తే॥ నిన్ను సృష్టించు కొనువాడుఁనీవ యనెడు, సత్య మీరూపమున నిష్ఠఁసృష్టమయ్యె
నిట్లులెనచోఁ బ్రాణులఁసృష్టి నేయ, నన్ను పుట్టించుటేటికో ? నారసింహ ! ౨౫౩

తే॥ బుద్బుదంబుల కరణి నీఁభువన వితతి, ప్రబలు నీయంద యెల్లరూఁపములు నీవ
యిట్టి రూపంబు నొకదానిఁనీవు పూన, నాది మధ్యాంత రహితత్వమమరుటెట్లు ?

తే॥ పరఁగి యేకమై నామ రూపములు పెక్కు, లందుదువునీవతోలిహేతుఁవగుచునుండ
నెవరి సృజయింతు ? కాచెదఁవెవరి ? నేరీ, సంహరింతువు ? తెలియఁగఁజాలనయ్య !

శా॥ నీవే నన్ను సృజించినాడవు తొలిఁ ఁ నిన్నుండి నీ సత్కృపా

భావం బబ్బుటచే జగంబుల సృజిం ఁ పఁ గల్గినాడఁ జగం

బీవే కర్తవు నీవే భర్తవును నీ ఁ వే హేమ మీవాడు వం

దావిర్భావము నొందు భూషణము నే ఁ నౌదుఁ జగన్నాయకా !

క॥ అని వినుతించుచు బ్రహ్మయు, భీనాకియును దిక్పతులునువేల్పులు మునులుఁ
వినతులయి కేలు మోడ్పఁగ, వనజాక్షుండుగ్ర కోపఁవర్తన మానె ౨౫౪

తే॥ జగము లెల్లను నేఁడె నాశంబు నొందు, సనుచు వడఁకెడు దివ్యులఁగని పసన్న
మూర్తియై సరసింహుఁడుఁపూర్ణ కరుణ, తనర హస్తమందభయముఁద్రదను వహించె.

సీ॥ అందఁబులకు నెల్లఁనాభరణంబు న, మస్త జీవులకు సంఁపదయుఁ దోడు

నీడయుఁ గారుణ్యఁనిలయ లోకజనని, యమృతంబు తోఁబుట్టుఁవమృత హస్త

పద్మాలయను హరిఁపజ్జకఁ జనుమని, ప్రార్థించి వేల్పులుఁపంప సృహరి

తావి గుబాళించుఁతలిరువంటిది యగు, కమలను నెనరునఁగారవించె

తే॥ మునులు వేలుపు లంతలుఁమూఁగి వేడ, వారిఁ గరుణించి ప్రహ్లాదుఁజేరఁజిరి
వారుకొని వత్స ! నీభక్తిఁమేర మీతె, దీనికిం బ్రతికృతి యెద్దిఁ తెలుపుమయ్య !

సీ॥ నీ యెట్ట యెదుటనేనీతండ్రఁ జంపఁగా, నిశ్చలబుద్ధితో ఁ నిలిచితయ్య !

ప్రాణమూల వేదకు కైఁపడి నొడల్ చీల్చఁగా, దుఃఖమింతయు లోనఁదొడరవయ్య !

నీకులంబున వారిఁనీఱుగాఁ జేయఁగా, నొక్కింత యారాటఁమొందవయ్య !

నీవంశమునఁ బుట్టుఁనిర్జర వైరులు, దుష్టులైనను వారిఁద్రంపవయ్య !

తే॥ నీవు నాభ క్తవరుడవైఁనగడుకీతన, వలయు మేలేదియో తెల్పుఁవలతునయ్య !

దాంతిమై భవ జలధినిఁదాఁటితయ్య ! యనుచుఁ బ్రేమతోఁ బలకఁ బ్రహ్లాదుఁడంత.

శా॥ ఓ కారుణ్యపయోధి! నీకరుణ నే నో మేల్లు నేనొందితిన్

లోకంబందునఁ బొందఁగాఁ దగిన మే యిం గల్గునే యొందు? నా

కే కష్ట ప్రభవంబు నిచ్చిన సరే యింపారు నీభక్తి య

స్తోత్రంబై విలసిల్లనిమ్ము మది సం తోపింతు మానాయకా. ౨౬౧

సీ॥ అంజలి ఘటించియట్లు వేడిన వైత్య, తనయుని గని హరితనిసి యనియె

పంచభూతములు నశించిన సర్వదా, స్థిరుడవై నావలెఁజెలఁగుచుందు

భక్తవరులు నన్నుఁప్రార్థించి పడసెడు, ఫలము నిన్నర్థించిపడయఁ గలరు

లోకత్రయము నీకుఁలోబడయుండు నా, భక్తులెల్లరును నీభక్తులగుదు

తే॥ రసురులకె కాదు సురలకుఁనధిపుఁ డగును, వితర దుర్లభ మిది చుమ్ముఁశ్రుతులు ధర్మ

సత్యములు కరుణయు శీలసమితి సఖియు, నిన్ను నేవించుచుండఁగా నగడఁగలవు.

క॥ అని వర మొనఁగుచుఁబ్రహ్మ, దున కభిషేకంబు నేయఁ దోడ్తోఁ బనులం

బొనరింపుఁ డనుచు వేల్పుల, కనుమతి యిడె నెల్లవార ఁలానందింపన్. ౨౬౩

చ॥ సురపతి ముఖ్యు లెల్లరును సూటిగఁ గార్యము లొగ్గినేయఁ దా

మరసభవుండు హోమము క్రమంబుగఁ బూర్తి యొనర్చుచుండ నా

గరకులు నన్నుతింప సుర ఁకాహత దుందుభి ఘోష మొప్ప నా

సిరివరుఁ డుల్లసిల్లి యభి ఁషేక మొనర్చె సురారి సూటికిన్. ౨౬౪

క॥ మును జరిగిన చరితం బిది, మనమున నా వార్త నుంత మన్నింపక త్రో

చినఁ జెడుగులు తప్పని నరి, యనుచు విభీషణుఁడు పలుక ఁనన్నయుఁ గినుకన్.

౪. విభీషణ శరణాగతి పటలము. (౧౫౫)

తే॥ విని విమర్శింపఁ జాలకఁబిఁగి నిజము, తెలియనేరక భేద బుద్ధిని గ్రహించి

కనులఁ బొరాణి పూసినకరణ నెట్టి, చేసి నిప్పుక ల్లరియుచుఁజెప్పఁదొడఁగె.

తే॥ మృత్యువిజయ తపోబల! మేటి బలము, గలిగి నాతఁడగు హిరణ్యకశిపు నర్థి

జనులఁ గాచెడు హరి చంపెఁనని తలంచి, యతని యెడ భక్తిగొంటి వివదయ్య! లెస్స!

క॥ కని పెంచిన జనకుని ట్లో, మృగు మాయలమారి చీల్చిఁమోదించిన యా

తనయుఁడు మన శత్రువునడ, నెనయానిన నీవు సములుఁనిజము మతేరి? ౨౬౫

క॥ ఆ రామలక్ష్మణులతో, బోరి మడియ నాదు రాజ్యభోగంబులఁ జెం

పారఁ గొనఁ దలచితే? పితృ, మారకులె నీవు భ్రాతృమారకుఁ డగుచున్.

సీ॥ ఇది ఫలియింప నేరద యైనఁ బేరాస, మునుపె వారల యెడఁనెనరుఁ గొంటి

మనుజులవలె నీవుదనుజులయెడ గొప్ప, యోర్వలేని విరోధఁమూనియుంటి

వెన్నులు కరఁగు ప్రేమమ్ము రాఘవులందు, తెలుపుచు నుంటి స్తుతించుచుంటి

వానంద బాష్పమ్ములధికమ్ముగా వారి, వినుతించు నపుడెల్లఁవిడుచుచుంటి

తే॥ శరణమగుదురు వారలాఁనరుల కడకుఁ, బొమ్ము కర్తవ్యమదియ నిజమ్ము నన్న
గలుచు వెరవు నాలోచించిఁ తెలిసికొంటి, నీకు మించిన శత్రుండుఁనాకుఁగలఁడె?

ఉ॥ నాఁడొకఁగోరి వచ్చి వసఁనాశము నేయుడుఁ జంపుడంచు నే
నాఁడఁగ దూతఁ జంపుటలుఁన్యాయము గాదని పల్కినాఁడ వా
నాఁడె భవిష్యదర్థము మఁనంబున నెంచియె యడ్డుకొంటివౌ
నేడది వెల్లడించితివిఁనీ కృతకంబు ఫలానుమేయమా. ౨౭౧

చ॥ అరులకు భీతిఁజెంది తటుఁతొటను పోటఁ కావు నిక్కమా
నరులకు భక్తిఁ జూపి పెను ఁ నమ్మకముంచితి వంచకుండనై
పురుషుని తోడ వచ్చు గుణ ఁ పుంజము తెల్లను మార్పుకొంటి నీ
గరునగు చెల్వొకంటె భుజిఁగంబు మెడం గొనుటెన్న మేలగున్. ౨౭౨

తే॥ జగము నిందకు జగి నిఁకఁజంపకుంటి, వదరుటింకను మానవుఁవడిగ నన్న
విడిచి పొమ్ము పోవక వెండిఁనుడువఁబూను, దేని నిన్ను చెండాడకఁమాన ననుఁడు.

క॥ తలపోసి యేమి చేయం, గలనని తమ్ముండు మిత్రఁతతితో గగన
స్థలమున నిలిచి విడక నయ, కలితములగు వాక్యములనుఁక్రమ్యఁట ననియె

క॥ బ్రదుకం దలఁచిన యన్నా!, మదిమది సుఖసంపదలనుఁమనఁదగియుండఁ
వదరల పలుకులఁ జెడియెదు, బ్రదుకు గలదె నీతిచేసినఁపాణులకెందున్?

చ॥ సుతులును బంధు మిత్రులును ఁ స్తోత్రము చేసెడు బుద్ధిహీనులున్
హితులును శూర కేసరులుఁనెల్లరు రామ శరణిచేత భూ
పతితులు గాఁగఁ జూచి మఱిఁపాఁజము వీడఁ దలంచినాఁడవే?
హితుము వచించు నన్ను గణిఁయింపక శత్రువుగాఁ దలంచితే? ౨౭౩.

ఉ॥ తేరువఁ జూచితిన్ హితుము ఁ దెల్పి సహింపక నీతిమాలి న
న్నారక దూఱులాడితి హిఁతోక్తులు నీచెవిఁ దూఱవయ్యె; వి
న్నారము పూర్వమున్ గరిఁటెఁనాకి వ్రతమ్మును కోలుపోవు చొ
ప్పారయవయ్యె నొక్క చెలిఁతై కులనాశము దెచ్చికొందువే? ౨౭౪

క॥ మన్నింపుము నాతప్పల, నన్నా! సెలవిమ్ము పోదుఁనని వెడలుటయున్
గ్రన్నెన మంత్రులు నలువురు, తన్ను విడక వెంటనంటిఁతరలిరి వ్రీతిన్ ౨౭౫

క॥ అనలుఁడు సంపాతి హరుం, డనిలుండను వారితోడఁననువుగ నాలో
చనచేసి విభీషణుఁ డ, య్యనకులుతో నెయ్యమాడఁనేగె ముదమునన్. ౨౭౬

క॥ ఇంబుగ వనధిఁ గడచి దీ, పంబులు విలసిల్లి దుగ్ధఁవారాన్నిధి య
బ్జంబులు పూచె ననెడు చం, దంబున వికసిల్లుకపికఁదంబముఁ గాంచెన్ ౨౭౭

క॥ ఒక ప్రక్కను గపి సంఘము, నొక ప్రక్కను జీవకోటిఁనుంచి గణింపన్
దుకము మిగులు వాసర పై, న్య కదంబమె యనుచు మఱియఁసతఁడిట్లనియెన్.

సీ॥ ధర ధర్మమార్గ సంస్థాపకుడగు దాశ, రథి యెడ నామనోరథము పాటె
 కీర్తిదంబగు శుద్ధవర్తనంబున గాక, యే మార్గమున నేగనిచ్చగింప
 సోదరుండగు నాదు ♦ సూక్తి గైకొనని మా, యన్న చే వీడంగ ననదనైతి
 నీయదనందు నేఁజేయంగఁ దగిన దె, య్యది వచింపుడు మీరిలనుఁగలూర !
 తే॥ యనుడుఁ బుణ్యపురుష! బురుహార్థ దాయి, యైన శ్రీరాము దర్శించుటధిక సుఖ్య
 మనుచు శాస్త్ర విజ్ఞానులొత్తనదు హితులు, పలుక నాతడు సమ్మోదకలితుఁడగుచు.

మ॥ శుభదంబౌ ఘణితిఁ వచించితిరి మీ ♦ సూక్తుల హితంబయ్యె మా
 కథయం బిమ్మని వేడఁ బోవుదము నీ ♦ తాధీశ్వరుం డర్థి ను
 ర్లభుడే ? వేటొక తీరు నేసినను ♦ త్రోలన్నేర్తుమే దుష్ట దై
 త్యభవంబుల్ ? మన కిద్దియే యిపుడు క ♦ ర్తవ్యంబు చింతింపఁగఁ.

మ॥ మును దర్శింపఁగ లేదు విన్నయదియుం ♦ బొల్పార దెన్నెందు నె
 మ్మనమం దిట్లు ప్రేమగల్గఁ గతమే ♦ మాత్రంబుఁ గానంగ రా
 దనయంబుం దలఁపఁ శరీరము గగు ♦ ర్పందుఁ గరంగుఁ మనం

బినరాజన్యఁడు దైత్యదేహి కరి యం ♦ చిమాత్ర చింతించెదన్ ౨౫౪

తే॥ అయిన సర్వజ్ఞఁ డీమాత్రమరయకున్నా ? , దైవభక్తి ధర్మము నీతితప్పమియును
 భూతదయయుఁబ్రహ్మవలనఁబూర్వమున నె, పడయువరములు ఫలియించు నెడయువచ్చె
 తే॥ మేలె పల్కితి రీరు సమీక్షచేసి, శ్రీశు పదములఁ బొంది యభీష్టములను
 గొంద మిప్పుడు చీకటిఁగొఱులు కళన, నుదయమునఁ గాంక్షమని వనిఁనుండునంత.

తే॥ కడలి దాటు నాలోచనఁగలుగఁ గలువ, కంటి జానకిఁ దలఁచి దుఃఖమున మనసు
 చలన మొందుచునుండభాస్కరుఁడుపొడమె, రాముఁడునువచ్చె వార్ధితీరంబుచేర.

తే॥ తమమునం దటఁ గల యువృశముల సైక, తములఁ బున్నాగములఁ దమాఁ

లములఁ గంజ

ములను కలువల వేడ్కమైఁనలరు హంస, మిథున సంతతిఁ గాంచెనుమిహిరకులుఁడు

తే॥ పసిఁడి రంగు నిండానినవనచయములు, సికత వేదికా స్థలుల నెట్టుకొని వచ్చి
 కెరటములుచేర్చు మణిసముత్కరము మదికి, నింపుగూర్చగఁ గనె జానకీశ్వరుండు.

ఉ॥ అందలి సుందరుల్ మెఱుపు ♦ నందము చిందెడు భూషణావళుల్

చందముగా ధరించిన ప ♦ నందగు వ్రేళ్లు రాయ బొప్పముల్

క్రందుగఁ గాఱుటఁ సుడియ ♦ కాల్యల బూడ్పుచుఁ గాలివ్రేళ్ల భూ

మిం దగ గీచు గీతలును ♦ మిక్కిలి గల్లు వనంబులం గనఁ. ౨౫౦

తే॥ ఇంచు గేదంగులందుండిఁహిమకణములు, జాఱఁ బెంటులఁ జీరి వక్షముల నదిమి
 కొనుచుఁ దూఁగెడి పాంసలఁగుంపుగాంచి, యల్ల మున నొచ్చి గొప్ప నిట్టూర్పుపుచ్చె.

తే॥ తిన రుచించుమీలను పట్టి తేర జనిన, గండు పులుఁగువచ్చెడు దిక్కుఁగించి యింపు
మీఱఁ గూయు నారణపక్కిఁ తీరుగాంచి, చింతగొనియె శ్రీరాముఁడుఁచి త్తమందు.

తే॥ ఒక్క పెట్టపై వలపునఁ యుల్లమందు, మచ్చరము పెచ్చురేఁగ దీమనముతోడ
రెండుపుంజులు పోరాడుచుండఁ జూచి, కనుబొమల ముడివెట్టె రాఁఘవరుండు

తే॥ ఆడ నిండిన నెయ్యంపుటల్కాయందు, గెలుపు గొనలేని యొకహంసిఁకలయికందు
జయము నొందుట గని రామజనవిభుండు, పవడముం బోలు నధరంబుఁబంటున్ కె.

తే॥ డాసి హనుమదాదులు సమాశ్వాసపఱువ, చింతవీడి తెలివి తెరచేరు పిచ్చి
వానికై వడి నాచోటుఁపదలిపోయె, శ్రీవిభుండు సీతాకాంతఁచిత్తుఁడగుచు.

తే॥ ప్రాజ్ఞులైన వాసర మిత్రఁవరులు బలిసి, రాఁగ నడచు వాహిని కొకఁప్రక్క నిలిచి
శంక లేని మదిని విభీషణుఁడు కడఁకఁ, గాంచుచుండి యిట్లనియె రాఁఘవుఁడు వినఁగ

క॥ సీకంఠును సుశరణ్యము, నాకెద్దియు లేదు రక్షణం బీవె యనఁ
గాకుత్స్థుఁడు విని మిత్ర వ, నొకసుల మొగమ్ము లరసిఁయుల్లన ననియెక.

క॥ శరణము తొంద్రీ! యని యిపు, డరుదుగ వచియించు వారంలరయంగా నే
తరమునవారలొ మీమీ, యరసిన తెఱఁగెంత వట్టొయరయుద మనుడుక.

తే॥ అచటనవ్విభీషణుఁ గాంచియనురలిందు, చేరిరిఁకఁబట్టికొనుఁడు హింసింపుఁడుగ్ర
గతులఁ జంపుఁ డనుచుఁ గపిఁగణము వారిఁ, దర్జనముల భర్జనములఁదాసిచుట్టి.

తే॥ పాడి దేవతయే వీనిఁబట్టితెచ్చె, నితఁడు పాపాలపుట్ట లంకేశ్వరుండు
మన శలంపులు నేడె చఁయ్యనఫలించె, తెరలకుండని వారి నెదిర్చినారు. ౩౦౦

క॥ తలలు పది చేతు లిరువది, గలుగవు దౌర్భాగ్యునకునుఁగతియించెనొకో!
తెలియ మనువారు మాతోఁ, దలపడు మని త్రోసికొనుచుఁదాసెడు వారుక.

క॥ పట్టి పెడతెక్క లీడిచి, కట్టి నలఁగఁ బొడిచి రాముఁకట్టెనుటికిఁ బో
నెట్టుదమ యనెడు వారును, తిట్టుచుఁ జెడుమనుచు నెదురుఁతిరిగెడి వారుక.

క॥ గగనమునకు నొకత్రుటిలో, నెగసినఁ జేయునది యేమి ? యిప్పుడు వీనిం
దెగటార్తము రూపఱఁ జిదు, కఁగఁ బొడుతము తామసింపఁగాదను వారుక.

తే॥ పలు విధమ్ముల సీరితిఁబలుకుచుండ, గణన కెక్కు నైంద్ర వ్యాకంఠ విశార
దుండు హనుమంతుఁ డంప మైండుండు ద్వివిదుఁ, డనెడు వాసర వీరు లాఁతనిని డాసి.

తే॥ ధర్మపద్ధతు లెఱుఁగు మైంఁదద్వివిదులు, వాసరుల నవ్వలికిఁ ద్రోచిఁపదరవలదు
వీరి మోములు వంచనాఁదూరము లగు, ననుచు వారలతోడ నిట్లనిరి యవల.

క॥ మీరెవ్వ రిటకు వచ్చిన, కారణ మదియేది ? రణముఁకాంక్షించితిరో ?
వేరొక తలఁపు గలదో ? మీ, తీరులు మదిదాఁచకుండఁదెలుపుఁ డనంగక.

మ॥ అనలుం డిట్లను ధర్మవర్తనుడు స * త్యాచార సంపన్నుఁ డీ
ఘనుఁ డబ్జాసన పాత్రుఁ డార్యహిత స * త్కర్ముండు పేర్క విభీ
షణుఁ డీరాఘవ పాదపద్మములు వాం * ఛం గొల్చి జన్మంబు పా
వనతం గాంచఁగఁ గోరి వచ్చె గరుడా * వప్తంభులారా! వెనక. 302

ఆ॥ పాడి తప్పకుంట * పరమాత్ము పై భక్తి, సత్యవాక్య నిష్ఠశ్రమ దమాదు
లబ్ధభవుని వలనఁనరుదైన తపమున, వరముగాఁగఁ గొన్న * వాడితండు. 30౩

ఆ॥ ప్రజ్వరిల్లు నగ్ని * వస్త్రంబునం జుట్టి, నట్లు లోకనాథుఁడైన రాము
వత్నిఁ గార నిడితి * వదలి బ్రదుకు గను, మనుచు హితము దెలుపఁనన్న కితఁడు.

తే॥ విగత సదృష్టి దానవవిభుండు కినిసి, తమ్ముడవు గాన బ్రదికితీ * తావునుండి
తోలఁగి పొమ్ము పోవేని మృ * త్యువు నిజంబు, పలువఁయని పల్క నీతండు * వదలివచ్చె.

ఆ॥ అనుచు ననలుఁ డాడ * ననుజుని సేనను, గాంచి హెచ్చరికను * గనుచునుండుఁ
డేను రాఘవునకు * నీవార్త దెలిపెద, నంచుఁ బలికి మైందుఁ * డచట వీడె. 30౧

తే॥ పాడియుఁడపంబుజ్ఞానంబు * ప్రహరులుగను, గౌరవంబు శాంతంబును * ద్వారములుగ
కరుణయను దేవళంబున * బరంగు లోక, మోహనుని పద కంజాత * ములకు నెఱగి

తే॥ తెలుప వలసిన దొకవార్త * గలదు దేవ? ఏమి ఫలియించునో మాకు * నెఱుంగరాదు
వంచకుండుగు రావణు * వదలి యతని, తమ్ముడగు విభీషణుండు మీ * దరికి వచ్చె.

తే॥ పట్టికట్టుండు కొట్టుండు * వచ్చుఁ డనుచు, మన చమూబృంద మాతని * జెనయనేను
వారి నదలించి వచ్చిన * మీరలెవ్వ, లేమి పనియన నొక మంత్రి * యిట్టులనియె.

తే॥ తనకు వ్యతిరేక గుణుండు * నశముఖుండు, మనసు పోయిన త్రో * వనెంచనెడుకతన
దగిన శరణ ముదారుడో * దాశరథియె, యనుచు నాశ్రయింపఁగ నిట * కరుగుదెంచె.

తే॥ ధర్మమార్గ వర్తనమును * దైవభక్తి, సత్యనిష్ఠయు ఘన తప * శ్శక్తిచేత
వీత దానవగుణుండు వి * భీషణుండు, బ్రహ్మపలన వరంబుగా * బడసినాఁడు 30౬

చ॥ అలఘుపతివ్రతామణి కు * లాంగన రాముని ధర్మపత్ని ని
ట్లలయఁగఁ గారలో నునుప * నక్షయసంపద లీను లంక యె
మ్ముల గిరులొను నీమకుట * భూషిత మస్తక సంఘముల్ ధరా
స్థలి దొరలు నిజంబని హి * తంబు వచింపఁగ నన్న కిన్కమై. 30౭

తే॥ ఇటు విరుద్ధవాక్కుల వచి * యింతువేని, చంపువాడఁ బొమ్మవని కీ * త్కణమునందె
యనుచుఁ దఱుమఁగొట్టంగ మి * మ్మాశ్రయింప, వచ్చినాడఁట! యిదికల * వార్తయనుడు.

తే॥ రక్షణీయుడొకాడొ * యీ * రావణును, జుండు మీసూక్ష్మమతులకు * నూటిగాఁగఁ
దోచువిధము దెల్పుండుమి * త్రులరుమీర, లనిసరఘవర్ముగనిరవి * తనయఁడనియె

—: సుగ్రీవాదులు తమ తమ యభిప్రాయములఁ దెలుపుట :—

తే॥ విధికి మించిన వాడవు॥ వేదశాస్త్రు, పారగతుడవు నీవిట్లు॥ప్రశ్న నేత
మావలన నెఱుగుఁట కొనె॥ మమ్ము గౌర, వినుటకుఁగాక యాగమవినుత చరిత !

తే॥ ఐన వచియింతు నెఱిగిన॥యంతవట్టు, వినుము విని సరియైనచో॥గొనుము పిదప
భావి ఫలితమ్ము తీర్మానంపఱచి నీవ, తెలిసికొనఁగల్గుదువు దయా॥కలితచిత్త!

ఉ॥ అన్నను వీడి వచ్చుటిది ♦ యారయ వైరముచేతఁగాదు వ్యా
పన్నత నొందికాదు తన ♦ ప్రాణము గాచికొనఁగఁగాదు పే
రెన్నిక గల్గునంచు నెదంనెంచియు గాదొక కీడుచేసి కా
దున్నతుఁ డొక్కరుండు కలఁడో ఖలులైన నిశాచరావళి? ౨౨౨

తే॥ శల్లిడండ్రుల గురుల బాంధవులఁ బ్రభుల, శత్రువులు చుట్టు ముట్టిన॥సమయమందు
చేయి విడిచి వచ్చుట యెట్టి॥శీలమయ్య! హేయమగుఁగాక సజ్జన॥హితము నగునె?

తే॥ వలయు పనులందు నింపగు॥వలుకులాడి, రణము నేయ వలయునెడఁ॥బ్రాణమైన
వీడవలసి పద్ధతి॥వీడి శత్రు, పక్ష మొందు వాడొక ధీర॥వర్షుఁ డగునె?

ఉ॥ జ్ఞానము ధర్మముం దనకు ♦ సమృతపద్ధతి నుండవచ్చు న
వ్యానికి భంగముల్ దొరయు ♦ పట్టున వేసరి సన్నసింపఁగా
బూనుట భావ్యమైనవని ♦ మూర్ఖులు సైతము నవ్వ శత్రు ప
క్షానకు వచ్చి చేరుటది ♦ సజ్జన సమృతమే॥ యనింద్యమే? ౩౨౩

తే॥ అన్న నుఖయింప దానుసౌఖ్యంబు లంది, ముట్ట వచ్చిన తఱిఁ దోడు॥పూనకిట్లు
వీడివచ్చు నీతడు తగు॥వేళరాఁగ, నెవ్వరికి దోడుపడునని॥యెంచవచ్చు? ౩౨౪

తే॥ వృద్ధుడైన మారీచుడు॥విభునియాజ్ఞ, చెడుగెయైనను విధిలేక॥చేయఁబూనె
రాజధర్మ తత్త్వ జ్ఞుడై॥రాజు వీడి, వచ్చెనని నమ్మి చే యాయ॥వచ్చునేమి?

తే॥ యమునితోలోక మెల్ల నే॥కముగనగుచు, దాఁకిననుమాఱుకొనఁగని॥ధమ్ముగనున్న
వార మోరామ! మనప్రక్క॥వచ్చితోడు, పడునె॥శత్రుతమ్ముడు॥సమృ॥వచ్చునేమి?

తే॥ అసురులనుసమూలముగ ను॥కొడఁచిధర్మ, మొనరనిలిపెడు గౌరవ॥మూనియున్న
మీరువీరిదోడుగఁగొన॥మీగురుత్వ, మునకెవనులోటుగాఁదోచు॥నినకులాధ్య!

తే॥ బంధుగులు హితులును వీడు॥పట్టునందు, గూడియున్నెడ సంపదల్॥కొల్లవోవు
నపుడు విందారగించెడు॥నపుడు నొక్క, పద్ధతిగ నుండువారలే॥పరమహితులు.

తే॥ కపట నాటక మాడంగఁ॥గడఁగి వీడు, వచ్చెఁగాక శరణమొంద॥వచ్చినతేడు
కాఁడు శత్రుఁ జేర్చుకొనఁగఁగాదు వీని, తీరు సంశయాన్నదమని॥ తెలియఁబలికె.

తే॥ అందుపై బహుశ్రుతులలో॥ననముడైన, జాంబవంతుని గని రామ॥చంద్ర విభుడు
నీ యభిప్రాయ మేమని॥ననరు దోప, నడుగ ధర్మపద్ధతి నిట్లు॥లాతఁడనియె.

చ॥ పగఱను చేర్చుకొన్న నెటు ♦ వంటి మహాత్ములె యైనఁ గీడులం
దగులుట నిక్కవంబు పగ ♦ ధర్మపదుండని చూతురేని నం
శగత దురాగతంబు విడి ♦ జాటునె యెన్నఁటికేని? లోక మీ
పగిదిని నమ్మతింప దిది ♦ పాదిన పద్ధతి గాదు రాఘవా! 333

ఉ॥ క్రూర విరోధు లెప్పుడును ♦ కోరుచునుందురు మిత్రభేదమున్
దారి గనంబడం జెడుగు ♦ దార్తురు వేళ గ్రహించి పోరికీ
ధీరత నెత్తుచుండుదురు ♦ తేకువతో జయమున్ గడింతు రి
ట్లారయ దుష్టసంగతి న ♦ యంబు నొనంగునె? రాఘవేశ్వరా! 33౪

తే॥ వేదములయు యాగములయుఁ బేరు మాపి, శిష్టులకు వేల్పులకు బల్కి ♦ జెడుగుఁ
గూర్చు

చావులగు రక్కసులు మనఁపజ్జఁ జేరి, సజ్జనాచారములఁ గొనఁజాలువారె?

చ॥ శరణము సొచ్చి రం చభయ ♦ సంపద పెంపుగ నిచ్చి కాచుచో
దొరకొన వీరి మోసమునఁదోసము లెయ్యవి సంభవించినన్
భరమయి ప్రాణముల్ విడువఁవచ్చిన నప్పుడు వీరి వీడినన్
తిరమగు నిందయాఁ దగవుఁదేవతయున్ దొలఁగున్ రఘూత్తమా!

తే॥ ఎక్కువగఁ దెల్పనేల? మీఁరెలమి తోడఁ, గాఁటనుండ బంగరు లేడిఁగాఁగ వచ్చి
మోసపుచ్చు మారీచునిఁమునుపు రాక, వీనిరాకయు నొకతీరెఁపిరవర్య!

తే॥ అనుడు బహువిధ శాస్త్ర సిద్ధాంతములను, చక్కఁగా విని యెఱిగింపఁనై న్యపతిని
నీలుఁ గని నీయభిప్రాయఁనిశ్చితంబు, దెలుపుమన నాతఁ డిట్లనిపలుక సాగె.

సీ॥ కూడని వారలఁదోడుగాఁ గొను పద్ధ, తులు గొన్ని కలవు రాఁట్టిలక వినుము
శమవంశమున వారిఁసమయించు వారల, కడ కెల్లిదమ్ముగఁనడచువారు
వనితల విషయానఁ వైరంబు గలవారు, పగఱచే ధనము గోల్పడినవారు
మఱవఁగూడని యవమాన మొందినవారు, దాయలవలన బీదలగువారు

తే॥ సంగరంబున వెన్నిచ్చిశరణు చొచ్చు, వారు పరుల మిత్రుల బాధఁపఱచువారు
ప్రక్క రాజులచేఁ గీడుఁపడయువారు, వైరి సోదరులైన జేఁపట్టదగును. 33౫

సీ॥ పగఱఁ జేరఁదగినఁభంగంబు లొందని, వారును శాత్రువంభయడ బలులు
చేరిన నదను వచ్చినఁ దొలఁగంగఁ దీ, ర్నానించు కొనియుండుఁగానఁ దగదు
ఈ విభీషణ రాకఁకిం దేది కారణ, మగునని యారయఁదగును మనకుఁ
గాల దేశములు స్వపాల నితియుఁ జూడ, విసిగిన వాని సద్వృత్తియొకఁడె

తే॥ కాంచినవ్యంగఁదగదునిఁకముగనిదియ, నాయభిప్రాయమనఁగవాఁసరులుతక్కు
వార లుచ్చావచంబుగఁబలికి తుదకు, బగను చేపట్టఁదగదనిపలికినారు. 3౪౦

—: హనుమంతుడు తన యుద్దేశమును తెలుపుట :—

సీ సర్వసామాన్య విజ్ఞానంబున కతీతుఁడైన శ్రీరామ భూజాని యవల
మతిమంతుఁడగు హనుమంతుని గని బహు, శ్రుతుఁడ ! నీ తలఁపునఁచొప్పువినఁగ
నెంత నీవారెల్లఁచేక వాక్కులె యయి, రను మాచకంబుగఁనరయునంత
నాలోచనమున వీరజ్ఞానులైనను, దగు శౌరవింప బాంధవ్యరీతి

తే ననుచుగృతమతి మూటఁజేయవనతాంగుఁడగుచుహస్తముల్కుళించియూననమున
కడ్డముగఁ జేయియిడి పెద్దఁలందఱొక్కపద్ధతిగఁ బల్క మీఁద నేఁబలుకవలెనె ?

తే॥ కృతమతులు మంత్రులెల్ల రీఁరీతి తీర్చి, పలుకుటెన్న భావ్యంబగుఁఫక్కియైన
నితఁడు దుర్బుణుఁడని సంశయింపఁజాల, దీనికిం దగు హేతువుల్ దెలియ వినఁడు.

క॥ వంచకుల వక్రవదనము, లంచించి పరీక్ష నేసియరయఁగ వచ్చుక
వంచనము వారు దాఁచిన, నంచిత హృదయంబు మోముఁనం దెడలించుక.

క॥ పగవారు శరణుచొత్తురె?, పగటం జీకటులు కానఁబడునే? మదిలోఁ
దగులుకొను చౌర్యమునకుక, మొగమే యద్దమయి స్పష్టముగ వెలిపుచ్చుక.

తే॥ వాలి స్వర్గలోకముచేరఁసేలయెల్లఁ, దమ్ముఁ డొందఁగఁజేయు సీధనవుబలము
జయము శీలము సర్వమ్ముఁచక్కనెఱిగి, రాజ్యకాంక్షచే నితఁడు చేరంగ వచ్చె.

తే॥ దనుజుమౌలనమునకుఁదాశలేమి, తమ్మునకు రాజ్యమిచ్చు సుదారబుద్ధి
సత్య వాక్యాలనము ధర్మసంస్థితియును, తీరుగా నెఱింగియె మిమ్ముఁచేరవచ్చె.

తే॥ ఇతఁడు కాలదేశంబులఁనెఱిగి నీవు, వాలిఁ జంపుట దెలిసి రావణునకింక
నాశమే నిజమని లోకఁనాయకుఁ డగు, నిన్ను చేరఁగోరియె వచ్చెనన్నవీడి.

క॥ దానవ నైజము మాయలు, వాని నెఱుఁగు వలఁతు లిపుడుఁవశులైరి జయం
బే నిక్కువమగు నునకింక, దీనికిఁ జింతింపనేల? ధీరవరేణ్య! ౩౪౮

చ॥ దనుజులు మానసంబులను ఁ దాఁచిన క్రూర గుణవ్రజంబులక
గనుఁగొన దుష్కరంబ యగుఁ ఁ గాక సృశంసులు వీరిలోన నుం
డినఁ దగ నుండవచ్చును క ఁ డింది మగంటిమి గల్లు వైరిచే
దనుకఁగ బన్నమొందిన క ఁ తమ్మున నయ్యవి యెన్నఁగూడునే? ౩౪౯

మ॥ నను దైత్యేంద్రుఁడు చంప నాజ్ఞయిడ న ఁ న్నంగాంచి యీతఁడు దూ
తను చంపించుట పాడిగాదు మఱి త ఁ త్కార్యంబుచే బూర్తిగాఁ
జనునే శాశ్రవ శేషమంచు నబలా ఁ జాతొక బలంబేది యుం

డినవారిక వధియింపరాదనుచు జా ఁ టింఁచెక సభక ధీరతక. ౩౫౦

తే॥ రాత్రి నీవిభీషణు మందిరమున కేగి, నపుడుఁ దరువాత నాత్రోవఁసరిగి నపుడు
మందిశకునంబులయ్యెనామదికినించె, మఱియునితనిగూటిచికింతయెఱిగినాడ.

తే॥ సజ్జనానర్థమైన మాంసంబు నింద్య, మైన మద్యంబు నితని గృహంబునందు
కానరావు దైవార్చనల్ దానధర్మ, విధుల నొప్పారె సుకృతాత్ముల వేశ్యమనఁగ.

తే॥ ధరణిజాత దుఃఖంబు నీతని కుమారి, పాపియనురకు బ్రహ్మశాపంబు కలదు
నిన్ను బలిమిమై దాఁకంగనేరఁ డనుచు, డిందుపడవలదని యూటఁడించుచుండె.

మ॥ దనుజాధీశుఁడు పొందినట్టి వరముల్ ♦ దర్శంబు మోసంబు త
క్కిన దుర్జాతిగుణంబులన్ వెలికిఁ గ్ర ♦ క్కింపంగఁ దానోపు నీ
ఘన కోదండ విముక్త శాత శర సం ♦ ఘాతం బమోఘంబుగా
నని యూహించియె వచ్చినాఁడు రఘురా ♦ మా! భక్త చింతామణి!

చ॥ తన వరముల్ గుణంబులు కృ ♦ తార్థత నొందఁగఁ జూచి యందుపై
ననితర సాధ్య కార్యముల ♦ నారసి యాపదవేశఁ గావుమా
జనవర! యంచు వచ్చిన ని ♦ శాచరునైనను పోవ వీడినన్
వననిధి బావి నీటిఁ గని ♦ వారని శంక యొనర్చి నట్లగున్. ౩౫౫

చ॥ అరులకుఁ జేరువారలు న ♦ హాయలు కారని యీ విభీషణున్
దొటఁగినచో నయజ్ఞు లిల ♦ దొడ్లగ నవ్వరె? యన్నదమ్ములౌ
పురుషులకారె నైరమునుపూనుచు నుండ్రొక నెంట కోసమై
యిరవిది తెల్పితిం బిదప ♦ నిష్ఠము వచ్చినయట్లు చేయుడి. ౩౫౬

—: శ్రీరాము సభిప్రాయము :—

చ॥ అను హనుమంతు వాక్యముల ♦ నారసి దేవ సుధం గ్రహించు చొ
ప్పున మది నుల్లసిల్లి కడుఁ ♦ బోడిమితోఁ గొనియాడి తక్కువా
రిని గని యీతఁ డాడినది ♦ కృత్యము మీరిలుఁ జర్చినేయుడి
వనచరులార! నా తలఁచు ♦ పద్ధతి యియ్యదియే నిజంబుగన్. ౩౫౭

చ॥ నిర్వహణ ప్రభావమును ♦ నెక్కిన వచ్చిన వేశ్యున్ మనః
పూర్వక రాజ్యకాంక్షయును ♦ ముఖ్యములై తగియుండె వీని ని
ర్గర్వము మెచ్చుఁ దగ్గది తి ♦ రంబుగ నిల్చిన కాగ్య దీక్షయుం
బర్హిస బుద్ధి గొప్పయవి ♦ పాప మొకండును లేనివాడగున్. ౩౫౮

చ॥ మూరుతి పలుకులెల్లను న ♦ మంజనముల్ పలుమాట లేటికిన్
వేరగు తీరుచే గెలుపు ♦ వీడినఁ బ్రాణము లేగినన్ జయం
బేరహిగల్గినన్ బహు సు ♦ రేశ్వర భోగములబ్బినన్ సశీ
కోరికమీఱ నన్ శరణు ♦ గోరినఁ గాచుట నా ప్రశంబగున్. ౩౫౯

చ॥ శరణము గోరి నాతఁడొక ♦ శాత్రువుడైనను శ్రొత్తయైన ము
ష్కర గుణుడైన మాతృ పితృ ♦ ఘాతుకుడైనను భ్రాతృ హంతయేన్

శరణమునొంది పిమ్మటను ♦ జాతిన దాన యశంబకాక దు
ర్భరమగు దుర్యశంబు మన ♦ పాలఁ బొసంగునె యెన్నఁడేనియున్! ౩౬౦

చ॥ ఇనకులచంద్రుడైన శిబి ♦ యిచ్చెను మేను కపోతపక్షి కా
ఘనుని యశంబు నేటికిని ♦ గల్గెదె? నాశరణమ్ము గోరి యొ
ప్పిన సుఖమొంద వచ్చిన వి ♦ భీషణు చేవిడునాటికంటె నా
యన కపటంబుచే మరణ ♦ మందిన నాఁడెకదా కృతార్థుడ౯? ౩౬౧

ఉ॥ హలహలంబు మింగి యమ ♦ రావలిఁ గాచిన శంభువృత్తముం
బోల నెఱుంగరో? యిడుమఁ ♦ బొందిన వానిని వీడువాఁడు భా
గ్యాలిని దాఁచువాఁడు శర ♦ ణార్థిని గావనివాఁడుఁ గాంచఁగాఁ
జాలెడువారె ధర్మఫల ♦ సంపదఁ బిమ్మటఁ జింతనొందిన౯. ౩౬౨

ఉ॥ దారను బుట్టఁజెట్టికొని ♦ తన్నును పట్టఁగ నున్న బోయకుం
బేరిమి నగ్నిఁగూర్చి చలి ♦ వీడిచి యాఁకలి బాధవోవ నా
హరముగాఁగ దేహము న ♦ మర్పణసేసిన పిట్ట సత్కర్థ౯
ధీరులు మేలుమేలని ను ♦ తింపరె నేటికి మంచి వేశల౯? ౩౬౩

క॥ కరి మకరముతోఁ బోరఁగ, సరిరాక యలంగి నొచ్చి ♦ శరణార్థిని శ్రీ
వర కావనె యన విష్ణువు, కరుణించిన కథను మఱవఁగలరె సుజనుల్? ౩౬౪

చ॥ కరుణను సృష్టిచేసి తగఁ ♦ గాచెడు విష్ణువు సర్వలోకముల్
చరములు స్థావరములును ♦ సత్యము ధర్మము తత్ఫలంబులు౯
గర మకుదారఁ దానయ్యి ♦ కావఁగఁ గోరిన వారిఁగాచు శ్రీ
వరదుఁడు గాఁగ నొప్పెనన ♦ వార్తల నాడఁగనెల దీనికి౯? ౩౬౫

తే॥ తక్కువగ జీవితంబును ♦ దాన యొసఁగి, యవలఁ జావ భీతిలి యభయంబువేడఁ
గాలుఁ గాలమర్దించి మృశకండసుతుని, మృతిని మాన్పఁడె శంభుండు ♦ మేలుగూర్చి?.

ఉ॥ దిక్కొక యింత లేదనుచు ♦ దీనత జానకి యేడ్వ నీకు నే
దిక్కయి యుంటిగా యని యె ♦ దిర్చి సురారి కులేంద్రు దోర్బలం
బుక్కఱఁ జేసి ఘోర కద ♦ నోర్చి యశస్కరరీతిఁ బ్రాణముల్
దక్కిన పక్కిరాయని వి ♦ తంబది మాకును పాటి కాదొకో? ౩౬౬

చ॥ శరణము వేడువానిఁ దన ♦ చందమునం గయికోనివాఁడు మేల్
మఱచినవాఁడు నిష్కలుష ♦ మానవమందునఁ దత్త్వచింతనం
బరమరలేక చేసి భువ ♦ నాధ్యుండు లేడను నాస్తికుండుఁ బెం
పఱి మరలంగలేని నిర ♦ యంబునఁ గూలెడు వారు నిచ్చలున్. ౩౬౭

చ॥ పనివడి దేవమానుల కు ♦ పద్రవముల్ పొనరించు రావణు౯
జెనకి దురంబునందు పదిశీర్షముల౯ దెగవైతునంచు నే

ననుట విదేహకన్య కోట ♦ కా? మునులెల్లరు వేడఁ బద్ధగా
ననిన వచస్సు తప్పఁగల ♦ నా? యని మానులు తప్పనేరురే? 3౬౯

చ॥ తలఁచిన కార్య మొక్క నుప ♦ ధంబున సంతసఁగాఁగ సాగని
యలవడకుండని కృపగ ♦ లట్టి జనాభికి మేల్చి గూర్వఁగాఁ
గలిగిన కార్య మింతకును ♦ కల్లునె? కావుమయంచు వేడు స
ల్పులకయి జీవము వ్విడుచు ♦ సుణ్ణులు ధారణి నెందఁబుందురో? 3౭౦

ఉ॥ కావునఁ గావుమా యని యొ ♦ కం డభయమ్మును కోరినప్పుడే
త్రోవక కాచుటే తగవు ♦ త్రోవ సమంచితు లీరు నాయెడఁ
వావిరి ప్రేమచే నిటులు ♦ పల్కితి రైనను తప్పలేదు ను
గ్రీస! బిరాన నీవ చని ♦ వ్రీతిని తేవలయు విభీషణుఁ. 3౭౧

తే॥ శంక సుంతయు లేక ప్రసన్నమైన, మనసుతో రాముఁ డిట్లు పల్కినఁ గపింద్రుఁ
డెడఁద తేటదనంబుతో ♦ నేగె నతని, బిలుచుకొని వత్తునని మోదఁకలితుఁడగుచు.

ఉ॥ వచ్చు కపింద్రుఁ గన్గొని య ♦ పార కృపారసభాముఁడైన యు
ద్యచ్ఛరితుండు రాముఁడు స ♦ మంచిత రీతిని నిన్నుతోడి తే
నిచ్చును రాజు సంపె నని ♦ యెఁ ద్వివిడుండు విభీషణుండు దా
సాచ్చు ముదఁబుతోడ నెదు ♦ రేగె వికస్వర మానసంబుతో. 3౭౩

చ॥ చిరముగఁ జేయున్న మదిఁజేరరు శుద్ధగుణంబులేని వా
రరుడుగఁ జేరినంతఁ గలి ♦ యం గల వారలు శుద్ధ మానసుల్
త్వరగ మనంబు లొండయినఁ ♦ దార్కొన నిర్దురు రేయియుం బవల్
దరికొని చేరునట్లు నము ♦ దారతఁ జేరిరి కౌగిలింతలఁ. 3౭౪

అ॥ తరణి వంశజలకఁ ♦ దగినపద్ధతిని ము, దాన నీకు నభయఁదాన మొనఁగు
రామవిభుని పాదఁరాజీవముల నాశ్ర, యింప వెడలుమనియెఁచిన సుతుండు. 3౭౫

అ॥ ఎడఁదవలెనె యొడలుఁకడుఁజల్లనయ్యె దా, నికిని మించి గగురుఁనెఱసెఁ గనుల
సంతకెక్కుడయ్యెనానంద బాష్పముల్, ప్లవగనాథు పలుకుఁచెవులబడఁగ.

శా॥ పారాణిం దలపంగనే యెఱుపుతొ ♦ పాదంబులం గల్లు నీ
తారామం బెడఁబాపు పాపమతికిం ♦ దమ్ముండనొ నన్ను నిం
పారం జేరఁగఁ బిల్చెనే? యభయ మేఁ పారం బ్రసాదించెనే
శ్రీరాముండు? కృతార్థుడైతి హరుఁడ ♦ ధీఁ మింగు త్వేళిక్రియఁ.

ఉ॥ రాముని మానసంబునఁ ది ♦ రంపుఁ దలంపిది యయ్యెనేని త
త్రేమము నిట్టిదైన నవి ♦ వేకి దశాస్యుండు నా హితోక్తులఁ
దామనవృత్తిమైఁ గొనక ♦ తక్కి చెడెఁ జెడితిఁ మహోద్ధతిం
దామరసాప్తుఁడొకఁ బ్రమ ♦ దంబున లంకపయిం జరింపఁడే? 3౭౬

తే॥ శ్రోవరాని కీడులు నేయఁదొడ్డవారు, నైజమగు కృపాభుతను మాఁసంగఁగలరె?
మందరము నాటి మిడుగుఱులఁచిందునట్లు, చిలికినను సురలకు నీదెఁజలది సుధను.

చ॥ ముని హితుఁడైన రాఘవుఁడు ఁ మోదముతో నను నమ్మవించి చే
కొని యిఁక నెప్పుడుం జెడని ఁ కూఁమి నాకభయం బొసంగె నే
మనఁగలవాడ? గీడు లన ఁ యంబును మాయలతోడఁ జేయు నీ
దనుజభవంబు వీడితిని ఁ తప్పెను నారకముం దరించితిఁ. 330

చ॥ అనవుడు సూర్యపుత్రుఁడను ఁ నయ్య! రఘుప్రభుఁ డొడ్డయందు న
ద్గుణములు దుర్గుణంబులును ఁ కోరికి నారయు వాడయయ్యు న
ర్థిని తనప్రాణముంబలె మ ఁ తించు దయాభువు నిన్ను కాంచు నా
న నెదురు చూచువాడగు వె ఁ సం బదమా యని వెంబడింపఁగఁ.

తే॥ వడికిఁ దరువులు గిరులునుఁవడఁకునొంద, నీలగిరియు మేరువు వచ్చుఁనెఱి రహింప
వినత పూర్వపుణ్యులు కపిఁదనుజ పిఠులు, చెలఁగి సాలభంజను కడఁజేసారు.

—: శ్రీరాముఁడు విభీషణున కభయ మొసఁగుట :—

సీ॥ ఇల నాకనంబునఁకెగుర వైవఁగఁ జాలు, బలయుతులగు కపివరులు గొలువ
పొడవైన విల్లు చేఁబూని మేరువుక్రియ, వహియించి సౌమితిఁప్రక్కనిలువఁ
బాలకడలి చుట్టిఁపరవ వికచ పద్మ, యుత నీలవార్ధి నాఁనొప్పు వాని
జతురబ్ధి వేప్పితఁసర్వసర్వసహ, నాయకుఁడగు సరఁనాథ సుతుని

తే॥ వేలుపుల వేడికోలునఁబాలవెల్లి, పాఁపవాసువు వీడి యివ్వసుధకేగు
దెంచు శ్రీశ్వరుఁబోలె దోఁతెంచువాని, విశ్వ మోహనాకారుఁడై వెలయువాని.

సీ॥ భూవతిక్రియ వంపుఁపాలుపారు వీచికా, తతుల పరంపరల్ తాఁకుచుండ
ధయింపఁదగిన ముత్యాలకై వడి డాలు, నవరించు సైకతఁస్థలమునందు
ధవళిమమై యున్నతలమును తన మేని, కాంతులు నీలిమఁగాఁగఁజేయ
నధేందుఫాల సీతాంగన కనుసాప, నలె నొప్పిదంబుగఁవెలయువాని

తే॥ రతనపున్విల్లులేని సీరదముభాతి, రత్నహారముల్లేని యురంబువాని
సరయఁ దర్జితాడు లేని మంఁదరముకరణి, బాహుపురిలేని భుజములఁబరఁగువాని.

తే॥ అమృతవృష్టి మానుచుఁ గరుణామృతంబు, గురియు నిందు చందపు మోము ఁ
పరఁగువానిఁ

దండ్రీ యిచ్చిన మకుటంబుతమ్ముఁ డొందఁ, దల్లి యిచ్చిన జడలతోఁదనరువాని.

తే॥ ఎలమి దర్శించి యొడలెల్లఁబులకరింపఁగనుల నీరుకాఁగ మదిఁకరఁగ నిలిచి

కాంత మినుమును లాగినఁకరణి నామ, నంబు నీడు నీతఁడు లోకఁనాధుఁడనుచు.

సీ॥ ఎఱ్ఱని కనులతో నెలరారి కనువారి, యాత్మల లాగు నీలొద్దియే మొ ?

రక్తాంబుజంబులు రాణ బుష్పించి క్రొ, మ్మించుఁ బాసిన కాల మేఘమేమొ ?

తనియంగఁ గరుణామృతంబు వర్షించుచు, బాలుపుమీఱినధర్మమూర్తియేమొ ?

యననొప్పు శ్రీరాముఁగనులారఁ గంటిధ, న్యతగంటిఁ గలుచు మా యంగఁగంటి

తే॥ మిడుగుఱుం బుర్య పగిదిని మెఱయు భవ ప, రంపరిల నీఁగఁగాఁ బద్మ రాగమకుట
మునువిసర్జించిపాదుకల్లానినయితనిఁ, గొలువఁబంపునన్నయఁజాలఁకూర్చికాడె.

తే॥ తాపసులకును నీఁగఁగాఁదరముకాని, భవరుజం బాపు మందునాఁబరిధవిల్లు
రాఘవుఁడుతానెవాడినాఁరాచములను, పరపిచంపరక్కనులెంత భాగ్యయుతులొ ?

చ॥ రతనపు బొమ్మకంబు పయి ఁ రాజులు చేతులతోఁ దరుల శిలల్
మెతుకనయై కరంగ మితి ఁ మీఱిన భక్తిని తన్ను రాఘవుం
డితవుగఁ నొడ నొగ్గుచు మ ఁ హీస్థలిఁ జాఁగుచుఁ జేరి మొక్కె వాం
ఛిత మణు లిచ్చు వాఙ్గిక్రియఁ ఁ జెన్నరు తత్పద కంజ నన్నిధిఁ. ౩౯౯

చ॥ తోలఁగెను జన్మ బాధలని ఁ తోచు మొగం బెలరార నబ్బుచుఁ
నెలువడ మోని బాష్పములు ఁ పృథ్విని వక్షముసోక మొక్కఁ జి
ప్పిలు కరుణా విభీషణుని ఁ శీర్షము దాఁకుచు రాఘవుండు పెం
పాలయఁగఁ గూరుచుండుమని ఁ యొప్పుగు తావును కేలఁ జూపుచుఁ.

మ॥ భవనంబుల్ రవిచంద్ర తారలు మహా ఁ భూతంబుల౯ భవ్య రా
ఘవ నామం బది యెంత దాఁగ నిలుచుకొన్నట్లంబు గాకండ సం
స్తవలిల్ భరియింపు మంతదనుక౯ ఁ దైతేయ రాజ్యంబు సం
చు వచించెఁ గరుణాఘంజై త్రిదశుల౯ ఁ గూరుల్ ప్రళంఘింఁగన్.

మ॥ అకలంకాత్మకుండైన రామ కరుణా వ్యాపారముం గాంచియో
ప్రకటాత్మకుండగు నవ్వీభీషణుని ధ ఁ ర్మప్రాప్నోతిం గాంచియో
యొకట౯ రెంటిని కాంచియో జగతి భూ ఁ తౌఘంబు సంతోష తా
రకమయ్యె రఘురామ భూవరుని వా ఁ ర్త విన్న యప్పట్టున౯.

ఉ॥ దాసుండు ధన్యుడయ్యెనని ఁ ఁండము వెట్టిన యవ్వీభీషణు౯
డాసిన లక్ష్మణుంగని క ఁ డంకను నిద్దర మాను తొండీ! సం
త్రాసము పాసినట్టి మన ఁ తమ్మునకు౯ మకుటాభిషేకముం
జేసి ప్రమాదమానసుఁగఁ ఁ జేయుమ యంచు ననుజ్ఞ యాయఁగ౯.

చ॥ అదను నెఱింగి కార్యఫల ఁ మారయునట్టి విభీషణుండు న
మృదమున రాముఁగాంచి జన ఁ మాన్య! తఱుంగని శ్రేష్ఠసంపదల్
ముదమున నిత్తువే నసుర ఁ ముఖ్యభవంబు తగుల్ తొలంగఁగా
'నొదవుచుఁ గైకపుత్రునకు ఁ నున్నతి నిచ్చు కిరీట మీయవే! ౩౯౯

సీ॥ అనుడు శ్రీరాముఁ డిట్లను విభీషణ! మున్ను, వరసోదరులము సల్పుర్మ మె యంటి
మావల గుహునితో నేపురమైతిమి, పదపడి వానరప్రభునితోడ
నార్పురమైతి మీయదనున నీతోడ, నేడ్పురమైతిమి యింపుమీఱ
సీతఁ డి దశరథనేత కాంతారంబు, నాకిచ్చి సుతులచే నలుపునొంది

తే॥ వెలసె నని పల్కు విన్న విభీషణుండు, నన్ను మీసోదరులో నెన్నుకతన
బానిసలయందు మేటివై పరచినాడ, ధన్యుడైతిని భయములు శూన్యమయ్యె.

మ॥ అని సందేహము వీడి రామపద చి ధ హ్నంబై లనద్రత్నశో
భనమై యొప్పిన హేమశీర్షకము నొ ధ ప్పందాల్చి భానూదయం
బునఁ బూర్వాద్రి యెలర్చు లీల వెలసెన్ ధ బుణ్యుండు సౌమిత్రి త
క్కిన కీశాదులు మోదమందిరి దివిఁ ధ గీర్వాణు లగ్నింపఁగన్. ౩౯౬

క॥ విరిసోనలు వర్షించెను, శరధులు ఘోషించె మేఘం నముదయ ముఱిమెఁ
సుర దుందుభి శంఖాదులు, మొరసెఁ బసిఁడి కురిసె గండఘోషియును రాలెన్.

చ॥ అమృతము లొల్కు పల్కు లల ధ రాఁడి జానకిపట్ల ధర్మముఁ
నమయుటచే గృశించిన ప్ర ధ శస్త్రగుణంబును నేడు గౌరవం
బమరఁగఁ గాంచె నంచు విధి ధ హర్షమునొందె దశాస్యు దుష్ట కా
ర్యములును సంపదల్ పొలిసెనంచు నెలర్చెను ధర్మవైవమున్. ౩౯౮

తే॥ శత్రురాజ్యసంపద విభీషణుని పొందు, టింబుగా నెల్ల రెఱుంగఁ బాశెంబునంచు
మెఱవడిం జేయుఁ డీవును మిహిరసూనుఁ, డనుచు రాముఁ డాజ్ఞాపింపఁ నాత్మణమున.

క॥ గుణనిధి విభీషణుని ల, క్షుణ్ణుండు రవిసుతుండు పెను విమానంబునఁ బే
రణితో ముదమున వానర, గణములు మోవఁగ మెఱవణిగావించి రొగిన్.

ఉ॥ ఏ జగదీశు పాద రజ ధ మెల్ల ముముక్షులు పొందఁగోరు వా
రా జనవంద్యు పాదముల ధ వారసి బ్రహ్మ యజింపఁ బుట్టు గం
గా జలమందు ముగ్ధ నర ధ కంబును పొందరు తత్పదంబులే
రాజులఁ డాల్చు వారెనయు ధ ప్రాజ్యపదంబు వచింప శక్యమే? ౪౦౦

తే॥ సురలు మానులు దాసులు సోమయాజు, లాశ్మవిజ్ఞులు దేవర్షులమరవరులు
తక్కుపెద్ద లీదైత్యుచండమున మేల్చి, నొందినట్టి వారెవ్వరియర్పిఁగలరు?

చ॥ మెఱవడియైన యప్పిదప ధ మెల్లన నాతఁడు వచ్చి భక్తిమై
నెఱగినఁ గేలనెత్తి వను ధ ధేశుండు దీవనలిచ్చి నిల్వఁగా
నుఱవగు తావుచూపె నట ధ నుగ్రకరంబులచేత వారలం
బఱచితి నంచు లాగిఁకొనె ధ భానుండు స్వీయ మయాభిజాలమున్. ౪౦౩

—: లంకా వృత్తాంత పటలము (౨౩) :—

తే॥ సాంధ్యకృత్యముల్ రాముడు ♦ సలిపికొనియె
మనసుతపియింపఁబూనిల్లు ♦ మదనుఁడైతై
నాక సంబెల్ల నెఱ్ఱిన ♦ యయ్యె మఱి జ
గమ్మనం జమ్మ చీకటూల్ ♦ క్రమ్మనయ్యె.

తే॥ దిక్కులకా డాగియుండిన తిమిర సమితి, జలధి జలము భూమిని ముంచుచందమునను
పరవె నిండు కొలఁకు పూచుపగిది మిన్ను, తేజరిల్లె సక్షత్ర దీధితుల వలన.

తే॥ మహిత వివిధ సుందర వేణిమహి తనూజు, దలఁచి తపియించు రాముని నలఁగఁజేసి
నినులఁ బూచు మల్లికలు రాణించు వనము, ఋక్షయతమైన గగనంబు రీతినొప్పె.

చ॥ తన యెనలేని నెమ్మొగము ♦ తామర నీటుగఁ జూపి నన్ను చు
ల్కనయొనరించి గెల్చిన యి ♦ లాతనుజాత విభుక జయింతు నే
సని పెను కందుతోఁ గినుక ♦ నబ్జుడు వెన్నెల కత్తి దూసి చో
ర నికర భీతిదుండయి బి ♦ రానఁ గనంబడె దూర్పుదిక్కునక. ౪౦౭

తే॥ గోచరముగాక యెచ్చోటఁ గూఢరీతి, నున్న స్త్రీఘాయ యేరీతి నున్నఁ జాలుఁ
బట్టెద నటంచుఁ జంద్రుండు పరపునట్లు, వెన్నె లనియెడి పెనువలంపినరివై చె ౪౦౮

ఉ॥ మేలయి యొప్పు నాయొడలి ♦ మేదురవర్ణము గొంటకాక కీ
శాలిని రేచి నన్నును ర ♦ యంబునఁ గట్టె దలంచి రాముఁ డీ
లీలస డాసినాడని చ ♦ లించి యుయుత్సుకతక దరంగలక
గేలఁ దటంబు మోఁదుచును ♦ కేరినరీతి నెలర్చె నభీయుక. ౪౦౯

తే॥ ప్రాతఁదై ఘోష మొనరించు వార్ధి ముదిమి, గొన్న మేనల్లఁ దోలొల్పు
కొమరు దోచు

నికతవేదులఁ బాలు పోసిన విధానఁ, బండువెన్నెల లెల్లడఁబరవఁదొడఁగె.

తే॥ మల్లికా విష దంష్ట్రలు మధుప దుర్గ, మెఱ్ఱిని కనులు వైల విహృతియుఁ గలుగు
మలయ మారుత వ్యాఘ్రంబు మలయఁజొచ్చె, బెట్టు ధ్వనితో వియోగ హృ
ద్వేదకముగ.

తే॥ వాలి యురమును ఖరు తొమ్ము ♦ నాలములను, తొలిచినట్టిశ్రీరాముని లలితపక్ష
మందు మదను సమ్మలతోడఁ నిందుకిరణ, జాలమను శాతఖడ్గంబు జాఱఁదూతె.

తే॥ ఒడలుచూచుఁబుడమిపట్టి యెడఁదలఁచుఁ, గట్టములనెంచి చింతించుఁగడలిఁ
జూచు

దొంగయై చెలిఁ గొంపోవు ధూర్జులంక, దిక్కుచూచు రాముడు వింటిదిక్కుచూచు.

ఉ॥ చందము చిందు మేలినగఁ చందము సందము నొందునీత మై
యందము డెందమందు పెను ♦ పందఁ దలంచి తపించి విశ్రమం

బొందిన రాఘవుండు పోలు ♦ వుం దలపించెడు మాక్తికంబులం

జెందిన పద్మరాగమనఁ ♦ జెల్లు ముఖంబును విస్మరించునే? ర౧౪

తే॥ ఇట్లు పరితపించెడు రామునిననుతుండు, దాసి కర్తవ్యమును తలఁపొసి చేయఁ

దగిన నీవిట్లు చింతింపఁదగునె? హితుని, పిలిచి యోచింపు మన రఘువీరవరుడు.

తే॥ అంతఁ గొంత తెప్పిటి మదిఁబింతవీడి, యల విభీషణుఁ దోడి తెఱ్ఱునుడు నతఁడు

పిలువ రాక్షసత్వము మానిఁవినుతపథము, నొంది నాతఁడు శ్రీరాముఁనొద్దఁజేరె.

తే॥ వికసితాంబుజాశ వనంబుఁవిధముదోఁచు, వార్ధి వేంగ్రుండు తన పాదఁపద్మములకు

మ్రొక్కిన విభీషణాఖ్యుఁ గూర్చుండఁబెట్టి, మృదుల ఫణితి నిట్లసి ప్రేమఁమీఱఁ బలికె.

తే॥ రావణుని స్వీయబలము దుఁర్గంపు బలము, సంగబలమును మారుతియచటఁ జూపు

విక్రమంబును నే వినఁవిశదరితిఁ, దెలుపుమా యన నాతండుఁనిలుచునంత. ర౧౫

తే॥వలదుకూర్చుండియే తెల్పుఁపచ్చునసఁగ, నమ్రుండై యంజలిఘటించిఁనయముమీఱ

నడుగు ప్రశ్నములకు సంశయంబు నీఁగఁ, దగు సమాధాన మిట్లు పల్కఁగఁదొడఁగె.

తే॥హనుమతండ్రితా వాయువుఁకనకశిఖరిఁ, బాపతేఁడూని యుండ లేఁపంగఁ బ్రతిన

చేసి యలఁతికూట శిఖరఁమీసమీప, జలధిలోఁబడవై చె నాఁస్థలమె లంక. ర౧౬

తే॥యోజనంబులు నూఱు లోఁఁతొలయుచుండు, నేడునూఱుతొ నాకోటఁగోడ వెలుపు

పొడవు గలదు జ్యోతిశ్చక్రఁమునకు మించి, బలసియుండు లంకను చక్రఁవాళ మట్లు.

తే॥ప్రహరిపనితనమును యంత్రఁపద్ధతియును, బురుజులును తక్కుఁగలయవిఁపొగడిచెప్ప

మనసువిసుగొందుఁబరిఖయేఁవనధియగును, మీరుచూడఁగలరు దానిఁమేల్మినింక.

సీ॥ ఉత్తరద్వారమం ♦ దుండు వీరులు రెండు, కోటలు కాలాంత ఁ కునకు నములు

పడమట వాకిటఁవారి కివ్వడుఁగగు, వారు మృత్యువుఁబోలుఁశూరవరులు

దక్షిణద్వారానఁదగఁ బడునాఱు కో, టులు జము పంతంబుఁగలఁచువారు

తూర్పు గవని వారుఁతోమ్మిది యేడు కో, టులు దిక్కరుల నేలఁనలఁచువారు

తే॥నింగిఁ గన్నులు మూయకఁనిలుచువారు, గండు గలవారు ముప్పదిఁరెండుకోట్లు

పగలు నిర్జరు లెప్పుడోఁవత్తురనుచు, ధరణిపై నుండ్రు లెక్కఁకుఁదాఁటువారు.

తే॥ప్రహరిలోపల వెలుపలఁబలసి కాచు, వారు తేకువగలవారుఁమారుతంబె

కుడుపుగాఁగల్గి పెను గొలిఁపడగలవలె, విన్ను వీధిఁ దిరుగువారుఁవేయికోట్లు. ర౧౭

తే॥నగర రక్షణ దుర్గముఁ సాగనఁమీఱి, మూడు గలవు వానిని గూర్చిఁపొగడనేల?

వానిఁ దొంఁది కోట లఁవార్యులులు, చెలఁగి రేయిం బవల్లు రిఁక్షించుచుండ్రు.

తే॥రాజసమ్మాన మొంది విక్రమమునంది, ధర్మదూరులై శత్రువులఁతాఁకువేళ

వంచనము లేక సాహాయ్యఁపడెడువారు, పదియ నాఱు నూఱుల కోట్లుఁపరఁగుచుండ్రు

ఆ॥ విసముకాదు ఘోరఁవీక్షణ మనఁదగు, కనులవారు తిరుగుఁపనులవారు

అంతిపురము చుట్టుఁసఱుపది నాలుగు, కోట లసుర వరులఁక్రూరగుణులు ర౧౮

అ॥ వదరి వదరి మఱియుఁవర్ణింప ఫలమేమి? యుద్ధిం బంక్తివదనుఁడుంచునున్న
సేన లోకముల నశింపఁజేయఁగఁజాలి, వేయి వెల్వలగుచుఁ వెలయుచుండు. ౪౨౮
క॥ ఒక్కమ్మడి లోకమ్ముల, నుక్కునఁ బెకలింపఁజాలుఁనురుబలు లనురుల్
మొక్కలులు మణుల వాకిట, గుక్కలవలె గాచువారుఁకోటుల కోటుల్. ౪౨౯
తే॥ పరఁగుఁ జేరులు పదివేలఁపద్యనంభ్య, అంతకంటె రెండంతలుఁదంతిబలము
అంతకంటె రెండంతలుఁహరుల బలము, అంతకంటె లొట్టియలు రెండంతలగును.
తే॥ నగరికోట యిట్టిదియ సేనాబలంబు, నిట్టి దీర్ఘరుచే గత్తిఁనెనఁగఁ గొన్న
రావణునకుఁ దోడగునట్టిరక్కసులును, తపము ఫలముగా వర బలోద్ధతి గలారు.
చ॥ యుగములు చెల్లఁగాఁ జెడక ♦ యుగ్రతపం బొనరించినాడు పెన్
జగడము లొండు దక్క మఱి ♦ సత్కృతు లేవియు లేనివాడు సే
న గలుగువాడు వక్ర రదఁనంబులు గోల్లును లేకయుండు ను
గ్ర సృహఁ బోలు వాడొకఁ డ ♦ కంపనుఁ డల్లిని (దాపు) బాణఁడు.
తే॥ మేషవాహు గెల్చినఁమేటి యొక్కఁ, డున్న వాడు నికుంభఁడొకఁపిన్న వాడు
కోపశీలుండు తొమ్మిదిఁకోట్ల మత్త, గజ తురంగ రథాదులుఁగలుగువాడు.
తే॥ సిద్ధులను చెఱసాల నుంచిన ఘనుండు, కుంభఁడ నడి దైత్యుండు పదిఁకోట్ల బలము
తనరువాడు కల్పాంత మాఁర్తాండుకంటె, వేడి గలవాడు దుస్సహఁవీరవరుడు.
తే॥ కరి పిశాచ తురగ ఖరఁకాండయుక్త, రథము లొక పదికోట్లు పరంగువాడు
శల్కినై న పంచనముచేఁదాటుమాటు, పలుపఁజాలు నేర్పరి మహోదరుండు గలఁడు
ఉ॥ కొండలనుండు రెండు పది ♦ కోటులసేనకు నాయకుండు సే
డుండెడు వాడు కేపు గలఁ ♦ డోయను నానుడి సార్థకంబుగా
మొడుగఁ గన్న వారలను ♦ మ్రింగుచునుండును యజ్ఞనాశకా
ఖ్యుండు భయంకరుండు బలియుండు సురావలి గెల్చి వేమఱుల్. ౪౩౬
తే॥ సరసురాదుల వెవ్వేఱుఁపఱచి నిలుప, నొక్క దినమునఁ దినఁజాలుఁనుక్కడఁడు
సాయుధులు రెండుకోట్లతోఁనమరువాడు, సూర్యతేత్రుండు క్రూరదృష్టులు గలఁడు.
తే॥ రునులు సుమనస్కులును త్రిమాఁర్తులును చేరి, వలకులం జూచి మాటాడఁవలసినట్టి
బెట్టిదుండు మహాపార్శ్వఁడొకఁవికృతకోపి, కలఁడు పదునాఱు కోటులఁబలమువాడు.
తే॥ తలకఁబై ప్రక్కసూర్యుచందంపు మోము, గలుగువాడెనిమిదికోట్లఁబలమువాడు
వజ్రదంష్ట్రుండు జమునకుఁబై ని జముండు, శూలపాణి కసాధ్యుండుఁసుకృతవైరి.
తే॥ చంచలతేనిపదికోట్లఁపై స్వములకు, దొర యనామాన్యఁబుండసాధ్యుండుయక్ష
సిద్ధసాధ్యగుహ్యకులహింఁసించినాడు, మదయుతుఁడుపిశాచాఖ్యుండుఁస్సత్తఁ దొకఁడు.
తే॥ చదురుగల చతురంగముల్ఁపదియు నాల్గు, కోట్లపై స్వములకు నాయకుండు కొండ
లదర గర్జించువాడు తిర్యక్ప్రచారు, డధికకోపి దుర్ముఖుండనుఁననురవరుడు

తే॥ నాయఃకుండు పదికోట్ల సేనలకు ఖడ్గ, యుద్ధమునఁ బ్రసిద్ధుండు విఠ్ఠ్యద్రుళుండు
మాపె విద్యాధరులకీర్తిఁ మహిమలెల్ల, ఘనబలుండు విరూపాక్షుండ నెడువాడు.

ఆ॥ శవ సమూహముల శృంగశాసంబునకుఁ బోవ, సీక పట్టి పండ్లఁ నిఱుకువాడు
పద్మసంఖ్య సైన్యఁ పతి ధూర్తపరుఁడు ధూ, మ్రాక్షుఁ డొక్కరుం డఁ హర్షబలుఁడు.

తే॥ మందరముఁ బోలువారు దుర్గానయతులు, కడలిఁ బోలిన సైన్యంబుఁ గలుగువారు
వారి పేర్విన్న లోకముఁ ల్పడఁకుచుండు, రణ శిరుండు వ్యమత్తుఁడొరక్కసీంద్రు.

తే॥ ఇట్టి యుద్ధవీరుల లెక్కఁ యిడఁగరాదు, వీరికంటె నిమ్మడి సేనఁ వెలయువాడు
సమరదోహలుఁడు సమస్తఁ సైన్యములకు, నధిపుఁడు ప్రహస్తుఁడను నిర్జరాంతకుండు.

తే॥ ఇంద్రుచౌదంతి దిగ్భ్రమఁ మెనసి యేడు, సంద్రముల దాటి యవలికిఁ జావుపరువు
వెట్టి చిక్కున కొకరుగాఁ వేలుపులును, పరుగులిడ శరవర్షంబుఁ గురిసె వాడు.

ఉత్పా॥ తఱిమి వెల్లదంతి నాల్గు ఁ దంతములను వేరుతోఁ
బెఱికి వానితోడఁ గొట్టి ఁ వేల్పు లెల్ల దెనలకఁ
వెఱచి పఱవ నరుణ సగము ఁ వెట్టియెత్తి తిరుగు నా
కరణిఁ దిరిగి నతఁడు కుంభ ఁ కర్ణుఁ డధిపు తమ్ముడొ.

౪౪౭

ఉత్పా॥ చంద్ర రవులఁ జెఱునువైచె ఁ జయము వానిసొమ్ము తా
నిఁద్రుఁబట్టి కట్టువాఁత ఁ లిప్పుడుం గనంబడుఁ
సాంద్రకీర్తి గొన్నవాడు ఁ చాల మాయలొప్పు వాఁ
డింద్రజిత్తు రావణునకు ఁ జ్యేష్ఠసుతుఁడు భూవరా!

౪౪౮

,, చెనకి పాడివేల్పు తన్ను ఁ చెఱుచునంచు నెంచఁడుఁ
వనజభవుని వలన విల్లు ఁ వరముగాఁగఁ బడసె వే
ఱనఘుఁ డింద్రుఁ డొకఁడు లేమి ఁ నన్న పేరు దాల్చలే
దనఁగనొప్పు నింద్రజిత్తున ఁ కవరజుఁ డతికాయుడొ.

౪౪౯

తే॥ ముగురు మూర్తులెదిర్చినఁ మొక్కవోని, యిరిది పత్త్యంబుగలుగుదేవాంతకుండు
త్రిశిరసుఁడు సరాంతకుఁ డనఁ దిరుగువారు, రావణుని ముద్దు కొమరులుఁ రాఘవేంద్ర !

సీ॥ అనురేకునకు సహాయ బల మిట్టిది వాని, దార్ఢ్య మెఱింగి సంఘాత వినుతు
నజని పుత్తుండగుఁ నల పులస్త్యుని పట్టి, సుకృతియౌ విశ్రవఁసుని సుతుండు
బలు తపంబున బ్రహ్మఁ వలనను హరు వల, నను వరాలొంది యున్నతి గడించెఁ
బంచభూశంబులుఁ పాంచభౌతికములు, నతని స్వాధీనంబులై యడంగుఁ

తే॥ బార్హతి పరమేశ్వరుల్ ఁ భక్త పాల, సంబు పొంటె వేంచేయఁగఁ నలుపుమీఱు
వెండికొండను పాడుతోఁ బెల్లగించి, నింగి దాఁకంగ నెత్తినఁ తుంగబలుఁడు.

తే॥ దిగ్గజంబుల దంతముల్ ఁ దివిరి భుజము, లందు డిగ లెక్క సేయనిఁ యతిబలుండు
సుర గరుడ యక్ష సాధ్యకింఁ పురుషనాగ, వరులు దెనఁచెడి పాఱంగఁ దఱిమినాడు.

తే॥ మణి కిరీట మస్తకములుఁమహిని కూలఁ, గాలకేయుల కులములఁదూలఁజేసె
రావణుని పేరు విన్న మాఁత్రాన నిపుడు, సచటికాంతల గర్భంబుఁలవియుచుండు.

మ॥ ఘన రాజ్యేందిరయుఁ మహానిధులు లంకారాజ్య సర్వస్వముఁ
ఘనతం గోల్పడి బెబ్బులిం గనిన జంకంబోలఁ బూర్ణాడి భీ
తిని రాజ్యంబును పుష్పకంబు నెడగాఁదీనత్వముం బొంది యా
ధనదుం డిప్పుడు దాఁగినాఁ డలకలోఁదై త్యాస్యవాయాంతకా ! ౪౫౪

ఉ॥ త్రాణచెడంగ వీఁపుపయి * రక్తము లొల్పెడు వుండఁ జూచుచుఁ
బాణ విఘాత జాత హతిఁబొల్పడి యోర్వక యంతకుండు స్వ
ప్రాణములకొ హరించుననిపాటి దినంబులు లెక్కగొంచు గీ
ర్యాణ విరోధి నామమె జంపంబొనరించుదు నుండు రాఘవా ! ౪౫౫

క॥ తరణి వజ్రకేల చెప్పఁగ, నరుణుని కన్నులును చొచ్చియరయపు లంకఁ
వరుణుడు పాశముఁ గోల్పడి, శరణముకై వడిగఁ బాటిజడధిం దూఱె. ౪౫౬

ఉ॥ కొండలు పిండినేయ రణ * కోవిద కర్కశ బాహు దండముల
కొండొకయు న్నలంగని యకుంతిత విక్రమశాలి రావణో
ద్దండ పరాక్రమంబు తుదిదాఁక వచింపఁ దరంబె? నీదు కో
దండవిముక్త బాణ శరదంబునఁగాక నశించునే యెటుల్ ? ౪౫౭

సీ॥ పావనిచేఁ గోటవాకిటి తోరణ, స్తంభంబుచే బలదర్శులైన
దనుజులు చదిసి చచ్చినవారు సంద్రంపు, టినుకకంటెను లెక్కకెచ్చువారు
తదితరుల వ్యాఘ్రంబుతఱుముంగఁ బాటిన, జింకలక్రియఁ జెల్లఁచెదరినారు
రక్త మేదో మాంసంఁరాసులు ప్రేవుల, ప్రోవు లెల్లడలనుఁతావుశినియె

తే॥ వీరతోఁ దాఁకు నక్షునివింటిలోడఁ, బట్టి నేలకు రాచినప్పటి యసహ్య
పలల మస్త్రమ్మ శోణితంపంక మింక, నాటకున్నది వర్ణించితీఱునేమి? ౪౫౮

క॥ అమరుల నగరముతో మా, నము చూటలు చేసినట్టి నాయకులను సై
స్యములను చుట్టంబుల ప్రా,ణములఁ జెఱచె దంతి చెదలంపలఁచిన భంగి.

చ॥ ఎనుఁది వేల సైనికు ల * హీన బలాఘ్నము కింకరాధిధుల
హనుమని తాఁకఁగా మిగులనాఁకలిగొన్న మృగేంద్రు కైవడి
గినిసి పరాక్రమించి వడిఁగేలను కాలను వాలుతోడఁ గూ
ల్పెను త్రిపురాసుర ప్రతటిలీలను రుద్రుఁడు త్రుంచువై ఖరిక. ౪౬౦

ఆ॥ జంబుమాలి గొప్పసైన్యంబుతో వచ్చి, యంపవాన గురిసిహనుమ భుజము
నొంచ నీతఁడు వానియందిత ధనువుచే, తన కృతాంతు వేశ్యమునకు నంపె.

తే॥ కనక దుర్గ వేష్టితము లంకాపురంబు, నందు నలగి తలలు పోయినట్టివారు
లెక్కలేకు హనుమ గాల్పలేచినట్టి, యిగిని రక్తప్రవాహంబునిగురఁజేసె.

తే॥ నాఁడు దాల్చిన విరులు చండనము నగలు, వస్త్రములు మార్చకుండి నభంబునంద
యేడు దినములు నిలిచె లంక కేశ్వరుండు, నగరి కాలిన తెఱఁగునుఁపొగడనేల?

తే॥ నగరిఁగూర్చి కోటలఁగూర్చితగినరీతి, వినిచితిని లంకకాలినఁపిడప తేని
యాజ్ఞచే బ్రహ్మ మునుపటియట్లే నృప్తి, చేసియున్నాఁడు జానకీచిత్త నిలయ!

ఉ॥ ఆలమునం దెదిర్చిన ఖఠరాదులఁ గూల్పుటచేతఁ గాద య

వ్వాలి నమోఘ బాణహతిఁవ్రాల్పుటచేతను గాద సంగరా

భీలుఁడు వాయుసూతి తొలిఁజేల్పుల మూఁడలఁ గూల్పుటల్ పురిం

దేలిక నగ్ని కాహుతిగ ధీల్పుట నమ్మక గొల్పు వచ్చితిన్. ౪౬౫

ఉ॥ స్నేహముచే నెలర్చిన వి ధిష్ఠగుణుండు విభీషణుండు సం

దేహము లేని లేవ నిగ ధించిన పల్కుల నాలకించి వై

దేహిని పాయు హేతువున ధీల్పడి నన్ననయైన బాహువుల్

దేహముతోడ నుబ్బ జగ ధి తీపతి మారుతిఁ గాంచి యిట్లనున్. ౪౬౬

సీ॥ వీరవ ర్ణ్య! విధ్వేషి వైన్యంబులో, సగముపైఁబడ నీవఁచంపినై చి

రావణపురము పూర్ణంబుగాఁ గాల్పు నీ, ఘనపరాక్రమము నేఁవించుచునిండ

శుకవాణి జానకిఁజూచి తోడ్కొని రాక, మరలుట చూడ నాశరబలంబు

తెలిపింపఁగోరి యిఁతెఱఁగున వచ్చితి, వని మనంబున నెంచితినిసినాఁడ

తే॥ నీవు చూపిన మగఁటిమినిండియున్న, వైరి నగరాన మఱిగొన్నిఁవీరకృత్య

ముల నొనర్తము గాని నీఁపొగడ నెదుట, భాను నెదుటి దీపమువలెఁబ్రబలంగలవె?

తే॥ మద్బలంబును రావణఁమహిత బలము, నీదిగాఁ జేసికొంటివినిపుణచరిత!

వనజభవుపద మీజన్మమునకుఁ బిదపఁ, ఒడయుమా నీకుఁగాఁగ నేర్పఱచినాఁడ.

చ॥ అని రఘురామమూర్తి పలు ధి కాడఁగ సంజలిచేసి యంజనా

తనయుండు సిగ్గునొంది వసు ధి ధాన్ధలిఁ జూచుచు నూరకుండె నె

మ్మనముల నుబ్బి ముక్తిగొను ధి మాన్యులభంగిని మోదవార్ధిలో

మునుఁగుచు నోలలాడి రిన ధి పుత్రుఁడుఁ దక్కిన కీశబృందముల్. ౪౬౯

—: ౬. వరుణ ప్రార్థన పటలము :— (౫గి)

సీ॥ ప్రథిత విజ్ఞాన సంఘన్న! విభీషణ! కడలి కట్టనకు లోఁబడునయేని

మూఁడు లోకములునుఁభుజ బలంబున నడ, చుటయు నాశంబు నేయుటయునరుదె?

ఉత్సాహవంతమైయున్న యీచున సేన, జలధి దాటుట యెట్లొఁ తెలుపుమనఁగ

మఱువడియున్న నీమహిమంబు నెఱుంగఁడీ, శరధి మీకులము సాగరుల వలనఁ

తే॥ ద్రవ్వఁబడె గానఁ బ్రేమ వరంబొసంగు, మనము దాటంగ మార్గమిచ్చుని సముద్ర

వేడు టుత్తమపద్ధతిఁవిమల హృదయ! యని విభీషణు డాడంగఁనాత్మ నలరి.

తే॥ లెస్స వచియించి తంచుఁ దా॥లిమిని పొగడి, అర్కనుత విభీషణ పవనాత్మజాదు
లెల్లఁ గ్రేవల రా నాప॥గేశతీర, మునకుఁ జనునంత నినుడును॥పొడమె దూర్పు.

తే॥ వేడి వెలుఁగుచేఁ జీఁకటల్ విరియునంత, పోడత కలాపపూర్ణుడొ॥సుందర శశి
యరయ రాహువు మ్రొగి వెల్పొటచుచున్న, చందమునఁ దోచెఁ గాంతులు ॥
సమసిపోవ

మ॥ యువతీరత్నము సీతఁ బెచ్చుటకునై ॥ యుర్విశ సింహుండు రా
ఘవ చంద్రుండొక త్రోవ యిమ్మనుచుఁ గాం ॥ క్ష౯ వేడఁగాఁ గోరి శా
స్త్ర విశిష్టంబగు పద్ధతిం జలుపు న ॥ ర్భప్ర స్తరంబుండు వే
డ్క నసించె॥ జపియించె శ్రద్ధ వరుణాం ॥ కంబైస సస్మంత్రమున్

ఉ॥ మేనఁ బరాగముం బొలయ ॥ మిక్కిలి యెండ మొగంబుపైఁ బడె
జానుగఁ గన్ను మోడ్చి యొక ॥ జాము యుగంబుగఁ దోప వేడు నా
ల్లూని వసించి తోయములు ॥ నోగిర మంటక వేడ నీరధీ
శానుడు సంతసింపడు ప్ర ॥ సన్నుడు గాడును వల్కరింపడున్. ౪౭౪

మ॥ బలవంతుండయి యీ నదీశ్వరుడు నక ॥ భంగించుచున్నాడు ని
శ్చలితుండై యపుఁ గాదనండు మది నా ॥ సంతాపముం గానఁ డీ
లలి భీష్మించుచు దాఁగినాడని కృపా ॥ లంకాకుఁ డా రాముఁ డ
గ్గలికఁ జూచెదనంచు వంచె బొమలు ॥ గ్రక్రోధ గుర్విత్తుండై. ౪౭౫

ఉ॥ కోరనివారెయైన నొక ॥ కోరిక నొక్కనియొద్దఁ జేరుచుక
గోరికిఁ దెప్పఁగాఁ బిసిని ॥ గొట్టు స్వభావగుణంబు వీడునే?
వారిధిఁ ద్రోవ యిమ్మనినఁ ॥ బల్కెడు చూడఁడు మేలుమేలు! నా
హారత వీనికింత రుచి ॥ చూపెదఁగాకని నవ్వెఁ గిన్నమై. ౪౭౬

అ॥ దైత్యుఁ డపహరింప॥దారను గోల్పోయి, పరువుచెడిన వింటి॥బరువుమోసె
ననుచు నెంచి చుల్కఁ॥దనము చేసినవాడు, గావలయును జడధి॥కరుణమాని

తే॥ తోడుపడికొంటపొగడిత॥తోడఁగొనుట, బలిమిగై కొంట యనుమూడు॥పద్ధతులె జ
గంబునం గల్గు; వేడియ॥గౌరవంబు, పాడిచెడ డాఁగెఁ బలికియ॥ఫలముగలదె ?

తే॥ అడవులంజొచ్చి కాయలు॥నాకులుదిని, యెడలుపెంచు నాడనియెంచ॥జడధి గొప్ప
తనము నల్పమానపుశక్తి॥తగ్గుపెచ్చు, లెఱుఁగుదురు గాక వేలుపు॥లెల్లనింక.

ఉ॥ నింద యటంచు జంకి ఘన ॥ నిష్ఠను వేడఁ దిరస్కరించి స
న్నెందును గాక చూచిన స ॥ దీశ్వరు లేడ్వరు మంకి మూడఁగా
డెందమునందు పుట్టిన క ॥ డింది భయంబునఁ బంచభూతముల్
నందడిఁ బ్రాణభిక్ష గొని ॥ సాగఁ జరింతురు గాక వానరుల్. ౪౮౦

ఉ॥ మోక్షము నొందినట్టి ముని ♦ ముఖ్యులె యైనను చూచు వేడ్కతో
 సీక్ష్మితిఁ జేరిరేని ధన ♦ హీనత గాంచిన యంత గౌరవ
 ప్రేక్షణముల్ వహింపఁ గన ♦ రెవ్వరు; కుట్టకయున్నఁ దేల! భో
 గక్షములెందునే నిపుణు ♦ గప్పిన నిప్పును లెక్కగొందురే! ౪౮౧

చ॥ వనచరులెల్లఁ గాల్పడనె ♦ వారిధి దాటుదు రింక లక్ష్మణా!
 ధనువిటు తెమ్మ యంచుఁ గడు ♦ దారుణ కోప పరీతచిత్తుడై
 కనఁ దన తమ్ముడెట్టునగు ♦ కన్నులతో ఘనచింతతో శరా
 ననము నొనంగ రాఘవుఁడు ♦ నవ్వడిగాఁగ గుణంబు నెక్కిడె. ౪౮౨

ఆ॥ ధనువు నెక్కువెట్టిగొనయమ్ము లాగఁగాఁ, గలిగినట్టి పేరుటులివు హరుని
 కొమ్మ యొందు ప్రణయఁకోపంబు నడలించె, జగము లొక్కసారిఁసంచలించె.

ఉ॥ మేలగువానిలో మిగుల ♦ మేలగు తూపులు వర్షధారలం
 బోలి యుగాంతకాలమున ♦ భూమి జలంబులఁ ద్రావు భాస్కరుం
 బోలి పురారిస్తేతమును ♦ పోలి మహాలయ కాల వావకం
 బోలి నముద్రమెల్ల నొక ♦ మూర్తము లోపలఁ గ్రమ్మె దండడి.

సీ॥ కులశైలములకంటెబలమైన కోదండ, మును మండలాకారఁముగను వంచి
 నిఖిల చరాచరఁనికరంబుఁ బ్రళయ వే, శను కాల్పు నగ్ని కీలలకు మించి
 నగములు మత్స్యముల్ నాగు లింధనముగా, తదితరంబులు చిన్నఁచిదుగులుగను
 కడలి నీరము నెయ్యిగా రామబాణగ్ని, గొఱల వారిధి యగ్నిఁకుండమయ్యె

తే॥ నేడు జలధులలో బొగఁలెగయఁగా న, భంబుఁ గప్పుచుఁ జక్రవాఁళంబు నవలి
 చిమ్మచీకటిఁ బోగొట్టిఁబమ్మగోళ, మగ్ని గోళమయయ్యె బోయనఁగఁజేసె.

క॥ నెఱకులు చుఱుక్కుమనఁగాఁ, జొఱమీలును చొక్కి యొఱఁగఁసరతరువులు చి
 చ్చుట పిడుగులక్రియఁ బడు తుం, పఱచే మాఁడంగ రామఁబాణము లడరె.

క॥ మిడుఁగుఱులతోడి జ్వాలలు, పొడమఁగ బొగ్గులయి రాలెఁమొగుళుల గములఁ
 జడధి బడబాగ్నివలెఁగా, వడిఁ గమరె నటించు వేల్పుపడఁతుల కురులు. ౪౮౩

తే॥ లెక్కయిడరాక నెత్తురుల్ గ్రక్కితేలె, మకర నికరంబులును పెక్కుఁమడిసి తేలి
 కెరలె దిమి తిమింగిల తిమింగిలగిలములు, రామశరములు వారాశిఁద్రచ్చికాల్పు

తే॥ బూది యెగయంగ నగులుఁపుట్టికొండ, లన్నియుం గాల వేగిల్లఁయంపగములు
 చొరఁగ నదులతో బురదతో శరధి మాఁడఁ, బాఁపజేనితలలు గానఁవచ్చెనందు.

తే॥ మాటదప్పిన యొకదొడ్డఁమనుజకులము, సరణి నిర్మామయ్యె మత్స్యముల కులము
 స్తంభములతోడ నావలుఁజరగునట్లు, వీఁపుపై బాణములతోడఁవెలసె మీలు.

తే॥ శ్రేణులై సిత శరములుఁచెలఁగుకతనఁ, గొన్ని యుడుకుచుమాఁడిబొగ్గులయి బూది
 యయ్యె నల్లతో బాణాగ్నులలముకతనఁ, గంధి యొప్పె సంధ్యాకాలఁగగనమనఁగ.

తే॥ రామ శితసాయకాగ్నులుఁత్రావసీర, మున్నదో లేదో యననోష్ఠానుదధి యొక్క
ప్రమిదఁ బోలఁగ నేతిలోఁగ్రాఁగినట్టి వానిఁబోలెను జలచరఁప్రతతి చూడ.

తే॥ శిత శిలీముఖములు రక్తఁసిక్తముఖము, లగుచు జలమెల్లఁ దావరఁత్నాభిరయలు
పడఁగ జడనిధియుడుకు చాఁర్పంగరాని, మిడుఁగుఱులఁ జెడర్చుచునుండఁమితముమీఱి

తే॥ ఎల్లయెడ బయలుగ జలఁమింకిపోవ, సంబరువునైచి దుంపలుఁశాకములును
వరుగులుగఁజేసి యుంచినఁకరణినోప్పె, గ్రోవ్వినట్టి మత్స్యములునుఁకూర్మవితతి.

తే॥ ఉలివుతో వచ్చు బాణముఁగ్రాఁగిందొకండు, దాకి వెదురుటడవిఁబోలెఁదవమురేచ
నెల్లజంతువు లుడుకుచుఁద్రెల్లుచుండ, నవ్వి క్రక్కిన శోణితఁమలలుఁపాతె

ఆ॥ కొండగములనుండుఁకుజములు తుండ్యయి, కడలి జలము పైనిఁబడుచునుండ
మండుచుండఁ జమరుఁమఱిమఱి చల్లంగ, నాఱకుండ మండుఁసంగమునను.

తే॥ రామవిభుఁడు పరపు శరఁస్తోమ మజని, యస్త్రమట్టు లమోఘంబులగుచునును
కంటె పడియయిమిడుఁగుఱుతోఁగలుగఁజేరు, గొప్ప పద్మాకరముక్రియఁగొఱలె శరధి.

తే॥ ఉత్తములు కోపించినఁనొదవు మేలె, యనుట నిచ్చోట దృష్టాంతఁమయ్యె వార్ధి
యుప్పకడలి యనెడిపేరుఁతప్పి శుద్ధ, జలధియయ్యెను శ్రీరాముఁచలము కతన.

చ॥ క్రమముగ నండగోళములు ఁ గర్భమునం గొని కాచు విష్ణు సం
శమగు రఘూద్యవఁచుం డనదృఢ ఁ శ ప్రదరంబులచే బయోధి తో
యముల నశింపఁజేయు టాక ఁ యబ్రమె? లోకములఁ జలంబు నీ
రములను వహ్ని మ్రొంగునను ఁ ప్రాక్తనవాక్యము నిల్పె గట్టిగఁ. ౮౯౯

చ॥ చిరముగ వార్ధిలోనన వ ఁ సిండుచు శ్రీశుని పాదచింత ని
బ్బరముగఁ జేయుచుండు ఋషి ఁ వర్ణుల కెగ్గొక యింత లేద; యు
ద్ధరముగ నన్నిదిక్కులను ఁ ధూమ సమూహము పర్వ దట్టమై
తరణి గుఱాలు నల్లనయి ఁ దారి తడంబడ నిల్పె దిగ్భ్రమఁ. ౯౦౦

చ॥ దురమున భీకరుండయిన ఁ తోయజనేత్రుఁడు మా యవస్థ దా
నరసియు లెక్కనేయని యఁనార్యుని పోలిక నుండెనంచు నం
బరమున సంచరించు జలఁపక్షులు పెంటులఁ బాసి చింతమై
గరఁగుచు నిప్పుముట్టి యెఱ ఁ కల్ గమరం బడి చచ్చె నంబుధిఁ.

ఉ॥ ఓరుపు వీడ హేతువయిఁయొప్పిన వారిధి నిప్పు నిండఁగాఁ
జేరిచి వేణుకానసముఁవీరి వహింప వచింపఁ బోలునే?
తోరఁపు బేర్పులై యడరు ఁ ధూమ సమూహము చుట్టుకొంటచే
నాఱిచెఁ గన్నుదోయి నమ ఁ రావళి మేనులు చెమ్మగింపఁగఁ. ౯౦౧

సీ॥ పూలపై నను పోవఁజాలని మృదుపద, కంఠాత జానకిఁగతులకోడి
యవమతి నొందినఁహంసలెల్లను వహ్ని, నెఱయని త్రోవ గాఁన్పింపకుంటఁ

బటవఁ జాలనివయింపరుణుని కీర్తి కై, వడి జడధింబడియడఁగి పోయె
మొగుభులు మండెడు ♦ నగముల కై వడి, నింగి నిల్వఁగలేక ♦ క్రంగిపడియెఁ
తే॥ జచ్చి చచ్చి కూలఁగఁ గొన్ని చావకుండు, గొన్ని పులుఁగులు గుడి దిరుగుచును
పోగలు

గ్రమ్మగ్రుడ్లు పెట్టిన చోటుగానలేక, ముత్తైములఁగాంచి భ్రాంతిచేఁ ♦ బొడుగఁజేరు.

మ॥ జలజాతేక్షణు రామచంద్రు సరుగాసామాన్యగా నెంచియే
చులుకం జూచితి మింతవచ్చె ననుచుఁశుష్కించుచుం బెక్కు సి
ల్లలకుఁ లోనయి పండ్లీగుల్పుచును దిక్కుల్ దోచ కల్లాడుచుఁ
జలశాఖా మృగసంచయం బడలెఁ బశ్చాత్తాపముం బొందుచుఁ.

ఆ॥ దుష్టకార్యములనుతూకొని చేయుచు, సంద్రమందు దాఁగిసంచరించు
చుండునట్టి వారలుగ్ర మాంసాశను, లబ్ధై యడికి తెల్లైగట్టినారు. ౧౮౧

తే॥ గొప్ప పైఁడి విమానముల్ కుండ లవిసి, పిదపఁ గరఁగుచుఁ బడినవిఁవేల్పుటేటి
దండిజలము తుంపురులతో వండుగట్టి, యెండె నుడు గణ ముడుకుచునిలకురాలె.

తే॥ చేప గలవి నిప్పలు లేచుఁలేవ గలవి, పద్ధతిం జనునవి తపస్సిద్ధి గలవి
పెక్కురూపముల్ గొనునవై విశిఖ వితతి, కంధి జీవన మానె నఁగన్మృతబోలి.

క॥ వనధిఁ బాడము నగ్గిని దై, త్వని పురిలోఁ బ్రహరి కరఁగునుప్పరిగలు మం
డినఁ గని పౌరులు పడపడి, హనుమానుడు వచ్చెననుచునడలిరి పెలుచుఁ. ౧౮౨

తే॥ ఉదయభానునివలె వెలుఁగొందుచుండు, మలత్రికూటంబుబంగరుమాడ్కిఁగరఁగి
శోణితము పడనయ్యెఁగింశుకము కరణిఁ, బొనుఁగువడి ప్రవాళంబులుబొగ్గులయ్యె.

తే॥ కులిగులవంటివగు కొన్నిఁగొప్పమీలు, నెలపు నెమ్మదిచెడి లోతుఁనీటికేగి
జలముకంటెను వహ్నియేఁచల్లనై న, దంచు భూమిపైఁబడి తత్తళించుచుండె.

తే॥ కడలి కలగుండు వడ నుదఁకములఁ ద్రావి, మఱియు నీరు లేకుంటచేమనుజాలెల్ల
దిగ్భ్రమమునొండఁ బాతాళతిమిరచయము, తలఁగనేగె నారాచముల్ తపనభంగి.

తే॥ అంబుధులలోని యుప్పునీరంబుఁ ద్రావి, చాల దగయె త్తి శ్రీరామసాయకములు
త్రావ నీరులేమిని యండఁతతులఁ దొలిచి, కొనుచు వడినేగె నందలివనసింధులకు.

ఉ॥ లీల నయోముఖంబులు శిలీముఖము ల్లల రామపాణముల్
వాలి సముద్రముఁ బయలు ♦ వాఱఁగఁ జేయఁగ రత్నసంతతుల్
చీలిన భూమి గర్భమునఁ ♦ జందెడు రక్తము రీతి వెల్వడఁ
మీలును నాగజాలములు ♦ మేవిన ప్రేవుల లేవఁ గన్పడఁ. ౧౮౩

తే॥ అంబువులు వట్టిపోవ రత్నాకరములు, భాగ్యశాలి మణులు సింఁచుభవనములను
పోతె నారనములు చిందఁములకుఁ బొడుచు, కొనఁగ నయ్యవి యబకలఁకొమరుదాప్య.

తే॥ వేలకొలది చీలికలయి విద్రుమములు, మా క్షి కంబులు రత్నముల్ మలసె జగతి
గొప్పవారు కోపించినఁగోపగింపఁ, బడినవారు మేలొండఁ ♦ చెడుదురేమి ?

క॥ నలనలఁ గ్రాగిన యాజు, ములఁ జచ్చిన జీవవితతిఁముక్తిని పొందె
జలజాక్షునిచే జచ్చిన, యలుపులకును ముక్తి దొరకు ♦ టరుదే తలఁపఁ ?

తే॥ అనల శరములు మిక్కిలియలమిగొనఁగ, ధారణీదేవి నీలంపుఁజీర విడిచి
యెఱ్ఱపూల రంగులతోడఁ నెలమి గులుకు, చీర నడుమునఁ గట్టినఁచెన్నుదోచె

తే॥ విజయ శీలుడౌ రాముని విశిఖ వహ్ని, త్రావినట్టి కడలి వీడితావు వేఱు
వెదకికొన లేచుక్రియ విజృంభించె బడలి, యితర పాండితి మెచ్చు పండితులె యరిచి.

తే॥ జగము నడఁగించుకొని యాకంసంబు గూడ, నలమి బడబాగ్ని యప్పుడు విలయవేళ
లోకముల నాశ మొనరింపఁవీరక లేచు, పెను మహర్ణవ మట్టులు పెఱిగి లేచె.

తే॥ ఊర్ధ్వముఖమై పురాణించియుడుకుచూపఁ, గ్రతుభుజులు లేచినత్యలోకంబు దనుక
నెడల చుండిరి వేడిమితోడఁకనీక, యింక భూజనములఁ గూర్చి యేమిచెప్ప ?

తే॥ జగము సిలుగొందుననియెంచఁజాల నిపుడు, వరుణుని చటికిరప్పించువాడ ననుచు
నధిక కోప సంయుక్తుడై యువని విభుఁడు, చెలసి బ్రహ్మాత్రమును కుడిచేతఁ గొనియె

క॥ వడఁకిరి వేల్పులు మొగుభులు, పిడుగుల వెడలించె బుడమి వీరటలువాతొక
తడఁబడి జీవులు వెలవెల, పడియెన్ నదులెల్ల నింకి వండలి గర్భాక. ౧౭౨౨

ఆ॥ అండగోళమునకు నావలి జలధులే, యుడికెనన్న భూమిఁనున్న నానిఁ
జెప్పనేల ? మఱిఁగెఁగివుని జటాగంగ, యజు కమండలు జలఁమల్లనుడికె.

ఆ॥ లోకనాథుఁడైన కాకుత్స్థ పర్యుని, యరయలేక నునలఁవరుణుఁ డిట్లు
లితనికంపె మూర్ఖులెవరని ప్రాజ్ఞులు, తలఁచి చింతనొంకితల్లడిలి. ౧౭౨౩

చ॥ తలఁపునఁ జేసి తొట్టతొలు ♦ తక్ దనుదానె సృజించిగొంచు న
వ్వల జగముల్ సృజించి పరిపాలనసేయు విభుఁడు కోప మ
గ్గలముగఁ బూనె నింక బ్రతుకం గలవారమి ? యంచు నెల్ల ప్రా
ణులు తపియింపసాగె వరుణున్ శపియించుచు బ్రాణ భీతిచే. ౧౭౨౪

—: వరుణుడు రాముంజేరి శరణు వేడుట:—

మ॥ పొగచే జూడఁగలేని నేత్రములతోఁ ♦ బుంభానుపుంభుంబులై
తగులం బాజిన మేని బాణములతో వైవాఱు జ్వాలాభితో
దిగు లిగ్గాడు మనంబుతో వణకుతో దీల్చుడ్డ కేల్గొడ్డుతో
దగు వేడ్కోలులతో నమద్రపతి నీ ♦ తానాథుఁ జేరెన్వడిక. ౧౭౨౫

తే॥ కడలి కడపలనుంటి లెంకనగు నేను, గాన నీపిల్చు విననైతిఁగరుణఁజూడు
మనుచు నిప్పుపై నడతెంచుజనుని పగిది, నలలపై వచ్చె నడచుచు జలధితేడు.

మ॥ సురుగ్ మాఁడిన మోముతో వెగపుతో ♦ శోకంబుతో నన్యధా
శరణం నాస్తి యటన్న వాక్యములతో ♦ శంకించుచుగ్ గ్రుడ్డివై
ఖరిఁ దొట్టిల్లుచుఁ గుంఘ పాదములతోఁగొన్నించు నబ్ధితుఁ డ
క్కరుణావారిధిఁ గాంచి యిట్లనియె నుత్కంఠంబు మోన్చిల్లగఁ.

సీ॥ లోకేశ శరణం నీవె యాశోకఁ గోపించిన, మాకేది శరణ మిలోకమందు
నీకసాధ్యం బేది? నిన్నెదిరించు స, త్వము మాకుఁ గలదె? నిత్యప్రకాశ
నీరథు లీవ యగ్నియు నీవ విలయంబు, నీవలననె కదానెగడుచుండు
లోకంబులును నీవలోకాంతరస్థ భూ, తంబులు నీవ తత్త్వంబు నీవ
తే॥ జగములను పొడమించి రక్షణమునేసి, యుదరమునఁ బదిలంబుగఁనుంచుకొందు
నీవు కినిసిన లోకముల్ నిలువఁగలవె? సర్వలోకాంతరాత్మకశరణు శరణు.
తే॥ దిగ్భీమకుఁ గారణంబగుతిమిరవనముఁ, గిరణ ఖడ్గంబుచేఁ ద్రెంచుతరణిలోన
నుండు జ్యోతివి బ్రహ్మదులొండఁ గలుగు, పొక్కిలి గలట్టి ప్రాక్షనపురుష! శరణు.
తే॥ సర్వ భూతాంతరాత్మకశరణు శరణు, సకల భూతకారణ భూతశరణు శరణు
సాధు జనచయ సంప్రణాశరణు శరణు, సామజేంద్ర సంక్షణశరణు శరణు.
తే॥ తల్లియును తండ్రియును సమస్తంబు నీవ, మోక్ష సరకము లాద్యంతములును నీవ
యేను దాస దాసుండ నిన్నెఱుంగఁగలనె? నిన్ను నీవ యెఱుంగుండునిష్కలంక!

ఉ॥ నేరక పిన్న వార లొక ♦ నేరమి చేసెరయేని పెద్దవా

రోరిచి బుద్ధి చెప్పఁదగు ♦ నో జననాయక! కాపుమంచు మే

ల్లారము సూర్యతేజ నిభఁమైన దొకండు ధరిత్రిమంచి యా

సారసనేత్రు పాదముల ♦ సన్నిధి వ్రాలె నిలాతలంబునన్.

౧౩౩

తే॥ వ్రాలి మంటలతోడి గాత్రంబు చూపి, పిచ్చుకపయి బ్రహ్మస్త్రంబు విడువఁ దగునె?
యనుచు వేడ రాముని కోపమంతరించె, పొంగు పాలలో నీర్వడుపాలుపుదోవ.

క॥ గోపము వీడితి భయమును, తాపంబును విడుము భక్తితాత్పర్యములం
బ్రాపింప వేడ రాకిటు, కోపింపఁగ వచ్చు కతముకోరెదఁ దెలియఁ.

చ॥ అన వరుణుండు రాముఁగని ♦ యార్ద్ర! భవత్పతి శాంతహృద యా

జనకజ చెందినట్టి యగ ♦ చాట్లును నీవును కోరి పిల్చుటల్

మును విన్నైతి నేడవ స ♦ ముద్రమునం గల మీలు కయ్యముం

బెనువఁగఁ దీర్చ నేగితి తు ♦ మింపుము హేతువు వేటు లేదికఁ.

౧౩౪

తే॥ వరుణులల్కుచే రాముఁడుకరుణచెంది, యైననగుఁగాక యాయ మోఘాస్త్రమునకు
దేని లక్ష్యంబు చూపెదు? తెలియఁబలుకు, మనిన బ్రతికితి నని యాతఁడనియె నిట్లు.

తే॥ అనఘ! విను మరుకాంతారమనడి దీవి, యందు దైత్యులు పలుకోటులమరినారు
జగములకు నాకుఁ బీడలుపలుపుచుండ్రు, వారిపై నీ మహాస్త్రంబువదలు మనఁగ

క॥ పూతుడు శాస్త్రజ్ఞానా, తీతుడు రాముండు విడిచెఁదివిరి శరంబు
ఘాతుకులను పరిమాటిచి, సీతాపతి కడకు నదియఁజేరె త్తణమునఁ. ౧౩౯

క॥ పరిశీలన గుణమొప్పఁగ, నెటి దప్పకయుండు జనికిఁనెగడునె కీడుఁ ?
వరుణునిపైఁ బొడమిన కఱ, కరి దుష్టులు రాక్షసులకెఁకప్తము గొలిపెఁ. ౧౪౦
తే॥ చాలదూరము పోయి ముఁమ్మరులఁ జంపె, శాంతమూర్తులౌ పెద్దలశాపమట్లు
రామచంద్రు నమోఘు శశరంబు జగతి, ధర్మమెఁబలీయమనుట సాధికముగాఁ.

మ॥ జలధీశం గని రాముఁడిట్టులను ర ధి త్త వేడ మన్నించితి
బలుదుష్టుల్ దితిజాళి నాకగడు గూ ధి ర్పంబూని పాథోధియఁ
పులుకాల్క దమ కోటగాఁగొని మహా ధి మోదంబుతోఁ జేయు తొం
గలి నృత్యంబులు మానునట్టు లొక మాధిర్గం బీయవే మాకనఁ. ౧౪౨

సీ॥ జగముల వ్యాప్తికి ధి నరుదులు లేనట్లు, లోఁతునకును వెడ ధి ల్లునకు మేర
లేదు నీరింక నె ధి న్నోదినంబులు వట్టు, నంతకాలము నిల్వ ధి నైతిగాదు
బండకై వడి ఘనీభావ మొందుదునన్న, మలఁగి నాలోని ప్రాణులు నశించు
నాపై నిడిన వృక్షధిగ శిలాదికములఁ, దొలఁగనీయక తేల్చినిలుపువాడ
తే॥ నేతు వొకఁడు సీవేర నాశిరముమీద, సమర సీసేన నడపింపుఁసమరభీమ !
రామ ! సద్గుణధామ ! దుర్జనవిరామ !. శుభదనామ ! మునిస్తామఁసూక్తిసీమ !

సీ॥ అని వరుణుడు పల్కఁబిని సంతనమునంది, కాకుత్స్థ వర్యుండుఁకడఁకతోడ
సీమహా సత్కార్యమే చేయుదము వార్ధి, శ్రేష్ఠత మనచే నశించెనేని
తక్కిననాల్గు భూతములును చులుకఁడ, నంబు నొందును గాననయముమీఱ
పర్యత ఘనవృక్ష ధి వారంబులం దెచ్చి, కట్టుండు నేతువు ధి గట్టిగాఁగ
తే॥ ననుచు వానర వరులకుఁనాజ్ఞ యొసఁగి, యిరువునకు నేగ రామునిఁకఁగఱతోడి
వీడికోలు గైకొని యభివీభుండు వోయె, నుత్సహించిరి వనచరులదధిగట్ట.

—: ౨ నేతు బంధన పటలము :— (౨౧)

తే॥ వానరేంద్రుండు రాక్షసేశ్వరుండు జ్ఞాన, సిద్ధులగు కపివరులు యోచించి నలుని
పిలిచి నేతుబంధనము గాఁవింపుమిదియ, యిపుడు ముఖ్యక ర్తవ్యమంఁచెఱుకపఱుప

క॥ పలుమాటలేల మేచువు, నలునును సమమగు తెఱంగుఁనాజెంబుగ సీ
జలధిం గట్టెద విరివిగ, శిలలు తరులు గిరులు దేరఁజెప్పుడి కపులకఁ. ౧౪౩

క॥ అని నలుడన నజుపుత్తుండు, వనధిని పూడ్చంగ రండుఁవనచరులారా !
యని చాటింపఁగ వచ్చిరి, గొనకొని యొండొకరు త్రోసికొని యుత్సుకులై.

తే॥ రామ లక్ష్మణ వానరరాక్షసేంద్రు, లరుదుగాఁ జూచుచుండ వనాబు లెల్ల
భుజశిరంబులపైగిరుల్ మోచి తెచ్చి, రుదధులాతోక్కటింబూడ్చునొలయుకరణి.

క॥ కొన్ని పెకలించుచుండగఁ, గొన్ని ప్లవంగంబు లీడ్చిఁగొనివచ్చెను వే
కొన్ని శిరంబుల మోచెను, గొన్ని కడలి దించె గొన్నిఁకూతలు వెట్టె గిర్ర

క॥ కొన్ని దొరలించె గాభులఁ, గొన్ని కరతలములఁ దెచ్చెఁగుండాడుచు వే
కొన్ని తమ వాలములతోఁ, బన్నుగ నీడ్చిఁగొని వచ్చెఁబటుతరశక్తిన్ గిగ్గ

క॥ అనఘుండగు నలుఁడు వడిగాఁ, గొనితెండని త్వరపఱచుచుఁగొండల నొకచే
గొని వరుసలుగాఁ బేర్చుచు, వనధిని కల్లోలపఱచిఁపడఁకం జేసె గిగ్గ

క॥ † కరుణాకరుండగు విడువరి, శరణార్థుల రహి భరించుఁచందమునఁ గపుర
తొరతొరఁ దెచ్చిన కొండల, భరియించె నలుండు కార్యభరణ నిపుణతో గిగ్గ
తే॥ చంద్రముఁడు కాళ్లఁ దడవెడుఁజైలములను, కెల్లగింపఁగ మేఘపంఁక్తియునుచెదరె
నందు దిరుగు యక్షిణులునుఁయక్షవరులు, పడుచు లేచుచుఁ దడఁబడిఁపరుగులిడిరి.

ఉ॥ పాదగలించి గొప్పగిరి ఁ పంక్తుల వీచుడు నొక్కటొక్కటిఁ
మోఁదఁగ నిప్పకల్ పాడమి ఁ మున్నొని మాలిక లొనుఁ బోవఁగా
వేదసఁచెది వెండి రఘు ఁ వీరుని భీమ శరాగ్ని వచ్చె నే
మో దరికొంచు సంచు భయ ఁ మొందె నముద్రవిభుండు చూచుచుఁ.

తే॥ కొండనగలించిగొనిగవాఁక్కుండుతెచ్చి, గుభిలుమనవైవనంబుధిఁగొఱలు మాక్షి
కములు జలబిందువులతోడఁగగనీ వీధిఁ, జేరి నక్షత్ర మండలిఁగేరి వెలిఁగె.

చ॥ కరులు వసింపఁగాఁదగిన ఁ కందర లున్న మహీధరంబులఁ
శరధిని వైచుచుండ రభ ఁ సంబున మింటికి లేచు ముత్తైముల్
వరుసలుగాఁగ నేర్చుడుచు ఁ వారిద పంక్తికి జల్లియయ్యె న
ప్పరును జలేజమిత్రునకు ఁ వైచిన పందిరిబోలె నయ్యెడఁ. గిగ్గ

తే॥ వెదురుగుములున్న కొండలఁవినరివైవ, నెగయు జలబిందువులఁ దడిఁయెనయువలువ
లంగముల కంటుకొనఁ గాంచియమర వనిత, లెడఁదలందున నాన పఁహించివారు

తే॥ పెను తరులతోడి కొండలఁజెల్లగించి, జలధి వైవఁగ బిందువుల్ఁచాల దవ్వు
పోయి మరలుటచేత వేల్పుల జగమ్ము, వాన కురిసిన చందానఁబరిధవిల్లె.

తే॥ కడలి మద వారణంబులుఁపడుచునుండ, వాని మొనఱులు గాంచి కాంట్వట్టిలాగఁ
దొండములనెత్తిగీపెట్టిఁతోల్లిగజవి, భుండు హరిఁగూర్చి మొఱవెట్టుఁపోల్కినొప్పె.

తే॥ అలరులును తేనెవాఁకలుఁనగురుచంద, నములుతుక్కుగందంపుద్రఁవ్యములుమిన్ను
గప్పఁచుం బడి దట్టంబుఁగాఁగఁ బర్య, శరధి నీచు వానన వీడిఁపరిమరించె. గిగ్గ

తే॥ ఉత్తములకుఁ బూర్ణ వినాశఁముప్పతిలిన, నై జమైన యుదారగుఁగంబు విడరు
ఫలతరులతోడిజైలముల్ఁజలధిఁగూలి, మత్స్యములకుఁ దేనెలుపండ్లుఁమాంస మొనఁగె.

తే॥ కమ్రఫలములఁ దినఁ గాంక్షఁగలిగి నోరు, తెఱచుకొని పేదలట్లు వాఁశ్చరములుండ
బురదలోఁబూఁడుకొనిపోయెఁగిరులు కొన్ని, యాచకులకీక దాఁచులోఁభాలింపాలె.

ఉ॥ గాలిపటంబుకై పడిఁ ద ధం దిరుగాడు ప్లవంగముల్ మహా
తైలములం బెకల్చి రథ ధం సంబుగ సంబుధివై వ దంతుల
బోలఁగ నోట వైచుకొను ధం బుద్ధి భుజంగము లుండి చచ్చె మూ
ర్ఖుల దొనంగెనంగు తఱి ధం నై వివేకము చెందనేర్తురే? ౧౮౩

తే॥ తొండములఁ బెనవైచి దంతులును తమ్ము, పట్టవచ్చు నక్రములఁగిట్టి పొడువఁ
గరులు మకరులు పోరాటఁగలిగినట్టి, విరవ మొప్పారె జెవులు గింఁగిరులుపోవ.

తే॥ నిప్పు లురలంగఁ దాఁచుచుఁసీరధిఁ బడు, భూమిధర శిఖరము లల్పపుణ్యముగల
జనములం బలె స్వర్లోకమునకు నెగసి, నిలువలేక క్రమృతిన వఁన్నియఁ జెలంగె.

తే॥ శరభ సింహ శార్దూలముల్ శరధిఁ జొచ్చి, మీలచే నోడి గుటుకునఁమ్రుంగఁ బడియె
నున్నచోటు వీడిన నెట్టియన్నతులును, బన్న మొందుదు రల్పులఁవలనఁగూడ

తే॥ బుద్ధి పూర్వకంబుగఁ దోడుఁపొనరకున్న, నుత్తముల సొత్తు బీదలఁకొదవుచుండు
మింటికెగసిన చేపలుఁవెంట నెగయు, కొండతెనె ద్రావి కపులఁకొమరుకొవ్వె.

తే॥ మంచునీటిని చిందించు ధం మలలనుండి, దవమునించు వెదుళ్లు చిందంగఁజేయు
ముత్తైములకు వారిధి ముత్యములు వలమురి, చిందములును ప్రేమంబునఁపిందుచేసె.

ఉ॥ అంబరచుంచితంబులగు ధం సమ్రలఁ దెచ్చి కపింద సంఘముల్
డంబుగవై వ నందలి జడంబులు పొంగి ధరిత్ర ముంపఁగా
సంబుధి పంబు భూస్థలియె ధం యయ్యె ధరాస్థలి సంద్రమయ్యె లో
కంబున దుర్బటం బొకటి ధం గల్గునె? తారక నాముఁ డెంచినె. ౧౮౪

తే॥ దట్టముగఁ బడు కొండలందలి మృగేంద్ర, శరభ శార్దూల సంఘముల్ దిరుగుతనఁ
దీరభూమి యధిత్యకతీరుదాల్చె, నిఖలనాథుండు తలఁపఁ గానిదియఁ గలదె?

తే॥ మేము తిననివే యిచ్చటఁమిగులఁగలుగు, నంచుఁ దిండి మానినవి మృగాదులెల్ల
మెకములంటని నీర్వామిఁమీలచేతఁ, దినఁగఁ బడనివి లేవు ధాత్రీస్థలమున.

తే॥ క్రూరమృగములై నను పెంచువారియెడలఁ, దాలు ప్రేమను వీడంగఁజాలఁగలవె?
తమ్మునకు కొండలవీడితరలమన్న, చందమునఁ బడె మెకములుఁజలధియందు.

తే॥ తపము నుకరముగాఁజల్పఁదావలములు, ఫలదములు చల్లనివి యైనఁపర్వతముల
విడువలేక తోడన పడఁదొడఁగినారు, బంధములఁ ద్రెంచినట్టి తాపనులుకూడ.

తే॥ పడెడు కొండలయందున్న పలలభుజులు, తలలఁ గేలుంచుకొనిచింతయలమిగొనఁగ
లంక కీగిరి కాణాచిలంకె వీడి, జన్మభూమి యేరికిని దుస్వప్నముకాదె? ౧౮౫

తే॥ మునిగినట్టి మలలమీఁదఁమునుగకుండు, శిఖరములఁ జేరి యుండినఁసింహ శరభ
వితతి గొప్ప నేతువునకుఁపింతయైన, మాలిక లమర్చు తీరునఁమలయుచుండె. ౧౮౬

అ॥ వైచు పర్వతములు॥ వనధిని మునిఁగెను, చాలవనుచు మరల॥ శైలములను
శ్రమము లెక్కయిడక॥ చని తెచ్చియిచ్చుచు, నుండినారు కొందఁ॥ టుత్సుకతను.

అ॥ భూమిదేవి వీఁపు॥ పెద్ద రంధ్రము పడఁ, జెల్లగించి తెచ్చు॥ పృథ్విధరము
లందునుండి జాటు॥ నహులు వ్రేలె ధరిత్రి, వ్రేవులవలె గిరుల॥ వేళ్లవలెను. ౧౮౭

తే॥ పద్మరాగమయాద్రుల॥ పక్క నీల, రత్నమయమహీధ్రములు పే॥ ర్పంగఁ బడఁగ
నెనఁగె రిక్తకంఠుఁడు సము॥ దేశ్వరునకు, రఘువరుండిచ్చు రత్నహ॥ రం బనంగ.

తే॥ స్థిరనివాసంబు నాత్మకుఁ॥ బెలియవెదకు, యోగులంబలె దోయధ॥ నురలినట్టి
కొండచిలువలువడిఁ బాటి॥ గుహలఁ జేరె, నడఁగునేయెన్నఁడునుకాణ॥ యాచిమరులు.

తే॥ సేతు మహిమకు నొప్పుగాఁ॥ జెప్పఁదగిన, వేటు కారణమొండు భా॥ వించుటేల ?
రామ దూతవైచిన గిరి॥ వ్రజమువలన, స్వర్గముంచేరే మీలును॥ జల కణములు.

తే॥ నీలుఁడేవున వైచిన॥ నీలనగము, జలధి యడుగు వఱకుఁదాఁకి॥ జలము పోరలి
నేలముంప జీవులు పాటు॥ లీల గొప్ప, కలకలంబును పుట్టి॥ చెఁగాటముగను. ౧౮౮

క॥ మైందుఁడు వైచిన గిరిచే, సందరము జలంబు లాక॥ సం బొరసి పడఁగ
దొందరపడి దిగ్గజములు, మందరగతిఁ దిరిగె॥ జెదరి॥ మల్లపడుచుక. ౧౮౯

క॥ పూనిక లక్ష్మణుని శరము, లైనను తొలగింపరాని॥ యద్రిని బలభి
త్సూనుని కొమరుఁడు తెచ్చి య, నూనగతిక॥ వైచె మఱియు॥ నుదధి గలంగక.

క॥ హనుమని భుజమును పోలిన, ఘనగిరి భల్లూకరాజు॥ కడిమిం బెకలిం
చెను వనధివైచె దుంపురు, లనువొందఁగ నెగసి పడఁగ॥ నమరుల తలలక. ౧౯౦

క॥ శైలము కుముదుఁడు వైవఁ గు, శీలపు లాస్యమున కనువు॥ చెడక ధ్వనించెక
దమనగరఁ దుంపురులు పడ, నమరుల కమ్మతాళ కొత్త॥ యై యుదయించెక.

తే॥ వనసుఁ డేవున వైచిన॥ పర్వతములు, పిడుగులంబలె బడుచుండ॥ వెగడు కుడిచి
యోర్వలేక స్వజీవిత॥ ముజ్జిగింప, నిరశనవ్రతముం బూనా॥ నురగవిభుఁడు. ౧౯౧

తే॥ లెక్కలేని భల్లూకము॥ లొక్క మొగిని, పెక్కుమలలను వైవ నొం॥ డొక్కదానిఁ
దాఁకి పుణ్యహీనునివ్రయ॥ త్నంబు పోల్కిఁ, గకవికలుగాఁగఁ బడిపోయె॥ గడలియందు

తే॥ బహుళ యోజన విస్తృతి॥ పరవియున్న, యొక తిమింగిల పృష్ఠంబు॥ వికలముగను
కొండ యొక్కండు పడ నది॥ క్రంగి యవలి, కేగఁ గొండయు జడధియు॥ నిమ్మదప్పె.

తే॥ నేర్పుతోడ నలుఁడు శిలా॥ నిచయములను, పొందికగ నిడి విఱచి చేర్చు॥ గను చేసి
మలలఁ బేర్చి యినుక చల్లి॥ తలలుగాన, రాక కేలఁ దడవి యెత్త॥ రంబు నదుము.

తే॥ వానరులు తెచ్చు భూధర॥ పంక్తులెల్ల, నినువ కంబంబులం బోలి॥ యెనఁగుకేలఁ
గొనెడు సంతలో॥ దునుకలై॥ కుటుచలగుచు, నలరు నట్లుగఁ గాళ్లతో॥ నలఁచి యడఁచు

తే॥ లీల శైలముల్ మోచు వశీముఖములు, పోవ జోటు లేకుండ సముద్రమందె
గాక తలలమీఁదనె యొకఁగట్టి నేతు, వొసరి యున్న చందంబునఁ నొప్పుమీఁతె.

తే॥ పెద్దకొండలఁ దాల్చినఁ పెక్కుకప్పులు, వరుసలై నిల్వఁ దక్కినఁ వారు పోవఁ
ద్రోవలేమిగొండలతోడఁ దోయధిఁబడి, యీది తెచ్చియిచ్చుచునుండిఁ రెసకమెనఁగ.

తే॥ పొడవు కొండల మోవంగఁదొడఁగి కాళ్లు, సంచలంప నాఁకలిగొన్నఁ శైలచరము
లట్ల మోచు మలల దించిఁయందు గలుగు, మధువు దండిగఁ ద్రావిమైఁమఱచినాకె.

తే॥ అన్నిదిక్కులఁ బరవినఁయగ చరాలి, చొచ్చువారు మరలువారుఁవచ్చువారు
నగుచు నెంత దూరము నేతుఁవయ్యెననఁగఁ, గొందఁబందురు సగము చేకూడె ననుచు

తే॥ ఛాత్రిధరముల యందున్నఁ ధాతువులును, పేటలుందున్న పెందేనెఁపెరలుఁ దరుల
మంజురులు తీరమందెల్లఁమలసియుండఁ, దద్భయంక రాంబుధి మధూఁదధిని పోలె.

తే॥ కష్టములు రేఁగి మిక్కిలిఁకలఁచుచున్న, నోర్పుమై గుటుంబము గాచుఁను త్తమువలె
గొప్ప భూమిధరములు పెక్కులుగలంపఁ, గలఁగఁడయ్యెను సుంతైనఁజలధితేడ.

తే॥ పరవియున్న ప్రవాళ వట్లరులు మునుఁగ, నుదధి నైచిన కొండలఁనుండి చెదరి
దరులఁ బడియున్న పెక్కురఁ త్నాలకాంతు, లింద్రధనువుల కై వడిఁననఁగుచుండె.

ఆ॥ వానరం బొకండుఁవటవృక్షమును పెక, లించినొనఁగ నట వఁసించు వులుఁగు
లాదరువుగ నున్నఁయధిపుఁడు మరణింప, నడలు బంధులట్టుఁలఱచుచుండె. ౧౫౮

తే॥ పాంథవి శాంతికెడమయిఁపరఁగుచుండు, మావిమాఁకులువనధిలోఁమఱుఁగువడఁగ
రక్షకులు గతియింప నిర్గతికులయిన, సేవకులక్రియఁ దుమ్మెదల్ఁచెదరిపోయె.

క॥ చెల్లాచెదరై తుంపురు, లెల్లెడ వ్యాపించుచుండుఁటిక్కింపఁగ సొం
పిల్లు పయోనిధి పూడఁగ, మెల్లఁగ వేతెడకు జాఱుమీలం బోలెక. ౧౦౦

క॥ వలపుగొని ముసరుచుండిన, యభిబృందము సంద్రమున మఁహాదులతో దం
తులు గూల విడిచి మరలెను, వలపెద లేకుండు పణ్యఁవనితలకరణిక. ౧౦౧

క॥ ధరనూనిన వేళ్లలతో, నురలింపఁగఁ బడి సిలుంగులొందినవయ్యు
వరసతుల క్రియను తీవలు, తరువుల విడకుండి శర నిఁధానమునఁ బడెక. ౧౦౨

క॥ జలకణము లెగుర నవ్వలి, జలధియు నుప్పయ్యె నశనిఁచల్లనయయ్యె
జలదములు గురిసె నుప్పని, జలముల వేవెలుఁగు కూడఁజలి వెలుఁగయ్యెక.

తే॥ పరిమళించు పర్వతములఁవలన నెగురు, పసిడివంటి తుంపురులు గఁప్పఁగ నెలర్చి
వడిగఁ బైకి లేచిన తీఁగఁపగడములు తు, అంగలించెను మింటి మెఁఱుంగు లట్లు.

తే॥ పన్నిదంబులు వైచుచుఁబరుగులిడుచు, బ్లవగు లడవులఁ గల పాదఁపముల గిరుల
పెదకిపెదకి తెచ్చి కడలిఁవిడుచుకతన, మొక్కులును చూడఁ గనరాకఁపోయెధరను.

తే॥ నెఱపు కీరితి పఱపు వాఁనరుల పఱపు, గిరుల పఱపును వనములఁపఱపు డాలు
ధరణిఁ బఱపుటంబోలి చిత్తముల పఱపు, విరియ నొక శరధి పఱపుఁతెఱఁగు దోచె
తే॥ అరయఁ బగఱులు మూఁడేగుఁనంతలోఁద్రి, కూటముంజేర సేతువుక్రొంతు లపుడొ
సర్పు కోలాహలము గగఁసంబు బ్రద్ద, లుగ నొనర్చె; నియ్యది వేఱుఁగగన మేమొ?
తే॥ వేఱ యుపమ లఁత్రేక్షులఁవెదక నేల?, ప్రభుఁడు రాముఁడు సీత యాఁపదలఁ దీర్చ
నాపయిం బదాజ్ఞములుంచినడచుఁగాక, యనుచుశేషుఁడు నిల్చె నాఁనలరెఁగట్ట.
తే॥ సత్యవతియగు లంకయన్ నరసిజాక్షి, దైత్యు లొనరించు చెడుగులుఁతాళలేక
జలజనేత్రుని చేసాఁచిపిలుచు కరణిఁ, జలఁగె రణజయ హేతువుఁసేతు వపుడు
తే॥ తనదు ప్రియపుత్రి పడు బాములను తలంచి, సైంపలేక భూదేవిహాస్తంబు చాఁచి
సీతయునిఁ చూపిన దనఁజెన్నుమీఱె, బంధవారిధి వారధిఁపాప రోధి. ౬౧౦
తే॥ కడలిపై నేన రాముండుఁనడవవలసి, యుండ నేను కాకెవరిప్పుడొదవు వార
లనుచు విష్ణు పాదోద్భవఁయవనికి దిగి, నట్టి చెలువున వంతెనఁయమరె జూడ.
తే॥ మలలయందుండు రత్న రాఁసులు జ్వలింప, వానరులు గట్టు జలసిధిఁబంధనమ్ము
వేవెలుం గత్తమిల్లినఁవేళలందు, మెఱుపుఁదీఁగల కై వడిఁమెఱయుచుండె.
తే॥ కపులు పూర్తిగా వంతెనఁగట్టు పిదప, వనచరేంద్రుండు రాక్షసఁవల్ల భుండు
తక్కువార లావిషయంబుఁతనియఁడెలుపఁ, జనిరి కుతుకంబుతో రాముఁనన్నిధికిని.
తే॥ డాసి సేతువు నూతామఁడల పొడవును, వెలుచు పదియామడలుగాఁగఁవెల సెననుచు
శ్రీరఘూత్తము చరణ రాఁజీవములకు, మ్రొక్కి విన్నవించిరి మోదఁపూర్ణులగుచు.

౮. చారిత్రవణ పటలము (౬౬)

ఉ॥ వారధియైన వార్తవిని ఁ వారిద వర్ణుడు మేరమీఱు ము
ద్వారిధిఁ దేలి వారల న ఁ పార కృపారస మారఁ గౌఁగిలిం
జేరిచి మేనులం దడవి ఁ సేతువుఁ జూడఁగఁబోదమంచు దు
ర్వార విరోధి రాక్షస వి ఁ రాముఁడు రాముఁడు లేచెఁ గ్రన్ననఁ.

క॥ ప్రాసెలపు కడలి కెరుటను, సేనావారిధికి దిగినఁజీమూత మనఁ
మాసుగ నిలుచుచు సేతువు, జానకీ గన్నట్లు గాంచిసంతనమందె. ౬౧౬

సీ॥ పలు తరఁగలచేతఁగలగుండు పడుచుండు, జలధి నిండంగఁగొంఁడలను పేర్చి
వారధి నిర్మించుఁసేరువు మెచ్చయ్యె, దీని లోఁతెంతయోఁతెలియవశమె?
నలువ నిర్మింప నెఁన్నాళ్లకు ముగియునో, యీలంక యేడు సంఁద్రాల కవల
నున్నను నలుండింకఁగొన్ని దినాలలో, నిక్కంబుగాఁ గట్టినిల్వఁగలఁడు
తే॥ అనుచుఁగొనియాడికారువునర్చిలిమెయి, నలమి నాఁడువరుణుడిచ్చుఁహారమొసఁగి
యింక జయమునిశ్చయమనియెఱుఁగఁబలికి, బయలు దేఱఁగఁదర్పపడెఁబరమవిభుఁడు.

ఉ॥ మున్ను విభీషణుండు బహు ♦ మోదముతో నడవంగ జ్ఞాన సం
పన్నుఁడు వాయుసూతి కపి ♦ వర్గము వెన్నలరాఁగ లక్ష్మణుం
డన్నను వెంబడింప మద ♦ హస్తీ క్రియార్థము రామ భూవరుం
డున్నడతెంచె వంతెనఁ గ ♦ దుంగడు సంతసమంది చూచుచున్. ౬౧౮

ఉ॥ చారు చిరత్న రత్నములు ♦ చందనముల్ చరణాలఁ గ్రువ్వఁగా
హారి వసంబులెల్ల నల ♦ లట్టులు ప్రక్కల నుల్లసిల్లఁ గా
వేరిని పోలియున్న కడు ♦ విస్తృత సేతువుపైఁ గపింద సం
చారము రామచంద్రునకు ♦ సమృద్ధిగూర్చె ననేక భంగులన్. ౬౧౯

తే॥ కొండప్రక్కలఁ గల తిను బండములను, వారుకొని మోచితెచ్చుటవలనజలధి
నడచు కతనను ప్లవగపైఁ న్యంబుచూడ, గొప్ప కావేరి వఱదనాఁగొమరుమీఁత.

చ॥ నడవఁగఁ బల్లము ల్పడిన ♦ నాడెపు జాడలలోఁ దరంగముల్
నడుమను తూఱుచుండ జత ♦ సంబున సంగర రంగమందు ప
ర్విడు తురగాల నెక్కి చనుఁగీతి మనోహర లీలలన్ వడిన్
దడములు పోవసాగెఁ గనుదమ్ముల విందుగ సందడించుచున్

తే॥ ఇఱుకు గానున్న చోటులనేగలేక, యోరలం బోయి పడనున్నచారిఁబట్టి
చేయి యూత యొసఁగి దరిఁజేర్చినారు, కరుణ నిండిన కపివరుల్ కడఁకచెడక.

క॥ పలుపురు ప్లవగులు రాఘవు, తలపై నాతపము వేడిఁతగిలెడి నని జొ
బ్బిలు జొంపములగు తరు శా, ఖల గొడుగులక్రియను పట్టికడపిరి త్రోవన్.

క॥ కాకుత్స్థు మేను వాడగ, నీక ననిచియున్న విలపఁనిచయమ్ములతో
జోకగఁ జామరలవలెం, జేరొని వీచిరి చెలఁగి ♦ సేనానాథుల్. ౬౨౦

తే॥ జానకీదేవి జేరంగఁజనుటఁ దలఁచి, యుత్కమైన మనంబుతోనుర్వివిభుండు
బలసి వచ్చు సేనలతోడఁజలధి దాఁటి, యవలి దరిఁజేరె వేల్పులుహర్ష మొందు.

చ॥ సురలును మానులుం గడఁక ♦ స్రుక్కక గొప్ప తపంబుచేసి యు
త్యురుఫలమొందు హేతువున ♦ నుద్భట వానరసేనతోఁ బ్రియా
వరజనితో నరుంధతియు ♦ భక్తిని మొక్కఁగఁ దగ్గ నీత ము
చ్చిరు నగరంబు పొంత విడి ♦ సెన్ రఘువీరుండు వేసువేలపై. ౬౨౧

క॥ శ్రీరాముండు మనసేనా, వారమ్మున కెల్ల వలయుపద్ధతి విడుదుల్
సేరువుతోఁ దీరువుడని, యారంగ నీలునకుఁ దెలుపఁనతఁ డగుననుచున్. ౬౨౨

చ॥ నలునకుఁ దెల్ప నాతఁడును ♦ నాల్గముఖంబులుగా సమర్పి సే
నలకును దండనాథులకు ♦ నాణెము లేర్పడ వేఱు వేఱుగా
నెలపు లమర్చి దైత్యుల ♦ సేతుకు భాస్కర సూతికిం గుతూ
హలమున రమ్యమైన నిల ♦ యంబులు దా నవరించె నెవ్వడిన్. ౬౨౩

తే॥ రామలక్ష్మణులకు మధ్యఃపరమ్యములగు, తాలు మలిచి కఱ్ఱలు గట్టిఁపూలతలను
గప్పి దర్భలఁ బఱపి చోక్షముగఁజేసి, యెలమి నిట్లు స్కంధావారఁమెల్లఁదీర్చు.

తే॥ లోకరక్షకు జానకీలోలు నెల్ల, వారు మనసుచే వాక్కుచేఁజెన్తుతించి
యెఱిగి తమతమ విడుదులఁజేగినంత, రాముఁడును తనవీడు చేరంగ నరిగె.

ఉ॥ వ్యాపన శీలులైన కపి ఁ వన్యులు కొండలు తెచ్చివైవ ని
లోపక యబ్ధి వాఁకణము ఁ లుప్పర వీదికి వచ్చి విద్రుమ
శ్రీ పెనుపారు సంకువుల ఁ చెన్ను తొలంగఁగఁజేసె నంచుఁ దా
నీవరిఁ దానమాడుటకు ఁ నేగిన కైవడి నేగె భానుఁడున్. ౬౩౧

క॥ చార రహితుఁడై యుండెడు, శ్రీరాఘవు నేయఁగోరిఁచిత్తజ్ఞుఁ డెక్కం
గూరిచిన చెఱకు విల్లన, వారుణిఁ గనుపించె లేతఁవలిమెలుఁగంతన్. ౬౩౨

ఉ॥ నీరజ పుష్పరేణువులు ఁ నిండఁగ నూఱుచు మంచు బిందువుల్
చేరిన మందమారుతము ఁ చేతను రేయను దావవహ్నిచే
మార శ్రీమఖంబను న ఁ మాఖ్యవహించు కృతాంతదూతచే
ఘోరతర ప్రతాపమును ఁ కోరికఁ జూపె విధుండు గొబ్బునన్. ౬౩౩

ఉ॥ కోపము చూపిన మిగులు ఁ కోమలికం బెడఁబాయకుండు ను
శ్రీ పెనుపారు మోముగల ఁ సీత యెడంపడ నిద్ర సౌఖ్యమున్
ద్రోవడియున్న రాఘవుని ఁ దోష్ఠులి వెన్నెలపాటుఁ కేకియుం
బై పడి వీడఁగా వెడలు ఁ పాప భుజంగము లీల నేర్పడన్. ౬౩౪

తే॥ లంక డాయుటచే రాములలితగాత్ర, మతిశయోత్థిత సంతాప ఁ మధిగమించె
నెఱ్ఱనోరు నెల్లనికనులెనయు నగ్ని, కాల్చె దవ్వలనే డాయఁగాల్చుకున్నె ?

చ॥ తన చెడువేళ డగ్గఱిన ఁ దానవనాథుఁడు రావణుండు పం
పిన కొటికాండు వానరుల ఁ వేషమునం జనుదెంచి పాలియం
బునఁ దిరుగాడుచుండఁ దన ఁ పూర్వులు చేయు తపఃఫలంబు శేఁ
పిన లలి వచ్చి యుండిన వి ఁ భీషణుఁ డొయ్యనఁ గాంచె వారలన్.

తే॥ వానరులవలె నేనలోపలుచుండు, వారిఁ గనిపెట్టె నప్పుడేఁప్రాజ్ఞపరుఁడు
కలశ వారాశిలో నీటిఁకణము పడిన, వేఱుపలుచి త్రోచెడు హంసఁవిధముగాఁగ.

తే॥ పరఁగ నణువై మహత్తయిఁపరవి నిండి, విద్యలకుఁ గట్టువడి తిరోవృత్తిఁ దనరు
శ్రేష్ఠనీశ్వరుఁ గనుల దఱిప్పించినట్టి, యోగిరీతి విభీషణుఁడొప్పె నపుడు.

చ॥ కడఁకను దెల్పు వానరులు ఁ కాఘలు సేతులు గట్టి వారలం
బిడికిటి పోట్లచే నొడలు ఁ భేదిల నెత్తురు గ్రక్క గ్రుద్దుచున్
వడివడి రాఘవేశ్వరుని ఁ వద్దకు నీడిచి తెచ్చి చూపఁగా
నడఁద దయారసం బతిశయింప నతండును గాంచె వారలన్. ౬౩౫

చ॥ కని పగవారలంచుఁ గినుకక వహియింపక నింద్యమైన చొ
ప్పున నగచాట్లు వానరులు ♦ పూన్చిరె యంచు దయాంబురాశియై
కని పగవారయైన నొడికంబు చెడక శరణంబు వేడ నొ
ప్పని పని సేయఁగా దగునె? బంధములక విడిపింపుఁడీ యనక. ౬౮౦

చ॥ మనమున మూర్ధవంబుగల ♦ మాన్యుడు రాముడు గూఢచారులక
గనులను నీరు చిప్పిలఁగఁగించినఁ జూచి విభీషణుండు శ్రీ
వనజదళాక్ష! రావణుడు ♦ పంపఁగ వచ్చినవారు వీరు వీఁ
డనయుఁడు సారణుండగు శు ♦ కాఖ్యుడు వీడగు నంచుఁబల్కుఁగక.

ఉ॥ వంచకులైన వేగులు కృ ♦ పారసథాముని రాముఁగాంచి యో
యంచితరూప! వాసర బ ♦ లాతిశయంబు నెఱింగి గెల్వముం
గాంచుట దుర్లుటం బనుచు ♦ గారడముల్ పవరించి మమ్ము చం
పించఁగ వచ్చినాఁ డితిఁడువెడ్డరి నిక్కము నమ్ముమీ యనక. ౬౮౨

ఉ॥ భేదము గూర్తురా యని వి ♦ భీషణుఁ డప్పుడు మోహనప్రతి
చ్ఛేదక మంత్రముక బరస ♦ సేయఁగ గుట్టు బయల్పడక వడిక
బాదరసంబుసోకి తెలి ♦ పాఠిన పైఁడి పుటంబు వెట్టఁగా
నాదిమ వర్ణముం జెనయు ♦ నట్టులు వారు యథాస్థితిం గొనక. ౬౮౩

తే॥ భీతిచే వడఁకుచునుండువేగులఁ గని, దీనరక్షకుఁడైన యాభివ్రత్యకులుఁడు
మోమునక మందహాసంబుఁ మొలకలెత్తినలుకు వలదు వచ్చిన పని తెలుపుడనఁగ.

తే॥ వారలేమియుఁ దోపకఁనోరు మిడుక, శ్రీకరా! లోకమాతయాసీత తనకు
మృత్యుని యెఱుంగని దానఁవేశ్వరుండు, పంప వచ్చిన వంచనాపరులమయ్య!

తే॥ అనుడు రాముఁడిట్లను మీరఁలలుకులేక, చూడఁదగు వాని నెల్లనుఁచూచియవల
మీ దశాస్యుని కడకేగిమేము తెలుపు, పలుకులెల్లను మఱవకపలుకవలయు.

సీ॥ మేరలేకుండు లంకారాజ్య నంపద, కీ మా విభీషణుఁడీశుఁ డనుడు
మకరాలయంబునుమలలచేఁ బూడ్చి పెం, పెచ్చంగ వనచరుల్వచ్చిరనుడు
నిన్ను నీవారినినీటుగాఁ జేయఁ బ్ర, తినగొన్న వీరు లేతెంచి రనుడు
భోగానుభవమునుభూరి విక్రమ వైభ, వంబులు పూర్తిగాఁబాసె ననుడు

తే॥ ఆలు బిడ్డల బంధులఁననుగువారి, నింపు దీఱఁగ నిపుడ వీక్షింపు మనుడు
అన్ని యాసలఁ దెగఁగోసియనికీ వచ్చి, ప్రాణముల నాశరాళికవదలు మనుడు

ఉ॥ గుత్తులుగాఁగ మస్తములు ♦ గూడినరావణ! లంక వార్ధిలో
నొత్తిలి కానరాక పడి ♦ యుండుటచే నుసుటుల్ భరించి పె
న్మత్తున దారపుత్ర హిత ♦ మంత్రులతో మనఁగల్గి తింక నే
యెత్తులు చెల్లవంచు వచి ♦ యింపుము తప్పక రాక్షసేశుతో. ౬౮౪

క॥ హరిహర హిరణ్యగర్భులు, గరుడోరగ సిద్ధసాధ్య ♦ గంధర్వాదుల్
దురమున నినుగాచిన నీ, శిరములు నాశరము లురలఁజేయు ననుండీ. ౬౪౯

మ॥ తన తండ్రి వధియించు హేతువున ను ♦ ద్యత్రోధుడై భార్యుం
డనిలో బంధులతోడ నర్జునుని సం ♦ హారంబు గావించు తీ
రున నీవారల నాడిలోఁ దునిమి నీ ♦ క్రోవ్వారు రక్తానఁ ద
ర్మణముం జేసెదఁ బక్కితేని కని నొ ♦ వ్వం బల్కుండి మీరటర్.

ఉ॥ మాయలమారివై తపసి ♦ మానిని యొంటిగఁ గాన నుండ న
న్యాయము మీఱఁ గొంచుఁ జెఱ ♦ యందు వసింపఁగ వైచు నీచు నిర్
న్యాయముతో సమూలముగ ♦ నాశముచేసి దురాన నారకా
ఖ్యాతకారయందు తిర ♦ మారఁగ నుంచెదనంచుఁ దెల్పుండి

తే॥ వేరు కోరిక లున్నచోఁగోరికొనుఁడు, ప్రాణభీతి మానుండు మాఁవారలెవరు
మిమ్ము బాధింపకుండురుఁమీరు పోవుఁ డనఁగ బ్రదికితిమని వారఁలరిగినారు

—: రావణుఁడు రహస్యమందిరము చేరి యాలోచించుట :—

అ॥ వరుణుఁ డొందు భయముఁవారధి నిర్మించు, నేర్పు కపులు వచ్చుఁనెఱియువినిన
రావణుండు సగముఁరాతిరివేళ నే, కాంత మందిరంబుఁనందుచేరె. ౬౫౩

అ॥ రమ్యనంగఁ దక్కఁదెమ్మెరయును రాని, మంతనంబు సేయుఁమందిరమున
నున్న స్త్రీలు పురుషులొగి నవ్వలికినేగ, సతఁడు హితులతోడఁనందు చేరె.

అ॥ విజ్ఞ లక్షణంబుఁవెలయనివారు మూ, కులును చెవిటివారుఁగూనివారు
కుబ్జులైన వారుఁగూడి యచ్చట దీప, ములను మోచికొంచుఁనిలిచినారు. ౬౫౪

తే॥ వినత దానవ మస్తకవిమల మకుట, రత్నదీపిత చరణుండుఁరావణుండు
పగలు సర వానరులు పురిఁపఱగడండు, చేరినారు కార్యంబు చఁర్చింపుఁడనుడు.

తే॥ మాల్యవంతుఁ డట్లును దళిమ స్తకునకు, రామబాణాగ్నిచే నభిఁరాయఁ డుడికి
నడిఁకి హర మొక్కండు కాఁసగ నొనంగు, తీరు విన నామనంబు వేఁధించుచుండె.

తే॥ చీలికలుగాఁగ జలనిధిఁచీల్చుబడఁగఁ, జూపులంబలె బడు రాముఁతూపులకును
భంగ పాటొంది భయమందివనధిరాజు, త్రోవ యిచ్చుట నామదిఁదొలుచుచుండె

తే॥ కానవచ్చినవెల్లఁ బెరికిల్చితెచ్చి, సృష్టి మల లింక లేవనఁజేసినట్టి
కపులు భుజ మప్పళించుటఁకడలి నడర, నీక యడఁచుట నామదిఁనేఁచుచుండె.

తే॥ వలఁతులైన వనచరేంద్రులలపుమెఱయఁ, దెచ్చి యిచ్చు మలలఁజేతిఁతీలఁగోవ
నొక్క కపి యందుకొని యభిఁనుంచుటెన్నఁ, గడుపు చేపెట్టి కలఁచినఁకరణియయ్యె

క॥ కాల్చినది చూచినేతువు, దాల్చినయది చూచి కాన ♦ దానవవరుల్
మాల్చినది చూచి యెదుర, న్నిల్చిన యదిచూచి తలఁచుఁనియతియుఁ దగునే ?

తే॥ అనుచుమాతామహుడుపల్కుననురవిభుడు, కనులనిప్పులురలనాడుగఱచిచూచి
మేలుమేలు నీయోచనఁ చాలమేలు, తమ్ముతో బొమ్మునీపందతనము మెఱయ.

ఆ॥ అనుచుఁ బరుషవాక్కులొడ నాతఁడు మూర్ఖు, పట్ల హితము హీనపఱచు నిజము
సత్యవాది బహుశఃజన విరోధియకాదె, యనుచు మానమూనెఁసంతమీఁడ.

సీ॥ దండనాథుడు లేచిదర్పంబుతోఁ జూచి, నఱువఁదేఁడులు దాటఁనరులొ మరులొ
యనుమాట నిజమాయెఁవినుము తాతా! కవు, లగడిత దాటినయలపు తక్కు
దిక్పాలకులు భీతిఁతిగువ నక్కుచువచ్చి, సేవించుచుంట వీక్షింపవేమొ?

పండ్లిగిలించుచుఁబరువెత్తు కోఁతులు, మలల మోచిన పంచుఁదెలుపుచుంటి

తే॥ గారి భయమంది పురవైరిఁగొంగిలింప, రణజ్ఞులైరావణుండగురావణుండు
వెండిమల జల్లివేళ్లతోఁబెల్లగించి, నింగిదాఁత నెత్తుటయు నెఱుంగవేమొ?

చ॥ జరిగిన వానిఁగూర్చి యెలఁసంబుగఁ జర్చలు సేయనేల? ము

మృదులగువారు కొందఱు విఁశంకట దుర్విధి చంపఁబూని యీ

కరణిని త్రోవ సంగరము ఁఖంబున జావగనెంచి సింహకం

దరమునఁ జొచ్చు గొఱ్ఱెల విధంబున వచ్చిరి యంచు నుండఁగఁ

తే॥ వేత్రహస్తఁజ్ఞ కంచుకి వేగవచ్చి, దేవరంజూడ వేగులేఁ తెంచినఁగ
లోని కంపుడనుచు విభుఁడానతీయఁ, జిత్తమని వాడు చారులఁజేరఁదెచ్చె.

తే॥ వానరులఁ దలంచిన యంతఁవడఁకువారు, పలుకు నపుడెల్ల నెత్తురుఁలొలుకువారు
చారులా దశాస్యుండున్న నరస కరిగి, పాదములకడ సాగిలఁబడుచు లేవ.

తే॥ ప్రాణములఁ గొనఁ బెదపు లఁల్లార్చుచుండు, యమునివంటి రావణుండు సయంబు
మెఱయఁ

దరుచరులఁ గూడియున్న సోమరుల తెఱఁగు, లెఱుంగఁబలుకుడియన్న వారిట్టులనిరి

ఉ॥ దానులమైన మేము వసుధావర సేనను పూర్తిచూచు పే

రాసను వానరాకృతులఁ సంచితరీతి గ్రహించి పోయియున్

దోసముతో విశాలమగు తోయధి విస్తృతి గాంచ బల్కిమై

నాసలఁజుట్టి వచ్చిన ఖఁ గాధిపుత్ర వడి లేము దేవరా!

౬౬౯

ఆ॥ జలధి వేల గానఁజాలనిచింత తొ, లంగఁ బర్వతములఁగ్రుంగఁజేర్చి

నప్పు డార్చి లేచుఁసంబుకణంబులే, వచ్చి తెలుప లేద? పలుకవలెనె? ౬౭౦

ఉ॥ కుట్టినఁ దేలు కుట్టమిని ఁ కుమ్మరపుర్రనుపట్లు వేడినన్

నెట్టన గానరాఁడు నది సేత యటంచుఁ బతంగవంశజం

డట్టై భుజంబులన్ శరశఁ రాసనముల్ తగఁ గాంచినంతనే

బిట్టుడికెం బయోధి కడు ఁ భీతములయ్యె జగంబు లన్నియున్.

౬౭౧

క॥ సీతమ్ముడు శ్రీరాముని, ప్రీతికిఁ బాత్రమయి పొందెఁ ♦ బేర్నిని లంకా
శ్రీ తరుణిని సూర్యేందులు, భూతంబులు రాముపేరుఁపొలిచెడుదనుకన్. ౬౨౨

క॥ దూతగ వచ్చిన హనుమని, భ్రాతృ బలము తెలిసియున్న ♦ కతమదియుండన్
నేతువు గట్టిన నేరువు, సీతటి తలపోసి వెలు వహింపఁగ నేలా? ౬౨౩

తే॥ వేల్పు లమృత పానము నేయు ♦ వేళయందు, సూర్యచంద్రులు రాహువుఁజూపినట్లు
నీదు తమ్ముడు వానర ♦ నికరమునకు, మమ్ము గుర్తించి తెలిపె యత్న మ్ముతోడ

తే॥ దేహమెల్లను నలఁచి వేధించికట్టి, యీడ్చికొనిపోయి పగలింటి ♦ యినునిభంగి
వెలుగుచున్నట్టి జానకీ ♦ విభుని యెదుట, నిలిపినారు వానరవరుల్ ♦ నిర్జరారి! ౬౨౪

ఉ॥ పాపమండైన రాముడు కృ ♦ పాళుడు గావున మమ్ము గాంచి న
ద్యావముతో వదల్చి మఱి ♦ పంపుచుఁ జిర్నగ వంకురింపఁగా
రావణ మున్ను పొందిన వ ♦ రంబులు తోడ్పడవంచు నాజి దై
త్యావళి చావు నిక్కమని ♦ యాడెను దైత్య కులాభి చంద్రమా? ౬౨౫

తే॥ అనుచురాముడు దెలుపువా ♦ క్యములు సైన్య, బలము దెల్పిదొనంగులు ♦ తొలగుఁగాత
మసురవిభుడు చిరాయుష్కుడగుత మనుచు, విజయ గీతంబు పాడిరి ♦ విపులభక్తి

—: ౬. లంకాదర్శన పటలము:— (౪౮)

ఉ॥ శాపమువంటి మేటి శర ♦ చాపములన్ ధరియించినట్టి యా
తాపనవేషు లీ జలధి ♦ దాటి పురంబునఁ జొచ్చుచుండఁగా
నోపికతోడ వేటొకటి ♦ యోచనసేయఁగఁ బోలదన్న లం
కాపతిఁ గాంచి సైన్యపతి ♦ క్రమ్మట నిట్లు ధీరపద్ధతిన్. ౬౨౬

ఉ॥ సీతను వీడినన్ భయము ♦ చెందెనయంచు విరోధులం దప
భ్రాతృ ఘటిల్లు సంగరము ♦ గల్గిన వైరము తీటవచ్చు దు
ర్నితుడు సీదుతమ్ముఁ డొక ♦ రీతిని సంధి పొనంగనీడు చు
మ్మితటి యిక్కుపాటొదవ ♦ నీయక యోచన సేయఁగఁ దగున్.

తే॥ మనము దండెత్తవలయు శ్రమమ్ములేక, పగతె యిచటికి వచ్చిర ♦ వ్యాంఘతోడ
వలసినట్టి వైలము పయి ♦ వానగురిసె, నింతకును మించి యనుకూల ♦ మేది మనకు?

ఉ॥ రక్కసి వేయ వెల్లువల ♦ రాణువ ప్రాణముఁ దీయఁబూనుచోఁ
ద్రుక్కక నూలు మృత్యుమయ ♦ దేవతలైనను వచ్చి కావలెన్
దక్కునయేది నీవిచట దా ♦ రుణభంగిఁ గన ల్వహించినన్
గుక్కులు సింగముం గనిన ♦ కోపునఁ గోతులు పాటకుండునే? ౬౨౭

ఉ॥ వచ్చిన వానరావళులు ♦ వచ్చిన త్రోవనె పాటి తోయధిం
జొచ్చి నశింప దైత్యకుల ♦ శూరుల తోడుత నేను పోయి పె

నృపురమాని సేయు కద ♦ నంబును కాంచెడుగాక యానతిం
బుచ్చుము దేవ! నన్నని చ ♦ మూపతి యుత్సహనోక్తులాడఁగఁ.
తే॥ మాటలంగాక పోరునఁబోటుచూపు, టుత్తముల లక్షణంబగునుర్వియందు
కాఁగలది కాకమానదు♦కాదె యనుచు, మాల్వవంతుడు వాక్రుచ్చైమటియునిట్లు.
తే॥ జలధివేష్టిత భూతలఁచక్రవర్తి, దశరథ సుతుండు జానకీధవుడు శింశు
మార చక్రంబుకంటెఁ బై ♦ నారనుండు, దేవదేవుడె యని మహాధీరులండు.
తే॥ అతని తమ్ముడు పరతత్త్వమందునుండి, వీడకుండియు వీడినవిధము తోఁచి
ప్రాణులం బలుతెజఁగులఁబరిధిల్లు, విష్ణుశయనమే యని తత్త్వవిజ్ఞు లండు.
తే॥ కులగిరులలోని సారమొక్కొట గడించి, నలువ యారాముని శరాసనంబుచేసె
నల్లెత్రాడు శేషుడు నిశితాస్త్రుతతులు, కాలచక్రంబు సైతంబుగఁడచునండు.
తే॥ అంగదును శేకుండనినీలునగ్నియండు, వాయువనిరుండనియండు♦వాయుసుతుని
సతఁడుపిమ్మట బ్రహ్మయేయగు నటండు, సకలవనచరుల్ దేవతాంశములవారు.

చ॥ నలువ పదంబు మారుతికి ♦ సల్వుగ నిచ్చిన రాఘవుండు వై
త్యులఁ దుదిముట్టఁ గూల్చుటకె ♦ యొప్పగ నివ్విధి వచ్చెనన్న యీ
పలుకులు పల్కురాడుదురు ♦ వారి గుణాదులఁ బట్టియో నిజా
కలనముచేతనో తెలుపఁ ♦ గా ఫలమేమది నీవెఱుంగవే? ౬౮౮

చ॥ నిజము నెఱింగియో తెలివి ♦ నేర్చునో మఱి భీతిచేతనో
యజహర పూజ్యయైన యమృ ♦ తాగ్రజ పద్మిని లోకమాత భూ
మిజ యని పల్కుచుండు రది ♦ మిథ్యయొ సత్యమొ తెల్పనేల? బే
రజముగ నెల్లదంబుగ ని ♦ రాకృతి సేయఁగరాదు రావణా!. ౬౮౯

చ॥ అడవుల కేగుదెంచుటయు ♦ నక్కట వేల్పుల ప్రేరణంబుచే
బాడమిన కార్యమండు సుర ♦ ముఖులు వేడఁగ మాధవుండు కే
రడమున నీవుపొందిన వ ♦ రంబుల లోటు నెఱింగియే యిటుల్
పుడమి నరాకృతిం బడసి ♦ పొల్పె నటండు మహాత్ము లెల్లఁగఁ. ౬౯౦

చ॥ పలుమఱు దుర్నిమిత్తములు ♦ పట్టనమందునఁ దోఁచుచుండె న
య్యిల తనుజాత నారయఁగ ♦ నేడ్వెఱవచ్చిన దూత తాఁక నీ
నెలవున నున్న దేవతయు ♦ నీగినదందురు కల్లె యుద్ధముం
బాలుపుగ మేలుగుర్చు పని ♦ ముఖ్యముగాఁ దలపోయు రావణా !

మ॥ భవకోదండ విఖండనంబున స్వస ♦ త్వంబుగ బయల్వచ్చు రా
ఘవ బాణంబులకుం బలాశనులే ల ♦ క్ష్యంబైన వారండు దా
నవ రాక్షేంద్ర! విభీషణుండు గురుక ♦ న్నన్మించు విజ్ఞాని గా
రవ మొప్పారఁగ మున్నె తెల్పియె కదా ♦ ప్రాపించె నీతావిభుఁ.

మ॥ వినుమా యియ్యవి యెల్ల నేఁ దెలియుటఁ ♦ వెండిఁ హృషీకేశుచే
మును నావారలు కూలుటఁ మనుమఁడఁ ♦ ముద్దుఁ మనోవేదనం
బును నన్నిమ్మడిఁ గట్టపెట్టఁగ శుభం ♦ బుం గూర్పు పల్కాడఁదఁ
దనయా ! నీతను వీడుమా యనుచు నొం ♦ దఁ మాల్వవంతుండనఁ.

చ॥ పకపక నవ్వి రావణుడు ♦ బ్రాతిగ నీవను పల్కులెన్న ! త
క్కు కఱుదులుండనీ నరులు ♦ కోతులు పట్టుగ నింతకాల మె
య్యొకటియుఁ జేయలేక వెఱ ♦ పొంది మఱుంగుల దాఁగు దేవ నా
యక మణులంట ! నే నవజ ♦ యంబును పొందెదనంట ! వింతగుఁ ! ౧౯౪

చ॥ అతగుల మానవేశ్వరుల ♦ నల్పులు కీశులే కాదు తోడుగా
నితర మృగంబులన్నియు న ♦ హీనవిధిం గలియంగనిమ్ము నఁ
క్షీతిపయిఁగాదు నాగులు వ ♦ సింఛ భువంబుననై నఁ దాఁకనీ
క్షీతిజకు నై నచో జూఁగి ♦ చెంగుదునే ప్రళయంబు గల్గినఁ. ౧౯౫

చ॥ చెడుగులకుం బ్రతిక్రియలు ♦ సేయునవై భువంబులం గడుం
గడిమిని గెల్చి నిర్జర ని ♦ కాయము వీఁపుల డుస్సిపట్టి వై
యడదిన మన్మహోగ్ర నిశి ♦ తాస్త్రము లక్కట కోఁతిమూఁకపై
వెడలఁగఁజాలవంచు నొక ♦ వేఱిఁడియైనఁ దెలించి పల్కునే ? ౧౯౬

ఉ॥ శూలియు నొక్కఁకోతియయి ♦ నూటిగ నన్నెదిరించి నిల్చినఁ
గేలిగ నెల్లవారు నగఁ ♦ గీడ్పడి పాఱునుగాక గెల్పునే ?
మేలగు నా శరావళులు ♦ మ్రుంగఁబడంగ జగంబు మ్రుంగఁగాఁ
జాలిన వారిధిం బొడము ♦ చండతరంబగు హలహలమే ? ౧౯౭

చ॥ బవరమునందు మున్నొదఁగి ♦ పాఱిన చక్రియు వెండివచ్చి యు
క్కిపుడయి తాఁకినంత నను ♦ గెల్వఁగ నేర్చునె ? మధన ర్విము
క్త విశిఖ నంతతుల్ శశి వి ♦ కర్తన ఋక్ష గణంబు మాడ్చుచుఁ
నిపుడ భరింపఁగా నుదధి ♦ నీటను పుట్టిన కౌస్తుభంబాకో ? ౧౯౮

త॥ జిష్టుఁడొక కపి రూపొందిఁచెలఁగె నన్నఁ, దాను వైచిన వజ్రాయుధంబుచేత
తెక్కలూడి లేవక పడినక్కియుండు, కొండ తొనొకో మద్భుజాఁదండపాళి.

నీ॥ అని దశాననుఁడు గఁర్వాంధుఁడై నగుచు వీ, రాలాపములఁ దగఁనాడుచుండ
మనసులే దూతలైఁమునుపేగు నభినారి, కల మనంబులు చాలఁగలఁతనొందఁ
జక్రవాకంబులుఁసంతోష మొందంగఁ, బద్మినీ వదనంబుఁపరిభల్లిఁ
గనకశిఖరి దాఁకఁగల్గివైన యిరులు ప్ర, శాహజలము తగ్గుఁపగిది దొలఁగె

తే॥ నిట్టిదని తొంగి చూడనిఁయినుఁడు నాఁడు, రాము దాఁపున బంగరుఁప్రహరిఁజూచు
కోర్కి తన డెందమునయందుఁగుదురుకొనఁగ, మెల్లమెల్లన లంకపైఁమెదలసాగె.

—: రాముడు సువేలాది శిఖరముఁ జేరుట :—

మ॥ సుదతీరత్నము నీత లంకఁ గలదం ♦ చుం డెందమందున్న పె
ల్లదమా ప్రేమము రేప నందమగు ప్రో ♦ లిం గాంచు సాకంబునన్
నిదురన్ వీడిన లక్ష్మణుండు వెనుకన్ ♦ నిర్భీత కీశప్రజం
బెదురం బ్రక్కలరార గకుష్ఠ కులజం ♦ డెక్కెన్ సువేలాద్రిపై. 200

ఆ॥ కదన వీరవరులుకలసి ప్రక్కలరారగ, రాజయుగళి తోడిరామవిభుఁడు
పెక్కుపులులు చుట్టిప్రక్కల రామృగ, రాజ మద్రినెక్కురాజుదోచె. 201

చ॥ పుడమి సమస్తమున్ జలధిఁ ♦ బూడిదనకై వడిఁ గ్రమ్ము చీకటిన్
దొడిబడ లంకయున్ బొదలు ♦ తోరపు సంపదలు న్నశించు పో
బడి దెలుపంగఁ దూర్పుమల ♦ పై నుదయించుటమాని తాఱుమా
ర్వడ వలదిక్కు దోచు కటి ♦ భానునిపోలెను రాముఁ డత్తటిన్. 203

చ॥ అసమ మహీధ్రముల్ వయిచి ♦ యభిని దాఁటిన రమ్య మేరు శై
ల నదృశ ధీరుడౌ కపికు ♦ ల ప్రభు లందున నుల్లసిల్లె రా
క్షస కుల కాలుడైన ధర ♦ జా హృదయాంబుజ భాస్కరుండు మే
ల్పసిడి నగంబుపై వెలయుపచ్చలు నిండిన కూటమోయనన్. 204

చ॥ జనకజ పేరుపొందిన ని ♦ జంబగు ప్రాణము వీడ జంటఁ బా
సిన కురంబలెన్ వగవు ♦ చే విలపించెడువాఁడు సేతువుం
గనుఁగొను పిమ్మటన్ గినుకఁ ♦ గన్నుల మానినవాఁడు రాఘవుం
డనువుగఁ గాంచె లంక నయ ♦ నాంబుజ యగ్గముతో వెలంగుతో.

—: రాముడు లంకానగర సౌందర్యంబు లక్ష్మణునకుఁ దెలుపుట :—

మ॥ అనుజన్మా! గమనించితే మన యయో ♦ ధ్యం బోలు సౌందర్య ప
ట్టనముల్ వర్ణనసేయుచో సుకవి కూ ♦ టంబుల్ నురేంద్రస్థలిన్
గొనుచున్నా రుపమాన వస్తువుగ నొ ♦ క్కొండేని లంకాపురిన్
గొనమిం జూడఁగ గొఱ్ఱదాఁటె యని వా ♦ క్రువ్వందగున్ లక్ష్మణా!

సీ॥ దోసంబులేక వి♦ద్యోతించు నపరంజి, మయమైన స్థలముల♦మణి గణములు
ఖచియింపఁ బడి రవి♦కాంతులు సిగ్గిల, దీప్తిమయంబుగఁ♦దేజరిల్లి
వ్రాయ నలవి కాని♦వైఖరి నొప్పారి, మిన్నంటుచుండు న♦మేడలందు
కల శిల్ప మొకయింత♦కనులపండువుగారఁగ, గాంతమన్నను వీలు♦గాకయుండె

తే॥ సధిక రత్న దీప్తులు నింగి♦సంటుచుండ, ధ్వజ పటాంచితమగు లంక♦పవననూనుఁ
డుంచు నిప్పుచే నిప్పుడు♦మించి మండు, చున్న తీరున దోచుచు♦నుండఁ గంటె.

చ॥ మొగుళ్ళు గ్రమ్మి యున్నతిని ♦ మూసిన పచ్చలమేడలఁ ధగ
 ధగమను కాంతు లెల్లెడ ను ♦ దంచితలీలలఁ బర్వమంచి వెం
 డి గదులు హంసలట్లు పుర ♦ డింపఁగఁ బచ్చని యాకుజొంపముల్
 నెగడి సరస్సునం దలరి ♦ నిండిన తమ్ములబోలుఁ జూడుమా! ౭౦౮

మ॥ అనలజ్వాలలవంటి తేజములతో ♦ సంగారు మాణిక్యముల్
 మునుఁగం జెక్కిన కంబముల్ గల గృహంబుల్ కాంతులఁ జిమ్మఁగా
 ఘన సంఘంబులు మింటఁబోవునవి లం ♦ కాపట్టనం బన్న కొ
 ల్లిని గ్రాగించిన యెఱ్ఱనౌ నినుప ప ♦ శ్లెంబుల్ బలెఁ దోచెడిది.

తే॥ కరులు కాళ్లతోఁ ద్రవ్వినకనకరజము, పైనిఁ జల్లికొనుటచేతవన్నెమీఱి
 స్వర్ణగిరులవైఖరి మెల్లఁజనుచున్న, వింతతీరులఁ గాంచితే ♦ విగతచరిత!

ఉ॥ అందపుఁ బైఁడికాడ లల ♦ రారెడు చామరలందునుండి పు
 ట్టొందిన గాలిచే గదలు ♦ సన్నమిత ధ్వజముల్ వియత్తలం
 బందు చదించు వారిదము ♦ లందలి మైల తొలంగఁ జేయుచుఁ
 బొందిక సంచపిండువలె ♦ బొల్పెడి వింతలఁ గాంతె తమ్ముడా! ౭౧౦

ఉ॥ ఈనగరంబు నూలిడిన ♦ యేవున శ్రేణులుగాఁగ నొప్పు మే
 లైన కడాని చిత్రముల ♦ సందము చిందెడు సౌధపాళియఁ
 మానగు తారహారమున ♦ నాయకరత్నముగా దశానన
 స్థానమెలర్ప నభివతి ♦ చాల్చిన హారముగా వెలింగెడిది. ౭౧౨

తే॥ మించి గృహ రత్న కాంతులుఁమీఁదఁబడఁగ, వీధులందేగు గుఱ్ఱముఁల్వీంతరంగు
 లీన నై జవర్ణము జాతిఁయెఱుంగరాక, యింద్రధనువులకై వడిఁనెనఁగుఁగంటె.

తే॥ చెఱకు విలుకాని సైతముఁచిక్కువెట్టు, పటికజ్జాల మేడలు వేఱుఁవర్ణముపడ
 నెఱుంగనగుచుఁదక్కిన యప్పుఁడెఱుంగరాక, నీటిచేఁగట్టఁబడిన సందియము దోచు.

తే॥ పండువెన్నెలఁ బోలిననిండుకాంతు, లొలయుచున్న ముత్యాల పరిధిభుల నడుమఁ
 జెక్కిఁబడినట్టి పచ్చలుఁక్షీరవార్ధి, పైని శయనించు వెన్నునిఁమీఁదబోలు.

తే॥ వీరసింహమా! తారకవిఠలిఁ దాఁకు, మేడలం దొక్కవేలుపుఁమెఱుంగుఁబోడి
 గాసెనం దీయ ముకురంబుఁగాననయ్యె, రాహు వెరగొని వీడినరాజుకరణ.

తే॥ ధ్వజములొప్పారుమలల చందమునదోచు, సౌధములలోనిమాణిక్యఁదీధితులను
 మాచివిపుఱులె యని భుజింపంగఁ గోరి, పొడవు మేడల జాఁచెడునుష్ఠములనుగాంతె

తే॥ కైశ్యవాననకై కంబుకంఠు లిడిన, అగురు ధూపమెల్లెడఁ గ్రమ్మియొగయుకతన
 దంతిచర్మధారిని పోలితనరుచున్న, పగడపు నేర్పడలం గంటె! పావనగుణ!

తే॥ విశ్వకర్మ నిర్మితములై వివిధగతులఁ జెలఁగి లోభులౌ రక్కసుల్ చేర్చియుంచు
 పాపపుం బొక్కనంబులఁపగిదినున్న, నీలరత్న సౌధంబులనెఱిసి గంటె! ౭౧౪

తే॥ హరిణ నిభ భీత దృష్టులయందము చెడి, పతి వియోగముచే జాలఁబరితపించి
మొగులుగను నెమిభులకూటఁములనుపోలె, దేవనతులుమనలఁగాంచుఁతీరుగాంతె?

తే॥ సురలు సురకాంతలును మనఁచొప్పుగాంచి, మంచదినములు వచ్చినఁవంచునెంచి

గొప్ప లంకాపురంబునుఁకూల్చి పాడు, చేసి పాతెడి క్రియనున్నఁచెన్నుగంటె?

చ॥ తెలివిన తీరు వెండియును ఁ తెల్పకయుండెడు తీరు దోఁపఁగాఁ

బలు తెగలక దశాసనుని ఁ పట్టణపు న్నైతి నిట్లు తమ్ముతోఁ

బలుకుచు నుండునంత దశ ఁ వక్రుడు రాముని సైన్యసంఘముక

దలకొని చూడఁగోరి చనఁ ఁ దత్పుర గోపుర శీర్షభూమికిక. ౭౨౨

—: ౧౦ వానరసైన్య దర్శన పటలము :— (౩౫)

సీ॥ సీతయందలియానఁచేఁ బచ్చవిల్కాని, శరము లుచ్చిన బాహుఁలిరువదియును

శిరములు పది గొప్పఁశిఖరము లలరారు, పెనుపర్వతంబు నొప్పిదముతోఁప

వలపుచేఁ గృశియించుఁబాహువు లాలంపుఁ, దలఁపు మాత్రన నుబ్బిఁబలుపుమీఱ

దశముఖుఁ డుత్తరఁద్వార గోపురముపై, నధిక వైభవమునఁసలరి యపుడు

తే॥ కలశములె శిఖరంబులుఁగాఁగ గోపు, రంబె మేరువుగాఁ బన్నిఁదంబు నేయు

ననిలు గెల్వఁగ శిఖరంబుఁనదిమిపట్టి, నిలుచు పాఁపరాయని మదిఁదలఁపఁజేసె.

సీ॥ దశదిశలను వానిఁదాపుల నీడల, మ్రొంగు ఛత్రము తలఁమీఁదఁగ్రాలఁ

జామర వాయు విఁస్రస్తోత్తరీయంబు, కొండకాల్వవలె నఁక్కునను వ్రేల

రంభాదినతులు ధఁరాజాత కెక్కు డం, దము గలిగించుచుఁదాసిరాఁగ

బాల్కడలి జనించుఁపదునాల్గువేల కా, మిను లింపుగాఁ బాడుఁకొనుచురాఁగ

తే॥ బాలచంద్రు లిర్వండ్రికఁపగ్గతగుహ, లందునుండి వెల్వడులీలఁసలరు దంష్ఠి

కల వెలుంగు నగలకాంతిఁగలిసియెలయ, రావణుం డొప్పె నీలాద్రిఁరాజుపోలె.

శే॥ కుండఁములు దాల్చిన యొకఁకొండనుండి, శబ్దమే లేక వర్షంబుఁజాఱుతీరు

ననుకరించు వీనులయందుఁసల్ల కలువ, లోలకములు మిక్కిలి కాంతుఁలొలయవ్రేల

ఆ॥ సీత సీత యనుచుఁజిత్తంబు తపియించు, చుండుకతనఁ జాలఁనునులు క్రుంగ

సామవేద సుధనుఁచల్లుచు వీణతో, నారదముని పాడఁనాఁజెనుగను ౭౨౩

ఆ॥ క్రూర చాప ఖడ్గఁధారులు హరుకంటె, సలపు బలము కలుగుఁసమరవర్ష

లంగరక్షకులుగఁనధికంబుగాఁ ద్రావి, మైకమెక్కు కనులఁమలసిరాఁగ

తే॥ జగములం ద్రవ్వీ యెత్తంగఁజాలువారు, నగరి లంకయుఁ బుట్టినఁనాఁటినుండి

మేరు పొందినవారు నిఁగిర్భీతులు నగు, యక్షవరులు కై వారంబుఁలలరఁజేయ.

క॥ భూచరులు గగనచారులు, నై చెలఁగుచు దుందుభి మురఁజాదికమాల ని

ర్యోచనముగ మొరయించుచు, నేచు కడలి యులివు చెడె నఁనేకులు రాఁగక.

తే॥ వినము భీతిల్లు నట్టి చూపెనగుచున్న, నాగ కన్యకా మణులునునానయొండ
నరసురాంగనల్ పంచమఁస్వరమునందు, పరభృతంబుల కై వడిఁ బాడుచుండ.

తే॥ మేఘ గంభీరరవములఁమించువారు, నిడుపు టంగీలు కలవారుఁనిర్వరేంద్ర
భీకరులు వేతహస్తులువెనుకముందు, హెచ్చరికతోడ దూరానఁనేగుచుండ.

తే॥ కంఠ గంభీరరవము సఁకుంతిత భుజ, గిరుల వాసించు చందనాఁకీర్ణ మోద
వాయువుల మోచిగొని గంధఁవహుఁడు దారి, మించి తన రాక మున్నెఱిఁగించుచుండ

తే॥ అగ్ని నేత్రులు చంచలులధికబలులు, సూక్ష్మబుద్ధులు వినతిమైచొప్పు దెలుపఁ
దోరణ ద్వార శిఖరమంఁదారనిలిచి, వేదవేద్యుని దానవఁవిభుఁడు కాంచె. 233

తే॥ బొడుగఱచిన రావణుఁనక్షులందు, నుండి మిడుఁగుఱుల్ చిటపటఁమండిరాలె
బెను విరావంబు దిక్కులఁవినఁగవచ్చె, మనసు మాఁడ నెడమకేలుఁగనులునదరె.

తే॥ ఇల్లు పెక్కు దుశ్శకునంబులెనగుచుండ, రామభూవిభుఁ గాంచిన రాఁవణుండు
దుర్నిరీక్ష్యుడౌ సూర్యసౌదుర్పు రావలు, పోల్కి నుడుకుదనంబుతోఁబొందెగినుక.

తే॥ పరవియున్నట్టి యీకపివరులయందు, రాముఁడితఁడని తన శరీరంబెఱెలిపె
దక్కువారల నెఱిగింపుఁత్పరితగతిని, యనిన విభునకు సారణుఁడనియె నిట్లు.

తే॥ ఇతఁడు లంకాధిపుని చెల్లెలీమెయనుచు, విన్నయంతనే తనకేలఁనున్న కత్తి
చేత దర్శితుడై ముక్కుఁచెవులుగోసి, లజ్జ నీకుఁ గల్గించినఁలక్ష్యణుండు. 232

తే॥ ధర్మగతి తక్కుఁ దక్కినఁతానములకుఁ, గనుల బోనీయకుండెడుఁకర్మగుండు
కడలికొక చక్రవాళంబుఁకరణినుండు, దపసుల కసాధ్యమా నిద్రఁదటిమినాఁడు.

తే॥ లక్ష్మణునికేలు తనదు కేలంధరించి, యున్న ఘనభుజుఁ డండంబులదరునట్లు
వాలితో ననిచేసినఁవలఁతికాఁడు, కీశ కుల వరేణ్యుండు సుగ్రీవుఁ డధిప !

సీ॥ వానివ్రక్కనె యున్నఁవానితండ్రియె వేలు, పులు కోరఁ గలశాబ్దఁజలికినతఁడు
ఆ నడచెడువాఁడెయర్కుని చెంగట, నెగయుచు విదైలఁనేర్చినతఁడు
ఇలను కోఱలతోడఁనెత్తిన వెన్నుని, సాటివాఁ డంబుధిఁదాఁటినాఁడు
అతనిచేతలు నీవుఁనరసినవే కదా, అట నిలుచున్న వాఁడగ్నిసుతుఁడు

తే॥ దండపాశ శూలంబులుఁతనరకున్న, భయదమైన యొడలి రంగుఁపరఁగకున్నఁ
గార్యముగబట్టిశత్రువఁగ్గంబులితని, జముఁడెయనిపల్కుచుండ్రురాఁక్షునకులేంద్ర !

ఉ॥ వేరుగ నిల్చినాతఁ డతివిశ్రుత కీర్తి నలుండు వార్ధి తేఁ
డూరక గర్వ మొంది తన ఁ కొప్పుగఁద్రోవ యొసంగఁడంచు నీ
తారమణుండు పొందిన క్రు ఁ ధా బడబాసల మాటుమున్నె యీ
వారిధి బంధనంబు గరు ఁ వంబుగఁ జేసెను రాక్షసేశ్వరా ! 234

చ॥ అరయఁ ద్రికాలవేది యనుఁరామరు లంబుధిఁ ద్రచ్చువేళద

గ్గఱఁ దగ నుండి నాతఁడు జంగంబులఁ గొల్చిన నాఁడు విష్ణువుఁ
గురుతర భక్తితోడ వల * గొన్న మహాత్ముఁడు వృద్ధుఁడయ్యు ని
ధరణి సముప్త మైత్తఁగల * దట్టఁడు భల్లకరా జితండగున్. ౭౮౨

తే॥ నీలశైలంబు ప్రక్కనఁనిల్చు రెండు, పైఁడికొండలవలె నీలుఁప్రక్కనిలిచి

రామలక్ష్మణులం బలెఁరాజులు కవు, లమర వైద్య వృత్తులు వారఁలమరనాథ!

నీ॥ ఆదూరమునఁ గానఁగనువాఁడు కుముదుండు, కుముదాక్షుండట నిల్చుకొన్న వాఁడు
గవయుఁ డీతండగుఁగవయాక్షుఁ డాతఁడు, బ్రహ్మరుద్రులఁబోలుఁబంటుఁగన్న
సజ్జనహితుఁడు కీ॥సరియగు నాతఁడు, సరసింహు బోలినఁమురభుండతఁడు
పెక్కుకొండలఁ బేర్చిపెట్టి యెత్తఁగఁజాలు, శరభుఁ డీతఁ డీతఁడుశతబలియగు

తే॥ మూఁడుకన్నలు లేని త్రిపురదహనుఁడు, పనసుఁ డనువాఁడు దురమనుపబ్బమెల్ల
జరుపఁ బూనినవాఁడు ఋషభుఁడు వాని, యెదుటివాఁడు సుపేణుండుఁహితగుణుండు.

నీ॥ కపిరాజు డాపలఁగలభంబు కైవడి, నొప్పినవాఁడు మహాధృతుండు

కొండల నొకచోటఁగూర్చి భూమధ్యంబు, గ్రుంగింపఁ జేసినఁగురు బలుండు

దధి ముఖుఁ డనువాఁడుతత్సన్నిధిని గానఁ, బదువాఁడు శంఖుండుప్రథితయశుఁడు
కడలి మీలను లెక్కఁయిడవచ్చు వారిధి, యిసుకను లెక్కించియెఱుంగవచ్చు

తే॥ చుక్కగమివైన లెక్కించిఁచూడవచ్చు, వానరుల లెక్కయిడ నేరివలనఁగాదు
దనుజ చంద్రమ! మేము గాంచిని తెఱంగు, విన్నవించితి మన దైత్యభిభుండు కినిసి.

ఉ॥ చేలఁ జరించుచున్ వికృతఁచేష్టలఁ జేయుచు నుండు కోఁతులన్

బోల నుతించుచుంటి వదిపోలునె? జంకలు కోటి గూడి బ

ద్ధాలన శీర్ణ వార్ధక మృ * గాధివుఁ దాఁకి జయింపనేర్పునే?

యేల వృథా వచింప? ననియెల్లిద మాడుచు నవ్వె ఘక్కునన్. ౭౮౩

౧౧. మకుటభంగ పటలము. (౫౨)

తే॥ రావణుండట్టులుండ శ్రీరాముఁ డిచట, రావణాసుజఁ గాంచి పురంబునుండి
మనలఁజూచువేడుక ద్వారమునకు వచ్చి, నట్టివారి గుణాదులఁసరయఁ డెలుపు.

చ॥ అనుడు విభీషణుండు ధరఁజాధివుఁ గాంచి వచింపు బంధు లౌ

ఘను లను నాఱు నూడ్చి సరఁకంబున నాటఁగ స్వీయవంశమున్

గొనకొని మిక్కిలిన్ బురదఁగుంటగఁ జేసిన నీచకర్మ పా

పన కులకాంతలన్ జెఱునువైనైచిన రావణుఁ డాతఁడే చుమీ. ౭౮౪

చ॥ అనుచు మఱొక్కనింగుఱిచియాడ దొరంగొను మున్నె భాస్కరుం

గనిసిన పండటంచుఁ దినుకొంతును దాఁటిన వాయునూను మా

డ్కిని కపిరాజు కన్నుల తొ డింబడి దూరకగ విస్ఫులింగముల్
మునుకొని దాఁటె రావణునిఁమూర్ధము లంఘులఁ దన్ను కోర్కెమై
తే॥ కోఁతి తేఁడు సువేలాదిఁకొమ్మవీడి, రావణుండున్న పెనుగోవుఁరంబుమీఁద
దాని బలమడంగగ దూఁకెఁదరణి యుదయ, గిరి విడిచి య స్తగిరి జేరుఁకరణిదోఁప.

చ॥ అరయగఁ బల్లమందు వడుఁనంబువులంబలె ధాత్రుఁగూలి కుం
దొరయు త్రికూటముం జలన డ మొందగ దూఁకిన మూర్వసూతి ముఁ
ధరణిజ దుఃఖమొందఁ గని డ దానవువైఁ దన డెందమట్లు పె
న్నరవడి దూఁకినట్టి విహఁగోత్తము పోలిక నొప్పె నత్తఱి. ౭౫౦

ఉ॥ నీరదగాత్రు తామరసఁనేత్రు ఝషధ్వజజైత్రు రాముఁ జె
న్నారఁగఁజూడ గొప్పవగుఁనక్షులు గల్గుటకుఁ మనంబులఁ
మీఱిన యుబ్బుగొన్న దివిఁమెల్లలు పిడ్గు పడంగఁ బాటు మా
యూరములట్లు దిక్కునకుఁనొక్కరుగాఁ బరువెత్తి రోటమై. ౭౫౧

తే॥ ఇన కుమారుండు రావణుఁ నెదుటనల్ల, మలయెదుటఁ దెల్లమల యొందుఁనిలుచునట్లు
దిగఁగ హలాహలము లేవఁదిగులుగొనక, నిలుచు హరుచందమున నిల్చినిర్జ్వరారి
తే॥ వచ్చుకార్యమేమని కపివర్యు నడుగ, మాటుపలుక కాతఁడు దశఁమస్తు నొడలు
పదరఁ దన బలిష్ఠంబగుఁ బాహువతని, తొమ్మునఁ దిగఁడునట్లుఁక్రమ్మునంత.

తే॥ వృక్షసాంద్రమహారణ్యవిధముగాఁగఁ, బెరిగియున్న బాహులతోడఁబిడుగుపోల్కి
దెసలు ప్రతిరావములతోడఁదిమ్ముపుట్టఁ, గినుక వై త్తుఁడు పొడిచె సుగ్రీవునరము
క॥ కొట్టినచోటున నెత్తురు, పుట్టఁగఁ గపిరాజు కోవఁపూర్ణనయనుఁడై

కిట్టి పదితలల మోముల, గట్టిగఁదాఁచెను కడిందిఁకాలఁ గేల. ౭౫౨

తే॥ తన్నినట్టి సుగ్రీవుపాదములు రెండుఁ, బట్టికొని త్తణమున దృఢఁబలము చూపి
మదగజమును హర్యక్షంబుఁమాడ్కి నసుర, విభుఁడు గోడకఁ జేరిచివినరి తాఁచె.

తే॥ తాఁప భానుజుఁ డొడికానఁదప్పికొనుచు, గొట్టినట్టి రావణుమేనుఁక్రంగునట్లు
నేలకుండ్లోచి కందరఁబోలు నోటఁ, గ్రక్క బొడిచి నెత్తురువట్టికడఁకఁద్రావె.

ఉ॥ కాటుకకొండవంటి ఘన డ కాయము గల్గిన రావణుండు చొ
క్కాటపు నెత్తుద్రావు ఘన డ కర్చుని దేహముఁ బాఁపతేఁడు మేర
హటకజైలమూనిన నయంబునఁ బట్టి బలంబుతోడ ది
క్కుట నగంబువై నుదుకు డ కోపునఁ ద్రిప్పె మిడుంగుఱుల్ వడఁ.

చ॥ త్రిపురములఁ దహించుతఱి డ కేగిన రుద్రునిమ్మాది పొంగి య
క్కపికులకాంతుఁ డట్లు తనఁకాయముఁ ద్రిప్పిన వాని తొమ్మునఁ
దపుకున వాఁడిగోళ్లు దిగ డ దాయగ గ్రుద్ది దశాస్యు మధ్యముఁ
ద్రవగనినఁ బట్టి త్రిప్పి వడిఁదాఁచె గడంక నగడ్రలో బడఁ. ౭౫౩

- ఉ॥ రావణుడుం బదంపడి తి ♦ రంబుగ నచ్చటి కెక్కివచ్చి సు
గ్రీవునిపట్టి త్రోచి దరి ♦ కిం జనుడెమ్మని పంతమాడ నా
త్రోవనె యాతఁడెక్కె వడి ♦ దోర్బలు లిర్వురు బీటునోక యొ
క్కేనడిఁ బోరిపోరి పడి ♦ యీగిరి యొక్క యగ డ్దలోనికి. ౭౬౧
- ౯॥ ఇరువురు కుడయెడములుగాఁ, దిరుగుచు డాయుచును డాయఁదిగుచుచుదొలఁగం
జరుగుచు నడఁగుచు లేచుచు, బారిపోరి శ్రమదీర్చుకొనుచుఁబోరిరి కడివి. ౯౬౨
- క॥ అగడిత యను పెనుకడలిక, సాగనుగఁ జలుకంగ నొక్కఁనుడి యేర్పడఁగా
నగచరపతి వాలిక్రియక, దగఁ గవ్వపుఁగొండపగిదిదనుజుండొప్పె. ౯౬౩
- తే॥ చెఱకుగానుగనుండి పాల్వొరఁగురీతి, గాయములనుండి రక్తంబుఁకాటుచుండ
వార లెగసిరి పక్షులఁవలెనె మింటఁ, బురజనంబులు భీతిల్లిపరువులెత్త. ౯౬౪
- తే॥ గగనమందు పోరాడెడుఁకపివరుండు, కట్టియొడలున్న రాక్షసఁకాంతు పెక్కు
బాహువులచేత నదుమంగఁబడుచుఁ బరిధి, చుట్టియున్నట్టి సదుమింటిఁసూర్యుబోలె
తే॥మింటఁగోపంబుతోఁ బోరుఁమిహిరసుతుని, మైకళుకు దన భుజములఁమఱుఁగుపుచ్చు
పంక్తికంఠుడొప్పెనుదినఁప్రభునికాంతి, మఱుఁగుపడఁజేయుదొంతులఁమబ్బుమాడ్కి. ౯౬౫
- క॥ సూపురములు మ్రోయఁ జెలులు, కాపురములు వీడిపాఱఁగలత వడుచు లం
కాపురము చెడఁగ దాఁటెం, గోపురమడఁగ న్నల్పనింహుఁకోపునఁ గపియు. ౯౬౬
- తే॥ మెఱువనడి దంతములు గలఁమేఘమొక్కఁ, డనదృశంబగు పిడుగు వెఁన్నాడుతీరు
తోఁప మ్రుంగివై చెదననిఁదుడుకుతోడ, పచ్చి రావణు డాతనిఁబట్టికొనియె. ౯౬౭
- సీ॥ దాసిన రావణుఁడ్రోసి నేలకు రాచి, సుగ్రీవుఁ డార్వసఁసుర విభండు
యంత్రంబుక్రియ లేచిఁయాతనినెత్తి య, వ్యలికి దివ్యగబాఱునై ప సతఁడ
చెండువలెనె లేచిఁచెలఁగ నాపోరున, ధరణి బీటలువాఱెఁదరులు విఱిగె
గోడలు ప్రేలెనుఁగొండలు చలియించె, బ్రాకార మెల్లడఁబగిలి చెడియె
తే॥ గాలిపడగలవలె మింటఁగ్రాలుచుండు, వారి దేహస్థితులు దాసెఁవదలె గలిసె
నెడసె వినరిరి పొడిచి రంఁచెఱుగ లేక, రక్కసులు నోటగొనిరి దుఁరంబుసేయ. ౯౬౮

—: శ్రీ రాముని చింత :—

- తే॥ ఇట్లు వారికి సంగ్రామఁమెనఁగుచుండ, సీల సీరద వర్ణంబుఁసీతిమేర
ప్రాణమిత్రుడొ సుగ్రీవుఁరాక గనక, తలఁపులెల్లను కలఁగఁజంఁతను భజించి.
మత్త॥ ఈవు లేక యసూత్కరంబు వ ♦ హించి యేనోక కార్యముక
దావుకో జరుపంగ నేర్తునె? తత్త్వవిత్తమ! మిత్రమా!
దేవతాళికిఁ గూర్చినాడవు ♦ తీవ్రదుఃఖము నీదు కో
పావిలంబగు డెదమిట్లు జ ♦ యంబు దైత్యుల కిచ్చెఁగా! ౯౬౯

- మత్త॥ మాయలాని నిశాచరేంద్రుని ♦ మాయఁజిక్కితి తప్పిరా
నేయుపాయములేదొకో? యిట ♦ కీవు రామిని క్రూర డై
తేయపాళి జయించియుం గల ♦ దే సుఖంబు? వియోగిన్
మాయుచుండఁగఁ బ్రాణమిచ్చిన ♦ మానసీయ! సుహృద్వరా! 22౨
- ఉ॥ కోరిక యొక్కటైన మఱి ♦ కూడిన దొక్కటియయ్యె నక్కటా!
ధారణికిఁ భరంబుగ వృ ♦ థా బ్రదుకన్ మది నిచ్చగింప దే
వారియు నికోపధింపఁ గడు ♦ నాఁడి చేరఁగ నన్నుగూడ నీ
ఘోర రణంబునందు తెగఁ ♦ గూల్చినవాడవు నీవ కావొకో? 223
- ఉ॥ నేఁడిటులీవు బ్రుంగ నిట ♦ నిల్చి సురారులఁగూల్చి ప్రాణముల్
వీడుదునేని యాపదల ♦ వేశలఁ దోడయినట్టి మిత్రుఁ గా
చాడఁగలేకపోయెనని ♦ పామరలోకము నిండనేయదే?
నీడనుపోలె నన్ను విడ ♦ నేరని చెల్వుడ! యట్లునర్తువే! 22౪
- ఉ॥ ప్రాణముపోవునట్టి పని ♦ వట్టితి నాపయినున్నప్రేమచే
ద్రాణ యొసంగి జీవములఁ ♦ దార్చి సుఖంబులఁ గూర్చి నాకు సం
ప్రీణనముం బొనర్చిన య ♦ మేయ గుణాకర! పైన్యమెల్ల వి
న్నాణముగాఁగఁ గ్రమ్మఱిన ♦ నామది నంగద పాయనేర్చునే? 22౫
- మ॥ అని శ్రీరాముఁడు దుఃఖమొంద నట వీ ♦ రాగ్రేసరుల్ గెల్పు ని
ల్పును లేకుండఁగఁ బోరుచుండ నిక మే ♦ లుంఘార్చుఁ జావైన సం
చును లంకేశ్వరుఁడంచ శీర్షకములన్ ♦ శోభిల్లు రత్నంబులన్
దినరాట్టుత్తరుఁ డూడఁదీసికొని ప్రీ ♦ తింజేరె సీతాపతిన్ 22౬
- ఉ॥ చింతఁ దపించుచున్న రఘు ♦ శేఖరు పాదసరోజ రేణు వ
త్యంతము శీర్ష మంటఁగ న ♦ మర్షణసేసెను తన్మణీగణం
బంతట నెల్ల వారలకుఁ ♦ బ్రాణము లవ్వల వచ్చినట్లు పె
సంతసమబ్బె నుబ్బె మది ♦ చక్షుల బాష్పముగ్రమ్మె నిమ్ముగన్. 22౭
- ఉ॥ ఎమ్మలదాఁకఁ జీలిన క ♦ పీండ్రుని గాయములందు వచ్చు ర
క్తమ్మును రాక్షసేశ్వరుని ♦ తాఁకిన హైన్యమువోవ రాఘవుం
డిమ్ముగఁ గాఁగిలించి నయ ♦ నేంద్రియముల్ వెడలించు బాష్పపూ
రమ్మునఁ దానమార్చి యను ♦ రాగముతో వచియించె నివ్విధిన్. 22౮
- తే॥ సన్ను నీ వెడఁబాయట ♦ నామనంబు, భేదన మొనర్చుటేకదా! ప్రేమపూర్ణ!
ఒడలు న్తంభించె మది చేష్టలుడిగ జీవ, ములును తల్లడిల్లెను దిగులలమిగొనియె.
- మ॥ కరుణాహీనుఁడు రావణుండు నిను వీఁ ♦ కం జంపి యున్నేని త
ద్గురుదోషంబుఁ దలంచి క్రూర శర సం ♦ దోహంబుచే మూలము

ట్టజ రక్షోన్వయమెల్లఁ గూల్చినను నా ♦ ప్రాణంబులం గాచికో
ధర జీవించునయేని యోడుటయె గా ♦ దా ? మిత్రవాంఛాశయా !

మ॥ ఒకచిత్తంబున నెంతఁమేని యశముఁ ♦ యోగ్యత్వముం బ్రాయ యో
ర్మికి సత్త్వంబు నొసంగునట్టివికదా ♦ మేలంబు గారంబు నీ
వకటా ! యెంచ కిహంబు మోక్షమును మా ♦ యంజేసెదే ? యూరణీ
యొకటింగోరి మఱొండు చేసితివి నీ ♦ కొప్పుననే యీవిధుల్ ? ౨౦౧

శా॥ సంతాపస్థితిగొల్పి యింతదనుకఁ ♦ జాలంబునే నేయుచో
వంతం గుండెడు నీతచే ధరణిచేఁ ♦ బ్రాణంబుచే నాకిటఁ
నుంతై నక సుఖమబ్బునే ? యనువులకఁ ♦ స్రుక్కింప లోకంబు వి
శ్రాంతిం గోరక నన్న వెన్నొనును కా ♦ ర్యంబిట్టులుం గూడునే ?

తే॥ పిల్లతనవుఁజేష్టల నింక ♦ వీడు మనుచు, మందలింప రామునికడఁమందటిల్లి
శిరము వంచిన సింగంబుకరణినుండి, యిట్టు లనియెను సుగ్రీవుఁడీలగొనుచు.

శా॥ కాటంజేసిన గృధ్రరాజుపనియుం ♦ గావింపలేనైతి నా
నాటం జేసిన బోయరాజుపనియుఁ ♦ గావింపలేనైతి నీ
నాటం జానకి యొందుచున్నచెఱయుఁ ♦ దప్పింపలేనైతి ని
వ్వీటఁ రావణశీర్షముల్ పదియు న ♦ ర్పింపంగలేకుంటిగా. ౨౦౨

మ॥ బలియుండైన విరోధి ప్రాణములతో ♦ భాసిల్లుచున్నాఁడు కీ
శులకుం బోలిన చేష్టఁజూపి తుద కి ♦ చోచ్చగ్రుంగి నీకీర్తికిం
గలునుం గొల్పితి నావిరోధి ననిలో ♦ ఖండించి రాజ్యంబు నా
కొలయంగూర్చిన మీకె మీపగఱ నే ♦ నొప్పించితిఁ లేకినై. ౨౦౩

తే॥ దిక్కకుల దంతములకంటెఁదక్కువయ్యె, నాభుజంబులు నీదుశాఁణములకంటె
ముందుగానేగి ముష్కరుఁముగియఁజేయు, వాంఛనేగి వృద్ధుండనై వచ్చినాడ.

తే॥ శాస్త్రబలుండగు నీదూతఁచనియొనర్చు, సమరమున నస్త్రబలమునుశస్త్రబలము
బాహుబలము శస్త్రులు చూపఁవాలుబలము, చూపె నాకాలిబలమిటఁజూపినాడ.

తే॥ అనుచు వినతశిరస్కుండై యర్కవంశ్య, సన్నిధిని రవినుతుఁడున్నఁసమయ మరసి
అతనిఁగని రాముఁ డెఱుంగంగఁసమర నేత, యగు విభీషణుఁ డిట్లు పల్కాడఁ దొడఁగె.

చ॥ పెకలిచి తెచ్చు రత్నములుఁబెట్టిదుండొ దివిజేంద్రుడైరి మ
స్తక మకుటాగ్ర సస్యణి కఁదంబము కావున వానికంటె ను
త్సుకతనుకూర్చు వస్తు విఠఁజొప్పడునే దనుజేంద్రుకీర్తి పా
దు కలఁగఁజేసినాడవు నుడుష్కరమియ్యది యెట్టివారికిఁ ౨౦౪

చ॥ నలఁచి భుజంగమేంద్రుని ఫణామణు లూడఁగఁదీయవచ్చుగా
కలఘు ధనుకశాచణు ద ♦ శాసను మస్తక రత్న రాజముల్

బలిమిఁ బెక్కిన తెచ్చిన చలంబు మగంటిమి రుద్రమూర్తికే
నలవడునేమి? కీర్తికరఁమైనది యింతకు మించి కల్గునే? ౭౯౦

చ॥ హరుని శిరంబునం దమరుఁనంబుజునైనఁ బెక్కినవచ్చు శ్రీ
హరియురమందు కౌస్తుభము ధి నైనను బల్కి గొనంగవచ్చు నా
కరణి పనుల్ మగంటిమివి ధి గావు డశాన్యు కిరీట రత్నముల్
పరువడి తీయుటన్న సులభంబగుకార్యముకాదు మిత్రమా! ౭౯౧

చ॥ మెఱువులఁబోలు కాంతులను ధి మించిన యంగద బాహువీర! సం
బరమునఁ జంద్రహాసము ను ధి మాపటనుండి గడించినట్టి ని
ర్జర రిపు మస్త్ర రత్నములు ధి రాముఁడు నిల్పు జయేదిరా పదాం
బురుహ మలంకరించుటకుఁ ధి బూనికఁ దెచ్చిన యెదియల్ చుమీ!

చ॥ అనుడు దినేశవంశ్యుడను ధి సయ్య జయేదిర చంచలాత్మ యొ
క్కనువుగ గెల్వముగ శుభము ధి లందవు మేలును కీడువచ్చు గా
వున నిటు సాహసించి యటఁ ధి బోవలదంటిని నీవు చేయు ని
ప్పుని సులభంబె భూమిఁ గొన ధి పంట ధరించిన పోత్రికేనియుగ?

మ॥ జయశీలుండగు దైత్యరాజ మకుటా ధి చ్చ స్ఫార రత్నవళుల్
భయముగ వీడి పెక్కల్పఁ బుట్టెడని నెగ ధి బాధించునో యంచు సం
శయఁడై యయ్యెడ డాగువానివలె భా ధి స్వంతుండు క్రుంకెక విని
ర్దయులౌ వారికి జంకకుండు రెవరి ధి ధాత్రిక జగత్సేవకుల్? ౭౯౪

తే॥ రాత్రిగాఁగ రావణ శిరోఽరత్న చయము, దీపములవలె మిక్కిలిఁ తేజవిల్లి
నగచరేంద్రుని విజయంబుఁబొగడి యులరి, రామచంద్రుండు శనశిలిఁరంబు చేరె.

ఉ॥ ఎన్నఁడు నిట్టి భంగములు ధి నించుక యొందని రావణుండు తే
బన్నగ నిర్జరావళి నె ధి పంబిడి కాంచెనో యంచు సిగ్గుతో
సన్నులచూపులెల్ల మగఁలన్నల చూపులె యాచునుండఁ ద
త్సన్నయశంబుమాడ్కి దిగె ధి భారణికి న్నడపీన్లు కైవడిక. ౭౯౬

౧౨. వ్యూహ నిర్మాణ పటలము. (౨౮)

క॥ మాన నిహత మర్కుండగు, దానవ విభు మౌము ముడుంగుఁ ధి దామరవలె గా
మానగు సౌధమునకుఁ జని, పానాదికములను వీడి ధి పడకకుఁ జేరె. ౭౯౭

నీ॥ వాఁడి కోఱలచేత ధి వీడు మణులచేత, నిట్టూర్పు పెనునోళ్ల నియతచేత
తలల విరిచేతఁదామోదరుని వీడి, పాలకడలినుండుఁపామువోలె
నుండ జననికంటెఁమెండుగ నలవాటు, పడిన వారలనై నభ్రమలుపుచ్చు
శార్దూలుడను వేగుఁనరగున నటకురా, ద్వారపాలకుఁడు దైత్య విభుఁజేరి

- తే॥ వైరులను డాసి వారలఁపనులెఱింగి, రమ్మనిన గూఢచారి ద్వాఁరంబుచేరె
సెలవె? యనఁ దల పంకించి ♦ చేతిపైఁగ, సేయఁ గంచుకి వానినిఁచేరఁబిలిచె.
- తే॥ ఎఱిగినట్టివృత్తమువచిఁయింపుమనఁగఁ, బ్రభునిమోముజాడనుతాపఁపడుటదెలిసి
జంకుచును వేగుమెల్లఁ దాఁజిన్న మొదలు, గాంచినది పద్ధతిగఁ జెప్పఁగాఁదొడంగె.
- తే॥ పదియునేడు వెల్పులతోడఁబవననుతుఁడు, మొనసి పడమటివాకిలిఁముట్టఁజనియె
బదియునేడు వెల్లువలతోఁబల్లవగరాజు, నుంచుకొనియె రాముఁడుతనఁయొద్దనధిప!
- తే॥ పదియునేడు రాణువలతోఁవాలికొడుకు, దక్షిణంపుగవని ముట్టఁదరలినాఁడు
పదియునేడు చేరువలతోఁబరవి నీలుఁ, డఁగెఁ దూరుపువాకిలిఁనాక్రమింప.
- తే॥ వాహినీద్యయమును పోరుఁవారికెల్లఁ, బండ్లు గాయలు తేర సేఁర్పఱచె నీడు
తమ్ముఁ డన్ని గవంకులఁదనరు స్థితుల, నరసి తెలుపుచునుండునట్లాజ్ఞయయ్యె.
- మ॥ అని శార్దూలుఁడు పల్క రావణుఁడు రాఁద్రాకారుఁడై రేఁగి పం
డ్లను దర్పమ్మున గీఁటుచుఁ బగఱఁ జంఁడ ప్రక్రియఁ రేపె తు
త్తునియల్ సేసి రణాంగణంబున మహా ♦ త్తుంగంబుగా లేచు ధూ
ళిని క్రుంగించెద రక్తపూరమున నా ♦ లీనంబుగాఁ జూడుమా, ౯౦౩
- మ॥ తరుసాంద్రంబగు నీలశైలముపయిం ♦ దాఁగొన్న లేయెండ వై
ఖరి రక్తంబుల డాలు మైనొలయ లంకానాథుఁడవ్వేగు నం
పి రయంబారఁగ రేఁపు వృత్తిగల పూ ♦ విల్కానిచే మాఁడు పూ
నరముల్ మాఱిచి యేగె మంతనముకై ♦ సన్నిత్ర వర్గంబుతో, ౯౦౪
- సీ॥ బయలె యయ్యది యనిఁబమ్మెర గొలుపు ప, టికరాలచేతఁగఁటింపఁబడిన
సౌధంబునందు పి ♦ శాచగణంబులఁ, జుట్టుకావలిగాఁగ ♦ సారిది నిలిపి
కర్తవ్యమును చక్కఁగా విమర్శించి వ, చించు నుత్తమ కులశీలవరులఁ
గని మహాద్వారంబులను కోఁతిమూఁతలు, ముట్టడించెను పెనుఁబోరుగలిగె
- తే॥ వచ్చినది వలదన్న నుపదలఁబోదు, తలఁచి చేయంగఁదగినదిఁతెలుపుఁడనిన
వారిలో నికుంభుండనుఁవాడులేచి, పంక్తికంఠ మోమును కాంచిఁపలికెనిట్లు.
- ఉ॥ డెబ్బదివెల్లువల్ ప్లవగ ♦ డింభకముల్ మనకోట ముట్టుచుఁ
నిబ్బర మొందియుండెనని ♦ నీవిటఁ జింతిలుచుంటివేల? మే
లబ్బెను వేయివెల్లువలు ♦ హాళిగ సైన్యము వారికోరికల్
దబ్బుఱసేయఁ గాంక్షగొని ♦ తత్తట మందుచునుంట గాంచవో? ౯౦౬
- చ॥ ముసల గదాది సాధన న ♦ ముత్తరముల్ ధరియించి వచ్చి రా
క్షసు లెదిరించి నిల్వఁ ద్రిద ♦ శప్రకరంబులె శీలుమోడ్చి వే
దెసలకుఁ బాటుచుండు నన ♦ దిక్కఱి ప్రూలెడు కోఁతిమూఁత య
క్కసుగొని పట్టిచేతులను ♦ కాంచు జయంబది మెచ్చఁగాఁదగుక. ౯౦౭

తే॥ అనిరణోత్సాహవాక్యంబు లాడునతని, మాన్విమాల్యవంతుఁడు చాలఁ మనసునొంది
వేధ మొనరించు కామమ్ము వేరుతోడఁ, జెజచె ననియెంచి యారీతిఁ జెప్పఁబూనె.

సీ॥ మననగరముచొచ్చి యనలంబు దరికొల్పి, నీటుచేసిన యాంజనేయుచేత
శరములుండెనో శరాఁసనముండెనో వట్టి, కాలును కేలును వాలుగాక
మలలట్టి యీదశఁమస్తకంబులనున్న, మణులఁ గొంపోయినఁ వనచరునకు
శూలముండెనో భిందిఁ పాలముండెనో గొప్ప, వాలముండెనో తలఁపంగవలదె?

తే॥ రామచంద్రుని బాణముల రాకమున్నె, యుర్విజనోసంగి సాయుధి యుల మనాయు
ధీయులను శరణుచుఁ బ్రార్థించుటాక్క, యిమ్ముదక్కవేటొక రక్షకమ్ముకలదె.

ఉ॥ నాశముగూర్చున్నవిధి ఁ నాలుకఁ ద్రిప్పుచునుండఁ జూచి లం
కేశుఁడు తాతపల్కులకు ఁ నీక్షణము ల్గడుఁగెంపుచేసి నా
కీ శని దాపురించె జన ఁ విచ్చు కతమ్మున నంచు దుష్కృధా
వేశము గొల్పు పల్కులను ఁ వీడుము నా సతఁడూనె మానమున్. ౮౧౦

తే॥ అనిని తలనూపు కాలకేయిదుల మద, మడఁగఁజేసినవీర! ప్రహస్త! యారి
తేటియున్న నై న్యముల నిఁన్నూఱు వెల్లువలను కొనుచు దూర్పుగవని వలనికరుగు.

తే॥ దురమునఁ గృతాంతం మోదంబు తూలపుచ్చు, బల! మహోదరా! మన మహా
చార్మ్యతోడ

రెండువందల వెల్పులఁ నండగఁ గొని, దక్షిణపుఁ గోట వాకిటిఁ దండ నిలుము.

ఉ॥ ఇచ్చటఁ బ్రజ్ఞలాడ ఫలఁ మేమియుఁ గల్గదు మేఘునాద! నాఁ
డచ్చుగ వాయుసూనుని పఁరాక్రమముం దగఁగాంచి తేకదా!
నచ్చినవారితోడ జత ఁ నంబున రెండగు వంద వాహినుల్
చెచ్చెరఁ గొంచుఁ బశ్చిమము ఁ చేరుము వారలకంటె మున్నుగన్.

మ॥ అరుదా జీవిత మెల్ల వేల్పులకుఁ గ ఁ ప్లేఘంబులం గూర్చనే
యరిగె న్నిసరివీరులెవ్వరు పిరూ ఁ పాత్రా! యలంతుల్ వనే
చరులం గూల్పఁగఁబోవు తెల్లిదమగున్ ఁ జర్చింపఁగా నీకు ను
ద్ధరమా మూలబలంబుతోడఁ బురము ఁ ద్యోగంబుతోఁగావుమా.

ఉ॥ ఇమ్ముగ సత్యలోకమున ఁ కీవలనున్న జగంబులందున్
ముమ్మరమైన పోరులను ఁ మున్ జయమందు శతాంగ వారణా
శ్వమ్ములుఁ గాల్పలంబు లిరు ఁ వందల వెల్పులఁగొంచు నేనె ము
ఖ్యమ్ముగ నుత్తరంపు దెనఁ ఁ గాచెద నంచు వనించి పంచినన్. ౮౧౧

సీ॥ జగము కళంక మొండఁగ హేతువైన త, మంబు రూపొందు కల్పంబుమాయ
సర్వదా సుఖులయి సంచరించెడు సుర, గణమణు మాత్రమాఁ కాదుకాదు

ఇహభోగములఁ ద్యజి యించిన మానిని కాయంబు మాత్రమాఁకాదు కాదు
అడజడి కూడుగాఁగడియ యుగంబుగాఁ, గల సీతమాత్రమాఁకాదుకాదు
తే॥ కడకు రాముండు మాత్రమాఁకాదుకాదు, కర్పురేంద్రుండుమాత్రమాఁకాదుకాదు
ఎల్లవార లానందానన్దుల సలిరి, తిమిర మడఁగుచు భల్లునఁ దెల్లవాట. ౮౧౬

మ॥ కరుణాహీనుని చండశాసనము నీఁ ఁ గణలేక యల్లాడు చి
ల్లర తేడెల్ తలయొగ్గి యుండఁదగు వే ఁ శక సార్వభౌముండు ము
ష్కరులం గూల్పుఁగవచ్చుచోఁ గనెడు వీఁ ఁ కణ లోక ముత్సంఠతో
వెరవారం గనుచుండ వెల్వడఁదమో ఁ విద్వేషి వ్యోమంబునక. ౮౧౭

చ॥ తెలతెలవాటుచుండఁగనె ఁ దిక్కుల ముంపఁగఁ బాదధూళి పే
రులిపు నముద్రఘోషణము ఁ నొత్తఁగ వానరసైన్యనాయకుల్
తెలిపిన పద్ధతిం బ్లవగ ఁ ధీరులు మిక్కిలి యుత్సహించుచుక
దలకొని ముట్టి నొక్క మొగి ఁ దానపనాథు పురంబు వాకిభుల్. ౮౧౮

తే॥ చుట్టి యండంబు లగలంకఁజుక్క లురల, నార్పటింపఁగ సౌమిత్రియగచేంద్రుఁ
డొనరముందుగా నడవ దీవనలు మఘవ్రుఁ, డొనఁగ జానకీవిభుఁడౌకెనఁగనడచె.

తే॥ పాతకండుగు రావణుఁడట్టనంబు, దైత్యసేనయక కడలిచేఁద్రావఁబడిన
కరణిఁ గనిపించెఁ గపిసేనకవియుతీరు, దాని క్షీరాధిచుట్టినఁవైసమయ్యె.

ఉ॥ లెక్కకు మీఱియుండిన ని ఁ లింప విరోధుల గుంపు లగ్గమా
తుక్కునఁ గోఁతిమూఁక నెగ ఁ డెక వల మీలకుఁ బన్నుకై వడిక
మిక్కిలి వాతఘాతమున ఁ మీఱి నముద్రములేడు రేఁగఁగా
నక్కుచుఁ ద్రొక్కఁడౌ జగ మ ఁ నంగఁగకెడ దనుజేంద్రుసైన్యమల్.

౧౩ అంగద చాత్య పటలము. (౪౩)

ఉ॥ జంకొకయింతలేని కపి ఁ చంద్రులతో రఘువర్యుఁ డుద్ధతి
లంకను ముట్టడించి యక ఁ లంకను సీతను దొంగిలించు ధూ
ర్తంకిలీసేయరామి హృద ఁ యంబున భావనసేసి దైత్య కూ
లంకవ మౌక్తికంబున జె ఁ లంగు విభీషణుఁ గాంచి యిట్లనుక. ౮౨౨

క॥ ఒకదూతను లంకేశ్వరు, నికటంబునకంపి ధార ఁ ణీజను విడ నొ
ప్పొనెదొ? యని సేసెదొ? యని, ప్రకటించుట రాజనీతిపద్ధతి యనఁగక. ౮౨౩

ఉ॥ మేలని యవ్వీభీషణుండు ఁ మెచ్చె విభాకరపుత్త్రిఁ డిద్దియే
పోలును నద్దణాధ్యులగు ఁ భూపులకంచును సమ్మతించె బా
ణాలిని గాక వాక్యముల ఁ నల్పుని వేడుట కూడదంచు సం
శీలుండు లక్ష్మణుండు నిర ఁ సింపుచు వెండియు నన్న కిట్లనుక. ౮౨౪

చ॥ చెడుగులొనర్చె వేల్పులకు ♦ శీలఁ గులాంగన సీతఁ గారలోఁ
బడ నునిచెన్ మునీంద్రులకు ♦ బాధలు వెట్టెను ప్రాణి కోటికి
బెడఁదలుగొల్పె లోకముల ♦ వీకున నేలఁగ నిండభోగమూర్త
చెడనొడిసెన్ జరించె బహు ♦ చేప్తుల ద్రోవలుకాని త్రోవలన్.

తే॥ సిలుగులం గూర్చి మిగుల వంఁచించి నీకు, సతివియోగంబుగూర్చెనఁయ్యతివకడ్డు
పడు యుగాంతంబుఁ జూడఁజొప్పడుచిరాయు, వొప్పుతండ్రి జటాయువునకుక్కడంచె.

ఉ॥ రావణుఁ డిట్లు నీవలపుఁరాణిని వీడనయేని వాని ర
క్షావిధి గాతువేని త్రిజఁగంబుల నీదగు పేరునిల్పు కా
లావధి లంకనేలు మనుజా! యను వాక్యము రిత్తవోవదే?
యేవగ నిల్పుఁ దాపనుల ♦ కిచ్చిన నీ యభయప్రమాణముల్? ౮౨౭

చ॥ నెఱియును గౌరవంబు మది ♦ నిల్పి వచించిన యాప్రతిజ్ఞలన్
మఱచితివేమి? లంకఁగలఁమానిత సంపదలెల్లఁగాంచి యి
త్రైఱుగనున జేటుగూర్చు మది ♦ తీరద యేమి? యనేక రీతులం
దఱిమి తలంచినన్ దురమె ♦ నామదికిం దగునంచుఁ దోచెడిన్

సీ॥ అనుడు రాఘవుఁ డీట్లులను లక్ష్మణా! నేను, మదిలోన నేదియుఁమఱవలేదు
నిక్కంబుగాఁ దుదిఁనెగడునదియుఁ బోరె, కాన నానడి మనఁముననేల?
గురుశృగ్గులాదిగాఁగురుధర్మశాసకుల్, పలికిన పద్ధతుల్ దొలఁగఁదగునె?
వీరవర్ణుల కేనివిజయ హేతువు ట్లమ, రాచపాడియు ట్లమఁరాఁ నొందు

తే॥ మరలమారుతిఁబంపుటఁయ్యురవుకాదు, పగఱకును చుల్కనగు ఁగానఁవానినుతుండె
పోయి రాఁదగువాఁడు పాపులు కలంగి, విక్రమించిన నోర్చి రాఁవెరవరియగు.

తే॥ అనుచు నెల్లవారలు సరియన్న పిదప, సంగదునిపిల్చి నీవేగియనురయెదుటఁ
బలుకవలసిన యర్థంబునలుకులేక, తెలుపుమన నాతఁ డుత్సాహఁధీరుడయ్యె.

మ॥ తెలివిన్ జానకి వీడి జీవముల ర ♦ క్షిన్ గాచికోల్పోలా? కా
కిల నీ మస్తకముల్ దినేశకులును ♦ గ్రేహ్వాన నిర్మృక్త కా
త లనత్కూర శరమ్ములం దెగిపడెన్ ♦ దర్పించి యాయోధన
స్థలి కేతెంచుట మేలా? రెంట నొకటిం ♦ దర్శింపుమంచాడుమా. ౮౩౦

ఉ॥ మోదముకై యడంగి వెఱు ♦ పూని వసించుట ధర్మమార్గమున్
గాదు పరాక్రమ క్రమము ♦ గాదు మగంటిమిగాదు మేలిమిన్
గాదు విరోధివక్షమునఁ ♦ గాఁడ శరంబుల నేయుశక్తి నిం
పాదిగఁ గల్గెనేని పోలు ♦ పార నెదుర్చుమ యంచు నాడుమా. ౮౩౧

చ॥ అని పనుపంగ మారుతికి ♦ నవ్వల నెన్నఁగఁదగ్గవాఁడ వీ
వను గరువంబు గల్గెనని ♦ యంగదుఁ డాద్యుని పాదపద్మ వం

దన మొనరించి యంబర ప ధంబున సింగము దాటుభంగి రా
ముని శరమట్టు లేగ సుర ధముఖులు కాంచి వ్రశంస సేయఁగఁ. ౮౩౩

ఉ॥ ఉగ్ర నిశాచరావళుల ధ యుక్కఱఁజేయఁగ క్షీరసాగరో
దగ్ర భుజంగతల్పమునఁ ధ దందరమాని యయోధ్యయందు సు
వ్యగ్రమతిం జనించిన కృ ధ పాళుని యాజ్ఞను వాలిపుత్రకుం
డుగ్ర మయాఖుఁడుం గనని ధ యున్నతదుర్గముదాటి యుద్ధతిఁ. ౮౩౪

ఉ॥ రావణు కొల్వు చేరి నగ ధ రథ జనుల్ హనుమండ్ వచ్చెనం
చీవల నావలం బరుగు ధ లెత్తుచు బంధులఁ జేరుచుండ సే
నావలిఁ గాంచుచుఁ హితుల ధ యార్జుల మంత్రుల యుక్తవాక్యముల్
భావనసేయు దైత్యకుల ధ వర్యుని గాంచె సభా స్థలంబునఁ. ౮౩౫

ఉ॥ తాలును చెట్లు గల్లె జల ధ రాశిని పూడ్చితిమన్న గర్వముం
బోలఁగఁ గల్గెఁగాక తల ధ పోయఁగ రాఘవుకార్యకంబు సే
త్రాలకు గోచరింప నెడ ధ దక్షిణయమందునుగాక క్రొత్తగాఁ
గాలుఁడు పుట్టెనేమి దశ ధ కంఠుని ప్రాణము దీయ నేటికిఁ ? ౮౩౬

ఉ॥ భూమలులేకయుఁ సాగను ధ పొందిన జానకిమీఁది యానయఁ
దోషముఁ బాపి రావణుని ధ ద్రుంచెడువార లెవండు ? సర్పవి
ద్యేషిబలెం బయిం దుమికి ధ పేర్చిమణుల్ గొని తెచ్చినట్టియా
పూషనుతుండు చూడఁ బరి ధ పూర్ణ బలాఘ్నఁ డటంచు నెంచెదఁ.

తే॥ అంగదుం డిట్లు తలపోసి యగ్నివిషము, కాలుండను మూఁటిచేఁ బదధికరములొంది
యున్న కడలినాఁ జను దశాన్యండు వజ్రులు, సింహపీఠకదగ్గఱఁజేరి నిలిచె.

చ॥ నిలిచిన యంగదుం దనుజ ధ నేత ఖరేక్షణపంక్తిఁ జూచి ని
శ్చలమతి వచ్చు హేతువది ధ చక్కగఁ దెల్పుము నీవెవండ వీ
పొలదిన సేవకుల్ గనక ధ మున్నె శుభంబగు వార్త లుండినఁ
బలుకుమ యన్న నాతఁడును ధ పక్కున నవ్వె వచించె నివ్వధిఁ. ౮౪౦

ఉ॥ సింహి భూతపంచకము ధ నేత సమస్త జగత్ప్రభుండు మా
ర్తాండకులుం డయోనిజ ధ ధ ధ రాత్మజభర్త జితేంద్రియుండు కో
దండధరుండు వేదముల ధ దాటిన వస్తువు ధాతతాత శ్రీ
దుండగు రామచంద్రవిభు ధ దూతగ వచ్చితి నేను రావణా ? ౮౪౧

ఉ॥ అంగదుఁ డిట్లుపల్క నజఁ ధ డా ? హరియా ? హరుఁడా ? వనాటులఁ
సంగడికాండఁ జేసికొని ధ సందపుఁ గాల్వను పూడ్చివచ్చి నీ
తాంగన నిచ్చునేమొ కరు ధ గాత్మకుండై యని పంపినట్టి యా
వెంగలియో ముకుందుండని ధ వీకున దానవనేత నవ్వచుఁ. ౮౪౨

చ॥ నెలను వియన్నదిన్ నొనటి ♦ నేత్రముఁ దాల్చిన రుద్రమూర్తియున్
మెలుపుగ శంఖచక్రములు ♦ పూనిన విష్ణుఁడు లంకలోనికిన్
దలఁకెడువారు వచ్చుటకు ♦ దర్పముతో నొకమర్పుకై భయా
కులుఁడవు గాక వచ్చు మొఱ ♦ కుండ వదెవ్వఁడవో వచ్చిపుమా. ౮౪౩

తే॥ అనుడు నిను తనవాలునకంటఁగట్టి, వనములందెల్లఁదిరిగినవాఁడు సురల
కొఱకు క్షీరవారాశినితరిచినట్టి, యగచరేశ్వరు పుత్రుండనంగదుండ. ౮౪౪

క॥ అన రావణుఁ డిట్లను నీ, జనకుఁడు నామిత్రుఁ డీవు ♦ చనుడెంచుట మే
లెనసెను నరునకు దూతగఁ, జనునయ్యా రాగ మేముచచ్చితిమె? కటా!

ఉ॥ నీకిపుడే యొసంగితి వనేచరరాజ్యము తండ్రీ జంపు లుం
టాకుని వెంటఁ జేతులు మ ♦ డంచి మొగంబును వేలవైచి ని
శ్రీకునివోలె గారవము ♦ చేటుగ నెల్లిద మొందుటేల? నీ
తా కమలాక్షి గొంటినటు ♦ తప్పక గొందును నిన్ను పుత్రుఁగఁ.

చ॥ మనుజులు నేఁడె చత్తురను ♦ మానము మానుము మాననంబునన్
వనచరరాజ్య మీదినమె ♦ పట్టము గట్టెద సింహ పీఠిపై
దనుజ నిలిప వానర క ♦ దంబము నన్నతి నేయుచుండ న
త్యనపమ భోగసంపదల ♦ నందుము కల్పముదాఁక వేడ్కమై. ౮౪౭

చ॥ అనవిని వాలిపుత్రుఁడు భు ♦ జార్గళముల్ వదనమ్ము తొమ్ము ప
ట్టనమును నంచలింప నగి ♦ టక్కరి! యెంతటి మాటలాడె దీ
దనుజులకెల్ల నిందు మృతి ♦ తప్పనిదంచు నెఱింగికాదె నీ
యనుజుఁడు నిన్ను వీడి నుఖమండఁగ వచ్చెను మమ్ము చేరఁగఁ. ౮౪౮

ఉ॥ నోటికి వచ్చినట్లు పెడ ♦ నుద్గులు వ్రేలుచు నన్ను లోఁగొనన్
గాటపు యత్నముం జలుపఁ ♦ గా వశమాటకు బేలఁగాను నీ
యాటలు సాగవింక నృపుఁ ♦ డంపఁగ వచ్చుట నీచకార్యమే?
నీటుగఁ గుక్క యాయఁ గొను ♦ నే మృగరాజు మృగాధిపత్యమున్?

చ॥ అనవిని రావణుండు కడు ♦ నల్కను లేచియు నీచు వానరున్
దునుమఁగ నాయుధంబు గొన ♦ న్యూనత గల్గెదె యంచు నాయువున్
జినిగిన మర్త్యు నమ్మి మృతిఁ ♦ జెంద మనోరథమయ్యెనేని వ
చ్చిన పని తెల్పుమన్నఁ గపి ♦ సింహము దానవుఁ గాంచి యిట్లనున్.

ఉ॥ ఇంకను నెమ్మది న్నైనరు ♦ నీఁగని రాముఁడు నిన్నుగాంచి నీ
లంకఁ గలట్టి నీ కుల బ ♦ లంబుల నాశము గోరి పోరికిన్
జంకి మరింప భీతిలిన ♦ నాగునె? నిష్పాలు మింగి యేడ్వఁగా
నింకునె? సీత వీడు మది ♦ యించనిచో నని వీడు ప్రాణముల్. ౮౪౯

శా॥ నీయవ్వృ మడియించుచో మఖమునకా ♦ నీమామ నుగ్గాడుచో
దాయస్వచ్చిన నీనుచెల్లియలి సౌం ♦ దర్యంబు పోకార్పుచో
నీయాజ్ఞ న్నెఱవేర్పు తమ్ముల ననికా ♦ నిజించుచో రాని పం
దా! యీనాఁడికఁ జూపు పౌరుషము క ♦ ద్వా? దాఁగి జీవించువే?

చ॥ బదనిక సంతతంబు పర ♦ పాదప భుక్తి గ్రహించుభంగిఁ బె
ల్లిదమగు కల్పు సవ్యతతి ♦ లేబరముం బొనరించుమాడ్కి దు
ర్బదులయి ప్రాణివర్ణముల ♦ మాడ్చుచునుండిన నీదు బంధులకా
గదనమునందు చంపుతఱిఁ ♦ గావఁగరా విపుడేని వత్తువే? ౨౫౩

ఉ॥ తమ్ముని నన్ను వంచన వి ♦ ధమ్మున దవ్వలకంపి దాఁక జొ
ర్మమ్మునఁ గొంచుఁబోవు కలు ♦ పాత్ముఁడు పోరొనరింప వచ్చునే?
నెమ్మది నీతఁగాంచి రజ ♦ నీచరులకా నమయించి పుత్రుఁ బా
దమ్మున గాచి మారుతి ము ♦ దమ్మున లంకను కాల్చినకా నరే. ౨౫౪

ఉ॥ వేగుల భీతిమాన్వి విడి ♦ పించినయప్పుడు వార్ధిరాయఁడుకా
జాఁగిలి మొక్కినప్పుడును ♦ సమ్మతి లంకను తమ్ముఁడొందుచో
సాగరబంధనమ్ము వడి ♦ సాగెడునప్పుడు రాని పంద యిం
కేగతివచ్చు యుద్ధమున ♦ కేఁడైఱ డాఁగక యాటదింబలెక. ౨౫౫

చ॥ చెఱఁగలవేల్పు చ్చెల్వులు హా ♦ సించుచుఁ జూడఁగ నల్వలంకులకా
బఱపుగ నున్న నాగ నుర ♦ పద్మదళాక్షులముందు నిన్న భా
స్వరసుతుచే వడికా మకుట ♦ భంగమునొందియు సిగ్గుమాలి వెకా
దఱుముచురాని భీరుకుఁడు ♦ ధైర్యముతో దురముం దలంచునే?

చ॥ అని తెలియంగఁ బల్కుమని ♦ యూర్వుఁడు పంపెను మేలుగోరినకా
జనకజనిచ్చి రామ పద ♦ సన్నిధి వ్రాలి సుఖంబునొందు మా
పని తగదందువే వెడలఁ ♦ బాఱుము నావెనువెంట నిప్పుడే
యనిమొనఁ బుత్ర బాంధవ హి ♦ తానుజవర్ణముతోడఁ జావఁగక. ౨౫౬

ఉ॥ నీటను మంట మింట నగి ♦ నిం జనియించిన ప్రాణినంచయం
బోట భజింప సంగరము ♦ లోజ నొనర్చిన సేపు నేడు నీ
వీటనె చేరి శాత్రవులు ♦ వీరరవంబులతోడఁ బిల్వఁగా
నేటికిఁ గాంతయట్ల చరి ♦ యించెదు రమ్మిఁకఁ జావ రావణా! ౨౫౭

క॥ అను సంగదు పలుకులు విని, దనుకేంద్రుఁడు జగము మ్రొంగుచు దారుణ శోపం
బున వీనిని పట్టుఁడు ధా, త్రిని మోందుఁడు చంపుఁడని విధించె నలుపురకా.

క॥ నలుపురు తను పట్టఁగ వా, రలతో వాలిసుతుఁ డుప్పరమున కెగసి వా
రల తలల గిల్లి రావణు, తలకెదురుగ వైచి త్రొక్కితగ నిట్లనియెక. ౨౬౦

క॥ పొగలెగచు చగ్గులుమియుచు, వెగడొందెగ వెడలు రామభీమాస్త్రంబుల్
నెగడి నెఱయుటకు మున్నే నగరి విడిచి పాటిపొండునాల్గు దెసలకుఁ. ౮౬౧
తే॥ అని పలికి చిందు నల్ల మైఁనలమిఁకొని క, లాపముం బోలెఁ గోలాహలముగ నార్పు
చట్ట బింబంబు దిగినట్టియనువుదో, ప, నంగదుఁడు వచ్చి మ్రొక్కె రామాంఘ్రులకును
తే॥ రావణునితలంపెదియని రాముడడుగఁ, బూర్తిగాఁ దెల్విఫలమేమి మొఱకువాఁడు
శిరములు పదియు రణభూమిదొరలుదాఁక, వలపు మానఁజాలఁడనియెఁ వాలిఁకొడుకు.

౧౪. ప్రథమ యుద్ధ పటలము. (౨౫౬)

తే॥ రణము తప్పనిదనియుఁ బ్రాఁరంభమయ్యె, ననియు నూచింప మురజవాఁద్య
ములు మ్రోగె
సైన్యములఁగాంచి శ్రీరామజనవిభుండు, మొగ్గరములతో గవఁకులఁబొదువుఁడనియె
ఆ॥ వార్ధిఁ బూడ్చి మున్నుఁవాడుకపడియున్న, కేలతోడఁ దరులుఁగిరులు తెచ్చి
నగరి చుట్టునున్నయగడిత పూర్తిగాఁ, బూడ్చివేయుఁ డిదియఁ మొదటిచేత.
తే॥ తరువులను వైచి రాసీకతడయఁజేసి, లగ్గపట్టి వప్రంబులఁనగ్గపఱచు
కొనుఁడు పేరెత్తి సంగ్రామమునకుఁ బిలుఁడు, వెనుకదీయకుఁడో కపివీరులార!
క॥ అను శ్రీరాముని యానతిఁ, గొని క్రోల్పులులట్లు చెలఁగిఁకుధరచరులు దాఁ
పున నుండు తరుల గిరులను, గొని పూడ్చిరి వనధిబోలిఁకొఱలెడు పరిఖఁ.
క॥ ఎనిమిదవ వనధియన నొ, ప్పిన సైన్యము పరిఖఁ బూడ్చివెడలు జలము రా
మునకుఁ సాయపడిన య, చ్చున వాకిండ్లందు తూటిఁచుట్టెను నగరి. ౮౬౨
క॥ గెలుపుగల దనుజు కీరితి, మొలకలతోఁ బెల్లగించిఁముంచిన క్రియ మొ
గ్గలతోడి యబ్జినుల దుం, పల తోడఁ బెకల్చి పూడ్చివైచిరి ప్లవగుల్. ౮౬౩
క॥ నీరములఁ గవులు దుముకఁగఁ, దారంబులఁ బాడుతేంట్లుతబ్బిబ్బువడఁ
నీరజములఁ గల హంస కి, శోరంబులు బెదర మీలుఁముక్కుఁచుఁ ద్రుల్లె. ౮౬౪
క॥ ఇందీవరములు మొగుడఁగ, నిందితుడగు దనుజకీర్తిఁ నేటికి జలధిం
జెందెనని కనులు మోడిచి, కందక మేడిచిన పగిదిఁగన్నట్టై నటఁ. ౮౬౫
క॥ తమ్ములు పెకలింపంబడఁ, దుమ్మెదలును రొదలు చెడఁగఁదొలఁగి పఱచె హం
సమ్ములు ముక్కులఁ దమయం, డమ్ములుగొని త్రోవ తడఁబఁడఁగ వడిఁబాటె. ౮౬౬
క॥ శిలలు మలలు గుమురగు తరు, వులు దట్టముగాఁగ నిండిఁపూఁడుటచే నం
దలి జలము పొంగి పలు శా, ఖల నదులై పాటి కడకుఁగడలిం గలిసె. ౮౬౭
క॥ కొండలు వైచుకొలఁది నుడి, గుండంబులఁ బూడి నీలఁగొంచెముగాఁ బై
నుండి కనఁబడెడు తోయజ, వండము లెనసె మునుంగునతుల మొగములఁ.

- క॥ గౌరవములకు న్నిలయం, బౌ రావణు పెద్దపరిఖఁ నగచర బలముల్
దోరుపఁగాఁ దోఁచెను నం, సాఁకిఁ బేదఱిమి కలిమిఁచంచల మనుచుఁ. ౮౭౧
- క॥ అగడితఁ బూడ్చిన కోఁతులు, జగడించిన దనుజ బలముఁజక్కాడుచుఁ బై
కెగసి బురుజులను చేరుచు, మొగుభులు చెదరంగ మోదఁమున గడ్డంచేఁ
క॥ బలువౌ కనకాచలమని, తలఁపందగి యాకసంబుఁదాఁకెడు దుర్గం
బులపై నెక్కిన వనచర, బలములు తెల్లని ధ్వజాళిఁపగిదిం దోఁచెఁ. ౮౭౨
- చ॥ రతనపుఁ డెఁకియైన గిరి ఁ రాజము మేరువు త్రాసుగుండుగా
జతనున దూఁచఁగా నమత ఁ సాగు వనేచర బృంద మొక్కటఁ
మితి యెడమిఱి మెట్టఁగ న ఁ మేయ భరంబు సహింపలేకయే
కుటిలఁగ్రుంగె నాప్రహరి ఁ కూల్పఁగ నక్కఱ గూర్చక త్తఱిఁ. ౮౭౩
- క॥ మురజముల మోయు మదకరి, వరములపై వెలయు డాలుఁవరుసలచే నం
బరము మఱుఁగయ్యె ధూళిం, గుఱుచయ్యెం దెనలు దనుజఁకోటి వెడలఁగఁ.
ఉ॥ భేరులమోత సంబరము ఁ భేదిలె గర్జనచేసె సింగముల్
హరములం జలించె నట ఁ దశ్వ గళస్థిత కింకిణీ రుతుల్
తేరుల గంటలుం గలిసి ఁ దిగ్బధిరత్వమునేసె దోడుగా
వారణ కంఠ ఘంటిక ల ఁ వారిత రీతిని వైచె దాళముల్. ౮౭౪
- చ॥ కులములతో సమూలముగఁ ఁ గ్రూరులు దానపుల్లెఁ గూల ను
జ్జ్వలగతి దేవ మానవుల ఁ సంఘము తావుకొనంగఁ గాల ము
త్యలఘుగతి న్నిమిత్తముల ఁ నారయఁ దెల్పుచునుండ వానరా
వలియుఁ గుతూహలం బడర ఁ వచ్చిన సోఁకులతోడ డీక్షింఁ. ౮౭౫
- క॥ వానరసేనలు కరదం, ప్తా నఖ తరు గిరులతోడఁజలమునఁ బెనఁగెఁ
దానవసేనలు పోరెను, బాణ ముసల ఖడ్గ కంఠఁపరశు గదలతోఁ ౮౭౬
- క॥ అమ్మలచేం బాహణము, లమ్మలు నురు తరులచేతఁనఱిముఱి యయ్యెఁ
ఇమ్ముగ దూసి వెడలు కుం, తమ్ములచేఁ దెగిన తరులుఁధరణిం గూలెఁ. ౮౭౭
- తే॥ కదనమునఁ గవుల్వైచినఁకఠినశిలలు, తగిలి పైత్యులశిరములుఁపగిలి రుధిర
పూరములతోడ మెదడునుఁముక్కులందు, చెవుల నోటను వెలువడిఁచెదరిపడియె.
- తే॥ చీకటులె యోడిపాఱుమైఁచెన్నుగలుగు, పొలునుదిండులశరములుఁపొడువఁగాఱు
రుధిరధారలలో వానరులు మలంగి, కేలఁగల తాలతో ధరఁగూలినారు. ౮౭౮
- ఆ॥ కోటకొనలనండిఁకోఁతులువైచిన, తాలు పిడుగులట్లుఁరాలుకతన
తాలు తగిలినట్టి రాకాసివీరుల, నొక్కరై న బ్రదికి ఁ యుండరైరి.
- ఆ॥ మిహిరతేజమట్లుఁమిఱుమిట్లు గొలుపు క, న్నులు గలట్టి రక్కఁసులు కడంగి
వైచినట్టి యాఁతఁలేదిన కవుల తొ, మ్ములకు దవులఁబ్రహరిఁవెలికిఁబడిరి.

తే॥ కపులు మిక్కిలి కోపులై ఖజుచి పొడిచి, మెడల నులిమియు గోళ్లతో నొడలు బరికి
కాలదన్ని వాలంబుల ఖలజుట్టి, కొట్టి పెక్కండ్ర సోకులఁగూల్చినారు.

తే॥ వంచకులగుదైత్యులువీచివైచియేసి, కొట్టి పొడుచుచు మూఁగఁగాఁగోతిమూఁక
తగ్గి కాలును కేలునుతలలు మెడలు, తునిసి వేఱయి నెత్తుటఁమునిగిపోయె.

ఉ॥ చిట్టునఁ జిమ్ము నెత్తుటను ఖచెన్నగు బంగరుకోట చూడఁగా

నెట్టునయై ప్రవాళగిరి ఖయేవునఁ జుట్టిసరీతి నేర్పడె

వట్టుగ నెత్తుచేళ్లు శవ ఖపర్వతపంక్తుల నడ్డుదిడ్డుగా

బిట్టున నీడ్చికొంచుఁ గడు ఖభీకరలీలఁ జనెం బయోధికిఁ.

౧౯౦

తే॥ హరిహాయుడేని సాధింపఁననువుపడని, లంకపైఁ బలుజాతులఁకంకగృధ్ర

వాయసాదులు గుమిగూడిఁవజలుకతనఁ, గ్రొత్తపందిరివైచినఁకొమరుదోచె

తే॥ నిప్పులంబోలి వెలుఁగొందుఁనెత్తుచేటు, లనెడి సంజమింటను తమియను కబంధ

పంక్తిచేతులెత్తికొని యాఁవలకునీవ, లకుఁ బరుగువాఱి నర్చించెఁవికటలీల. ౧౯౨

తే॥ భయదమైపాటు రక్తప్రవాహమందు, మునిగినట్టి పక్షుల పక్షములను తగిలి

పడిన కణములచేఁ బలుఁవన్నెలున్న, తీగలన్నియు నెట్టునైఁతేజరిల్లె. ౧౯౩

తే॥ చేవతగ్గి రక్తము మేనఁజిమ్ముచుండ, నిలువలేక ప్రాకారమ్ముతోలఁగవిడిచి

స్లవగములు కనకాద్రిపైఁభాగము విడి, ప్రక్కలకుదిగెను సంధ్రంబుఁపగిది దిగియె

తే॥ ప్రహరియందును బురుజులఁవాకిభులను, తక్కువానరుల్ పట్టినఁతలములందు

రాక్షసబలంబు పైఁబడిఁప్రబ్బికొనియె, గోతిమూఁకలువెఱచి దిఁకులకుఁబాఱె.

క॥ నక్తంచరు లొత్తుటచే, రక్తాంబువు లీది వాసఁరంబులు పోవఁ

శక్తులుడిగి పడఁగొని యట, ముక్తాంబకములను కొన్నిఁముడిఁగెను శ్రోవఁ

క॥ కోటంబట్టిన వానర, కోటి బలము తగ్గ ననురఁకోటి కడంకఁ

బాటించియార్చు దద్రుతి, వాటముగా నెగసె విలయ ఖవారిధి రుతివాఁ.

తే॥ పటవా కాహళశంఖతఁమ్మట మృదంగ, పణవ భేరి ప్రముఖ విరాఁమములు చెలఁగఁ

జెవులు చిల్లులువోయె వీఁచీకలాప, యుత పయోధి సంక్షోభంబుఁసతకరించె.

తే॥ కమలగర్భుని నాల్గుమొఁగములనుండి, సకటలోకముల్ వెలిపడ్డఁసరణిసపుడు

దనుజసేనాసముద్ర మంబులునొరయు, నాల్గువాకిండ్లనుండియుఁనడచె వెలికి

తే॥ మత్తగజఘటల్ నడతెంచుఁమలలపోల్కి, నడచి తెక్కింబులకుఁదగుఁల్వడిన లతలు

కొమ్మలును త్రుంగిపడఁ ద్రోసిఁకొనుచువచ్చె, బిచ్చికిం దోడు భూతంబుఁరెచ్చినట్లు.

క॥ వారణ మదజలములచే, గూరిన పంకమున విలయఁఘోరానిల సం

చారము కరణిం బరుగిడు, తేరులు వన్నియల ధూళిఁతెరలఁగ లేవఁ. ౧౯౦

తే॥ ముట్టడించిన కపులచేఁగొట్టఁబడిన, గట్టి కోటయఁ వలువనుఁగట్టినట్టి

లంకయనుచెలి ద్రావినఁపంకతేని, యలలనఁగనొప్పి వెలువడఁహయచయములు.

తే॥ జరిగినట్టి దినంబులఁ బెరిగినట్టి, చీకటుల మొత్తమొక్కచోఁ జేరియుండి
నడచివచ్చినచందానఁ వెడలఁజాతె, దనుజునైన్యంబుధాత్రీయుఁదద్దటిల్ల. ౯౦౩

తే॥ కేగి వెలివడ్డ పెంధూళిఁ క్రేణులైన, తలలమీఁది శేషునిమోతఁతగ్గునట్లు
విన్ను ముట్టడింపఁగఁబోవుఁవిధము నండ, భిత్తి వెనుబడ దిక్కులఁనొత్తి యలమ
తే॥ క్రమ్ముకొని యనురులు నెట్టుఁకతనఁ గవులు, విచ్చి వికవికలైనొచ్చిఁవిసిగి కలఁగి
గుట్ట కొకరుగఁ దిట్టకొఁక్కరుగఁ బఱచి, యొదిగి చేరిరి సుగ్రీవుఁడున్న యెడను.

ఉ॥ చేపచెడంగ విక్లమము ఁ చెంది ప్లవంగులు పాటిరాఁగఁ గ్రూ
రావిల మానసుల్ దనుజు ఁ లంతట నంతట వెంబడింప ను
గ్రీవుఁడు కాంచి దంతములు ఁ గీఁటుచుఁ జెంతఁగలట్టి యొక్కపే
రావి యగంబు బీఁకికొని ఁ రక్కసి పిండు నెదిర్చె బోఁడిమి. ౯౦౬

క॥ ఒక్కొక్క రక్కసి పిండున, కొక్కొక్క సుగ్రీవుఁడగుచుఁనురడించి తొలి
వెక్కనమై కనవచ్చిన, యక్కరువలిపట్టివోలఁననిమొనఁ దోఁచె ౯౦౭

క॥ కరి తురగ పదాతులకుం, జరణంబులు విఱుగఁ దొరలిఁచనఁ దేవులు నె
త్తురు శ్రేద్దు విరియఁ గపిపతి, కెరలుచుఁ గైనున్న తరువుఁగిరగిరఁద్రెప్పె. ౯౦౮

ఆ॥ ప్రభువు ముందు చొరఁగఁజల్లవగవీరులు కసి, మనఁగి తెంపుమీఱఁమరలివచ్చి
క్రూరదానవులనుఁకొఱికి చీలిచి తన్ని, ఊక్తి విసరివైచిఁమ్రూల్చినారు ౯౦౯

ఆ॥ లెక్కయిడఁగ రాదుఁలీల తాలను ఊవ్వఁ, బ్రాణములను పిడినరక్కసిండ్ల
లెక్కయిడఁగ రాదుఁలీల ధనుర్ముక్త, బాణవితతిఁ గూలుఁబలిముఖముల. ౯౧౦

ఆ॥ ముమ్మరించినట్టిఁబోరున వానరుల్, బలము చూపి తాలుఁవైవ మదము
తూలి కూలు రాక్షసాలి జీవంబులు, దక్షిణాశ నిండెఁదలము లేక ౯౧౧

క॥ పాడె బిశాచ సముష్కర, మాడె గబంధములు మింటఁనఱచె బత్రతుల్
కూడె జలధి నన్రంబులు, చేడె లచట నెదకినారుఁచెలువుల మేనుల్ ౯౧౨

క॥ ఏనుఁగుల మేనులెల్లెడఁ, బీనుఁగులై పడియె నంపఁవెల్లిని మునిఁగె
వానరసైన్యము లొక్కడ, వానఁ దడియు ప్రజల శేవఁపఱలెం జముపుల్.

క॥ అలుక వహించిన వసచర, బలగురు ఖర నఖర దీర్ఘఁపలలాశి తనూ
గళ దన్ర పూరముల క, వ్వల సీచును కాటి కనులఁబరువయ్యెనట్.

—: సుగ్రీవుఁడు వజ్రముష్టిం జంపుట :—

తే॥ అనురబలము క్షీణింపఁగఁనరసి తక్కు. వారు పాఱఁదొడంగినఁవజ్రముష్టి
కాంచి యుగ్రుడై తేరిపైఁగద్దమూఁక, వ్రాలుచుండఁ గడలినావఁపగిదివచ్చి

తే॥ ఎదిరి బాణావర్షము గురిఁయించి కవుల, జెదరఁగొట్టె దిక్పతులునుఁబెదరిపఱవ
భాస్కరసుతుండు నొచ్చియుఁవాని సుగ్ర, వీక్షణంబుల మిడుఁగుఱుల్ వెడలఁజూచి

అ॥ తేరిమీఁది కుటికిఁవారువంబులఁ జంపి, సారథి తలఁ దునిమిఁచండగతిని
 విండ్లు తూణములునుఁవిటిచి వానిశిరమ్ము, పట్టి యూడఁబెటికిఁపాటవైచె. ౯౧౮
 తే॥ కొండ దొరలిసవడిఁ దేరిఁనుండి దొరలి, వజ్రముప్పి భూమింబడఁవానిసేన
 పదరి లంకాపురముతోవఁబట్టిపాటె, వనచరావళి ఘోషించెఁవార్ధిపోలె

—: తూరుపు వాకిటి యుద్ధము :—

తే॥ విలయ వారాశి యుప్పొగుఁలని నేగి, దనుజునై న్యంబు పూర్వదిఁగ్నార్వరమందు
 ముట్టియున్నట్టి ప్లవగ సఁమూహములను, తాఁకి పెనుపోరు గావించెదర్పమొప్ప.
 తే॥ కాలకూటంబువంటి రాఁక్షస గణంబు, శూల కుంత తోమర భిందిఁచాల ఖడ్గ
 శర గదాదులు వర్షంబుఁచందమునను, కురియఁ గాలువాలులు తెగెఁగ్రోఁతగిగమికి.
 తే॥ కొండలును పెనుమాకులుఁగొంచుఁదెచ్చి, వనచరలు చండ పవనంబుఁపగిదివీవ
 సోఁకుమాఁకలోర్వఁగ లేకఁస్రక్కికూలఁ, గరులువారులునుధరఁజాపఁకట్టుగఁబడె.
 తే॥ దర్పమున దనుజులు శూలఁదండచక్ర, తోమరాది సాధనములఁతోడఁ బోర
 తఱుచు మైగాయములు నోళ్లుఁతెఱవ నిలువ, లేక మెనకకుఁ దగ్గె వఁలీముఖములు.
 తే॥ నీలుఁ డ్రొకగొప్ప నీచావఁనీరుహంబు, వేళ్లతో లేపిఁకొని ఘోరఁవిలయపవను
 భంగి వీవఁగ రాకాసిఁబలము కుప్ప, తిప్పలై రణ ధారణఁదెల్లిపడియె
 తే॥ రథములునురథికులునుసాఁరథులరథ్య, ములునుశరభముల్ పంచాన్యఁములునువార
 ణములు నేలకు దొరల వ్రాణములనుండి, వెడలు రుధిరంబు వజ్రయిఁకడలినించె.
 తే॥ పాలికలను బీడుగాఁగ సఁపొలసుదిండి, పలలములు పాఱఁజూచి కుంభానుడనెడి
 సైన్యపతి సహింపక శరాసారపూర్వఁ, డగుచుఁ గీశవారంబులఁదగిలి నొంచె.
 చ॥ అదిగని యెల్లుబంట్ల కొడ ఁ యందు హిడింబుఁడు చండకోపుఁడై
 కదిసి కరంబునం బెను న ఁ గంబును గైకొని వైవఁ దేరిపైఁ
 బొదలు పతాకఁదొట్టి హయ ఁ ముల్ రథచోదకుఁడుక శతాంగముక
 జదిసెను వాఁడు భూమికి వె ఁ సక డిగియెం గపులెల్ల భీతిలక. ౯౨౬
 తే॥ డిగ్గి వజ్రమువంటి పిఁడికిలితోడ, తొమ్మువొడుచు కుంభాను మాఁటుగనుమోఁది
 రత్నమకుటంబుతోడిశిఁరంబువ్రాల, వానికేలు హిడింబుఁడుఁపట్టికొనియె. ౯౨౮
 తే॥ ఒడిసి నడుముపై రెండుకా ఁ భూఁది యెక్కి
 తలనుపొడువ నాల్కయు గ్రుడ్లు ఁ వెలికిఁ బిడుక
 సగము తలయుఁ గంతమునకు ఁ దిగఁబడంగఁ
 బ్రాణములఁబాసి దొరలఁ గుం ఁ భానుడవుడు.

—: ప్రహస్తుని యుద్ధము :—

తే॥ తనదుదండనాథుడతనఁ యెదుటఁబోలియనలనుమాలి నూనుండుప్రహస్తుఁడలుక
వింటి నెక్కువెట్టి గుణంబుఁవీనులదర, మొరయఁజేసి హిడింబుపైఁ మోహించె.

ఆ॥ భుజములుబృహత్పాదములు బెగడొంద, విల్లు గుడుసుపడఁగఁవిస్తరించి
యంపవాన గురియఁగచరుల్ మొగతప్పి, యోర్వలేక వెనుకఁకొదిగినారు.

ఆ॥ శరము లొడలినిండఁనెరవ హిడింబుండు, విహ్వలంప సేనఁవీఁగుటయును
కని కపర్దివోలెఁగనలి నీలుఁడు ప్రహ, స్తుని యెదిర్చి పెరు ఁ కొనుచుఁ బిలిచి.

ఆ॥ ఒకఁడు తెచ్చుచున్నఁయొక తిట్ట గొనిచేప, చూపి యొడిసి వైవఁసోఁకు మూఁక
పఱచి విఱుగ నచటఁబయలయ్యె దానిఁబ్ర, హస్తుఁ డమ్ములేసియడఁచివైచె.

ఆ॥ మరల నీలుఁడొక్కఁతరువును గొనివాని, విల్లు పడగ తేరఁవిఱుగఁగొట్టి
వారుపములఁ జంపిసారథిఁ జదియించి, సింహనాద మొనరఁజేయునంత. ౯౩౩

తే॥ విరఘుడైన ప్రహస్తుండుఁవీఁక చెడక, దండముంగొని లంఘించిఁధరణికి దిగి
పరిధి వీడిన భానునిఁపగిది మెఱసి, దుర్నిరీక్ష్యుడై నీలునిఁతోడరి తాఁకె ౯౩౪

ఆ॥ బొడు గఱచి కనులఁనగ్గులు గ్రక్కుచు, దాఁకు దనుజవీఁనాఁకపఱచి
వానిఁబట్టి యెగురఁవైచె నాకసమున, కమరులడలి కాంచియవలఁబాట. ౯౩౫

ఆ॥ వైనవాఁడు మెలఁకుఁవను నొవ్వకుండఁగ, ధరకు దిగుచు సురలుఁతత్తలింప
దండముగొని మోఁదెఁగండని నీలుని, నేత్రములను నోటఁనెత్తురొలుక. ౯౩౬

తే॥ మోఁదఁ జలనమందక కపిఁముఖ్యుఁ డడరి, వాని దండ మొడిసికొనిఁపాటవైచి
నేఁట్యోఁ దీఱితని త్రావునెత్తురెల్లఁ, బొఱుకు బొఱుకుని క్రక్కంగఁబొడిచె శిరము.

తే॥ శోణితము క్రక్కుచును ప్రహస్తుండుకడఁక, చెడక నీలునివక్షంబుఁబొడువనతఁడు
కినుక నెట్లచేయఁగ నిర్వురును వదలక, పోరి రెచ్చుతక్కువ లింతఁపొందకుండ.

తే॥ వాలమున నీలుఁడవ్వలఁవాని యొడలు, కడలనీయక చుట్టి వక్షంబు పగుల
గాఢముష్టిఁ బొడువవాఁడుఁకందరాది, పగిది వదనంబు దెఱచి జీవముల వీడె.

తే॥ పైన్యనాథుండు పడఁగనిఁచదల వేల్పు, తెలమిఁబాడి విరులు గురియించినారు
రక్తరోమముల్ వికృతదంష్ట్రలు జ్వలించు, మబ్బుద్రిమ్మగు లుడ్లాడిఁమరలినారు.

తే॥ దక్షిణద్వారమున కేగుఁదనుజవితతి, నేచి యేడాటలాడించియేడు నదుల
నీరు ద్రావించి దశవాయినిహతుఁజేసి, యంగమం డార్వ హతశ్శేషులచటువిడిరి.

తే॥ పోలుబంటుల మేటిదుఁర్ముఖుఁడు శోగి, పశ్చిమద్వారమున గాడ్పుఁపట్టి చేతు
లనడి జమువాతఁ బడిపోయెఁననుచరులును, మరలలేదొక్కరై ననుపురముత్రోవ

తే॥ అంత నాలుగు దిక్కులఁయందు జరుగు, దురముగాంచి రా సరిగిఁసదూతలేగి
దశముఖునితోడ జరుగువృత్తాంతమెల్లఁ, దెలియబల్కి రేకతమునఁదేటపడఁగ.

క॥ వడి భవదాక్షాచక్రము, నడఁబోలిన సైన్యముఖ్యునాయకుఁడు ప్రహ
స్తుఁడు తన బలములతో భువి, బడియెను తజ్జీవములు దింపంబున కరిగెఁ. ౯౪౪

క॥ శూలకరులు దనుజులు కాం, తాళముతో నడచి దక్షిణాద్వారమునఁ
వాలిగొడుకుచే ధారణి, పాలై రని నడపు మన సుఃపార్శ్వం డీర్గఁ. ౯౪౫
తే॥ ఉత్తరపు గవళున కేగియున్న వజ్ర, ముష్టియును పడమఱితట్టు మొనయు దుర్ము
ఖుండు నేఁబదివెల్పు లకుంఠితబలు, లడరి పెనుపోరు గావించియడఁగినారు. ౯౪౬

ఆ॥ మంటవైచుఘృతముఁమూడ్కి నవ్వార్తలు, ప్రభుని మనము మిగులఁగగులఁజేయ
నుండియుండి యేమియును దోప కెడనెడ, వేడి యూరుపులనువిడుచుచుండి.

ఉ॥ తూరుపు వాకిట సమర ఁ దోహలు సైన్యపతిం బ్రహస్తుతోఁ
బోరిన వీరుఁడెవ్వఁ డది ఁ పోలఁగఁ బెల్పుడి యన్న వారలుఁ
గౌరవకీర్తలఁ దిశలఁ ఁ గప్పిన నీలుఁడు వహ్నిపుత్రుఁ డం
గారము పూరిఁగాల్చిన ర ఁ కంబున నేనల రూపుమాపఁగఁ. ౯౪౮

మ॥ విలయాదిత్యునిభంగి కేగి నమఠో ఁ ద్వేగంబు చూపించి బి
ట్టలుకం దాఁకి ప్రహస్తుఁ డుగ్రతర బా ఁ గాసారముం గూర్చ మాం
నల దమ్యంబు జడిం జరించుక్రియ రో ఁ సంబార నీలుండు ని
శ్చలరీతిఁ జరియించె నిర్వరకు ము ఁ ప్తాముష్టి యయ్యెం దుదిఁ.

ఉ॥ అంత దురంత దుస్సహ మ ఁ హాశనిఁ బోలిన నీలు ముష్టిచే
నంతకు నింటి విందయి ప్ర ఁ హస్తుఁడు నోయెఁ దదీయనేనలో
నింతకు మేము దక్క మఱి ఁ యెవ్వరుఁ గ్రమ్మఱలే దనంగ దు
ర్దాంత పరీత రోషుడయి ఁ రావణుఁ డాశలు మండఁ జూచుచుఁ. ౯౫౦

ఉ॥ వింటిర వింతవార్త యిది ఁ వీనులఁగాల్చె మనస్సు మాడ్చె వే
గంటిని గెల్చినట్టి రణ ఁ కర్కశు నొక్క ప్లవంగుఁ డాజిలో
గంటునఁ యెల్కు పిల్ల హతి ఁ కిం గనకాద్రి ధరిత్రి దొర్లెనే?
మంటను గొల్పు మిథు తొక ఁ మాత్రముగాఁ దలపంగ రాడెటఁ.

—: రావణుఁడు రణమునకేగుట :—

చ॥ అని యొకకొంత చింతిలి ద ఁ శాస్యుఁడు బాణ కృపాణ పాణులఁ
గని రణభూమికిం బడఁడు ఁ కంటు సమస్తము దీర్చికొంద మే
నును తగ వత్తునంచు వడి ఁ నూత్న కలాప మలంది మేలి భూ
షణ కుసుమాంబరాదులు భృ ఁ శత్రురఁ దాలించి యెక్కఁ దేరిపై.

సీ॥ ఆతేరు వేయి హాఁయంబులఁ గలయది, శరనిధి యంతటిపరపుగలది
సురలోక మంతటఁదిరిగినయది యింద్రుఁ, డోడి నొచ్చిన యప్పఁడొసఁగినయది

యిష్టదేవత రుద్రుఁ నెలమి ధ్యానించి డా, పలిచేత నున్నట్టిప్రథిత ధనువు
 శింజనీ రవ విశేషంబున యముని యా, యుష్కాలమును గూడఁనూడ్పఁగలది
 తే॥ మఱియుఁ గేలధరించినఁమహిత సాధ, నములు దిగధీశ దార్శ్మ్య వక్షములఁ దాఁకి
 మొక్కవోనివి తొడిగినఁబొందడంబు, వజ్రమయమై యభేద్యమైపఱలిన యది.
 తే॥ వీరబడు చామరములచేవిరిసి వార్ధి, నీరు నుకుగుగట్టఁగ రజఃనీచరుండు
 రమణ ముత్యాల గొడుగు శిరమునఁ గ్రాలఁబూర్ణ శశిక్రిందఁగల జలఁముచముఁబోలే
 తే॥ పటహములు మ్రోఁగె వానరఁబలము కలఁగి, పరన నిర్జరుల్ చెమ్మటఁపట్టి నునల
 సంఢభిత్తిక లగల శంఖాది సమర, వాద్యములు మొరసెను జీవభయదరీతి.
 క॥ వీరులు హరులును కరులును, తేరులుఁ గ్రిక్కిరియ నడచుఁదితిజల నడుమఁ
 వారిధులు పొంగి చుట్టిన, మేరువుక్రియ రావణుండుఁమీఱి వెలింగెఁ: ౯౫౬
 తే॥ ఏడుతంతుల వీణ రూపెనఁగు ధ్వజము, విలయకాలుని నాలుకఁలలినిగ్రాల
 దనుజ వారాశి నేఁటికిఁదాఁటఁగలిగె, ననుచుఁ జూడవచ్చిన నురఁలడలిపాఱు.
 తే॥ కనులతోపాగ్నిచే బాగరఁగ్రమ్మి నల్ల, సోఁకుమూఁకల యెఱ్ఱనిఁజంజుతైన
 వెండుకలు తెల్లఁబాఱి దాఁపించు బంధు, సంఘములు గాంచి మిక్కిలిఁసంశయింప
 క॥ అరదంబుల భటకరముల, ద్విరదంబుల మీఁది సిడముఁతెట్టువ లొరయఁ
 మరుదంబు శైవలిని ఘన, శరదంబులఁ గల జలంబుఁనమయఁగ వర్షెఁ: ౯౫౭
 తే॥ పూని వాఁడియాయుధములుఁమోచికోనుచు, వేలకొలఁది పిశాచముల్ఁ వెంటరాఁగ
 గంటలులియఁ దేరులు వెంటఁగదలిరాఁగఁ, గదనరంగంబునకుఁ బంక్తిపదనుఁడరిగె.
 తే॥ రావణుండు గొప్ప సేనతోఁరణము సేయ, వచ్చెనని రామునకుఁ గపివరులు డెలుప
 భూమిజుఁ సేడు కారా విఁమోచనంబు, గలుగునన్న యామోదంబుఁగాంచె నతఁడు.

—: రాముండు రణ సన్నద్ధుఁ డగుట :—

తే॥ కర్మముల మెల్లఁగాంచినఁఘనులు దివ్య, దృష్టిచేఁ గాంచుటకు ముఖ్యఁదృశ్యమైన
 రామచంద్రుండు నారచీరను దిటంబు, గాఁగఁజుట్టి మధ్యంబునఁగ త్రిఁజెక్కి.
 తే॥ జగములం గొల్వఁజూచినఁచరణములను, పడుకు నొక పడఁతిగఁజేయుఁపాదములను
 భక్త హృదయంబులను వెల్లఁపదములందు, చెలువు.పనిగల వీరమఁదైలు ధరించి.
 తే॥ ఒత్తుగాఁ జక్క లలరినఁయువ్వరంబు, పగిది వెలుఁగొందు కవచంబుఁబిగువుగాఁగఁ
 దొడిగె శ్రీవత్సములరు సఁయ్యెడను లక్ష్మి, యెడయు కతన నొవ్వ దనుచుఁనెంచెనేమో?
 తే॥ శర్మద కరాంబుజములకుఁజర్మ కవచ, మెనయఁజుట్టిన యొప్పిదఁమెంచిచూడ
 నీవి మ్రూకుఁ గొమ్మల నెడఁమీయకుండ, నల్లత్రాఁచు చుట్టిన లలిఁనుల్లసిల్లె.
 తే॥ కేలఁబగఁకుల నొక్కఁటఁగీరితివెలయు, తామరలఁ దేలులుండు చందముననొప్పి
 శ్రేణులై యొత్తుగా నున్నఁవేళ్లకంత, గోధికాచర్మ కవచంబుఁగూర్చినాఁడు.

తే॥ బహుళపద్ధతుల్ గలిగినభాషలందు, నారితేటి శాస్త్రంబులనునుసరించు
నుగుణులగు కవింబుల వచఁస్సులను పోలి, పొల్పు సత్తయ తూణముల్ దాల్చినాడు.

తే॥ మొగులునం దోచు మెఱువనుపగిది మెఱయు, వీరపట్టంబు నుదుటను వెలయఁగట్టి
మలయు లేఁగాంతి గల వసఁమాలతోడఁ, దులసిమాలయు రణమాలతో ధరించి.

తే॥ సకలలోకంబులును చరాచరచయములు, దాను వేఱుగానున్న పద్ధతియు నిట్టి
దనుచు నూహింప మనము సమర్థులమెక్కో? అతఁడు చేకొన్న షల్లు వేఱుగునె తనకు?

తే॥ సురలు సరులును మోదించివిరులు చల్ల, గొప్ప వానర సేనతోఁగూడి రాను
విభుఁడు పాలకడలితోడ వెన్నుఁ డరుగు, దెంచి ప్రత్యక్షమైన రీతిగను దోచె.

తే॥ ప్రళయవేళను రుద్ర హంపంబునొంది, జగములను నాశ మొనరించుపగిదినొప్పి
విపుల సేనాముఖంబున విల్లుదాల్చి, నిలిచియున్న లక్ష్మణుని సన్నిధిని చేరె.

తే॥ అంత దక్షిణ దిశ్నాథుఁడగు యముండు, తనదుకృత్యంబు త్వర నెడఁగొనక నడప
నుభయ సేనలు కలసి యొండ్రికి దాఁకె, వనధి వనధి యెదిర్చినవైననుదర.

తే॥ అన్ని దెసల దంట్టిల కాంతులలమిగొనియె, బడియె గనక రాసులపోల్కిఁగపి
శవములు

దనుజ కుణపముల్ సెల తెట్టులనఁగనొప్పె, వింత వాన కురిసినట్లు వెలసె దురము.

తే॥ తెగియె దలలు ప్రేవులు జాతెఁదేరు లురలె, గెడసె ఖరువులు కరులును మడిసె
నమర

మేదినియుఁ బీనుఁగులచేత మిట్టయయ్యె, నెల్ల దెసలకు నెత్తురుఁజేల్లు పాతె.

క॥ ఘోరాకాగలు వానర, వీరులు హస్తములఁ బొడువవిటతాటముగా
వారువము లురలె రాక్షస, వారముల యురమ్ము లగలెఁబడగలు విఱిగె.

క॥ తతసేతువు తెగు లలి శో, ఇతివాహిని విరియ దనుజ సేత యడరి యు
ద్ధతగతిని శింజనీ టం, కృతి యొనరువ బెదరి చెదరెఁగీశచయంబుల్. ౯౭౬

క॥ పిడుగు బెడిదంపు మ్రోతకు, నడఁగి యొదుఁగు సర్పరాజియనువునఁ బ్లవగుల్
పడి రేడ్చి పాటిరి తడఁ, బడిరి వడఁకి రురలి రాసనదలిరి భీతి. ౯౭౭

క॥ నిర్ణయుఁడగు దనుజేంద్రుని, దుర్దమ గుణరవము దివముదూఁటింపఁగఁ ద్రా
సార్దితులై రసుకులె యన, నిర్దేశములేల ప్లవగఁగించయము పాటుల్ ?

తే॥ భేదరులు పరువిడి తలదాచుకొనిరి, లక్ష్మణుండును ప్లవగ వల్లభుఁడు దనుజ
పతి విభీషణుండును తగుపగిది యరయ, నిలిచి రితులు పాటిరినివ్వెఱపడి.

చ॥ అవనిఁ బెకల్పజాలిన బ ధూధ్యుండు రావణుఁ డీడ్చు శింజనీ
రవమునఁ బద్మకాండ వివ రంబును శల్లడమందె భీతిమై

దివిజలు కల్పకాల నము ♦ దీర్ఘ మహాశని యంచుఁ బాటి రీ

పవిది సరామరాదులకు ♦ బాధలుగూర్చుట తారకాణగాఁ. ౯౮౦

క॥ చండగతిఁ బడెడి పిడుగనఁ, గొండనొకటి వైచె బ్రాద్ధుఁగొడు కద్దానిఁ
మండెడు కినుకను దళవద, నుండొక బాణమున నుగ్ధుఁనూచము చేసెఁ. ౯౮౧

క॥ అందులకు భానుసూనుడు, డెందంబున రోసి వసుమతీ గర్భము వీ
లం దరు పురవడిఁ బెకలిచి, యందిగొనియె హస్తమున నహంకృతితోడఁ.

క॥ చేపట్టిన పెను కుజమును, తూపులచే రావణుండుతునుకలు సేయఁ
గోపంబున సుగ్రీవుఁడు, దీపించుచు నొక్కగిరినితేఁకువ వైచెఁ. ౯౮౨

క॥ దాని నొకమ్మునఁ దునియలు, గానేసి వనాటలెల్లఁగలఁగుచుఁ బటవఁ
బూని విలు గుడునువడ నొక, బాణపు మొదలంటి తూటభానుజు సేసెఁ.

క॥ ఆవేడియమ్ము చొర ను, గ్రీవుండు కలంగెఁ గలఁగిఁకీడ్చు మున్నే
పాపని తత్స్థితి యెఱిగిన, కైవడిఁ జని యడ్డుపడియెఁతూటకాలమునఁ. ౯౮౩

చ॥ తెలిసిన మూర్ఖ! కీక జగతీపతి క్లేశము తీటునంతలో

పల నను దాఁకి వీక బహు ♦ భంగుల సంగరముం బొనరై ముం

గల ? నని వాయుపుత్రుఁ డడు ♦ గంగఁ గృపాభుత మున్ను వీడినఁ

వలనఱి వెండిఁ జచ్చుటకు ♦ వచ్చితివే యని రావణుండనెఁ. ౯౮౪

ఉ॥ శైల మొకండు మారుతి వె ♦ సంగొని నైచిన దానిమీఁది మే

ఘాలియు మాఁడి నింగి కెగ ♦ యంగని పంక్తిముఖుండు సాయక

జ్వాలలచేత బూది సలు ♦ షణ్ మఱియొక్క నగోద్రమెత్తి యు

ద్యేల బలంబునఁ విసరి ♦ వేసె దిశల్ వడి రింగు రింగనఁ ౯౮౫

తే॥ పిడుగుకంటెను వడిగాఁగఁవెడలి శిఖరి, దనుజు నమ్ముల నొకలెక్కఁగొనకమీఱి

వాని భుజములఁ దాఁకి శాపంబువోలె, బాహుపురులతో నదియునుభగ్నమయ్యె.

ఉ॥ ఇంచుకనొచ్చి రావణుఁడు ♦ హేలగ వేటొక శైలమెత్తి తా

టించఁగనున్న వాయుజుఁ గడింది బలంబున నారి లాగి పా

టించి యురంబుగాఁడ నిగిడించిన నొవ్వక గాడ్చుపట్టి యం

కించి కుజంబు నైచి యడఁ ♦ గించెను సారథి పంచజీవముల్. ౯౮౬

తే॥ మఱొక చోదకుఁ డంతలోఁదఱిసి నడప, నసురనాథుండు వందనాఁయకములేసి

ఎరియు మోడుగువలెఁ గళేఁబర మొనర్చ, సుంతనొచ్చి కర్పలిపట్టిసామ్రాస్థి.

ఉ॥ ప్రేలుచు తాలు మ్రాఁకులనువీచుచు గోళులతోడఁ బండ్లతో

నాలముసేయు శ్రోతరులని ♦ యక్కటికె మదినూని వీడుచో

నేలీద మింత యయ్యె నిక ♦ నే ధనువుంగొని యాజు నిల్వఁగాఁ

దూలక మీరు ప్రాణముల ♦ తో జయముం గొని యేగువారలే ? ౯౮౭

చ॥ అని వికటంబుగా నగి యు ♦ గాంత వలాహక భంగిఁ గ్రమ్మ మా
ర్గణ గణ వర్షముం గురియఁ ♦ గాల సమీర మహేళితాబ్ధి మా
డ్కిని కలగుండు పొందుచును ♦ కీశులు పర్విడ లక్ష్మణుండు నా
ఘన శరపాళి వీని గడి ♦ కండలు నేసెద నంచు డాయుచున్. ౯౯౨

—: లక్ష్మణ యుద్ధము :—

మ॥ లయ కాలాంబుద ఘోషణంబుక్రియ లీ ♦ లన్నారి మ్రోయింప దు
ర్భయ సంతాపము లొంది మాయలను దు ♦ ర్వాంబుగాఁ గొన్న దు
ర్నయ వై తేయులు సింహగర్జనము నా ♦ రణవిన్న మత్తేభ నం
చయ భంగిం గడు వివ్వాలించిరి రణో ♦ త్సాహంబు చల్లాటఁగన్.

మ॥ తన సైన్యంబుల తీరుగాంచి యమ నే ♦ త్ర భూనిభంబైన ల
క్ష్మణ బాణాసన రావమున్ విని మదిన్ ♦ జంకొంద కీ సీచుడున్
మనుజుండే యని నవ్వి రావణుండు న ♦ న్నాణిక్య దీప్తి ప్రభా
జనకంబుల్ ముకుటంబు లున్నతములై ♦ సాఁగన్ బడిన్ గర్జితన్.

చ॥ పడియెడు వానచిన్ములొక ♦ పద్ధతి లేకయ క్రాలులీల నొ
త్తడిగల లక్ష్మణాశుగ క ♦ దంబము తేరుల గుంపుమీఁదఁ ద
త్తులపయిన్ మతంగజ వితానముపై దనుజ వ్రజంబుపై
నడర రణాంగణంబు రుధి ♦ రాశయమై కనుపట్టె నెల్లెడన్. ౯౯౩

త॥ కరుల మదజల ముఖములఁ ♦ గాడినట్టి, సెలలు వెనుకటి కాళ్లలో వెలలి యరుల
నక్షములఁ దొల్చి తేరులయక్షములను, విజించి నిలువక యటనుంటివెలికినేగు.

తే॥ పగలు లేచినకరులవాఁర్యములునమయ, వ్రూహమమరినయసురసంఁదోహమడరి
మొనసి కైదువులను లోకపుణ్యఫలము, వంటి శ్రీరాము తమ్మునిపై నివైచె.

ఉ॥ వైచి విరోధి మానవుఁ డ ♦ వార్య పరాక్రము దానవేంద్రుపై
నేచుఁచు డాసెనేని మన ♦ కేటికి బీరములంచుఁ బల్కుచున్
దాచక యుచ్చుచుండెడు ను ♦ దారుని చుట్టును మూఁగు పేదలా
యాచకులట్లు దానవు ల ♦ హమ్మతి లక్ష్మణు చుట్టుముట్టఁగన్. ౯౯౪

చ॥ ఎడపడకుండ దానవుల ♦ నేసి సురారుల వాడికైదువుల్
వడిఁ బడఁద్రుంచి తప్పివడు ♦ వాని భరించె సుమిత్రపట్టి ; యు
గ్గుడువుగఁ బ్రాణము ల్లోనఁగఁ ♦ గాలుఁడుఁ డేదటనొందె రక్తముల్
కడలిని చేరనీక యన ♦ కట్టగ నేర్పడె నాజి బీనుఁగుల్. ౯౯౫

ఉ॥ త్రుంగెను వీరమస్తములు ♦ త్రుంగెఁ గరంబులు వ్రేళ్లు పాదముల్
త్రుంగె నురంబులు గటులు ♦ త్రుంగెను శూలములున్ సరాళుల్

- దుంగె శరాసంబులునుఁ త్రుంగె శరంబులు బాణ తూణముల్
 త్రుంగెను తక్కుకై దువులు * త్రుంగెను దానవ శౌర్యసారముల్. ౧౦౦౦
- ఉ॥ త్రెవ్వె శతాంగ సంఘములు * త్రెవ్వె దురంగమ దీర్ఘ కంఠముల్
 త్రెవ్వె మతంగజాంగములు * త్రెవ్వె బదంబుల వీరమద్దియల్
 త్రెవ్వె బ్రహ్మసమాలికలు * త్రెవ్వె హిరణ్మయ వజ్రవర్మముల్
 త్రెవ్వె ధ్వజ వ్రజంబులును * త్రెవ్వె సముత్సుకతా విరావముల్ ౧౦౦౧
- చ॥ తరమిడి సంగరావనిఁ బ * దాతి వితానము గూల దానిపైఁ
 దురగ నికాయముల్ తునిసి * తూలంగ వానిపయ్య మదేభముల్
 దొరల మదేభరాజపయి * దొంతరలై పెనుతేరు లుర్లఁగా
 శిరములు వానిపైఁ బడఁగఁ * జీమకునేని యెడంబు లేదట ౧౦౦౨
- చ॥ వడివడి లక్ష్మణుండు శర * పంక్తుల నెత్తుట కూర్చు టీచ్చుటల్
 విడుచుట యేదియుం దెలియ * లేక నిలింపులె మిట్టిచూచి రా
 విడిచిన బాణముల్ దనుజ * విరుల మేనులఁ జొచ్చి పోక విం
 గడముగఁ గానరైరి మఱి * కాంచిన దచ్చటి వీన్మరాసులే!
- తే॥ చండకోపు లనురులేయుఁ శక్తి శూల, పరశు పట్టిన కుంత తోఁమర గదాది
 వివిధ సాధనములు భిన్న భిన్నములయి, పడియెఁగాని తప్పినది కంన్పడఁగలేదు.
- చ॥ సమర ధరిత్రఁ జేరిన య * సంఖ్యములైన మదేభముల్ తురం
 గమములు కేతన స్ఫురిత * గాంగ రథంబులు వ్యాఘ్ర ఖడ్గ సిం
 హములును తక్కు జీవములు * సమ్మలఁ గూలెనకాక సుంత స
 క్రమమున నిల్చినట్టివియుఁ * గ్రమ్మఱినట్టివి లేవ యయ్యెడఁ. ౧౦౦౩
- మ॥ తనవారల్ తలలూడి కాళ్లుతెగి హస్తంబుల్ సగంబై రణ
 వనిఁ గూలం బెఱవారు డాఁగి పఱి వో * వం బంచబంగళమై
 మొనయ్య నిల్వమి లక్ష్మణుండు విజయా * మోదంబుతోఁజేర్చుటం
 గని రక్షోధిపుఁ డక్షులం దసహనో * గ్ర క్రోధముం జూపుచుఁ. ౧౦౦౪
- మ॥ జవనాశ్వంబులఁ బూన్చినట్టి రథముఁ * సంగ్రామ రంగంబునం
 దవలీలం బఱపించి బిట్టలుక డా * యంబోవ నిర్భీతి రా
 ఘృత తమ్ముండును గాంచి యోరి జగదొం * గా! యింక నేమార్ప నీ
 కవునే? యంచు నిశిత బాణములచే * సంగంబు నొప్పింపఁగఁ. ౧౦౦౫
- ఉ॥ ఏసిని తూపులెల్ల శపి * యించిన సంఘనఁ దాఁక సోకు బా
 ణానన మెక్కువెట్టి కొన * లంటఁగ నీడ్చి శిలీముఖంబు లు
 ద్భాసిత రీతిగాఁ బఱపి * తచ్చరముల్ నడుమఁ హరింప ని
 ళ్లే సమరాన నిల్వమని * యేపున లక్ష్మణుండేసె దూపులఁ. ౧౦౦౬

తే॥ వర్షముంబోలెఁ బటపినఁ బాణచయముఁ, దొలఁగఁజేసి సామిరినిఁ తూణమందు
శరము లెత్తనీయక చేసిఁమెఱసె ధర్మ, మెల్లఁజదివియు మఱచు లంకేశ్వరుండు

—: హనుమ ద్రావణ ముష్టియుద్ధము :—

ఉ॥ అత్తటి సొమ్మదేతిన మ ♦ హాబల సందనుఁ డడ్డువచ్చి దు
ర్మత్తుడ ! నీచమాయలను ♦ మానుము పండువుగూర్తు నిష్టు నీ
కెత్తిన కాలదండమిదియేడ్డెఱ గల్గిన వాడవేని నీ
చిత్తము వేటువంకలకుఁ ♦ జేర్పక చూడుము నన్న రావణా ! ౧౦౧౦

చ॥ గెలిచితి మూఁడులోకముల ♦ గెల్పితి దిక్కులనెల్ల వేల్గిడి
గలఁచితి పిండ్రుకీర్తి కిల ♦ కాలము చెల్లద యొక్కతీరుగా
సలఁచెదఁజూడు నేఁడిట వి ♦ నాశము తప్పదు నీకు సంచు న
గ్గలికముతోఁ ద్రివిక్రముని ♦ కై వడి లాయుచుఁ గేలు సాచుచున్.

శా॥ చాపాద్యాయుధవిద్యలెల్లను విశే ♦ షస్సూర్తి సాధించి తీ
వేపారంగ భుజంబు లిన్ని యతిశా ♦ యిత్వంబునం బొంది గో
ర్వాపారాంచిత సత్త్వముఁ గలిగి వి ♦ క్రాంతిక్ విశ్రంభించి స
న్నేచ న్నిల్పితి నిల్పు మన్నిటిని మా ♦ యింతున్ వెనక్ ముష్టిచేన్

చ॥ పలుకులచే ఫలంబు గను ♦ పట్టదు దిగ్గజ శంభులైలమూల్
బలుపిడి నోర్పు ధీర ! యొక ♦ పాటిది కింగిరి కోఁతి ముష్టికిన్
న్నిలుతువె ! నిల్పితేని విను ♦ నీ పిడిపాటున కిత్తు తొమ్ము నీ
బలమున కోర్తుఁ గాని మఱి ♦ వాడిమి చూపఁ దలంప నీయెడన్.

చ॥ అనవుడుఁ బంక్తికంఠుఁ డని ♦ లాత్మజ పల్కుల నన్నుతించి నీ
గొనములు మెచ్చఁగూడుఁ బలు ♦ కుల్ మగపాడికిఁ దగ్గయట్టి పీ
యనువున నీవుగాక మఱి ♦ యన్యుడు నాయెదురన్ వచించునే?
ఘనమగు నీదు కీర్తికి జ ♦ గంబులె కొల్వఁగఁ గొల్వకోలతా ! ౧౦౧౪

చ॥ అనదృశ వీరపుంగవుడ ♦ వాయుధ మొక్కటి లేక ధైత్యులన్
వసముఱఁ జంపినాడవు త ♦ పంబునఁ బొందిన చాపఖడ్గముల్
జెనెలు భ్రమింపఁబట్టి పెను ♦ తేరున నెక్కిన నాదు సన్నిధిన్
నుసలక పల్కి నిల్చిన ఘ ♦ నుల్ నినుపోలెడు వారలుందురే? ౧౦౧౫

చ॥ క్రతుభుజ లాదిగాఁగఁ ద్రిజంగంబులఁ దిక్కులుదక్క నెవ్వరున్
బ్రతుకఁగఁ గోరువారు బహిరంబున నన్నెదిరించి నిల్తురే?
కొతుకక నిల్చి వక్షమునఁ ♦ గ్రుమ్ముచుటంచు వచించి తిట్లు ధీ
రత నివి పల్కఁగాఁ దగిన ♦ ప్రజ్ఞలుగావు మహాబలాత్మజా ! ౧౦౧౬

తే॥ చేతు లిరువది కీర్తిగాంచినవి కలవు, శయము లొకరెండె నీకుఁ గేసరికుమార !
కలుదులాడితి జయమింతకంటెఁ గలదె? తగిలి నీతోడఁ బోరుటతగవుకాదు.

తే॥ దిక్కులం గెలిచిన కీర్తిఁ తెలుగుమాయ, నింతకంటె వేటొందునాశిలను గలదె?
బాలు సత్తు నేలంబెట్టికాలరాచి, నట్టివైరి నామున్నిట్టులాడుచుందె?

ఉ॥ పగ్గలు పల్కినాడ విటుపల్కుట సాజమె మాత్రె గాలముక

ప్రగ్గిన మాటుపల్కినఁ బోసంగెడు లాభములేదు అట్లుచే

సిగ్గిలి నిన్నెదుర్ప నిరసింపుచునుంటి జగంబు చూడఁగా

మొగ్గక వచ్చి నీదు విడిపోటునఁ గ్రుమ్ముము తొమ్ముమాపెడక

తే॥ అనురవిభుఁ డిట్టులాడ మేలనుచు హనుమ, లీలఁ దేరిపై కుఱికి నేత్రాల మిడుఁగు
లురల సరులతోఁ గవచంబునొడలు పొడిగఁ, బడఁగ వత్తమ్ముక బొడిచెనువజ్రముష్టి.

తే॥ కొండ లినుకయై రాలినఁబోమరుదాల్చె, పెరుగువలెనై మెదడునచ్చివెలికినటికె
దలలు పదియును మెదలవైనిలువలే, వ్రాలె ననురుల జీసముత్తవ్రాలెదోడ.

ఉ॥ జాతెను వీరచాపములుజాతె గుణంబులు జాతె ఖడ్గముక

జాతె నునస్థిరత్వమును జాతె జయాశయు నుత్సృజ్యత్వముక

జాతె శరీర దార్ద్ర్యమును జాతె దెగింపును జాతె దేజముక

జాతె బరాక్రమంబు దనుజ ప్రభు తొమ్మున నిప్పు జాఱఁగక.

తే॥ ముష్టిపోటుచే నురమునఁమున్న విఱిగి, నాటిఁముండిన దిబ్బదఁనాగదంత
ములును దశవదను యశంబువలెనె నని, వీఁపునక మస్తి పుటుకునవెలికినచ్చె.

చ॥ చిరిగిన కంకటాబున ఖ ఁ చించిన రత్న చయంబు రిక్కల

ట్లువడి దిక్కులం బఱచె ఁ నుల్లమునందలి ప్రాణవాయు సం

చరణము తగ్గ రావణుడు ఁ శైలము తల్లడమందు భంగి ని

బ్బర మొకయింపి లేక గగుఁ వంబు చెడం జలియించె మిక్కిలిక. ౧౦౨౪

చ॥ అమరులు సంతసిల్లి కడు ఁ హర్ష రవంబులు నేసి స్వర్ణ పు

ష్పములను చల్లి దీనలు ఁ సల్పిరి రక్కసు లీర్వనొంది రు

ల్లముల ముదాతి లేకమును ఁ లంగలు వేయుచుఁ గీతరాజు పం

క్తిముఖుని కీర్తి మాసెనని ఁ కేకలు వైచెను మై గగుర్పుతోక. ౧౦౨౫

తే॥ వహ్ని నై జగుణము ప్రాణవాయు గుణము, సనుభవించి యెఱింగినఁపునులు, వేటు
తనువునం జొచ్చి క్రమ్యుఁడమ తనువున, జేరుకరణి రావణుడు మూర్ఖిల్లి తెలిసె.

తే॥ తెలివినొంది యూరుపుపుచ్చి తెరలి నోట, మాటరాక యుఱిమిచూచిసాటిలేని
మేటిమగని మారుతిగనిమిడుకకింక, మద్బలంబును చవిచూడుమా కపింద్ర !

చ॥ జగతిఁగలట్టి స్వబలశక్తులు నీయెడఁగల్గు! నీవ పో

మగల మగండవోదు హను ఁ మంత! కృతాంతుని చూచివచ్చితిక

దుగినుడె వచ్చి నీవు భయం దుఃఖములొందెదవన్న సుంతయుఁ
బెగడని యేను నీవలనం భీతి నెఱింగితి సంచలించితిఁ. ౧౦౨౮

ఉ॥ నిక్కము నన్ను గెల్చిన నుం నిశ్చల విక్రమ శాలివైతి; వే
ఱొక్కటియేల? నిల్వము నం ముత్తట మత్తర ముష్టి ఘాతముఁ
దక్కక నైచి జీవములం దాల్చితివేనియు నింతదాక ని
న్నక్కఱతో నుతించిన నం మస్తము నిశ్చయమంచు నమ్మెదఁ. ౧౦౨౯

చ॥ అనుడు మరుత్తుతుండు బిడిం యంబును పొందెద నీవు జీవితై
ననుగని మాటలాడు కతం నఁ జయమొందినవాడవే చుమీ
మొనసి మదీయ ముష్టి హతిం బొంగి మరింపక నిల్చి నా బలం
బును వినుతించు దిట్టరినిం మున్నొక సారియుఁ జూడ నెచ్చటఁ. ౧౦౩౦

ఆ॥ అప్పుదీర్చికోనుమయని టొమ్ము చూప ద, శాసనండు పెదవులంటం గొఱికి
నిడుదకేలు మిగులంబొడవుగాఁజూచి పా, వని యరమ్ము బొడిచెబద్ధముష్టి.

ఆ॥ విలయమందుఁ జెడనివిజ్ఞానమతి జగ, త్రాణమతుండు పంక్తివదనబలము
మునుపుగన్న రజతభూధ్రంబుకై వడి, వాని పోటువలనంబల్లటిల్లె. ౧౦౩౧

ఉ॥ తూలంగ వాయుసూతి దివితూలెను ధర్మము తూలె సత్యముం
దూలెను సద్గుణావళియుఁదూలెను కీర్తియుఁ దూలె వేదముల్
తూలెను నీతియుఁ దయయుఁదూలె దపంబును తూలె భూమియుం
దూలెను బంచభూతములుం తూలెను తూలె సమస్త సత్కృతుల్.

క॥ అక్కడఁగల కపివరు లపు, డొక్కొక్క రొక్కొక్క సగముఁనొగిదెచ్చి వడి
రక్కనులతేనిపై బయ, లెక్కడఁ గనరాక ముసరియేసిరి కడిమిఁ. ౧౦౩౨

క॥ బలసంపన్నులు ప్లవగులు, విలయాబ్దముభంగి నింగిపిక్కటిలంగ న
ద్రుల పైవ వియచ్చరు లొ, త్రిలి చెచ్చెర నవ్వలికి నొందింగి భీతిఁ. ౧౦౩౩
తే॥మంటఁ జోటు లేగిండ్లండుఁగెంటికోనుచు, నవ్వలికిఁబోక నిలిచె నాయుద్రచయము
తరణి మఱుంగ య్యె జగములంనిరులుమింగె, రక్కసులు తగ్గిరసి సురత్తక్రమిరవల.
తే॥గొండ లొకటిపై నొక్కటిఁకూలి విఱుగ, మిడుగులులు లేవ మెఱుపులుం మెఱయఁ
లట్లుదాఱి శిలావృష్టియట్లు రామ, భద్రు దివ్యాస్త్రవర్షంబుఁపగిది గురిసె. బ్రదుగు
తే॥ కర్బురుల పెన్నెన్యంబుఁకలగి చెదరి, మలంగె మింటిరిక్కలతో విమానపంక్తి
రాలె మిడుగులచే నభిక్రాగి మీలు, తేలి సోకుల కనుగ్రుడ్లలీలనండె.

ఉ॥ లోకము నేడ కూలెననిం లొగ్గడిఁ గల్గిన రావ ముల్లెడం
త్రాఁగంగ రావణుండు వినిం పట్టని రోషభరంబునఁ సురా
స్తోక యశోవిభూతులనుం చూఱు వెట్టిన దొడ్డవిల్లు బిం
బాకృతిఁదోప దూపు లొల యం బఱపించి చెదరై నన్నిటిఁ.

ఉ॥ అమ్మలు విండ్లు తుండ్లుగ హ ధమ్ములు మ్రందగ వారణమ్ము ల
 ప్పమ్ములుగాగ సింహ శర ధమ్ములు వ్యాఘ్రము లా రణస్థలి
 దమ్ముగఁజేసి కుప్పలుగఁ దార్కొను పర్వతముల్ కుజంబులు
 దుమ్మయి గాలిలోఁగలిమఁ దూతె దశాస్యుని యంపవాసచే గంఠం

క॥ ఔరా! తీరగు శరసం, చారము! గిరి యొకటి లక్షశకలము లయ్యె
 సారగు కర లాఘవ మ, య్యాశే! యని విద్రిచిగొనిరిహస్తము లమరుల్

తే॥ పంక్తిముఖుచేప పగ్గముపాడుచేయ, హరులు వైచిన గిరులఁ దచ్చరము లడరి
 త్రుంచి యన్ని దెసల వార్ధిముంచినైచె, నేల నైత్రు గప్పెను మేలఁధూలిగప్పె.

క॥ వానరులతోడ నేడే, మానిను లిర్గురను చూపుమాపెద ననుచు
 దానవవిభుఁ డుగ్రుండై, పూనెం బది యెడమకేలఁబారిఁ బదివిండ్ల గంఠ౩

క॥ పది దీర్ఘ బాహువులతో, బది ధనువులవంచి పదులుపదులుగ నమ్మల్
 వదలి దశదిశలు కడలియుఁ, గదిరి శరమయముగఁ బంక్తికంఠుఁ డొసర్చె

క॥ పొలిసెను కప్పిసైన్యము కు, ప్పలుగా నాకుప్పలపయివ్రాలె వనదముల్
 పొలికలను రక్తమయమై, వెలసెను సాయంతసంపువిన్న విధమున్ గంఠ౪

సీ॥ నిలువంగ లేడయ్యెనీలుండు నడవలే, డయ్యె నలుండు లేవఁడయ్యె గజుండు
 కాలుఁ గానఁగ లేదుగవయుఁ డంగదుండును, జీవించునా యనుస్థితి భజించె
 చలియింపలేడయ్యెజాంబవంతుండు కొఱి, మాలి పడియె గంధమాదనుండు
 గువ్వరీతి ముడింగికుడికిలె శతబలి, పనసుని మెడ తూలిపడుచునుండె

తే॥ మఱియుఁగల గొప్పవీరులునెఱుకులంటఁ, దేజు మాసిరి కూలిరితికమకపడి
 పాటి రదిగని సౌమిత్రిభయదరోష, భీషణాకృతితో విజృంభించి నడచి

తే॥ రావణుండు వైచినట్టి శరప్రకర్ష, మడఁచి వాని యహంకారమండగఁ బది శ
 రాసనమ్ములఁ బదితూపులేసిత్రుంచి, దనుజు లదరంగ సింహ నాదమ్ముచేసె.

తే॥ నేలుపులు చాల మోదించి కేలుశట్టి, విరులు చల్లరి మునులు దీవించినారు
 ధర్మదేవత యుత్సుకత్వమున నాడె, మెచ్చె లంకేశ్వరుండు సౌమిత్రి నేర్పు.

తే॥ మేలు సంగరోత్సాహంబు! మేలువిద్య!, మేలు రణకార్య పద్ధతి! మేలు తెంపు!
 మేలు కర లాఘవంబును! మేలు నేర్పు! మేలనుచు మెచ్చె ముక్కుపై వేలుచేర్చి.

ఉ॥ దండకలో ఖరాదుల మందంబు నడంచిన రాఘవుండు నా
 ఖండలు వ్రేల్చిడి రణము ఖంబున గెల్చిన నానుతుండు ను
 ద్దండ శరాసనంబు బెడి ధంబుగఁ దాల్చిన యేను దక్క బ్ర
 హ్మాండమునందు లేరు నమ ధరావని నీ సరివచ్చు దిట్టరుల్

— రావణశక్తిచే లక్ష్మణుడు మూర్ఖిల్లుట :—

తే॥ అనుచు వింటిచే గెలువంగననువుగాడ, టంచు వీనిని విడువరాదంచు ననుర
ధాత యొనరిన శక్తి హస్తమునఁ గొనుచు, నైచె లక్ష్మణుపై నెల్లవారు బెగడ.

ఉ॥ వైచిన శక్తి లక్ష్మణుని బాణ నికాయములెల్ల లీలగాఁ
బూచిక లట్లు త్రుంచుచును బోయి యరమ్మున నాటె దాని పై
శాచిక శక్తిగన్న గుణ బాళి దురమ్మున వ్రాలి మూర్ఖులై
మోచిన చింతతోఁ గవులుముచ్చి రాచ్చిరి సోర్పు లుబ్బుమై గంగి॥౨

తే॥ ఎల్లనురలును దమసామ్యులొల్లవోయి, నట్లు వెలవెలవోయి రఁత్యాహితమున
మునులు విసిగిరి ధర్మ చింతనమునందు, ధరణి దిగెను మార్పడఁదరణికాంతి.

తే॥ దీని కిఁకఁడు జంకఁగ లేదుఁతెల్లలేదు, మూర్ఖువోయినాఁడనిదశఁముఖుఁ డెఱింగి
యితని మేను గైకొని లంకఁకేగదనని, క్రూరచిత్తుడై దిగివచ్చెఁదేరినుండి.

తే॥ బాహు లిరగ్దొంటను కవిఁపట్టి మున్ను, తారగిరి నెత్తుటకు సిగ్గుఁమీఱ నిపుడు
మేరుగిరి నెత్తఁబూనినఁతీరుదోఁప, నెత్తె బలమెల్లఁ జూపి పండ్లీలకటచి. గంగి॥౩

తే॥ తాను వీతాంబరుండనుజ్ఞానగరిమ, మానకున్న హేతువున రామానుజుడు
శివ నగంబును చలియింపఁజేసినట్టి, హస్తముల కెత్తరాని వాఁడయ్యె నపుడు
క॥ దశముఖుఁడు కడలిఁ బోలెను, దశముఖ హస్త్రుబు లభిఁతరంగలఁ బోలె
దశరథ నూనుఁడు సాగర, శిశు వనఁదగు శశిని పోలిఁచెలఁగెం జూడక, గంగి॥౪

తే॥ ఎత్త యత్నించి కదలింపనిమ్మునడక, యూర్పునిడువ వేఱొక్కచోనున్న హనుమ
కని తటాలున వచ్చి రావణుని గెంటి, యవ్వలికిఁ గొనిపోయె రామానుజమ్ము.

ఉ॥ పాపని జ్ఞానులం దధిక బాపనుఁ డొటను లక్ష్మణాఖ్యుఁ డా
శ్రీవరుఁడొటచే మఱియుఁ బ్రేమబలంబును దొడ్డదాట నం
భావిత భక్తిచేతఁ బసి బాపను తల్లి వహించు కై వడిం
గై వడిఁ గొంచుఁ బోయెఁరఘు శాంతుని నన్నిధికిఁ రయంబునక. గంగి॥౫

— రామ రావణ ప్రథమ యుద్ధము :—

తే॥ జానకీవిభు డాసి లక్ష్మణుని దించు, సంత నతఁడును తెలివందియలరి లేచె
రాముఁ డప్పుడు లయకాలభీము భంగి, నడరి రావణుతోఁ బోరుఁపడప నడచె.

తే॥ దంతిమీఁకి లంఘింపఁదలఁచు సింగ, మట్లు రాముఁడు వచ్చుటఁయనురవిభుఁడు
గాంచి రాఘవు నెదుటికిఁగనక రథము, పోవనిచ్చె నుత్సాహంబుఁపొదలుచుండ.

క॥ రణకోవిదుడగు దానవ, గణనాథుఁడు తేరిమీఁదఁ గ్రాలఁగ నమరాం
గణమున రాముఁడు నేలం, గణఁక నిలుచు టనువె? యనుచుఁ గదలే హనుమఁడుక.

తే॥ తనకు మున్నొసంగిన గంగఁగదలను దాల్చి, పావనుండైన శంభుండుఁ పాపివితతి
మలయుచోఁ బదచారియౌఁ మామఁ గాంచి, యూరకుండుట తఁచంగఁ మేరయౌనె ?

తే॥ అసమరీతి రణమునేయఁననుర తేరి, పై నెలయ నేల నీవుంటఁ పాడిగాదు
నేవకుండనగు నాభుజశిఖరియందు, కూరుచుండుమ యని వేడుఁకొనియె హనుమ.

తే॥ ముంచిదనిరామవిభుఁ డెక్కొనంచితముగఁ, గొండపై నెక్కుసింగంబుఁగొమరుదోఁప
గనిన బిడ్డను మోచినఁజనని పగిది, హనుమ యలరె నురాలి దీఁవనలు చేసె.

తే॥ అలెత్రివిక్రమ రూపంబుఁనరసియున్న, హనుమఁ డతిశయానందంబుఁనందఁగాంచి
శ్రీహరికి వాహన శయనఁశ్రీలఁ దాల్చు, గరుడి బిజ్జించె శేషుండుఁశిరము వంచె.

ఉ॥ మారుతి క్షీరవారిధి క్ర ధ మంబున నొప్పెరఘూద్యవలండు నా
క్షీరపయోధిశాయి యనఁ ధ జెన్నగు నన్ను నయోగనిద్రకుం
దారఁడు; వాయుసూతి శ్రుతిఁతండము వేదశిరోర్థ మాధరా
జారమణుండనంగఁ దగు ధ సామ్యము చొప్పడు నిశ్చయంబుగఁ.

తే॥ మతియుఁ జూడంగ నాహనుఁమంతఁ డొప్పె, నకలలోకమూలంబగుఁప్రకృతినాఁగ
రౌమభూపాలుఁడొప్పెదఁత్ప్రకృతిశక్తి, కరయ మూలకారణ విరాఁట్టురుఘండనఁగ

తే॥ వనజాండంబు లెల్ల గఁర్భమునఁ గొన్న, దాశరథికిఁ గావలయు పద్ధతులఁ దిగుగు
మారుతి భుజాగ్ర దేసింబుఁమేరుశిఖరి, నెనసె నన్న న్యూనోపమఁమే ఘటించు.

తే॥ ధర్మ దేవత మోద నఁర్తనముచేసె, ఋషులు కేలెత్తి దీవనఁబలిచినారు
బ్రహ్మరుద్రాది దేవతలఁరణము చూడ, వచ్చి మింట మూఁగిరి రఘుఁపరుఁడు కదియ.

తే॥ సంగరోన్మథుండగు రామఁచంద్రుండవుడు, కేలఁగోదండగుణము లాఁగిన రవంబు
నివియుఁ భువియు నమన్తంబుఁతివిరి (మింగు, రుద్రమూర్తి నేయు మృగేంద్రఁ
రుతిముఁ బోలె.

తే॥ యక్షులును రాక్షసులును ప్రాణానిలములు, వీడకున్నను నిలుకడఁయూడి నాల్క
లెండఁ గలఁగిరి మలఁగిరిఁయండవయము, నెలపు దప్పె బ్రహ్మాదులఁతలలు నాడె.

సీ॥ విద్రుమ వర్ణముల్ విలయాగ్ని నిభములు, జలధి నీటిని ద్రావఁజాలినవియు
దిక్కులఁ గొలువంగఁదివురునవియు మింటి, మంటిఁ తొలువ నఁమర్థములయ్య
యడగు నేడమ్మలఁననురవిభుండేసె, వాని నేడమ్మలఁవనజ నయనుఁ
డేడేసి తుండ్లుగాఁ నెడలించి యొక్క సా, రిగ నైదు తూపులఁ మొగిఁ దొడింగి

తే॥ పరప దశకంధరుఁడు నైదుఁశరములేసి, నడుమనేత్రుంచి మఱిఁపది తొడుగులంట
నీడ్చి విడువంగ సూర్యకుఁలేశ్వరుండు, విశిఖ దశకమ్మచే వానిఁవిడిచివైచె.

తే॥ దగ్గజగనున్న రావణుండండువైచు, నాయుధమ్ములన్నిటిని పెంక్కుమ్ములేసి
వెండివైచినఁ బాడిచేసిఁవీరమస్త, కావళుల నొక తిట్టగాఁబ్రోవుచేసె. ౧౦౭౪

తే॥ సై న్యనాథులేసిన యస్త్రజాలములను, రావణాశుగమ్ముల వాసరావళిపయిఁ
జెదరసీయక తొలగించిశిత శరముల, నంగపతుల మస్తములు డుల్లంగనేసె.

చ॥ ఘనతర రామబాణముల ♦ కంటెను డెందముకంటె దొందరక
జను హనుమానుఁ డీధర నె ♦ సంగెడివాఁ డనునంతలో నభం
బునఁ గనుపట్టు రావణుని ♦ ముందరఁ దోచు నెడంద లుడ్కు న
ద్వజుల కన్నులందు బెడి ♦ దంబుగ వెక్కనమై కనంబడుక. ౧౦౭౬

ఉ॥ ఆడఁదొడంగె నట్టలను ♦ వందఁగ వేడుకతోఁ బిశాచముల్
పాడఁదొడంగెఁ గంకములు ♦ ప్రబ్బి వియత్తలమెల్లఁ జుట్టి త్రో
పాడఁదొడంగెఁ బీనుఁగుల ♦ యంగములం గొని నెత్తు తోయధిం
గూడఁదొడంగె రామ శితఁ ఘోర శిలీముఖ రాజి వర్షణక. ౧౦౭౭

తే॥ చక్రములు ఖండములయియొత్తములువిడిగి, ఖరువు లురలి ధ్వజంబులుకెరలి తేగు
బారు లెడసి తార్కాణుగఁబడియెఁ గరులు, తుండములు తెగిపడెఁ గొండఁపిండులట్లు
తే॥ బండ్లువోవ విండ్లునుపోవఁబండ్లు వోవఁ, గరులువోవ హరులువోవఁగంకటములు
పోవ శౌర్యంబుపోవగఁర్బురులు తుదకుఁ, దలలువోవఁ గూలిరి రణస్థలమునందు.

తే॥ సుతనుమధ్యలు రణభూమిఁబతుల తలలు, కరుల హరుల తలలు నొకకరణినుండఁ
జెలియనేరక తచ్చిరంబులను చేర్చి, కొనుచు నేడ్చి యేడ్చి యచటఁగూలినారు.

చ॥ అడఁగెను సింహనాదము లఁహంకృతు లాఁగెఁ జరాకు చూఁపులుక
మడఁగెను ధూళియుక డిగియెఁమందటిలెక బహుళాయుధా రవం
బుడిగెను టంకృతుల్ కడచెనుత్కట ఘీంకృతులీఁగె హేమలుక
ముడిగెను సై న్యముల్ దనుజఁముఖ్యుఁ డొకఁడయి నిల్చె నాడిలో. ౧౦౮౦
తే॥ నాల్గు విధముల సేనలుఁనలగి తునిగి, యొడుదుడుకుగఁగఁ గొండలఁచడువుదోవ
నున్న శవరాసులను కాంచియుడికి యసుర, వరుడు బుసకొట్టినాగె నఁర్పంబుపగిది.

తే॥ నారి నాకర్ణముగ లాగిఁ ఘోర శరము, లేసి రాముని భుజములఁగాసివలుప
నతఁడు చిటునవ్వుతోడ నుఁరాంతకు ధను, వైచు తుండ్లుగ విడిచె నైఁదంబకముల.
తే॥ వేటువిల్లందుకొని యెక్కుఁ నెట్టునంత, రామవిభుఁ డదియును త్రుంచిఁరాక్షసేంద్రు
పవన జవన తురంగమఁపంక్తిఁ గూల్చి, సారధిని చంపివైచె నిర్జ్వలలు పొగడ.

తే॥ అసురమణియు వేటొకకై దుఁపందికొనెడు, సంతలోనడుమనత్రుంచిన్యందనమును
గొడుగుతోడధ్వజముతోడఁగూల్చివాని, దృఢతనత్రాణమునుగూడఁద్రెంచివైచె.

తే॥ వేటువేటు తేరులు వచ్చిచేరుచుండ, నెక్కసీయక నడుమ మాఁయించుచుండ
రాఘవుడు; రావణుడునుఁరాద్రమూర్తి, యయ్యెమ్మత్తువునటియించునాజయందు.

తే॥ రత్న ఖచితమ్మలైన శీర్షకములవయి, బది లకోరీలఁ బఱప భాన్వరునిమీఁది
కెగయు హనుమన్నికై వడినేగి విశిఖ, దశక మహ్వాని దోర్చె సంధ్రమునఁ బడఁగ.

తే॥ మణులకాంతులు దిక్కులములయుచుండ, జడధిఁబడినదై త్రేంగుదు శీర్షకములపుడు
నిగుడు చండ ప్రభంజననిపాతిచేతఁ, గూలు మేరువు శిఖరాలలీలఁ దోచె.

క॥ రాముని నిశాత బాణము, లా ముకుటములఁ గొనిపోయియభిని విడుటర్
ధామనిధిఁ గొంచు రాహువు, దీమసమున జలధిఁ ద్రోచుతెఱఁగున నొప్పె.

క॥ అపజయ మెన్నఁడు నెఱుఁగని, కృపణుఁడు మకటముల నీగికిరియుఁ జెడఁగాఁ
దపన నిశాకరు లలరని, యపకృష్టహార్షిశములయనువున నొప్పె.

తే॥ ముకుటములఁ గోలుపడు దశమ స్తకుండు, ప్రతిభటాభీల గురుత నున్నతుఁడయైనఁ
బ్రవిమలాత్మకుఁడైన నుకవి శశింపఁ, బ్రథితకీర్తిని కోల్పోవు ధ్రువుఁడౌతె.

ఉ॥ క్రిందికిఁ జూచు కన్నులును ధీకీడ్పడు మోమును రిత్తకేలు వ్రే
లం దిగి యూడమఱియన ధీలంబు శరీరముతోడ నున్నదై
త్రేంగుదు డధర్మచారులకు ధీకీడ్పడె పాటని లోకులెల్లఁ బ
ల్కం దలవంచి నేలవయిఁగాలను రాచుచు నిల్చె నచ్చట.

తే॥ అట్లు నిలిచిన రావణునరసి ధీర, వరుఁడు సుగుణుండురాముండు ధీకీడ్ప
నున్న వాడని చంపంగఁనుల్లమందు, తలఁప కిట్లని పల్కె నొదార్మభరితి

ఉ॥ ధర్మపథంబు త్రొక్కక య ధర్మవిధంబున సంచరించు చు
మృత్యులు వేల్పులైనను య ధీలంబు జయంబును గాంచ శక్యమే?
దోగ్ధద ముజ్జిగిలెన? వి ధూత బలుండవు నిన్ను చంప నీ
యర్హివారిఁ గూడుకొని యందుము సౌఖ్యముల నేటికే.

శా॥ నీవంశములతోఁ గుమారకులతో ధీగృహిణి వేడియుం
జేవంగల్గిన సేనతోఁ దొడరి యు ధీకీడ్పడుతో నెల్లి ర
మీర్ష వేశం బెనుపోరునం దలసి నీయేపుం బ్రహూర్ణంబుగా
నావంకం గనిపింపవైతి వది గా ధీనంగీరియే వీడితి.

మ॥ సమరోత్సాహము గల్గునేని కడఁక ధీనస్యంబుతో రమ్ము ప్రా
ణములం దాఁపఁ దలంతువే జనక క ధీనస్యం దెచ్చి యెప్పించి రా
జ్యము నీతమ్మునకిచ్చి కొల్వు మతనిక ధీనకుంబుకా వేఱు మా
ర్గము లే దెన్ని విధాలఁ జూచినను ని ధీకీడ్పడి లంకేశ్వరా?

మ॥ దురమే నేయఁడలంతువేని బలనం ధీహంబు చేకూర్చుకొం
చిరవారక శ్రమదీర్చికొంచు వడి నా ధీనత్వంబుగా రేపె నీ
శిరముల్ నాశరపాళి కావలగిన ధీనం గర్హింపంగ రమ్మింక ని
ల్వరమ్మ లేదు నిజంబు మాయలును చెల్లంబోవు రక్షింధిపా!.

తే॥ నేడుకాంచితే గాలికినెగయు దూది, పింజలట్టులు నీసేనవిఱిగి కలఁగి
కూలుటలు నేటికేగి రేపాలమునకు, రమ్మనుచుఁ గరుణాభుండై రాముండనగ.

౧౪ కంభకర్ణవధ పటలము, (౨౬౩)

- సీ॥ దిగ్గజంబుల పోటుతిపిరి యోర్చిన తొమ్ము, కైలాసమెత్తినఁఘన భుజములు
జగడాల తపసి మెచ్చగఁ బాడు నాల్కయు, శివుఁడిచ్చు కత్తియుశీర్షకములు
శౌర్య సంపదయునుఁనంగరస్థలి వీడి, త్రిజగంబు తేలినదితిజ విభుఁడు
తలయెత్తినీని యుత్తలపాలుతో భంగ, పాటుతో బిడియంపుబరువుతోడ
తే॥ భటులఁ గన్నెత్తి చూడకపజ్జఁ జేరు, నుతులఁ బ్రేమను కాంచకనతులఁ గనక
పరవి యున్న సేననుగూడఁబాటిగొనక, వెంటవచ్చు వారలను భావింపకేగె.
తే॥ కమలపదనలకనులు ఖడ్గములపోల్కి, గప్తములెక్కురైననుతులవాక్యములురావ
బాణములవలె నొంచె జెల్వల పయోధ, రములుతన భజములవలెఁబ్రమదమిడవు
తే॥ మంత్రములు తెల్పునృధులఁమందయాన, లైన భార్యలు సైన్యనాయకులు బంధు
హితులు ప్రతిమలవలె నిల్వఁదితిజవిభుఁడు, దంతివలె నేగి చేరె సంతః పురంబు
తే॥ అచట నొక పైఁడివీటపైఁసమరి చింత, యించుకంత కుదించి యోచించి పిదప
గంచుకిని పిల్చి వేగ వేగరులఁ దోడి, తెమ్మనుచు నాజ్ఞయిడ వాఁడుతీవ్రగతిని.
తే॥ వెడలి వాయువేగుఁడుమరఁత్తుఁడుమనోగ, తియుమహామేఘుఁడాదిగాఁ డెలివి
దూతలనసంఖ్యజనములఁదోడితేర, వారలకు రావణుం డాజ్ఞపఱలఁజేసి గలుగు
శే॥ ఏడుదీవులయందు మహీధరములఁ, జక్రవాళంబుమీఁదనుసర్పభువన
మందుగల రాక్షసుల వడిసరుగుదేర, నాజ్ఞ దెలిపి తోతెండనియనిపి వారి.
చ॥ క్రమముగ నాజ్ఞ మోచి యుడి ధంబులు సేయు త్రిలోకవాసులుఁ
దమవిభు భావమిద్దయని ధత్వరతఁ గమనింపలేక డెం
దములఁ దపింప రామ శర ధారుణ వేదన నోర్వలేక నా
గము తససెజ్జఁ జేరుక్రియఁ ధర్మరనాథుఁడు చేరె శయ్యకుఁ. ౧౧౦౧
ఉ॥ నుందరియైన జానకి వ ధంధరపుత్రిక నిండియున్న యా
డెందమునందు నిందుగ బిడెంబు గడల్కొనఁ దోడఁ జింతయుఁ
గ్రందుగఁ జేర నించుకయుఁ ధట్టిఁడి కూరుకురాక లోపలఁ
గుంచుచు భంగపాటు వెలిగొల్పఁగ గొప్పగ నిశ్చయించుచుఁ. ౧౧౦౨
ఉ॥ పాటిన వేలుపుల్ నరులు ధపల్చన నవ్వమరంచు శాత్రువుల్
మీఱఁగ నవ్వ వారనుచు ధమెట్టుకు సిగ్గు వహింపఁబోడు లం
కారమణుండు సీత నగుఁగా ధయని మిక్కిలిగాఁ దపించె నా
నాడులు నవ్వ పైఁపనగు ధనా మగవారికి నిల్వరంబునఁ? ౧౧౦౩
అ॥ అంత నసుర తాతయగు మాల్యవంతుండు, వృద్ధు మేను విల్లువిధము వంగ
రావణునకు నగు పరాభవంబును విని, వచ్చి కూరుచుండివానిపజ్జ ౧౧౦౪

- ఉ॥ వాని పరిస్థితి దిగులు ♦ వాట నెగాదిగఁ జూచి చూచి య
క్షీణ తపోనీధి ! కడిమి ♦ చేడ్పడ మువ్వరమైన పోరునం
దూనితి నోటునంచు దిగు ♦ లొంగి కృశించెదె? యేమియయ్యె? నా
మానవు లెట్టిరో? తెలుపు ♦ మా విన నామది తత్తఱించెడిక. ౧౧౧౯
- ఉ॥ మనసును మేను కన్నులును ♦ మండఁగ శర్కరయైన ద్రాక్షయై
సను రుచి గానలేని పహి ♦ నాలుకయెండఁగ దైత్యనాథుఁ డి
ట్లనియెను తాపనాకృతుల ♦ నందిన మర్త్యులతో రణంబు కూ
రెను మన వంశగౌరవము ♦ ప్రీతిను నాస్థితి గోడిగంబుగాక. ౧౧౨౦

—: రావణుడు మాల్యవంతునకు రాముని పరాక్రమాదులు తెలుపుట:—

- క॥ తాతా! రుద్రుడు మొదలుగ, నాతత లోకముల వార ♦ లండఱు పెలుచక
నాతోడైన సుమిత్రా, జాతుని బాణముల కాగఁజాలరు వింటే. ౧౧౨౧
- చ॥ సమరమునం దగణ్యమగు ♦ సైన్య కదంబము రూపుమాపుచో
దమభముమాన్చి యోటమిని ♦ దార్చెడుచో నులి మట్టి యుండలక
దమకముతోడ మంథరకుఁ ♦ చాలఁగ నేసిన నాటి లీల చం
దమునన యుండె గాని భయ ♦ దస్థిలీ దాల్చుడు రాముఁ డయ్యెడక.
- ఉ॥ రాక్షససేన దట్టమయి ♦ క్రాలిన లక్ష్మ్యము దప్పకుండు రా
మాక్షయ బాణసంఘము శ ♦ తాంగ తురంగ మతంగజాదులక
బక్ష శిరోధి మధ్య కర ♦ పాదములక వడిఁ గ్రుంచుఁగాక యే
క క్షణమైన నేయెడను ♦ గాఁడుచు డయ్యక యందు నిల్చునే? ౧౧౨౩
- ఉ॥ రాముని చేతనుండి ప్రద ♦ రంబులు వెల్వడు పిమ్మటక జగ
త్త్రిమముఁ జొచ్చుఁగాని వెను ♦ ద్రొక్కపు కల్పము దాటవచ్చుఁ ద
ద్దీమ శరప్రఘాతములు ♦ వీడవు దిక్కులఁ గాల్చు మాటు ప
ల్కేమనఁ గాల్చు వైర మెద ♦ నెంచినఁ గాల్చు లయాగ్నిఁ గాలుచుక.
- ఉ॥ మేరువుఁ జీల్చుమన్న వడి ♦ మింటిని రంధ్రము నేయుమన్న నీ
ధారణి వ్రచ్చుమన్న జల ♦ దంబుఁ జెదర్చుమయన్న నారిధిక
నీరముఁ ద్రావుమన్న దన ♦ నిస్తుల సాయక పాళి శక్తికిక
నేరుపుగాఁగ దోఁప వవి ♦ నిల్చునో నిల్చువో వాని ధాటికిక. ౧౧౨౫
- ఉ॥ అమ్మల నెత్తికొంట గొన ♦ యమ్మునఁ గూర్చుట యేయటక విలా
సమ్ముగఁ దోచెఁ గాని కెల ♦ సంబుగఁ గాంచెడు వేల్పులేని న్వ
ల్పమ్మును గానరైరి కర ♦ లాఘవముక శర లాఘవంబుఁ బ్రా
ణమ్ములఁ గ్రోలుఁడి చనుడ ♦ నం దన సైన్యము వోలె వెల్వడుక.

క॥ ధరణిజ నాథుని శర సం, చరణమ్ములు సుకవి వాక్యఃచరణ గుణాలం
కరణ ధ్వనులం గలిగియు, విరమణములు లేక విబుధఃవినుతికి నెక్కె. ౧౧౧౭

చ॥ భవుని త్రిశూలముల్ మఘవు ♦ వజ్రము వెన్నుని చక్ర మాజిలోఁ
జవి గనినాడ భేదము ని ♦ జంబుగ నెక్కువ యున్నదయ్య! రా
ఘవ శర వేగము సయింపఁగాకయె క్రుంగితి నేనుగాక వే
తెవ రిక్కడ దచ్చరాలిఁ గను ♦ లెత్తి కనం గల వార లీధర ? ౧౧౧౮

తే॥ రుద్రు బాహుష్టకంబు నింఁద్రుని భుజద్వ, యంబు విష్ణుని బాహు సహస్రకంబు
నితని యొక వ్రేలి బలిమికిఁగీడురావు, తాళఁజాలవు తాఁకి యఁభార్థ మిద్ది.

తే॥ వీరు లెందఁజేనియు నుగ్రఃవిష్ణులైనఁ, గార్తవీర్యుఁ బోలినవారుఁకారు నిజము
అట్టి యర్జునుఁడును రాముఁననుజు వాడ, ధూళికిని పోల్చు సాటి కాఁజాలఁడయ్య !

చ॥ త్రిపురముల్ దహించుతఱి ♦ శ్రీగంధుఁ డూనిన విల్లు దాని ముం
దెవుడును వేడ్కఁగీని ధరియింపఁగ నొప్పదు దానికొక్క వే
టువమితి పల్కలేదు శ్రుతు ♦ లొక్కెడఁ దప్పినఁ దప్పఁగాక యా
తపన కులేంద్రు చాపము వ ♦ దల్చు శరంబులు తప్ప నేర్చునే? ౧౧౨౧

సీ॥ వెలుచో నాల్గుమాఁములవేల్పుఁ బోలును, చెదరుచోట సహస్రశీర్షుఁబోలుఁ
బగఱఁజేర యుగాంతఃభైరవుఁబోలు నా, చిలుకుల పనులు వఁచింప నరిది !

నా బలగర్వముల్ నశియింపఁ జేసిన, నన్న వేటొక సాక్ష్యమెన్న నేల ?

వాఁడు పట్టినవిల్లు ♦ పడమటిదో? తూర్పు, దో? దక్షిణంపుదో? యుత్తరపుదో?

తే॥ మూలలందలిదో? విశాలఁభూమిఁ గలదో?, మింటిదో నమ స్తంబునుఁ మేవినదియొ?
యెఱుఁగఁజాలకుంటిని కుడిఁయెడమలందు, నిక్క మేవంకనుండెనో ♦ నేర నికను.

మ॥ వసుధాధీశుని వాహనం బనిలుఁడోఁవై శ్వానరుండో విభా
వనుఁడో కాలుఁడో కావలెం దెలియఁగా ♦ వచ్చుం బ్రపంగంబుగా
వెన నక్కొలి యొనర్చు చేత లురగఁద్యేమ్యుండుఁ గావించునే?
యనమానోన్నతి నొంద దద్దియన నా ♦ యజ్ఞత్వముం దెల్పదే ?

చ॥ కదనతలంబుఁ జేరి యెఱుఁ ♦ గందగు నక్కటలేదు గౌరవా
స్పదయగు ధాత్రి కీడయిన ♦ జానకి రాముని మేనుగాంచి భీ
తిదమగు వాని వీర విహృ ♦ తింగని యుండుట మన్మథుండు నే
మొదలుగ నెల్లవా రతివ ♦ ముందఱఁ గుక్కలు గాక యన్యులే?

క॥ నాశము గలిగెడి వేళను, శ్రీశ విరించిన మహేశ్వ ♦ రేంద్రాదులచే
నాశిల్లక యుత్తమ పను, ధేళు నొకని వైరిగాఁగఁననసితిఁ దాతా! ౧౧౨౫

చ॥ అనవిని మాల్యవంతుఁ డను ♦ నన్న! వచించితి మున్నె నీకు నేఁ
జనవున వానిఁగై కొనవు ♦ చాలఁ జిరాకును గొంటి వా యకో

పనుడు విభీషణుండు తెలు ♦ పఁ వినికుంటివి కారణంబు లు
న్నను పరికింప కుంటి విచ ♦ నాతరమా వివరింప శ్రీయముల్ ?

చ॥ కటువులుగాఁగ నున్నను సుఖంబులఁ గూర్చెడు పద్ధతుల్ విశం
కటగతిఁ జర్చచేసి యొడి ♦ కంబుగ నిక్కపు బంధులాడ నొ
క్కటియుఁ జెవిం గదింపక ము ♦ ఖస్తుతి చేసెడు మూర్ఖ వాక్కులం
బటిమగ విన్ను నీ గతిని ♦ పాడొనరించుచు నుంటి సర్వమున్. ౧౧౨౭

తే॥ అనుడునవ్వలనున్న మాఁయావీమిన్న, యగుమహోదరుఁడెడసాచ్చియతనినుజీమి
చూచినొచ్చిన ప్రభు నిట్టులేచెదగునె, యనుచునుత్సాహకరముగాఁనాడఁదొడఁగె

ఉ॥ మేలు దలంచి మంచదని ♦ మేవడిగొన్న యనంతరంబు గె
ల్చే లభియింపనిమ్ము మఱి ♦ యెడ్డమిచే ననువుల్ త్యజంప నో
లే లభియింపనిమ్ము తమ ♦ యెన్నిన పట్టున నిల్పుటే మహా
శీలుల లక్షణంబు వెను ♦ చెంగిన నిందయు రారవంబగున్. ౧౧౨౯

తే॥ అల త్రివిక్రముఁడును త్రిపుఁరాంతకుండు, పోరి యోడిరి వైభవఁగూర్చి చెడఁగఁ
జంచలీకృత కైలాసంశైల? నరుల, తోడి పోరున కీవు వెన్నాడుదేమి? ౧౧౩౦

చ॥ గలిచిన వార లోడెదరు ♦ గల్పెద రోడినవార లొక్కచోఁ
గలిమిగలారు క్రుంగెదరు ♦ కల్పి వహింతురు లేనివారలున్
బలమున కొక్కయెల్ల, కను ♦ పట్టునె? యల్ప తపః ఫలంబుచేఁ
దొలఁకెడు రామలక్ష్మణుల ♦ దొడ్డగఁ బల్కెడు బట్టు పోలికన్. ౧౧౩౧

ఉ॥ సీతను వీడితేని యొక ♦ చెట్టయు రా దటు వీడకున్న వో
సీతముగాఁగ జీవముల ♦ నీగిన నీగఁగవచ్చు వేఱు సం
పాతము గల్గునేమి? స్థిర ♦ బంధుర గౌరవ మింకిపోవఁ జం
తా తలిమంబుపైఁ బొరలి ♦ తాపము నొందిన దప్పిపోవునే? ౧౧౩౨

ఉ॥ ఊరక యిట్లు మున్నెనుక ♦ లుయ్యల లూఁగుచునుండ లంకలోఁ
బారులతోడ మమ్ము ఫల ♦ పాదపబ్బందము వోలె రాము దం
డారడ మొప్ప నార్పదె? జ ♦ లార్జవమందొక కొంత నీరమున్
సూరుఁడు త్రావ సంతయును ♦ శోషిలె సంపదలంగఁజెల్లునే? ౧౧౩౩

మ॥ మును ముమ్మూర్తులు వేల్పులోడి పఱవన్ ♦ ముల్లోకముల్ నీమహా
జ్ఞును పాలించుచునుండఁగాఁ దృణముపై ♦ నట్టాడు ప్రాలేయముం
జెనయంజాలని మానవాధముల వా ♦ సిం బెద్ద కొండాడి నీ
యనుఁగుదమ్ముని కుంభకర్ణ బల గ ♦ ర్వాదుల్ డిగం బూన్పదే?

తే॥ కుంభకర్ణ రప్పించి సంశంభ మొప్పఁ, బంపుదేని యతనిఁ గాంచిపాటి డాఁగు
వారు; నిలిచినచో వారిఁప్రాణములను, తీసికొని రాఁగలండు డైఁతేయచంద్ర!.

ఉ॥ నావుడురావణుం డతని ♦ సర్కిలిమిచ్చి కుమార! వైభవ
 శ్రీ విలసిల్లఁ బల్కితివి ♦ ప్రేమకు మేరయుఁ గల్గునేమి? ర
 ఊ వన పాలకుండ వని ♦ సొక్కి సమాహితచిత్తుడయ్యె; వి
 ఘ్నావలి వచ్చునేమి నడు ♦ మంతరమందు వినాశవేళల? ౧౧౩౬

—: కుంభకర్ణుని మేలుకొలుపుట:—

మ॥ ఇది మేలంచు వచించి రావణుడు మీ ♦ రింపారఁగా నేగి యె
 వ్విదమైనం దగఁ గుంభకర్ణు నిదురన్ ♦ వేళోలి తోడ్పండనన్
 బడఁడంచున్ యమదూత లట్టు లనుర ♦ వ్రాతంబు నిద్రాభు నిం
 టి దరిన్ వాకిట నిల్చి లెమ్మనుచుఁ దాటింపంగ వాద్యంబులన్. ౧౧౩౭

ఉ॥ లేవని కుంభకర్ణుఁ గని ♦ లెంకలు లోనికిఁ జొచ్చి శేఁకువన్
 గ్రేవలఁబోయి తోమర వరిష్ఠ గదాదుల మస్తకంబుపైఁ
 జేవ యెలర్చ మోదియుఁ గృ ♦ శింపని నిద్దుర గాంచు దానవున్
 సేవకు లంతఁ గన్గొని వ ♦ చించిరి చీడఱ యగ్గలింపఁగన్. ౧౧౩౮

శా॥ నిద్రాదేవికి ముద్దుకూన! విను ని ♦ ర్నిద్రుండు కాలుండు నీ
 నిద్రాభంగము చేసినాఁ డలుపమా ♦ నిద్రాభుతన్ వీడి పె
 న్నిద్రం బొందుము కాలుమందిరమునన్ ♦ నిండాదు ప్రేమంబుతో
 భద్రంబుల్ నమకూర్చె సగ్రజుడు నీ ♦ పాండిత్యమున్ మెచ్చుచున్.

మ॥ కొఱలేకుండిన దానివారి బ్రదుకల్ ♦ ఊభంబులం బొందఁగాఁ
 గొఱవిం జేకొని నెత్తి గోకికొను మూ ♦ ధ్ధంబోలె మీయన్న యి
 కొఱగాముల్ పొనరించి దీర్ఘమగు కూ ♦ ర్కు న్నీకుఁ జేకూర్చె ని
 కొఱయా నిద్ర యిఁకేల లెమ్మనుచు ర ♦ ఊపీరు లుంకించుచున్

ఉ॥ నొచ్చిన కేలు మిక్కిలిగ ♦ నొవ్వఁగఁ గొట్టియు మేలు కాంచుమిన్
 గచ్చఱఁబోయి రావణుని ♦ గాంచి ప్రభుత్వమ! తమ్ము నియ్యెడన్
 జెచ్చెర లేప మావలనఁ ♦ జెల్లదలంచు వచింపఁగా నతం
 డెచ్చుగ దంతిమూఁకలఁ బ ♦ యిం బఱపించుచు లేపుఁ డీయెడన్.

తే॥ వారణములు త్రొక్కినను లేవకయయున్న, మీకుఁగల నేర్పులంజూపిఁమేలు
 కొలుపుఁ

డనుచు వేపురు మల్లరఁననుప వారు, ప్రభునిచింత నీతఁడు తీర్చువలఁతి యనుచు.

చ॥ తలఁచుచు నిద్రలేపఁ జని ♦ ద్వారముతీయఁగ వాని శ్వాస మ
 త్యలఘువుగాఁగ వీవ జడు ♦ లందు దగుల్వడి లోనికేగుచున్
 వెలి కరుడెంచుచుం దగులు ♦ వీడమిఁ జేతు లొకల్లోకల్లు ని
 ట్టలముగఁ బట్టికొంచును ది ♦ టంపు బలంబున దాటి రంకిలిన్.

- చ॥ ఇతనిని లేపు మార్గమింక ♦ నేదని నోటిని ముక్కుగాంచి భీ
మతులయి తాళకగా వెఱచి ♦ మందలఁ గాహళ శంఖరావముల్
శ్రుతుల కడం గదించుచు ము ♦ నుండి గదాదులతోడఁ గాలు గే
లు తల నలంగ మోదియొక గ ♦ లుక్కున కండుట గాంచి వేనట.
- తే॥ ప్రభునియు త్తరువొంది తుంగములను, తోలి త్రొక్కింప నది తల్లిజోలపాడు
కరణి నూగింప నా కుంభకర్ణుఁడంత, గుఱ్ఱువెట్టి గాఢంబగుకూర్కునొందె,
తే॥ అనుగులంత నేలికయొద్దకరుగుదెంచి, చేయఁదగిన యుసాయముల్ చేయఁబడియొ
గేలు నొచ్చె హరులు త్రొక్కిసోలిపోయె, నేమియును లాభ మగపడఁదెట్లు ననుచు.
- తే॥ కరులుహరులు తేరులుద్రొక్కఁగదలకున్న, కుంభకర్ణు శూలములతోఁగ్రుమ్మిగదల
మోదియైన మీకుం దోచుచునేదియైనఁ, జేసి నిద్దురలేపి పిల్చికొని రంకు.
- తే॥ రిత్త రాకుండు పొండనిత త్తఱింప, దనుజు ననుమతి నాతని ♦ యనుజుఁ జేరి
గూబలంట శూలములతోఁగ్రుమ్మిక్రమ్మి, ముసలములతోడ దంచఁగానునలిలేచె.
- చ॥ తలఁపునకంటె మించిన యు ♦ దగ్రశరీరుండు కుంభకర్ణుఁడ
మ్రోలుపునఁ జచ్చినట్టి యొక ♦ మేటరి ప్రాణములొందు శైవర్షి
మెలఁకువ గాంచి లేచె దల ♦ మింటిని తాళకఁ ద్రివిక్రమేశ్వరుం
బలె దనమేను దిక్కులకుం ♦ బర్వంగఁ గన్నులు వార్ధి మించఁగఁ.
- క॥ త్రిజంబులు వడఁకఁగ ది, గ్గజములు చలియింప రవియుఁగలఁగంబాట
గుజగుజలువోఁ దిమూర్తులు, గజవిజ సురలొందఁ కుంభకర్ణుండు లేచెఁ.
- ఉ॥ ఆకలి మీఱ మేలుకని ♦ యన్నము చాలమిం బేదమోముతో
సోకులు వండియున్న దిను ♦ సుల్ పలువందల బండ్ల యన్నముఁ
మేకలఁ దొట్టి యేనుగులు ♦ మీలును మద్యము పండ్లు మెక్కి య
జ్ఞాకలి రేప దున్నలు న ♦ హాసము లాన భుజించి తేకువఁ.
- క॥ బెడిదముగఁ గనులు విచ్చెను, పిడుగుల నొకచేతఁ బట్టి ♦ పిండిగఁ జేయఁ
జడనిధి వండలిసేయఁ, గడిగా రవిబట్టి మింగఁగా నగు లీలఁ. ౧౦౫౨
- సీ॥ కూర్పుండియుండ రఁగ్నోధీశు రావణు, నిలిచినంత పొడవునెగడువాడు
కడలి యలలవంటికనుబాసు ల్లవవాడు, వరి వెన్నవంటి వాల్చురగుఁవాడు
రక్తమాంసములు చర్మము లెమ్ములును చింద, జవిరి జవిరి తినఁదిపురువాడు
మీఱిన యాకలితీట నాయుధముల, నమలి వికావికనవ్వువాడు
- తే॥ కఱకు శూలంబు కేలనుగలుగువాడు, సగము కాలి నిల్చిన తాడిపగిదివాడు
మదము గలవాడు స్తబ్ధోమములవాడు, ఒడలి విఱుపులు త్రేఁపులువిడినివాడు.
- తే॥ ఇంద్రు పండ్లురాల్చిన చేతులెత్తి ప్రహారి, దనరు బురుజుల మెల్లనఁదడవువాడు
శక్తి చేతఁదాల్చినవాడుచవికి సింహ, శరభ మాంసముల్ దిననోరుతెఱచువాడు.

తే॥ పడకయను వారినిధినుండిఁపైకిలేచు, తనదు నిడుపైన మేనిపైఁజెనకి యలము బాడబాగ్నికీలలొ యనఁబరఁగు నిడుపు, జేగుతై న రోమంబులఁజెలఁగువాఁడు.

తే॥ దెనల గెలిచిన దశకంఠునెనకమునకు, జంకి చండ మయూఖుండుఁజాతవేదుఁడడఁగి యుండఁ దగిన గుహఁలనఁగ నిద్ర, కప్ప వీడని లోఁతగుఁకనులవాఁడు.

తే॥ వారణంబులు చరియించుఁపర్వతగుహ, వంటి దోరముల్ గల ముక్కుపఱలువాఁడు కొండ చిలువలు నిద్రింపఁగూడునట్టి, పెద్ద శ్రవణ రంధ్రంబులఁవెలయువాఁడు.

తే॥ ఐన కంభకర్ణుని గనిఁయన్నగారు, పిలుచుచున్నారు మిమ్మునిఁవిన్నవించు సేవకులతోడ జన దశశీర్షుఁడున్న, మందిరమునకు నగరానఁగ్రండువుట్ట.

తే॥ పెద్దకొండ పరుండినవిధముదెలియఁ, జాఁగి తమ్ముడన్నకు మ్రొక్కఁవేగయెత్తి గ్రుచ్చి కాఁగిలించికొనె రఁక్షోవిధుండు, కొండ కొండను తడవినకొమరుదోవ.

తే॥ ప్రక్కగూర్చుండనిడుకొనిఁర క్తమద్య, ఘటఘటలుకొన్ని తెప్పించిఁకాంక్షనొనఁగి పలల మిచ్చి తెల్లని పట్టుపస్త్రములను, రత్నభూషణముల నవాఁరముగఁ బెట్టి.

తే॥ ఇంద్రుఁడై రావతంబుతోఁనీగిపాటు, వేళఁ దప్పి జాతిపడినఁవీరపట్ట మమర ఫాలభాగమున లంఁకాధినాయ, కుండు తమ్మున కర్కిలిఁగూర్చికట్టె.

తే॥ మెఱపుకై వడి మేనెల్లఁమెఱయుచుండఁ, జెందిర మలందిన గజంబుఁచెలుపుదెలుప మొగులుఁబోని దేహంబునఁబుగులుతావి, చందనముపూసెఁ దనదుహఁస్తములతోడ

తే॥ వినము కసిమనఁగినరీతిఁవిన్నత్రోవ, యొరయ నిల్చిన తమ్మునిఁయరమునందు భవుఁడు ప్రేమతోనొసఁగినఁవహ్నిఁబోలి, వెలుఁగుకవచంబు దోడిఁగెనుఁవిబుధవైరి.

ఆ॥ ఎడమకన్న బొమయఁనెడమ భుజంబును, కంపమొందఁ గుంభకర్ణుఁడంత నన్నఁగాంచి నంగఁరాలంకరణమేల, సేసె దనఁగఁ బంక్తిఁశిరుండు తెలిపె.

క॥ నరపతి సుతు లిరువురు వా, నరసేనలతోడ వచ్చిఁనగరమ్మును పెం పఱ ముట్టి యెవ్వ రెన్నఁడు, బొరయని విజయమ్ము గొనిరిఁపొరిగొను వారిక.

—: కంభకర్ణుండు రావణునకు హిత ముపదేశించుట :—

ఉ॥ నావుడుఁ గుంభకర్ణుండు ఘ ఁ సంబగు యుద్ధము సంభవించెనే ?

పావనియైన జానకి ఁ బన్నము లింకను నీఁగలేదొకో ?

దేవ మనుష్య లోకముల ఁ దీపిత రాక్షసకీర్తి మాసెనే ?

యీవగ దాపరించెనే న ఁ మిద్ధ కులంబునకుఁ వివాశముల్ ? ౧౧౬౬

చ॥ సమరము డాసెనే ? యదియు ఁ జానకి కోసమె సంభవించెనే ?

కమలదళాక్షిపైఁ జెడుగు ఁ కామము వల్లని మున్నెయంటి నే

త్రముల వినంబు గల్గిన పు ఁ దాకువుఁ బోలిన ధాత్రిపుత్రి పైఁ

దమి విడకుంటివో ? విడక ఁ తక్కుటయుఁ విధిక్రత్యమేయగుక. ౧౧౬౭

చ॥ వసుమతిఁ గెల్లగించి సుల ♦ భంబుగ నెత్తగవచ్చు లోకముల్
కసిగొని మ్రొంగవచ్చు రఘు ♦ కాంతుని సంగరమందు గెల్వ మా
నసమున నెంచుటల్ జనక ♦ నందిని మేను పరివృజంపఁగాఁ
బాసఁగునటంచు నెంచుటను ♦ పోలును రాక్షస వంశ భూషణా !.

చ॥ గెలుపును గల్గునే ? మఱియుఁ ♦ గీడ్పడుఁగాక పులస్త్య ధాతృ స
త్కులమున మేలిమి జెడఁగఁ ♦ గోరి యొనర్చితి భూగుణంబుచే
జల గుణము విభిన్నమగు ♦ జానున నుత్తమ వంశ కీర్తి నీ
వలన నశించె సర్వమును ♦ పాడువడెం బలుభంగులం గటా ! ౧౧౬౯

క॥ ఇచ్చితి జయము మఘవునకు, గ్రొచ్చితి పల్లంబు బండుగులకు న్నికుఁ
దెచ్చితి పలువగలఁ జెడుగు, వచ్చితి చానిచ్చు దొలఁగుఁపద్ధతి గలదే ? ౧౧౭౦
తే॥ మంచి ధర్మపద్ధతుల శ్రమించిచేసి, వన్నె మున్నుగూర్చితి బలభాగ్యములకు
నట్టి ధర్మంబు నీవయియడఁచివై న, నందితంబుగ నెవ దుద్ధరించువారు ? ౧౧౭౧

చ॥ త్రికరణశుద్ధి యుల్ల సెలి ♦ దీన శరణ్యత ధర్మవర్తనల్
ప్రకట పరోపకారమును ♦ భాసిలు పుణ్యులమోలఁ గల్ల బూ
టకములఁ బాపమందును వ ♦ టాగితనంబు వహించినట్టి మో
ఱకులు జయింపనేర్తురె ? తో ♦ అంగునె ధర్మ మధర్మ వీడఁచే. ౧౧౭౨

చ॥ మఱియొకమాట విన్నఁ గడు ♦ మంచిదెయ్యా వినవేని లెప్ప యొ
డ్డొఱకములేల ? యున్నది ప ♦ యోధిని దాఁటిన కోఁటి, సీతయుం
జెఱవడె వాలి వక్షమును ♦ చీల్చిన బాణముకడ్డు దైత్యులుం
గొఱవడకుండఁగా మనముఁ ♦ గూడితి మేని కొఱంత యెన్నఁగక ?

శా॥ సీతాదేవిని వీడి రామ పద రా ♦ జీవంబులక వ్రాలి ప్ర
స్థిత ప్రాభవమొందు నీయనుజును ♦ స్నిగ్ధుండవై కొల్చి త
చ్చేతోమాదన రీతి వర్తిలుము ; నీ ♦ సేనాతతిం బంపి త
ద్వాతంబుల్ నశియింపఁ జింతిలుట భా ♦ వ్యంబానె ? లంకేశ్వరా !

తే॥ పేర్చి దళములఁ బూర్తిగాఁగూర్చికొంచుఁ, గదనరంగంబునకుఁ జనికడిమిఁజూపి
శత్రుల జయించుటో లేక నమయుటో తగుఁ, గాక యిది యుక్తమగునె లంకాపురీశ !

తే॥ అనిన విని రావణుండు నిన్నకక్కఱపడి, పిలుచుటెన్న భవిష్యత్తుఁ డెలుపఁగాదు
వెడలి యల్పమానపులఁ జిక్కడఁడఁగాని, నీహితములెన్న ! తెలిసె నత్యాహితంబు.

క॥ విడిచితిని పౌరుషంబును, కుడిచితి పుదరంబు నిండఁగుదురుగ నింక
నడపుము చల్లనియెడ కటఁ, బడి నిద్దురపొమ్ము లేలుపవధులు ప్రీతిక. ౧౧౭౩

తే॥ మానవులకుఁ గేల్వొడ్చినఁమస్కరించి, గూనిమ్రానిమస్కలకు మ్రొక్కులనొనర్చి
బ్రతుకు మనుగడ తిండికై బ్రతుకునట్టి, నీకు సీతమ్మనకుఁ దగుఁనాకుఁ దగునె ?

శా॥ ఓరీ సేవక! సాయుధంబగు రథం ♦ బొంటించి తెప్పింపు దు
ర్వార ప్రోద్ధతి దేవ నాగ నర వంగులెల్ల నొక్కుమ్మడిగ
జేరన్వచ్చి మనుష్య వానరులకు ♦ జేడ్పాటు గాకుండఁగా
బోరక రండని యెల్లవారలకుఁ దె ♦ ల్బుండీ మదీయాజ్ఞచే.

చ॥ అని పయనంబుకై తోడఁగు ♦ నన్న వదంబుల వ్రాలి శూలముఁ
మినమినలాడఁ గైకొని తు ♦ మింపుము గెల్పునె పొంది వత్తు నే
నని వచియింపఁజాల విధి ♦ యార్పుచు గెంటుచు నుండఁ జావు త
ప్పని సరి చత్తునేని జన ♦ పాలక నందిని వీడు మేలగుఁ. ౧౧౮౦

తే॥ ఇంద్రజితుఁడును లక్ష్మణునివపుచేతఁ, బడుట నిక్కము సేనయోపపనధూత
భూతీయగు; భావిశుభములఁబొందు తెఱఁగు, చర్చచేసి యంచితరీతిఁజలుపుమన్న !

క॥ సను గెలిచిరేని పిమ్మట, నిను గెలుచుట నిజము; పిదపఁనెమ్మి దలచి నీ
తను వీడననుట వెడఁగఁ, బనిగొని విడుటెన్న నీ తఃపఃఫల మన్నా !

తే॥ నేర్చి నేరక తొలినండిఁసేటిదాఁక, నేనొనర్చు తప్పలు గలఁవేని సైఁపు
మన్న ! నీయెదుటికి వచ్చుటఁది యింక, సెలవే! యని కుంభకర్ణుడుఁవెలలఁబాఱె.

తే॥ నిలుచు రావణు కన్నులఁసీరె కాక, నెత్తురును చిందె నచ్చటిఁనెమ్మి ఒండు
గులును మిక్కిలి తపియించిఁకుమిలినారు, కుంభకర్ణుడు పోయెనుఁకోటదాఁటి.

తే॥ శూలధారియై చను మహాశూరుతోడ, వెడలుఁగాక సైన్యంబునివిభుఁడు పలుక
దనుజ బృందంబు వెడలెవాఁద్యములతోడ, మింట సురలతలల ధూళిఁమేపుకొనఁగ.

తే॥ న్యందనములపై మాతంగఁబృందముపయి, గాలిబంటుల కేలనుఁగాలు కేత
నమ్ము లాజని లేచు రఁజమ్ము దివిసి, మైలపఱుప వానిఁ దుడుచుఁలీలనొప్పె

తే॥ ఆయుధంబు లొండొంటి రాఁయంగ లేచు, నిప్పుకలు వీరుల కనులఁనిగుడు మిడుఁగు
ఱులును మిక్కిలి వెలువడిఁయలముకతన, వేడిచేత జీమాతముఁమాఁడిరాలె.

చ॥ కరులు తురంగములే రథ ని ♦ కాయము దందడియై కడల్కొనఁ
ద్వరపడి ముంగల న్నడచు ♦ దండును వెన్నల సేగు సేన క్రి
క్కిఱిసి కుదించి మధ్య నిటి ♦ కింపఁగ లోపలి మూఁక నేలపైఁ
జరణము లూనలేక యెలఁసంబున వే చనె సంతరంబునఁ. ౧౧౮౧

ఆ॥ వేయి శరభములునువేయి సింగంబులు, వేయి భూతములునువేయి కరులు
కట్టఁబడిన ఓగిభంగణమిడ్వలేని తే, రెక్కి కుంభకర్ణుఁడేగుదెంచె ౧౧౮౨

ఆ॥ పరశు చక్ర భిందిపాల గదాసి తో, మర నిమంగ చాపధర ఖరోగ్ర
ముసల శూల శస్త్రముద్గరాదులఁ దాల్చి, దనుజసేన నడచెఁధరణి యదర.

ఆ॥ పరున పరునలుగనుపడివడి చేనూని, యంది యిచ్చు రాక్షసాలి మద్య
పాత్రములను పక్వపఱచిన మాంసంబు, నినుచు బండ్లతోడఁజనియెవెంట.

సీ॥ పెక్కండు పనివాండు వేవేగ బడిబడి, యిరుగేల వారి యందిచ్చుచుండ
గుహను చొప్పించు సంఘన నోట నించుచు, గుంభకర్ణుడు రణక్షోణి జేర
వీని యీకొలపని వానర వితతితో, బూర్తియై నిలుచునో? పొడవుకొనునా?
వీని కడుపునిండఁ బ్రాణివర్ణములెల్ల జాలియుండునె యనుశంకపొడము
తే॥ చరణ ముంచినచోటెల్ల శవ మయఁబు, వీని మూలాల నమన ద్రివేలుకొత్త
దారియెఱిగెనుయముఁ డైత్యత్వ మయ్యె, బాటు పెట్లనియమగులు పరుగులిడిరి
తే॥ సర్పరాజ శిరమునుండి జాతి భూమి, తోడ మేరువు వచ్చినతోయ మొప్ప
కనక రథమెక్కి వచ్చు నాఁకునశరీరు, గుంభకర్ణుని శ్యామలాంగుండు కాంచె.
తే॥ ఘన పతాకయందున వీఁగానరాదు, సింగ మున్నది వాని విచిత్రతనువు
చిత్తవేగముతోడఁజూచినను పూర్తి, కాదు రాక్షసరూపుడేఁఖరు డెవఁడో?

చ॥ ఒక్క భుజంబుదొట్టి మఱి యొక్క భుజం బగుదాకఁ జూడఁగా
నిక్కము కొన్నినాళ్లు పయం నించును కాళ్లు జనించినట్టి గ
ట్టొక్కటి యిట్లు వచ్చెనొకొ? యుద్ధము సేయఁగఁ గోరివచ్చు వె
మొక్కఁడఁ డంచెదం దలఁపఁ బోలదు ఘోర శరీరు డెవ్వఁడో?

మ॥ ఉదయాద్రి మొలతెంచు భాను కిరణోద్యోగంబు మట్టార్చి పె
ల్లిదమా చీకటి నించు వీని తనువులెన్నం బరీక్షించి నె
మ్మది భీతిల్లి ప్లవంగముల్ దెసలకుంబర్యైతై నీపైస్యముల్
జెదరం దోలఁగ రావణుండు గొను నాభీల క్రుధాహపమో?

—: విభీషణుడు రామునకుఁ గుంభకర్ణ నెఱింగించుట:—

మ॥ అని శ్రీరాముండు ప్రశ్న సేయ విని లంకాధీశు తమ్ముండు ప
ల్కును మాయన్న కృతాంతతుల్యుండు లయోగ్రంబోలు వాడంబుజా
నను గన్నాతఁడు యోగనిద్ర మదిలో జాలింప వైత్యాధి నీ
ల్లును; వేల్పుల్ మరణింతు రీయసుర కూర్మస్వీడి కన్విచ్చివన్.

తే॥ లేప రేని కల్పముదాక లేవకుండు, నిదురపోతు గాలికి మించింకదలువాడు
యమునకు యముండు హరిహయ నాజి దఱిమె, రోషశీలుండు కుంభకర్ణుడనువాడు.

సీ॥ పై నున్న యింద్రుండు పడకుండఁ జొరంతి, దేకున గిరగిరఁదిప్పినాడు
శ్వసనుబట్టి నలంచిసాగంబు దీయంగ, బిడుచువాడు జలధిపడచువాడు
చేవకు దగు దృఢచిత్తం బు గలవాడు, బ్రహ్మచే వరములఁబడసినాడు
శూలిని మెప్పించిశూలంబు గొనినాడు, సురల వీఁపులె సదాచూచువాడు

తే॥ ప్రబలి తాటియాకుల గాలింపడగవోలె, దిరిగినాడు జగంబులఁదిప్పినాడు
ఇంతదాకను నిద్రయందీతఁ డుంట, వలన జీవించియున్నది ప్రాణి వితతి.

తే॥ పాడితెరువు గాదిది దీనిఁ వలన మనకుఁ, బ్రాణహాని నిశ్చయమని యన్నతోడ
 రెండు మాటులు పలికె నీతండు దాని, వెడఁగు దైత్యుండు పెడచెఱిఁ బెట్టినాఁడు.
 తే॥ సాధ్యమైనంతవఱకును సామముననె, హితము బోధించి తుడకింత యేని వినమి
 వినుగుచెంది మృత్యువు శిరోఁపీధి నిలిచె, ననుచుబల్కి నీయెదుటికిఁ నరుగుదెంచె
 తే॥ అని విభీషణుఁ డాడ వఁనాటవిభుఁడు, వీనిఁ జంపిన లాభంబుఁ గానఁబడదు
 వచ్చునేని చేర్చికొని యుఁవ్వల వలసిన, పనులు గావించి మిది నీకుఁ జనునకాదే?
 తే॥ అనుడు సతనియొద్దకుఁ బోవ నర్హుఁడెవ్వఁ, డనుచు రాముండు పల్క నఁజ్ఞై నేగి
 కలుపుగోలుతనంబునఁ బలికి వచ్చు, నేని తోడ్పెట్టు ననె రావణానుజుండు.
 తే॥ మంచిదని రాముఁడన దైత్యమాన్యుఁ డేగి, యతనిరాకను విని మోడఁ మందుకుంభ
 కర్ణ పాదముల్ తన మస్త్రంబు సోఁకఁ, జాగి మొక్క సతఁడు నెత్తికొఁగిలిం చె.

—: విభీషణ కుంభకర్ణుల సంభాషణము :—

చ॥ కనుల ముద్రకు బిందువులు ఁ గాఱ శిరంబును మూరుకొంచు మె
 ల్వున నురమానఁ జేర్చి యొడ ఁ లుం బలుమాటులు దువ్వెదువ్వె న
 జ్జన తిలకాగ్రగణ్య ! శుభఁ సంతతులెల్ల నొకండ వొంది తం
 చును ముదమందు నాతలఁపు ఁ శోషిల పచ్చితవేల యజ్ఞతక్ ?

ఉ॥ నీ వభయంబు నొందుటయు ఁ నిర్జరు లేనియుఁ జెందరాని సం
 భావిత సౌఖ్యముల్ చెడని పద్ధతిఁ గాంచుట వీనులారఁగా
 నే విని పొంగి పోయితి గు ఁ ణీ ! జమువాతను చిక్కియున్న మా
 తావున కేలవచ్చి తమృ ఁ తంబును రోసి వినంబుఁ గోరి తే ? ౧౨౦౬

చ॥ చెడి కృశించుచున్న కుల ఁ శిష్ట గురుత్వము నీ కతంబునక
 దొడిఁబడకుండ వర్ధిలును ఁ తొల్లిటి కై వడి నంచు మోదనం
 బడర వహించు నాతలఁపు ఁ లాఱడి వోవఁగ నాల్కయొండ ని
 యొడ కరుదెంచితేల మది ఁ యెంతయుఁ దాపము నొంద నక్కటా !

మ॥ తన ప్రాణంబులు వోవునట్టి దశ యు ఁ త్యాదిల్లినక లోక పా
 వనుడౌ రాఘవుఁ డాశ్రితావళిని త్రో ఁ వక సాహసింపండు ము
 న్నె నశించెక మరణంపుభీతి యిపుడా ఁ సత్యాత్మ్య సేవించుటక
 జననోద్విగ్నత వోయె నింక నెదియో ఁ సాధింప నీ వచ్చుటల్ ?

సీ॥ సద్గర్మమూర్తి శ్రీ ఁ జానకీనాథుని, కలిసి సేవించు భా ఁ గ్యంబు నోచి
 పాపకారణములై పరఁగు నజ్ఞానంబు, నన్యధాత్వము సంశ ఁ యంబు ననెడి
 మూఁడు దుర్గుణములఁ మూలంబుతోఁ ద్రెంచి, భవ దోషముల నెల్లఁ బాఱఁదోలి
 నిర్మలమూర్తివై నెగడు నీవింకను, పరదారలను గోరుఁ దురిత మతుల

తే॥ బంధువులగారే దలంతువే? బ్రహ్మవలన, నీతి ధర్మంబు జ్ఞానంబు నిర్మలతయు
నమృతజీవితమును పొందియన్న! తుదకు, మన కులాచార వాసన మానవేమి?

మ॥ దనుజధ్వంసి ధరాత్మజాధిపుడు కోరిక దండంబు నెక్కుంచి హె
చ్చిన కోపంబున మాకుఁగా నటఁ బ్రతీక్షించెన్ దదీయానుజం
డును కీశాలియుఁ జంపనెంచిన యముండు నిల్వఁ ద్రోవంగనే
రని మాదుర్విధి కాచియున్నది కుమా! రా! యేల నీవచ్చుటల్?

తే॥ నీవు రాము శరణుచొచ్చి నిలువవేని, రాక్షసుల మేము రామ శిరఃప్రజమున
నాశ మొందంగ నుదక దాసమ్ము సేయ, నొక్కఁడైన శేకండుటయొప్పునయ్య?

ఉ॥ లంకకు నీవు వచ్చుట కిది లంక వహించిన దైత్య వంశముల్
క్రుంకినమీఁద నెమ్మదిగ గిది కృత్య పహన్వయుతోడనే చుమీ
శంకిల నేల? యక్షయ యశస్కర నంపద లందుమయ్య! నా
కంకిలి పల్క కింకర జను మా యన నన్నకుఁ దమ్ముఁ డిట్లనున్.

చ॥ వెడఁగగు నాయెడఁ గరుణ వీడని రాముఁడు నీవు వచ్చినన్
విడువఁడు ప్రేమఁజూపుఁ బగ వీడు భవాంబుధి దాటఁ జేయుఁ బెం
పడరఁగ నొకొనంగిన న మస్తము నిచ్చెద లంకతోడ నా
యెడఁ గరణించి రమ్ము శుభ మింతకు మించియు నున్న చూడుమా?

ఉ॥ తప్పికొనంగరాదు నయి ధర్మవిశారద! పాటి దాఁగఁగా
నప్పు గనంగరాదు మర గించుట నిక్కము రిత్త చావఁగా
నొప్పునదేది? సత్యధమ మొందఁగఁదగ్గది నీకు నింతఁగాఁ
జెప్పెడి పాటి నాడన? వి శిష్ట గుణాకర! యెంచి చూడుమా.

చ॥ చెడుగులె యెల్ల వేళలను చేయుచునుండిరయేని వారు తోఁ
బొడమిన వారలంచు బుధ పుంగవులంచును బంధులంచు నె
ద్దడి పడి యోర్వనొనె సత తంబును ధర్మ పథానువర్తికి?
బొడవగు నింటి దీపమని ముద్దిడ మూతని కాల్చుకండునే? ౧౨౧౫

ఉ॥ ఉత్తమకార్యముల్ మిగుల నోర్పునఁ జేయఁగ నింద యబ్బునే?
క్రాత్తగు దుఃఖజాలములఁ గూర్పును సంస్కృతీయంచు సిచ్చలున్
బొత్తులఁ దల్లిదండ్రులను పుత్రుల భార్యల విడువారు పె
ప్పెత్తిని ధర్మము విడరు వాకి నవ్వియ యిచ్చు మోక్షమున్.

చ॥ చెడు గొకరుండు సేయ నటు సేయని నారును వానితోడనే
యడఁగుట మేలొ? కీడొ? వెర పార వివేకిత గల్లువాడవే
నుడువుము కన్నతల్లి నెఱి నూఁకటచే గద భార్గవుండు చ
క్కడఁచె; భవుండు బ్రహ్మతల నక్కట! త్రుంచె దొనంగు గల్లుటన్.

ఉ॥ ఆటడి యొంద నారకము ♦ సం దడఁగందగు చెడ్డ కార్యమూల్
నీటిఁడి చేయువాఁ డనుచు ♦ విజ్ఞులు చేయుదురే ? శరీరముం
దాటని పుండునందు చెడు ♦ సంగముఁగోసి తొలంచి కారముం
దూఱిచి మాడ్చుఁగాఁదగును; ♦ తోయధి నిగువ గల్పు టొప్పునే ?

ఉ॥ అన్నను కావఁదగ్గ వెర ♦ వారయ లేద యధర్మ వృత్తముం
గ్రన్నఁ దొలంతమన్న నది ♦ కాదిక దిక్పతులెల్ల నవ్వఁగా
బన్నము లొంది ప్రాణములఁ ♦ బాయఁగవచ్చును రారంబునం
దెన్నిక నుండవచ్చు మఱి ♦ యేది యెవర్పఁగ వచ్చుఁ దెల్పుమా !

ఉ॥ లోకములెల్ల గెల్పితివి ♦ లోఁగొని పాలన నేయలేదు భూ
లోకమునందు నిద్దురను ♦ లోలతఁగొల్పితి నేటిదాఁక న
జ్ఞాఁకలితోడ నాయువును ♦ యశావసుఁగ వృథగా గఠించె నేఁ
డి కరణిఁ ద్యజింపఁదగు ♦ నే యనువర్గ మధర్మవృత్తికై ? ౧౨౨౦

చ॥ నెనరున రాఘవుండు కరు ♦ జింపఁగ నిద్రయు వీడి సౌఖ్య భా
జనముగు జీవితంబుగొని ♦ సార్వజనీయముగాఁగ రాజ్య పా
లన మొనరింప నర్హుఁడవు ♦ లభ్య పదంబిది కూడివచ్చె నా
మనవిని వ్యర్థ వుచ్చక న ♦ మంచితేరితి ననుగ్రహింపుమా. ౧౨౨౧

సీ॥ ధర్మ సంస్థాపనాధ్యంబు విష్ణువు రాముఁ, జై జనించెను భాస్కరాస్వయమున
నాదిదేవుఁడె యాయుఁనపవాదు గల్గునే ? యెల్లిదమానె? రాఁయిడియు నున్నె?
నీచుల పద్ధతుల్ నీఁగి విబుధ సంఘ, నియమముల్ గొని నీవు నెగడుదేని
రాక్షసాస్వయ మహావృక్షంబునకు వేఱు, పురువు దశాస్యండుఁపాలియు పిదప
తే॥ నీ కుమారులతోడను నా కుమారు, లన్న కొడుకులు సౌఖ్యంబులరయువారు
మన పులస్త్య వంశంబు నిర్మలినమగును, తెలియవే యింతమాత్రంబుధీరచరిత !

సీ॥ మునులు ప్రేమింతురుఁదనుజ విరోధులౌ, మరలు ప్రేమింతురుఁనూ డడంగు
శాత్రువులే నీకు ♦ జగతి లేకుండును, పిందెలు పుట్టెడి ♦ వేళయందు
పూలు త్రుంచుట దొడ్డఁపురుషుల పనియానె? జానకీపతియె నై నర్లకమగు
కరుణచే నాయెడఁగల ప్రేమచేత ని, న్నర్థించి పిల్వ నన్నఁపినాడు

తే॥ రాముఁ జేరుట మేటి కర్తవ్యమగును, కాన ధర్మంబుఁ గడపకఁకడఁకతోడ
వచ్చి మేలొందుమని వానిఁపాదములను, వినమితుండయి పట్టె విభీషణుండు.

ఆ॥ శిరము భూమి సోఁకఁనెరఁగి కాళ్ళు పట్టి, కొన్న పిన్నతమ్ముఁగ్రుచ్చియెత్తి
యక్కు చేర్చి కనులఁననముల్ రాల్చుచు, గుంభకర్ణుఁ డిల్లుఁకుదురఁబలికె.

చ॥ జల లిఖితంబు వంటి సుఖ ♦ సంపద లందఁగఁగోరి యెల్లవే
ళలఁ దగఁబెంచి పోరికి న ♦ లంకృతిచేసి జయేచ్ఛచేత న

న్నెలమిని పంపు నన్నకు వ ♦ హించిన ప్రాణము లీయకండ శ
 త్రులకడఁ జేర నాకొనరుదుఃఖముఁ దీర్తువయేని పొమ్మింకన్. ౧౨౨గీ
 తే॥ చెడని ధర్మమార్గము చిరంజీవితయును, ధాత వరమునఁ బడసినతండ్రి ! నీవ
 జగములకుఁ బ్రభుండవు నీకేతగినదదియు, సమర మరణంబె నాకు యశస్కరంబు.

ఉ॥ యోచనలేని యొక్క ప్రభుఁవాప్సమిసేయఁ దలంచెనేని యా
 లోచన సెప్పి దిద్దు టది ♦ లోకమతంబు వినండయేని వీ
 రోచిత వృత్తినుండి విభు ♦ నోరెము మెక్కిన వార లాజిలో
 దాఁచక ప్రాణముల్ విడుట ♦ ధర్మము; వీడుట కీర్తిమార్గమే ? ౧౨౨ర

చ॥ చెలువుగ దేవదానవులు ♦ నేవలుసేయఁగ మూఁడు లోకముల్
 బలిమిని గెల్చినట్టి రిపు ♦ వారణ సింహుడు రామబాణ ని
 ర్దళిత తనూజ బంధు హిత ♦ తండముతో మరణించుచుండఁ ద
 మ్ముల నొక చేని తోడ్పడక ♦ పూర్తిగ నీఁగుట భావ్య మానాకో ?

చ॥ ఎదురొక యింతలేక విజ ♦ యేందిర నెల్లడఁ గొంటచే భయం
 బెడగొనియున్న శాత్రవులు ♦ హేళనసేయ నుమా మహేశ్వరుల్
 పొదలు నగంబు నెత్తిన ప్ర ♦ పుష్ట భుజంబులు కాలపాశ బ
 ధ్ధ దశ భజంప నొంటిగఁ గృ ♦ తాంతుని నద్దము సేరఁబాడియే?

చ॥ బలితపు రాగికోటలను ♦ భాసిలు పట్టణ సంప దుద్ధతిం
 దెలిసి మదగ్రజానువులఁ ♦ దీసిన పిద్విషు సంస్తుతించుచున్
 గలనిని మార్గణహతిని ♦ కాయలుగాచిన తొమ్ముతో వడిన్
 వలకడతేని దుర్మదముఁ ♦ బాపిన యేనును మొక్కునేర్తునే? ౧౨౩ం

సీ॥ హనుమంతు సంగదుఁనర్కనుతుని వీర, మనుజులౌ రామలక్ష్మణుల నీలుఁ
 గాయలు కనరులకై ప్రాఁకులాడు వా, నర ఋక్షవరులనుఁనుఱుముచేసి
 ప్రాలేయహరుడైనభాస్కరుకై వడిఁ, గదన రంగంబునఁబొదలువాఁడ
 హాలాహలముఁ గన్నయమరులవలె హరి, సేనలు దెనలకుఁజెదరిపాఱఁ

తే॥ గడలి స్థితిదప్ప నగ్నియుఁగాలి పఱవ, విలయమంచు జగంబులుఁవిహ్వలించ
 శూలమును కేలఁగొని తాటిఁగాలిపడగ, పదురుసం దిరిగెదఁ జూడుఁమెదురులేక.

తే॥ కలఁగి పాఱక సమర రంఁగంబునందు, నిలుచు వా రెట్టివారైనఁజెలిగివైతు
 నాదు పలుకుల మన్నించివాదు విడిచి, భాను కులల స్నేహంబు గాఁపాడుకొనుము.

ఉ॥ తమ్ముడ ! యేగు మాజి తుది ♦ దాఁకిన పిమ్మట రామువేడి త
 త్సమ్మతి సంగరస్థలిని ♦ చచ్చినవారికి శాస్త్రయుక్తి నీ
 తమ్ముగ నౌర్ధ్వవైహిక వి ♦ ధాసముల న్నెఱవేర్చి మమ్ముచే
 రిమ్మున నారకంబునకు ♦ నేగఁగనీయక యద్ధరింపుమా. ౧౨౩ర

తే॥ కాకమానదు కాంగలకర్మ ఫలము, నిలిచి కనువిచ్చి కాచినఁనిలువఁబోదు
కలరె నీకంటె విజ్ఞానఁగునులు? చింత, సేయవలదు మాయోడఁ; జరంజీవి వగుము.

చ॥ అని మఱి చేరదీసి ప్రియ ఁ మారంగఁ బ్రేమను బాష్పపూర్ణ పీ
క్షణములఁ జూచిచూచి పెలు ఁ చందెగె నేటికి సోదరత్వ మి
ట్లని పనవంగఁ దమ్ముఁ డడ ఁ లాఁపఁగనేరక వ్రాలె నన్నపై. ౧౨౩౧

ఉ॥ నోరు మొగమ్ము డెందము క ఁ నుల్ వడినెండె శరీర జీవముల్
తాటి తపించె నిర్వరకుఁ ఁ దక్కక వాడు పెరుంగ మేలు చే
కూరదటంచు నగ్రజని ఁ కోరి యనుజ్ఞను వేడి సేనఁగ
బేరిమిఁ గేలుమోడ్పఁగ వి ఁ భీషణుఁ డయ్యెడనుండి క్రమ్మఱెక.

ఉ॥ చౌర్యము గల్గు మమ్ముఁ దన ఁ జాతి గుణంబులు వీడి వేద వి
ద్యర్థుఁడు మా విభీషణుఁడు ఁ బాల్యము సైతము ద్రోసెనంచు నే
చర్యయు లేక క్రంగిన వి ఁ చారముతోఁ గననీరు రక్త సాం
కర్యము నొంది వెల్లువలు ఁ గా నటనిల్చెను కుంభకర్ణుఁడక. ౧౨౩౨

ఉ॥ వచ్చి విభీషణుండు రఘు ఁ వర్జుని పాద సరోజ యుగ్గముఁ
పెచ్చిన భక్తి మొక్కి ధర ఁ ణీశ్వర! చావఁదలంచువారికే
పచ్చునె ధర్మచింతనలు? ఁ న్యాయము సౌమ్యము నేర్పుచూపి పె
న్మచ్చిక చేసితిక మనసు ఁ మాఱదు పోదు కులాభిమానముక. ౧౨౩౩

తే॥ అంచుఁబలుకంగ శిరము పంకించిరామ, చంద్రుఁడనియె నీయెడుటసౌజాలిమాలి
యాజి నీయన్నఁ జంపు టఁకర్మమనుచు, మంచిదేయంటి; విధికినిమాఱుగలదె?

—: కుంభకర్ణుని యుద్ధము :—

తే॥ అనుచు మెల్లన ననుచుండఁననురసేన, వనచరావళిఁదఱిసి పోరునకుఁ దిగువ
నెగసినట్టి రజము నిండఁనీరరాశి, ఘోష మడఁగె దద్విధము కాఁకుత్సఁ డెఱిఁగె

ఉ॥ పాతె దురంగముల్ కరులు ఁ పాతె రథంబులు పాతెఁ గొండలుం

బాతెను నెత్తు వెల్లువలు ఁ పాతెఁ గబంధము లెల్లచోటులక

మీఱి నటించె భూతములు ఁ మిక్కిలి గంతులు వైచెఁ డెక్కిముల్

తాతెను కంక గృధ్రములు ఁ తారె వియత్తల మెల్ల నిండుచుక. ౧౨౪౧

సీ॥ ఎమ్ములు మెదడు మాంసమ్ము రక్తము క్రొవ్వు, నలిసలిగాఁగ దాఁనవులు పడిరి
శిరములు భుజములుఁతరులును గిరులును, పొడిపొడిగాఁ గవుల్కెడసి పడిరి
ఏసిరి రక్కసు ఁ లేసిరి వనచరుల్, వినరిరి దనుజులు ఁ వినరె హనులు
నలఁచిరి వైత్యులఁనలఁచిరి ప్లవగులు, తిట్టె దిట్టిరి కొట్టెఁగొట్టినారు

తే॥ చీల్చు జీర్చి చలగంగఁజెలగినారు, క్రుమ్మఁ గుమ్మిరి కొఱుకంగఁగొఱికినారు
హెచ్చుతక్కువ లేకుండఁనెనక మెనఁగ, రణము నల్పిరి ఖేచరుల్భ్రాంతినొంద.

ఉ॥ వాసను తోలు గాలియును ♦ వాయువుతాకున కోర్పు వాసయున్
మానగు తారకాగ సమంబుగఁ బోరెడు పోరుగాంచి శ్రీ
మానిని నిర్జలేంద్ర పుర ♦ మార్గముఁ ద్రొక్కఁగనీని శూలముం
బూనిన కుంభకర్ణుడు న ♦ ముద్ధతి వచ్చె సమిద్ధరితీకి. ౧౨౪౩

తే॥ విలయ వాతంబునందుజీవులుబ్రమించు, ననువుదోపధూళినిదగులొనియునెత్తు
ఁజేలులం జక్రమల వారఁజేంద్రములను, తగులుగొని నేలఁగూలెనుతరుచరాళి.

సీ॥ శైలముల్ వైచుచుఁస్వందనాగ్రమునకుఁ, బఱతెంచు వాసరఁప్రతీతిఁ బట్టి
మొనసియొండొకటితోఁ మోదునుతన్నును, నలఁచును మ్రొంగునునమలి యుమియుఁ
ద్రెంచును చీల్చుచుఁత్రిప్పి యెగురవైచుఁ, బిడిచి రక్తము మేనఁదడవిగొనును
నేల నడచివైచిఁకాల రాచును నీట, ముంచును నిప్పునఁనుంచుఁ గ్రుంచుఁ

తే॥ దేరునకఁ గొట్టు జలనిధిఁజేరవైచు, దిక్తటంబులఁ దవులంగఁదివిరివైచుఁ
బొదల న్రూఁకులఁబడవైచుఁగుదియవైచుఁ, బర్వతంబులఁ బడవైచుఁబాటవైచుఁ.

ఉ॥ ఖేచరపాళి భీతిఁ గలఁ ♦ గెన్ మలఁగెన్ దొలఁగెన్ వియత్ఫలీన్
వేచెను కంకిగృధ్రములు ♦ పీఠుఁగులం దిన మూఁకమాఁగలై
మోచిన కొండలెల్లఁ బోలి ♦ వోయె గృతాంతుఁడు సాధ్యసంబునం
జూచెను కుంభకర్ణుడు వ ♦ సుంధరఁ గోతులఁ జక్కఁడంపగెన్. ౧౨౪౬

చ॥ విసరుట కొక్క తాయియును ♦ వృక్షముఁ జిక్కదు నేడె తెచ్చుకొం
డెనకమునన్ శుభంబు లుద ♦ యించెను రండని వాసరాఘముల్
వెనఁ గొని తెచ్చి కొట్టినవి ♦ వేసిన తాటు గిరుల్ కుజంబు ల
క్కనపడకుండ వైత్య భుజ ♦ కాండము లోర్చె నహాయన్ సురల్.

అ॥ విసరుతాలు మట్టిపెల్లలుఁ దరుగిరుల్, నుగ్గునూచ మగుచుఁమగ్గిపడఁగ
వైవ నెవియులేకఁ నానరుల్ పండ్లీల, కఱచి డాసి త్రుళ్లితెరిలినారు. ౧౨౪౮

ఉ॥ కొండలు గుంపుగూడి యొకఁకొండను వ్రాలెడి పిట్టతెట్టెల్
చందముసంది వానిపయిఁ ♦ జయ్యస నెక్కుచుఁ గేలునొవ్వఁగాఁ
గండఁగ గ్రుద్ది టక్కి పెడ ♦ కాటులు వైచి ఫలంబులేక చే
యం దగ నెద్దియుం గనక ♦ యంతలఁ బాటిరి మూలమూలకున్.

తే॥ నీలుఁడొక గొప్పమల నవ ♦ లీలనెత్తి, నిప్పు బురలంగ గిరిగిరఁదిప్పివైవ
శూలమున దానిఁ బొడిచేసి ♦ లీలనవ్వె, గుంభకర్ణుడు వానరుల్ కుతలపడఁగ.

తే॥ అవల నొకగిరివైచియుఁవ్యర్థమైనఁ, గవులు గలఁగుదురని శతాంఘమున కెదురు
నడచి పిడుగును మించినపిడికిలిగొని, కుంభకర్ణుని పొడిచెను ♦ కుతలమదర.

ఉ॥ చేతులు కాలునొచ్చి తన ♦ చేతలు వ్యర్థముగాఁగ నీలు దు
ద్ధాతముసంది కూలఁ దన ♦ దాపలికేలను తాచె వైత్యు డా

ఘాతముచేత నీలు నను ♦ కాండము తల్లడమందె నాయథో
పేతుడుగామి శూలమున ♦ వ్రేయఁడు నిర్జరవైరి పాడిమై. ౧౨౫౨

చ॥ అదిగని యంగదుండు రథ ♦ సాతీశయంబున వార్ధినుండి బె
ట్టిదమగు కొండఁదెచ్చి పుర ♦ డించి నిశాచరుఁ డీలెనంచు న
మృదమున వానరావళుల ♦ మానుగ గంతులు వెట్ట వైచె న
ప్పదిలుఁడు తాఁచె దానిఁ దన వామభుజంబున దైత్యు లార్వగఁ.

తే॥ తాఁప నక్కొండ ముక్కలై ♦ ధరణిఁ బడియె, నేది తెరువని హరులు పెం ♦ పేది పఱవఁ
బెరిమె ముందుంచు పాదంబు ♦ వెనుకఁ దివక, యక్కనును తానుగా నిల్చె ♦ నంగదుండు.

తే॥ కుంభకర్ణుఁ డంత నమోఘ ♦ ఘోరనిశిత, వజ్రదండ మెడమచేత ♦ బట్టివైచె
బ్రాణములు వీడఁగలవని ♦ పలికి దాని, నంగదుడు పట్టుకొనె వేల్పు ♦ లభినుతింప.

క॥ పట్టిన దండముఁ ద్రిప్పుచు, దిట్టండగు కుంభకర్ణు తీసి ♦ యుసులులఁ
నెట్టన గొనియెదనని పిడు, గట్టులు మిడుఁగులులు సెదర ♦ నతనిం డాసెఁ.

చ॥ కదిసిన వాలిపుత్రుకుని ♦ కర్ణురవర్ముఁడు గాంచి చావఁగాఁ
బదరెడు వానరేంద్రుఁడవో? వాలినుతుండవో? లంకయందు ని
ప్పు దవులఁబెట్టి రాక్షసుల ♦ పొంకమడంచిన వాయుజుండవో?
కొదుకక తెల్పుమా? యనఁగఁ ♦ గోరిక నంగదుఁ డంత నిట్లునఁ.

మ॥ వాలపాశముతోడ రావణుఁ ♦ బట్టి దిక్కులఁ ద్రిప్పు నా
వాలిపుత్రుఁడ రామభక్తుఁడఁ ♦ బంతిమారఁగ నిన్ను నా
వాలమందునఁ జుట్టి రాఘవు ♦ పాదనన్నిధిఁ జేర్పఁగా
లీల వచ్చినవాడ నం చద ♦ లించి పల్కుగ దైత్యుఁడుఁ. ౧౨౫౩

చ॥ మఱుఁగున నిల్చి నీజనకు ♦ మ్రందఁగఁజేయు మహాోపకారికిం
బెరసిన నూడు దీర్చి మఱు ♦ మేలొనరింపవయేని లోకు లె
బ్బెఱికిముతో హసింపరె? ప్ర ♦ వీణతఁ జేసితి మంచికార్యమే
తెఱుఁగరు లైన శూరులు ను ♦ తింపరె దీనికి నిన్ను? బాలకా!

మ॥ వడి నీలావును వానరుల్ పొగడ నఁ ♦ వాలంబుతోఁ జుట్టి వెం
బడిఁ గొంపోవఁగఁ గాదుగాని సుమనో ♦ వక్షస్థులల్ గ్రుమ్మి వె
ల్పుడు శూలాగ్రమునందు గ్రుచ్చికొని వ్రేలఁ ♦ మింటిపైకెత్తి ని
న్నడరఁ లంకకుఁ గొంచుబోవుటకె నీ ♦ యభ్యాగమం బర్భకా!

ఆ॥ అనుచు నుజ్జిమిచూచిచియూ కుంభకర్ణుండు, చేతవ్రేయ నూఱు ♦ చిదురలగుచు
వజ్రదండ మవనిఁబడిన నంగదుఁడును, కినుక నాఁపలేక ♦ కేలుసాచి ౧౨౫౪

ఆ॥ పొడిచి కూల్చు ననుచు ♦ మెడవంచి దుముకంగ, నసురవరుడు శీర్ష ♦ మడఁగఁ బొడిచె
వానిబొటుతోడ ♦ వాలిపుత్రుఁడు సోలి, నేలఁగూలె నాంజనేయుఁ డడ్డె.

ఉ॥ వెండియుఁ గుంభకర్ణుఁడు కఠివ్రభు పుత్రుని తొమ్ముగాఁడఁ జే
నుండిన శూలమున్ విసర ♦ నుజ్జన సేసెడు నంతలో నగం
బొండు వహించి వాని శిర ♦ ముగ్రత మోఁడుచు సింహనాద ము
ద్గడతఁ జేసి వాయుజుఁడు ♦ దాశరథి వ్రవ మాచరింపఁగన్. ౧౨౬౩

క॥ తలపై నుజ్జయొక తలవలెఁ, జెలఁగు మలను చేతఁగొనుచుఁ ♦ జందఱతోఁ గ
ర్వలినుతు తొమ్మున సమ్మెట, వలె దగులన్ వైచి దనుజ ♦ వర్చుం డార్చెన్
ఆ॥ అపుడు కీశవీరు ♦ లంజక యంగడుఁ, గొనుచుఁబోవ గొప్ప ♦ కొండఁ గొనుచు
హనుమ కుంభకర్ణ ♦ నదటున నీక్షించి, పన్నిదంబు చఱచి ♦ పలికె నిట్లు.

క॥ వైచెద నీపై దీనిని, నీచేవయు నెల్లవారు ♦ నియతి నెఱుంగఁగాఁ
దోచితివేనియు నీతో, నేచి దురము నలుప కవలి ♦ కేగెడఁ జమ్మి. ౧౨౬౬

క॥ అన విని దనుజాధీశ్వరు, ననుజుఁడు రదనముల కాంతు ♦ లడరఁగ నగి నీ
పెనుమల నను సోలించిన, నని గెలిచినవాడ వగుదు ♦ హనుమా ! వినుమా !

చ॥ అనుటయుఁ బిన్ననవ్వు నగి ♦ యాశుగపుత్రుఁడు నీవు చేవ గ
ల్లిన దనుజుండవేని తమ ♦ కింపక నిల్వము నిల్వలేనిచోఁ
జనుము రణస్థలిక విడిచి ♦ చయ్యనఁ బ్రాణముతోడ నంచు వై
చినఁ జలియింప కల్గె నిలిచెన్ భుజమొండఁగఁ జూపి దైత్యుఁడున్.

చ॥ తిరుడయి నిల్చి బాహుల విడిదిచ్చిన సమ్మల వేయి వ్రయ్యలై
ధరణిని రాలఁ గాంచి నయ ♦ దాంతుడు మారుతి వీని చేవకుం
బరిమితి లేదు రాఘవుని ♦ వాడి శరంబులె చీల్చఁజాలుఁ గ
ర్పరుని భుజాంతరంబు ననిపోయెను దవ్యగ వీడి యాస్థలిక. ౧౨౬౯

సీ॥ డెబ్బది వెల్లువలుబ్బునఁ దాకి చ, చ్చినవారు పోవ శేపించియున్న
వానరు లందొకఁరేనియు మిగులక, క్రూరుని శూలమున్ కొఱ్ఱునందు
కెడయుదు రని యొకఁగడియలో జగములు, కలఁగునం చమరులుతలఁగినారు
తాకినవారిలోదర్పించి గెలిచిన, వారు నొప్పించినవారులేరు

తే॥ కదనరంగంబునం గుంభకర్ణుఁ డడరి, యొక్క కపిజాడయైన లేకుండఁజేసి
బట్టబయలున వివారింపిపౌరుషమునఁ, గీర్తికిం గ్రొత్తఁదనము గల్గించె నాఁడు.

తే॥ దుర్దముండగు కపివీరమర్దనుఁడు, కుంభకర్ణుఁడు తిరిగినగొప్పబయలు
మున్నగస్తుండ్రుఁడత్రావఁగాఁజెన్నుతటిగి, యడఁగినట్టి పయోరాశింననకరించె.

మ॥ యమరాడ్భీకరుడైన దైత్యుఁడు మహా ♦ హంకారుడై కీశ బృం
దము చావంగని రామలక్ష్మణులు యు ♦ ధక్రీడఁ గాంక్షించి రం
గమునందే కలరా? యెఱిగిరి? మఱొ ♦ క్కం దున్నదే లంక? ద
ర్పమునన్ రారొకొ? యంచు దా భుజము లా ♦ స్ఫూలించుచుం గర్జితన్.

—: లక్ష్మణ కుంభకర్ణుల యుద్ధము :—

తే॥ తరులు గిరులును తాలునుఁ తగ్గిపోయె, గోఁతిమూఁకయు సగముపైఁఁగ్రుంగిపోయె
ననుచు ఖచరులు చింతింపఁవిని చిరాకు, గొనుచు సౌమిత్రి తన్ను పేఁర్కొనుచుఁ దాఁకె

మ॥ రణరంగంబున నిల్చి లక్ష్మణుఁడు ధ ♦ ర్కం బెక్కు గావించుచున్
గుణరావం బొనరించె నూడిపడ ర ♦ ష్కోదార కంఠస్థలీ
గుణ సంఘంబులు కర్ణభేరు లగలన్ ♦ ష్కోణీధరంబుల్ ప్రతి
కర్ణముల్ సేయఁగ భూతజాలము మహో ♦ త్కంపంబునం బొందఁగన్
చ॥ పరపిన లక్ష్మణ ప్రదర ♦ వారము నింగిని భూమిఁ గప్పుచున్
దెఱసి యొకింతలేక కడు ♦ తీవ్ర దురంత రుషా క్షుధార్తమై
యొకకలతోడ నోట వడి ♦ నింగల ముమ్ముచుఁ బోయిపోయి య
మొొకకుల రక్తమున్ వెగటు ♦ శుట్టఁగఁ ద్రావెను కెక్కి క్రక్కుచున్.

తే॥ తలలఁ ద్రెంచుచు నవ్వలఁదాఁటఁ గొన్ని, తలల నొందిన రీతినిఁతనరికొన్ని
కడలకుం గొనిపోయెనుఁకరుల దూసి, యసురులం దూసి యవ్వలిఁకరిగెఁ గొన్ని.

తే॥ మెఱుపుగుంపుల కై వడిఁమెఱయు పైఁడి, మొనలతూపులు పఱచి యఁమొగనను
గలుగు

దనుజ ముఖ కంఠ భుజ భుజాంతర మహోరు, జాను జంఘా చరణ పృష్ఠఁసమితిసఱకె.

సీ॥ మొదలనుండిన వారిఁమోములఁ దూటి వె, న్కలఁగలవారి వీఁపులను దూసి
భేరుల కన్నులఁదూటి కాహళముల, నాళంబులం బాటి ♦ కాశెప్పట్టు
వారి చేతులఁద్రుంచివారణ కంఠముల్, తఱిఁగి తేరులఁ గూల్చిఁసఱకి హరులఁ
జూచిన కన్నులఁజొచ్చి యేచిన కంఠ, ములఁ ద్రెంచి కడుపులఁగలఁచి ప్రచ్చి

తే॥ దంతములురాలవాలహఁ న్తములుప్రీలఁ, గాఢ్లువిఱుగఁగన్నులువోవఁగరులగిరుల
కరణి దొరలించి సౌమిత్రిఁకాండచయము, లెల్లడం దామయై యిట్టులేపువీఱె.

ఉ॥ నేలను మింటిపై జరుగ ♦ నేర్చిన వారువముల్ నిరంతర
జ్వాలలు గ్రక్కుచున్ వెడలు ♦ బాణ పరంపర నాట బమ్మెరం
గూలెను కొన్ని చుట్టికొని ♦ కొన్ని మడంగెను చాఁపకట్టుగాఁ
దూలెను కొన్ని నెత్తుటను ♦ దోఁగుచు వ్రాలెను కొన్ని ధాత్రిపై
ఉ॥ పెక్కు శిలీముఖమ్ము లొగి ♦ బెక్కు విధమ్ములఁ దాఁకి నొంపఁగా
ప్రక్కను రథ్యపాళి రథ ♦ చోదకు లీల్లిరి స్వందన స్థితుల్
ప్రక్కరి రక్తవాహినులు ♦ ప్రబ్ధి రథమ్ములఁ ద్రోచుచుండఁగా
నొక్కటఁ బోవుఁ బోవ వొక ♦ యోజయుఁ దెన్నును లేక యయ్యెడన్.

తే॥ విధిని పోలిన నారాచఁవితతి గ్రుచ్చు, కొన్నవియుఁ ద్రెంచినవియునుఁకూల్చినవియు
రక్తఘటమువంటివి రక్తఁసి క్తమైన, తలలు మ స్తిష్క పంకంబుఁపాలుపుదాల్చె.

తే॥ పొడిచి త్రోచిన వడుపునఁ బడిన తలలు, తుడుములం బడు జల్లులతోయ మొందె
సర్వ లోకనాయకుని విజయ మహోత్స, వమున కుంచిన మొలకల పాలిక లన.

క॥ శిరములు నొసఁగులఁ దగులం, గిరగిర వడిఁదిరిగి కరులు ♦ గీపెట్టుచు వా
సరసైస్య మసురపైస్యము, సరయక యరిగినదె పోక యై యెడచొచ్చెన్. ౧౨౮౩

ఉ॥ ఆమని మీనకేతనుని ♦ యందము నొందిన సుందరుండు శ్రీ
రాముని తమ్ముడేయు ప్రదర్శములు త్రుంపఁగ యామిసీ చర
స్తామము లేసినట్టి పలు ♦ తోయము లందిన కైదుపుల్ రజం
బై మహిరాలె రిక్కలు ర ♦ యంబున రాలిన చెన్నుదోపఁగఁ.

జే॥ కఱకుటమ్ములు శ్రేణులై ♦ కరుల హరుల, తలలఁ దూటి తోకలడుప్పియిలనుగూల్చి
సిడము లూనిన దడములఁ జెండి యరద, ములను దొలిచి జరిన సవ్వలికినేగె.

మ॥ తలఁగించున్ సుఖదుఃఖ సంచితముఁ ద ♦ త్వజ్ఞాన మంచాడు పె
ద్దల వాక్యంబునఁ బాపముం దొలఁచు శుద్ధస్ఫూర్త వీరత్వమన్
లలితార్థం బుపలక్షణా విధిని సం ♦ లక్షింపఁగా నయ్యె దై
త్యులకు న్నాక వరాంగనా సుఖ విభూతుర మీంచి చేకూరుటఁ.

ఉ॥ పాపులు రక్కసుల్ భయద ♦ వాత్సవలెం జెలఁచి రాఁగ నా
తూపులు పన్నెగుచ్చముల ♦ తోయమునం బురడించి పైఁబడం
గోవులుగాఁగఁ గూలిపడి కుత్సితులెల్లరుఁ జేరుచుండఁగా
నేపున నిండకుండు దివి ♦ కెచ్చుగఁ బల్క నొకండు గల్లునే? ౧౨౮౪

ఉ॥ ఒక్కరి పాదముల్ మఱియు ♦ నొక్కరి చేతులు వేఱు పొట్ట లిం
కొక్కరి శీర్షముల్ దొరకు ♦ నొక్కొక యంగము లక్ష్యణాస్త్రముల్
చిక్కిన యంతవ ట్టరలు ♦ చిక్కని యెద్దడిచే వడిం గొనెన్
ఒక్కొక్కచోట యాచకుఁ డొ ♦ కొక్క పదార్థముఁ గూర్చుకై వడిన్.

ఉ॥ గొందఱి ముక్కులన్ మఱియుఁ ♦ గొందఱి వీనులఁ గొందఱి అంఘ్రులన్
గొందఱి దీర్ఘహస్తములఁ గొందఱి కన్నులఁ గొన్న బాణముల్
పొందిక విద్యయన్ ధనము ♦ భూస్థలిఁ బెంచు కవిప్రకాండ సం
క్రందన వాగ్విరాజిత ని ♦ రంకుశ ధార విధాన వర్తిలన్

చ॥ అనువుగ ధర్మదేవతకుఁ ♦ బ్రాణముఁ బోలిన లక్ష్యణుండు గు
ప్పిన విశిఖాలిచే నసుర ♦ వీనులు దాఁగి క్షణంబు నిల్చినన్
గనఁబడు మిత్రియే యని క ♦ కావికలై పరుగెత్తి సంగరా
వని విడిపోయి రవ్వలికి ♦ వారని నెత్తురు లేఱులం బలెన్. ౧౨౮౫

మ॥ సమరోర్వి మరణించినట్టి జనమున్ ♦ సౌమిత్రి దోర్వీర్య దు
ర్దమ పాండిత్యముఁ గన్నులారఁ గని యం ♦ తం కుంభకర్ణుండు లో

కములం దెన్నె బురాంతకుం డయిన శ్రీ ♦ కంకుండు సౌమిత్రియే
నమతం బొందని మేటి ధన్వలని యి ♦ చ్చుంబల్కె బల్త్రాయముల్.

తే॥ గాలియెడలకంటె వేగంబుగలది, జయ విలక్షణ సింహ ధ్వజంబుగలది
అన్నిదిక్కుల కేగున ♦ దైన తేరు, వడిగఁ దోలించి లక్ష్మణు ♦ కడకువచ్చు.

క॥ అసురుఁడు రథ స్థితుండయి, కసిమసఁగిన నేలనుండికయ్యము నేతల్
పొనఁగదని వాయునూనుడు, కొసరి నిలిచి తనభుజములఁ ♦ గూర్చుండుమనన్.

తే॥ కొదమసింగము గిరినెక్కుఁకొమరుదోప, నెక్కి సౌమిత్రి వానరులెలమి విజయ
నాదములుచేసి రమగులు ♦ మోదపడిరి, హనుమ మూఁపు రథముకంటెననువుమీఁతె

తే॥ వెండికొండపై బంగరుకొండయట్లు, హనుమమూఁపుపై లక్ష్మణుఁడలరునంతఁ
గడిమికిం దగు విలు కుంభకర్ణు డూని, యెక్కువెట్టి గుణధ్వని ♦ యెనఁగఁజేసె.

ఉ॥ రాముని తమ్ముడివు మటి ♦ రావణు తమ్ముడ నేను మింట నం
గ్రామము చూడ వేలుపులు ♦ కాంక్షను వచ్చిరి ధర్మవధతిన్
హామిక మీఱ గౌరవ బ ♦ లాతిశయంబులు వెల్లడించుచున్
భీమగతిం దురంబు జర ♦ పింతము వీరులు మెచ్చునట్లుగన్. ౧౨౯౬

ఉ॥ మా కులభూషణం బయిన ♦ మానిని ముక్కును గోసినట్టి వీ
రా! కలుషాత్మ! యాచెలి న ♦ హంకృతిఁ గొప్పఁ గదించు హస్తమున్
గాకులు మెక్కిఁద్రుంచెద న ♦ ఖండ పరాక్రమశాలి వైనచో
లోకులు మెచ్చ గాచికొను ♦ లోపములేకని కాటులాడఁగన్. ౧౨౯౭

చ॥ బలమె శరీర మందె నన ♦ భాసిలు లక్ష్మణుఁ డల్లనవ్వీ నీ
పలుకులకున్ నదు త్రరము ♦ బాణము లిచ్చునుగాక ప్రల్లదం
బులకు ను వీర్యసంపదలు ♦ బ్రుంగఁగ నుత్తరమీయ మీవలెం
బలుకఁగ నేర్వలే దనుడు ♦ బాధ రూప కలితాత్ముడై వడిన్.

ఉ॥ కన్నుల నిప్పుకల్ దొరఁగ ♦ గాటముగాఁ బరికించి భేదరుల్
మిన్నగలెం బెడిల్లు మని ♦ మేదిని కొండలు పిండియయ్యె నం
చెన్ని కలంగ వింటఁ బదు ♦ నెన్నిది తూపులు గూర్చి యేయఁగా
నన్నిటి నేసి కూల్చెఁ గమలాస్తకులుం డచలాభ ధీరుడై. ౧౨౯౮

తే॥ అంతఁ గుంభకర్ణుఁడు నిర్జరాంతకంబు, బ్రహ్మాద త్రంబు బహుశరూపకమునైన
ఘోరశర మభిమంత్రించికూర్చియేసె, జతురుడవ యైన మరలింపఁజాలుదనుచు.

తే॥ కన్ను మేర దూరంబదికాండవృష్టి, గురియఁ గాంచిన సౌమిత్రికొండొకవడి
సరసి యొక దివ్య శరమునఁజిక్కివైవఁ, బెక్కు చూపులతో నదిపుడమిఁబడియె

ఉ॥ వాఁడిమి వేగముం గలుగు ♦ బాణములం బదిరెంట మారుతిం
భోఁడిమి తగ్గనేసి యిరు ♦ ముల్కుల లక్ష్మణు నొవ్వఁజేయుచున్

వేడిమిమీఱ నూలులుగ ♦ వేలుగ నొక్కొకసారి గూర్చి యా
తేడి మెలంకువం గనిన ♦ దిట్టరి కప్పె క్షణంబునకే దిశల్. ౧౩౦౨

చ॥ దిశలను గప్పు బాణవిత ♦ తిం బ్రతి బాణములేసి లక్ష్మణుం
డనమునఁ దూల్చి నెవ్వడి ర ♦ భాంగములక విజృంభించి గొట్టి క
ర్మశ విశిఖంబులం బరపి ♦ రథ్యములైన పితౄచ వాజి సిం
హ శరభ వారముం జదిపియయ్యసూరీ త్రముఁ గొట్టి నొవ్వంగక. ౧౩౦౩

మ॥ పరివేషంబు నశించి నట్టి తెఱఁగై భగ్నంబుగాఁ గూలె న
య్యరదం బప్పుడ చచ్చె సారథియు నిఁపాన్వసంబు నిండ్రాయుధ
స్ఫురణంబుక మదిఁ గొల్చి త్రుంగె విబుధుల్ పూరించి రథ్యంబులక
శరముల్ త్రుంచెనొ ? మంత్రమో ? యనుచు వాశంకించి రప్పట్టునక.

మ॥ విరఘండ్లై విగతాస్త్రచాపుడయి య ♦ వీరుండు దైత్యానుజుం
డురు కోపంబున కేగి లక్ష్మణు నను ♦ పూహంబు నేఁ డాని నం
గరముం బూర్తి యొనర్తునంచుఁ గొనియెక్ ♦ దర్పించి ముల్లోకముల్
పరంగక గెల్వంగ నిల్చు చిహ్నమనఁగా ♦ భాసిల్లు శూలంబొగిక్.

క॥ వనధివలె కేగి రావణు, ననుజుడు లంఘించె ధరణి ♦ యదరంగ వానిం
గని సౌమిత్రియు మారుతి, ఘన భుజములనుండి దిగియెగరువం బెలయక.

తే॥ తమ్మునకుఁ దోడుగా మున్ను ♦ దశమఖుండు, పంపునేనకు నినుమడి ♦ పంపనపుడు
తత్ప్రృతన సాయుధంబు ♦ తరలివచ్చి, యల సుమిత్రా కుమారు మున్ను లమిగొనియె.

క॥ వానరులు కలఁగఁబాఱంగ, దానవ చక్రంబు వచ్చి తలపడఁ గని రా
మానుజుడు చొచ్చి కలఁచుచు, మానక యెనరేగె మారిమనఁగిన కరణిక్.

ఉ॥ మోదుగువంటి కేశచయ ♦ ముక్ సయనంబులు నొప్పుచుండు క్ర
వ్యాదుల శీర్షముల్ కరుల ♦ హస్తములుక దురగాఁఘ్రులుక రథాం
గాదులు దొర్లుచుండ రుధి ♦ రావగలెల్ల శవంబు లడ్డు క
ట్టై దగులంగఁ ద్రెంచితొనియంబుధి జొచ్చెను వన్నె మాఱంగక. ౧౩౦౬

తే॥ చక్ర తోమర శూలాదిసాధనములు, యామినీచరుల్ వైవ రామానుజుండు
నడుమనే కూల్చు చున్నట్లై పడిన వాన, విటిగి కూలిన కైదువుల్ పెక్కులయ్యె.

తే॥ హార కుండల మకుట కేశయూర కటక, వితతి లక్ష్మణ సాయక విద్యమగుచు
ఖండఖండంబులై మింటి కడకు నెగసియినహిమాంశుఋక్షతతిమాగ్గొని వెలింగె.

క॥ సిడములు వింజామరములు, గొడుగులు కేడములు పీలిగొడుగులు విండుల్
సుడిసెడు నెత్తురులేలులఁ, బడ నీదెడు భూతగణము ప్రక్కలఁద్రోచెక్.

—: సుగ్రీవ కుంభకర్ణుల యుద్ధము :—

తే॥ లక్ష్మణునకు దానవసేనలకును మిగుల, ముమ్మరంబగు పోరిట్లు మొనయుచుండఁ
గుంభకర్ణుండు గని కిస్కంఁగొప్పరింప, భానుసుతుండు వానికి నడ్డుపడియొ గడిమి.

తే॥ అసురభుజములు విఱిగిన వని తలంపఁ, దగిన తీరున ఘన పర్వతంబువైవ
దానినుండి భూమికి జాటునేనుఁగులను, సేనలోని యేనుఁగులు భంజింపఁదివిశె.

తే॥ కొండచిలువలు పెక్కులండుండి జాటి, మదకరులఁ గవివ్వికొనె నట్టిమలను పట్టి
కరతలంబున నక్కుంభకర్ణుండుంచు, కొనియె దాన రాకాసులఁగుంపుమనియె.

తే॥ అలవిలేని బలుండు రావణానుజుండు, కోరితిఁడ ! నీవైచినకొండ యిదియె ?
యనిపరిహాసించి పిసికి యుంపునుచునూడె, వేల్పు లదిగని మిక్కిలివెఱగొనంగ.

తే॥ భానుసూనుండు మఱియొకపర్వతంబు, వెదకుచుండ రావణతమ్ముండుదుటుకోడఁ
జంపుమనఁ దపస్సుల శాపంనరణినడరు, తన త్రిశూలమ్ము గుఱిచూచితాంకవైచె.

ఉ॥ కాంచిన వారలెల్లఁ గపి ధి కాంతుండు మ్రందెను మ్రందె గావరే
యంచును మొట్టవెట్ట వడి ధి నాశుగవుత్ర కుఁ డడ్డువచ్చి యే
తెంచు త్రిశూలముం దిగిచి ధి తేకువ జానువునూడి వంచి కా
వించెను తుండ్లుగా; నిడుమఁద్రీల్పని దానుండు దానుడే భువి? గరిగె

తే॥ జానకీదేవి సౌందర్యమాని రామ, విభుండు మిథిలలో శివువెల్లువిటుచునూడు
పుట్టిసట్టి రావమె నాఁడుఁపుట్టె గాడ్పు, పట్టి వైత్తుని శూలంబుపట్టి విఱువ.

మ॥ తన శూలంబు వృథాచనంగ హనుమ ధి ద్ధార్థ్యంబు చింతించి నీ
ఘన బాహుబల మన్నిచోటుల నమో ధి ఘంబై మహాకార్యమున్
పాసరింపం దగియుండ నుద్భటుడవై పోల్చుచున్నావు నీ
కెన యెవ్వారలు? పోరుదేని పిను నీ ధి యిష్టంబ కావించెదన్. గరి౨౦

తే॥ అనిన కుంభకర్ణుని గని ధి హనుమ వలుకుఁ, గలఁకు గావింపనని తొల్లఁబలికి పిదపఁ
బోరు నీతోడఁ బూనుటఁతీరుగాదు, వలదటంచు దొలంగి యుంవ్వలికఁ జనియె.

క॥ శూలము విఱుగఁగఁ బెర కర, వాలము లేకయును కలఁతపడక నిలిచె హిం
సా లాలనుండు వానిం, దూలఁగఁ గపిరాజు వొడిచెదోర్వల మెనఁగన్. గరి౨౧

క॥ నొవ్వక రావణ తమ్ముండు, నవ్వి మదము నేటితో సఁకంగు ననుచు దా
నువ్వునఁ గేలం జూచుచు, నవ్వలికిం బోవనీకయడ్డముపట్టెన్. గరి౨౨

క॥ ఇరువురు వలయాకృతిగాఁ, దిరుగుచు దొరకుచును దొలఁగఁఁదిక్కుచును పర
స్పర ముష్టుల నోళ్లను నె, త్తురు గ్రక్కుచు సొలపులేక త్రుంగని కడిమిన్. గరి౨౩

క॥ అదలించుచు హుంకృతులం, గదలించుచు బలిమి బోరుకడఁకం దనుజుం
డదిమెను సుగ్రీవు సతం, డెడ నొవ్వగ సొలసి నత్తుఁహీనుండయ్యెన్. గరి౨౪

- ఆ॥ దురము ముగియు నేటితో నాయకుడు లేని, నేన చెదరు ననుచుఁజంతచేసి
వైశ్రవనుడు స్లవగఁవర్చుని గొని లంక, దెసకు నడచె గపులుఁదిగులువడఁగ.
తే॥ ఒకటఁ దల్లిని డేగ తఁన్నుకొనిపోవ, నడలు పక్షిపిల్లలవలె ♦ హరిగణంబు
బెగ్గలించుచుఁ జేతులుఁపిసికొనుచు, నూర్పుపుచ్చుచు నేడ్చె వైఁత్వలుచెలంగ.
తే॥ చెమటపోసి నాలుక యెండఁనమరులెల్ల, విన్నబోయిరి మనసులఁవిసిగొనుచు
నెడఁద లెరియంగ నుత్సాహఁమడుగువట్టఁ, గ్రుంగి తపియించి కుమిలెఁ బ్లఁవంగులము.
తే॥ మనసు నుడికించు కోపంబుఁగొనిన కుంభ, కర్ణ డప్పుడు రాహువుఁకరణి నుండె
భాస్కరసుతుండు గ్రసియింపఁబడిన చంద్రుఁబోనివాఁడయి తేజోవిఁహీనుఁడయ్యె.
తే॥ దానవుని కఱిమేసిపైఁభానుసూను, మేను తగ్గుచు పొచ్చుచుఁమేఘమందు
ఢాఁగుచును వెలివడుచునుఁడాలుచూపు, కలువతేని బింబంబనఁగానఁబడియె
- క॥ తనతో దుర మొనరింపన, యని పంతము లాడినట్టి ♦ హనుమానుం డా
దనజన్మఁ బ్రతిఘటింపక, వెనుచనియెను మనసు పెక్కుఁవిధములఁబోవక.
- క॥ వనచరవిభుఁ దనమూఁపు ప, యిసుంచుకొని కుంభకర్ణఁడేగుచునుండక
మనకింకఁ బ్రభుఁ డెవండని, యినకులు పాదముల వ్రాల్చియేడ్చిరి ప్లవగుల్
తే॥ నీల నీరద శ్యాముఁడుఁనిప్పుకంటె, నెట్టనైన కన్నులతోడఁనిషుధి దొడిగి
ధనువు నజ్యంబు గావించిఁత్వరితగతిని, త్రుటిని పఱతెంచి నగరి వాఁకిటికివచ్చె.
- క॥ నానెయ్యని నాప్రాణము, జానునఁగొని కోటదాఁటి ♦ జరిగిన మోసం
జానని రాఘవుఁ డమ్ముల, వానం గురియించి వానిఁపథ మరికట్టె. ౧౩౩౪
- క॥ శరములు గగఁసము గప్పఁగ, మఱుఁగయ్యెను దిక్కు లెండఁమలయదు లోనక
జరుగఁగలేవయ్యె వియ, చ్చరములు పైతంబు దాఁటిశర దుర్గమ్ముక. ౧౩౩౫
- తే॥ నెవ్వడిం జను నయ్యామిఁనీ చరుండు, తెరువు విడువక కుప్పలుఁతిప్పలగుచుఁ
గడకు నిండిన బాణదాఁగ్గంబు చూచి, దీని దాటంగ నరుదనిఁతిరిగి కాంచె.
- తే॥ కాంచి పద్మాకరము కాలుఁగేలు మొగము, కనులు కలుగఁ బూచి సొబగుఁ
ధనువునూని
- నడచి వచ్చెనా యన నొప్పుఁనలుపుకాని, బురుష మోహను శ్రీరామఁభూపుఁగాంచె.
- ఆ॥ మూసియున్న నోరుఁపోగల వెల్వెఱచెను, పెదవు లదరఁబొమలుఁవికృతి నందెఁ
గనలు నివృ లుమిసెఁగర్జనమునఁ గొండ, లగల మాఱుమోఁగెఁనవని వడఁకె.
- ఉ॥ వాలి కబంధులం జెనయుఁవాఁడని యెంచి కపింద్రుఁ గావఁగాఁ
బోలును నన్నెదిర్చితివి ♦ పోరునఁ గీరితి రాదటంచు నే
ప్రమాలుపలేదు నీయనుజ ♦ మారుతి వానరనాథు; నిన్నె యీ
యాలమునం జయించి యశఁ ♦ మందఁగ నారయుచుంటి నెల్లెడక. ౧౩౩౬

చ॥ వెదకుచుండ నీబలము ♦ వీరి దిగంతము దాఁకఁబాతె వే
యొదిఁగెను నీదుతమ్ముడు మ ♦ హోద్ధతితో నెదిరించి వాయుజం
డదరెను వాలిపుత్రుఁడు ♦ సంకిలినొందెను చేవడక్కి మూ
ర్ఖ దొరయు వీని నెత్తుకొని ♦ సాగఁగ వచ్చితి వీవు దిట్టవై. గరిరం

చ॥ వసచరుఁ గావఁగాఁ దలఁచి ♦ వచ్చితివేమి? మదీయ భాగ్యమే
గొని యిటుతెచ్చెఁ గావలయు ♦ గొఱ్ఱగ నిన్ను నలంచి యన్నకుం
జెనకిన వేదనం దొలఁగఁ ♦ జేసెద దివ్యులు చూచుచుండఁ గో
తని గొనియున్న పట్టు విడఁ ♦ దీసిన సీతయు వీడు బంధముల్. గరిరం

చ॥ అనవుడు రాఘవుండు దర ♦ హాస వికాసిత సుందరాస్యఁడై
యను దనుబాధమా! వినుము ♦ ప్రాణహీతుం గొనిపోవు బాహువుం
దునుకలు సేయనేని ఘన ♦ దోర్బలమేటికి? బాపమేటికి?

మొన వెనుదీయు వాఁడనయి ♦ ముట్టను కార్చుక మింతయేటికి?

తే॥ అనుచుఁగుంభకర్ణుండంపయాఁకఁద్రోవఁబూనరెండమ్ములను నొనల్ ♦ పొడువనేసె
నుదుటి యమ్ములలో నెట్టినొనలితోడ, దైత్యుఁ డరుణోదయముఁబోలితనరె నపుడు

తే॥ ఫాలమున శోణితమ్ము ప్రవాహమట్లు, కాఱఁ దడిసి చల్లనగాఁగఁగపివరుండు
నిదుర మేల్కొన్న చందానఁగదలి లేచె, దిమ్మదిరుగంగ దైత్యుండుసామ్యసిల్లె.

మ॥ నొనట న్నాటి వెలుంగువాని రవి సూ ♦ నుం డొప్పవీక్షించి యి
య్యసమాస్త్రంబులు రామ సాయకము లం చాత్మక్ విలోకించి చు
టైనలారంగని సర్వలోకములకు ♦ హేత్వర్థమై యున్న శ్రీ
వసుధాధీశ్వరుఁ గాంచి జేయనుచుఁ జే ♦ వం బొంది యా వెంబడి.

తే॥ అసురమానంబు లజ్జయు ♦ నడుగుతోడ, నూడ నాసికయును చెవిఁనూడఁబీకి
కొనుచుఁగపిరాజు మింటిత్రోవను బిరాన, వచ్చి తనవారలకు మోదఁమెచ్చఁజేసె.

క॥ రవణించెఁ గపి సమూహము, రవణించె మహాద్రు లంబు ♦ రాశియు మొగుభుల్
రవణించెను వేలుపుగమి, రవణించెను పాడివేల్పురంజిల్లు మది. గరిరం

క॥ వచ్చిన వానరనాథుని, హెచ్చిన మోదమున జాన ♦ కీశుండు కాంచె
గ్రచ్చుట మైథిలి చెఱివిడి, వచ్చిన తఱి నొందునంతఁపండుగు నొందె.

తే॥ నొనలు పగిలించి ప్రక్కలఁదుసికిలిచన, రాముండు శరంబులేయఁగఁరాక్షసుండు
చేవచెడఁగ నుగ్రీవుండుచెవియు ముక్కు, నూడఁగొటికి కొంచేగఁ గాఁకున్నఁ దరమె!

తే॥ దనుజు ననుజుండు తెలివొందివసచరుండు, కరతలమున వాడవ్వలికరుగుటయును
చెవియు ముక్కువోవు టెఱింగిచింతనొంది, చెలియలిఁ దలంచుకొని చాలఁసిగ్గునొందె

తే॥ నిర్మరమువోలెనొడలశోణితమువెడలఁ, గుంభకర్ణుండుధాతుయుఁక్కుధర మొండు
వృష్టి గురియంగ నీడతోవెల్లువలను, బయలు పఱచిన చందానఁబరిధవిల్లె.

తే॥ పరపతిని గోరి వంచనఁపఱచినట్టి, చెల్లెలికి ముక్కుచెవు లూడఁసిగ్గుచెందఁ
బరసతిని గోరి వంచనఁపఱచువాని, తోడులకు నట్టు లాటలోఁదొసమున్నె ?

తే॥ తనకుఁ గలిగిన దుస్థితిఁదలఁచుకొనుచు, రోసి దైత్యుండు చెంతరాఁకానులఁ గను
నిక్కిఱచరులఁగాంచునుఁముక్కుఁగాంచు, మునుపుగొన్న వాసినిగాంచుఁభూమిఁగాంచు

—: రాముఁడు కుంభకర్ణుని కూల్పుట :—

చ॥ చెలియలి ముక్కువోయె నని ఁ చింతిలు జ్యేష్ఠుఁడు కాంచుమున్నె నా
చెలియలు తగ్గ యన్నవని ఁ సిగ్గఱి డగ్గఱి చూచుమున్నె నా
చెలువఱు మోము రాముఁడు హఁసించుచుఁ గాంచెడు మున్నె వారికిఁ
జెలువఱు గర్జనాసికలఁ ఁ జెక్కెదఁ గాకని యాగ్రహోగ్రుడై. ౧౩౫౪

చ॥ వడి నొక వాలు పల్కయును ఁ వారక కైకొని చేగ చాల దం
చెడముగఁ బాటవైవ నుడు ఁ బృథ్వీరాజు రాజును భేదరాజి పే
రెడఁదలు ప్రేవులుం గలఁగె ఁ నేచిన యీనునఁ గర్ణ నాసికల్
వడవడ నెత్తు జార్చె బహుభంగుల దైత్యులు పల్లటిల్లఁగఁ. ౧౩౫౫

తే॥ మూఁడువేల పిశాచముల్ ఁ మోచితెచ్చు, వజ్ర ఖడ్గంబు వలకేలఁవారుకొనియె
నేయి భూతముల్ మోచినఁవిపులభేట, కంబు నెడమచేతుం గొనఁగనలు తొనక.

తే॥ కొండఁబోలిన కుంభకఁర్ణుండు కేడ, మెలమి నంకించి వైచి చుఁక్కులను రాల్చెఁ
గాల నేలను తాచి పాఁతాభోగి, శిరములును ధరణియుఁ గ్రుంగఁజేసెఁ జెలుచ.

క॥ వీచిన భేటక ముఖమున, లేచిన పెనుగాలి కపుల ఁ లేపి దెనలకుం

ద్రోచిన లోతగు కడలియు, నేచిన మిట్టయ్యె ఖచర ఁ బృథ్వీరాజు పఱచెఁ

క॥ ఇతరు లెఱుఁగుటకు మున్నే, మతిమంతుఁడు రామవిభుఁడు ఁ మరలంగొట్టెఁ
శితశరమున నదియు మహా, దృఢముగఁ బలలాశి హస్త ఁ మునకే మరలెఁ

క॥ డాలును నడుమనె క్రమ్యుఱు, గాలుం బో ల్లనుజవరుఁడు ఁ కాలం దన్నెఁ
గాలికిఁ గలఁగిన జలనిధి, పోలికఁ గపిసేన కలఁగి ఁ పొనువడి చెడఁకె ౧౩౬౦

క॥ పోరున నెదురై పడు కపి, వారంబును త్రుంచి రక్త ఁ వాహిను లడఁకెఁ
గూరిచి తిరిగెడు డాలును, శ్రీరాముఁడు విఱుగఁగొట్టె ఁ శిత భిల్లమునఁ

ఆ॥ పాచితేని యుచ్చి ఁ పంకంబు గావించు, డాలువోయె నదను ఁ డాయదింక
వీసి నివుడ చంపు ఁ విడువకుమని ప్రోత్స, హించె జాంబవంతుఁడినకులేకు.

క॥ వానర సేనానాథము, దానవ విజయంబు బలము ఁ దర్పము భూజా
జాని గని యముని నేడే, వీనియెదుట నుంతు ననుచు ఁ వీరకం దాఁకెఁ

తే॥ వాడివడిగల పదుమూఁడుఁబాణములను, రాముఁ డేసెను రణవిశాఁరదుఁడు కుంభ
కర్ణు డవ్వాని గ్రద్దయ్యాఁకల విధమున, రాలి పడఁగొట్టె దన కరఁవాలుచేత.

తే బలిమిఁ దొడరిక వేసంగి ధానుఁబోలు, తీక్షణ శరముల రాముఁడుఁజివిరియేయ
ననియుఁ దునుకలై చెదరంగఁనసుర కొట్టెఁ, జేతివాలంపుఁ బిడితోడఁ హేతులెసఁగ.

క॥ దరహాసిత వదనుఁడై శ్రీ, వరుఁ డొకబాణమ్ము లాగిఁబలిమిని వీడఁ
గరుడుఁడు సర్పముఁ ద్రుందిన, కరణిని త్రుంచె నదిఁవాని కర ఖడ్గంబుక. ౧౩౬౬

తే॥ విలయవహ్ని యాఱఁగ నూర్పుఁవిడుచు కుంభ, కర్ణుఁ డప్పుడు తనచేతిఁఖడ్గమట్లై
యున్నదన వేఱుఖడ్గంబుఁనూని ముగిసె, ముగిసె రాఘవుఁడని యెడుఁరుగను నడచె.

తే॥ చేతఁబట్టి పట్టక మున్నెఁశిత శరమున, నరిగ కరవాలు రెండునుఁవిఱుగఁగొట్టి
కంకటము చొరఁగ్రూరాంబఁకంబులేసి, యొడలు చలియింపఁజేసె నఁప్పుడమితేఁడు.

క॥ చారులచే జరుగు నమా,చార మెఱిఁగి రావణుండు ధీ
వారులఁ బెక్కురఁ బంపెను, వారక తమ్మునకుఁ దోడుఁపడ నవ్వేశక. ౧౩౬౯

తే॥ దానవుని చంప నిదె మంచిఁతరుణమునుచు, మదిని రాముఁడుతలఁచినఁయదనునందె
వచ్చె సేనయుఁ; జెడుగులుఁవచ్చినపుడ, వచ్చి తోడ్పడు సత్కర్మఁఫలములట్లు.

తే॥ నాల్గు విధములొందినపడుఁనాల్గుకోట్ల, బలమువచ్చి దానవునికాఁపాడఁ దొడఁగె
వడిగ రండుని రాముడుఁవారిఁ బిలిచి, తాఁకె మేను పూరింప నుఁతాహగరిమ.

తే॥ కాలమితియఁ గాలుఁడు బహుఁకష్టము లను, మూఁడు మూలహేతువులె ముఁ
మొగ్గెనలుగారఁ

మూఁడులోకంబుల జయింపఁమూలమైన, శూలమును కుంభకర్ణుఁ డఁచ్చుగ ధరించె.

సీ॥ మండలీకరణ కో ధండుఁడై రాముండు, భండనమున వీడు ధల్లములకు
లట్టలు నటియించుటా కాదనుచు మ్రాని, మొద్దులనుచుఁ గొండఁబద్దలనుచు

నమరులు తలఁపంగ ధాడె గబంధముల్, శిరముల కుప్ప లఁ చెచ్చువు నించె
వ్రయ్యంగఁబడనివి ధర క్తంబుచే నీడ్వఁ, బడనివి తలలతో వెడలునవియు

తే॥ నిలిచియున్నవియును తూలిఁనిలుచునవియు, జీవములతోడ దురమునఁజెలగు
నవియుఁ

బాఱిపోవునవియుఁ గానఁబడవు వెడకి, చూచినను మందునకు రణఁక్షోణియందు.

తే॥ మొగము లగలంగఁజేవులుఁదిగఁ బడంగ, రదనములు వీలమావటిండ్లకునుమించి
నుడిసి కూలునదియె కాకఁచూడఁజూడ, మదముతోఁబోవు హస్త లఁమృహినిలేవు.

తే॥ చక్రములు వీలఁ డెక్కిముల్ఁజాఱ నిరును, లూడ ముఖభాగములు సొంపు
వీడ హరులు
గూల రక్త మేదో మాంసఁజాలమందు, మునిగినవి కాక తిరుగు న్యంధనము లేదు.

చ॥ పదములు కంఠముల్ తునిసిఁవ్రస్సిన పొట్టలతోడ హేషలుం
గుదివడ హత్తి పీనుగుల ధొండల కొమ్ములఁబట్టు నైత్రు పె

ల్లిదముగఁ బాటఁగా నుడుల ♦ లీనములై పరుగాడుఁ గాక యొ
ప్పిదముగ నంగరస్థలిని ♦ వెళ్లు తురంగము లేదు చూడఁగఁ.

ఉ॥ రాముని యస్త్రనైపుణి తి ♦ రంబు నిరూపణ చేయు లెట్లుగూ
నేమముతో రణంబుగను ♦ నిర్జరులుగ్ గలనం గనంగలే
కామేశ్వరీయఁ జూచి రను ♦ రాలికి స్వర్గమునందు, భర్తల
ప్రేమను రోయు కాంతలును ♦ వేసరి కాంచిరి నెత్తులెళ్లనే. ౧౩౭౭

మ॥ తపనుం గాంచిన మంచుపోల్కిఁ జెడియెన్ ♦ దైతేయపైస్యంబు వే
లుపులుగ్ మిక్కిలి యుల్లసిల్లి రసురుల్ ♦ దుఃఖంపఁగల్గి లోక సం
తపనుండొ దనుజేంద్రు తమ్ముడొకఁడై ♦ దర్పంబుతో నిల్వఁగాఁ
గృహ యేపారఁగ రాఘవుండు గని ప ♦ ల్కెం బెంపు దీపింపఁగన్

మ॥ వినుమా సాయుధసేన గూలె ననిగోఁ ♦ బెంపేది యొక్కండవై
కను మేలున్నదె? మా విభీషణునకుం ♦ గారంపుఁ దోఁబుట్టువో
టను గావించెద జీవదానమును వీ ♦ టం జేరెదో? క్రమ్యజం
జనుడెంతో? మఱి యిప్పుడే రణమునం ♦ జత్తో? వివేచింపుమా!

ఉ॥ తక్కులు వీడలేక పిన ♦ తమ్మునిచేఁ బిలిపింప రాక లోఁ
జిక్కితి కాలు నానతికి ♦ జీవితకాలము రాజ్యభోగముల్
దక్కనివయ్యెఁ దెల్పి ఫల ♦ దంబుగనే భువి మూర్ఖబుద్ధికి?
దక్కక నీమదిం గలుగు ♦ దానిని దెల్పుము రావణానుజా! ౧౩౮౦

చ॥ అనవుడుఁ గుంభకర్ణుఁ డను ♦ నర్కకులంబున నుద్భవించి పెం
పును జయ శ్రీలముల్ నయము ♦ పోడియుఁ బాడియుఁ గల్లు మీరు మా
యనుజకు ముక్కు గోసితిరి ♦ యట్టులె నాకు నొనర్చివార లే
యనువున నీమొగంబు గొని ♦ ప్రాణముతోడుత నుందుఁ జెప్పరే?

శా॥ మాచే వేల్పులు చుట్టినెరి భారయ దు ♦ ర్భానంబు పాటించుచున్
నీచత్వంబిది నీత వీడుమనుచున్ ♦ నీతుల్ ప్రపంగించియున్
నాచే నన్నకు నొప్పికూడదను వి ♦ న్నాణంబుతో వచ్చియున్
మీచే నిట్లయి వెండియున్ మరలఁగానేరన్ ద్రపాహీనతన్. ౧౩౮౨

శా॥ మీ మస్తంబుల దీర్ఘ బాహువుల భూ ♦ మిం గూల్చి మాయన్నకుం
ప్రేమంబారఁగ నీత నిత్తు ననుచున్ ♦ బీరంబుతో వచ్చి ను
త్రామాదుల్ కని కేరడింప వినమ ♦ ద్వక్తంబుతోఁ జెల్లెలిన్
సోమింపం దనుజేంద్రు నన్నిధికి న ♦ క్రుల్ గార్పుచుం బోదునే?

శా॥ ఈవిట్లాడఁగనేల? ధీరుడవు గా ♦ వే? మానసుం బొందనే?
నేవాధర్మ మెఱుంగవే? యలుపులుం ♦ జత్తంబునన్ మెత్తునే?

నావాక్యంబులు విన్న మీశరములకొక ఖండించియుం బిమ్మట
దేవారాతి పురంబుఁ జేరఁదగునే యేజో విహీనుండనై ? ౧౩౮౪

మ॥ అనుచుకొలము డా కరంబునకుఁ దాఁ నంకించుచుకొని ధాత్రి క
ద్బునఁ బ్రేపుర పెకలించులీల వలచే యభూద్రంబుఁ గైకొంచు రా
మునకుఁ నూటిగవై నాతఁడును దు యమ్మం జిందసికుండఁగాఁ
దునియర్ చేసి త్రిశూలముకొ శకల సం యదోహంబుగా వ్రీలిచెకొ. ౧౩౮౫

మ॥ కడలిం ద్రావఁగ విన్నుగూల్పు ఘన ని యై ధాతంబులం గాల్పగాఁ
బుడమిం జిల్పంగ మేరువుం దొలువఁగా యభూలోకముం దాఁటఁగా
నడర నేర్చిన రామబాణతతి యా యై ర్యానాయకుండిచ్చు మై
తొడుగుకొ వ్రీల్పంగఁ జాలదయ్యె మదికిం యదొడ్డయ్యెఁ దచ్చిత్రముల్

ఉ॥ రాము నమోఘ బాణములు యై రాజ కిరీట నభేద్య వర్ణముల్
స్థేమముచేతఁ దాఁకియును యచీల్చని హేతు వెఱింగి యంత ను
త్రామనుతుండు రాఘవుఁడు యై రాద్రమహాస్త్రము మంత్రయుక్తిమై
భీమబలంబునం దిగిచి యభేదిలనేసెఁ గవుల్ చెలంగఁగకొ. ౧౩౮౬

క॥ ఆపగిది మఱువు చెడఁగాఁ, గోపంబున నినుపకట్లఁగుదియంగొని యా
టోపమున రావణానుజుఁ, డేవడఁచెద నంచుఁ గాలిఁనిలకం దాంచెకొ. ౧౩౮౭
తే॥ పరవినవివేయపడునవిఁపరఁగవేయి, లోలుచునవివేయిపొడుచుచుఁబాలుచువేయి
యిషువు లీరీతి మునర లెఁక్కిడక భీమ, బలుఁడు తిరిగెను తర్జనభర్జనముల.

తే॥ వీనిచే దండముండినఁసేన బ్రదుక, దనుచు నొక పెట్టె బదియమ్ములంటలేసి
తుండములు సేయవాఁడుమా యై త్తండుడాలు, గలుగుడాలునుకొ త్తియఁగడఁకదాల్చి.

తే॥ జడియఁజేయఁగఁగోతులదడముకలఁగి, పిక్కబలముచూపిన రామవిభుఁడుకాంచి
దనుజ బాహుదండం బడిదంబుతోడఁ, దెగివడఁగనేసె బ్లవగులు యై త్రేక మొంద.

తే॥ తుదకుదుష్కర్మములునిఁచెదుఁఖములను, ముదమునిండించెనత్కర్మములునిజంబు
లంకకును రావణునకు బలంబుపేరి, చేయి తెగ రాక్షసులు కాదిశీకులైరి.

తే॥ తెగని చేతితోఁ దెగిన చేతిని భరించి, గర్జనముతో ననురవైవఁగవులు దాని
క్రిందఁ బెక్కండ్రు మడిసిరిఁకికురుమనక, దుష్టుచెంత నెట్లుండినదోనమె కద ?

చ॥ కడఁకను రాముఁ డక్కపి ని యై కాయముఁ గాచుచునుండఁ గాలుఁడే
కడిగొనఁ జూటలాడుక్రియఁ యై గండుగఁ గూలుట గాంచి సైన్యముల్
మడియును వీనిచే నిమిష యై మాత్రములోనని త్రుంగకుండఁ జై
నడరిన చేతికంటఁ దెగి యెట్టి కరంబున కల్గి రెల్లరుకొ. ౧౩౮౮

ఉ॥ తక్కిన వానరుల్ చెదరి యై తాఱఁగ దూఁకెడి రక్త నిర్ఘరుల్
మిక్కిలి పీన్లులం దిగువ యై మింటఁ జరించు నురాళి భీతిమై

దిక్కటి పాట లంకగల ♦ ధీరులు దక్కినవారు దిగ్భ్రమం
జక్కగ రక్కసుండు రఘు ♦ శేఖరుమీదికి దాటె గ్రద్దనన్. ౧౨౯౫
చ॥ మఱియొక చేయిగూడఁ దును ♦ మందగు నంచు నురాలి కోరఁగా
వెఱపున డాగియున్న జము ♦ బిమ్మిటిదీట నిశేత రాఘవుం
డటనెల తూపుల్ దనుజు ♦ హస్తముఁ ద్రుంచి పయోధిలోపల్
మఱియొక సేతువో యనెడు ♦ మాడ్కిఁ బడం జనఁ గొట్టెదిట్టయై.

క॥ భుజకీర్తి పాఁపతేడుగ, భుజమే కవ్వముగ వేలుపులు మును జలధి
గజబిజఁ జలుకఁగఁ గొను నా, రజసుగు మల యనఁగఁ గలఁచిఁరాయిడిచేసెన్.

తే॥ జలధివై చుటచేతఁ బత్తములతోడఁ, బరుగువాటుటచే రాముఁడంపుసేత
చేతి శరములు గరుదునించెనసె గుంభ, కర్ణ భుజము మందరగిరిఁకంఠినొప్పె.

మ॥ కనకా ద్రింద్రముఁ దొల్పి తమ్మటముగాఁ ♦ గావించి మేఘంబుఁ గొ
డ్చునుగాఁజేసి త్రివిక్రముండు కడఁకన్ ♦ మ్రోగిరిఁపఁగా లేచు పెం
దొని నా గర్జిలు కుంభకర్ణుఁ డొగి మే ♦ దోమాంస చర్మాన్తు లొ
క్కనువై దమ్ముగఁ జేయ వాసర నికా ♦ యంబుం గలంచె న్నడిన్.

మ॥ కరువై యొక్కటఁ బంచభూతములు త్రుం ♦ గంజేయఁగా రాని పె
న్నరువుం గైకొని ఘోరమై యమరి ప్రా ♦ ణోత్తేపముం జేయు వాఁ
డును కుప్య ద్యముఁ బోలువాడు రిపు డై ♦ ర్యోత్సాహ సంహరి యా
సురవిద్యేషి పదంబొకండు తునిమెన్ ♦ సూర్యాస్వయుం డయ్యెడన్.

తే॥ దంతములు రిక్కలంబోలఁచిదనరివెలుంగఁ, గ్రొన్నెలంబోలి వెల్లనైఁకోట లలర
నెత్తురున నెట్టనగు నోరుఁనిగుడఁదెఱచి, యొంటికాలను డాసెనుఁకుంటు చనుర.

తే॥ ఒంటికాలితో నాకసంకుంటఁ దెరిగి, ప్రక్కవారిని నోటితోఁబట్టి మ్రుంగి
వాత్సవలె సుడియుచుఁ బైకినచ్చువాని, రెండవపదంబు రఘువశోఽన్యుండు నటకె.

చ॥ కరములతోడఁ గాళ్లు తెగి ♦ కాశ్యపి క్రుంగఁగ దొడ్డకొండ వై
ఖరిఁ బడు కుంభకర్ణ ఘన ♦ కాయమునందున రెండువేల యం
పట వడిఁ దూటిపోవ నొక ♦ మాత్ర చలింపక నోటనొక్క భూ
ధరముఁ బెకల్పి యూఁదె భయంబంబుగ వాసరసేన నీల్గెగన్. ౧౩౦౩

తే॥ పెద్దకొండను నాల్కతోఁదద్దయెత్తి, పాలికలను మాడఁగా శ్వాసంబలముచేత
విసరివైవ రాముండు కేలు ♦ విదిరిచికొనె, వీని బల మపారంబనిఁవంతనొంది.

మ॥ దనుజుం డంతటఁ జింతనొంది యపురా ♦ దైత్యురి విల్విదై నే
ర్పునకున్ వేపురు రావణుల్ గలిగినన్ ♦ బొందారఁగాఁ జాల రే
నును కాల్యేతులు కోలుపోయితిఁ దుదిం ♦ దోడ్పాటు సూపంగ నే
యనువుం దోఁప దిఁకేమనంగ నగు దు ♦ ఘ్నాశా మహారోగమున్ ?

తే॥ అన్నకింక దోడుపడు నానయడుగువట్ట, దిక్కులకుఁ బాటు నెత్తురుదిక్కుచూచి
ఎదుట నిలిచిన శ్రీరాముననఁగఁజూచి, కుంభకర్ణుఁ డిట్లుని పల్కెఁగోప ముడిగి.

మ॥ ఒక పారావత పక్షిక్తై యొడలి మాం ♦ సోత్కర్ష భాగంబు ను
త్సుకతం గోసి తరాజునం దిడు యశో ♦ ధుర్యాన్వయంబందు పొం
దిక నొప్పొరిన రామచంద్ర ! విను దై ♦ తేయాపధర్మంబు లొ
ప్పక మీ పాదము లాశ్రయించు ననుజం ♦ బాలింపుడీ వేడెడఁ.

ఉ॥ క్షత్రియహాపముం గొని జ ♦ గంబున న్రుక్కిన సత్యధర్మముల్
ధాత్రిని నిల్వఁబూనిన స ♦ దాతన దేవ ! మదీయ జాతికిం
బాత్రములొ నధర్మములఁ ♦ బాల్పడకుండిన నాదు తమ్ము నీ
పుత్రునిగాఁ గృపం దలఁచిపోషణసేయఁగఁ గేలు మోడ్పెడఁ గరం

ఉ॥ నిన్ను జయింప నెంచు రజ ♦ సీచరనాయకుఁ డీ విభీషణుఁ
బన్నుగఁ జెట్టఁగోరు పగ ♦ వాడని యెంచినవాడు తమ్ముడం
చెన్నక చిక్కెనేని వధి ♦ యింపఁగలం డవధానబుద్ధిమైఁ
దిన్నగఁ గావుమంచు మఱి ♦ తేపకు వేడి నమస్కరించెడఁ. గరం

తే॥ దుర్బుణుండు రావణునకుఁదొరక నీక, నీదు తమ్ముని హనుమంతునియతితోడఁ
దోడుగానుంచి నతతంబుఁవీడనీక, యుండునట్లుగఁ గృపసేయుఁమో గుణాధ్య!

మ॥ వినువీధిం గను దివ్యులుం దపసులుఁ ♦ విగ్రుండు వీడంచు వే
డ్కను వీక్షింపకమున్నె నీశరమునఁ ♦ గంతంబు ఖండింబు పృ
థ్విని త్రోపాడక సాగరంబునఁ బడఁ ♦ వేయింపు మీ యిద్దియే
నిను నేఁగోరు వరం బటంచుఁ గరుణాఽస్థిమ్రుఁ బ్రార్థింపఁగఁ. గరంగ

మ॥ వరముం గోరఁగఁ ద్రోవరాదని యొకే ♦ భల్లంబునం ద్రుంచి త
చ్చిరముఁ నంద్రమునందు ద్రోచి మునుఁగం ♦ జేసెఁ రఘుస్వామి యా
శరధి స్నీరము నాల్గుదిక్కులకు హె ♦ చ్చుఁ లేచె దర్వాత నా
చెరమల్నిండ మునింగి కాడ్పటచెనా ♦ శీర్షంబు వైలంబు నాఁ. గరంగ

క॥ పాడిరి రంభాదులు సుర, లాడిరి వీడిరి భయంబునవనీ జనముల్
కూడిరి ప్లవగులు రాఘవు, వాడిరి రక్కసులు తోడుపాడగు కతనఁ. గరంగ

౧౬ మాయా జనక పటలము. (౯గ)

మత్త॥ కుంభకర్ణుడు సంగరస్థలిఁ ♦ గూరు నక్రమ పద్ధతిఁ
రంభఁ గూడఁగఁబోయె నయ్యెడ ♦ రావణుం డొక వంచనా
రంభుడై కడు కావరంబున ♦ రామ లోఁగొన నెంచి సం
రంభ మొప్పుగఁజేసె మాయల ♦ రాశి యొక్కఁడు తోడ్పడఁ. గరంగ

తే॥ పంక్తి మస్తకుండు రహస్యభవనమందు, కూరుచుండి మహోదరుఁగూర్చిఁజూచి
నేడు సీతను పొందినాఁనెగులు దీర్చు, కొనునుపాయ మొక్కటి దెల్పుమనుచుఁగోర.

ఉ॥ ఎంచి యుపాయమొందు వచి ♦ యించెద జానకి తానుగాఁగ మ
న్నించి వరించునట్లు జత ♦ నించెద జూడు మరుత్తుఁబిల్చి కా
వించెద వానికిఁ జనకు ♦ వేషము వానిని కట్టితెచ్చి చె
ప్పించెద సంతమీఁదఁ జెలి ♦ తప్పక నిన్నుగ్రహింపదే ప్రభూ! ౧౮౧౬

చ॥ అని యతఁడాడఁ బంక్తిముఖుఁ ♦ డాదట వానిఁ గవుంగిలించి నీ
వనినదిలెన్ వాని వడి ♦ సచ్చటికిం గొని తెమ్మటంచుఁ దాఁ
జనియెఁ గుల ద్వయంబునకు ♦ జానగుదివ్వె పతివ్రతా మణిఁ
జనకజ నిట్లు లోఁ గొనఁగఁ ♦ జాలెదనంచు విమోహచిత్తుడై. ౧౮౧౭

తే॥ మకుట పంక్తులులేయొండఁమలసికాయ, నిరులఁదోలు సంగదములఁదరులమెఱయు
సరులు కతిమల సెలయేటిఁసరణిఁ దోఁప, మదగజంబు సిగ్గిల బంక్తివదనుఁడరిగె.

ఉ॥ దీపము వేటుదీపమును ♦ దెచ్చెడు లీలల నొప్పి చంచలఁ
ద్రోవుడు నేసి మేఖలల ♦ తోడఁ గృతత్వము నొందు మధ్యమూర్
తేపకు సంచలింపఁగ మ ♦ దించు పయోధర భారవేదనఁ
దావున దేవకన్యకలు ♦ తత్పరతఁ వడిఁదేర దీపమూర్. ౧౮౧౮

ఉ॥ రాగముతోడ మాట లధ ♦ రంబు ప్రవాళముతోడ స్త్రీల మే
ల్పగులనెల్ల నొక్కయెడ ♦ లాలితరీతిని దెచ్చి బ్రహ్మ సం
యోగము గూర్చె నా నలరు ♦ నుర్విజ కొక్క బెడందగూర్చు ను
ద్యోగమునేసి ధైత్యవిభుఁ ♦ డుగ్మలీఁ గాంచి మనంబు చల్లఁగాఁ.

చ॥ అట నొకపైఁడి పీట నల ♦ రారి వెలందుల నొలకన్ని దో
న్దటములె లేమలంబలె నె ♦ సంగఁగ డాపలి యూరు పీఠి మీఁ
దటఁ గుడికాలునేర్చి యడి ♦ దంబు నొఱం దగిలించి రావణుం
డిటులను వేడికో లెడఁద ♦ నేచి మొగంబునఁ దొంగలింపగఁ. ౧౮౨౦

ఉ॥ ఎన్నడు నీదులెంకపయి ♦ నీడిత సత్కృప యుప్పటిల్లు నిం
కెన్నఁడు భానుతోఁజనక ♦ యిందుఁడు వేఱయి యుల్లసిల్లు నిం
కెన్నఁడు మారుబాణముల ♦ యేవు లడంగు మదీయ భాగ్యమా!
మన్నననేసి కావు మను ♦ మానము మానుమనంబు లోపలఁ. ౧౮౨౧

ఉ॥ వందితుఁడైన యేను చెలి ♦ వాలకమై విషయుక్తమా నుధఁ
మించి భుజంపఁ గోరితిని ♦ మీదట నాఁటికి నాఁటికింతొక్కి
ణించి మనస్సు నర్పమును ♦ నీఁగెను నీపయిఁ జింతనంబు చా
లించి మరింప జంకెదఁ జ ♦ లించెద మాటికిఁ దత్తఱింపదఁ. ౧౮౨౨

ఉ॥ సోలితి నోడితిఁ శరణు ♦ సొచ్చితి వేడితిఁ గావుమంచు నా
పాలితి భాగధేయమయి ♦ వంతలఁ గూర్చంగనేల? చల్లనా
గాలియె కాల్చెఁ బుష్పములు ♦ కాలులు వైచెను చందనం బహిం
బోలెను కవ్వముల్ తెలిసెఁ ♦ బోణిమి నెయ్యవి సేయఁజాలవో?

ఉ॥ కోరిన స్త్రీలనెల్ల నొక ♦ కోమలిఁజేసి యభిఖ్య లెల్ల నీ
పేరుగఁ జేసి నా కనుల ♦ వేటొకచోటికిఁ బోకచేసి యా
మారుని యేది తన్నిశిత ♦ మార్గణ ఘాతములెల్లఁ గూర్చి న
న్నూరక యేల కాడ్పొతు ♦ వో శరణంబని వేడుచుండినఁ. ౧౧౨౫

ఉ॥ శంకరుఁ డాదిగాఁగలుగు ♦ సర్వజనంబులు భీతినొంద న
ల్వంకల గెల్చి లోకములఁ ♦ బాలనసేయు వలంతి నేను మీ
నాంకుని కగ్గమై యొకవ ♦ రాంగి పయిం దలకొన్న ప్రేమయే
డింకఁగఁ జేయ నాదగు క ♦ డింది మగంటిమి పొచ్చెమొందదే?

ఉ॥ వాడి కృశించు జీవములు ♦ బాధల నొందుచుఁ జెక్కు నాల్గుగా
నాడిక నొందఁ గుక్క బ్రదు ♦ కంచు వచింపదె లోకమెల్ల వె
న్నాడక? పండిత ప్రభు ల ♦ సంగదశల్ పదియంచుఁ జెప్పిరే
నోడక పల్కువాడ శత ♦ మో వెయియో యని యంబుజాననా!

మ॥ పరంగఁ ధర్మమై ప్రేమచే నొనఁగు సా ♦ భాగ్యంబ! మజ్జన్న సం
తరణీ! నాయభిమానముం జెఱుప నీ ♦ తారుణ్యసంపత్తి యే
కొఱయున్ లేని శవంబుపోల్కినయితిన్ ♦ గుంభస్త నీ! యింక నీ
వరిదివ్యాపధనేవచే బ్రదుకఁగా ♦ వాంఛించితిం బ్రోవవే. ౧౧౨౬

మ॥ నిజమూహింతము తొర పెన్ వలపునన్ ♦ రేరాయనిం బొంది భా
వజ సాఖ్యంబులఁ దేలదే? చెడియెనే? పాపాల పాలయ్యెనే?
త్రిజగన్మోహిని? నా మనోరుజల వే ♦ తీర్పంగదే! వేరు మం
దు జగంబందునలేదు నీవెగతి వా ♦ దుల్కాని ప్రార్థించెదన్. ౧౧౨౭

క॥ అనుచు దళాన్యుడు వత్తుం, బును బాహువులిర్పది పదిముకుటంబులు భూ
మినిచేరఁ జాగిలంబడి, యెను మడఁతుల కేరికేసి ♦ యెదలు ద్రవింపన్.

—: సీత రావణుని దూషించుట :—

మ॥ మృదుశీలాత్మక సీత లేడి పులి బా ♦ రింబడ్డ యట్టై కడుం
బెదరెం గంపము నొందె ప్రానుపడియెం ♦ బెగ్గిల్లె నట్లయ్యు వీఁ
డదయుండై నను చంప వచ్చిన సరే ♦ యాఁగాక మద్యావముల్
మది నే దాఁపఁగఁ జాలనంచుఁ దృణమున్ ♦ మాతోడ్డి తానిట్లున్.

శా॥ నీ చేష్టల్ కడునింద్యముల్ కృపణముల్ ♦ నిక్కంబు మహాత్మ! యీ
నీచోక్తుల్ వచియింపఁగాఁ దగవు దు ♦ రీతుల్ చెడఁద్రోచురా
నీ చుట్టాలును నీవు నేటిదనుకన్ ♦ నిట్రాళ్లు నా నుండఁగా
నాచెన్నార పతివ్రతాత్వ ఫలము ♦ న్నన్ మండనా? మాండనా?

మ॥ తరుణీ ధర్మము నేను కాచి ఫలమే? ధర్మంబు స్థాపింపఁగా
ధరణీభారము మాన్పు రామవిభుఁ డు ♦ ద్దండించియన్ లాభమే?
విరివారం బడినోళ్లు నీకుఁ గలుగన్ ♦ విడ్డూరంపుం బల్కులన్
భరమయ్యున్ విననుండఁగాఁ బలుకవో! బాధింపవో? చంపవో?

మ॥ తపస్ గ వెన్నుని కార్తికేయు శివు ధా ♦ తన్ జిహ్వుఁ జండాంశు ని
శ్రువులంజేసి జయించినాడనని ప్ర ♦ జ్ఞ ల్పల్కుచున్నావు నా
తపముల్ పండిన పండు శ్రీరఘుకులో ♦ త్రంసంబు దుగ్వార బా
ణ పథిన్నిల్వఁగ లేక పాటితివి మా ♦ సంబండు నీ కున్నదే? గరకర

శా॥ బన్నంబందుచుఁ బస్తులం ఒడి యశో ♦ భావంబు వోనాడి నా
న న్నుగ్గాడి నికృష్టనై నిలుచు దా ♦ నంగాను నిర్దృష్ట భా
స్వన్నానాగుణ భూషణుండగు రఘు ♦ స్వామిన్ మహా వాంఛతోఁ
గన్నారం గను భాగ్యమబ్బు నను వే ♦ డ్కం దాల్చితిం బ్రాణముల్

శా ధీరోదాత్తుఁడు లక్ష్మణుండు రణ ధా ♦ త్రి నిన్ను వెన్నిచ్చి యీ
సారిం బాఱఁగనీక యడ్డి నిలువన్ ♦ త్నా భర్త నీ శీర్షముల్
వీరత్వంబునఁ గూల్చి నీయనుఁగులన్ ♦ వేటాడి యేకైక దో
స్సరుండు వెలయంగఁ గాంచు ఘనకాం ♦ త్న నిల్పితిం బ్రాణముల్.

మ॥ కరుణాజీవము కంజనేత్రములు జో ♦ కంగల్లి హస్తంబులన్
శరముల్ విల్లు ధరించి యెల్లర హృద ♦ జ్ఞాతంబులన్ లాగు క
ర్పర బృందార్క వనాంతక ప్రబల జీ ♦ మూతంబు గాకొండు గాం
చి రహింబొందదు మానసాంబుజమునన్ ♦ సీతామయారం బాగిన్

మ॥ కడఁకన్ జానకి యిట్లనె న్నమలి మ్రిం ♦ గందగ్గ కోపంబుతోఁ
పుడమిం దాచుచుఁ బంక్తికంఠుఁ డను నోఁపూఁబోడి! నన్ గెల్చి నీ
బెడఁదల్ పాపిన మీఁద రాఘవునితోఁ బ్రేమంపు జీవంబు లా
క్కెడుగా వాదెదుగాక యంచు నగె ని ♦ ధ్వాతంబు చందంబునన్

చ॥ సరసుర నాగ తాపసులు ♦ నా క్రుధకుం గుటి యైనవార లె
వ్వరు మని వారు? వెన్నునిగ ♦ భావన సేయుచు నీవు మోదముం
బొరయుచు నుండు మానవుఁడు ♦ పూర్తిగ నీమది నాటియుండుచో
మురియలు చేసి తీరుదును ♦ ముగ్ధవు నా బలమున్ గణింతువే? గరకర

ఉ॥ కోతులు వార్ధిఁ గట్టినవి ♦ కోటను పట్టుగ ముట్టడించె దృ
గ్భీతిగఁ బోరె రక్కసుల ♦ గీటడఁచెఁ గొఱ యేమి యంచు నీ
చేతములోన నమ్మదము ♦ చెందెదవే? శలభంబు లగ్నిలోఁ
బాతము సెందు లీలఁ బడ ♦ వా? మఱి నాదు ప్రతాప కీలకఁ. ౧౮౮౦

మ॥ చని సాకేతమునందు రాజకులముఁ ♦ సంపూర్తిగాఁ బట్టి బం
ధనముల్ నేసెయె తెండు తప్పినఁ దలల్ ♦ దర్పించి ఖండించి తెం
డని యాదేశ మొనంగి పంపితిని వై ♦ త్యువాతముఁ దద్విధం
బున నీతండ్రి వసించుచుండు పురికిం ♦ బుత్తెంచితిం గోమలీ! ౧౮౮౧

చ॥ అని యనురేంద్రుఁ డాడ జన ♦ కావని నాథుని పుత్రి నన్ను వం
చనమున నిట్లునేయు గుణ ♦ శాలికి జేయఁగ రాని దుండునే?
జననిని చంపు పాపికిఁ బ్రజల్ సారకాయలు గారె? యంచు న
గ్నిని వడి మ్రొగి క్రక్కు కర ♦ జిం దపియించెను నిశ్వసించుచు. ౧౮౮౨

ఉ॥ సన్నిటలాన్ని త్రిప్ప విధి ♦ సమ్మిన బంట్లని మిమ్ము త్రిప్పఁగాఁ
బన్నుగఁ గట్టజాలములఁ ♦ బాల్పడఁ జేసెడు మీ రలఁతులే?
అన్ని యధర్మముల్ మదికి ♦ న్యాయముగాఁగనె మీకుఁ దోప నే
మెన్ని ఫలంబు నుత వహి ♦ యించునె? దుష్టుల కేవి ధర్మముల్?

సీ॥ అని కన్నులందు నిఁగంతర ధారఁగా, బాష్పము ల్గార్చుచుఁ బరితపించు
నుగ్మలి యెదుట మహాదరుండు మరుత్తు, జనకునిగాఁజేసివెనక కీడ్చి
చేతు లిటియఁగట్టిచేడ్పడఁ దెచ్చి ని, ల్వఁగఁ గాంచి నీత కేలను విదిర్చి
నేత్రముల్ మోదికొనియె నిప్పు ద్రొక్కిన, విధిని పాదంబులఁవివ్వాలించె
తే॥ మానసంబు శరీరంబుమాడ్కి వేగె, నిలను పడియెను పొరలె గొంతె త్తియెడ్చె
బలవరించెను వడఁకెనుకళవలించె, నేమి నేయంగఁగలుగు నఁయ్యగుఁబోడి?.

ఉ॥ హాయను దైవమా యను మ ♦ హాపద రాదగునా యనుఁ వశం
బా యను ధర్మమాం జెడియె ♦ నా యను సత్యము మాఁడి బూది యా
నా యను మాయలే బలిసె ♦ నా యను నాపద నుండి ముక్తి లే
దా యను లోక మెల్ల విల ♦ యంబు భజింప శపింతునా యనుఁ.

మ॥ జనకా! నాకొఱకై యనేక దురవ ♦ స్థల్ నీకుఁ బాటిలైనె?
నను గన్నందుల కిద్దియా ఫలము? ధ ♦ న్యత్వంబు ప్రాప్తించె! నే
మనుదానఁ మనుదానఁ గాను బహుదు; ♦ భావాప్తి బంధువజం
బునకుం గూర్చినదాన నాయభిజనం ♦ బుక మెచ్చవచ్చుం గదా?

ఉ॥ పెట్టి భుజించినాడవు వి ♦ వేకముతోఁ గ్రమ ధర్మ పద్ధతుల్
నట్టన యాచరించితివి ♦ నేర్చితి శత్రుల యాపడంపఁకఁ

బట్టుగఁ బెక్కు జన్మములు ♦ పారము ముట్ట నొనర్చినాఁడ వీ
కిట్టని బాధలొందఁ బరికించితిఁ గన్నులు కాలిపోవమి

౧౮౮౭

క॥ పలువిధముల నీరీతిం, బలవించుచు సొమ్మసిల్లిపడుచుఁ బొరలుచున్

డలఁకుచుఁ దలఁచుచు గురరిం, బలె గరుణంబుగను మరలఁబలవర మొందెన్.

తే॥ పాడి దప్పని పార్థివశవంశమందు, పొడము నీవు పుత్రికలకుఁబుట్టినంటి
వారు చేయంగఁదగు కార్యపద్ధతులకు, రామి జూడఁగోరియొ యిటుఁరాక తండ్రీ!

ఉ॥ మాయల మందిరంబగుచు ♦ మ్రూల్పు చెఱం బురుడించు సంస్కృతిం
బాయఁగలేక యార్తులయి ♦ ప్రార్థన నేయఁగఁ గాచువాఁడు నా
రాయణుఁ డంద్రు విజ్ఞులు ధ ♦ రాస్థలి నా చెఱఁదీర్చి ప్రోచు వా
రేయెడలేరు నాశోకు ♦ నెయిస నీ చెఱఁ దీర్చు తెవ్వరో? ౧౮౮౯

చ॥ చెడుగులతోడఁ జేరమిని ♦ చెందెను వైరము దీనికంటె నీ
కడిమిని వీరనాకమును ♦ కాంచిన మేలగు; రాజులందు గా
మిడి వను పేరుతో నడిని ♦ మీఱితి వియ్యది నన్ను పుత్రిగాఁ
బడయు ఫలమ్ము నుమ్ము! సుత ♦ పట్టున నెవ్వరు మ్రంది రీగతిన్?

చ॥ పలుపులచేతఁ గట్టువడి ♦ భారము మోయుచు దున్ని మోఁదులం
బలుపుగఁ బొంది పంకమున ♦ మగ్నత నొందు వృషంబువోలె నే
నలయుచు నుంటిఁ బట్టువడి ♦ నప్పుడె చావమి విక్రయించితిన్
నలుపుగ మిమ్ము నారకము ♦ నం బడి క్రమ్మట నాకుఁ గల్గినే?

చ॥ చెఱవడి శత్రురాశమును ♦ చేసి మిదంబును పొందుదాననా?
గుఱుతుగ రామపాదములఁ ♦ గోరిక నేవ యొనర్చుదాననా?
చెఱపన చేటనై చెడుగు ♦ చేసితిఁ దండ్రీ కులంబుఁ గూల్చితిన్
గొఱవిగఁ గాల్చితిం బతి య ♦ కుంతిత వంశ విశేష కీర్తులన్. ౧౮౯౩

చ॥ వనమున జీవితేశునకు ♦ మారని వైర మొకండు కూర్చితిన్
జనకుఁడు బంధితుం డయిన ♦ జూనుగఁ జూచుచునుంటిఁ బాతకం
బున విలయంబులే కలిగెఁ ♦ బుట్టిన యింటికి మెట్టి సింహికిన్
బనువడి జీవితంబు నెడఁ ♦ బాయ! నిరకెవ్వరి కొంపఁ గూల్చినో? ౧౮౯౪

చ॥ క్రతువు లొనర్చి నన్నరుదు ♦ గాఁ గని పెంచిన తండ్రీ బాహువుల్
కుఠిలపడంగఁ గట్ట భువిఁ ♦ గూలి యవస్థలఁ బొందుచుంటి ని
శ్చితమతిఁ జూచు నేను రఘు ♦ శేఖరు జీవితనాథు నిట్టి దు
స్థితి గనకుండు మున్నగునె ♦ జీవములన్ విడఁజాలనే మొకో? ౧౮౯౫

సీ॥ జననులారా! వృద్ధజనులారా! సోదరు, లారా! జనకు దుర్విచార మిఱుంగ
రేమి? నావలె మీకుఁనిడుమలు గల్గెనే? రాగేల? మరణించినారలేమి?

మేరువునెక్కి స్వఃశ్రేణిని బట్టిన, సంకించి యీలంకయందు చొరగ
 సుకరంబు గాదు తఃస్పక వారు చంపిన, వంచనల చేసినవార్త దెలుపు
 తే||వారలెవ్వరు గలరు మీఁవలన వేఱు, హనుమయొక్కఁడున్నాడెయిట్లైనదెలియ
 వచ్చుఁ దెలిసియుఁ జేయంగవచ్చునేమి? త్రిప్పి దుర్విధి యిట్లు వేధించుచుండ

చ|| జనకుని దెచ్చినట్టి నెఱుఁగఁ జాణ తపంబున మేనువాడఁ జ
 క్కిన సుగుణాధ్యు నబ్ధరతుఁ ఁ గీడ్పడఁ దెచ్చుటలోన శంకయుం
 దనుకునె? యట్లులైన గుణ ఁ ధాముఁడు రాముఁడు చాలకాల మె
 ట్లును బ్రతుకుంగఁబోఁ డనుజ ఁ లుం బడిచత్తురు గుండె వ్రేలఁగఁ.

ఉ|| నేతువుగట్టి లంకఁ బరి ఁ చేసి యనేకుల దుర్నిశాటులఁ
 బాతకులఁ వధించెనని ఁ పల్కిన వార్తల నాలకించి నా
 చేతమునం బ్రమోదమును ఁ చెందితి దుర్విధి యిట్లుచేసె వి
 ఖ్యాత తపోవ్రతంబులకుఁ ఁ గల్గిన సత్ఫల మిద్దియే చుమీ! ౧౪౫౮

చ|| అని పలవించి రామవిభు ఁ సర్వలి ప్రాణము సొమ్మస్తిల్ల రా
 వణుడును లోన సంతసిలి ఁ వారిజలోచన దుఃఖ మోర్వఁ జా
 లనిదయి తండ్రి జీవితము ఁ లం జెడనీయక కోరి కాచి తా
 నును సుఖ మొందునంచు మదిఁనూల్కొన జానకిఁ గాంచి యిట్లునఁ

ఉ|| సుందరి ! నిన్ను పొందఁదగు ఁ చొప్పులకై తలఁపంగరాని యి
 బ్బందుల సుంచినాడ మగు ఁ వా!యవి యెల్ల క్షమించి నన్ను నీ
 కుం దగు బంటుగాఁగఁ గయి ఁ కొమ్ము విడేహ ధరాధిపాధుఁ జం
 పం దలపెట్ట నా భయము ఁ మానుము నమ్ముము నా వచస్సులఁ.

ఉ|| వంతల పాలుసేయు వల ఁ వంతలఁ బొవుదువేని చెప్పెదఁ
 జంతలఁ బాపి నీ జనకుఁ ఁ జేర్చెద నింద్రుని సింహాసీతిపై
 సంతకు మించి కోరిన జ ఁ యంబునఁ గొన్న సమస్తరాజ్య మొ
 ప్పింతును కాలఁ జూపు పని ఁ వేడ్క శిరంబునఁ జేయుచుండెదఁ

చ|| వలసిన లంక నిచ్చెదను ఁ వారని నేవధులెల్ల నిచ్చెదఁ
 లలిత విమానమిచ్చెదఁ గ ఁ లంగక యిచ్చెదఁ జంద్రహాసముఁ
 దలఁపునఁ గోరె దెయ్యవి ముఁదంబున నయ్యవి యెల్ల నిచ్చెదఁ
 గలికిరొ! డెంద మిచ్చెదను ఁ కాదన నీదగు డెంద మిచ్చినఁ.

చ|| పవడముఁ బోలు నోల నొక ఁ పల్కు ప్రియంబుగఁ బల్కితేని నేఁ
 దవిలి మహేంద్ర శీర్షక ము ఁ దగ్రత దివ్యులు గొల్వఁ జెచ్చి శా
 స్త్రవిధి విడేహనాయకు శి ఁ రంబున సుంచెద సర్వ దిక్పతి
 స్తవముల దేవ కామినుల ఁ దాస్యముఁ గూర్చెద మేల్మి నించెదఁ.

ఉ॥ తండ్రిరిగన్న తండ్రికిని ♦ తండ్రి విరిచియె వచ్చి కూర్చి నీ
తండ్రి కోరు కోరికల ♦ దాఁపక యిచ్చు యముండు దాన దా
నుండయి నేవనేయు సుధ ♦ సోదరి లక్ష్మీవి నీవు కానిచో
నిండు మనంబుతో సిరియె ♦ నీకును దాన్యము నేయు నమ్ముమీ.

తే॥ తండ్రికిం గూఁతురైన మాత్రాన ఫలమే పొందఁదగుమేల్మిజనకుండు పొందవలదె?
పరఁగఁ ద్రైలోక్య రాజ్య సంపదల నొసఁగి, యీవును నుఖంపుమనసీత యీనడించి.

శా॥ ఈ సౌభాగ్యములెల్ల నొందఁగలవాఁ ♦ డిందుండె నిక్కంబు లం
కా సామ్రాజ్యము నా విభీషణుడె వీఁ ♦ కంబొందు విష్ణ్వంశమై
వాసిక భాసిలు రాము బాణముల నీ ♦ వత్సంబు భేద్యంబు నా
కా సర్వేశుని పాదపద్మములె నే ♦ వ్యంబుల్ జగన్నాథకా! ౧౮౬౬

క॥ బెడిదములగు రామాస్త్రము, లడరి యురముఁ జీల్చి యొడలి ♦ సంతయుఁ బెను జ
లైడగాఁ బొడుచుచు ధర్మముఁ గడు నేర్పంగలవు నీకుఁగరగ్రత హృదయా!

తే॥ కాకములు చంచువులతోడఁ ♦ గనులు వొడిచి, తోఁడఁగలవు; నీవత్సమ్ముఁ ♦

దోయబాక్షు

శరము లగలంపఁగలవు; పిశాచ సమితి, తినఁగలదు నీ శవమ్మును తృప్తితోడ.

తే॥ క్రూర దంష్ట్రాయుతంబైన ఘోర మస్త్ర, కములు కలనరాఘవ సాయంకములవలనఁ
ద్రుంపఁబడియె రమ్మనుచు మాంసతి వచించు, వార్త నేట తేపట వినఁవచ్చు నిజము.

ఉ॥ మాత సుమిత్ర వీర వర ♦ మాతగఁ జేసిన లక్ష్మణాస్త్రముల్
నీ తనుజాతు ప్రాణముల ♦ నీఱుగఁ జేయఁగ వాని మేను సం
ప్రీతిని కుక్కలీడ్వ ననిఁ ♦ ద్రెల్లి తె పుత్రక! యంచు నీవు దుః
ఖాతురుఁ డౌచు తోలుటయె ♦ యర్చిలి నే వినఁదగ్గ పల్కగుర్.

ఉ॥ క్రూరుఁడు రావణుం డటులు ♦ కోమలి పల్కుట లాలకించి పె
న్నెరసయెత్తి దంతముల ♦ నీడిచి గీటుచు నీతనైఁ బడక
దారున లేవఁగా నెదురు ♦ దాని మహోదరుఁ డీమె తండ్రియే
తూతీ వచింప నమ్మతిలుఁ ♦ దొందర యేలని క్రమ్మఱించుడుక

తే॥ చచ్చినట్టులుండిన మాయాజనకుఁ డపుడు, మెల్లఁ దలయెత్తి యిట్లునుతల్లి! వీరి
వేడికోలును త్రోవంగనాడితేసి, కులముతో నన్నుగూల్చినకొలయగుఁ జూమి!

చ॥ సిరియును లోఁగి పెక్కురను ♦ చెందదె యుమ్మడిగొడ్డు పోలికక
వెరవిఁడి! నీకునై యునురు ♦ వీడుచునుంటిని బందివై వృథా
మరణము నొందనేల? మది ♦ మన్ననచేసి సురేంద్రనాథుండై
పరఁగిన వీనిఁ జేకొనుము ♦ పాలననేయుము మమ్ము-మేలుగ్.

చ॥ కరుణను నన్ను నాకులము ♦ గగ్గులకాడుగఁ జేయకుండ ని
బ్బరమునఁ బ్రోచి యగ్గలపు ♦ భాగ్యములకా సమకూర్చి నీచెఱకా
విరియఁగఁ జేసికొంచు ఘన ♦ విశ్రుత సౌఖ్యము లెల్ల వేళలం
బారయును యంచు నయ్యలరుఁ♦బోడి పదంబుల వ్రాలె గ్రక్కునకా.

చ॥ చెవులకు హస్తముల్ కదియఁ ♦ జేరిచి జానకి నిశ్చలించి యె
క్కువ దిగులాని దుఃఖమును ♦ కోపముఁ బైవయి నగ్గలంప మై
రవులఁగఁ దండ్రియేని తన ♦ ప్రాణము లెచ్చుగ నిచ్చుగించి యీ
పవిత్రని పల్కఁ జియ్యది ను ♦ బద్ధము గాదను నిశ్చయంబుతో. ౧౪౭౫

—: సీత మాయాజనకుం బదరుట :—

చ॥ తగవు నశించ శీలము కొ ♦ దంబడ త్పాత్రము కూలిపోవఁగా
జగతిని నిందమోవ ఘన ♦ సత్యము చావఁగ సచ్చరిత్రముల్
తెగులుగొనంగ నారవము ♦ తీఱఁగ బుద్ధియు మాఁడఁగా నిటుల్
తగిలి వచించు నీవు నొక ♦ తండ్రివే? ధూర్తుడ వారు దుర్మతి! ౧౪౭౬

చ॥ కులము నశించినకా గతులు ♦ గూలిన నాపద లెన్నివచ్చి త
న్నలఁచిన గుండె ప్రయ్యలయి ♦ సం దలవోయినఁ బాడి పేరుముల్
వెలలఁగ మానముం జెడఁగఁ ♦ బేరును లోకులు తూరుపెత్త రా
జులు మనువారె? స్వీయకుల ♦ నూదన! యారయ నీవుఁ దండ్రివే?

చ॥ జనకుని యట్లు తోఁప వొక ♦ శ్వాసమ వీవు నిజమ్ము తండ్రివై
నను రఘురాము వింటికి ఘన ♦ సమ్ముగ దీవన లిచ్చి యాతఁడే
నిను విడిపించునేని చెఱ ♦ నీఁగుము తక్కినయేని చావు మ
న్య నియతి లేద యంచుఁ దగ ♦ నాడక యీగతిఁ గాఱులాడదే?

ఉ॥ నీవును నీదు చుట్టములు ♦ నీ సకలంబును మాఁడి బొగ్గులై
పోవునుగాక నీతి పథ ♦ ముకా మతిఁదప్పి చరింపనేర్తునే?
శ్రీవరుండైన రామవిభు ♦ నేవకురాలగు నేను నీచనై
జీవములుండ రావణుని ♦ చెంగట మానమువోఁ జరింతునే?

ఉ॥ రామ విభుండు దక్క నను ♦ రాగముతో నను డాయువారు ర
క్షోమరులైన దీవళిఖఁ ♦ జొచ్చిన కీటములట్లు మాఁడరే?
యేమని యెంచితో నను? మృ ♦ గేంద్రుని గూడిన సింహి యెన్నఁడే
బ్రేముడిఁ బాడుగుంటలఁ జ ♦ రించెడు సక్కను గూడియుండునే? ౧౪౮౦

ఉ॥ క్రూరబలుండు రావణుండు ♦ కోమలి పల్కు కఠోర వార్తలకా
దోరపుఁ గిన్నతోడ విని ♦ తోయలి! నీవు తలంచినట్లె యె

స్వారుము కాంగలట్టి దెన ♦ లారకపోవదు వీనిబట్టి నీ
వారయుచుండఁ ద్రుంతునని ♦ యత్తటి ఖడ్గము వేగ యెత్తును.

ఉ॥ చంపఁగలేవు నన్నితనిఁజంపఁగజాలవు నిన్ను సేపును
జంపుకొనంగలేవు భువ ♦ సంబులఁ గూల్చుఁగలేవు రాముఁడే
చంపెడువాఁడు నీకు మొగి ♦ సాయపడంగల నీదుబంధులతో
లంపటలెల్లఁ బూర్తిగఁ దొ ♦ లంగఁగ నక గొనువాఁడు కీర్తితోక.

చ॥ అని ధరజాత పల్కుతటి ♦ నడ్డము వచ్చి మహాదరుండు పా
వనతర దేవభోగి! యొక ♦ పట్టున నీకయి వేఁడెఁగాక యీ
జనకుఁడు నీకొనర్చిన దొ ♦ సం గొక యింతయు లేదు వీనిఁ జం
పిన వెనుకై న సీత పల ♦ వింపదె నీకు సధీనయా తటిక? ౧౪౮౩

చ॥ అని మొన రామభద్రుఁ దెగ ♦ టార్పుము సర్వము నీకుఁ జక్కనా
నని వచియింప దైత్యవిభుఁ ♦ డప్పని మాని తొలంగె సంతలో
వనచరు లార్పుటల్ విబుధ ♦ వర్షుల కేకలతోడి చప్పలల్
విని మదిలోఁ గలంగె రణ ♦ వృత్తము తత్తటపాటు గూర్చుఁగక. ౧౪౮౪

తే॥ ఇన కులేశుల గుణరావఁమెక్కుడయ్యె, నమర వానర కలకలఁమతిశయింపఁ
గుంభకర్ణుని పై న్యంబుఁగూల నాతఁ, డొంటిమై యుండెనని దైత్యుఁడుమ్మలించె.

—: రావణుడు కుంభకర్ణ మృతికై విలపించుట :—

ఉ॥ తొక్కలు గట్టికొంచు నెన ♦ లేగి వడిక వడి వచ్చి దూత లా
రక్కసితేని కర్ణ వివ ♦ రంబుల డాసి మహా రణంబునక
మొక్కలులైన వానరుల ♦ మొత్తము మొత్తముగా వధించి పై
నుక్కుటి రామబాణముల ♦ నుర్వరఁ దమ్ముఁడు కూలెఁగా! యనక.

తే॥ పరిధి గల భాస్కరుంబలెఁబ్రెడి సరుల, చే నలంకరింపఁబడినశీర్షకములు
జగతిఁ బడఁ బెల్లగిలిన వృక్షంబు పగిది, గూలె రావణు డవ్వార్తఁకుములఁజేయ.

తే॥ ఉర్విఁ బుట్టుకఁదొట్టి విఁయోగ దుఃఖ, మెన్నఁ డెఱుఁగని లంకా మహీశ్వరుండు
తనకునై ఘోర రణమునఁదమ్ముఁ డిలిగె, నంచు వినిసంత గొంతెత్తియంగతార్చు.

సీ॥ త్రిదశ పద్మాకరఁమద గజేంద్రమ! యింద్ర, వరకీర్తి పూజ్ఞేందుఁవారిదంబ!

అబ్జజపాత్ర! శూఁలాయుధహస్త! యీ, చెడువార్త నేడు నాచెవులు వ్రీల

విననయ్యె నిన్నంపిఁవెనుక నాప్రాణముల్, గాచికో దలఁచినఁ నీచు నేను

నీస్థితి విన్నచోనిర్జరనాథుఁడై, రావణ మెక్కి న్వ ♦ ర్గంబు చొరఁడె?

తే॥ వినుతి నన్ను నీవే యిట్లుఁవిడిచి పోవ, నెవరెవరితోడఁ బుట్ట రఁపించువారు?

యెదుటి కేతేర భీతిల్లియొందుఁగువారు, చూచి తొమ్ముపైఁ జేతు లుంచుకొని రాక?

తే॥ స్నాన మాడెడి తటి నీకుఁస్వర్ణశిఖరి, మడమ రుద్దికొనెడు చిన్నపడుకె యగును
లట్టి నిన్నొక మనుజునియలుఁగు కూల్చె, సనెడి మాటయే నామఁకలతగూర్చె.

తే॥ శూల చక్ర వజ్రంబులు ఁ సోకి యొడలి, పైని రోమంబునేని రా ఁ ల్పంగలేడు
లల్ప మనుజుని మృదుల సా ఁ యకము త్రుంచె, గుక్క సింగంబు నెదిరించి ఁ
కూల్చె నార! ౧౮౯౧

సీ॥ తోడఁబుట్టువు ముక్కుఁత్రుంగ మారీచుండు, బ్రుంగ లంకయుఁ బట్టుఁబ్రుంగ భీమ
బలుండు తమ్ముండు మ్రుంగఁబదుకుచు నొకచెలి, సౌందర్యమున కానఁజెందినాఁడ
నినకులునైన నాతని తమ్ము నైన నే, నానినైనను గపిఁనాథునైన
నంగదునైన మ ఁ హంబల సుత్తునైన, జాంబవంతుని నేని ఁ చంపి తనుచు

తే॥ వినఁగ నోచనైతి నిదేటిఁవింతచావు, రాలు తేలేను బెండ్లు నీరమున మునిగె
నేమి చెప్పంగఁగలదింకఁదామసింప, కరుగుదేరంగఁదలఁతు నిన్ననుసరించి.

చ॥ అతివలు కాభులొత్త మల ఁ యానిల మొయ్యన వీవ నూన సం
గత తలిమంబున న్నిదుర ఁ గాంచెడు సోదర! ప్రేత భూత సం
తతులు నటించుచుం గటు రు ఁ తంబులు నేయు దురంబునఁ రజో
యుతమగు భూమి శయ్య నెటు ఁ లొందితి నిద్దర మేను వ్రాల్చుచుఁ.

తే॥ దిక్కులందున నీవు కీర్తిని రహింపఁ, జేయ మధువాని భోగములఁచెందుచుంటి
నీవు వోవంగ నేనెట్లునిలుచువాఁడ? వత్తు నీవెంటఁ దామసింపను నిజమ్ము.

తే॥ అనుచు మిక్కిలి పలవిందితనదు కీర్తి, కారణంబెల్ల రిట్లెఱుంగంగఁ జేసె
సీత తననోరు చలియింపఁజెంగలింది, మేనఁ బులకలు గ్రమ్మంగఁగ్లాని విడిచె.

తే॥ గాత్ర ముప్పొంగె గార్వ్యంబుకడకుఁ జనియె, మనసు తెలివొందె జీవమూల ఁ
మరలివచ్చె

సిరియె నేవసేయఁగఁదగుఁశీలచరిత, సీత యెలమికి బాలిమేరఁక్రిందిని గలదె?

తే॥ శాంతు లలిత రూపము కంఠఁకర్ణు ఘోర, తనువుగాంచి భీతిల్లి తఁత్రటిలి యవలఁ
గెడసెఁ గుంభకర్ణుండను ఁ నుడువు విన్న, సీత పూరించె వేటొకఁసీత యనఁగ.

తే॥ లోకములఁ గూల్తు లోక పాలురను ద్రుంతుఁ, జావకున్నఁ ద్రిమూర్తులఁజావకుండు
మందు దిన్న గీర్వాణులఁబందివైతు, నని చిరాకు మిక్కిలి యొందెననురవిభుండు.

మ॥ తనువుఁ వీడిన నాదు తమ్మునకు ను ఁ ద్దామక్రియఁ రామ ల
క్ష్మణ రక్తంబునఁ దర్పణంబు నొగి ము ఁ మ్యాజుల్ మనశ్శాంతికై
యొనరింపంగలవాఁడ నంచు సమరో ఁ ద్యోగంబునం బోయె రా
వణుఁ డాచోటును వీడి మంత్రులు సఖుల్ ఁ పంటించి వెన్నాడఁగఁ.

తే॥ కాక కంక గృధ్రంబులకలయఁదిరుగు, సౌలికలనఁ గుంభకర్ణుండుపొలిసె ననుచుఁ
గుంది యీజనకుని వేటుఁబంది నుంచు, డంచు నేగె మహోదగుఁదార్తిమెయిని.

తే॥ పూలు తావియు లేక దుఃస్వప్నములు లేక, యెంటి తిరియైన కేశంబులొప్పు నీత
కడకుఁ గడఁగఁగో ద్రిజటయన్ కాంత వచ్చి, యూఱడించుచు నిట్లని తేజఁ బలికె.

తే॥ నీ జనకుఁడంచు నీదు సఃస్నిధికి వచ్చి, మలసి నతఁడు మరుత్తుఁడన్ మాయలాఁడు
నిక్కమది యని నమ్మకఁసరజాక్షి! దనుజ మాయలు పెక్కులుఁతలరనేల?

తే॥ త్రిజట పల్కులయందు మైఁధిలికి నమ్మ, కంబు గల్లుట నామె దుఃఖమ్ము వీడె
సందియము వీడె మనసునఁగుందు వీడె, నెప్ప టట్టులు రామాప్తి యెదురుచూచె.

౧౨ అతికాయ వధ పటలము. (౨౭౬)

తే॥ ఉగ్రమై వెల్గు విలయాగ్ని యుడుకునట్లు, మండుకోపంబుతో రావణుండు కొలిచి
యిరుకెలకులవచ్చు మంఠిరులఁజూచి, రాద్రమూర్తియై యిట్లు వాక్రవ్వఁ దొడఁగె.

తే॥ అనువుగలవారు పగఱయొక్కడఁచువారు, బలియరని పంప శాత్రవఁబలమడంచి
మరలి రాలేక యూరకఁమరలివచ్చి, నిలుతురేల? సిగ్గిలరె? యావలికిఁబొందు.

చ॥ గతియొకయంతలేక స్థవ ఁ గంబుల డంబుగఁ గూర్చుకొన్న దు
ర్వతులను చంపివత్తుమని ఁ మాటలు రుద్రులఁబోలె నేగి వె
జితనముతోడఁ దమ్మునకు ఁ సాయమునేయక పాటివత్తురే?
యతగులు మీరు ప్రాణముల ఁ సంతి చరింతురె యెల్లకాలమున్ ?

చ॥ మునుపు జయించితిన్ జగము ఁ మొత్తము నేలితి శౌర్యసంపదన్
గొనకొని మీరు నాదు మఱుఁ గుం గొని గౌరవ సౌఖ్య కీర్తులం
గని చరియించినా రిప్పుడు ఁ కార్యము గల్గిన మీబలంబు వం
చన మొనరింపకండ నను ఁ జాతము లిచ్చియఁ జేయు టొప్పుదే?

తే॥ అంతకర్వుల మేముకామందురేని, యట్లు చెప్పఁడు నేనేగియముఁడులేక

ప్రాణ మానఁడగిన శక్తిఁబరపి నరులు, వీవు చూపఁజేసెద భూతఁవితతి యదర.

తే॥ మఱియునొకమాటయరుదై నఁదురమునందు, గెలువఁగోరిననేగుఁడఁచలముమీఱ
నిలుగుట నిజంబని మీరుఁతలఁతురేని, వలవ దెయ్యని మీకోర్కిఁతెలుపుఁడనుడు.

తే॥ బ్రహ్మకోపించినను జయింపంగరాని, శూరు డతికాయుఁడవుడు సిఁఘరతతోడఁ
గోపమును సిగ్గు మల్లడిఁగొనఁగఁబలికె, రావణునితోడఁ దనవరాఁక్రమము మెలయ.

ఉ॥ జంకిన జంకనీ నరులు ఁ జంభ విభేదియు నిర్జరావభుల్

జంకిన జంకనీ యజుఁడు ఁ చక్రియు రుద్రుఁడు తక్కువారలున్

జంకిన నీవు నీకయి వెంసన్ బిడియంబు వహింతుగాక నే

జంకితినంచు నెంచుటయుఁజక్కటికాను భవన్యనంబున్.

౧౫౧౧

తే॥ దానవులయందు ఘనబలఁదర్శితులను, గెలిచి గెలుపును నీకుఁ గల్గింపలేదే?

నీవును వడంకఁ బోఁనఁనిర్జరులను, క్రుంచి సారెనాఁ ద్రిప్పి యాడించలేదే?

ఉ॥ కైదువు కేలనుండ ధరఁ ♦ గాల నలంపఁగఁబడ్డ యత్నుఁ డం
బేదల సాయకంబులకు ♦ బిద్దిన గద్దటి కంభకర్ణుడున్
బేదల సత్త్వకీర్తులను ♦ భీతిని నమ్మిన యా విభీషణుం
డో దనుజేంద్ర! నాకు సము ♦ లో? తలపోయుము నీమనంబునన్.

తే॥ నీదుతమ్ముని పాణముల్ నీఱు నేయు, వానితమ్ముని జీవముల్ బ్రాణిదీసి
రాము వడఁకింపఁజాలిన భీమ రణము, నేయనేని నీ కొడుకనఁజెల్లుటెట్లు? గిగిగర

క॥ ముమ్మరముగఁ బోరి ప్లవం, గమ్ములఁ ద్రుగించి దళము కాండ నలచి బీ
రమ్మున నిరువురు నరుల క, రమ్ము లిటియఁగట్టి తెచ్చుత్రాణం గనుమా.

క॥ బంటులతోఁ బొమ్మందువా, యెంటరివై పొమ్మటండు? వో నెలవిమ్మా
పంటింపకేగి వారల, దంటతన మడంతు ననిన ♦ దనుజేంద్రుండన్. గిగిగె

క॥ ముదమంది లెన్న పలికితి, కదనమ్మున లక్ష్మణాఖ్యు ♦ ఖండించినచోఁ
బదపడి మఱునాడే నే, సదమద మొనరింతు రామ చంద్రు దురమునన్. గిగిగె

ఆ॥ మూఁడుకోట్ల క్రొత్త మొన రథ గజ తురం, గములు తోడరాఁగఁగదనతలము
నేరఁ బొమ్మటంచుఁజీరి దీవించుచు, నెలస మతిశయింపఁ నెలవొనంగి. గిగిగె

తే॥ నిర్జరల కసాధ్యులు మహానిష్ఠుర బల, ఘనులు కంభ నికుంభు లంకంపనుండు
తేరి రక్షకులుగ వచ్చువారు పవన, జవన హయ శతాంగంబుపై సరగఁజనుము.

తే॥ తేరు లొక వేయి యొక కోటి వారణములు, కోటి వారువములు తోడఁగూడి వచ్చు
గదలుమన నతికాయుండు ముదమునందె, కార్ముకముపూనిపసిడి కంకటముదొడిగె.

తే॥ కఠినరావముల్ గల వీర గణము బలయ, వివిధ సాధనముల కాంతింపఁ గొలుప
వీధులెల్లఁ గ్రీక్కిటియంగఁవెడలె దండు, వాదరేణువుల్ రోదసిఁబరవి నిండ.

సీ॥ గిరిదరీ సుప్తకే ♦ సరులు మేలుకొనంగ, గజ బృంహితంబు ల ♦ గ్గలముగాఁగ
కపి నికాయంబుల ♦ కర్ణ భేరులు ప్రిల, భేరీ రవంబులు ♦ బోరుకొనఁగ
జీవనంతటి గుండె ♦ చెదరంగఁ బంచధా, రాగత హయహేమ ♦ లలమికొనఁగ
నుక్కి శేషు నొడలు ♦ మిక్కిలి బడలంగ, స్వందన నేమి నిఁస్వనము లులియ

తే॥ కాలిబంటుల ఘనఘోర గర్జనముల, దారణస్థి గగనంబు బూరటిల్లఁ
బాదవిక్షేపముల భూమి ♦ పల్లటిల్ల, నడచె వడిగాఁగ దైత్య పై న్యబు లనికి.

తే॥ మున్ను మదగజంబులు వడిఁబోవుచుండ, వెంటఁబడి పోవుచుండెడు పిడుగునాఁగ
ధ్వజము లొలయు శంపాయుత పారిదములు, కదలుచుండెను వెనువెంటఁగములు గట్టి.

తే॥ అంకుశము పోటుగొన్న సాఁరంగములకుఁ బ్రకల్పన్ మదతోయంబు పాఱుకతన
చారి బురదయై దిగఁబడఁద త్తడములు, నేనుఁగులు నేగె నట్టేటఁగిడుపోల్కి.

- తే॥ భానుతోడఁ బరిధి యేగుఁపగిది నడచె, న్యందనంబులు తోయదఁచయమువోలె
నడచె వారణములు నేలఁనడవవయ్యె, బరుగువాటుచునుండెఁగుతురగనమితి.
- క॥ గిరి సముదయములు నడచిన, లేఱఁగునఁ దఱుచగుచుఁ బెద్ద ఁ తేరులు నడవఁ
గరువంబున నతికాయం, డిరవుగ నని నేయఁదగినఁయిక్కువ చేరెఁ. ౧౫౨౬
- క॥ శ్రీరామ మదగజేంద్రము, వీరవిహారంబు నలుపుఁపుధివిని గని వె
వ్వేతై పదములు తునిగిన, వీరుని పినతండ్రిఁ గాంచి ఁ విలపించె గడుఁ.
- క॥ ఇది యమ్ములచేఁ దిప్పయి, పొదలినయదిగాదు దిగిభఁముల తనువు న్ని
రదమును శరనిధియును గా, దిది తండ్రి శరీరమనుచుఁనేడ్యెం బెలుచుఁ. ౧౫౨౭
- తే॥ అకట యిట్టిదుస్థితిఁ జూడఁనరుగుదెంచి, నాడ నునుటులతోనున్నఁనరుల మున్న
తునుమకుండుటచే నింతఁదొసఁగువచ్చె, నూరకుండుట నాకింక ఁ నొప్పుగాదు.
- క॥ అని కినిసి యిట్లుకావించి, చిన రామునితమ్ము నిల్లె ఁ చెలగి చెలగి రా
ముని దుఃఖము గనినం గద, మన యంగద నీఁగు ననుచుఁమదిఁ జింతించెఁ.
- తే॥ మహిఘఁడను దూతఁ బిల్చినాఁమాటగాఁగ, లక్ష్మణునికడకేగి యీఁలలినిపలుకు
తమ్ముకై దురపిలు తనఁతండ్రినెగులు, దీర్చ నతికాయఁ డాజ కేఁతెంచెననుము.
- తే॥ చింతచే మదికలఁగి కృఁశించుచున్న, తండ్రి నిండునభను రాముఁతమ్ముఁ డాడె
గాళ్లుతెగి యురలంగఁ దాఁగాంచునట్లు, శపథములు పల్కి వచ్చెనుఁనరగ ననుము.
- క॥ దురిత మిదియని తలంపను, వరశూరుల కినియె ధర్మఁపద్ధతి యనుచుం
దెఱఁగొప్పఁ బలికి యతనిని, దురమునకుం దెమ్ము పొమ్ముఁతోరంపు వడిఁ.
- క॥ నరులును యయుత్సువులు నగు, నిరువుర వడిఁజేరి కలనఁనెదిరెంచెడు వా
రిరవుగ జము నోటంజొరఁ, బరుగిడువారనుచుఁ దెలియఁబలుకుము మహిషా!
- క॥ వానిఁ గొనితెచ్చి విడిచితి, వేని ముదమునంది నీకుఁనిచ్చెదఁ బ్రతిగాఁ
జీనాంబరములు మేలగు, మాణిక్య విభూషణములుఁమహియు నొసఁగెదన్.
- క॥ సౌమిత్రి దోడితెచ్చినఁ, బ్రేమంబున ఖచర నాగఁవిద్యాధర కాం
తామణుల నిత్తు నీవఱ, కీమహిఁ ద్రావని నురాదు ఁ లిచ్చెద నీకుఁ. ౧౫౩౬
- క॥ రవిమండలముంబోలిన, యవి వేల్పులు కాన్కవెట్టి ఁ నవి యక్షేశుం
డవిరళముగ నిచ్చినయవి, తిదిరి యొసఁగువాడ రత్నఁదీవ్యదృష్టాపత్. ౧౫౩౭
- సీ॥ దానధారలఁ దుమ్మెదలు మూఁగు మదగజం, బులు నూటువేలు సీఁకెలమినిత్తు
రత్న కాంచనమయఁరథములు పదివేలు, వన్నెవన్నెల వాహఁవముల నిత్తు
ధనరాశి నించినఁఘనశకటంబులు, కోరికమీఱఁగాఁ ఁ గొనరకిత్తు
దానదాసీజనఁతండంబు లొకవేయి, వలసినచోటఁ గా ఁ వలసినంత

తే॥ నేల యేలంగనిచ్చెదఁగివుపోయి, లక్ష్మణుని దోడితెమ్ము నీసూక్ష్మమతిని
దగిన తెలుగునఁ బలికికఁ ద్రవ్యమెట్లుఁ, జెడకయుండఁ జూడుము పొమ్ముఁగీఘ్రగతిని.

తే॥ అనుడుమహిషుడొంటరియయిఁయరిగియెదురు, వచ్చురామునిగనినంతఁవాసరవరు
లలుక లేవ నుత్సాహంబుఁగొలుపునర్థ, మొండు గలదని మహిషాసురుండుపలుక.

తే॥ రాయబారియైవచ్చె నిఁరాయుధుండు, రేగవలదని వారి వాఁరించి విభుడు
వానిఁగని నీవువచ్చిఁపని విశేష, మయ్యెనేని తెల్పుమ యనఁనసుర చూచి.

తే॥ మాప్రభుడు దెల్పఁబంపినమాటయొండు, గలదు లక్ష్మణుతోఁ బల్కఁవలయుననిన
వినెద వాక్రువ్వుమని రామవిభునితమ్ము, డనుడు మహిషాసురుండునుఁవనిచెనిట్లు.

శా॥ నిన్నే ఘోరరణంబునం జెనక న ఁ న్నేపించుచుక వచ్చి యిం
దున్నాడం బ్రతియొడ్డు శౌర్యమది నీ ఁ కున్నేని వేరమ్ము తం
డిన్నొప్పించిన నొవ్వీడిట నిను గం ఁ డ్రింతుం దురంబందు మీ
యన్నం బిమ్మట నొంతుఁ బంతమిది ప్రత్యగ్రంబుగాఁ జేసితిఁ. ౧౫౪ ౨

మ॥ అనిన రాముండు నవ్వి యిట్లులను వైత్యశ్రేణితోఁ బోర నా
యనుజం డెప్పుడు సజ్జాడై యలరు వై ఁ ర్యస్సూర్తి శోభిల్ల నా
నినకా చాతనితండ్రి వచ్చినను మ ఁ న్నించుక రణంబిచ్చు ర
మన్ముమా మానము శౌర్యముక భుజ బల ఁ వ్యాపారము ల్లినిన.

మ॥ అన నాతోడనే పంపుడంచు మహిషుం ఁ డాడంగ మేలంచు ల
క్ష్మణుఁ బ్రేమంబునఁ గొంగిలించికోని రా ఁ మస్వామి పొమ్మన్న న
ద్గుణభూషండు విభీషణుం డనియె గా ఁ కుత్సాన్వయా! యి త్తజీన్
మనతోఁ గూడియె తమ్ముఁ డాదనుజుఁ జం ఁ పం దగ్గ కార్యంబగున్.

సీ॥ సత్యవిక్రముడగుఁసామిత్రితోన యు, ధంబునేయఁబ్రతిజ్ఞఁదాల్చినాడు
తపమొనరించి విఁధాతచే వరములు, గాంచి వేలుపుల జంయించినాడు
కైలాసమెత్తినఁగునుండు మేరువునెత్తఁ, బ్రేమతో వీనినిఁ పెంచినాడు
వలయు సాధనములుఁపనిలేకయే కేలఁ, బాలవెల్లిం బిల్కఁ జాలినాడు

తే॥ విలయమునను వశింపకఁవెలయుచుండు, ప్రథిత దిగ్గజములఁ ద్రోచుఁబాహుబలము
తోడఁ జక్ర వాళంబునేఁత్రోవఁజాలు, దోర్బలము నమానమె ? దళిత్రోయజాక్ష!

తే॥ చిరము ఫాలాక్షుతోడనుఁదుర మొనర్చి, శూల మతండు వై వఁగ దానిఁగేలఁబట్టి
యీవు విడిచిన శూలమాఁయిది? యటంచు, నుల్లసములాడె నెఱుకులఁనుచ్చిపాఱ

తే॥ పగఱ లోకంబు వేల్పులఁనగరిఁగాల్పు, తజీని విష్ణువు వై చు నుదర్యనంబు
నిష్ఫలముగా నొనర్చిన ఁ నేర్పులాడు, వీని సామాన్యగాఁగ భావింపరాదు.

తే॥ అమరులేసిన వివిధ దిఁవ్యాస్త్ర సమితి, పంబి రాకుండ నుగ్గునూఁచంబుచేసి
వారి సామర్థ్యముల వర్ధింపఱచినట్టి, చండ కోదండ విద్యా విశారదుండు.

తే॥ శంకరుని శిష్యుడనితరఁసాధ్యనవ్య, మహిత శస్త్రాస్త్ర విదుఁడధఃస్కంబు దక్క
వేతెఱుంగఁ డశూరులఁదీక్షదాఁకి, డసమకీర్తికాముఁడు మాయఁలాజఁగొనఁడు.

సీ॥ మాయా విశారదుల్ మధుకైటభులు తొల్లి, సురలోకమును చొచ్చి చూటలాడి
విబుధుల హింసించి • విధివశంబున నొక్క, దినమున శ్రీరమా • ధిపునిగాంచి
సమరమిమ్మనికోరి • సమ్మతించఁగ వారు, బహురూపములఁ గొని • వచ్చిపోరఁ
జక్రియు వారితో • జాలకాలంబు మ, ల్లాడంగ వారలు • హరినిగాంచి

తే॥ మమ్మెదిర్చి పోరిచ్చిన • మహితధైర్య, శాలి జగముల నీవలె • జాలువాఁడు
లేఁడు మేమేడులోకాలఁలీలమింగి, క్రక్కఁగల బలియర మాజీకర్తశులము.

తే॥ ఇరువురను మమ్ము డీగొనియిన్ని నాళ్లు, పోరితివి మెచ్చితిమి నీవుఁకోరు వరము
నొసఁగువారము కోరి మేఁలొందు మనినఁ, జక్రికోరె వారల గెల్పునరవి డెలుప.

ఉ॥ సీతొడయందు చత్తుమని • నిర్జరవైరులు తెల్పునంతఁ గం

జాత విలోచనండు భువ • నంబు సమస్తము నొక్క యూరువం
దే తెఱఁగొప్పఁ జేర్చ నను • కేంద్రులు వేర్పడి లొంగినారు త
ర్వాత గదాప్రహరమున • మ్రందిరి లోకము లుల్లసిల్లఁగఁ. ౧౫౫౨

మ॥ మధుమేధస్సు ధరాతలంబు నెఱయం • బర్వంగ నిధాత్రి త
ద్విధిచే మేదినియయ్యె ధర్మపథముఁ • ద్రిక్కాడకున్నట్టి య
మ్మధువే యవ్వలఁ గుంభకర్ణుడగుచుఁ • మాఁడె భవత్తున్నిధిఁ
మధుతమ్ముం డతికాయుడయ్యె రఘురా • మా! దీన చింతామణి!

ఆ॥ తగ విభీషణుండు • దైత్యుల చరితంబు, తెలుప నిట్లు మోముఁ • దేటపఱచు
మొలక నవ్వుతోడ • జలజాతనేత్రుండు, పలికె జలద నినద • భాషణముల.

సీ॥ కోటిరావణులైనఁ • గూడ సురాసురుల్, వచ్చి లక్ష్మణుఁదాడి • బదుకువారె ?
యితఁడు కోపించిన • నేనేల? హఁయేల? హరుఁడేల? యింద్రామ • రాదులేల?
దివ్యాస్త్రములుఁ తప • స్తేజోబలంబులు, సౌమిత్రి కినుకఁకఁ • జాలునవియె ?
కేల విల్లందిన • నీలోకములనెల్ల, ఊణమున నివుఱుంగఁ • జలుపఁగలఁడు

తే॥ మేదిసీసుత మాటలు • మీఱలేక, తొలగిపోవుటచేఁగదా • దుష్టరాక్ష
సుండు నేటికి జీవించి • యుండువాఁడు, కాకయున్న నాడే జముఁగాంచువాఁడు.

చ॥ తొనఁకకపొమ్ము నీవితని • తో నతికాయు శిరంబు తూపుతోఁ

జని గగనంబుఁదాఁకి పడఁ • జయ్యన గ్రద్దలు కాకులుం దినం
గనియెడుగాక కంబువులఁ • గంబులతో నెదిరింప బోలునే ?

దనుజుల గెల్వవచ్చినది • తక్కక యెవ్వరితో నెఱుంగవే? ౧౫౫౩

మ॥ తలఁపఁ రుద్రుఁడొ చక్రపాణియొ సుమి • త్రానూనుఁడో కాక యి
య్యల నెవ్వ రతికాయుఁగూల్పఁగలవా • రెన్నంగ వేవేల నే

నను దైత్యానుజుతోడ రాఁ జదిపె నిం ♦ కం జంపువాఁ డీతఁడే

గెలుపుం గాంచెడువాఁడు నీతఁడగు శం ♦ కింపంగ నీకేటికిఁ ? ౧౫౫౭

తే॥ కదలుమనరాఘవునకులఁజ్ఞుఁబుడు మ్రొక్కి, దీవనలుగొని తనతోడఁగీర్తులైన
కపివరులు విభీషణుఁడునుకడఁగ నడవఁ, గదలి యతికాయుఁడున్న రంఁగంబుఁజేరె.

తే॥ దక్షిణపయోధిమీది కుఁ త్తరపయోధి, వచ్చి చొచ్చినతీరునఁబల్లవగ సేన
మోహరించిన సోకులఁమొగ్గరమును, చీల్చుకొని చొచ్చి యురవడింజెంగలించె.

తే॥ వచ్చినత్రుచే దేమయైపంకమైన, తలము సింహనాదమ్ములుచెలఁగ రేగు
పైన్యఘట్టన దుక్కియైసరగశేచు, రజమునింగి నెఱువచేసిప్రబుబ్బకొనియె. ౧౫౬౦

తే॥ శంఖ కాహళ దుందుభిఁస్వనములెల్ల, వీర సింహనాదములతోఁజేరి యవల
శింజనీధ్వనితోడనుచెలఁగి జలధి, నోరు మూసికొనఁగఁజేసెఁబోరు కలఁగి. ౧౫౬౧

ఆ॥ రక్కసులు నశింపరక్తంబు సెలయేళ్ల, మాడ్కిఁ బటవ నాకుఁమాఁకులట్లు
కేతనములు త్రుంగఁగీశులుకొండల, నెక్కుపోల్కిఁ గరులఁనెక్కినారు. ౧౫౬౨

తే॥ శాఖలనెడు దంతమ్ములుఁజ్ఞాద్రమనెడు, మదజలంబును విలసిల్లుఁజ్ఞాధరంబు
లనెడు నేన్దుల వైవఁగఁహస్తిహస్త, పోరు చందమై మదకరులఁపుడమిఁగూలె.

తే॥ గట్టిగాఁబట్టె బాడిచెనుఁకఱచె రక్కెఁ, ద్రుంచె గపినికాయంబులుతురగములను
రక్తపూరంబులో మెడలోవ్రాలఁ గాల్చి, పైకిఁదిరుగఁ దన్నుకొనుచుఁబడియె హరులు

తే॥ వనచరాఘేటమున మదఁవారణములు, వాత్యచే దూలు వారిదఁపంక్తులట్లు
తూలిప్రీలిన దంత సంఁదోహమందు, ముత్యములు పటపట రాలిపుడమిఁ జెడరె.

తే॥ వజ్రపుం గంబములఁబోలుపాదహతులఁ, గేలఁ గాలపాశముఁబోలువాలహతుల
దానవగణంబు లురలెనుతత్కరోర, కుంతఘాతంబులం గపిఁకులము దొరలె.

తే॥ చేతులకుఁ జిక్కుమాఁకులుశిలలుపాము, లేనుఁగులు గుఱ్ఱములుగదఁలీఁతెలు రథ
శకలములు విసరుటచేతఁసాంద్రమగుచు, బరవె గాంతారమట్లు వైభాగమెల్ల.

క॥ వనచరవీరులు వైచిన, పెనుగిరితరు లంబరమునఁబెలుచై వన రా
శిని దిగు మొగుఘల వడువున, దనుజబలముమీఁదఁబడి సదమదము సేసెన్.

తే॥ పాతి యావలావలకునుజాతిపడిన, పాటుఁబోతు రాకాసులఁపరఘ ఖడ్గ
ముద్గరాదిసాధనములఁమురియఁజేసి, గుధిరపూరంబులం బడఁగిదోచినారు. ౧౫౬౩

తే॥ వీరులగు వానరులు రక్తపూరమందు, యీఁదులాడుచు దిప్పలైయెలయుకరుల
నెక్కి రవియు నీడ్వఁగఁబడియేటితేనిఁ, జేరి దరిగానలేక గాఁసిల్లినారు. ౧౫౬౪

తే॥ కాల్గ నిలువనీడిచ్చు ర ఁ క్తప్రవాహ, మందు పొడుగుకోలల నూని ఁ కొండతేగ
వారితోఁకలఁ దక్కిన ఁ వనచరాధి, పట్టికొని యీఁదు చవ్వలి ఁ పట్టుచేరె.

తే॥ సోకులును విజృంభించి ముంసుండి శూల, ముద్గరాదుల మోదంగఁ మొగపు దక్కి
దిక్కులకుఁ బాట నదిగనిలక్కుమనుడు, కనలుగొని వారి కుత్సాహఁగరిమఁ గూర్చు.

క॥ జము నుద్యోగఁబునకం, దమయత్న మ్మునకఁదోడు ♦ తనరిన తన చా

పము గుణమును బలువిడి లా, గి మహారావంబు లేపెఁ ♦ గీడ్పడ జగముల్.

తే॥ పంచభూతముల్ తమ తొలిప్రకృతియందు, లీనమైనను బ్రహ్మయీగ్నినను విలయ
కాలమందును నాశంబుఁ గానకండు, ప్రణవముంబోలె నాధ్వనిపరిధవిల్లె. ౧౫౭౪

తే॥ వాఁడితూపులువిడువంగఁబడియెఁబడిన, యమ్ములనురుల పెనుమేనలందుమఱిగె
గుణపములు నందులేకుండఁగుప్పలుపడె, వానినుండి రక్తముపాటివారిఁజేరె.

తే॥ కరుల కరముల ఖరువులకాళ్లద్రెంచి, రథిక శిరములఁ ద్రుంచి వర్గములు పెంచి
వివిధచిత్ర రూపంబులఁవెలయఁజేసె, లక్ష్మణాశ్రుముల్ విధిపోల్కిలాగుపమున.

తే॥ విండ్లు తుండించి శక్తులఁవిఱుగఁ గొట్టి, గవచములఁ జీల్చి విపులవక్షములఁ దొల్చి
గుఱ్ఱముల వ్రాల్చి తేరులఁగూల్చి యేనుఁ, గులను పీనుఁగులంజేసికోల లడరె.

తే॥ దంతిదంతముల్ తెగి నభోంతరముచేరి, విదియచంద్రుల పగిదిసివెలయుచుండె
గరములూడినయవి రక్తశరధివండి, భూమి బైకెత్తెడు వరాహముూర్తి నెనసె.

తే॥ యెడు నెల కేకలను నోటఁద్రెంచికొనుచుఁ, గుండలములను టిక్కలఁగుంపుతోడ
గగనమండలమే దిగుఁకరణిఁ దోచె, రక్కసుల తలల్ వడగఁ ధరాతలమున.

తే॥ రథికబృందంబు మరణింపఁరథములురలి, పడియెఁ బడవి చెడం గర్కఁఫలముచేత
మింటనుండి యొడ్డగిలంగఁమంటఁజాటి, పడు విమాన సమూహంబుపగిదిఁదోప.

తే॥ వీడఁగారాని సుఖదుఃఖఁవితతిఁద్రెంచి, యమరలోకంబు గైకొంటిమని తలంచి
యధిక కాతుకంబున నొడఁల్లాడె ననఁగ, నట్టలాడెను రణభూమినిట్టలముగ. ౧౫౮౦

తే॥ ఒక్కపదివేలు మరణింపఁనొక కలంధ, మాడునను శాశ్రునూక్తి సంత్యంబయైన
నాడు కోటికి నెక్కుడై సర్తనంబు, చేసె సౌమిత్రి చాతురిఁచెప్పఁదరమి ౧౫౮౨

క॥ కరి భట తురగాదుల నె, త్తురు సెలయే శ్లఱ్ఱపాటి ♦ తోయధిజొచ్చెక
లఱపఱలై యఱిముఱియై, పఱిపఱియై యున్న పరియఁబలుచంబాటె.

సీ॥ గొలునులలోఁ దగుఁలొక్కన్న కాళులతో ద్వి, పమ్ములదోలుకఁబంధవితతి
తురగంబులు నటంపఁదొరలక వానిపై, తీవి నర్తించు మొండెముల గుంపు

తలలూడినను గుఱిఁతప్పక యెప్పటిఁ, బ్రదరంబులను వీడుఁరథికచయము

పరుగులెత్తుచునుండఁశిరములు తెగిపోవఁ, బరుగు వీడని వీరభటకులంబు

తే॥ నీత పేరిమృత్యువుఁజెడఁగఁగోరి, తెచ్చుకొన్న వైత్యులు తండ్రితెరలఁగొడుకు
మడియ నల్లుండు గూల మఁస్కండుచావ, నన్నదమ్ము లురలఁదాము నడగినారు.

క॥ శిరములఁ దునుఁగుచుఁ ద్రుల్లెడు, శిరములఁ గవ్వొనిపోవఁజేరినగ్రద్దల్

చరణాయుధములపోల్కి, జియించె గొంచుబోవఁసాధ్యములేమి. ౧౫౮౫

క॥ వేలై కోట్టై యగ్ని, జ్వల లుమియు లక్ష్మణాఖ్యుశర సంచయ మా
భీలంబై పడుచుండఁగఁ, కాలభటుల కవుడు పొడమెఁగాఘల తీవుల్ గగి౧౩౬

క॥ మేరువుఁ గదలింపంగల, వీరులు జ్వల దస్త్రములను విగత ఘన తనూ
భారులయి దివికి దుముకఁగ, వారలఁగని పొందినారుఁ ప్రమదంబు సురల్ గగి౧౩౭

సీ॥ దారుకుండను వాడుఁ దర్పించి తేరు దో, లించి లక్ష్మణు నెదిరించి నిలిచి
శరవృష్టి గురిసి యంబరమెల్లఁ గప్పిన, వాని నన్నింటి నెవ్వడిగఁ ద్రుంచి
సౌమిత్రి హేర నిశాత తరంబున, వాని శరము ద్రెంచివసుధఁగూల్చె
కాలుండు కలికుండుఁ కాలజంఘుఁడు మరు, త్తుండు మాలియను నైదుగురు రేఁగి

తే॥ పాశ శూల పరశు భిందిపాల ముసల, ముద్గరాదుల వైవ నాపురుషపుంగ
వుండు వానినన్నిటిఁ దగఁజెడి వారి, తలల నొక్కొక్క యమ్ముచేఁదటిఁగివై చె.

సీ॥ అదిగని రోపించియతికాయు నేనాధి, పతులు వారణ కదంబంబు రేచి
పరిగొని కైదువుల్ పఱపి వానరతతి, నటునిటు పోనీకయూచి నలఁచ
వనచరుల్ చేతి కట్టినవానిఁగొని వైవ, బొలనుదిండులు లోనఁబూఁడినారు
సౌమిత్రి శరములఁసారంగ యూధంబు, నవలికిఁ జననీకయలచి కొట్ట

తే॥ సంగములు పెక్కుతుండ్లుగాఁ ద్రుంగిపడఁగఁ, జడికిలంబడె నొకకొన్ని చచ్చుగొన్ని
దిరిగె గిట్టునఁగొన్ని మఁ స్తిష్కవంక, మంద యొఱవలుగాఁగూలియడఁగెఁగొన్ని.

తే॥ ఒక్కతొడుగున వెడలుమఁహోగ్రశరము, లొక్కపెట్టె సామజములనుర్విఁగూల్చె
మావతుల జీల్చెఁజొదోళ్లఁ మహిని దుల్చె, రక్షకుల మాల్చె బంట్లబీరముల వ్రాల్చె.

తే॥ కైదువులు విడిగెను యోధఁగణము తఱిఁగె, కంకగృధ్రజంబుకములకళపు దీఱె
మావటిండఁగోల్పొయినమదగజములు, కలఁగి యొండ్రితో బోరునలుపనాగె.

ఉ॥ కొన్నిటి పాదముల్ తునుఁగఁ గొన్నిటి తుండము లైదు తుండ్లుగాఁ
గొన్నిటి వాలముల్ తెగఁగఁ గొన్నిటి ప్రేవులు జాఱఁ గన్నులుం
గొన్నిటి కీఁగఁ గొన్నిటికిఁ గ్రొవ్వు దిగంబడ వచ్చు దంతుల్
గ్రన్ననఁ జచ్చుదంతులును గా బహు భీకరమయ్యె జూడఁగక.

తే॥ కరిఘటలు గూలుచుండరాక్షసబలమ్ము, లించుకయుఁ బుయిలోడక యెడములేక
యాయుధంబుల వైచుచుఁహస్తివితతి, ననువుగా నడ్డుగొనిపోరెనగ్గలించి గగి౧౩౮

తే॥ శరదములు భాస్కరుని గవ్వఁచంద మొంది, సామజంబులు లక్ష్మణుఁసరవి ముట్ట
శక్రధనువుఁబోలిన శరాసనమునుండి, యతఁడు కురియించె బెడిదంపుటంపవాన.

సీ॥ మోములుచీల వీఁపులు ప్రీల దుండముల్, పటియలై భారణిఁబడియె గొన్ని
పొరలుచు దొరలుచుఁ దెరలుచు ఘోరకృతుల్, నెఱపుచు ధాత్రి వైఁదెరలెఁగొన్ని
అర్ధచంద్రాస్త్రంబులలమిన ఫాలభా, గములతో మేదినిఁగడచెఁగొన్ని
వనధిలో బడెఁగొన్ని వనమునఁ బడెఁగొన్ని, పర్వతముల మీఁదఁబడియెఁగొన్ని

తే॥ ఘోరశరములు కన్నులఁగ్రువ్వ స్వపర, భేదమెఱుంగక తమవారిఁవిడిచెఁగొన్ని
లక్ష్మణుఁడు దంతులంగూల్పులక్ష్మశుద్ధి, లాఘవము వేల్పులకును తెల్పుంగఁగాదు.

తే॥ ఏనుఁగుల కళేబరములఁ నెనఁగు నెత్తు, టేను లాపీఠ్ఠ తిప్పలఁమీఱ లేక
కరులపీరులఁ దేరులఁహరుల నెల్లఁ, ద్రోచికొనిపోయె నిలువకఁశ్రోయనిధికి.

తే॥ లక్ష్మణాస్త్ర చయంబుచేలక్షకరులు, గడియలోఁ గూలఁ దెలిసి లంకా విభుండు
మిగిలియుండిన కోటి యేనుగులఁ బంపె, నతనిమీఁదికి నీరసఁమతిశయింప.

తే॥ ప్రాణములతోడఁ ద్రాణయుఁనధికమదము, గలవియగుసామజంబులుఁకవినియతని
మీఁది కుఱికిన దొకటియుఁమిగులలేదు, డాయఁగా లేదు డానియుఁబాయలేదు.

తే॥ ముప్పదాఱు యోజనములుఁపొలసివచ్చు, కరిఘటలు రాఁగ లోకంబుఁగజమయంబ
యయ్యెనని వేల్పులనిది విఁహాయనంబు, భూళిమయమయ్యె భూమి నిఁర్హళియయ్యె.

తే॥ శాకినీ ధాకినీ భూతఁనంచయంబు, తుదియు మొదలును గనరానిఁమనగజేంద్ర
రాశిఁగని మునుమిడక తూఁటంగ దొరకు, వానిఁగొనిపోయె గొండలఁపగిదిమోచి.

క॥ ఒకశరమున కొక కరి లె, కక్కకురాఁ బదివేలకరులఁగడిమిం ద్రుంపఁ

గిరు లదరె మొగుఘు లడలెను, శరనిధులుం గలఁగె దిగ్గ ఁ జములును వడఁకె.

తే॥ గుణరవములేచెఁబర్వతఁగుహలయందు, నిదురసెందు సింగంబులఁయెదలు గలఁగఁ
బిడుగు లడరిన వడువునఁవిశిఖవితతి, పడియె వేదండ తండ కుంభంబు లగల.

శా॥ ఆవేళే దనుజేంద్ర నందనుని సైఁస్యంబెల్లనొక్కమ్మడి

వేవే కేకలువెట్టుచు మిగులు కుంభివ్రాతముఁ రేవరా

ద్రావేశంబునగాంచి వీరవిహృతి ఁ వ్యాపార లోలాత్మకుం

డైవచ్చె వయ్యిళంబ కేసరి సుతుండా లక్ష్మణాస్త్రంబున. ౧౬౦౩

మ॥ సరసింహుం డితఁడంచు కాంచిన సురలఁన క్తంచరుభీతిలక

హర కోదండ విభంజనాంఘ్రియుగముఁహత్తింది చిత్తంబున

హరిదండంబును బోని తాళవిటపికఁహస్తంబునం దాల్చి హుం

కరణం బొప్పంగఁజేసె దానవుల కు ఁ త్కంపంబు నిండారక.

మ॥ యముఁడు భూతములు మొగుఘ్న నొకరూపై వచ్చెనా నొప్పి నై

లములం గూల్పంగ వాలు వజ్రమను లీ ఁ లక వాలి సంహార కా

లమున రేగెడు రుద్రుమాడ్కి రిపు వి ఁ క్లాంతి క్రమాభీలుడై

చమరక గాలను గేలఁ దాళమున నా ఁ సారంగ యూధుంబుల.

సీ॥ త్రొక్కుటచేఁగొన్ని ఁ జక్కుటచేఁగొన్ని, కాలనుగొన్ని మోఁకాలఁగొన్ని

వాలమ్మనంగొన్ని ఁ తాలమ్మనంగొన్ని, ఫాలమ్మనంగొన్ని ఁ కేలఁ గొన్ని

నలఁచి కొన్నింటిని ఁ మలఁచి కొన్నింటిని, విఱచి కొన్నింటిని ఁ కఱచి కొన్ని

యీడ్చి కొన్నింటి దోలూడ్చి కొన్నింటివే, చీల్చి కొన్నింటి మ్రోనుల్చి కొన్ని

తే॥ త్రుంచికొన్నివంచుచుఁగొన్నిక్రంచికొన్ని, యొక్కటొక్కటిపై నేసి యొక్కకొన్ని
 హుంకృతిఁగొన్ని సమయించి యుత్సహించెఁగేసరినుతాఖ్య సార్థకమై సనంగ.
 తే॥ నేలకుం దాచికొన్ని వార్షిధినిగొన్ని, లంకలోఁగొన్ని దెసలకుఁగ్రుంఁగొన్ని
 ప్రేపుప్రేపు లురలఁగొన్ని తిప్పికొన్ని, నదమదము నేసి యెస రేఁగెశ్వసనసుతుఁడు.
 తే॥ వాలమును కొండ చిలువ కావంచువంచి, మావటిండ్రతోఁ గరుల సంబరము నేర్పు
 విలయకాల రుద్రుండన పీఠక దనరి, శవమయముచేసె నా రణస్థలముఁ ద్రుటసి.
 తే॥ కలఁచిమాంసమేదోననంకంబునందు, పెక్కుగజములఁగడిమిమైఁద్రొక్కివైచె
 మిగత తన భాగమనుచు సౌమిత్రి వాని, ఘోరసాయక రాజిచేఁగొందివైచె.
 తే॥ అన్ని దెసల నేర్లులు పీల్చులగుచు సురలఁ, జిక్కి రక్కసులే స్రుక్కిరిఁస్రుక్కుకుండు
 వార లిటుకుకొనిరి తక్కువారు వెన్ను, చూపుచును చూచుచును పాటఁజొచ్చినార.

—: దేవాంతకుండు హనుమచే గూలుట :—

తే॥ అనురులెల్లాటఁ గన్న దేవాంతకుండు, తేరుఁ దోలించి కిన్నమై మారుతిపయి
 వాడి యమ్ము లురమ్మునఁగాడ నేసి, సింహనాదంబు దనుజులుఁచెలఁగఁజేసె
 క॥ పావని యొకతరువుఁగొని, వైవఁగ సనురుండు దానిఁబటియ లొనర్చె
 దీవరముగ మఱియొక గిరి, వైవ నతఁడు దాని నడుమభగ్నుము సేన ౧౬౧౨
 తే॥ గరుడుమాడ్కి సదాటునసరదమునకు, దాటి మారుతి దైత్యునిధనువు నూడఁ
 దీసికొని రెండుగాఁగ భేదింప వాడు, చురల హనుమని గొట్టెదోమరముతోడ.
 తే॥ తివిరి యనుమఁ డొడిసి పట్టితిప్పివైవ, దానిచే సారథియుఁ దేరుఁధరణిదొరలె
 యవల శూలుంబుఁగొన్న దేవాంతకు శిరి, మూడఁబెఱికివైచెను కపుఁబల్లుసిల్ల.

చ॥ అది తన కన్నులారఁగని యా యతికాయుఁడు రాద్రదృష్టితో
 నదలిచి తేరుదోలుమని యామున మారుఁతఁదాఁక నేనలుక
 జెడరనవెల్ల నిల్కడను చెంది నదంపడి నచ్చె దైత్యుండుం
 బదరుచు నాంజనేయుఁగని పల్కె బయోధర భీషణధ్వనిక. ౧౬౧౩

మ॥ అనమాన ప్రతివీర నిర్భధన బా యా దక్షు మా యక్షు ని
 వ్యసుధక రాచి పయోధిదాటి చని నీ యాణంబు దక్కించుకొం
 టి నమిష్ఠోరతలంబునక గడిమిమైఁడికొన్న దేవాంతకు
 వెనఁ దున్నాడితి వద్దిగాంచి యని గా వింపంగ విచ్చేసితిక. ౧౬౧౪

శా॥ నేడే మృత్యువు దావరించె వినుమా యీ సాతికి నిక్కమీ
 నాడే పూని వధింపకున్న మఱి యే నాడుక సమీపింపఁ బె
 క్కేడాగోడము లాచరించివిని యీ న్నెడాలులాడింపకే
 వీడంజాలను పాటిపోక నిలుమా వీరుండవే యైనచో. ౧౬౧౫

ఉ॥ మేరు సమాన ధీరుడు న ♦ మీరసుతుం డతికాయ వార్తకుం
గేరుచు నవ్వి వీరుడవు ♦ క్రించుడనంబు లింకేల ? నాయెడఁ
గ్రూరత చూపఁగాఁ ద్రిశిరుఁ ♦ గూడ సహాయత గోరుగమ్ము నీ
యీరసముల్ ఫలించవని ♦ యెల్లిదమాడఁ ద్రిశీర్షుడుఁ వడిఁ. ౧౬౧౪

చ॥ తెరలక నిల్వముం చరుగు ♦ దెంచి మరుత్సుతుఁదాఁక నాతఁడుఁ
దురమొనరింప మీరె వలఁ ♦ తుల్ వెడఁగుల్ చపలాత్మలంచు సం
బరముగఁ బల్కి దానవుల ♦ పాలి యముండగు వాయునూతి భీ
కరగతి వచ్చెఁ దానరుగు ♦ గాలికి వారల నాల్కలెండఁగఁ. ౧౬౧౫

అ॥ వచ్చి వానితేలిపైకి లఘించి చే, వమెయి వానిబట్టి ♦ వసుధఁద్రోచి
కాలరాచి ప్రతినఁపాలించి పడమటి, గవనుచేరె నేనఁగానుకొఱకు. ౧౬౨౦

మ॥ తుటిలో దాఁట నిఁకేమిచేయనగు నీ ♦ దుష్టాత్ము సంచాత్త సం
కటుఁడై యయ్యతికాయుఁ డశ్రువులు వే ♦ కాఱంగ నిశ్చేష్టుఁడై
కటముల్ కేలువడంక నిల్చి యితఁ డు ♦ గ్రగ్రోధుఁడై నిల్వఁగా
నిటలాత్తుండు నెదుర్వఱాలఁడని నిశ్చీతిం బ్రశంసించుచుఁ. ౧౬౨౧

మ॥ ఒకకార్యంబును పూని వేటొకఁ డెదఁ ♦ యోచించుచుఁ నిల్క గా
ళ్లకు మేల్చిన్నియగాదు లక్ష్మణు నన ♦ ల్ప స్థైర్య శౌర్యాదులం
బ్రకటోగ్రాజుని గానఁగోరి యిటు లొఁపుఁ వచ్చితిం దేరు ని
ల్పఁ పోనిమ్మని తూణయుగ్మ మొకతే ♦ వఁ దిద్దుచుం గ్రన్నవఁ.

—: అతికాయుఁడు లక్ష్మణుచేఁ గూలుట :—

శా॥ సేమిధ్యానము వార్ధి ఘోషమును గ్రే ♦ ణింపఁ ధనుర్నాదముల్
జీమాతధ్వనిఁ గ్రిందునేయ దెసలుం ♦ జేడ్పాటుగా శంఖ భే
రీముఖ్యస్వన మొత్తరింప రణధా ♦ త్రిన్నిల్చు నత్తంచరున్
భీమప్రోద్ధతి లక్ష్మణుండు చెనకఁ ♦ వేల్పుల్ ప్రశంసించఁగఁ. ౧౬౨౩

తే॥ త్వరితగతి డాని వాలిపుఁత్తకుండు దనుజుఁ, డరదముననుండ నిల నిల్చుటనువుగాదు
క్రించుడన యైన నాపైరఁపించి యెక్కు, మనుచు వేడఁగ సౌమిత్రియనుమతించి

తే॥ వానిభుజములపైఁ దనఁపదములుంచి, యెక్కినిల్పె; వెన్నుని మోయఁనక్కిరింత
యీడితనికంచు వేలుపుఁలిచ్చ మెచ్చి, విరులు కురియించి పొడి దీవించినారు

తే॥ వాలిగొడుగు పెందేరేగుఁవలనికేగు, బెరుగఁ బెరుగు వింటికి నేగఁవింటికేగు
నడఁగ నడఁగు నెట్లేగఁనట్టులేగు, భ్రువి హృదయం బెఱింగి తఁత్పద్ధతిఁ జను.

తే॥ అంగదునినేర్చుఁగని నానఁరాధిపతులు, సంతసించియాచ్ఛిరి సముఁతహా మెసఁగ
కరిఫుటలమీఁద రథ తురంగముల మీఁదఁ, గురిసె లక్ష్మణసాయకఁకంభవృష్టి.

తే॥ మురజములు మ్రోసెరథనేమిఁ మ్రోగెదరగ, హేమలెసలారెళింజనీఁ ఘోషమడరె
కరుల ఘీంకృతుల్ హెచ్చెశంఖములు మొరసె, గ్రంధే దర్జన భర్జనఁగర్జనములు.

ఉ॥ కూలెను వారణంబులును ♦ కూలె రథంబులు కూలె నశ్వముల్
కూలెను కాల్పలంబులును ♦ కుప్పలు తిప్పలుగాఁగఁ గాలుఁడు
సోలెను తద్రణన్ధలిని ♦ చూడఁగలేక నుమిత్రపట్టి దృ
గ్జాలము పోవుచోటులకు ♦ సాయకబృందము పోయి నాటఁగఁ. ౧౬౨౯

మ॥ అతికాయం గని లక్ష్మణుండనియె వి ♦ ల్లమ్మల్ తగంబూని ద
ర్శితబుద్ధి నమరంబునెయ నిటకు ♦ వేవచ్చి యిట్లుంటకు
గతమేదో తెలిపింపుమా యొకఁడనై ♦ కయ్యంబు గావించెదో?
పుతనావారము గూలఁ దండ్రి సగిది ♦ భీతుండనై పాటెదో? ౧౬౩౦

మ॥ అస ధీరుం డతికాయఁ డిట్టులను నై న్యంబెల్లనాకేల? నీ
పును నేనే యనిసేయువార మిట వే ♦ ట్టుల్ తక్కువారున్ రణం
బును వీక్షించుచునుంక నాకడిమి పెం ♦ ఫల సొంపు శోభిల్లఁగా
నిను గూల్పంగలవాడ నందలకెగా ♦ నేడిట్లు పిల్పించుటల్? ౧౬౩౧

ఉ॥ రాముఁడె కావనిమ్ము త్రిపు ♦ రద్విషుండే నిను కావనిమ్ము ను
త్రాముఁడె కావనిమ్ము సిరి ♦ రాయనితోడుగ లోకనప్తకం
బోమగనిమ్ము నీయనువు ♦ లుగ్గతి నొందును కేడు ఘోర నం
గ్రామమునందు నిల్వమని ♦ గర్వమయుండయి యొత్తై శంఖము

చ॥ అదివిని లక్ష్మణుండు దు ♦ హసము చేయుచు నీవుపల్కు బె
ట్టిదు లిటరారు గెల్పినను ♦ డిందిన నేనొకరుండనే చుమీ
వదరక నన్ను గెల్వఁ బెర ♦ వారల గెల్పినవాడవోదు నా
యెదురను నిల్వమం చొక మ ♦ హేషువు వక్షసు నాటనేయఁగ

చ॥ వెదురయియున్న కాలునకు ♦ వేగ గుణంబు దగిల్చి వైత్యుఁ డా
ప్రదరము సంతరంబుననె ♦ వ్రయ్యలుచేసి సహించి కాచుకొ
మ్మదరక యంచుఁ గూర గర ♦ భాగ్నులు గ్రక్కు శిలీముఖంబులఁ
బడియును నూఱుగాఁగఁ దన ♦ వారలు సంతనమంద నేయుడు. ౧౬౩౨

తే॥ వాని శరముల నడుమనే ప్రక్కలించి, లక్ష్మణుండేసె నాఱుకోలలఁ గుబేరు
నోర్చి వెలసిన యతికాయఁడుఁగ్రుడగుచు, నన్నితూపులతో వానిఁ నడచివైచె.

మ॥ పురుషశ్రేష్ఠుఁడు లక్ష్మణుండు గుణ మా ♦ పూర్ణంబుగా లాగి రా
ద్ర రసావేశము మీఱి తోడఁ బది నా ♦ రాచంబులం బొన్ని మై
మఱువుం జించి నిశాతసాయకములఁ ♦ మైసోలఁగానేసి య
త్తఱిఁ దత్సేనల రూపుమాపె నొకఁడుం ♦ దక్కంగ నీకుర్వడి. ౧౬౩౩

ఉ॥ వెంటన తేటివాడు తన ♦ వీరకదంబము చూపుమాయట
గంటికి బర్బుగాఁగ నెడ ♦ గానక యమ్ములు పర్వీ నిండుటల్
మంటలుగ్రక్కఁ గాంచి బహు ♦ మాత్రముగా శరవృష్టి మంచి ము
క్కంటి యుగాంతవేళ నెన ♦ కంబుగ నేచినమాడ్కి రేగఁగఁగ. ౧౬౩౭

ఉ॥ ఆకనమెల్ల నమ్ములు ది ♦ గంతము లమ్ములు భూమినమ్ము ల
మూర్ఖులమేన నమ్ములు స ♦ ముత్కటమై యెటఁజూడ నమ్ము ల
స్తోకముగాఁగ విండి వడిఁ ♦ ద్రోవఁగసాగె బరస్పరంబు ని
శ్చీకములయ్యె నన్ను లద ♦ రే గగనంబు ధరిత్రి శైలముల్. ౧౬౩౮

చ॥ మునిగిన తోకఁమూఁక తుదిఁముట్టకయే తలయెత్తనేర్పునే?
కినిసిన లక్ష్మణుం డితని ♦ గెల్పునె? యాయతికాయఁ డంత్యకా
లునికడ నేర్చెనో కొల సి ♦ లుంగులు కూర్చుట ♦ వీనినేర్పు నే
మనఁదగు? నంచు భీతిలి వి ♦ యచ్చరు లేగిరి దవ్వు దవ్వుగఁ.

ఉ॥ అంగమ బాహులందు మెడఁయందును వక్షమునందు నంప పిం
జం గటి గానరా బహుళ ♦ సాయకముల్ వడి నాటి లక్ష్మణుఁ
ముంగలి గాననీక శరఁముల్ నిగిడించి దరంబునొత్తి మిం
టంగల వేల్పుమూఁకలు వ ♦ డంక నొనర్చె మృగేంద్రనాదముఁ.

తే॥ సెలయనంగనంగమమేన ♦ సెలలుగ్రుచ్చి, సెలయుటలు లక్ష్మణుండు వీక్షించికాద్ర
మూర్తియై శరవర్షంబుఁముసర వాని, ధనువు విటిచి సారథిని రఁధ్యములఁ జంపె.

ఉ॥ వేటొక తేరిపై కుటికి ♦ వేటొకవిల్లు ధరించి తాఁకు నా
కారి కుమారుపై రఘు వ ♦ రానుజుఁ డగ్నిశరంబు నేయఁగా
మాటుగఁ గర్బురుం డనల ♦ మార్గణమేసి నహింనుకొమ్ము పొం
గాఱఁగనీయకంచు దుర ♦ హంకృతి నార్చె గవు లలంగఁగఁ. ౧౬౪౨

ఉ॥ హెచ్చును కుందు గానఁబడ ♦ నీయక రెండును పోరుచుండఁగా
హెచ్చిన లక్ష్మణాశ్రుము ల ♦ హీనజనంబున దైత్యు వక్షముం
గ్రుచ్చుచు వీపునన్వేడలఁ ♦ గుప్య దుదంచిత సింహమో యనఁ
రెచ్చి సురారియ౯ డటపు ♦ పీలక మాటొనరించె జేనమై. ౧౬౪౩

చ॥ మఱియును లక్ష్మణుండు శిత ♦ మార్గణముల్ వెననేసి వాని ముం
దఱ గలవారి వెన్నఁగల ♦ దైత్యులు చూడఁగదగ్గయట్లు చిం
దఱలుగఁ జేయఁగా నసుర ♦ ధైర్యము వీడక బాణవర్షముం
గురియుచునుండ వానరులఁకూటము డగ్గఱ జెంగకుండఁగఁ. ౧౬౪౪

అ॥ అపరిమితముగాఁగ ♦ నశ్రుంబులను వారి, విడుచు రాముతమ్ము ♦ వీనులకడఁ
జేరి వీని శమనుఁజేర్చుము బ్రహ్మాశ్రు, మునన యనుచు ననిలుఁడనియె నల్ల

తే॥ మంచిదని సంతసించి ల ♦ క్షృణుడు కడగి, తొడిగి మంత్రపూర్వకముగ ♦
[దుహితశరము

నేయ నది యుగ్రుడగునతిఁకాయు శిరము, మింటఁగొనిపోయె సంతకుఁనింటికడకు
క॥ కష్టములు తొలఁగెనని సుర, లిప్తంబున విరులు గురిసి ♦ యెసఁగిరి చింతక
దుష్టులు దైత్యులు పాటిరి, శిష్టులుఁ గీశవరు లుల్ల ♦ సిల్లిరి మిగులక ౧౬౮౭

చ॥ జయము గడించి లక్ష్మణుడు ♦ సమ్మతి నంగదునుండి క్రిందికి
రయమున డిగ్గె నాతని ప ♦ రాక్రమలాభముఁ గాంచినట్టి ప్ర
త్యయమున నింద్రజిత్తు నిఁకఁ ♦ దప్పక నాశమునొందు నన్న ని
శ్చయమున నవ్వీభీషణుడుఁచాలఁ బ్రశంస యొనర్చె నయ్యెడక. ౧౬౮౮

—: సరాంతకుఁ డంగదుచే జచ్చుట :—

ఉ॥ నుందరవత్సుడైన సుర ♦ నూదన పుత్రకుఁ డీలైనంచు నీ
చందన గంధిలంబగు వి ♦ శాల సువత్సముఁ జూచికొంచు వి
ల్లందముగాంచి పొంగుచు న ♦ యంబున నెచ్చటికేగెదింక నీ
యందము చందము న్నిలువ ♦ వంచు సరాంతకుఁ డగ్గలించుచుక.

చ॥ మిడుగులు లక్షులందు మిఱు ♦ మిట్టలు గొల్పుచు రాలఁ గిన్నయుం
దొడిఁబడి లేవ ధారణికి ♦ దూఁకి సరాజయు ఖేటకంబుఁ బెం
పడరఁగఁ దాల్చిరార గవు ల ♦ గౌఘము వ్యోమము గప్పవై వఁ బు
ప్పొడివలె దూడిపింజలటు ♦ పోడిమిఁ దూల్చుచు డాయవచ్చినక

చ॥ కని యొక వృక్షరాజముఁ బె ♦ కల్చి కరంబునఁ బూని వాలి సం
దనుఁ డెనఁగేగి రామవిభు ♦ దారుణ సాయకమట్లు తాఁకెఁ దాఁ
కిన క్షణమందె యంగదుని ♦ కేలధరించిన వృక్షముక సరా
లునఁ దెగనేసె నొక్కత్రుటిఁలోనఁ బరుల్ గనలేని నెవ్వడిక. ౧౬౮౯

తే॥ అంత రిక్రహస్తండుఁయంగదుండు, వెనుక కేగుట పాడికాఁదని తలంచి
పైకి లంఘించి చేరిచిఁపట్టె వాని, కాలు గే లడిదంబునుఁకదలసినక.

ఉ॥ పట్టినవాని సాహసము ♦ పట్టుగ వేల్పులు కాంచి చేతులం
దట్టుచు నార్చి రంగదుండు ♦ దారుణముష్టి వధింపకే వెసం
బట్టెచు లాగి కొంచుఁ దెగఁవాఱఁగ దేహము నిట్ట నిల్వనం
బట్టుగఁ జిల్చివైచె గను ♦ పడ్డ సురారులు విహ్వలంపఁగక. ౧౬౯౩

—: ఉన్మత్తుఁడు నీలునిచేఁ గూలుట :—

తే॥ పిడుగులనె మ్రుంగఁజాలినఁబెట్టెదుండు, పేర నున్మత్తుఁడనువాడుఁపెలుపఁగేగి
తప్పఁద్రావి యుష్మోతదినఁమొప్పె పగిది, మత్తుడై మత్తకరి నెక్కిఁయొత్తరించె.

సీ॥ గాలిగాకున్న నీలీల వేగమదేడఁ, జలధి గాకున్న నీ శబ్దమేడ ?

శమనుండె గాకున్న జనహింస యెటులగుఁ, బిడుగు గాకున్న నీ చెడుగుగలదె ?

కోపమేరూపు నైకొనక యీ వడియేడ ?, జలదంబుఁ గాకున్న స్తనిత మేడ ?

అల గజాసురుడె గాఁ డైన భీకరమేడ ? నడగొండగాకున్న నడచుటేడ ?

తే॥ అనుఁడు గనుగొన్న వానరులడలి బడలి, జడిసి బెడిసి పడుచు లేచిఁకడల దాఁకఁ
బరుగువాఱ విజృంభించితిరుగఁదొడఁగె, మత్తుఁ దున్నత్తుఁ డెక్కినఁమదగజంబు.

తే॥ వానరులునై చు పర్వతఁపంక్తులెల్ల, మావఁతుల యెడిసెలలకుఁమాఱుగావు
కపులునై చు పెందరువు లీఁగలను దోలఁ, బనికిరావయ్యెఁ జెఱకుగాఁబనికివచ్చె.

సీ॥ కాళ్లక్రిందంబడిక సకసయైనవి, వాలంపువేటునఁనీలిగినవి
తుండంపు వినరునఁగొండలఁబడినవి, కొమ్ముల క్రుమ్మునఁగూలినవియు
నై మలమనుకులుఁసౌమితిశరముల, దనుజు లొందినపాల్లుతఁపుకొండఁ
గాంచి నీలుఁడు పెనుఁకాంతాశమున నొక, సాలవృక్షముగొనిఁనీలఁద్రిప్పి

తే॥ కొనుచురాఁగ నున్నత్తుఁడుఁకోలలైదు, పరపి సాలమ్ము ఖండించిఁనైవ వేఱు
కొండయొండు నీలుఁడు గుఱిఁగూడ నేయఁ, దునుకలుగఁజేసెఁ బదునై దుఁతూపులేసి.

తే॥ మరలనొక కొండవెడకంగఁమరలునంత, మరలనీయక నాగంబుఁమందరమును
చుట్టినట్టులా నాగంబుఁచుట్టె నీలు, నట్టు లిట్టులు కదలనీయక కడింది. ౧౬౫౮

ఉ॥ సాహసముఁ బలంబు వ్యవ ఁ సాయము కౌతుకముఁ దిటంబు ను
త్సాహము ధైర్యముం గడిమి ఁ సర్వ మడంగెన యంచు సేన సఁ
దేహము నొందునంతఁ గపి ఁ ధీరుఁడు దారుణముష్టి దేవ సఁ
దోహము మేలుమేలని నుతుల్ పొనరింపఁగ వచ్చె శీర్షముఁ. ౧౬౫౯

తే॥ నేలకుం దాఁటి నీలుండుఁనీలుచునంతఁ, బొరలునెత్తుట సేనుంకుఁపూఁడిపోవ
మింటనిలిచి యున్నత్తుండుఁమించియర్థ, చంద్రసాయకంబులను వర్షముగ గుప్పె.

తే॥ నీలుఁ డూడఁదీసిన వ్రజఁనిభ రదముల, నసురసేయ నాతఁడు నొకఁయమ్ముచేత
వానినడఁచివేటొకతూపుఁతోన నీలు, నురము నాటఁగనేసి బిట్టఱచి యంత.

తే॥ వేఱు దంతిపై నెక్కి యొంపూరవచ్చె, పచ్చినం గని నీలుండు ఁ వానిమీఁది
కెగసి వింటితోడను వానిఁదిగిచి యిభము, ముందునుంచె నుంచఁగఁనదిఁముమ్మరించి,

తే॥ క్రుచ్చి కొమ్ములతోఁ గాలఁద్రొక్కి కరము, తోడనెత్తి విసగివేయఁదుండగీఁడు
తప్పి చావక కోపంబుతటచుటెంపఁ, దనగజంబుచు తానె చిందఱలుచేసె.

తే॥ అంత నీలుఁ దున్నత్తు నుఁరోంతరమున, బలిమి బొడువంగ నెత్తుఁబొభుకు బొభుకు
మనఁగఁగ్రక్కుచుగ్రుడ్లుముందునకునుఱుక, విలవిలందన్ని కొనుచునుఁపుధివిసొఱఁగె.

—: బలమత్తుడు ఋషభునిచే జచ్చుట :—

సీ॥ అన్నచావుంగనియత్యాగ్రహంబున, బలమత్తుడను మహాబలుఁ డొకండు
మృత్యువై తన్నీడ్వడిమించి యసత్యంబు, కంటె ఘనంబైనయొంటితోడ
సరభసమునఁ బిశాచములు పూన్చిన తేరి, పై నెక్కి జగములుభయమునొంద
నఱచుచుఁ బిడుగులతెఱఁగున వడివడి, శరములేయుచు వనచరులఁ దఱుమ
తే॥ ఋషభుఁ డెదిరించి కడు హుంకరించి నిలుపు, మనుచు నదలింప దైతేయుఁ
డానిగొనుచు

సీపు పిన్నవాఁడవు చేవఱినిన్ను గెలిచి, కలుగు దొడ్డపేరెయ్యదితొలఁగుమనుచు.
తే॥ మంతుకెక్కిన యాహనుఁమంతుఁ బిలుపు, రాములమ్ముని పిలుపుమాఁగణజతులను
చంపు పిదప మీపైఁగోపఁగింపఁదగును, పొమ్ముపొమ్మన ఋషభుండుఁవోలఁజూచి.

చ॥ పీనుఁగులక భుజించి మనుషీనుఁగులంగొని నోటిక్రొవ్వుతఁ
మానుగ గెల్వవచ్చితివె? మందుఁడ! రోగమునొంది మందు సుం
తేనియు రోయకుండు మతి ఁ హీనుఁడ! లక్ష్మణుఁడేలరా? మరు
త్సూనుఁడునేల? నగ్నెలుచుదోర్బలముండినఁ జూత మవ్వలక. ౧౬౬౭

ఉ॥ పాఱక నిల్వమంచు వెఱ ఁ పాఱక పల్కఁగఁగాంచి దైత్యుఁడుక
పాతెదవంచు నెంచితిని ఁ పాఱక ధరునిమాడ్కిఁ గాఱులక
మాఱుగఁ బల్కుచుండిన న ఁ మానుషలీలల నాటలాడెదక
మోఱకు! పోకుమంచు విలు ఁ మోపును బొమ్మలు లీల వంచుచుక.

సీ॥ పది టొమ్ము నాటంగఁబరపి పదింట దే, హంబెల్ల రక్తమయంబునేయ
ఋషభుడు కడుఁజెలఁరేగి రక్కసుతేరు, బలిమిమై జలధిలోఁ ఁ బడఁగవైవ
బలమత్తుడును నీటఁదలక్రిందుగాఁబడి, యిలుగక కలసికిఁనెగసిరాఁగ
నెగడెదవే యనినిశి నెదిరించిన, పగలు నా ఋషభుండు ఁ వానిఁబట్టి
తే॥ బాహుబలముననలఁపంగఁబచ్చిరిక్త, మొడలనవరంధ్రముల వెలుఁపడియె;వాడు
మిడుక కట్టులే జీవమురేవెడలఁ బుడమి, బడియె విల్లందిన నగంబుఁపడిన పగిది.

—: సుగ్రీవుడు కుంభుని చంపుట :—

మ॥ కినుక వేటొకచోటఁ జేవమెయి ను ఁ గ్రీవుండు కుంభుండు త
ద్రణ రంగమ్మునకే వినూతన మహా ఁ ధృత్యంబు సేకూర్పుచుక
దనుజుల్ నేల్పులు వానరుల్లని ప్రమోదంబుం భయంబొంద మీ
కను పైపై విజగీషులై పెనఁగి రాకంపింప భూభాగముక. ౧౬౭౦

క॥ కేసరులఁబోలి క్షిప్తుచు, మాసరముగ రుధిరమడఁమలయుచు గాసిక
వేసరక వీరగుణములు, భాసురముగఁ బోరి రుగ్రంబల దర్పములక. ౧౬౭౧

క॥ కుంభుండు దండము ద్రిప్పుచు, సంభోరుహ మిత్రసూనునడిచె నతఁడు సం
రంభమున నొక్కతరువున, స్తంభింపఁగనేను రెండుధర విఠిగిపడెన్ ౧౬౭౨

క॥ సహింపక చంపెదనని, మిహిరనుతుం డదను పొంచి ♦ మీఱి నిలువ తే
ని హితము కోరిన నీలుండు, మహిరుహము నొండుతెచ్చిమానుగ నిచ్చెన్.

క॥ దానిఁగొని పూన్నితోడను, వానరనాయకుండు వాని ♦ వక్షము పగులం
గానడిచె బలముకొలఁదని, దానవతతి కలతఁచెందితడఁబడి పాఱెన్. ౧౬౭౪

క॥ దెబ్బదినన కుంభుండగిని, గుబ్బతిలన్ వజ్రహతినికూలు నగము నా
గొబ్బునఁ బడెనని వానరు, లుబ్బినతటి లేచి దనుజుండుడుకుచు నెదలో.

క॥ భుజములపైఁ గొట్టిన సం, బుజమిత్ర నుతుండు నొచ్చిపోడిమిమై బా
ణ జవంబునఁ బఱచుచుఁ గ్రతు, భుజవైరియురంబు ముష్టిఁబొడిచెం బెలుచన్.

క॥ అలపును సొలపును కానక, గెలుపోటము లేర్పఱించి ♦ కించిత్తేనిం
దెలువ నశకన్యంబగుక్రియఁ, జలమున విజయాభిలాషజగడించి రొగిన్. ౧౬౭౭

క॥ పిడికై మదగజములురెం, డెడయక పోరెడి వితాననిరువురుఁ బెలుచన్
బొడుచుచుఁ బొడుపుమనుచు నెడ, విడుపెతయు లేకయుండి ♦ విజయశ్రీకై.

క॥ అమ్మాడ్కిని ముమ్మరముగఁ, గ్రమ్మిన నమరమ్ము జరుగఁ ♦ గమ్మరి దిమ్మెన్
నమ్మెటపోటన దనుజు ను, రమ్మును కపిరాజు గ్రమ్మె ♦ వ్రయ్యలుగాఁగన్
తే॥ అపుడునారక్కనుండు న ♦ న్నాలిగొండు, వా యనుచునవ్వ సుగ్రీవు ♦ నైదుతలల
పాముబోలిన హస్తమ్ము ♦ వానినోటఁ, జొచ్చి యనువులెడల నాల్కఁ ♦ బుచ్చివై చె.

— : నికుంభుని హనుమంతుండు కూల్పుట : —

తే॥ అన్నగతిగాంచిన నికుంభుఁడగ్రహించి, కదలె దెచ్చటికని కపికాంతుఁ గదియ
సంతవానికి సంగదుఁడడ్డుపడియె, నిరువురకు ఘోరముగఁ బోరుజరగె నపుడు.

క॥ శూలముగొన్న నికుంభుని, వాలినుతుండు తాఁకె చాల ♦ పాదపకరుండై
నీలగిరిపైకిఁ గాంచన, శైల మ్మరవడిని దూకుచందము దోఁపన్. ౧౬౮౨

క॥ శూలము దనుజుండైత్తఁగ, నాలో సంగదుండు మడియునని జడియుచు వా
తూలనుతుఁ డేచి జ్వాలా, మాలా భీలాగ్ని కరణిమండుచుఁ దాఁకెన్.

క॥ తాఁకి మరుత్తుతుఁ డమరా, నీకప్రభు వజ్రమనఁగ ♦ నెగడిన ముష్టిన్
రాకాసి నికుంభుని తల, జోకం గడుపునకు డిగ్గఁ ♦ జొప్పించి చనన్. ౧౬౮౪

క॥ మిగిలిన దనుజులకుఁ గవులఁ, దగిలెడి సత్త్వంబులేమిఁ ♦ దత్తజపడుచన్
దిగులూని పఱవ వెనుకం, దగిలి కపీశ్వరులు నదమందము చేసిరొగిన్. ౧౬౮౬

క॥ పరుగిడి గవని నరుగు తొం, దరచేఁ ద్రొక్కుల్లువడుచుదనుజులు పెక్కం
ద్రురలిరి శిబిరములకుఁ జని, కెరలిరి పెక్కండు పుండ్లుకలయుట కతన్.

క॥ నోరెండఁగ నిలుకడచెడి, నీరిండని వేడి యనువుఁగినివారల్

చారి గనలేనిక్రియఁ గ, స్నిరొలుకఁగఁ జచ్చు యామిఁనీ సంచారుల్. ౧౬౮౭

క॥ నింగికెగసి చని యనువులు, క్రుంగఁగ నటనుండి మలల ♦ కోపునఁబడు వా
రంగము లవియఁగఁ జేవులు, తొంగ ధరకు వ్రాలు సపశఁదులు పెక్కఁడు.

క॥ పరిచితులఁగాంచి దయ నీ, శరములఁ దీయుడన వారుఁడలింప ననూ
త్కరము విడుచువారలు నుం, దిరముల బంధులకు గుర్తుఁతెలియనివారల్.

క॥ హరు లురలఁగఁ దడఁబడుచుం, గరులు దొరల ధరణిఁబడుచుఁగాలెడ మలల
ఘైరిసెడు సరదంబులలోఁ, దిరుగుడువడి తీచ్చవడుచుఁదెరలెడివారల్. ౧౬౯౦

నీ॥ గాయమ్ములొందినఁకాయమ్ముల బరువు, మోవఁగాఁజాలకఁమూల్గువారు
వాసరవేమలైఁదాసవు లరుదేరఁ, దమవారె మోఁదఁగాఁసమయవారు
కనువిచ్చి యిండులఁకడ దిగువారు చు, ట్టల జల మిమ్మని ♦ తెలచువారు
త్రాగి చచ్చినవారుఁత్రాగ నుంకించి య, క్లే తేజీచూచుచుఁనిలుగువారు

తే॥ పుత్రులను మోచినిని వడిఁ బోవువారు, ప్రాణములు త్రోవలో విడఁబాజువైచి
కనులు చెడ దారిదప్పి త్రొక్కటము పడుచు, నడవలేక యట్టులె పడిఁముడుగువారు

క॥ ఆతెఱఁగుగాంచి పాటిన, దూతలు తడఁబడుచు వడిఁగఁదొతెంచి సురా
రాతి పదంబులపైఁ బడి, యేతీరునఁ దెలుపుటనుచుఁనేడ్చిరి పెలుచఁ. ౧౬౯౨

క॥ జరిగిన దేమని రాక్షస, వరుఁ డడుగఁ వారు మీరు ♦ పంపినసేనఁ
మరలిరి కొందఁ ఆనంగాఁ, తెఱఁగు వడదు నీదు నుతులుఁతీజిరి దేవా! ౧౬౯౩

తే॥ అనుడు బాష్ప ప్రవాహ మఁనగ్గళముగ, విడిచి దుఃఖంబు మానంబుఁవీర మధిక
చింత కరుణ మదము కిన్నఁచిక్కుగొనఁగ, రావణుడు భంగయుత వారిఁరాశిఁబోలె.

చ॥ కడలనుగాంచు వేలుపులఁ ♦ గాంచును వచ్చిన నిందఁగాంచుఁ జే
యడిదముఁ గాంచు సగ్గలిక ♦ హస్తముల స్నలఁచున్ ముఖంబు చే
డ్పడ వడినూర్పు నేడ్చు నగు ♦ వందురు స్థిలఁ గుండుఁ గూలు ప్రా
స్పదు వెగఁదొందు బెండువడు ♦ వావిడుచున్ వనరుం గుమారిలున్.

చ॥ పుడమిఁ బెకల్పఁగాఁ దలఁచుఁవోమముఁ గూల్పఁ దలఁచుఁ బ్రాణులఁ
బొడిపొడి సేయఁగాఁ దలఁచుఁబోటుల నెల్లఁగఁ ద్రుంపనెంచుఁ బె
న్జిడిముడిపాలుగాంచు మఱి ♦ చేష్టలుదక్కును పుంటిమీఁద ని
ప్పిడిన తెఱఁగునన్ మది వ ♦ హించును పొక్కును తోలు బెగ్గిలున్

— : ధాన్యమాలిని రావణ నిష్ఠురోక్తులాడుట : —

ఉ॥ అచ్చట నున్నవారు పలు ♦ కాడక యూర్పులుపుచ్చ కెడ్డలో
ముచ్చిరుచుండ సచ్చటికి ♦ మూర్తి వహించిన దుఃఖమో యనన్

వచ్చిన ధాన్యమాలిని స్వ ♦ భర్తృపదంబుల వ్రాలె గ్రక్కనం
బొచ్చెములేని ప్రేమమయుఁ ♦ బుత్తకుఁ గోల్పడు కుందు నోర్వమి.

ఉ॥ గాజలు హారవల్లులును ♦ కంకణముల్ మొరయంగ పుల్ల పం
కేజ నుగంధి వక్షమును ♦ కేలఁ దొడింబడ బాఁదుకొంచు ని
స్తేజపు మోముపైఁదుఱుము ♦ శీర్ణతనొంది పడంగ జాలిశే
భాజనమైతి నంచు ధర ♦ వైఁ బొరలాడె భుజంగైవడి. ౧౬౯౮

చ॥ ఇతరులకేని దుఃఖమది ♦ యెట్టిదొ నేరని కోమలాంగి దుః
ఖతయయి నర్వలోకములు ♦ కీడ్పడఁ గ్రుంగినరీతి నెంచుచు
బతి వదనంబు గాంచుఁ దన ♦ పట్టిని మింగితివంచు నేప్పు నా
వెత లుడుపంగ నేరు పృథి ♦ విం గలరంచుఁ దపించు నార్జిమై. ౧౬౯౯

మ॥ బలవద్వీరుల దోర్బలం బని నడం ♦ పా లేవో ? నీవీర్యము
జలధిం బూఁడెనో ? నీబలంబు చెడెనో ? నాపల్కు లింతేని వీ
నులఁ జొప్పింపవో ? నమ్మతింపవో విసా ? గూయి విచారింపవో ?
కలకంబాఱిన కంటిపాప మరలం ♦ గానింపవో ? కానవో ? ౧౭౦౦

మ॥ పురుహూతుం బవరంబునం గెలుచు న ♦ త్పుత్తుం గన్కథన్య యీ
తరుణీరత్న మటంచు నెల్లరును స్తో ♦ త్రం బొప్పుగాఁజేయఁగా
గరువంబొందినదాన నాకొడుకు లో ♦ కంబెల్ల హాహా యన
నరుఁ డొక్కండు వధించెనే ? విధియు దు ♦ ర్న్వాయంబు పాటించెనే ?

చ॥ కడచన మున్నె యత్నుఁ డతి ♦ కాయుఁడొ యిప్పు డడంగ వీరులున్
మడిసిరి కుంభకర్ణుఁడును ♦ మ్రందెఁ గుమారులలో సజ్జియో
కొడుకొక యింద్రజితై యిఁకఁ ♦ గూలును రేపట సంతమీఁద నొ
త్తిడి యొకరుండవే కడిమి ♦ దిగ్విజయం బొనరింప కుందువే ? ౧౭౦౧

తే॥ గిట్టినట్టి సోఁకుల బ్రతికింపఁగలవె ? బుద్ధిచెడి కామివగు నీవు ♦ పుడమిమీఁద
బట్టగట్టుక యింకను ♦ బ్రదుకఁగలవె ? నీతవలన మిగిలియున్న ♦ చెట్ట గలదె ? ౧౭౦౩

చ॥ అనుపమ నీతిశాలి సుగు ♦ కాకరుడైన విభీషణుండు ప
ల్కిన పలుకుల్ గణింప కవ ♦ గీర్ణ బలాఢ్యుని కుంభకర్ణ నా
తనయుని శత్రు శాత శర ♦ తండము పాలొనరించి నెమ్మదిం
గని పయి రాజ్య మేలుదువె ? కాకులు గూబలు కూయుచుండఁగల్.

చ॥ అని పలురీతులం బలికి ♦ యన్నవ పిట్ట విధంబునా విలా
పన మొనరించి క్రేపు నెడఁ ♦ బాసిన ధేనువుభాతిఁ గుందుచు
వనరెడు ధాన్యమాలినిని ♦ నాక శుభాంగులు కేలమీఁద నొ
య్యనఁగొని రాణివాసమున ♦ నాదటఁ జేర్చిరి కు స్తరించుచు. ౧౭౦౪

తే॥ లంకలోఁ గల యగురు లెల్లరును స్వీయ, పుత్రుఁ డీనిన చందానఁబొగిలినారు
వేల్పు చెలులును నెనరునఁవెక్కినారు, తక్కువారల చింత లెత్తంగనేల ?

తే॥ కోసలము వీడి కానకుఁగొనలేయు, డేగుతటి జనించిన దుఃఖమెనసె లంక
నగరమందు గల్గిన దుఃఖనాద మపుడు, పున్నమను నార్థి ఘోషంబుపోల్కి నెగడె.

౧౮ నాగపాశ పటలము. (300)

తే॥ తలకు నొక వేసముగ దైత్యతరుణు లేడ్డఁ, గాంచి కారణ మెఱుంగకఁకళవళించి
యిందజతుఁడు శంకించి దైత్యేంద్రుకడకు, నడచె నురవడి నశని చంపదమున నపుడు.

మ॥ దెసలం గెల్చిన రావణుం డిపుడు కీర్తిం బూర్తి గోల్పోయెనో ?
అనువు ల్వీడెనో ? మున్నువచ్చి పుర దాహం బొప్పుగాఁజేయు గా
డ్చు నుతుం డంబుధితోడ లంక నిపు డున్మూలంప యత్నించెనో ?
అసమానంబగు దుఃఖ మొందుటకుఁ గా ర్యంబేమి పోటిలైనో ? ౧౭౦౯

ఉ॥ ఏమి ఘటిల్లె నేఁడు వచి యింపుఁడి యం చెదనై నవారలఁ
వేమరు ప్రశ్న సేయఁ బల యించి వడంకిరి కాని తెల్పమి
దామది సంకటంపడుచు యదాదుణవేగముతోడఁ బోయి క
న్నామితగాఁగఁ గాంచె మది యంతట నెమ్మది చెంద రావణుఁ.

ఉ॥ కాంచి కలంక గేటి కర యంజముల ముకుళించి యీ తట
స్థించిన దుఃఖ కారణము యేటపడం దెలుపుండియన్న న
క్తంచర నాయకుం డనుఁ గృతాంతుఁడు నీయనుజుం గ్రహించె ని
క్షుంఛితులైన కుంభుఁడు ని కుంభుఁడు నయ్యతికాయుతో జనఁ.

మ॥ వర ధానుష్కుఁడు మేఘనాదుఁ డటఁ ద యద్వారఁ విసం గన్నులం
గురు కోపాగ్నిని విన్మూలంగములు గ్ర యక్కుఁ వాతెఱిగ మామ్రానుఁ
దురపిల్లు విదిలించు హస్తములఁ గుం యదుఁ దూపిలు గర్జిలు
నురుగం దిక్కులు చూచుఁ జంపె నెవఁ డంఛించుం గాలఁ దాచుఁభవి.

ఉ॥ రాముని తమ్ముఁడు భ్రవగ యరాజు మరుత్తుతుఁ డంచుఁ దెల్పఁగా
నేమని పంపినాడవు న యేంద్రుల శక్తి యెఱింగియుండి యు
ద్దామ బలంఁడనైన నను యదార్థానఁ బంపక వారిఁ బంపి నీ
వే మరణంబు గూర్చితివి యద్వేషులు చంపి రసంగఁ జెల్లునే ? ౧౭౧౩

మ॥ సమరాజేయుని నాదు తమ్ము ననిలో యజ్ఞాదు క్రూరాత్ము ర
క్తము తుదంగమునంద తద్ధరణియే యత్రాపంగనీకున్నచో
సమరాధీశున కైదుమార్లు బల శౌర్య స్థైర్యముల వీడి యు
ద్ధమునం దోడుచుఁ బాటువాడ నగుదుఁ యదైత్యేంద్ర చూడామణి !

ఉ॥ క్రూర ననాకసావళి న ♦ కుంతిత శూరతఁ గొందికొంది సా
మీరి శిరంబు వచ్చి కసి ♦ మీఱఁగ లక్ష్మణు కాలునేతులం
గోరికఁ ద్రుంచి చిత్రవధఁ ♦ గ్రోవ్వక తక్కిన సమ్ముఖంబునన్
మోరల నెత్త జంకు సుర ♦ ముఖ్యులు మిక్కిలి నవ్వకుందురే ? ౧౭౧౫
చ॥ కడలిని దాటి జానకిని ♦ కాంచి వనంబును పాడుచేసి నీ
కొడుకును నేలరాచు నొక ♦ కోఁతిని దూతయటంచుఁ జంపకే
వెడఁగరి వౌచు వీడితివి ♦ వీడుట యింతకుఁ దెచ్చె బంధులం
గొడుకులఁ గోలుపోయితివి ♦ గోడివడెన్ సుఖ జీవితాయువుల్. ౧౭౧౬

—: ఇంద్రజితుఁడు శపథ వాక్యము లాడుట :—

మ॥ ఇఁకఁ జింతించియు లాభ మేమి ? మఱి ని ♦ నేమన్న మేలేది ? వా
రక యాలోచన చేసియున్ ఫలమె ? సంగ్రామంబునం దమ్ము నం
బక సంఘాతము పాలుచేసిన గుణ ♦ భ్రష్టాత్ము సౌమిత్రిఁ జం
పక లంకాపురిఁ జేర నేబ్రదుకు నం ♦ భావింపఁ జిత్తంబునన్. ౧౭౧౭

ళా॥ నాగ్రస్తుంబును ఖడ్గ పాశుపతముల్ ♦ నానెంబుగాఁ గాచుచున్
భోగంబుల్ గొని కాలముం గడపు నా ♦ పోరం దదస్తుంబు లు
ద్యోగ ప్రోద్ధతి నాకుఁ గానివయినన్ ♦ దుర్మృత్యువుం గొందు నీ
రాగ ప్రక్రియ సర్వమున్ విడిచెదన్ ♦ బ్రాయోపవిష్టుండనై. ౧౭౧౮

మ॥ అతికాయ ప్రియజీవ హారకు నుప ♦ ర్వాదు ల్గనన్ సంగర
క్షితిలోనుండి వియత్నభాస యమరాఙ్గహంబునం బ్రీతిమై
నతిధి ప్రక్రియ లందఁగాఁ బనుపకే ♦ వ్యర్థుండనే యెస నీ
సుతుఁడం గానిక విల్లు మోతకొఱతో ? శోభాకృతిం జూపనో ?

చ॥ అని శపథంబులాడు సుతు ♦ సక్కునఁ జిక్కఁగఁ జేర్చి రావణుం
డనునయ మార నిట్టులను ♦ నయ్యవు నీకు నసాధ్య కార్యముల్
పనిగొని చూచినం గలవె ? వారని పుత్రక చింత దీఱ నీ
వనిఁ బగఱన్ వధింపఁగలవంచు హృదంతరమందు నమ్మితిన్. ౧౭౨౦

తే॥ అనుచుఁ బలికిన తండ్రికిఁ దనయుఁ డెఱఁగి, తూణములు నభేద్య కవచ బాణ ఖడ్గ
దృఢ శరాసనాదికములుఁ తీరుగాఁగఁ, దాల్చి బయలుదేఱెను భయదంపు శివీ.

తే॥ కమలబజఁడు చింత యించుకఁగలుగకుండ, వజ్రగిరిగొని కావించివడి కిచ్చె
నాధనువు వాని గెల్చినయదనునందు, మేఘనాదుండు గొనియె సమోహగరిమ.

తే॥ ఇంద్రుఁ డెఱుంగుచినప్పుడెఁ యింద్రజితుఁడు, కడఁకఁగైకొన్న వే నిషంకములుగూడఁ
దఱుఁగుఁగాక యంబుధి యవిఁతఁజిగిపోవుయమునిగుహఁబోలి నట్టివాఁ యంపదొనల

తే॥ తొల్ల యమరు లొనర్చినందురమువేళ, కొండ విలుకాడు నలువ తొక్కుంగలట్టి
యధికు లొనఁగిన పెక్కుదింవ్వాయుధముల, నపుడు క్షే కొనె రావణింయనువుకొఱకు.

తే॥ పోలుచు గ్రొత్తలంకాపురిఁబోలినయది, శరభములువేయివేయికేసదులుపూన్ప
బడినయది వేల్పులకు భంగంపఱుపరాని, దైవతేరక్కా దైవత్వేంద్రునగ్రసుతుఁడు.

తే॥ కనక రథమన్నజాలునే ? గరుడునకును, వృషభమునకును భయదమై వెంట నడచె-
గాక యొక్కనాడును ముజ్జిగంబులందు, ముందునడచిన యదికాదుఁ పొడవుతేరు.

తే॥ చతురతం జూపి బవరంబు ♦ నలిపి వక్షి, బలముక్రంగ బంధించిన ♦ వలతివచ్చె
వచ్చెనని పిశాచాదులు ♦ వలచియాడు, గుఱుతువడ్డ లెక్కుంబుచేఁ ♦ గొఱులు తేరు.

చ॥ బలయుత కాలకేయ వరః॥ వాహిని గర్జులకాదుగా వడికొ

న్నలచిన చక్రమల్ తిదశనాయకు పృష్ఠము గాయమొందఁగాఁ

జలిపిన మొగ్గలం గలిగి ♦ జానగు తేరది దిగ్గజంబులన్

గలఁచుచుఁ బాఱఁదోలినది ♦ గా వివరించుట గౌరవార్థమే ? ౧౭౨౮

తే॥ అఖిలసురుల వీరపుల గాక యాననములఁ గనని యిందజిత్తట్టి స్వంధనమునెక్కి
తేరు లొకవేయి చుటిరాఁవీరనమర, దోహలత తేటమోమునఁదోచు నరిగె.

తే! వానితో నడచిన సేన ♦ వరుసలక్క, పెట్టి తెలుపంగఁ దరమాన ♦ వినుతచరిత
విదుడు వాల్మీకి నల్గది ♦ వెల్గలనుచు, దెలివ వేతేరు లక్కించి ♦ తెలుపువారు ?

సీ॥ ధూమ్రనేత్రుడు రణవిదోహుండగు మహా, పార్శ్వండు తేరి కావలియొనర్ప
 ఛత్రంబు పై నొప్పు ♦ శంఖాది రవములు, భూనభోంతరముల ♦ బోరుకొనఁగ

లక్ష తేరులు చుట్టి ♦ రక్షయై రా వాని, కినుమడి గజములు ♦ వెనుక నడవ

మోహరించిన గుట్టలముల గుంపు వెంటరా, గాలిబంటులు ముందుగాఁగ నరుగ

తే॥ వీరవర్యుండు లంకాధిపిభుని కొడుకు, శత్రు విజ్ఞాని మాయా విశారదుండు
దురము లం దారి తేటిసంధోర్ధ్వలుండు, జిత దీగీశుండు సంగ్రామసీమజేరె. ౧౭౭౧

మ॥ అతికాయుండు వధింపఁగాఁబడిన పల్కాలించి కోపంబుతో

దితిబాధీశుఁడొ గోత్రభిజ్ఞుతుఁడొ యేతంచె రణ క్రోణికి

గృతహస్తుల్ రణకర్కశుల్ విపులఁ గా ♦ లింపగ నొనఁచెదం

గుతుకంబారంగ లక్ష్మణుండు నిలిచెన్ ధోరాహవ క్షాస్తలిన్.

శా॥ వీరశైవుడు లక్ష్మణుడు కని దోహదోద్దతి భూరి తూ

ర్యారావంబులతోడ వచ్చె నెవడా హంపీరుడన్న మహా

దారుండ్డి న విభీషణుండను మహాత్మా! ధీరమల్లుండు పా

కారిం గెల్సిన శూరుఁ డింద్రజితుఁడ౯ ఖ్యాతాభిధానుం డిలక. ౧౭౩౩

ఉ॥ వాహిని నాయకుల్ స్తవగళవారము రక్షణసేయ నెల్లరగ

వ్యూహముగాఁగ నిల్చి బలయుక్తిని పోరుటమేలు నేడు నం

- దేహములేదు విగ్రహముఁజేసితరంబగు నిర్ణయించి ని
 ర్వాహక పద్ధతి న్నడప + భావ్యమగుం దలపోయు లక్ష్మణా! ౧౭౩౪
- సీ॥ కీర్తిభూషణ! మనఃకీశ నాథుండును, జాంబవంతుండు కే + సరి సుతుండు
 వాలిపుత్రుండును + నీలుండు తదితరుల్, నీతోడ నిలువంగ + నిర్ణయింపు
 లెక్కలేని సురలు + ప్రక్కబలము గాఁగ, నిలిచిన యింద్రుండు + నిలువలేక
 యమృత బలంబున + నసువుల దక్కించు, కొని బైటబడి బ్రదికెను నిజమ్మ
 తే॥ వాసవుని రెట్టలం గట్టువాతలీకను, మాయలేదు మాయపు హనుమంతుఁడగుడఁ
 గట్టినాతండు తగ వానికార్చుకంపు, విదై నేర్పును వర్ణింపఁవీలుగలదె? ౧౭౩౫
- తే॥ అనుచుఁబలుకంగలక్ష్మణుఁడనుమతించె, నంతమతిమంతుఁడగుహనుమంతుఁడెదను
 చింతచేసి సామిత్రిపై + జిష్ణుజతుండు, వచ్చెనని పదటంబునఁబయలుదేతె ౧౭౩౬
- తే॥ శమనుఁడును కనులూయంగఁజాలియున్న, దనుజ సేనా భయంకరత్వంబు గాంచి
 యింద్రజతుని సాహసకార్యఁమెఱిగి గాలి, పోలిక నె వచ్చి చేరెనుగాలికొడుకు.
- తే॥ అచ్చటనె మున్నె యుండినాఁడంగదుండు, తక్కు దళపతు లచటికిఁదాసినారు
 సేనలం ద్రిప్పు గపిరాజుఁచేరినాడు, వరుసలుగఁదీరి నిలిచెనుఁవనచరాలి. ౧౭౩౭
- క॥ కోపావేశము పొంగఁగ, నేపారుచు నెదుర నెదుర + నేగెడి సేనల్
 దీపించు రెండు జలధులు, కోపున యత్నించి తాఁకుఁకొమరై తోఁచెన్. ౧౭౩౮
- క॥ కనులు మనసు గలిగిన ఫల, మును సంపూర్ణినె నేడుఁపొండఁగనగు సం
 చనువుగ స్వగ్గము బీడుగ, వనితలతో నిండి రమర + వర్షులు నింగిన్. ౧౭౩౯
- తే॥ రెండువాఁగు లొండొంటితోఁరెచ్చితాకు, నడల వీరగర్జనలు ఘోంకృతులుహేమ
 లబ్జఘోషముల్ వివిధ తూఁర్యమ్ము లడరి, వేలుపుల మూసికొనఁజేసెఁవీనుదోయి.
- క॥ పట్టుఁడు కట్టుఁడు కొట్టుఁడు, తిట్టుఁడు నఱకుండు తినుఁడుఁతెంపుఁడు పొడుపుం
 డిట్టలముగ నేయుం డను, నిట్టి రవము శింజతో జుగము వడఁకించెన్. ౧౭౪౦.
- క॥ తగులుటచే సంగంబులు, పగులుటచే మేన నుచ్చి + పాటుటచేతన్
 నొగులుటచేఁ గూలుటచే, నెగులునఁ జలియించె భాత్రి + నిలుకడ చెడఁగన్
- తే॥ ముసల ముద్గరాదులచేతఁమురియు తలలు, ఖర కరాసులచేఁ దెగిఁదొరలు తలలు
 కదనరంగంబు నిండంగఁగపుల వపువు, లురలె నటియించె విలవిలఁధరణిఁదన్నె.
- క॥ పచ్చడియగు మస్తకములు, విచ్చిన మేనులను నెత్తుఁవెల్లువలం దా
 కచ్చుగ మండెడు నడవిని, పచ్చి విటపములను పోలిపఱపైయుండెన్ ౧౭౪౧
- తే॥ కఱకు రాకాసులంబట్టికాలఁదన్ని, కేలనెత్తి నేలకుమోదిఁతోభు లొలిచి
 మెడలు కొఱికి త్రోచియు రాచిఁనడుము విఱిచి, యతిశయోత్సాహ మంది
 పె + ల్లార్చె గవులు. ౧౭౪౨

తే॥ తలలు ద్రెంచి కాళ్ళు లతుంచి తఱిమినఱకి, యీర పెలందూఁటి పోటుల నెనక మడఁచి
కోఁతి మూఁకలఁ బెక్కింటిఁ గూలఁద్రోచి, పొలను దిండుల తండముల్ చలఁగి యార్చె.

తే॥ కోఁతులను పేరఁ జను యమఁదూతలపుడు, వాలపాశంబు లురివై చి వేలనై త్తి

వ్రాలమోది దిద్దిరఁదిప్పి నేలఁదాచి, పెక్కు విధముల వారి యూపిరులఁగొనిరి.

తే॥ కాంతి నిలయమై నిప్పులు గ్రక్కుకనుల, కోఁతి మూఁకలు తరులతో జేతులు తెగ
మేన బాఁకులు తూఱంగఁ మిడిసివడియె, వారి కుత్తుకల్ గొఱుకుచు వారితోడ

తే॥ పడవ నేయు భల్లుకములు పిడుగులట్లు, మెఱసి చని యేనుఁగులఁ జీల్చి మెడకుగాని
తృప్తిగా శోఁతము ద్రావి పాస్తలాభ, మున ముదంబంది జఠరాగ్ని నణఁచి కొనియె.

తే॥ రూపమున బలమున వినిరూఢి నొందు, ప్లవగములు దొడ్ల తేరులపైకి మత్త

కరులపైకి హరులపైకి శరులపైకి, నాయుధములపైఁ దలలపై నరసి దుమికె.

తే॥ పీనుఁగుల తిప్పలందుండి వెడలు రుధిర, వాహినులు పీనుఁగులఁ గొని వనధిఁ జేరి
యచటి జలచరములకు నాహర మొనఁగె, దెచ్చి యిచ్చు నుదారుని తెఱుఁగునూని

తే॥ హనుమ కరముల గిరులచే నటవత్తైన, యసుర సేనలో డెక్కముల్ హనులు విండ్లు
గదలు కుంతముల్ తేరులు కరులు ముక్కు, మొగము గనరాని తీరున మురిసి వ్రసె.

తే॥ అంగదుడు వృక్షముల మోఁద నడుసునందు, పూఁడుకరులును హరులును
పొలను దిండ్లు

నైనయెడ యముఁ డింతయు నదరులేక, తప్పెనా జీవులని కేలఁద్రవ్వించాచె.

తే॥ నాల్గు విధముల సేనలు నలఁగి కుప్ప, గూరిన రణస్థలిం గని గొప్పబుములు

పూర్వదేవానురాజతో బోల్చి చూచి, దీని కది సరిగాదని తెలిపినారు. ౧౭౫౬

చ॥ ఎడయక సోఁకుమూఁక తల యెత్తెను వానరసేన వీఁపులం

దడవుచు బాఱఁజొచ్చె గని నాయకు లడ్డమువచ్చి పోరినం

జడిసినవారు క్రమ్యుఱని జాడను కాంచి హసించి దూఱినం

బెడమఱలేదు వెల్లినదెవేడ్కగఁ బోయినతీరె పోకగఁ. ౧౭౫౬

—: వానర సేనా నాయకుల సమరము :—

క॥ శూలము పరశువు చేకొని, వాలిన లయ రుద్రుఁబోలి పాదప కరుడై

సీలుఁడు నిలిచిన చోటనె, కాలుఁడు పాశము గడించి కడఁక స్పృలిచెఁ. ౧౭౫౭

మ॥ జముఁ డధికార కార్యమును జాడగ వీడితినంచు భీతిగ

గుముదుఁడు శత్రుసైన్యములఁ గుప్పలుగూర్చె నతండు వాయువో

యమృతమొ యగ్నియో యనగ నార్చెను ముంచెను మాడ్చె రెండు హ

స్తముల నొనర్చె నిట్టులన సారెకు వర్ణన సేయ నెల్లగుఁ ? ౧౭౫౮

చ॥ ద్రుమముల రాముతూపు తొలి ♦ తూపరముంచిన దేడుచెట్లై; లో
కమునఁ బసిద్ధిచెందిన న ♦ గమ్ములు నేడె; యడంచి మోఁదుటల్
తేమలక టుప్పటల్ తలఁపు ♦ తీపగు నా ఋషభుండు వైచు వృ
క్షములకుఁ బర్యతంబులకుఁ గాంచఁగ లెక్కయెలేదు భూస్థలి. ౧౭౫౯

చ॥ కరులును తేరులు హరులు ♦ గల్గి భుజంగముఁబోలి కూరులై
వఱలిన రేయి ద్రిమ్మరుల ♦ వర్గములెల్ల నశించు నేడనం
దరువులు తిప్పితిప్పి బెడి ♦ దంబుగఁ జంపెను జాంబవంతుఁ డ
ద్దిర ! ముదియొందియుం బులునుఁతింఁత్రణి వీడునె ? చేపపెచ్చదే ౧౭౬౦

మ॥ కరి పాతీనములు దురంగమ తరం ♦ గంబుల్ చలత్స్యందనో
త్కర నౌకల్ బహుళాయుధ ప్రకర మ ♦ త్వ్య గ్రాహముల్ గల్లు క
ర్బురవార్ధి బససాఖ్య మందర మొగిం ♦ గ్రోధాహి పాశంబుతోఁ
దరువంజొచ్చె జయేందిరా వర సుధా ♦ ద్రవ్యానుభోగా ప్తికై. ౧౭౬౧

సీ॥ వనదంబులం జీల్చి కొని యూర్ధ్వలోకముల్, డాయు సంపాతి జటాయువులన
మైందుండు ద్వివిదుండుఁ మలసిరి డేగలు, పారునంబులఁ జంపుఁపగిది దోఁచ
గవయుండు కొలఁకునుఁకలఁచు గజంబునా, దనుజుపై న్యంబు నుద్ధవడిఁ గలఁచె
నిల్చిన కాలు గఁదలక కేసరి, దై త్రేభ కంభముల్ఁత్రవ్వచుండె

తే॥ గపికలంద్రులు కదన మీఁకరణిఁ జలువఁ, బాణినట్టికోతులు వచ్చిఁపొరఁదొడఁగ
నిర్జరారుల పై న్యంబుఁ నిలుకడ చెడె, నింద్రజిత్తదిగని కోపఁ మనుమడింప. ౧౭౬౨

—: ఇంద్రజిత్తు వానరులపైఁ గసిమనఁగుట :—

తే॥ బాహులుప్పొంగదిక్కులుఁ పర్యతములు, చెవుడుపడనాఁడి మోయించిఁచింద మొత్తి
వేలుపులు జగములు కపుల్ఁవెగడు పడఁగ, సింహనాదంబు నేసె నుఁ త్రేక మొప్ప.

తే॥ అశనులును సిగ్గిలఁగ మోఁగుఁనహి విషాధ, శరము లిన్నియంచెన్నంగ నెఱుక పడని
యట్లు మితిమీటి పరపి విఁయత్తలంబు, నవనితలమును బాణమయంబు చేసె

క॥ కపివరు లేసిన తరువులు, నుపలంబులు విడిగి పొడిగఁనుర్విని రాలె
గవుల తల లెగసి పడియెం, దపతవమని ధరణిమీఁదఁదందడి యగుచు. ౧౭౬౩

క॥ మితిమీటి వెడలు శరములు, కుతికల నురముల నొడల్లఁగూరుచు డుయ్య
దత బలులగు వనచరపతు, లతిశ్రమము నొంది తూలిఁగవనిం బడుచు. ౧౭౬౪

తే॥ ఒక ముహూర్త కాలములోనఁనొక్క వెల్పు, చితికి చెదరి బీభత్సమైఁచెడుట తోడఁ
గొండలందేరఁ బోయినఁకోతుల తల, లురల మలల వైచుచు మేనులుర్విబడియె.

తే॥ తలలుత్రెంచిదాఁటిన బాణఁతతులు ఘటల, కరణిఁ బాతాళమునఁ జేరెఁధరణియెల్ల
మిట్టపల్లము నమమనుఁమేరలేక, బట్టబయలుగా రక్తంబుఁపఱచె వడిని. ౧౭౬౫

చ॥ తొలగక చూచుచో గనులఁదూఱుచు నిల్వఁగ తొమ్ము గ్రుమ్ముచుం
దొలగఁగఁ దాటుచో బదులఁదుంచు చడల్పిన నాల్గు లూడ్చుచుం
దొలగిన వీఁపు గ్రుచ్చుచు వి ♦ దుర్బు శరీరములెల్ల వచ్చుచుక
దలచు నెడందపైఁ బడుచుఁ ♦ దార్కొనె నింద్రజి బాణ సంహతుల్.

మ॥ శరవర్షంబున మధ్య నేర్పడిన దృశ్యశ్రేణి నొండైన ని
ర్జరులు రీతిగఁ జూడలేరయిరి నాఁరాచంబులంగూర్చి యే
యు రుతుల్ దక్క విసంగలేరయిరి మృత్యు క్రూర భీతి వనే
చరు లల్లాటముతోడఁ బాటుటలె కాం ♦ చంజాలి రంతంతుల్. ౧౭౭౦

మ॥ ఎదురై నట్టి వనేచరుల్ తునుకలా ♦ టీక్షించి యుత్సాహులై
యెదిరింపఁగలవారు లేమిగని లం ♦ కేశాగ్రసూనుండు దు
ర్మదుఁడై యూరక నిల్పె దూరగతుఁడౌ ♦ మార్తండపుత్రుండు బె
ట్టిదుఁడై సాలమొకండు చేకొనుచు ము ♦ ట్టై వానరుల్ మోదిల్.

మ॥ తమసేనం జెదరించుచుం దొలఁగు నిం ♦ ద్రద్యేషిఁ దా డాసి వ్ర
య్యని రక్షావిధిఁ జాట్టఁ గ్రమ్ముకొను క్ర ♦ వ్యాదుల్ భయభ్రాంతులై
వెనుకంద్రొక్కఁగ సాలము విసరె ద ♦ ద్వీర్యంబు మేలుచుఁ బా
ఱిన శాఖామృగ పూగముల్ మరలి పే ♦ ర్చై సంగరోద్వృత్తిమై.

మ॥ తన చుట్టంగల సైన్యముల్ చెదరుటక ♦ దైత్యేంద్ర పుత్రుండు రే
గిన కిన్నంగని మేలుమేలుచు నా ♦ ల్లింటం బదింటం బలం
బున ఫాలంబును వక్షము నొగులఁగా ♦ మూర్ఖిల్లఁ గా నేసి చే
తి సగంబుక బలుముక్కలై యెగురఁ గఁట్రించెఁ బ్రకర్ష మ్ముగ్గఁ.

ఉ॥ అయ్యెడ వాయునందనుఁడు ♦ హాలహలంబు విభాన రేగుచుక
జయ్యన సప్పళించుచు భు ♦ జంబుల నెట్టెదురం గడంగి యీ
కయ్యము దీనితో ముగియుఁ ♦ గా! యని వేలుపు లార్వ రక్కసుల్
బ్రుయ్యఁగ నేసె నొక్కగిరి ♦ భూతము లార్వఁగఁ గోతు లుబ్బఁగఁ.

మ॥ ఇభజి ద్విక్రముఁ డింద్రజిత్తు నగి భూ ♦ భృద్రాజముక దూర్చి యా
రభటిక మారుతిఁ గాంచి యిట్లును శర ♦ వ్రాతంబుఁ బాటంపకే
రభసంబార శిలా ద్రుమంబుల సమి ♦ ద్రంగంబునం గెల్తువే
ర! భళీ! చంపకమాన నిన్నన జగ ♦ త్ప్రాణాత్మజుం డిట్లును. ౧౭౭౧

మ॥ వెడఁగా! మాకడ నున్నవారలు ధను ♦ ర్విద్యా ప్రవీణుల్; మలర్
షడుకుల్ మ్రాఁకులతోడఁ బోరుటకు నేఁ ♦ బ్రాప్తించితి న్నికు; నీ
కడు క్రౌర్యంబును నేట లేపట నడం ♦ గంబాఱుఁ గ్రోవ్వేలరా?
కడఁక నేర్చిన కొన్ని పద్ధతు లిటంకాన్నించెద నిల్వరా. ౧౭౭౨

శా॥ నాతోఁ బోరెదో? లక్ష్మణ ప్రభునితో ♦ నాణెంబుగాఁ బోరెదో?
నీ తండ్రిం దలదన్న వచ్చిన జగ ♦ న్నిత్యాత్ముతోఁ బోరెదో?
నీతంత్రముల్లు సాగవింక ననిలో ♦ నిర్విణ్ణత న్నిల్చి పైఁ
ప్రేతాధీశుని చూడఁబొ మ్మదియె ప్రా ♦ ప్తించు న్నిజం బియ్యెడఁ.

మ॥ అనుడు శక్రజతుండు రోషమున నా ♦ రా! ప్రల్లదీడఁ? వృథా
చసఁ డీ రావణి నాదు తమ్ము సనిలోఁ ♦ జక్కాడి దర్శించు ల
క్ష్మణు నాజిఁ వధియింతు నన్న ప్రతిపక్ష ♦ సాధింపఁగాఁ బూనినాఁ
డను నాతో నెదిరించుటన్న నిలఁ జె ♦ ట్లుం గట్లఁ బారాడుటా?

మ॥ విలు చేఁబూని యొకండనే నిలిచి మీఁవిల్వీరుల౯ మిమ్ముఁ గా
కులకుం బారణ చేసెద న్నిజము మీ ♦ కు శక్తి లేదేని వే
ల్పులఁ బాతాళ నివాసుల న్నరులఁ బ్రా ♦ ప్తం గూర్చుకొం డాజి మీ
తలలం ద్రెంపక గెల్పునైకొనక నా ♦ తండ్రిం గనం బోదునే? ౧౭౭౯

తే॥ అనుచు విలుగొని డెబ్బది ♦ యమ్ములేయ, మేన గుత్తులుగా నవి ♦ మేపుకొనఁగఁ
గొండవలె జలింపక వాయుఁజుండు నిల్చి, కేల నొకగిరి గొని పత్కెఁగేలిగాఁగ.

చ॥ మదకరు లెన్నియేని యొక ♦ మాత్రపు సింగముమ్రోల నిల్పునే?
పదరక లక్ష్మణుం డీటకఁవచ్చెడు దాఁతను పోరుదేని నీ
ప్రదరము రాకమున్నె యిది ♦ వచ్చును నీయరము౯ వలంతివే
నదరక కాచికొమ్మనుచుఁనార్పుచు వైచె దళింబు ఘూర్ణిల౯. ౧౭౮౦

చ॥ అలపు జలంబు గల్గిన మఁ హాబల సందనుఁ డేనినట్టి య
మ్మల పోలదిండి వక్షము న ♦ మాంతముగా వడిఁదాఁకి ప్రయ్యై
పలపల రాలె దిక్కులను ♦ వహ్నిని క్రాఁగిన యుక్కుదుంప దా
కలి పయి వ్రేయు సమ్మెట వి ♦ ఘాతమునం బఱివోవు కై వడిఁ.

తే॥ అత్తఱిని మాయయగు నిండఁజిత్తు రేఁగి, హనుమ తొమ్మున భుజములఁనంటిదూసి
పోవ విష లిప్తమైన తూఁపులను వేయి, పరపి డాయనీయక చలింపఁగఁ గొట్టె.

తే॥ పవనుఁ డడలి కలంపఁగాఁబైఁడికొండ, బోపలనె కలగుండై నఁకోపుదోఁప
వెడలి మేనిపై రక్తంబుఁవెల్లిగాఁగ, నించుకంత సామీరి యోఁచించునంత.

తే॥ నీలుఁ డెడసొచ్చి జాల్వలుఁనింగినంట, నరవడిని సూటిగా వైచెనొక్కకొండ
నడుమనే దానిఁ దుండ్లుగాఁనఱకివైచి, శక్ర విద్యేషి వికటహాఁసంబు చేసె.

ఉ॥ ప్రాణముతోడనున్న పెర ♦ వానరు లానలు వీడఁగా సుప
ర్వాణులు భీతినొందఁ గపి ♦ వాహిని నాథుని దేహ మెల్లెడఁ
బాణ విపాత ఘాతమున ♦ వారక రక్తముఁగ్రమ్మ నాతఁడు౯
ద్రాణ యొకింత లేక ♦ ధర ♦ చాలె నడుంకుచు విహ్వలించుచు౯,

ఉ॥ మేరువె యంచుఁ గాదనుచు ♦ మీఱి వచింపఁగఁదగ్గ కొండలఁ
వారక తేచ్చి యంగదుడు ♦ వైచేను రావణిమీఁదఁ జేతి వి
ల్లారకయుండునే ? చెనక ♦ నోపునె ? తుండులుగాక యుండునే ?
తోరపు వింటిచే నవియ ♦ మగ్గయి నుగ్గయి పిండియై పడెన్. ౧౭౮౭

ఉ॥ పుట్టలఁజేరు నాగముల ♦ పోలికఁ దీవ్రతరాస్త్ర సంతతుల్
గట్టిగ తొమ్మున నొసట ♦ గాఢులఁ జేతులఁ గాఁడఁ దత్తఱ్ఱ
బట్టుగఁ బండ్లు గిట్టికొని ♦ బాధ సహింపఁగలేక యంగదుం
డట్టై ధరితిపై సొలపు ♦ నందఁగఁ గాంచి సురారి యంతటన్. ౧౭౮౮

తే॥ తక్కు వానర వీరుల ♦ తనువులంట, బాణవర్షము గురియించి ♦ పటవఁ దోల
నిలుచు నిలువున వడఁకుచుఁనిలిచినారు, తక్కువారలు దెసలలోఁదాఁచినారు.

:— ఇంద్రజిల్లక్షణ యుద్ధము :—

చ॥ అదిగని లక్ష్మణుండు కడు ♦ నల్క విభీషణుఁ గాంచి వాహినుల్
నడమదమయ్యె నాయకులు ♦ సగ్గిరి కార్యము మించె యత్న మో
యదవదలయ్యె నింద్రజితు ♦ నాజికి బిల్చి వధింపకున్నచో
నిదివఱకైన పాట్లు ఫలి ♦ యించునె ? వీనర వోవదే యనన్. ౧౭౯౦

ఉ॥ వీనిని తాఁకి వేలుపులు ♦ వీఁపులు చూపిరి కాని యొక్కరుం
బూని జయింపలేద జగ ♦ ముల్ కడు కష్టములొందె వీనిచే
మానక వీని నిష్టు పరి ♦ మార్చి జగంబులఁ గాచి లోక స
మ్మానితకీర్తి నొందుమని ♦ మాని విభీషణుఁ డాడు సంతటన్. ౧౭౯౧

ఉ॥ ఇంద్రజితుండు లక్ష్మణుని ♦ యెట్టెదుటం గని వాఁడె వీడు నేఁ
డింద్రపదంబు గోరె నిపు ♦ డిచ్చెద వీనిని చుట్టు ముట్టుడీ
సాంద్రతరంబుగా ననుడు ♦ పైస్యము లేగి ధరిత్రై జుట్టు నా
సంద్రము పోల్చి జుట్టై రభఁసంబున నార్చుచు నొక్క పెట్టునన్.

చ॥ బ్రదుకింకలేదు నీకని కృ ♦ పారహితాత్ములు స్వందంబులన్
మదకరులన్ గుఱాలను క్ర ♦ మంబున రేపుచు మీఱి నన్నిటిన్
జిదురుపలై పడంగ వెనఁ ♦ జంచుచు లక్ష్మణుఁ డస్త్రరాజి బె
ట్టిదముగ నేసి వారల ప ♦ టిష్ఠతఁ గ్రుంచె సుపర్వు లుబ్బగన్.

చ॥ వడఁకె జగంబు ధారణియు ♦ బద్దలువాతె శర ప్రకర్షముల్
పిడుగుల గేరఁ బీనుఁగుల ♦ పెంటలు మీఱె నసృక్ష్మివాహముల్
జడనిధిదూతె రాక్షసుల ♦ సత్త్వము తాతె బలీముఖంబు ల
య్యెడ శ్రమ దేతె నింద్రజితు ♦ నెడ్డ బిడంబును కూర దండిగన్.

చ॥ ఎడపక లక్ష్మణుం డలుగు ♦ లేయ నురంబుల నాటె డాభులగ
బుడమిని రాల్చె రక్తమున ♦ ముంచె గజమ్ములఁ గ్రుచ్చె వాజులగ
గెడపె బదాతి వర్గమును ♦ కేలును కాళ్లును ద్రుంచె గాల్చుకై
వడి లయకాల రుద్రువడి ♦ బార్ధివ నందనుఁ డేదే నాజిలోక. ౧౭౯౫

చ॥ మిలిచెడి కూలు పీనుఁగుల ♦ మేళొని లెక్క యిడంగ నిర్జరుల్
మతిఁ దలపోసి కాదనుచు ♦ మాని శిలీముఖ వృష్టిగాంచి యి
వ్వితమును చూడఁ గాదనుచు ♦ వీరుని కార్కుకమందు నప్త మా
రుతములు నప్తమేషములుఁరూఢిఁ జెలంగు నటండు వింతగక. ౧౭౯౬

తే॥ ఒక్కయేనుఁగు మోమునఁ నొక్కకోలయొక్క గుట్టుము మోమునఁ నొక్క యలుఁగు
ఒక్క కాల్బంఁగు తొమ్మనఁ నొక్క శరము, గాఁగఁ దెలిసె లక్ష్మణ పృథ్వీత్కమృతచట.

ఉ॥ పుట్టుకతోడ గొప్ప యురు ♦ పుక బొలదిండియుఁ గల్గి తెక్కలుం
బుట్టినవౌటఁ గంకముల ♦ పోడిమి లక్ష్మణ బాణరాజమూల్
నెట్టిన యొక్క యొక్క రజ ♦ నీచర సంస్థిత గాత్రమందు ము
క్కొట్టఁగ వ్రాలియుండె మఱి ♦ యొక్క నిశాచరు పోల్కి యొందఁగక.

తే॥ ఇంద్రజిత్తు రోషమునఁ బోఁరెనఁగఁజేయ, ముప్పవైదువెల్లువల కఁపులు మరించె
లక్ష్మణాస్త్ర జాలమున నాఁలమునఁ గూలు, నసుర శవములలో నవియడఁగిపోయె.

ఉ॥ చేతులు త్రెవ్వి కాళ్లుతెగి ♦ చిందఱు చందఱు యయ్యి బొందడాల్
మూతులు వోయి యాత్రములు ♦ ముందట జాఱి బలంబు తాఱి క
ట్టేతులు మాలి యాయుధ వి ♦ హీనములై పడఁ దక్కు నిర్జరా
రాతులు పాఱి రానలకుఁ ♦ బ్రాణము తీపను పల్కు నిల్పుచుక. ౧౮౦౦

తే॥ నీరువట్టిన కడలిలోఁ నిలిచినట్టి, మందరమువలె నొకఁడేనిమాట తోడు
లేని మేఘనాదుఁడు తత్తఁగించి బొనులు, ముడిచి తేరిపై లక్ష్మణుఁ మొనయవచ్చె

ఉ॥ మారుతి డాసి వీడు రథ ♦ మధ్యగతుండయి యుండ నేల నీ
వారుట యొప్పు చూపదు మ ♦ దంనగతుండవు గమ్ము నీవనం
గారవలీల లక్ష్మణుఁడు ♦ గాడుపుపట్టి భుజంబు నెక్కె బృం
దారకు లుల్లసిల్ల జల ♦ ద ద్వయమో యనఁ దాఱి రిద్దఱుక. ౧౮౦౧

ఉ॥ కాళికబోలి యొక్కరుఁడు ♦ కాలుని పోలి యొకండు భూరి భూ
గోళము దద్దఱిల్లఁ గుల ♦ గోత్రము లల్లలనాడఁ డంకృతుల్
మేళన మొందగా విశిఖ ♦ మేదుర నాదము పిక్కటిల్లె న
వ్వేళ ముఖమ్ములం గొఱికె ♦ భీకర లీలల నమ్ము లమ్ములక. ౧౮౦౩

క॥ పిడుగులఁ బోలిన బెడిదవు, దొడుగులు మఱు తోడుగు లేయఁదునుఁగుచురాల
దొడిఁబడి జగములు వడఁకుచు, గడలి నడిమి నావవోలెఁగళవళమంబె

క॥ అరదంబును మారుతియును, పొరిపొరిఁ దిరుగంగ లంకఁపూర్తిగ నదరెఁ
శరములు క్రమ్ముటచేఁ దెలి, యరు లక్ష్మణుఁ డింద్రజిత్తుఁనమరుల కరయఁ. ౧౮౦౧

చ॥ కర శర లాఘవంబు లొక ఁ కై వడి నుండవు స్థేమముఁ మహా
ద్ధరమగుఁ బోరు తీరు బహు ఁ దుస్సహమాఁ గనఁజాలమంచు భే
చరులు వచింప నేత్రగత ఁ చర్యకు సైతము శంకగూరె నే
కరణి వచింపనౌ జరుగు ఁ కార్యము లిట్టివ యంచు గట్టిగఁ. ౧౮౦౨

చ॥ జరిగిన దొక్కటే నెఱుంగఁ ఁ జాలక యేమి ఘటిల్లె? నెవ్వరి
కరణి దురంబు పూర్వము జ ఁ గంబునఁ గాంచిరి? మున్ను లే దనం
తరమును కల్గఁబోదు కను ఁ దమ్ములు తెప్పలు లేనివయ్యుఁ గాం
చు రుటము గానమైతి మని ఁ స్రుక్కిరి వేల్పులు వారిఁ గానమిఁ. ౧౮౦౩

ఉ॥ వేలకొలంది భల్లములు ఁ వీరుడు రావణి మీఱి యేయఁగా
వేలకొలంది భల్లముల ఁ వేగమ లక్ష్మణుఁ డేసి త్రుంచెఁ బై
వేల ఘోరద్ర బాణముల ఁ వెంటనె రావణి యేసె మాటుగా
వేల ఘోరద్ర బాణములు ఁ వీకున లక్ష్మణుఁ డేసి త్రుంచుడుఁ. ౧౮౦౪

తే॥ లక్ష యమ్ముల నింద్రాదిలాగి యేయ, లక్షతో వాని నడఁచెనుఁలక్ష్మణుండు
కోటి తూపుల రావణిఁకూర్చి పరపఁ, గోటితో వాని సౌమిత్రిఁకొట్టివైచె.

సీ॥ కంకపత్రమ్ములఁగఱకు రక్కసుఁడేయఁ, గంకపత్రములె రాఁఘవుండు నైచె
సర్ధచంద్రాస్త్రమ్ములనురయేయఁగ సర్ధ, చంద్రాస్త్రములనె లక్ష్మణుండు నైచె
గోఱలఁబోలినఁకోల లతంఁడేయ, నీతండు సట్టివే ఁ యేర్చి యేసెఁ

బాఱల మొనలున్నఁప్రదరంబు లమరారి, యేయ సట్టివ యేసెఁనృప నుతుండు
తే॥ తమ్మి మొగ్గల బోలు సఁస్త్రముల వైత్యుఁ, డేయ సట్టివ సౌమిత్రిఁయేసి త్రుంచె
వజ్ర ముఖ బాణములను క్రొవ్యాదుఁ డేయ, సట్టివే యేసి యడఁచె రాఁమానుజుండు.

సీ॥ త్రిశిరశ్శరంబులొఁ త్తిలి యిద్ద తేయంగ, నవి తాఁకి పొడియయ్యెఁనంబరమున
నంజలి యనెడి సాఁయకముల నిరువురు, వేనవే లేయంగఁవిఱిగె నవియుఁ
గుంజర శ్రవములఁపింజకోలల నిర్వు, రేసి రయ్యవి తాఁకిఁయిల నడంగె
రావియాకులఁ బోలిఁరాజల్లు తూపుల, నిరువు రేయఁగ నవిఁయెడలి దొరలె

తే॥ నిట్టులేయుచు విఱుచుచుఁ నెనక మెనఁగ, లోకములె యంపగములకుఁలోనుగాఁగఁ
జేసి యాఁచిరి పొడిఁచిలఁగి రుబ్బి, రడరి రలరి రొప్పిరి తనిఁవందవైరి. ౧౮౦౫

ఉ॥ రావణి కల్ప మేఘములు ఁ హ్రాదినులం గురియించి ముంచు నా
కై వడి నేసి వాడి గొర ఁ కల్ వడిఁ గర్కటి ప్రేలునట్టు ల
చ్చావని మేను చేసి నర ఁ వరుని కంకటమందు గ్రుచ్చె బా
ణావలి వేనవేలుగ వి ఁ యచ్చరు లందఱు పిచ్చలింపఁగఁ. ౧౮౦౬

తే॥ హనుమ యొడలి రక్తముగాంచి యురులెల్ల నింద్రజితు చేయి మించినదంచునెంచి
వదనములఁ ద్రిప్పి కొని కేలు విదిరిచి కొని, వెగడువడి రీతఁ డేకైక విరుఁ డనుచు.

మ॥ రణ పాండిత్యము మీఱఁ గూర విశిఖ ధ వాతంబులం గూర్చి ల
క్ష్మణుఁ డశ్వంబులఁ గూర్చి దైత్యు సిడమున్ ♦ ఖండించి కేరించి రా
వణి మైమర్చును చించి సారథిని చం ♦ పంగొట్టి వెన్నెంటనే
గణనాతీతములైన బాణములఁ ద ద్రాత్రంబు భంజించుడున్. ౧౮౧౪

క॥ సారథి గూలినఁ డెక్కెము, వారువములు పడిన మేనుప్రసన్ను రణ దు
ర్వారుండై లంకేశ కు, మారుఁడు చలియింప కిట్లు మదియించె మదిన్ ౧౮౧౫

మ॥ నరుఁడే యీతని సాటి; కాదయినచో ♦ నారాయణుండే యగున్
గిరిశుండే బరమేష్ఠియా; దృఢమతిన్ ♦ గీశాభితో డిగ్గి మా
పురిలో మమ్మెదిరించి నిల్చు మనుజున్ ♦ మున్నెన్నఁడుం గాన మ
చ్చెరు వీసాహన మీచణత్యము రణ ♦ స్థేయత్య మీ బీరమున్. ౧౮౧౬

తే॥ అనుచు వేటొక తేరెక్కి యుసురవరుఁడు, నిప్పు లురలంగ నిట్టూర్చి నేయి పోయు
నిప్పువలె మండి మిక్కిలి నగడి క్రూర, విశిఖతతి దందడిగ గుప్పె విన్ను నిండ.

తే॥ క్రేణులై కుప్పలై పాట శితశరముల, లక్ష్మణుం డేసి వానిఁ దొలించి వేయి
నారనము లింద్రజితు మేనునాటనేయ, వాఁడు వడిఁ గ్రుచ్చె సౌమిత్రి ఫాలమందు.

తే॥ నొవ్వు కించుకంతయు లక్ష్మణుండు వాని, తొమ్ము రంధ్రమ్ములడర నూఁటమ్ములేసి
నొంప మేఘనాదుఁడు మేనుకంప మొంద, నొటఁగెఁ దేరిపైనుంప విల్లూతగాఁగ.

తే॥ కాలుఁడే యదాటునఁదూఁకుకరణితోఁప, హనుమపురణించియింద్రజిత్తురద మవనిఁ
గ్రుంగ వారువంబులు సలింగులిగఁ గూలఁ, దన్నె వాఁడును వేటు స్వందనమునెక్కె.

తే॥ ఇంద్రజితుఁడు పెక్కగు తేరులెక్కుచువడి, గూల్చుకొనుచుండె గాని యొ
క్కటియుఁ గాచి

కొనిరణంబునేయఁగ లేక కుములు చుండె, గడియలో వేయిరథములు మడఁగిపోయె.

క॥ దేవత లనుమని లక్ష్మణు, దీవించిరి విరులు గుగిసి తేట మొగములన్
బ్రోవయి రాడిరి పాడిరి, పైవస్త్రము లార్చి రథిక ♦ పరితోషమున్. ౧౮౨౨

తే॥ అంత నింద్రజిత్తునకు సంత్యంత హితులు, సమ సుఖాన్న పానులు వెనశిత సహస్ర
సంఖ్యగల రక్కసులు మిత్రి సరస కీడ్వ, వచ్చి చేరి రచ్చటికిఁ గావరముతోడ.

తే॥ హస్తీవకులును రథికులు నాశ్వీకులును, కాల్యంబులు కేల ఖండములు గదలు
దాల్చి గర్జలతోడ వాద్యములు నిగుడ, ఖడ్గదీప్తులు కలఁకులఁ ♦ గ్రమ్మవచ్చె.

తే॥ శరభసింహ వారణ పిశాచముల ధ్వనులు, శింజినీ రవములు దెసలో చలఁగఁబరవె
బుడమి శవముల మయమయి యడరు కతన, స్వందనములచే బెంధూలిక్రందుకొనదు

తే॥ అపుడు రావణు కొడుకొక్కయరదమెక్కి, దిశలు నిండ నారసములుఁదివిరి కురిసె
సాంధ్యరాగంబు లలిని లఁక్ష్మణుఁడు మెఱసి, వాని వన్నిటిఁ దొలఁగించివైచియేచి.
తే॥ చుట్టుముట్టి రాకాసులుఁస్రొక్కవైచి, నవియు మోదినయవి యేసిఁనవియునుగ్గు
నూచమయ్యెఁ బైపై లక్ష్మణునిశరములు, గుడులుగాదైత్యశరములఁక్రొచ్చుచుండె
తే॥ ప్రేవులు భుజంగములు దంతిబృంద మగము, లురలు తేరులు పగిలినతరణి నికర
మాయుధీయులు వారిచరావళులుగ, రణధరిత్రి యొప్పారె సంధ్రంబు పగిది.

తే॥ కంటసరులు కుండలములుఁకటకములును, కవచములు వీరఘంట లంగదచయంబు
లురలి విలయవాతమున సంబరమునుండి, దొరలు నక్షత్రములవలెఁ మెఱసిపడియె.

తే॥ లక్ష్మణుం డింద్రజిత్తు నాఁలంబులోన, నూపిరాడనీయక శరఃపూహమమరఁ
జేసి దితిజల మేనులఁజించివైచె, గుప్ప కుప్పలుగా నలుఁగులను గూర్చి.

తే॥ లక్ష్మణుని వాహనంబు వాఁలమునఁజుట్టి, నేలఁదాఁచును మెడనల్పుఁకాలరాచుఁ
ద్రొక్కుమింటికివైచునుఁత్రోచుఁబొడుచు, విఱుచుఁగఱచునుబెదరించితఱుము రిపుల
తే॥ ఉడిమిచూచునదల్పుఁబైఁకుఱుకుఁగొఱుకుఁగరులఁబట్టివిసరివైచుఁగడలిఁబడఁగ
గుఱుముల పొట్ట లగులఁగాఁగూలఁదన్నఁ, దేరు లొకటిపై నొకటి భేదిల్లఁద్రోచుః
క॥ హరులఁ గరుల ననురాళుల, విరులంబలె గిల్లు విఱుచుఁవిటపములక్రియఁ

సరసర దూయును దళముల, వెరవునఁ బండ్లవలె రాల్పుఁబినుకుం బిండుఁ.

క॥ పన్నగములె చారములుగఁ, బన్నగఁ గట్టంగఁబడిన ఁ పఱవగు తేకుల్
క్రన్ననఁ గూల్చును వేయిటి, నెన్నగఁ నొక గడియలో సఁహీనబలమునఁ.

తే॥ వినము దిని మత్తుగొన్న మాఁనిసులు పిదప, మంచిమందుచే లేచినఁమాడ్కిఁబెక్కు
చోట్లఁ బడియున్న వానరఁస్తామ మపుడు, తేఱి లేచి ప్రకోపంబుఁమీఱిపోరె.

తే॥ ఉగ్రకోపులై కవియుచుఁహుంకరించి, యింద్రజిత్తుపై శిలలు మఁహీజములును
గిరులు వందలు వేలుగాఁదెరలవైచి, యార్చి రొక్కపెట్టున వ్యోమఁమగలు పగిది.

తే॥ వేయ నవయవములు ఛిన్నఁభిన్నములయి, గంట లులియకతాంగముల్ఁకార్చికాళి
యఱగొఱగఁ బనిచేసినయరదములను, పోలి సంగ్రామమేదినిఁగ్రాలుచుండె.

ఉ॥ అంగదుఁ డొక్క సాలము సఁహంకృతిఁ గైకొని తెచ్చి యింద్రజ
త్తుం గని చచ్చితోరి భుజఁదుర్దమ నత్వము గల్గనని త్రో
వం గలవాఁడ వంచు వడివైవఁగ నయ్యది దైత్య శారవం
బుం గొఱసేయు భంగి రథఁముం దొరలించెను నుగ్గునూచగఁ. ౧౮౩౮

చ॥ తలఁపున వేల్పు లుల్లసిలి ఁతాతకుఁ గల్గిన బన్న మియ్యెడఁ
దొలఁగఁగఁజేసెఁ జాత్రుడని ఁ తోషము వొంగఁగ నార్చి రంత దో
ర్బలమున నుప్పరం బెగసి ఁ రావణి వేటొక తేరి మీఁదికిఁ
జులుకఁగ దాటి నిల్వమనిఁచూడి యలుంగుల నేసె వానిపై. ౧౮౩౯

ఉ॥ జీవము గొందునంచు మొగి ♦ నేయగఁ దక్కిన వానరావళుల్
రావణిఁ జాట్టుముట్టి బవ ♦ రంబునఁ జచ్చిన వారి శీర్షముల్
వాపురముల్ శతాంగములు ♦ వారణ తుండము లందినట్టి వే
వేవియొ తెచ్చి వైచి శర ♦ పృష్టి నడంచిరి మించి యార్చుచున్. ౧౮౮౦

ఉ॥ అంతటఁ బ్రాభవ స్థితియు ♦ హర్ష్య నివాసము నిద్రవీడు ధీ
మంతుఁడు పోరుచున్న చెడు ♦ మానిసిదిండుల నొక్కఁడేని కా
స్వితమ యన్నఁ గాని కర ♦ ణిం బరిమాణుప నింద్రజిత్తు దు
ర్దాంత రుషా పరీతుఁడయి ♦ తార్కొనె నోర్వఁగరాక గ్రక్కుచున్.

తే॥ సేనలం జౌరుకొని యండఁశిఖరమంటి, నట్టి రక్తజలధి యీడ్వఁగనువు దప్పి
రక్షణము చేసికొను చక్రఁరక్షకులను, ధూమ్రనేత్ర మహాపార్శ్వఁడొడరి కాంచె.

తే॥ పీనుఁగులు కొండలంబలెఁ బెరిగియుండ, జలదములు దాఁటలేదు భాస్కరరథంబు
దాఁటలేదు పక్షులుగూడఁదాఁటలేదు, నిలుచు నిల్చున వారలుఁనిలిచిరట్లె.

తే॥ వారిమోములఁ గొంచి రావణియుఁ గదిసి, వింత! మనసేన నలువడిఁవెల్లువలను
లక్ష్మణుం డింతలోన సంగ్గలపుఁ గినుక, నాశ మొనరించుటలు కాంచినారె మీరు.

తే॥ అనుడు వార లిందారి! నీఁవంతకంటె, నెక్కుడగు కపిసేన మాఁయింపలేడె ?
సముఁడ వట్టి సంగ్రామమేఁసలిపితయ్య. చింతయేల యటంచు పఁచించునంత.

తే॥ ఇంద్రజి ల్లక్ష్మణులు వెండియేపుమీఱి, పోరదొడగిరి సౌమిత్రిఁమేరమీఱి
వేలకొలఁది శరములేయఁబిబుధవైరి, వేయకొలఁది దున్ముచునుండఁబివిధగతుల.

తే॥ ఐదుపది నూఱు వేయిఁదాఱువేలు, ముమ్మసిముగఁ గోలల నేసిఁమూర్ఖజేఱి
పోర వచ్చిన వానరఁపీరవరుల, మరల దశకంఠ నూనుండుఁధరణిఁద్రోచె.

తే॥ వనచరేంద్రుండు మున్నగుఁవారు సోని, పడఁగ నెదుట నిల్చిన సురఁవైరితూల
వెదురుటడవిఁగాల్చెడి జాతఁవేదు కరణి, వండు శరముల గుప్పెలఁత్కృణుఁడు కడిమి.

తే॥ ఇంద్రజిత్తు మూర్ఖిలై సహింపలేక, కొమ్మలంబలె నిల్చుసోకులు నిరువురు
దాఁగియుండిన రాకాసిదశము కొంత, తోడుగాఁ బోరదొడగి రుఁత్సుకతవిడక.

తే॥ రథగజాదికములు లేనిఁరాక్షసాని, మీఱి త్రుటి మాత్రలోన సౌమిత్రి కురియు
బాణవర్షంబున మునింగిఁప్రాణములను, విడిచినారు కొందఱు పాఱఁదొడఁగినారు.

తే॥ నీరువట్టుచేఁ గొందఱుఁసీరదముల, కెగసి నీర్ద్రావి ప్రణములఁదగిలి నీరు
చోరఁగఁ జచ్చిరి కొందఱుఁదొరకకుండ, నాల్గు లెండంగఁ జచ్చిరిసవసి సవసి.

మ॥ శరసంఘాత విదారితాంగులగు దో ♦ మాచారులం గొందఱు
పూరముం జేరి విక్రీర్ణ కేశలయి సా ♦ మ్మల్ రాలఁ జుంతార్తిమైఁ
బరిచర్యల్ పొనరించు కాంతలఁ బరి ♦ వ్యంగమ్ము గావించి త
ద్వర జీవమ్ములతోడఁ జేరి రమఁ ♦ స్వర్గీయ తల్పమ్ముల్. ౧౮౯౧

మ॥ శర నిర్ఘాత విశ్లేర్ణ వత్తులు నిశా ♦ సంచారులం గొండ టు
 ద్ధుర వేగంబున నిండ్లు నేరి హితులక ♦ దుఃఖంబుతోఁ గాంచి యీ
 చరణాబ్జంబులఁ జుట్టుగొన్న నుతులక ♦ సాకుండి యంచాండ్ర బా
 లుర మోముల్ తనివారఁ గాంచుతటిఁ గా ♦ లుం గాంచి రంత్రస్థితిక.

శా॥ ఈసామిత్రి విజృంభణంబు తుణ మి ♦ క్లేయన్న వెయ్యేల లం
 కా సామ్రాజ్యము నాశమొందు నిజ మిం ♦ కక మేఘనాదుండు వి
 శ్వాసుండౌటకు మున్నె డాగుండు గిరి ♦ ప్రాగ్భారమందంచు వి
 శ్వాసాత్మీయుల కాడి కొండలు గత ♦ శ్వాసాత్ములై రయ్యెడక.

చ॥ నెఱకుల నాటియున్న శర ♦ నిర్గత శోణిత దిగ్ధ దేహు లు
 క్కటి యలునేర బంధులు న ♦ యంబునఁ దూపుల నూడ్యబూస ని
 ట్టురివిసఁ జత్తుమంచుఁ గడు ♦ నూర్పులు పుచ్చుచు మార్పుచెంది చే
 మిరి యిడుపాలఁ బోలె విరఁమించిరి సర్వము మానులంబలక. ౧౮౫౧

ఉ॥ తేరులపై వడిం జనక ♦ తేజులమీదను పోక కాలృడం
 బాఱక దంతిమూఁపులను ♦ పాఱక సిగ్గున లంకలోనికిం
 జేరక యందు వెల్పు వ ♦ సింపక ప్రాణములందు తీపిచేఁ
 దాటిరి కొండతూ శవ వి ♦ తానము క్రింద నొదింగి యూర్పుచుక.

చ॥ కురిసిన చోటనే కురియు ♦ క్రొమ్మెగులుంబలె లక్ష్మణుండు దు
 ర్భరముగ నాయముల్ నలఁచి ♦ రావణిఁ జంపుదు నంచుఁ గత్తశం
 బరవరసేసి వాని వివ ♦ శాత్ముఁగఁ జేయఁగఁ దేటుదాఁక సం
 గర మొనరింత మంచుఁ గలుఁకావలి వారలు డాసి యుగ్రులై. ౧౮౫౨

చ॥ అరదములక గడించి పోలు ♦ పారి ప్రభంజన సూను లక్ష్మణుం
 గుఱిగొని బాణజాలముల ♦ గుప్పఁగ లక్ష్మణుఁ డాగ్రహించి చి
 చ్చుట పిడుగట్టి నారసము ♦ లొక్కట నూలుల నేసి తేరులక
 ఖరువులఁ దేరి చోదకులఁఖండము ఖండము సేయు సంతటక. ౧౮౫౩

చ॥ విరథులు వారు వెక గదల ♦ వీరకు కైకొని మారుతాత్మజుఁ
 దరమిడి మోదఁబోవఁగ ను ♦ దగ్రత నాఁడు వాని లాగుడుక
 వెరవున వీన వీడు కడు ♦ వీరికి వధించున యంచుఁ బాటి రి
 ద్దఱుఁ దిను నన్నమేని యెడఁదం దంబోయక ప్రాణ రక్షకై. ౧౮౫౪

ఉ॥ కాలము తీఱమిఁ మఱియుఁ ♦ గాలున కింతయు బాడ లోఁపమిఁ
 గాలియుఁ జల్లఁగాఁగఁ దమ ♦ కాయములం జెనకంగ నిద్దురం
 దేలి శ్రమంబునీగి మిహి ♦ తేఱువ చేనయు నొంది వాలముల్
 పోలఁగఁ ద్రిప్పచుం గపులుఁమూర్ఖులఁదేటిరి లేచి గుద్ధతిక. ౧౮౫౫

తే॥ గవయ గంధమాదన గజఃద్వివిద మైంద, వనన జాంబవ దంగదఃప్రముఖులెల్ల
వేలుపులు భద్రవాక్కులఁవినుతినేయఁ, దరుల గిరుల మోచికొని ఖేచ్చిరి కడంక.

తే॥ అంద టొక్క మొగినివై వఁసనురవరుడు, ప్లవగ వీరులఁ గని కోపఁవివశుడగుచు
నింతయే గద మీచేవఁతేపు లనుచు, నవ్వి ఖండఖండములుగఁజ్రవ్వనేసె.

క॥ వినువక కోఁతులు తొలను, వినరుచు మునరుటను కాంచివిల్లును శరముల్
మసలని తోడుగ నిలిచిన, యసురునియెడ సదయుపగిడినడఁగె నినుండుఁ.

క॥ శ్రుతులును స్మృతులును సత్యము, తత ధర్మము లెవని మహిమఁదలపించునో త
త్వతి నెఱుఁగని వెడఁగుల యెడ, వితమున నిరు లన్ని డెనలఁవిరివిగఁ గ్రమ్మి.

ఉ॥ పాతక కాష్ఠలో నితని ఁ ప్రాణము తీసినఁ దీయవచ్చు గా
కీతఱి తప్ప దాసపుల ఁ కిమ్మగు కాలము వచ్చు వచ్చుచో
నాతఁడు మింట సంచరిలు ఁ నట్లయినం గెలుపొందువాఁడు ను
మ్మా! తడవేల యంచనుగఁమించి పీఠీమణు డాడు నయ్యెడఁ. ౧౮౬౫

క॥ తనుచుట్టిన ప్లవగులపై, హనుమనిపై లెక్కలేని ఁ యంప గముల నే
సిన రావణిక దునుమఁగ స్యం, దన మొక నారసముతోడఁధరఁ బడఁగొట్టెఁ.

—: ఇంద్రజిత్తు నాగ పాశముచే లక్ష్మణాదుల బంధించుట :—

చ॥ రథమును లక్ష్మణుం డొక శఠరమ్మునఁ గూలుచు సంతలో వియ
త్పథమునకేగి వీరి సహి ఁ పాశముచేఁ బడఁద్రోయ జీవముల్
వృథగొని వీడు వారలని ఁ యారసి రావణి మబ్బుఁ జేరె దు
ప్పృథితునిచే నిఁకెయ్యవి పొ ఁ సంగునో యంచమరుల్ వడంకఁగఁ.

క॥ విల్లును తూణిరంబులు, పెల్లగు కోపంబు కౌర్య ఁ విధులుం గల యా
ప్రల్లదుఁడు మింటఁ జీకటి, నల్లని మేఘములలోఁ గఁనంబడకుండఁ. ౧౮౬౮

తే॥ పం క్తికంధరసుతుఁడు త ఁ పృథలమున, వరబలంబునఁ గులశౌర ఁ వంబువలన
మంత్రబలముచేత నణువుఁమాడ్కి నూత్న, గాత్రుడై కానరాక మేఘముల
నడఁగె. ౧౮౬౯

తే॥ అబ్జభవునైన హరినైన, నభవునైన, గట్టితోచిగా కూరకఁగ్రమ్మజలని
భుజగ పాశంబు నభిమంత్రఁపూర్వకముగఁ, గేలఁగైకొనె వంచనాశీలుడంత. ౧౮౭౦

తే॥ అచటి వానరులును మాయ ఁ సరయలేక, కదనమున జంకి పాతెన ఁ కాదలంచి
యబ్బియార్చి గంతులువై చిరుత్రహించి, లక్ష్మణుడు నల్లయెడఁదఁదలంచి నవ్వె.

తే॥ జరుగునది కనలేక లక్ష్మణుడు హనుమ, మూఁపునుండి ధాత్రికి దిగిఁచాప మంగ
దుని కరంబున నిడి మేనఁదూఱియున్న, శరము లూడఁగఁదీసి విశ్రాంతిగొనియె.

క॥ రావణి నాగాశ్రుంబును, తీవరమున వదలె వదల ♦ దిశలెల్లను తే

జో విలసనముగఁజేయుచు, నోవగ వడిఁ జూపై లక్ష్మ్య ♦ యని బాహువులఁ

మ॥ సకల ప్రాణు లెదిర్చినఁ మనమునఁ ♦ జంకింతయుఁ లేని య

య్యకలంకాత్ముఁడు లక్ష్మణుం డిటియఁ ద్రో ♦ యంగట్టు నిక్కట్టు నం

చకు మాయాబల మంచెఱుంగక యుదం ♦ చ తృప్త్య హీనస్థితిఁ

నికటా భీల రణస్థలిఁ గగనముఁ ♦ వీక్షించె వే పల్కఱుల్. ౧౮౭౪

శా॥ ఈమాయల్ పొనఁగించు దొంగను త్రుటికఁహింసించి బంధింతు వాఁ

డే మార్గఁబునఁ బోవువాడనుచు ♦ ను గ్రేక్షుండు సామీరి వే

వ్యోమప్రేక్షణుడైన యంతట దశా ♦ న్యుక్ వాలి వాలంబు ప్రో

ద్దామ ప్రక్రియఁ జుట్టినట్టలు తదఃప్రంబంటి చుట్టెఁ వెనక. ౧౮౭౫

తే॥ కూరదఁష్టలుగల పృథాఁకవులు తక్కు, వనచరులఁగూడ బంధించివై చునంత

బాహుబలముక్కి యేమియుఁబాలుపోక, భ్రాంతి నొందిరి సమర భూభాగమందు

డ॥ బంధితులైన కీశులొకఁపట్టున లేచుచు వ్రాలు చుగ్రులై

కంధిని గాంచి కంధరముఁ ♦ గాంచుచు వాలము నేలమోది పా

ణింధమమేచఁ గాంచుచు గ ♦ ణించుచు లక్ష్మణుతీరు దుఃఖులై

యంధుల పోలె నుండిరి ర♦ కావని సేమియుఁ దోపకుండుటక. ౧౮౭౬

క॥ ముడుంగుదురు సత్త్వహీనత, నడుగుదురు విభీషణుఁ గనిఁయరయఁ బ్రతికృతిఁ

మడుంగుదురు నడుము నిలువక, యడుగుదు రనువుల్ చలింపఁనగ్రేక్షణులై.

ఆ॥ సంకటంబు దీర్చు ♦ చతురు లెవ్వరు గాలి, కన్న కొడుకు బ్రదికియున్నవాడె?

యనుచుఁ గలగి మలగిఁమనువంశ్యుఁ డీస్థితిఁ, గనిన నెంతచింతఁగాంచునొక్కొ?

ఆ॥ అనుచుఁ బసపుచుండఁసంబరమున నిండ, జిత్తు నిలిచి చూచిఁశితశరముల

వైచి కట్టువడినఁవాసరవీరుల, నొంచి కూల్చు సేమియెంచఁగలదు? ౧౮౭౭

ఆ॥ కరువపైన వ్రాలుఁకరిమొగుభులు మహా, వాతమునను వ్రీలుఁపైనమొప్పఁ

దూపులాడలఁ జొచ్చిఁదూసిపోవఁ బ్లనంగు, లురలి పోలి నేలఁదొరలి నారు

క॥ శరములు వేలకొలఁది తన, శిరమున నురమునను నాటఁజింతింపక యా

కరువలి కొడుకు నుమిత్రా, వరపుత్త్రుని స్థితికిఁ జాలఁవగఁజెందె మదిక. ౧౮౭౮

క॥ తక్కినవీరులు బాణము, లుక్కఱఁజేయంగఁ గూలి ♦ రుద్విని గాత్రం

బొక్కెడ నమ్ములు మిక్కిలి, స్రుక్కించిన సంగదుండు ♦ సోలకయండక. ౧౮౭౯

తే॥ గచ్చకాయలవలె మేనుఁగదుములైనఁ, గారుచిచ్చునఁ గాలు కాంతారమట్లు

మనసు మేనును మండఁగాఁమలసెఁ బ్లవగ, రాజు రక్తాభిబాడము మాఁర్తుండుడనఁగ.

చ॥ అనను ఘోండ పాశమున ♦ నర్దితుడై యొడలెల్ల దొడ్డ నా

రసములు గ్రువ్వ నొచ్చియు భ ♦ రంబగు కష్టములోర్చి సంస్మృతిఁ

విసివియుఁ ద్రోవఁజాలిన వి ♦ వేకము దార్ధ్యము గల్గి కర్మలఁ
వసమయి యాత్మ చిక్కువడు ♦ బాగున లక్ష్మణుఁ డుండె నయ్యెడఁ.

సీ॥ శరములు కిరణ సంఘముగా సోలు మై, యెడలఁ గాఢిడి నెత్తుఁరెండఁగాఁగ
దెసలఁ బేరిచిన రాక్షసులను చీకట్లఁ, జెలఁగిన లక్ష్మణ ♦ జలజ హితుఁడు
ఉదయాచలేంద్రులు ♦ పదురున విలసిల్లు, సామీరి భుజ నభ ♦ స్థలిని పోలిచి
విషధరాక్రాంత సద్బింబంబుతో మింటి, నుండి మంటఁ బడినయొజుపుదోచి
తే॥ సోలఁ దక్కిన వీరులు ♦ స్రుక్కిపడిరి; యిపువు లొడవెల్లఁగప్పిన ♦ యిందజత్తు
దాన్యహంబైన బాధతోఁదూలిపడుచు, నోట నెత్తురు గ్రక్కుచుఁనొచ్చి క్రున్చి.

ఉ॥ చెప్పిన యంతవట్టు పని ♦ చేకుతె నామది సంకటంబు వోఁ
జెప్పెడిదేమి రోపె యవ ♦ శిష్టము పూర్తి యొనర్తు నేటితోఁ
దన్నకతీతె లక్ష్మణుఁడు ♦ తత్పుతనావళి మాసెనంచు నిం
పొప్పఁగ గెల్పు దెల్పు బహు ♦ భోన్నత రావ మెదుర్కొనం జనఁ.

ఉ॥ ఈనెలు క్రమ్మిన ట్లతిశయించిన యమ్ములవాన నించు రా
టూన పయోదముం దఱిమిఁచొక్కపు రావణియ౯ విధుండు లం
కా నగరంబు సొచ్చి పుర ♦ కాంతల మేటి కటాక్ష వీక్షణా
నూన పయోజ తోరణ విఁనూత్న కృతస్థలిఁ జేరె వెంబడిఁ. ౧౮౮౮

తే॥ రత్న దీపముల్ కైకొన్న ♦ రాజముఖులు, స్వరయుతంబుగ విజయంబుపాడుసఖులు
ముందు వెనుకల రా దశఁముఖునుతుండు, కిండియున్న శుద్ధాంతసౌధంబు నేరె.

తే॥ చేరి కై మోడ్చి జరిగినతీరుదెలిపి, చింతవిడు మలసితి శ్రమఁకొంత దీఱఁ
బిదప వచ్చి విశదరీతి ♦ విన్నవించు, సెలవె యని వడివడిఁ దనఁ నెలపునేరె.

—: విభీషణుఁడు లక్ష్మణు నవస్థం గని దురపిల్లుట:—

మ॥ అటఁ జింతాకులుఁడై విభీషణుఁడు కాఁర్యాలోచనంబంది చి
లుకుటచే నైన దధింబలెం గలఁగి పొల్పుం దెల్వయుం దక్కి య
క్కట క్రూరాత్ముఁడు చంపఁడయ్యె నను లోకంబందు దుఃఖంబు లా
రటపెట్టెం గడు నింద పాలయితి నొఁరాయంచు దూపిల్లుచుఁ. ౧౮౯౧

మ॥ చని కట్టంబడి యున్న లక్ష్మణుని రా ♦ జ ద్రాజభక్తి సమి
త్తున జీవంబుల నప్పగించు కపి సం ♦ దోహంబులం గాంచి యే
మన లోకుల్ను ను నేమిగాఁ దలఁతురోఁప్రాణంబుల౯ మేసఁ బూ
నిన పాపంబున నిందపాలయితి జన్మే? యంచుఁ గుండె న్గడిఁ.

శా॥ చెంతక వర్తిని నంచుపొంచి వధముం ♦ జేయించినాఁ డందురో?
వంతంగూర్చుగఁ దోడితెచ్చి వధియిం ♦ పంబూనెనా యందురో?

పొంతంజేరై బ్రతారణంబు నలుపఁ ♦ ముఖ్యుండుగా నందురో ?
చింతింపంగలవారు తోచు కరణిక్ ♦ జిత్తుంబులక్ మానవుల్. ౧౮౯౩

శా॥ పోరంజొచ్చిన యింద్రజిత్తు నపుడే ♦ పొంగెల్ల వే తూలంగఁ
దేరుక్ సారథి గుఱ్ఱముల్ దొరలుగఁ ♦ దీగ్రిడించి మర్దించి మ
ద్వీరత్వంబును చూపనైతి నని మి ♦ త్తిం బొందఁగా నైతి వే
సారం జింతిలి యేమి ? నాకరణి పశ్చాద్భుద్ధియుం గల్గునే? ౧౮౯౪

మ॥ దురమం దీ కపిసేనతోడ గెలుపో ♦ దుఃఖంబొ చావో ముదం
బొ రహిం బొందుచు నా తలంపు విశదీ ♦ భూతంబు చేయింప కి
ట్లరికింగాక శరణ్యమైన పతికిక్ ♦ వ్యర్థుండనై ధాత్రిలోఁ
గొఱవించి బోలిన వాడనైతి నిరు వాఁ ♦ గుల్ సప్తమై త్రుంగఁగఁ.

మ॥ అనుచుక్ వ్యాకులితాంగరంగుడయి శో ♦ కాకాంతుండై దిక్కులోఁ
నని దీనస్థితు నవ్వీభీషణుని తా ♦ పంశెంతయుం గాంచి వా
రని చింతిం బరిహారపద్ధతుల నా ♦ రంజేయ సాధ్యంబె ? యం
చనలుం డేగి వచించె రామనకు నా ♦ ద్యంతంబు పుత్రాంతముక్

చ॥ కుమిలి తపించి లోన మఱొ ♦ కొండు నెఱుంగక పల్క కక్షులక్
నిమిషము లేక చూడకయు ♦ నీరును కార్పక కిన్నతోడ లో
కములను కాల్య కాద కలఁ ♦ గం బలవింపక రాఘవుండు చి
త్రమునఁ గలంచె లక్ష్మణుండుతప్పక జీవయె యంచు ధీరతఁ. ౧౮౯౫

చ॥ కలఁగక రామచంద్రుఁ డీకఁ ♦ గార్యము వేఱొకరుండు లేదటం
చలఘుమతిం దలంచుచు ర ♦ యంబున లేచి గమించి వేగ రే
వెలందుక నీలిచీర తడి ♦ వీడఁగఁ బిండఁగ నిండెనన్న యా
నలువునఁ గప్పు కప్పు కద ♦ న స్థలిఁ జేరె మనస్థి రీకృతిక్. ౧౮౯౬

ఉ॥ చేరి యిరువ్ తొలంగి విల ♦ స్థిల్ల ధనంజయ కాండమేయ వే
దోరెను చీరకటుల్ పగటి ♦ తోయము నొందె రణస్థలంబు పె
పార యుగాంతవేళ నిట ♦ లాక్షునిచే భవనంబులెల్ల నే
తీరు భజించు నట్టి పగి ♦ దిం గనుపట్టె సుదున్నహంబుగఁ ౧౮౯౭

తే॥ దుర్గికావాస యోగ్యమై ♦ దుష్టగంధ, మైన రణరంగమునఁ గుణిపాది పొంత
రుధిర పంకిలాంతర గతాఽయధ పరీత, శేవల దమ్ముని కాంచె ధాత్రి విభుండు
తే॥ కాంచి పైఁబడి తనదు వశమంబడంగఁ, గొంగిలింగొని నిట్టూర్చికనుల నీరు
గార్చి రవియొద్ద జలధారఁగార్చు కారు, మొగులసఁగ నొప్పెరఘుకులఁపుంగవుండు.

ఉ॥ పుట్టియుఁ బుట్టు వొందని ప్ర ♦ పుల్ల సరోజదళాక్షుఁ డూర్చు నీ
ర్వట్టఁగ సేచ్చుఁ గుండుఁ బ్రద ♦ రంబుల నూర్చును లక్ష్మణా యనుక్

మట్టును ముక్కురంధ్రముల ♦ బుద్ధి కలంగఁగ సోలు దూపిల్క'
 గొట్టుచు నున్న విప్పుడును ♦ గుండె లటంచు ముడం బెడం గనుక.

ఉ॥ మేచక దేహుఁ డక్కునకు ♦ మేనొటఁగించుచు దువ్వ వోవ్వుముం
 జూచును నేలజూచు విలుఁ ♦ జూచు భుజంగమ పాశె ఒంధముం
 జూచు నురేంద్రవైరి చను ♦ చోప్పును చూచు జగంబుఁ గూల్చుగాఁ
 జూచుఁ గడింది నాడు కట ♦ చుక మహనీయుల పల్కులం గొనుక.

తే॥ నజీఁ బ్రమాణంబులం దాటిఁనిల్చినట్టి, రామవిభుఁడు వానర నికారమును గాంచు
 విధినిగాంచు నమ్ములఁ గాంచుఁవింటిఁగాంచుఁ, దహతహంబొందుఁ జిత్తంబుతత్తలింప.

ఉ॥ పిల్చి వచించియుండిన వి ♦ భీషణ! యప్పుడె నాగపాశముం
 దాల్చిన చేతులుక శిరము ♦ ధారణి దుల్లఁగ నేయకుందునే?
 కాల్చితి నామనంబు పని ♦ గానక పాడొనరించి తివ్విధి
 నిల్చిఫలంబె ప్రాణములు ♦ నీఁగిన పిమ్మట దేహ ముర్వరక. ౧౯౦౫

ఉ॥ రాముని పల్కులక విని క ♦ రంబు వడంకు విభీషణుండు నం
 గ్రామ భయంకరా! వినుము ♦ రావణి పోరొనరించువేళ నీ
 ప్రేముడి తమ్మునే గెలుపు ♦ వేఁడెన కాఁ దలపోయుచుంటి మీ
 బూమియ నాగ పాశ బల ♦ ముం గొని పుట్టినదయ్య! వింటివే. ౧౯౦౬

సీ॥ అతికాయ మస్తకమట్టకు నెడఁబాపి, నట్టి లక్ష్యుఁడు దశాస్యుఁ డిటకు
 పుత్ర కారణ రోషమున వచ్చువాడని, తలఁచి యిచ్చోటనేనిలుచునంత
 నలువది వెల్వలదళముతో నింద్రజి, యేతెంచి రణమున ♦ నేవు మీఱి
 నలువది వెల్వలదలిముఖ పై న్యంబు, గండ్రించిత్రోచి లక్ష్యుఁడని గదియ

తే॥ నతఁడు నల్వదివెల్వలదపుతనఁగూల్చి, వేయి తేరుల విఱిచి తద్విక్రమంబు
 చావు వఱకును తెచ్చి యస్త్రము లసంఖ్య, ములుగ గుప్పించి శోణిత మొలుకఁజేసె.

తే॥ దడము లవిసెను నొచ్చి యొక్కఁడుగ నిలిచె, దప్పెనేని మాయలు నేయు ♦
 దనుజుఁ డనుచుఁ

దమ్ము నెచ్చరించితి నంతఁదమ్మి నంటు, చరమగిరిఁ జేరె ననువుగానిరులుమీఱె.

తే॥ మాయయగు నింద్రజిత్తు వోవ్వుమును డాఁగి, నాగపాశంబుచేత పై న్యములతోడ
 లక్ష్యుని కట్టివైచె జాలంబుచేసి, బద్ధులైనారు వీరు చావంగ లేదు. ౧౯౦౯

తే॥ పెనచిగొనియున్న పాశంబువీడునేని, వీరు లేవఁగలరు స్వల్పవిశిఖములకు
 జీవముల వీడువారె? రాజీవనేత్ర! పాపములు ధర్మమును గెలుపంగఁగలవె?

తే॥ అనుడు రాముఁడి పాశంబునరుదుగాఁగ, నెవ్వఁడిచ్చ దీనికిఁ బ్రతికృతియుఁ గలదె?
 తెలిసివంత తెల్పుమ యనఁబులుకు నా వి, భీషణుండు నద్దఁగఁగఁభూషణుండు

తే॥ బ్రహ్మయాగఫలంబుగాఁబడసె దీని, శంకరుఁడు కొని జగమునజయమునొందె
భవునిగూర్చి చేసిన తపఃఫలముగాఁగ, సతఁడె వీనికి నొసఁగె నెఱయ్యంబుకతన.

తే॥ దీనిచే దొల్లియింద్ర బంధించివైచె, దీనిచేతనే మన మానుమానుఁగట్టె
నిర్జరులు స్వర్గపాలనఁగినిదియు, దీనివలనన సుమ్ము వైఁదేహినాథ ! ౧౯౧౩

తే॥ పట్టినట్టి వారల ప్రాణవాయువులను, పీల్చికొనికాక యూరక ♦ వీడిపోదు
అజ హరాదులకును త్రోవఁనలవికాదు, తక్కువారల సంగతితలఁపనేల ? ౧౯౧౪

మ॥ అస నై రాశ్యముచెంది రాఘవుఁడు రో ♦ పాత్రాంత చేతమ్ముడై
కని యీపాశము నిచ్చి నాతని శిరః ♦ ఖండంబు గావించునా ?
మును లోకంబులఁ గాల్చి బూది జలధిం ♦ బూడ్పించునా ? లంక నీ
వనధిక్ ముంతున ? యేమిచేసినను పా ♦ పంబింత చేకూరునే ? ౧౯౧౫

చ॥ వరముల నిచ్చి యీభుజగ ♦ పాశము నిచ్చిన వారె వచ్చి స
బరమునఁ గాతురేని తగు ♦ మన్ననఁ గాంతురు కావరేని శం
కరుఁడు పురంబు లేర్చిన తొ ♦ గం ద్రిజగంబు లొనర్తు బూదిగాఁ
బురహరుఁ డడ్డమైన సుర ♦ పూజ్యుఁడు ధాతయు నడ్డు నిల్చినఁ. ౧౯౧౬

శా॥ నాతమ్ముడె మృతిం భజించిన భువి ♦ మన్నింప నాకేది ? వి
ఖ్యాతిం గూర్చునదేది ? నిందయని ప ♦ ల్కందగ్గదేది ? జగ
త్పాతంబై తగు ధర్మ మేది ? కన మ ♦ ర్వుల్ దివ్యులు నాయెడఁ
ప్రభాతిం జేరి భజించుచున్న ప్లవగ ♦ వ్రాతంబుతో సాటియే ? ౧౯౧౭

మ॥ అని రోమాకులితాత్ముడై పలికి మా ♦ యన్నీచుఁ డొక్కండు చిం
తను కల్గింపఁగ నాగ్రహించి జగముల్ ♦ నశంబు గావించుటల్
మును వంశేంద్రులకుఁ హితంబై యని సం ♦ భావించి నిట్టూర్పు ముం
చున నూయి వేను గోయి యయ్యె ననుచుం ♦ దూపిల్లు సందేహిలుఁ.

తే॥ రెండు తుండంబు లున్న వేఁనండ మొండు, తోత్రమునకు భయంబందితూలితలరు
సరణి రాముఁడు ధర్మపాశమ్ముడడవి, నన్ను జంపదోయిదియనివినన్నొందె.

—: గరుడుఁడు రాఁగా నాగపాశము వీడుట :—

తే॥ ఈస్థితి యిక్కెట్టి పరిణతిఁ నెనయునొక్కొయని వియచ్చరుల్ చింతించునదనునందు
ప్రక్కనే యున్న గరుడుండుప్రభాతివలనఁ, గరఁగి చీకటిలో నటఁగానవచ్చె.

సీ॥ కలఁగని హృదయంబుకలఁగుటచే జంత, తగని డెందంబున ♦ నొగులువాఁడు
లంకేశుఁ గాంచిన ♦ లలి జగంబులఁ గాంచు, వడువున కారాటపడెడువాఁడు
పక్ష మారుత వేగబలమున దిగ్గంతి, నేత్రముల్ మూయంగఁనగడువాఁడు
తన మేనికాంతి భూతల వియత్తలములఁ, బట్ట పగలు చేయఁపఱలువాఁడు

తే॥ దూరదగ్గిచక్షువులతోఁగిదోయజాక్షు, మేనుగాంచియుత్సాహంబుఁమీఱువాడు
కడలితరగలు చెదరఁ జీఁకటులు బెదర, వచ్చువాడు సభశ్చరుల్ మిచ్చువాడు.

సీ॥ పాపజాతి కలఁగఁబాపజాతి నలఁగ, దర్శన వృద్ధి నోద్ధతి గలాడు
అరులు గిరులఁ దూఱఁనిరులు దనులఁ జేర, బలుపు చెలుపు మేనఁగలుగువాడు
అలరు లత్తుక మేనువెలరు కుత్తుక జాను, గలుగు వెలుగుతోడఁజెలఁగువాడు
గుణ భూషణముల భాషణ భూషణముల స, స్మణి భూషణములమలయువాడు

తే॥ ఒడలివలన వెన్నెల లెండఁలాలయుచుండఁ, గనకగిరిమీఁది భానునికరణి నొప్పి
శీర్షమున రత్నమకుటమ్ముఁచెన్నుగులుక, నైనతేయుండు జానకీజాని డాసె.

సీ॥ కాలమేఘములీలఁగ్రాలు మేనిసిగాంచి, చిరము సమస్కృతుల్ సేయకుంట
ధ్వజముపై నుండి సర్వ జగంబులనువొందఁ, గావించు వినుతులుఁగానకుంట
వాహనమై లోకపంద్యత్వము చిరమ్ము, మఱచిపోవఁగఁజాలిఁమలయుచుంట
తల్లని పాసినఁపిల్లకై వడిఁ జాల, కాలంబు ప్రభుఁబాసిఁకాఁగుచుంట

తే॥ తలఁచి తలఁచి మెత్తనగఁ జిత్తంబుకరఁగ, లోక మూలకారణ రమాలోల! వరద!
బ్రహ్మరుద్రాది దేవతాపంద్యనామ! రామ! చింత యేలనుచుఁజేరఁగవచ్చె.

తే॥ మాయ జగమిది సర్వంబుమాయ సిన్దు, మాయకాండపు నీదగుమాయ నెఱుంగ
నెవరు వలఁతు లీమాయ నిన్నేమిసేయు? విశ్వజనక! విశ్వోదర! విశ్వసాక్షి!

సీ॥ ఆద్యమై కాంచి మధ్యమ్మయి పోషించి, యంత్యమై పరిమార్తుపరయ జగము
లన్నిట నుండు విప్రాప్తి యొనర్తువు, సరుడవై యొరులచేవరముగొందు
సీసములుగఁ గమలాసన రుద్రులఁ, జేసి వారలతోడఁ జెలఁగుచుండు
తలఁపున సృష్టింతు ఁ తలఁపున విలయంబు, నెనఁగింతు పేపు ల యింపకుండు

తే॥ విట్టి పద్ధతి యినుమంతయెఱుంగఁగోర, సంధులంజేసి చీకటియందు నిలుతు
వహహ! జాణతనంబొ? పిన్నాటయేమొ? యరసి పలుకంగ నేరికినైతిగాదు.

సీ॥ జీవితమొనఁగుదు ఁ చెడక నై జస్థితి భావియం దుందువు ఁ వాంఛగొనవు
దొరకనిత్తువు కొన్నిదొరకనియవు కొన్ని, దొరకిన యవికూడఁదోతు కొన్ని
పసిబిడ్డ నేడ్పించిపండిచ్చు కరణి దుః, ఖంపఁజేయుదువు సుఖంపనిత్తు
వాహరమగుదువుఁప్రాణంబు నగుదు దో, బూచులాడుచునుండుతోచకుండు

తే॥ కానబహురూపుఁడనుచునేకంబయనుచు, సందరానివాడంచుమాయావియంచు
జ్యోతియంచు నానందమ యుండవంచు, శ్రుతులు బహువిధంబులుగ వా ఁ
క్రుచ్చుచుండు. ౧౯౨౬

సీ॥ ఆస్తికు లాసన ఁ నాస్తికుల్ లేదన, నెనఁగు నేర్పులకు దా ఁ విత్తువేల?
బహుళశంకలకుఁ దా ఁ వలమిత్తు వదియేల? మాయలతోడనే ఁ మలయులేల?

పలుపిధ మతములు ♦ ప్రబలనిచ్చుట యేల? జనులు తన్నుకలాడఁగనుటయేల?
 పాపంబులను తొల్లఁ ♦ బండనిచ్చుట యేల? మొలకలో గిల్లుట ♦ తెలియవేల?
 ఆ॥ మొలక నిచ్చుటేల? ముదుర నిలుపుటేల? శ్రమలఁబొంది తుదకుఁజనుపనేల?
 తెలిసి తెలియకుండు ♦ తెరచాటు బ్రదుకేల? స్పష్టపఱుపకీట్లు ♦ చంపుటేల? ౧౯౨౨
 నీ॥ మఱచిన తెఱఁగేల ♦ మఱవని వెరవేల? యెఱుగకుండుటయేల? ♦ యెఱుఁగుటేల?
 వదలియుండుటయేల? వదలకుండుటయేల? ♦ యంటియుండుటయేల? యంటమేల?
 ఒక్కరూపంబేల; పెక్కురూపములేల? తినుటేల తిండికై ♦ తిరుగుటేల?
 వుట్టించు టదియేల? పొలియించు టదియేల? నడుమఁ జిక్కులు వెట్టి ♦ నలఁచుటేల?
 తే॥ దేహమును పొందుటేల? యీ ♦ త్రిప్పటేల? ధర్మ సంస్థాపనమునకో? ధరణిజనుల
 కెల్ల నాదర్శనమునకో? యేమి తెలియు? నీదు మాయలు కల్లలో? నిక్కువములొ?
 నీ॥ కర్మఫలంబుల ♦ కై జన్మ మొనఁగెదు, కర్మల నంటక ♦ కదలువారి
 కానంద మొనఁగి తఁగ్గాననంబుల నుండు, మునులకు మొదలి ముఁమ్మార్పులకును
 జ్ఞానులొ వారి క ♦ జ్ఞానులొ వారికి, నెల్లవారికిఁదెల్ల ♦ మెఱుఁగఁబడవు
 పెనఁగినవారు చ ♦ చ్చినవారు కని దుఃఖి, మొందువారలయందు ♦ నుండువనుట
 తే॥ యిప్పు డిచ్చుట నీయొద్దఁ నెఱుఁగనయ్యె, వెడఁగు వెడఁగు వివేకి వివేకమీపు
 నీది స్థిరగుణం బెయ్యదో? ♦ నిశ్చయముగ, నెఱిగి కొఱలేక యెఱిగింప ♦

నెవరి తరము? ౧౯౨౯

తే॥ కార్తికేయకందము నొల్వఁగఁడఁగునంత, లోన నేమియు లేకుండుఁజానుదోఁప
 నీ వవతరించియును నిజఁమెఱుఁగనీవు, నీదు మాయలఁ దెలియంగఁనేరమయ్య!
 తే॥ అని నుతించుచు గరుడుండు ♦ తనువునీ ప్రి, దమముఁ దోలుచురాఁగాంచి ♦
 దాశరథియు

వింతవాఁడవఁడని చూచుఁనంతలోన, వచ్చి చెంగట నిలిచె నఁదృక్తి తొలఁక.

†చ॥ నిలిచినయంత నాగములు ♦ నెమ్మదిగా ధనము గుణంబు ని
 ర్మల యశము గలట్టి విభు ♦ మన్నన జెందిన వారి యంగదల్
 తొలఁగిన చందమై కలువ ♦ తూటికి నన్నని దారమంతయుం
 దెలియఁగ రాక మాయమయి ♦ లీతె జగంబులు సంతసిల్లఁగన్. ౧౯౩౨

క॥ ఎఱకల కరువలిచే దమి, పఱచుటయేగాక మేనఁబ్రబ్బిన యలుఁగుల్
 తొఱఁగెను దద్దులతోడను, నెఱి తెలివరి కంటఁగట్టునిందయుఁ బోలెక
 తే॥ క్రూరకర్మ లధర్మ లింఁద్రాదులందు, మందునకు నొక్కఁడే ననుఁజూడలేదు
 క్రొత్తసృష్టిలో జీవులఁకొమరుదాల్చి, వానరులు లేచి యుత్సాహఁవంతులైరి.

† ఇంద్రజిత్తు ప్రయోగించిన నాగములు తిరువెణ్ణయ నెల్లారున నుదారుడగు జటప్ప తమ్మని
 కరరాముని గాంచిన యాచకులయ బంధులయ ఆశీర్వాద తొలఁగినవి. అనిమాతము.

- ఉ॥ నీతివిదుండు రాఘవుడు ♦ నమ్మది లేచి నమస్కరించు వి
భ్రాత చరిత్రు లక్ష్యుని ♦ గాటముగాఁగఁ బరివృజించి యి
ట్లీతటి బాముగూర్చు విధి ♦ యే తొలఁగించె నటంచు వానర
ప్రాతముఁ బ్రాణముం బలెఁ గఠిరంబున దువ్వచుఁ బల్కుఁ దార్జ్యతో.
- మ॥ స్థిర దోషాకరు లీల నొప్పు నఖి రాజంబొల్పు పుణ్యాత్మ ! దు
ర్భర దుఃఖాంబుధినుండి తేల్చితి తపఃప్రాప్తోత్థ పుణ్యంబు నాఁ
గరుణామూర్తివి నీకుఁ బ్రత్యుపకృతిం ♦ గావింప నేముండు ? న
త్పురుషుల్ ప్రత్యుపకారముం గొనఁగ నంతోపింతురే యెయ్యెడన్ ?
- శా॥ ఏమిం దోషక వేగుచున్న యిటకీ ♦ వేతెంచి మాప్రాణముల్
ప్రేమక వెండి యొసంగి కాచుటలతో ♦ విజ్ఞాపచారోక్తు లి
ట్లామోదంబుగఁ బల్కుచుంటివి మహా ♦ త్యా ! దీనికిఁ సాటిగా
మేమేకానుక లీయఁగాఁగలము ? మామేరల్ మహాల్పంబులౌ. ౧౯౩౭
- శా॥ సం దేహించుచునున్న ప్రాణముల ని ♦ చ్చంగూర్చు పూజ్యాశయా !
ముందెన్నందును చూడలేదు చెలిమిం ♦ బొల్వార దొక్కందు మా
యందుంగైకొనలేదు నీకుఁ గొఱయే ♦ యందంబునక లేదు మా
చందంబారసి తెల్పు చేయఁదగు క ♦ ర్జుం బెద్దియే నున్నచో. ౧౯౩౮
- మ॥ అను శ్రీరాముని ప్రేమపూర్ణ విమల ♦ వ్యాహర మాల్పించి య
వ్వినతాపుత్రుడు కేలుమోడ్చి యనఘా ! విద్వి డ్యధానంతరం
బున వత్తుక్ మన ప్రాత చుట్టటికముక్ ♦ మోదంబుతోఁ బూర్తిగా
విన వాక్రుచ్చెద వీడుకోలె యనుచుక్ ♦ విచ్చేయుడుం గాంచుచుక్.
- చ॥ పిలువక వచ్చి జీవములఁ ♦ బ్రీతి నొసంగె నుదాగుఁ డీతఁ డే
వలనను మాటుమేలు మన ♦ పాల గ్రహింపఁడు లోకమందు పు
ణ్యులు తమయంత వచ్చి జని ♦ నొప్పులఁ దీర్తురు గొప్పలాభముం
దలఁచియొ వారిదంబు జన ♦ తా ఘన తాపము పాపుచుండుటల్ ?
- చ॥ అని రఘురాముఁ డాడఁగ మ ♦ హాబల నూనుడు దేవ ! లక్ష్యుం
డని మరణించె నంచు మిధి ♦ లాధిప నందన కుండు నొందుఁ గా
వున విజయోద్ధతి స్నిదురఁ ♦ బొందిన రక్కసిమూఁక భీతిలక
గొనకొని సింహనాదము న ♦ కుంతిత రీతి నొన ర్తమా యనక ౧౯౪౦
- మ॥ ధరణీజాపతి మంచిదే యనఁగ న ♦ ప్రద్వీపముల్ నప్త సా
గరముల్ నప్త కులాచలంబులు కలం ♦ గక సప్త మేఘంబులు
బరపై తాళుల రాల్చు దిక్కు లగలక ♦ బ్రహ్మాండ భాండంబు చిం
దఱగా వానరవీర సంతతి మహా ♦ ధ్వానంబు గావింపఁగన్. ౧౯౪౧

మ॥ అకలంకాత్మ ధరాత్మజాత మదిలో ♦ నారాటముం గూర్చు ద్రవ్యం
బకు వక్షంబునఁ గాఁడు మారుశరముల్ ♦ వక్షంబుఁ దొల్పంగ న
జ్జక సెజ్జం బొరలాడు పంక్తిముఖుఁ డా ♦ శబ్దంబు నాలించి యిం
చుక యోచించి నిజస్థితిం దెలియఁగాఁ ♦ జూచెఁ విలోలాత్ముడై. ౧౯౮౩

మ॥ జనశాక్షాత్ జడలూని ధర్మమును సం ♦ స్థాపించి దుష్పాప వ
ర్తనులం గూల్చుగఁ గంకణంబు గొను శ్రీ ♦ రాముఁ మనంబందు చిం
తన గావించుచు నున్న సీతయును సీ ♦ తాదేవిపైఁ బ్రేమ ని
ల్విన మూఢుండును తక్క నిద్రిలని జీ ♦ విం గాన మాలంకలో. ౧౯౮౪

మ॥ ఆ శబ్దంబును విన్న రావణుడు కో ♦ పావిష్టుడై లేచి యా
కీశవ్రాతము లక్ష్మణుండు ననిలోఁ ♦ గీడొంది రన్నట్టి సం
దేశం బెంతటి సత్యమో? యినకులా ♦ ధీశాస శింజాన మా
కాశం బంటెను వానరావళుల పె ♦ స్వర్ణా నినాదంబుతో. ౧౯౮౫

తే॥ రామ కోదండ మొనఁగె నిఁగ్ధాతరవము, లక్ష్మణుని ధను వండగోళముఁబగిల్చె
హనుమ గర్జ శ్రవణభేరియగలఁజేసె, దరణినుతు గర్జనంబు రోదసిని సింఁచె.

తే॥ అంగదుం డార్చుచుండె నీలాలి కేశు, లుత్తుకత్వంబుచే జేయున్మగ్రవము
బ్రహ్మగోళంబులోన వెల్పులను నిండె, బాశమున నుండి వారు వీడ్పడిరినిజము.

క॥ అనిలేచి పంక్తి కంఠుడు, చనియెను వడి నిందజత్తు ♦ నడనంబునకన్
మునువెనుకల ఖడ్గులు దీ, ప నికరములు వట్టి దనుజుఁవనితలు నడవన్. ౧౯౮౬

తే॥ చేలములు జాటుచుండఁగఁగేలఁబట్టి, నెఱి కురులువేల మత్తైక్కు, ♦ నిదురకనులు
వ్రాలఁ దడఁబడు నడకతోవచ్చినారు, మధ్యమధ్యదూఁగుచుఁదటిన్సృధ్యలపుడు.

తే॥ మద్యపానంబు కూర్చు నామధ్య గలలు, కనుల బరువును తోచితోఁపనివిధమ్ము
పాట లందెల కొఁఁది శబ్దమ్ముగలుగఁ, దడఁబడుచు నడచిరి దేవతరుణులపుడు.

తే॥ మొగులునకునల్పుగల్పించిపొగలునించి, పూలుతుఱిమిసట్లుండు కొఁపవులును నీల
నయనములును కెంబెదవులునొరు గలుగు, పడఁతు లూఁగుచుఁ దూఁగుచుఁ
బడుచుఁ జనిరి. ౧౯౮౭

సీ॥ మధురసాలామృతమాధుర్యములఁజేర్చి, కలుకుల పలుకులుఁగాఁ గదించి
హరిణ మత్స్యజ్జంబులందలి సౌందర్య, ములఁ దీసి సోగ కన్నుల నమర్చి
తక్కు సుందర వస్తుతతినుండి కొన్నట్టి, మురువున నవయవములు సృజించి
చిత్రసృష్టిగ బ్రహ్మఁచేసిన చెలువలు, దశముఖు నిరుపెనదవిలి రాఁగఁ

తే॥ బ్రవగ భీకర రవములుచెవులఁబడుడు, బిడుగు రొద విన్న భుజులవడపుగాఁగఁ
సింహ గర్జనమును వినిచిదగొదవడు, వారణముల చందము వైత్రవరులు పొంద.

తే॥ త్వరగఁ జని పెద్దకొడుకు సౌధంబుచేరి, గాయములనుండి సీచూరఁగ్గముముసెంది
సింహాఘాతంబుచే జేవఁచెడిన గజము, చెలువునను బెగ్గిలెడి యిందఁజతునిగాంచె.

ఉ॥ లేచి నమస్కరించు దిట ♦ లేక కరంబులు శక్తిహీనతం
దోఁచు విధంబునక విసతి ♦ తో మెలమెల్లన మ్రొక్కు పుత్రకుఁ
జూచి యిదేమి చాల శ్రమ ♦ స్రుక్కితి? వేమి ఘటిల్లె? జెప్పుమా
ధాఁచక యంచుఁ బల్కులు లె ♦ దంగొని వేడఁ గుమారుఁ డిట్లనుక.

చ॥ కవచము పట్టు వీడినది ♦ గాటపు తొమ్మనఁ జెప్పరాని లా
ఘవమున దూసిపోయినవి ♦ కాండచయమ్ములు మేరమీఱి దా
నవకుల చంద్ర! మిక్కిలిగ ♦ నల్లయు వెల్వడె మేనుసోలె మా
య వలన లక్ష్మణుండు మృతి ♦ నందకయుండిన నేమియశాదునో? ౧౯౫౬

చ॥ హరిహయుఁడుకొ హరుండు హరి ♦ యర్కుండు మున్నగువారు సేయుసం
గరముల నింతగా నలయి ♦ కం గొనలే దిపు డాడునట్టి దీ
న రవము మున్నొకప్పుడుఁ గ ♦ నంబడ దమ్యనుకేంద్రు బల్మి య
జ్జరె! వివరించి తెల్పు నొక ♦ చాపముతోడిది గాదు నాయనా! ౧౯౫౭

చ॥ అనుజని శక్తియిట్టి దగు ♦ సగ్రజ శక్తి తలంచి చూడఁగా
మనకది తెల్పుగా వలఁతి ♦ మాత్రము గాదు పంఖ మతేమిగాఁ
జనునో వచింపఁగాఁ దలఁపు ♦ చాలదు చూచెడుగాక గెల్వమే
మనకగు నంచు నిక్కుటలుమా పొరపాటగు మాను నాయనా! ౧౯౫౮

ఉ॥ వానరపీఠలం దునిమి ♦ వారక లక్ష్మణుఁ గూల్చి గెల్వముక
నేను గడించుటల్ వినుము ♦ నిక్కము మాయను నాగపాశముం
బూనుటచేతనే; యింకను ♦ భూమిజధర్త యొకండ నిల్వఁ బైఁ
గా నగు కార్యమెల్ల జరు ♦ గందగు నంచు వచించు సంతటక. ౧౯౫౯

ఉ॥ రావణుఁ డిట్లనుక గుణ విరావము లక్ష్మణు వింటినుండి పై
తావులు బ్రద్దతౌ నటులు ♦ తి ర్కొనె వానర సింహనాదముల్
మేవుకొనెం దివంబు రణ ♦ మేదినిఁ బుట్టిన గొప్ప ఘోషముల్
సివు వినంగలేదొ యన ♦ నివ్వెఱఁగొంది కుమారుఁ డిట్లనుక. ౧౯౬౦

ఉ॥ వారలు నాగపాశమున ♦ బంధితులైరి మొగంబులందు తే
జో రమ డిందెఁ జావక య ♦ సువజ మొందుట సత్యమానోకో?
యేరికి దానిఁ దప్పికొన ♦ నిమ్మగుఁ? దప్పిన దైవశక్తికిం
దూఱు ఘటిల్ల దే? యనుచుఁ ♦ దూఱి తలంచుచు నుండు సంతటక.

ఆ॥ వేగు లరుగుదెంచి ♦ విభునకు మ్రొక్కంగ, నాతఁ డాత్రపడుచునడుగునంత
వారలిట్టు లర్థవంతమా వాక్కులఁ, బలికి రథిక నయముభయము గదుర,

ఉ॥ పాశ నిబద్ధులై శర వి ♦ పాటిత దేహులునై రణంబునం
గీశులుఁ దమ్ముఁ డుండఁ బరి ♦ కించి యలంగి తపించి యేడ్చి నీ
తేశుఁడు మిక్కిలిం గినిసి ♦ యిత్తటి లోకములెల్ల నొక్కట
నాశ మొనర్తునంచు జిత ♦ నం బొనరించుచు నుండునంతట. ౧౯౬౨

చ॥ గరుడుఁడువచ్చె వాని యెస ♦ కంబగు రాకను గాంచి నాగముల్
తురతురఁ గట్లువీడి చిటు ♦ తున్నలుగా నశియించె వారి ము
మ్మరమగు మేనిగాయములు మాసెను మున్నటికంటె దేటయు
దిరము బలంబు గల్గి యటు ♦ తేకువ నార్చిరి వార లయ్యెడ.

ఉ॥ నావుడు రావణుం డనియె ♦ నాదు కుమారుని నాగపాశ మీ
శేవను వైన తేయుఁడు ఘ ♦ టిల్లఁగ నాశిలెనేమి ? వానికిం
గావర మింతగల్గెనె ? వి ♦ కావిక లయ్యెను నాప్రయత్నముల్
నా విధులిట్లు లై వెలుఁగఁనా గరువంబును మంటఁ గల్పనే ? ౧౯౬౪

సీ॥ పదునాల్గు లోకంబు ♦ లుదరంబున నడంచి, వీడుచుండు ననెడి ♦ వెడ్డుకీర్తి
పడసిన వెన్నుండు ♦ బవరంబు నాతోడ, నొనరించు నాఁడు భీ ♦ తిని వహించి
జగములన్నియుఁ బెక్కు ♦ సార్లు చుట్టిననాఁడు, డాఁగురించి కడలి డాఁగునాఁడు
లల్ల వై కుంతంబు ♦ కొల్లవెట్టిననాఁడు, నాశరమ్ము లురమ్ము ♦ నాటునాఁడు
తే॥ బరియలును వీఁపు బాహువుల్ ♦ నెఱుకులంటఁ, గ్రుచ్చి తఱిమిననాఁడు నీ ♦
గ్రుడ్డిగరుడి

చూడదో ? శక్తిలేదో ? పిచ్చుకలమీఁది, కేగెనో ! నాఁటి కడిమి నేఁ డెఱుఁగ దేమొ ?
తే॥ కాఁగలది కాకమానదుకడచి బ్రదుకు, వారి నెట్లయినం జంపవలయుఁగాదె ?
యావ తగుదు చేయుము తార్క్యఁ డీలనొంద, ననుడు మేఘనాదుఁడు తండ్రి ♦
కనియె నిట్లు ౧౯౬౬

తే॥ నేఁడు మాత్రము శ్రమసీఁగనిలిచి యెల్లి, వెడలి బ్రహ్మాస్త్రమున మనో వేదనంబు
నీకుఁ దొలగింతు ననివల్కనిర్జరారి, మంచదని చేరె దన తల్పుమందిరంబు.

శ్రీ రామ .

కంబరామాయణము .

యుద్ధకాండము :: ఉత్తరభాగము

౧౯ నేనానాయక వధ పటలము. (౧౦౨)

తే॥ మిన్నలము పెడబొబ్బలు విన్న దైత్యు, లడరి శంఖ భేర్యాది వాఁద్యములు చెలంగ
నమర కొతూహలంబు డెండములఁ బొడమ, ననురవిభుఁ జేరి యానతియడుగునంత.

తే॥ బవరమునకీవునమ్మహాపార్శ్వతోడఁ, బొమ్మధూమాక్షయను దశముఖుని గాంచి
విన సహింపక దూతలు విరుచేయు, చేత లించుక వినఁడని చెప్పిరిట్లు. ౨

చ॥ రథములు వోవ వారణ తురంగములెల్ల నశింప రాక్షసుల్
క్రుధగొని పోరునేసి యనిఁ డ గూలఁగ నింద్రజ యెంటి నిల్పుచో
వృథగొని లక్ష్మణాస్త్రములు వచ్చెనదో యిదో యంచుఁ గొంకుచుక
బధము దొలంగి వావిడిచి పాతినవారలు ధీరులే యనక. 3

తే॥ క్రూరకర్మంబులను జంకుకొంకు లేక, చేసి యలవాటు పడినట్టిచేయిగాన
దశముఖుం డదివిని ఘోరదావహిన్ని, కరణి మండుచు వారలఁగట్టఁబనిచి. ౪

—: రావణుం డింద్రజితునిచక్రరక్షకుల ముక్కులుగోయ నాజ్ఞాపించుట :—

తే॥ వీరినేవ యిట్టిది యంచునూరివార, లెఱుంగ నాసికగోసి యూరెల్లఁ ద్రిప్పి
విజువుఁ డంతియచాలును వేఱువలదు, పొండనఁగఁ గింకరులు కోయఁబూనునంత.

ఆ॥ వలదు వలదటంచువారల కడ్డంబు, వచ్చి యాపి పంక్తివదనుఁ గాంచి
యేమిసేయఁదలఁచితిది ధర్మమే? యంచు, మూల్యవంతుఁ డనియెఁమఱియునిట్లు.

చ॥ గెలిచినవార లోడుటయు డ గెల్వనివారలు వెండి గెల్పుటల్
తలఁపఁగ నైజమై పొనఁగు డ ధారణియందు మగంటిమిక్ నదా
చలనములేక నిల్పుకొనఁ డ జాలినవాఁ డొకరుండు కల్లునే?
వలపులఁ గూర్చుండు జయ డ పంకజగేహిని దాంతచిత్త యే? ౭

తే॥ పరబలం బించుకేనియునరయవలదె?, తొల్లి నిర్జరనేనలువెల్లివిరిసి
వచ్చి యొడవె? యుగహానానకులు మహానానకులు మానకొనినానేజగమునంగు?

చ॥ వరుణుడు కంపితాంగుడయి ♦ పార్థివ వీరుని చేరవచ్చి తా
శరణమునొంది డీవముల ♦ జానుగ నిల్పుకొనంగజాలె నీ
పురువులు చూడ లెక్కకును ♦ పోల్చుగఁజాలినవారె ? ఘోర సం
గరమున వారితో నెదురఁ ♦ గా వశమే ? యిది నీవెటుంగవే ? ౯

క॥ పాలిసె నలువది వెల్లువల్ ♦ కలనియందు, వీరు మువ్వరే ప్రాణమ్ములార నిలుపు
కొన్న వారు గావున వీరికన్న నెవరు, ప్రథన చాతుర్యమును బయల్పఱచినారు ?

చ॥ చెడియెను నాగపాశమును ♦ చేడ్చడి యర్థముకంటె హెచ్చుగా
మడిసె బలంబు నీవు నని ♦ మానవనాథుల నేర్పు పెంపు ను
గ్గడువుగఁ గాంచివచ్చితివి ♦ గాదె కుమారునితోడ నుండమి
జెడుగుగ నెంచి ముక్కులను ♦ చెక్కెదె ? యియ్యది యుక్తకార్యమే ?

తే॥ లక్ష్మణుని పేరుసెప్ప నీలంకలోని, జనులు తమతలుపుల మూసికొనడివారు
ఎవరినాసిక గోసెదోయెంచిచూడు, జగము కలదాతఁ గోసిననమయునేమి ? ౧౨

తే॥ దూతయై వచ్చినట్టి వాఁతూలసుతుని, ధాకకోడి మ్రొక్కినవారుఁసోకులందు
పెక్కురున్నారు వారలుఁముక్కులొంది, యన్నవారలు కోయకఁయుంటివేల ?

ఉ॥ సీతను వీడమిం గలుగు ♦ చిక్కులచే మనవీరు లెందఱో
యీతల శత్రురాజు వధి ♦ యింపఁ బ్రతిజ్ఞలు చేసిపోయి రా
రీతిగఁ జేసివచ్చు నొక ♦ రిం గనమింతకు రామలక్ష్మణుల్
సీతలఁద్రొక్కి నిల్చి రిక ♦ నెవ్వడి నెల్లర ముక్కులూడ్చదే ? ౧౩

చ॥ అనవిని వారు డెందముల ♦ సంజక యించుక మాని కేలు మో
ద్దును గదియించి దైత్యకుల ♦ ముఖ్యుని గాంచి క్షమింపుదేవ ! మా
మనముల నెందు రోసినను ♦ మాయలు మోసము లేదు సంగరం
బున ఘటియించు దుస్థితులఁ ♦ బూర్తిగఁ దెల్పెద మాలకింపుమా. ౧౪

మ॥ విరఘండై తనయుండు శక్రజతుఁడే ♦ విస్వధి కేతెంచి శం
బర మాయల్ పవరించి ప్రాణములతో ♦ బైల్పడ్డవాడయ్యె మా
తిరముల్ సెప్పగనేల ? దేవ ! యిక ధా ♦ త్రినాథ శీర్షంబులక
జరణాబ్జంబులచెంత నుంచెదము నీ ♦ చ్చల్ నీవు మోదింపఁగఁ. ౧౫

ఉ॥ పంపుము పంపితేని యన ♦ వద్య రణంబున నేట రేపట
చంపిర యంచొ చంపఁబడి ♦ చచ్చిర యంచునొ విందుగాని వం
శంపు గురుత్వమే చెడఁగ ♦ జాతిరి తాతిరి పాతిరంచు నీ
చంపు వచస్సులక విసఁగఁ ♦ జాలవు మన్ననచేసి పంపవే. ౧౬

చ॥ అని శపథంబు నేయుటయు ♦ నాయుధపాణుల బంతి వెల్పులక
దనుజ వరేణ్యుఁ డంపె రథ ♦ దంతి తురంగము లన్నితోడుగా

ననువుచు యజ్ఞశాత్రువు న ♦ హర్షతి శత్రుని మాల్యవంతుతో

ఘనుడగు వజ్రదంష్ట్రుని నిఁకాయముఁ గాయఁగఁ బంపు సంతటక. ౧౮

అ॥ నింగి మింగె ధూళినిర్జ్వరేంద్రులు కనుల్, గప్పుసేన మేరఁగాంచలేక

కనులు మూసికొనిరిఁకరముల నెవరికి, నైతిగాక యుండెనరసి తెలుప. ౧౯

తే॥ కాన్లు గలిగిన కొండలఁకరణినొప్పు, హస్తీఘటలపైఁ జెక్కింబులలల వీవఁ
గైదువులు జలచరములఁగతిఁ జలింప, నేమి రవముతో సేన వార్చిధిని పోలె.

క॥ శరనిధికై వడి భేరులు, మొరసెను కరు లిరులతో న ♦ ముద్రముతో మ
చ్చరికముగొని గీపెట్టెను, హరులును సకిలించె మిత్తియెఱచినభంగి. ౨౦

క॥ నడగఁడు నడచు జడుమున, నడవక సిడి లెక్కగొనక ♦ నాగంబులు పై
జడదముల జలముఁ బీల్చుచు, నడుగిడకయె నిలుచు నడచు ♦ నామిక తోడక.

తే॥ కైదువులకాంతి భూషణఁకాంతితోడఁ, దురగ వారణ న్యందనఁస్తామములకుఁ
గల యలంకార కాంతితోఁగలిసి పరవి, దశదిశల నున్న యిరులనుఁతఱిమి చంపె.

తే॥ వచ్చు సేననుగని ధరాఁవరుడు కినిసి, దనుజచమువుతో వచ్చెడుఁఘనుడు శక్ర
జితుడొ కాడొ తెల్పును యసఁశిష్టగుణ వి, భూషణుడు విభీషణుడు రాఁ
మునకు ననియె. ౨౧

మ॥ గుహలోనుండి క్షుధాగ్ని రేపఁ బెలుచక ♦ ఘోషించుచుక దుర్భయా
వహ రోషంబున నిప్పులం గురియుచుక ♦ బాలేందురేఖా సమో
న్యహ దంప్తా) రుచులొప్పు దూణములు క్రొన్నందాల్చి కైపింటితో
బహుశాభీలత వచ్చునాతడు మహా ♦ పార్శ్వండు రాజోత్తమా!

క॥ జ్వాలాభీలములగు క్రూ, రాలస నేత్రములతోడ ♦ సలరారుచుఁ బె
న్నాలుక నార్పుచు వడి వా, తూలగతిక వచ్చువాడు ♦ ధూమాత్ముడగుక.

అ॥ పదరుబోతు శూలఁపాణి! యీతల నీది, యా యటంచు డాయఁనరుగువాడు
కాభులొప్పు కొండఁకరణి వచ్చెడువాడు, వజ్రదంష్ట్రుఁ డనఁగఁబరఁగువాడు

క॥ పెదవుల గొఱికెడు నాతడు, నెద గాలిని గెలుచు తురగఁమెక్కినవాడు
స్థదుడు రణభయద రూపుడు, వదనద్వజ్జ విహీనుడగు పిశాచుడు రాజా!

అ॥ వసధికంబె రవముఁవహ్నికంబెను వేడి, గలుగువాడు రథముఁగలుగువాడు
సూర్యశత్రు వనఁగఁశోభిల్లువాడు త, త్సౌంతగతుడు యజ్ఞఁవైరి యధిప! ౨౨

ఉ॥ ఎఱ్ఱుని శాలి సస్యముల ♦ యెన్నులబోలు తురంగ సంఘముల్
బిట్టుగఁ గల్గువాడు రణ ♦ భీకర కర్ముడు నెట్టి కార్యముల్
వట్టుగఁ జేయఁగాఁ దగు త ♦ ప; ఫలయుక్తుడు దూరదర్శియుక
గొట్టున శూలి నెత్తెడి యఁకుంతిత నత్తుడు మాల్యవంతుడొ. ౩౦

ఆ॥ అనుచుఁ దెలుపుచుండఁనినకుల వరునకు, జయము జయ మటంచుఁనవ్వడించి
వ్లవగవరులు దనుజబలములపై రాలు, తరులు గొనుచుఁ బోరఁదఱిసివారు. 30

ఆ॥ ప్రళయజలధినుండి ఁ వడగండ్లు రాలిన, కరణి విండ్లనుండి ఁ శరచయమ్ము
వెడలుచుండ శిరములెడలి కోఁతులు పెద, పులను కొఱుకుఁచట్టఁయిలకుదొరలె.

ఆ॥ తరులు గిరులువై వఁగరులును తురగంబు, లరదములును వీరవరుల శిరము
లాది శేషు వడఁగఁలడఁగంగఁ గుప్పలు, గూలిపడియెఁ గదనఁకువలయమున. 31

తే॥ అమరవైరులు వైచు చఁ క్రములు త్రెంప, బాహువులు పాదములు పెను ఁ
వాలములును

విఱిగి మోచిన గిరులతోఁదరులతోడ, నడఁగి గ్రుక్కుమిక్కురనకఁపడియె హరులు.

తే॥ పరువడిం దెసలకు దాఁటుఁపాటవంబు, నెలయు ఘోటకరాజి నాశ్వికులు కేచి
వీచినట్టి తోమరములువీరవర శ, రీరములఁ గ్రొచ్చి పుడమినిత్రెంచి చొచ్చె.

తే॥ బిట్టుబిట్టున వనచరుల్ ఁ వీచు శిలలు, వడగ లురలంగ వోధల ఁ పండ్లురాలఁ
దలలు న్నీలఁ బాతకుల గొం ఁతులును తునుఁగ, నేనుఁగులు పీనుఁగులుగాఁగ ఁ
నిలను గూల్చె. 32

తే॥ కరక లురలంగ గుహలకుఁబరుగులిడెడు, చిలువలంబోలియాశ్వికుల్ ఁచెలగవైచు
శూలములు కుంతములు వానఁరాలి యెడఁకు, లందుచొచ్చి యుచ్చును సొమ్మఁ
యలఁత యెసఁగ. 32

తే॥ వారణములు తోఁకలమోదుఁవానరులను, దొలఁగివారలుకాకులఁద్రుంతువాని
కొండ అవ్వానినెత్తి రఁక్షిగఁబంబు, చదియవైచి యార్తురు రణఁక్షాతలమున.

తే॥ ముందునకుఁ ద్రొచికొని వచ్చిపొందనేయు, కపుల రాలచే నసురలుఁకలనఁబడిరి
వారి విండ్లనుండి వెడలుఁనారసములఁ, దునిసి పండ్లిగిలించి కోఁతులును కూలె. 33

మ॥ ధర నౌత్సుక్యముఁగూల్చి హేతువగు దు ఁ ద్తారిద్ర్య చింతాప్తి యం
తరమం దెక్కుడుగల్గ వేదనను వం ఁ తంగుండు ఖన్నాత్మ ము
కొరయంబట్టఁగ నూపి రూడునను లోఁకోక్తి క్రమంబంది వా
నర శైలంబుల స్వందనాక్షములు భి ఁ న్నంబొంద నిల్చె హరుల్. 30

తే॥ మరణమొంద నాధోరణుల్ ఁమత్తకరులు, రక్తనదములఁ డెక్కిముల్ఁరాజలంగఁ
దిరిగె మాలుము లందఱుఁద్రెళ్లునంతఁ, గడలి స్వేచ్ఛతోఁ దిరుగాడుఁకలముబట్లు.

క॥ పోడిమి చెడి యాశ్వికతతి, పాడఱ బంకమునఁ బడుచు ఁ వాంతుల రక్తం
బోడిగిలఁ గ్రక్కుచుండెడు, బాడబములు బాడబమ్ము ఁ పగిదిందోఁచె 31

తే॥ వానరులు వైచు కొండలవలన నలఁగి, రూపుమాసిన దనుజులఁకోపుచూడఁ
జరము కూడిమాడిన వారిచెలులె వచ్చి, చూచి గుర్తింపరానట్టిచొప్పు గలిగె.

తే॥ హనుమ యెదిరించె ధూమాక్షుఁనంగదుండు, మాఱుకొనియె మహాపార్శ్వఁ
మాల్వవంతుఁ

జెనకె నీలుండు పననుండుఁ మొనసితాఁకె, మాయుయగు విశాచుని రణఁత్పాతలమున
తే॥ సూర్యశత్రుని మార్కొనెఁసూర్యనుతుండు, యజ్ఞశత్రుఁడీడాడె రాఁమానుజున్
వీరుడగు వజ్రదంష్ట్రుండుఁ బారినమరు, చున్న ఋషభుని డీకొనెనుత్సహించి. ౪౧

ఆ॥ దనుజ నాయకులునుఁపనచర నాయకుల్, కదనమందు దాఁకికనిమనంగి

యొకరి నొకరు గెలువనుత్సహించుచుబోరి, రుగ్గగతుల వేల్పులుదరి బెదర.

ఆ॥ లట్లు పోరుచున్నఁయయ్యెడఁబదిలోన, నాఱు వెల్లువలనుఁహరిచయంబు

నలఁచె మిగిలినట్టి ఁ నాలుగు వెల్పుల, వెదకి లక్ష్మణుండు ఁ వేటలాడె. ౪౨

తే॥ కలిసినట్టి చందంబునఁగాక యుదధి, రక్తజలఖియే యిదియనుఁరాణనొప్పె

ముత్తైములు గురిగింజలఁపాలుపుదాల్చె, మత్స్యములు పగడంబులఁమాడ్కినలరె.

తే॥ జలధిమెల్లను రక్తమైవెలుఁగుచుండ, పలువిధంబుల రత్నముల్ ఁ పద్మరాగ

నరణిఁ గనుపట్టఁ గుంభిమఁ స్తముల శుక్తులందుగలముత్తైములునొక్కఁయంగమయ్యె.

తే॥ ముమ్మరంబగు పోరిట్లుఁ మొనయుతటిని, మాఱుకొన్న చీకటులనుఁమదగజములఁ
దునిమి నెత్తుటఁదోఁగి యెఱ్ఱనయి లేచె, ననఁగ భానుండు తోఁచె బూఁర్వాదిమిఁద.

తే॥ రాక్షసాంధకారముఁదోలిఁరామరవియు, నిరులఁ దోలిన తరణియునిరువు రొప్ప

జగము తమమను పేరు నాశంబు నొంద, నుల్లసిల్లిన గతిఁ గాంతియొప్పుమీఱె.

తే॥ తమము తొలఁగ రుధిర సాగఁరమును కరులు, తెప్పఁదేలిన జలధియుఁగుప్పలైన

కుణప గణములు మితిమీఱిఁరణతలమున, నచ్చెరువుగఁ దోఁచెను భీతిపిచ్చలింప.

చ॥ ఉదయ గిరింద్రమందు రవి ఁ యొప్పఁగ నెత్తురు వెంచలందునఁ

మెదడుల పంకియం దొదిఁగి ఁ మిక్కిలి చుక్కలు తెక్కలున్న యా

ప్రదరములఁ శిలీముఖ వి ఁ వారము వ్రాలఁగఁ జచ్చువారివౌ

వదనములఁ జలేజములు ఁ వారక పూచిన చంద మేర్పడెన్. ౪౩

తే॥ కరులు హరులును తేరులుఁకలిసిపడిన, తలము విలయవాయువు వీవఁగలఁగఁబాటి

యంబుదములు నక్షత్రంబులమరరథము, లురలి ధరణిని కూలినఁయొప్పుదోఁచె.

తే॥ విరియుకురులతోదనుజునఁదరులువచ్చి, యలమిగొనఁ దమపతుల మేఁనులు రణోర్వి

వల్లులలమిన పెను వృక్షఁవాటి కూలి, యున్న తెఱఁగునఁ గానంగఁనొప్పెనపుడు.

తే॥ తమకు కానులు పీనస్తానములు రక్త, దీర్ఘ కుంతలములు గలఁతెఱవలు తమ

వరుల మస్తముల్ గొన కటఁదిరుగుచుండు, భూతములఁబట్టి చీల్చిఁపొడము కినుక.

తే॥ ప్రియుని యవయవములఁ గూర్చిపెట్టి యొకతె, గుండెలను వ్రేవులను నక్కఁ

గొనుచుబోవఁ

దఱుము త్రాణయులేక సంఠాపమంది, కూలి జీవంబులను వాసికూడఁబరిని. ౪౪

చ॥ పతుల భుజంబులం గొనుచుఁ ♦ బాతెడు నక్కలఁ గాంచి దీన వా
 క్కృ) తతుల వేడియుఁ విడక ♦ పర్విడ వెంబడినేగి కైదువుల్
 కుతికిలఁగూలునట్లు వడిఁ ♦ గ్రుచ్చుకొనం గడునొచ్చి యేడ్చుచుఁ
 వెతగొని ప్రాణముల్ తమకి ♦ వీడిరి చేడలు కొందఁ అయ్యెడఁ. 91౮
 తే॥ కుణపరాసులలోఁ దగులొక్కన్న పతుల, గాత్రముల నెదకుచునుండుకలువకంటు
 లడవులం దమనంటులు♦విడిచిచనఁగఁ, దిరుగులాడు నాఁడునెమ్మిక్కరణి నుండె.
 తే॥ మడిచియున్నయాడులతోడఁగెడసియున్న, చెలువులంగనిజారత్నచిహ్నములను
 మఱుఁగుపఱుచుచున్నారనుమాగ్ధబుద్ధిఁ, గినుకగొనిరి కొందఱు గోలవనితలచట.
 తే॥ పతులమేనుల గుఱుతిడవలనుగాక, జీర్ణ కవచంబులం దీసిచెట్టలపయిఁ
 దమ నఖితుతముల గనితలరి తలరి, పనవి కొందఱు జీవముల్ పాసినారు. ౯౧౯
 తే॥ అశ్రుపూరిత నయనలై యంబుజాన్య, లొక్క కొందఱుపతుల రోయుచుఁగడంకఁ
 బీనుఁగులనుండి వెలువడువెల్లులందు, పడి మునింగి జీవంబులఁబాసినారు. ౯౨౦

—: ధూమాక్షుండు హనుమంతునిచేఁ గూలుట :—

క॥ హనుమయు ధూమాక్షుండు ముం, దునకువెనుక కడరి యడఁగిఁతూఁగొనుచును పై
 కొనుచును నములై పోగిరి, వినుద్రిమ్మరు లెల్లఁగాంచివిస్మయపడఁగఁ. ౯౨౩
 క॥ అనురయు నిరువది తూపుల, వెన మారుతి తొమ్ముదాఁకవిడిన నతఁడుఁ ,
 విసిరి కసిమనఁగి పైఁబడి, పనచెడ నద్దనుజు తేరు ♦ భగ్గుము చేసెఁ. ౯౨౪
 క॥ తే రవియ నింగి కెగసిన, వీరుని కైనున్నవిల్లు ♦ విఱిచెను రామ
 త్కూరమణు తమ్ముఁ డురవడి, మారుతియును వాని నీడ్చిమహికిం దార్చెఁ. ౯౨౫
 తే॥ ఈడ్చి కడలి దాఁటినకాల ♦ నెగసి తన్ని, నిప్పులుమిసెడు శిరమునుఁత్రిప్పిత్రిప్పి
 యూడ్చి కడలిలోఁబడనూకియుబ్బరించి, యార్చె వానరావళులు మేలనుదుఁబొగడ.

—: మహాపార్శ్వ డంగదునిచేఁ జచ్చుట :—

క॥ కోపము కన్నుల మిక్కిలి, దీపములవిధాన మండఁదిదిని పొగలుఁ
 ధూపములబోల నొడవిన, తాపములను లెక్కగొనకదర్శితమతులై. ౯౨౬
 క॥ సాహసముమీఱ విజయో, త్సాహంబున నొకరికొకరుతగ్గక శర సం
 దోహమున గిరుల నమర, ద్రోహి మహాపార్శ్వ డంగదుండును పోరఁ. 92౭
 క॥ కరిపై నుండ విసరుగతి, శరవింశతి సంగదుని భుజము నాట నిశా
 చరుఁ డేయి గేగి రాక్షసు, నరదముఁ బైకెత్తి తిరుగవనికి పైచెఁ ౯౨౮
 తే॥ విరభుడై వింటి నావలవిసరివైచి, మొససి కుప్పించి దైత్యు డమోఘమైన
 శూలముం గొని ప్లవగరాటూనున వక్ష, ముసకు నూటిగా గుఱిచూచిపూనియేసె.

క॥ మది సాధారణ శూలం, బిది గాడని యెంచి రామఃస్వపవరుడు మహా
ప్రదరంబునఁ దుత్తుముత్రై, చెదరిపడఁగ నేసె సురలఁచిత్తము లలరక 20
తే॥ శ్రీరఘప్రవరునకు జేజే యటంచు, నంగదుండు మహాపార్శ్వపడఁచి త్రొక్కి
పదములంబట్టి మిక్కిలిపంగటింపఁ, జెలఁగి నడిమికి రెండుగాఁజీల్చివైచె. 21

— : నీల మాల్వవంతుల యుద్ధము : —

తే॥ మాల్వవంతుండు నీలుండుఁమాటుపడక, కదన మొనరించుచుండంగఁగించిసురలు
తొల్లి యింద్రుడు పంక్తి వఃక్తుండు పోరు, సరణి నున్నది యని విరుల్చిల్లినారు.
తే॥ నీలుఁ డొక్క శైలము నై వఃమాలియన్న, విల్లు విటిగె వాఁడును విల్లువిడిచి వాలు
పలక గొని యదలించుచుఁనిలువునునుచు, నేలకుం దాఁటి యుక్కునఁనీలుఁ దాఁకె.
ఆ॥ వారలట్లు పోరుఁవడిఁగాంచి యెడసాచ్చి, కుధర మొక్కఁడె త్రికుముదుండేసె
సుగ్గునూచ మగుచు ఁ భగ్గున మండుచు, నసురతేరు గూలె ఁ నంతమీద. 22
తే॥ వృక్ష మొక్కండు నీలుండుఁవినర దాని, మాల్వవంతుండు వాలువఃమాల్చివైచి
నీలు తలఁదెంప నెత్త నాఁకేలుతునిఁగి, నేలఁబడఁగూల్చె సౌమిత్రినిశితశరము.
తే॥ శంపవంటి ఖడ్గముతో భుజంబు తెగియుఁ, గ్రమముచెడక దురమునేయుఁకఁజకు
సోఁకుఁ

గాంచి యిది యర్ధరఘతోడిఁకయ్యమనుచు, నవలఁబోరక సౌమిత్రియవలికేగె. 22
తే॥ ఘనభుజుని రామునొద్దకుఁజనుచునున్న, లచ్చుమనుఁ గాంచి యమరులు ఁ
మెచ్చిపొగడి

రెవ్వ రీరితి వీరత్వఁమెనఁగియున్న, సమరధర్మంబు పాటించుఁవతురులనుచు. 23
తే॥ యజ్ఞశత్రుండు వచ్చిరాఁమానుజన్ము, నిలిపి పాఱకుమని శరఁనికరమేయ
నాతఁడొక వాఁడియమ్ముచేసక్కువగుల, నేసి, కూల్చి యవ్వల రామఃస్వపుని చేరె.
తే॥ యజ్ఞశత్రుండు విలువీల ఁ నవనిఁగూలె, గండుమీటి కాలంగేలఁగ్రతువులందు
జార్పుశిలు లేవయ్యె వైశ్వానరుండు, స్వేచ్ఛగాఁ గుండములయందుఁ వెలుఁగసాగె.
తే॥ తనదు జనకుని మున్నొకఁతడవ యడ్డ, గించి పేరొందు రవిశత్రుఁగీఁటడంచి
తండ్రికిం దగు పుత్రుడొకఁతరము గాంచె, నూర్యపుత్రకుఁ డారణఁజ్ఞోనియందు 24

— : ఋషభ వజ్రదంష్ట్రుల నమరము : —

తే॥ అగ్గలంబుగఁ దనతోడఁనని యొనర్చు, వజ్రదంష్ట్రుని పెనుతేరుఁవనుధఁగూల
హరులు సారథియును చదియంగ నొక్క, భూధరేంద్రమ్ముగొని ఋషభఁభండు వైచె.
తే॥ తెరుచదియఁ గార్ముక మునుఁపాఱవైచి, దండముంగొని నేలకుఁదాఁటి పిడుగు
కరణి వజ్రదంష్ట్రుండు వానిఁశిరము మోఁదెఁ, జచ్చెఁ జచ్చెన యని కపుల్ పిచ్చిలింప

తే॥ వేటుగొన్నట్టి ఋషభుఁడువీరక చెడఁగ, మరణవేదన నొందుచుఁమఱుఁగుచుండ
హనుమఁ డెడసొచ్చి యాదైత్యుఁననరులంటఁ, బొడువవాఁడునుదండానఁబొదివికొట్టె.

తే॥ కొట్టి చను వజ్రదంష్ట్రునిఁగూర్చిపట్టి, దండమును లాగిగొని వానిఁపండు లూడఁ
గొట్టి శిరమునుమోది యాఁక్రూరుపేరు, వృద్ధముగఁ జేసి శమనునిఁపాలికనిపె.

—: పిశాచుని యుద్ధము :—

తే॥ పననుఁ డేయఁగ త్రవ్వనఁబలుకుతాలు, మేనిఁజేఱఁ బిశాచుండుఁమిగులఁ గినిసి
తోమరముగొని వై వ నుఁత్తుంగభుజుఁడు, నెత్తు రొలుకుచుఁ బనసుండుఁనేలఁ బొరలె.

సీ॥ జలదమం దున్నాఁడో? జలధిపై నున్నాఁడో? నేలపై నున్నాఁడో? నింగిఁగలఁడో?

వేలకొలంది గుఁత్రాలు పాతెడి నన్న, వడువున వాని తఁ త్రడియుఁ దిరిగె

నేలఁ గాలూనకఁతేలికఁ దిరుగాడు, గంటిచూపులకంటెఁగ్రన్న నేగు

నెదకంటె వడినేగుఁనెచటనో గలదను, నంతలో డాయుచుఁజెంత నిలుచు

తే॥ గరుడుకన్నను వడినేగుతురగమువయి, దిరుగుచున్న పిశాచునిఁతీవ్రశక్తి

నొఱిగికూలెఁగుప్పగఁబ్లవంఁగోత్కరంబు, తత్కృతముగాంచియటనుమిత్రా సుతుండు

ఉ॥ చండతరోగ్రుఁడై యనలఁసాయకముఁ బలువింటఁ గూర్చి యు

ద్దండ భుజాబలంబు తెగఁ ధార్చి పిశాచుని ఘోర శీర్షముం

జెండిన యంతఁ జేడ్చడకఁచేగల శూలము వీడకుండ నా

మొండెము మున్నుచేయు కొలఁ బూని నటించెను కొంతసేపటఁ.

తే॥ క్షేమవార్తలు సీతకుఁజెప్పకరణి, దుష్టెదలు రొదచేసెనుఁదిమ్ముపుట్ట

ధర్మదూతలు చేరిరిఁదక్షిణమున, కసుర దూతలు లంకకుఁనరిగినారు. ౮౯

ఆ॥ అరిగి విభుని చేరియంజలి ఘటించి, విజయవార్త డెలుపుఁవీలులేమిఁ

జంతతోడ జవముఁచేవయుఁ గల మన, నేన మడిసె ననుచుఁజెప్పినారు. ౯౦

౨౦ మకరాక్షు వధ పటలము. (3౮)

క॥ చారుల వార్తలు విని లం, కా రమణుఁడు సంతపించిఁకాలాహి క్రియఁ

దోరంపు టూర్పు పుచ్చగఁ, నారసి మకరాక్షుఁ డిట్టులనియెం గడిమిఁ. ౯౧

మ॥ అనిలోఁ దండ్రి ఖర్బు పధించిన మహా ధాంకారులం ద్రుంపఁగా

నను పంపం దలపోయ కుంటివి తగ ధాన్యశౌర్యముం గాంచవో?

యనుపంగాఁ గలవంచు నోర్చితిని చిం ధావాప్తి నీకేల? భూ

జనులా నన్నెదిరించువారు? సుమన ధాన్యంబులు లెక్కయే? ౯౨

ఉ॥ కన్నుల నీరు ధారలుగఁ ధార్చుచు నేడ్చుచుఁ గన్నతల్లి దా

భన్నత నొంది భర్త నడఁ గించిన వాని శిరమ్ము ద్రొక్కి గా

కెన్నెగ నూత్రముం దొఱుగ ♦ నేనని పంతుము పూనియున్న దా
జన్నియ పూర్తి గావలదె ? సాధ్యకి వీరకుమారుఁ డుండియున్. ౮3

చ॥ పనుపుము నన్న పోరి కనిఁపఁజలియూ మకరాక్షుఁ గాంచి యా
దనుజవరేణ్యుఁ డిట్టులను ♦ దైర్యమె తోడగుఁగాక నీచిరం
తనమగు వైరముం దొలఁగ ♦ దానవవైరుల మస్తకంబులం
గొని యిటుతెమ్ము పొమ్మనుడుఁ ♦ గోరికమీఱుగ వాఁడు పొంగుచున్.

చ॥ విలుగొని తేరునెక్కి కడు ♦ వేడుక వాహిను లైదుకోట్లు చం
డ లలిత రీతిఁ దన్నొలయ ♦ డంబుగ దానవనాథుఁ డంపు నె
ల్వులు మఱి యిర్వదిం గదిసి ♦ వారిధి పొంగిన భంగి బోంపఁ గా
హళములు దుందుభుల్ చెలఁగ ♦ సమ్మకరాక్షుఁడు పోయె నుద్ధతిన్. ౯౧

శా॥ రాజద్రీతిని చక్రరక్షకులుగా ♦ రక్తాక్షుఁడున్ శంఖుఁడున్
దేజోపంతులు తోడరా నుడుగణా ♦ ధీశంబులెన్ వాహినీ
రాజం దన్యకరాక్షుఁ డొప్పెను రజో ♦ రాగంబు వర్జితై ది
గ్రాజు ల్గన్నులుమూయ వేలుపుల మాఁగ్గంబు నిర్మోధించుచున్. ౯౬

తే॥ ధ్వజపటంబులు రవి కరఁప్రతతిఁ గప్ప, మదకరుల శీకరంబులుఁమలయుచుండఁ
గదలు దానవసేనచేఁగపించయంబు, శ్రమము పూర్తిగాఁ దొలఁగె నాఁసమయమందు.

తే॥ గీఁకలును నకిలింపులుఁకేకలాలయఁ, బణవ కాహళ దుందుభిఁస్వసము లులియ
సింహనాదంబు లెల్లఁడఁజెలఁగి యండ, గోళములు నిండ జీవులుఁగొవరువోయె.

ఉ॥ వాఁడియు వేఁడియుం బొగడు ♦ వాఁడియుఁ బోఁడియుఁ గల్లు సైన్యముల్
వేడుక వాడుకల్ విడిచి ♦ బీరము చూపుచుఁ బోరు సేయచున్
వీడక వాడుకన్ బఱపు ♦ విండ్లునుకండ్లును పూని యేయఁగా
నీడువ సాగె రక్తనదు ♦ లీడిగిలంబడు వారణంబులన్. ౯౯

ఉ॥ వానరులేయు నైలముల ♦ వారక చేతులఁబట్టి వెండియున్
దానవులేయ మేఘములు ♦ తారకల్ భువిరాల భూతముల్
వీణగులన్ భుజించు పెను ♦ వీణను గేకలువెట్టి భూమిపై
వానర సైన్యముల్ తలలు ♦ వ్రయ్యగఁ గూలెను కుప్పతిప్పలై. ౧౦౦

చ॥ దనుజుల కేలనున్న యడి ♦ దంబులు లాగి తదీయ శీర్షముల్
తునుమఁగ వారికేలఁగల ♦ తోరపు మ్రాకులఁ బర్వతంబులన్
దనుజులు లాగిఁగొంచు బెడి ♦ దంబుగ టివ్వనఁ బోవనైచుచున్
వనచర వార వక్షముల ♦ భగ్నము సేయచుఁ బోరుచుండఁగన్. ౧౦౧

—: మక రాక్షుండు రామునితోఁబోరి మడియుట :—

- మ॥ మక రాక్షుం డెదురైన వానరతటికొ ధి మాయింది తత్తైన్య నా
యక గాత్రంబుల యంత్ర నిర్గళిత ఘో ధి రాశ్శంబులంబోలు సా
యక రాజంబుల డుల్పుచుకొ బహుళ కో ధి పాటోప మేపారఁ బా
వకులీలొ రఘుచంద్రముం గదిసి గ ధి ర్వస్ఫూర్తిమై నిట్లునొకొ. ౧౦౨
- చ॥ సమరమునందు నాజనకుఁ ధి జంపిన యప్పటినుండి నీతలకొ
దుమురుగఁ జేసి నాకుఁగల ధి దుర్దమకోప మడంపనుంటి; మా
సము చెడునంచు భీతిగొని ధి నాయెడ వైరము పూనరైరి యా
సుమనసులుం ద్రిమూర్తులును ధి నూటిగఁ బూసితి పీపు మానవా !
- చ॥ అనవుడు మందహాసరుచి ధి యాననమందునఁ దోఁప రాఘవుం
డనుఁ గసిదీర్చుకోఁ గడఁగి ధి యక్కఱతోడను వచ్చినాడవా ?
జనసముతోడ పీరులకు ధి ధైర్యము వచ్చుట సాజమేకదా !
మొనసితి యుక్తవాక్తరులఁ ధి బూర్వవిరోధము మాన్పుకొమ్మనొకొ.
- మ॥ అనలబ్ధులు కన్నులం బటవ నీ ధి హంకారముకొ మాన్పుబా
మ్మని యంతకొ మక రాక్షుం డుగ్రుండగుచుకొ ధి జ్యారావముంజేసి క్ర
న్నన నిన్నొక్కనిఁద్రుంచి కాక కసి మా ధి సంబోధించుకొ మహా
శని కల్పాశుక వర్షముం గురిసె ర ధి క్షూపాళి యగ్నింపఁగకొ. ౧౦౩
- మ॥ జలజాతేక్షణుపై మరుత్సుతునిపై ధి సౌమిత్రిపై మార్గణం
బులు నూతాఱుల నేసి దుస్సహ తర ధి ప్రోతేజుడై సంగర
స్థలి నారాచ మయంబుగొఁ బటపి గ ధి జ్ఞానాద గంభీరుడై
జలముం జేవయుఁ జూప రాముండు శరా ధి సారంబుచే మాన్పుచుకొ.
- చ॥ ఒక విశిఖమ్ము రాక్షసుని ధి యక్కఱ నక్కున నాటనేయఁగాఁ
దకపికలాడి వాఁడు కను ధి దమ్ముల నిప్పులు రాల్చి లోక పో
షక యశు రామచంద్రు కవ ధి చమ్మునఁ దూఱఁగఁ బెక్కు వాడి సా
యకముల నేసి యార్చెను వి ధి యత్తలమందలి వేల్పు లల్కఁగకొ. ౧౦౪
- ఉ॥ రాముండు మందహాస రుచి ధి ర స్థితి మోమునఁదోఁప సంగరో
ద్దామ కరంబునం దిగిచి ధి దారుణ బాణము లేసి సారథి
నామ మడంచి రథ్య చర ధి ణ స్థ ఖరంబులఁ ద్రెంచి చాపముకొ
సాముగఁజేసి వక్షమునఁ ధి జయ్యన నాటగఁ జొన్న సంతలకొ. ౧౦౫
- చ॥ అరదము చాపముం ధి జెడఁగ నమ్మకరాక్షుండు సొమ్మవోక నె
త్తురు వడిఁ గ్రక్కుచుకొ ధరణి ధి దూఁకక మింటికినేగి మేఘ సం

వరణ శరీరుడై విలయం వర్షము దాపురమయ్యెనో యనన్

నిరివిగ రాల్చె జచ్చుటకుం పిడ్గులు తాలును గాలి వానగన్. ౧౮౯

చ॥ పిడుగులు లెక్కలేక పడఁ భీకర వాయువు వీవ మేఘముల్

మిడుకులఁ జిందఁగా సమరం మేదినిలోఁ గల వానరావభుల్

మిడుకుచుఁ బోరలేక తమం మేనులు చిందఱ వందఱై పడన్

మడిసిరి తక్కువార లనిం మాని పలాయితులైరి భీతులై. ౧౯౦

ఉ॥ పాతిన కిక్కులం బొగలుం పాతీ కనుంగవ గానరామి ను

క్కాఱఁగ మేఘముల్ గవిసిం యంతట నిస్ఫలవాన తాలతో

మీఱఁగ వానరుల్ మడియం మేడ్చడ రాముఁడు కాంచి వీసికీ

తీరు నరమ్ముచేనో? మఱిం తెక్కలిమాయనో గల్గె జెప్పవే! ౧౯౧

చ॥ అనుడు విభీషణుండు కరుం భాకరు రాముని గాంచి దేవ! యీ

దనుజున కీ బలంబు ఫలం దంబుగ వాయు సముద్రరాజు లి

చ్చినయది యన్న రాఘవుఁడుం చేడ్చడ దానిఁ దదస్త్రపాళిచే

బానుపడఁజేయ మాయలునుం పోయెను వార్ధిని వైచు నింగువై.

క॥ అదిగని మక రాక్షుఁడు తో, యదము నెనయు రూపుగొని విం యత్పథమంచే

యొదిఁగి వనచర కదంబము, గుదిగ్రువ్వఁగ శూలములనుం గుములుగ నేసెన్.

చ॥ అగపడకండ డాఁగు మకం రాక్షుఁ గనుంగొను చొప్పుగాన శీ

వగఁ దెలియంగ వచ్చుననిం పారిజనేత్రుఁడు చింతతో మదా

శుగ హతి నొల్కు నెత్తు రొకం చోఁ గనుపడ్డది యిద్ది మాయచే

గగనమునందు దానవుఁడుం గల్గిన తావని నిశ్చయించుచున్. ౧౯౨

అ॥ ఒక్క వాఁడియమ్మునోగిఁగూర్చి నటవఁగా, వాని శిరము తునిఁగింవనుధఁ బడియె

నొడలు పుడమి దొరలుంచుండిన యంత న, మ్మాయ స్వప్నమట్లుమాసిపోయె.

— : రక్తాక్షుఁడు శంఖుఁడు నల పనసులచే సంతమొందుట : —

తే॥ మకరనేత్రుండు తెగిపడిమడియఁగాంచి, రథముపై గ్రీష్మభానునిరాణనొప్పి

శరదముంబలె శరములఁగురిసి గాలి, వీకవచ్చు రక్తాక్షునిదాఁకె నలుఁడు. ౧౯౩

ఉ॥ తాఁకి శరోత్పరంబులు విం తావితయై చన సాలసాలముం

గై కొనివీచి త్రోచుచునుం గ్రక్కున నేనుఁగుఁ గాంచి యుర్వడిం

బైకొను సింగమో యనఁగఁభాసిలి దూఁకఁగ దైత్యుఁ డుగ్రుడై

వీకను తుండ్లుచేసి పెనుం వీకున నార్వ నలుం డదాటున్. ౧౯౪

ఉ॥ తొమ్మున వంచి నక్కి తలం క్రుంచి గుభాలున రక్తనేత్రు శీ

ర్వమ్మున దూఁకి నాసికనుం చక్షువులం జెవులందు వేడి ర

క్రమ్మును క్రొవ్వు బైలుపడఁ ♦ గాఁ బెనుముష్టిని తాచి కాలితో

గ్రమ్మన ద్రొబ్బె నేలకుఁ బు ♦ రందర ముఖ్యులు మెచ్చి యుబ్బుగఁ.

ఆ॥ కొండమీఁదఁ బడిన ♦ కొరడు విధంబున, నలుఁడు రక్తనేత్రు ♦ తలను దుమికి
చదియఁబొడువఁగన్న శంఖుండు లయకాల, రుద్రుభంగిఁ బొంగిఁక్రధుండగుచు.

చ॥ నిలునిలుమం చదల్చి నలు ♦ నిక్కునఁ దాఁకఁగ నేగఁ గాంచి పే
రలుకను దాఁటుచుం బననుఁ ♦ డా సురవిద్విషు నడ్డగించె జే
యలుఁగులు తొమ్మిదింట నుడి ♦ యన్ వడి శంఖుండు గొట్ట నేతిచే
వెలిగెడి యగ్నివోలె గపి ♦ వీరుఁడు మండి చనెం గుభాలునఁ. ౧౨౦

చ॥ పరువిడి తేరితో నసుర ♦ బాధ బలంబున నెత్తె నెత్తివన్
సురుఁగక శంఖుఁ డిమ్ముగ వశుంధరకుం దిగునంత వానిపై
సరదమువైన వాని యొడ ♦ లయ్యెడ ఫట్టని ప్రచ్చి క్రొత్త నె
త్తురు ప్రవహింపఁగా నునుటు ♦ దోరెను వేలుపు బుట్టి యార్వగఁ.

ఆ॥ చక్రవర్తి సుతులశరములచేతను, హరుల నఖర శైలశతరులవలన
నసురబలము చెడ నిఁరాయుధులగు దూత, లరిగి రమరవైరికంత దెలుప. ౧౨౧

౨౧ బ్రహ్మాస్త్ర పటలము. (౨౩౧)

మ॥ అనిలోనన్ ఖరపుత్రుఁ డీల్లుటయు ర ♦ క్తాక్షుండు శంఖాఖ్యుఁడున్
దనుజాసీకముతోడఁ గూలుటయు నా ♦ వై త్యేంద్రుఁ డాలించి యిం
ద్రుని గర్వం బడఁగించు పుత్రు నిటకుం ♦ దోడైండన్ లెంక లు
వృస నేతించి తదాజ్ఞఁ దెల్ప నతఁడున్ ♦ బుద్ధి విచారించుచున్. ౧౨౨

ఉ॥ పోయినవార లాగతిన్ ♦ పోయిరోకో యనఁ జారు లోప్రభా!
పోయిన వారలెల్ల మఱి ♦ పోయిన వారలె గాక నీవలెన్
గాయముతోడ లంకకును ♦ క్రమ్మఱి నట్టిరు లేరు సుమ్మనన్
హా యని లేచి యింద్రజితుఁ ♦ డంతకుపోలిక వచ్చె నుగ్రుండై. ౧౨౩

ఉ॥ వచ్చి దశాస్యుఁడేరి గరు ♦ వంబున వందన మాచరించి నీ
చెచ్చెర సంపు సేనలు న ♦ శించెన కాయని విన్నవాడ నా
మచ్చరులైన రాఘవుల ♦ మస్తకముల్ ప్లవగాళి శీర్షముల్
గ్రచ్చుటఁ దెత్తు మోదమును ♦ గాంచెడు నీవును నీత ముందటన్. ౧౨౪

చ॥ అమరుల కోర్కులెల్లను హా ♦ తాశలు గావుత నేడు పోయెడన్
దమకక యుండుమా యనుచుఁ ♦ దండిరి యాజ్ఞను పూని వేయి సిం
గములు వహించు తేరివయిఁ ♦ గ్రాలుచు వెల్వడె వెంటిం దురం
గమ రథ దంతి నదృట ని ♦ కాయము లర్పది వెల్వ లేగఁగన్ ౧౨౫

తే॥ పటహ కుంభికామరజ తఃప్రబ హుడు క్క,దుందుభులునుతుత్తుంభికల్ తుడుముథక్
కొమ్ములును తిమిలలును సంకులును కలిసి, చెలంగ నెల్లవారి చెవులఁజెవుడు చేసె.

ఉత్సా॥ ద్విరద చయము మీఁద నులియు ఁ భేరిరవముతోడుతఁ

బరంగె వాని ఘోషత్రులును ఁ పట్టెడలను ఘంటికల్

తురగ హేషతోడ మొరసెఁ ఁ దోలుపట్టె గజ్జయల్

విరిసె నేమి రవముతోడ ఁ వీర కటక రావముల్.

౧౨౮

సీ॥ శంఖ కాహళ తూర్వశబ్దముల్ జలద ని, స్వనముతో డీకొనిజయము నొందె
కరి హయ రథ సింహఁగర్జనములు పిడు, గుల ఘోషమును మీఁటిగెలుపునొందె
శ్రావ్యవాద్య ధ్వనుల్ సంగీత రవములు, పీయూష రుచులపై విజయమందె
నారి రవంబులుఁసప్పు లదల్పులు, కడలి మ్రోతను క్రిందుఁపడఁగఁజేసె

తే॥ నాల్గు సంద్రంబులంబోలి నాల్గు తెగల, యెట్టపోగు లేసిన ధూళిఁగియాడుకడచి
పైన్యవారాశిఁ గను నురఁచంద్రముఖుల, యశ్రువారాశి నొక్కటఁపడఁచివై చె.

తే॥ ఇంద్ర సాధము లనఁదగియెసక మెసఁగు, సరదములు వేలకొలది తఁన్నలమిరాఁగ
గ్రహములెల్లనుకొలువసాఁగరముమీఁదఁ, జెలంగుగ్రహరాజునానింద్రజితుఁడువెలసె.

తే॥ మెడయు ముక్కును కన్నలుఁకడుపు కాళ్లు, టెక్కులును గోళ్లు తోఁకయుఁ

జొక్కపడఁగఁ

గొంచ మొగ్గరముం దీర్చిమించి ప్లవగ, సేన నొరయ రావణియు సంసిద్ధుఁడయ్యె.

తే॥ జంభభేది యిచ్చిన కల్పజలదరవము, నెనయు వలమురి చిందంబుఁదనుజవిభుని
తనయుఁ డొత్తై సువర్వులుఁతల్లడిల్లఁ, గలఁకనొంది ప్రాణులు క కాఁవికలు గాఁగ.

తే॥ తద్రవము చెవిబడ నుపంద్రవమునొంది, సింహ గర్జన మాలించిచెదరి పాటు
వారణంబులక్రియ తాతఁవై చినట్టి, కుండ పెంచిక లట్లయ్యెఁగోఁటిమూఁక. ౧౩౩

తే॥ శింజినీరవమున వానిఁచెవులువ్రీలె, మనసు కలంగె నుత్సాహంబుఁమంటఁ గలిసెఁ
బరుగులిడఁ గాళ్లు తడఁబడఁగరములందు, పొదలు సాధనములు జాతెఁబదవులందె

క॥ పవన సుతుఁ డంగదుఁడు రా, ఘవులు విభీషణుఁడు పైన్యఁగణ నాయకులు
రవినుతుఁడు తక్కఁ దక్కిన, ప్లవగులు తత్తటిలి విలుగఁబాటిరి భీతిక ౧౩౪

క॥ సేనాపతులును రాక్షస, సేనలు ముందునకు సాఁగి ఁ జీమూతంబుల్

పూనిక నలమిన యనువున, వానరులం జుట్టె గడఁకఁవర్ధిల్లంగ ౧౩౫

క॥ హనుమని భుజములపై శ్రీ, వనజదళాక్షుండు వాలిఁవరతనయునిపైఁ

గొనకొని లక్ష్మణుఁ డెక్కిన, ఘన సమరోత్సాహ విధముఁకడలుకొనంగఁ.

క॥ వారల భుజములపై న, వీరవరులు విండ్లుదాల్చివిశ్రుత ఖగరా

గ్గోరాజులపై రాజులు, నారాయణ రుద్రులనఁ దఁనర్పిరి కలనక. ౧౩౬

క॥ బలిముఖ సేనావీరులు, మలలు తరులు గొనుచు మాటుమలయగ దారిం
దిలకించి రాఘవుఁడు వెను, కల నుండగఁగోరి పలికెఁ ♦ గారణఘటికె. ౧౩౯

ఆ॥ క్రూరుఁ డింద్రజిత్తు ♦ ఘోరాస్త్రములు వీడ, సాగునేని మారఁలాఁగలేరు
చోటు మాకు విడిచిచూచుచునుండుడు, విమతు లొందుమార్పుఁబింటినేర్పు.

ఆ॥ అనిన రాము పలుకు ♦ లాలించి కపివరు, లక్ష్మినిలిచి రంత ♦ నధిపనుతులు
నిశిత విశిఖ నిచయఁనిర్ణాత వర్షంబు, కురిసి రమరవైరిఁగోటిమీఁద. ౧౪౦

మ॥ త్రుటిలోఁ దమ్ము గవించు నా దనుజ సం ♦ దోహమ్ము నాశమ్ము సెం
దుటకై చూపిన రామ లక్ష్మణ ధను ♦ ద్దోర్దండ పాండిత్య సం
ఘటనం బేమని చెప్పవచ్చుఁ గనక ♦ త్కౌభృ ధ్ధనుర్ముక్త ధూ
ర్జటి బాణ త్రిపురాసురాలక్రియ నా ♦ శంబయ్యెఁ దత్ పైస్యముల్.

—: తన పైస్యముపాటు నింద్రజితుఁడు కాంచుట :—

చ॥ శవములు కుప్పలై పడెడు ♦ చందముఁ దెల్వఁగవచ్చుఁగాని వీ
రు వడిరి వారు కూలిరని ♦ రూఢిగఁ జెప్ప నశక్యమైన రా
ఘవుల పరాక్రమ క్రమము ♦ కంటికితెప్పలు పెట్టకుండ నా
హవమునఁ గాంచుచుండె నను ♦ రారి శరాసన మూని తేరిపై. ౧౪౩

చ॥ కరులు మరించె సంచుఁ దుర ♦ గంబులు గూలినవంచు న్యందనో
త్కరములు నుగ్గులయ్యెనని ♦ కర్బురవర్ణము నీలైసంచు నా
యరదము పోవఁ ద్రోవ గన ♦ దంచు నభస్థలి నంటు ప్రేత భూ
ధరములఁగాంచి హా యని వితాకు గడించుఁ దపించు దూపిలు. ౧౪౪

చ॥ సమరము సేయుచున్న నెఱ ♦ జాణలొ యిద్దతె చచ్చువారొ ని
క్కముగ వచింప నాటుపది ♦ కాదగు వెల్పులు; శాపశక్తిచే
సమరవిరోధి సేనల ల ♦ యంబొనరించిరి చాపశక్తిచే
దుమురొనరింపలేద యిదిఁదోర్బలమో? మఱి యింద్రజాలమో? ౧౪౫

మ॥ శరవర్షమ్మును గాంచు రక్తనదులంజిక్కంగఁ జూచుం గళే
బర శైలమ్ములఁ గాంచుఁ గూలిన కరి ♦ వ్రాతంబు సీక్కించు నొ
డ్డిఱకంబై పడు వాజిరాజుఁగని ని ♦ ట్టూర్చు రఘుస్వామి నుం
దర బాహు ద్వయిఁ గాంచు దానవ మహాంతంబు విలోకించుచు. ౧౪౬

చ॥ శిరముల కొండలం గనును ♦ చెండిన ముండములఁ గణించుచు
గొఱవులపోల్కి నాల్కలిడు ♦ కోలలఁగాంచు మరించువారలం
బారిపారి గాంచుఁ దేరుల స ♦ ముద్ధత దంతుల వాజుల భటో
త్కరముల వేయిటిం దొలిచి ♦ దాటు శరాశుగ పద్ధతిం గను. ౧౪౭

చ॥ అఱువది వెల్లువల్ వయిచు ♦ నమ్ములు చక్ర గదాసి కుంత తో
మరములు ఘెల్లు ఘెల్లుమని ♦ మ్రగ్గుచు వేణువనంబు గాలు వై
ఖరిగొని తారసిల్లకయెకాడ్పడుచుండుట వైత్య పై న్యముల్
ధరణిని వ్రాలుచుండుటయు ♦ దక్కక రావణి కాంచె నాజిత్. ౧౮౮

చ॥ కడుపులు మోదికొంచు జని ♦ కాంతులపై బడి దానవాంగనల్
తడబడ నేడ్పుచుండు నిన ♦ దంబు విన్హ రదపంక్తి గీటుచు
బుడమి శిరంబు లూడిపడ ♦ మొండెములాడుచు నుంటజేసి య
క్కడ దిగ వీలులేమి బయి ♦ గ్రాలు ఖగంబుల గాంచె నయ్యెడక.

ఉ॥ సింగము లెట్లు లట్టడరి ♦ చెచ్చెర నాజి జరించుచుండు నా
యంగద మారుతాత్మజుల ♦ యాశుగ పద్ధతి గాంచలేమి ని
దంగద వాయుజుల్ బహు న ♦ హాస్రణంబులు క్రుమ్మరంగ ని
ల్వంగను చోటులేదు నరు ♦ లం గన నిద్దటాకో కలారసుక.

ఉ॥ మోదరవంబు నేయు సుర ♦ ముఖ్యుల గాంచును వారెకేల ని
పాదిగనున్న పుష్పముల ♦ నారయు స్వీయ భుజంబులం గనుక
జాదుగ జూచుమేర గనఁజాలిన వీనుగు తిప్పలం గనుక
వేడుఱుగన్న వానిక్రియ ♦ వీక్షణనేయును దిక్కు లన్నిటిక. ౧౮౯

తే॥ లెక్కకును మీఱి కూలి ♦ లెక్కనులను, కోరి కాంచియు బాఱినఁజోతిమూఁక
శక్రజిద్భితి కలకయఁజాఱకనికి, దురము పొనరించు నాసతోమరలదయ్యె.

—: హనుమని సింహనాదము :—

ఉ॥ బృందములై న యాఱుపది ♦ వెల్లులు నాల్గువిధాల పై న్యముల్
మ్రందంగ రాఘవేంద్రుల ప ♦ రాక్రమ వద్ధతి గాంచి యంజనా
నందను దుల్లసిల్లి జత ♦ నంబున బాహువు లప్పళించి యా
నందముతోడ భీకర ని ♦ నాదమొనర్చె రిపుల్ దిగుల్గొనక. ౧౯౩

ఉ॥ కొండజ గుండియల్ వగుల ♦ కొండజ గూబలు వ్రీల ధాత్రికి
స్యందనమందునుండి దిగ ♦ జాఱిరి కొండఱు కేల గైదువుల్
క్రిందికి జాఱ విహ్వలత ♦ గీడ్పడి వ్రాలిరి లంకలోని వా
రెందఱొ నెత్తుగక్కి గతి ♦ యించిరి మారుతి సింహ గర్జనక. ౧౯౪

ఉ॥ కోతి యొకం డొనర్చు పెనుకూఁతకు జంకిన పందలార! మీ
చేతలు తెల్లమయ్యె నికఁజెప్పడిదేమి! నశించినారలే;
ఈతకు మించి లోఁతుగల ♦ దే! యని రావణి ముందువోవగా
వ్రాఁతిగలట్టి కొండటాగి ♦ వ్రాపుగ వచ్చిరి ధీర చిత్తులై. ౧౯౫

— : లక్ష్మణుడు రాము ననుజ్ఞ గొని యింద్రజితునితోఁ బోరుట : —

శా॥ కేలక వజ్ర శరాననంబు వెలయం ♦ గీలించి సౌమిత్రి య
వ్యేళక రాముని గాంచి మ్రొక్కి సురజి ♦ ద్వీగుండు ఘోరాహి సా
శాలిం గట్టుడు నత్తవహీనతను నై ♦ న్యశేణిఁ గావంగలే
కాలంబందున నోడినాడనను పే ♦ రయ్యెం ద్రిలోకంబులక. ౧౫౬

శా ఈవే కన్గొనుచుండ నాశరముచే ♦ నీదైత్యు మస్తంబు నీ
దేవవ్రాతము మెచ్చుఁ ద్రుంచి పెను ధా ♦ త్రిం జేర్చకున్న భవ
తేనవాకార్య మదెట్లు సార్థకమగుక ? దీవ్యద్గతుల్ దక్కునే ?
నా వంకం గల నిందయుం దొలగునే ? నాణెంబు సిద్ధించునే ? ౧౫౭

క॥ ఈ సోఁకుఁ జంపవేనిక, నీ నేవాఫలము నాకు ♦ నెగడదు సరకా
వానంబు చెందువాడను, నీనదమల పదములాన ♦ నిక్కము రామా ? ౧౫౮
తే॥ అనిన పల్కులు విని సురశలరినారు, జగములెల్లను మిక్కిలిశివతసిల్లె
ధర్మదేవత మోదించెఁధర్మరాజు, పొంచి మించి యదను పరిశ్రీంచుచుండె.

చ॥ అనఘుండు సుందరస్మిత ము ♦ ఖాంబుజుడై తన తమ్ముఁగాంచి యీ
దనుజ వరేణ్య సూనుని వ ♦ ధంబునకుం దొరకొన్న వాడ వి
ప్పని కనువైన బుద్ధి బలభాగ్యము లందితి రక్షణంబు శి
క్షణ మొనరించు విష్ణువును ♦ శంభుండు నీకిల సాటి యాదురే ? ౧౬౦

తే॥ నయము నీకగునట్లు యొనర్చుమనుడు, జెలఁగి సౌమిత్రి కడఁకతోఁజింద మొత్తై
నంగదుండు రథ్య సింహంబుఁలడలిబడల, బొబ్బవెట్టై శంఖమ్ము రాఁముండు నూఁదె.

తే॥ శూల కుంత గదా భిందిఁపాల మునల, ముద్గరాదిక సాధనములను వాన
కరణిఁ గురిసి దైత్యులు భూమికశవళింప, ముసరికొని లక్ష్మణుని చుట్టుముట్టినారు.

తే॥ లక్ష్మణుని శిత ఘోర భిల్లములవలన, నింగినుండి రాలెడి ఋక్షానికరమ్లు
పలపలన రాలి తునియైఁపడ రణస్థ, లంబు సాధన ఖండ మయంబ యయ్యె.

తే॥ ఒక్క తోడుగున నేయు శఠోత్కరమున, వేయి యరదంబు లిరుసులుఁవిటిగి కూలు
తురగములు చచ్చుసారథుఁలురలుచుండ, రథికశిరములునెవయు వాఁరణములవియు.

తే॥ విఱుగుఁజట్టముల్ చక్రముల్ విఱుగువిండ్లు, విఱుగుసైంధవములకాళ్లుఁవిఱుగుడాళ్లు
విఱుగు గొడుగులు బొమిడికల్ విఱుగు మురజ, భేరి కాహళాదికములుఁవిఱుగుచుండు.

తే॥ ఇట్టి యరదంబు లివి వీరుఁలిట్టివారు, వాజులిట్టివి యిట్టివివారణమ్ము
లనుచు నేర్పఱువఁగ రాకయవని ఛిన్న, భిన్నములుగఁ దార్పాటయిఁవిటిగి కూలె.

తే॥ తెగి శరంబులతో నింగిఁకెగసి చన్న, యవక శిరములు తండ్రులయొడులయందు
పడియె జనకుల శిరములుఁకొడుకులున్న, యరదములయందు వినిమయఁమందఁబడియె.

తే॥ శర శరాసన యుత హస్తఃసముదయంబు, తెప్పి రక్త ప్రాదంబులఁ దేలియాడ
శృంగములతో జలధి సంచరించుచుండు, చొట్టమీలు ప్రకాశించుచొప్పుదోచె.

తే॥ కూర నారాచములు త్రుంచిఁ త్రోయుచుండఁ, గెరలి పడు గొడుగులును తె
క్కిమ్ము లడిద

ములును రక్తవాహినిలోనఁమునుఁగుచుండు, పలు వగల జల పక్షులఁపగిదిదోచె.

తే॥ కంబశమ్ము లమ్ములు విండ్లుఁకై దువులును, సిదము లింధనములుగాఁగఁబడసివీర
వర రుషా దృశాగ్ని నుడికిపక్వమైన, ప్రేతములఁ బ్రీతితోఁ దినఁభూత గణము.

తే॥ గొన్ని చక్రమర్ విఱుగఁగఁగూలెఁగొన్ని, త్రాళ్లు తెగగుఱ్ఱములుజాతిఁరక్త పంక
మందు మునిఁగెను సారథులఁప్రండఁ గొన్ని, పరుగులిడె నరదము లిచ్చపచ్చుపగిది.

తే॥ మినుకుచుండు మణుల కాంతిఁనెనసిరక్త, పంకమునఁ బూడి యెఱ్ఱనిఁప్రభలుచిమ్ము
రథ నికాయముల్ మారుతిఁరాఁజఁబెట్ట, మండు లంకలో భర్మ హఃస్యములఁబోలె.

క॥ శ్రీరాముఁడు హనుమంతుని, ప్రేరేచుచు నపుడు బాణవృష్టిం గురియఁ
దేరులు పొడిపాడియై భుషి, దీఱఁగ రావణికి నొక్కఁ తేరే మిగిలె ౧౭3

క॥ పలు మెకిములఁ బూన్చిన రథ, ములు రథికులతోడఁ గూడఁబుయిలోడిన వా
రలఁ గని కుత్సించుచు నో, టిలక దనుజ విభు సుతుండుఁతెక్కునఁ బలికె ౧౭౪

చ॥ ఇరువురు కూడి పోదెదరా? యేవున నొక్కఁర వత్తురో? చమూ
త్కరములతోడుతం దొడరి ♦ కాలుని ప్రొలికి బోవఁజూతురో?
యిరవుగ నిచ్చగించినది ♦ యేదియొ తెల్సిన నట్టి తీరునఁ
దుర మొనరింతు సంచలుక ♦ తో నన లక్ష్మణుఁ డంత నిట్లునఁ. ౧౭5

చ॥ లడిద మొ కార్కుకి మొ మఱి ♦ యాయుధ మెయ్యది యి మొ దానినే
వడిఁగొసరమ్ము నిన్నెదిరి ♦ ప్రాణము తీయఁ బ్రతిష్ఠ చేసితిఁ
జెడు తెరువైన మాయలిఁకఁ ♦ జెల్లవు నిక్కపు బీరమున్నచో
బడిబడి డాఁగ కెచ్చటికిఁ ♦ బాఱక నిల్వము సచ! నావుడు. ౧౭౬

చ॥ జనకుని తమ్ములం దొలుతఁ ♦ జంపిన రాముని వెన్నఁ జంపెదఁ
దునిమెద నిన్ను మున్నగనె ♦ దోర్బల సంపద మీఱ నట్లు లే
జెనకి వధింపనేని దళ ♦ శీర్షుని పుత్రుడ నైతి నన్న యా
ఘనతయు నాకుఁ దక్కునె? జ ♦ గంబులు దీనికి నమ్మతించునే? ౧౭౭

క॥ లక్ష్మణ! నాశరములకుఁ, లక్ష్మణముగఁ జేసి నిన్నులలిఁ గూల్చినిచో
లక్ష్మి వరించునె నన్నుఁ, లక్ష్మణ నామంబు సార్థిలక్ష్మం బగునే? ౧౭౮

క॥ అఱువది వెల్వల సై న్యము, లఱిముఱి గావించు మీరలడలుచుఁ జూడఁ
సుతిమెద డెబ్బది వెల్వలఁ, గొటవడు మీ జీవములనుఁగ్రోలెద నవలఁ.

ఉ॥ కాను ఖరుండ దూషణుడఁ ♦ గాను త్రిశీర్షుడఁ గుంభకర్ణుడఁ
గాను జగంబు గెల్పు దశ ♦ కంఠుని పుత్రుడ వీరసింహుడఁ
మానవులార ! తమ్ములకు ♦ మా పినతండ్రులకుఁ ద్వదీయమా
శోణితమందు తర్పణము ♦ సుద్దిగఁ జేయఁగఁ బూని వచ్చితి. ౧౮౦

ఉ॥ నావుడు లక్ష్మణుం డను మ ♦ సంబునఁ దర్పణ చింత నూనితే ?
చావఁగనున్నవారికిని ♦ చచ్చినవారికి నెల్లవారికి
నీవొనరించు వారలకు ♦ నీకు విభీషణుఁ డున్నవాఁడిట
జీవన తర్పణంబు దయ ♦ సేయఁగఁ దద్వ్యసనంబు మానుమా. ౧౮౧

సీ॥ అనుడు మనసు మండఁనసురేంద్ర నూనుండు, పాలకడలిఁబోలిపరవియున్న
యగచర వరులపై నంగదుపై మారు, తాత్మజుపై లెక్కఁకడఁగరాక
చిటచిటఁ బెటపెటఁజిటిలుచుఁ బోవు మా, ర్గణముల నేసి సఁ ♦ గ్రామ భూమి
శరమయంబుగఁ జేసిఁసౌమిత్రిపై రామ, విభునిపై బెడిదంపుఁవిశిఖ తతుల

తే॥ నాటనేసి గర్జించె నఁపాట వాని, కార్ముకము మండలాకృతిఁగాంచియుండఁ
గేలుదోయి వడింగించిఁభేచరులను, అనిమిషాక్షంబులం గేలఁనదిమిఁగొనిరి.

తే॥ లక్ష్మణుండు ప్రత్యక్షు బ ♦ లంబువలన, వాని శరవర్ష మడఁగించిఁవ్యర్థపఱచె
వెడఁగువాని యనత్యవఁగృహ్పందములను, ప్రాడ్వీవాకుండు నేర్పునఁప్రాల్పు పగిది.

ఉ॥ ధర్మముకాని హేతువు ను ♦ దారుఁడు రాముఁడు గౌరవించుచు
గార్ముక మెత్తఁడయ్యె దశ ♦ కంఠకుమారుని పైని ; లక్ష్మణుఁ
వర్మముపోల్కి గావ నెడఁ ♦ బాయక ప్రక్కన నిల్చియుండె ను
మృగము సాధుకర్మమును ♦ సంగరరంగము నాక్రమింపఁగ. ౧౮౨

ఉ॥ వాఁడి శరంబు లొండొకటి ♦ వారక తాఁకి జ్వలింపుచుండుట
మాఁడెను శైలవర్గములు ♦ మాఁడెను చాల్పుగఁ బైడి మేడలు
మాఁడెను సాగరంబులును ♦ మాఁడె జరాచర జీవరాసులు
మాఁడెను దానవావళులుఁమాఁడెను వానర సైన్య సంతతుల్. ౧౮౩

మ॥ శరవర్షంబు నడఁచి లక్ష్మణుండు పం ♦ చాన్యంబులఁ డెక్కెము
మురియల్ నేయఁ గళావిహీన రవినాఁ ♦ బొల్పొంది యిందారి య
య్యరదంబందున నిల్చి శత్రు బల సఁ ♦ హారంబు గావింపుచు
మొరయించె దన చింద మంగదు మరు ♦ త్పుత్రుఁ వెతారించుచు.

శా॥ చిందంబొత్తిన వాని కంకటము వి ♦ చేదంబు గావించుచు
జందం బొప్పగ లక్ష్మణుండును ధను ♦ వ్యంకారముంజేయ నా
సందాశుల్ తొలఁకాడఁ జిర్నగవునఁ ♦ గాకుత్స్థవర్యుండు పైఁ
గం బెల్పు భవనంబులెల్లఁ బగులం ♦ గర్జించి రవ్వానరుల్. ౧౮౪

శా॥ జీమూతంబుల డాగె రావణి కడుఁ ♦ శీఘ్రంబునఁ రాఘవ
స్వామిం గాంచి నుమిత్రవట్టి యితనింజక్కాడకే వీడినఁ
నేమం బింతయులేక వానరతీర్థ ♦ నిర్మూలమే నేయు నీ
పాముం బోలిన క్రూరుఁ ద్రుంచెదను నా ♦ బ్రహ్మస్త్ర యోగంబునఁ.

చ॥ అని పల్కఁ రఘురాముఁ డిట్టులను బ్రహ్మస్త్రంబు సంధించి యే
సిన లక్ష్మ్యం బెదిలేమి లోకముల నిశ్చేషంబు గావించుఁ గా
వున నట్లేయుట పాడిగా దొకన్నికై ♦ పూనిక జగన్నాశముఁ
బాసరింపం దగునయ్య? మానుమన నా ♦ పుణ్యాత్మకడుఁ మానుడుఁ.

చ॥ మొఱిగిన మేఘనాదుఁడను ♦ భూపతి పుత్రుల భావనంబు లో
నెఱిగి విరించనాస్త్రమునె ♦ యేయందలంచి యధర్మయుక్తిఁ జా
గఱ యొనరింప నీకరణి ♦ కాదని యచ్చటు వీడి లంకకుఁ
వెఱచిన చందమొంది కపి ♦ వీరులు చూడఁగఁ బాటె నెవ్వడిఁ.

చ॥ చదలఁ బురంబుత్రోవ వెన ♦ జాతిన రావణి గాంచి వానరుల్
కదనము నేయజంకి తన ♦ కాళ్లకు బుద్ధి వచించెనంచు స
మ్మదమునఁ గేకవెట్టి రప ♦ మార్గము వట్టిన కీశవర్ణముఁ
బదపడి వచ్చి యాడుచును ♦ పాడుచు గెల్వి వహించె నుద్ధతిఁ. ౧౯౧

చ॥ చిలికిన పాలసందరము ♦ చెన్నునఁ జాలఁ గలంక నొంది కీ
శుల రఘువర్యులఁ దునుమఁ ♦ జూచి విధాతృశరంబు మున్నుగాఁ
దలపడి వీడఁగాఁ దలఁచి ♦ దైత్యుడు పోవు టెఱుంగలేక యా
జలజ హితాన్వయుల్ దనుజునంగతి యేమటి నంగరథలిక. ౧౯౨

తే॥ వాహనంబులపై నుండివసుధకు దిగి, తూణ కాంక్షక కవచముల్ తొఱిగి విశ్ర
మంబు గొనిరి వారల విక్రమంబు మెచ్చి, చదలనండి వేల్పులు పూలు చల్లినారు.

తే॥ కపుల కోలాహలము మింటిఁగలఁతవెట్ట, నచట నుండుటకును నిర్లఘాని తొడగి
నలువశర మేయుటకు సహానంబునేయ, లేనివానికై వడిఁ గ్రుంకెభానుడవుడు.

తే॥ అగ్గలిక బవరమునేసియలసియున్న, దడములకు వలసిన యంతంకుడుపులేదు
కణకఁ డెప్పింపుమా విభీషణ ! యటంచు, జానకీజాని చేసె నాంక్షావనంబు.

తే॥ చిత్తమని తగువారలఁజేర్చికొనుచు, గడలి దాఁటిచనియె నొక్కగడియలోన
ధాతృకుల కలశాద్ధి చంఁద్రముఁడు; పిదప, రామచంద్రుండు లక్ష్మణాస్వామి గాంచి.

తే॥ ఒనర దివ్యాస్త్రములను విఘ్నకృతిధుల, నర్చనమునేసి యేయుటఁయంచితమగు
నరిగి వచ్చెదఁ బూజకుంసంతదనుక, సైన్యములఁ గావుమని రణస్థలిని వీడె. ౧౯౩

తే॥ జనకుఁగని యింద్రజిత్తాజిజరగుటయును, వారు బ్రహ్మస్త్రమును విడువంగనుంఱ
జెలువ నిశ్చేష్టుఁడై చేయఁదలఁచినట్టి, కార్యమెదియని తను దశకంఠు డడుగ.

లే॥ చంపనెంచిన శత్రులఁజంప వలను, గలుగ మానకుమంచు విఙ్జలు వచింతు
అట్లుచేయుట మానవులరయరాక, నలువశర మేయఁబూనితిసయముతోడ.

అ॥ వార లెఱిగి రేనిఁపత్యస్త్రమున నడఁ, గింతు చంప నిచ్చుఁగింతు వేల్చి
చేసి మఱుఁగునుండిఁచెడు తపోబలుల జీ, వముల క్షణములోనఁబావు టురవు.

క॥ నను వారు మఱచునట్లుగ, దనుజ నికర మంపు దేనిఁతరువాతనె నా
పని తడలేక ముగియునన, ననియె మహోదరునితో దశాన్యుండు వెనక. ౨౦౧

క॥ ఘోరాకారులు త్రిశూల, ధారు లకంపనుని దొట్టిఁదైత్యగణముతోఁ
బోరిఁజని నరవానర, వీరుల జీవములఁ గొల్లఁపెట్టుము కడిమి. ౨౦౨

లే॥ గొప్పమాయలు పన్ని రఁక్షిఁగణమున, కిమ్ముగాఁగ గాఢాంధకారమ్ముగూర్చి
సంగరస్థలి రామలఁక్ష్మణులఁ గూల్చి, నాకుఁ దోడ్పడి పెక్కుమంన్ననలఁగొనుమ.

లే॥ లనుడుఁ దన్నె పృథంపునాఁయనుచునత్స, హించుచున్న మహోదరుఁడెక్కఁదేరు
కొండఁజుట్టిన కారులఁకొమరు దాల్చి, సోఁకుమూఁడ దైత్యాన్వయుఁజుట్టి వెడలె.

—: మహోదరుని యుద్ధము : —

లే॥ కన్ను మేర దూరము కరిఁఘటలుపోయె, బరుగువాఁతెఁ దేరులు లెక్కఁపక్కలేక
త్రోవ యశ్వమయంబయిఁతోఁచె సుభట, వర్ణమా నేలయీనినఁపగిది నుండె. ౨౦౩

లే॥ సాధనములును నిశితదంష్ట్రలును భూష, ణములు వెన్నెల లెండలుఁక్రమము చెడక
కాయఁ గోడల గుంపులఁకరణి నడచె, దైత్యగణములు కలసికిఁధాత్రి యదర.

లే॥ క్రిక్కిరిసిన తెక్కెంబులుఁనిక్కి గగన, మెల్లఁగప్పుచు గాలికిఁమెల్లఁ గదలి
జలదములు పలపల రాలఁగలఁచివై చె, నజని కన్నులఁ గప్పెనుఁరజము రేఁగి.

లే॥ ద్విరదపర్వతములనుండిఁదిగుచునుండు, మదర్పురంబులుహయ ఫేనఁమహితములయ
వెడలి యడవుల తరుళిలాఁవితతిఁ ద్రోచి, కొనుచుఁ బాటి కలసిపోయెఁవనధియందు.

క॥ మెఱపులు మెఱసెను పెదవులు, గొఱుకు కఱకు సోఁకుమూఁడఁకుడిచేతులలో
నెఱసిన యాయుధములు నెఱి, గఱకఱ మిడుఁగుఱుల రాల్చిఁక్రందుకొనంగ.

లే॥ అసురవిభుండు పంపిన చతుఁరంగ బల గ, ణంబు లంకాపురంబు ద్వాఁరంబుమెల్ల
వెలివిడుట చూడఁ దొల్లి నఁబిజలమెల్లఁ, ద్రావి తఱిచూచి వీడినఁతపసిఁబోలె.

లే॥ శంఖ కాహళ భేరికాఁస్వనము వీర, నినదమును గుణరుతి రథఁనేమిరవము
గీకలును నకిలింపులుఁకెరలి లోక, గర్భువలె నడచికొనె జంగంబునెల్ల. ౨౦౪

ఉత్పా॥ నేన ముమ్మరముగఁ గలను ఁ చేరె బ్లవగబృందము
బూని యతిశయించి డాసఁ ఁ బోరునేయ దైత్య నం
తానమేయు సంపగములఁ ఁ దరుల గిరుల నడ్డుచు
వానరాలి కినిసి కెరలి ఁ వారి కడఁక మానిచె. ౨౦౫

ఉత్సా|| శిలలను గుఱిచూచి వైచి ♦ చెలఁగు కవుల తాతికి
 నలుగు రైదుగురుగ నలఁగి ♦ నాశమైరి రక్కసుల్
 కలభములు గుఱాలు గూలఁ ♦ గఱకుసోఁకు కై దువుల్
 మలయదాఁకఁ గీతచయము ♦ మడిసి పడియెఁ గుప్పలై. ౨౧౨

ఉత్సా|| పరశు శూల మునల భింది ♦ పాల దండ వలయ ము
 ద్గర మునుండి కుంత ఘన గ ♦ దా పృష్ఠత్క పాశ తో
 మర నికాయములును మించి ♦ మర్కటములు వైచు పెం
 దరుల గిరుల నుగ్గుచేసి ♦ ధరణిఁ ద్రోచెఁ గీతులక. ౨౧౩

ఉత్సా|| మెఱుఁగు టాయుధముల నొడువు ♦ మీఱ వైవఁ బ్లవగముల్
 కఱకు సోఁకు మూఁక యెదుటఁ ♦ గడఁగి నిలువ నోపిమి
 వెఱచి పాత్ర రక్త నదులు ♦ పీఠ తిప్ప లడ్డమై
 తఱుమ వీలు గాకపోయె ♦ వైత్య జనల కయ్యుడక. ౨౧౪

తే|| సమర భూమిని మరణించి ♦ యమరభూమిఁ జొచ్చి వేలుపులై న కీఠులను గూడి
 చిర మభిలషించు కోర్కులుఁచెల్లె ననుచు, నలమిగిని తిరిగి మేనఁకాదు లెలమి
 తే|| క్రూర హింసయే నై జహాఁగుణము గాఁగ, ధర్మమార్గంబు ద్రొక్కనిఁదనుజవరుల
 మేటి సురలుగఁ జేయు సౌమిత్రిశరము, కంఠఁ బావన వస్తు వొక్కండు కలదె?
 తే|| విక్రమంబున నూర్చి ఛాఁవిభుఁడు దురము, నలిపి యామ్యాత్రమున వైత్యసంఘ
 స్వర్గమున కంప నచ్చటఁఫలములేక, నింగియెల్లను వారయ్యెనిండినారు. [ములను

—: ఆంజనేయుండు కుంభకర్ణుని వజ్రదండము గొని దైత్యుల నుఱుమాడుట :—

క|| అమరులఁ దఱిమిన యది లో, కముల నలఁచినదియుఁ గుంభఁకర్ణునిచేతక
 సమరముల వెలయునది యగు, నుమహిత దండమును వాయుఁనూనుఁడు గొనియెక.

ఉ|| మేరు సమానధీరుడు న ♦ మీర కుమారుఁడు వజ్ర దండముక
 దీరుగ హస్తమందున గ ♦ దింది మహోద్ధతి విక్రమించె దు
 ర్వాస కృతాను శత్రుఁడొ వ ♦ భంజనుఁడో లయకాల రుద్రుఁడో
 వారని కోప భీకరతఁచచ్చిన కాలుఁడొ యన్న కై వడిక. ౨౧౫

క|| వీరుల శీర్షంబులపై, వారణ కుంభముల మీఁదఁవారువములపైఁ
 దేరులపైఁ జెలరేఁగెను, మారుతి యెల్లెడలఁ దాన ♦ మలసి హరిక్రియక. ౨౧౬

క|| అడరిన వారల నగ్గము, పడువారల నలఁచి త్రొక్కి ♦ బవరపునేలక
 గడు బీభత్సం బొనరిచి, పొడవడఁచెఁ ద్రివిక్రమేశు ♦ పోల్కిఁజెలఁగుచుక. ౨౧౭

చ|| కనుల శిరంబులం జెదరి ♦ కాంతులు చిందిన మాక్తికంబులక
 దిరమగు మేని కళ్ళు వడి ♦ దేర నభంబును దాఁకు నున్నతిక

బరఁగె మరుత్తుతుండు లయ ♦ వాయువు వీవఁగ ఋక్షజాలముల్
తరణి విధుండు సంతతముఁతారెడి మేరువుమాడ్కి నొప్పుచున్. ౨౨3

చ॥ బలితపుఁగల దండమును ♦ భాథముగా ధరియించి మేదినిఁ
బలముగ మోఁదు చాడ్చునను ♦ బాఁదుచు దైత్యులు చాఁపకట్టుగఁ
నలగి ధరిత్రుఁ దాఱఁగ గ ♦ ణంబులుగా రథ దంతి వాజులఁ
నలినలి నజ్ఞ నజ్ఞగ నొ ♦ నర్చి చలం బెనలార గర్జిలెన్. ౨౨౪

క॥ నదులైన శోణితంబున, మద గజముల బురదచేసి ♦ మారుతి కాలఁ
మదయుతులం దాటించుచు, మదమెత్తిన దిగ్గజంబుఁమాడ్కిం దిరిగెన్. ౨౨5

ఉ॥ కోడల చంద మొంది రథ ♦ కుంజర వాజుల మీఁద వచ్చుచున్
బోఁడిమి చూపి పెక్కురణ ♦ ముల్ పొనరించి జయేందిరా సతిం
గూడిన వారలఁ దనుజ ♦ కోటల దండముతోడ మోది యిం
కేడది లంక లంకె యని ♦ యేడ్పెను సర్వ సీమకున్. ౨౨౬

తే॥ భానువుత్ర కుముద నీల ♦ పనన జాంబ, వద్దజాంగదాదులు రణావనిని చొచ్చి
దైత్య సేనాపయోధిలోఁదవిలి యీఁదు, చుండి రెఱుంగక తమలోనఁనొకరి నొకరు.
తే॥ లెక్కలేని రక్కసులను ♦ చిక్కినంత, వజ్రకు దుక్కిదుమారంబు ♦ నెఱయఁజేసి
యుగ్ర సరసింహుక్రియ రేగిఁయున్న గాలి, పట్టి యారణ్యఫలి నకంఁపనుని గాంచె.

—: హనుమంతుఁ డకంపనుం జంపుట: —

తే॥ గాడిదలు వేయిపూన్చిన కనకరథము, పైని విలుపూని వెలుగొందుఁదానవుం డ
కంపనుఁడు పూర్వమున జగత్కంటకుండు, తారకుండు కుమారుచేదోరినతఁడు.

తే॥ ముగురు మూర్తులు మఘపుండుఁమొనసివచ్చి, తాఁకిననుపాణములఁగొనుఁదంట
గలుగు నీకోఁతి కనుచు నకంపనుండు, వీనిఁ దెగటార్చుగా నేడివెరవటంచు. [తనము

తే॥ అడ్డుపడకున్నచో రాక్షసాంతకుండయి, వనుమతి నదైత్యముగఁజేయుఁవాఁడు
చంపవలయున యనుచు నకంపనుండు, దర్పమున నంపవాసతోఁదారస్థితై. [వీఁడు
తే॥ మొగులుతో నగ్గియును గాలిఁతగులుపగిది, బలముతో నకంపనుఁడుతన్నలమునంత
వజ్రబాహుండు మారుతివజ్రదండ, మమరఁద్రిప్పెను దనుజ మధ్యంబునందు.

ఆ॥ అనురు లేది యేసి ♦ విసరి పొడిచి త్రెంచు, వీరసాధనములు ♦ విఱిగిరాల
దనుజ తనువు లురలఁదండంబు ద్రిప్పట, హనుమ కవుడు చాలఁనలవుపడియె.

ఆ॥ విలయ పవన హతికివీఁగని మేరువు, కరణి నిలుచు హనుమ ♦ కఱకుసోఁకు
మూఁక చూచుచుండఁబోకార్యై దుంగమా, తంగ తురగ రథ కదంబకముల.

ఆ॥ నేఁడు వీని నురల ♦ నెలవున కనిపి రా, ఘవుల నోర్చి పంక్తి ♦ కంధరునకు
జయము గూర్చి యమర ♦ జాల కప్టమ్ముల, నిలుపువాఁడ ననుచుఁనిక్కి యమర.

అ॥ కటము లదరఁ బండ్లుపటపటఁ గొఱుకుచుఁ, గనులఁ బొగలు నగ్నికణము లురల
రథము తోలఁ బండ్లిరాక్షస వీరుండు, హనుమఁ జేరుచుండఁనతఁడు డాసె.

అ॥ పిడుగు గముల యట్లుమిడుఁగుఱుల్ కెలఁకుల, రాల్పునవి సురాభిరక్తములను
చవి యెఱింగినట్టిశరరాజముల నకం, పనుఁడు హనుమ యురము ధ వగులనేసె.

అ॥ వాతనైత్తురోలుక వాయుపుత్తుఁడు సొమ్మ, సిల్లి యించుకంతఁ నేపులోనఁ
దేఱి తేరితోడఁసారథిఁ జదిపిఁ గా, డిదలఁ ద్రొక్కి త్రొక్కిప్రిదుల నలఁచె.

అ॥ వీనితోడఁ బెనఁగివింటితో గెలుచుట, కడిది యనుచు నయ్యకంపనుండు
విశ్వకర్మ యొనఁగువీరదండము కేలఁ, గొనుచు దూకి డాసఁహనుమపైకి.

క॥ ఇరువురుఁ గుడియెడమలుగాఁ, దిరుగుచు డాయుచును పొంచితెగువకు వెరవుం
బరికించుచుఁ బాయుచు బడిఁ, దఱియుచు దండములతోడఁదాఁకిరి పెలుచక.

క॥ తడవిరి తట్టిరి నిక్కిరి, యడఁగిరి వ్రేసిరి తొలంగిరార్చిరి భుజముల్
మడిచిరి విడిచిరి పొడిచిరి, కడిమిని ప్రకటించి సమముగాఁ బోరిరొగి. ౨౪౧

తే॥ కల్లతోవైరముఁగొన్నఁగాడుపువట్టి, యంజనాద్రితోఁబగగొన్నయసురయురముఁ
దాఁప దండంబుతో దానిఁదట్టివైచెఁ, గాని వలకేలు తునిగి రంగమునఁబడియె.

తే॥ తలరియును పిఱుతివియక ధైర్యుడంత, నెడమచేతఁ బావనిఱొమ్ముఁ ధ

బొడిచె బొడువఁ

బోటు వజ్రగిరిం దాఁకువాటమగుచు, దనుజు కేల్పొచ్చె మారుతికినిసి రేఁగె.

ఉ॥ దండధరాభుడౌ హనుమ ధండధరుండయి విన్నుర ద్భుజా
దండ విహీనుడై కరము ధండ విహీనత నుంటఁ జూచియు
ద్దండ భుజాంతరంబు భుజ ధండముచే వడిమోద దైత్యుడుగ
గండలతోడ శోణితము ధగక్కును త్రాగుచుఁ గ్రక్కు కై వడిక.

తే॥ పిదప నాచేతితో గూబ ధదరమోది, వాని వీరనాకమునకుఁ ధ బంపునంత
హనుమనిం గని సింగముంగనిన హరిణ, వితతి యట్టు లసురసేనవిరియఁబాఱె.

పంచ॥ అకంపనుండు గూలఁగా ను ధ రారిసేన మూలఁగా
అకంపితాంగులై ప్లవంగు ధ లార్చిపేర్చి యాడఁగా
నకాలకాలుఁ బోలి లక్ష్మ ధ నాఖ్యుడేయు తూపులక
వికావికల్ గడించిపాఱె ధ వీరదైత్య సంఘముల్.

౨౪౨

—: మారుతి లక్ష్మణుని నెడకుఁబోవుట :—

తే॥ ధీరుడగు లక్ష్మణుని వింటినారిమోత, వివని కతన నెవ్వరికేమిపాస రెనొక్కొ
కదనరంగంబునందనికరువలి సుతుఁ, డెడఁదఁ దలఁచి కొందలమందెనింట్లవడియె.

తే॥ దితిజనేనలో నాగ్నేయఁదిక్కునుండి, అంగదుం డేడు యోజనాఁలరిగియుండె

వాని కవ్వల నుండెనుఁభానుమానుఁ, డతని కాతల లక్ష్మణుఁడడరుచుండె. ౨౪౮

తే॥ ఒకరికొకరికి నాల్గేసి యోజనములు, దూరమయ్యెను కవులకుఁదురమునందు

నీటిపైఁ బాచినా నేనఁనగడ లక్ష్మణునకు హనుమకు మూఁడు యోజనములుండె

తే॥ లక్ష్మణాఖ్యుని గను సభిఁలాష తన్ను, పురికొలుపఁ జండమారుతఁనరణిఁ జనుచుఁ

జంత వీడంగఁ దగు యుద్ధఁచిహ్నములను, కొన్నిటిని గాంచి మారుతిఁకొంత తనిసె.

తే॥ దంతి దంతముల్ ఛత్రబృందములు రత్న, హారములు మీలవలెఁ ద్రుళ్లుఁ

నాయుధములు

కలిసి పరువిడుచుండు రఁ క్తప్రవాహ, ములను కాంచెను హనుమ యాఁస్థలములందు.

అ॥ ముట్టిపోరు పగఱఁమూఁకపై వై చిన, శరచయంబు శీర్షఁనమితితోడఁ

జడలఁజేరి మరలఁజెదరి శిలావృష్టి, పగిదిఁబడుచు నుండుఁవానిఁగాంచె. ౨౪౯

అ॥ దనుజలేయు నాయుధములు లక్ష్మణశర, వితతి వలన విటికిఁప్రతతరవము

తోడ ఋక్షచయముఁదొరలిన చందాసఁ, బ్రభలతోడ నురలిపడటగాంచె.

తే॥ ఎడపడక నుమిత్రాసుతుఁడేయు విశిఖ, బృందమెల్లడఁ దామయైఁబేసికంటి

ఘన జటామండలంబనఁగ్రాలువాని, సంజనానూనుఁ డయ్యెడఁనలరికాంచె. ౨౫౦

తే॥ మేనిపై రక్తధారలుఁమేపుకొనఁగ, సంధతమనంబ రేయిరాఁజనియెటింగి

కాలమిత్తిన దీపపుఁగంబములనఁ, దనరి తిరుగుచున్న కబంధఁవనముఁగాంచె.

అ॥ వీరవరులు మడియఁదేరులు కరులును, హరులుఁ గాళ్లు నొవ్వఁబరుగువాటి

రక్షలేని రాజుఁరాజ్యమందలి ప్రజ, వలె నశించుచుండుఁవానిఁగాంచె. ౨౫౧

తే॥ అతిశయంబుగ లక్ష్మణుఁడడరి పోరఁ, గలనఁ గూలిన క్రూరరాఁక్షసుల రక్త

సాధన శరీర తతులనుఁసాగరవన, పర్వతంబులఁ బావనిపరఁగఁ గాంచె ౨౫౨

తే॥ విలయవాయువువలె నేగివెదకిరుధిర, వాహినుల దాటియండకఁటాహ మగలె

నగలె ననఁదగు సౌమితియల్లెనాదు, విని ముదంబున హనుమ గఁర్జనమునేసె.

అ॥ ఎల్లవారిసేమఁమెఱుంగంగ నగునని, హనుమ డాసి వినతుఁడైనయంత

విజయశ్రీలి రాజుఁవీరుండు సౌమిత్రి, యెలమిఁ గొగిలించిఁయిట్టులనియె. ౨౫౩

ఉ॥ ఎక్కడ నున్నవారు కవు ఁ లెక్కడ నుండె దినేశ వుత్త్రకుం

డెక్కడ వాలి ముద్దుకొడు ఁ కెక్కడ తక్కినవారు సేనలో

నొక్కటియేని యేనెఱుంగ ఁ నొయ్యన మారుతి! తెల్పుమయ్య యె

య్యెక్కడ సేమియేమి ఘటి ఁ యించె వినంగఁదలంతు నెవ్వడి. ౨౫౪

తే॥ రణముఁబోలెనైంద్రవ్యాకఁరణముదనుజ, గణముభూవరణముమేరఁగాంచుహనుమ

యతని పలుకులు విని యిట్టులను దురాన, నొకరి నొకరు గానరు సుంతయును నిజమ్ము.

తే॥ తెలియఁదగునుపాయంబొండుగలదునీవు, చేయఁదగుదురక్కని మాయఁచేతలెల్లఁ
దొడరి పాశుపతమ్మునఁదొలఁగఁదోల, నీదు నేవకు లెల్లరుఁనిన్ను గాంత్రు.

తే॥ అనుకు సౌమిత్రిలెస్సయాఁననుచురామ, విభునిమది మొక్కిశరమునుఁవింటఁగూర్చి
పాశుపత మంత్రము పఠించిపాపులపయి, నేయ నయ్యస్త్రరాజ మఁజేయమగుచు.

తే॥ అడరి వెదురుటడవిఁ గాల్చుఁనగ్గివోలె, నెదుటఁబడు వస్తువులతోడఁనెల్ల దనుజ
గణము వీడక క్షణములోఁగాల్చివైచెఁ, దొలఁగె నిరులును కవులకుఁగలకువడఁగె.

తే॥ పాశుపతముచేఁ బెనుమాయఁనాశమందు, టెఱిఁగి యమ్మహోదరుఁ డనిఁముఱు
గుపడియె

భ్రమము తొలఁగంగ నకల ప్లవంగు లలరి, పాడుచాడుచు లక్ష్మణుఁగూడినారు.

తే॥ కపులలో నెవ్వరును నొవ్విఁగాంచకునికి, శంకవీడి సౌమిత్రి హార్షమ్మునొందె
జుట్టి యార్చిరి ప్లవగు లుత్కుకతమీఱ, సురలు విరులను కురిసిరిఁపొరపులేక.

క॥ దూతలు దశకంఠునకు వి, నీతులగుచుఁ దెలుప నతఁడుఁనిజమా? యన వి
భ్రాతమగు పాశుపతమున, నా తెఱఁగయ్యె నని పలుకఁనగుఁగాకనుచుక. ౨౬౭

క॥ తనయునకుఁ దెలుపుడన వే, చనివారలు తెలుప నతఁడుఁచకితుండగుచుక
హనుమడు విభీషణుడు రవి, తనయుం డినకులజు లెచటఁదగిలి రనంగక. ౨౬౮

ఉ॥ రాముఁడు సంగరస్థికి ఁ రాఁడొకకొండను చేరినాఁడు మా
యా మహిముండు నీదు పిన ఁ యయ్య వనాటల కోగిరంబుకై
యీమహి దాఁటిపోయెఁ బర ఁ మేశ్వరు నస్త్రము వీడు మున్నుగా
వ్యోధమునందు డాఁగెను మ ఁ హోదరుఁ డియ్యది వార్త నావుచుక.

చ॥ ఇది యదనంచు నెంచి దను ఁ జేందనుతుం డొకమఱ్ఱిఁ జేరి యా
పదపడి బ్రహ్మరక్షులు ఁ పట్టుగఁ దోడ్పడఁ బూని వేలిమిఁ
జిదుగులు నేయి నూపులును ఁ చియ్యయు నల్లనిమేక నెత్తురుం
జిదుముచు శాస్త్రయుక్తముగఁ ఁ జేసి ముగించెను శ్రద్ధపెంపునక. ౨౭౦

తే॥ దహనకీలలు మంచిగఁదంబుతోడ, వలదిరిగి శుభసూచనఁవలఁజేయ
సహజ దుర్గుణనిధి యగుశక్రజిత్తు, జయము మనదని కడు సంతఁనమున లేచె.

క॥ మాయావిమేటి శంబర, మాయం బచరించి గగనఁమార్గమ్మున దై
తేయులె కనరాకుండఁగఁ, పోయి యడఁగె మొగుభులందుఁపొంచి యదనుకై.

క॥ అత్తటి మహోదరుం డొక, శ్రొత్త మతక మూని యింద్రుఁకోలము గొని యు
న్మత్త చతుర్దంతి పయిక, మొత్తము వేలుపులఁగూడిఁమొనసెను పోరక. ౨౭౩

క॥ దనుజు లమర వేపంబుల, మనుజులతో వనచరేంద్ర ఁ మండలములతో
ననిసేయఁ దొడఁగ భీతిలి, కనుకని సైన్యంబులెల్ల ఁ గడగడ వడఁకక. ౨౭౪

క॥ వెలిగారు నెక్కి యింద్రుడు, వెలలె రణమునేయ మునులు వేల్పులు మనతోఁ
జలమూన హేతువేమని, మలఁగిరి వానరులు దిగ్భ్రాతృ మంబునఁ గలఁకన్ ॥ ౨౭౧
క॥ రాముని తమ్ముడు హనుమని, మోముంగని మునులు సురలు మోహరమున రా
నేమి కొఱగామి జరగెనో, సామీరీ ! తెలుపఁగలవె ♦ శక్యంబేనిక. ॥ ౨౭౨

—: ఇంద్రజిత్తు లక్ష్మణాదులపై బ్రహ్మాస్త్ర మేయుట :—

క॥ అని యడుగుచుండు తఱి రా, వణి నిర్మానుషము నిష్ప్రళంబంగం బగుఁ గా
కని బ్రహ్మాస్త్రం బేసెను, కని వేల్పులు మనములందు ♦ కళవళపడఁగన్. ॥ ౨౭౩
తే॥ పులుఁగులట్టులు వెలుఁగులఁయలుఁగుగములు, లక్ష్మణునిమేననాట నిల్వరముతప్పి
తెలివి తొలఁగంగ మత్తేభమిలను పడిన, చందమున సొమ్మసిల్లి భూస్థలినివాలె.
తే॥ ఇంద్రుడిట్టి యశార్యంబు ♦ నేలచేసె, వీని నేనుఁగుతో నెత్తి ♦ విసరివైతు
ననుచు లేచిన హనుమపై నలుఁగు లడర, నలుగులంపడి యాతండు వసనివాలె.
తే॥ కనకగిరియందు మోదుగుననిచినట్లు, నెత్తు రొడలెల్లఁ బరవంగనిశిత సాయ
కములు నాటుటచేఁ దెల్పింకలఁకవాఱ, నెలపు దప్పి భాస్కరసూతి నేలవాలె.
తే॥ పిడుగుపాటుచే మగసింగముడిగినట్లు, పొలుపుచెడి వాలినూనుండు పుడమివాలె
జాంబవంతుని కనుల వక్షమునఁ బెక్కు, కోలలంట నాతఁడు రణక్షోణినొఱఁగె.
తే॥ వేయిశరము లురముచొచ్చి దూయునంత, నలుఁడునమవర్తి ముఖదర్శనంబుచేసె
ముదితుడై వచ్చి యముఁడు కుముదుని పిల్వ, నాతఁ డాతని వెనువెంటఁనరిగినాఁడు.
సీ॥ ఋషభుండు స్వర్గపుంఠింజేరె నీలుండు, రంభతోఁగూడంగరాణనేగె
బెద్దనిద్దరచెందె ♦ వినతుండు మైంద ద్వి, విదులు నాకముచూడవెడలినారు
కేసరి యిహమును ♦ వేసరి వీడెను, గవయుండు భూమిని ♦ కౌగిలించె
శతబలి శతమఖు ♦ సన్నిధి కరిగె ను, మేలుండు కైలాస ♦ శిఖరింజేరె
తే॥ తొలఁగి తప్పించుకొన వీలుంగలుగకునికె, జాఁపకట్టుగ నా రణస్థలిని పడిన
కపులు వెదవైచు నాఱుమొల్కలను పోలి, ధరణి నందులే కొత్తుగా నెఱసియుండి.
తే॥ దేవసుందరుల్ వ్రాలి నిద్రించుపోల్కి, భూమిపైఁబడ్డ స్వపగ సమాహమపుడు
క్రమ్మి రక్తమెల్లెడలఁబర్వఁగఁ బ్రవాళ, వనముగల క్షీర వాఢాశివగిరిదోచె.
తే॥ కపులు స్వర్గంబుచేర వేలుపులు గాంచి, యతిథిపూజ లొనర్చి యనామయంబు
లడిగి యలరించి పదపడి ♦ యవని కిపుడ, పడఁడనుచు వేగ బలవంతపఱచినారు
తే॥ అర్చనంబు చేసితిరి బ్రహ్మాస్త్రమునకు, మీరు మరణింపఁదగినట్టివారుకారు
రామదాస దాసులును కర్మములఁగట్టు, పడక స్థిరముక్తి పరియించువారు నిజము.
శా॥ మాకార్యం బొనరించుపొంట భవి జ ♦ స్తంబందియున్నారు మీ
రా కాకుత్స్థుని తోడు వీడకుండు మీ ♦ ప్రాణంబె మాప్రాణమున్

మీ కే హానియులేదు రాముకొఱకై ♦ మీ జీవముల్ వీడుటకా
మాకు న్నాయకులైతి రాకతన మా ♦ మర్యాదలం బొందుడి. ౨౮౮
మ॥ అనివారల్ పరిచర్యచేసి రిట జ ♦ న్యక్షోణి సౌమిత్రి కా
నన సంచారులతోడ నీలై ధరజా ♦ నాథుండు రాడయ్యె దా
మనఁగా నేర్చునెయంచు నిందజితుఁ డున్మత్త ప్రలాపంబుతోఁ
జని లంకేశున కంతయుం దెలుప నాశంకించి వాఁడిట్లును. ౨౮౯

ఉ॥ రాముఁడు చావలేదు గద ♦ రా జయమెట్లుగు నీకు నన్న ను
ద్దాముఁడు మేఘునాదుఁ డనుఁదండ్రీ! భయంబున రాఘవుండు సం
గ్రామధరిత్రి వీడె నెటుఁగాంచి న దమ్ముఁడు మిత్రవర్గమున్
భూమిని కూలియుండఁ గని ♦ పోడిమి నిల్వఁగలాఁడె దిట్టయై? ౨౯౦
తే॥ అని సమాధానపఱచి లంకాధిపతిని, తన గృహంబునకేగె రావణి మహోద
రుండు తన యింటికేగె వీరుండు రామ, భూవరుఁడు వేటుచోఁ బనిపూనియుండి

—: శ్రీరాముఁడు మరలివచ్చి పాలికలనిం గాంతుట:—

మ॥ కరపంకేజము లెఱ్ఱవాఱ నిలుకక ♦ గల్పొక్తరీతి మహా
శరజాలంబులఁ బూజసేసి యవలక ♦ సంగ్రామ రంగంబు గాం
చు రహిత జీవకటిఁ దోలఁ జేకొఱవిగా ♦ శోభిల్లు నాగ్నేయమా
శరముం గైకొని వచ్చి కాంచె గలనక ♦ సైన్యస్థితిం దత్తజ్ఞుఁ.
చ॥ శవమయమైన రంగమును ♦ సంశయ రోష విషాద దిగ్భ్రమిల్
మివులఁగ నొక్కటొక్కటిగ ♦ మీఱఁగఁ గాంచుచు రక్షణంబునం
దవులక యప్రమత్తులయి ♦ తారెయిఁ దాఱిన కీశరాజి రా
ఘవుండట నొక్క నొక్కనిగఁ ♦ గాంచె మహాకులితేక్షణసిద్ధి. ౨౯౩

శా॥ సుగ్రీవుం దన కన్నదామరల న ♦ శ్రుత గాఱ వీక్షించి యీ
ప్రగ్రీవంబిటు ప్రాలఁగాఁ దగినదే ♦ భావింపఁగా నంచు న
వ్యగ్ర స్వాంతముతోడ నవ్వలన వి ♦ ద్వద్వంద్య భక్తావస
ప్రప్రీయన్ శ్వసనాత్మజం గనియె నేత్రంబుల్ తుమారిల్లఁగ. ౨౯౪

మ॥ వనధిందాఁటి నిశాచరావధుల గ ♦ ర్భక్షోభముంజేసి యీ
జనక క్షౌఢిభు పుత్రి సేమమును వి ♦ జ్ఞాపించి నాప్రాణముల్
తనియంజేయుట యిట్లులౌటకొ? మహాధన్యాత్మ! నీవత్తమున్
దనుజ క్రూర శరంబు దూసి చనియెంఁద్రాచోర్చ నాగాంతకు. ౨౯౫

మ॥ మును బ్రహ్మద్యమరుల్ మునీశ్వరులు న ♦ మోదంబుతో నిచ్చు దీ
వనలున్ జానకి యిచ్చు దీవనలు ని ♦ ర్వ్యర్థంబులై బీటఁబో

సిన బీజంబుల చందమై చెడియె నన్ ♦ నేమిచి నాకొందు నిం
దను పాపంగలవాడవై పడితే నా ♦ దౌర్భాగ్య సంపత్తిచే? .. ౨౯౬

శా॥ రాజ్యాంతే నరకంధ్రువ మృనడి వా ♦ ర్తన్నేర్చియున్ లోభిన్
రాజ్యాకాంక్షను తండ్రీ జంపుకొని యా ♦ రణ్యంబులం జొచ్చియున్
బూజ్యుండైన జటాయు జీవముల నేఁ ♦ బోకార్పితిన్ బ్రాభవ
ప్రాజ్యశ్రీ నను పొందునే? యధిక దౌర్భాగ్యుండ నిక్కంబుగన్. ౨౯౭

ఉ॥ అన్నను చంపి తమ్మునకు ♦ నా కపిరాజ్య మొసంగినట్టి యే
నెన్న నమన్తముం జెఱువ ♦ నెంచిన వాడన యెతి మీకిలన్
బన్నము గూర్చితిన్ భువన ♦ భారముగా బ్రదుకంగఁబుట్టితిన్
బన్నుగ నంచు నవ్వలికిఁ బాటఁగఁజూచె మనంబు కందఁగన్. ౨౯౮

మ॥ వృషవర్గంబునఁ గోడమాడ్కిఁ దనుపై ♦ వీక్షింప నొప్పారు హ
ర్యృషభున్ వాలికుమారుఁ జూచి కడు నిఁ ర్వేదించి డెందంబునన్
విషముం దిన్న విధిం దపించి యింక నేఁవిల్లండి నిల్చుండి యి
వ్వవమాపథను మాన్పలేనయితి నా ♦ విక్రాంతులం గాల్చునే? ౨౯౯

—: శ్రీరాముండు లక్ష్మణుం గని పరితపించుట :—

ఆ॥ అనుచు నవలికేగియట నంపశయ్యపై, నీఁగ గములు మేనఁమూఁగు కరణి
విశిఖతతులు గ్రువ్వఁవశమఱి యహిశాయి, పగిదినున్న తమ్ముఁనొగిలికాంచె.

ఆ॥ ఎడఁద యుడికె నొడలుఁవడఁకఁ బిడుగుపాటు, వలనఁగూలు తరువుఁపగిదిఁబడియె
గడియదాక నూర్పుఁవిడువఁ డేమెఱుంగఁడు, కాలుచేయి కనులుఁకదలలేదు.

ఉ॥ తమ్ముని కొంగిలించికొని ♦ భారణి వ్రాలిన తన్ను నెమ్మదిం
గొమ్మని పల్కువారలును ♦ కొందలమందకు మన్న వారలున్
లెమ్మని పల్కువారలును ♦ లేరొక మిత్రుఁడుఁ బ్రాణయుక్తుడై
యమ్మహి లేడ యొంటి జని ♦ యంగద నెవ్వఁడు తీర్చువాడొకో?

ఆ॥ మొండెములు పిశాచఁములు భూతములును న, క్కలును పతులవెదకుఁకామినులును
మిగిలియుండఁ గానిఁమేనఁ బ్రాణములున్న, వాడొకండుఁ గానఁరాఁడు కలన.

ఆ॥ అమరసతులు వగచిఁరమరులు నెగచిరి, మహితజగము విష్ణుఁమయముగాన
రాము చింత గని చఁరాచర తతియేడ్చె, నేడ్వకుండు నెద్దిఁయిహమునందు? ౩౦౦

ఆ॥ నలువమాము వాడెందలవ్రాల్చె బశుపతి, బంధుచింత దెలిపిఁఫలముగలదె?
వగయు వెక్కియేడ్చెఁబాపదేవత యేడ్చె, దుఃఖమయముగాఁగఁదోచె జగము.

ఆ॥ ఇంచుకంత తెలివిఁనెనసి శ్రీరాముండు, కనులుఁజెఱచి యనుజుఁగాంచి కాంచి
దివముఁజేరె నింకఁదిరుగఁ దనుచు నెడఁ, బొగిలె నొగిలె గ్రుంగఁబ్రుంగె మ్రుంగె

- చ॥ ధరణిః దృణంబుగాఁ దలఁచి ♦ తమ్మున కిచ్చితిఁ దండ్రి మాబుచోఁ
దెరలకయుంటి జానకియు ♦ దెప్పరమందఁగ నోర్చియుంటి నొ
క్కరుఁడవు నీవుగల్గిన నుఖమ్ము నమస్తముఁ గల్గునంచు నీ
కరణిని నన్నువీడి చనఁ ♦ గాఁ దగవే? నిను వీడియుందునే? 309
- ఉ॥ తల్లియుఁ దండ్రియుం దపముఁ ♦ దమ్ముడుఁ బుత్రుఁడు సంపదాలి నా
కెల్లను నీవకావె? యెది ♦ యేగిన నీవు కలాఁడవంచు నా
యుల్లమునం గుమారిలక ♦ యుంటి నమస్తము నేడువోయె న
న్నొల్లవ యేమి? కాదు కడు ♦ నుగ్ర శిలా కఠినాత్ముఁ డేనకా? 310
- చ॥ వ్రణమయమైన కాయమునఁ ♦ బ్రాణముఁ గానము చావకుంటి నా
కణఁక యదెట్టిదైన నగుఁ ♦ గానల నన్నభజించి కష్టముల్
తొణఁకక యోర్చి యోగిరము ♦ తూఁగును మానిన ధీరచిత్త! యీ
రణభవి నేటికిట్లు నిదు ♦ రం గొన నేటికి? లెమ్ము నాయనా! 311
- ఉ॥ ఎండకు వానగోర్చి శ్రమ ♦ యింతయు లెక్క యెవర్థకుండఁ గో
దండము నూని కాచు గుణ ♦ ధామ! రణస్థలి నొంటివీడి తె
న్నుండుట నాయమేమి? ననునూల్కొని యెవ్వరుకాచువారు? నా
గుండియ లెట్టివంచుఁ గనఁ ♦ గోరితె? పంతములేల? నాయనా! 312
- చ॥ హృదయము జీవ మొక్కటని ♦ యెంచిన పల్కు నిరర్థమైనచో
నెద నెనరున్నదంట నిజ ♦ మే యగునేమి? వికుద్ధమూర్తి నీ
పిదపను జీవముల్ విడక ♦ వెక్కుచునుంటిని నీకుఁ జాట్లమై
వడలకయున్నదీ తనువో? ప్రాణములో? కనరాదు నాయనా? 313
- ఉ॥ యాగముగాచి శంకర శ ♦ రాసన మెక్కిడి వ్రీల్చి యచ్చట
భోగములొంద నొనను కు ♦ బుద్ధిని గొంటిని కాలకూటము
రాగము దానిపై నునిచి ♦ రాజును బంధులనెల్లఁ గాల్చితి
ద్యాగము లేమిచేసితిని? ♦ తక్కక మృత్యువు మీకుఁ గూర్చితి. 314
- ఉ॥ భూమిపయివహించు పెను ♦ మోహముచే ననలంబు పుంటిపైఁ
బ్రామిసరీరిఁ దల్లికొక ♦ బాధను కూర్చితి సంతమాత్రమా?
రామపయి వహించు ఘన ♦ రాగముచే నిలువంటి చెడ్డ పో
రాములు మీకుఁ గూర్చితి గ ♦ రంబుగ నెల్లరబోటి వాడనే?
- చ॥ మరణము నొందితీపు కను ♦ మాలపు మేయను నేను వీడెద
భరతుఁడు రాజ్యమేలఁ డీక ♦ బంధులు తల్లులు దుఃఖవారిధి
దరలి నశించువార లొక ♦ ధర్మముకై వెఱపొంది వీరఁగా
జరగిన దింత యొడ్డొటవ ♦ జన్మము నాయది యెంత ధన్యమో? 315

క॥ జననీ జనకుల బంధుల, ననుఁగుల నాశోటకు విడిచి ♦ యడవుల వెంటఁ
నను వీడకుండు తండ్రి! నిను పాసియు నిలువఁగల నానిముసంజేనిఁ. 3౧౫

ఉ॥ ఉత్తమ కామినిం బలిమి ♦ నొక్క చురాత్ముఁడు కారవైవఁగా
నత్తమ సన్నతంబయిన ♦ చక్కటి వాని వశంబుచేరుచో
నిత్తటి నూరకుంట తగ ♦ వే?రిజగంబుల వ్రాల్చుకున్న నే
నెత్తిన జన్మమేల? ధరి ♦ యించిన చాపమునేల? కాల్పనే? 3౧౬

క॥ ఖరునకుఁ గాకాసురునకు, విరాధునకు సప్తసాల ♦ వృక్షమృగులకు
శరధికి వానికి మాత్రమె, నరగున నా శరము తూటిచనఁజాలినదో? 3౧౭

చ॥ ప్రతినను నిర్వహింపుమని ♦ పంపితిఁ దోడుగ నుండనైతి నీ
జత విడకుందునేని దను ♦ జప్రభుపుత్తుని మేని ర క్తముఁ
క్లితిపయిఁ జిందఁజేసి నిను ♦ చేకొని రక్షణసేయకుందునే?
గతజల సేతుబంధనము ♦ గాఁ దలపోసిన నేమి యబ్బెడిక? 3౧౮

ఉ॥ తమ్ముల బంధులుం బ్రజలుఁ ♦ దల్లులు నేగతి నున్నవారొ యం
చుమ్మలికించుచుందురు మ ♦ హోత్సుకతం గనఁబోదమయ్య లే
లెమ్మ యయోధ్యయందు బహు ♦ లీలల మన్మకుటాభిషేక మి
ప్తమ్మునఁ జేయువార లని ♦ నమృతమే కద రమ్ము చూడఁగఁ. 3౧౯

తే॥ నాగపాశంబుచేఁ గట్టిఁనలఁచినపుడు, ప్రాణముం దీసినపుడు నీఁపజ్జలేక
హా! సుహృద్దోహ వద్ధతి ♦ ననుసరించు, నన్నుగని లోకులెల్లరుఁనవ్వకుండె?

శా॥ లంకారాజ్య రమణ విభీషణుని కు ♦ ల్లాసంబుతో నిచ్చి ని
శృంకం దచ్చపథంబు దీర్చి కిప్పుడె ♦ చావంగనున్నాడ నే
వంకం గల్పితి నాదుకీర్తి మతియుఁ ♦ వంశంపు సత్కీర్తికే
యంకంబొందు గడించినాడ జను లా ♦ హా యంచు నిందింపఁగఁ.

క॥ అని పరిపరి విధముల వా, కొనుచు లోనఁ గుమిలి కుమిలిఁక్రుంగుచు నాలిం
గన మొనరిచి తను మఱచుచు, మునిఁగెన్ మైథిలి విభుండుఁమూర్ఛానిద్రఁ.

— : వేలుపుల విలాపము : —

క॥ ఇనకులుని గాంచి ఖచరులు, కనఁగవఁ గరములఁ గదింది ♦ కళవళపడుచుఁ
గొనకేమి పరిణమించునో? యని చింతాకులితు లగుచు ♦ నారటపడుచుఁ.

నీ॥ సుఖదుఃఖరహిత! నీశుద్ధవృరూపంబు, దెలియంగ శక్తిమంతులము గాము
నీ యుదరంబున ♦ నిఖిల జగంబులు, నమరియున్న తెఱంగు ♦ నరయలేము
జరిగిన యదియును ♦ జరుగుచున్నదియునుఁజరుగనున్నది సుంతఁయెఱుంగలేము
నిను వినుతింది నీనిర్దేశపద్ధతి, మెలఁగుట దక్కొండు ♦ తెలియలేము

తే॥ దితిజవధచేసి దుఃఖముల్ ♦ తీర్చుమనుచు, వేడఁ గరుణించి యీశితివెలసితీవు
ధర్మమును కాచు పూన్నినిదాఁగి నిలిచి, మాయనాటక మాడుచుమమ్ముకలఁతె!

ఉ॥ కందులమైన మాకొసరు ♦ కష్ట పరంపర దీర్ఘవంపు నా
సందము గూర్తువంచుఁ గడునమ్మికతోడను గంపెడనతో
సుందరరూప! నిన్నెపుడుఁ ♦ జూచుచునుందు మదేమి మాయ! నీ
చందము విన్మరింపఁ బెడ ♦ జాడలఁ ద్రిప్పఁగ నత్సహించెదే? 3౨౫

మ॥ పరమేష్ఠీ! బహుభాండముల్ నిఖల జీవస్తోమముం జేసి యం
దిరవారక వెలి లోపల న్నిలిచి లో ♦ నిందించుచుకొన వీడుచుకొ
బరిపోషించుచు వేటుగా నిలుచుచుకొ ♦ భావింప సాలీఁడు మై
సరవౌ నూలున గూడు గట్టు క్రియ నం ♦ యోజింతు శర్యేశ్వరా?

మ॥ ఇది దుఃఖంబులఁ గూర్చు లీల లనుచో ♦ నేచింత నిన్నంటు? ని
య్యది నమ్మోడనలీలలే యగును చు ♦ మృట్లంటకుం జాల మా
పద మేమొందిన నీదు ప్రేమయు దయా ♦ భాగ్యంబు నిండారు ధీ
యొదలు న్నివయి తేజకున్న నిట నిన్తోదార్పణగా నేర్తుమే? 3౨౬

చ॥ కనఁబడుపోర్కిఁ దోచి ♦ మఱి కానకయుండు నమేయరూప! మే
దిని నవతార మొందితని ♦ తేకువ నుంటిమి నీవు దుఃఖముఁ
మనమున నొందఁ దాళఁగల ♦ మా? జగదీశ్వర! నీవ మానఁగా
మొనయుదుగాక మేమొకటమోతుమొ? విత్తు మొ! నీదు మాయలకొ.

మ॥ అజనూనక ఘను నంబరీషు భవుఁ బ్ర ♦ హ్లాదుం దశాన్యానుజ్ఞక
గజరాజం గని కాచినట్టి కిరుణా ♦ కల్యాణ పీఠా రుచుల్
నిజ మీపాటికే జూప కీట్లు లడలకొ ♦ నిశ్చింతమై నుందుమే?
భజనానందులమైన మాకు విమల ♦ ప్రజ్ఞాన మీయంగదే! 3౨౭

క॥ పలువిధుల నిట్లు వేల్పులు, పలవించిరి మనుజభావ ♦ బంధురగుణుఁ డ
జ్జలజాక్షుఁడు తమ్మునిపైఁ, గలప్రేమమువలన మూర్ఖుగని యట్లుండకొ. 33౦

ఉ॥ చారులు గాంచి రావణుని ♦ సన్నిధికేగి యెఱంగి శక్రజ
త్కృతశరాలిచే బ్రవగ ♦ కోటియుఁ దమ్ముఁడుఁ గూలియుండుటల్
వారకచూచి శోక వన ♦ వహ్ని దహింప గలిగెచె రాఘవుం
డా రణభూమియందె పగ ♦ యాతెను సంతసమందుమా యనకొ. 33౧

౨౨. మూర్ఖిత రామలక్ష్మణ సందర్శన పటలము. (౩౨)

ఉ॥ దూతలు కల్లలాడరని ♦ దుష్ట నిశాటుఁడు రావణుండు మో
దాతిశయంబుచే బురము ♦ నందు జయంబును చాటఁబంచుచుకొ

నేతి వసంత మాడుడని ♦ నిచ్చలు ద్రవ్యముచల్లి దూతలం
 (బీతులఁజేసి వేగ పిలి ♦ పించి మరుత్తుని గాంచి యిట్లున్. 339

తే॥ కలనఁ జచ్చిన దనుజుల ♦ గాత్రములను, త్వరగ నంబుధిఁ బడవైచి ♦ మరలు దీని
 నొరు లెఱింగిన నీతలఁను త్తరింతు, ననుడు వాడట్లు కావించెనాక్షణమున. 333

చ॥ దురమున రామలక్ష్మణుల ♦ దుస్థితి మైథిలి కన్నులారఁగా
 స్థిరముగఁ గాంచి కాక తన ♦ చిత్తము మార్చుదు నమృదంచు నా
 సుర వనితావళిం బనుపఁ ♦ జాట్టఱికంబున గేలిచేయుచున్
 దురితముగా విమానమునఁ ♦ దోడ్కొనిపోయిరి వారు జానకిన్. 338

మ॥ పతి సౌందర్యముదక్క నొండాకటి భా ♦ వంబందు నెక్కొల్పు కీ
 క్షితముం జేయని ధాత్రిజాత పతి ని ♦ స్థేమస్థితిన్ సంగర
 క్షితిఁ దార్పాటుగ నుండఁ గాంచి తనువుం ♦ జత్తంబు విజ్ఞాన జీ
 వితముల్ స్రుక్క జలేజ మగ్నిఁబడు నఁవీలకం గుమారిల్లుచున్. 337

సీ॥ విలపింప వేల్పుల ♦ వెలఁదులేడ్పిరి హరు, సామేననున్న యీ ♦ శ్వరియునేడ్పె
 గమలవాసిని యేడ్పెఁగంగ బోయె నేడ్పె, బ్రాహ్మియేడ్పెను మునిఁపత్ను లేడ్పె
 రదయలౌ సోఁకుల ♦ యతివలు నేడ్పిరి, జనకజ జనని మే ♦ దినియునేడ్పె
 శ్రుతులేడ్పె ధర్మదేవత యేడ్పె బాపంబు, నెల్లవారలకంబుఁ నెక్కుడేడ్పె

తే॥ దక్కువారలయేడ్పులఁ ♦ దడవనేల? ఎచటనుండిన వారచ్చు ♦ టచట నిలిచి
 యేడ్పినారలు వై దేహిఁయేడ్పియేడ్పి, యుల్లమెరియ నిల్వక సామ్రాస్థిల్లివ్రాత.

ఉ॥ చేరువనున్న యద్దనజ ♦ చేటిక లత్తటి లేవనెత్తి ప
 న్నిరు మొగంబునం జిలికి ♦ నేర్పుమెయిం జలిసేవ నేయఁగా
 ధారణిజాత కన్దెఱచి ♦ తల్లడమందుచుఁ గంపమొందుచున్
 నీరద దేహుఁ గాంచి తన ♦ నేత్ర యుగంబును మోఁడఁ బల్కెఱుల్.

తే॥ వహ్నిఁబడిన వల్లికవలెఁవాడు నుడుకు, వడఁకు విహ్వలించును వెక్కుఁనడఁగు
 మడఁగుఁ

ద్రుళ్లు గద్దదకంఠయై రోదనంబు, నేయు జీవంబు లురియాడఁజిక్కు స్రుక్కు

తే॥ పడును పొరలుఁజెమర్చు బెంగడిలు నడలుఁ, దెలివిదప్పును లేచు విఁదిర్చు గేలు
 దీనదృష్టుల దిక్కులుఁ తేఱిచూచుఁ, దలరు! దపియించు మొఱవెట్టుఁబలవరించు.

ఉ॥ నీయెడఁ బ్రేమగల్గి నిను ♦ నిత్యము గొల్చెడువారిఁ గాచుచున్
 నీయెడ వైరమూను రజ ♦ నీచరపాళులఁ ద్రుంచుచుండు మ
 న్నాయకు నండనుండఱిటు ♦ నాశము గోరినవారిఁ జేరితే?
 నీ యపలక్షణంబు గమ ♦ నింపఁగ నిట్టిదె? ధర్మదేవతా! 340

తే॥ ధర్మపద్ధతులం గాక ♦ తక్కుత్రోవ, లందు పోసి యుత్తముల క ♦ డిందిసేగి
చూడ నిచ్చగించితే? యిదివేడుకేమి? దుర్విధి! నీవు దీనిచేదొడ్డవగుదె?

ఉ॥ పాపినినైన యేను నిటు ♦ వంటి పరిస్థితిఁ గాంచి పైఁపఁగా
నోపను ధర్మరాజు! దయ ♦ యుంచి ననుం గొని పొమ్ము పుణ్యమా
నావతి నన్నుఁ బాపుటలు న్యాయమె? రావణుతోడఁ జేరితే?
పాపఫలంబు నాకుఁ గుడు ♦ పంగఁ దలంచిన త్రోవ యిద్దియే? 379

చ॥ తొలఁగని యంధకారమునఁద్రోచుట న్యాయమె? నాథ! యోక్తపా
జలనిధి! నాతపఃఫలమ! సత్యదయాపర! యిన్నినాథు లీ
సిలుగు సహించియుండినది ♦ చెన్నులు నీస్థితి గాంచు కోసమా?
తలఁగని నా దురాగతమె ♦ తార్చెను నీకు సకాలమృత్యువు

మ॥ అమరప్రార్థితజన్మ! ఆగమ సువేద్యా! దేవ దేవత! జ
న్నము గావం జనుడెంచి యంత మిథిలానాథానుదేశంబున
బ్రహ్మధాధీశ్వరు చాపము విడిచి నా ♦ పాపాలపుట్టెన హ
స్తముఁ జేపట్టుట యిట్టి యాపదకు ల ♦ క్ష్యంబొలకా? రాఘవా!

మ॥ కడుపుం గాల్చెడువార్త కన్నకడుపా ♦ కౌసల్య విన్నంతనే
విడుచుం బ్రాణము లంత నాయనుజలుక ♦ వీక్షింతురే జీవిక?
చెడుగుల్లోరిన కైక యియ్యదియె తాఁ ♦ జంటించి కావించెనో?
చెడితిగ సర్వవిధంబులం జెడితి నిఁస్సీ! నా భవం బెట్టిదో? 380

మ॥ వలదన్నా వెనువెంట వచ్చితిని క్ర ♦ వ్యాదాలితో నూడు నా
వలనం గల్గెఁ బసిండి లేడికయి ని ♦ ర్బంధించి నిన్నంపితి
గెలన న్నిల్చిన లక్ష్మణుం గతి న వా ♦ గ్దిగ్ధంబులం గ్రుచ్చి యా
వలికిం బంపితి సర్వ మాపదలకే ♦ పాల్చేయనే యయ్యెఁగా? 381

ఉ॥ పాపఫలంబుచే నడవ ♦ భావ్యముగాని యరణ్యసీమకే
మోషిక నేగునాడు ప్రియ ♦ మొందగఁ బిల్చి కుమార! రాఘవుం
డాపదనొందునే నతని ♦ కన్నను మున్నె మరింపుమంచు నా
జ్ఞాపనసేయు తల్లి నుడి ♦ బాడనె కూలితె? తండ్రి! లక్ష్మణా! 382

చ॥ చిపుఘలు పువ్వులుం బఱపి ♦ చెన్నరు తల్పమునందు నిద్దురం
దవిలి త్యజించినట్టి గుణ ♦ ధన్యుడ! లక్ష్మణ! నిత్యశీల! దా
సవ ధను రుగ్ర ముక్త శర ♦ సవ్య సుతల్పమునందు చల్లన
మివులగఁ గూర్చి సెంద మది ♦ మేళొని వ్రాలితి వేమి? నాయనా!

తే॥ ముఖము లొనరించి వధర్మమార్గమునను, ధరణిపాలన మొనరింపఁదగిన నీవు
నన్నుచేపట్టి సత్యవాఙ్మయము ధర్మ ఫలము కృత్యింప వగలఁ బొల్పడితి నాథ!.

తే॥ కులిశముననై నఁ బగులనిఁగుండె గలిగి, పనవి ఫలమేమి భేదంబుపాయునట్లు
నీరజాత్ముపైఁబడి మరఁగింతుఁగాక, యనుచుఁ బడఁబోవఁ ద్రిజట తాఁసడ్డువచ్చె.

—: త్రిజట సీత నూటడించుట :—

తే॥ తన తపఃఫల రూపమైతనరు త్రిజట, సాంత్యనంబులు పలుకంగఁసాహసించి
నకుల నవలికిఁ ద్రోసి జాఁనకిని డాసి, కౌగిలి నెంబునం జెవిఁగఱచి పలికె.

తే॥ మాయజింకను పంపుటమామ జనకు, ననుపుటయు నాగపాత బంధనవిముక్తి
యంచుకేని విచారింపఁకీట్లు జీవ, ములను వీడఁ దలంచితే? ముద్దుతల్లి! 379

ఉ॥ గణ్యతపఃఫలంబు కల ధగన్న ఫలంబును మీరు దండకా
రణ్యమునం జరించుతటి ధరాజులు చేతలు ధర్మదేవతా
పుణ్యఫలంబునం బొడము ధూరుషవర్చుని రాము వీర్య సా
ద్గణ్యములుం దలంప నొక ధుర్మరణం బతనిక జయించునే? 380

మ॥ ముగుడా! రాముని మేన నొక్క విశిఖం ధున్నాట కున్నట్టి యా
పగిదిం గానవో? నీ మఱది మొగముక ధావింప మార్తాండు రీ
తిగ భాసిల్లుచునుండె లక్ష్మణుఁడు మిత్తం బొందలేదమ్మ! రీ
త్రగ దుఃఖమ్ముల నొందకమ్మ! యిది స ధ్యం; బేల సందేహముల్?

మ॥ మరణంబే భజయించునేని త్రిజగ ధన్యాన్యండు రాముండు దు
ర్భరమై లోకము లన్నియుం జెడవె? భా ధ్యచ్ఛంద్ర బింబంబులక
ధరణికి వ్రాలవె పట్టుదప్పి? పురజ ధాత్రాదులు న్నిల్తురే?
స్థిరమై ధర్మము లోకముల్ నిలువఁగాఁ జింతింప నీకేటికి? 381

ఉ॥ నీవరక క్తిచే హనుమ ధ సీరసజీవుఁడు గాఁడు వ్యర్థమై
పోవదు సీసతీత్యమున ధ పోడిమి యూరక చింతినేతయుక
భావుకరీతిగాదు సుర ధ వర్చుల కోర్కులు రిత్తగావు రా
జీవ భవాశ్రు పీడయు విశీర్ణము కాఁగలదమ్మ! జానకీ! 382

చ॥ మునుల నిలింపులం గనఁ ద్రి ధ మూర్తులఁ గాంచిన పోల్కి రామ ల
క్ష్మణులను కాంచి హస్తముల ధ మస్తములం దొడవించి మోద భా
వనముల నున్నవారు భయ ధ పద్ధతి మానుము సాగరంబు నూ
తను వడిఁజొచ్చి నీరములఁ ధ ద్రావుట చూడము మేదిసీనుతా? 383

చ॥ పతి మరణింప సూత్రమును ధ పాయఁగనున్న సతీ మతల్లులక
హితమతి! యీ విమానము వ ధ హింపదు జార్చును తారకాణ లి
వ్వితమునఁ బెక్కు లున్నయవి ధ వేటిఁడి చందము నొందకమ్మ! నీ
పతి నుభయయ్యెఁ గొందలము ధ పాయుము నమ్ముము నన్ను తల్లిరో!

- చ॥ అనుడు ధరాత్మజాత హృద ♦ యంబున నించుక తేటి యాసతిం
గని నిను తల్లిగఁ దలఁచి ♦ కాలము ద్రోచితి నీదుపల్కు లె
ప్పును వృథగావు నేటి నిసి ♦ పోయెడుదాఁక భరింతు జీవముల్
నిను మదితెప్పగాఁ దలఁచి ♦ నిల్పితి నమ్మ! శుభమ్ము నీకగున్. 37౯
- చ॥ సతులకు భూషణంబు లగు ♦ సాధుగుణంబుల నీటఁ గల్పియున్
బతి ముఖదర్శ నాశ నను ♦ బాధలఁ బెట్టఁగ జీవముల్ భరిం
చితి నెటులెట్టులో గురుత ♦ చెడ్డ శరీరము వీడుటన్నఁ గ
ప్రతరముగాదు తల్లి! (తిజ ♦ టా! యని మైథిలి నెమ్మదిం గన్. 3౮౦
- చ॥ స్థిరుడగు జీవు నివ్వసుమ ♦ తిన్ విడిపించి బలంబుచేత న
స్థిరమగు దేహమున్ భ్రమము ♦ చేఁగొని యంబరవీధిఁ గాల కిం
కరులు గమించులీల జన ♦ కప్రభు పుత్రిని రాక్షసాంగనరీ
కరముల మీఁద నుంచికొని ♦ క్రమ్మఱినారు బిరాస లంకకున్. 3౮౧

౨౩ సంజీవన శైల పటలము. (౧౧౨)

- క॥ ఇనకూలుని యాశ్చ వనలకుఁ, జనిన విభీషణుడు భోజ్యసామగ్రులు చే
కొని మరలి పాశమునకుం, బనిచి యవల వచ్చి సమరఃపనుధం గాంచెన్ 3౮౩
- తే॥ బ్రహ్మశాపంబుచే మృతిఁ ♦ బడసినట్లు, వనచరావలి యెల్లనుఁవ్రాలి నేలఁ
జాఁపకట్టుగఁ బడియుండుఁసరణిఁ గాంచి, హా! యనుచు నేమిఁ దోచకఁయట్టె నిలిచె.
- క॥ జరిగిన సంగతి సుంతయు, నరయని దనుజేంద్రుఁ డంత ♦ నటమట పడుచున్
బరుగునఁ జని లక్ష్మణులతో, ధరణిని వ్రాలిన సృపాలఁతనయుని గాంచెన్. 3౮౪
- ఉ॥ ప్రేమకుఁ బ్రాణ మస్థులు శ ♦ రీరము ముఖ్యములంచుఁ గాదటం
చీ మహిఁ బల్కవచ్చు రహి ♦ యించు పదావలిఁ గూర్చి నేర్పుచే
ప్రేమకు సాటియైన దొక ♦ పేర్నిగుణంబు జగానఁ గల్గునే ?
ప్రేమగుణమ్ము మేర గని ♦ పెట్టిరె వేల్పులు నేటికేసియున్ ? 3౮౫
- ఉ॥ ఓరువలేని సంకటము ♦ నొంది తపించియు నెమ్మనంబునన్
వీరికిఁ జేటు లేదను వి ♦ వేకము నమ్మక ముంటఁజేసియే
యూరక ప్రాణముల్ విడక ♦ యొప్పుగ శీలన మాచరించి కం
గారుపడంగఁ దగ్గ దొక ♦ కాటియ లేదని నిమ్మొంచుచున్. 3౮౬
- తే॥ లజ శరంబుచేఁ గలిగిన ♦ దనియు నదియు, నింద్రజిత్తుచే సౌమిత్రిఁకెనసె సనియు
నతన్నికై రాముఁ డీరితిఁసడలి సోలె, సనియుఁ దలపోసి ప్రతికృతియరయసాగె.
- ఉ॥ శోక నిపీడితాంగుడయిఁశోషిలు రాముఁడు తేలువెన్న న
స్తోకమతిం దలంతమనఁ ♦ దోడగు తమ్ముడు చావఁ బిమ్మటన్

జాక సహించి నిల్వఁ డటు ♦ సాగిన ధూర్జలకే జయంబిలఁ
జేకుఱునంచుఁ గన్నఁగవ ♦ చిత్తడి నొండఁగ నించె నశ్రువుల్. 32౮

మ॥ ఘణిపాశంబు తొలంగినట్టి కరణిఁ ♦ బ్రహ్మాస్త్రముఁ వీడు ల
క్ష్యణ నాశంబును లేదు త్రెల్లిపడు నీ ♦ శాఖామృగ వ్రాతముఁ
బ్రణుతిఁ జేవము లొందు ధర్మము స్థిరఁ ♦ వర్ధిల్లు మాయావి రా
వణ దుర్మానికి రాక్షసానికి జయ ♦ ప్రాశస్త్యముం గూడునే? 3౨౯

క॥ తేఱుటకు మున్నె యాపన, తీఱఁగఁ దోడ్పడెడి వారు ♦ త్రెల్లక యెవ రు
న్నారో వెడకెడఁగాకని, కోరికతో నెమకె జేతఁ ♦ గొఱవిం గొనుచుఁ.

ఆ॥ పెదవి మడిచి కేలుఁపెనవైచిగొని వేడి, వాడిచూపు జంకెఁబోడి మెఱయ
వారణముల కుప్పఁపైఁబడియున్న సా, మీరిఁ గాంచి కనులఁనీరునించి. 3౩౦

ఆ॥ అనువు లున్నవనుచుఁనరసి రక్తమువెల్పు, వ్రణములందు గ్రుచ్చుకొన్న శరము
లొక్కటొకటిగాఁగఁనొయ్యన వెడలించి, మొగులు జలము చల్లెఁ మొగముమీఁద.

ఆ॥ ఒడలు గగురు పొడిచె ♦ వెడవెడ నావియు, వచ్చె నావులింత ♦ వచ్చెఁగనులు
విచ్చెఁ దెలివివచ్చెఁనుచ్చరించెను రామ, రామ యనుచు మంత్రరాజ మతఁడు.

చ॥ అలరును దుఃఖముం బెనఁగు ♦ లాడ విభీషణుఁ డంజనా సుతుం
జెలువుగఁ గొంగిలించికొన ♦ శ్రీరఘువీరుని యవ్యయంబు నిం
పెలయఁగఁ బ్రశ్ననేసి సుఖ ♦ యే యను వాక్యము వీనుదోయికిఁ
గెలిపిడి గూర్ప జే యనుచుఁ ♦ గేలు మొగిడ్చె మరుత్తుతుం డటఁ.

ఉ॥ తమ్మునిమీఁది ప్రేమ బలి ♦ తమ్ముగు చింతఁ దపించి సోలినాఁ
డిమ్ముగఁ దేఱ రామవిభుఁ ♦ డేమగునో యని సంశయించెదం
జమ్ముని వైత్యనేత యనఁ ♦ జూచుచు మారుతి భల్లుకేశ్వరుం
డిమ్ముల నున్నవాడె యతఁ ♦ డెచ్చటనుండు వచింపవే యనఁ. 3౩౧

చ॥ అతనిని కాంచలేదు మృతి ♦ నందెనో యేమొ యెఱుంగ జానకీ
పతి విషయంబు చూడుమనఁ ♦ బావని భల్లుకరాజు నిత్య జీ
వితుఁడు వివేకి మేలు నొద ♦ వింపను సేగిదొలంప దక్షుడొ
బ్రతికితిమయ్య పోదమన ♦ వైశేష యిర్వరు చేరి రోయుచుఁ. 3౩౨

తే॥ పోవుమండఁగ నొకచోటఁముసలితనము, వలన సెలలునాటిన నొప్పివలనఁగలఁక
వలన మైక మొందియు జాంబఁవంతుఁ డిరువు, రరుగుడెంచుచుండుట నడియరసి

యెఱిఁగె.]

తిరిగిరాదు

తే॥ రాముడో హనుమంతుడో రాక్షసుండో, నురలో మునులొ పగఱు వోయి ♦
కాన వచ్చువారలు కావఁగడఁగువారె, కావలయునని నెమ్మదిఁగాంచె నతఁడు.

తే॥ వచ్చి చేరువ నిలిచినవారిఁ గనులు, తెఱచి కనలేక యెవ్వరో తెలుపుఁ డీర
లనుడు బ్రతికితిమను విభీషణుని పలుకు, సవ్యడింబట్టి యాగసింఁనంతసించి.

తే॥ అవలివాఁ డెవఁడని మారుతాత్మజుఁడను, నుత్తరము విని జయము మఱు త్రనూజ!
మంటిమిఁకఁ బునర్జన్మంబుఁగొంటిమయ్య, యనుచు మెల్లనఁ గనువిచ్చియతనిఁగాంచి.

చ॥ ఒడలి శరంబు లూడ్చికొని యుబ్బి యెలుంగులతోడు పావనిం
గడుకొని కౌఁగిలిందికొని కంజ భవాస్త్రమయయ్య రాఘవుం
దొడరి కలంపఁజాల దని దొడ్డగ నమ్మిగ గద్దనాకు నా
పుడమి కుమారిభర్త పని పూని యొనర్చినదేమి చెప్పమా ? 3౮౧

చ॥ అనుడు మరుత్తుతుండను మ హాత్ముడు లక్ష్మణు పాటుగాంచి మూ
ర్ఛను మునిఁగెన్ స్మృతింగొనినఁ గ్రమ్మఱ నేమగు నో యెఱుంగఁజా
ల ననిన జాంబవంతుఁ డనులక్ష్మణుఁడేర్పఁగ నే వచించు త్రో
వను చని మందుతెమ్ము కపి వర్గమె కాదు జగమ్ము నూల్కొనున్.

సీ॥ ఉదధిని దాఁటి లో మ్మిదివేల యామడ, లరిగినఁ గాంతు హి మాచలమ్ము
నొగి నది ద్విసహస్ర యోజనాయతినొప్పు, నదిదాఁటి యోజనమరుగునంత
హేమకూటము వచ్చు శ్రీ మహితంబది, వెనదాఁటి లోమ్మిదివేల యోజ
నము లేగ నిషధశైలము గల్లు దానిని, కడచి యవ్వల నంత నడవ చనిన

తే॥ కనకశైలంబుఁ గానంగఁగలవు దాని, విరివియుండు ముప్పదిరెండువేల యోజ
నాలు పిమ్మటఁ దొమ్మిదివేల యోజ, నములు కడచిన నీలశైలమును కాంతు.

సీ॥ ఆమల రెండువేలముడల పొడవు, విలసిల్లు దాని క వ్వలను నాల్గు
వేల యామడలేగలీలను కాంతువు, మందులుగల నల్లమలను నీవు

కాంచినంతనె మనకడగండ్ల కడలికి, బొరంబు గాంతువువాయుపుత్ర !

అందు ప్రాణము లిచ్చుమందొండు మఱియొండు, చెదరు సంగంబులజేర్చునొండు

తే॥ చెడిన రూపంబుఁ గ్రొత్తగాఁజేర్చునొండు, వికలమగు నస్తు లతుకు మూలికయు
దనకు సంజీవకరణి సం ధానకరణి, శస్త్ర సౌవర్ణకరణి వి శల్యకరణి [ననఁగఁ

చ॥ త్రిదశులు క్షీరవారిధి మ ధించిన యత్తఱిఁ బుట్టి నోషధుల్
పదిలము గాఁగ నుంచి రట వారలు విష్ణువు ముక్ ద్రిలోకముల్
పదములఁ గొల్చునాడు కడు భక్తిఁ బ్రదక్షిణ మేనునేయు న
య్యదనున దాని తత్త్వము మ హర్షులు తెల్ప నెఱింగితిఁ నభా !

ఉ॥ వానిని కాచువారు సుర వర్యులు పెక్కురు వారిఁ జక్రముం
బూనికఁగాచు నీవరిగి ప్రొద్దుదయింపక మున్నె తెచ్చుచో
భానుకులేశులుం బ్లవగ వర్గము జీవములొందు ధర్మము
మానుగ నూల్కొనున్ జగతి మాడును దైత్యకులంబు నావుడు.

—: ఆంజనేయుండు సంజీవనిని దేబలోవుట :—

మ॥ ఇది కర్తవ్యము యింతలో రఘుకులా ♦ ధీశుండు తబ్బిబ్బు సం
గదయుం బొందకయుండఁ దేరువుఁ దువసి ♦ కాలంబు గాకుండఁ దె
చ్చెద దివ్యావధు తల్పెనేని యని పెం ♦ చెఱ దేహ మాకాశ మొ
ప్పదమా శీర్షకభాతి దోఁపఁగ జగ ♦ ద్వీరుండు సామీరి తాఁ. ౩౮౭

మ॥ గ్రహ ఋక్షంబులు తారహారముల వీఁ ♦ కందోఁచెఁ గుంగారె బా
దహతిం భూమి భుజాంతర ప్రథిమ సా ♦ ధ్యంబే బ్రమాణింపఁగఁ ?
గ్రహియింపందగె బాహువుల్ దిశల లం ♦ కాద్వీప మందింక నె
వ్వహిఁ దా రెండవ పాదముంప దల మేఁపాటిం గనఁ లేదుగా ! ౩౮౮

ఉత్పా॥ వాలువంచి కేలుసాచి ♦ వాయు మడిచి పాదముఁ
నేలనూని తొమ్ము విజిచి ♦ నిక్కవోడువ రోమముల్
లీల మెడను క్రుంచి రామ ♦ లీల సంస్తుతించుచుఁ
గాలి కొడుకు నింగి కెగసెఁ ♦ గామచారియై చనఁ. ౩౮౯

ఉ॥ లంక పయోధి ముగ్ధిన క ♦ లంబన నొప్పఁగ నుప్పరంబునఁ
వంకలు చిన్నతిప్పలును ♦ పాదపముల్ వడితోడ లేచె ని
ర్వంకలఁ దూలి నంద్రమునఁ ♦ బడ్డది దేవ విమాన పంక్తి య
భ్రంకవృత్తి మహాద్ధి దిగి ♦ భంబుల బోరుకులార్చె నత్తటిఁ. ౩౯౦

చ॥ ఒఱగిన వూరువేగమున ♦ నుత్తర దిక్కునకుఁ మహీధ్రముల్
శరదములుం గలంగెఁ దరు ♦ జాలము కానల మండె రాపిడిఁ
గరునలియుం బయోధి వెను ♦ కంబడఁ జిత్తములుఁ వెనుంబడఁ
గురుగతి వాయునూతి చనఁగోయని యార్చిరి వేల్పులుబ్బుచుఁ. ౩౯౧

మ॥ జలముజ్జుండలి దాఁటి చంద్రపథముఁ ♦ సంధించి యుగ్రాంశు మం
డలముఁ మీఱి తరించి ఋక్షపథముఁ ♦ డాకొంచు దదోగ్ధ భూ
ములతో నబ్జజు లోకముం గడచి చూ ♦ వుల్ పోవఁగారాని య
గ్గలికఁ మారుత నందనుండు చనియెఁగాకుత్స్థ కార్యధియై. ౩౯౨

సీ॥ వైన తేయుండు వడిఁవై కుంతమునకేగు, వాఁడని కొందఱుఁపలికినారు
తెలిపిట్టపై నెక్కిఁసలువ స్వలోకంబు, నందువాఁడని కొందఱుఁతాడినారు
శూలిగాకున్న సీఁలీల నెవ్వఁడు చనఁ, గలఁడని కొందఱుఁతలచినారు
తలచిన రూపంబుఁదాల్చి లీలలు సల్పు, వెన్నుండె యని కొందఱుఁతెన్నినారు

తే॥ బాగుగాఁ జూతమని కొందఱుఁతేగి వెంట, ననుసరింపఁజాలక వృథాఁయాసమంది
రమణఁజని పునరావృత్తిఁరహితమైన, మోక్షపద మందువాఁడనిఁమొక్కినారు,

తే॥ రూపమున్నది యని జ్యోతిఃరూపమునుచు, జ్ఞానరూపుడనుచుఁ బవఃమానరూపుఁ
డనుచు నర్వకారణుడగుఁపరియటంచుఁ, బలువిధంబుల విజ్ఞులైఁతలఁచినారు.

తే॥ పరవి బ్రహ్మాండమెల్ల సంబరముగప్పి, నట్టి హనుమని వడిచేతఁనడరినట్టి
శబ్దయుత వాతమున దిగిఁశాన శిరము, లల్లలాడె నజాండంబుఁతల్లడిల్లె. 371

క॥ ఒలి ధారవోయ జగములఁ, గొలువఁగ హరి గొప్పరూపుఁగొన మునులును వే
ల్పులు సంతసించి తేజఁగున, నలరిరి హనుమని మహాదయాకృతివలన 372

క॥ సుర సిద్ధ కింపురుష కి, స్నర విద్యాధరులు చల్లుఁననలును గందం
బిరవార నెఱయ విరిసిన, హరిచందన మట్టులొప్పెఁహనుమంతుఁ డట 373

క॥ హిమవంతముఁ జేరఁగ నం, దమరిన తపనులును విబుధులలరుచు నీకా
ర్యము ఫలించుత మని రటఁ, బ్రమథవరుని నగముఁ గాంచిఁపావని యుబ్బె 374

క॥ ఈశాన్యాధీశుఁడు కై, లాసంబును గని కరంబులను మొగించిన యా
కీశవరుఁగాంచి ప్రేమా, వేశంబున నుమకుఁజూపెవేడుకపడుచు. 375

క॥ ఇతఁడేగుచుల యను నా, సతికి హరుఁడు రామ దూత ఁ సంజీవనకై
హితమతిఁ జనియెడు లంకా, పతి నాశము రేపుచూడఁబడమా యనియె.

క॥ హరిచక్రమువలెఁ జనియెడి, కరువలిగొడు కచటు కడచి ఁ క్షణింబగు కా
మ రతులఁ దనిసెడు సురగణ, మిరపుకొనిన హేమకూట ఁ శృంగము కాంచె.

క॥ మననునకు జ్ఞానసేత్రం, బునకు విధికి నందకుండుఁపాలమునఁజను పా
వని కనియెఁ బైని భువనము, లను కొలిచెడి కట్ట నా నలరు కనకాద్రి. ౪౦౨

క॥ అనిమిషులేమియుఁ దోఁపక, కనుచుండఁగఁ గీశవరుఁడుఁకాంచనగిరిపైఁ
జని కన నీదీవికిఁ జే, రెనయించిన జంబువును స ఁ మీప్సితమతియై ౪౦3

ఆ॥ మేరుశిఖరమండుఁపారైన యజపురిఁ, గాంచి దాని నడుమఁగనక పీఠి
నలరు నలువఁగాంచియలరారు మనముతో, వందనంబు సేసెఁవాయు సుతుఁడు.

క॥ సురతరు వనమున భక్తులు, పరవశులై వినతిసేయఁబ్రణవ రవమున
హరి శ్రీభూ తరుణులతో, దిరుడయి వేంచేయఁ గని నుఁతించుచు నవలె.

తే॥ అంద యీశాన్యభాగంబుఁనందుకోటి, భానుసంకాశ ఘృణి భానఁమానుడగుచు
భక్తు లర్పించు పూల కుఁప్పలకు నడుమఁ, గ్రాలు భవ భవానులఁగాంచిఁకేలు మోడ్చె.

తే॥ చంద్రువలెవెలిగొడుగుశీర్ష మ్ముమీఁద, వెలయ సుందరుల్ చామరల్ వీచుచుండఁ
ద్రెదశు లలరి కొల్వఁగ నొప్పుఁదేవ విభుని, కాంచి ముదమంది కేల్పొడ్చిఁకడచిచనియె.

తే॥ విరిసియున్న కల్పకతరుల్ వెలయ కుచిర, కాంతు లొప్పురు నిర్జరాఁగారమైన
కనకగిరి శిఖరమున దిఁకృతులఁ గన్ను, లలరఁ గని యాంజనేయుండుఁహర్ష మందె

ఉ॥ మేరువుదాటి వైశమ స ♦ మీర కుమారకుఁ డుత్తరస్థలిఁ
జేరి దినేశుఁ డన్తగతిఁ ♦ జెందమి నొక్కక్షణంబయేని రే
వాఱక యుంటఁజేసి యది ♦ భానుఁడు పుట్టెనకాఁ దలంచి దై
వాఱిన చింత ముగ్ధఁ దన ♦ పట్టిన కార్యము భంగమాటకుఁ. 30౯

ఉ॥ భూపతి మూర్ఖదేఱుటకు ♦ మున్నుగ నోషధు లిచ్చి లక్ష్మణుఁ
లేవగ నెంచి వచ్చితి మ ♦ లీమన బుద్ధిని పాడుచేసితిఁ
లేవడు మున్నె మారుతి జ ♦ రీలున వచ్చున యంచుఁ గాచువా
లేవగింది జరింతు ? నికఁసయ్యదికార్యము ? సర్వముం జెడఁ. ౩౧౦

చ॥ అతుల వివేకశాలి యగు ♦ నాహనుమానుఁడు మానసంబునం
దతితర చింతనొందియు ర ♦ యంబునఁదేటి యుదీచియం దహ
ర్మతి యుదయించునే ? కనక ♦ పర్వతముఁ రవి చుట్టునంచుఁ బం
డితులు వచించు వారలనిఁడెందము కుందు తొలంచె నత్తటిఁ. ౩౧౧

చ॥ మరణములేక చింతయను ♦ మాటయులేక సతంబు భోగమే
యురవుగనొప్పి యాలుమగ ♦ లొక్కశరీరమ యొంది ప్రేమ మో
గిరముగ నిష్టగోష్ఠిఁ దిల ♦ కించుచు జీవులు సంపదించు ను
త్తర కురు భూములం గనుచు ♦ దాఁచె మరుత్సుతుఁ డుగ్రవేగుఁడై.

తే॥ అటఁగపర్ది యు హరి కమఁలాననుండు, నెలవుకొన యోగ్యమై త్యాగినిశ్చలుండు
నైన ధర్మవ్రథుని రాజధానిఁబోలు, పట్టనములఁ గాంచుచుఁబోయెఁబవనసుతుఁడు.

తే॥ మేరువునకంటఁ బొడవుగఁమీఱి యజుని, పట్టముం గొనువాఁడునుభవములేని
వాఁడు నగు కపివీరుండుఁపోడిమిని త్రి, విక్రమునిపోలు నీలాద్రిఁవెలయఁగాంచె.

తే॥ ఇరులజోతులు జిమ్ము నఁగ్గిరినిదాటి, జాంబవంతును తెలిపినఁజైలమును మ
హాషధీ దీప్తులను మింటిఁనధికకాంతి, మంతముగఁ జేయు చిన్నియంబట్టికాంచె

తే॥ కాంచదిగె దిగినంత నఁక్కరువక్రకుంగె, దానిఁగాచు దేవతలునుఁతటమటపడి
నిలుకఁజెంది సన్నిధి నిల్చిఁసేనెవండ, విటకు వచ్చిన కారియఁమేది ? యనుడు.

ఉ॥ వచ్చిన కార్యముం ద్రిదశఁవంద్యుఁడు మారుతి సాలుమూల వా
క్రుచ్చిన వారలుఁ మదిని ♦ కొంకక కైకొనిపోయి పిమ్మటఁ
దెచ్చి యథాస్థితి న్నిలుపు ♦ ధీవర ! యంచు సదృశ్యులౌ తటిఁ
దిచ్చు మొగంబు చెందె బొడ ♦ తెంచి సుదర్శనముఁ రయంబునఁ.

చ॥ ఉడుగక యోషధుల్ వెదకు ♦ చుండినఁ గాలముమీఱుఁ గార్యముఁ
జెడు నటుగాన నీశిఖరిఁ ♦ జేకొని పోవుట యుక్తమంచు నె
వ్వడిఁ బెకలింది యెత్తికొని ♦ వాయుకుమారకుఁ డంబరస్థలిఁ
బెడిదపు టమ్మువోలఁ గడు ♦ వేగమ టివ్వున వచ్చుచుండఁగఁ. ౩౧౨

—: జాంబవ ద్విభీషణులఁ గాంచి రాముఁడు పఠితపించుట :—

- చ॥ వెరవరి జాంబవంతుఁడు వి ♦ వేకి విభీషణుఁ డేగుడెంచి దా
శరధి పదాంబుజంబు లెల ♦ సంబున నొత్త నెలర్చె భామినీ
వర హృదయాంబుజాత మధు ♦ పమ్ములు సత్కరుణా స్వరూపముల్
వరదములుం బవిత్రములు ♦ పంకజసామ్యములైన నేత్రముల్. ౪౧౮
- చ॥ కనుగవ నీరునించుచు వ ♦ గర్చెడు వారలఁ గాంచి నీవు పో
యిన పనిమేలే? జీవము వ ♦ హింతె? విభీషణ! బ్రహ్మపుత్ర! నీ
కును శుభమేకదా? సమసి ♦ కూలె నమస్తబలంబు తమ్ముతో
నొసరువఁ దగ్గదొండు తెరువున్న వచింపుఁడు మీరు క్రచ్చుట. ౪౧౯
- చ॥ పుడమికుమారి వల్ల మతి ♦ పోయిన నాస్థితి చెప్పనేల? యీ
పుడమి కలంతకాలమును ♦ పోవని నిందను మోచినాడఁ ద
మ్ముఁడు నను మాయజంక యిది ♦ పోవలదన్నను నాడుదాని ప
ల్కెడవక పోవుటం గద వహించితిఁ గూర్చితి నిన్ని చెట్టులు. ౪౨౦
- ఉ॥ రావణుఁగాంచి చేవను దు ♦ రం బాసరించితిఁ జంపనైతి నా
జీవములైన యిందఱకుఁ ♦ జేటానఁగూర్చితి బామ్మతావుచే
రావణిఁ గూల్తునన్న సమ ♦ రస్థలి ధర్మముగాని పద్ధతిం
బోవకుమంచుఁ దమ్మునకుఁ ♦ బోయితి నడ్డము కీడు దెచ్చితి. ౪౨౧
- ఉ॥ తమ్మునితోడ నుండక వె ♦ తారము దుర్విధి గూర్చుబోలు న
న్నమ్ముల పూజనేయ నెడ ♦ కంపెను సోదరులెల్ల రాజ రం
గమ్మునఁ గూలి రింద్రజితు ♦ గండడఁగింపక లక్ష్మణుండు నా
కమ్మును చేరె నావెడఁగు ♦ కర్ణము కూర్చె మహార్తి వీరికి. ౪౨౨
- ఉ॥ ఇచ్చట నిట్టి పల్కు వచి ♦ యించుచు నిల్చుట పేక్షణీయమే?
ముచ్చుల రావణాదులను ♦ పోర వధించి సురాలికి ముదం
బచ్చుగఁ గూర్చి వారుకొను ♦ నయ్యది యెయ్యది లేదు వీరల
హెచ్చిన ప్రేమఁగూడ దివి ♦ కేగుటయే తగుత్రోవ నాకగు. ౪౨౩
- ఉ॥ ఏటికి నీత? రాజ్యరమ ♦ యేటికి? నేటికిగీర్తి? ధర్మమిం
కేటికి? బంధు లేమిటికి? నేటికి ♦ శౌర్యము? సత్య మేటికి
ల్లేటికి? వాకి లేమిటికి? నేటికి ♦ సత్కృతు? లేల వైరముల్?
సాటి యొకింత లేని యను ♦ జన్ముడు స్వర్గము చేరు పిమ్మట. ౪౨౪
- చ॥ నెనరు వినిష్ఫలంబు గన ♦ నెయ్యపుఁ దమ్ముఁడు లేని పిమ్మట
దనుజులనెల్లఁ బోకడచి ♦ దర్పము చూపుదునేని చౌర్య పం

చనములు గల్గువాడనె ని ♦ జం బగుదుక మఱికాదయేని బ
 చ్చనబామనాదు ని త్తఱిని ♦ జీవము వీడుటె యుక్తకార్యమా. ౪౨గీ
 ఉ॥ తండ్రిఁ గోలుపోయి పెద ♦ తండ్రి యనందగు నజ్జటాయువుక
 దండకయందు కోలుపడి ♦ తమ్ముని మిత్రుల నక్కవాటికిం
 గండగ నిచ్చి సౌఖ్యములఁ ♦ గామినితోఁ గొనెనంచుఁ గర్ణముల్
 పుండయి పుచ్చి విచ్చి పురుపుల్ వడఁ దిట్టదె సాధులోకముక. ౪౨౬
 ఉ॥ తమ్ముడు లేక సీతఁ గొని ♦ ధారణిసేల నయోధ్యకేగుచోఁ
 దమ్ముని వీడివచ్చితె ను ♦ తా! యనుతల్లి సుమిత్ర మోము నే
 నెమ్మొయిఁగాంచి యేమి వచి ♦ యింతును? రక్కసివాతఁ బెట్టితిం
 బొమ్మని పల్కుకంటె ననుపుల్ విడుటెంతయు మేల కాదొకో? ౪౨౭

లే॥ అనుచుఁ బలువిధంబుల నిట్టులబడలుచున్న, పుండరీకాక్షు జాంబవంతుండు కాంచి
 దేవ! విలపించుచుండినఁ దెలివి మాయుఁ, దెన్నుదోపదు విను మొక్కవినన్ పంబు.

—: జాంబవంతుండు రాముని తేర్పుట :—

లే॥ అరిది నద్గుణావళులకు ♦ నాటపట్ట, వైన నీవు నిన్నెఱుంగవు ♦ గాని నేను
 నిన్ను మున్నె యెఱుంగుదుఁ దెన్నుదప్పి, సంభ్రమించిన నురల యాసలు నశించు.
 ఆ॥ కదనమందు కీశఁగణములఁ దమ్ముని, ప్రాణములను కొన్నఁ పదర మత్త్య
 మోముపై నయజుని ♦ ముఖ్యాస్త్ర మనియెడు, నాతలంపు నిజము ♦ నలిననేత్ర!
 లే॥ పరఁగ బ్రహ్మాస్త్రమే యేయఁబడునయేని, సమరమున దేవదానవఁసమితినేని
 చెలగియే తీరు నిన్నేమిఁచేయలేక, వదలినది యింతకంటె మోదదము గలదె ?
 లే॥ ధీరుడగు హనుమానుండుఁ తెలివినది, పసపుచో నది తగదనిఁపంపినాడ
 నోషధులు గొని తెచ్చుటకు త్వరమున, కాతఁడిప్పుడ వచ్చు నీలబ్ధదేహ! ౪౩౧
 లే॥ హిమగిరినిమేరువుం దాటిఁ యేగియున్న, యాంజనేయుండు వచ్చిసయాక్షణమున
 నీ మనశ్చింత లెల్లనునీఁగు నిజము, నిమున మూఱడుమా! జగఁన్నియతచరిత!
 ఉ॥ మార జతాంగ! యేను నజ ♦ మాధవ శంభులు తక్క నెవ్వరుక
 దీరుగ నోషధి స్థితులఁ ♦ దెల్పఁగలేరు నుపర్వ దానపుల్
 క్షీరపయోధిఁ ద్రచ్చుతఱి ♦ జక్కిన వానిని విష్ణుచక్రమే
 వారక కాచుచుండు నని ♦ వర్ధిలు నక్కురుభూమి కవ్వలక. ౪౩౪
 లే॥ ఇందనుక నేరిచే స్పృశింపఁబడవు, నలువక్షై నఁ బ్రాణము లీయఁగలిగినయవి
 పరఁగు నంజీవకరణి సౌవర్ణకరణి, యన విశల్య సంధాన కఠరణు లనంగ. ౪౩౫
 లే॥ ఓషధులు నిక్కముగ వచ్చునుమృలికము, వదలు ధర్మమే త్రోవచూపంగ హనుమ
 వచ్చు దేఁగలఁ డతనికిఁపలనుపడని, పనియుఁ గలదె! యోచింపుమా! భవవినాశ!

- తే॥ అనుడు శ్రీరామభూపతియతనిపలుకు, విని ముదంబందుచుండుసంతన మహార
వం బుదీచిని పుట్టి సంప్రదంబు పొరలె, జండమారుత మేతంచేజవము మెఱయ.
- తే॥ ఉడుగణబులు వడిదప్పియురలె నూర్యమండలము పోయి ద్విజరాజమండలమును
చేర నందలి జంక కృశించె దగను, మొగుభు లొండొంటి దేటుల మొగిని తాఁకె
- తే॥ వేళ్లు పూగుత్తులును వినువీధి కెగసె, భూధరమ్ములు మ్రాకులుమునువటివలె
గడలి లోబడె మారుతి గర్జనంబు, చేసె రామాదుల యెడందచింత దొలగ.
- ఆ॥ భువియు దివియు మేఘములు సాగరంబులు, తక్కినవియు నొక్కతరుణమందె
గొప్ప రవము చేయుకొమరున నుండెను, గాడ్పుపట్టి నేయు గర్జనంబు. రరం
- ఆ॥ సాలవెల్లి జలుకవైకుంఠ నాజ్ఞ మం, దరము దెచ్చుచున్నగరుడుకరణి
నొప్పె నురుజవముననోషధీశైలంబు, బరగె దెచ్చుచున్నవాయుసుతుడు.
- ఆ॥ పవనఁ డాత్రికూటపర్వతంబు బెకల్పి, తెచ్చుకరణి హనుమతెచ్చెదెచ్చె
ననుచునుండ నతఁడుసవనికి దిగియె న, మృల నభంబునందనిలిచె దిగక. రర౨
- ఆ॥ మంద మారుతమ్ముమందులతో వీచి, యెల్ల వారియెడలపల్లవింప
భానుసుతునితోడవానరావళి యార్పు, నట్లుచేసె విబుధులలరుదుండ. రర౩
- ఆ॥ విబుధ వినుతు లగుచువిందులై యుండిన, కవులు మందుగాలికలయ వీవ
సాగసు చేవ దిటపునెగడఁ గాలు జయించి, నక్కవాత మట్టిగ్రుక్కినారు.
- ఆ॥ అసుర తనువు లెల్లనంబుధిబడుటచే, బదుకవయ్యె దక్కుపడవలును చి
గిర్పి ప్రాణమొందఁగీశుల విషయంబు, విప్పి చెప్పవలెనవికద ఘణితి! రరగి
- ఆ॥ అలుఁగు లూడె గాయములు చల్లనై పూడె, గలయ నేత్రతారకలు చలించె
జగము వినుతినేయసామితి తెలివందె, గూర్కునుండి మేలుకొన్నమాడ్కి.
- ఆ॥ నప్త సాగరములుసంక్షోభ మందంగె, గవులు నేయు వీరగర్జనముల
లేచె లక్ష్మణుండులేఖుల భద్రగీ, తముల లేచు శేషతల్పుభంగి. రర౬
- ఆ॥ లేచినట్టి యనుజారేచిన భుజముల, గొగిలించుకొన్నకంజ నయను
చింతతోడ సురలచింతయు జగముల, చింత తఱిగి విఱిగిచెదరిపోయె. రర౭
- క॥ చెన్నుగ నాడిరి వేలుపు, టన్నులు కిన్నరుల గీతికారవ మింపై
మిన్నలమె మునులు నిగమవు, బన్నములు పరించి రవనిపండువుసేన రర౮
- క॥ వేదంబులు ఘోషించెను, వేదవిదుల విజ్ఞతయునువికసించెను న
మ్రోదము నొందె జగము సం, భోదము లంభోధు లుఱిమిపాలువుంబొందె
- క॥ కొల తొలగిన యాపిమ్మట, నలువశరము జానకీ మ స సృదననకు
పలగొని కరుణించితివని, పలికి విసతిమై సదృశ్య భావమునందె రగ౧

- చ॥ ఎడఁద దురంత చింత సశి ♦ యింప ముదత్రు పరీత నేత్రుడై
పుడమికుమారి భర్త కపి ♦ ముఖ్యుని వాయుతనూజుఁ గొఁగిటఁ
దడవి మదీయ వంశమును ♦ ధారణిలో యశసుండ నిల్చి నా
యొడలిని విక్రయించిగొని ♦ యుంటివి వేటొకఁ డున్నె చేయఁగఁ.
- ఉ॥ మా కల పూర్వులెల్లరు క్ర ♦ మంబునఁ బెంచిన ధర్మపద్ధతుల్
నాకతన న్నశింప మర ♦ ణంబె భజించితి మేము నీవ యి
క్షాకుకులంబు నిల్పితివి ♦ ప్రాత్తన ధర్మములెల్ల నొక్కొన్
నీ కరుణం బదంపడి జ ♦ నించిన వారము సుమ్ము పావనీ! ౪౫౩
- ఉ॥ ప్రాణము పోవువేళ నొద ♦ వంగల పుణ్యులు తామొనంగు నా
ప్రాణముతోడ వారలకుఁ ♦ బ్రతువువకారముచేత సామ్యమే?
ప్రాణము లిచ్చు మాత్ర మన ♦ భావ్యమే యిప్పుని? ముందటఁ జగ
త్పాణ కుమారకా! యరుల ♦ ప్రాణము లూడ్చితి దూఱు వోవఁగఁ
- ఉ॥ సోదరుమీఁది ప్రేమమున ♦ స్రుక్కిలి లోక మెఱుంగ నిట్టి యా
మోదము నీవు గూర్చుటను ♦ ముందటి దుఃఖము మిక్కిలిఁ సుఖ
శ్రీదముగాఁ దలంతుఁ జర ♦ జీవివి సాయము యుక్తవేళ నా
కాదటఁ గూర్చినాఁడ వలు ♦ తొటనె నిల్చె జగంబు మేలిముఁ. ౪౫౪
- ఉ॥ ఎల్లరు ప్రాణముల్ విడక ♦ యిమ్ముగు సౌఖ్యము లందునట్లు మే
లుల్లసిలంగఁ జేసి తొక ♦ యుమ్ముల మందక శాశ్వతుండవై
చెల్లుమ యంచుఁ బల్కఁ గపి ♦ శేఖరు లుత్కట వీరనాద సో
ద్యుల సితాస్యలైరి పవ ♦ నాత్మజుఁ డుబ్బున మ్రొక్కి యిట్లునుఁ. ౪౫౫
- ఉ॥ తమ్ములవైరిఁ బిడ్చి యమ్మ ♦ తమ్మును తమ్మున కీయఁజాలనే?
క్రమ్మి దివమ్ము నందమృత ♦ కుంభము దెచ్చి యొనంగఁజాలనే?
యిమ్ముగఁ బాలవెల్లి మధి ♦ యించి సుధం గొనితేరఁజాలనే?
బమ్మును పట్టితెచ్చి తల ♦ వ్రాతనె మార్పఁగఁజాలనే? ప్రభూ! ౪౫౬
- చ॥ గురుతరమైన నీకరుణ ♦ గూడిన నియ్యది కార్యమే? యన్
నిరవధి వత్తనంయుత వ ♦ నేచర సింహమ! యెంతకెంతకే
నరుహుడవైన నీవు కల ♦ యంతకు నాపద మమ్ము చేరునే?
బెరిసితిమేము సౌఖ్యములు ♦ పేరిమితోనని రాముఁ డాడఁగఁ. ౪౫౭
- చ॥ అతులితశౌర్యశాలి! పవ ♦ నాత్మజ! యిమ్ముల యింద యుండిన
దితిజకులంబు చావదు వ ♦ ధింపనుచాలము కావునఁ యథా
స్థితి నట దీనినుంచి చను ♦ దేరుమ వైళమ యంచు భల్లక
క్షితివతి పల్కఁ బావని వి ♦ శిష్టమతిం గొనియేగె శైలముఁ. ౪౫౮

౨౪ హాలాపాన నటన పటలము (౨౧)

క॥ ఇట నిట్లు జరుగుచుండఁగ, నట రావణుఁ డుట్టి కుతుకఁమంది వినోద
 స్ఫుట హాలా జనిత విశం, కట యువతీ నటన లీలఁగించుచు నుండఁ ర౬౦
 తే॥ అమరకాంక్షలు విద్యాధిరాంగనలును, దైత్య వనితలు నాగ సుందరులు యక్ష
 మధురవాణులు సిద్ధ బంధర సువేణు, లెల్లఁ దెండ్రుపలై వచ్చిరుల్లసిల్లి. ర౬౧
 తే॥ రంభయును తిలోత్తమయు నూర్వశియు మేన, కయు పృథ్వియు బహువిధ
 ♦ క్రమ నినద

వాద్యములతోడ లయరాగభావ సరణి, చెడక పాడుచు నాట్యంబుఁచేసినారు.

చ॥ ప్రచలిత కుండలంబులు ప్ర ♦ భా తిలకంబులు లోలనేత్రముల్
 విచికిల దంతముల్ మధుర ♦ వేశల క్రమ సుధాధరంబులు
 ప్రచుర మనోహరాలక వి ♦ భాసిత తన్ముఖ చంద్రబింబముల్
 రుచిరముగా వెలింగె ముఖ ♦ రోచులు రాగము నొందుచుండఁగఁ.

ఉ॥ తేటలు నాఱు చిర్నగవు ♦ తెన్నును భూవల లేతయొండయు
 మూటలుగట్ట దీప గణ ♦ ముల్ వెలిగింపఁగఁ జాలు మేని డా
 ల్పాటులు జీరువాఱఁ గను ♦ వారల తెల్విని పోలి మీటుచు
 బొటలుగా నిరుల్ మరుల ♦ పాలయి క్రుంగఁగసాగె నయ్యెడఁగఁ. ర౬౨

చ॥ చదువులచేత సత్పథిని ♦ చాఁగుచు భావి నెఱుంగు పెద్దల
 ముదమున నాశ్రయింప గుణ ♦ ముఁదెలివిం గడు విస్తరించు న
 పృథురున మీఁదు గాన కిల ♦ బ్రక్కలఁదైఁ బ్రసరింపజేయు దు
 ర్మదుల పరాక్రమంబు వలె ♦ మైకము నెవ్వడిఁ బర్వె నెల్లెడఁగఁ. ర౬౩

ఉ॥ సవ్వలు మించె దంతముల ♦ నాణెము వెల్వడె స్వేదబిందువుల్
 మవ్వముగా నెలర్చె లఘి ♦ మంబుగ వాతేజులుం జలించె వే
 నివ్వటిలెం గనుంగొనల ♦ నీటగు రక్తిమ నిక్కెఁ గన్నామల్
 కవ్వొనెఁ మొగంబులను ♦ గాటపుఁ దెల్లఁదనంబు వారికిఁ. ర౬౪

చ॥ తలముడులెల్ల వీడుచు ని ♦ తంబములం దగదాఁటి వ్రేల మే
 ఖలులు పటాలితోడుత ది ♦ గంబడ మానముఁగాఁచె గేశముల్
 తులువలు దుండగంబులకుఁ ♦ దూకొన నుత్తము లడ్డువచ్చి దీ
 నుల కగు బన్నముల్ తొలగ ♦ నూకఁదలంచుట యుక్తమేకదా?.

తే॥ మదన మృగయుండు పొది నుంచుప్రదరమనఁగఁ, దగిన కన్నులతో నున్న ♦

మగువ లపుడ

సుతిని కలియక వెట్టిపంధతులతోడఁ, బాడి రవ లయతో నపస్వరముతోడ.

తే॥ వేణునాదంబును జయించు విమలరవము, గలుగు చెలువలు పాటలగతులుదప్పి
కాకి యటపుతో సుధయందు కల్లుచేర్చు, తీరు తోఁపంగఁ బాడిరి తెలివిచెడఁగ.

తే॥ కాంచ నింద్రజాలమె యనుకరణిదోచు, భావ విన్మూర్తి నభినయపద్ధతులను
తెలుపు జాణలు నోటితో ద్విపముఁ బలికి, తేరు కరములతోఁ జూపువారలైరి.

తే॥ ఆడుదురు పాడుదురు నవ్వి యేడుతురును, తూలదురుసోలుదురుచాల ప్రేలుదురును
నీలుగుదురు తూగుదురును మూలుగుదురు, మొక్కుదురు సుక్కుదురు మీఱి
నిక్కుదురును.

తే॥ మదిని గలదాని సుంతయు మఱుగుపఱుప, లేక వెలిగ్రక్కినారలు లేమి లట్టి
తెఱుగుఁగాంచి నిల్చిన జితేంద్రియుల గోమ, కూపముల నెల్ల మదను లఁగోరు లడఁరె

చ॥ భ్రమరములంబలెం జలన ధావము నొందెడు కన్ను లెఱ్ఱై
యమరెను రక్తిమంబగు ము ధాంబుజముల్ తెలుపొంద దైత్య వం
శమునకు భావివాశమును జాడఁగఁ దెల్పిడిపోల్కి గన్పడఁ
ద్రుమ మొకటైనఁ బుష్ప నికు రంబము వేఱుగఁ బూచెనో యనఁ.

తే॥ యముని కుంతంబు మదనుని యలుగు నుపమ, గాఁగఁజెప్పిన నొప్పనికన్నులుగల
చెలులు హారంబులను రశఁసలను వస్త్రు, ములను కొప్పులలోపల ముడిచిగొనిరి

తే॥ మందహాసగుచుల్ గలఁమందగమన, లిట్టి గతులొందఁ గని మోద మెనయుచున్న
రావణాసురు శ్రవణరంధ్రములఁ జొచ్చె, గపి సమూహంబు చేసిన కలకలంబు.

తే॥ పాట లాటలు కేకలు వాద్యరవము, లలుక లూఱుటల్ కొతుకు మాటలు కటాక్ష
ములును తక్కుచేప్తులు బలిముఖుల గర్జ, వలన వేడికిఁ బువులట్లు వాడిముడిఁగె

తే॥ కట్టఁగంబములందె నాగములు సోల, వాజులుం దూల నసురుల పసిమి మాల
రామలక్ష్మణ శింజినీరావ మడరె, వార్ధిఁ ద్రచ్చిన నాఁటి రంపంబుకరణి. ౪౭౭

చ॥ తరుణుల కూటముల్ కపి క ధంబమువోలె గనంబడంగ మం
దరము కలంప నొప్పు భయ ధంబగు సంద్రమునాఁగ మానసం
బఱిముఱి సెంద నత్తఱి ని శాంతమ యయ్యు దశాస్యుమోము చం
దురునకుఁ ద్రోవరానిదయ ధోఁచెను పట్ట పగ ల్విధంబునఁ. ౪౭౮

చ॥ వినవిన బంధరాకృతిని వేగులు వచ్చి దశాస్య కంఠ పు
ష్ప సరము లందుచేరి పగ వారలు ప్రాణములొంది చాల సం
తసమున నున్నవార నె ధం దిగులొంది లతాంత శయ్యపై
మసలుట మాని తత్తఱును మంత్ర నిశాంతము చేరె గ్రక్కునఁ. ౪౭౯

౨౫ మాయాసీతా పటలము (౯౭)

తే॥ చేరి వృద్ధలావులు నింద్రజతుఁడు సైన్య, పతులు విన జరిగినదెల్లఁ బలుకుసంత
మాల్యవంతుండు చింతమై మనసువాడఁ, దెలిపె నిట్లు రావణునకు ధీరమతిని.

- చ॥ చెడు తలఁపుని దానవులఁజెచ్చెర సంబుధి వైవకున్న ని
య్యెడ ననువుల్ నిజంబుగ వ ♦ హించియె యుందును తప్పే నీదు దుం
దుడుకునఁ బంకజాననుని ♦ తూపె నిరర్థకమాట వానరుల్
కడుఁగొని పైపయిం దొడరఁ ♦ గా నొకయడ్డును లేదు రావణా! ౪౮౧
- చ॥ కలఁక యొకింత గానని జ ♦ గత్పరిపాలు కటాక్షదృష్టిచేఁ
జెలంగి క్షణంబులోనఁ జనిచేవ మహాపథి భూధరేంద్రమున్
బలిమిఁ బెకల్పి తెచ్చిన య ♦ వార్యబలుండు మరుత్తుతుండె కా
వలయును తక్కువారలకుఁ ♦ బల్కుఁ దలంప నొనర్ప శక్యమే? ౪౮౨
- చ॥ మలఁగొని పోయినట్టి యల ♦ మారుతి మేరు ధరాధరంబు ని
ట్టలముగఁ దెచ్చి వైచిన న ♦ డంగమే? లంకను కెల్లగించి భూ
స్థలిఁ దిరుగంగ వైచిన ని ♦ శాచర వర్గము నిల్వనేర్పునే?
ములుచఁదనంబు మాని తల ♦ పోయుట కార్యము నిష్టరాంతకా! ౪౮౩
- చ॥ జగముల నెల్ల నొక్కపరి ♦ చావఁగ మోఁదఁగఁ జాలువాఁడు సా
ధుగుణమునం ద్రిమూర్తులకుఁ ♦ దోడుగ నాల్గవమూర్తియంచు నెం
చఁగఁ దగువాఁడు మారుతి ని ♦ జంబికఁ జావకయున్నవారలన్
నెగడఁగఁ జూచుటల్ తగవు ♦ నెమ్మది నీవ తలంచిఘాడుమా. ౪౮౪
- శా॥ వాలిం గూలఁగనేసి గొప్ప జలధిన్ ♦ బంధించి లంకాపురిఁ-
గాలుంబోలిన కుంభకర్ణు ననిలో ♦ ఖండించు శ్రీరామ భూ
పాలున్ బుద్బుద నన్ని భల్ దనుజ ♦ లా? బంధించి చక్కాడు వా
లేలా యీ యడియాన? రాఘవునకుం ♦ బృధ్వజ నర్పింపుమా. ౪౮౫
- చ॥ పాలిసిరి వార్ధిద్రాపి దివి ♦ భూమిని పేర్చి పహింపఁజాలు శూ
రులు; రణధాత్రినుండి యను ♦ రుల్ చనుదెంచినవారు నీవు నీ
మెలమి సుతుండు దక్క మఱి ♦ యెవ్వరు? గెల్పుట నున్న! వట్టి యా
నలఁబడి ప్రాణముల్ విడువఁ ♦ జాఁగుట యెన్నఁగ శూరకార్యమే.
- చ॥ అనుటయుఁ బంక్తికంఠుఁడు భ ♦ యంకరరీతి నదల్పి నీదు వి
న్ననువులు మేలుమేలు పలు ♦ కాడకు రాక్షసులెల్లఁ గూలినన్
బనుపడకుండఁ గైదువులు ♦ వృద్ధములైనను నాసికాగ్రమం
దనువుగ నావి యున్న వఱ ♦ కంబుజనేత్ర నొసంగ నెట్లులు. ౪౮౬
- ఉ॥ జీవితముల్ వినాశమొగిఁ ♦ జేసికొనన్ ధరణీతనూజ న
త్యావలబుద్ధిఁదేను మది ♦ నవ్యయ సౌఖ్యము లందఁగోరియే
యీవగఁ దెచ్చితిన్ బ్రదుక ♦ నిచ్చయె యున్న నిరర్థకంబులౌ
జీవితముల్ భరించుచు వ ♦ సింపుడు నేన జయింతు నెల్లరన్. ౪౮౭

చ॥ అనుడుఁ గుమారుఁ డిట్టులను ♦ నజ్జభవాన్వయ వార్ధిచంద్రమా !
 విను మొకమాట యేను రఘు ♦ వీరుఁడు తక్కుఁగఁ దక్కువారిపై
 వసజభవాత్మము విడుచు ♦ వాఁడను కానది వాని దేహము
 జెనకకయే తొలంగినది ♦ చిత్రము దీనిఁ దలంపఁగా నగుట. ౪౮౯

ఉ॥ తీరుగఁ జర్చనేయ నిది ♦ తేలికగాదు రఘువభుం డనా
 ధారణ మానవుండు పిన ♦ తండ్రి వచించిన గర్వ మోహ ని
 స్తారులు యోగు లెల్లవుడు ♦ ధ్యానమునేయుచునుండు నా జగ
 త్కారకుఁడే యటంచుఁ గొతు ♦ కం బనిలేక యెఱుంగనయ్యెడిక.

చ॥ అది యటులుండని మృగుగ ♦ నై నది యైనది చింతయేల ? నీ
 మది ప్రమదంబు నొంద నొక ♦ మార్గము చూతు నికుంభిలాఢలి
 గుదిరిక నొక్కవేలిమిని ♦ కూరిచి పూర్తియొనర్తు దుర్గుణా
 స్వదుఁడు విభీషణుం డెఱుంగ ♦ భంగమునేయున యంచుఁ గుండెదక.

సీ॥ ఐన విభీషణుఁడరయకుండెడు భంగి, నీత యాకృతి యెండుఁసృష్టిచేసి
 యువతీస్థితిం గాంచి ♦ యున్నతి నందిన, హనుమంతు నెదుట దా ♦ నిని వధించి
 పరఁగ నయోధ్యపైఁకరుగుచుంటిన యని, పలుక వారలు న్రానుఁపడి యలంగు
 వారు జానకి చచ్చెఁఫలమేమి యిందని, తమ్ములు హితులు బొంధవులు పురము
 తే॥ తెరలి నాశమొందున యనిఁమరలువారు, మరలకున్నను హనుమంతుఁబురికిఁ బంపి
 యెఱుంగుదాఁక దుఃఖముభరిఁయింపలేర, యంతలో నాదు వేలిమిఁసట ముగింతు.

చ॥ ముగిసినయంత వచ్చి కపి ♦ ముఖ్యుల రాఘవుల వధించి నీ
 కు గెలుపు గూర్తునంచుఁ దన ♦ కూరిమి పుత్రుఁడు పల్క సంతసం
 బు గలుగఁ బంక్తికంఠుఁ డను ♦ మోదము చూపెను మేఘనాదుఁడు
 జగమిష మాయనీతను నృ ♦ జింపఁగ నుత్తరువందె సంతటక. ౪౯౩

—: వానరులు లంకం గాల్పుట :—

మ॥ అట సుగ్రీవుఁడు రాఘవుం గని మహా ♦ త్మా! దైత్యు లున్నట్టి యీ
 పుటభేదంబు దహింపఁగావలయు నా ♦ మోదంబు చూపింపవే
 యటులైనక రిపురాజి వచ్చుననఁ గం ♦ జాక్షుండు యోచించి కా
 ల్పుటయే యొప్పని యాజ్ఞాయాయఁ బ్లవగుల్ఁగోలాహలోత్సాహులై.

మ॥ కొఱపుల్ చేకొని తన్నయంబుగ రణ ♦ క్షోణి తలంబెల్ల నొ
 త్తరమై కన్నడనేగి దైత్యనగర ♦ ద్వారంబున న్నిల్చి వీ
 చిరి శంపాలతపోల్కి నుల్కులట ల ♦ చ్చిదంబులై యెల్లచో
 వజ్రైక దైత్య వివాశనూచకముగా ♦ వారింపరాకుండఁగక. ౪౯౪

ఉ॥ లంకను కీశులేసిన య ♦ లాతము లెల్లడఁబర్వ మున్ను నా
యంకుఁడు వార్ధిపైఁ బఱపు ♦ నగ్ని శరంబు విభాన రేగి న
ల్వంకలఁ గాల్చెఁ బక్షుల ర ♦ వంబులు దానవకోటి కూకలుఁ
సంకటపాలులుం దెలుపఁశక్యమే? కోఁతులు పెక్కులై చనక. ౮౯౬

మ॥ ఒక (మాన్వి)మ్మరి మున్నువచ్చి యొగి ని ♦ య్యారెల్ల దుర్వార వ
హ్నికి నాహరము సేసిపోయె నివుడో ♦ యిన్నంచుఁ దెల్పంగ లె
క్కకు రానట్టి వలీముఖావళులు లం ♦ కంజొచ్చె నింకెట్లు చా
వక జీవించెడు వారమంచు భయ ది ♦ గ్భాంతాత్మ లైరందఱుక.

ఆ॥ లోక వినుతుండై నఁకాకుత్స్థ తిలకుండు, వహ్ను లుమియు బాణఁవర్గమేయ
గోపురంబు విజిగి ♦ కూలి త్రికూటంబు, పైనిఁబడియెఁ గవులు ♦ ప్రమదమంద.
తే॥ మందు మలఁ గొనిపోయిన ♦ మారుతి వడి, వచ్చి కంఠీరవ రవంబుఁ వఱలఁజేయ
విన్న లంక గరుడపక్ష ♦ భీషణరుతి, వినిన నాగలోకస్థితి. ♦ నెనసె నపుడు. ౮౯౯

శా॥ మాయాకార్య విశారదుండు జముతో ♦ మాటొడ్డి గెల్పొందు వై
తేయేంద్రచాత్మజఁ దుద్ధతుండయి మరు ♦ ద్విధిఁ మహారంభుండై
మాయాజానకి కొప్పు వట్టికొని భీ ♦ మప్రాధి ఖడ్గంబుచే
వ్యాయామంబు వెలుంగఁ దిప్పుచు జగ ♦ త్ప్రాణాత్మజుఁ డాయుచుక.

శా॥ మీరీ జానకికై దురంబు కడుఁబే ♦ ర్నిం జేయుచున్నారు ర
క్షోరాజస్యఁ డుపేక్షచే విడిన నీ ♦ క్రూరాత్మ నేఁజంపెదక
దీరుక సర్వము మీకు మాకు నన భీ ♦ తి వాయుపుత్రుండు మా
యారంభంబులు సర్వముం జెడియె నేఁ ♦ డంచుక మదిఁ నుక్కుచుక.

శా॥ తప్పింపంగ నుపాయమేదియును చి ♦ త్తంబందు కన్నట్టమిఁ
నిప్పుం ద్రొక్కిన రీతిఁ దత్తటితి న ♦ న్నీతిం బ్రశంసించుటే
యొప్పుంబోలు నటంచు నిట్టులను గ ♦ ణ్యోదార! యీపద్ధతుల్
మెప్పు? నీతియొ? యోగ్యమో? తగవో? మేల్మింగుసూర్పునో? తెల్పుమా!

మ॥ అరవిందానన వంశ్యుండై నకల శాస్త్రార్థంబుల న్నేర్చి యీ
కరణిఁ స్త్రీని వధించుటల్ పరమ దు ♦ హ్మార్యంబుగా నేర్వవో?
ధరణీ వ్యోమములే వడంకునవి చి ♦ త్తంబందు భావింపవో?
కరుణఁ దీనిని మానితేని కని లో ♦ కంజెల్లఁ గీర్తింపదే? ౯౦౩

మ॥ కరుణాదూరత యేల? వంశ గురుతల్ ♦ కాలువ్యముం జెందు దు
ర్భరమా నింద వహింతు నైచ్య మబలక ♦ బాధించి చక్కాదుటల్
స్థిరమా కీర్తి నశించు రారవము ప్రా ♦ ప్తించుక మహాపాతకం
బురవే నేయఁగ రాచపుట్టువునకుక ♦ యోచింపుమా రావణీ! ౯౦౪

మ॥ అస నా రావణి సవ్యి యిట్టులనుఁ గ్ర ♦ వ్యాదుల్ సుఖంబుండ నొ
ప్పని పేరాసల నొందు దుర్మతులు గీ ♦ ర్వాణుల్ నిరాశం జన
దనుజవ్రాతము తండ్రియుం జెడఁగ నా ♦ ద్యంబైన బీజంబు దీ
నిని వేటాడుటకంటె నన్నెమగు పుంనైంబున్నె యొడ్డె యిలగ.

శా॥ ఈరేతంచిన చేత క్రుల్లినది నేఁ ♦ జే మీ యయోధ్య నుదు
ర్వార త్రోధము మీఱఁ గాల్చెదను కా ♦ వఁ శిశ్యమైయున్న నా
నారాచంబుల పాలుగాక ధరణీ ♦ నాథానుజుల్ తల్లులు
బారుల్ జీవిత మందఁ జూచుకొనుఁడి ♦ వాగ్వాద మింకేటికిఁ ? ౫౦౬

: — ఇంద్రజిత్తు మాయాసీత తలఁదఱుఁగుట : —

శే॥ ఇపుడ యీపుష్పకంబునఁగేగుచాడఁ, బ్రార్థనమున ఫలములేదుఁష్టవగ ! నీచ !
నకలలోకంబు లెదురై సఁప్రసంగవాడ, నే ? యనుచు సీత కంఠంబునాయఁ దిరిగి.

క॥ కరుణింపుము నఱకకు మని, తరుణియుఁ బ్రార్థించుచుండఁదయగొనక నిశా
చరుఁడు సరాలునఁ నైతవ, ధరణిజ శిర ముత్తరించితలుకునఁ జనియె. ౫౦౮
తే॥ తెరలి పుష్పక మెక్కి యుండిచి దిశకు, నింద్రజితుఁ డరుగఁగఁ దపఁయించి హనుమ
పుధిఁ బడియెను వజ్ర ప్రభిన్నశైల, లీల సర్వచేష్ట లుడిగితులి సోలి. ౫౦౯
తే॥ పోయినట్టలె పోయి యాఁపుణ్యజనుఁడు, మరలి చేరె నికుంభిలమఖము నేయ
మనసు సురుగంగ మారుతిమాఁడి వాడి, కలఁగి మలఁగి నలఁగి తేటిపలవరించె.

మాలిని॥ బలముచెడఁ గృశించుఁ ♦ భామిని దీపమంచుఁ

దలరి మదిఁ గలంచుఁ ♦ దైవమే లేదె యంచుఁ

తలఁచి తలఁచి యూర్పుం ♦ దల్లి యంచంగలార్పుఁ

అలఁగి దెనలఁ గాంచుఁ ♦ హా చెడెం గార్యమంచుఁ ౫౧౦

క॥ కింక గొని యనురపై బడ, నుంకించును వగపుత్రోపమర్విం గూలుఁ

శంక గొను జంకు వడఁకుఁ ద, లంకుం దలమోదికొను నిలంబడి పొరలుఁ.

తే॥ మా కతలుముగిసినవి ముల్లోకములకుఁ, దమము లొలఁగినదని మదిఁదలఁచునంత
మరల నిసివచ్చె దుష్ట కర్మములు ప్రబలఁ, జెనఁటి కత్తిచే లక్ష్మినిఁతునిమె నకట !

శా॥ కారాగారమునం దగుల్వడిన లో ♦ క ప్రార్థ్య పౌజన్య లం

కా రక్షోధిపునుండి వీడ్వఱచు వీఁ ♦ కఁవచ్చి శోకంపుఁ గీ

కారణ్యంబున నేఁ దగుల్వడితిఁ బా ♦ పాత్తుండు వై దేహి స

ట్లారాటింపఁగఁ జూచుచుండితిఁ గదా ♦ వ్యర్థుండనై బిమ్మటిఁ. ౫౧౧

చ॥ పరమ తపస్వినిఁ ముగుదఁ ♦ బావన సన్నులమిన్న జానకీ

జెఱ విడిపింపగా నిటకుఁ ♦ జేరినవాడను కాను దానవో

౧౬ (16161)

- త్కరముల నాజిలోఁ దునుముఁ ♦ గాఁ జనుదెంచిన వాఁడఁగాను దు
ర్మరణము తల్లి యొంద బవ ♦ రంబున కిందఱఁ దోడితెచ్చితి. ౧౬౧౧
- ఉ॥ జానకిఁ గానలందు కనఁ ♦ జాలక చింతిలుచున్న రామ భూ
జానికి లంకలో జనక ♦ జాతను జూచితిసంచుఁ బల్కి స
మ్యాసము నొందు నోటనె కు ♦ మార్గఁడు రావణి చంపఁజచ్చె నం
చేనె వచింపఁగా వలసె ♦ నేటికిఁ గాల్పున నాదు జన్మము. ౧౬౧౨
- చ॥ కడలిని దాఁటి లంక నొగిఁ ♦ గాలించి సేతువుగట్టి మేరువుం
గడచి మహాపథి శిఖరి ♦ గారవమారఁగఁ దెచ్చి సీసముల్
పుడమిని లేరు లేరనెడి ♦ భూరి యశంబు గడించినట్టి నా
యుడిగము బీటు వోయెను ప ♦ యోనిధి నింగువ గల్పుకై వడి. ౧౬౧౩
- ఉ॥ సీతను కత్తిచేఁ దునుము ♦ చెన్నటి నప్పుడ చంపనైతి న
బ్జాతముఖఁ నమత్తుమునఁ ♦ జంపుచునుండఁగఁ జూచుచుంటి నీ
పాతక జీవితంబు నెడఁ ♦ బాయఁగ జంకుచు నుంటి నింక నా
సీతకముల్ జగంబులు గ ♦ ణించి హసింపకయున్నె ? యక్కటా !. ౧౬౧౪
- మ॥ అని చింతించుచు రావణాత్మజఁ డయో ♦ ధ్యాపట్టణం బేర్పఁగాఁ
జనియె వానిని వెంబడించిన రఘు ♦ క్షాధర్త నాజాడ యే
మిని కాన్పింపమి నేమిగా వగచునో ? మీఁదేమి కానున్నదో ?
కనకున్నాడను తెల్పఁగాఁజనుటె యో ♦ గ్యంబైన కార్యంబగు. ౧౬౧౫
- చ॥ జరిగినదెల్లఁ దెల్పదను ♦ జానకిభర్తకు నాతఁ డయ్యెడఁ
మరణము నొందునేని యట ♦ మాఁడెద నట్టులు కాక యాతఁడే
కరణి వచించు నాసరణిఁ ♦ గార్వ మొనర్చెద రిత్తచింత నే
నొరయుట యేల ? యంచిన కులోత్తము చెంగట వాలె గ్రక్కునఁ.
- ఉ॥ వ్రాలి తపించి మానసము ♦ ప్రాణము దేహము వాడ నూర్చుచు
సోలుచుఁ దూలుచుఁ మిగుల ♦ స్రుక్కుచు వెక్కుచు నేలఁగూల సం
శీలుఁడు రాముఁ డాతనిని ♦ చేరఁగఁజీరి వచింపుమయ్య ! యి
శ్లేల తపింప ? హేతువదియెయ్యదొ గొప్పది యుండు మూర్తీ ! ౧౬౧౬
- చ॥ నుడువుమ యన్న నాతఁడు క ♦ నుంగవ నశ్రులు గ్రమ్మ మేఘు నా
దుఁడు జనకాత్మజ న్నఱకి ♦ త్రోచెన యంచు వచించి యాపయి
నుడువ కొడల్ గదల్చక క ♦ నుంగవ యార్పక యూర్పుపుచ్చకు
గ్గడువగు చింతనొంది యొకఁడై వడి మాన్పడి యుండెన త్తటి. ౧౬౧౭
- ఉ॥ ఆ పలుకుల్ చెవింబడిన ♦ యంతనె కీకవరేణ్య లెల్లగ
రావడి వాతఘాతమున ♦ మ్రాఁకులు గూలినయట్లు రామ రా

మా! పరమాత్మ! యేదిగతి ♦ మాకని రాముని పాదసన్నిధి
దాపముచేత బెగ్గిలి వి ♦ తాకునఁ గూలిరి ధారణీస్థలిక. ౧౬౩

ఉ॥ చిత్రమువోలె సూర్యకుల ♦ కేళిరుఁ డొక్క క్షణంబు నిల్చి సా
మిత్రికి మాటుపల్కిడక ♦ మిత్రులఁ జూడక మత్తుఁడేనియున్
ధాత్రిని నుంతయైన మదిఁ ♦ దాళఁగలే నభిమాన మక్కునం
దోత్రము మాడ్చిఁగ్రమ్మ నసి ♦ దూలి ధరాస్థలి వ్రాలె గ్రక్కునక.

ఉ॥ అగ్రజు చింతఁగాంచి తమ ♦ కైన సుదుస్థితిఁ గాంచి కార్య మ
వ్యగ్రతనుండి యిమ్మువడి ♦ వచ్చియు నాశము చెందఁగాంచి వీ
రాగ్రణి లక్ష్మణుండు హృద ♦ యంబును మేనును వాడఁ దల్లి ప్ర
త్యగ్రత వీడు క్రేపువలె ♦ నారటమందుచు వ్రాలె మేదినిక. ౧౬౪

చ॥ మదిని విమర్శపైఁ బ్రతి వి ♦ మర్శ యొనర్చు విభీషణుండు త
న్నెద కుదియింప నార్తిగొని ♦ యేమియుఁ దోడక గెల్పులేమి దు
ర్మమఁడగు మేఘనాదుఁడు ధ ♦ రాసుతచే దనుజాళికిల్ల నా
పద ఘటియించె నంచుఁ గర ♦ వాలునఁ ద్రుంచెనో యంచు జంకుచుక.

ఉ॥ చల్లనినీరు మోముపయిఁ ♦ జల్లి పదంబులు మేను నొత్తఁగా
మెల్లనఁ గన్నువిచ్చి రఘు ♦ మేదినినాథుండు చూచె లక్ష్మణుం
డుల్లము నంపిలింప నన ♦ నొయ్యనఁ గాంచి యితండు జీవముల్
తెల్లము వీడువాఁ డనుచుఁ ♦ దేర్పఁదలంచి సహించి యిట్లున్. ౧౬౫

ఉ॥ అల్పులు దెప్పరంబు తటి ♦ నార్తిని క్రుంగి కృశించువార ల
య్యల్పవిధంబు నీకుఁ దగు ♦ నా? పగవారలు నవ్వఁ జిత్త సం
కల్పము మాని యన్వయపు ♦ శౌరవముం దిగనాడి ధర్మపుం
బొల్పును వీడి యిట్లు దిట ♦ ముంజెడఁ జింతిలఁగాదు రాఘవా! ౧౬౬

మ॥ అనహాయక బతిదేవతక సుజన లో ♦ కారాధ్య వైదేహి నొ
క్కసురుం డంటి వధించె నంచు నిటు శో ♦ కాక్రాంత చిత్తుండవై
మనలంజెల్లునె? యక్ష నాగ మఖిధు ♦ జ్ఞానీంద్రు లై రేనియున్
వసుధక సజ్జన హింసనేయ వడి న ♦ వ్వారిక వధింపందగుక. ౧౬౭

మ॥ జగముల్ చేడ్వడకుండుటా? దనుజ దా ♦ ర్జ్వలంబు లిట్లేచుటా?
నిగమ వ్యాపృతి సాగుటా? తగవు పు ♦ న్నెంబుల్ ధర న్నిల్పుటా?
తెగి సాధుల్ నశియించుటా? మనము నా ♦ ర్తింగుంది శోకించుటా?
పగవారల్ బ్రదుకొందఁగా మన ధను ♦ మ్పొండిత్య ముక్కాటుటా?

మ॥ త్రుటిలో లంకను బూదిచేసి దనుజుల్ ♦ త్రోవ్రోవుతోఁ బోవు ది
క్రటముల్ గాల్చి దివంబు గూల్చి మది శాంతంబందుటల్ మానిత్రో

క్కుటపాటొంది శిరంబు వ్రాల్చి కొని దుగి ♦ ఖంబండుచుండేని య
క్కుట ! యీ వేదతనంబు వీరజగ ము ♦ ధ్వాటించి యగ్నించునే ? ౧౩౧

చ॥ పురమున నిట్టి ధర్మమును ♦ పూనియె రాజ్యమువీడి కానలు
జొరఁబడి దేవిఁ గోలుపడి ♦ స్రుక్కుచు లంకకుఁ జేరి యిందు దు
ర్భరమగు దుగిఖ మొంది వసి ♦ వాడుచు ధర్మము ధర్మమంచు ని
బ్బరికము గొందుమేని యుడి ♦ వంబున కీడ్వరె కట్టి శాత్రువుల. ౧౩౨

చ॥ వగవు భరింపలేక మన ♦ ప్రాణము వీడితిమేని లోకముల్
వగతుఁడు పట్టి తెచ్చి తన ♦ భార్యను మ్రోల వధింప రాముఁడా
వగతుని కొందికొంది కసి ♦ వాయఁగఁ జంపెడి శక్తిలేక నీ
గ్గు గొని మరించె నంచు నిను ♦ గువ్వకరింగొని నిండనేయవే ? ౧౩౩

మ॥ తగ నీవైఖరి వీరధర్మము నుమి ♦ త్రా పుత్రకుం డాడుచో
వగలో మున్నిన సూర్యసూతి యొక న్వ ♦ ప్నంబంది మేల్కన్న సో
యగమై లేచి పరాకులేల వడి దీ ♦ పాగ్నిం బతంగక్రియన్
నెగయం జూచు దశాస్యు తొమ్ముపయి లం ♦ ఘింపంగ రండ్లో వెనక.

శా॥ లంకా పట్టాముం బెకల్చి వడి నే ♦ లంగూల్చి యిల్లాండ్రతోఁ
జంకం బిడ్డలతో సుహృజ్జనులతోఁ ♦ జక్కాడి యన్యాయ మీ
పొంకంబంచు నిలింపు లడ్డపడినం ♦ బొంగార్చి లోకం బదై
త్యంకంబై చనఁజేసి తీటవలె గా ♦ ర్యంబిద్ది రండ్లో వెనక. ౧౩౪

శా॥ ధర్మంబే యగుఁగాక యారసిగ దు ♦ ధర్మంబై యాఁగాక దు
మగ్గారంభుల దుంప దెంప కిటు శో ♦ కస్వాంతులై యుంట న
త్కర్మం బెట్లును కాదు రండనుచ మా ♦ ర్తండాత్సజం డాడఁగా
నిర్ముక్తంబులఁ బోలి లేచి రతనిన్ ♦ వెన్నంటి శాఖాచరుల్. ౧౩౫

శా॥ ఉత్సేకించుచు లేచు వానరుల యు ♦ ద్యోగంబు వీక్షించి నం
విత్సంయుక్తుఁడు వాయుసూతి యిఁక మీ ♦ విన్నాణముల్ చాలు దు
ర్మాత్సర్యంబునఁ గోసలంబు పయి కిం ♦ ద్రద్యేషి దండెత్తె మీ
యతాహంబులు వ్యర్థమయ్యె నని దై ♦ త్యోద్దేశముం దెల్పుడున్.

— : ఇంద్రజి త్రయోధ్య కేగనని విని రాముఁడు చింతించుట :—

తే॥ తల్లులును తమ్ములు మహా ద్రిఁదపముచేయఁచున్న కోసలంబునక దై త్యండుపోయె
న నెడు వార్త చెవింజొరఁననఘు మనమా, కలఁగినది నుటి మిక్కిలికలఁగఁబాతె.

శా॥ క్షీరాంభోనిధి యోగనిద్ర విడి వ ♦ చ్చెన్నాఁగఁ జింతా మహా
పారావారఘు తీర మొంది త్రుణియుం ♦ బంకింప కూటాశు నీ

- తా రామా రమణుండు చిత్తమునఁ గాం ♦ తాళంబు కంపంబు దు
ర్వారంబై చన నిల్చె సంక్షుభిత వా ♦ రాశిక్రియఁ గాసిమ్మె. ౧౩౯
- శా॥ నాయీ దుర్విధి నీతతోఁ గడచి యం ♦ తం దీక్షదయ్యెం గదా ?
మాయం జేయఁగఁ బూన మాకులము ని ♦ మూత్రాన శాంతించునే ?
యేయెవ్వారలజేరి యింకను మహిఁ ♦ హింసింపఁగా నున్నదో ?
యీయార్తిం దొలఁగించు త్రోవ గలదే ? యేమాదురో తమ్ములఁ ?
- శా॥ చేతోవేగ విమాన మెక్కిచను నా ♦ చెన్నంటి యొక్కింత కా
లాతీతం బానరింపకుండ నవలీ ♦ లఁ నర్వ నాశంబుగా
భూతిం గల్పును దుర్భగుండ నగు నా ♦ భూభార జన్మంబుచే
నీతం గోల్పడి యిందునందు జన ని ♦ శ్చేషంబు గావించితిఁ. ౧౪౦
- మ॥ మరణం బింకను నాకు రాదుగద నఁ ♦ మన్నించు నా తండ్రులఁ
ధరణీజాతయు రాక్షసాళివలనం ♦ దల్లుల్ సుహృద్బాంధవుల్
పురవాసుల్ మరణింపఁజూచినది యీ ♦ పుణ్యంపు జన్మంబు నా
కరణిఁ మున్నెవఁ డుద్భవించె కుల ని ♦ ధ్వాతంబుగా మేదినిఁ. ౧౪౧
- మ॥ ఇట వర్తిల్లిన దేదియుం దెలియలే ♦ కీండ్రంబుఁ బొందంగ వా
రట నాతమ్ము లెకింగి తారసిలినఁ ♦ యామూల్యుఁ డేపారి యు
త్కట దర్శికర పాశబద్ధులనుగాఁ ♦ గావింపఁ బక్షిండ్రుఁడ
దట నేతెంచునె ? మందుఁ దేరఁగ జగ ♦ త్ప్రాణాత్మజం దుండునే ?
- మ॥ అనఁఁగా! వ్యోమమునఁ వడిఁ జను నుపాయం బున్నచోఁ దెల్పుమా
కన నీ యున్నది యుండనీ వదలనీ ♦ క్రవ్యాదయుద్ధంబు గం
గనె పోనిమ్ము దురాత్ముఁ డింద్రజిత న ♦ తుంబుల్ చిరంజీవు లి
చ్చను చంచూపుటిఁ దోడి తిన్న యవలఁ ♦ సాధింతు నన్యేచ్ఛలఁ.
- మ॥ అన సౌమిత్రి నిరోధియై పలుకు నా ♦ ర్యా ! సంగరంబందు మా
ర్కొని కై కేయి తనూజుఁ గట్టుటకు నా ♦ క్రూరాత్ముఁడౌ మేఘ గ
ర్జనుఁడే కాదు త్రిలోకముల్ చెనకినఁ ♦ జాకుండఁగా నిల్చునే ?
ననుగా నెంచితివేమి యాభరతు ? న ♦ న్నా ! బుద్ధి తార్కాణుగఁ.
- మ॥ యము నా రావణి తానె ప్రేమమున నా ♦ హ్వనించి కొంపోయి సై
న్యముతో ధారణిఁ ద్రెల్లియుండుటయె నీ ♦ వచ్చోట వీక్షింతు ని
క్కము సందేహములేల చింత విడుమా ♦ కానున్న కార్యంబు పం
క్తిముఖుఁ వాని కళత్రముల్ మిగుల దుఃఖింపంగఁ జెండాడుటే. ౧౪౨
- మ॥ అని సౌమిత్రి వచింప వాయుసుతుఁ డూ ♦ హాహాముల్ నేయఁగాఁ
బనియే ? మద్భుజ పీఠి నెక్కుడు మనో ♦ భావంబుతోఁ జేరెదఁ

బహుశా శాత్రువుల వధించి త్రుటిలో * వత్తు మహాసేనతో
డనె ఛాత్రం బెకలించికొంచు జనువాఁ * డం దెల్పుఁ డేదిప్టమో?

శా॥ చంపక వచ్చిన మేఘనాదునకు భూ * సంజాత గిట్టింపు ద
ప్పింప స్నీతులు పల్కుచుంటి నవలక * బిర్రీకునక గెల్చి బా
ధింపక మూర్ఛిలినాడఁ గాదయినచో * దేవిక దుఢాత్ముండు దాఁ
జంపన్నేర్చునె? చంపి జీవములతో * సాగంగ వాఁడోపునే? ౧౪౮

మ॥ కడఁకక వాయు మనో జవంబులు కలం * కం బొంద వెన్నంటి యా
దుడుకం డీల్లఁగ నెత్తిపై దుమికెడక * దుర్దాంత నిర్హతము
నడి ముందేగి యయోధ్యఁ జేరెదను నం * భావింపుఁ డేదర్హమో
తడయక లాభమె? యన్న దాశరథులు * ద్దామక్రియన్ లేవఁగక

మ॥ కని దై త్యేశ్వరుఁ డొక్కవిన్నపము ని * ల్కం బొందుఁడీ దుఃఖి నై
మన సేమాత్ర వశంబుగాక యవు డ * మ్మాడ్కిక భ్రమం బొందితిక
దనుజుం డా ధరణీజఁ బంపుట యన * త్యంబంచు నూహించెడక
జనసంస్తుత్యను తాఁకి వాఁడు బ్రతుకం * బాలండు నిక్కంబుగక. ౧౪౯

—: విభీషణుఁడు తుమ్మెదయై జానకిం గాంచి వచ్చుట :—

చ॥ పరమ పతివ్రతం జెనక * భస్మము గాదె జగత్త్రయంబు? ని
బ్బరమున నట్లయైన నొక * పాట నయోధ్యకుఁ బోక చూడ న
చ్చెరవగు నన్నియుం జటిక * నేవున నత్య మెఱింగివత్తుఁ జె
చ్చెరవులు మాని యుండుడని * చివ్వునఁ దుమ్మెద రూపుతోఁ జనక.

ఉ॥ తుమ్మెద రూపుగొంచు గుణ * ధుర్యుని రాఘవవర్యు ధీర చి
త్తమ్మువలెక వెనం బఱచి * తాల్చి నశోక వనంబుఁ జేరి చి
త్రమ్ము బలక వినిశ్చలతఁ * దాల్చి తపించెడు రాముడేవి నా
త్రమ్మునఁ గాంచె గాంచఁ గను * దమ్ములు హృజ్జలజమ్ము శాంతిలెక.

శా॥ నా దుఃఖిమ్ములు మేనితోడనె తొలం * గంబోలు సంచూర్చు రా
మా దీపాభము నోర్పుమై త్రిజట న * మ్మాన్యోక్తులం దేర్పఁ జం
తా దాహంబును మాని వానర మృగేం * ద్ర ధ్వన మాలించి న
మ్మోదం బందుచు జీవముల్ నిలుపు న * మ్ముగ్ధం గనె భక్తిమై ౧౫౩

తే॥ మాయయని దిగులునుచింత*మానియవ్వీభీషణుండు రావణి నికుం*భిలక గ్రతువు
నేయఁ జనెనని బహుళ దై * తేయసేన, లరుగుచుండుటయును మది*నరసి కాంచె.

చ॥ క్రతువున యజ్ఞయంబులు క * రంబుగఁ దృప్తి యొసంగు మాటుగాఁ
గుతిల యెసంగఁ జేయునని * కూర్చు నధోగతి సంచుఁ గుండుచుక

గ్రతుభుజులెల్ల గాసిలుట ♦ గాంచి విభీషణుఁ డిందజిత్తు కు
త్సితమది దొడ్డదంచుఁ జను ♦ దెంచి యుత్తముఁ గాంచి యిట్లును.

ఉ॥ దేవి సుఖాన నున్నయది ♦ తేర్చెడు వారలు నున్నవారు ని
ర్జీవితగాదు శ్రొత్తడికిఁ ♦ జేటును కల్లున? మాయచేసి యా
రావణి శత్రు దుర్జయ క ♦ రంబగు వేలిమి సేయఁబోయినాఁ
డావిధిఁ బూర్తిచేసి మన ♦ యందఱఁ జంపఁ దలంచె రాఘవా! ౧౧౬

తే॥ అని విభీషణుఁ డాడినయంత నేడు, జగము లేడుదీపులు నేడు♦సాగరములు
చేరి ఘోషించు చందాన ♦ నారవంబు, చేసి రాడిరి పాడిరిచెలఁగి కపులు.

౨౬ నికుంభిలా యాగ పటలము. (౧౮౩)

శా॥ శ్రీరాముండు విభీషణుం దడవి యా ♦ స్లేపించి మిత్రంబ ! యీ
మారాముల్ వివరించి కష్టముల నా ♦ మం బార్ప నీవుంటి ధీ
శూరుం డంజని పుత్రుఁ డుండఁ బరమే ♦ శుం డుండఁ గావించు పు
ణ్యారంభంబును కద్దు తక్కు బల హైశ్రవ్య స్ఫూర్తు లున్నట్టివే. ౧౧౭

చ॥ అని వినుతింపఁగా శిరము ♦ నాతఁడు వంచి మహిళ ! యాగ సి
ద్ధిని గొనునేని వానిని వ ♦ ధించుట దుష్కరమాను శెవ్వియుఁ
దనుజులకే లభించు నట ♦ దక్షత లక్ష్మణుతోడ నేగి వే
ల్చిని చెడఁజేసి వైత్యు నవ ♦ లీల వధింతు మనుజ్ఞ యిమ్మున. ౧౧౮

ఉ॥ మంచిది యట్లే చేయుడని ♦ మన్నన చేసి సుమిత్ర పుత్రు వీ
క్షించి గరాను కైతవము ♦ చేసి విరించి శరంబు నేయఁ గో
పించి తొలంతు గాని ప్రతి ♦ భీషణభంగిఁ దదస్త్రమే ప్రయో
గించిన లోకజాలములు ♦ గీడ్చు సవ్యధి చేయఁబోకుమా. ౧౧౯

ఉ॥ పాశుపతంబు వైష్ణవము ♦ పాయక యేయునయేని వానితో
నే శమియింపఁజేయు మరి ♦ నేర్పున మాయలు పన్నునేని త
న్నాశము ధర్మపద్ధతి నొ ♦ నర్పుము ముహూర్తమైన పోరున
గ్లేశము వైత్యుఁడొందఁ బరి ♦ కించి వధింపుము లావు పెంపున. ౧౨౦

శా॥ రోసంబారఁగ బాణవృష్టి నొగి శ త్రుండొప్పఁ గుప్పింప బా
ణాసారంబునఁ ద్రోవఁజేసి యరి హా ♦ స్తాధిక్యముల్ తగ్గుచో
గాసింబొంద నెఱుంగు లంట నిశితో ♦ గ్ర స్ఫార నారాచముల్
చేసుద్దిం జతగూర్చి యేసి శమనం ♦ జేర్చింపుమా లక్ష్మణా! ౧౨౧

తే॥ ఎదిరి విడుచు దివ్యాస్త్రంబులెఱిగి వాడు, విడుచునంతలోఁ బ్రత్యస్త్రు వితతిసేసి
యడ్డుపెట్టుము వాని యూహముల నాస్య, చిహ్నములచేఁ బరీక్షించిచేయు పోరు.

తే॥ అనుచుఁ బెక్కు పాయములు పూజాములమర్కములను తెల్పి జగద్భక్తములభుజై న
విష్ణుచేరి కార్కుకమిది వేడ్క దీనిఁ, గొనుము శత్రులఁ గూల్పుమఁ యనుచు నొనఁగె.

తే॥ దీనిఘనమహిమమగ స్త్యోమానిమున్ను, తెలుపమననుననాటంగఁ దెలియుదుకద!

ఈ సహస్రశ్రీర్షుని యంబఁకాసనము వి, రించనుడు తొల్లి వేల్చి కాఁవించిపొందె.

తే॥ తోయజాక్షుండు తాల్చినఁ తూణమిద్ది, యక్షయ శరంబు గొనుమనియలరనిచ్చి
యలమి యుత్సాహవాక్యంబుఁ లెలమినాడి, సెల వొనంగను జానకీచి త్రహరి.

తే॥ మునులుభేచరులుబ్బిదీవనలునేయ, సంగరోత్సాహుండగుచు లఁక్ష్మణుండు త్రిపుర
ముల దహింప వెడలు రుద్రఁమూర్తివోలె, బ్లవగఁబలములతో నస్తుఁపయనమయ్యె.

తే॥ పవననూతి ప్రభృతి వీరఁవరులతోడ, వెడలు మనుచుండు శ్రీరామఁవిభునిపాద
జలజములు మదిలోన వెల్పలను తోఁపఁ, దలను చాల్చి నడచె వీరఁధర్మధనుడు.

ఉ॥ రాముఁ బ్రదక్షిణించి నమఁ రంబునకుం జను లక్ష్మణుండు ప్రో
ద్దామక వామహస్తమునఁ దార్ద్య శరాసనముఁ ధరించి ను
త్రామ భయాపహరియగుఁ దక్షిణహస్తమునఁ శరంబు సా
రై మెఱయంగఁ బట్టి పగఁ యాదలఁ దచ్చెద నంచు వెల్వడఁ గెల్

ఉ॥ తన్నడఁబాయకుండు తనఁ తమ్ముండు వీడి చనంగఁ గాంచుచు
మున్ను మునిండుతోడ మఖఁ ముం బరిరక్షణనేయ నేగుచోఁ
దన్నను తమ్ముఁ బో విడిచిఁ తాళక తండ్రి వహించు తల్లడఁ
గ్రన్నననొందె జీవములుఁ కాయము వీడఁగ లేని కైవడిఁ గె

ఉ॥ కేల నలాతముల్ గొనుచుఁ గీశులు కొండలు కోసలుల్ వడిఁ
జాలుగ దాటి లోకములఁ జానుగఁ గడుసఁ చాల్చుచుండు స
శీలుండు మఱ్ఱియాకుపయిఁ జేరి యడంగిన వై నమొంది దై
త్యాని రవంతచోట నడఁ గారు నికుంభిలా గాంచి రెల్లరుగ. గె20

సీ॥ ఆ మేఘనాదునిఁ హోమాగ్నికుండముఁ జక్రాముధము వరుఁ సలుగఁ జాట్టి
కాపాడుచున్నట్టియేపున బడబాగ్నిఁ గడలిచుట్టిన యెసఁ కమున పైన్య
సమితి పూజాముపన్నిఁచక్రవాళమునంటి, జగమెల్లఁ జాట్లంగఁజాలియుండఁ
బాడవై న నల్లనిఁ యొడఘలపై నెట్టి వెండుకల్ మిన్నందిఁ వెలుగుచుండ
తే॥ రామవిభుండు కోపమున వాఁరాశిమీఁద, వహ్నిసాయకమేయ సంబరమునంటి
కడలి మండుచుండినమాడ్కిఁగానఁబడుచు, నుండె దానవబలములుఁగండుమీఱి.

తే॥ గుణరవములేని విండ్లింద్రఁధనువుఁబోలె, డిందములునంద్రముననుండుఁ చెన్ను దోఁచె
భేరులులియని మబ్బులఁతీరుదాల్చె, హరులుఁ గరులును చాంచల్యఁమరయకుండె.

క॥ చలియింపని జలధివలె, న్నిలిచి మొరయకుండు యామిఁ సీచర సేనం
దిలకించి వనచరావళి, తులకించి రవించె మిన్నుఁ తూంట్లు పడంగఁ. గె21

క॥ గర్జించిన కవులకుఁ బ్రతి, గర్జన మొనరించె దనుజుగణములు భేరుల్ .

గర్జించె రెండు మొయిథులు, గర్జలతో తాల నంబ ♦ కంబులఁ గురిసెన్.

క॥ కొలఁకున హంసలు వ్రాలెడు, పొలుపునఁ దళతళల కైదు ♦ వులు వనచర సే
నలపైఁ బరవెను ధరపైఁ, బలపలమని తలలుఁ గేలుఁబడములు రాలెన్.

క॥ వానరులు తాలు మ్రాఁకు ల, నూనముగా మునర విసర ♦ నొత్తుగఁ దలలున్
మేనులు పండ్లును కైదువు, లానకములు తునిగి విటిగియవనిసి రాలెన్ 9122

క॥ పరశు కరవాల తోమర, శర కుంత గదా మునుండి ♦ సాధనముల ని
ర్జరవైరు లేయ వనచర, శిరములు కడుపులును వ్రస్సి ♦ చింబెను ధరపై. 9123

తే॥ ఎప్పుడీ సేన నమయటఁజెపుడు వేల్కి, జెఱుచుఁ టిప్పుని యెడ సేయఁజెడునమస్త
మని విభీషణుఁ డారాముననుజుఁ గాంచి, పలికి లెమ్మని తొందరఁపఱచె నపుడు.

తే॥ అచటి కిందాదులును చతు ♦ రాననుండు, యక్ష కిన్నర కింపురు ♦ మాదులెల్ల
వచ్చి నింగి నిండిరి రాని ♦ వారులేరు, లక్ష్మణేంద్రక్షత్తుల నేర్పు ♦ లావు చూడ.

చ॥ రథముల గుంపు వారణ వ ♦ రంబుల పెంపు జ్వలించు దంష్ట్రీకా
యుధముల వంపు వార్వముల ♦ యుద్ధతీసాంపును సోఁకుతెంపు సం
గ్రధితములై సభంగి మొగ ♦ రంబున నిల్చిన జంపు సంగర
క్రధనము సంపు వాద్యముల ♦ జంపును తెల్ప సశక్య మయ్యెడన్.

శా॥ సేనజొచ్చి సుమిత్రపట్టి శర వృ ♦ ప్టింగూర్చి యేవారఁగా
నానానేకప యూధముల్ రథ విమా ♦ న వ్రాతముల్ సుందరా
జానేయంబులు దానవ ప్రకరముల్ ♦ సంఘంబులై కూలి లం
కా సీవృత్పథమందయేగి యమ లో ♦ కంబందె నొక్కుమ్మడిన్. 9124

చ॥ శరములచే దునింగిన గ ♦ జంబుల దేహ మహోదరంబు లా
దురమునఁ గొండలం దొనల ♦ తోయము తోఁపఁగఁజేసె రాక్షసో
త్కర శిరముల్ మదేభములు ♦ త్రవ్విన పల్లములందు గూలి ని
ర్జర రిపు యజ్ఞ కుండమున ♦ రాజున ద్రవ్యములట్లు రాజలెన్. 9125

శా॥ ధూళిం బ్రుంగిన హరి నన్మకుట నం ♦ దోహంబు భల్లూక దం
తాళుల్ క్రుమ్మంగ మిన్ముమిన్ముమని రం ♦ గై వెల్లు వల్లీకముం
బోలెన్ గ్రువ్విన బాణజాలములతోఁ ♦ బొల్పారె రక్తావగల్
వేలన్ మీఱి పయోధిఁజేరె గుణపా ♦ భీల ప్రపంచంబుతో. 9126

క॥ గొడుగులు కాండలు విఱుగం, బుడమిని రక్తప్రవాహా ♦ మున మునుఁగుటచే
నడుపతి విఘంతుడునిచే, వడి మ్రుంగంబడి వెలుంగు ♦ పగిదిం దోచెన్. 9127

క॥ తుండంబులతో మదగజ, తండంబులు త్రుంగి రుధిర ♦ తటినింబడి యు
ద్దండగతి నడచు నాకా, కాండంబుల పగిదిఁ దరలికడలిం జేరెన్. 9128

తే॥ కుణపములఁ దినగోమాయఁగణము నిండె, గాకులును గ్రద్దలునుచేరెఁగడుపునింప
బోరునలు వచ్చె రాబండుఁపులుఁగు లడరె, లక్ష్మణుని విలువిద్దియఁలాపుమెచ్చి.

తే॥ చిచ్చులుమియు శరంబులుఁవ్రచ్చిమండఁ, జేయఁ గప్పడుబొంతలుఁచేర్చికాల్చి
వెదురుటడవులు మండినఁవిధము దనర, మండిచెడఁ గొంత వేదండఁతండముపుడు.

క॥ భల్లుక నఖములు రాక్షస, మల్లర శిరములను గ్రొచ్చి ఁ మలయించుట పె
న్నోళ్లం బుట్టల గములం, బెల్లగిలం ద్రోచు పగిది ఁ విలసిల్లె నటన్. ౧౮౯

తే॥ సింహ విక్రములగు నింద్రఁజితుని భటులు, రథికు లాధోరణులును తోఁరంగికులును
క్రమ్మి వర్ష మ్మువోలె నాఁయమ్ములందు, క్రుమ్మ నమ్ములతోడనేఁగూలె హరులు.

క॥ అటనటఁ దునిగిన యంగము, లటనటఁ దినఁగోరి పులుఁగులటనట బెరయం
జొటజొటమని కాఱిన నె, త్తుటఁ బుటుకున ముంచి కడిగెఁదుటుముల శిరముల్

క॥ ఒకటి వెనుక నొకటిగ నట, నకటావికటముగ పూహఁమమరిన నేనా
నికటమునఁ బెటిలఁ దేరులఁ, బ్రకటంబుగఁ గూల్చె రాఘవశ్రేష్ఠుఁ డొగిన్.

క॥ విలయానిల హతిచేఁ గొం, డలు మెయిళ్లులు పాటవముచెడం దుల్లిన యా
పాలుపునఁ దలలును మేనులు, గులగులలై నెగసి హోమఁకుండమునఁ బడెన్.

క॥ న క్తంచర శిరములు తను, ము క్తములై సంతతంబుఁమోఁదుటచే శా
స్త్రోక్తముగ నిలుపు కుంభ మ, ల క్తక ఘటమట్లు మురిసింపవలవ యయ్యెన్ ౧౯౦.

క॥ కరి తురగ భట శిరంబుల, నరుదారఁగ నీడ్చికొని రఁయంబునఁ జని నె
త్తురుచేట్లు యాగశాలఁ, బరవి మఖానలము చల్లఁబడి చెడ ముంచెన్. ౧౯౧

క॥ అడిదములతోడి కరములు, పిడుగులవడుపునఁ బడంగఁబీనుఁగు లయ్యెన్
దడఁబడి యెనుములు మేకలు, కడు నాహుతికొఱకుఁ గట్టుఁకంబంబులతో.

క॥ తమ మదగజములు గూలఁగఁ, దమ మేనులు చినుఁగకున్నఁదాశరథి మహా
స్త్రిములకు జడిసి నిరుత్సా, హమున రుధిర తటినులందఁయడఁగిరి సోఁకుల్.

క॥ పదములు శిరములు నొవ్వఁగఁ, బ్రదరంబులు గ్రువ్వ నిలిచిపడఁకెడువారున్
పిదపిద ప్రేవులు వెలివడ, నదవదలై సోలువారు ఁ నైరి సురారుల్. ౧౯౨

క॥ కినుకగొని రణము సలుపుచు, దనువులు వ్రీలంగ సోలుఁదనుజుల స్కంధం
బున మోచుచుఁ జ్రేవులు వీర, పున వెలివడఁ ద్రోచికొనుచుఁబోయిరి దనుజుల్.

క॥ జన్నపుఁ బాత్రంబులు వి, చ్చిన్నములై వస్తువితతి ఁ చెదరఁగ నట్టల్
పన్నుగ నాడెను ద్రవ్యో, త్పన్నంబై యజ్ఞశాలఁసదమదమయ్యెన్. ౧౯౩

క॥ గాలివలె వినమునైవడి, సాలీంధ్రుర కదురుగతి రు ఁ జా నన్నిభమై
పాలంబడు చేమిరివలె, నాలంబునఁ గలఁగి దానఁవావలి సమసెన్. ౧౯౪

- అ॥ గొప్పగాలివలనఁగూలిన వృక్షజా, లంబు గల వనంబుఁడంబు పంబి
 కూలియున్న సైన్యఁకోటిని రావణి, పొగిలి నొగిలి ఖన్నఁడగుచుఁ గాంచె.
- అ॥ కరుల హరుల కుణపంగిరులును విచ్చిన్న, రథచయంబు దనుజుర క్తనదులు
 మృతభటాల్ తిక్కఁమేదిని వేటొందు, బయలు గనఁడు పంక్తివదన సుతుఁడు.
- అ॥ వేలకొలది దనుజువీరుల నొకమాన, వుని శరాలి పీచఁమణఁచి త్రుంపఁ
 గుప్పలైన పీఠుతిప్పలు గాకును, అూనియున్న యొకనిఁగానడయ్యె. ౬౦౪
- అ॥ నాల్కలెండ మేనుఁనడుఁకంగ నేతెంచి, కొందఱును లతనిఁగూడినారు
 నడవలేక తోడుఁపడయక కొందఱు, త్రోవలందె కూలిఁదొరినారు. ౬౦౫
- అ॥ కుండమాటిపోవఁగుండలు పగులంగ, నాటుచుండ ధూమఁమడరు నగ్ని
 చెన్నునంది యింద్రఁజితుఁడు జపించు మం, త్రమ్ము మఱచివచ్చెఁరంగమునకు.
- అ॥ అట్టివేళయందుఁహతశేషులైన రా, క్షులు భీతులగుచుఁశక్రజతుని
 డాయ వెంట మిత్తిఁడాసినపగిది వా, నరులు వెంబడించియరిగినారు. ౬౦౬
- అ॥ శతసహస్ర పద్మ ధన్యులౌ సైన్యంబు, నిమిషమాత్ర నీర్థిసమయునంత
 లక్ష్యుని ధనుర్విలాసంబు చింతయు, నలుక యతని మదినికలఁతపఱచె.
- అ॥ భూమి యొడలు వడఁకిపొగులు చందంబైన, రణ పరాక్రమంబుఁరాక్షసమృతి
 కనిన సురలు మునులుకరములు తట్టుచు, నవ్వుచుంట గాంచి నానయొందె,
- క॥ మానముచెడ యజ్ఞమ్మున, మానముచెడ మంత్రగతియుఁమాఁడగ నేనా
 మానముచెడ వంశము న, మ్మానముచెడఁ గుంది పంక్తిమ స్తకసుతుఁడు.
- క॥ సేనలు పొలిసెను మిగిలిన, దానవులుం బొలియ శంకఁదగులఁగనేలా!
 పూనిక చెడె యాగము నిఁక, మానక నెఱవేర్త మనుటఁమాంద్యమె కాదా?
- అ॥ వేల్చికుండమందు ధ వేల్చిన యగ్నియు, బొగలతోడ నడఁగఁబోరుసేయ
 వచ్చి యరులు దనుజువరులను చంపిరి, తెల్లమయ్యె జెడుగుఁదెలుపు నన్న.
- ఉ॥ ఎన్నఁగ వైరి దాపుననె యిట్లు మగంటిమి క్రుంచనేల! కా
 నున్నది కాకమాన దిది యోధుల పద్ధతి గాదు తుచ్చులౌ
 నిన్నర వానరావళుల నెక్కటి కెల్వఁగలేని దోర్బల
 స్కన్నుడ నైతినే? పగఱఁ జంపఁ గడంగక మంగి యుందునే?
- ఉ॥ వేలిమి కోలుపోయె నని వేగుచు నూగుచు నుండ భేదరుల్
 మేలిమి దూర్చి సీబలము మించుట యిందునియొద్దనే చుమీ!
 మాలెనె యిందటంచు నవ మానవిధంబున గేలిసేయరే?
 బాలికుల వధింతునని పట్టుగ రావణి లేచునంతలో. ౬౦౮
- క॥ మురిసిన కరి తురగంబులు, విరిసిన సైన్యములు నగుచు విటతాటముగా
 ధరఁగూర్చి రగచరులు త, న్నొరసిన దనుజులును భీతిఁనొంది వడంక. ౬౦౯

- క॥ తాఱుచు నొడుగుచుఁ గ్రిందికిఁ, దూఱుచు నడఁగిన సురారిఁతుటుములు వాడిం
దేఱిన లక్ష్మణశరముల, నాఱెఁ జఠరములు వ్రస్సియొత్తము లురలఁ. ౬౧౬
- క॥ నరవరు శరములతో వా, నరు లేసిన తరులు గిరులు ♦ నక్తంచర సా
గరమున గాలియు నుఱుములు, మెఱుములతో దిగిన మొగులు ♦ మెయివడిఁ దోఁచెఁ.
- క॥ చెల్లాచెదరై సేనలు, త్రుళ్లగఁ దరువొందు వీచి ♦ దుష్టుల యనువుర
కొల్లగొను పవనసూనుం, దుల్లసమున నింద్రజితున ♦ కొగి నిట్లనియెఁ. ౬౧౮

— : హనుమంతుఁ డింద్రజితు నుపాలంభించుట : —

- ఉ॥ మాయ లసత్యముల్ పెరుగ ♦ మాగిలియైన దురాత్మ! నీచ! నీ
మాయలు చెల్లెనేమి? జన ♦ మాన్యను చంపకు మన్నతోడనే
కోయదువే శిరంబు? మఱి ♦ కోసలదేశము కొల్లలాడఁగాఁ
బోయితే పుష్పకింబుపయి? బొంకలమారి! సరాశనాధమా! ౬౧౯
- శా॥ చక్రవ్యూహముతో నికుంభిలను నీ ♦ చా! చొచ్చుటల్ కాంతుమే?
వక్ర క్రూరతఁ గోసలంబునకుఁ జా ♦ పం బోయితే? వారలఁ
విక్రాంతిం బరిమార్చి వచ్చితివె? నీ ♦ వేల్పుల్ కొనల్ సాగెనే?
యక్రోధంబున బుద్ధిసెప్ప విను నా ♦ యంజేని లేదయ్యెనే? ౬౨౦
- మ॥ ఉరగాధీశుని మించి భూభరము ను ♦ ద్యోగించు సద్ధర్మియా
భరతుం గాంచి బలంబు చూపి యతనిఁ ♦ బంధించితే? శంబరా
సురు నిజించిన చక్రవర్తి తనయుఁ ♦ సుజ్ఞాని శత్రుఘ్ను ని
ర్భర ధైర్యంబునఁ చేరి నీదగు ధను ♦ మ్నొడిత్యముం జూపితే? ౬౨౧
- మ॥ అనల జ్వాలలఁ జిమ్ము చప్టదిశలఁ ♦ వ్యాపించు సౌమిత్రి మా
ర్గణముల్ సీయరముఁ శిరంబు బరులుం ♦ గంతంబు లంఘుల్ కటిఁ
దునుమంగా నవరంధ్రముల్ రుధిర మే ♦ దో మాంసముల్ గ్రక్క లం
కను డాకొంచు నొనర్చు జాలములు ని ♦ క్కుం బేగడి స్నేహితితో.
- మ॥ ఫణిపాశంబొ యమోఘ పాశుపతమో ♦ బ్రహ్మస్త్రమో మాయలఁ
గనియకా వెన్నుని చక్రమో యెదియొ మీ ♦ గౌరవ్య మద్దానిఁ గై
కొని వేంచేయుఁడి చేయుఁడి యముఁడు మీ ♦ కోసంబు తా వేచియుం
డెను తట్టాడుచుఁ దామసించుటలు నాఁ ♦ డెంబొనె మీబోఁటికి? ౬౨౨
- చ॥ వరములు మాయలందు నెఱ ♦ వాదితనంబు బలాత్కరించి ని
ర్జరులకడం గ్రహించిన శ ♦ రమ్ములు దేహబలమ్ములు యథా
స్థిరముగ నున్నవేకడ? గ్ర ♦ సితుము మ్రింగుదు మన్న మాత్ర ని
వ్వెగొని పాణినారమె? క ♦ వింపక ముక్కడి ఫక్కి యెలరా?

మ॥ నిటలాత్తుండు విరించనుండు హరియన్ ♦ నిర్భీతులై డాసి యొక్కట నిన్ గాచిననైనఁ జచ్చుటయె ని ♦ క్కంబయ్యె నీనాడు డాపటి ప్రక్కల్ చలియింపకున్నవియె? మీ ♦ ప్రాణాలకున్ ముప్పు సంకటపాటుం గొని తెచ్చుకొంటి రింకఁ దక్కుంజూచినం దప్పునే? ౬౨౫

మ॥ నినుచంపన్ శపథంబు చేసె నిట ము ♦ నేన్ లక్ష్మణార్యుండు డాసెను నీసేనల వేటలాడె నిను పి ♦ ల్పెం గాచియున్నాడు నీ వొనరింపంగల వేల్పుకొ గుణరవం ♦ బోంకార మంత్రంబుగా వినిపించెం దడవేల రమ్ము బలి గా ♦ వించుం దదీయాగ్నికై. ౬౨౬

మ॥ జగదీశుం డొనరించు ఘోర రణ య ♦ జ్జంబందు వేల్వంగ బాగుగ యోచించియె ని న్నుపాకృతముగాఁ ♦ గొంపోవ సౌమిత్రి యాశుగుండై యాశుగపాణియై వెడలె న ♦ స్తోకానుమోదాత్ములై నెగడం బర్విరి నిర్నిమేషులును మా ♦ నిశ్రేష్ఠులున్ మింటిపై. ౬౨౭

— : మేఘనాదుండు హనుమనికిం బ్రత్యుత్తర మిచ్చుట : —

మ॥ అని సామిరి వచింప మండిపడి డై ♦ త్యాధీశ నూనుం డనున్ హనుమా! నాకడ నిట్లు చప్పిడిగ వ్య ♦ ధాలాపముల్ సేయఁగాఁ జనునే? సంగరమందు చచ్చి మరల్ ♦ సాధించి ప్రాణంబులన్ మును చావొందుట విస్మరించితిరే? మీ ♦ ముగ్ధత్వ మిట్లుండునే?

శా॥ ఆ సౌమిత్రియె వచ్చుఁగాక ధరణి ♦ తాధీశుఁ డే వచ్చుఁగా కేనండవనియేని మీకమరుఁ గా ♦ కేమైన నాఁగాక నాచే సంగ్రామమునందు వానర సర ♦ శ్రేణులీ నిరుత్సాహులై వేసారం బడుపాటులెల్ల నమరుల్ ♦ వీక్షింపకే యుందురే? ౬౨౮

శా॥ చేతం గార్చుక మొప్పు నుండర భుజ ♦ స్తేమంబు పొల్పార నీ కోతుల్ మానవులున్ మనోగతులు సం ♦ క్షోభింప నాకంబు దుర్భీతిం జొచ్చిన వెంబడించి బహుళా ♦ ర్తిం గూర్చి హింసించుట బై పూతల్ మందులు మాఁకులున్ వితగఁ ♦ బోవున్ జావు నిక్కంబగున్.

మ॥ క్రతువిఘ్నం బొనరించి వీరజయముం ♦ నైకొంటిమం చుబ్బుచున్ బ్రతుకుం బొందితిమంచుఁ బ్రేలు ఘన వీ ♦ రమృత్యులారా! వృథామతి రజ్జుల్ చదురాడుచుండుఁ డిదె మీ ♦ మంత్రంబు లీ సంగరక్షితిపై దుల్లగఁజేయు నాశరము లా ♦ క్షేపించు వాక్యముల్లై. ౬౩౦

ఉ॥ మీవలె నోటితో వదరి ♦ మించి జయించెడు వాఁడు గాఁడునూ! రావణి రెండు మాఱులు దు ♦ రంబున నోడితి రింత సంభ్రమం

జేవిధి గెల్పుగూర్చు ? నని ♦ నేతురో? నిల్తురో? చత్తురో? వడిం
జేవ దొఱంగి పాటుదురో? ♦ చిందఱ నేఁ గొనునట్టి వేళకుఁ. ౬౩౨

చ॥ నిలువుఁడు నిల్వఁడం చడరి ♦ నిప్పులు రాలఁగఁ జూచి కంకటం
బొలయ ధరించి తూణముల ♦ నొప్పుగఁ దాలించి వీరకంకణం
బులు గల కేలఁ గార్చుకము ♦ పూని శతాంగమునెక్కి శింజనిం
బలువుగఁ గూర్చి టంకృతి ను ♦ పర్వ భయంకర లీలఁ జేయుచుఁ.

ఉ॥ చిందమునొత్త ఫేచరులు ♦ చిత్తములఁ జడుపొంది గొప్పయో
క్రందు దురంబు నేటికి భ ♦ రంబుగఁ గల్గెను వేల్చి విఘ్నముం
బొందుటచేత లక్ష్మణుని ♦ భూరి శరంబున నిందజిత్తు నే
డొందును చావు నంచ మది ♦ నుబ్బుచునుండిరి చూచువేడుకఁ. ౬౩౩

ఉ॥ వాని గుణధ్వనిఁ విని వ్ల ♦ వంగులు లావును విన్నంది చే
నూనిన పర్వతంబులు త ♦ రూత్కరముల్ దిగజాఱఁ దాలిమిఁ
లేని కతంబునం బడుచు ♦ లేచుచుఁ బాటిరి కల్పవేళ ఝం
రూనిల వేగ ఘాతమున ♦ సంబుధి నీరము విచ్చుచందమై. ౬౩౪

ఉ॥ కాలుని జీవితంబునకుఁ ♦ గాలుఁడు రావణి లేచి యోరి వా
తూలనుతా! ప్రతాపవిధి ♦ తోఁపఁగ నాడుచు దొడ్డచేతులఁ
తాలు ధరించి నిల్పితి దు ♦ రః బాసరింపఁగ మేలుమేలు నీ
చాలిక సాహసంబును ప్ర ♦ శంస్యము లోడక నిల్వమీ వెనక. ౬౩౬

ఉ॥ వీరుఁ డిటుల్ వచించి బలు ♦ విల్లు ధరించి యెనంగ నంజనీ
దారకుఁ డూనియున్న వసు ♦ ధాధరముఁ వడిఁదిప్పివై చె నిం
ద్రాది మహాజవంబున వి ♦ యత్స్థలి టివ్వున వచ్చు శైలముఁ
దూరమునక విశీర్ణమయి ♦ తూలఁగఁ గొట్టెను వాఁడి కోలలక.

చ॥ మఱియొక శైలముం గొని య ♦ మానుష సత్త్వము వెల్లడించుచుఁ
గిరగిరఁ ద్రిప్పు మారుతిని ♦ కేలు పదంబు లురమ్ము కంఠముఁ
శిరము శిలీముఖ ప్రతతి ♦ చే నొగిలించె వియచ్చురల్ నిశా
చరు కర లాఘవంబు గనఁ ♦ జాలక యద్భుతమంద నయ్యెడక. ౬౩౭

క॥ ధరణీధర నికటంబున, నిరులం దొలగించు నెత్తుఁజుటువున బాణో
త్కర కిరణంబుల మారుతి, తరుణారణ తరణి సరణిఁదద్దయు వెలసెక. ౬౩౮

క॥ హనుమండు సోలఁగఁ గినుకం, గొని యంగదముఖ్యు లెదురుఁకొనిరి వివస్వ
త్తనయుం డచటికిరా వ, చ్చిన వారలఁ గాంచి యనురఁచిడిముడిపడుచు. ౬౩౯

ఉ॥ శక్రజతుండు పల్కు నొగిఁ ♦ జావఁదలంచి యెదిర్యేసేనియుఁ
విక్రమధానుమైన హరి ♦ వీరత దంతులఁ గూల్చుఁగాని దు

- ర్వక్ర ముఖంబులౌ పిఱికి ♦ పందలఁ గోతుల జంపఁజూచునే ?
 సక్రమ కీర్తిగల్గునొకొ ♦ చంపియుఁ జావక తెండు లక్ష్మణుఁ. ౬౮౧
- ఉ॥ పావని ధైర్యశౌర్య బల ♦ పారము లీర తెఱింగియుంటి ర
 ప్పావని పడ్డపాటు గని ♦ వానికి మించిన వారిఁబోలె నీ
 రావణి పైకి వత్తురె ? చి ♦ రంతన కీశులె కారె మీరు ? శ్రొం
 జేవ గడించి వచ్చితిరె ? ♦ చేరుడు కానల జీవితార్థులె. ౬౮౨
- చ॥ మనుజుల నాకుఁ జూపి బహు ♦ మానము లందుఁడి యంచుఁ బల్కు నా
 దనుజు వనేచరుల్ కినిసి ♦ తార్కొని భూధర భూజ బృందముఁ
 గొని వయివంగ రావణి య ♦ కుంతి త సాయక వృష్టిఁజేసి య
 వ్యవచర వారముఁ బల జ ♦ వంబులు క్రుంగి ముడుంగ నేసిన్. ౬౮౩
- చ॥ బలిముఖ మేదిసిద్రుముల ♦ పై దనుజాశుగ కల్పమేఘ ము
 త్యలఘు తరంబుగాఁ గురియ ♦ నద్రుచర ప్రతతుల్ నశించె నా
 బలియుని వేల్చియుం జెడియె ♦ వానిని వెండియుఁ బాటిపోవ నీ
 కొలసి వధింపుమా యని ర ♦ ఘూత్తముతోడ విభీషణుం డన్. ౬౮౪
- చ॥ వడివడి లక్ష్మణుండు దశ ♦ వక్త్రకుమారుని డాయనంత సా
 ల్పిడి విడఁదెటి మారుతి ను ♦ మిత్రనుతుం గని నాభజంబులం
 దొడిఁబడకుండ నెక్కుమని ♦ తోడనె మూఁపునఁదాల్చి పేర్కె నె
 న్నొడిదము బేడిదమ్ము వడి ♦ యుం గొనఁబేర్చె విచిత్రతులఁ ౬౮౫

—: ఇంద్రజిల్లక్ష్మణుల యుద్ధము :—

- ఉ॥ వేయి మొయిళ్లు లొక్కటగు ♦ వీరక నెనంగిన మేఘనాదుఁడుఁ
 వేయి గుఱాలఁ బూనిచిన ♦ పేరిమి గల్గిన తేరి నెక్కఁగా
 వేయి వెలుంగు పోడిమిని ♦ వీరుడు లక్ష్మణుఁ డాజి రాజిలెఁ
 వేయి మొన ల్నిరాజియనఁవేడ్కఁ బ్రవర్తిలె నాంజనేయుఁడుఁ. ౬౮౬
- చ॥ నిదుర తొఱంగినట్టి గుణ ♦ సీరధి లక్ష్మణుఁ డగ్ను లుమ్ముచుఁ
 భిదురములట్లు పోవునవి ♦ వీడని కర్మము లట్లు లేచు నం
 గదయను రోగముం గలవి ♦ కంక నిభంబులు చిత్తవేగమై
 పొదలెడు కొన్ని తూపులనుఁపూనిక నేసె సురారి సూనుపై. ౬౮౭
- ఉ॥ లట్టివ యన్ని యమ్ముల న ♦ రాద సుతుం డరివోసి యేసి తా
 నెట్టన సాగరంబు లవ ♦ సిద్రము లంబరముఁ దిశాతటుల్
 పట్టుగఁ గానరాక యింక ♦ బాణములే భవి లేవనంగ మే
 ముట్టగ నంపవానఁ దగ ♦ ముంచి గుణధ్వనితోడ నార్వగఁ. ౬౮౮

ఉ॥ పిచ్చుక పిండులట్లు మొగి ♦ వెల్వడు తూపుల లక్ష్మణుండు తాఁ
జెచ్చరనేసి వాని నిర ♦ సింహుడు ద్రుంచె; శిలల్ మలల్ తరుల్
పచ్చడిగాఁగఁ దొక్కి లయ ♦ వాయువుబోలిన బాసవాళ్ల పి
న్నచ్చరి న్యందనమ్మును స ♦ మంచిత మారుతి పాదయుగ్మముఁ.

క॥ ఇరువురు తమయెడఁ గొఱుతల, సరయంగానీక సమత ♦ సందుచు బోరన్
జెరలేరు లేరు వీరికి, దొర యని నిర్జరులు వెఱుగు ♦ దొరసిరి తమలో. ౬౫౮

మ॥ శర సందోహము లంబర స్థలమునన్ ♦ జన్మున్నవో లేవో ని
ర్జర సేత్రంబులు చూడవయ్యె మనసుల్ ♦ జడ్డయ్యె లెక్కింపఁగా
బరిమాణంబున కందవయ్యె నడుమన్ ♦ భంగించి యీఁదేనియున్
జొరదయ్యెన్ వ్రణరాజి దక్క నెదియుం ♦ జూపట్ట దమ్మేనులన్.

తే॥ నెఱసి శింజనీధ్వని నిండు ♦ నింగియందు, పిడుగులంబలె నెగడిన వేడివాడి
సెలలు దెసలెల్లఁ బొగగ్రమ్మఁజిమ్మిఁగె, జుక్కలునుమింట నల్లనైఁనురిగి పోవ.

చ॥ దిశల దిశాంతరంబుల వి ♦ దీర్ఘ మొనర్చుచు శింజనీ రుతం
బశనుల కై వడిన్ మొరసఁనంచులుచేరిన విండ్లనుండి క
ర్కశ విశిఖమ్ము లుగ్గగతిఁ ♦ గ్రమ్మెడు నెవ్వడి వ్యోమభూమియున్
వశమఱుగా మిడుంగుఱులు ♦ వర్తిలఁజేసె భయంకర స్థితిన్. ౬౫9

చ॥ శరధియు వట్టి తున్నిపడు ♦ సాయక బృందము నిండ వెండియున్
శరధియ యయ్యె బ్రాద్దు శశి ♦ చందముతోఁచెను రక్తముం జెడన్
తరువులు బొగ్గులయ్యె జల ♦ దంబులు మాఁడెను చుండు కంపు దు
ర్భరముగఁ బిక్కటిల్లె నిరు ♦ వాఁగుల సేనలు పాతె భీతిమై. ౬౬౦

ఉ॥ పీనుగులయ్యె సేనుఁగులు ♦ వేతములయ్యె దురంగ జాతముల్
జానుతోఱుంగి యంగములుఁనగ్గి మడంగె శతాంగ జాలముల్
మాసము తగ్గఁ దగ్గ నను ♦ మాసము వర్ధిల మాసవాద సం
తాసము మ్రూల్చె సాయక వి ♦ తాస మరుల్ విసుమాస మొందఁగన్

సీ॥ గొన్ని పంగుచు బోయె ♦ గొన్ని పొంగుచు బోయె, గొన్ని కూడుచు
బోయె ♦ గొన్ని మాఁడె

గొన్ని వ్రాలుచుబోయె ♦ గొన్ని వ్రేలుచుబోయె, గొన్ని యెరిసిపోయె ♦
గొన్ని విరిసె

గొన్ని కుడికినేగె ♦ గొన్ని యెడమకేగె, సామిత్రి యేసిస ♦ శరచయములు
గొన్ని యనిలు బోలెఁగొన్ని యనలు బోలె, బిడుగుల బోలెనుజడధిబోలె

తే॥ గొన్ని ధారాధరంబునుఁగొని ధరాధ, రంబుఁ గొన్ని రుద్రాట్టహాసంబుఁగొన్ని
స్వేదజలమును పోలె గ్రహవ్యాద నుతుండు, వైచు తూపులు రణభూమిఁబరవువేళ.

క॥ వెల ముగుదల కడచూపుల, వలె నుక్కు జరాలమీఁద ♦ బాహులపై మో
ములపైఁ బడములపై శర, ములు వ్రాలెం బీల్చి పిప్పిపొనరుచు నానఁ. ౬౬౨

శా॥ లోకంబుల్ పరికంపమొందఁ గ్రతుభు ♦ గ్లోకంబు వీక్షించి యి
ట్లే కాలంబున దేవదానవ రణం ♦ బేచోట వర్తిల్లె ? న
జ్యాకృష్టిధ్వని దిగ్గజంబుల వడం ♦ కాడించెఁ గల్పాంతమా
జోకల్ గానంగవచ్చెఁ దప్పిరి గతుల్ ♦ సూర్యుండు శుభ్రాంశుఁడుఁ.

చ॥ కులగిరులుం జలించె నని ♦ కుందుచు వేల్పులు చూచుచుండ సోఁ
కుల యెకిమీని పట్టి విలు ♦ కోపులు చేరఁగ లాగి కొన్ని య
మ్ముల రఘువర్య వక్షమునఁ ♦ బూనిక నాటఁగనేయ నాతఁడుఁ
దలఁకక వాని బొందడముతచ్చన లాడుచుఁ జంచె వ్రేల్చిడిఁ. ౬౬౩

క॥ ఐరావతమును నిర్జ్వర, వీరుల నేచిన నిశాత ♦ విశిఖమ్ముల న
మ్మారుతి భుజములఁ గ్రువ్వ బ, లారి జతుం డడరి యేసియటమట పఱచెఁ.

క॥ హనుమానుఁ డస్తగిరిపై, దినకరువలెఁ గానిపింపఁ ♦ దెలిసి కినుక ల
క్ష్యుఁ డెటుఁ బోనీయక మా, ర్గణములఁ బఱపించి వైత్యుఁరథముంగూల్చెఁ

క॥ అమరులు ముమ్మూర్చులు మో, దము నందిరి వేటుతేరుదనుజుఁడు గొని రో
సమునఁ బది విశిఖములు మ, ర్మము లంటఁగనేసి సింహారవ మొనరించెఁ.

చ॥ వివశత నొంది యొక్కత్రుటి ♦ వీకునఁ దేటిన లక్ష్యుండు దా
నపు ననరుల్ చుఱుక్కుమనఁనారసముల్ వడినేసి నాఁతడుం
బొవరునఁ ద్రోవఁజూచియును ♦ పోతర మంది గిరిశు తన్నుచే
నవమతి నొందు కాలుగతిఁనక్కట ! యక్కునఁ బోటు చేకొనెఁ. ౬౬౪

మ॥ శిత నారాచ మొకండు వానిమఱువుఁ ♦ ఛేదించి వక్షంబు ను
ద్ధతిఁ దూఱాడుచు దుస్సెఁ బృథ్వుమున ను ♦ ద్దం డాశుగం బొందు సం
గతిగా బాహువు గ్రుచ్చె నొక్కఁడు పతాకం గూల్చె మూర్ఖాస్థితిఁ
దితిజాధీశ కుమారుఁ డొందె త్తణ మా ♦ దిత్తుల్ ముదంబందఁగఁ.

ఉ॥ శోణిత ఛార లుప్పతిల ♦ శోణగిరిం బలెఁ గొంతసేపు గీ
ర్వాణ విరోధి యుండి పిద ♦ పం దగఁదేటి రుషాతిశాయితఁ
ద్రాణయు నిన్మడింపఁ బ్రదఁరంబు లనంభ్యములేసి తత్తన
త్రాణముఁ జింపఁబూన నవి ♦ తాఁకుచు నెట్టెగయం గలంగుచుఁ.

చ॥ మఱియును కొన్ని బాణముల ♦ మారుతి నేయఁగ వాని లక్ష్యుం
డఱిముఱిసేసి రావణి వ ♦ రాంగము వక్షము నొవ్వనేసి బె
ట్ట నొక కోలచే దనుజు ♦ నల్లెను వ్రేంచి మహాగ్రలీల బి
ట్టుట్రుగ హుంకరించె బురు ♦ హూత విరోధి మనంబు బెగ్గిలఁ.

ఉ॥ మాన్యత వీడు దాల్చినది ♦ మాధవుల్లో? గిరిశుల్లో? సా
మాన్యఁడు గాఁడు కత్తళము ♦ మూలదు వీనిని గెల్వశక్యమే
జన్యమునందు నాకని వి ♦ శంకితుఁడై దనుజేంద్రసూతి వై
తన్యము దక్కి నిల్పుట యె ♦ దం దలపోసి విభీషణుం డనుక. ౬౬౭

చ॥ హరిహాయు గెల్చి పొల్చిన ద ♦ శాన్య కుమారుని గెల్చితీవు చి
త్తరువుగ నిల్చెవాఁడు మది ♦ తల్లడమందె నిమేషమేని జా
పిర మొనరింప కియ్యతన ♦ పెంపరలాడుమ యంచుఁబల్కి హె
చ్చరిక యొనర్చులక్ష్మణుఁడు ♦ సమ్మతించాపుచు నుండు సంతలో. ౬౬౮

సీ॥ కాలునిలీలఁ గాంతాశంబు గొనిరేగి, యనురపుత్తం డనిలాస్త్రమేసె
లక్ష్మణాఖ్యుండు చెఱంగి నవ్వుచు వాయు, దేవతాక శరానఁదిగించె దాని
ననలాస్త్రమును వైత్యుఁడరివోసి పరపంగ, దాని నాతండు నద్దాన నడఁచె
వారుణాస్త్రంబు బలారిజతం డేయఁ, దచ్చరంబున దానిలాతాణ నణఁచె
తే॥ భాస్కరాస్త్రంబు రావణఁపట్టి విడువ, మిత్రశరముతో దాని సౌమిత్రికుంచె
చచ్చితవ చచ్చితవ యనిమచ్చరించి, దనుజనుతుఁడు బ్రహ్మాస్త్రంబు మొనసియేసె
తే॥ భవుఁడుమఘవుఁడునలువతాపనులునురలు, తలరిసౌమిక్రికిఁజరాయుఁవొలయుఁగాత
మంచుఁ బలుక నాతఁడు విజృంభించిమిడుఁగు, లడరఁగుపుచువచ్చునయ్యస్త్రముఁగని.

ఉ॥ చేప తొఱంగి వీడు మును ♦ చేసిన పోరునఁ గంజజాస్త్రముక
ద్రోవఁ దొఱంగియేయఁ గడ ♦ ద్రోవఁగ లేక యడంగె నంచు నీ
కైవడి నిప్పుడుం దొడఁగెఁ ♦ గావున నూరకయుంట పాడి గా
దీ వనజాన నాస్త్రమున ♦ నే యుపనుహరణంబు చేసెదక. ౬౭౧

చ॥ జగము సుఖించుఁగాక యెల ♦ సంబునఁ బోరొనరించు రావణి
దిగువకయుండుఁ గా కితని ♦ దివ్య శరం బుపశాంతి నొందుఁగా
కగుత జయంబు ధర్మమున ♦ కంచు నజాస్త్రము వీడె వేల్పులా
నుగుణ గణంబులం గుఱిచి ♦ శూరుని లక్ష్మణు నన్నుతించుచుక. ౬౭౨

చ॥ జగము సుఖించుఁగాక యని ♦ చాటి వచించె దురాత్ము రావణి
దెగ వచియింపడయ్యె రణ ♦ ధీరుఁ డితండు విరించనాస్త్రముక
దగ నుపనంహరింపు మనెఁ ♦ దక్కెఱ బుద్ధిని చూపడయ్యె నీ
నుగుణ గణంబు లెయ్యెడలఁ ♦ జూడమ యంచు నుతించుచుండఁగక.

చ॥ అనలముతోడ డీకొనఁగ ♦ హ్రాదిని వచ్చినభంగి వచ్చి ల
క్ష్మణుని శరంబు వైత్య విశి ♦ ఖంబు నడంచి నభంబు నర్వముక
బానుపడ నొక్క జ్వాలగ న ♦ ముద్ధతి నేచిన వేఱుతూపుచే
నణఁచె విషాత్తవేదన వి ♦ పాంతరయుక్తి నడంచుకై వడిక. ౬౭౩

- ఉ॥ లక్ష్మణు శౌర్య సాహస బ ♦ లంబులఁ గాంచి నిలింపు లప్పు ధీ
 లక్ష్మి యెలద్యు రాఘవుల ♦ లావు దలంప నశక్యముల్ భువిఁ
 బక్తుము పాటియేని గల ♦ వా ? యన శంభుఁడు పల్కు మీరల్లు
 నూత్నమతిఁ గణింప కీటు ♦ స్థూలమతిం దలపోయఁ జెల్లునే ? ౬౭౧
- మ॥ సర నారాయణు లీ నరాకృతులు వి ♦ జ్ఞానేశ్వరుల్ దుష్ట సం
 హరణార్థం బవతారమందిరి జగ ♦ ద్వాపారు లాద్యుల్ జగ
 ద్భరణ ప్రాభవు లవ్యయాత్ములు జగ ♦ త్కల్యాణ సంధాయకుల్
 కరుణాపూర్ణులు వీరలం గలఁచునే ♦ కంజాసనా ద్యస్త్రముల్ ? ౬౭౨
- శా॥ సామాన్యాకృతులొందియుం బ్రకృతి సం ♦ సర్గంబు లేకుండి మా
 యామేయావరణాంతరస్థులయి పూ ♦ ర్వాకారముల్ తోఁప నీ
 కీమాడ్కిం జరియించు వా రఖల భూ ♦ తేశాను లీయర్థముఁ
 మీమీ చిత్తములంద యంచుకొనుఁడి ♦ మీకయ్యెడు భద్రముల్ .
- ఉ॥ చేమిరి పాలలోఁ గలియు ♦ చెల్వైన జీవులయందు భక్త హృ
 త్తామరనంబులే యవన ♦ థంబుగఁ గొన్న మృణాలభోజి ని
 త్యామల పూర్ణత త్వము ధ ♦ రాత్మజభర్త నిజమ్ము ధర్మముఁ
 భూమిని కాచుపొంట నిటు ♦ పుట్టె మహాత్ముల వేడికోలునఁ. ౬౭౩
- చ॥ అని శశిహారి పల్కఁగ వి ♦ యచ్చరు లచ్చెరువంది శంకరా !
 విని కని యుంటి మయ్య నవి ♦ వేకమునం దన మాయచే నెఱుం
 గని వహి నందియంబుగొని ♦ కానటబీసట నొందుచుందు మా
 త్మను గల శంకలెల్లఁ గడుదప్పగఁ బోయిన వంచు నుండఁగఁ. ౬౭౪
- శా॥ మాయాశీలుఁడు రావణాత్మజుఁడు ♦ ర్గానంబు పాటించి నీ
 యాయుష్కాలము నేటితో ముగిసె నొ ♦ య్యం బ్రోడవే యైనచో
 నాయీ యేటును కాచికొమ్మ యనుచుఁ ♦ నారాయణాస్త్రంబు మం
 త్రాయస్తంబుగఁజేసి యేసె జగ మా ♦ హాకారముల్ నేయఁగఁ. ౬౭౫
- చ॥ శిరములమీఁదఁ గేల్పొగించి ♦ సిద్ధ ముసీంద్ర సురాదు లెల్లరుఁ
 హరిహరి యంచుఁ గాచికొన ♦ నారవముం బొనరించి రమ్యహా
 శరము కరమ్ములఁ మొగుచు ♦ జంతు కదంబము నంటదన్న తీ
 రరసిన లక్ష్మణుం డెదుర ♦ నచ్యుతుఁ డేసని నిల్చె నెంచుచుఁ. ౬౭౬
- మ॥ జ్వలన జ్వాలల వెల్గురించుచు జగ ♦ జ్ఞాలంబులం గాల్చు మం
 దల నేతెంచు మహాస్త్రముం దొలగి పోఁ ♦ దప్పించుకో నెంచ కం
 చల నున్నట్టి సుమిత్ర పుత్రుఁగని వై ♦ స్థవ్యాంబకం బంటకీ
 తలఁగంటాటి ప్రదక్షిణంబు గొని యంతధాన మందెం ద్వరఁ. ౬౭౭

చ॥ వనచరు లుల్లసిల్లిరి త ♦ వన్సులు లోకము గాచితంచు మో
దనమున గంతులేసిరి ము ♦ దంబున వేల్పులు దేవ నుందరు
మనమున నుల్బి గొబ్బున ను ♦ మంబులు చల్లిరి బ్రహ్మయుగ భవుం
డును వినుతించి రాడిరి క ♦ దుంగడు సంతసమంది రెల్లరుగ్. ౬౮౩

మ॥ బలహీనంబయి వైష్ణవాస్త్ర మడఁగెగ్ ♦ భావింప వీడెవ్వఁడో ?
జలజాక్షుండోగో ? యెవ్వఁడేని యగుతగ్ ♦ శంకింపనేలా ? జగ
ద్విలయంబుం గలిగించు పాశుపతముగ్ ♦ వేకూర్చి యీబాలిశుగ్
జలమాఱగ్ వధియించువాడ నని యెంచుం జిత్తమం దుద్ధతిగ్ ౬౮౪

ఉ॥ రావణి నిశ్చయంబును స ♦ రాలున దివ్యలెఱింగి యేదిరా
త్రోవ ? జగంబు జీవ నికు ♦ రుంబముతో నశియించునేమొ నే
డీవహి వీనిచేత ? నెదు ♦ రెయ్యది ? దీని సహించు వారలీ
దేవతలందు గల్గరని ♦ దీనత నొంది కలంగుచుండఁగగ్. ౬౮౫

చ॥ ఇతరు లెఱుంగకుండినది ♦ యీడును లేనిది మున్నువానికిగ్
జితమదనుండు సత్తవము ♦ సేయఁగ మెచ్చి యెనంగు సయ్యమో
ఘ తర మహాస్త్రముగ్ మది న ♦ ఖండితభక్తి భజించి లక్ష్మణుగ్
మృతునిగఁ జేసి క్రమ్యజును ♦ మేవడి నంచు వచించి యేయుడుగ్.

సీ॥ అయ్యస్త్ర మంత గ ♦ దాసి తోమర కుంత, పరశు ముద్గర శూలఃపాల నాగ
గరళ భూత ప్రేతఃకాల నిర్హితాది, బహుళ రూపంబులఁ ♦ బరఁగి విలయ
కాలాగ్ని సప్త సాగరములు చండ మా, రుతమును తోడరాక్షితి మునుంగు
తఱిఁ గప్ప చీకట్లుఁ నెఱసిన వననొప్పి, సౌమిత్రి యురము లఁక్ష్యంబుగాఁగఁ
తే॥ గెరలిలోకత్రయము గిరఁగిరనఁదిరుగు, కరణిఁ దోఁపంగ నుడియుచుఁగడఁగిరాఁగ
వానరులు వేలుపులు మునివరులు జడిసి, మొగిసి కనలేక కన్నులుఁమూసికొనిరి.

సీ॥ గడగడ వడఁకుచుఁనొడలు చెమర్చుంగఁ, గని విభీషణుండు లఁక్ష్యణ ! యిడేమి ?
దీనిఁ దొలంగించుఁతెరువెయ్యదియు లేదె ? యన నుత్తరముగ హాసంబొనర్చె
వానర వీగులుఁపాదసన్నిధి డాసి, యథయ మథయ మంచుఁ నఱచునంత
నలుకకుఁ డలుకకుఁడని చేయి వీచుచు, జగము లల్లలనానుఁచందముగని
తే॥ పాశుపతమును ధ్యానించిభావమందు, దీని నడఁపుము వేటొండుఁతెగువ వలవ
దనుచు నొకశర మరివోసి మొనసి విడిచి, త్రుటిని తన్నహస్త్రముబలోద్యోగమడఁచె.

మ॥ దివిఁ గోలాహలముల్ చెలంగె మొరసెగ్ ♦ దివ్యానక స్తోమముల్
భువి శాఖామృగముల్ మదించె వెన సం ♦ భోరాసు లుప్పొంగె నా
ర్జవ ఘోషంబుల నించె మేఘములు ధ ♦ ర్మ బుబ్బె మోదించి రా
ఘవుఁ గాంచెగ్ జయలక్ష్మి శిక్షిత కటా ♦ క్షు శ్రీల హేలాగతిగ్.

మ॥ లయకాలంబున సర్వలోకములు వై ♦ క్లబ్యంబుగా జీవ సం
చయము న్నాశము నేయు రుద్రుని మహా ♦ స్త్రు క్రూర వేగంబు నీ
రయమై వ్యర్థముగా నొనర్చిన నుమి ♦ త్రాపుత్రక స్థైర్యముగ
దయవాఱం గని దిగ్భ్రమించి నిలిచెన్ ♦ దై త్యేంద్ర సూనుండటన్.

శా॥ దివ్యాస్త్రం బుడివోయె నంచు మది సం ♦ దేహంబు గై శోక యా
క్రవ్యాదుండు ప్రయోగ చాతురిమ ము ♦ గ్రంభై ప్రకాశింపఁగా
నే వ్యాపన్నత నొందనేల యని కై ♦ నేర్పొప్ప సౌమిత్రిపై
సవ్య స్థేమము మీఱనేసె నిభజి ♦ న్నాదంబు గావించుచున్. ౬౯౦

శా॥ సుగ్రీవాదులు వేసరిల్లక మహా ♦ క్షోణీధ్రమూర్ దెచ్చి సం
వ్యగ్ర ప్రక్రియ నున్న రావణిపయి ♦ వైవన్ విశృంభించి పం
క్తిగ్రీవాత్మజుఁ డంపఱం గురిసి త ♦ ద్వేగంబు వారించి య
త్యుగ్రుండై కని తత్పితృపుత్ర బలుకున్ ♦ సోత్పాన వాక్యంబులన్.

—: మేఘనాదుఁడు విభీషణు నిందించుట :—

శా॥ జాతి భ్రష్టునిమాడ్కి నన్వయ యశ ♦ స్సౌశీల్యముల్ జార్చి దు
ర్భూతి ప్రీతిని మర్త్యమాత్రుల తదం ♦ ఘ్రుల్ వట్టి సేవించుచున్
ఖ్యాతిం దోరిచి వారి పాటలకు వె ♦ స్కం దాశముల్ వైచుచున్
నీతిన్ మాలి చరించు నీదుశిరమున్ ♦ నేలం బడం గూల్చెదన్. ౬౯౩

శా॥ వీక్షామాత్రన కంపమొంది క్రతుభు ♦ గృప్తందంబు సేవించినన్
నిక్షేపంబులు కూడినన్ భువన నిధేతృత్వమే యబ్బినన్
శిక్షామాన పరాక్రమ స్థిరగుణుల్ ♦ సీతార్ముల్యేయు నీ
కుక్షిక్షుద్భవ నీచ జీవితము నో ♦ కూరాత్మ! వాంఛింతురే? ౬౯౪

మ॥ జలముల్ గల్గినచోటనే గలుగు మ ♦ త్యుక్తేణి దై త్యేశ్వరుం
డెలమిన్ భాసెలుచోటనే దనుజులున్ ♦ దృష్టింపఁగా నుండ్ర వా
రలు చేటొందిన వేళలన్ బ్రభునకై ♦ ప్రాణంబు లర్పింతు నీ
వలెఁ గాఁజాలరు ; లంక నే యనురులం ♦ బాలింతువో మీఁదటన్?

ఉ॥ పూర్వము వేల్పుపెద్దఁ దన ♦ బొడ్డునఁ గాంచిన మాయి కేశవున్
గర్వము సర్వముంజెడ వ ♦ గర్భుచుఁ బాఱఁగఁదోలి యొక్కచే
శర్వుని పర్వతంబు గొనఁ ♦ జాలిన మత్పిత రాజ్యభారమున్
నిర్వహణంబు నేయుటలు ♦ నీవిటు శోరుటకా? కులాధమా? ౬౯౬

మ॥ అరవిందాసన వంశమందు జననం ♦ బందంబుగా నందుటన్
నురలు న్నిన్న భజంతు పుణ్యజన దూ ♦ య్యుండైన నీవివృదో

నరులం గొల్పుచు నన్నసంపదల మ్రిం ♦ గం జూచుచున్నావు నీ
కరయ౯ మానమనంగ నున్నదియె? మా ♦ యంబాను మాతోడనే.

శా॥ నిందం గూరిచి నిందచేసి కులము ♦ నీచెల్లెలింబట్టి యా
క్రందింపం దయమాలి ముక్కుసెపుల ♦ ఖండించు దుష్టాత్ముల౯
సందేహింపక తెచ్చినాడ విక జ్యే ♦ వృథాతః జంపించి లం
కం దైవాజిగ నేలుకొందువు గదా? కష్టాత్మ! వంశాదనా! ౬౯౮

చ॥ గురు హిత బంధుమిత్రులను ♦ కూలిచి కైకొను మేల్మొకంటె బే
దతికమె మేలుకాదె? రణ ♦ ధారణిఁ గూలిన యన్నతోడనే
పొరలుచు నేడ్తువో? ముదము ♦ బొంది బలే! యని శీకవెల్పెదో?
నరు గెలుపు న్నుతించెదవో? ♦ నారక మందెదో? వంశ దూషణ!

మ॥ పరుగుల్ వాతిన కాల కింకరుల గె ♦ ల్వంజేయువారా నరుల్ ?
తెరల౯ మందులచేత జీవములు పం ♦ ధిల్లంగ నిల్చుండు వా
రరయ౯ గెల్తురె? యన్న సంపదల నీ ♦ వందంగ నర్హుండవే?
శిరముం ద్రుంపక వీడితి౯ జగము న౯ ♦ సెగ్గించున౯ శంకమై. ౭౦౦

శా॥ భ్రాతృద్రోహివి నీమొగంబు గనినం ♦ బాపంబు సిద్ధించు నీ
నేతృత్వంబు నహించునే జగము? నీ నీ ♦ తంబు లాలించునే?
కోతల్ చేత లటంచు దూఱు ప్రభువు ♦ త్రుం గాంచి చిర్నవున౯
నీతి ప్రాధి విభీషణుండు పలిక౯ ♦ నిర్జీత చిత్తసితి౯. ౭౦౧

ఉ॥ ధర్మమె తోడగు౯ మహి న ♦ ధర్మము తోడుగఁ గొంచుఁ బెక్కు దు
ష్కర్మము లాచరించి నర ♦ కంబునఁ గూలఁగ జాలకుంటి న
త్కర్మముఁ జక్కఁబట్టితిని ♦ కల్లలు వీడితిఁ బంక్తిమస్తకుం
డర్మిలి నిందితంబులకు ♦ నాన వహించిన దాకఁ దమ్ముడ౯. ౭౦౨

మ॥ కలుద్రావ౯ బరదారగోర గిలుబు౯ ♦ గ్రవ్యంబు నాశింప మూ
ర్ఖులఁ జేర౯ బెరసొత్తులం బలిమిఁ గై ♦ కోబోవ నత్కర్మల౯
గలహింప౯ బరనిందనంబు తలఁప౯ ♦ గావింప నింద్యమ్ముల౯
ఖలుల౯ దుర్వ్యభిచారుల౯ విడుచుటల్ ♦ కారాని కార్యంబాకో?

మ॥ త్రిజగంబుల్ వినుతించు తత్త్వమగు నా ♦ దేవేశు నర్థాంగి పూ
త జగన్మాత పతివ్రతా తిలకము౯ ♦ ధర్మించి బాధించుటల్
త్యజయింపం దగునంటి దీననగు నా ♦ తప్పేమి? నీ తండ్రి య
ల్క జనింప న్నను వెల్లఁగొట్ట నట ని ♦ ల్వంబోలునే తెల్పుమా?

ఉ॥ క్రొవ్వున ధర్మముం గనక ♦ కోపము కామము వేల్పుగా మది౯
నివ్వటిలం దలంచు మిము ♦ నిత్య సుఖంబులె యొందనిమ్ము మ

మృద్విధినేని నింద యెల ♦ యింపఁగ రారవ మందనిమ్మిల్
ద్రివ్వలు సాగు దుష్కృతము ♦ త్రైవ్యక యుండునె? ధర్మమోడునె?

ఉ॥ జ్ఞానులకుఁ నుగమ్యుడగు ♦ సత్యవిహారుని రాముఁ జేరితిఁ
మానుగ వర్షలోకములు ♦ మన్నన నేసెడుఁ గాక నిందయే
పూని యొనర్చుఁగాక భువి ♦ బొందుడు మీరలు మేలునేని కీ
డేనియు నంచు మాలముడి ♦ యిట్టటు నార్పుచుఁ బల్కు పిమ్మటఁ.

ఉ॥ రావణి పల్కు నీతలఁచు ♦ రాజ్యము మేలుములెల్ల నిల్పునే?
నా వలకేలనున్న యొక ♦ నారసమంటినఁ దీటుఁగాక నేఁ
డావలి కెట్టులేగె దని ♦ యల్కను తాత్పర్యని పోలు బాణముఁ
బాపుమ యంచు వీడె దన ♦ చాపముఁ జక్రముఁ బోల లాగుచుఁ.

తే॥ కీలయనఁ బిడుగన భవుఁశూలమనఁగ, వచ్చుటను కాంచి మిత్రుండుఁచచ్చెఁజచ్చె
ననుచుఁ బ్లవగు లాక్రోశింపఁనమరులెన్న, మించి సౌమిత్రి సడుమనేఁత్రుంచె దాని
క॥ తన విశిఖము తునియఁగ రా, వణి వెండియు భల్ల మొండుఁవడినేయ విభీ
షణుఁ దాఁకనీక నడుమనె, తునుకలుగా లక్ష్మణుండుఁతుండించె వెనక. ౨౦౯

శా॥ తన్నుం జంపఁగ నుద్యమించె నను కాం ♦ తాళంబునక సత్య నం
పన్నుండైన విభీషణుండు ఘన భా ♦ స్వ ద్గండముం బూని యా
పన్నుండైన బలారి జీద్రథము న ♦ శ్వశ్రేణితో సారథిఁ
ఛిన్నాభిన్నము చేసి యార్చెఁ బ్లవగ ♦ శ్రేష్ఠుల్ ప్రమాదింపఁగఁ.

చ॥ చెడిన రథంబుపై నిలిచి ♦ చిందఱిగొన్న దశాస్యనూతి నె
వ్వడిని సుమిత్రపట్టి పయి ♦ వానరపాళిపయిం బిత్తవృష్టపై
జడిగొను పోల్కి శాత శర ♦ సంఘములేసి రణనలంబు నె
య్యెడఁగన రక్తసిక్తముగఁనేడైఱజేసి మదించి యార్పుచుఁ. ౨౧౦

చ॥ మురియని తేరులేక వెన ♦ ముమ్మరమైన దురంబు నేయఁగా
నరిది యటంచు మానసము ♦ నందు దలంచి క్షణంబులోన నం
బరతల వీధికేగె నను ♦ వార్త కపీశ్వర వర్ణమందు తీ
వరపడి పర్వఁ బంక్తిముఖు ♦ భర్మ గృహంబున కేగె సత్తఱిఁ. ౨౧౧

౨౨ ఇంద్రజి ద్వధ పటలము (౨౧)

మ॥ గగనంబుండు మొయిల్ల డాఁగె నను శం ♦ కంబొంది మున్వోలెఁ బె
ల్లుగ మాయల్ పచరించు నంచుఁ బ్లవగుల్ ♦ మోమోడి కన్నుండ నా
శుగ వేగంబున మేను రక్తమయమై ♦ స్రుక్కింపఁగా వచ్చు మె
చ్చుగు పుత్రుంగని రావణుండు చలిత ♦ వ్యాపారుడై యిట్లనుఁ. ౨౧౩

- ఉ॥ పూనిన నీమఖంబు పరిపూర్తి వహించి యెవంగదంచు నీ
మేని వ్రణంబులే తెలిపె ♦ మిక్కిలి క్లాంతిని పొంది కంపముం
బూని ఖగేంద్రుఁగన్న యహి ♦ పోలిక నంటివి కారణంబు నా
వీనులు మానసంబు విన ♦ వేగిరపాటు వహించెఁ దెల్పువే. ౭౧౪
- చ॥ అనవుడు నిట్లనుకొనె దశము ♦ ఖాతృజ్ఞాన దూనిన మాయలెల్ల నీ
యనుజుఁడు దెల్పు వారలొగి ♦ యజ్ఞము విఘ్నము సేసి రంత సే
గనలి పరాక్రమంబు నొడి ♦ కంబును తెంపును చూపి పోరితికొ
వనజజ విఘ్న రుద్ర శర ♦ వారము లక్ష్మణుఁ డోర్చె నేమనకొ! ౭౧౫
- చ॥ అతులిత వైష్ణవాస్త్ర మొగిలినా రఘువర్యుఁ బ్రదక్షిణించి కుం
చితగతి నేగెనన్న విర ♦ చింపఁగ వెండి మహాస్త్ర మొక్క డం
చితముగ నున్న దేమి? కడుచేటు మనంబునఁ గోరి కోరి యీ
వితమునఁ దెచ్చికొంటి విదివీడునె యెన్నివిధాలఁ జూచినకొ? ౭౧౬
- చ॥ కడఁగి విరించినాస్త్రము జ ♦ గమ్ము నశించున యన్న భీతిచే
దొడుగఁడు దాన సే గెలుపు ♦ తోఁ జనుదెంచితి మున్ను నేడు నా
కడఁకలు సాగవయ్యెఁ జాలు ♦ కకా స్వబలంబున నన్ను గూల్చుఁగాఁ
దొడఁగె జగంబు లొక్కరుఁడె ♦ దోరుప శక్తుఁడు లక్ష్మణుం డనా! ౭౧౭
- ఉ॥ జంకితినంచు నెంచకుము ♦ జానకిపైఁ గల యాన వీడినకొ
గింకను వీడి శాంతి నవ ♦ గీర్ణ చరిత్రులు రాఘవప్రభుల్
లంకను వీడువారు మన ♦ లకొ క్షమియించెడు వారు నీ సుహృ
త్కింకర పుత్రబంధు బల ♦ కీర్తులు మాయక నిల్చు నాపుకొ. ౭౧౮
- చ॥ భుజములు నంచలింప రద ♦ ముల్ నవచంద్రికలకొ వెలార్చు బే
రజముగ నవ్వె రావణుఁడు ♦ రాజన మొప్పఁగ నింక నీవు భూ
భుజల వయికో దురంబునకుఁబోవపు భీతియుఁ జింతయేల? య
క్కజముగ నేన యేగి యెన ♦ కంబున వారలఁ జంపి వచ్చెదకొ. ౭౧౯
- ఉ॥ ఉండినవారు గెల్తురని ♦ యుండెడువారు జయింతురంచు నీ
దండితనంబు నాకు నుచి ♦ తంబుగఁ దోడ్పడు నంచు నమ్మి యీ
కొండిక యెంటరమ్ము మది ♦ గోరి పొనంగ వహింప లేదు మ
చ్చుండ భుజాబలంబు నెల ♦ నంబున నమ్మియె కొంటి నీవకొ. ౭౨౦
- ఉ॥ పేదతనంబు తెల్పితివి ♦ పేరిమి వింశతి చండబాహు నం
పాదిత కీర్తి గేయములు ♦ పాదుకొనకొ జగమందు నిర్జరుల్
మోదిలి చూచుచుండ నని ♦ బుద్బుద దేహము పాతుఁగాక యా
పైదలి వీడువాడె ననువాత్తయుఁ బుట్టునె నోట? బాలకా! ౭౨౧

- చ॥ ఇలను జయంబు నేను గడి ♦ యింపక పోయిన రామ నామమున్
నిలుచునయేని నాయభిధ ♦ నిల్వకపోవునె? యీల్లు పెన్నఁడే
గలదియ కాదె? యెల్లరను ♦ కాలము మింగుచు నున్నదే కదా?
కలదు లయంబు జీవులకుఁ ♦ గల్గదు కీర్తికి నాశ మెన్నఁడున్. 299
- చ॥ విడిచితి నీతనన్న నుడి ♦ వీనులఁ బడ్డ క్షణంబులోపలం
బాడవునఁ గిట్టి కట్టి కొని ♦ పోదురుగాక నిలింపు లింతకున్
జడియుదురే? జగంబులఁ బ్ర ♦ శస్త్ర బలంబున గెల్చి కీరితిం
బడసిన యేను సప్పిటికి ♦ పందలు పొందెడు చావు చత్తునే? 293
- ఉ॥ పెక్కు లింకేల? నీవరిగి ♦ వేశ్యముచేరి శరీర మెల్లడం
దక్కక గ్రుచ్చుకొన్న నిశి ♦ త ప్రదరంబులఁ బుచ్చివెది నీ
త్రొక్కటపాటు దీర్చికొని ♦ దుగ్గము వోవఁగ నిద్రసేయు మే
నొక్కడ నేగువాడ నని ♦ యుగ్రత లేచుచుఁ దేరు తెచ్చునన్.
- చ॥ జనకుని పాదపద్మములఁజాగిలి చేతులు మోడ్చి నాపయం
గనలకుమీ ట్టుమింపుమి జ ♦ గజ్జన విశ్రుత గేయ ! యిప్పుడే
చనియెద సంగరంబునకు ♦ శాంతిలు మే మరణించు వెన్న నై
నను కలరూపు నాదు ♦ వచనంబుల నీకు నెఱుంగ నయ్యెడున్. 294
- చ॥ అని రథమెక్కి పద్మజ భ ♦ వాదు లొసంగిన యాయుధంబులం
గొని తగ నర్థి కోటులకుఁ ♦ గోరికలెల్ల నొసంగి బాష్పవాగి
కణములు నిండినట్టి కడ ♦ కన్నులఁ దండ్రిని చూచి చూచి నె
మ్మనము దృఢంబు చేసికొని ♦ మార్తుర మీఁదికి బోవ వెల్వడన్.
- ఉ॥ లంకను గల్గు దైత్యులు క ♦ లంగుచు నిన్నెడఁబాయలేము మ
మ్మకిలి సేయఁబోకు మిదె ♦ యండనె వత్తుము చత్తుమంచు న
ల్వంకలఁ జుట్టిరా జనకు ♦ వారక కన్నిడి కాపుఁడిరు నా
యంకులతోడ శాత్రువుల ♦ సంతకు ప్రోలికి నంపి వచ్చెదన్. 292
- మ॥ అని యారార్యుగ దైత్యకామినులు చిం ♦ తాత్రాంతలై కాంచి నా
యన ! నీముద్దు మొగంబు చూడకెటులీ ♦ ప్రాణాలతో నుండుమో
చనుదెంచెం గద కాశరాత్రియయి యా ♦ ట్నూపుత్రి యాలంకకున్
జనువారలే చనువారలే గద ! వినా ♦ శం బిట్లు రాఁగూడునే ? 295
- చ॥ అని విలసింప వారల క ♦ టాక్ష పరంపర దాఁటిపోయె; మా
యను గొని దాఁగి యింద్రజితుఁ ♦ డావలికేగెనా? మోసచేయఁడే
మనెదు విభీషణ! యనుచు ♦ నాడుచు లక్ష్మణుఁడుండ వాని న్యం
దన విరవం బకాండ జల ♦ ద ధ్వనినాఁ గవిసెన్ శ్రవంబులన్. 296

సీ॥ పసిండి కంబములతో ♦ పజలు పెక్కింబులు, పిడుగులఁబోలినభిట్టు రవము
వరరత్న ఖచితమై మెఱపుల కిల్ల యి, ముల్లోకములకేగఁ మొనయునదియు
జలధులు గలఁగంగఁజగములు వడఁకంగ, దిగ్గజంబులు తెల్విప్రగ్ని మ్రగ్గఁ
బ్లవగబలము గుండెఁబలియఁ గులాద్రులూ, టాడ ధూళియు రేఁగఁనవని వీఁగ
తే॥ శేష శిరములు చలియింపఁజేరెరథము, రాక్షసులగర్జనంబు ఘోరముగఁ జెలఁగ
నింద్రజితఁడు కూరాస్త్రంబులేసి యార్యై, లక్ష్మణుడు ప్రత్యస్త్రంబులం గవించె.

ఉ॥ మాయలు దుస్తరంబు లతి ♦ మానుషముల్ గల వీని నిప్పుడే
మాయఁగఁజేయవేని జయ ♦ మార్గము నవ్వలఁ గాంచలేవు ను
మ్మాయను నవ్వభీషణుని ♦ మేలి వచస్సుల నాదరించి వై
తేయునిమీఁద లక్ష్మణుడుఁ తేపలుగాఁ గురియించె బాణముల్. 23౧

చ॥ ఇరువురు నెచ్చుకుందు కన ♦ నేర్పడకుండఁగ దూపులేయఁగా
శరమయమయ్యె బెట్టిదపు ♦ శబ్దముతో రణరంగ మెల్ల వా
నరులును దానపుర్ చెదరినక్కిరి పల్లములందు మబ్బుల
ట్లిరువురు మీఱి మీఱి కురి ♦ యించిరి దొడ్డుగ బాణ వర్షముల్. 23౨

చ॥ నడుమనె దానవాస్త్రములు ♦ నాశము సెందఁగ రాఘవాస్త్రముల్
తోడరి యతిక్రమించి కొని ♦ తూలుచు రావణి మేనిరక్తముం
గుడిచెను దానవాస్త్రములు ♦ కొన్ని మరుత్సుతుమేన బుట్టతో
నిడుపని పోల్కి దూఱ గమ ♦ నింప కుపేక్ష యొనర్చె నాతఁడుల్.

మ॥ విషముంబోలిన తూపులం బఱపి పృ ♦ భీషణాథపుత్రుండు రా
క్షసనాథాత్మజు బొందడంబు సురలెం ♦ చం ద్రుంచె దై తేయు నా
రసముల్ లక్ష్మ్యము దప్పుచు గుఱికి జే ♦ రంబోక క్రంఘారుచు
బసమాలెం గ్రథనక్రియల్ చలుపు తో ♦ వా నత్వహీనంబులై.

మ॥ విలువిద్వేం దన సేరుపుం బలము గాన్వింపంగ వీలుండమి
బలభిద్వేషి పులస్త్యమాని తనకు ♦ వాత్సల్య సంపూర్ణుడై
కలనం దోడని యిచ్చు కుంతమును వీ ♦ కన్ వై వ మాన్వింద్ర వా
గ్బల సంకాశ శిలీముఖంబున నడం ♦ గం ద్రుంచె సౌమిత్రియుల్. 23౩

ఆ॥ మేకు లూన్చినట్లుమేన లక్ష్మణ శరా, వధులు పొడువ నింద్రఁవైరి మరల
నలుఁగు లేయుచుండఁనాతని తూణంబు, తునిఁగివడఁగ రాముఁననుజుఁడేసె

ఆ॥ తేరు గలుగ వీడుఁ తెరలఁడు లొంగఁడు, ననుచు హరుల నేసియడఁగకునికి
బగ్గములును తెగమిఁపరికించి సారథి, శిరముద్రుంచి వైచఁజిత్రగతుల. 23౪

ఆ॥ ఇంద్రియములు కలఁచియేవఁ దపించు త, పస్వి మనముదోతఁబడుపుఁజెలి ప
తివ్రతాత్వ సరణిఁదీండించి స్వేచ్ఛను, పూనఁ జోదకుండులేని తేరు. 23౫

తే॥ పరుగువాటుహడులఁబట్టిపఱపి తానె, తనయురంబెతూణముగఁగ్రుచ్చినశరముల
వారివారి లక్ష్మణుపయిఁమారుతివయిఁ, బెరలపై నేసి చేసెనుఁపీర రవము. ౨౩౯

శా॥ వీరాగ్రేసరుఁ డీతఁ డీతని మహా • వీరత్వ మెందేనియుం
బేయం గాంచిన శూరవార విలస • ద్వీరత్వ మాత్రంబాణో ?
పోరఁ మృత్యువు డాసినఁ గడఁకయుం • బ్రోద్ధత్వముఁ వీడ రె
వ్వారో వారలె శూరులంచు విరులఁ • వర్షించి రాఖేచరుల్. ౨౪౯

శా॥ నాయమ్మల్ తనమేఁగ దీసి పఱపెఁ • నామీఁదనే చెల్లెల్ !
యాయమ్మల్ మనముఁ గలంగువడి నా • యమ్మల్ ప్రసారించినఁ
గాయమ్మల్ గణియింపఁడుఁ నురుగఁ దుఁత్కంపింపఁడుఁ సోలఁడుఁ
మాయమ్మా గడ వీనితోఁ గడిమి సా • మధ్యమ్ము లిబ్బామిపై. ౨౪౦

మ॥ అని సౌమిత్రియు మెచ్చి యాడఁ గని వీఁ • డాకాశముం జేరునో
ఘనమాయల్ పచరించునో పగటనే • ఖండింపు మీదైత్యు దం
దన వల్లించు విభీషణుండు పరుకఁ • దర్శంబు క్రుంగారు నీ
దనుజుం డెక్కడి కేగువాడని నుమి • త్రాసూతి మందస్మితిఁ. ౨౪౧

చ॥ ఎచ్చటికేగినఁ విడక • యేగి మదీయ శిలీముఖంబు లీ
ముచ్చును గ్రుచ్చి చంపు? బల • ముఁ జలముఁ దిగఁబాతె వీఁడిఁకఁ
జచ్చెడువాడ కాక మఱి • చావక తప్పి చనంగ నేర్పునే?
చిన్నుట పిఱ్ఱలట్టి కడు • చేవ చెలంగు నలుంగు లుండఁగఁ. ౨౪౩

తే॥ అనడు సంతట రక్తకాఁయంబుతోడ, శరములను వేయి కరములుఁపరపుచుండఁ
గనకరథముపై నభమునఁజనఁగ లేచు, నింద్రజితుమాడ్కి రవి యుదఁయించె మింట.

తే॥ తెల్లవాతె మింటను వెల్లెఁదినకరుండు, రక్కసులఁబోలు జీఁకటల్ • స్రుక్కి సమ రె
వంచనములెల్లఁ బొలియ రాఁవణియుఁ గూలె, ననుచు నఱచిరి వేలుపుఁలంబరమున.

తే॥ కీర్తికర భుజబలశూర ! కృత్తివానుఁ, డొసఁగు తేరండఁ గేల విఁల్లెనఁగు చుండ
వీడు చావడయ్య! యని విభీషణుండు, లక్ష్మణుని హెచ్చరించె నాఁలంబునందు.

మ॥ శర సంధాన చతుర్ముఖుండయిన యా • సౌమిత్రి యీ పచ్చనా
ఖరువుల్ చావపు పల్లెమట్లుగల చ • క్రంబుల్ తునాతున్నలై
మురియంబోవని నిశ్చయించి చణతఁ • మూలంబు గుర్తించుచుఁ
విరియంగాఁ గడచీలలఁ విఱచె వె • వ్వేతై పడం జక్రముల్. ౨౪౨

తే॥ చీలలూడఁ జక్రంబులుఁచెదరి వేలు, పడగ సరదంబు చెడె వారుఁవములుతరువు
గొడ్డటం బడఁగొట్టఁ బఱ్ఱులు కలంగు, కరిణి సత్త్వహీనంబులై ఁధరణివాలె.

క॥ రథ మవియఁగ నందలి యా, యధముల నొండొండ వైచిఁయుడివోవ వియ
త్సృధి కరిగి యనుర జగములు, నిధన భయం బంది కలఁగుఁనెఱి గర్జించెఁ. ౨౪౩

క॥ మేఘునిభ దేహుండగు నా, మేఘురవుడు పొంచి దొడ్డఁ మేఘములంచే
 మేఘముకై వడి శిలల న, మోఘముగా గురిసె వరముఁ పోడిమివలనఁ. 2710
 తే॥ దిక్కు దోపక వానరుల్ స్రుక్కి శిరము, లురము లగలంగ ధారణిఁ నురలఁ గాంచి
 లక్ష్మణుడు త్రివిక్రము మేనిలలి నభంబు, విశిఖ కాయమానంబు గాఁవించివైచె.
 తే॥ వైశ్రవణి యెదిరించు సఁత్వము కృశించె, నల్లనైన యాకాశంబునడుమ నొక్క
 యెఱ్ఱముగులు నా నుండినఁ యింద్రజితుని, మేనిజాడ లక్ష్మించె సౌమిత్రి యపుడు.
 క॥ ధనువు తునుఁగకుండిన నా, ధనువుగొను కరంబు తునిగి ఁ ధరణిం బడదే
 యని తలఁచి త్రైవ్యనేసెను, ఘనకరముఁ గంకణాది ఁ కముతో నురలఁ. 2713
 ఆ॥ విలయ మారుతంబు ఁ వీవ మేఘుబింద్ర, ధనువుతోడఁ బడినఁ యనువుదోప
 వానిచేయి వడియె ఁ నూనిన ధనువుతో, మణి విభూషణములుఁ మలసి వెలుఁగ.
 తే॥ బాలచంద్రు శేషుఁడు పట్టుఁపగిది నొప్పు, వేళ్లతోఁ జుట్టి పట్టిన ఁ వింటితోడఁ
 దరులు శిలలు కపులు నల్ల ఁ దనుజుకరము, ఛాత్రిఁ బడి తకపికలాడి ఁ తల్లడిల్లె.
 తే॥ సూర్యుఁ దురలక చంద్రుఁడుఁ స్రుక్కుకుండఁ, మేరుగిరి దొరలక శక్రఁవైరి కరము
 పడుటగని యంత్రముంబోలుఁ బ్రతుకునందు, మోహమేలని విబుధ సఁమూహమనియె.

ఉ॥ అంచిత పుణ్యు లక్ష్మణుని ఁ యస్త్రముచేత ససత్వ మల్పమా
 నంచుఁ దలంచు రావణుని ఁ యగ్రసుతుండు కలంకచిత్తుఁడుఁ
 పంచకుండై న యింద్రజితు ఁ బాహువు త్రైవ్య ధరిత్రిఁగూల రా
 త్రించరులెల్లఁ గాంచి తల ఁ ద్రెవ్విన తీరునఁ గుంది రయ్యెడఁ. 2712

ఉ॥ వానరనాయకుల్ చెలఁగి ఁ వారక సింహరవంబునేయుచుఁ
 దానవసేనలం దఱిమి ఁ దంత సఖావలిచే బదాహతఁ
 బీనుఁగు పెంటచేసి యల ఁ వేల్పుల లోకము క్రొత్త సంస్కతుల్
 జానుగ నిండి మెండుకొను ఁ చక్కటి తక్కక చేసి రత్తఱిఁ. 2714

ఉ॥ నీలగళుండు మున్ను కరు ఁ ణించి యొసంగిన గొప్పశూలముఁ
 గేల ధరించి శత్రు నవ ఁ గీర్ణచక్ర మెఱుంగలేని నిఁ
 నేలకుఁ ద్రోచికాక మఱి ఁ నీలుగనంచు మహాసంబుండనఁ
 గాలియనంగఁ జిచ్చనంగఁ గ్రాలి దశాస్త్వకమూరుఁ డేచఁగఁ. 2715

మ॥ పరమార్థం బగునేని రాఘవుఁడు స ఁ త్వం బూదియున్నేని యు
 ర్వర ధర్మంబు జయించునేని బలభి ఁ త్ప్రత్యర్థి శీర్షం బిలఁ
 దొరలుంగాకని లక్ష్మణుండు విలస ఁ ద్రోస్సార మేసారఁగా
 శర మాకర్ణము లాగి వీడె జగముల్ ఁ సంశోషణముం బొందఁగఁ. 2716

తే॥ చక్రశూలబ్రహ్మాస్త్ర వఁజ్జమాలు సిగ్గు, నొందనమ్మహాశర మగ్నుఁలుమియుచుఁజని
 యింద్రజితుని శిరము ద్రుంచిఁయిలను కూల్చి, వేలుపుల పూలవానలోఁ వెలసిమలసె,

సీ॥ తెగిన శిరంబు పైఁకెగిరి పడకమున్నె, విలయ మారుతముచేఁబిఱిగి పడిన
పిడుగులు మెఱుపులుఁబెడిదంబులగు కాల, మేఘమ్ముకై వడి + మేఘనాడు
నొడలు శూలముతోడఁబొడుచుకొన్నట్టి యు, మ్ములతోడ బరువయిపుడమిఁబడియె
దంష్ట్రులనెడు విధుఁద్వయముతో గురు శుక్ర, లను కండలములతోఁఘన విశ్వర్థ
తే॥ కేశ పాశమనెడి రక్తఁకిరణవితతి, తోడ రవిమండలము కాలఁధూతమగుచు
ధరణి కొఱగిన తెఱఁగునఁదనరి వాని, తలయు దబ్బునఁ బడియె నుద్దండభంగి.

ఉ॥ జీవుఁడు దేహ సంస్థితిని + చెందక యవ్వలి కేగినంత నా
త్రోవనె యంతరియ త + తుల్ చనుకై వడి రాక్షసావభుల్
రావణి కూలునంత సమ + రస్థలి నాయుధరాజి వీడుచుఁ
ద్రోవ యెఱుంగ రాక పలు + త్రోవలఁబోయెను దిక్కు తోఁపమిక్ .

శా॥ అస్త్రాభ్యాస విశారదుండయిన హ + ర్యశ్వాది యుక్తాఱఁగా
ని స్త్రీంశంబగు దైత్యపాలనము వ + న్నెల్ మాసె వంచార్చుచుఁ
వస్త్రంబుల్ వెన వీచుచుఁ సురలు వై + వశ్యంబునఁ బ్రేమమఁ
శస్త్రం బూనిన జైనశేవతల యో + జం బూని రప్పట్టునఁ. ౭౬౪

మ॥ అరవిందాసనుఁడు మహేశ్వరుఁడు కం + బాక్షుండు నింద్రాది ని
ర్జరులుఁ దిచ్చు మొగంబుగాక సర వ + ర్గంబుల్ వనాటావలుల్
పెరిమం జూడఁగఁ జాలకాలము నభో + వీధిఁ మనోమోద సం
భరిత ప్రేమను నిల్చినారలు మహా + పర్వంబు సంధించుచుఁ. ౭౬౫

మ॥ అనిలో రావణిచే నిశాచరులచే + సంత్యజింపి బొంది మా
లిస కీశావలులెల్ల జీవముల నో + లిం గాంచి పూర్వంబు కం
ఁను సత్త్వం బొదవంగలేచిరి విరా + డ్దేయాను కంపాప్తి స
ద్గుణులం బీడ లలంపవన్న సుజనో + క్తుల్ కల్లతానే ధర్మ ? ౭౬౬

తే॥ అసుర తలగొని ముంచుగఁనంగదుండు, జరగె వేలుపు లొత్తుగఁజల్లుచున్న
విరుల పందిరికింద వాఁనరుల నడుమ, హనుమపైఁ జని సౌమిత్రియన్నకడకు.

క॥ పొనుపడు ఘేదంబును మఱి, పెనుపడు మోదంబు గలుగు + పృథ్వీపతి సం
తనపడఁ గేలం దలఁగొని, మునుపడ నరుడెంచు వాలిపుత్తుం గనియె ౭౬౭

క॥ చందురు కలఁకంబలె నా, కుం దనరిన నింద తొలఁగఁగురుతర కీర్తిం
జెందితి ధర్మము కరుణిం, పం దలఁగని కీడు రానిభాగ్యముఁ గలదే? ౭౬౮

క॥ లంకాధిపతి కుమారు వి, శంకటగతి లక్ష్మణుండుఁచంపఁగఁ గరమం
దంకించి శిరము దెచ్చితి, వింకే నత్తితిని శిరముఁనెనసితి జయము ౭౭౦

సీ॥ వేలుపుల్ దలయెత్తఁజేదముల్ తలయెత్త, ధర్మంబు తలయెత్తఁదపములెత్త
మఘవుండు తలయెత్తఁమానలు తలయెత్త, సత్యంబు తలయెత్తఁనత్వమెత్త
జగములు తలయెత్తఁజనములు తలయెత్త, దయయును తలయెత్తఁనయమునెత్త
బ్రేవంబు తలయెత్తఁనేమంబు తలయెత్త, శాంతియుఁ దలయెత్తఁదాంతి యెత్త
తే॥ సత్పథంబులు తలయెత్తఁసాధులెత్త, ముక్తిచింతయుఁ దలయెత్తఁబుణ్యమెత్త
సంగదా ! తలదెచ్చితిఁవధిక ముదము, హత్తినాడవు నేఁ దలయెత్త ననుచు.

ఉ॥ ఏమగునో యటంచును జ యింపదె ధర్మమె యంచు లక్ష్మణ
స్వామియె గెల్పునంచు విను యవాసముతోఁ దనరాక సంతత
ప్రేమను వేచు నాభరతు యీవీకను తమ్మునిరాక వేచు నా
రాముడు కన్నులార నెదు యరం గనె దాయుచునున్న లక్ష్మణున్.

మ॥ పగవానిం దెగటార్చి వచ్చిన ప్రియ యభ్రాత౯ బ్రతీక్షించుచో
మిగులం గన్నుల రాలు సశ్రువులు నె యిట్లొక్క వచ్చెనో? నెమ్మదిం
బొగులొక్క వచ్చెనో? మోదధారలొక్కో? యెమ్ముల్ నీరుగాఁజేయు జా
లి గదింపక వెలివడ్డ ధారలొక్కో? శీ యింపక సుసాధ్యంబొక్కో? 223

శా॥ సంతోషామృతధారలున్ బ్రవిమలో యెహంబు సుతీక్రంత వి
క్రాంత స్ఫూర్తి వెలుంగ నన్నిహితుడొ యరామాంఘ్రి సాన్నిధ్యమం
దంతగీప్రీతి నమర్పణంబు నలిపెన్ యబ్రాతాంతమందైన వి
క్లాంతిం బొందని వీర లక్షణ విధా యక్రాంత ద్విష స్సప్తమున్. 224

మ॥ తలఁజూచున్ జయలక్ష్మీం దాల్చిన భుజా యస్తంభంబుఁ జూచున్ మహా
బలసూనుం బరికించు లక్ష్మణ ధను యర్పణంబులన్ గాంచు వే
ల్పుల చేప్పల్ దిలకించు లక్ష్మణుని తేం యపుం దేక్షి చూచున్ ముదా
కలన్ మూతిన రాముఁ డేమియు నెఱుం యగ్గ లేక మాధ్యంబునన్.

సీ॥ అసదృశుఁడును సుగు యాంభోధి రాముడు, తనపాదములకు వందన మొనర్చు
తమ్ముని కాలాంబుదమును సంధ్యారాగ, మొనసిన చందాననిమ్ము మెఱియ
నీలాచలముమీఁదయబాలభాను మయాఖి, ములు ప్రసరించినపొలుపు వెలయ
తోమ్మున భుజమునన్ యగ్రమ్మిన రుధిర క, ణమ్ములు తనమేనన్ యబమ్ముగొనగ

తే॥ గాటముగఁ గొంగిలించి నాకడకు జనక, పుత్రి వచ్చి చేరినదనిమ్ముదము గొంటి
ధరణిఁ దమ్ముల గలుగు వాడరుల కలుకఁ, డనెను వాక్యంబు నెలకొల్పితయ్యనేడు.

తే॥ అనుచుఁ దమ్ముని భుజములనలరుచున్న, తూణముల దీసిభుజతనుత్రాణములను
విడిచి ప్రణముల మెల్లనఁదడిచి యొత్తి, శ్రమముపోకార్చితాను మోదము వహించె.

తే॥ పురుషపుంగవ! యీగెల్పుపౌరయుటరయ, నీవలనఁ గాదుహనుమంతుఁ నేర్పువలనఁ
గాదు దైవంబుచేఁ గాదుకాదు నిజము, మన విభీషణుచే సని యినుతిచేసె.

౨౮. రావణ శోక పటలము. (౬౦)

తే॥ దరులు గల రక్త జలధినిఁ దాటి దైత్య, దుఃఖసాగరమును దాటిఁదూత లవుడు
గుహను చొచ్చు మచ్చునఁ బెనుఁగోపురంపు, ద్వారమునఁ జొచ్చి రావణుఁడరికిఁ జనుచు
క॥ ముంగిళ్లను నిలిచిన దై, త్యాంగన లతిదుఃఖజలధియడుగునఁబడి క్రుం

గంగని నేటికి లంకయె, బ్రుంగె మహాంభోధి ననుచుఁబోయిరి దూతల్.

ఆ॥ పండ్లు నోరు మనను ♦ ప్రాణంబులును కాలుఁ, గేలు వడఁకుచుండ ♦ గిలి కుదింప
నీకుమారకుండు ♦ నేటికి లేడయ్యె, ననిరి చారు లా ద ♦ శాస్త్వజేరి. ౨౮౧

ఆ॥ అచట నుండినట్టి యమరులు నమర మా, నినులుఁ దక్కువారు ♦ నేడు జగమె
నాశమందు ననుచుఁనడుఁకుచు దెనలకుఁ, బరుగులిడిరి పంక్తి ♦ వదనుఁ బాసి.

ఆ॥ కినుకఁ గనులనుండి ♦ కిత్తి కణంబులు, రాల నుఱిమిచూచి ♦ రావణుండు
కత్తిదూసి చరుల ♦ కంఠముల్ తెగనేసి, కేలు వడఁక నేలఁ ♦ గూలినాడు.

ఆ॥ పుత్రశోకవహ్ని ♦ ముఖములఁ బుట్టి ని, శ్వాసమునఁ బెరింగి ♦ చక్షులందు
వెలిఁగి దెనలఁ బరవిఁపిలయాగ్నియే దశ, వదనుఁ జేరె ననగఁఁబ్రజ్వరిల్లె. ౨౮౨

ఆ॥ ఒడలు వడకఁ బుడమిఁబడి యడలుటచేత, నవని శేషుఁ డడఁదియలుగులపడ
వెలలు కోపవహ్నిఁపలన బాడబమె పై, కుబుక జడధి యుడుకుఁనోజ నుడికె.

తే॥ తాపవహ్నియుఁ బైపయిఁదనరు ప్రేమ, వనట యడఁరగ నిరువదికనులనుండి
యురలు బాష్పప్రవాహంబుఁకరగి యుబికి, పరవి పరుగిడు తామ్రద్రవంబుఁబోలె.

క॥ కటకటపడి రదనంబులఁ, బటపట గీటుచును పిడుగుఁవలె బెడిదముగా
నటమటపడ నిల మోఁదెను, తటపటచుని జీవతతి యెందల్ నుడివడఁగె. ౨౮౩

ఉ॥ కాలిన వుంటిపైఁ గరఁగఁ ♦ గాఁచిన శూలముఁ దూర్చినట్లుగాఁ
దాళఁగలేక స్రుక్కు వసు ♦ ధంబడు సోలును లేచుఁ గ్రుంగుఁ జిం
తాలనుఁడై కలంగుఁ దన ♦ యా! యను హా! యను విహ్వలించు నిం
కేల జగంబు జీవధన ♦ మేగిన పిమ్మట దేహమేలను. ౨౮౪

ఉ॥ నాయన! యింత చెట్ట యగు ♦ నా యను నింద్రవిరోధ మింతయే
నాయను నన్ను వీడఁదగు ♦ నాయను వేల్పులు సంతసింపఁ జ
న్నాయను నేను నిల్వఁగల ♦ నాయను శౌర్యము మంటిపాలు గా
నాయనుఁ బౌరుషం బడఁగె ♦ నాయను జీవము పాసెనాయను. ౨౮౫

క॥ శూలియుఁ గీలియు నవ్వన, మాలియు నెదిరింపలేకఁమలఁగినవారల్
లీలగ హేలగ గేలిగ, మేలుగ విహరించువారుఁమీఁద మదమున. ౨౮౬

క॥ భేచరుల నిమానంబులు, గోచరమే కాకయుండుఁగోటి కొకండు
నీచుల రణ విజయంబున, నేచెల! యీలంకమీఁదఁనెగయవె యింక. ౨౮౭

- క॥ దూతలు పలికిన తీరున, నాతులువ యొకండు తునుమనడగితివే ? నీ
చేతలనే తలపోయఁ గి, రాతులు యమదూత లెగచిఁరా నిన్నలము? ౭౯ ౨
తే॥ అనుచు లేచును నాయనానయనుచుఁ బిలుచుఁ, బడును పలవించుఁ దూలునుఁ
పుడమిఁ బొరలు
చుడుకుఁ బరితపించుఁజెమర్చునుఁజేమిచూచుఁ, గనులుమూయునులోలోనఁగళవలించు.
- క॥ ఒకశిరము పుత్ర కా! యను, నొకశిర మింక రాజ్యభారమోపుదునె కటా!
యకటా వికటంబగు నను, నొకశిర మరినోట నిన్నునుంచితినె? యను. ౭౯౩
- క॥ ఒకశిరము పోయితే! యను, మొక మొకటి మృగేంద్రుఁ జంపిమించెనె యను వే
ఱొక శిరము రాఁగదే యను, సుకముగ నను తడవకున్నఁస్రక్కరుగ దను.
- క॥ ఒకశిరము హరి గిరీశ, స్వక రాయధములకు నవయశముగూర్చి వికా
విక నవ్వు నీమొగము చూ, పక పోయితె యింకఁజూడఁబనుపడునె? యను.
- క॥ ఒకశిరము నీవు చన్నం, గకవికయగు నామనంబుఁకష్టించుచుఁ దో
డొకయింతలేక మలఁగును, సుకుమారా! తండ్రిఁ దేర్పఁజూడవొకొ? యను.
- క॥ ఒకశిరము నిర్జరేంద్రుని, మకుటముఁ దివియంగ నలరిమగువలు సుమముల్
ప్రకటించి చల్ల నెలసిన, మొకమును పొలికలనిఁ గాంతుమో? యని పొగులు.
- క॥ ఒకశిరము యక్షవనితలు, వికట భవద్గణ రవంబుఁవిని తమతమ కు
త్తుకలఁ గల నూత్రములఁ దడ, వికొనుట నీకమీఁద లేకవిహరింతు రను.
- క॥ ఒకశిర మవార బలద, ర్షక! నీ నన్నిధికి వచ్చి ఁ వైవస్వతుఁ డం
దిక నసువులు గొనఁజాలం, డింక ననువిడి యేజగమునఁకేగితివా! యను. ౮౦౦
- క॥ అని యిటు పసవుచు రావణుఁ, డనిలజవంబునను సంజ ఁ యాకన మనఁగాఁ
జను పొలికలనికీఁ జని తన, తనయు కిశేబరము నచటఁ దడవంజొచ్చె.
- క॥ సేవకులగు సుర లసురలు, రావణుతోఁ బరుగులిడిరి ఁ రణరంగమునఁ
భూవలయంబుఁ జరాచర, జీవవితతితోడ నేమి ఁ నేయునొ? యనుచు. ౮౦౧
- ఉ॥ క్రన్ననఁ బంక్తికంఠుఁ గని ఁ కంక పిశాచ గణంబు లయ్యెడఁ
ఖన్నతనొందినట్లు పరి ఁ కించి ప్రలాపమునీసెఁ గొన్ని పె
విన్ననయొందెఁ గొన్ని పల ఁ వించి పదంబులవ్రాలెఁ గొన్ని యా
పన్నతఁ గొన్నిచేరె శవ ఁ వారణ కాయ నికాయ మధ్యము. ౮౦౩
- చ॥ కొడుకు కిశేబరంబుఁ గనఁ ఁ గోట్లకొలందిగఁ జచ్చి కుప్పలై
పడిన తురంగ సంఘముల ఁ వారణవారముల భటాలి సం
గడముల శీర్షమైన ఘన ఁ గాంగ శతాంగములందు సంతటఁ
గడఁకను త్రోచిత్రోచి వెదఁకందొడఁగెఁ దినమెల్ల నయ్యెడ. ౮౦౪

- మ॥ హృదయావేగము నేయిచే నడరు వ ♦ హింబోలి వర్ణిల్ల నం
గదచే గన్నుల నీరుపొంగి పొరలన్ ♦ గ్రవ్యాదలోకేశుఁ డా
కదనక్షోణి బలివృత్త కార్ముక యుతో ♦ గ్ర స్ఫార హీర ప్రభాం
గద విభ్రాజిత ఖండ దీర్ఘ కరముం ♦ గాంచె న్నెగుర దిగ్గనన్. ౮౦౫
- క॥ తూణీరము కేయూరము, బాణములును రాజిలంగఁ ♦ బన్నగమువలెన్
రాణించు కరము స్వకర, శ్రేణిని గీలించుకొనియె ♦ జిత్తము తలరన్. ౮౦౬
- క॥ తుది నిశ్వాసము గల దశ, వదనుఁడు కంఠమునఁ గనుల ♦ వక్షంబున నం
గదగొని యొత్తును మూర్ఛోను, బెదవులు చలియింప నేడ్చు ♦ విలవిలపోవున్.
- చ॥ పదపడి వాని మేనుగని ♦ పట్టఁగరాని యలంత పెంపునన్
బెదవులమీఁద వక్షమునఁ ♦ బీనుఁగుపైఁ బడ బాష్పవాహినుల్
పదరి శిరంబులేని కుణ ♦ పంబును పట్టి పరివృజించి మై
యదరఁగ వెక్కివెక్కి యలఁయన్ విలపించు సురుంగు దూపిలున్. ౮౦౮
- చ॥ కొడుకు నురంబు నాటిన ల ♦ కోరుల నూడ్చి యలంతి తుండ్లుగాఁ
జడిముడి దీఱఁగా విఱుచుఁ ♦ జింతిలు మూర్ఛిలు మేను మూర్ఛోనున్
దడవుఁ జలించు లేచు భువ ♦ నంబుల నొక్కట మింగ నెంచు న
ప్పుడమిని గూలు వంత తల ♦ మున్నగుగాఁ దపియించు మాన్పడున్.
- శా॥ ఈదై త్యేంద్రుని యల్క రాఘవులతో ♦ నే తీటునో ? బ్రహ్మ రు
ద్రాదిత్యావలితోడఁ బోవునొకా ? లో ♦ కాంతంబె కావించునో ?
యేదారిం జనువారమంచు నుర మా ♦ సిందాదులెల్ల మనగ
భద్రోన్నాద విచేష్టితాంగు లగుచున్ ♦ గీడ్పాటుమై నుండఁగన్ ౮౧౦
- మ॥ దశకంఠుండు కుమారు శీర్షము సమి ♦ ధ్ధాత్రిన్ బరీక్షించి య
పుశువుల్ కై కొనిపోయిరంచు వెగచున్ ♦ వక్షంబునం జేర్చుఁ బు
త్రశయంబున్ మదిపుచ్చిపూయము వెలార్పన్ మండుచున్ మాఁడుచున్
దిశ లొక్కుమ్మడి బ్రద్దలై పగుల రోదించుం భువిం డొల్లుచున్. ౮౧౧
- ఉ॥ దిక్కరులన్ గలంచి కడుఁ ♦ దేలిక శంకర వైలమెత్తి పెం
పెక్క జగంబులం గెలిచి ♦ యేపు వహించిన యేను నాసుతుం
డిక్కడ నేఁడు క్రించు నరుఁ ♦ డెక్కటి కయ్యమునందు కూల్పఁగా
నుక్కటి దీనతం గలఁగు ♦ చుంటిని దిక్కటి బిక్కరించుచున్. ౮౧౨
- చ॥ అలకను కాల్చి యింద్రదపురి ♦ యందము ప్రూలఁగ బొగ్గుచేసి యి
య్యిల నెదురెందు లేక చరి ♦ యించి జగంబుల నేలు నే రణ
స్థలిఁ దలఁ గోల్పడన్ దనువు ♦ జంబుకముగ్గ గ్రసియింపఁ గూలు గా
దిలి సుతుఁ గాంచి యాపిదపఁ ♦ దిన్నది కుక్కలకూడు నానొకో ?

చ॥ కొమరునితోడ వచ్చిన యు ధ కుంతిత విక్రమశాలు లాజ దు
ర్దములగు రాక్షసుల్ సమర ధ రంగము సం దొక్కరేని లేక జీ
వములఁ ద్యజించినారు కపి ధ వర్ణమునం దొక్కడేని చావఁడీ
క్రమము విచిత్రమయ్యె నని ధ కాంచుచు నూరకయుంటిం జెల్లరే!

మ॥ సుర గంధర్వ భుజంగ యక్ష హరిణా ధ క్షుల్ సిద్ధ సాధ్యంగనల్
వర విద్యాధర కీరవాణులగు నీ ధ భార్యల్ ప్రలాపించుచున్
వరుడేడీ శిరమేది చూపుడనుచుం ధ బ్రష్మింపఁగా నంతకున్
దురమందోర్చిన యేను వారి నెటు గాం ధ తున్? బల్కు నోరాడునే?

మ॥ జయలక్ష్మిగొని యింద్రనంపదల ని ధ చ్చం గోరినట్లెల్ల ని
శ్చయలీలం గొనిపొందితిం దుది మను ధ వ్యక్తీకి నొక్కర్తుకై
యయయో! నీవొనరింపఁగాఁ దగిన యం ధ త్యప్రక్రియల్ నీకు నే
నయి కావంపఁగఁజేసికొంటిం గద కథిస్తాత్ముండ దౌర్భాగ్యుడన్. ౮౦౬

చ॥ అని బహుభంగులం బనవి ధ యాత్మజ దేహము నెత్తి నెత్తిపైఁ
గొని దనుజాంగనల్ గదిసి ధ కొండలమందుచు నేడ్చుచుండ లం
కను వడిఁజేరెఁ గాంచిన ఖ ధ గంబులు నేడ్వఁగఁ బ్రతనంబె నె
క్కినినది యాలగోడుగను ధ గోలల గోడుగ బాల గోడుగన్. ౮౦౭

చ॥ కనులఁ బెకల్చికొంచుఁ దమ ధ కంతములన్ వడిఁ ద్రెంచికొంచుఁ గ్ర
న్నన హృదయంబుఁ జీల్చికొని ధ నాలుక లూడిచికొంచు శీర్షముల్
మొనసి పగిల్చికొం చనుర ధ పుత్రుని భార్యలు పల్కు రయ్యెడన్
మనసులు పుండ్లుగా నయింపు ధ మాలి త్యజించిరి ప్రాణవర్గమున్. ౮౦౮

శా॥ తండ్రి! యంచును దానవాంగసలు నా ధ థా! యంచు దై త్యేంద్రుశో
డంద్రుం గుంపులుగూడి కట్టుకొని యే ధ డ్వం దక్కు చెల్లెంద్రు ని
ల్లంద్రుం బిడ్డలు జీవితాశలను రో ధ యన్ గుంపులై వచ్చి రె
వ్వంద్రుం జూడగఁ దెచ్చె నంతిపురికిం ధ బాలస్త్యుఁ డమ్మొండెమున్.

సీ॥ పుట్టకోవలఁ బడ్డముల మోఁదుపగిది ను, రమ్మల గరమ్మలఁగ్రమ్మికొనుచు
రళనను మోవనేరని నన్నకొను పా, లిండ్ల భారమ్మనఁనింట్రిపడఁగ
ముడివీడి వేనలింపదమలఁ దడవంగఁ, గన్నీరు మున్నీరుఁగఁగ నలమ
నిప్పు ద్రొక్కినగతిఁ నేలఁ బదములానఁ, బుత్రదుశ్శిము పొంగిపొరలి ముంప

తే॥ మృగయశరభిన్న హృదయయైఁమేదిసీధ్ర, మందుపొరలుమయూరినాఁగంబలించి
కొడుకుమేనిపైఁ బ్రాణముల్ కుతలపడఁగ, వ్రాలి మందోదరి మనంబుఁతూలసోలె.

తే॥ కొంతసేపు తెలివిదక్కిఁకూలియుండఁ, గొంతసేపు నిశ్చిప్తయైఁకూరుచుండఁ
గొంతసేపు మానంబునఁగుందుచుండఁ, గొంతసేపు వెక్కుచుఁ బల్కుఁకుదురకుండఁ

చ॥ తరుణ శశాంకుఁబోలెఁ బ్రమ॥ దంబుగ వర్ధిలునాఁడె వానపు
గరువమడంచి తెచ్చుటను ♦ శాంచగ నోచిన యేను మొండెముఁ
బరువుగఁ జూడఁ బొల్పడితిఁ ♦ బాప కలంకిత చిత్తఁ గావునఁ
మురువగు నీదు మోము గను ♦ పుణ్యము సుంతయు నోచనైతిగా!

ఉ॥ చక్రిని శంకరుం జెనకి ♦ సంకటపెట్టితి వల్లనాఁడె దో
న్వీక్షమవర్య! నీయలరు ♦ విన్ననువొప్పు మొగంబుఁ జూడకే
శక్రభయంకరా! మనఁగఁ ♦ జాలుదునయ్య? యనంగరూప! నే
నీక్రియ వీరమాత నని ♦ యేడ్చెట నొందుట దీనిఁజూడనే? ౮౨౩

ఉ॥ కాళుల గల్లుగల్లుమని ♦ గజ్జెలు మ్రోయఁ జరించునాఁడె సిం
గాలను పట్టి యీడ్చికొని ♦ కాటియవెట్టుచు మేడ ముంగలఁ
లీలగఁ గట్టివైచి పలు ♦ లీలలఁ దేలుచు నుంటఁ జూడఁగాఁ
జాలుదునయ్య! యింక మరు ♦ జన్మము నెత్తిన నోము నోచినఁ. ౮౨౪

ఉ॥ హస్తముచాచి పిల్వగ శ ♦ శాంకుఁడు భీతిలి వచ్చి నిల్వ నీ
శస్త్ర కరంబుతో నతనిఁ ♦ జల్లగ దువ్వుచు భీతి మాన్చి సం
ప్రస్తుతహా కలంకముఁ గు ♦ రంగముగాఁ దలపోసి పట్టఁగా
నిస్తుల హస్తముం బజువు ♦ నీటు గనుంగొన నెంతు రాఁగదే! ౮౨౫

చ॥ స్కందునిబోలు సుందర! ని ♦ శాచర పన్నగ యక్ష దేవ శ్రీ
తేందు ముఖుల్ పిలాసముల ♦ హేలల లోఁగొననెంచి పుష్పశ
య్యం దటివేచి నిల్వ శ్రమ ♦ నంది సుఖంబుగ నిద్రసెందితో?
క్రందగు కయ్యమం దొనరు ♦ క్లాంతి తొలంగఁగ విశ్రమించితో? ౮౨౬

క॥ ముల్లోకంబుల గెలిచిన, బల్లిదుండగు సుతుఁడు నేడు♦బవరంబున ని
జ్జెల్లిదుండగు నొక మానవు, భల్లంబునఁ దెగియె నకట! పాపపు విధిచే.

ఉ॥ దూది హుతాశిలో వలెనె ♦ దుర్దమ మానవ బాణ పహ్నిఁ గ్ర
వ్యాదులు చన్నవారు చని ♦ నట్టుల చచ్చెడువార క్రమ్మజ్జ
లేదొకప్రాణియైనఁ గబ ♦ శించె దశాస్యుఁడు ధాత్రిజాత య
స్వాదు విషంబు రేపటికి ♦ సాధ్యమె యిట్టులు కాక తక్కుగఁ? ౮౨౭

మ॥ మది సంతాపము నిట్లు వెల్పుటచు న ♦ మృదోదరిం గ్రవ్యభు
క్కుదతుల్ చేతులమీఁద నెత్తికొనుచుఁ ♦ శుద్ధాంతముఁ జేర సం
గద వర్ధిల్లఁగ రాతిగుండెగల యా ♦ క్షూణాతయే హేతువాఁ
గదయం చుగ్రగతి స్వధింపఁ జనె లంకానాథుఁ డత్యౌరభటిఁ ౮౨౮

మ॥ పరుగుల్ వాటుచునున్న రావణుని భా ♦ వంబు విమర్శించి ని
ల్వరమా కీర్తి నశించునే యనుచుఁద్రో ♦ వఁ దెంపు లోడఁగ మహా

- దరుఁ డడ్డంబయి చాఁగిలంబడి యనుఁ ♦ వై త్యేంద్ర! కోపంబుచే
స్థిర కీర్తిం గొనిపోయి గంగఁ గలువం ♦ జంతించెదే తొందర? ౫౩౦
- ఉ॥ కీరితి మొత్తముం భువన ♦ గేయముగాఁ గొను రాక్షసేశ్వరా!
కోరితి లోకనాయకత ♦ గొంటివి కోరిన కోర్కె చెల్లఁగఁ
జేరితి చెందరాని నుర ♦ సిద్ధ పదంబులఁ బల్కి పెంపునఁ
మీఱితి వెల్లభోగముల ♦ మేకొనెదేలఁ స్థిరాపనిదకు? ౫౩౧
- మ॥ సురసంఘంబులపై దిగిశ్వరులపై ♦ సుత్రాముపై వాలిపై
వర దిగ్భారణరాజుపై ధనదుపై ♦ నర్తిల్లు యుష్మచ్ఛరా
చర భీతిప్రద చంద్రహాస మొక కం ♦ జాతాక్షిఁ దుండింపఁగాఁ
బరవన్ సిగ్గిలి క్రుంగుఁగాక వనితా ♦ ప్రాణంబులం గ్రోలునే? ౫౩౨
- మ॥ అబలఁ గోల లతాంతకోమల ననూ ♦ ర్యంపశ్య వై దేహీఁ గో
ప బల స్ఫూర్తి గడల్కొనం దునుముచో ♦ బ్రహ్మాదు లింద్రాదు ల
ల్పబలుం డల్పగుణుండు నీచగులుండు ♦ వ్రాత్యుండు భీతుండు మా
న బల స్థైర్య విహీనుఁడం చనరు లం ♦ టం గేలి గావింపరే? ౫౩౩
- ఉ॥ కాదిది రాజసీతియును ♦ కాదు సురావళి ధర్మరీతియుఁ
గాదిది సాధుపద్ధతియుఁ ♦ గాదు జయాంకము కాదు మోదముఁ
గాదిది యిష్టసిద్ధియును ♦ కాదిది మేలిమి విక్రమస్థితిం
గాదు పులస్త్యవంశ్య! కొఱ ♦ గాని యప్రపథఁ దెచ్చికొందునే? ౫౩౪
- ఉ॥ రామును కత్తితో నఱకి ♦ రాముని వెండి జయించి లంకకుఁ
రా మతియించెదో? చెలువ ♦ మ్రుందిన, వారలు చింతతోడ నం
గ్రామము మానువారలను ♦ కారణమో? యది వీరధర్మమో?
రాముని గెల్వలేకుడిగ ♦ రాక్షసరాజును గోను మోసెదో? ౫౩౫
- ఉ॥ నావును రావణుండు లల ♦ నఁ వధియించుట మాని రోసి వా
లావలఁ బాటవైచి తీస ♦ యర్చిలి పుత్రు శిరంబుతోడ రా
జీవనినోది వంశజుల ♦ శీర్షములఁ గొని కాక క్రమ్యులఁ
రావణి గాత్ర మందనుక ♦ రంగఱ కుంచుడి త్రైలమం దనఁ. ౫౩౬

.౨౯ నేనా సందర్శన పటలము. (౫౩౨)

- చ॥ కొడుకు శవంబుఁ దైలమున ♦ గుప్తి యొనర్చిరి దైత్యవైద్యు ల
య్యెడ దెనల్లె నిండి వసి ♦ యించుచు నుండిన రాక్షసావలిఁ
గడుకొని పిల్వఁగాఁ జనిన ♦ కర్పూరమౌతలు వచ్చి లంకలో
నెడ మొకయింత నిల్పుటకు ♦ నేని కనంబడ దయ్య నావును. ౫౩౭

ఉ॥ ఎచ్చటనున్నదంచు దను ♦ జేకుడు ప్రశ్నయొనర్ప దేవరా !
అచ్చుపడంగ నిందె కల ♦ దంచు వదించుట కెట్లుచెల్లు ? వా
తోచ్చలితాంబుధిప్రకర ♦ ముల్బణమంద జగంబు చాల కు
న్నచ్చున నెల్లడం బరవి ♦ యార్చుచునున్నది సేన మత్స్రభూ ! ౮౩౨

క॥ పదరజము నిండి యంబర, పదమునఁ గాలూని విబుధఃపర్యులు నడవఁ
గదిరిచి మితిమీరిన మన, చదలము గన నరుదుఁగాఁగఁజనుదెంచె విభా ! ౮౩౩

సీ॥ కత్తులు మెఱుపులఁకరణిఁ బ్రకాశింప, మేఘసందోహంబుఁమెఱయమానె
భేరీరవమునకుఁమాటొడ్డి జలదముల్, చెలఁగి యెక్కడను గంజింపవయ్యె
నాసేనవలె నల్లఁనై యుండలేమి జీ, మూతముల్ వెల్లనై ముడిఁగి యొడిఁగెఁ
జతురంగ బలమెల్లఁజలధిపై నడతెంచె, నన నొక యువమానఁమరయఁగలదె ?

తే॥ బలము మితిమీరి పైఁనయిఁబరవుచుండ, నూర్ధ్వజగము లొండొంటిలో ♦
నొదిగి తూతఁ
జంద్ర తారకల్ నెలపులఁజాఱ విడిచె, దరణి విధిలేక తనత్రోవఁదాటి చనియె.

చ॥ గగనము ముట్టి మేరుగిరి ♦ కైవడి వెల్లుచుఁ దీసియున్న నా
ల్లు గవఁకులందు చొచ్చిన య ♦ కుంతితనైన్యముచూడఁ గాలుఁడే
జగము భరింపఁజాలదని ♦ సాగరనప్తకముఁ మఱొక్కచో
మొగపడి చేర్చుచుండె ననఁ ♦ బొంబు వహించి రహించె నయ్యెడఁగ.

చ॥ గవఁకులయంద యిక్కటము ♦ గాఁ జొరఁగాఁ దడవొన యంచు దా
నవ బలముల్ విలంఘన మొ ♦ నర్చుచుఁ గోటను దాఱె నన్నఁ దా
దవిలి పయోధి సప్తకము ♦ ధారణి నొక్కటఁ జూడఁగోరు మా
నవువలె నెల్ల సేనలు గ ♦ నంబడ గోపురమెక్కిఁ జూడఁగఁగ. ౮౩౪

మ॥ పరమార్థంబును విస్తరించి నిగమ ♦ వ్రాతంబు భాషించు వై
ఖరి దూతల్ విభజించి పల్కి రొక ది ♦ గ్భాగంబునందుండి యే
డైఱ వేటొక్క వలంకుదాఁక బరిపూ ♦ ర్తిం బొందు సంద్రంబునాఁ
బఱపై నట్టి చమూ సమూహముల నాఁపాలస్త్యుతో నిమ్మగఁగ. ౮౩౫

ఉత్సా॥ వీరు టేకుదీవివారు ♦ వేల్చిఁ బుట్టినారు బృం
దారకులను మోహజలధిఁ ♦ దార్చి ముంచివారు పై
వారిదములఁ దాఁకు సంత ♦ వారు మేని పొడవునం
దారి తేటివారు మాయ ♦ నార్చు సంగరంబులన్. ౮౪౪

ఉత్సా॥ వీరు దబ్బదీవివారు ♦ విక్రమమున సంతకుం
గేరువారు విజయలక్ష్మిఁ ♦ గేలఁబట్టువార లీ

వీరివలన స్వర్గలక్ష్మి ♦ వీడినారు వేలుపుల్
శూరవరులు సమరమందు ♦ శూలికేని యోడరున్.

౪౦౫

ఉత్సా|| వీరు బూరుగనెడు దీవి ♦ వెలయువారు వాసపుగ
బోరఁ గెలిచి పాకవైరి ♦ పురము కొల్లగొట్టినా
రార భవుని వరబలమున ♦ సధికసత్త్వ శౌరపుల్
కారుచిచ్చుపంటి కినుక ♦ కనలు గల్గు వారలున్.

౪౦౬.

ఉత్సా|| వీరు కొంచదీవివారు ♦ వేల్పు కాణయాచియా
మేరువును సముద్రమందు ♦ మించి త్రోయఁబూనఁ బా
కారి మొదలుగాఁగ నమరు ♦ లదరి బెదరి వీరలం
జేరి వేడికొనుచు నట్టి ♦ చేత మాన్చి రొక్కెడన్.

౪౦౭

తే|| వీరలు ప్రవాళగిరి నుండువారు శుక్రకు, నికినిశాచరాంగనకు జనించినారు
కలశ వారాళి వరటిపోగలఁచినారు, బలము పదికోట్లు లెక్కకుఁగలుగువారు.

తే|| వీరు చిటుగాలి సతతంబువీచుచుండు, గంధమాదన వాసంబుగలుగువారు
హలహలమున కీరులకుఁనన్నలనఁగ, నొప్పువారు లెక్కకు మీఱియుండువారు.

తే|| మలయమను గొప్ప మల జలమధ్యమందు, గలదు వీరలందలివారునలువ వీరి
వలన జగములు నశియింపఁగలవటంచు, దలఁచి ప్రార్థించి యచ్చోటనిలిపినాడు.

తే|| వీరు సప్తాంబుధుల కధికారులైన, పుష్కరదీప్యవాసులుభూరి బలులు
సమ్మెటలు శూలములు గదల్చిచక్రములు ము, నుండులును విండ్లు ధరియించి ♦
యుండువారు. ౪౦౮

తే|| వీరు జువ్విదీవిని కలఁవారలు తమ, తల్లివసువున ధారణిదాటి చక్ర
వాళగిరియందు జముగెల్పిబంధనమున, వైచి నలువ కోరికపయివదలినారు.

తే|| మీరు వసియింప నవని విస్తారమైన, చోటులేదు పాతాళంబుజొరుండి యని వి
రించి పంపఁగ నందుండిప్రేమచేత, వచ్చు బేతాళహస్తులొవారు వీరు ౪౦౯

తే|| నిర్మతివంశజల్ వీరలునీకు హితులు, సురలతోనుండి త్రావనొత్తురులు లేమి
విసిగి వచ్చిరి సప్తపు ♦ ధీధరముల, నెత్తువా రంబుధులఁ ద్రావనెనఁగువారు.

ఉ|| వీరలు తొల్లి క్రోడమయి ♦ వెన్నుఁడు కోటల నెత్తునంత నీ
ధారణి మోహముంగొను క ♦ తంబున జాతిన శోణికంబు బం

గారముగాఁగ దానిఁగొని ♦ క్రచ్చుఱఁజేసిన వీరఘంటికల్

సౌరుగఁ దాల్చి రప్పదిత ♦ లక దమ గౌరుల నిల్పినారలున్. ౪౧౦

క|| ఈక్రవ్యాదులు భూరి ప, రాక్రమమునఁ గొఱతలేక ♦ రాజులుదురు పా
దక్రాంతి శేషుఁడును ని, ద్రాక్రమమును వీడి యలయఁగ్రాలెడువారల్. ౪౧౧

ఉ॥ కాళిక యోడునట్లు కఱి ♦ కంఠుడు సృత్యమునేయుచుండఁ గాం
తాళమునొందు నామె కను ♦ దమ్ముల వెల్వడు కోపవహ్నిలోఁ
గాలతరాకృతుల్ భవము ♦ గాంచి రసార బలాఘ్యులెన్న బే
తాళ నహోదరాళి యనఁ ♦ దగ్గ నిశాటులు వీరు రావణా! ౫౫౭

చ॥ ఉరవడి విండ్లు కేలఁగొని ♦ యుత్తరదిక్కునఁ జేరుచున్న యీ
వరబల శౌర్యవర్తనులు ♦ పాపము పుట్టిననాఁడె పుట్టి నా
రరయఁగ దివ్య లుంచిన గు ♦ హా ద్వితయంబన నొప్పు కన్నులం
బెరసిన వార లల్లునడ ♦ వీడరు చంపక తల్లి నేనియ్యక. ౫౫౮

తే॥ వీర లుగ్ర నిటలనేత్రపీఠిహోత్రు, నుండి పుట్టినవారు మహోగ్రగుణులు
వార లూతగా మృత్యుదేవతకు ముందు, పుట్టినట్టివారలుచండ భూరిబలులు.

ఉ॥ శూలములం ధరించి మును ♦ చొప్పుడ నిల్చిన యామినీచరుల్
శూలి పదమ్ము వక్షమున ♦ సోకఁ గృతాంతుఁడు క్రక్కు నెత్తుట
బోలఁగఁ బుట్టినారలు న ♦ మూహ బలాఘ్యులు వీర లభిలో
హాలహంబు పుట్టుతఱి ♦ నన్నలుగా జనియించు రాక్షసుల్. ౫౬౦

ఉ॥ వారలు వార్ధిఁద్రచ్చుతఱి ♦ వాసుకి క్రక్కు వినంబు నెత్తి నే
ర్పారఁగ నుంచు బాడబము ♦ నం దుదయించిన ఘోర దేహకుల్
వారిద మంటు నగ్నిశిఖి ♦ వంటి శిఖల్ గల వీరు శర్వ దు
ర్వార శరాగ్నికీలఁ ద్రిపు ♦ రంబులు గాలఁ జనించి రందులక. ౫౬౧

ఉత్ప॥ ఇందఱని గణించి తెలుప ♦ నిట్టి వార లనుటకు
డెందమునకు నూహయే క ♦ డింది యగును మాయలు
బొందు వర బలంబులుక ద ♦ పోబలంబులెల్లఁ దె
ల్పం దలంప యుగములెన్ని ♦ పట్టునో? ప్రభూత్తమా! ౫౬౨

ఉ॥ ఒక్కఁడొకండ్ల వానరుల ♦ సుర్వరసాధకుమారు లిర్వార
జక్కుగఁ జేయఁజాలుదురు ♦ సంఖ్య వచింపఁగఁబూనువారలు
గ్రక్కున వేయివెల్వలన ♦ గట్టిగ నవ్వరె విన్నవారలు
లెక్కయొనర్ప మానమును ♦ లేదు జగంబున రాక్షసేశ్వరా! ౫౬౩

మ॥ అని దూతల్ వచియింప రావణుడు నే ♦ త్రానంద సంపూర్ణుడై
కని నాదీవనలక వచించి తగు న ♦ త్కారంబులంజేసి యా
దనుజాధీశుల దోడితెండనఁగ దూ ♦ తల్లెల్ప నేనాను ల
త్యనురాగంబునఁ బూలు నల్లుచు తదీయాంఘ్రిద్వయిక్ మొక్కఁగఁ.

మ॥ అనురాధీశ శిరస్త్రటీ మకుట ర ♦ త్నాంకూర రాగప్రభా
ప్రసర ద్వివ్య పదారవిందుడగు క్ర ♦ వ్యాద ప్రభం డంతటం

- గుశలప్రశ్నముచేసి మీకతన మా ♦ కోర్కూల్ ఫలంబందె సం
తనమయ్యెన్ భవదాగమంబు విజయో ♦ దర్కంబుగా నెంచెడన్. ౮౬౫
- మ॥ అని వాక్రవ్యంగ వారలున్ దనుజ నా ♦ థా ! మాకు నీవుండఁగా
ఘన దోగ్ధైర్య తపోబలంబులును గ ♦ ల్లం బొందు దుస్సాధ మెం
దు నొకండేదియులేదు మీరలును దై ♦ త్యుల్ దార మిత్రాదులున్
మనముల్ వాడి తపింప నేదొసఁగు సంప్రాప్తిచెనో తెల్పరే. ౮౬౬
- మ॥ అన ధాత్రీజ నిమిత్తమై తన కయో ♦ ధ్యాధీశుతో వైరమున్
జెను కయ్యంబును తత్ఫలంబు తెలువన్ ♦ బీభత్సగాంచిరా
వనచారుల్ ? పదచారులై న మనుజుల్ ♦ భంజించిరా ? కుంభక
ర్ణుని వీరోత్తము నిండజత్తు ననుచున్ ♦ రోషోద్ధతిన్ నవ్వుచున్. ౮౬౭
- మ॥ మము పిల్పించుట శేషునుండి ధరణి ♦ మార్పింపఁ గా దబ్ధి నీ
రములం ద్రావఁగఁగాదు సప్తకుల భూ ♦ ధ్రంబుల్ విపాటించి హ
స్తములం దోర్పఁగఁగాదు కాయ గసరుల్ ♦ సాపాటుగాఁ గానలన్
దమి వర్తించు వ్లవంగకోటి దునుమున్ ♦ దై త్యేంద్ర ! రప్పించితే ? ౮౬౮
- ఉ॥ ఏవు విమర్శయేల యని ♦ యేచి కరంబులు తట్ట మేలుమే
లీపని మెచ్చువచ్చె నని ♦ హేలగ దైత్యులు నవ్వఁ బుష్కర
ద్వీప నిశాచరేంద్రుఁ డతి ♦ వీరుఁడు వహ్ని కరంబులై త్రి మీ
కైపులు కూడవం చడచి ♦ కర్పరనాథుని కాంచి నమ్రుడై. ౮౬౯
- చ॥ దనుజవరేణ్య ! వీరల వి ♦ ధంబును సైఞ్యము శాంతమాను మా
మనుజ వరేణ్యులొందు బల ♦ మానములం దెలియంగ వేడెడన్
జనవునఁ దెల్పుడీ యనుడుఁజక్కటి యంతయు మాల్యవంతుఁ డి
ట్లని వచియించె దేటపడ ♦ సర్కకులేంద్రుల విక్రమంబులన్. ౮౭౦

—: మాల్యవంతుఁడు సేనాపతులకు రామ విక్రమాదులు తెలుపుట :—

- చ॥ మిగిలిన విక్రమ్యాధులగు ♦ మీరలు వాలి నెఱింగియున్నవా
రు గద కులాచలంబుల ని ♦ రోధముగాఁ దనకాలఁ దన్ను న
న్నగచరు రామమార్గణ గ ♦ ణంబున నొక్కఁ డురంబుఁ జీల్చి యా
శుగగతి జీవవాయువుల ♦ జాఱుట యచ్చెరువందురే కదా ? ౮౭౧
- మ॥ మడిసెం గాన విరాధుఁడు గడచన్ ♦ మారీచుఁడు బేరుమా
ల్పడ సందే ఖరదూషణ త్రిశిరులున్ ♦ స్వర్గంబుఁ బ్రాపించి రొ
క్కండ యొక్కండగు వింటిలోఁ గెడపె ర ♦ త్నసైన్య సంతానమున్
గడలోన రఘువర్యు బాహుబల ముద్ధాటింపఁగా నేటికీ ? ౮౭౨

చ॥ ఇచటికి వచ్చి మీరడుగ ♦ నేల? మహోదధి మండి మాండియుం
టచటనె త్రోవలోఁ గనరా? ♦ యారయరో? వినియుండరో? వృథా
వచనము లేల? పిన్నపుడె ♦ భర్తనిచాపము ద్రుంపఁ బుట్టు నా
ప్రచుర రవంబు మీచెవుల ♦ వ్రాలదో? నిద్దర వోయి యుంటిరో?

తే॥ లంకయెల్లలో దైత్యబంబు వేయి, వెల్వ లుండిన వాసేనవీరవరుల
రెండు విండ్ల సయమనినినిండునట్లు, చేసినవి వివరంబుగఁజెప్పనేల? [యింద్ర
తే॥ కంభకర్ణుండు మీప్రభుకొడుకులును ప్ర, హస్త ముఖ్య నాయకులు మాఁయావి
జతుండు తక్కువీరులు మృతిఁజెందినారు, నేటిదనుక నుంటి మిచటఁనేను నితఁడు.

ఆ॥ మూలబలము గలదుఁమున్నూఁ జెల్లువల్, దానివంతు నేడుఁతనరుచుండఁ
గాలవశత మీరుఁ ♦ గదలివచ్చితి గిఁక, వారి వీరవరులఁబలము వినుఁడు. ౮౭౬

ఆ॥ ఒక్కకోఁతి వచ్చి యొగి లంకఁగాల్చి దా, నవుల దునిమి యత్నునవని రాచి
ధరణివిభుండు పంపుఁదాత్యంబు నెఱవేర్చి, దంటయగుచు జలధిఁదాటిపోయె.

చ॥ కరువలఁ బేర్చి వారినిధిఁ ♦ గట్టి దశాస్యుని ప్రోలుసొచ్చి దు
ర్భరముగఁ బోరునేయు కపి ♦ వారము గట్టిన కట్ట త్రోవలో
సరయరో? మేరుశైలమున ♦ కవ్వల నొప్పెడు మందుకొండఁ జె
చ్చెర నొక్కకోఁతి తెచ్చెద్రుటి ♦ సేవున నట్టివి వారిపైన్యముల్ ౮౭౮

ఆ॥ ఈ దురంబు గలుగుఁపేతువు సీతనాఁ, బగఁగు గరితయగునుఁపరమసాధ్వీ
మీరె గెలిచి రండుఁవారె గెల్వఁగనిండు, వినిచినాడఁ గన్నఁవిన్న తెఱఁగు.
తే॥ అనుడు వహ్ని దశాస్యునిగని బలములు, మడియుచుండ నాజిఁక బోవఁమానులేల?
యనఁగ నది యెల్లిదంబనియరుగకుంటి, ననుచు దై త్యేశుఁ డాడంగఁనతఁడు మఱియు.

మ॥ అది మాపాలికి నుంచినారలొకొ? వృ ♦ ధ్ధాచార సంవేదియుఁ
ముదుకండో మన మాల్యవంతు పలుకుల్ ♦ ముఖ్యంబుగా నెంచి యొ
ప్పిదమా తద్విధి సంధిచేసికొనుచో ♦ బింకంబుగా నుండు న
య్యది మిఁచెఁ జాలుకందనం బగును చేయంబోవ నీమీఁదటఁ. ౮౮౦

ఉ॥ జానకి వీడినంత ననిఁ ♦ జచ్చిన యత్నుండు మేఘనాదుఁడుఁ
దానవవీరులు మనకు ♦ దక్కెడువారలె? యట్టిచేతయుఁ
మాన విహీనకార్యమగు ♦ మానక యుద్ధముచేసి యుద్ధతిఁ
మానవవీరులం బిలుకుఁమార్పుట యుత్తమకార్య మియ్యెడఁ. ౮౮౨

చ॥ అని వచియించి వహ్ని కల ♦ యం గని లేవఁగ రాక్షసాలి నీ
వనికఁ జనంగనేల? చనియల్పుల రక్తము గ్రోలి క్రమ్మఱఁ
గనియెదమయ్య మి మ్మట్లులు ♦ గాక దురంబున నోటగాంచుచోఁ
బినుఁగు కులంబునం బొడము ♦ పీన్మలమే యని బాస లాడఁగఁ. ౮౮౩

30 మూల బల వధ పటలము. (౨౩౫)

తే॥ నేను నొక్కప్రక్కనేగి యాఁనీచ కవుల, యావి ద్రావెద మీర లాఁయర్కకులుల
నొక్కమొగిఁగ్రమ్మి జీవవాఁయువులఁ గ్రోలి, శిరములం దెండనుచు దళశీర్షుఁడనియె.

క॥ మొనగాండ్లు మొనలతో వెనఁ, జనుటంగని ముందుగాఁగఁజనుఁడి యనుచు
దన మూలబలము నంపుచు, దనుజాధీశుండు లేచెఁ ♦ దమి మదిఁ బొదలక.

క॥ పరికరములు నిండిన తన, యరదమ్మున నెక్కి మునులునమరులు కలఁగక
వనచరులమీఁది కొక ది, క్కున నేగెను యాతుధాన ♦ కుంజరుఁ డలుకక.

తే॥ వీరవర్యులు ప్రస్థానఁభేరి వ్రేయఁ, బనిచి కేకలువెట్ట మింఁటను ధరితి
దెనల నిండానియున్న యఁద్దితిజ బలము, కలఁగి లేగిన జలనిధిఁకరణి నేగె.

క॥ పరమేష్ఠియండమున సా, గర భూ భూధర పయోద ♦ గగనచర చరా
చరశోటిఁబోలె సైన్యము, పురి యొప్పెను పొట్టివడుగుఁబోడిమివోలెక. ౨౨౨

తే॥ పాడిఁగబలిచి కరుణనుఁపంటఁగఱచి, క్రొర్యమునఁ బాపముల నొడిఁగట్టుకొన్న
వారు రంగుచే నడఁదచే వారిడములఁ, గేశములచేతఁ గీలలఁ గేరువారు. ౨౨౯

తే॥ జలధి జలము పాఱఁగఁ జల్లిఁజలచరముల, మ్రుంగి పిడుగులఁ గుండలాఁకృతిగఁదాల్చి
కంధరములొల్చి వలువలుఁగా ధరించి, తిరుగుక్రూరులు యమభయంకరులు వారు.

ఉ॥ కొండలు దమ్ము దాటుటకుఁ ♦ గ్రుక్కిన తాలుగ నొప్పు వారిము
కృండము కాలియందెలుగ ♦ గజ్జెలుగాఁగ భుజంగబృంద ము
ద్దండతఁ జుట్టి వాయువును ♦ తార్జుని చేరిచి కట్టికొంచు భే
రుండ పదక్రమంబు పదు ♦ రుంగొని యేగెడువారు ధీరతక. ౨౯౧

సీ॥ ఆకలివేళ కాఁహారంబు లేనిచోఁ, గ్రుంగ కేసుంగులఁమ్రుంగువారు
వేళకు నీరు లఁభింపదేని మొయిల్లఁ, బిడిచి జలంబులఁగడుచువారు
కొండ లెగురవైచిఁదండంబుతోఁ గొట్టి, యలవున గడిచేఱిఁనట్టివారు
జల యెత్తెనేని కొఁన్నెలఁ బట్టి తమమేని, దురద వోవంగ రుఁద్దుకొనువారు
తే॥ శిలలఁ బొడిచి చేశక్తి వీఁక్షించువారు, చెలఁగి పిడుగులఁబోలె గఁర్జించువారు
చక్రశూల దండ ప్రాసంసాధనముల, హరిహరాంతకగుహుల గెల్పందువారు.

తే॥ ఒక్క రొక్కరు జగములఁనొడుచువారు, కలిసిలేని జగంబులఁగలఁచువారు
తిరిగి లేనియు జగములుఁతిరుగుఁదోడ, నడతు లేనియు జలధులుఁనడచుఁదోడ. ౨౬౩

తే॥ ఎన్ని మొగుభులు గలవన్ని యేస్థులుండు, నెన్ని యేస్థులుండు రథమ్ములన్ని యుండు
నెన్ని తేరులో గుఱ్ఱంబులన్ని యుండు, నెన్ని గుఱ్ఱాలొ భటనంభ్యయంతయుండు.

తే॥ గజ తురగ సేన మణిగణఁభుతిత కనక, భూషణాలంకృతంబులై ఁపాలువుమీఱు
గాని కై నేయకున్న దొంఁడేనిలేదు, స్వందనములఁ దెల్పఁగ నవసరమే లేదు.

తే॥ ఎఱ్ఱధూళి యాకాశంబుఁ నెల్లఁగప్ప నీరదంబుల నల్పు గాఁన్పింపదయ్యె
కరుల మదజలధారలుఁగలియుకతన, జలధులందలి యుప్పనంసనుసిపోయె ౮౯౬

ఉ॥ మూలబలంబు నొక్కపరి ♦ పూన్కి వెలార్చెడు కోట వాకిభుల్
పోల జగంబులెల్లఁ దనఁపొట్ట నడంచి యనంతర స్థితిఁ
గోళములోలి వెల్వలుచు ♦ కొండిక యా వటపత్రిశాయి లీ
లా లసితాన్య పద్ధతిఁ జె ♦ లంగె మహద్భుతరీతి నత్తటిక. ౮౯౭

ఉ॥ ఆచతురంగ పైన్యముల ♦ హవడి పైఁపఁగ లేక శేషుఁడుఁ
మోచు భరంబు దొడ్డగుడు ♦ మ్రొగ్గెను వానరబృంద మట్లు దృ
గ్గోచరమైన నేనఁ గని ♦ కోయని భీతి నుదీచి వార్ధి వే
లాచల సీమఁ జేరె హల ♦ హలము గన్న సురాలిక్త వడిక. ౮౯౮

తే॥ చక్రవాళ మెల్లఁగఁ గలఁజలధి తీర, భూమి వదిగాఁగ దుష్కర్మములును విధియుఁ
గాలుఁడును వేటరులుగ దై ♦ త్యాళి మృగమ,యంబుగా నొకవేట యఁయ్యవని జరిగె.

ఉ॥ వీరుల సింహనాదములు ♦ వీరణముల్ రథనేమి రావముల్
వారణ ఘోంకృతుల్ తురగ ♦ వారము హేషలు విండ్ల ఘోషలుఁ
భేరుల భాంకృతుల్ చెలఁగి ♦ భీకరలీల జగ ల్లయంబు వే
భారపమట్లు పెంపెనఁగెఁ ♦ బ్రాణులు తల్లడమంది కుండఁగఁ. ౯౦౦

ఉ॥ ఆయుధ మత్స్యముల్ మద గ ♦ జాయత సక్రము లశ్వవీచికల్
ప్రేయఁగ నూఁదఁగా నఱవ ♦ వెల్వడు ఘోషము కోప దృష్టులఁ
ప్రాయపుఁ జొట్టమీలు రథ ♦ రాజి నగంబులు సౌరుమీఱె దై
తేయ గభీర మూల బల ♦ తీవ్ర మహంబుధి లోక భీతిగఁ. ౯౦౧

చ॥ అసురబలంబు పచ్చిక బ ♦ యల్లను త్రొక్కుటచేత వారణ
ప్రసర మదాంబుపూరమున ♦ బంకగఁ బంకము గాఁగ లంక వె
క్కనముగ బ్రుంగుఁగాని యెన ♦ కంబునఁ బల్కురు నింగిమీఁద నొ
ప్పెనఁగఁ జరించుచేత నెల ♦ యింపక క్రుంగక నిల్చె నత్తటిక. ౯౦౨

—: వేలుపు లసురబలముఁ గాంచి శంకించుట :—

ఉ॥ కాంచిరి వేలుపుల్ ధరణిఁ ♦ గాంచిరి వారిధి మింటి యుచ్చియుం
గాంచిరి దిక్కు లెన్పిదియుఁ ♦ గాంచిరి పెల్లుగ నిండు తెక్కెముల్
గాంచిరి యెల్లచోటులను ♦ గాంచరు బీడుగ నున్న కందువఁ
గాంచెమయేని భీతిలిరి ♦ కుందిరి కంపము నొంది రుక్కఱఁ. ౯౦౩

చ॥ జగములనున్న యెల్లరు ని ♦ శాచర రూపములంది కైదువుల్
మిగులఁగఁ దాల్చి సంగరము ♦ మేగొని వచ్చిరొ? సాగరంబులే

యగణిత రూపధారణము ♦ నంది పితామహు నాజ్ఞచేత నీ
పగిది గదించెనో యని ను ♦ పర్వులు భావనసేసి జంకుచున్. ౯౦౪

ఉ॥ భర్గునిచేరి మేమొందుగఁ ♦ బాటుచు నిల్వగఁ జోటులేదయో
నిర్లమనంబుసేయుటకు ♦ నేరము ప్రాణము లింక నుండునే ?
స్వర్గమునున్నె ? యీభువన ♦ జాలము నిల్వగలేదు మాకు నీ
దుర్గతి వీడదేమి ? కన ♦ దుర్భరమయ్యెడి నోర్పు తెట్టులో ? ౯౦౫

ఉ॥ వేపురు రాము లొక్కటయి ♦ వేయి సమల్ సమరంబుసేసినన్
రావణసేన చావ దొక ♦ రాముఁ డనిం బొనరింప నేమగున్ ?
వావిరిఁ గాంచిసంతఁ దమ ♦ ప్రాణము లిక్కఁగఁ బట్టికొంచుఁ గీ
తావలి పాటఁగాఁదొడఁగె ♦ నక్కట ! తండ్రి ! యిఁకేది ప్రోవయో ?

తే॥ అనుడు శర్వుండు మీ రింనుత్తై న శంక, నొందఁబనిలేదు వీరలఁనిండఱ విధి
యిటకుఁ దెచ్చె నాశంబు సేయించుకొఱకు, నని సమాధానపఱచె నయ్యమర వరుల.

—: వానరులు మూలబలముఁ గాంచి పాటుట :—

ఉ॥ పుట్టలనుండి త్రాఁచుల న ♦ మూహము వెల్వడఁగాంచి భీతిమైఁ
దిట్టలు తిట్టలై పరువు ♦ దేఱెడి మూషిక రాజుకై వడిన్
మిట్టి బలీముఖంబులు త ♦ మిన్ స్పృహవర్కుల లెక్కసేయ కె
ట్టలు దోఁచె నట్టలు ల ♦ హీన భయంబునఁ బాతె నెవ్వడిన్. ౯౦౬

ఉ॥ కొన్ని పయోధిలోఁ బడియె ♦ గొన్ని స్థవంబుల రోసె నేతువున్
గొన్ని తరించె గందరలఁ ♦ గొన్ని యడంగెను కొన్ని యీడఁ ది
మృన్నలు కొన్ని మ్రాఁకులకు ♦ హావడి దాఁటెను కొన్ని నింగిపైఁ
బన్నుగ నేగె గొన్ని వెనఁ ♦ బాటఁగలేక యలంగి చేడ్పడెన్. ౯౦౭

ఉ॥ కట్టినసేతువే మనకు ♦ గండము దెచ్చును వెంబడింతు రి
క్కట్టుగ యామినీచరులు ♦ గావున దీనిని త్రేంచిపోద మి
ప్పట్టున నంచుఁ గొన్నియనె ♦ వారలు మిటను కూడ వత్తు రిం
కెట్టుని కొన్ని పల్కె గొని ♦ యెల్లడ నిండిరి సోకులే యనెన్. ౯౦౮

తే॥ అర్కసుతఁ డాంజనేయుండునంగదుఁడును, రాము వీడకుండిరి తక్కుఁరాణువెల్ల
పఱవసాగెఁ బయోధియుఁబల్లటిల్లె, నరసె సంతయు రామభూవరుడు కనుల.

సీ॥ ఈగొప్ప కూటువలింతకాలం బెట, నుండె నెప్పుడు వచ్చెనొదుఁగుబడిగ
వినిపింపుమని రామవిభుఁడు ప్రశ్నింప వి, భీష్మఁ డిట్లునొవెరవుతోడ
నన్నిదిక్కులయందునన్నీదీపులయందుఁ గ్రిందిలోకములందుఁగ్రిక్కిరించి
నెలకొన్న దానవానీకంబు దూతలు, చని తోడితెచ్చిరిపైస్యమందు

తే॥ ముందువచ్చెడు మూఁకయేఁమూలబలము, వెనుక రాక్షసబృంద మఁవీట్టలేదు
దుష్కృతము ముందరికిఁబ్రోవఁదొడరివచ్చె, విధియుఁగాలంబునొసరించుఁ ప్రేరణమున.

మ॥ అని నాచిత్తము తెల్పుచున్న దన న ధిజ్ఞాతుండు చిర్రవృత్తో
గనలుం గన్నుల కెంపు దోఁపఁ ద్రుటిలోఁ ధిగ్రవాద సందోహముల్
కను నప్పాటులఁ జూచుచుండుడు మఱి ధి కార్యంబు చింతింపకుం
డని కీశాలికిఁ దెల్పి తోడుకొని ర ధి మ్మా యంగదా! నావుడు ౯౧౩

మ॥ అతఁడు వారలఁ జేరి యో గిరసలా ధి రా! నిల్చి నాపల్కులఁ
శ్రుతులం జేర్చుడు వెండి పొండనినఁ గి ధి శుల్ కొండతాలింప న
మృతి గాన్పింపక పాటి రవ్వలకు న ధి మ్మానించుచుం గొంద తే
మతి బోధించెడువాడవంచు నిలువ ధి మన్నించుచు న్నవ్వుచు

ఉ॥ దేనికి జంకిపాతెదరు ధి తేకువ మీరలు దెల్పుడన్న న
మ్మానితుఁ గాంచి వారలును ధి మన్నెడ! చూడవా? సోకుమూఁకలఁ
బూనికఁ బోరి చచ్చి మఱి ధి పొందెడి దెయ్యది? యిందజిత్తుచే
నైన యవాంత్రములో తలఁప ధి నైనను చాలుదుమేమి చెప్పుమా?

ఉ॥ వెన్నుడు గట్టువిల్తుడును ధి వేల్పులు నోడిరి సోకుతేని య
ప్పిన్ననిచేత నాతనికి ధి వీరిగినవారలె వీరు! వీరలఁ
మన్నియ లిద్దఱేచి యని ధి మార్కొని గెల్చెడువార తాదుకే?
తిన్నగఁ జూడుమీ యనుట ధి తీవని మున్నినవేమి? యంగదా! ౯౧౬

తే॥ చిలువతాలువుతోఁ బచ్చవలువతాల్పు, నలువతో నింతికొప్పుంజఁగలిసి దురము
నలిపి పెక్కువేలేండ్లొక్కఁపొలనుదిండి, గెలువలేరైరి వీరలాఁగెలుచువాను? ౯౧౭

తే॥ కోఁతిగుంపు లన్నిటి నొక్కఁకూళ యెఱచి, దిండి మ్రుంగుటకుం జాలఁకుండు వీరి
కూటువుల నొకప్రాద్దెల్లఁగూడియేని, పలుకువెలది మగండేని తెలుపఁగలఁడె?

తే॥ తలలు పది చేతు లిరువదిఁకలపు పొలను, దిండియెకిమీనికని వెఱఁతివుచుచుండె
నిచటఁ గల మన మగవారిఁకేమి వేయి, తలలు రెండువేల్పేతులఁగలవెచెవుమ?

తే॥ కంభకర్ణుని చేవిల్లుఁకూడియెత్తఁ, జేవ లేకుంటి మాతనిఁచేత లీవు
నెఱుంగుదువుకద పసివాడఁవిల్లువచ్చి, యుంటి వినుద్రమ్మరులకంబునోవఁగలమె?

తే॥ హనుమ బలిమియు సుగ్రీవునలపు రామ, లక్ష్మణుల వింటినేర్పు తలంచి చూడఁ
దమ్మతముఁగాచుకొనునంతఁతరముగావు, మనలఁగాచుటెక్కడిమాట! మఱవదగును

ఉ॥ రాముఁడె యేలనేమి? మఱి ధి రావణుడేలిననేమి లోకముల్
తాము నశింపకున్నఁగదఁతక్కినవెల్లఁ; భుజించి డాఁగఁగా
భూమిధరంబులందు ఫల ధి ముల్ జలముల్ గుహలుండె మమ్ము నీ
వేమిటి కింకఁ బిల్చెద వ ధి హీనగుణాకర! యాజ్ఞ యీగడే! ౯౨౨

చ॥ విరవిరవోయి వార లిటు ♦ వేడఁగ నంగదుఁ డాలకించి యు
 చెరువున జాంబవంతుఁగని ♦ చెల్వుగ నిట్లును సూర్యనొద్ద వ్యా
 కరణము నేర్పినట్టిఁడగు ♦ గాడుపుపట్టికి నుద్దియైన నీ
 వరయఁగ నిట్టులైన మఱి ♦ యజ్ఞుల సంగతి చెప్పనేటికి? ౯౨౩

ఉ॥ పన్నగతల్పుఁడే భవన ♦ పావనుఁడౌ రఘురాముఁడంచు మా
 కెన్నఁగ బోధనేసి వెల ♦ యించితి మున్నిపు డిట్టి మూర్ఖుల
 దిన్నఁగఁ దెల్పి పోడిమినిఁ దేర్పక భీతిలితేని కీర్తియున్
 విన్ననువేమగున్? గుదిసి ♦ బీరము మానుట వీరధర్మమే? ౯౨౪

చ॥ అదగునఁ గీర్తి వోవిడిచి ♦ యాఱడిపాలయి యెందువోయినన్
 బ్రదుకఁగనాన! కాలుఁ డెదుఁర న్నిలువన్? సుధయంచు సంజుడున్
 విదితముగాఁగ నిచ్చినప్ర ♦ పీఠుల మాదుము నమ్మియున్న న
 ద్విదులను మోసపుచ్చి యని ♦ వీడిన నింతకుఁ జాపుమేలుగా! ౯౨౫

తే॥ దేవదానవుల్ చేరి మ ♦ ధింపలేని, పాలవెల్లిని చిలికిన ♦ వాలి నొక్క
 కోలనేసిన బలము లఁకొరివలనఁ, గడలిఁ గాల్పుట మఱచితో? ♦ కానవొక్కొ?

చ॥ దనుజ బలంబు లెన్నయిన ♦ ధర్మములేదట ధర్మ మున్న చెం
 తనె జయముండు నిశ్చయ మ ♦ ధర్మము ధర్మము నెందుగెల్వ లే
 దనుట వినంగలేదో? యిది ♦ యా మతిమంతునిరీతి? పిచ్చివా
 నినిబలెఁ బందలం గలిసి ♦ నీవును పాటుట యుక్తకార్యమే? ౯౨౬

చ॥ అనుటయు సిగ్గుచే నవన ♦ తాననుఁడై యను జాంబవంతుఁ డీ
 వను టుచితంబయైన నిపు ♦ డచ్చటఁజేరిన సోఁకుమూఁకలం
 గనుటకునేని యాత్మ ధృతి ♦ గాంచుటకేని పినాకీకేనియున్
 జనునొకొ? యల్ప వానరుల ♦ సంగతి నెంచఁగ దోసమున్నదే?

ఉ॥ కాంచితి దేవదానవుల ♦ కయ్యము మాలిని మాల్వవంతు మున్
 గాంచితిఁ గాలనేమి మధు ♦ కైటభుల గనకాక్షు సోదరుం
 గాంచితి హాలహలమును ♦ కాంచఁగలే దిటువంటివారలన్
 మించి యముండునే నధిగ ♦ మించి విరోధము గొన్నె వీరితో? ౯౨౭

సీ॥ బలముకంటెను వర ♦ బలము గల్గినవారు, మాయల గడిదేటి ♦ మలయువారు
 కడలి యినుకకంటెఁగడులెక్క గలవారు, కలికంటె నెడ చెడ్డ ♦ గలుగువారు
 కృత హస్త లలితరా ♦ కృతులు వీరలఁగన్న, యమరవర్గమే భయఁమందుచుండ
 మనకు దిట్టతనంబుఁమఱివచ్చునేమి? యి, ట్లున్న నెట్లున్నఁ జాపున్ననై న

తే॥ పోరునకు జంకిపాటుటఁమేరగాదు, యశము లొలఁగును కారవఁమబ్బు నిక్క
 మైన నొకమాట శ్రీరాముఁనాననంబు, నెదుట నిల్పుట యెట్లు? మోఁమెత్తుటెట్లు?

తే॥ భల్లుకేందుఁ డిట్లాడంగ ♦ వజ్రభిన్న, శైలవక్షుండు శ్వేతాద్రి ♦ వ్రాలినట్టి
కారుమబ్బునాఁ దెల్లనిఁగారు మీఁద, వెలయువజ్రకి మనుమండు♦పలికెనిట్లు.

తే॥ జయము నోటమి యెదిరించుటయును చంపుటరయ వీరుల కెన్నండు♦జరుగునదియ
నిలిచినార లిచ్చటనాడు♦పలుకుల విని, కాన మీరలును విమృశ్య♦కారులెము.

చ॥ పదరకుఁడీ భయంబు మదిఁ ♦ బాయుఁడి యెల్లర మొక్కటయ్య నె
య్యదియు నొనర్పలేము మన ♦ యజ్ఞతలెల్ల త్నమించు రాముఁడే
యెదిరిచి గెల్పెనేని జయ ♦ మేడైఱఁ గాంతము కాదయేని పా
యుద మనువులే రణంబున ర ♦ ఘూర్షవహు తోడనె రండు లెండనఁ.

ఉ॥ పాఱినవారమైతిమి య ♦ ప్రపథమోచి జగంబు దూఱఁగాఁ
బాఱిన వారలెల్లరు ని ♦ వర్తిలనిండని భల్లుకేశ్వరుం
దూఱటలాడ నెల్ల కపు ♦ లొయ్యన వచ్చిరి రామచంద్రుఁడుఁ
దారిన గొప్పసేనఁగని ♦ తమ్ముని మోమును కాంచి యిట్లనుఁ. ౯౩౪

చ॥ అసురబలంబు లెన్నయిన ♦ సంజక లేదవి మచ్చరాగులఁ
దున తునఁ గాలిపోవునవి ♦ దూదివలెం బనిచేటులేదు నీ
వసమునఁ గాచుచుండుము వ ♦ నాటులనెల్లర నెచ్చరంబునఁ
దెనటకఁ బాఱినారు గద ♦ దిక్కొకయింతయు లేని దీనతఁ. ౯౩౫

శా॥ ఈసేనఁ మనమీఁదికంపి యసురా ♦ ధీశుండు వెన్నాటునఁ
మోసల్ సేసి ప్లవంగులం దొడరి యే ♦ పుంజూపి వేటాడుచో
నీసామర్థ్యము చూపి నానిబలము ♦ న్నిచ్చేసి యీసేనలఁ
గాసిం బొందఁగనీక కావఁదగు నాకర్ణింపు మీ ప్రార్థనఁ. ౯౩౬

ఉ॥ వీరలఁ గూర్చి నామది త ♦ పించుచునున్నది యెచ్చరింతతో
మారుతితోడఁ గీశకుల ♦ మాన్యనితో నీటనుండుఁ డందు నా
కేరును తోడు లేరనుచు ♦ నెంచి తపించిన మోసమబ్బు నా
ర్వేరము నోటముం గలుగు ♦ వెక్కనమా నన లక్ష్మణుండనుఁ. ౯౩౭

మ॥ అదియే యుక్తముకాక నీకడన మే ♦ మర్థించి నిల్చున్నచో
నిది రక్షోబల మిద్ది కార్ముకబలం ♦ బిట్లుండెనంచుఁ వియ
త్పదులంబోలెను చూచుచుం దమ ధను ♦ ప్పొండిత్యముఁ మెచ్చి మే
లదిరా యంటలు దక్క నీకగు నహా ♦ యత్వంబు వేఱుండునే? ౯౩౮

సీ॥ అనిపల్కి సౌమిత్రి ♦ యటనుండిలేవ మా, రుతివచ్చి బాసకీపతికి మ్రొక్కి
యీనీచవానరు♦నెగ్గాడ కీధుజ, ములమీఁదఁ గూర్చుండికలనునేత
యుక్తంబు; కాదేసియొగివెన్న నిల్చిన, నాసేవ ఫలియించు♦వాసి ననుడు
నీకసాధ్యంబయిలోకసాధ్యంబైన, పనియొండు గలుగునే♦పవనపుత్ర !

తే॥ రావణుడు దాపునకు వచ్చిఁగణముచేసె, నేని యార్చిభావిభునకుఁసీవుతోడు
పడకయున్న విజయమెట్లుఁపడయఁగలము? వనచరుల నెట్లు దక్కించుకొనఁగలము?

తే॥ ఇంద్రజితుడై కి లక్ష్మణుఁ నెచ్చరించి, పంపినదియు నీతోడనేఁవాని సతఁడు
గెలిచినదియు నీవల్ల నేఁగెలువవలసి, యున్నదింకను తోడు సీవున్నకతన. ౯౪౦

మ॥ అతులోత్సాహముతో స్వధర్మముగ సా ఁ ఖంబుల్ విసజ్జించి న
మృతి నాతోడనవచ్చు లక్ష్మణుని ప్రే ఁ మంగాచి సుగ్రీవు సం
గతి నీవుండి చరాచరప్రతతి దుగి ఁ ఖంబుల్ తొలంగించి స
స్మతి ధర్మంబును నిల్పుమా యని రఘు ఁ క్షూన్యభం డవ్వలఁ. ౯౪౧

మ॥ సీవును తమ్ముతో నిలిచి ఁ నిర్జగవైరు లొనర్చు నీచ మా
యావిధులెల్ల నారసి ర ఁ యంబునఁ దెల్పకయున్న సాగునే?
రావణమర్దనంబు నమ ఁ రంబున నీవకదా విభీషణ!

భావి శుభప్రవృత్తి కిల ఁ బంధుర శక్తియు జీవగట్టయు. ౯౪౨

తే॥ అనిన రాముని వాక్యంబుఁలాదరించి, పావనియు విభీషణుడు సుఁగ్రీవుఁ డధిక
మోదమంది వానరసైన్యములను కావ, సమ్మతించిరి చనిరి లక్ష్మణునితోడ.

మ॥ దనుజధ్వంసి నమస్క్రియల్ నలిపి కో ఁ దండమ్ము చేనంది శిం
జిని నెక్కించి విశాల వక్షమున ర ఁ క్షీభూతమా కంకటం
బును లీలఁ ధరియించి యక్షయ శర ఁ ప్రోద్దీప్త తూణీరముఁ
వెనుకం దాల్చి రణగ్రమందు నిలిచెఁ ఁ విక్రాంతి గంభీరుడై. ౯౪౩

అ॥ నూఱుయోజనములఁదూరంబు నిండిన, సేన ముందు నిలుచుఁమానిమీఁద
సమరసేనవైచుఁనాయుధ వితతు లా, కనముగప్ప సురలు ఁ కాంచి భీతి. ౯౪౪

శా॥ రామా! భక్తభయాపహరక తను ఁ త్రాణంబ! నీలాంబుద
శ్యామా! రాక్షసభీమ! ధార్మిక జగ ఁ త్సంస్థాపనా! సీవు గా
కీమానంబగు దైత్యసేన కెదురై ఁ యెవ్వఁడు నిల్వంగ ని
చ్చామోదంబున నోపు? మాహృదయ వాం ఁ ఛాపూర్తి గావింపవే!

మ॥ అని ప్రార్థింపఁగ మానులు నకల ధ ఁ ర్మాచార సంపన్నులఁ
దనుజాధిక్యము రౌము నొంటియు మహాదైన్యంబుతోఁ గాంచుచుఁ
గనులఁ బొవ్వుము లోడ్చుచు మనము వైఁక్లబ్యంబు నొందంగ రా
మునకుఁ మంగళ మబ్బుఁగాతమని ప్రా ఁ పుంగోరి దీవింపఁగఁ. ౯౪౫

తే॥ తక్కు సిద్ధసాధ్యులుఁదాశరథికి, విజయమగుఁగాత దైత్యాలిఁవిలుగుఁగాత
నేఁటితోడఁ బాపమ్ములుఁసీఁగుఁగాత, మనిరి దనుజవీరులు కాంచియచ్చెరువున.

చ॥ నిలుకడ తప్పి వాసరులు ఁ నిల్వక పాటిన శత్రుసేనలో
నిలిచి శరాననంబుగొని ఁ నిశ్చలుడై మనమీఁది కెక్కుటిఁ

- గెలువఁగ నెంచిరాక తన ♦ గెల్పునకంటెను దొడ్డకాడె ? యి
ట్టలముగ మాల్యవంతుఁడు విడింబన సేయునె ? బొంకులాడునే ? ౯౪౯
- మ॥ మును దేవాని పురారితో రథికులై ♦ మున్నాడిరాఁ దాడ్పుపై
మన సద్వంశవివాశకుండయిన య ♦ మ్మాయావి వైకుంఠుఁడుఁ
ఘనుఁడై వచ్చి యెదిర్చె; వీడొక ధను ♦ మ్మాండంబుతోఁ గాల్పడఁ
మనపై నెత్తెఁ జలంబు సాహసము సా ♦ మర్థుంబు మెచ్చొగదా !
- మ॥ హరులుఁ దేరులు గౌరులుఁ శరభ సిం ♦ హవ్రాతముల్ త్నుబ్ధ సా
గర సంతాశములై యెలర్పఁ గనుచుఁ ♦ గౌతూహల స్వాంతుఁడై
త్వరితోత్కంఠత రండురండనుచు నా ♦ హ్వనించుచున్నాఁడుగా !
ధర నిల్లెవ్వఁడు నిల్చి పిల్చి మరలెఁ ♦ దర్పించి ప్రాణాలతో. ౯౫౦

—: శ్రీరాముఁడు రాక్షస బలముల నుఱుమాడుట:—

- మ॥ అనిగర్జించు చఖర్వ గర్వమునఁ గు ♦ వ్యర్హోర సింహంబు వా
రణ యూధంబులు చుట్టినట్లు బలద ♦ ర్పభ్రాంతులై రాక్షసుల్
తను ముట్టంగని మేలుమేలనుచుఁ గో ♦ దండంబునఁ శింజసి
నినదంబుం బరగించె రాముఁడు లన ♦ నిర్భూత ఘోషక్రియ. ౯౫౧
- శా॥ మాతౌ సాగర ధారలొక్క మొగి న ♦ మ్మాతంగ యూధంబులఁ
దాతౌ వేగము వారువంబులకుఁ గ్రో ♦ ధంబుల్ దిగంబాఱఁగాఁ
దీతౌ వీరుల శౌర్యధైర్యములు భీ ♦ తింభ్రాంతి నిండారుటఁ
మీతౌ దాహము నోళ్ళలెండె మనముల్ ♦ మేండ్రించె దై త్యాలికి.
- చ॥ తురగ పిశాచ సింహములు ♦ దుర్భ్రమచే నడ తారుమాఱుగాఁ
బరుగులువాటి తేరులను ♦ పాడుగఁ గూల్చి మతంగజంబులుఁ
వెఱగొని మావటీండ్రఁ దమ ♦ భీకర హస్తముతోడ నీడ్చి యు
ర్వరఁ గొని మోఁది యిచ్చవడిఁ ♦ బాతెను క్షోభము పుట్టె సేనలో.
- చ॥ ఖచరులు దుర్నిమిత్తములఁ ♦ గాంచి నిశాచర నాశ సూచక
ప్రచరములంచు నంతసిలి ♦ పాడిరి యాడిరి క్రూరరాక్షసుల్
విచలితులయ్యు రోషమున ♦ వీఁగక పైకొన రామభద్రుఁడుఁ
గుచరులమీఁద బాణముల ♦ గుప్పెను లెక్కకు మిక్కుటంబుగ. ౯౫౨
- సీ॥ హరులపైఁ గరులపై ♦ శరభ సింహములపై, వీరులపై వారి ♦ తేరులపయి
శరములపై శరా ♦ ననములపై భట, శిరములపై వారి ♦ యురములపయి
గరములపైఁ బరంపరలుగా శరములు, గురియింప నురలెనుకంజరములు
దొరలెను వీరుల ♦ శిరముల కరణిని, తురగోత్కరంబులు ♦ దురమునందు

తే॥ విజిగి యతిముత్యమైపడు విండ్లవలెనె, సిడములునుపొడిపొడి యయిపుడమిఁబడియె
చంద్ర శేఖలవలె నిశాచరుల కోట, దంతములు పలపలరాలి ♦ ధరణిఁగూలె.

సీ॥ నుడిగాలితో జడి ♦ వడియైన చందాన, రామ నిశాత మార్గణము లొలయఁ
దుంగ మాతంగ తుంగ తాంగ శతాంగ భ, టాంగ సంఘంబులు ♦ త్రుంగి పడియె
నోవ్థంబు గొఱుకుచు ♦ నుండు దంతంబులు, కోపంపుఁ జూపులఁ ♦ గొఱులు కనులు
కరవాలు వీడని ♦ కరములు గర్జిల్లు, మూర్ధముల్ పరుగిడు ♦ మొండెములును

తే॥ పాఱుర కప్రవాహముల్ విూటితునిగి, పడెడి యవయంబులతోడఁ బ్రధనభూమి
చూడ బీభత్సమయ్యె రత్నోగణముల, యాయుధము లొక పనియేనిచేయవయ్యె.

సీ॥ అమ్మలతోఁ గార్దుకమ్మలు తెగుమున్నె, కత్తులూనినకేటకత్తిర్జిల్లఁ
గేలకు మున్నుగాఁగఱులు తెగుచుండ, నొకటిపై నూఱు సాయకము లరుగుఁ
దురగంబులకు మున్నఁ ఖరములు తెగుచుండు, ఖరములతోడఁ జత్తువులు పోవుఁ
జత్తువులకు మున్నఁ పక్షముల్ వీలును, వక్షాలతోఁ జీటఁవదనములును

తే॥ తప్పిపాటినదొక్క- తఁ త్రడియు లేదు, శ్వాసమార్పుటకేని రాక్షసుల కెడము
లేమిదబ్బిబ్బులై వాడుఁరాము నొంచు, వెరపు దొరకక యూరకఁయురలుచుఁడి.

సీ॥ చనఁ దలఁపకమున్నె ♦ చచ్చి పడుచునున్న, శవ నివహము దాటిఁచనఁగలేక
చన్న వేలకువేటఁశరములు తాఁక నొ, క్కరథంబు నూఱు మఁక్కలుగ విఱుగు
నంబకంబులు పంబి ♦ యనరు లంటఁగ మున్న, చచ్చినపోల్కి- గఁజంబు లరులు
నెనిమిది దిక్కుల ♦ నెనసి యొక్కమ్మడిఁ, బమ్మిన పీరులా ♦ వలికె బోరు

తే॥ అరదములు బొర దూరంబునరుగలేదు, వారణంబు లూరక మ్రాలివసాధఁగూలె
తురగనంఘంబులును పసితోఁచ కుడిగె, భటులు బలియైరి మిత్రికిబరువు తగ్గి.

మ॥ జలజాక్షుం డొకయస్త్రమేయ శతమై ♦ సాహస్రమై నూఱు కో
టుల ప్రాణంబులఁ దీయునన్న నుడి నాఁ ♦ డు న్నేడు సత్యంబుగాఁ
గలనం జచ్చినవారి నెంచి విధి లె ♦ క్కల్ తప్పు గావించెఁ బ్రా
ణులఁ గొంపోయెడి కాలుఁడెంతపడెనో? ♦ నోవెంత దానొందెనో? ౯౬౦

శా॥ నీరంధ్రక్రియ వారిదాఘ విగళ ♦ నిర్భూత సంహారముల్
జాఱు గాలు సరణ్యలీల శర సం ♦ జాతాసల జ్వాలల
సారంగంబులపై శతాంగములపై ♦ జాల్యూరు తెక్కింబు లే
దానింబోయెనో? బూదియై శ్వసనుఁ డు ♦ ద్వండించి కొంపోవఁగఁ.

చ॥ తునిగిన శూల కంత శర ♦ తోమర సంఘము తూపుత్రోపుచే
వననిధిఁ జొచ్చి చుట్టను ర ♦ వంబునఁ ద్రావఁగ నీరు వట్టి జీ
వనచరరాశి చచ్చె నట ♦ వండలిగట్టి పయోధి యెండఁగఁ
వనజ హితాస్వయప్రభు న ♦ వారణ బాణ జవంబు నేమనఁ? ౯౬౧

చ॥ అరి మద భంజనం డయిన ♦ యర్కకులేశు నిశాత సాయశో
త్కరము పురత్రయంబు వడి ♦ చాహ మొనర్చిన వైష్ణవాస్త్రమున్
కరణిని పోయి దానవ ని ♦ కాయ శిరకి పవ హస్త సంఘమున్
జాతులఁ జూడఁజేసినది ♦ నుందర హేమ శతాంగ సాధితో. ౯౬౩

చ॥ ద్వీరదచయంబుమీఁది భట ♦ తీవ్రతరాయుధ శస్త్ర హస్తముల్
ధరణిని త్రాఁచుఁబాముల వి ♦ ధంబునఁ గూలుచుఁ ద్రులై నోవ్యముం
గఱచిన శీర్ష వర్షము ల ♦ కాండ పయోద హుతాశనాశనల్
పఱచిన తీరుగాఁ బడియె ♦ భాస్కరవంశ్య శరాసనోద్ధతిన్. ౯౬౪

చ॥ విలయ పయోదముల్ గురియఁజేర్చిన వారిధియట్లు సంగర
స్థలము రహింప రక్తమునఁ ♦ చాతెను తేరులు మావటిఁడ్రతోఁ
బాలుచు మతంగజంబులును ♦ పూడఁ బదాతిచయంబు పూడఁ దే
జాలు పడి పూడఁ గొన్నినుడి ♦ చుట్టి భ్రమించెను దిక్కుదోఁపమున్.

క॥ తెగి పైకెగిరిన శిరములు, తగులు ననెడి భీతి నురలు ♦ తలఁగిరి ధరకున్
దిగుతలలు శిలలపోలికె, దగులుననుచు భూజనములు ♦ తాటిరి దెసల్. ౯౬౬

చ॥ ప్రళయ పయోదధారల తె ♦ అంగున రామ శరాధి పర్య నా
కలఁకునఁ ద్రెప్పు మస్త్రములు ♦ త్రాఁగిన కన్నులతోడ ఘోరరా
వళిఁగని మేఘమాలికల ♦ భంగిని నింగిని నిండుచున్ మహా
నిల హతిచే విమానములు ♦ నేలను కూలు విధంబునం బడున్. ౯౬౭

సీ॥ కొందఱు దివ్యాస్త్రు ♦ బృందంబుఁ గొందఱు, గదలను గొందఱు ♦ ఖడ్గములను
గొందఱు ప్రాసముల్ ♦ కొందఱు తోమరాల్, కొందఱు ముద్గరాల్ ♦ కూడివైవఁ
గొందఱు తాఁకిరి ♦ కొందఱు దుమికిరి, కొందఱు తిట్టిరి ♦ కొట్టినారు
గొందఱు పొడిచిరి ♦ కొందఱు విడిచిరి, కొందఱు విసరిరి ♦ కొందఱు అగ్ర

తే॥ దృష్టిఁ జూచిరి కొందఱు ♦ తెరలినారు, కొందఱు తొర్చిరి డాఁగిరి ♦ కొందఱు అర్కుఁ
గ్రమ్ము కాదుమబ్బులవలెఁగ్రమ్మి తుదకుఁ, బడిరి సమరస్థలము బట్టఁబయలుగాఁగ.

సీ॥ ఏసిన వేసిన ♦ యెత్తిన పట్టిన, యాయుధముల రామ ♦ సాయకములు
విఱచుచుఁ బైవయి ♦ బెరసి గజావలి, నురలఁద్రోచు గుఱాల ♦ దొరలఁదాచు
శిరములగోయును ♦ శరములఁద్రోయును, విండ్లువిఱచు మేలు ♦ గండ్లు పఱచుఁ
గవచముల్ భేదించుఁగరముల ఛేదించు, స్థైర్యంబుఁ పోకార్చు ♦ శ్రమముఁగూర్చు

తే॥ బలముఁదొలఁగించుశిలలను ♦ నలఁగ దంచు, దరువులంద్రుంచు వైచిన ♦ గిరులఁద్రెంచు
అహహ! యేమందు రాఘవుఁనస్త్రులీల, బట్టబయలయ్యె రాక్షసఁప్రధనభూమి.

లయగ్రాహి॥

కాలుతెగి కేలుతెగి మేలుతెగి వాలుతెగి మేలుతెగి రాక్షస శశిరాలి తెగిపోవక
గూలె గరితండములు మాత్రం భయ సంఘములు తూలె భటబృందములు ప్రేల
రథపాథుర

వేలగొలది విశిఖజాలములు తక్కుగలకీల లెగజమ్మడి కశిరాశి పరిఘాదుర
లీల నొకకేల ఘనశేల గొనునోలి బలశాలి వనమాలి తనశోలల గవించె.

తే॥ లక్కలేని దోషాచరులొక్కపెట్ట, నొక్క నర్మపై స శరవృష్టిమిక్కుటముగ
గురిసి రామబాణములచే గొండల్లు, దొరలి పొరలిది దురమునశిరములూడ.

తే॥ వేయికరుల చేవగల దైతేయుల కొక, శరమువంతున శ్రీరామచంద్రుడే సె
రక్తవాహిని గూలి తిరములజేర, లేక పెక్కినుగలు వార్ధిలీనమయ్యె.

తే॥ తెగునుగొండలు వలయముల్ తెగును గదలు, విఱుగు గుంతముల్ దంతముల్
విఱుగు గరులు

హరులు దేరులు విఱుగు తుణార్థమందు, రామబాణ మొకొంటిచేరణమునందు.

తే॥ జగము లేకకాలంబునఁజంపఁజాలు, జముడు మంత్రులు దూతలు చరణయుగము
గలుగుచాకాటఁ బరుగిడియలసినారు, పొలియ ననురుల యనుజుల మోవలేక.

ఉ॥ కుప్పలు కుప్పలై కలనఁ గూలిన దంతులు తేరు లశ్వముల్
తిప్పలు తిప్పలై పెరిగి దివ్యలమార్గము నంటుచుండునె
దెప్పితెట్ట లట్టలొగి దేలి నటంపగఁ జచ్చుపీనుగుల్
తెప్పనఁ బ్రాణమొందెనని దిగ్భీమఁ బాతను జీవసంఘముల్. ౯౯౧

ఉ॥ నల్లనిభానుఁబోలి కిరఁ గంబులు చిందెడు రాఘవుండు పైఁ
జల్లినయట్లు రక్తకణఁ జాలము పర్వ యుగాంతవేళ భా
సిల్లెడు భానుమూర్తియనఁ జందిన శాత్రువరక్తమందు రం
జిల్లు మునింగి లేచు ముని నేవ్రసి భార్గవులబోలె శోభిత. ౯౯౨

ఉ॥ చిచ్చుట పిడ్డలట్టి రఘుఁ శేఖరు తూపులు క్రమ్య మస్తముల్
వచ్చి నశించుచుండఁ దమ వారు చచ్చుట చూడలేక వి
వ్వచ్చుము నోర్చి యుత్సుకత వ్రాల్చక మూఁగిన సోకుమూఁకలు
గ్రచ్చుట సేగలట్లయిరి రాముడు కల్లునుపోలె నయ్యెడ. ౯౯౩

ఉ॥ క్రమిల దానవానభుల కంఠములం దెగనేసి వ్యోమ మం
గముల యాటలాడె దగ నచ్చనగండ్లను గ్రచ్చకాయలక
జమ్మడిలీల శీర్షములఁ జిమ్ముచు నస్త్ర విధాన నైపుణి
బమ్మిన తేరులం గరుల భగ్న మొనరెను నుగ్గు నుగ్గుక. ౯౯౪

చ॥ పలువురుప్రాణముల్ విడిరి ♦ పల్కురు పాటిరి నూటి తప్పగాఁ
బలువురు దాటుచుం బొరలి ♦ బన్నము నొందిరి కుంది కంది లోఁ
గలగిరి మండి మాఁడిరి పొకాళిరి నిక్కిరి మక్కి రాంత్రిముల్
వలనుగఁ జెక్కి రేడిచిరి ♦ వంది రెదిర్చిరి పోరి చచ్చిరి. ౯౭౯

తే॥ కవచ కుండల కేయూరకటక మకుట, కంఠికా హరవిత్తులుకలనఁ దునిగి
దొరలు వారిమేనులనుండిఁ త్రొంగి యురలి, మొగులు గములందు మించులఁపగిదిమొఱసె.
నీ॥ వెనుకనున్నాఁడు ముందున నున్నవాఁడొగి, వదనమందున్నాఁడుఁ హృదినిగలఁడు
తలలపై నున్నాఁడుఁ మలలపై నున్నాఁడు, కెలకుల నున్నాఁడుఁ క్రిందఁగలఁడు
మింటిపై నున్నాఁడుఁ మంటిపై నున్నాఁడు, కత్తుల నున్నాఁడుఁ కరులమీఁద
ఖరువులమీఁదనుఁ తరువుల మీఁద న్యం, దనములమీఁద సంఠటను గలఁడు
తే॥ నాయెదుట నాయెదుట నిల్చి నాఁడు నీదు, కనులనున్నాఁడు కోదండకరుఁడటంచు
కఱకుసోకులె బ్రమసి వాచఱచునట్లు, మించి యెల్లయెడల సంచరించె నతఁడు.

చ॥ జలధులయందు లోకముల ♦ శత్రు సమూహములందు పెక్కు మా
యలగొని కామరూపముల ♦ నందు సిశాచరరాజి చింతసం
బుల నెడలందు వెల్పులను ♦ పొల్పుగ నిల్చినవాఁడు మెల్పుచక
బలిబలియంచుఁ బల్కుదగు ♦ పద్ధతినొప్పెను రాముఁ డెల్లెడఁ. ౯౮౨

శా॥ నానానూన విధాన చారముల వి ♦ న్నాణంబుతో నుండె నీ
భూనాథుండను బుద్ధిలేక మఱుఁగై ♦ పోయెంగదాయంచు వి
జ్ఞానానంద మయాత్ముడై మఱచెఁ గ ♦ ర్జ్వంబంచు గీర్వాణు ల
జ్ఞానావస్థ భజించి దిగ్భీముల నా ♦ శంకించి రప్పట్టునక. ౯౮౩

క॥ చండానిల వేగంబున, ఖండిత తరుకాంశమట్లు ♦ కర్పూర గణముల్
తుండములై దెనలం బడ, భండసమునఁ దిరిగె రామ ♦ భద్రుఁడు పెలుచక.

క॥ హరులు కరులు వీరభటులు, నరదంబులు గిరులఁబోలె ♦ నవనిం బెరుగక
గిరినుండి గిరికి దాఁబడు, కరణిం దిగుగంగవలసెఁ ♦ గాకుల్ స్థుఁ డలక ౯౮౪

క॥ అంబరమఁబెడు ధ్వజ చీ, నాంబరములతోడ గొప్ప ♦ యంబారులతో
డం బూఁడి మునిగె గురు ర, క్తాంబుధిలోఁ గరి ఘటలు స్ల ♦ వావలి కరణిక.

క॥ తెగిన సురాకుల శిరములు, నెగసి మరలఁ బుడమిఁ బడెడి ♦ నియతిం బూడక
దగ విజయలక్ష్మి చేసొని, యెగురవముచు జలజ వితతిఁ కెనయై యుండెక. ౯౮౫

క॥ వాలమ్మలఁ గరములతో, వాలమ్మలు గరము విడిగె ♦ వాలెమ్మగ జీ
వా లమ్మలుకుల కెరయై, వాలమ్మలఁ బోలు ♦ దైత్యవర్గము నమసెక. ౯౮౬

క॥ భేటకములు తునిగిపడెక, ఘోటకముల తలలతోడఁ ♦ గూటువ లగుచుక
బూటకముల కిమ్మయి చను, హాటక కోటిర మస్త ♦ కావలితోడక. ౯౮౭

క॥ క్రూరుల దంష్ట్రలు తెగి తమ, కారుల మేనులను చొచ్చి ♦ కారు మొగులునం
దూఱ లనద్బాల శశిం, కేరు లలిని తోచెఁ జూచు ♦ గీర్వాణులకుఁ. ౯౯౦

క॥ అక్కుటిలుల పెనుకోటలు, మిక్కుటమగు కరి రదములు ♦ మేదిని నిండఁ
బెక్కురు కల్పంబులఁ గల, పెక్కురు నెల లొకటఁ చేరు ♦ పేరిమిసొప్పె. ౯౯౧

క॥ అనురుల తనుగిరులందున, విసరముగాఁ బొడమి దెసల ♦ విడిసిన రక్త
ప్రసరమున నచటి జనములు, పసరములును చనియె నెక్కి ♦ పర్వతములకుఁ.

క॥ నిండ్ దివి జీవతతిచే, నిండ్ భువి దానవ శవ ♦ నివహముచేతఁ
నిండ్ శరధి రక్తముచే, నిండ్ సురల కనులు రామ ♦ నిపుణత్వముచే. ౯౯౩

క॥ కయిదువులు రక్త నదముల, పయి వడివడిఁబోయి బహుళ ♦ వనచర వితతిఁ
బయి దవిలి సరగఁ ద్రుంపఁగఁ, జెయిదంబులు తఱుగఁ విటిగిచేడ్పడి చచ్చె.

మ॥ బలహీనుండగు నొక్కమానవుడు పై ♦ పైఁ బేర్చి దోషాచరా
వలి కావించిన పూహముం జెఱచి త ♦ త్పండిత్యముం జూపి దై
త్యుల ఖండింపఁగఁ బండ్లు గీటుచును వ్య ♦ ర్థంబోలె నిట్లుండుటా?
యలుచుం జంపెదనంచు వహ్ని కడు రో ♦ మాయత్మైడై లేచుచుక.

—: వహ్ని దానవసేనలఁ బ్రోత్సహించుట :—

చ॥ ములుకులు వచ్చి పైఁబడక ♦ మున్నె నిశాచరు లందఁ టొక్కటై
యలుగులపాటు నొంద కొగి ♦ నాతనిపైఁ బడ నల్లి చావఁడే?
జలధులపోల్కిఁ గానఁబడి ♦ చప్పిడి చేతలఁ జేయుచుందురే?
మలకలు మాని పైఁబడుడు ♦ మ్రాల్పుడు లెండని ప్రోత్సహింపఁగఁ.

పంచచా॥ చలంబుతోడఁ గర్బురుల్ వి ♦ చారదూరులై వెనక
బలంబు చూపి యొక్కకొండ ♦ పైని పెక్కు మేఘముల్
జలంబు చిందు భాతి నైక ♦ సాయకంబు లేసి తా
వలంబు తూలఁ దర్జనంబు ♦ భర్జనంబు నేయఁగఁ ౬౯౭

ఉ॥ జీవున రామబాణములు ♦ లేగుచు శ్రీరము లెన్నొ చెందుచుక
ద్రెవ్వగఁజేయ రాక్షసులు ♦ తీజిరి కూలిరి చావకట్టుగా
నువ్వున నాడిపాడెను మ ♦ హోద్ధతి నార్చె బిశాచ సంఘముల్
కవ్విన నోటిలోఁ గొఱవి ♦ కట్టలు నావల దివ్వెలట్లుగా. ౯౯౮

తే॥ రక్తపంకిల వార్ధి వ ♦ ప్ర్రముగఁ దాల్చి, రక్తచందన ములది ధరా పురంధ్ర
పెద్దపెండ్లిఁ జూడఁగ వచ్చు ♦ పేరటూలి, కరణి నొప్పారె నారణిఁ త్కృష్ణలమున.

తే॥ ఘృత సురాక్షిర దధిలవ ♦ జేక్షు శుద్ధ, వచనిధులు రక్తమయము ♦ పరగు కతన
నప్తవారిధులను పేరు ♦ జూపిడి, యొక్క రక్త తోయధి యన ♦ నొప్పె నపుడు.

క॥ తోడుగుట యొకపరియైనను, వెడలు శిలీముఖము లెన్నఁవేలకు వేలె

ప్పుడు వధము పూర్తియగు న, పప్పుడు లేనలఁబోలు విల్లుఁపొడవయి నిలుచుక

సీ॥ ఎత్తినవారలుఁనేసిన వారు గ, ర్జించిన వా రెడి ఁ రించువారు

వడిగొను వా రోడిఁపాటినవారు కో, పించినవారు మఁదించు వారు

తోడరిరి యడరిరిఁతోడఁకిరి వడఁకిరి, మడఁగిరి బెడిసిరిఁమడిసినారు

చూడ్కులు మనసులుఁచూడ నూహింపఁగఁ, దగిన యంతటి నమర్థములు కావు

తే॥ తోడిగినవివేయియలుగులుఁవడిగఁబోయి, చంపుటయొనహస్రముకాదుఁశతసహస్ర

మట్టిదే వడి యుద్దేశఁమట్టిదె యగు, దానవ శరాధి తము గాఁబలేనివయ్యె.

సీ॥ ముందుభాగమ్మునుఁ మొగమును రెండు ప, క్షములును పృష్ఠమధ్యములు గలుగు

ఘనశరపూహమ్ముఁకాకుల్ స్థకలజుండు, సూదియుఁ జొరలేనిఁచొప్పు పన్నె

నాయమ్ము లొగినేగిఁయాయమ్ములల గ్రుచ్చు, వలఁకుల దుస్సి యఁవ్యలికి నేగు

నాయమ్ములకుగుటిఁయొనరక్కసులు చ, చ్చుటగాక యెదిరి గెల్పుటయుఁగలదె?

తే॥ విలయకాలానలముఁబోలియలుఁగు లడర, నెండుటడవులఁ బోలిరిఁయెడ్డె యసుర

వరులు; రామబాణములు వాఁగురనుపోల, దనుజగణములు తగులు మఁత్యములఁబోలె.

తే॥ చండ మారుత మట్లు దాఁశరధి యొప్పు, జెదరు మలలకైవడి శుక్రఁశిష్యు లుండ్రి

విలయ కాలసాగరమట్లుఁవీర రామ, భద్రుఁడుండఁ బ్రాణులఁ బోలిఁవారలుండ్రి

మ॥ మొదలై సృష్టియొనర్చి మధ్యమగుచుకఁ ఁ బోషించి యంతంబునై

తుది గావించు పరాత్పరుండు దనుజ ఁ స్తోమంబుకై కల్పమై

పొదలకఁ దారు చరాచరంబుల విధం ఁ బుం బొంది రా రాఘవుం

డుదధి ప్రాత్ర విషంబు గాఁ జనిరి మఁత్యైస్సమంబుగా రాక్షసుల్ గంంగె

ఉ॥ వంచనఁ గూటసాక్ష్యము స ఁ భం బలుకాడి ధనంబు గూర్చు నా

కుంచిత నీతివర్తనుని ఁ కుంతిత వంశముఁ బోల రాక్షసుల్

ప్రాంచిత ధర్మముం జెనసె ఁ రాముండు; తాను విషాంబువై చనక

గ్రంచర దాని క్షామమునఁ ఁ ద్రావిన బీదలెయ్యె దానవుల్. ౧౦౦౬

చ॥ ఒక శతవాహినుల్ చుగిసి ఁ యున్నతఱ్ఱ జలరాశి లంకయుక

సకలము నొక్కటై సమ ర ఁ సంబుగఁ గన్నడ దానవాంఁగనల్

కకవికనొంది యేదియును ఁ కానక చిత్త కలంక మొంది కా

ళ్లు కుదియ నెట్లుపోక దిగుఁబలుం గొని కూలిరి ముగ్ధి రందులక. ౧౦౦౭

తే॥ డాగిన సురారు లసువులఁబాసినారు, కుప్పలై నింగి నంబునుఁకుణప చయము

ఎదిరి నెత్తురు పోలేకఁయెదురు తిరిగె, వెనుకనున్న సైన్యంబు ముండునకువచ్చె.

క॥ కేచిరి కరి శరభాదుల, వీచిరి తోమర గదాది ఁవివిధాయుధముల్

త్రోచిరి సేనల ముందున, కేచిరి ప్రాణంబు లీసిఁయెఱుంగక వారల్

- ఆ॥ రండిరండి మీవశరంబుల బలములఁ, దెండితెండి తెచ్చి యిండియిండి
నాశరముల కనుచు దాశరథి వచించి, పేర్చి శితశరంబులేర్చి యేసె. ౧౦౧౦
- చ॥ తమతమ సేన లవ్వలికిఁ దారఁగనీయక నైస్యనాథులే
తమకముతోడ నడ్డుపడి తార్పుచుఁ జచ్చినవారి దాటుచు
దుముల రణంబుకై యఱిమి త్రోయుట డాయుట గాంచి నిర్జురల్
కమిలి త్రినేత్రుఁగాంచి యెద కూరిమితో వచించిరివిద్విధఁ. ౧౦౧౧
- ఉ॥ రాణువలోన నొక్కొకరు రావణుకంటెను ముమ్మడుంగు వి
న్నాణులు వారిలెక్క గణ నంబునకందదు వంచి మించుచు
జాణతనాన డాసి రిక జాకినాథుడొ యొక్కరుండు మా
పోడిమి మాల్చినట్టి బల పూర్ణులు దానపు లేమి మూఁడునో? ౧౦౧౨
- ఉ॥ రాఘవుఁ డేయునట్టి ప్రద రమ్మల సంతరమంద త్రుంచుచు
మేఘము లట్లు క్రమ్ముకొని మించిరి ముంచిరి వీరల మహా
మోఘముగా శపించి యను పుంజము తీసిన దీయవచ్చు బా
ణోఘముచే జయింపఁ దర మా మముబోటికి మీకుఁ దక్కఁగ? ౧౦౧౩
- చ॥ అని వచియింప శూలి భయ మందకుఁడయ్య సురారు లెందఱై
న నగిని దూడిగాల్పు వయి నంబున రామ శరాన్ని కాల్పు నే
మునుపె వచింపనే? యమృత ము గరళం బవపాడి చక్కటి
గొనకొని గెల్పెనేనియును క్రూరులు రాఘవు గెల్వనేస్తరే? ౧౦౧౪
- చ॥ తలఁచినచో విభీషణుడు తక్కు జగంబున జీవయ్యుండై
యలుచు నిశాటుఁడున్నె యొకఁ డాదట సత్కృపగల్గ ధర్మము
బొలుచును మీరు దాఁగుటకు భూధర కందర లింక రోయఁగా
వలవదు నేటితో దనుజ వంశము మాయ నిబద్ధి నానుడు. ౧౦౧౫
- చ॥ అని హరుఁడాడ బ్రహ్మయు య భార్గమ యంచు వచింప వేలుపుల్
మనమున నెమ్మదిం గొనిరి మానవనాథుడు మండలీకృత
స్వనిత ధనశివయోదనున శాత శిలీముఖ పృష్ఠిగూర్చి వా
లి నదనుజోత్తమాంగక శిలీంధ సమూహము సృష్టించెయఁగ. ౧౦౧౬
- చ॥ అనఘుని చుట్టుకొన్న దను జావలి స్వర్గముచేరి యచ్చట
మనుటకుఁ జోటులే కలయ ప్రూలిప మేనులు తత్తలింపఁగ
దునిగిన యాశ్విక ప్రతతి తోడన దివ్య శరీరమంది మే
దిని దమ గుఱ్ఱముల్ పొరలి తెల్లుట గాంతురు మింట నిల్చుచు.
- ఉ॥ అంబుధులందు శైలముల యందు వసంబుల యం దెడారుల
బంబిన నాకమందు కను పాఱెడు మేరకుఁ దేజిచూచిన

డంబుగ నట్టల్ దలల ♦ డాచుచుఁ దేల్పుచుఁ గొంచుబోవు ర
క్తాంబు నదీనదంబు లుర ♦ నై కనుపట్టెను తొల్కరిం బల్కె. ౧౦౧౮

చ॥ ఎదిరిచినట్టి యోధవరు ♦ లేఁజ్జెఱ మాలి నశింప వాహినీ
నడమడమండ వెన్కగల ♦ సైన్యము పాతెడు త్రోవజూడ నం
గదగొని వారినాయకులు ♦ కాంచి వివేక విహీనులార! పా
తెదరె? బిడంబులేడె? యని ♦ లేఁగఁగ తేఁచులపోల్కి వారల్కు.

చ॥ చెవుడు పడంగ లోకము వి ♦ శీర్ణతనొంద మొయిల్లు దేవతా
నినమా శిరంబు లూఁగ నవ ♦ సీధరముల్ చలియింప నైచు కై
దువులు మెఱుంగఁపిడ్లు లను ♦ తోయమఁగొల్పఁ దమస్వమూహముల్
దవిలి యెదిర్చినాఁగ బల ♦ దర్పముల్ దనుజులి క్రమ్మతెక. ౧౦౨౦

ఉ॥ రాముఁడు రండురండని న ♦ రాగముతో నతిథి ప్రకాండము
ధామమునం దెవ్వరింను వి ♦ ధంబున నేగి పృథక్క వృష్టి గా
రాములు చూడఁ డెక్కిములు ♦ రాలె దిశాంతములందు వార్యముల్
భూమిని మ్రొగ్గఁ గూలె రథ ♦ ముల్ పవి భిన్న మహాద్రుశోయనక.

సీ॥ శకలంబులై పడున్యందనాంతరములఁ, దనియక కంకగృహప్రముఁ తూటి
బలితంబులగు కళే ♦ బరముల లాగంగ, భానుబింబము మాఱు ♦ పాటునొంద
గ్రహగతుల్ దప్పంగఁగడలియు నుడియంగ, సారైవడి భూమిసరగఁ దిరుగ
ధర్మంబు నమవర్తి ♦ ధనువు పిశాచము, లట్టలు గదిసి నాట్యంబు నేయ

తే॥ భవుడు నిండ్రుండు పద్మనం ♦ భవుఁడు మునులు, విబుధులును దిక్పతులు మోద ♦
వివశులగుచుఁ

బిల్గంగతులువై చి యా ♦ వింటి నేర్పు, దిట్టతనము సాహసము నుతించినార.

తే॥ నమసి చతురంగబలములు ♦ సాగరములఁ, జెదరుచుండ దుగ్ధాంబుధిఁజలుకు దేవ
దానవుల చేతులంబలెఁ దఱిమిపాటు, కఱకు సోఁకుల కాళులు ♦ గతులు దప్పె

తే॥ రథగజాశ్వ భటాది వర్గములయందు, గాయములఁ గలిగించు రాఘవ కఠోర
సాయకంబు లాసేన నెంచంగఁజక్క, లంచు కరణినిచొచ్చె నతితృప్కటముగ.

తే॥ నమసేరాణువల్ మిగిలినన్వల్పబలము, స్రుక్తిప్రక్కకొదుఁగుడాఁగుఁదక్కుననుచు
వారి నవలికిఁ బోసకఁబాణచయము, వలన నొకకోట గట్టె మైఠిలి విభుండు.

తే॥ బలియై న మాలిని మాల్యవంతునిమధు, కై టభులఁబోలి జగములఁగలఁచినట్టి
కవచధారులు రాముఁడుకట్టిన శర, దుర్గమును దాటఁ జాలకఁత్రొక్కువడిరి.

తే॥ చచ్చినట్టివార లెదుటఁ ♦ జచ్చుచుండ, లేఁబడిన వారింబలె ♦ లేగి బడబ
క్రాఁచఁదెరలిన శరనిధి ♦ కరణినొక్క, ప్రక్కకేఠెంచి వహ్నితోఁ ♦ బలికిరిల్లు.

తే॥ త్రిపురవైరి జనార్దన ♦ త్రిదశవిభులు, మనబలము క్రుంచలేకయే ♦ మరలివారు
ఒక్కమానవుఁ డీవేళ ♦ నుక్కుమీఱి, కలచుఁచున్నాడు రాక్షస ♦ గణమునెల్ల.

తే॥ ఒక్కఁడే జగముల గెల్వఁనోపువాఁడు, వేయివెల్వల తుఱుమొక్క ♦ వేలుమిడిని
గెలిచె నేమనఁగలదింక ♦ జెలఁగి యీగఁ, గరుడ వితతి జయించిన ♦ కరణియయ్యె

తే॥ బ్రహ్మతోడ భవుండు గీ ♦ ర్వాణచయము, వచ్చి నింగిని కనఁబడు ♦ వారుగాని
కానరాఁడు మెన్నుండందు ♦ గానఁజూడ, సతఁడె యితఁడగు నను సంశయంబు పుట్టె

తే॥ పన్నసంఖ్య బలబిట్ట ♦ పాడుపడియె, నొక్కవెల్లున శేషించి ♦ యున్నదింక
నేమి చింతించి రాఁగల ♦ దేమిఫలము, తలపుఁడన్న వహ్నియు నిట్లు ♦ పలుకఁదొడఁగె

చ॥ మృతికఁ గలంగి క్రమ్మఱుడు ♦ మేని దళానను నాస్యపద్మ మే
గతిఁ దిలకించువారము ! జగంబున నెట్లపకీర్తి మోచి జీ
వితమును త్రోచువార మది ♦ వీడి యశస్కర మార్గమందు న
గ్గతి యొడవంగ నీభవము ♦ ధన్యముగా విడువంగ మేలగున్. ౧౦౩౨

ఉ॥ సంకటపాటునం దవల ♦ జాగి మెలంకువతో మెలంగఁగా
లంకను వీడిపోవఁగఁ ద ♦ లంచినఁ గోలలకోట దాఁటలే
ముంకున నెల్ల రేకమతి ♦ నొక్కట రాముని చుట్టు ముట్టుచున్
జంకెనతోడఁ జంపుదము ♦ చత్తము యోగ్యత యియ్యదేయన్.

తే॥ అన్ని నదులు నముద్రంబు ♦ నందు లీల, శలభములు దీపమునఁబడు ♦ చందమునను
విధియె సిగఁబట్టి యీడ్వ విద్విద్గణంబు, డాసి రాముని చుట్టె గ ♦ డంకతోడ

తే॥ గోగణంబు నడుమనున్న ♦ కోలుపులిని, పోలు రాఘవుపై సోఁకు ♦ మూఁకలపుడు
పరశు తోమర కుంత ము ♦ ద్గర మునుండి, వాల శక్త్యాదులను పట్టి ♦ వైచివారు.

—: రాముండు గాంధర్వాస్త్రము సంధించి విడుచుట :—

క॥ గాంధర్వాస్త్రము రాముండు సంధించె దదీయ దివ్య శరము ఘోరిద్రుక్
గంధిని గరుడుని పానకు, గంధవహుని పోలి యడరి ♦ కడుపడి సరిగ్గ. ౧౦౩౩

ఉ॥ లక్ష్మణమూఁడు మోము లయి ♦ దగ్గి శరీరము గల్గుకోల ఫా
లాక్షుని మేనిఁబోలి యొక ♦ పైదయి యేఁబడి నూలు వేలునై
లక్షలు కోటలై పర బ ♦ లంబున నొక్కని కొక్క రాము రూ
పక్షిగతంబుగా నడరి ♦ యందఱఁ గూలిచె నొక్కవేల్కిడి. ౧౦౩౪

సీ॥ ఏడుదీపులయందు ♦ నెనిమిది దిక్కులఁ, బాతాళమందును ♦ పర్యతములఁ
బంక్తికంధరునకుఁ ♦ బ్రతినిధులై ప్రేమ, పాత్రులై దిన నిశా ♦ పతులఁ గూర్చి
హారంబుగాఁ జేసి యుక్కున ధరియింపఁ, జాలు నమర్థ ల ♦ చ్చుట్టి వచ్చి
మనలోన నొకని నీ ♦ మనుజుండు గెలిచిన, రావణుపై త మోఁర్వంగఁగలఁడు

అ॥ కాన నొక్కఁడొకఁడొకాకుత్స్థుతోడఁ గ, య్యంబునేత మేలొ? యందఱొక్క
మొగినిక్రమ్మి వానిముంచుకొనుట మేలొ? యనుచు వహ్ని నడుగఁనాతఁడనియె.

ఉ॥ ఒక్కఁడొకండుగాఁ జని ర ♦ ణోత్కటు రాముని గెల్వలేము మీ
రెక్కడి వార్తలాడెదరో? యిప్పటి సంస్థితిజూడరో? యనఁ
రక్కనులెల్లఁ గూడి బవ ♦ రం బొనరించుటె యుక్తమంచు విం
డైక్కిడి సంకులొత్తి దెన ♦ లెల్లను బీటలువాఱ నార్పుచున్. ౧౦౩౯

చ॥ భుజములు దట్టుచు న్నిలువ ♦ భూరి భయంకర లీల రాక్షస
వ్రజములఁ జంపియున్ దనివి ♦ వారని రాముఁడు వారిఁగాంచి య
క్కజముగ శింజనీధ్వని జ ♦ గద్భయదంబుగఁ జేసె లోకముల్
నిజపదిఁ గొల్పు సూర్యశశి ♦ నేత్రుని శంఖనిరావమో యనన్. ౧౦౪౦

ఉ॥ పెక్కురు శాస్త్రువిద్వరులు ♦ భీకర సక్రమ యుద్ధ కోపినుల్
నెక్కురులై దివౌకసుల ♦ వెంటఁ జరించిన వైత్యబంధులన్
ముక్కులఁ గోసినారలు ప్ర ♦ మోద మనస్కులు కాలకాలునే
లెక్కయొనర్చనట్టి మద ♦ లీలలఁ దేలెడివారు రాక్షసుల్. ౧౦౪౧

చ॥ పిడుగులు లేగినట్లు మద ♦ భీషణ వారణరాజ యేచిన
ట్లడరి నమీకనైపుణి బ ♦ యల్పడఁ బెక్కువిధాల నయ్యెడన్
నడచిరి వారి యాయుధ గ ♦ ణంబుల నేత్రములందు పెల్లుగా
మిడుఁగులు లుప్పతిల్లి గిలి ♦ మిక్కిలి కూర్చెను భేచరాలికిన్. ౧౦౪౨

తే॥ నేమిరావంబు కింకీణినినదములును, సింహనాదంబు ఘోకృతిశింజని రుతి
హేమలును భుజాస్థానఁహేల లాయు, ధముల రవము లేచెను బెడిదంబుగాఁగ.

తే॥ వారు రావణుఁబోలినవారు తాము, లీల గెలువని లోకంబులేదు తత బ
లిష్టు లావైత్యులను రణనిష్ఠతోడ, జానకీజాని యెదిరించెనంగరమున. ౧౦౪౪

సీ॥ వారలు పెల్లడి ♦ వైచు చక్రాది సా, ధనముల నడుమనే ♦ తునియఁజేసి
వారి ఱొమ్ము లగల్చి ♦ తేరులతోడఁ బ, రిధి బింబములు నాధఃపిత్రిఁగూల్చె
గైదువుల్ వట్టిన ♦ కరములు మేనులు, మెఱుఁగులతోఁ బొల్చు ♦ మేఘములన
భువివాలెఁ దెగి శరఁములతోడఁ బడుకేలు, ఫణులు కొమ్మలతోడఁబడుటఁబోలె

తే॥ వార్ధిఁజేరె నెత్తుటియేటఁవారణములు, కొఱదలంబలె గుఱ్ఱముల్ఁకొఱలుచుండె
నాయుధంబులు చోఱమిఁలనఁ జలించె, భేటకంబులు తాఁ బేల్లఁక్రియను పొరలె.

తే॥ వాతహతిచేతఁ దెరల కంఠములతోడఁ, గూలు పడవలవలె నేనుఁగులు సిడంపుఁ
గంబములతోడ రుధిరాపఁగాప్రవాహ, మందు మునిఁగె హఁహఁకార మతిశయింప.

తే॥ తునిఁగి రక్తవాహినియందుఁదొరలుచున్న, కరములందుశరములఱ్ఱఁకవ్వయుండఁ
గమలనాళంబులను నోటఁగవ్వకొన్న, సావురంబు కూటంబులఁపగిది దోఁచె.

తే॥ పటికరాలతోఁ జేయంగఁబడి విడిగిన, తేరిచక్రంబులు పయోధితైరల నడుమ
నురలఁబడు పూర్ణచంద్రబింబోత్కరంబు, నాఁగ నలరాఁగె గనులకుఁనాణెమగుచు.

శా॥ మాయలచే జయంబుగొను ♦ మార్తర ధర్మ నియక్తిఁ జంపఁగా
నాయితపడ్డ రాఘవు శ ♦ రానన మొక్కట వంగునంత దై
తేయ శిరోమహిధ్రములు ♦ తేట్టువలై గొనయమ్ము వంగఁగా
నీయక వచ్చివచ్చి పడి ♦ యిట్టులు లాడఁగనీయ వింతయున్. ౧౦౪౯

తే॥ వక్షములఁజొచ్చి రుధిరంబుఁవట్టె ద్రావు, పక్షయుతశిలీముఖములుఁపనవములను
పక్షములు వెలినుండంగఁగుక్ష్మినిండ, మధువుగొను శిలీముఖములఁమాడ్కినొప్పె.
శే॥ యోజనాయతమగు సమఁరాంగణమున, రమణ లోకైకవీరుడోఁరాముఁడొంటి
మయిని పాదచారి యగుచుఁమృధము సేయు, చొక్కజాములొదిరుగంగఁనోపెనతఁడు.

చ॥ నిలిచినవారి యెట్టెదుట ♦ నిల్పుచుఁ బోయెడు వారి ముంగలం
బాలుచుచు నెందుచొచ్చినను ♦ పొందుగ నడ్డమువోయి రాక్షసుల్
బెలుకుట నిల్పుచున్ విసుగుఁవేనటలేక వధించుచుండ దై
త్యులు వెఱఁగంది కంబమునఁదోచు నృసింహుఁడె యంచు నెంచుచున్.

ఉ॥ ఇచ్చటనుండ నిందుగలఁ ♦ డిచ్చటఁ దోచె మలంగె నాకడన్
వచ్చెను వీఁడెయంచు బ్రమ ♦ వాటి శరంబులు కూర్చి యేరిపై
నెచ్చటనేని వైచి మఱి ♦ యెయ్యుచు దైత్యులు తమ్ముదామె పె
న్మచ్చరమూని చంపుకొని ♦ మాఁడిరి పెక్కురు తద్రణస్థిన్. ౧౦౫౩

ఉ॥ ఒక్కఁడు రాముఁడంట యది ♦ యెప్పున? నూర్గురు కల్ల వేపురున్
నిక్కముకాదు లక్షయన ♦ నేరము కోటియనంగ దబ్బితో
పెక్కురు పెక్కుకోట్లు రఘు ♦ వీరులు గల్గుదురంట నత్యమా
నిక్కడనంచు నేలయన? ♦ నెల్లెడ దానయి నిండె జెల్లనే! ౧౦౫౪

ఉ॥ అంశట నీరరామమయ ♦ మై కనుపట్ట నిశాచరాలి ది
గ్భ్రాంతి వహించి యొక్కొకరు ♦ రాముఁడు నాకడఁ జిక్కెనంచు దా
వంతము లీగె నంచెదురు ♦ పడ్డ సురారులఁ జంపుకొంటచే
గొంత యలంత తగ్గెను క ♦ కుత్స్థ కులాల్లి సుధాంశుమూర్తికిన్.

చ॥ అరడములం గుఱాలపయి ♦ హస్తలపై వనరాశిమీఁద నం
బరమున నున్న వాడనుచు ♦ భ్రాంతిని యెందును పోవలేక ని
వ్వెరగొని నిల్చి చుట్టుచును ♦ వ్రేయుచు మించి పరాక్రమించు కం
ధర నిభ దేహు వేగ బల ♦ దర్పములం గనుచుండె రక్కసుల్.

ఉ॥ నిండిన భండనస్థలిని ♦ నీరజనేత్రు బలిష్ఠ చండ కో
దండ విలగ్న ఘంటికలు ♦ దంధణ మ్రోగిన యప్పుడెల్ల వే

దండ తురంగ సంఘములు ♦ ధారణిఁ గుప్పలు కూలుచుండు బ్ర
హ్మాండము దద్దటిల్లు దను ♦ జాంగన పాళికి రాలు సశ్రువుల్. ౧౦౫౨

ఉ॥ చచ్చినవారి తేరులను ♦ చావక పోరెడి వారి తేరులం
దచ్చుగలాగి వంచిన శ ♦ రాసముతో వడిఁగానవచ్చుట
గ్రచ్చఱఁ బోరునేయ నొడి ♦ కంబున రాఘవుఁ డొక్క తేరిపై
వచ్చిన చందమొంది కను ♦ వారికిఁ దోచె రణాంగణంబునఁ. ౧౦౫౩

మ॥ ఒకకోదండమ యున్నఁ దూణమొక్కఁడై ♦ యున్నఁ శరస్తోమమా ?
తుకముఁ మీఱుచు వర్షబిందువుల సం ♦ దోహంబుకంటె విశే
షకమయ్యెం దనకేలు వేయికరముల్ ♦ సాగించు కార్యంబు త
క్కక కావించె సహస్రహస్తములు వీఁకఁ రెండుగా నయ్యెనో ? ౧౦౫౪

మ॥ ఒకమోమై మనుజాకృతిం బొలుచు నీ ♦ యుగ్రంపు దృశ్యం బన
త్యక్తమా నిక్కడ నిక్కమేర్పడె నసం ♦ ఖ్యాకంబులొ దైత్యునై
నిక సంఘాతము చేసినట్టి దురముఁ ♦ నేర్పార సంపూర్తిగా
నొకమో మేవిధి గాంచఁగల్గుఁ ? దలలె ♦ న్నొ పద్మ సంఘేయముల్ !

మ॥ నిటలాత్తుండు చతుర్ముఖుండు శరముల్ ♦ నిర్మితి లెక్కించి యు
త్కటమాటఁ గణియింపలేక యిది శ ♦ క్యంబొనె ? యంచుఁ విశం
కట మోదాత్మకులై నిశాచరుల సం ♦ ఖ్యంబొనె ? యాలెక్క వే
యుటయుం బోలద యంచు మానుకొని రా ♦ యుద్దేశ మప్పట్టునఁ.

ఉ॥ సేనలు వేయి వెల్లువలు ♦ చెందిన దొక్కని కొక్క బాణ మం
చూని వచిప నై తియగు ♦ నో ? యొకటొక్కటి నూఱు తున్నట్లై
మేనులు కూలియుంట గన ♦ మిక్కిలి పెక్కులు వాని జానకీ
జానియె యేసెనే ? యని ప్రశంస యొనర్చిరి వానవాసురుల్. ౧౦౫౫

చ॥ గొడుగులు నాయుధమ్ములును ♦ గుఱ్ఱము లేన్లులు రాక్షసావధుల్
సిడములు తేరులం దెగి నశింపఁగ వైచిన బాణరాజి లె
క్కిడఁ దరమానె ? యేటిపని ? యీతని లాఘవలీల గాంచుటల్
విడిచి మఱొక్కచేత తగవే ? యని పల్కిరి తాపసోత్తముల్. ౧౦౫౬

తే॥ కదనతలమెల్ల నవయవఃఖండనమితి, చెదరిపడియుంట యొప్పెనుఃసృష్టికర్త
జగములను సృష్టి నేయఁగాఁజితనుపఱచి, వేఱువేఱు యుంచిన యంగఁబృథదమనఁగ.

తే॥ వీరవర్ములు పదికోట్లుఁ ఘోరరీతి, నిధనమొంద సాధారణఁయుధము లేసి
చావనల దివ్యాస్త్రసంఁచయము విడిచి, కూల్తమని తక్కు రక్కసుల్ఁకూడినారు.

తే॥ మొనసినారాయణాస్త్రంబుఁ మొదలుచేసి, యజుని యస్త్రంబుదనుకఁ గలట్టిదివ్య
శరములేసిరి వారు దాఁశరధిమీఁద, నతఁడు వానితోడన వానిఁనణచివైచె.

మ॥ కొని దివ్యాస్త్రము లేయుచో జగము సం ♦ క్షోభించి పుష్పంబు ల
గ్నిని పడ్డట్లు నాశమై చనును వా ♦ నిం ద్రిప్పలే రీఖలుల్
కనుకఁ శాత శిలీముఖంబులనె యీ ♦ క్రవ్యాదులం గూల్తుఁ గా
కని సీతాపతి యట్లులే పఱపి మా ♦ యంజేసె నాదైత్యులఁ. ౧౦౬౭

తే॥ వేయివెల్లువలైన వి♦ద్యేషిసేన, మొత్తముగ రణమున జీవ♦ములను పాసె
బరువుతోలఁగ వసుంధర♦శరధినుండి, సరగఁ బైకుబ్బిలేచెను♦చాలవఱకు. ౧౦౬౮

సీ॥ వారణంబులు వేయి♦తేరులు పదివేలు, వారువంబులు కోటి♦వాహినీశు
లొక వేపురు నశింప♦నొక కబంధములేచి, రణరంగమందు స♦ర్తనము సేయు
వేయికోట్ల కబంధ♦వితతి యాడిన రామ, కార్ముకమున నున్న♦గంట మొరయు
నాగంట యొక యేడు♦సఱగడియలసేపు, ముగియక గణగణ♦మోఁగుచుండె

తే॥ తలఁపు నెఱవేఱెనని సురలో♦కలఁక విడిరి, నిశ్చలత సందె ధర్మంబు♦నిశ్చసింఁచె
దలలు పైకెత్తె శేషుండు♦తాపసులును, మఘవుఁడును గుండెబరువును♦మాన్వికొనిరి.

ఉ॥ పొందిన కల్పి తమ్మునకుఁ ♦ బొల్పుగ నిమ్మన నిచ్చి వేలుపుల్
చెందిన పూర్వపుణ్యమునఁ ♦ జెచ్చెరఁ గానకు వచ్చి యందు వి
ల్లంది నమస్తజీవులకు ♦ నబ్బిన యాపద దీర్చినట్టి రా
జేందుని గాంచి నోరుగల ♦ యెల్లరు మ్రొక్కిరి జే యొనర్చుచుఁ.

తే॥ వేలుపులు పూలు నల్లుచు♦వినతిసేయ, రాముఁ డొప్పారె నారణరంగమందు
భూతములు నిండినక్కలు♦పొలయుచుండు, మనసమందొంటినిల్పు త్ర్యంబకునిపోల్కి.

మ॥ కదనక్షోణి విరించనాండముగ ర♦క్షుశేణి జీవాలిగాఁ
దుదికాలంబున నెల్లజీవులను సం ♦ తుష్టిం బునన్పల్కికై
యుదరంబందున నుంచుకొన్న తన పూ♦ర్వోదార రూపంబునే
మదనాకారుఁడు పోలెనంచు వినుతింపం బూని రింద్రదామరుల్. ౧౦౭౨

మ॥ కలఁకఁ వీడి సురాలి చల్లిన దళల్ ♦ కల్ప ప్రమానంబులఁ
గలతాపుల్ తన నేదదీర్పఁ బ్రబల ♦ క్రవ్యాద సంఘంబులఁ
బాలియంజేసిన రామభద్రుఁడు సమి ♦ ద్భూభాగముఁ వీడి ని
ర్మలుఁడా ప్రేముడి తమ్ముజూచు తమి యా ♦ త్నం దన్ను ప్రేలేపఁగఁ

తే॥ ఇచటనిల్లయ్యె నచటనా♦యనుజతోడఁ, గవులతోరావణుఁడు వచ్చి♦కడఁకరణము
సేసెనేమో? లక్ష్మణుఁడేమి♦చేయఁగలిగె?, ననుచుఁదొందరగా రాముఁడరిగెనటకు.

ఉ॥ మర్కటనాయకుల్ రణము ♦ మానరు మిన్నక తక్కువారలా
యర్కజ నాజ్ఞమీఱి యిటు ♦ లాఱడి నొందుట భావ్యమే? సమి
త్కర్కశులై విరోధితతిఁ ♦ ద్రత్తము చత్తముగాక యూరకీ
తర్కములేల యంచు వడిఁ ♦ దార్కొని వచ్చిరి పోరొనర్పఁగఁ. ౧౦౭౩

౨౦ రావణ శక్తి పటలము (౫౦)

తే॥ వేయి తురగంబులం బూన్చి వేవెలుంగు, మండలముఁగేరు తే॥ రెక్కి భండసమున
సురలగెల్చిన విల్లును శరధిఁదాల్చి, రావణుడు చేరె వడి సమంధంబు. ౧౦౨౬
తే॥ మనుజులం జుట్టి వధియింపుఁడనుచు వేయి, వెల్లువల కాజ్ఞయిడి కపిమల్లరపయి
దాన పోవ నిచ్చించి యా సేననంపి, వేటు క్రేవకు నరిగె సప్తీర్షవరుడు ౧౦౨౭
తే॥ నూఱుకోట్ల రథంబు లిఁన్నూఱుకోట్ల, తురగములు పదికోటలకరులఘటలు
సంత కినుమడియగు నుభటాలితోడ, నాడు రావణుడేగె రణంబునేయ

తే॥ త్రిజగములయందు నవలి ప్రదేశములను, కలకునకు రండురండనిపిలుచునట్టి
భేరి కాహళి శంఖాదిభీషణరుతి, మాఱుమోఁగఁగ జెలరేగె మహితరీతి.
తే॥ వందితామర విధి పరిపాక రూపుఁ, డనురనాథుడు దశకంఠుఁడమిత చమువు
తోడ ధాత్రి యుదర సమిద్దోహలుడయి, వచ్చుచుండుట గాంచెను వానరాళి.

ఉ॥ కాంచి దురంబులొడను ని ధి కామము వీడుటె వీరధర్మమా
సంచుఁ గృతాంతుఁడుఁ వడఁకు ధి సట్లు భుజంబుల సప్పులించి గ
ర్జించుచు మ్రోకులఁ గిరులఁ జేకొని వ్యూహము తీర్చిపేర్చి లం
ఘించుచు రండు రండనుచుఁ గేరుచుఁ గేళలు వైచె మధుతిఁ. ౧౦౨౮

తే॥ ఉనుఱు లీయఁ గాఁబోలు సయ్యసురసేన, వడివడిగ వచ్చి తాఁకను వానరులను
ఉభయులకు మధ్య నిప్పుకలుపుతిల్లె, వాని నడుమనె రక్తప్రవాహ మడరె.

తే॥ తుండులైన మొండెంబులఁ నుండిలేచి, తలలు నింగికి నెగ సె నాతలలనుండి
నెగయు నెత్తురు చుక్కలాఁనింగి బరవ, నంబరంబెల్ల రణరంగం ముల్లు తోఁచె.

చ॥ అదవదయైన రాక్షస బ లాంబుధి సంబులనెత్తు చేతులఁ
మదజల మాసవచ్చిన ప్ర మత్త శిలీముఖ కోటి క్రమ్మఁగఁ
నదమదమంది భద్రగజ సహసనంబులు వ్రస్సివ్రస్సి పె
ల్లదమగు నెత్తులెల్లఁ బడి లియ్యము లయ్యె మునింగి తేలుచుఁ.

చ॥ మగువలు లొల్లి నవ్వులను మన్ననలఁ సురతంపుఁ జిన్నెలఁ
దెగువయు దుగ్ధిముం దొడరఁ దేజక యెన్నువ చేసి పాడుచుఁ
దగవుగఁ గంకణ ధ్వనులు తాళము వైవఁగ నేడ్చియేడ్చి యీ
పగ వలదంచుఁ బ్రాణములఁ బాసిరి భర్తలజేరి రయ్యెడఁ. ౧౦౨౯

క॥ నాశము నొందెడు తుది తఱి, నాశిల్లు జగంబులట్లు నారక్షణచే
నాశము నందని సేనకు, నాశ మొదవె ననుచు వైత్ర్యనాయకుఁ డడలెఁ

క॥ తరువులు శిలలే యసి ము, ద్గర శూలాదికము విజిడిదనుజుల తలలఁ
దొరలింఁచె దాళ ఫలముల, కరణిని రావణుడు కాంచి కళవళమందఁ, ౧౦౩౦

క॥ పావనియును సౌమిత్రియు, గ్రోవియు గండెయునుపోలఁగొంటలుచుఁ దనుమఁ
[బేవుల ప్రోవులు వెలువడ, మాపులు రథపాళితోడఁమగ్గుచుఁ బడియె. ౧౦౮౮

క॥ విలుదాల్చిన కాలునివలె, విలసిల్లుచు లక్ష్మణుండుఁవిరివిగఁ జదిపె
బలయుత బలిముఖ సఖ రద, ముల వాడిమి దనుజసేనఁపోడిమి వీడె. ౧౦౮౯

క॥ ఇంక నొక క్షణ మిట్లే యూ, రక చూచుచు నుంటినేనిరాక్షస తతి సం
తక్షణఁడల్లఁ గొల్లగొని పో, వక యుండునె యనుచుఁ బంక్తివదనండు కినుకఁ.

చ॥ శ్వసనుని వేగముం బిడుగు ఁ వంటి బలంబును పర్వతంబులఁ
బనయఁజ దొల్పు శక్తియును ఁ పద్మభవాండము దాటు చేవయుఁ
దెసలను కొల్పు నేర్పు గడి ఁ దేజిన యంతక కింకరత్నముఁ
బొనఁగిన శాత సాయక స ఁ మూహ పరంపర లేసె గ్రక్కునఁ. ౧౦౯౦

ఆ॥ కినుక లేగి పోరుఁదనుజవిభుండు నడు, లేయి యడరు కాళిఁగిరితినుండె
నెగచి వీచు గాలిఁకెగసిన దూది పిం, జల విధానఁ బ్లవగఁచయము లయ్యె.

ఆ॥ పాటుచున్న కపులఁభయమును సౌమిత్రి, తెలిసి భీతి నొందఁవలదు వలదు
నిలువుఁ డనుచు నాంజనేయుని భుజముల, నెక్కి పంక్తివదనుఁనెదుటికేగె.

ఆ॥ ఎదిరి నిలువ దానఁవేంద్రుండు వందలు, వేలుగాఁగ వాడిఁకొలలేసె
బ్రతిశరంబు లేసిరామానుజుండు వాని, నడుమఁ బొడిగఁ జేసిపుడమిరాల్చె.

తే॥ రాల్చు సౌమిత్రి భుజము లురంబు నాటు, నట్లు దశవదనుండు పెంకమ్మలేసె
కొన్ని డాసి మేనిని గ్రుచ్చెఁగొన్ని దూసె, లక్ష్మణుండు కినిసి శరఁలాఘవమున.

ఆ॥ వానిఁ గలఁత పఱుపఁవైశ్రవసుండును, వీని గెలువ నరిదిఁవింటిచేత
వీని విడిచి చూపుఁవీరత్వ మదియేది, వీడరాదు వీని వీడరాదు. ౧౦౯౧

శా॥ దివ్యాస్త్రంబుల నేయ వ్రాల్చి సమవ ఁ ర్తిం బిల్చి చూపించుఁ గ
ర్తవ్యంబేది? తదగ్రజంబలె జగ ఁ త్వర్వంబు బాణాగ్నికే
హవ్యప్రాయముగా నొసర్పఁ గలవాఁ ఁ డర్ధక్షణంబందె ని
మ్రవ్యాదంబుగ భూమిఁ జేయఁ దలఁచెఁ ఁ సాధించు టేచందమో?

ఆ॥ మున్ను బ్రహ్మ పడయుఁమోహనాస్త్రం బొండు, కలదు భవునినేనిగెలువఁగలది
దానివైచి సమరఁధాత్రిని వీనిని, కూలఁ ద్రోతు సమచుఁగోరితొడిగె. ౧౦౯౨

మ॥ విడువం గాంచి విభీషణుండు రణహం ఁ వీరా! మహాస్త్రంబుచే
నడుఁకం జేసెడి లోకమెల్ల నిది నీ ఁ నారాయణాస్త్రంబుచే
నడఁపం జొప్పుడు నన్న లక్ష్మణుండు త ఁ ద్వావృత్తిఁ దద్రీతిగా
నడఁపం గాంచి దశాననుం డనుజ వి ఁ న్నాణంబుకై మండుచుఁ.

మ॥ ఒగి వీడుండి నిశాచరావధుల మా ఁ యోహయముల్ దెల్పుచుఁ
దగురీతి స్పృహపింఁగా మనకు నే ఁ తన్నాశ మిట్లబ్బె దు

రృగు దుష్టాత్మకు గులాపకారకు గుల ♦ భ్రష్టు విశంసించి యిం
బుగ మద్వంశ కలంకముం దుడిచెదం ♦ బో యంచుఁ గోపాత్ముడై.

చ॥ మయుఁడు కుమార్తె నిచ్చుతటి ♦ మాన్యత నిచ్చిన శక్తిఁ గిన్నతో
రయమున వైచె నద్దియొక ♦ ప్రాణి నెదిర్చిన ధాతనేని చం
పియె మరలంగఁ జాలినది ♦ భీకరమై యరుదేరఁ గాంచి దు
ర్భయమునఁ దప్పికో నొక యుపాయము లేదను నవ్విభీషణుఁ. ౧౧౦౧

చ॥ వెలువకు మంచు లక్ష్మణుఁడు ♦ వేగమ యడ్డమువచ్చి వాఁడి యం
పట పటపట మునీంద్రునకుఁ ♦ బాపి యొనంగిన శాపమట్లు వీ
సరవడ వేలుపుర మునులు ♦ చచ్చెను చచ్చె విభీషణుండు దు
ర్భరమని పల్కుచుండ విని ♦ రాముని తమ్ముఁ డుదగ్ర వేగుడై.

చ॥ మరణము నొందినక యశము ♦ మాఁడదు ధర్మము నిల్చు నుత్తముర
గురునుఖ మందువారు తన ♦ కుక శరణంబని వచ్చువాని డె
ప్పరమున వీడరాదనుచు ♦ వక్షముఁ జూపుచు వచ్చె నడ్డుగఁ
వెలుగొని వానరుర విబుధ ♦ బృందము హా! యని పిచ్చలింపఁగఁ.

మ॥ అతనిం దాఁటి విభీషణుండు చనఁగా ♦ నయ్యిర్వరక మీఱి వా
లి తనూజుండు దృఢాత్ముడై యెదుట ని ♦ ల్పై వానిఁద్రోపాడి న
స్మరి నుగ్రీవుఁడు పోయె నాతనికి ము ♦ న్వాతాత్మజుం డేగ నీ
యతిశాయిత్య మహత్త్వముం దెలుప శ ♦ క్యంబొనె యెవ్వారికి?

— : రావణ శక్తిచే లక్ష్మణుండు మూర్ఖులుట : —

ఉ॥ అందఱకంటె ముందునకు ♦ నార్యుండు లక్ష్మణుఁ డేగి దీని నేఁ
గొందెద నుండుఁ డుండుఁ డని ♦ కూరిమి మిత్రుల మాన్చి శక్తియుఁ
దెందము గ్రుచ్చి దూయ గురు ♦ ధీరత వక్షము చూపి నిల్పె నా
చందము గాంచి వేల్పులును ♦ చయ్యనఁ గన్నులు మూసి రయ్యెడఁ.

తే॥ పదరి యెచటి కేగెదవని ♦ పట్టరాని, చండ కోపాన మందుచు ♦ దండము గొని
రావణుని రథ రథ్య నా ♦ రథులఁ జదియ, భీషణంబుగ మోఁదె వి ♦ భీషణుండు.

క॥ రోషమున రావణుండు వి, భీషణుపై మారుతివయి ♦ వేఁడి యలుఁగు లా
ఘోషగతి నేసి బహు సం, తోషముతో మరలె విజయ ♦ ధూర్వహమతియై.

క॥ నే శరణొందిన యీ జగ. దీశుని తమ్ముండు సోల ♦ నీవెటకు ముదా
వేశమునఁ బోయెదని యా, క్రోశించి విభీషణుండు ♦ కోపమునఁ జనక. ౧౧౦౪

మ॥ వశమయ్యె జయలక్ష్మి మోద భరిత ♦ స్వాంతుండనై మీఁద నీ
పశువుం జంపిన నేమిలాభమని సం ♦ భావించి పాలస్త్రు డ

ద్విశ కన్నైత్రియుఁ జూడ కయ్యనుజ వి ♦ ద్వేషంబు లెక్కించి క
ర్కశతం జూపక వ్యోమ మార్గమున లం ♦ కంజొచ్చె సంరంభియై.

తే॥ పట్టరాని దుఃఖంబునఁ వాయువిడిచి, పనవి లక్ష్మణు పదములపైని వ్రాలి
ఘోషణం బొనరించె నిఁభీషణుండు, వనచరులు దుఃఖ జలనిధిఁమునిగినారు.

తే॥ ఇతఁడు మరణింప జీవించి యేమిఫలము? విభుఁడు రాఘవుఁ డింక శి ♦ వింపలేడు
అనుచు నెడ సుడివడ నేడ్చుదనుజరాజు, గాంచి భల్లూకనాథుఁ డీకరణిఁబలికె.

చ॥ తలఁచిన యంతలో సకల ♦ తామరసాండము చుట్టి యోషధుర్
సాలనక తెచ్చి యియ్యఁదగు ♦ శుద్ధమనస్కుఁడు మారుతాత్మజుం
డెల మనపాలనుండ నిటు ♦ లేడువ నేటికి? చూడు లక్ష్మణుం
డిలుగఁడు వంతయేటికి వ ♦ హింపుఁడు సైర్యము మేలుగల్గెడు. ౧౧౧౨

చ॥ అని యనిలాత్మజాతు నుర ♦ మందలి తూపుల నూడ్చివైచి యీ
యనుజుఁడు మూర్ఖ ముగ్ధుడ ♦ దగ్రజుఁ డోర్పునె? కాంచికాంచి నె
మ్మనమున వ్రూని ద్రిమ్మరులు ♦ మ్రగ్గుచునుండుట చూచిచూచి యీ
యనువున నూరకుంట తగు ♦ నా? సకలంబును మాకు నీవెకా? ౧౧౧౩

చ॥ అని వదిలింప వాయుసుతుఁ ♦ డాతని యిచ్చ యెఱింగి యాక్షణం
బున గగనస్థలి న్నెగసి ♦ పోయెను వారల చూపుదాటి యీ
పనియును పోవు మార్గమును ♦ ప్రాతవియోటఁ జనంగ నోషధుర్
గొని చనుదేర నాతనికిఁగూరునె తామసముఁ శ్రమంబులు. ౧౧౧౪

చ॥ హనుమయు మందుదెచ్చె నొక ♦ యాటగ నోషధిమీఁది వాయువుర్
పనువడఁ బాటునంత స్మృతి ♦ వచ్చెను చచ్చినవారి జీవముల్
నునువుగ నిచ్చుమందునకు ♦ నొచ్చిన వారల నొప్పి తీర్పుటల్
ఘనమగు కార్యమానె? ప్లవగ వ్రజమెల్లను లేచె నెమ్మది. ౧౧౧౫

చ॥ అమరులు వానరుల్ ముదము ♦ నందఁగ లక్ష్మణమూర్తి లేచి వే
గమున సమీరపుత్రకుని ♦ కౌగిలిఁ జేర్చి విభీషణుండు నే
మము భజించుచునే యనుచు ♦ మన్నన నాతనిఁగాంచి మోద బా
ష్పము లురలంగ రావణుండు ♦ చచ్చె వధూనిక కజ్జె ముక్తియ. ౧౧౧౬

చ॥ బ్రదికితి మెల్లవారమును ♦ పాడియె యాచరణీయమంచు నొ
ప్పదమగు తారకాణఁ గపి ♦ వీరుఁడు మారుతి చూపె నన్న కె
య్యది యింక దుర్ఘటంబగు? ని ♦ హంబు పరంబును కూర్చు కర్మలం
దెదఁ దలపంగ ధర్మమె నుఁమీ జయముఁ సకలంబునిచ్చెడి. ౧౧౧౭

మ॥ అని భాషించుచు నందఱుం గలిసి నం ♦ యద్భాగముం దాటి రా
ముని చేరం జని తత్పవిత్ర చరణం ♦ భోజాతముల్ సోకఁ మ్రొ

క్కిన నాతండును నంతసించి యటనా ♦ కృత్యంబుఁ బ్రశ్నింపఁగా
వినిచెం బూర్తిగ జాంబవంతుఁడు విన్నా ♦ వీరుండు చోద్యంబుగన్. ౧౦౧౮

ఉ॥ పావనిఁ జేరి గాటముగ ♦ బ్రాంతిఁ గవుంగిలిఁ జేర్చి నాయనా !
యీవొకఁ డుండఁ గానిపని ♦ యేదియు మేదిని లేదు పోలో
రావణుడుగ్ గృతాంతుని పు ♦ రంబును చేరినవాడె నీకు మో
దాహవ జీవితంబును చి ♦ రాయు రదంచిత కీర్తు లబ్బెడున్. ౧౦౧౯

కా॥ మోదములోడ బాష్ప జల ♦ ముల్ ప్రవహించఁగ జీవుఁజేరు మై
చైదముతోడ దుగ్ధము నొ ♦ సంగి దివింగను తండ్రిరాఁగ ను
త్పాదిలునంత సంతసము ♦ భావము చెందఁగ మ్రొక్కుతమ్ము స
త్యాదర మారఁగా వలమి ♦ యంగము దువ్వుచు రాముఁ డిట్లన్. ౧౦౨౦

చ॥ శరణమునొందు ప్రాణికగు ♦ చావును మానిచి కాచుపొంటె స
గరమున నీడు ప్రాణములఁ ♦ గాంక్ష యొనర్చక యిచ్చినందుచే
బరచు పవిత్రమైన రవి ♦ వంశ గురుత్వము నిల్పితయ్య! యా
తరుణమునందు నీకదియ ♦ తప్పని కర్జము వత్స! లక్ష్మణా! ౧౦౨౧

చ॥ కలఁగక పావురంబుకయి ♦ కాయము కోసి యొసంగినట్టి ని
ర్మలగుణి తాతయ్యా శిబిఁ గ ♦ రం బుపమింపఁగ నొప్పితయ్య! యు
ర్వరఁ గరుణామయాత్మకులు ♦ స్వాశ్రితపాళికఁ జెట్టి యబ్బుచో
గరఁగుదు రాత్రి క్రేపునకుఁ ♦ గల్గిన ధేను వలంగుకై వడిన్. ౧౦౨౨

చ॥ అని వినుతించి నమ్ముదము ♦ నంది రణంబునకై ధరించి యుం
డిన కవచాదు లొక్క టొక ♦ టిం గడుమెల్లనఁ దీసి యాంజనే
యుని కరమందు వెట్టి యొక ♦ యున్నత శైలమునందు విక్లమం
బును తొలఁగించు కొం చుబును ♦ పోకకు ముచ్చట లాడుచుండఁగన్.

—: ౩౨ వానర రణరంగ దర్శన పటలము :— (౩౬)

ఉ॥ సేనలతోఁ గప్పించుఁడును ♦ చేరిక నిల్చి భజించుచుండఁగా
వానరు లాదలన్ సమర ♦ భాగముఁ దక్కక కాంచి దిగ్భ్రమం
బూని వడంకుఁచున్ బిడము ♦ నొందిరి కీళ కులేశుఁ డీవ యీ
దాసవ సైన్య మంతయు వి ♦ దారణ చేసితె యంచు బల్కఁగన్.

ఉ॥ రాఘవుడుగ్ విభీషణుని ♦ బ్రాంతిగఁ గాంచి దురంబునందు వై
త్యేఘముఁ జూపుమన్నఁ గడు ♦ నుత్సుకులై వ్రవగాఘ్యులెల్ల లెం
డో ఘనులార! చూతమని ♦ యుబ్బుచు లేచిరి రాముశౌర్య ధీ
లాఘవ లక్ష్మ్యకుద్ధల కొలంది గనుంగొను వేడ్క సంధిల్. ౧౦౨౩

ఉ॥ కాంచిరి బెగ్గడిల్లిరి వంగర్పిరి తూలిరి బెగ్గలించి రా
కుంచితలైరి గుండియలు ♦ కొట్టుకొన్న దడియాతె నోష్ఠముల్
మించిన భీతి మెల్లనన ♦ మేను లభినములయ్యె సంత మో
దించిరి పొంగి కుబ్జిరి మ ♦ దించిరి తత్స్థితిఁ దెల్పు శక్యమే ? ౧౧౨౬

ఉ॥ వీరశవ స్థితుల్ గనఁగ ♦ భీతికి సంఖ్యకుఁ జూచు సేతకుఁ
మేరకు మీఱి యున్న దిట ♦ మీఁద విభీషణ! యగ్రగామివై
వీరల పుట్టు పూర్వములు ♦ విస్తరీతి వచింపు మేము పెం
పారఁగ విన్నుఁ గాంచు చరమంగలవారము నా సతండ్రుఁ. ౧౧౨౭

తే॥ కాకములు పందిరింబోలఁగ్రమ్మియున్న, రక్తపంకహారణమునరామ బాణ
నిహతిఁ గుప్పలు తిప్పలై నీల్గియున్న, వారణంబులఁ జూడుఁ డ౪వారణగతి.

క॥ వడిగల రామశరంబుల, బెడిదులు ప్రాణముల వీడిపెంటలఁ గునుకం
బడిన వడువయ్యెఁ గనుఁడీ, పుడమిధరము మీఁది నాగపుంజములక్రియఁ.

క॥ కూలిన దనుజుల ముఖములు, వేలా పులినమ్ములందువిరిసిన రాజీ
వానిం బోలుం గనుఁడీ, యేలా వర్ణింప రాఘవేష్వాన విధుల్ ? ౧౧౩౦

క॥ శరసంఘాతముచే బె, న్నరదంబులు విఱిగి శోణితాపగలబడి
శరనిధుల కలములం బలె, జరగుచు నుడుటలు గనుఁడిసంతన మెనఁగఁ. ౧౧౩౧

క॥ వారణములు ప్రాణంబుల, తో రుధిరాపగలఁ జిక్కిదొరలుచుఁ బారా
వారమునఁ దిమింగిలముల, తీరునఁ దేలాడుచుంటఁ తేటగఁ గనుఁడీ ౧౧౩౨

క॥ నయగతుల సట్టలాడఁగ, లయగతులం దాళముల నె ♦ లర్చు పిశాచో
చ్చయగతులఁ జూడ నటనో, భయగతులం జెనయఁబోలుభరతాచార్యుఁ.

క॥ అరివీర సముదయంబుల, సరములు యంత్రములఁ బోలెనడచెడు కాళ్లం
బిరిగొని తగులం ద్రోచుచు, తిరుగు పిశాచములఁ గనులు తెఱచి కనుండ్. ౧౧౩౩

తే॥ నగము తెగిన మేనులతోడసామజమ్ము, లొఱవలై పడి యొండొంటిసొంటిగొనఁగఁ
గొన్ని పెనుగుండ్లవలెదోచెఁగొన్ని యెన్న, నిరుదలలగౌరులం బలెమొఱసెఁగనుడి.

తే॥ చండకోపము వికటహాసమునఁ జూపు, మొగములెల్లనుపొగలతోసెగలు నెగయు
హామకుండంబులం బోలియొప్పుచుంట, కాంచినారలె శాఖామృంగంబులార !

తే॥ సమదగజములపై నుండిజాఱిపడిన, చామరంబులు వీరాస్యసరసిజముల
నొఱగి నిద్రనొందెడు మరాళోత్కరంబు, చెలువు చెన్నారు వానిఁ గాంచితిరెచెప్పుడ

క॥ దంతంబులు రుధిరోద, స్వంతంబులఁ దడిసి సాంధ్యసభమునఁ దేజో
వంతములగు బాల కళా, వంతుని కేళాచయంబువడువునఁ దోచెఁ. ౧౧౩౪

చ॥ శర ధనురాది సాధన వి ♦ శాలములైన రథోత్కరంబుపై
ద్విరదచయంబుపై నిలిగి ♦ తెల్లిన వీరుల కన్నుదోయి యం
నురలిన నిప్పుచే నుడికి ♦ యున్న పలాలము మెక్కి భూతముల్
హరువుగఁ బ్రేస్తుచుకొ మురిసి ♦ యాడుచునుండుట తేటి కాంచుడీ!.

చ॥ దిగఁబడి పాటి సంద్రమునఁ ♦ దెల్లిన యాక్షతజ స్రవంతిలో
నెగఁబడి చొట్టమీలు తమ ♦ యిచ్చకొలందిని వచ్చి యాజ నే
నుఁగులను కాంచి యెందును క ♦ నుంగొన లేదివి శ్రొత్తయయ్యె నే
మృగములొ యంచుఁ గ్రమ్మటి గఁమించుచు నుండుట కాంచినారలే!

క॥ మింటం జచ్చిన శవములు, మఱుటం జరియించు వారిమస్తకములపై
నొంటించి పడఁగ సోలుచు, నింటరపడు నతులఁ గంటిఁరే కవులారా! ౧౧౮౧

తే॥ నిగియందు సారంగ తుంగ చయ శ, తాంగములయందు చచ్చినయనురవరుల
యొడలి నల్లచుక్కలుపడఁనడిమిమింట, భానుఁడున్నను లేఁ బ్రొద్దుఁపగిడిదోచె.

తే॥ వాయు జవమునఁ జనిన దైతేయులు తెగు, కతన మింటనంటినర క్తకణములెల్ల
వెల్లువంబోలెఁ దోఁపంగఁబెల్లనైన, విధుఁడు నూర్చునిపోలెఁగన్పించుఁగనుడీ!

క॥ దివి భువి జలనిధి రిక్కలు, పువులును మధుపములు కర్ణములు మాఱఁగ భూ
జ వితతి దళంబు లన్నియుఁ, జివుభులవలెఁ దోఁచుచున్న చిత్రము గనుడీ! ౧౧౮౪

మ॥ కెరటంబుల్ గజదంత మాక్తికములకొ ♦ గ్రేదొట్టి త్రోవంగఁ బెం
దరువుల్ గూలఁగఁ బక్షిసంఘములు సం ♦ తాపించి కూయంగఁ జా
మరముల్ పెక్కెము లాతనత్తములు క్ర ♦ మ్మకొ ఁన బృందంబుగా
దరులై పీనుఁగు లొప్పఁగఁ బఱచు ర ♦ క్తప్రాణినుల్ గాంచుడీ!

మ॥ కరి యాధంబులు తీరభూములు భుజా ♦ స్కంధాలు సర్పాలుగాఁ
దురగక్రేణి తరంగపాళి కర సం ♦ దోహంబు సక్రాలిగా
నరి వీరాస్యము లంబుజాతములుగా ♦ నాంత్రంబులే నాచుగాఁ
బెరనుల్ వండలియైన నల్లమడుపు ల్ ♦ వీక్షింపుఁ డిప్పట్టునకొ. ౧౧౮౬

తరువోజు!

కరవాలములను నాగగర్భుగాదున్ని, కరమొప్పు బలల పంకమ్మైన నల్ల
విరవారు నీడనువేదండ మహిష, వితతి పౌరలుచుండవీరులకొ కృషిక
వరులు మస్తములనువద్యముల్ మొలవ, వరుసఁ గలుపు దీసివైచిన్ పగిడి
గెరలిన యారణశ్రేత్రంబు గనుడీ, కీశవర్ణమాలార! క్రేగంటనైన. ౧౧౮౭

తే॥ రాక్షసుల పెనుమేనులురాలుచుండ, రామ కోదండ శింజినీరావమొప్ప
సవని బీటలు వాఱఁగానందు చొచ్చు శోణితాపగలం బుట్టునుడులఁ గనుడు!

మ॥ భుజముల్ గ్రీవ లురంబులు గవుచులు ♦ ముంగాళ్లు ముంజేతులు
గిజురు నజ్జగ దంచి త్రుంచి యట దిగ్గిధుల్ విదారించి య
క్కజమై చొచ్చె రసాతలంబనుచు బల్కె వచ్చు గాకీ మతం
గజ వాహదుల రామ మార్గము నొ ♦ క్కండేని వీక్షింతురే ! ౧౧౮

సీ॥ అమృతంబుతో నుదయంబందు గజములు, పదికోట్లు మేఘముల్ వారినిధులు
వట్టినును మదంబువట్టిని వజ్రహోమ, కుండజ కరులు పండ్రిండుకోట్లు
ప్రాణముల్ పోయిన ♦ రక్తంబు వట్టినఁ, బొగరు మాననివియఁ ♦ బూర్వదంతి
వంశంబు గలయవి ♦ పదునాల్గు కోట్లును, బ్రహ్మ కకుబ్ధార ♦ వహనకార్య

తే॥ మునుపకుండుటచే నూరకున్న యవియు, నపర దిక్కిరి వంశంబునందు పొడము
పద్మసంఖ్య యింద్రుండిచ్చువాసితోడ, వేయికోట్లు లెక్కకురావు పెరల యివి.

సీ॥ కలశ వారాశిలోఁ ♦ గలిగిన వేలకొ, లందు లీగుజ్జంబు ♦ లందు గలవి
పరుణుని గెల్చిన ♦ తరుణమందునఁ గొన్న, యవి నిధీశుండు పోవునపుడు విడిచి
పోయిన యవి కోటిపొసర విద్యాధర, ప్రభుఁ డొనంగిన యవిపద్మ సంఖ్య
తక్కువార లొనంగు ♦ తత్తదులకు లెక్క, లేవు సైంధవములప్రోవు లివ్వ

తే॥ యెల్లలోకంబులందుండి ♦ యెల్ల దీవు, లందునుండి వచ్చినయది ♦ యనురసేన
మూలబలము వచ్చినయదిముగిసినదియు, నని విధీమణుఁ డనఁ బ్లవంగాలిచూచి.

ఉ॥ మిత్రవ ర్ణ్య ! యిట్లు లని ♦ మేషవిరోధి బలంబు చూపిన
జిత్రముగాఁగఁ జూచినను ♦ చెందదు దీనికి సంతమెన్నఁడు
గోత్రవిభుం గనుంగొనెడి ♦ కోపుననున్నది చాలునిట్ల సా
మిత్రి ధరాత్మజావిభు న ♦ మీషము చేరఁగఁ బోదమా యనఁ.

చ॥ సరియన నందఱుం గలిసి ♦ సారసనేత్రుని చెంతఁజేరి య
త్యురుతరభక్తి మ్రొక్కి నమ ♦ రోర్విని రాముండు చూపు సాహస
స్ఫురదతి విక్రమంబులను ♦ చోద్యముగాఁ బలుమాఱు లెంచుచు
జరుగగనున్న కారయముచక్కటి యారయచుండి రచ్చట. ౧౧౯

౩౩. రావణ రణరంగ దర్శన పటలము. (౨౭)

తే॥ నురలుకప్పంబులొందవాఁనరులబలము, క్రుంగఁడటిమిలత్తుణుఁగూల్చిపొంగివచ్చు
మోదమున రావణుండు తనపురము చేరి, యుత్సవముచేయ మదిలోనఁనత్సహించె.

క॥ తనమీఁది ప్రేమచేతం, జనుడెంచి దురంబు సేయు ♦ సంగడికాండ్రం
దనువఁగ నివిధ పదార్థము, లనువొందఁగ వండుడనుచునాజ్ఞాపించె. ౧౧౯

క॥ వేలుపుల వడిగ రండని, మీలోకమునందు గలుగు ♦ మేలి సుఖముల

గీలింపుం డీ లంకను, జాలము వలదనుచుఁ జండ ♦ శాసన మొనఁగె. ౧౧౯

ఆ॥ మంచి కల్లు మంచి ♦ మాంసంబులును వస్త్రములును చందనంబు ♦ వుష్ప వితతి
తానమునకు నీరు ♦ తల్పంబులును దశ, వదను నగరు చేర ♦ వచ్చి నిండె.

తే॥ తావి సంపెగ తై లంబు ♦ తలలకంటి, తావినీట బోర్కాడించి తనియ భోజ్య
వస్తువులనిడి తల్పముల్ ♦ పలసిపట్లు, సవరణలు సేయ వచ్చి ర ♦ పురస లటకు.

క॥ పాడిరి కొందఱు పోలుపుగ, నాడిరి కొందఱు వలంతు ♦ లరుదని పొగడఁ
గూడిరి కొందఱు సెజ్జల, వేడిన సిద్ధులకు బోలె ♦ వెలసిన వెల్లె. ౧౧౫౯

ఆ॥ రాజసూతులు మొదలు ♦ రాక్షసావళిదాళఁ, గొలుపు సేయుచున్న కోడెకాండ్ర
కిందభోగ మప్పు ♦ డింపారఁ గలుగుట, వలనఁ గలుగు గెలివి ♦ కలవిలేదు.

తే॥ ఇట్లు బుల్లసమున నున్న యింద్రవైరి, విభుని యెదుటికి వచ్చిన ♦ వేగులపుడు
కేలుమోడిచి చెవిడాసి ♦ మూలబలము, సమసిన విధంబు వాక్రువ్వ ♦ సాగినారు.

ఆ॥ వడఁకుచున్న మేలు ♦ వరటిన నాల్కలు, బెదరు చూపులెడఁద ♦ పిదపిదమనఁ
దక్కి తాటి నత్తిఁ ♦ దడఁబడు పలుకులు, తొలఁక దూతలిట్లు ♦ పలికినారు. ౧౧౬౦

ఆ॥ విజయశీల ! చనిన ♦ వేయి వెల్లువలును, రణమునందు నిలిచి ♦ రాము నేక
కార్యకమున నేడు ♦ గడియలలో మ్రాలె, నిందు కుడుచు విందు ♦ లెవ్వరింక ?

చ॥ బలిమిని దేవభోగముల ♦ బ్రాణిగ వైత్యుల కిందు కూర్చఁగాఁ
దలఁచితి నీతలంపులు వృ ♦ థాచనె లంకను గల్లువారె యి
య్యలఁ గల వార తొదురు మ ♦ తెందును లేరెవరింక వీన నీ
బలముల కంటిమక్రియలు ♦ పాయక యీయెడఁ జేయఁగాఁ దగున్.

చ॥ మితి యొనరింపరాక యను ♦ మేయ ముదంబును పొందియున్న యా
దితిజవ రోష్యు డా చరులు ♦ తెల్పిన పల్కులు విన్నయంతనే
యతిభయ దుశ్శి కోపముల ♦ నంచి ప్రచండ తరోగ్ర దృష్టులఁ
బ్రతిమనుపోలి నిల్చి వెఱ ♦ పాఱఁగఁ గాంచుచు నుండి యవ్వలన్.

క॥ బలవంతులు నాకంటెను, పలువురు నరు నొకని ధనువు ♦ వలన నొకండుఁ
గలికమునకై న మిగులక, నలఁగిరె యిది నమ్మజాల ♦ నమ్మంజాలన్. ౧౧౬౧

చ॥ అనవిని మాల్యవంతుఁడను ♦ నయ్యది సంశయమందఁ దగ్గదే ?
పనిచిన దూతలే తనుకు ♦ పల్కుదు రే ? నరుఁడొక్కఁ డిందఱు
దనుజుల నేలఁగూల్చు టది ♦ దబ్బుఱగాదు సమస్త జీవులఁ
బనిగొని కల్పవేళ బలి ♦ వారెడు రుద్రుఁడు నొక్కఁడే కదా!. ౧౧౬౨

శా॥ సంకల్పంబున సృష్టిచేసె జగముల్ ♦ సంరక్షయ్య నాశమున్
బొంకం బారఁగఁ జేయవారు గుణ సం ♦ పూర్ణుండు సర్వేశ్వరుం
డింకన్ సందియమేల యీతఁడగుఁ జ ♦ మ్మి యంచు నీతిమ్ముఁ డా
తంకం బేమియులేక పక్కిన దన ♦ త్యంజానె ? లంకేశ్వరా ! ౧౧౬౩

ఉ॥ ప్రాణులు భోజ్యమైన యొక ♦ వస్తువు గైకొను నైజరీతి ; ని
ర్వాణము గూర్చి యన్నిటిని ♦ వహ్నిభుజించును మీఱుచో జగ
త్ప్రాణుడు కొండలం దృణముఃప్రమాకులఁ బ్రాణులఁ గూలఁద్రోచు నా
త్మాణకు నొక్క మేరగల ♦ దా వచియింపఁగ ? రాక్షసేశ్వరా ! ౧౧౬౯

చ॥ చెలఁగుచు నింద్రభోగములఁ ♦ జెందిన కాలము కద్దు తత్త్వితర
తొలఁగినదంట నిక్కమున ♦ దూరముగాదు ప్రతిక్రియా విధుల్
గలుగవు నీకునై లయము ♦ గాంచిరి బంధులు శిష్టవర్గముల్
మెలఁగెడి త్రోవఁ బొమ్మనుడు ♦ మిక్కిలి కిన్న నిశాటరాజునఁ. ౧౧౭౦

శా॥ సామిత్రి దెగటార్చితిం గలన నా ♦ శక్తింబయోగించి దు
ర్వ్యామోహంబున మగ్నుడై నమసెడుక ♦ రాముండు శాఖామృగ
స్తామంబుల్ నశియించు మూలబలముల్ ♦ శుష్కింపనీ యూడనీ
యేమైనం బనియేమి ? గెల్పు తుది నా ♦ దే యయ్యె నిన్నాళ్లకుఁ.

ఉ॥ ణోపితదైత్య హృచ్చశి విధుంతుడు సట్టులు చారుడొక్కఁడు
స్లోషముతోడ మోఁకరిలి ♦ కొంకుచు వాయు కుమారకుండు ది
వ్యావధులోలిఁ దెచ్చి పోలు ♦ పొందఁగ నీయఁగ లక్ష్మణుండు త
ద్భేషజ శక్తి లేచెఁ దెలి ♦ విం గొనినారలు వానరోత్తముల్ ౧౧౭౧

తే॥ అనుడు సమృద్ధ పెనునందియంబు కలఁప, గోవురము మీఁదికిం జనిఁదాపురించు
నైన్యనాశంబు సత్యంబుఁసరగఁ గాంచె, వాడు కన్నులతో మదిఁనూఁడుచుండ.

క॥ పోరున మరణించిన యా, వీరుల వనితలు సబాష్టవీక్షణ లగుచున్
బోరున విలపించెడు దీ, నా రావణము శ్రవము లగలఁనాతఁడు వినియెన్. ౧౧౭౨

తే॥ ద్వీరదముల నీడ్చుకొని పెనుఁదరుల నొరసి, యేగు రక్తనదులలోనఁసీదెలులాడు
చుండు శాకినీ డాకినీమండలులను, గుండె లగలంగ దశకంఠఁకుండు గాంచె.

తే॥ జంబుకంబుల రవము రాఁగంబుగాఁగ, భూత కరతలధ్వని తాళఁములుగ రామ
బాణ నిహత కబంధముల్ఁప్రాణమున్న, నటుల పోల్చి నటించుచుండుటనుకాంచె.

చ॥ కవిసి విశాచముల్ పతుల ♦ గాయములం దమకేలు చొన్ని కొం
గవుచును వెల్కి నీడ్చుటను ♦ కాంచి రుమాభర చిత్తలై సతుల్
దివిభువి దిక్కులం దటిమి ♦ దెత్తుల గ్రుడ్లను తీయుచుంట దా
సవకుల సార్వభౌముఁడు మ ♦ నంబు దిగాలనఁ గాంచెఁగన్నులన్.

శా॥ జాతీయంబులఁ బోలి లెక్కకును హె ♦ చ్చై యొప్పు రామాశ్రు నం
జాత ప్రస్ఫుట దైత్యరక్తముఁ బిశా ♦ చక్రేణి యుప్పొంగి యా
బూతిం ద్రావుచుఁ గ్రక్కుపోల్కిఁ దనకున్, ♦ మ్రొక్కిన వీచీముఖ

స్ఫీర్తి ముందుగఁ ద్రోచు నాజలధిఁ గాం ♦ చన్ రావణుం డయ్యెడన్.

సీ॥ దెసలు బీటలు వాఱఁగిదివిరి మహోగ్రనా, దము సేయ కపి సముదయము గాంచె
గువలయ మడఁగఁద్రొంక్కుచున ర్తనము సేయ, దైత్య కబంధ బృంధంబుఁజూచె
దనభీతి పొలివోవఁ ♦ గనులు పెద్దవి చేసి, కొన్న నిలింపుల ♦ గుంపు గనియె
గుండెలు పగుల నా ♦ క్రోశించి గోపుర, మందుండి వివశఁడై క్రిందఁ బడియె
తే॥ బిదప నట్టహాసంబుతోఁ బెదవులెండఁ, గినుకతో మిడుంగులు లేచుకనులతోడ
కలుష హృదయంబుతో వచ్చిఁకొలుపుచేరే, రావణుండు సంగర జైత్రీరావణుండు.

౩౪. రావణ రథారోహణ పటలము. (౩గి)

తే॥ చేరి లంకయందిక నున్న ♦ సేనయెంత, యంత మొత్త మాయితము సేయంగఁ బనుపు
వేగ మ్రోయింపు ప్రస్థానభేరి యిపుడ, యని మహోదరు వీక్షించి యాజ్ఞయిడియె.
తే॥ భేరి విన్న వెంటనే రణశూరులైన, సేన పదునాల్గు కోటులు చేరె నొకట
విజయమై కళా శూన్యమై పేదవడియె, గాఢపురము లేని పగిది లంకాపురమ్ము.
తే॥ ఐహికాముష్మిక ఫలంబు ♦ లండఁజేయ, పూజనము పరమేశునకోజఁ జేసి
కోరువారల కర్థముల్ ♦ కోరినంత, యిచ్చి రావణు డనికి నా ♦ యిత్రపడియె.
చ॥ ఝగములతోడి నీలగిరి ♦ సంగతి వేపురు భాస్వరుల్ వెలుం
గు రహిని దాల్చె బ్రహ్మ మును ♦ కోరిన యింద్రున కీయఁ దాను సంగ
రమునఁ దన్ను కట్టుతఱి ♦ గాన్కఁగఁ బుత్రున కిచ్చినట్టి వ
జ్ర రుచిరమై యభేద్యమయి ♦ రాజులు కత్తెల్ ముద్ధతంబుగఁ. ౧౧౮౨
తే॥ మందరమ్మున వాసుకీమలసినట్లు, పాలుచు దట్టివై నడిదంబు వెలయఁ జెరివి
కనకగిరి జుట్టి వచ్చెడు గ్రహములట్లు, పొనరు రతనాల కటినుత్రమును ధరించి.
తే॥ గరుడి తెక్కలు విరిసిన ♦ కరణినొప్పు, గులుకుఁ గుచ్చెట్లు నవరించి మెలికవడిన
పట్టువస్త్రంబు విచ్చిన పగిదిఁ దనరు, రజత ఫణినాగఁ జను కాసిరమణజుట్టి.
తే॥ మెఱపులంబట్టి కూర్చిన తెఱఁగు సింహ, సముదయంబులు గర్జించు చందమునను
రవళినేయచు శత్రులంచెవులు వ్రచ్చు, గజైలం గూర్పు సందెలఁగాల్లెదాల్చి.
ఆ॥ పిడుగు నులివు విన్న బెదరు సర్పంబుల, కరణి విన్నయంత నరులు సురలు
వెఱచి పాటునట్టిభీమణ రవ మొప్పు, వీరమద్దియలను వెలయఁ దాల్చి. ౧౧౮౩
తే॥ నాలుకలు చాచు పాములఁబోలియున్న, చేతు లిరువదింటికి నఱుచేతులకును
వ్రేళ్లులకును గోధాచర్యంవిస్ఫుటంబు, లైన కవచంబులను పాలుపందఁ దొడిగి.
తే॥ పాపరాజును పోలిన పాశములను, భుజములం దాల్చి కరసాన పానరఁ బట్టు
తఱిని రవినుండి రాలినఁకిరణరాశి, లలిని కాంతు లాలుకు కుండలములదాల్చి.
తే॥ బాలభాసుని కిరణముల్ ప్రాగ్గిరిపయి, వ్రాలు తెఱఁగున నొప్పారు క్తగంధ
మలఁదినట్టి బాహులమీఁదఁ నర్కుఁబోలు, కుండలంబుల కాంతులుఁనిండి పరవ.

సీ॥ చంద్రునితోడి ఋతుముల చందంబునఁ, దారహారంబు కంఠధరను గ్రాల
 ద్వాదశాదిత్యులవనధిపైఁ దోచిన, పగిది రత్నకీరీట ధంక్తి తనఁ
 బెక్కుచంద్రుల పోల్కివిలసిల్లు ముత్యాల, గొడుగులు తలలపైఁ బెడఁగునూప
 నంజ పాలికలందుశకుల నుంచినలీల, గుహవంటి నోభులఁగోటలాప్ప ల్రాలుకు
 తే॥ ముత్రైములు కూర్చుటం జేసిమురుపు తెలుపు, నుదుటి వీరపట్టంబులు మదము
 దిగ్గజమ్మలపట్టంబు తెఱఁగు దాల్చి, ముందటికిఁ బ్రక్కలకుఁ గాంతి మొనయుచుండ.
 తే॥ పాలయలుక వహించిన పూవుఁబోండ్ల, పదములకుఁ మొక్కని కీరీట ధంక్తి శాంతి
 భాస్కరుని గెల్చి మించిన పగిది నిరుల, తోరపుం గుంపులను వెలిదోలుచుండ.
 తే॥ స్వర్గ మర్త్య పాతాళముల్ నరవిగెలిచి, లీలదాల్చిన విజయమాళికలతోడ
 చెలుల దృష్టులచేఁ జాలఁచెలుపుగులుకు, తుమ్మి పూమాల యురమున నెమ్మిదాల్చి.
 తే॥ పురికి నగడితగా నున్న శరధి యిసుక, కాలమును మీనములు విద్యుఁకలిమి యుపమ
 పడవు చంచభూతమ్ములు చెడినఁ జెడని, యశముఁ బోలిన తూణీరమమరదాల్చి.
 తే॥ ఒక్క మొగిమూఁడులోకంబు లెక్కిన నువ, హింపఁగలయదితురగ రాహిత్యమయ్య
 తలఁపు మాత్రానఁ బోనంగఁదగిన తేరు, రమ్మనిన యంతపచ్చి యుగ్రమున నిలిచె.

చ॥ అమృతముతోడఁ బుట్టినవి యరగ జవాళ్ళ కులంబులోని వం
 గముగ మరుత్తుచే బడబ ధర్మమునం జనియించినట్టి వ
 భ్రమున జలంబునం దనల వాయు పథంబులఁ బోవునట్టి నొ
 చెప్పుము గనరాని యశ్వములు చెల్వుగ వేయి రథంబు లాగఁగఁ.

సీ॥ కనక దిగ్గజ కంఠఘంటికా నిభములొ, గంటలు వేగోట్లుగలిగినయది
 అండంబులను విక్రయమునకుఁ గొనఁజాలు, వెలలేని మణులచే వెలసినయది
 మునులు సురలు యుద్ధమున నోడువార లొ, నంగు కైదువుల నెంపగినయది
 శూలి శూలంబు విఘ్నని చుట్టుకై దువు, విడిగిన విఱుగనియొలుపుగలది
 తే॥ విబుధులేనియు నూహించి విస్తరింప, లేని శిల్ప నైపుణిచే వెలింగినయది
 సత్యముంబోలె మహిమకుఁ జాలినయది, విజయలక్ష్మికి నిలయ మాభిభుని తేరు
 తే॥ అట్టితేరిని వలగొనియసుర విభుఁడు, శాస్త్రరీతి సర్పించి యాచక కదంబ
 మునకుఁ దృప్తి యాత్రాదాన మొనరఁజేసి, వంది మాగధుల్ నేవింప నందుచేరె.
 తే॥ ఎదల దార్ధ్యంబుగొనియున్న యింద్రముఖ్యు, లప్ప డడిగనిచాంచల్య మందినారు
 ఇంద్రియముల గెల్చిన తాప నేంద్రులును స, మస్త జీవులు భీతిల్లిమలగినారు.

చ॥ సమరము సేయఁబూనితిని సర్వజంబులు మెచ్చ నేటి కు
 త్రమణము తప్పదింక రఘు రామునకో మఱి నాకో ధారణి
 కుమిలి నశించుచెల్వ బుధ కూతురొ యమ్మయుకూతురొ యటం
 చమలిన మేఘభీషణ మ హధ్వని రావణు డాడ సత్త్రీక. ౧౨౦౦

సీ॥ పదికుత్తుకల మీఁదఁబదితలల్ బొమ్మడిక, ములతోడ రవుల చొప్పున వెలుంగ
నిరువది హస్తంబులిరువది కైదువు, లలరంగఁ దాల్చి నిశ్చలత నెనఁగ
భూజనంబులు స్వర్గమునవారు భీతిల, బెకలి నభంబు చీలికలుగాఁగ
శైలముల్ వగులంగఁనేల బీటలు వాఱ, సూర్యుండు తన గతిఁనూటిడప్పఁ
తే॥ జండుఁడమృతంబు చిందించిఁస్సగ్గి కుంద, వేలుపుల విమానంబులుఁప్రిలి కూల
సింహనాదంబు గావించెఁసిద్ధ సాధ్య, గణము బెడరంగ నా జగత్కంటకుండు.

క॥ ఘోర రణము గలిగినదను, ధీరతతో శింజనీ రుతిం గావించె
మీఱిన భయమున భేచర, దారలు దమ సూత్రములనుతడవిఁసంగఁ.

సీ॥ ఇన శతాంకులు చలియించెడు తెఱఁగు చూ, పించు సాధోరాశిమించిపొంగఁ
గల చరాచరములుఁగందరగోళంబు, నొంద ననంతండుఁకుంది కుమిలి
శిరములు వే విదిర్చిఁగొని భూమికి లేచి, వచ్చెనా ననురారితచ్చ ననికఁ
గన్నులు బడబాగ్నిఁకంటె మిక్కిలి గ్రాల, వచ్చిన రావణుఁవైనమునకు
తే॥ ప్రాణివర్గంబు కలఁత నిర్జరుల చింత, పర్వతావనీ గగన విఁభ్రమణ రీతి
జలధి చలనంబు రవి సుతాండులు గ్రహించి, యేమి కారణమని శంకఁ నెనసినారు.
తే॥ అండగోళమే పగిలినదనఁగఁ దోచు, గొప్పశబ్దంబు తడఁబాటుఁకొంప తెరియు
కాలమునఁబుట్టు కలఁతయుఁగలిగెననుచుఁ, గతము నెఱుఁగకలేచె నశక్కపివయంబు.
తే॥ సాగరములును శైలముల్ జలదములును, స్వర్ణగిరియును నభమునజరుగు కరణిఁ
దోఁపఁ దేరెక్కి బంతి కుత్తుకల వాడు, బలముతో వచ్చు నాకలఁకలము గనిరి.

మ॥ కని భూనాయక లెమ్మలెమ్మ దనుజ ఁ క్కూపాలవర్షుండు తా
ననినేయం దమకించి వచ్చె దన సై ఁ న్యాగ్రీయ భాగంబు డా
సెను శాఖామృగముల్ భయంబునఁ జలిం ఁ చెఁ వేలుపుర తెల్విమా
లిన వారై రని య వివీధివఁడు తె ఁ ల్ప రామ భూజానికిఁ.

౩౫. రామ రథారోహణ పటలము. (౨౭)

మ॥ కరముల్ మోడిచి నోభులెండఁ దనువుల్ ఁ కంపింప బెగ్గిల్లుచుఁ
వెరఁ దబ్బిబ్బును పొందు కీశచయముఁ ఁ వీక్షించి రాముండీకఁ
వెరఁగుం బొందకుండంచు లేచె విబుధుల్ ఁ వేడంగ దుగ్ధాభిసై
నురగేశానుని సెజ్జి వీడు తఱి ను ఁ ద్యోతించు చందంబునఁ. ౧౨౦౭

ఉ॥ లేచి కృతాంతం వాలమును ఁ లిక్కిగఁదెల్పు నరాజిఁ జెక్కి నా
భేచరపాళికిఁ భవన ఁ కీర్తిత పూతకు నీతకుఁ సదా
యేచు మహర్తియఁ జలధి ఁ నీడఁగఁ దెప్ప లభించె నేటికిఁ
జూచుచు నుండుఁడీ రణము ఁ శోభిలు పద్ధతి యంచుఁ బలుకుచుఁ.

ఉ॥ రాముని దేహముగ గవచం రాజము గప్పినదంచుఁ జెప్పఁగా
నేమిఫలంబు? భావమున నెంచిన మాత్ర నమస్త వస్తువుల్
రామునిచేరు వేటొకటి రాముఁడు లేనిది లేదు సర్వము
రాముఁడే కాఁగఁ గంకటము రాముఁడు కాదొక మాటలేటికి?

తే॥ హస్తములకు నంగుళులకునమరఁ గవచ, ములను తొడిగి జగమ్ములఁగలుగు ద్రవ్య
ముల నిధంబున మితిలేనియలుఁగులు గల, శరధి వీఁపునఁ దాల్చె దాశరథి యపుడు.

ఉ॥ నిర్జలూర! సంగరమునేటికిఁ బూర్తిని చెందు మీకు నా
దుర్జనుచే భయంబు నెఱకదోరెను రాక్షసు నోర్వఁ గయ్యపుం
గర్జమునందు రాముఁ డెనఁ కంబున నుండఁగ మీరథంబు నిం
దూర్జిత సత్త్వ డాతనికిఁనొప్పుగ నంచు భవుండు తెల్వఁగ.

చ॥ సురలును సమృతింప బల నూడనుఁ డయ్యెడ నారథంబు శ్రీ
వరునకు నాలయంబుగను భక్తి నొనర్చెదనంచు మాతలి
బరఁగ నలంకృతుల్ నలిపి వైశమ తెమ్మనఁ దెచ్చె నాతఁడు
బరమ శివుండు బ్రహ్మయును భావములం బ్రమదంబు నొండఁగ.

సీ॥ చందురు బింబంబుక్రింది పఱపుగాఁగ, నున్న చందంబుననుల్లసిల్లి
కులపర్వతముల యుక్కున గల శిఖరంబు, తక్కు సంగంబులుండ్రధిమగలిగి
వర్షర్తు మాన దింపరాత్ర భూత భ, విష్య తృతాంగ సంవితతిసౌప్తి
తారకావార యక్తంబయి యష్ట మహా నాగ పాశ సంధానితమయి

తే॥ దెనలె ప్రక్కలుగా మేఘువినరమే ప, తాకలుగఁ బంచభూత సత్త్వంబు నమరి
ప్రళయ జలధి ఘోషమె నేమిరవముగాఁగ, నడరు నింద్రుని తేరు పుణ్యములసాగు.

సీ॥ నలువ పుట్టిన విష్ణునాభి పద్మంబును, పోలిన నాకెంపుమొగ్గ లమరి
జగదుదరుని శేషశయ్య యంతటి పఱ, పంది వేదంబులుయజ్ఞములును
సాగరంబులు కులశైలముల్ భవనముల్, త్రేతాగ్నులును పంచభూతములును
తపము లింద్రియములుదశదిశల్ రేయియు, బగలు గుఱాలుగాఁబరిధిల్లి

తే॥ నిలుచు తేరిని కని మ్రొక్కినిర్జరాలి, ప్రభుని యాజ్ఞను వచ్చితిరామ విభున
కని జయము గూర్చి మమ్మునుమనుపు మనుచు, బ్రసవములు చల్లి పూజించిపంపిరంత.

చ॥ మాతలి చోదితంబయి విమాన పథంబున నుండి కర్మ సం
ఘాత విరోధి జ్ఞానమనఁ గ్రాలుచుఁ జిత్తముఁబోలి వేగ వి
భ్రాంతి యెసంగు తేరు వడి గాఁ బఱతెంచి మహీజ చిత్త కం
జాత దివేళు నన్నిధిని చయ్యన వ్రాలె ఖగేంద్ర కైవడి.

ఉ॥ అర్యము తేరుగాదు విల యానల కాంతియుఁగాదు భూమిభృ
ద్గర్యము గాదజాదుల న వారణ మోయు విమానమేమి? యే

కార్యముపొంట నేరు కడఁగకం దగ నంపి రెవండవీపు? ప్రా
చుర్యము గాఁగఁ దెల్పుమనఁ జోదకుఁ డాద్యున కంత నిట్లునున్.

ఉ॥ ఓమహానీయ భాస్కర కు ఁ లోదధి సోమ! గుణాభిరామ! శ్రీ
రామ! నిశాచరాన్వయ వి ఁ రామ! పురారియు ధాత తొల్లి ను
త్రామున కిచ్చి రీ రథము ఁ దార్ద్యముచే జగమెల్ల మోచు ను
ద్దామ జవంబు నొందినది ఁ దాశరథీ! విహరింపు దీనిపై. ౧౨౧౭

సీ॥ కామ దూపంబునుఁకామ సంచారంబు, గలయది వెన్నునికడుపువంటి
పటపయి నీతూపుఁవడిగల్గి యెద గాలి, కనులను మ్రొంగఁ జాలినది దివియు
భువియును భేదంబుఁపొరయని దగ్గిని, జలమునందును పోవఁ జాలినయది
సాగరంబులు భూమిఁజగములు స్థితులలో, మార్పొందు నట్లడిఁమాటకుండు
తే॥ నలువ చిలువతాలుపు వేలు ఁ పులును మునులు, శ్రద్ధమెయిఁ దెల్ప మఘపుండు ఁ
సాంద్రభక్తి

బంపె నిండెక్కి నీ పగఁవాని గెలుమ, యనుచు నశ్వహృదయ చణుఁడొసరఁ బలుక.

మ॥ దనుజాధీశ్వరు మాయయో యనుచుఁ జిత్తంబందు సీతేశ్వరుం
డనుమానింపఁగ రథ్యముల్ నిగమ వా ఁ కృత్రేణఁ బ్రార్థించి యీ
తని వాక్యంబుల నమ్ముడీ యితఁడు వృత్రద్వేషి వోధృండు నీ
యనుజన్మంబలె నుండు మాతలిచుమీ ఁ యంచుం బ్రశంసింపఁగన్.

మ॥ అనుజుండు హనుమ ద్విభీషణులు న ఁ త్యంబిద్ది నిశ్శంకమా
నన దుష్కర్మము లెడ సత్కృతులు న ఁ మృగీతి మిట్టాడఁ బొ
ల్పున నవ్వేల్పుల కేలుమోడ్పు లెసఁగన్ ఁ భూదారుఁ డాతేరు మె
ల్పున నారోహణ మాచరించె జగముల్ ఁ మోదంబునం బొందఁగన్.

౩౬. రావణ వధ పటలము. (౨౫౩)

భుజంగప్రయాతము॥

జగద్వీరుడౌ రామఁచంద్రుండు ప్రీతిగ, నగరాతి తేరెక్కిఁనం గాంచి దివ్యుల్
భగదీశ్వరు న్నానికాకుల్ స్థుపై నా, శుగాత్మాంశు పైనింబ్రఁమానాలి చల్లన్.

ఆ॥ తేరు నడనుఁగాక ఁ దివ్యుల బలములు, రాముఁ జెందుఁగాక ఁ రావణుండు
చచ్చుఁగాక దనుజ ఁ జాయ లేడ్తురుగాక, యనుచు నమరవద్యం లాడుచుండ.

ఉ॥ రాముండు తేరిపైఁ గదలె ఁ రావణుఁ డయ్యది గాంచి మండి ను
త్రాముని మీఁది కిన్నను ర ఁ దంబులు గీటుచుఁ దేరు సంగరో
ద్దాముని మీఁదికిం జన న ఁ దల్పుచు సారథి కేపి ఘోర సం
గ్రామము నేయు కోర్కె తన ఁ రన్ బఱపించెను గాలికై వడిన్. ౧౨౨౩

ఉ॥ ఇచ్చిరి తేరు వేల్పులు ది ♦ నేశ కులేశున కింక రాముఁడే
ప్రచ్ఛ దశాస్యసంచు మునుపాతిన కీశులు ధీరచిత్తులై
వచ్చి గిరీంద్రముల్ శిలలు ♦ వైచిరి రావణమూఁడ నాతఁడుక
జెచ్చెర వానిఁద్రుంచి యొక ♦ సింహరవం బొనరించు సంతటక.

చ॥ చెవులను చిల్లు లేర్పడఁగ ♦ శింజని రావము సింహనాదముల్
దవులఁగ శంఖ దుందుభి మృ ♦ దంగ రవంబులు కాహళ ధ్వనుల్
వివిధములైన గర్జనలు ♦ వెల్వడ దిక్కులతో నజాండమే
పవలిన చందమై స్వనముపర్వ జగంబులు చేప్ప దక్కఁగఁ. ౧౨౨గి
తే॥ మాతలిం గాంచి రాముండఁమహిత చరిత! యుత్సహించిన శాత్రువోద్యోగవిధము
నదను నాయభిప్రాయంబునల్ల నెఱిగి, తేరు నడపుదు గాకనితలుప నతఁడు.

ఉ॥ నీతలఁపుఁ దురంగముల ♦ నేర్పును శత్రుల చిత్తముక రణ
స్ఫూతియుఁ దారతమ్యమును ♦ సంకటపాటనుకూలపాటు మీ
నీతియుఁ బట్టుపట్టు గమ ♦ నించి చరించినగాక నాదు వి
ద్యాతిశయంబు సార్థమగు ♦ నా! యని తృప్తి చేసె రాఘవుఁ.

తే॥ ఇంద్ర రథముపై రాఘవుఁడగుదెంచె, నిరువురకు మీకు ఘోరసంగరము జరగు
నేను సాక్షివై యుండంగనేల! యేమి, యాజ్ఞయని మహోదరుఁడు దశాస్య నడిగె.

ఉ॥ సింగము దంతిపై కుఱుకు ♦ చెల్విన దూఁకెద రాము మీఁదికిక
బొంగడఁగించెద నురల ♦ పొంగును క్రుంగఁగ నీవు లక్ష్మణుం
సంగరమం దెదిర్చిన ని ♦ జంబుగ నాకు జయం బొసంగు దా
యంగునఁ జెంగనీక తెగఁటార్చుము వాని నసంగ నాతఁడుక. ౧౨౩

— : రామునిచే మహోదరుండు కూలుట : —

చ॥ మరలి మహోదరుండు చను ♦ మార్గమునం దెదురైన రామ భూ
వరుఁగని యీశ్వరాలకుని ♦ పైకి రథంబును పోవనిమ్మనక
వెరవరియైన సారథియు ♦ వీటిఁడియై చననేల! పక్షి కం
ధరు లొక వేపురై చనిన ♦ దాశరథిం జెనకంగ నేర్తురే! ౧౨౩౦

ఉ॥ వాని గభీర ధైర్యమును ♦ వాని ముఖస్థితి సుంత కాంచుచో
వానిఁ దొలంగిపోవుటయె ♦ వారని క్షేమ పథంబు నావుడుక
వాని మహోదరుండు గని ♦ ప్రల్లద మాడెద వోరి నాదు కో
పానకుఁ బాత్రమై బ్రదికి ♦ బట్టయుఁ గట్టెదవే దురాత్మకా! ౧౨౩౧

ఉ॥ నీదగు కుత్తుకం గొటికి ♦ నెత్తురు ద్రావిన దోసమున్నడే?
పైదలిఁ బోలువాడవని ♦ పల్కిన వాఁడుఁ గిచుక్కు నాక నీ

తా దయితం గుఱించి యర ధంబును తోలెను వారికయ్యెడఁ
మోదన భేదనమ్ములుగ ధంబుమైన దురంబు సంధిలెన్. ౧౨౩౨
తే॥ వారువంబులు తేరులువారణములు, వీరభటులును గలపై న్యవారిరాశి
రామశర బడబా వహ్నిఁద్రావిచై చై, ద్రుతి మహోదరుఁడొంటియైదొరయ నిలిచె.
తే॥ ధ్వజముపైఁ దేరిపై వాగఁపట్టియున్న, వోధపై వాఁడు సాయకఃపూర మొదవఁ
జేసి దిక్కులు వీల గఁర్జించె రామ, విభుఁడు మందహాసంబు గాఁవించె సరసి.

చ॥ భవ నముఁడొక్క బాణమున ధంబుని శరానముఁడుంచి రెంటిచేఁ
గనచముఁ జించి వెంట భుజగంబులఁ బోలిన కేలుఁడ్రెంచి దా
దవులఁ బడంగఁ దచ్చిరము ధారుణరీతిగ నుత్తరించె దా
సపుని తలంపు లొండయిన ధంబుని వేటొకటయ్యె నయ్యెడఁ. ౧౨౩౩
పంచచా॥ మహోదరుఁడు త్రెవ్వఁ గాంచి ధంబునవాడుఁ దుగ్రుఁడై
యహోయటంచుఁ దేరు దోల ధంబుచేయ రాఘవుం
డొహో సమస్తసేన చావ ధంబు వాఁడు లొంగడం
చుహూకృతిం భజించునంత ధంబుని ఉత్తరించె వారలన్. ౧౨౩౪

సీ॥ అత్తజీ గలిగె లంకాధిపానునకు దు, శృకునముల్ గొన్నియుఁతాహమడఁగ
సండుంబులను ముంచునట్లు లుప్పొంగెడు, వననిధు లెల్లనుఁవట్టిపోవఁ
జండవాయువు వీవఁజలియించు పర్వత, సరణి నా నెడనుభుజంబు లనరె
బిడుగులు రాలెనుఁభీకరంబుగ రక్త, వర్షంబు గురిసె వాఁర్వములు వడఁకె
తే॥ ప్రభలు దక్కిన సూర్యునిఁపరిధి చుట్టె, నాల్గు లెండెను వింటికోసలును విటిగె
బుప్పమాలిక లందుండిపోలచు వీచె, గృధ్రములు వ్రాలె వీణె కృత్తియముమీఁద.
తే॥ తురగముల కన్ను లందుండితొఱఁగె నీరు, కరులు బురదలో దిగఁబడుకరణి నొందె
మనుజుల గెల్పు వారనిదనుజ విభుఁడు, వాని లెక్కింపఁడయ్యె గఁర్వంబు కలిమి.
తే॥ విలయ వాయువుచే జగఁద్వీధియందు, గలుగు వస్తువుల్ చెదరినకరణి దనుజ
వరుని రథవేగమునకు వానరులు చెదరి, విమతులై భీతిగాని త్రోవవిడిచినారు.

సీ॥ కర్కంబు జ్ఞానంబుకరణి నవిద్యయు, విద్యయు శేషంబు ధంబుగ రాజా
రాతియుఁ బవలు హిరణ్యకశిపు నృసిం, హులఁబోలె దిగ్విజయగళి యట్లు
ఎవఁ డాదిదేవుఁ డంఁచెదిరించి పోరిన, రుద్రాచ్యుతుల శేవఁరోషమడర
దశకంధరుండునుదశరథనూనుండు, రణరంగమున మహారంభులైరి

తే॥ కాంచుచున్నట్టి రుద్ర విఠించులకును, కరతలంబులు మిక్కిలికంప మొంద
రావణుఁడు శంఖ మొత్తై నిర్జరులు బెగడ, రాముఁడును పాంచజన్యంబుకరమణనూఁడె.
తే॥ శ్రీశు పంచాయుధంబులుఁ నేవనేయఁ, గోరి రాముని సన్నిధిఁగొఱి నిలిచె
వేదములు తన్నెఱుంగనివిధిని రామ, చంద్రవిభుఁడును వానిఁగాంఁచకయ యుండె.

తే॥ దిక్కులునుజలధులుధరి॥త్రియునభంబు, కులమహీధ్రముల్ బ్రహ్మాండ॥గోళమదర
దాశరథికి సారథియయి॥తనరుచున్న, మాతలియు నిండు చింద మి॥మ్మడిగనొనై

తే॥ రావణుడు వడినేయు నా॥రాచ వితతి, సోకుటకు మున్నె భేచర॥శ్రీకటాక్ష
చయమనంతమై శ్రీరామ॥చంద్ర విభుని, భుజయుగళి సో॥కె నేమి కా॥బోవు ననుచు.

క॥ ఇరు రథములందు పూన్చిన, తురగములు పరస్పరంబు॥తూ॥ఱొని లో॥ఱో
త్తరముల మ్రుంగం జాలిన, సరభన కో॥పమునఁ జూ॥చె॥నకిలింతలతో॥. ౧౨౪౪

క॥ దానవ నాథుని వీణా, గాన చణతఁ దెలుపు క॥మ్రంకలిత ధ్వజముల్
మానవనాథుని తేరునఁ, బూనుచు నింద్రధ్వజంబు॥బారిపారి మో॥దె॥.

క॥ దనుజవీధు శింజినీధ్వని, వననిధి న ప్తకము॥ గల॥చి॥వై చినయది యు
మ్మనుజ విభుని జ్యోనినదము, వనజభవాండములఁ గల॥చి॥వై చెను తో॥డ్తో॥.

క॥ హనుమంతుఁ డాదిగాఁ గల, వనచరు లెది నేయుటకును॥పాల్పొవక నె
క్కిని యూరక నిశ్చేష్టత, గొని చూచుచునుండి వారి॥ఘోర రణంబు॥.

క॥ వెరఁగంది విబుధ వరులె, వ్వరు గెల్తురొ యనుచు నెఱుంగ ॥ వలను పడక ని
బ్బరము చెడి యిందు నందుం, దిరుగుచు మీ॥దెఱుంగ తే॥ ॥ తెరలిరి భీతి॥.

తే॥ రామ శరము లంబరమున॥రాణనిండ, వేలుపులు చల్లుచుండిన॥విరులచే న
లంకృతంబులై రాజిల్లు ॥ లలినితో॥చె, దుష్టులకుఁ దోడుపడునట్టి॥తుచ్చు లెవరు?

తే॥ వీరశేఖరుండగు రామ॥విభుని ధనువు, పరులు తా॥కఁగ లేని రా॥వణుని ధనువు
మింట నింద్ర చాపద్వయి॥మెఱసి యెదిరి, నిలుచు చందాన మిఱుమిట్లు॥గోలుపుచుండె

తే॥ నాడు లంకాధినాథుం డొ॥నర్చినట్టి, శింజినీ రావమును గొప్ప॥సింహరవము
నేటికిం దెల్పు బో యను॥నియతినొంది, జలదములు జలధులును ఘో॥షణము నించు.

తే॥ దనుజనాథుని తీక్ష్ణంపు॥గనలనుండి, చెదరి వెలువడి మిడుగుఱుల్ ॥చిటపటమని
నింగి కేగయంగ నందుండు॥నీరదములు, కరగి పలపల రాలెను॥ధరణిమీ॥ద.

తే॥ కలఁగె దిక్కులు జలధులు॥కలఁగె సురల, కాలుగేలును కలఁగె లంకయు॥ గలంకె
కలఁగ దయ్యెను రాముని॥కడఁక నుంత, రావణుని యట్టహాస దు॥ర్గలితచేష్ట.

తే॥ ధరణియందును మెఱపులు॥పరవునట్లు, జలదములనుండి పిడుగులు॥జాఱునట్లు
కదనమున వైచుకై దువుల్ ॥కాంతి చయము, ప్రక్కలం జొరఁ బలపల॥రాలుచుండె.

— : రామ రావణ సమరము : —

తే॥ విల్లుగొని చంపఁ గోరక॥తల్లిడిల్లి, రాము రథముతో॥ బైకె త్రి॥బ్రమయఁద్రిప్పి
భూమిపై మో॥దిమో॥ది చం॥పుదునటంచు, దలఁచు॥బదరు నిదానించు॥దశముఖుండు.

క॥ మెఱపులవలె దశ దిశల॥, మెఱయుచు వడినేగు సెలల॥మెలపునఁ దేరిం
బరియలుగఁ జేసి వీనిం, జెఱగొందున యని తలంచు॥జిత్రములో॥న॥. ౧౨౪౫

తే॥ పదరుచున్న మనస్సునకొదరుచున్న, కనలు మిడుగులు లేచెడుకనుల చూపు
లొలయ దనుజనాథుడు విల్లువెలయ వంచి, పెక్కు మార్గణముల నేసివిన్నగపై.

క॥ ఉలుముల నిప్పులవలె జము, నెఱుకుల నాటినవి నురలనియమంబులఁ బెం
పఱఁ జేసినవి ఘోరిద్రుని, యొలుపుం బోలిన శరమ్ములుక్కఱ నేసెన్.

క॥ మేరువును తొలిచి యంతఁ, వారక యండములఁ జీల్చిపైకొను నంచా
ధోరణి నుర లనుకొన్నవి, శ్రీరాముడు చెంగనీకఁచెలగె న్నడుమఁ.

తే॥ బలయుతుని పని దుష్కర్మఫలముచేత, నడుమఁ జెడినట్లు లంకాధినాథు విశిఖ
వితతి నడుమన విజుగంగఁవిసుగులేక, విలయ జలదంబు లలి శరఁవృష్టి గురిసె.

తే॥ కప్పె మింటిని దిక్కులఁగప్పె గిరులఁ, గప్పె గన్నులఁ గప్పెనుకడలఁ గప్పె
బుడమిఁ గప్పె విజ్ఞానులఁబుద్ధిగప్పె, నిరులు గప్పె భేదరులకుఁమరులు గప్పె.

తే॥ కాలగళుడు దక్కఁగఁ బెరల్కనులు మూసి, కొనిరి నజ్ఞభిన్నములగుకుధర సమితి
ప్రీతి చెదరుకై వడి వానఁరాలి చెదరె, నవని విభుడు వారల భీతిపడఁపనెంచె.

క॥ రామ ధనుర్ముక్త శర, స్త్రోమమ్ములు పరఁగు టీవిఁతోయము పెరిగెన్
గామి దనుజ శరములు దు, మామ కృతఫలంబు వోలెఁగడవడి సమసెన్.

క॥ త్రుటిలో లక్షల కొలఁదిగ, బటుతర శరములను విడిచెఁబలలాశి యటం
దటుకున నడుమన విడిచెను, చటులోద్ధత విశిఖ తతులఁజలజాక్షుండున్. ౧౨౬౪

క॥ చండ నమర దక్షుండగు, గండఁడు రావణుడు ముసలఁబుద్ధ ఘనగదా
దండ పరశు శూలాదులఁ, దండంబులు గాఁగఁ బఱపెదాశరధిపయ్యన్. ౧౨౬౫

క॥ మేఘ శ్యామల దేహు న, మోఘ శరము లొక్కటొకటి మొన వేయింటిన్
బ్రాహ్మేష మొనర విడిచెను, శ్లాఘించుచు నురలు కరతఁలంబులఁ జఱవన్. ౧౨౬౬

ఆ॥ ఇట్లు పోరు సమతఁనెనయుచుండఁగ రేగి, యీఁబి పోటు గొన్నయేన్లు భంగిఁ
బంక్తిముఖుడు పట్టిపదికేలఁ బది విండ్లు, పదులు పదులుగాఁగఁబఱపె సెలలు.

ఆ॥ రామ విశిఖ తతులుఁరావణ సాయక, తండ మెల్ల యెడలఁనిండుకతనఁ
పోరుగాంచు పంచభూతంబు లాదిగాఁ, బ్రమదపాటు గగురుఁపాటు మాసె

తే॥ లత్తఱిని దశకంకునిఁస్యందనంబు, మందర మ్మొ మారుతి తెచ్చుమందు మలయొ
మొగిఁ ద్రిపురములొ గంధర్వఁనగర మొక్కొ, యనఁగ వ్యోమ పథంబునఁసలరినిలిచె

తే॥ తేరిపై మింట దనుజుండుఁ తెఱవితేని, బాణవర్షము గురియింపఁబద్ధమిత్ర

కులుఁడు చూచుచుండఁగ నేకోఁతిమూఁక, చచ్చి చావక తెరలు దళిం భజించె

తే॥ రాముఁ డదిగని మనసేనఁప్రాలుచుండె, నింక నాలసించినఁ గార్యమిమ్ముదప్పు
వాని మకుట మస్తకములఁవసుధఁ గూల్తు, డేరు మింటి కరుగనిమ్ముసారధి! యన.

తే॥ చిత్రమని మాతలియు సట్టచేయునంత, సలఘు రథమును చంద్ర మండలముపైకి
వచ్చు నిసమండలము వోలెవచ్చినిలిచె, దేరు తేరెదురై చుట్టెదిక్కులందు.

తే॥ వారిదంబులు దెసలకుఁ బాటిపోయె, రిక్కలును పలపల మనియుక్కిరాలె
శైలశిఖరము ల్విడిగె దాశరథి రథము, రావణ రథంబుఁ జాట్టు నాఁరభవమందు.

తే॥ తిరుగు నిలుచుటై కెక్కునుఁదిగును తగ్గు, దాపలించి వలపలించి దాటుచుండ
సద్ర కూటముల్ జలధులుఁనండతండ, ములును కుమ్మరిసారె చొప్పుననె దిరిగె.

తే॥ క్షణములో నెటకేనియుఁజరుగుచున్న, రథములం గాంచి సుర లదిరాము సరద
మిద్ది రావణ రథమని మొఱుంగ లేక, యొసరఁ దిరుగుచున్న వి తాఁకుచున్న వనిరి.

తే॥ చక్రములు తాఁకఁ, బడసి ఋక్షములు నిప్పు, చిందఁ గాలని శైలముల్ చీలకుండు
దిశలు నెత్తురు గ్రక్కనిఁ దేహించయము, కానరాకుండ నాయుధకాలమందు.

సీ॥ చూచుచున్నట్టి భేదరులును వారు, నాకలోకమున నున్నార లండు
చంద్రలోకంబునఁ జరియించు వారలండు, మందర శైలంబునంది రండు
పాలనందము మీఁదఁబరఁగు వారందురు, జలధుల కవ్వలఁజరగి రండు
ఉత్తర వనరాశి ఁ నున్న వారందురు, ప్రాగ్దిశఁ జేరిన ఁ వార లండు

తే॥ వారిదంబులయందున్న వారలండు, నేడు లోక సంహారంబెనెగడునండు
క్రమ్యతెనె తేరు లండు తురంగ తతులు, కావు నిక్కంబు కడనాఁటిగాడ్పులండు.

క॥ సప్త ద్వీపములందును, సప్తగిరులయందు సప్తజలధులయందు
సప్త జగంబులయందును, తృప్తి గొనక యనిలుబోలెఁదిరిగెం దేరుల్. ౧౨౭౮

క॥ పుడమికి వలువగ నొప్పిన, కడలులలో దీవుల జగముల గిరుల ని
ల్లడ సొత్తులవలె గైదువు, లడలిపడియె వానపోల్కిననురుండెయ. ౧౨౭౯

తే॥ అవియు జగముల సలయించు సలవుగలిగి, మలసి రామసాయకములవలననడుమఁ
దునిగి తునియలై ధరణిపై దొరలె గాక, వేఱుకార్యంబు గావింపనేరవయ్యె.

క॥ గిరులపయి శరనిధులపయి, శరదంబులపయిని సకలజగములలోన
దిరిగిన యరదంబులు వడిఁ, దిరిగి యరిగె లంకపైకిదితిజలు బెగడ. ౧౨౮౦

క॥ సారథులు రేచి నడపిన, వారువములు నేదగొనవువాడవు శ్రాంతిం
గూరవు నిలువవు మేతయు, గోరవు చెమరింప వడఁగిఁకుంగవు త్రుటియు.

తే॥ భిదురకరుఁ డంపుతేరి సభేద్యగరిమ, వఱులు నశని కేతనమునుఁపంక్తిముఖుడు
నిప్పు లురలెడి కన్నులఁనెగడఁ జూచి, యర్థ చంద్ర భల్లంబునఁవనిఁ గూల్చె.

తే॥ ఆధ్వజంబు పిడుగువోలెఁనంబుధిఁ బడి, మునుంగఁ గాంచిన యినుపకొడ్డిని జలమున
సద్ద నుడికిన వడుపునఁనంబురాశి, యుడికి యింకి వట్టినయదియుత్కటముగ.

శా॥ నాద బ్రహ్మము కై వడిఁ సతతముఁ న్నాశంబు లేకుండు శ్రీ
వైదేహీ విభుతేరి సారథిఁ దద + శ్వ వ్రాతముఁ గ్రవ్యభు
గ్నాదారుండు నిశాత సాయకములఁ + గుప్పించి నొప్పింపఁగా
నాదిత్యావ్యయ వార్ధి సోముఁ డెడ న + త్యంతగ్రహోదగ్రుడై.

ఉ॥ తమ్ముని వక్షుమందు నిశి + తమ్ముగు నమ్ములు నాలునాఁటి కం
ఁబమ్మడిఁ దాపమొందెను పటిష్ఠత దైత్యుండు విల్లు వంచి క్రూ
రమ్ముగ నారసమ్ములను + క్రమ్ముగ నేయఁగ రామచంద్రు చం
దమ్మును గానలేమిఁ బ్రమ + దమ్మును వీడిరి వేల్పులయ్యెడఁ ౧౨౮౬

ఉ॥ క్రుంచెను కాంతు లగులును + కుంభిని సంచలనంబునందె న్నం
భించెను గాలి యెండినవి + మేఘసమూహము లార్చిరెల్ల రా
త్రించరు లర్కచంద్రులకుఁ + దెర్వులు దప్పెను దిగ్గజంబులుఁ
వంచెను శీర్షముల్ జగము + వాడెను ఘోషము మానె సంబుధుల్.

ఉ॥ మేరువు నంచలించెను + ని + మిత్తము దెల్పు విశాఖరిక్క నం
గారకు డాక్రమించె బ్లవ + గ ప్రభు చంద్రుండు లక్ష్మణుండు సీ
తారమణుఁ రహించి కను + దమ్ములఁ గానమి దొడ్డ యూధవుఁ
జేరిని దంతులట్లు వెతఁ + జెందిరి కందిరి యుమ్ములించుచుఁ. ౧౨౮౮

చ॥ వనచర వర్గముం దలరి + వారధి వారిధిఁ గూర్చి కట్టుచో
వనచర బృందముల్ కలఁగు + వైనము నొందిరి రాముఁడంత హె
చ్చిన కినుకఁ నిశాత శర + చిత్ర మహోత్కట వృష్టిఁ జేసి యా
దనుజుని సాయకంబుల వి + దారణ చేసి వెలింగి యయ్యెడఁ. ౧౨౮౯

చ॥ అమరులు నుల్లసిల్లఁ బ్లవ + గావలి మోదిల జ్ఞానత త్వ వి
త్తమగు ధరాత్మజా విభుఁడు + దానవనాథుని కేలనున్న చా
వములఁ బదింటిఁ దున్నులు న + భంబున కేగఁగఁ ద్రుంచె శాత భ
ల్లములు పదింబదిం బజిసి + లస్తకముల్ మిగులంగఁ జేతులఁ. ౧౨౯౦

తే॥ కడలిపోల్కి గంభీరుడొ + గరుడుఁడవుడు, దనుజవిభునికార్ముకములుఁతునుఁగుచుండ
నిర్గురుల దుశిఖ నికరముల్ + నీఁగవచ్చి, తనరె సినవంశ్యు తేరి కేతనముగాఁగ.

చ॥ క్షణమున లోకముల్ దిరుగఁ + జాలిన తార్క్ష్యుండు రాములేరిపైఁ
గణఁక వహించి కేతనము + గా వెలయంగ నీఁకేల చింత లా

† కోసలానాంచ నక్షత్రం వ్యక్త మింద్రాగ్నిదైవతం

ఆక్రమ్యంగారక స్తస్థా విశాఖావసీ చాంబరే.

కోసలుల నక్షత్రము ఇంద్రాగ్నిదైవతము అగు విశాఖను అంగారకుఁ డాక్రమించెను అది

కోసలుల కరివ్వు దాయకము.

(వారీ. యుద్ధ. ౧౦౩ సర్గము ౩౩ శ్లో.)

చణుఁడె యపేక్షమై నిలుచు ♦ చందమె చాలదె? యంచు నిర్జరుల్
ప్రణతి యొనర్చి నూనములు ♦ వర్షముగాఁ గురియించి రొప్పుగ్గ.

క॥ పటుశరముల సీతా హృ, త్పుటవాసి నురారి కవచ ♦ మున నచటచటం
బెటబెటఁ బెటులఁగ రక్తము, జొటజొట వెలువడఁగఁ గొట్టఁసూటి శరములగ్గ.
తే॥ దిశలఁ దాఁకుచు మేఘపంక్తిని చెదర్చు, శిఖర మొప్పు వైత్తుని వీణఁసిడమురెండు
సాయకంబుల జానకీజాని యేసి, నేల గూల్చెను నిర్జరుల్ నెగడి పొగడ. ౧౨౯౪

ఉ॥ రావణుఁడ త్రేతీం గదిసి ♦ రాముఁడు తచ్చరరాజి నొప్పుమిగ్గ
భావన సేసి యారకోప ♦ భావ్యము గాదని యెంచి యంధకా
రావహమైన దివ్యశర ♦ మాత్మఁ దలంచి భజించి యెత్తి ధా
త్రీవరుపై వడిం బరపె ♦ దివ్యులు కాంచి వెఱిం గలంగఁగ్గ. ౧౨౯౫

సీ॥ అందుండి వెలువడినట్టి కొన్నిటి మొగం, బులు తీండ్ర చండ్ర నిఁప్పులను క్రక్కె
గొన్నిటిమోములుఁక్రొన్నెత్తురువెలార్చె, నురముఖములుమహానుర ముఖములు
భూత ముఖంబులుఁభుజగ ముఖంబులు, విషములు నించు దిఁగ్వీధులందు
తరణి చందుల్రంగప్పుఁడమమునుకల్పించు, నొకచోట నెండయుఁనొనరఁగూర్చు

తే॥ జండమారుత మొక్కచోనరగవీచు, వర్ష మొక్కచోఁ గురియించువఱదలొక్క
దెనుగుల్పించుఁ బిడుగులఁదివిరిరాల్యు, భ్రాంతిగలిగించిముంచు సంగ్రామభూమి.

చ॥ ఇరులు సమస్తముం బొదువ ♦ నెల్లరు పాపఫలంబుఁ బొందు వై
ఖరిని కలంకనొంద జన ♦ కాంతుఁడు పాశువతంబు నేయ నా
యిరులు తొలంగె లోకములఁకెల్లను న్వన్నమునో మెలంకువల్
పొరసిన చందమై వెలసెఁ ♦ బుణ్యఫలం బనుభూతియౌ గతిగ్గ. ౧౨౯౬

ఉ॥ సత్యము నన్నిధిం జెడు న ♦ సత్యముకై వడి నమృహస్త్ర మా
దిత్య కులేశుచేఁ జెడఁ బ్ర ♦ దీప్త రుషాప్తిని పండ్లు గీఁటుచుగ్గ
వైత్త్యవిభుండు రాముపయి ♦ దారుణ బాణము లేసి చేసె నా
దిత్యులు బెగ్గడిల్ల జల ♦ ధి ప్రతిమాన మృగేంద్ర నాదముగ్గ. ౧౨౯౭

తే॥ నింగి వారల కీర్తులఁమ్రుంగినదియు, జముని కడుపు నింపినది వాసవున కడలు
గూర్చినదియు విద్విద్వృశాఁఘోరతరము, నైన యాసురాస్త్రము నేసెదానవుండు.

శా॥ ఆయస్త్రంబు మహోగ రూపమునఁ ద ♦ న్నంకించు బాణాఘముం
బాయం ద్రోచుచు రామునన్నిధికిఁ బో ♦ వం జూచి గీర్వాణు లె
ట్లో యంచుం దపియింప రాఘవుండు సం ♦ యోజించి నిర్భీతి నా
గ్నేయాస్త్రంబున నాసురాస్త్రమును క్రుం ♦ గించెం గపుల్ హోయనగ్గ.

చ॥ శమనుఁడు జంకినగ్గడిమి ♦ జంకక వార్ధులఁ గ్రోలఁజాలి భూ
ధ్రములను నుగ్గుసేయుచు న ♦ దాగతి గెల్వఁగఁ జాలు నస్త్ర బృం

దములను దైత్యవల్లభుడు ♦ దాశరథి వడిఁ గప్పివైచె నా
క్రమమును కాంచి వేల్పులు భ ♦ రమ్యగు భీతి భజించి రొక్కటఁ.

ఉ॥ కొందఱు హస్తలాఘవముఁ ♦ కొందఱు మాయబలంబు ధైర్యముఁ
గొందఱు దైత్యకోపమును ♦ కోరి నుతింపఁగఁ కొందఱింక మా
యం దులకింప వీలు గల ♦ దా యని కొందఱు పూర్వమెన్నఁడుఁ
గ్రందగు నిట్టి కయ్యమును ♦ కానమ యంచు వచించుచుండఁగఁ.

క॥ ఇన కులజుడు గగనము గ, ప్పిన కూరాస్త్రంబులెల్లఁభేదిల్ల వెనఁ
ఘన శరములఁ దునిమి వెలిం, గెను తమ మడఁచిన ప్రచండఁకిరణునిపోలెఁ.

క॥ అధిక తపో బలయుత నుర, మథనుఁడు బహుసంగరములఁమలసిన యమర
ప్రథనమున గెలుపు నొనగిన, క్రధనాద్భుత శీలమయ శఠంబును పటపెఁ.

క॥ స్రుక్మిరి త్రిదశులు లోకము, లుక్మతెనని చచ్చితిమనియుూర్పుచుఁ బ్లవగుఁ
మక్కి దెసలకుం బరుగిడి, ర కాకుత్స్థుఁడును దానియంతర మెఱిఁగెఁ. ౧౩౦౧

క॥ భూమిని రాముని జీవిత, మే మునిగిన దన్న పగిదిఁనెనగిన శరముఁ
రాముఁడు గాంధర్వాస్త్రము, చేమాలించి నడుమ జీర్ణించింజచేసెఁ. ౧౩౦౨

క॥ వికటించిన మధుఁడు హిర, ణ్యకశిపుఁడు జగత్త్రయం బఁగించినయది పూ
నిక నలువ యొనగినది యగు, ప్రకృష్ట దండంబు నెత్తిఁరావణుఁ డేసెఁ. ౧౩౦౩

తే॥మునుపుతారకాసురుఁడువేల్పుల మొగములఁ,గులిపడదానిచేతనేఁచితుకఁగొట్టెఁ
గల్పకాలంబు దనుక జంగంబులెల్లఁ, జేరి దొరలింప దొరలనించేవగలది. ౧౩౦౪

క॥ అండము జలఘటముం బలె, ఖండములై కూలునని జంగంబులు కలఁగఁ
దండము చండగతిని కో, దండధరుని నన్నిధికినిదాయఁగవచ్చెఁ. ౧౩౦౫

క॥ కమలాక్షుఁడు కని యా దం, డము నింద్రుని వే గనుల కండంగక శత ప
త్రము మొగ్గను పోలిన య, స్త్రము వైచి యొనర్చె వేయిశకలంబులుగఁ.

క॥ చండతరంబుగఁ గార్దుక, పాండిత్యముఁ జూపు రాముఁఁబరిమార్చని యీ
దండాట లేల యని పోల, దిండియు మాయాస్త్రమున వధింపఁ దలంచెఁ.

దండకము॥

పూజించి యుగ్రాక్షుఁ గీర్తించి చందంబు న్యాసంబు విధ్యుక్త ధర్మంబుతో నేవ గా
వించి మాయాస్త్రముఁ వింబ సంధించి శ్రీరాముపై నేయ నాయస్త్ర మాయా
విధిం జేసి పూర్వంబు శ్రీరామ సామితి బాణంబులఁ ధారణిం గూలియున్నట్టి
దైతేయులుఁ లేచి హర్యక్ష నాదంబు గావించి రాయంద్ర జిత్తు నిక్కుంభుండు
కుంభుండు నేనాసులుఁ మిన్నమన్నుఁ వెనంగప్పి రా కుంభకర్ణుండు గాన్పించి
బిట్టార్చె నంగ్రామ రంగంబునందుం దురంగ ప్రజంబుఁ శతాంగోచ్చయ శ్రేణి

సారంగ సంఘంబులుం జేరి వేషెల్లువల్ శంభుచేతఁ వరంబంది ప్రాణంబులం బొంది యింతారఁగాలేచు చందంబునఁ లేచి బృందారక వ్రాతముల్ చూడ దిగ్భ్రాంతి గల్గించి ముగ్ధులైన సవ్వీరులం బిల్చి మాశక్తిఁ జూడుండు మమ్మేడ యోడించి నారంఘఁ బేరెత్తి రారండు ఖండాలుగాఁ గోసి పిండాలుగాఁ జేసి వేమింగ కే పోదుమే యంచు నిట్లార్పటంపంగ నాగంబులా భోగి లోకంబు నందండి ధాత్రి విదారించు కొంచుట్టు లేతెంచె నా నొప్పి భూతంబులుఁ శాకిసి డాకిసి ప్రేతరాసుల్ జనించెఁడమంబందు జన్మించిధర్మంబులఁ మ్రాల్చు సత్త్వాధ్యులుఁ ధామసత్తంబులౌ నాయుధస్తోమముం బట్టి చిత్రంబుగాఁ గ్రాల దంష్ట్రాదుల బాలచంద్రాకృతిఁ వాల దిగ్దేశముల్ నిండి సింగంబులం బోలి గర్జించి చౌగంటులం బోలి వావిప్పి నానావిధాభీల జాజ్వల్య మానాసల జ్వాలలం జింద వీక్షించుచుఁ దూషణ ద్వేషణోద్బిషణ స్ఫూర దుర్భాషణంబుల్ ప్రపంచించుచుండఁ రఘు స్వామి వీక్షించి యేమాయయో నీకు భావంబునం దోచునేనిఁ విచారించి వాక్రుత్తువే యన్న సవ్యోధయుఁ దేవదేవేశ ! యీదేవ విద్యేషి కర్మారు వేశ్యంబునఁ నూదు లమ్మంగ నేతెంచు వానిం బలెం బూని నీమీఁద మాయాస్త్ర మిట్లేసి ట్కోభింపఁగాఁ జేయ భావించియున్నాఁడు నీపేరు విన్నంత నీనామ మన్నంత భావించి నంతం బటాపంచలై పోవుఁ భావంబు లెల్లఁ జగన్నాయకా ! నిన్ను నీమాయ యేమేని కావింపఁగాఁ జాలునే ? నీదుమాయం దరింపంగ మాసిండులుక నేరరన్నఁ విదేహాత్మజానాథుఁ డౌగాక యీమాయ యేదేని యౌగాక యంచుఁ విచారించి జ్ఞానాస్త్రముఁ వింట సంధించి యేయంగ ధర్మంబు త్రోవఁ జనఁ జ్ఞాన సంపత్తి నజ్ఞాన బంధంబుల న్నిగ్గు లాగై జగంబెల్ల విభ్రాంతిఁ బోనాడి స్వాస్థ్యంబు నొందె.

౧౩౧.౨

మ॥ గర కంఠండు చతుర్ముఖండును మదిం ♦ గాలువ్యముల్ తీట సం

గర మందియ్యెడ లోక కంటకులకుం ♦ గార్భ్యంబు నాశంబు చే

కుఱఁ గాంక్షించుచు నుండ దైత్యుండు మహా ♦ క్రూర ప్రభావ స్ఫుర

ద్వర శూలంబును నూటిగా వినరె నీ ♦ తానాథుడై గ్రక్కునఁ.

తే॥ విబుధులకు నాకులత గూర్చి వేయిగంట, లొరసి మొరయ వీరుల బలఁ యోగ్యతలను విత యొనర్చు శూలము లోకఁభీకరముగఁ, దొడరి వచ్చుట రామధంధ్రుండుకాంచె.

తే॥ నెఱసిత్రే తాగులనుమించిఁ మెఱసిగాడ్చు, దెనలకొదుఁగంగజగములుఁ దిగ్భ్రమింపఁ గనులు మిఱుమిట్లు గొనవచ్చుకఠిన శూల, సాధనము గని సురలునుఁసంచలించి.

తే॥ నీ వినాశంబు మదిగోరిఁరావణుండు, వైచే శూలంబు దీనినిఁపైఁచి త్రోచు

శక్తి నీకుఁ గా కొరులకుఁజగతిలేదు, గెలుము గెలుమని తడఁబడఁబలికినారు.

తే॥ పిడుగులును వచ్చుపడిఁగాంచిఁబిడియ పడఁగఁ, దన్ను ముఱవక ధ్యానించుఁతత్పరులకు నాస్తికులు నేయుచుండు విఘ్నంబులట్లు, రామశరములు వితయఁరాలుచుండ.

తే॥ అరసిరాముఁడుదివ్యసాఁయకములేయ, నవియుఁడాసిదాయకమున్నెఁయడఁగుచుండఁ
బువ్యశాపముం బోలె నఁమోఘగరిమ, శూలమరుదేర నాతఁడుఁచూచె నురక.

తే॥ వేలుపులు దిక్కుతోఁనకఁవెనవడిరి, ధర్మదేవత కాభులుఁతడఁబడంగఁ
దన్ను మఱచె రాముఁడు భయఁదంబుగాఁగ, నడచె శూలమనుచు లోనఁనాకులించె.

శా॥ సంహారోద్యమ మొప్పు శూలము జగ ఁ చ్ఛాంచల్యముం జేయుచు
రంహోద్రగ్ధత రామచంద్రు పయికిఁ ఁ రాజూచి రాద్రస్థితి
సింహప్రక్రియ హుంకరింప నది వి ఁ చ్ఛిన్నంబుగాఁ దూలె దు
ర్వ్యంహో దూషితు యత్నముం బలె నురల్ ఁ బ్రహ్మాదులు మోదిలఁ.

తే॥ పోయినట్టి ప్రాణంబులఁబొందినక్రియ, నొంది రగచరుల్ ఖేచరులున్మృలంబు
విడిచి యాడిరి పాడిరిఁవిరులవాన, గురిసి వేడిరి రావణుఁగూల్పు మనుచు.

మ॥ అనివార్యంబగు శూలము దన మహా ఁ హంకార హుంకార భీ
షణ నాదంబున బీటువో నడచె నీ ఁ సంగ్రామ భీము దురం
బున సాధించుట డెప్పురంబును తలం ఁ పుం బొంది దేవారి త
మ్ముని వాక్యంబుఁ దలంచె; దుర్మదమెకా ఁ పోకార్పు విజ్ఞానముఁ ?

మ॥ వరశక్తి శరశక్తి నెల్ల నిచటకో ఁ వృథంబు గావించె వీఁ
డరయ్ భర్గుడుకాడు విష్ణువును కాఁ ఁ డంభోజ సంభూతికాఁ
డిరవారంగఁ దపస్వి కాఁడు జనలో ఁ కే శానుఁడుం గాఁడు దు
స్తర సంసార భవాబ్ధి తారక మహా ఁ త్రత్వంబుగా నెంచెదఁ. ౧౩౨౩

మ॥ పరమాత్ముండగుఁగాక వేఱు మఱి యె ఁ వ్యాఙ్మైన నొఁగాక ని
ర్భర శౌర్యంబున గెల్చితికో జగములఁ ఁ బ్రాంచ ద్యశం బందితి
బిటుదీయం బనియేమి? గెల్చిన జగ ఁ ద్విఖ్యాతి సిద్ధించు సం
గర రంగంబున నీల్గినం దుదకు మో ఁ క్షుంబు నేలా వెతల్ ? ౧౩౨౪

మ॥ అని చింతించి కడంకతో నిర్వృతి ది ఁ వ్యావ్రుంబు ధ్యానించి దా
నిని వింటం దెగఁదీసి రామునిపయిఁ ఁ విడంగ దుర్వార ని
స్సన హాలాహల భీకర జ్వలిత జ ఁ హ్వ దంష్ట్రీ కోగ్ర స్ఫుటల్
హనరక వెల్వడె నర్పణాలము నభో ఁ భూభాగముల్ గప్పచుక.

ఉ॥ శేషునికంటె దొడ్డవియుఁ ఁ జీదఱ గొన్నవి లోకజాలము
శేషములేక మ్రొంగునవి ఁ చిల్చు ముఖంబులఁ గ్రక్కుచుక మహా
భీషణ లీలఁ బర్య నరి ఁ వీర భయంకరమూర్తి దానవ
ద్యేషి ఖగేంద్రసాయకముఁదీడుచు నేని ఘోర నశింపఁగఁ. ౧౩౨౫

ఉ॥ రావణు నస్త్రమాయ బవ ఁ రంబునఁ బర్విన యంతమాత్రకుం
జేవ దనర్పు పక్షములు ఁ చిన్నిదపుం బలువన్నె మేనులుక

లావగు చంచువుల్ సఖి బ ♦ లంబును శోభిలుచుండు వైనతే

యావలి నిండిపోయె నెట ♦ నారయఁ దార్శ్మ్యమయంబుగొ నటన్.

అ॥ లెక్కలేని గరుడిపక్కులు నోట ని, ప్పలు వెలుంగఁ బరవఁమొనసి నురలు
పక్షులగుచు నోట ♦ వహ్నులఁ గొని లంకఁ, గాల్ప వచ్చినట్టికరణి దోచె.

తే॥ ఘణి ఘణావళుల్ నిప్పులఁవగిది వెలుంగఁ, గమల నాశంబులను నోటఁగవ్వొన్న
కరణి నాగకులంబులఁగాళ్లఁ బట్టి, చంచుఖర సఖరముల దాఁరించి వైచె.

అ॥ అట్టి తఱిని వినతఁపట్టి తెక్కలగాలి, వలస భవుని మేన ♦ పరుచున్న
మండనంబులెల్ల ♦ మఱిమఱి చలియించె, దక్కు వానిఁ గూర్చితడవనేల ?

అ॥ గండఁడైన రావ ♦ ణుండు మనంబున, మండి యూర్పుపుచ్చిభండనమునఁ
జండ విశిఖ తతుల ♦ దండిగాఁ గురిసి కో, దండి కూపిరాడ ♦ కుండఁ జేసె.

అ॥ రామ మార్గణములు ♦ రావణు శరముల, రాల్చి మీఱి యేగి ♦ రాక్షసేంద్రు
పుష్ట వక్షమందు ♦ పుంఖముల్ గనఁబడఁ, జొచ్చి పొడిచి యానఁగోణితంబు.

చ॥ ఇరువురు హెచ్చుతక్కువ లొ ♦ కింతయుఁ గన్నడనీక ఘోర నం
గర మొనరించుచుండ శితి ♦ కంఠ శిలోచ్చయ మెత్తినట్టి క
ర్పూరపతి నేర్చియున్న రణ ♦ పుష్కల విద్యలు తోఁపవయ్యె భూ
వరునకు సంతకంతకును ♦ వర్ధిలె లాఘవ సత్త్వ సంపదల్, ౧౩౩౩

—: రాముండు రావణుని తలలఁ దెగనేయుట:—

తే॥ నిర్జరవిరోధి బలము క్షీణించు నదను, గాంచి యొక యర్థచంద్రదాశుఁగంబుచేత
రావణునియొక్కతలద్రెంచె♦రామవిభుండు, బాపపంక్తి నొక్కటిఁగూల్చుచుపగిదిదోచ.

తే॥ వాయుశేషుల పందెంపుఁబవరమందు, శ్వసనుచే మేరు శిఖరంబుఁజలధిఁగూలు
చందమున రావణునిరంబుఁశరధిఁగూలె, రామచంద్రు సమోఘు శరంబుచేత.

తే॥ అమరసంఘంబులు త్రికూటఁమడఁగునట్లు, దుమికిగంతులు వై చెచుచుఁద్రొక్కిరాడి
పాడి వినుతించి తలపాగఁలూడఁదీసి, విసరి యొకరిపై నొక్కరు ♦ వేసికొనిరి.

తే॥ ప్రాణి చచ్చియుఁ దనకర్మఁబలముచేత, మరలఁ బుట్టిన చందానఁమడుపునోటి
తోడఁ దల యుదయించె నఁదృఢతము గాఁగఁ, దపముచేఁ గాక యట్టిదిఁతనరు టరిది.

క॥ తెగినవి తెగలేదని వగ, వగఁ దగి త్రుటిలోన మొలచిపార్థివ తిలకుఁ
దెగనాడుచుఁ బగ మాడుచు, వగఁ జూచుచుఁ బదరె వదరె ♦ బండ్లం గొటికెన్.

క॥ విషముం గ్రక్కుచుఁ జెచ్చెర, విషధిం బడి శ్రీమ్రువుడు ♦ విషధర శయనం
డిషణమున నెత్తు మేదిని, మిషలేచి తదీయ విషముఁమేగొని త్రావెన్. ౧౩౩౪

క॥ అశని వశమగు వసం గొని, దశముఖముల హంకరించిదశముఖుండు వెనన్
దశరథ నూనునిపై దశ, విశిఖమ్ములు చొరగఁ గ్రోధవివశత నేసెన్. ౧౩౪౦

- అ॥ అక్షరముల కాద్య ♦ మైన యకారంబు, యైన రామవిభుడు ♦ వీని శిరము
తెగిన మొలచు ననుచు ♦ వగచి కరంబును, త్రుంచివైచె నధిక ♦ దోర్బలమును.
- తే॥ బాణమునఁదునిగినచేయి ♦ పట్టియున్న, యాయుధములవేటొక చేయి ♦ యందుకొన్న
పగిది మొలచిన హస్తంబు ♦ వట్టుకొనియె, దెగుట మొలచుట కాంచిన ♦ ధీరులెవరు?
- క॥ మాతలి బలమును క్రుంచం, జేతమునఁ దలంచి యమర ♦ జేత తెగిన యా
చేతిని మొలచిన చేగొని, భీతిని భేదరులు పఱవ ♦ బిట్టుగ వినరె ౧౩౪౩.
- అ॥ పంక్తివదను తెగిన ♦ బలితంపు బాహువు, బాధముగ నురంబు ♦ వగులఁదాఁక
నొచ్చి శోణితంబు ♦ నోరఁ గ్రక్కుచు రాము, తేరి చోదకుండు ♦ తెరలి సోలె
- క॥ సొలసిన మాతలి యనువులఁ, దొలఁగింపఁ దలంచి యమర ♦ తోమరమును డా
పలికేలఁ ద్రిప్పి వైవఁగ, జలజాక్షుండు నడుమ దానిఁ ♦ జదియఁగ నఱకె.
- క॥ వెండియుఁ గరలాఘవ శర, చండతఁ జూపంగఁ దలంచి ♦ చండాంశు కులీ
నుం డొక్కొక్క శిరంబును, ఖండించెను నూఱుమా ర్గ ♦ ఖండిత లీలక.
- క॥ శిరములు దిశాంతరంబుల, శరధుల ధరయందు గిరుల ♦ సానువులందుఁ
దొరలి దొరలి పిడుగుల క్రియ, గురు రవమునఁ బడియె లక్ష ♦ తోట్లుగఁదోడ్తో.
- క॥ గోత్రంబుల ప్రీత్యను న, క్షత్రంబుల మోదెఁ గడలి ♦ జలచరములకుఁ
జిత్రమగు చావు గలుగ, శ, రత్రుతిత శిరంబు లా శంరంబులఁ దావె. ౧౩౪౪
- తే॥ ధరణిఁ బుణ్య ఫలానుభూతంబులైన, పిదప నొత్కృష్ట్య మెల్లను ♦ పిదులుగాడె ?
శవములం దినఁ దిరుగు పిశాచనమితి, తనయెదురఁ దనకన్నులఁ ద్రవ్వి తినియె.
- క॥ ఇరువది కరములఁ బట్టిన, పరశు ముసల ఖడ్గ కుంత ♦ పట్టిన ఘన తో
మర దండాదుల రావణు, దురవడిమై నేసె రాఘవోర్వీశు పయ్య. ౧౩౪౫
- క॥ పురుజోత్తముఁడగు రాముఁ డ, నురవర్యు దురాన గెలువఁజొప్పడు వెరవే
కరణి యని యరసి వానిక, శరరాజి నలంకరింపఁజను నను బుద్ధిక. ౧౩౪౬
- క॥ తొమ్మున భుజములపై నే, త్రమ్ముల జహ్వలను తగ నెఱుంకులలో ద
ట్టమ్ముగ నమ్ముల గ్రుచ్చి శ, రమ్ముల నిలయ మనజేసి ♦ రావణ మేనిక. ౧౩౪౭
- క॥ వదనములఁ గనుల భుజముల, నెదనాఁటిన శరము లచట ♦ నిష్టంబుగఁ బె
ల్లిదమగు రక్తము ద్రావక, వదరి యవల దూసి నెఱసె ♦ బ్రహ్మాండమునక.
- తే॥ రోమ కూపంబులందు శిరోధులందు, జీవములఁ గ్రుంగఁదీసి దూ ♦ సిన శరాధి
వలనఁ జలమును పగయును ♦ వ్రటవడఁగ, విహ్వలించెను మిక్కిలి విబుధువై.

—: రావణుండు మూర్ఖిల్లుట :—

తే॥ అమరనగరి నూరేగిన యమరవిభుండు, వనధిలోనుండి యెదురీది ♦ వచ్చినట్టి
మత్స్యములు రక్తమును గ్రోలఁమానుపడుచు, దేరిపై సొలిపడియెను ♦ తెలివిదప్పి.

తే॥ దుష్టకర్మము భువినుండిఁ దోరెననుచు, బొంగి గంతిరి కపులు వేల్పులును మిగులఁ
బ్రభుఁడు మూర్ఖిలై ననుచు సాఁరధి రథంబు, నవ్వలికిఁ గొనిపోయె రంభ్యములఁ ద్రిప్పి.

తే॥ స్వర్గవాసుల నొప్పించు పద్ధతులను, నిశ్చయించి చేసెడు రజఃసంచరాలి
గూల్ప దీక్ష వహించు కాంకుత్స విభుఁడు, తెలివి దప్పిన రావణుఁడై పడయ్యెఁ

తే॥ అరిదియగు తపోబలమున్న యనురవిభుని, తెలివి వచ్చిన పిమ్మటఁ ద్రైప వలను
గాదు గావున నిప్పుడేక సిమనంగు, మనుచు మాతలి ప్రేరేపన నఘుఁడనియె.

తే॥ ఆయుధంబులు చే జాఱునలసి సాలసి, యున్న శత్రుని రణధర్మముజ్ఞింది
చిక్కెనని చంపరా దది శిష్టపథము, గాదు నాయెడఁదకు నిచ్చుకంబుఁ గాదు.

తే॥ అనిన యతని నత్పద్ధతికాత్మ నలరి, మెచ్చి పొగడెను మాతలి మెచ్చకుండు
విబుధు లెవ్వరు ? పదపడి వేల్పులడల, సామ్య దేటి లేచెను దశాన్యుండు కడిమి.

క॥ అలుక తొలఁకు చూపులతో, సాలపు దెలిసి లేచి రాక్షసుండు నకల ది
క్కులఁజూచి రాముఁ డెచటం, దెలియమి సారథిని చండ ధృష్టిం జూచెన్.

శా॥ ఓరి ! వంచక ! నీకు రక్షకుఁడనై యత్కృష్టుఁగాఁ జేసి ని
గారామారఁగఁ జూచుచుండ నను లో కంబెల్ల భీతాత్ముగా
దూఱుజేసితి వాలి గొంచు మన శత్రుల్ నవ్వ దుష్కీర్తియుం
గూరంజేసితి నిన్ను ద్రుంతునని యల్లుం దూయ నుంకింపఁగన్. ౧౩౬౨

ఉ॥ సారథి ధైర్యనాథు పద ధి సన్నిధి వ్రాలి నమస్కరించి లం
కా రమణా ! మదీయ పథ కంబిది చెడ్డది గాదు దొడ్డగా
నారసి నీ యమర్ష హృద యంబున శాంతి వహింతు గాక నా
సారథి ధర్మముం దెలిసి సన్నిధి దీన దానంగు గల్గునన్ ? ౧౩౬౩

ఉ॥ విక్రమ కార్యముల్ నెఱవి వీరితి సోలితి వందె నిల్పుచో
సక్రమ మొందు నాతగవు ప్రాణములుండవు నీకు నిక్కమీ
సక్రమపద్ధతుల్ జగతి సారథిజాతికి నిత్య ధర్మముల్
ప్రక్రమ భంగమేల యొక పాటి జయింపుము శత్రు నాజిలో. ౧౩౬౪

ఉ॥ స్వామి సనత్కుఁడో విగత సత్కుఁడో యారయుచుండి దొడ్డ కా
రామి ఘటించుచో బ్రభుని ప్రాణ చయంబున కొక్కనేగి రా
రామి దలంచి కంచరముఁ గ్రంచరఁ గొంచుఁ దొలంగిపోక పో
రామియె ? నాదు దోనమన రాదు మదిం బరికించి చూడుమా ?

ఆ॥ అనుచు బలుక దానవాఙ్మయం కరుణించి, తేరుద్రిప్పు మనఁగ సారథియును
రామునెదుట నిల్చి రావణు డంతట, రణమునేయ సాగి రాముమీఁద. ౧౩౬౫

ఉ॥ వందలు వేలుగా విశిఖ వర్షము గూర్పఁగఁ జూచి టిచ్చమై
నందఱు వీడు క్రొత్త దను జాధిపుఁడే యని పిచ్చలింప మే

ల్పందము లాఘవంబు గురు ♦ సత్త్వము సాహసము వెలార్చి నం
క్రందన సన్నతుండు రఘు ♦ రాముండు నొవ్వ దురంబు నేయుడు.

చ॥ అనలము రాజుచుండఁ బొగ ♦ నార్చుట శక్యము గానికై వడి
ధనువు కరంబునం దనర ♦ దానవనాథుని గెల్వ దుర్బటం
బని తలపోసి భాస్కర కు ♦ లాఘ్యుండు రాముండు ఘోరసాయకం
బున దనుజేంద్రు విల్లు పరి ♦ భుగ్నముగా నొనరించె గ్రక్కునన్. ౧౩౬౮

చ॥ సలువయొనంగు కార్మకము ♦ నాశముగా దశకంఠుఁ డుగ్రుండై
బలువిడి విండు లొక్కొకటి ♦ పట్టుచునుండఁగఁ ద్రుంగుచుండఁగా
నలిగి జయేందిరా రమణి ♦ యవ్వలికేగ ముసుండి ముగ్ధరం
బులు గద తోమరాదులను ♦ భూరి బలంబున వైచె నొక్కటన్. ౧౩౬౯

శా॥ వానిం ద్రుంచి నభోంతరంబుననె దు ♦ ర్వార స్ఫుర ద్బాహు న
త్వానూనుండగు వీడలంతుల జనం ♦ డగ్గంబు గాఁడంచు వి
జ్ఞానశ్రేష్ఠుల కంటిపావలను వి ♦ న్నాణంబుగాఁ దూటి తా
నానారీతులఁ జిత్తమందు సురజి ♦ న్నాశంబు చర్చించుచున్. ౧౩౭౦

—: రాముండు బ్రహ్మశ్రుముచే రావణుం గూల్చుట :—

మ॥ తుది బ్రహ్మశ్రుముచేత వీని యసువుల్ ♦ త్రుంగింతుఁ గాకంచు దా
మదిఁ దీర్మానము చేసి రాఘవుండు న ♦ మ్మానించి తన్మంత్రమున్
బ్రదరంబుం దరు భంజకంబు కపిరా ♦ డ్వత్తో మహీధ్ర చ్చిదా
భిదురంబుం గొని బిట్టుగాఁ దిగిచి యు ♦ ద్భీమంబుగా నేసినన్. ౧౩౭౧

క॥ ఎరవలియును కరువలియును, దరి యరయఁగరాని శరము ♦ ధాతృ సబీజా
క్షరమై నలు మొగములతోఁ, బఱచె దరుల బెరయు నిరులుఁపఱవవెలుంగుచున్.

సీ॥ విలయ కాలంబునఁవిలుసిల్లు భానుండు, మిడుగుఱుఁ బురువనుఁపదువు దోఁప
ధరణియు దిశలు సంఘరమును జగములు, దిట దప్పి దిద్దిరఁదిరుగుచుండ
సర్వ లోకేశ్వరుఁచక్రంబుతోఁ జేరి, నలువ యశ్రుమధికఁబలమునొంది
మూఁడు కోట్లాయువుఁ మొనసి చేయు తపంబు, వనజాననుం డిచ్చుఁవరచయంబు

తే॥ దిశల గెలిచిన తద్భుజోఽద్విర్ణ బలము, శిథిల మొందంగ వత్తుంబుఁజంచి చొచ్చి
ప్రాణవాయువులం గ్రోలిఁపరఁగ నవల, డుండుకుని పెను వీఁపునఁడుస్సిపోయె

ఉ॥ ఆహవమందు దానవుఁ డ ♦ హంకృతి దూలఁగఁ గూలఁ గాంచి శో
లాహలముం బొనర్చి చద ♦ లం గల వేల్పులు చల్లు పూలతో
భూహితమున్ వదించి యటఁ ♦ బోయి పయో జలరాశిఁ దేలి వై
దేహి హృదీశు తూణమునఁ ♦ దేకువఁ జొచ్చెఁ దదంబకం బొగిన్.

శా|| శ్రీరామాశ్రు విభిన్న వక్షుడయి య ధీక్షణ ప్రతాపుండు ర
క్షోరాజన్యుడు శీర్ణ భూషణ తతుత్ ధీక్షిం బ్రక్షిర్ణంబుగాఁ
గ్రూరోగ్రాక్షుల మిక్లుతుల్ చెదరఁ బి ధ్గుం బోలు ఘోషంబుతోఁ
తేరం జాటి యథోముఖుండగుచు ధా ధ్రీం గూలె దుష్కర్మచే.

ఉ|| కోప మడంగ మానసము ధ క్రుంగఁగ మాయ తొలంగ కామభృ
తాపము మ్రంగ సత్త్వ సము ధ దగ్రత చెంగ యశం బొదుంగ నా
లాఠిత దుర్వచస్సులు క ధ లంగ దశాన్యు ముఖంబు లత్తటిక
దాపమలం గలంచు బెడి ధ దంబునకంటె వెలింగె ముమ్మడిక. ౧౩౭౬

చ|| అరదము ధాత్రికిం దిగుడు ధ నంబుద దేహుండు డిగ్గి క్రస్యభు
గ్వరుని శరీరముక దనివి ధ పాఱఁగఁ గాంచఁ దలంచి డాసి కా
వరుని సుహృద్వరుం బలెనె ధ భావననేయుచుఁ జూచె; లోక భీ
కరుడగు శత్రువై న మృతి ధ గాంచిన పిమ్మట మిత్రుడే కదా ! ౧౩౭౭

— : రాముండు రావణుని వీరపునందలి గాయములఁగాంచి శంకించుట : —

చ|| మరలి దివంబు చేరుమని ధ మాతలి నంపి సుమిత్రసూత్రయుక
దరణిసుతుండు మారుతియుఁ ధ చక్కటి వీరులు చుట్టిరా వెనక
బరులకు వీరపు చూపని ను ధ పర్వవిరోధి గురు స్వరూపముక
బారిపారిఁ జూడసాగె సుర ధ పుణ్య ఫలోదిత మూర్తి యింబుగక.

ఆ|| రామ సాయకమున ధ రణధాత్రిఁ గూలిన, రావణుని పది శి ధ రంబులపయిఁ
బృష్టభుజములందు ధ వీకున నాడిరి, కవులు గిరులమీఁద ధ గంతినట్లు

తే|| వాని మొగులుఁ బోలిన పృష్ఠభాగమందు, ద్విరద రదన ఖండంబులుఁవిధుని లేఖ
లట్లు తొడవులై యొప్ప వ్రణాంకములు క, లంకముం బోలి గాన్పించుఁలలినిగాంచి.

ఉ|| జానకీకై జనించిన రు ధ మా భరణంబు దురాత్ముడైన యా
దానపురూపుతోఁ దఱిగి ధ తాఱఁగ రాముండు శత్రు పృష్ఠ భా
గాన స్ఫుటంబుగాఁ దెలియు ధ గాయము కాయను గాంచి నా మహా
నూన పరాక్రమంబు వెలుఁగొందదుగా ! యనఁ బిన్ననవృత్తో. ౧౩౮౦

చ|| జగముల గెల్చి యేనరినఁ ధ జచ్చు కతంబున రావణుండు తాఁ
బగతుర మున్నెదిర్చి పాల ధ పంబుగఁ జేసిన పోర వీరపునక
దగిలిన వుంటికాయలు వి ధ తావిత చేసెను మద్బలిష్ఠ దో
ర్మగళ పరాక్రమంబు నని ధ రోధ కలంకముఁ గూర్చి చెల్లెనే ! ౧౩౮౧

తే|| కాత్తవీర్యునిచే వీడు ధ కట్టువడిన, చరిత విని వీనితోడి మ ధ చ్చరము నాకు
నొదవెఁగా యని లజ్జించుఁచుండ నివుడు, వీని వీరపు గాయంబులుఁకానఁబడియె.

తే॥ మచ్చరుల కేలి యశమును ♦ మలినపఱుప, వెన్ను పగఱకుఁ జూపిన ♦ వీనివలన
గలుగు గెలుపు మెచ్చందగు ♦ గెలుపుగాదు, దీనివలనఁగీర్తియురాదు ♦ తెగడు దక్క.

తే॥ అనినవినివిభీషణుడునుగింభాశ్రుకణము, లొలుకఁబరిత వ్రహ్మదయుఁడై ♦ పలికెనిట్లు
ప్రభువరా! యసమంజస ♦ వాక్యములను, సీవ పలుకంగ నేమన ♦ నేర్తునయ్య!

చ॥ భుజములు వేయిగల్గిన నృ ♦ పుండును వాలియు నొందినట్టి యా
విజయము నిక్కమైనదియె? వేల్పుల శాపముచేతఁ గల్గె నం
బుజదళ నేత్ర! లోక పరి ♦ పూత పయింగల కామబాధచే
గజబిజి చెంది దీల్పడియెఁ ♦ గాక యలంతులఁ బోవువాఁడొకో? ౧౩౮౬

చ॥ కడిమి నిరస్త శాత్రవము ♦ గా భువనంబు లొనర్చి పేర్చి యె
య్యెడ నెదురేది లేక చరి ♦ యించుచు దిగ్గజ దంత సంఘముల్
తొడిఁబడి యీడ్వల గ్రుచ్చికోని ♦ తోచు కింఁబులుగాక శత్రు లె
క్కడ? యితనిం జయించి వెను ♦ గాయమునేయుట యేడ? భూవరా!

క॥ ఆయవి వక్షంబునకుం, జేయని తొడవులుగ యమునిచేటి మహా దం
దాయధము హనుమ ముష్టియు, నీయనువున వెలికిఁద్రోవఁనిటు గన్నడియె.

చ॥ చెలసిన కాలకూట మొగిఁ ♦ జచ్చఱకంటిని మ్రింగిన మహా
బలయుత సర్పజాలములు ♦ పక్షులరాయని గెల్పిన జగం
బులఁ గల వీరవర్మల ప్ర ♦ పుష్ట భుజాంతర సీమఁబేర్చి య
గ్గలికను నాటు కైదువులు ♦ గాఁడఁగజాలవు వీని తొమ్మన. ౧౩౮౯

మ॥ చతురంభోధి పరీత భూతలము దం ♦ వ్రం గ్రుచ్చి క్రోడంబు స
మృతితో నిల్విన మీఁద లోకములు మా ♦ మండ్రాటలుఁ ద్రిమృతుల్
వెత లేనాఁటికిఁ దీటునంచు మది నొ ♦ వ్విం బొంది సీచేత సీ
గతి లంకేశుడు పొంద వీని మృతి నింక న్నమ్మకుండెం గదా! ౧౩౯౦

మ॥ అన నొఁగాకని రాఘవుండు మది న ♦ త్యంతంబు విశ్వాసముం
గొని సీయన్నకు సాంపరాయిక విధుల్ ♦ గూడంగఁ జేయించి ర
మృనుమానంబును వీడుమా ధరణి వై ♦ రాదుల్ మనుష్యుండు చే
తనుఁడై యుండెడు సంతదాఁకనె చుమీ ♦ ధర్మజ్ఞ! చింతింపుమీ!

ఆ॥ అనుచు సతని సంపియడలు దీఱఁగ వచ్చి, మోదమంది తనకుఁ మ్రొక్కుచున్న
నిఖల నిర్జరాదినిచయంబుఁ గనువేడ్క, నెదురుగాఁగ నడచెనినకులుండు. ౧౩౯౨

—: విభీషణుని చింత :—

ఆ॥ అన్న దొనఁగులెల్లఁమన్నింపఁదగినవి, పొమ్మనంగ సతఁడుపోయి యగ్ర
జన్మఁగాంచి పట్టఁజాలని పెనుచింత, లోన మునిగిపడియెఁవాని మీఁద. ౧౩౯౩

అ॥ జగతి జీవులెల్లజాలినొండఁగ భేద, రులును మానులును కరుణ వహించ
 రాలుఁ గరఁగ నేడ్చిరావణు పైఁబడి, పలవరించె నిట్లుబహు విధముల. ౧౩౯౦
 నీ॥ హా లోకభీకర ! హా మేరునిభ ధీర ! అద్వంద్వ శూర ! మాయా ప్రకార !
 ఉండుచోఁ ద్రిదశ కులోన్మూలి వైతివి, చచ్చుచో సమర వంశముఁ జెడిచితి
 మింగిన గరళంబుఁమేకొని చెఱచు జా, నకి యను వినము కాసఁగనె చంపు
 పలదని యానాఁడఁపలుకంగ వినవైతి, విక నేటికి వినంగఁనిచ్చుంతె ?

తే॥ పర కళత్రంబుఁగొంట యభావ్యమంటి, దొలఁగరాని యపఖ్యాతిదొరయునంటిఁ
 గోరవలదంటి వైరంబుఁకూడదంటి, వంశము నశించునంటి నాఁపలుకుంటె ?

శా॥ నాఁడగ్నిం బడినట్టి వేదవతి యీ ధ నాఁ డుర్వరా జాతయై
 యీడంబోవక దైత్యనాశమునకై ధ యిచ్చోటికిం జేరె నీ
 జాడ ల్వల్లని యెంతచెప్పినను రో ధ మస్ఫూర్తి మన్నించ కి
 శ్లేషాగోడము చేసికొంటి కుల శౌఠ్యేస్సా విభూత్యున్నతుర. ౧౩౯౧

ఉ॥ కారుణికుండు రాముడని ధ కామిని నిమ్మని సంధిమేలనం
 గా రహి వీడకుంటి వర ధ గౌరవముర పది శ్రీరముర వృథా
 ధారణిఁ బొల్లుచున్నయవి ధ తప్పక నాపలుకెప్పుడైన నీ
 తా రమణుం డనాది వర ధ తత్త్వము చుమ్మని నమ్మితే దివి. ౧౩౯౨

శా॥ వీరస్వర్గము చేతో ? నలువ మే ధ ల్వీటం బ్రవేశించితో ?
 తారాద్రిం దగఁ జొచ్చితో ? యెవఁడు నిఠాదాకొంచు నీజవ సం
 చారంబుం గొనిపోయె ? కాలుఁడో ? లన ధ చ్చంద్రాంశువుర నేడు చ
 ల్లారం గల్గెనె ? మారనాటకము నేఁ ధ డైనం దుదిం బొందెనే ? ౧౩౯౩

చ॥ మగనిని చంపుచేత తన ధ మానసమందిడి చుప్పనాక యీ
 పగ గొనితెచ్చి యిచ్చి తన ధ పంథము నెగ్గఁగఁ జేసికొన్న దీ
 పగిదిగ నారకానఁ గల ధ పాపులు స్వస్సుఖ మొందు పుణ్యలు
 బగఱుగ నైరి యెల్లిదపుఁ ధ బాటున నేరి మొగంబు గాంతువో ?

మహాసగ్ధర.

విజయశ్రీ పంకజాక్షి ధ విమలగుణయతః ధ విశ్వ సాహిత్య లక్ష్మిర్
 భుజమేధా శక్తి యుక్తి ధ భువన విజయ విఘ్నాస్మర్తి నాసించు చేతుర
 త్రిజగన్మాతః బ్రహ్మతః త్రిదశగణనతః ధ బృహ్మ సంజాత సీతః
 బౌజంగై స్ఫుర్జించు నిచ్చఃభవినె తడవఁగాఁ బూర్ణ సంసిద్ధి గంటె ! ౧౪౦౦

తే॥ అనుచుఁ బనవు విభీషణునవలికీడ్చి, విధి నెఱింగియు మఱిచెడఁవెగవనేల ?
 లెమ్ము కాఁగల పనుల నాఁలింపు మనుచు, భల్లుకేశుండు లేపి సాంత్వనముపలికె.

— : మందోదరి విలాపము : —

మ॥ విరియం బాటిన కేశపాశములతో ♦ వ్రేలాడు హారాలతో
సురుగం బాటిన ఘూర్ణ చిత్తములతో ♦ జొబ్బిల్లు కన్నీటితోఁ
గరముల్ తొమ్మున మోదికొంచు వడి లం ♦ కానాథు కాంతల్ పరా
మరిసల్ లేని విధంబున జరగిరా ♦ మందోదరి యుక్తలై. ౧౪౦౨

తే॥ పాలుచు సత్యంబు ధర్మంబు భూతదయయు, గలుగుకులమునఁ బుట్టిన ఘనుఁడు సిగ్గు
వదలి చేయు కార్యమువలె వాయి విడిచి, యెచ్చు కాంతలరవ మెల్ల యెడలఁ బరవె
తే॥ కాలియందెలు మొఱవెట్ట ♦ గజ్జలేడ్వ, గొంద తేగుదెంచిరి రణక్షోణి కవుడు
కొందఱు పురందరుని పగఁగూలె ననుచు, నచటనే జీవముల వీడికరవని దొరలి
తే॥ ఘోర శోకంబు గందరఁగోళవఱుప, నందముం జెడఁ దొడవులు చించుచుండఁ
గనుల సశ్రుజాలము మబ్బుకరణిఁ గురియ, వనరి వినుత్రోవఁ గొందఱు వచ్చినారు.
తే॥ తలలు మోదుకొనెడువారు తడవువారు, కనుల నీరూర నా దశకంఠు బాహు
వీరముల మీఁదఁబడి నూత్న విగత భర్తృ, శోకమున నేమి యెఱుంగకఁ మ్రుక్కినారు.
తే॥ పదములును తొమ్ము భుజములు వదనములును, తొడిఁబడఁగఁ బలుమాటులు ♦
తడవి తడవి

యేడ్చి యేడిచి నాలుక లండఁ బాఱ, తెలివి దప్పి ధారణిపయిఁ దెరలినారు.

ఉ॥ పొందరు మున్న దుశిఖములఁ ♦ బొందిన నెప్పుడో పొల్లయల్కయే
పొందుదు రద్దియుం దుదిని ♦ పూర్ణ సుఖప్రద మంచు నెమ్మదిం
గొందురు వైత్యకాంత లిటు ♦ గూరిన యార్తి భరింపలేక యా
డెందముపై ని వ్రాలి రటఁడిందిన వ్రాణము రోయుకై వడిక. ౧౪౦౩

తే॥ జక్కినులు రక్కసులు నాగచంద్రములు, సిద్ధ సఖులు విద్యాధరఁ స్త్రీ లభేద
మోహముంచుటచే శోకమున మునిగి, తడవి తనివి ననక చాలఁ ♦ దల్లిడిలిరి.

తే॥ ధర్మము సశివ నెడఁజేర్చు ధరణిజాత, మీఁది మరులున మమ్ము ప్రేమింపవైతి
దానిచేఁగాదె యీగతి తనరెనీకు ? దాని వదలి మమ్మిప్పుడైనఁ దనుపరాదె ?

తే॥ అనుచు తోల మందోదరి యలమటించి, కడలిపై మించు వ్రాలిన కరణి విభుని
వక్షమున వ్రాలి శిలలును వృక్షములును, కరగి తోడన పలవింపఁ గనికరించె,

చ॥ అనుర విభుండు తా మరణ ♦ మందిన పిమ్మట నేను నందుటల్
దొనఁ గతి దుర్భరం బమిత ♦ దుర్భర మక్కట! నాడు సన్నిధి
బొనఁగిన యివ్వి సమకుట ♦ భూషిత శీర్షములే ? కదించి నా
వ్యసనము మాన్పవో ? వదన ♦ పద్మ వికాసము చూపవో యింక ?

చ॥ ఎలరిచి వెండికొండ భరి ♦ యించిన నీ పెనుమేని లోపల
నెలువల నూపుగింజ యెడ ♦ వీడక తొల్చి యనువ్రజంబు ని
ట్టలముగ రోయుతీరో? పద ♦ టంబున జానకిమీఁది ప్రేమ లో
పలఁ గలదంచు నారసిన ♦ పద్ధతియో? యిది రామభాణముల్!

చ॥ అలయక రాము తూపులు గు ♦ హాముఖముంబలె తొమ్ముదొల్చి య
వ్వలఁ జనియున్న వక్కట! త ♦ పంబును దార్ఢ్యము వీర్యముం జెడ
బొలిసితివే? యిఁకేది గతి? భూరితరోగ్ర శరంబాకండు ని
మృళముగఁ గ్రోలె జీవముల ♦ మానుష శక్తియు నింత యొప్పునే?

మ॥ పనితాజాతికి భూషణంబయిన యా ♦ వై దేహి యందంబు త
ద్దన పత్నీత్వము దైత్య నాసికయు లం ♦ కారాజా కామంబు రా
ముని కాంతార నివాస నిర్ణయ విధం ♦ బుం గూడి జంభారి చే
సిన పుణ్యంబుగఁ బూర్తియై పరిణమిం ♦ చె న్నాకు నేడేగతి.

చ॥ అమరుల దిగ్గజంబుల ను ♦ మాపతి ధాతృ ముకుంద జన్మల
సమరమునందు మించిన య ♦ సాధ్య బలాధ్యున కెచ్చుట వినా
శము కలదే యటంచు నెల ♦ నంబున నుండితి నీ మహాతపసి
క్రమ ఫల జీవితంబునకు ♦ రాముఁడు పుట్టె గృతాంతుడై భువి.

చ॥ కొమరుగ నొందు మూఁడు సఱ ♦ కోటికి మేర వచింపరాని స
త్త్వమునకు జీవితానకుఁ ద ♦ పసిఫలరాశికి నిక నాశ మే
క్రమమున వచ్చునంచు మది ♦ గాఢ తరంబుగ నమ్మియుంటి నీ
తమ యను ఘోర హాలహల ♦ మక్కట యన్నిటి మింగె వేల్చిడి!

చ॥ జగము స్వభావ మిట్టిదని ♦ సత్య మెఱుంగు సమర్థు లెవ్వ రీ
జగముల నెల్ల గెల్చిన ప్ర ♦ శస్త్ర బలిష్ఠులు నిల్చిరేమి? యిం
చగు విలు తేటి నారి పుపు ♦ టమ్ములు గల్గిన శంబరారికే
యగడుపడంగఁ జక్కిన బలాధ్యుని నాశము చేయరే నరుల్! ౧౪౧౮

జే॥ రాము నెంచితి నాది నాఁరాయణునిగఁ, దెలియ కిట్టు లుత్తముని పత్నినిచెఱగొని
వచ్చితివి తత్ఫలం బనుభావ్యమయ్యె నిప్పుడైన నియ్యది నీకుఁ నెఱుంగరాదా?

మ॥ అని చింతాకులి తాత్పర్యమై పసవి యత్యంతంబు దుష్పాప్తివ వే
దన నిండాఁగ శీర్ణ హారమగు త ♦ ద్వక్తంబు హస్తంబుతో
దనియం జేరిచి తృప్తిమై సతని నా ♦ థా! యంచుఁ బేర్పాడి యం
తన నిశ్వాసము నిల్పె జీవములు నం ♦ తర్లినమై పోవఁగ. ౧౪౨౦

తే॥ అమరకాంతలు విద్యాధిరాంగనలును, మునిసతులు నాగ తరుణులు మనుజు సఖులు
పెక్కుగతుల మందోదరిపెద్దతనము, వేయి నోళ్ల స్లాఘించి రఁవ్వేళయందు.

సీ॥ అంత విభీషణుఁడంతరంగంబునఁ, బింటించి క్రమరీతిఁజచ్చుకొలిపి
 సంస్కారముల నెల్లఁశాస్త్రోక్తముగఁ జల్పి, శవముల నుంచెఁ గాఁవృత్తులమీఁద
 వాద్య స్వనము లెల్లఁవారి రవంబుల, విననీక మిక్కిలివిస్తరించె
 సిడమును తెల్లనిఁగొడుగును తోడరా, నతని పత్నులును వెంన్నంటి నడవఁ
 తే॥ జుట్టివచ్చి యిర్వురకుఁ జుచ్చును రగిల్చి, చేయఁదగు క్రియలెల్లనుఁచేసి యవలఁ
 దక్కువారికిఁ గూడ నాఁతండ్ల యుక్త, కర్మము లొనర్చె బడి నుదఁకంబుతోడ.
 ఆ॥ అవల వచ్చి రాముఁసంఘ్ని పద్మములకు, మ్రొక్క నతఁడు నతనిఁపొనుఁగు గాంచి
 లోక సహజ మిద్దిఁనీకు నుచ్చులిక మి, ట్లొందు టుటవె యనుచుఁనూఱడించె.

32 శ్రీరామ నివర్తన పటలము. (31౫౮)

తే॥ బహుళ శాస్త్ర మర్కంబులఁబ్రకృతి నైజ, ధర్మముల నెఱిగించి యాఁదైత్యరాజు
 నూఱడించి లక్ష్మణుఁ గసిఁయొప్పుమీఱ, నిట్టులనియె రాముఁడు ప్రేమఁమెనక మెనఁగ.
 ఆ॥ అర్కనుతుఁడు మారుఁతాత్మజుఁడును తక్కు, కపివరులును వెంటఁగదల నేగి
 నీతియుతుఁడు యామిఁనీచర విభునకుఁ, బట్టమొనర నీవుఁకట్టుమయ్య. ౧౮౨౧
 క॥ అని యాజ్ఞచేసి పంపఁగ, ననిమిషులు దిగీశు లప్పుడగునంతకుఁ బ్రే
 మను శక్తి కొలఁదెఱి దోడ్పడి, పనులొనరించిరి విశేషఁపరతంత్రులుగఁ. ౧౮౨౨
 ఆ॥ పుణ్య తీర్థములనుఁమొగులు జలంబుల, జలధి జలము హరఁసమితి సింహ
 వీరి బామిడికమ్ముఁప్రీతితో వేల్పులు, తెచ్చి కొఱతలేకఁయిచ్చినారు. ౧౮౨౩
 ఆ॥ అజని యాజ్ఞవలసఁహరిణముఖుండు మ, యుండు వచ్చి హరిహఁయుండు భవుండు
 పొగడఁదగిన పగిదెఁబూజ్య విధంబుల, మంటపంబు గూర్చెఁమండనముల.
 తే॥ విధియుతంబుగా బ్రహ్మాదిఁవిబుధవరులు, పుణ్యతీర్థాభిషేకంబుఁపొనఁగఁ జేయ
 నన్న యాజ్ఞనుసారి రాఁమానుజుండు, ప్రీతి మకుటంబు వెట్టె విభీషణునకు.
 ఉ॥ నీలగిరింద్ర శృంగమున ఁ నీరజ మిత్రుఁడు తోచు చందమై
 నీలమణి విభాసిత వి ఁ నిర్మల వీరి విభీషణుండు మో
 దాలనుండై కిరీటయుతుఁ ఁ డై తగు బంధువులైన పూర్వ దే
 వాలి భజంప వానవుని ఁ యందమునఁ వెలుఁగొండె నత్తఱి. ౧౮౩౦
 తే॥ సురలు కల్పక సుమములఁగురిసినారు, తావి పూవుల సిద్ధ సాఁధ్యావలులును
 చిందఁజేయఁ ద్రిమూర్తులుఁశిష్టహాని, జనము లాశీస్సుమంబులఁజల్లినారు.
 తే॥ నవ్యమకుట భూషణుండు దాఁనవవిభుండు, భక్తితోడను సౌమిత్రిఁపాదసరసి
 జాతములకుఁ బ్రణామంబుఁనరవిఁజేసి, పలికె విశదఘటితి నెల్లఁవారు వినఁగ.
 తే॥ ఏను శ్రీరాము సన్నిధిఁకేగి మరలి, వచ్చునందాఁక నీలంకఁబ్రాభవమునఁ
 గొఱతలేక పాలింపఁగఁగోసినాడ, ననుచుఁ బ్రార్థించి యొప్పించిఁయచటి కరిగె.

తే॥ కపికులేంద్రునితోడ సంఘదునితోడ, వచ్చి పదముల కెఱిగినవాని దైత్య
విభుని రామచంద్రుండు సంప్రీతితోడ, నలమిమ్మడు భాషణంబులనల్లననియె.

చ॥ పనిగొని మూఁడు లోకముల ధి వారు నుతింపఁగ దేవతాల్కిఁ
జనులకు నీతిపద్ధతికిఁ ధి జక్కటికిం దగురీతి నిల్చి శ్రీ
యును నుకృతంబు కీర్తియు న ధి మున్నతి నొందఁగ రాజ్యభారముఁ
గొని నుఖమందుమా యనుచుఁ ధి గొన్ని హితోక్తులు పల్కి పిమ్మటఁ.

—: హనుమంతుఁడు నీతకు రామ విజయము తెల్పుట :—

చ॥ హనుమనిఁ గాంచి నీవు జన ధి కాత్యజ యున్న వనంబు చేరి యిం
దొనరిన యెల్ల సంగతుల ధి నొప్పుగఁ దెల్పుమ యన్న నాతఁడుఁ
బనివిని వాయువేగమునఁ ధి బావని జానకి యున్నచోటికిఁ
జని పసి వాడియున్న విర ధి జాజకి వర్షమువోలఁ గన్నడఁ.

చ॥ కనఁబడి మ్రొక్కి భానుకుల ధి కాంతుని నామము నుచ్చరించుచుఁ
దనియక గంతులేయుచును ధి తాళము వైచుచుఁ బాటపాడుచుఁ
జనకజ తన్ను గాంచియె ని ధి జంబు గనుంగొనఁ బెక్కురీతులఁ
గునియుచు నెట్టకేని నామ ధి కోమలి పాదము డాసి యిట్లునఁ. ౧౪౩౭

చ॥ శుభము శుభమ్ము మంగళము ధి శోభనదేవతకుఁ జయమ్ము మే
ల్లుభములు తల్లికిఁ దనుజ ధి నూదనజాయకు భద్రమూర్త సుర
ప్రభృతులు సంతసింప రఘు ధి రామ మదేభము యామినీచర
వ్యభీజన సారసాకరము ధి సంగిలి వీడి కలంచెఁ దల్లిరో! ౧౪౩౮

ఉ॥ రావణ మత్త నాగమును ధి రామ మృగేంద్రము చించిచెండె ర
క్షోవిభు మస్తకంబులు వ ధి సుంధర దొర్లెను వాని బాహుపుర
ప్రేవులు నక్కలీడ్చెను త ధి రీరముమీఁద నెఱంగె గ్రద్దలుఁ
గావరు కన్నులం బొడిచి ధి కాకులు దిన్నవి సంగరస్థలిఁ. ౧౪౩౯

క॥ తోషమతి రామునాజ్ఞ వి, భీషణు నియమమున లంక ధి వీధుల సుర వి
ద్యేవుల కాంతలు దక్కఁగఁ, భాషింపఁగ నొక్క యసుర ధి బ్రతుకండయ్యెఁ.

క॥ అమృతము మించిన యావా, కృములఁ విని యొక్క కళను ధి గల రేక క్రమ
క్రమమున వర్ధిలి యంకము, నమసిన విధుఁబోలి జనక ధి జాత వెలింగెఁ

ఆ॥ రావణ గళితమైన ధి రాజ బింబమువలె, ధరణిజాత ముఖము ధి తనరఁ గాలుఁ
గేలు తొమ్ము మనము ధి లీలఁ బూరించెను, మేరలేక ముదముఁబూలుకతన.

ఆ॥ కార్య మొందియున్న కాంతయంగములెల్లఁ, బెద్దవగుచుమిగులఁబెరుగఁజొచ్చె
వాడియున్న వల్లివర్షంబుచేత నా, నా ముఖముల నెలసి ననుచు భంగి. ౧౪౪౩

- చ॥ భుకుటియు వంగె జెల్వముగఁజూమ్ము చెమర్చె దలం పొకండుగా
నొకటి వచించునట్టిదిగఁ ♦ నొప్పె సముత్కముచేతఁ బక్వమై
రకమగు ప్రేమ కల్లువలె ♦ భ్రాంతిని గొల్పున? యేమివిత? జా
నకి కెది పల్కఁ దోచక మఁనంబున నూరక యుండ నివ్వెరక. ౧౪౪౪
- ఉ॥ నీతియుతుండు సద్గుణి మ ♦ నీషి మరుత్సుతుఁ డద్దికాలచి త
ల్లీ! తరమెంచరాని యెన ♦ లేని కుతూహలమొంది యుత్తరం
బీతని కేమి యిత్తునని ♦ యెంచఁగ లేకీటు లూరకుంటివో?
కోఁతి యనత్యమాడె నను ♦ కొంటివా? యన్న వచించు నామెయుక.
- చ॥ అనదృశమైన యుత్కలిక ♦ యాదట యన్నియు రేగి నన్ను నా
వనమున నుండనీకీటులు ♦ పల్లటనేసెను పక్కణింప నే
దెనయును తోఁపనీయమిని ♦ తెప్పిటకుంటిని నిబ్బరంపు సం
తన మది చిత్త విభ్రమము ♦ దార్కొనఁ జేయడె? మారుతాత్మజా!
- ఉ॥ నీ వలనాఁడు నాచెఱను ♦ నీఁగెద నంచభయం బొనంగి యా
క్షైవడి మస్మనో నిలయుఁ ♦ గ్రచ్చఱఁదెచ్చి దురాన దైత్యులక
వావిఁ గూల్చి తద్విజయ ♦ వార్తను తెల్పిన పుణ్యమూర్తి ని
న్నేవిధి సత్కరింతునని ♦ యేమియుఁ దోచకయుంటి బావనీ! ౧౪౪౫
- మ॥ ఇన వంశోత్తముఁ దోడితెచ్చితివి నా ♦ హీనస్థితిం దెల్పి మ
ద్వన దుఃఖింబులఁ బాపినాడవు త్రిలో ♦ కంబుర ప్రసాదించినక
తనయా! యస్థిర లక్ష్మ్యులవ్వి సత మ ♦ స్త ప్రాంజుల దక్క నే
యనువుం దోచదు వాంఛయున్నను ప్రియం ♦ బారంగఁ దెల్పంగడే!
- చ॥ అనవుడు వాయుజుండు హృద ♦ యంబున నుబ్బి సమస్కరించి మ
జ్జనవిది నీముదంబె యగు ♦ జానగు నా యభివాంఛలెల్ల ని
స్సనుకులచంద్రు సన్నిధి స ♦ మర్మణసేయ మనంబుగోరు నే
వనమునకంటె మేలయిన ♦ భాగ్యము నాకొకటని లేదికక. ౧౪౪౬
- మ॥ త్రిజగ త్సన్నత జాతిరత్నము క్రియక ♦ దీపించు స్త్రీరత్నముక
దిజటం దక్కఁగ నిన్నలంచి బహుళా ♦ ర్తిం గూర్చు నీరాక్షసీ
ప్రజము న్నా కసిదీట దంచుటకు సం ♦ రంభించె డెందంబు బే
రజము ల్పల్కిన వీరి నాలుకల వై ♦ రంబూడఁగా నూడ్చెదక. ౧౪౪౭
- చ॥ పలుకఁగరాని ప్రల్లదము ♦ పల్కుచుఁ బైఁబడి మ్రొంగువార మం
చులుకఁగఁజేసి చీల్చుమని ♦ యుత్తలపెట్టుచు నొంచుచుండు నీ
పలువల జాతి చెల్వలను ♦ పాద సఖింబుల ఛిన్న భిన్నముల్
నలిపెద నీవరం బొసఁగు ♦ చాలు రహించెద నంచు వేడఁగక. ౧౪౪౮

చ॥ చలువలు భీతిమై జెడరి ♦ సీతపదంబుల వ్రాలి తల్లి! నీ
యలఘుపదంబులే శరణ ♦ మంచు విధేయత వేడ నంజకర్
వలదని మాటయిచ్చి కపి ♦ వర్షుని గాంచి విశుద్ధ మానసా!
తలఁపకు వీరి జంపుటకుఁ ♦ దప్పలు వీరలయందు గల్గునే? ౧౮౫౨

ఉ॥ రావణ బోధచే నటులు ♦ రాయడి చేసిరి కాని వీరికి
భావములందు నాయెడల ♦ వైరము గల్గద యన్యత్రులు
నావిధి యిట్లు న న్నకరు ♦ ణంబుగ నేచుచు నుండెగాక యో
పావని! వీరు కుజ్జ్వలఁ ♦ బావులు గారు సహింపఁగార దగు. ౧౮౫౩

ఉ॥ పాప కులంబునం బొడమి ♦ పాపములం దలవాటుపడ్డ దు
స్లేవులె యైన నావలని ♦ ప్రేమను వీరి మనంబులందు నం
తాపము గూర్చు జూడకుము ♦ ధర్మగుణాలయ! పుణ్యమూర్తి! నా
ప్రాపును గోరి రియ్యది వ ♦ రంబుగ నాకొఱ కీయ వేడెడ. ౧౮౫౪

చ॥ అనవుడు వేడుటల? యిది ♦ యాజ్ఞయ కాదె? కృపానముద్రవో
జననివి! తల్లి పల్కు లెద ♦ జార్చు నుతుండు నుతుండె? మేలు! నీ
ఘనమతి నెంచి నట్ల యగుఁ ♦ గాకని పావని కేలుమోక్షు నై
కొని యటనిల్చి జానకి కఠింతుత మోదముఁ గూర్చుచుండె. ౧౮౫౫

చ॥ అచట విభీషణుం బిలిచి ♦ యార్జునుడు సీత నలంకరించి నీ
విచటికిఁ దోడితెచ్చున న ♦ భీష్మము నందినభంగిఁ బొంగి యు
బ్బుచు దనుజప్రభం డరిగి ♦ భూసుత నన్నిధి శీర్షక ప్రభల్
రుచిరముగా ధరం బరవ ♦ మ్రొక్కి నయంబు భయంబు పెంపున.

శా॥ తల్లీ! కోరిన శత్రు వీర జయ మా ♦ ప్తంబయ్యె రాముండు ని
వార్తభ్యంబునఁ జూడఁగోర దరిసిం ♦ ప్త వచ్చి రంగస్థలం
బెల్ల న్నిండిరి వేల్పు లచ్చటికి వే ♦ యింపారఁ దోడ్డెర న
న్నుల్లాసంబునఁ బంపె లెమ్ము లలి ను ♦ ద్యోగింపు కై నేతకు. ౧౮౫౬

ఉ॥ నావుడు సీత యిట్టులను ♦ నాయిత నున్న విధంబు లెన్నగా
దేవతలు దినేంద్ర కుల ♦ దీవుడు మానులు నాకలోక రా
జవ దళాక్షులుం గనుట ♦ సెబ్బఱ గాదది యింతలింత లే
నీవిధి నొందియుం దుదకుఁ నెట్లు రహింతు నలంకృతుల్ గొన. ౧౮౫౭

తే॥ అనుచు జానకి వచియింపఁనమరవిభుఁడు, తల్లిరో! రామునాజ్ఞ చంపిదంబు నిట్లు
విన్నవించితి నన నామెవిభునియాజ్ఞ, యిట్లులేయైన సరియనిఁచియ్యకొనియె.

—: అవ్వరసలు సీత నలంకరించుట :—

తే॥ జనకజ నలంకరింప నావ్వరస లేగు, దెంచి తిరుమంజనము నేయఁదివిరి తగిన
పునుఁగు కస్తూరి గంధ చంఢనము తావి, తైల జలములఁ జేకూర్చిఁదానినారు.

ఉ॥ స్త్రీల సులక్షణంబులకు ఁ శ్చేత్రము క్రొత్తడి జాతి సొమ్ము మే
ల్లీల కెల్ల మచ్చు కడ ఁ లిఖ వెలిచేఱిన వెన్నతోడు ధ
ర్మానికిఁ దల్లియైన జన ఁ కాత్మజ యెంటి జడఁ వదల్చె రం
భా లలితాంగి వేదముల ఁ వ్యాసుఁడు నేర్పున విచ్చుకై వడిఁ. ౧౮౬౧

చ॥ తరమగు దొండఁబోలుచు ను ఁ ధామధురోక్తుల నొయ్యనొయ్య వె
ల్గుఁజెడు నోట ముత్తైముల ఁ నంటి రదంబులఁ దోమి నెత్తికి
బరిమళ తైలమంటి మను ఁ వట్టిన రత్నము సానవట్టు న
ప్పురుసున గీత మంగళ ర ఁ వంబులతో జలమార్చి రచ్చెలుల్. ౧౮౬౨

చ॥ పవడవుఁ దీవ నారజవుఁ ఁ బాల నురుంగున మూసియుంచు న
పువిదిని చందనం బలఁది ఁ వక్షముపైఁ దగఁ జెందిరంబు సాం
కవమును మెత్తి మేల్కునుమ ఁ కన్నియ వన్నియ పట్టుచీరయుఁ
నవరణచేసి మేఖలను ఁ సారుగఁ దాల్చిరి నన్నకౌనుపై. ౧౮౬౩

సీ॥ ఇంద్రాణి తాల్పంగనిమ్మగు రిక్కల, రహినొప్పు తారహాఁరంబుగూర్చి
విద్రుమాష్టమునకుఁవిమలమౌ కుంకుమ, రసముఁబో ల్తాంబూలఁరసము దడవి
సంతనగాఁగ వఁసంతంబు చుట్టి హా, రతి యెత్తి దేవతాఁరక్షచేసి
యబ్జమండలము సంఁదంకవృగంబన, హైమ విమానంబుఁసందు చేర్చి

తే॥ విబుధకాంతలుతనుచుట్టిఁవెలసియుండఁ, గవులుదైత్యులు గుంపులై ఁక్రందుకొనఁగ
వెడలఁ బాఱ నల్లల్ల విభీషణుండు, నీరద శ్యామ గాత్రు సఁన్నిధికి వచ్చె.

తే॥ ఇవల మునులు సురలు వారిఁయింతులును ప్ర, మోదమున గుంపులై చేరి ఁ
మురియుచుండఁ

దక్కువార లానంద వాఁర్తలు వచించు, చింపుగాఁ జూచు వేడ్క వఁహించి క్రమ్మ.

ఉ॥ ఉత్తమవంశ దీపిక య ఁ యోనిజ సాధ్వీ పవిత్ర నద్గణో
దాత్ర చరిత్ర సీతను ము ఁ దంబునఁ జూడఁగఁ గోరి గుంపులై
యొత్తుగఁ గూడి త్రోవ యిడ ఁ కుండఁగ దైత్యులు దండపాణులై
మొత్తి యదల్చి త్రోచిరి ప్ర ఁ మోదుల మోములు నల్లఁ బాఱఁగఁ.

క॥ అత్తటి రాముఁడు నందియ, మొత్తిన చిత్తంబుతోడఁనుద్ధృంతంబుఁ
దత్తతయగు టేలన ముని, సత్తము లట జరుగు తీరు ఁ చయ్యనఁ దెలుపఁ.

క॥ అది వినియు వినక మున్నే, పెదవులు చలియింప దైత్య ఁ విభుఁగని యీబె
ట్టిదముల సీవుండఁగఁ జే, యుదురే? తగునయ్య ప్రేమ ఁ యతుల నలంపఁ ?

క॥ కదనంబుఁ జూచు వేడుకఁ, బదువులుగా వచ్చియున్న ధీమతి నురక యి
ట్లదలించుచు దండింపం, బదరి యనుమతించు నతఁడుఁప్రాజ్ఞుడగునే? ౧౮౧౯

ఉ॥ శూలియుఁ జక్రియు న్నలువ ధీమతి నురక విడనాడి వచ్చుట
పోలునె; తక్కువేలుపుల ధీమతి నురక విడనాడి వచ్చుట
ప్రీతిను పూరుపుల ముదము ధీమతి నిటురా నదలించి మోడుచుం
దోలుట క్రూరకృత్యముగుఁదోసము నుమ్మిటు నేయఁగూడునే? ౧౮౨౦

ఆ॥ సాధు జనుల నిట్లు ధీమతి నురక యడఁ, గించి తఱుమఁగొట్టు ధీమతిగాదు
వలదటంచుఁ గినిసి ధీమతి విభీషణుఁ, డడలుతోడ నొడలు ధీమతి నలిచె.

శా॥ సీతాదేవి రణాంగణంబును సమీ ధీమతి నురక విడనాడి జూచి త
దూతత్వోదయ కంకశృంగం బలి భు ధీమతిని బండువుల
ప్రీతించేసిన రామభద్రు విలస ధీమతి నురక విడనాడి నెం
తో తృప్తిగనఁ దత్తతించు హృదయాం ధీమతి నురక విడనాడి వచ్చుచున్.

శా॥ నా పూతత్వము లేటగాఁ దెలిపి పై ధీమతి నురక విడనాడి ను
ద్దీపింపం బొనరించి నాకులము కీ ధీమతి నిట్లు యీలోకమున్
జూపం బూనిన మారుతాత్మజున కి ధీమతి నా సతీత్వంబు ను
శ్రీ పెంపొందఁగ నిశ్చలంబగు చిరం ధీమతి మోఁ జూచునే? ౧౮౨౩

శా॥ నామేనిప్పు డశుద్ధమయ్యె ననువులే ధీమతి నురక విడనాడి
ప్రేమంబొక్కటి చూడ నానగొని యు ధీమతి నిట్లు; వేటొందు చే
తో మోదంబును కూర్చు లేదనుచు నం ధీమతి నురక విడనాడి నొడమిసి
జీమతం బననొప్పు చాపయుత రాజీవాత్ము వీక్షించెదాన్. ౧౮౨౪

చ॥ తోడరి సురాంగనామణులు ధీమతి నురక విడనాడి విమానమందు వ
చ్చెడి జనకాత్మజాత తన ధీమతి నురక విడనాడి మరలన్ వచ్చించు వ
చ్చెడువున డిగ్గెఁ దన్ముఖముఁభాస్కర వంశ పయోధి సోముఁ డ
య్యెడ హృదయాంబుజం బలర ధీమతి నురక విడనాడి గాంచునట్లుగన్.

మ॥ ప్రతిజన్మంబున జీవితేశుడయి తో ధీమతి నురక విడనాడి దుర్జన్మ దుః
ఖతతుల ద్రోచి ముదంబుగూర్చు నిజ హృత్కాంతో మనోమోదన
స్థితి వీక్షించి భజంపఁగంటి నిరక నే ధీమతి నురక విడనాడి నరే
గలియింపన్ సరె యంచు వీడినది యా ధీమతి హృత్కాంతమున్.

క॥ ప్రేమస్వరూపుడగు శ్రీ, రాముఁడు వీక్షించె జనక ధీమతి కుమారిన్
రామాజన తిలకము సా, ధీమతి నధర్మకీర్తి ధీమతి నురక విడనాడి. ౧౮౨౨

క॥ గ్రీష్మలత పోల్చునున్న వ, పుష్పతి తనపాదములకు ధీమతిని గని యా
యుష్మంతుఁడు గనఁ గన్నుల, శుష్క మురలఁ జూచు దండఁశూకమువోలెన్.

—: శ్రీరాముడు సీతను కఠినోక్తు లాడుట :—

మ॥ నియతించి దప్పిన దైత్యునింటఁ గుల హా ♦ నిం గూర్చి సీచాన్నముఖ
బ్రయమారణ భజయించి శీలమును బా ♦ విండ్రోచి యిన్నాళ్లు దు
ష్క్రియల లజ్జను వీడి చావక యిటుల్ ♦ జీవంబుతో నుండి యే
భయము లేకీట కేల వచ్చితివి? సంభావించు నంచెంచియో? ౧౪౭౯

చ॥ నిను చెఱి వీడ్చి చేకొనఁగ ♦ నీరధి గట్టి నిశాచరాస్వయం
బును మొదలంటఁ గూల్చి రణ ♦ భూమిని రావణు నంహరింపలే
దినకుల గౌరవంబు మఱి ♦ యేను వహించిన అట్టుచేఁ గలం
కను వహించు నంచుఁ గడఁ ♦ కం జనుదెంచితి వైరిఁ గూల్చితిఁ.

చ॥ అమృతముమీఁదికంటె నధి ♦ కానను ప్రాణుల మేని మాంసము
సమలుచు నానవంబు వ్యస ♦ నంబుగ నానుచునుండి మాయెడఁ
నుముఖత చూపుచుండు టిఁకఁ ♦ జొప్పడునే మరణించుదాఁక? బ్రే
మమున నొనర్చు విందు లవి ♦ మామది శంత రుచించునోకదా? ౧౪౮౦

తే॥ పాపన కులంబునం జనింపక ధరిత్రీఁ, గీటకము వలె జన్మించిఁకీడుపడఁగ
సత్రువర్తన మడుగంటఁజార్చి జన్మ, సంపదకుఁ దగువని పూర్తి సలిపినావు.

చ॥ ఇలువడి సత్యవర్తన మ ♦ నీర్వ్య యసీచత శ్రీకరత్వము
లలిత విచక్షణత్వము క ♦ లంకములేని మనంబు కీర్తియు
గులనతి లక్షణంబు లవి ♦ కూల్చితి పట్టుగ నీదు పుట్టుచే
విలన దుదారతం గనని ♦ పృథ్విపు కీర్తిని పోలె దుర్గతీ! ౧౪౮౩

ఉ॥ ఉత్తమ వంశజాతలు వి ♦ యోగము గల్గిన వేళ నింద్రియ
స్వత్వ నడచి శీలమున ♦ భంగము కాని దిటంబు గల్గి నం
పత్తను భోగహీనతఁ ద ♦ పం బొనరింతురు మాన రక్షై
చత్తురు గాని నీకరణి ♦ సౌఖ్యము లందరు శీల నాశిని! ౧౪౮౪

చ॥ నిలువక పొమ్ము నామదిని ♦ నీదగు చేష్టలు అంపమట్లు గం
డలుగను కోయుచుండె నెద ♦ ప్రయ్యోగఁ జావుము కాదయేని నీ
వలచిన చోటికేగి నుఖి ♦ వర్తన నుండుము నిన్ను నైకొనం
గొలువదు బుద్ధి యంచుఁ గొఱుఁ ♦ గ్రుచ్చిన భంగి నదల్చి పల్కఁగఁ.

చ॥ ఇనకులు పల్కులఁ విని య ♦ హీన గుణాత్మకులైన వేలుపుల్
మునులును వానరుల్ దనుజ ♦ ముఖ్యులుఁ దక్కు నశి జనంబులు
మనము కలంగఁబాఱ మఱు ♦ మాట వచింపఁగలేక బోరునఁ
భనవిరి విహ్వలించిరి ప్ర ♦ పాతము పెందిరి సోలి ధాత్రిపై. ౧౪౮౬

- శా॥ నేలం జూచుచు నిల్చినట్టి కరుణా ♦ నిష్పంద వారాశి సం
శీలవ్రాతము కాణయాచి త్రిజగ ♦ చ్ఛీద్రాత్రి వై దేహి ని
ర్వేలా దుఃఖ పయోధి మున్సి వ్రణము ♦ వేధింప బెగ్గెల్లు నా
లీలం గంపితఁ గుండె హా యనియె వ్రా ♦ లౌఠా ధాత్రిపై దబ్బునఁ.
- శా॥ రామ క్షౌవిభు వాక్కు నెత్తిపయి ని ♦ ధ్వాతంబునాఁ గ్రుమ్మఁగా
భూమిం గూలిన నీత కర్మ మట సంభోధింపఁగా లేచి వాకి
క్షామ త్తోణిఁ దపించు నేణి జల భృ ♦ త్కాసారముం గాంచి పో
నేమార్గంబును లేమిఁ దల్లడిలు న ♦ ట్లీగెం దలంకించుచుఁ ౧౮౮౮
- ఉ॥ నీరును నెత్తురుం గలిసి ♦ నేత్రములం దిగజాట నేడ్చుచుఁ
దోరక నేను ప్రాణముల ♦ తో మనినట్టి ఫలంబు తాళఁగా
నేరని యిట్టి వాక్యముల ♦ నే వినఁ గావలయుఁ మదీయ దు
ర్భార దురంత దుష్క్రియలుఁ ప్రామఁగ నేరి మతేమనందగుఁ? ౧౮౮౯
- మ॥ కరుణా సాగర! మారుతాత్మజుఁడు లం ♦ కం జేరి వీక్షించి నీ
వర కారుణ్యముఁ గూర్చి పల్కుచు సమీ ♦ శ్వాసింఁచెఁ గాకున్న భూ
భరమై యే మనుచాననే? యతఁడు నా ♦ బన్నంబుల న్నీకు వి
స్తర ఫక్కిఁ వచియింపఁడో? విమత దూ ♦ తత్వంబు తాఁ జేయఁడో?
- మ॥ పురుషోత్తంసమ! యింతకాలము శ్రమం ♦ బుం గొంచుఁ గాపాడు ను
స్థిర చారిత్రము సత్తపస్థితియుఁ బా ♦ తివ్రత్యముఁ నర్వముఁ
బర మర్హజ్ఞ విచక్షణం బయిన నీ ♦ భావంబు వీక్షింపమిఁ
బరిసెఁ వీనరవోయె వీణిఁడి ప్రలా ♦ పం బల్లు వ్యర్థంబుగఁ. ౧౮౯౦
- మ॥ స్థిర పత్నీత్వము గల్గు చాన నన నా ♦ చిత్తంబె సాక్ష్యంబగుఁ
సరసీజాననుఁడేని నాదు హృదయ ♦ స్థైర్యంబు మార్పంగ లే
డిరవారంగ రఘూద్వహుండె సభ న ♦ న్నిట్లాడుచో నింక మ
ద్వరు భావంబును మార్ప నేర్పుగల దైవ మ్మొక్కఁ డున్నే యెటఁ?
- చ॥ అజ హర చక్రలుం గరత ♦ లామలకంబుగ నర్వ కార్యముల్
త్రిజగములం దెఱుంగుదురు ♦ తేఁకువఁ గాంతల చిత్త సంస్థితుల్
నిజముగఁ గాంచలేరు మఱి ♦ నిర్మల నిష్ఠఁ బతివ్రతాత్మ మ
క్కజముగ నెవ్వరింకఁ గనఁ ♦ గా నొనరింతు? ఫలంబు నేమగుఁ?
- ఉ॥ కావునఁ గాయముఁ విడుట ♦ కార్యమగుఁ భవదాజ్ఞ యట్టి ప
ద్భావయుతంబ కాన నెడఁ ♦ దం గొదుకం బనియేమి యుండు? నా
చావును గోరుచుండె విధి ♦ చక్కటి యంచు మఱిందిఁ గాంచి య
న్నా! వసమందు వోలెనె యొ ♦ నర్పుము ప్రస్తర మొండు వహ్నితో.

ఉ॥ నాయన ! పుణ్యరూప ! రఘు ♦ నాథుడు పల్కిన పల్కువెంటె ? నా
కీ యవశిష్టకార్యము ర ♦ హిం బుయిలోటము మాని క్రచ్చటం
జేయుమ యన్న నాతఁడును ♦ చేడ్పడి దుస్సహ వేషమాన చిం
తాయత నాంతరంగుడయి ♦ యన్న మొగంబును కాంచె నత్తటిక.

మ॥ జలజాతేక్షణ నమ్మతిం దెలుపు నం ♦ జ్ఞం గాంచి స్వప్రాణమూల్
వలవంజాలని లక్ష్మణుండు వగతో ♦ వాచోపుచుక్ వెక్కుచుక్
దెలుచం గట్టలు తెచ్చి పేర్చి యనలుక్ ♦ బ్రేరేచె నై దేహి ని
శ్చల చిత్తంబునఁ జేరవచ్చె జనమూల్ ♦ సంతాపముం బొందఁగఁ.

—: సీత యగ్నిం జొచ్చుట :—

సీ॥ లోకజనని వహ్ని ♦ లో డిగ డాయంగ, వేదంబులెల్ల వావిడిచి యేడ్చె
ధర్మదేవత యెడఁదల్లడిలైన ప్రద, క్షిణము సేయఁగఁ బ్రాణిగణములేడ్చె
నమరకాంతలు బోరుఁమని విలపించిరి, బ్రహ్మయుఁ గూడనివగిది యనియె
హరుఁ డక్రమంబునఁహరిరాజు బెగ్గిలె, భల్లుకేంద్రుడు పారఁవశ్యమొందె

తే॥ విన్నదన మొందె వెగచి విభీషణుండు, స్రుక్కి స్రుక్కి సామిత్రియుఁసామ్యవోయె
చెడితిరా యంచుహనుమప్రాఁన్నడియెరామ, విభుఁడునిర్విణ్ణుడై చాలఁ వెగడుగుడిచె.

సీ॥ అనుచితంబని సురఁలన్యాయమని సాధ్యు, లాగడంబని యత్కులనుచునుండ
ఎడకడయని సిద్ధులెగ్గని యురగులు, తగని పాడియని గంధర్వు లనఁగ
గరుడు లాక్రందింపఁఖగములు విలపింప, బంపభూతంబులుఁపరితపింప
దనుజులు మిడుకంగఁమనుజులు నడుకంగ, స్థావర జంగమఁతతి గలంగ

తే॥ శేషుఁడొడుఁగంగలోకముల్ శోషిలంగ, గ్రహచయంబులు తమతమఁగతులుదప్ప
సాగరంబులు రోదనఁస్వనము నింప, ధారణీజాత యగ్నిం బ్రదక్షిణించె. ౧౮౯౮

చ॥ వలగొని నిల్చి రామ పద ♦ వారిజముల్ మదినుంచి యో మహా

నల ! నకల క్రియాధికర ♦ కా ! వినివారిత లోక కల్పమా !

చలమతిన్ మనంబున వ ♦ చస్సునఁ గర్మల నెన్నఁజేనియుక్

గలఁక వహింతునేని ననుఁకాల్పుము బూది యొనర్పు పావకా ! ౧౮౯౯

తే॥ నియతి నిట్లు ప్రార్థించి యాసీరజాక్షి, తనదు కాణాచియైన చెందమ్మయంద
చొచ్చునది వోలె జచ్చునఁజొచ్చి నిలిచె, సర్వ జీవులు మనములఁసంతపింప.

చ॥ అవనిని సర్వభక్తుఁడ ♦ నై యవవిత్తుఁడనై న యేను సీ

యవనిజ సోఁకుచేత విమ ♦ లాత్ముడ నయ్యెదనంచు నుబ్బు నా

పవన నఖుండు నగ్గరిత ♦ పావన పావక కీల మూడి రా

ఘృవు కడ కేగువెంచె గర ♦ కంజములక్ వహియించి జానకి. ౧౯౦౦

మ॥ పతి వీక్షించిన కిన్కచే నయిన తా ♦ పన్నేద బిందు ప్రజ
స్థితి యొక్కింతయు మాటలేదు జడలో ♦ జెల్వారు నవ్వాబ్జ సం
తతి సుంతేనియు వాడలేదు కనుమీ ♦ తాత్పర్య యుక్తుండనై
దితి వంశాంతక! నిప్పుకం జెదలు ధా ♦ త్రిం దాఁకునే యెన్నడో ?

శా॥ నా దౌర్బల్యము సుంతయేని మది నె ♦ న్నంబోక కోపంబుతో
వై దేహిం గన నామి స్వీయ మహిమా ♦ పహ్నిం దగుల్వడ్డ నా
దౌ దౌర్భాగ్యము నేమియందు? మఱి నా ♦ యత్యాహితం జేదియున్
లేదే? నాపయి గిన్న యేలాకొ? జగన్లీలా మహానాటకా! ౧౫౦౩

మ॥ అని ప్రార్థింపఁగఁ గాంచి లోకములు స్వా ♦ న్ధ్యంబొందె బెగ్గిల్లి సో
లిన ప్రాణంబులు నెమ్మదిం గొనియె వి ♦ క్లేశంబు సంధిల్లఁగా
ముని పత్నుల్ సురదైత్య కాంతలును స ♦ మ్మోదాత్మలై యేచి ల
జ్జను పాటింపక గంతులేసి రెవరా ♦ సంతోషముం బొందరో? ౧౫౦౪

మ॥ గురు మోదంబున వానరావళు లొగిన్ ♦ కోలాహల ధ్వానముల్
పరఁగం జేసెను రాముఁ డయ్యదనునన్ ♦ వై శ్వానరుం గాంచి దు
శ్చరితం దీని దహింపఁజిల్లు కరుణా ♦ శాంతుడవై కాచు పె
వ్వరి యాదేశము? నీవెవండ? వన భా ♦ న్నద్యహ్ని తా నిట్లనున్.

సీ॥ నే నగ్ని దేవుండ ♦ నీదేవి నై దేహి, తనదు పాతివ్రత్య ♦ దహనుచేత
దహియింప సహియింప ♦ దలము గాకిటు నిను, శరణంబు వేడితి ♦ సంశయింతు
వేలాకో యెఱిఁగియు ♦ నెఱుఁగనికై వడి, జగములయంగున ♦ సతులు పతుల
నడసియుండిన సంశ ♦ యించుట సందేహ, ములఁ బలువిధములఁగలఁక లేని

తే॥ కరణిఁ దొలఁగించుకొనుట నాఁకడన జరుగు, చుండుటయు లోక సహజమై ♦
యుండుఁగాని

యామెచే నేను శుద్ధుండ నగుచునుండ, నామె పరిశుద్ధురాలనియనఁగనేల?

సీ॥ సత్యశీలుండగు ♦ సామీరి పలుకుల, మన్నించి చేపట్ట ♦ కున్న నీవు
శంకానివృత్తి నిశ్చయరీతిఁ జూపు నా, నయ వాక్యముల నెంతఁనమ్మఁగలవా? ♦
అమరులు మునులు లోకములు హాహాకార, మొనరించుచుండుటఁబివనఁగరావా? ♦
ధర్మంబు వీడి యధర్మంబుపై బుద్ధిఁ, గూర్పు విధంబెందుఁనేర్చికొంటి?

తే॥ పూతచారిత్ర కోపంబెఁపూనునేని మొగులు కురియునే? మేదినిపగులకున్నె? ♦
తగవు నిలుచునె? జగములుతలరకున్నె? అఁబుజభవుండు గడగడఁలాడకున్నె?.

తే॥ అనుచు వచియించి తపియించునగ్ని విబుధ, వరులు గొనియాడ జీవులువనటనీఁగ
సీతఁ గొనితెచ్చి రామునిఁచెంత నిలుప, నతఁడు కామ్య సహితుడై యనియె నిట్లు.

ఉ॥ నీవు సమస్త జీవులకు ♦ నీతి తొలంగని సాక్షివాలచే
బావని లోక నిందలకు ♦ బాత్రముగానిది నీత యంచు సం
భావనసేసి పల్కితివి ♦ ఒంధురరీతిఁ బరిగ్రహించెదఁ
దేవిని వానరావళియు ♦ దేవతలుం బరితోషమందఁగఁ. ౧౫౧౦

మ॥ అని వాక్రువ్వ సమస్తలోకము లసా ♦ రానందముం బొందె బ్ర
హ్మను గీర్వాణులు గాంచి తానె తన మా ♦ యన్నిల్చి సామాన్యుడౌ
జనునిం బోలెను తన్నుఁ దా నెఱుంగకీ ♦ చందాన నున్నట్టి రా
ముని పూర్వస్థితిఁ దెల్పవే యనుడు వే ♦ ల్పుంబెద్ద తానిట్లునఁ. ౧౫౧౧

—: రాముని పురుషోత్తమత్వమును నలువ వెల్లడించుట :—

క॥ శ్రీరామా! పురుషోత్తమా! రవికుల ♦ శ్రేష్ఠుండవే నీవు? నా
మేర న్నిల్చిన యల్పబుద్ధి సగు స ♦ మ్నిష్టోక్తి పైరింపు నీ
తీరుం దెల్పఁగ శక్తిలే దుపనిష ♦ త్సిద్ధాంత తత్త్వంబ వా
ధారాధేయము లీవ సర్వమును నీ ♦ తత్త్వంబ లోకేశ్వరా! ౧౫౧౨

మ॥ తొలి తత్త్వంబగు మాయయుఁ మరల సం ♦ దుంబుట్టు తత్త్వంబు ల
వ్వలఁ బైనుండెడు జీవుఁడుఁ దనకుఁ బై ♦ భాస్వత్ప్రభారాశీయై
తలఁపం దెల్ప వచింపరాని పరమా ♦ ర్థం బీవ సీమాయచే
గలుగు న్నిల్పు నశించు లోకములు సం ♦ కల్ప ప్రభావంబునఁ.

చ॥ తొలిస్థితియైన సృష్టియును ♦ తుట్టతుడిం గల నాశముఁ సదా
చెలఁగని నీస్థితి న్నిగమ ♦ శీర్షములే పరమార్థమంచు ని
న్నొలసి వచించుఁగాని మఱియొక్కరి నిక్కడ కేగుదెంచు వా
రలఁ గలవానిఁ దెల్పువు ప ♦ రాత్మర! సర్వ జగన్నియామకా! ౧౫౧౩

చ॥ శివునకు నాకు నింద్రునకు ♦ శిష్ట జనానికి జీవరాశికి
దవిలియుఁదాలకుండు పర ♦ తత్త్వము నీవని కాంక్షచేసి ని
క్కువము నెఱుంగు పుణ్యజన ♦ కోటి భవాంబుధి దాఁటి దేవతా
స్తవన విశేష పాత్రమగు ♦ సత్యపదంబును కొంద్రు రాఘవా! ౧౫౧౪

మ॥ తలిదండ్రులే తమ జన్మకారకులుగాఁ ♦ దర్శించు సజ్జాత ధరా
స్థలిలో సంస్కృతి పాత బద్ధులయి సం ♦ తాపించి తత్త్వార్థముఁ
దెలియంజాలక చావు పుట్టువుల యా ♦ ర్థిం గుందుచున్నారు వి
జ్ఞులు నీతత్త్వ మెఱింగి ముక్తులయి సం ♦ శోభింతు రెల్లప్పుడునఁ. ౧౫౧౫

చ॥ ఇరువది యైదు తత్త్వముల ♦ కీవలి తత్త్వము నీవుగాక వే
రొరువుడు లేడటంచు శ్రుతు ♦ లొక్కటఁ జాటుచునుండ నుత్తములే

- కరులగు వారు దీని కిక్కఁ ♦ గావలెనే వ్యవహార ధర్మముం
దొరిమిక సాక్షి నమ్ముటకు ♦ సుత్తర సాక్షిని పోలె నిర్ధరగా ౧౫౧౬
మ॥ అనుమానాదిక సప్రమాణగతి నూ ♦ హాపాహముల్ సేత నిక
గన సాహాయ్యపడంగలేవు వనచా ♦ ఖా! వేద శీర్షంబులు
నిను నీ డాపటికంబు పూర్తిగఁ గనక ♦ లేకున్న విజ్ఞాన వీ
క్షణచే జాడగ నిర్ణయించి తెలుపుకా ♦ సర్వేశ! సర్వాత్మకా! ౧౫౧౭
ఉ॥ నీ కరుణా విశేషమును ♦ నెమ్మి వహింపని వారి కింద్రియో
ద్రేకము విఘ్న కారకము ♦ దివ్య భవద్గుణ రూపలక్ష్మి న
స్తోకముగా నెఱుంగుటకుఁ ♦ దూకొని యింద్రియ శక్తిఁ గ్రుంచ నీ
శ్రీ కమనీయ పాద సర ♦ నీరుహ చింతన దక్క నున్నదే? ౧౫౧౮
శా॥ నీకుం బుట్టువు లేదు మాయయుఁ దొలి ♦ స్నిహుండియే వుట్టె నీ
యాకాశాదిక పంచభూతములు త ♦ త్వాదుల్ ప్రపంచంబు మా
యాకార్యంబులు కల్పకాలమున మా ♦ యక డిందు నమ్మాయ నీ
యాకారంబున డిందు నీకు విలయం ♦ బా లేదు నిత్యాత్మకా! ౧౫౧౯
మ॥ మించుం బోలె క్షణంబులో నడఁగు ని ♦ మ్మిథ్యా ప్రపంచంబు సృ
ష్టించం బెంచఁగ ధర్మము నిలుప ను ♦ శ్రీనిప నేకాకివై
ప్రాంచద్రీతిని నన్ను వెల్వెఱుతు వం ♦ త్యంబందు నాశంబు గ
ల్పించం బూనెదు డాఁగియుండవును తృ ♦ ప్తిం గానరా వెన్నఁడుక.
- శా॥ నారూపంబున నృప్తిచేసి జగముల్ ♦ నారాయణాఖ్యుండవై
యారం బోషణ చేసి శూలివయి సం ♦ హారంబు గావించు వీ
వారా! లే పవభుల్ దినేశ్వరుఁడు ప్ర ♦ త్యక్షంబుగాఁ జేసి లో
కారాధ్యుండును లోకబంధుఁడగు చా ♦ యం బొంది సర్వేశ్వరా!
- శా॥ సంపన్నాంధత నొందు మా మదము నా ♦ శంబంద నక్తంచరుల్
చంపక యత్నముచేసి పాటఁదఱుముకా ♦ సంరక్షకై నిన్ను ప్రా
ర్థింపక మాకయి పెక్కుజన్మములు ప్రీ ♦ తిం బొందుచున్నావు నీ
కింపుం గూర్చెడి యాటలో విధులొకో ♦ యీకార్యముల్? రాఘవా!
- మ॥ ప్రణవార్థంబు నెఱుంగువారె పరమాధర్మలై న సీత త్వముకా
గణనీయంబుగఁ గాంచువారలును ము ♦ క్తద్వేషులుకా ముక్త బం
ధనులుకా; దక్కినవారు సంచలిత త ♦ త్వజ్ఞానలై జన్మ కా
రణ మాయంబడి ముక్తి మార్గమును చే ♦ రం బోవ రెన్నాళ్లకుకా.

క॥ నీరూప మిట్టిదయ్యెను, గారామున జగములెల్లఁ ♦ గాంచి పెనిది ధ
ర్మారూఢిఁ జూపు జననిని, కారాని వచన్పులాడి ♦ కలవకు తండ్రి. ౧౫౨౦

—: శంకరుడు దశరథు నటకుఁ బిలిపించుట :—

క॥ అని నలువ పలుకఁ బశుపతి, యను నీవు జగంబులకు న ♦ నాదివి త్రిజగ
జ్జననియగు నీత లక్ష్మియె, యనఘా ! నీచరిత నీవ ♦ యరయఁగలేవో ? ౧౫౨౧

మ॥ జనలోకేశ్వర ! నీత వీడఁదగు దు ♦ శ్చార్మితయే ? లోక పా
వన చార్మితను శంకచేసి విడువఁ ♦ భావించువేనిజ జగ
జ్జని సందోహము తల్లడిల్లి తుది నా ♦ శంబందు నట్లాట దే
విని నిందించుట మాని చేకొనుము మా ♦ వేఁడ్కోలునఁ రాఘవా !

చ॥ పశుపతి యిట్లు పల్కి నుత ♦ బాధ వియోగ మహోగ్ర వేదనా
వశమున జీవము ల్విడిచి ♦ వైష్ణవలోకము నొందియున్న యా
దశరథుఁ డేరి నీతనయు ♦ దండకు వచ్చి తదీయ చిత్త క
ర్మశతను మాన్చి మోదము జగంబులకుం గలిగింపవే యనఁ. ౧౫౨౨

మ॥ భవు నాజ్ఞం గొని ప్రేమపాత్రమగు క్ర ♦ వ్యాసాస్వయధ్వంసి రా
ఘవు వీక్షించు కుతూహలంబు మది నూఁ ♦ గంజేయ నుత్కంఠయుం
దవులం బంక్తిరథుండు భూమికి దిగెఁ ♦ దండ్రీ నమిషించి దా
నవభీముండగు రామభద్రుఁ డెరఁగెఁ ♦ దత్పాద పద్మద్వయి. ౧౫౨౩

చ॥ తెలచిన సూను బాహువులఁ ♦ దియ్యముతోఁ దగ గ్రుచ్చి యెత్తి కొఁ
గిలిగొని బాష్పవారిఁ జిలి ♦ కించుచుఁ జిక్కఁగఁజేర్చి నా భవం
బిలఁ గడు ధన్యమయ్యెనని ♦ యింద్రియవారము తృప్తి సెందఁగాఁ
దొలఁగ వియోగవేదనయుదుర్భర మోదముతోడ నిట్లనఁ. ౧౫౨౪

ఉ॥ కేకయరాజపుత్రి మది ♦ గీడ్పడఁ గోగు వరంబు శూలమై
యూఁకున నామదిం దొలుచు ♦ చుండఁ గుమారక ! నేటిదాఁక నీ
లోకహితంబు పేర్చి నత ♦ లోక జయేందిర చేరి మించు ను
శ్రీకమనీయ పక్షమిటు ♦ చేరఁ దొలంగెను నేడు నాయనా ! ౧౫౨౫

ఉ॥ ఉత్తమ పుత్రులం గని మ ♦ హోన్నతి నొందిన వారు మత్స్వదా
యత్త రజంబునేని సమ ♦ మందని యుద్ధుర గౌరవంబు నా
కిత్తటిఁ గూర్చినాడపు మ ♦ హేచ్ఛను నీవలనఁ గడించితిఁ
నత్తమలోక సౌఖ్యమును ♦ శాశ్వతకీర్తి జగత్త్రయంబునఁ. ౧౫౨౬

మ॥ మును నాచేత సమస్కృతుల గొనిన వే ♦ ల్పుల తాపసశ్రేష్ఠులుగ
నను సంప్రాత్రము నేయ నిప్పటి జగ ♦ న్మాన్యాంగముం జూడుమా
నసజాతానను నుద్దిగా వినుత భా ♦ వస్ఫూర్తి గల్పించి తీ
వని సంతోషము మీఱఁ బల్కి మిథిలా ♦ ధ్యతాత్మజం జూడఁగఁ.

- చ॥ జనకజయుఁ మహా వినయఁ ♦ సంగతయై పడ పంకజాత వం
దన మొనరింప నామెను ము ♦ దంబున లేవఁగనెత్తి ప్రేమముఁ
దనుక శిరంబు మూరుకొని ♦ తల్లిరొ! నీవలనఁ నిజంబుగా
నినకుల ముజ్జ్వలించె లభియించెను నాకును సత్య సౌఖ్యముల్. ౧౫౩౩
- శా పాతివ్రత్యబలంబు లోకులకుఁ దె ♦ ల్పంబూని నీభర్త యీ
రీతిఁ వీరియుతోఁగవహ్ని దుముకం ♦ ప్రేరేచు నవ్వార్త నీ
చేతంబందున నిల్వకమ్మ! జనముల్ ♦ చిత్తంబు శంకించుచో
హేతిన్నిల్చి పరీక్ష నేయుటలు బ్రాఁ ♦ తే! కోపము న్మానుమా!
- ఉ॥ బంగరు నిప్పునం దిడుట ♦ వన్నియ హెచ్చొనరింపఁ జుమ్ము! సా
రంగ విలోచనా! నుగూణ ♦ రాజిత చిత్తుఁడు నీమగండు మీఁ
దం గొనరాదు జట్టు వను ♦ ధాన్థలి నంచుఁ దలంచి యిప్పు డీ
యంగమునఁ విధించి వెల ♦ యంగ నొనర్చె భవన్మహత్త్యముఁ.
- చ॥ పరమ పతివ్రతా మణుల ♦ పాలి విభూషణమా! ధరిత్రయే
వరతర జన్మభూమి యగు ♦ వైష్ణవ లోకమునుండి ధారణీ
భరమును మాన్పుపొంటె ఖగ ♦ వాహనుతోడ జనించి తీవు నీ
యురు గూరాశికిం గలఁక ♦ యొంటునె యొక్కటి! లోకపావనీ! ౧౫౩౪
- చ॥ అని వచియించి యించుకయు ♦ నల్క వహింపని శాంతచిత్త యీ
జనకజ యంచు డెందమున ♦ సంతనమంది యనంతరంబు నె
మ్మనమును ప్రేమ కట్టుటయు ♦ మచ్చికతోడ విభండు తన్నుదా
ఘనముగఁ గాఁగిలించుకొను ♦ కైవడి నక్కునఁ జేర్చె లక్ష్మణుఁ,
- మ॥ కనుల న్నీరు జటాభరంబుఁ దడుపఁ ♦ గాటంబుగాఁ జేర్చి యో
తనయా! యన్నను వెంటనంటి నుఖ ని ♦ ద్రాభుక్తులం ద్రోచి యీ
తనిఁ గాపాడుచు లెక్కలేని భవ బం ♦ ధంబుల్ వెనఁద్రోచి నా
ఘన చిత్తాధుల నీగినాడెపు కదా ♦ కారుణ్య వారాన్నిధీ! ౧౫౩౫
- మ॥ బలు మాయావిని మేఘనాదు ననిలో ♦ భంజించి గెల్పొందు నీ
బల చాతుర్యము లెల్ల వేళలను గీ ♦ ర్వాణుల్ ప్రశంసించు వా
రలు లోకంబుల గాసివెట్టు దనుజ ♦ వ్రాతంబుఁ జెండాడి ని
ర్మల ధర్మంబును నిల్పినాడెపు జగ ♦ న్మాన్యుండవై పుత్రకా! ౧౫౩౬
- చ॥ అని వచియించి రామ విభు ♦ నర్మిలై గాంచి గుణప్రపూర్ణ! నీ
కొనరఁగ నీయ సాధ్యమగు ♦ నొండు వరంబును వేడుమన్న న
య్యసఘుఁడు పల్కు మిమ్ము మొగి ♦ నవ్వలి లోకమునందు గాంచి మ
న్నన దగ వేడనుంటి నది ♦ నాకు లభించె నిఁకేమి కోరుదుఁ?

చ॥ అయినను కోర్కి యొందు గల ♦ దయ్య! మనంబున దుష్ట శీలఁగాఁ
గయికొని చూడ రోతవడు ♦ కయఁ దత్తనుజుండు నాకుఁ ద
ల్లియు ననుజుండుగా నవఘుఁళింప వరంబు ననుగ్రహింపుమీ
మొయికొని యన్న నెల్లరును ♦ మేలని మెచ్చిరి రాము చిత్తముఁ.

మ॥ అకలంకుండగు తమ్ముఁ డట్టి యతఁడే ♦ యాఁ బట్టభంగబు త
క్కక కాపించి తపస్విరూపమును పైఁ ♦ గాంతారవానంబు గొం
కక నీకిచ్చిన క్రూరదైత్యులు నా ♦ కైకేయిపైఁ గోప మిం
చుకయుం దగ్గద యంచుఁ దండ్రి యన ర ♦ క్షోమర్దనుం డిట్లునుఁ.

మ॥ పొరపొచ్చెంబులు లేక యుండఁగఁ బ్రజ్ఞ ♦ బోషింపఁగాఁ బూను నా
ధరణీభారము నర్వపాపములకుఁ ♦ స్థానంబయ్యా నంచు వి
ద్యురుల్లెల్ల వివరింపఁగా నెఱిగి త ♦ త్కార్యంబు నీకొంట నా
నెరపైయున్నది గాక తల్లియెడ మ ♦ న్నింపఁ దొనంగున్నదే ! ౧౫౪౩

చ॥ వర బల మానముం గడచి ♦ వర్తిలు రాఘవుఁ డిట్లు వల్కు బం
క్తిరఘుండు కిన్కమానెఁ బరి ♦ కించిన విన్న మునీంద నిర్జరుల్
వరములు రెండు కోరె మును ♦ వారక కైకయు రాముఁ డిప్పుడుఁ
వరములు రెండె కోరెనని ♦ వందుల పోల్కి నుతించి రయ్యెడఁ. ౧౫౪౪

మ॥ సకలామోదక సత్య రక్షణముకై ♦ శస్త్రంబుగాఁ గీర్తి వ
ర్ధక దేహంబును గొన్న భూ విభుఁడు నీ ♦ తారామ సౌమిత్రిలఁ
బ్రకటప్రేమను భూమిపై నిలువ నా ♦ జ్ఞాపించి యారెండు కో
రికలఁ వారల కిచ్చి తా మరలఁ గీ ♦ ర్తింపంగ బృందారకుల్. ౧౫౪౫

—: వేలుపులు రాముని కోరిక లొనంగుట :—

ఉ॥ కూటువలై న ఖేచరులు ♦ కూర్చిని రాముని గాంచుచుఁ నిరా
ఘటముగాఁగ నీవలచు ♦ కార్యము కూర్తుము కోరుమన్న నీ
పోటునఁ గూలినట్టి కపి ♦ ముఖ్యులు ప్రాణములొంద వార లే
చోటునఁ జేరినక వలయు ♦ చొక్కపు టోగిర మొండఁ గోరుడుఁ.

చ॥ వరదులు బ్రహ్మరుద్రులు త ♦ పన్నులు నిర్జరులుఁ గతుప్పతుల్
పరము ననంత నవ్యయు భ ♦ వప్రకరంబులఁ ద్రుంచు నచ్యుతుఁ
పరిపరి రీతులం దనియఁ ♦ బ్రార్థనముల్ పొనరించి నీకృపా
నిరతిని పొందుఁగావుత వ ♦ నేచరవర్గము కోరినట్లనక. ౧౫౪౬

చ॥ కదనము పూను నాటఁగొలె ♦ గండటి నీల్గిన వానరావళుల్
ముదమున జీవముల్ గొని ప్ర ♦ పూర్ణబలంబున లేచి పోరికై

పాదలుచు హుంకృతుల్ నలిపి ♦ మోములు కన్నులు తృప్తినొంద శ్రీ
 సదనుని గాంచి జేయునుచు ♦ నందడి నేయుచు జాయు నంతట. ౧౫౪౮
 సీ॥ వేల్పులు రాముని వేడ్కతోఁ గాంచి యి, ట్లనిరి వివేచించి యాదిదేవ!
 వనచరసేనతో వచ్చి కృష్ణాప్రమి, వేళ నువేలపై విడిసి నాడె
 పోరు ప్రారంభించి పొలనుదిండులఁ గూల్చి, పౌలస్త్య నని నమావాస్యఁద్రుంచి
 లోకంబులకు మేలుజోకతోఁ జేసితి, విట్టులే పదునాలుగేండ్లు కడచె
 తే॥ నేడు పంచమి నీవేగినియతు భరతుఁ, జేరవేసి యాతఁడు గూలుఁజిచ్చునందు
 సరగ నడువును యని పల్కినన్ను తించి, తమ నివాసంబులకు నాజ్ఞఁదరలినారు.

—: సీతా రామ లక్ష్మణులు పుష్పకము నధిరోహించుట :—

తే॥ గడువు నేటితోఁ దీక్షితమ్ముడు గతింప, మా కులంబును నశియించుమాటులేదు
 కాన నేడె చేరఁగఁడగుఁకర్జునునకు, వలయు సాధన మున్న దే తెలుపవయ్య!

సీ॥ రాముఁ డిట్లని తత్రుఁజంపడఁగని విభీ, షణుడను దేవ పుష్పకము కలదు
 పౌలస్త్యుడు కుబేరుఁభంగించి కొన్నది, వానికిఁ బరమేష్ఠిదీని నొసఁగె
 నుత్రమ జనముల ♦ చిత్తంబులంబలె, బరిశుద్ధమైనది ♦ వనచరాళు
 లెల్ల రెక్కినఁ జలి ♦ యింప దందేగినఁ, గోరి నేడె యయోధ్యఁజేరవచ్చు

తే॥ ననుడు వడిగఁ దెప్పింపుమా యనుచు రామ

చంద్రుఁ జానతి యిడలోకఁచయ ముఁబోలు

పఱపు వేయి నూర్వులఁబోలు మెఱుపు గలుగు

పుష్పకంబు దై త్యేంద్రుడు పొసఁగఁ దెచ్చె.

తే॥ పుష్పకము ధారణికి డిగ్గఁభూవరుండు, నేడు నిజముగ నాకోర్కి నెగ్గుననుచుఁ
 దలఁచి దాని నధిష్ఠించెద త్రుణమున, విరులు విచ్చల విడిగ ఖేచరులు చల్ల.

తే॥ త్రిజట కేల్కోడ్వఁ గాంచి వై దేహి సీవు, లంక కధిదేవతంబోలి లలితరీతి
 శుభము లొందుదు గాకని నుభగు పజ్జె, జేరె నూర్చిలేళుడు నధిష్ఠించెనంత.

ఆ॥ విలయ వేళ నాఁటివెన్నుని యుదరంబుఁ, బోలి గగనమందు పోలువు గొలువు
 పుష్పకమున నున్న భూపాలచంద్రుండు, హితులఁగాంచి ప్రేమనిట్టులనియె.

తే॥ నలువ వంశంబు సిదాటఁతలఁపుమయ్య, నిన్ను చేరువారికి మేలఁనించుమయ్య
 పెంపు సొంపార లంకఁ బాఁలింపుమయ్య, యనుచు నవ్వభీషణునకు నాజ్ఞయొసఁగె.

తే॥ పంక్తికంధరు నీభుజంబలమువలనఁ, గూలిచితి దురమునఁ గ్లాంతిగూరియున్న
 వానరులగాని నీపురంవరముఁజేరి, సుఖవి గమ్మని సుగ్రీవుఁజూచి యనియె.

తే॥ మీమనోబలోత్సాహ సమ్మేళనమునఁ, గాక యేనింత పని నేయఁగలనె వారి
 తనయ! భల్లుకేశ్వర! సీల! పనస! యనుచు, ముదితుఁడై పల్కి సామిరిముదలయడిగె.

అ॥ వారు దిగులుతోడఁగి ప్రాణంబులు నొడల్లు, వడఁకఁ గనుల నీరుఁపుడమిఁ దడువ
నిన్ను వీడి జీవఁనిచయంబు భరియింపఁ, జాలమనుచు మఱియుఁజాలినొంది.

అ॥ కోసలంబు చేరిఁగురుతగ పట్టాభి, షేక వేషమందుఁస్మితముఁగాంచి
పరమ మోదమందిఁమరలునట్లుగఁ గృప, సేయవయ్య వేడ్కఁచెలఁగు ననుచు.

మ॥ విమలప్రేమ విభీషణాదులు కపుర్ ♦ వేడంగ శ్రీరాముఁ డ
ర్యమవంశాంబుధిసోముఁ డా హితుల చి ♦ త్రావేగముం గాంచి సం
భ్రమ మేపారఁ గలంగకుం డిదియె నా ♦ భావంబు మిమ్మిట్లు దుగ్గి
ఖమునం ద్రొంచి గడించు భాగ్యమది యె ♦ క్కండేని నాకుండునే ?

మ॥ భరతత్రాణము వేగిరింప నిటులే ♦ భాషించితిగా మిమ్ములం
బరిశోధింపఁగఁ గాదనం గవులు భా ♦ స్వత్పుత్రుఁడుగ్గ దైత్య భూ
వరుఁడుగ్గ మారుతి బొందితో నురపురిం ♦ బ్రాపించు చందాన సం
బరముగ్గ మోదము నొంది మ్రొక్కి రెలమిం ♦ బాటించి భూజానికిగ్గ.

తే॥ కపులతోడ సుగ్రీవునిఁగాడ్చుకొడుకు, నల విభీషణుఁ దక్కువాఁరలను వడిగ
నెక్కుఁడీ విమానం బనిఁయెలమి రామ, చంద్రముఁడు సెలవిచ్చెనుఁసంభ్రమమున.

తే॥ పలుకువార్తయే వెనుబడుఁపగిది నేడు, పదుల వెల్వలు వానరఁపతి విభీష
ణుండు సంగదుఁ డాంజనేయుండు నెక్కి, యొక్క ప్రక్క జేరిరి చాలఁనుత్సహించి.

తే॥ పదియునాలుగుజగములఁప్రాణలొక్క, మొగిసికూర్చున్న నున్ఫలంబుఁమిగిలియుండు
దద్దిమానమహిమ కర్మఁతతి దహించు, జ్ఞానులకెగాక తెలుప భూఁజనులకరిది.

క॥ వనచరులు వనచ రేంద్రుఁడు, దనుజులు దనుజేంద్రుఁడును ముఁదంబునఁ గొలువగ
జనకజతోఁ దమ్మునితో, మనుజేంద్రుఁడు వెలసె వేల్పుఁమన్నిని క్రియగ్గ ౧౫౬౫

తే॥ పుష్పకమ్మ గొప్ప జగమ్మఁబోలి వెలయ, రాముఁడయ్యెడ లొక కాఁరకుఁడు నిర్వి
కారుఁడు నిరంజనుఁడు స్వప్రకాశ పుంజ, మగు పరంజ్యోతి పరమాత్ముఁడనఁగనొచ్చె.

క॥ వాసరనాథుండును లం, కానాథుఁడు దైత్యచయము ♦ కపి బృందంబుర్
మానవనాథుని యాజ్ఞను, మానవ రూపములఁ గొనిరి ♦ మక్కువతోడగ్గ.

తే॥ తూర్పు పడమరలకు నేగుఁతోయజహితుఁ, డప్పు డుత్తరమున కేగుఁననువుమెఱసి
వెడల నవ్వీమానము రామఁవిభుఁడు జనక, జాతఁ గని యిట్లు పల్కె సంప్రీతుఁడగుచు.

—: రాముఁడు సీతకు త్రోవలోని చిత్రములఁ జూపుట :—

చ॥ మనము కలంకమాని కను ♦ మా యిది నే మది నెంచినట్టు లం
కను వలగొంచుఁ బోయెడిది ♦ కాంచుము తూరువు వాకిలిగ్గ బ్రహ్మ
స్తుని మన నీలుఁ డిచ్చటనె ♦ దోర్బల యుక్తి నడంచి కూల్చె ద
క్కినమున ద్వారమిద్ది పరి ♦ కింపు సుపార్శ్వండు చచ్చె నిచ్చటగ్గ.

చ॥ ఇది పయిదిక్కు వాకి లిట ♦ నింద్రజితుఁ మన లక్ష్మణుండు పె
పొదవ వధించె నియ్యదియె ♦ యుత్తర మార్గము రావణుండు బె
ట్టిదముగ పోరు సల్పి యిట ♦ డిందె శిరంబులు కేలు లెక్క లే
కనుఁగఁగఁ దున్ది తున్ది మడియించితఁ దుట్టతుదిఁ వరాంగిని! ౧౫౭౦

సీ॥ కపులు వారిధిఁ దాఁటఁగడఁగి చిత్రంబుగాఁ, గట్టిన సేతువు ♦ కాంచు మబల!
తలిదండ్రులకు గురువులకు బంధులకుఁ జే, సిన కీడు దీని దార్పింపఁ దొలఁగుఁ
దొల్లి యింద్రున కంజి ♦ తోయధిం జొచ్చిన, గంధమాదన మదేకంబు సుదతి!
తత్పర్వతంబుతోఁ ♦ దవలి యీవారధి, పొలుచుటచేఁ బరి ♦ పూతమయ్యె
తే॥ జాహ్నుగ్గి గౌతమీ సరస్వతుల సింధు, యమున సర్పద కావేరులందు మునుఁగు
వారి పావముల్ తొలఁగు నశ్వుగిది నిందు, మునిగి దీనిఁజూచినఁ బాపములు తొలంగు.

సీ॥ పశుహంతకులు పితృ ♦ పంచక హంతలు, పసిబిడ్డలం జంపు ♦ పాప గుణులు
పడఁతుల నఱకిన ♦ పొడువలు తపసులఁ, దొడఁగి హింసించిన ♦ దుండగిండు
శరణార్థులం ద్రుంచు ♦ నఱజాతి పలువలు, వచ్చి భక్తిని సేతు ♦ వారి మునుఁగఁ
బాపంబులను వీడి ♦ పరిశుద్ధులై వేల్పు, లగుదురు పడవ లిం ♦ దరుగుకొఱకు
తే॥ వింటికొనచేత వర్తెన ♦ విటుచు చోటఁ, దానమాడిన పంచ పాతకము లీఁగి
యిరువదొక్క జన్మంబుల ♦ నింద్రభోగ, ములను పొంది నుఖంతురు ♦ జలజనేత్ర!
తే॥ నిటలనేత్రుని జటయందుఁనిలుచు గంగ, సేతువగు భాగ్యమును నేనుఁచందనైతి
నంచు గొప్ప తపంబు గాఁవించుచున్న, దనిన దీని గౌరవమునఁకలవియున్న!

క॥ వరుణుం డిట నా పావక, శర వహ్నికి నోర్వలేక ♦ శరణము చొచ్చెఁ
వరవర్ణిని! కాంచితే క్ర, మృత దీని నగస్త్యుఁ డుండు ♦ మలయాచలముఁ.

చ॥ సురుచిరగాత్ర! చూడుమిది ♦ సుందరశైలము విష్ణువాసముఁ
వరమతి వేంకటాచలము ♦ భక్తిని కాంచుము నీ మనంబు నే
సరసితి వాయుపుత్రుఁడు ప్రి ♦ యంబున నఁ దొలుదొల్లఁ జూచు చో
టరయుము ఋశ్యమాక మిదియన్నలమిన్న! మనోహరంబుగఁ. ౧౫౭౧

తే॥ అమిత బలశాలి శత్రు భయంకరుండు, శూలిభక్తుండు నగు వాలిఁకూలినట్టి
సీమ యిది యది చూడు కింప్రింధ సూర్య, సుతుండు పాలించు నగరంబుఁశోభనాంగి.

చ॥ అనుటయు సీత సంతసిలి ♦ యార్ద్ర! కపింద్రులు పెక్కు జెల్లువల్
మన మలరంగ గొప్ప బహు ♦ మాసముతోఁ గొలువంగ నుండు ని
న్ననున్నతి నేయు నే నొకతె ♦ నై యరుడెంచుట లెస్సగాచు నీ
యనుఁగులు వారివారి లలి ♦ తాంగులతో నరుడేరఁ గోరెదఁ. ౧౫౭౨

చ॥ పిలువుఁడి యన్న జానకి యభీష్టము రాముండు! సూర్యమాతితోఁ
డెలుపఁగ నాతఁడుం బిలిచి ♦ లెమ్మని మారుతిఁ గాంచి పల్కు నా

బలియుఁడు పూతమాసనుఁడు ♦ భావ్యము యంచరుడెంచి వాసరీ
కులములఁ దోడితెచ్చె రఘు ♦ కుంజరు పత్ని మనంబు పొంగఁగఁ.

ఉ॥ పావని వెంట వచ్చిన వై ♦ వంగనతుల్ తమతేనికిఁ ధరి
త్రీ వరపుత్రికిఁ రఘు వ ♦ రేణ్యులకుం దగఁమొక్కి తాము సు
భావన నేయఁ దెచ్చు శుభ ♦ వస్తువులెల్లను మోలనుంచి నీ
తా పనితా లలామను ముదంబునఁ గొల్పుచు నిల్చి రయ్యెడఁ గగిరి

చ॥ నడచె విమాన మర్కకుల ♦ నాథుఁడు పిమ్మట సీత కిట్లన్
మడఁతిరొ! కాంచితే భువన ♦ మాన్య జలాన్విత గాతమీ నదిఁ
జడిముడినొంద వంచకపు ♦ జంక కనంబడె నిందె యందు నీ
యెడయక దాపురింపఁ గృశి యించితి మత్త గజేంద్ర గామినీ! గగిరి

చ॥ ఇది తపసుల్ వసించి తపి ♦ యించెడు దండక చిత్రకూట మీ
య్యది భరతుఁడు వచ్చి నను ♦ ప్రార్థన నేసిన దింద ప్రేమడిం
బొదలఁగ నీపు పెంచినవి ♦ పూ లత కూనలు మందహాస సు
పద చెలువొంద శాఖ లను ♦ బాహులతో నిను పిల్చెఁ జూడుమా.

ఉ॥ ఓ జనకేంద్ర పుత్రి! కను ♦ ముగ్ధ తపోబల శాలియౌ భర
ద్వాజుఁడు శిష్యవర్గము ము ♦ దంబునఁ గొల్వఁ దపంబె రూప ము
త్రేజిత రీతి నొందె ననఁదేకువఁ గేలను దండ కుండికల్
భాజల వచ్చుచుండె మన ♦ రాక యెఱింగి యెదుర్కొనఁ వడిఁ.

—: భరద్వాజుఁడు శ్రీరామాదులకు విందువెట్టట :—

తే॥ అనుచుఁ దమ విమానము దిగ ♦ నాజ్ఞయిడఁగ, దేవలోకమే భూమికిఁదిగినపగిది
నిలువ రామచంద్రుఁడు మునిఁనేత కెదురు, చని తదీయాంఘ్రియగము మ ♦
స్తమునఁ దడవె.

తే॥ వత్సలత తొలఁతఁగభరద్వాజమాని, దీవన లొనంగి రామునిఁతివిరి యెత్తి
యలమిశిరము మూర్కొనియత్రుఁజలముచేతఁ, దోయజాక్షుని జటలలోఁధూరిఁగడిగె.

తే॥ సీతయును లక్ష్మణుండునుఁచేరికేలు, మోడ్చ నాతండు దీవించిముదము వలన
మనను కరఁగంగ నమృతంబుఁతనకుదొరకు, చందమున నుల్బి తా వివశత్వమందె.

తే॥ దనుజపతి వనచరపతిఁతక్కువారు, చేరి చేమోడ్చ వారి నాశీర్వదించి
వేద ఘోషంబుతో శిష్యులవితతితోడఁ, బర్ణశాలకుఁ గొనిపోయెవారి సతఁడు.

తే॥ శాస్త్రయుతముగ నతిథి పూజలను నలిపి, శ్రమము పోకార్చి పదపడిఁప్రవిమలార్క
వంశదీపకు శ్రీరామభద్రుఁ దనివి, ననక మఱిమఱి కని యిట్టుఁలనియె దుదకు.

క॥ మునులు నరులు సామనసులును, ఘనముగ భీతిల్లఁ గూరఁకర్మంబులు నెట్టన నేయు దనుజ కులములఁ, దునిమితి లోకముల మేలుఁతోట్టఁగ రామా!

మ॥ ఖర మారీచ విరాధులఁ వనమునఁ ♦ ఖండించి సాలంబులఁ శరమొక్కంటను తొల్చి యింద్రతనుజుం ♦ జక్కాడి వారాశి దుర్భర కోపంబున మాడ్చి రావణుని త ♦ ద్వంశంబు నిర్వంశమై పరఁగఁ గూల్చితి వెల్ల లోకములకుఁ ♦ బ్రాపింపఁగా శ్రేయముల్.

తే॥ చిత్రకూటంబు వీడి దక్షిణమునందు, గలుగు చెడుగుల నన్నిటిఁదొలఁగఁజేసి మరలి వచ్చెడు దనుక నిఁనృతవలేదు, వచ్చితివి నేఁడు విందవైఁవఱలుమయ్య!

చ॥ కరమున విల్లు దాలించి జ ♦ గంబుల గాసిలఁజేయు దుష్టులఁ జెఱచితి వెల్ల జీవులకు ♦ సేమము సేకుతె సర్వదా తపో నిరతియు నిల్చె మాకుఁ గరు ♦ ణించితి నీశవధంబు చిత్త మాభరతుని మీఁది వత్సలతఁబర్చిడుచున్నది నీకు రాఘవా! ౧౫౯౧

చ॥ అతఁడును మైచెమర్చు గను ♦ లందున నశ్రులు రాల వంది నిశ్చితమతి లేక వేగుటయుఁ ♦ జంతను దక్షిణ దిక్కు చూచుచుఁ వితమతి దుఃఖమే తనువు ♦ వీఁక భజించిన చందమొంది నీకతయె తలంచుచుఁ గడె యు ♦ గంబుగఁ ద్రోచెను నేఁడు రాఘవా!

చ॥ వినుగుచు నింద్రియావధుల ♦ వీఁక నడంచి దినంబుఁ గాయలఁ గనరులఁ దిన్న సౌఖ్యములఁ ♦ గాంచక కత్త్రణ తల్పమందు దానినులఁ దొలంచుచుఁ సతము ♦ నిన్నె జపించుచు రాజధానికిఁ వసిగొని పోక పల్లియను ♦ వానము చేయుచునుండు రాఘవా! ౧౫౯౩

క॥ పదితల లిరువది కరములు, విదితంబుగ నేలఁగూల ♦ వింశతి బాహుం గదనమునఁ గసిమనంగుచుఁ, జదిపిన రఘువీర! నిన్నె ♦ జపియింతు నదా.

క॥ ఆలీల మాని పలుకఁగ, శూలియు వనమాలి తమ్మి ♦ చూలి నుతింపం జాలిన మీదయచే నేఁ, బోలఁగ ధన్యుడవైతిఁ ♦ బుణ్యచరిత్రా! ౧౫౯౫

మ॥ అని సీతావతి తెల్ప మానియును రా ♦ మా! నీయభీష్టంబు దీర్చును నాచిత్తము తత్తఱించె నన శ్రీ ♦ రాముండు కీశవ్రజంబునకుఁ మీవనమందు కాయ గనరుల్ ♦ పుష్పానవంబుల్ జలంబును నిండాఁగ నుండుఁగాక యన నా ♦ పుణ్యుండు సంతృప్తుడై.

శా॥ కాకుత్స్థాన్వయ! నీకు నీహితులకుం ♦ గావింతు నేమిదు నేఁడీ కాంతారము దేవలోకమగు నా ♦ యిష్టంబు సంధిల్ల నస్తోకప్రేమను పొందుఁ డంచోక హవిఃస్పృఁ వేల్పుఁగాఁ గ్రన్ననఁ నాకం బచ్చటి కేగుడెంచె గవులా ♦ నందంబునం బొందఁగఁ. ౧౫౯౭

శా॥ సుగ్రీవాదులకుఁ మహేంద్ర విభవఁ స్తోమంబు నిండార నూ
ర్యాగ్రీయాన్వయ మండనాకృతికి రాఁ జాన్నంబు చేకూర్చ న
వ్యగుండై రఘురామ భూపుండు జగఁ తృప్తిఁజాత్మజుఁగాంచి నం
దిగ్రామంబున కీవు మున్నచని మఁ ద్వృత్తాంతముం దెల్పుచుఁ.

చ॥ భరతుని శీలముఁ దలంచుఁ భావములెల్లను పోలఁగాంచి చె
చ్చెరఁ జనుదెంచు తెన్నఁగ విఁ శిష్ట పథంబగుఁ బోయి రమ్మనఁ
నరియని మారుతాత్మజుఁడుఁ చయ్యన వాయుపథంబునందు తం
డిరి వడి చిత్తవేగమునుఁ డిందువడిం జని పోవు త్రోవలో. ౧౫౯౯

తే॥ గుహుని గని రామునేమమ్ముఁకోర్కెదెల్పి, యవలికేగెను రాఘవుఁడనురవధము
సేయుపద్ధతిఁగంటిమిఁచి త్రమలర, భరతు వర్తనఁ గందమాఁపట్టునఁడు. ౧౬౦౦

—: భరతుఁడు రాముని రామికిఁ బరితపించుట:—

సీ॥ ప్రతిదినంబును రామఁపాదుక లర్పించి, యింద్రియంబు లడంచిఁయెరఁగువాఁడు
అన్ని చోటులఁ గలఁయనుకంప యొకచోటఁ, బూర్ణరూపము గొన్నఁపోల్కివాఁడు
కలిగియు నొల్లకఁ కాంతార వాసుల, యోరెమే భుజించుఁచుండువాఁడు
చూచిన వెతతోడఁజూచు దక్షిణదిక్కు, గాక వేటొక దెసఁ గననివాఁడు

తే॥ అన్న వాక్కు లెన్నటికనత్యములుగావు, వచ్చునని జీవముల నిల్పఁవలచువాఁడు
కుడుచు నీటికి జీవాత్మఁకును నిజంబు, జీవ మా రాముఁడని చింతఁసేయువాఁడు.

తే॥ రామ పట్టాభిషేక సీఁరంబు గాంచి, కాక బాష్పవాహిని దరిఁగాంచలేని
భరతుఁ డానాఁడు జానకీవరుఁడు వచ్చు, దినఁగుఁగూర్చి యాలోచింపఁదివిరినాఁడు

తే॥ తానులెక్కించులెక్కలోఁదప్పగలదొ, యనుచుగణకులఁబిలిపించియడుగ వారు
తీఱు నేటితో వనవాసఁదీక్ష యనుచు, బలుక భరతుఁడు మనమునభయము చెంది.

క॥ సంపదోగంబుల మది, నుంపని పుణ్యండు నొచ్చి యుమ్మలికముతోఁ
గంపముతో ననుకంప జ, నింపఁగ నిట్టూర్చి తుదకుఁ నేలఁ వాలె.

శా॥ నామీదం గృపగల్గునో కలుగదో నాయూర్తి లెక్కింపవో
నామాటల్ మదినుంతువో యనుపవో నాకీడు మన్నింపవో
నామోముం దిలకింపఁగాఁ దలఁపవో నాచిత్తముం గానవో
ప్రేమం దల్లులనైన గాంచుటకు రావే సత్కృపం జూపవే? ౧౬౦౫

శా॥ నాదౌర్భాగ్యము చేత నీకు సటవిఁ దాపించిరే శాత్రువులే ?
నీదాయర్ హరి శంభులైన ననిలో నిల్వంగనే నోర్తురే ?
కాదే నికను కొన్నియేండ్లు భరతఁ డ్రూపాలుఁడే రాజ్యముఁ
మోదంబారఁగ నేలనిమ్మనుచు నా మోదించితే? యగ్రజా!

చ॥ అడవి నె యుందుగాక మరి ♦ యాద నయోధ్యకై వత్తుగాక నీ
యెడఁద యడెట్టులుండె నటు ♦ లే జరపింతువుగాక యేదియున్
దడవక నాప్రతిజ్ఞ ఫల ♦ దంబు నొనర్చుట నాకుఁ గర్తవ్యమా
విడిచెద నగ్నిలోనఁ బరి ♦ వేదన దీక్ష మదీయ జీవముల్. ౧౬౦౭

మ॥ అనుజన్మా! యిటురమ్ము చేరువకు ని ♦ స్పర్థింతు నొక్కండు నీ
వనుకంపంగొని యా వరంబు దయచే ♦ యన్ వేడెదన్ రామచంద్రుని
యేవార్తయు వీనులం బడదు నా ♦ దుష్కర్మ సంప్రాప్తి న
గ్నిని నేజొచ్చెద నన్న వచ్చుదనుకన్ ♦ వీక్షింపు మీరాజ్యమున్.

మ॥ అన శత్రుఘ్నుండు విహ్వలించుచు హలా ♦ హలంబు భక్షించు వి
న్ననువుం దోప వడంకి నేలఁబడి య ♦ న్నా! యేమి దోసంబు నీ
కొనరింపం దలపెట్టినాడ? మది ని ♦ ట్లూహింపఁగాఁ బోలునే?
నను శిక్షింపఁ దలంచితేల? యిదియున్ ♦ నాచేయు దుష్కర్మమో?

చ॥ జనకుని సత్యవాక్యనిగఁ ♦ జల్పఁగ నన్న వనిం జొరంగ నీ
వన మొనరింపఁ గానలకు ♦ బ్రాంతిగఁ దమ్ముఁడొకండు పోవ రా
ముని పునరాగమావధియుఁ ♦ బోవఁగఁ దమ్ముఁ డొకండు జీవముల్
తనుకఁగ వీడుచుండఁ గడతమ్ముండు రాజ్యము నేయుఁ జెల్ల కే? ౧౬౧౦

చ॥ అడవుల నన్నయండఁ బుర ♦ మందలి భోగములందె దమ్ముఁడన్
నుడి జగమాడునంచు మది ♦ నొచ్చి తపించుచునుండి యగ్నిలోఁ
బడుచును పిన్నతమ్ముఁ డొద ♦ వంగలఁడంచుఁ దలంతుకాక యీ
యెడను సహించి యెబ్బడి♦యేలఁగఁబోలునె యీ ధర్మాధీన్? ౧౬౧౧

శా॥ శత్రుఘ్నుం డిటు పల్కుఁగా భరతుఁ డి ♦ చ్చ నొచ్చి యల్లెన నే
ధాత్రిం బాలన నేయుచుంటి నని కా ♦ దా రామభద్రుండు తా
నీ త్రొక్కాటము గూర్చుచుం దడసె వ ♦ హిం జొచ్చి యే నీల్లుచోఁ
బుత్తప్రేమను కావచ్చు జనమున్ ♦ బుణ్యాత్మ! నిష్కంపవే. ౧౬౧౨

—: కాసల్య భరతు సమాధానపటచట :—

మ॥ భరతుం డిట్లు వచించు వార్త వడిగాఁ ♦ బ్రాంతిగ జనంబెల్లఁ ద
త్తటపాటందె బతివ్రతామణి కృపా ♦ ధారేయ కాసల్య దు
స్తర తాపంబున సాహసంబు వలదో ♦ తండ్రీ! జగంబెల్ల ని
ర్భర దుఃఖంబునఁ గ్రుంగి కూలు ననుచున్ ♦ వచ్చెన్ విచారంబునన్.

చ॥ తలముడి వీడ మేన్వడఁకఁ ♦ దత్తటపాటున వచ్చు తల్లి న
య్యలఘ్నుండు కాంచి యామె చర ♦ ణంబుజముల్ తలసోఁగ మ్రొక్కఁగాఁ

దలియుఁ గుమారు శీర్షమును ♦ తక్కుక యక్కునఁజేర్చి నాయనా!
వలదిలు సాహసంబు మము ♦ వారక కాచు సుతుండ వీనెకా! ౧౬౧౧

ఉ॥ నీ జనకుం డొనర్చినది ♦ నీ పెదయన్న వనంబు చేరుటల్
నాజగజంపు దుష్కృత గ ♦ ఇంబు ఫలంబగుఁ గ్రమ్మజ్జిల్లమి
నాజనన ప్రభావమగు ♦ నాయన! నీదొనఁగేది యిందు? నీ
వీ జగ మీ విధాన నశి ♦ యింపఁగఁ జేయుట యుక్త కార్యమే! ౧౬౧౨

ఉ॥ నీవగినిం జొరం దలరి ♦ నీప్రజయుం బడు సేనయుం బడు
జావక మేము నిల్చు మొకొ? చానలు మమ్ముల వెంబడింపరే?
చావదె ధర్మము? జగము ♦ సర్వము కూలదె వీటతాటమై?
యీవిధి పాపకర్మమనియెంచవా? యేమి తలంచి తియ్యెడ? ౧౬౧౩

చ॥ ధర్మయుతంబులై తనరు ♦ దద్దయు నీవను లెల్ల కాలము
ధర్మ విహీనవద్దతిని ♦ తారుట గానమ యెన్నడేని నీ
ధర్మ గురుత్వ సంపదలఁ ♦ దక్కక నీవెఱుంగఁగలేదు నీ
శర్మద సత్త్విధర్మములు ♦ శాశ్వతముల్ యుగపాళి మాతీన. ౧౬౧౪

ఉ॥ ఉత్తమ పుత్ర! రామవిభు ♦ లొక్కటఁ బెక్కగు కోట్లు కూడిన
బొత్తిగ నిన్ను ప్రేమమయుఁ ♦ బోలఁగఁ జాలుదురేమి? పుణ్యమే
యిత్తైగ రూప మొందిన ర ♦ హిం వహియించిన నీవు వోవఁగా
రుత్తయె కాదె ప్రాణి నిశుంరుంబముతోడ నజాండ మియ్యెడ. ౧౬౧౫

ఆ॥ మాపు రాకయున్నరేపె రాఁగలఁడు నా, తలఁపు పొల్లుగాదుతప్పేనేని
రామవిభున కేదొరాని యెడరు ప్రా, ప్రించె నంచు నెడఁదానెంచవచ్చు.
తే॥ నీవె శాస్త్రధర్మంబులునీవుతక్క, శాస్త్రధర్మంబు లొకఁడైనజగతిలేదు
ఒకఁడు మరణించె ననియెంచియుర్వినున్న, ప్రాణికోటులఁ జంపఁ బొల్పడఁగఁదగునె?

ఉ॥ ఉర్విని చావు పుట్టుకలు ♦ యోగ వియోగములు నుభాదులు
సర్వము కర్మజాల ఫల ♦ సంభవమాటఁ దలంచి సాత్త్వికుల్
గర్వము మోహము వదలి ♦ కాంతురు నిశ్చల సౌఖ్యమంచుఁ దా
నిర్వృతి గూర్చు రామ జననిం గని కై క కుమారుఁ డీట్లను. ౧౬౧౬

తే॥ రాము సత్య వాక్యము దినరాజవంశ, శీలమును చెడ జీవింపఁజాల నాదు
ప్రతిన నెఱవేర్చుకొందు నీపలుకువినని, దొనఁగుక్షమియింపు మమ్మో? వినుగుగొనక.

ఉ॥ ఏనును సత్యపాలనకు ♦ నిమ్ముగ జీవము వీడు తేనికీ
నూనుడనే కదా! జనకు ♦ నూక్తుల నొదలఁ దాల్చుటెన్నఁగా
జానకిజానికే విధియె? ♦ జానుగఁ దక్కినవారి కుర్వర
బూనిక నెగ్గఁ జేసికొనఁ ♦ బోలదొ? యెక్కడి పాడి? తల్లిరో! ౧౬౧౭

ఉ॥ తల్లి వచన్సు మీఱమియుఁ ♦ దండ్రి నుదుల్ జవదాటకుండుటల్
పెల్లుగ నింపఁ బాత్రమగు ♦ ప్రేమ సమూలముగాఁగఁ ద్రుంచుటల్
చెల్లిన దొక్క రామునకె ♦ చెల్లదు నాకది చచ్చి నామదిగ
వెల్లడి చేసెదగ గలువ ♦ బృందముఁ బాసెదఁ జూడుఁ డిందఱుగ.

—: హనుమంతుడు భరతుని చేరుట :—

చ॥ అని భరతుండు చేరఁజని ♦ యగ్నిఁ బ్రదక్షిణ మాచరింపఁగా
జనముల గోడు క్రందుకొని ♦ చయ్యన వ్యోమము ముట్ట నా ఘన
స్వనముల నాలకించి రభ ♦ సంబునఁ గార్యము మించెనంచు స
య్యనిల నుతుండు తత్తటము ♦ నందుచు డాసె మహాగ్రవేగుడై.

ఉ॥ దాయుచు రామచంద్రుఁడు క ♦ డంకను వచ్చుచు నున్నవాఁడు న
త్యాయతనంబ యైన భవ ♦ దాయువు వోయెనయేని రాఘవుం
డియిల నవ్వలం బ్రదుక ♦ నీకొనునే ? యని పల్కి తూటి యం
దాయితమైన యగ్ని నతఁ ♦ డాటిచి బొగ్గులు చేసె వ్రేల్చిడిగ. ౧౬౨౬

చ॥ పదపడి వచ్చి యాభరతు ♦ పాద సరోజయుగంబు భక్తి నె
న్నదురు స్పృశింప మ్రొక్కుచు న ♦ నుం బరిపూత చరిత్ర! దానుఁగా
మదిఁ దలఁపందగు సుజన ♦ మాన్యుని రాముని రాక కన్న స
ల్పడి గడ లింక నున్నయని ♦ వారక మీరు గణించి చూడుడి.

శా॥ నా వాక్యంబుల యం దసత్య మది యు ♦ న్నగ్గ మీకు నే ముందుగా
నీ వహ్నింబడి కూలువాడ ధరజా ♦ త్రేకుం డిదో వచ్చైఁ బ్రా
ద్దావర్తించి జనించుదాఁక నిలుమా ♦ యామీఁద రాఁడేని నీ
వీ వైశ్వానరులొనఁ జేరుము మనోభీష్ట ప్రకారంబునగ. ౧౬౨౭

తే॥ వచ్చుచోఁ బ్రేమమున భరతాద్వాజమాని, నిలిపి విందువెట్టగ వేడఁనిలిచినాడు
రామసింపడు నీమీఁదితత్పరతను, నీరజాక్షుండు సంశీలనిరత! భరత! ౧౬౨౮

—: భరతుఁడు రాముని రాక విని యానందించుట :—

[జూపఁ

తే॥ అతఁడు ప్రేమతోఁ బంపినయానవాలు, కలదు చూడుమా యనుచు సంఘరముఁ
గాంచినంత నయ్యది వారింకనులఁ జొచ్చి, ప్రాణముల నిల్పె నమృతంబుఁ పగిదిసొప్పి.

తే॥ రోదనము వోయి యానందఃకుతము చెలఁగె, వేడికన్నీరు చల్లనై వేడటసాఁగె
వ్రాలియుండిన తలలెల్లఁ బైకిలేచెఁ, జేతులెల్లను హనుమ నాశీర్వదించె. ౧౬౩౧

క॥ పలుమఱు హనుమకు మ్రొక్కుచు, జెలఁగి నటనసేయు సుగుణాశీలుఁడు భరతుం
డలఘుని ముద్రిక నక్కున, నలమెఁ గనుల నద్దిగినియెఁనానందించె. ౧౬౩౨

తే॥ వేటుదుగిఖంబు లేనట్టి విమలగుణుడు, భరతుడవుడు నిక్కముక్త భరతుడయ్యె
భుజములు పొంగె మేనును బూరటిల్లె, నతని యానంద మది చెప్పవలవియగునె ?

తే॥ నలుపుగాఁ బ్రేమ మధికమైనవృత్త నేడ్చు, నిక్కు గంతులు వైచును నేలబడును
చేష్టదక్కుఁ బూరించును చెమ్మరించు, మలసి తిరుగు మారుతికి నశుస్కరించు.

క॥ ఆడుం డాడుఁడు రాముని, గూడుఁడు కూడుండి యతనిఁ గొమరగు కీర్తిం

బాడుఁడు పాడుఁడు వెతలను, వీడుఁడు వీడుండి యితని వినుతింపుడనుక. ౧౬౩౫

తే॥ కఠినమానస యగు కైక కడుపునొచ్చు, ననుచుఁ బెద్దలకుఁ మ్రొక్కునవనిపులకు
మ్రొక్కు జెలువలకును మ్రొక్కు మ్రొక్కికొనును, పృథివి గల్లువంటిదె
నుమా ధ ప్రేమగుణము. ౧౬౩౬

తే॥ పిదప భరతుండు హనుమంతుఁ బ్రీతిఁ గాంచి, యెవ్వఁడవు తెల్పమా విననిచ్చగింతు
విప్రవేషంబుతో వచ్చు విబుధవతివో ? ముగురు మూర్తుల నొకడవై తగుదువనిన.

చ॥ అతనికి నాంజనేయుఁ డను ధ నంజనిపుత్రుడ వానరుండ మా

రుతిని దిసేంద్రనందనుని ధ రూఢిగఁ గొల్చుచునుండు జానకీ

వతికి హితంబు జీతమును ధ బత్తెము గోరక కూర్చు దానుఁడ౯

నుతగుణపూర్ణ ! నీకడ క ధ నుంగున వచ్చితిఁ గామరూపిన్. ౧౬౩౮

క॥ నాయల్పరూపమును నీ, వీయెడఁ గన నిచ్చగింతు ధ వేయని మార్చె౯

కోయని నిర్జరు లార్వ౯, భీయును మోదంబు నెడఁద వికవిక నేయ౯. ౧౬౩౯

తే॥ పవనసూనుని దొడ్డరూపంబుగాంచి, భరత శత్రుఘ్నులతి మాత్రబద్ధమనిరి

నకల జనములు సుడివడిచావకున్న, దిగ్భ్రమం జెంది పెల్లు భీతిల్లినారు. ౧౬౪౦

తే॥ వాయుపుత్రక ! మేమాడు వాక్కులెల్ల, నీచెవుల కందునంతటి నిన్ద్రనంబు

కలవి కావు కావునఁ దొల్లికరణి నిలిచి, నీ మహా రూప మడఁపుమునియతచరిత !

తే॥ అనుచుఁ బ్రార్థింపఁ దనవేడ్క ననునరించి, పిన్నరూపంబు గైకొన్న విబుధనుతున

కమిత సంపదలను భూషణాంబరముల, సుపదగాఁ గైకపుత్రకుఁ డొనఁగఁ బ్రీతి.

తే॥ మత్త గజము లుత్తమజాతి మణులు తురగ, చయములును పాడి గోవులు ధ

న్యందనములు

మంచి కేదారములను సహస్రార్ధ పూర్వ, కముగ నొనఁగెను హనుమకుఁ గైకనుతుఁడు.

తే॥ తమ్ము నీక్షించి మన పౌరతతికి నెల్ల, రామవిభు నెదుర్కొన బంధురాజితోడ

బయలుజేటుఁడియనియన్ని వాడలందు, తెలియఁజాటింపఁ జేయుము తెఱఁగుఁగారె.

తే॥ తోరణములు గట్టించి వీధుల నలంక, రింప రథగజాశ్వంబుల రీతిగారె

బొలుపు సేయింప మంగళం పూర్ణకుంభ, ములను పెట్టింప వలయు వాఁరలను పనువు.

తే॥ క్రమముగాభరద్వాజనాశ్రమమువఱకు, ముత్రైములపందిరులమర్చిపురమునెల్లఁ
గ్రొత్తదగునట్లు సేయించికోమరు మీఱ, మంగళారావములను చెలంగఁజేయు.

తే॥ అనుడు శత్రుఘ్నఁ డప్పుడ ♦ యరుగుదెంచి, శుద్ధగుణయుతుఁడును బహు ♦
శ్రుతుఁడు హితుఁడు

మంత్రయును ప్రాజ్ఞుడైననుమంత్రుఁ గాంచి, భరతునాజ్ఞను వివరించెబంధురముగ.

సీ॥ ఆవార్త చెవిజొచ్చినంత సుమంత్రుఁ డ, త్యానందమునఁ దన్నుతాన మఱచి
భేరులు మ్రోగించి ♦ వీధివీధికిఁ జని, కకుబంత విశ్రాంతకలిత కీర్తి

రావణ సమవర్తిరామమూర్తికి నెదు, రోగిలు సేయఁగ రాచకోమరులు బల
వితతులు పురజనుల్వేడ్కతోఁ గై సేసి, కొని రండనుచు మీరుఁ ఘోషణంబు

తే॥ సేసి రండని కింకరశ్రేణి నంప, వారు చాటించి రంత నశప్పలుకు విన్న
ప్రజలు కోలాహలము సేయఁబత్తనంబు, పూర్ణ చంద్రోదయాంబుధిపాలుపునొందె.

సీ॥ రాము నెదుర్కొనఁరండను చాటింపు, వేదకుఁ బెన్నిధివిధమ యయ్యె
రాముపెండ్లికి మున్నుఁరండని చాటించు, కరణి నొప్పారెనుమురజ రవము
అటువదివేల యక్షాహిణుల బలంబు, జౌరకాంతామణుల్పౌరవరులు
రాజకుమారులుప్రార్థించు సంపద, యెదురైన చందానముదమునొంది

తే॥ పొదలి నడచిరి తల్లులుముగురు పసిడి, శిబికలందెక్కి వెడలిరిశిష్టజనులు
బంధువులు పరివేష్టంపభరతరాజు, లీలగా హనుమంతునికేలువట్టి. ౧౬౮౯

తే॥ రామభద్రు పాదుకలు శీర్షకముగాఁగ, విరుగెలకులఁ బైడిచామరలు వీవ
గజఘటలు మున్నుగా నేగఁగలితపాండు, రాతపత్రంబు నీడలోనరుగుదెంచె.

మ॥ కృప మమ్రేలిన రామచంద్రు నెదురం ♦ గెల్వట్టి సామీరితో
నృప సంపూజ్యుఁడు పాదచారియును తా ♦ నేతెంచుచున్నాఁడు వ
చ్చు పథంబందున రాలు వేడిగొని కా ♦ ల్పుం గోమలాంఘ్రి ద్వయం
బవచారంబని దాటెనో యన నినుండస్త్రాది జేరె వెనక. ౧౬౯౦

—: భరతున కాంక్షనేయుఁడు రాము నుదంతంబు దెల్పుట :—

తే॥ భరతుఁ డయ్యెడ మాకుతివదనము గని, రామచంద్రుఁ డిన్నాళ్లు గారవముతోడ
నెచ్చటెచ్చట నుండె? నేమేమిచేసె? వివరముగఁ దెల్పవేయనవినిచె నతఁడు.

తే॥ పురముసందుండుటయుఁ దల్లివరమవలన, వసులకేగుటయును నీవువచ్చి యతని
వేడి పాదుకలం గొనివెడలుటయును, తెలుపనేటి కప్పలి కతదెలుపువాడ.

ఉ॥ దండకయందు చేర ముని ♦ తండము రాక్షస హింసఁ దెల్పి నీ
యండను చేరినార మిఁక ♦ నాపద దీరిది కావుమన్నఁ గో

- దండధరుండు రాక్షస వ ♦ ధం బొనరించె దశాస్యుఁగూల్చె ను
ద్దండ పరాక్రమంబున య ♦ భావిధిఁ దెల్పెన నాలకింపుమా. ౧౬౫౪
- చ॥ తన యునిక్కి గ్రహించి రికఁ ♦ దప్పక పౌరులు మాటిమాటికిం
బనుపడ వచ్చివచ్చి తన ♦ భావము మార్చెదరంచు దండకా
వనమును చేరుచోఁ జెనక ♦ వచ్చు విరాధుని గూల్చి యవ్వలకా
దనుజులఁ గూల్చు మానులకుఁ ♦ దా నభయం బొనఁగె మహాత్మకా !
- మ॥ పదియేండ్ల చ్చటనుండి రాఘవుండు త ♦ ద్వాక్యప్రకారంబుగా
నుదధిం ద్రావు నగస్త్యుఁ జూడఁ జని యా ♦ యుత్కృష్ట దేవర్షి కాం
క్ష దలిర్పంగ ముకుందు కార్ముకము న ♦ క్షయ్యంపుఁ దూణీరముం
బ్రదరంబుల్ తరవారి బొందడము గాఁరంబార నీయం గొనె. ౧౬౫౬
- మ॥ అవలక వారు జటాయువుం గలిసి నె ♦ య్యంబార నేవించి పం
చవటింజేరి కుటీరమందు దినము ♦ ల్సాగించుచుండంగ దా
నవి యొక్కర్తుక చుప్పనాక యెదురై ♦ నారీమణిఁ జానకిఁ
దవదాహంబును పోలె ముట్టి కొని పోఁ ♦ దర్పింప సౌమిత్రియు.
- మ॥ కని యా రక్కసి కర్ణనాసిక లొగి ♦ ఖండింప నాదైత్యయుం
గినుకం బోయి ఖరాదులం గలిసి యా ♦ కీడ్పాటు దెల్పంగఁ ద
ద్దనుజుల్ కోప నమేతులై బలముతో ♦ దర్పించి శ్రీరామచం
ద్రునితోఁ గయ్యమునేసి మాఁడి రగినిం ♦ దూదింబలెం గ్రచ్చుట.
- కా॥ లంకాద్వీపము చేరి శూర్పణఖ పౌల ♦ స్త్యుక్ నమిపించి తా
నంకెం బొందిన పద్ధతిం దెలిపి మీ ♦ నాంకధ్వజంబో యనం
బొంకం బారు విదేహకన్య చెలువం ♦ బుం దెల్పి ప్రేరేపఁగా
లంకేశుండును వచ్చె నీతఁ గొని పో ♦ లంకించి మారీచుతో. ౧౬౫౯
- కా॥ మారీచుక హరిణంబుగాఁ బనిపి తా ♦ మాసింద్రవేపంబుతో
శ్రీరామాంగన యున్నభూమిని పెక ♦ ల్పెం దేరిపైఁబెట్టె నా
దారిం బోవఁగనీక యడ్డు విహగేం ♦ ద్రస్వామిఁ జక్కాడె లం
కారాజ్యంబునఁ గార నుంచె జనక ♦ క్షౌపాల కన్యామణి. ౧౬౬౦
- మ॥ ఎలయింపం గమకించి దవ్వలకుఁ ద ♦ స్నీడ్పించు మారీచు రా
ట్కుల సేంపంబుండగు రాఘవుండు విశిఖ ♦ కూరాహతిం గూల్చి య
వ్వల వై దేహిని రోయుచుక జనకుడొ ♦ పక్షిండు వీక్షించి కొం
దలపాటొంది నమాచరించె వడి నాఁర్ధ్వ ప్రక్రియల్ భక్తిమై. ౧౬౬౧
- సీ॥ పదపడి నీతను వెదకుచు దక్షిణ, దిశ కేగుదెంచుచుఁదివిరి పట్టు
వికృత రూపుఁ గబంధుఁవికటశాపము మాన్పి, శబరి చేసిన యుపచారములను

ప్రేమను గైకొని యామె తెల్విన త్రోవ, నిన నుతుఁ జేరి స్నేహించి వారి
వలనఁ గల్గిన దుఃఖములఁ దీర్తనని యభయము దయచేసి సాంలములఁ గూల్చి
తే॥ వారి వక్షంబు భేదించి ప్లవగ రాజ్యమును దినేంద్రసూతికిఁ బ్రేమమున నొనంగి
వానకాలంబు కడచు నశ్వలనుతోడు, పడఁగ రమ్మనిపంపె నశ్శానునుతుని.
సీ॥ గజుడును గవయుండుఁ గంధమాదనుడును, పనసుండు నీలుండుఁ వాలినుతుఁడు
శరభుండు ఋషభుండుఁ శతబలి మైందుండు, ద్వివిధ జాంబవదాదిఁ పీకవరులు
ఢెబ్బది వెల్లువలోఁ ప్రబ్బిన నేనతో, వానకాలము దాటఁజల్లవగ విభుడు
వచ్చి యచ్చట నన్నివలఁకుల సీతను, వెదకు పద్ధతులను విశదపఱచి
తే॥ నాల్గుభాగము ల్లాఁగ సైన్యంబుచేసి, యొక్కొక విభాగ మొక్కొకఁ దిక్కువెడకి
వడిగ నెలలోనఁ గ్రమ్మఱివచ్చునట్లు, కఠిన శాసన మొనరించికడఁక సంపె.

ఉ॥ లంగద జాంబవంతులు రఁ యంబున దక్షిణదిక్కుచేరి న
న్నంగనఁ గాంచి రమ్మనఁగఁ నంబుధి దాటితి లంకఁ జేరితి
రంగుగ సీతఁగాంచి రఘుఁ రాముని వార్తల విన్నవించి యా
సంగతి రామచంద్రునకుఁ జక్కఁగఁ దెల్పితి నంత నందఱు. ౧౬౬౪

ఉ॥ దక్షిణవార్ధిఁ జేరుతఱిఁ దక్కక రాముని శౌర్యనంపదర్
రాక్షసరాజుతోఁ దెలిపి రామునికాంతను వీడకున్న నీ
యక్షయ లక్ష్మి నాశమగు నన్న వీభీషణుఁ దిట్టి దానవా
ధ్యక్షుఁడు వెళ్లఁగొట్ట నతఁ డార్చుని జేరఁగవచ్చెఁ బ్రీతిమై. ౧౬౬౫

శా॥ కాకుత్స్థుం డభయం బొసంగి వెన లంకారాజ్య మవ్వేళనే
వీరకం బట్టము గట్టి శాంతియుతుడై వీరుండు ప్రార్థింపఁగా
నాకర్ణింపమి రోషభీషణ ముఖం దై చూడ నప్రాంబుధుర్
చీకాకై జలమింకి మాఁడెను సురఁ శ్రేష్ఠుర్ వితాళిందఁగఁ. ౧౬౬౬

ఆ॥ శరణు శరణమంచువరుణుండు ప్రార్థించె, దరులు గిరులు ప్లవగవరులుదెచ్చి
వసధిబూడ్చి దనుజువరుని లంకనుచుట్టి, చేసివారు వీరసంహరవము. ౧౬౬౭

శా॥ కైలాసంబుఁ బెకల్పు బాహువులు ది రామరంగ శృంగంబు లా
భీల ప్రక్రియ నాటినట్టి యురముఁ వీక్షె నశీర్షంబులు
లీల నేలకు వ్రాల్చి వానియనుజుఁ వేటాడి రాముండు ని
ర్మూలించెఁ దనుజాన్వయంబు ప్రమదం బుం బొంద బృందారకుర్.

ఆ॥ దనుజ యువక వరులుదనుజేంద్ర నుతులును, లక్ష్మణాస్త్రములకులక్ష్మమైరి
సంగరాంగణంబుశవమయమయ్యెను, సురలు మునులు ముదముచోద్యమంద.

ఆ॥ అమర సిద్ధ సాధ్యయక్ష గంధర్వాదు, లెలమి నతులతోడఁనిలకు వచ్చి
వినతి నిలిచి బహుళవినుతులు చేసిరి, తొలఁగె లోకములకుదొనఁగు లనుఁచు,

చ॥ అమరఁగ రావణాదులకు ♦ సంతిమకార్యములెల్ల నద్విధి
కమమునఁ జల్పుమఁ చనుర ♦ కాంతు విభీషణు సంతి జానకీ
రమణిని కోపగించి యెదు ♦ రక శుచినిల్పి పరీక్షచేసి శాం
తము వహించె రాఘవుఁడు ♦ ధాతృహరేంద్రులు సంస్తుతింపఁగఁ.

చ॥ అనన్యత సత్యవాక్యుఁడగు ♦ నాజి విమానమునందు వచ్చి సం
తనమున మ్రొక్కు సూనులను ♦ తత్పరతఁ బిగి కాఁగిలించి మె
చ్చి నడలు మోదవారి నభి ♦ షేకముచేసి విదేహకన్యకఁ
గొనరని ప్రేమతోడఁ గయి ♦ కొమ్మన రాముఁడు సమ్మతించుచుఁ.

ఉ॥ పెంచిన తల్లి కైకపయిఁ ♦ బేరిమి నామె కుమారుడై ని ము
న్నుంచిన నిష్కలంక లన ♦ దుత్కుట భావము నుంచ వేఁడెదఁ
గొంచక యీవరమ్ము నొనఁ ♦ గూర్పుమ యన్న నొనంగి సత్యస
త్త్వంచితమూర్తి మీజనకుఁడదటఁ జేరె నుకుందలోకముఁ. ౧౬౨౩

చ॥ పదపడి వేల్పులొ మనసు ♦ పాఠిన పెక్కువరంబులీయ డె
బ్బదియగు వెల్లువల దనుజ ♦ బంధులు రాక్షస వీరనాథు ల
ర్వది యగు నేడుకోటు లలఁరంగ విభీషణుఁ డిచ్చెఁ బుష్పకం
బదియచుమీ వియత్సవమునందు జవంబున వచ్చుచుండెడిఁ. ౧౬౨౪

అ॥ నమ్మి రాఘవుఁడు ♦ నిన్ను దలంచుచు, దమ్ముతోడ జనక ♦ తనయతోడ
నకల హితులతోడఁ ♦ జని భరద్వాజుని, యాశ్రమ స్థలంబు ♦ నందు చేర.

తే॥ ఆతఁ డాతిథ్య మీయంగఁననువుపఱుప, నిన్ను గాంచి యీముద్రికఁనీకుఁ జూపి
యూహింపంగ నన్నంపెఁనురవడి మెయి, రామచరిత మియ్యది మహాఁ రాజ తిలక !

మ॥ భరతుండంతయు సావధానమతియై ♦ పాటించి యాలించి ని
ర్భర మోదాద్భుత సంభ్రమంబు లెద నా ♦ రం గూరి మల్లాడ నా
దర పాత్రుండయి యొక్కతమ్ముఁడు సమి ♦ ధ్ధాతిక సహాయుండుగా
వరసాహ్యంబు విసంగనోచితిని డా ♦ ర్భాగ్యుండ నేనియ్యెడఁ. ౧౬౨౫

అ॥ అనుచుఁ బలికి భరతుఁడధిక నిర్వేదంబు, తోడఁ గాలినడకఁతోడ హనుమ
తోడ నడచిచేరెఁదోయజాత్మఁడు తొలి, గట్టు నెక్కుమున్నెఁగంగ కడకు.

శా॥ ఘోరాకారుల రావణాదులను త్రె ♦ కోల్పిల్చిసి యుద్యజ్ఞయ
శ్రీరాజిల్లఁగ రాఘవుఁడు నగరిఁ ♦ శ్రీదేవి భూదేవి త
న్నారాధింప మహాభిషిక్తుఁడగు సంఘానందుడై పూర్వ ది
గ్విరుం డంపిన కాన్కయో యనులలిఁ ♦ విభ్రాజిత భానుడుఁ.

మ॥ అకలంకుం డటఁ గాలకృత్యములు నొ ♦ ప్పారంగఁ గావించి పా
దుకల భక్తిని పూజచేసి మఱి వా ♦ తూలాత్మజం గాంచి డై

త్యకులాహి! ప్రజ పక్షి రాజ! రవితే ♦ జా! నీదు వాక్యావధుర్
వికటార్థంబును పొందఁగానగునె యీ ♦ విశ్వంభర? మారుతీ!

మ॥ కపిసైన్యంబులు దైత్యవాహిను లసం ♦ ఖ్యాతంబులై వచ్చుచో
విపులక్షోణి భరింపలేక వెగడుకా ♦ వేపొంద ధూళి ప్రజం
బుపరి వ్యోమముఁ గప్పదే? యలబలంబు ద్వేలమై లేచి స
ప్త పయోరాసుల ఘోషణంబు పగిదిగ ♦ వర్తిల్లదే? పావనీ! ౧౬౮౧

మ॥ పరివారంబులు నిండియుండెను భర ♦ ద్వాజాశ్రమం బింక ద
వ్వరయన్ లేదు ప్రశాంతమై యమరునే ♦ యావీడుపట్టింతగా
బరువై నామది సంశయించెను జగ ♦ త్పాణాత్మజా! జానకీ
శ్వరుఁ డెందుండెనొ తెల్పరాదె! యనుడుకా ♦ సామిరి తానిట్లునక.

మ॥ వ్రతసంపన్న! మునీశ్వరుండు సురలన్ ♦ బ్రార్థించి కల్పింప స
న్యతిఁ బుష్పానవ కందమూల ఫల సం ♦ పత్తిం బ్రసేవించి నో
శ్లఠిమాత్రంబుగ నార్పలేని గతిచే ♦ నట్లుండె గాదేని స
ద్రితమై యుండఁగఁబోలు నిక్కమిది చిం ♦ తింపంగ నీకేటికి? ౧౬౮౩

— : గుహుండు రాముం గానవచ్చుట : —

ఉ॥ కన్నులపండువై తనరఁ ♦ గాంచెడు రామునిరాక నిప్పుడే
పన్నగ నంచు సాంత్వనము ♦ పల్కఁగ నచ్చట మానివిందు నా
పన్నజన ప్రసన్నమతి ♦ బ్రాంతిగ మిత్రులతోడఁ దృప్తిమైఁ
గొన్నతటిన్ గుహుండు కనుగోఁ జనుడెంచెను గొప్పసేనతో. ౧౬౮౪

ఉ॥ వచ్చి మనంబు కన్నులును ♦ వాచిన పోల్కిని గాంచి కాంచి పై
నిచ్చుఁ బ్రదక్షిణించి రహి ♦ యించి పదంబుల వ్రాలి రాముడుకా
గ్రుచ్చి కవుంగిలించుకొని ♦ కూరిమి మీఱఁగ క్షేమవార్తలకా
బెచ్చుగఁ బ్రశ్న సేయ రఘువీరుని చూచి గుహుండు ప్రీతిమై. ౧౬౮౫

ఉ॥ వారక దాసుపై భవ ద ♦ పార కృపారస దృష్టి గల్గుచో
దార సుతాడు తొడురె యు ♦ దార హితుర్? వెనువెంటనంటి నే
వారతి నున్న లక్ష్మణుని ♦ భాగ్యము నోచని దుర్భగుండ నా
కారయ క్షేమసంపదల ♦ కంతముగల్గునె? రాక్షసాంతకా! ౧౬౮౬

మ॥ అని చింతించు గుహుం గనుంగొని ఘన ♦ శ్యామండు రాముండు తొ
ట్టిన ప్రేమంబున నీవు నాభరతుకం ♦ బుకాడ వేటయ్యెదే?
ఘన సౌఖ్యంబులు గల్గుగాత మన నా ♦ కైవర్తకస్వామి భ
క్తిని భూజాతకు లక్ష్మణాఖ్యునకు మ్రొ ♦ క్కెన్ వారు దీవింపఁగక.

తే॥ గుహుని రవినుతాదులకుఁ బె ♦ స్థూర్మిజూపి, యితఁడు మన స్నేహితుఁడు జీవ ♦
హితుఁడు గాంగ

భూములకుఁ జేడు గుహుఁడనుటపుణ్యచరితఁ, డనుచుఁ దెలుప నెల్లగుగొనిఁ యాడిరతని.

క॥ ఎల్లరు నిష్టాగోష్ఠిగ, నుల్లాసంబునను కలిసియుండఁగ రవి రం

జలైన పడమటికొండఁ, పుల్లాబ్జాక్షుఁడు స్వకృత్యములఁ దీర్చికోనె. ౧౯౮౯

తే॥ సీతతో రామచంద్రుండు ♦ సజ్జతేరె, గుహుఁడు సౌమిత్రియును కపికోటి డనుజ
నికరమును పరివేష్టించినియతనుండఁ, బెల్లు మాటల భల్లునఁ దెల్లవాతె. ౧౯౯౦

శా॥ పంకేజాక్షుఁడు కాల్యకృత్యముల ని ♦ ర్వర్తించి మానీంద్రు మో

దాంకంబై న యన్యులై కొని విమా ♦ నారూఢుడై యోగి ని

శృంకప్రేమమయాంతరంగుఁడగుచు ♦ సాగింప వెన్నంట నా

తంకంబేమియు లేక వెల్పడియె మి ♦ త్రవ్రాతముల్ గొల్వఁగె. ౧౯౯౧

తే॥ పుష్పకంబు శ్రీఘంబుగఁ బోవుచుండఁ, జందమైన శిల్పంబుల నంద మొంది

యింద్రపురి ధిక్కరించుచు నెనఁగు స్వపుర, దుర్గ కుడ్యముల్ కనులకుఁ దోఁచెదనియ.

తే॥ అనుఁగులంగని వర్ణింప నలవికాని, యశమునొందిన నూర్వాన్యయాధిపతుల

రాజధాని కానఁగవచ్చు రాజులంగఁ, గాంచుడన లేచి కేల్కోడ్చి కాంచినారు.

—: భరతుఁడు శ్రీరామాదులం గాంచుట :—

తే॥ గగనమందు పెక్కురు దివాకరులకాంతి, గలిగి వెలుఁగు విమానంబు కానఁబడఁగ

నదిగొ వచ్చె రాఘవుఁడని యాంజనేయుఁ, డలరి కేకలువై చి ప్రకృలకుఁ జూచి.

క॥ కమలాక్షుఁడు కపినేనయుఁ, గమలవదన లక్ష్మణుండు కన్నులు తనియన్

బ్రమదమున నేగుదెంచిరి, తమిఁ గనుమని చూపె భరత ధాత్తీశునకు. ౧౯౯౨

ఆ॥ ఎల్లలోక వాసులెక్కినఁ జోటింత, యొనరునదియు సాటియొనరనిదియు

జిగి దిశాంతములకుఁ జిమ్మునదియునైన, పుష్పకంబు గాంచె భార్యియగుడు.

తే॥ మేరు గుహను మెఱుముతోడి మేఘభాతి, పుష్పకమున జానకితోడ భావరుండు

కానరాఁ గాంచె భరతుండు ♦ కన్నవారి, కలకలము లేచి లంకనుకడచనియె.

శా॥ స్నాయు వసా వికార మలి ♦ నమ్మగు దేహము వీడి సత్యమున్

బాయక కోరి విష్ణు భువ ♦ నంబు భజించిన తండ్రీ గాంచు నా

తోయమునొంది కానలకుఁ ♦ దూలిన ప్రాణమునంటి యుల్లన

త్రోయజనేత్రుఁ గాంచె భర ♦ తుండు కుతూహలియై రహించుచున్.

తే॥ దోపువోయిన వస్తువుదొరకినట్లు, వెతలు దొలగంగ సమ్మోదవివశుఁడగుచు

భువనవంద్యునకుం గేలు మోడ్చుడలఁచి, భరతుఁడప్పుడు పావనికరము వీడె.

క॥ హనుమంతుఁ డవుడు గగన, మృగ వచ్చు విమానమునకుఁమున్నగుఁ జని రా
మునకుఁ బ్రియమ్ముగ వందన, మొసరిచి యిట్లనియెఁ గ్రేవఁకొదెఁగి నిలుచుచుఁ.

ఆ॥ వహ్నిఁబడఁగనున్నఁభరతుని చేరి మీ, జాడ దెలిపి సాహసంబు మాన్పి
యెల్లరకును మోడఁమెనఁగించితిని వారు, వచ్చి రనుడు ధాత్రివరుఁడు నలరి.

ఉ॥ మారుతి! దుర్భరంబులగు ఁ మామెడరుల్ బహుళంబులయ్య నీ
వారని సత్కృపామతి ని ఁ వారణచేసెను మాతపశిఫలం
బీ రహి నీవ్యరూపమున ఁ నేడైజవచ్చి తొలంగఁదోలె నీ
సారము లేని మేలునకుఁ ఁ బ్రత్యుపకార మొకండు కల్గునే? ౧౭౦౨

చ॥ నిరతము తోడునీడయగు ఁ నిన్నును నాతలిదండ్రులం గృపా
శరధిని లక్ష్మణుఁ భరతుఁ ఁ జయ్యన నొక్కొకమాటలోనఁ ద
ద్గురుగుణ సంపదల్ దెలువఁ ఁ గూడునె? సన్నతశీల! దానవ
ద్విరద మృగేంద్ర! మేరు సమ ఁ ధీర! మదీయ తపఃఫలాకృతీ! ౧౭౦౩

తే॥ ప్రథితగుణుఁడు రాఘవుఁ డిట్లుఁపలుకుచుండఁ, బాదుకలఁ దలఁదాల్చినఁపావనుండు
వ్రతములం గృశియించినఁవాడు కేలు, మోడ్పుగలవాఁడు భరతుఁడుఁ మొనసి డాసె.

తే॥ తల్లి గుణములకుం బగ ఁ దాయ కోస, లమ్మనేలిన యేలిక ఁ తమ్ముగుట్టి
వచ్చెఁగనుమని చూపె శ్రీఁపల్లభునకు, ధర్మములకెల్ల సాక్షిగాఁదనరు హనుమ

క॥ కాంచిన రాముఁడు దశరథుఁ, గాంచిన తఱినొందు కౌతుఁకంబును పొందె
మించి తనమేను పులకల, నించెఁ గనుదోయి జలముఁనించెను తోడ్కో. ౧౭౦౪

క॥ కాంచెద జననులఁ బౌరుల, సంచితులఁ గురుల బాంధ ఁ వావలినెల్లఁ
గాంచెదఁగాకని మనమున, నెంచిన యంతన విమాన ఁ మిలకుం దిగియె.

క॥ క్రిందికి దిగిన విమానం, బందఱుకును పుణ్యఫలము ఁ లందింపగా
బృందారక లోకమునకు, నొందం గొని చను విమానఁమో యన నొప్పె.

నీ॥ ఎడపడియున్న క్రేపెనయ గోవును డాయు, వలనుగాఁ గన్నతఁల్లులకు నొప్పె
మాయ నీఁగిన వారిమనము లయించు జ్యో, తీరూపమునఁ దపఃస్థితుల కొప్పె
వ్యాధిచే నీఁగిన ఁ ప్రాణముల్ మరల వ, చ్చినపొక్కి కోసలఁజనుల కొప్పెఁ
గన్నవారలకెల్లఁ ఁ గన్నతల్లిగ నొప్పె, మగువలకు మధువుఁపగిది నొప్పె

తే॥ భరత శత్రుఘ్నులకుఁ గనుఁపాపలట్లు, ప్రేమగలవారలకు సురామృతము కరణి
నొప్పె సప్పడు తమువీడియున్న రామ, భద్రు నాగమనము కనుఁపండు వగుచు.

ఉ॥ రాముఁడె జీవమై తనరు ఁ రాజ్యమునందు సయోధ్యయందు రా
మామణులుఁ జనంబులును ఁ మానిత శుద్ధ మనోజ్ఞ భావ సు
స్థేమము లొందినారు సుర ఁ నేవ్వుని రాకను హేమవ్రుత్తి కా
స్తోమము జీవ మొందుక్రియ ఁ శోభిలినారు ముదంబు పెంపునఁ. ౧౭౦౫

శే॥ చందనముగండవోడియుఁబుష్పములువెన్నతరగఁగేనంబుగజమద-తోయములును
మోద బాష్పముల్ గలిసి సముద్రజలము, పగిది నుప్పొంగెఁ బ్రవహించె॥ వనధిశేర.

చ॥ ధరణికి డిగ్గఁ బుష్పకము ♦ తల్లులు తమ్ము లగుంధతీవిభుం
డురవుగ నెక్కునంతఁ బురు ♦ ఖోత్తముఁ డత్త వసిష్ఠు పాద పం
కరుహము లంటఁ మొక్కఁ దను ♦ కంబున నాతఁడు లేవనెత్తి యా
దరమునఁ బెక్కుమార్లు తన ♦ దప్పి యడంగఁ గవుంగిలింగొనెన్.

చ॥ పదపడి లక్ష్మణుండు పద ♦ వందనముం బొసరింప దీవనల్
ముదమునఁ జేయుచున్ శిరము ♦ మూర్ఛొనె జానకి వచ్చి మొక్కఁగా
సదయుఁడు సర్వసౌఖ్యము లె ♦ సంగుతమంచు వచించె బ్రీతి గ
ద్గదిక రవంబుతోడఁ బుల ♦ కమ్ములకుం గులకమ్ముగా నొడల్. ౧౭౧౩

మ॥ తోలుతఁ రాముండు కైకయంఘ్రులకు సం ♦ తోవంబుతో మొక్కి య
వ్వలఁ దక్కుంగల తల్లులం దెలవ న ♦ వ్వారల్ మహోత్సంఠతోఁ
బలుమాటుల్ తల మూరుకొంచుఁ దనువు ♦ బాధంబుగా దువ్వచున్
జెలగన్ మోద జలాభిషేచనము తు ♦ ప్పింజేసి రప్పట్టునన్. ౧౭౧౪

మ॥ పోలుపొందన్ ధరణీ తనూజయు యథా ♦ పూర్వంబుగా వారికిం
దెలవన్ మా కులదీపమంచుఁ బాదువన్ ♦ దీవించి రావెన్కఁ ద
ల్లులకున్ లక్ష్మణుఁ డర్థి మొక్కఁ దనువుల్ ♦ పూరింప నొక్కండవే
జలజాతెక్షణ తమ్ముడైతివని రా ♦ శంసించి దీవించుచున్. ౧౭౧౫

సీ॥ పాదుకలను తన ♦ భక్తిని గానుక, గా నమర్పించి త ♦ ధ్వన పదముల
వ్రాలిన భరతుని ♦ పోలంగఁ గని రామ, విభుఁడు మిక్కుటమగువెత గడించి
నాల్కయెండఁగ నొక్కవల్కేని వచియింప, నేరక నివ్వెట్ల ♦ నిలిచి తనువు
వ్రాణంబు లొకటగు ♦ పగిది బిగ్గఁ గవుంగి, లించి మిక్కిలి పల ♦ వింది సోలి

తే॥ యశ్రుధారల లేత సాగడంగఁ దిరులు, గట్టి దూని క్రమ్మిన జడల్ పట్టితడవి
శిరము మూర్ఛొని క్రేపునుచేరు మొదవు, చందముననుండె దనియక చాలతడవు.

చ॥ వినుత మహేంద్ర భోగ పద ♦ విం దృణకల్పముగాఁ దృణించి న
న్మునివరవేష చర్యలను ♦ పూని యశంబు గడించు తత్పరి
త్రుని చరణంబుజంబులకు ♦ మొక్కిన భక్తిని లక్ష్మణుండు త
ద్ధ్వన పదరేణువుల్ శిరముఁ ♦ చాకి పవిత్రత గూర్చ నొయ్యనన్.

చ॥ వనముల నగ్రజస్య పద ♦ వారిజముల్ భజియింపఁ దోడుగాఁ
జని శ్రమకోర్చి నిద్రయును ♦ చక్కియఁ జేరగ నీక త్రోచి జీ
వనముల నప్పగించి పసి ♦ వాడిన మేనిని దీర్ఘ బాహులం
దనువుగఁ గొంగిలించె భరతాఖ్యుడు దేహము పావనంబుగాన్. ౧౭౧౬

మ॥ దురితధ్వంసియుఁ బిన్నతమ్ముడగు శ ధీత్రుఘ్నండు సీతాహృదీ
శ్వర సౌమిత్రుల పాదపద్మములు శీ ధీర్వంబుటఁగా మ్రొక్కె వా
రరుడా ప్రేమను కాఁగిలించిగొని ధీమిత్రానంబులం జార్చి ని
ర్భర మోదంబున నల్వరుం బొదలి రా ధీర్ద్రుజైన చిత్తంబులఁ.

మ॥ జనకత్మావిభు పుత్రికిఁ ధీరతుఁడు శత్రుఘ్నండు మ్రొక్కఁగాఁ
దనుఁ దావచ్చిన శీర్షకంబు తొలఁగం ధీదాటించు శీర్షంబు నె
ట్టన ముల్లోకములం జయించు దనుజా ధీధ్య ప్రార్థనంద్రోచు కా
ట్ల నొకొండొండు స్పృశించి పావనత పొ ధీల్పు బొందె ధన్యంబులై.

చ॥ విమలుల మూర్యపుత్రిక వి ధీవణ జాంబవ దంగదాదులఁ
క్రమముగఁ జూప వారలు భీరంబగు భీక్తి నమస్కరించి రా
సుమహితచిత్తులఁ దనుజ ధీనూదను తమ్ములు ప్రేమ మీఱఁగా
నముచిత రీతులం దనియ ధీనత్కృతులం బొనరించి రత్నతిఁ. ౧౭౨౧

చ॥ సచివులు దండనాథులును ధీనంగడిరాజులు రా సుమంత్రకుం
డచటికి వచ్చి నమ్ముదము ధీనంగద పోరొనరింప మ్రొక్కి యీ
యచలకు భారమై తొడరు ధీనాపద లేదిక నంచుఁ బల్కఁగా
సుచిత విధమ్మున స్మరవంశోత్తముఁ దాదృతిఁ గాంచె వారలఁ ౧౭౨౨

ఆ॥ సేనలెల్ల వచ్చిసేవింప నందఱు, బుష్పకంబులోనఁబోలుపుమీఱ
నిలుపుడనఁగ వచ్చినిలిచి లక్ష్మణునకు, భూమిదేవి సుతకుఁమ్రొక్కినారు.

చ॥ విరుల సరంబు లెల్లెడల ధీవేలు విమానము చూడఁ బంకజో
దరు నుదరంబొ వాధి యమృతంబులఁ గ్రోలు నగస్త్వ దొడ్డయా
కరతలమో నమానమగుఁ ధీగాదని భేచరు లబ్రమంచుచుఁ
విరులను చల్లినారు రఘు ధీవీరుని కీరితి నుగ్గడించుచుఁ. ౧౭౨౩

సీ॥ భేరి రావములు శంఖారావములు బ్రాహ్మ, కాశీరవంబు గజాశ్వరవము
కాహళధ్వనులు మంగళ శీనినాదంబులు, భూనభోతరములుఁబోరు కలఁగ
నంబుధి ఘోషంబుఁడంబు విడంబించి, తేలుల రవముతోఁలీనమయ్యె
మహిత విమానంబుఁరహితేచి యటనుండి, సాకేతపథమునఁసాగుచుండి

తే॥ యవనితోడను భూజనులమరపురికి, గదలు పగిది శక్రుండు స్వర్గంబుతోడ
నిలకు వచ్చుచందంబునఁనెనసి వెలసి, పాలుపుతోడ నందిగ్రామమునకువచ్చె.

—: ౩౮ శ్రీ రామ పట్టాభిషేక పటలము :— (౪౨)

మ॥ స్థిరశీలుండగు రామచంద్రముఁడు నం ధీగ్రామముంజేరి ము
న్నరవై యున్న జటాభరంబు లట నా ధీయుష్కర్మచే నూడ్చి భూ

వర వేషించిత మండనంబు లిరవొ ధి పుం దాల్చి రత్నద్యుతి
బురుహూతుంబలై బొల్పై దమ్ములు లన ధి దూభిపాలిచే శోభిల.

కా॥ ఆకాశస్థలి నంటి నిక్కి ధ్వజ వ ధి స్త్రాంచ త్కరాజ్జంబుల
సాకేతంబున కేగుదెండనుచు నా ధి సం బిల్చు తుందాన న
స్తోక ప్రాభవ మండిత ప్రభలతో ధి శోభిల్లు స్వాయోధ్యకు
శ్రీకంజాక్షుడు చేర నెక్కి రథము ధి శ్వేతాశ్వ సంయుక్తము.

తే॥ కొమరుగాలక్ష్మణుడు తెల్లఁగొడుగునూనఁ, జామరంబుశత్రుఘ్నరండుఁచాచివీవ
దివిరి భరతుఁడు బంగారుఁ తీరు దోల, నుత్సుకుండయి రాముఁ డయోధ్యకే.

ఉ॥ వాసరనాథుడుఁ దనుజ ధి వర్యుడు భద్ర గజాలమీఁద స
మ్మానిత రీతి నెక్కి యిరు ధి మై జనుచేరఁగ నంగదుం డనం
భ్యాన జనంబు నందడుల ధి నారఁగఁబాపుచు ముందుపో మానూ
మానుడు వెంబడించెను నమంచితభక్తి భజించి కాలక్షణ. ౧౭౨౯

చ॥ సమధిక గౌరవంబులకు ధి స్థానములైన మనుష్య రూపముల్
త్రమదముతోడఁ గైగొని ధి ను ధి వాసిత చందన గంధ ఘుఁఘుమల్
కమియఁగ వాసరుల్ హరుల ధి గంధగజంబుల మీఁదనెక్కి స
క్రమముగ ముందు వెన్నలను ధి ప్రక్కల నేగుచునుండి రొయ్యన.

చ॥ ద్విజదములఁ బసిండి మణి ధి తేరులఁ దేజుల నెక్కి ఛత్ర చా
మర విభవముతోడ నృప ధి మాన్య కిరీటముతోడ నొప్పు భూ
పరు లెనమండు పండుగురు ధి భక్తిని నూరెల నిల్చి కొల్చుచు
నరన మృదూక్తులఁ హిత య ధి శస్కర వార్తలఁ బల్కుచుండఁగ.

చ॥ కపికుల కామినుల్ విబుధ ధి కాంతల రూపము లొంది నిశ్చల
చ్చపలభంగి హస్తినులఁ ధి జక్కని గోడిగ లెక్కి చుట్టి రా
విపులకుమారి రిక్కగమి ధి వెల్లు నిశాకర బింబమో యన
దిపురులు గట్టు కాంతులను ధి తేజలి యేగె విమానమందున. ౧౭౩౨

చ॥ ఖచరులు మానులుం బరమ ధి కాతుకమండఁ బ్రమాన వర్ణము
బ్రచురము గాఁగఁ జంద ధర ధి స్వర్ణ లతాంత మయంబ యాట నా
యచల వసుంధరాభ్య యట ధి సార్థకమై తనరారె రాట్కృపా
విచలిత దృష్టి హేమమయ ధి వృష్టిఁ బ్రపాతమొనర్చె నిట్లన. ౧౭౩౩

ఉ॥ వెన్నెల కాలమంతొనరు ధి వీత జలంబగు వారిదంబు నా
నెన్నఁగ నిన్నినాళ్లు మద ధి మింతయుఁ గార్పని వారణావళుల్

- మన్నని రాకఁగాంచి తమ ♦ మక్కువ లోపల నిల్వఁజాలమిగ
బ్రన్ననఁ ద్రోచికొంచు వెలి ♦ వచ్చెనొకో యనఁ గార్చె నత్తటిగ.
- ఉ॥ మూఁగలు మాటలాడుక్రియఁ ♦ బోడిమి హేమలొనర్చి వార్వముల్
బాగుగఁ బుష్పవాటికలు ♦ పల్లవితంబులు పుష్పితంబులై
మేఁగెను పుష్పబోండ్ల యెల ♦ మేనులు బంగరు రంగుమీతె రా
మాగను మొప్పె ధాత్రిని చ ♦ రాచర కోటికి మోద దాయయై.
- ఉ॥ రాజ్యము నేలఁగాఁ దగిన ♦ రాముఁ డయోధ్యను చేరి తల్లులగ
బూజ్యులమొక్కి వేల్పులకుఁ ♦ బూజ లొనర్చి పసిష్ఠ నాజ్ఞమైఁ
బ్రాజ్య ధరాధిదేవియును ♦ పద్మ నివాసిని యుల్లసిల్లఁగా
భోజ్య పదాన్నదంబయిన ♦ భూపతి హర్యముఁ గాంచె నయ్యెడగ.
- చ॥ పలువలు వీడఁ జూడకయు ♦ భామలు ధీరులు జాతుచున్న దు
వ్వలువల మాటిమాటికిని ♦ వారక వీడక చెక్కికొంచు మే
నులు గమనింపనైరి తమి ♦ నూల్కొన నానవమాని చొక్కుచుక
పలువలు జాఱఁగా జరగు ♦ బాగున నొప్పిరి చూచువేడుక. ౧౭౩౭
- ఉ॥ తొందరచే భుజివ్యకల ♦ దువ్వలువల్ నృపతుల్ ధరించుచుక
జంఢనగంధు లుడ్చు తెలి ♦ చల్వలు పూరుషరాజ తాల్పుచుక
గ్రండుగనున్న గుంపునఁ జొ ♦ రం గలపంబు లలందకున్న నం
దందొరయంగ నిమ్మడిగ ♦ నందె శరీరము లా జనావలిగ. ౧౭౩౮
- ఉ॥ రామ వియోగమైన తఱి ♦ రామలు మోద విహీనలై నదా
నోములు నోచుచుం బతి వి ♦ నోదము లొందకయుండు వారలుగ
రాముని రాకతో శుభ క ♦ రంబగు భూమలచేత మేనులగ
భామలు దాచినారు తమ ♦ భర్తల చిత్తము పల్లవంపఁగ. ౧౭౩౯
- తే॥ సుర కలాపంబుతో మనుజుల కలాప, మొరసికొనుటచే నరదేవతరుణులకును
పతులు డాసిన తఱినొకఁకతము కనని, యలుక పొడమె భర్తలమీఁదిఁయరమరికను.
- చ॥ భరతుని గాంచి రాఘవుఁడు ♦ పాపన శీలుని సూర్యపుత్రుఁ గ
ర్పూరపతిఁ దక్కువారలను ♦ మోదముతోఁ గొనిపోయి యిందు చి
త్తరువులఁ జిత్రదృశ్యములఁ ♦ దన్నుగఁ జూపు మనంగ నాతఁ డ
త్యురుతర గౌరవంబున మ ♦ హోత్సుకతఁ గొనిపోయె లోనికి. ౧౭౪౦

—: సుగ్రీవాదులు నగరునందలి చిత్రదృశ్యములఁ గాంచుట :—

తే॥ మిత్రవర్సంబు వెంటరామిహిరకులుఁడు, పెక్కు కక్ష్యలు దాటి గంభీరమగుచు
మేరువుంబోలె వినిస్లిఁగి శీరహించు, సద్మమైన శుద్ధాంతంబునరగఁ జొచ్చె.

చ॥ రవిజ విభీషణాదులు ను ♦ రత్న మయూఖచయంబు లెల్లడ౯
బ్రవిమలకాంతుల౯ వివిధ ♦ భంగులఁ జిమ్ముటచే భయంబునం
దవిలి మనంబు భావములు ♦ తత్తఱిలం దడఁబాటు నివ్వెర౯
మివుల భజించి మేడుపడి ♦ మేగలి తెప్పల నార్పరైరట౯. ౧౭౪౩

చ॥ హరియురమందు రాజులు మ ♦ హామణియట్లు వెలుంగు సౌధము౯
వెరగొని కాంచి యెవ్వ రిది ♦ వేడ్క సృజించిరొ తెల్పవే యన౯
భరతుఁడు కుక్కితండ్రికిఁ ద ♦ పగిఫలమై చన మున్ను మెప్పున౯
సరసిజ సంభవుం డొనఁగు ♦ సౌధ వరం బిది నాఁగ వారలు౯. ౧౭౪౪

తే॥ కమలవాసిని కిది మేటికాణయాచి, వర్ణనము నేయ మాబోఁటివారు వలఁతు
లగుదురే ? యని కేఱొడ్చియవలనున్న, మండపము చూడఁ బోయిరిమందగతుల.

తే॥ రావణానుజాదులు సౌధరాజ మహిమ, వినుతి నేయుచు నుండఁగనిననుతుండు
శ్రీరఘూత్తము పట్టాభిషేక దినము, సరయకుండు టేలొకొ యనిభరతునడిగె.

తే॥ వార్ధుల జలంబు బహుపుణ్యతీర్థజలము, వచ్చి చేరుట యొక నాఁటిపనియె యనుచు
భరతుఁడాడఁ గపింద్రుండువాయుపుత్రు, మోము గాంచునంత నతండుభూమి దాఁటె.

తే॥ కులగురుని తక్కు ఋషులనుపిలువుమనుచు, భరతుఁడనఁగ నుమంతుండునరగ నేగి
శిష్య మిత్రబృందముతో వసిష్ఠుఁడోడఁ, బిలుచుకొనివచ్చెఁ నత్సభానిలయమునకు.

శా॥ భక్తిం గైకనుతుండు మానికి నమో ♦ వాకంబు లర్పింప న
న్ముక్తుం డమ్మని ప్రేమమైఁ దిరముగా ♦ భూదేవి శ్రీదేవియు౯
రక్తింజెంద మహేంద్రుచందమున శ్రీ ♦ రాముండు పట్టంబు సం
సక్తిం జొందఁగ రేపె గల్గు శుభ మాసాదించు లగ్నంబన౯. ౧౭౪౫

క॥ సురగురు నములౌ తాపన, వరులును రామాభిషేకభాస్వల్లగ్నం
బిరవుగ స్వర్ణాక్షరముల, విరచించిరి తేఖ లవనివిభులకు సంప౯. ౧౭౪౬

క॥ దూతలు త్రిలోక వాసుల, కాతతమతిఁ దెల్ప వినినయందఱు నిలువం
జేతము లొల్లమి వచ్చిరి, ప్రీతి వారలను లెక్కపెట్టఁగ వశమే ? ౧౭౪౭

తే॥ అల వసిష్ఠతో భరతుఁడునర్కనుతుఁడు, రావణానుజఁ డంగదప్రముఖ నిఖల
దనుజ భల్లూక వానరమనుజవరులు, కలిసి శ్రీరాము నొద్దకుఁగడఁకఁ జనిరి.

క॥ పట్టాభిషేకమునకు౯, నెట్టన శుభదినము రేపనియమిత విధుల౯
బట్టుగఁ జేయుము దశరథు, పట్టి! యని గురుఁడు తనదుభవనము చేర౯.

క॥ నలువ పనుప మయుఁడు శుభా, కలనమునకు రాఘవేంద్రుఁగౌరవమునకు౯
వలసినలలి లోకొత్తర, లలితచతుర మండపం బంబంకృతిసేసె౯. ౧౭౪౮

ఆ॥ సప్త సాగరములజలములు పుణ్యతీ, ర్థముల జలముఁ దెచ్చిఁతగినచోట్లఁ
బవన తనయుఁడుంచేఁబంధుర వద్దతి, నందఱరసి వెఱఁగుఁనందుకొనఁగ. ౧౭౫౫

తే॥ కువలయేశులు తెల్లనిఁగొడుగుతోడ, భద్రకరులపై రత్నకుం • భముల నునిచి
వివిధ వాద్యధ్వనులు రేగిఁవిస్తరింప, నరయు జలములఁ దెచ్చిరిసరభసమున.

తే॥ వజ్రపాదముల్ మాణిక్యఁఫలక మమరు, పసిండిగద్దె స్ఫటిక మండఁపమున నొసర
నుంచి రందుపై భుజిర్రుఁలుల్లసిల్లు, బాహులు వెలుంగ నీతతోఁబ్రభుఁడుచేరె.

—: రాముఁడు పట్టాభిషిక్తుఁ డగుట:—

సీ॥ మంగళగీతంబు • లంగు చెలంగ వే, ద ధ్వనులలర చిందంబు లడర
బహువిధ వాద్యముల్ ప్రబలంగఁ దాళ మృ, దంగ రావములుదాత్తతఁ జెలంగ

నురలు క్రొవ్విరుల నొత్తరముగఁ గురియంగ, మొదటి వేలుపు మొట్టమొదట వచ్చి
యభిషేక మొనరించెనవ్వలఁ బశుపతి, మానులు విపులుఁమంత్రవరులు

తే॥ పారవృద్ధులు కపిరాజుఁవాయుజుఁడు వి, భీషణుండు మున్నగువారుఁపెరిమతోడ
వచ్చి యభిషేక కార్యంబుఁవాంఛితార్థ, సిద్ధిగాఁగ రాఘవునకుఁ • జేసినారు.

శా॥ ఆనాఁ డొక్కపదంబునే కడుగు ది • వ్యాంభగిప్రసారం బుమా
ధీనుం డెక్కువ మక్కువం గొనుచు నె • త్తిం దాల్చె నాబ్రహ్మయే
యీనాఁ డంగము పూర్తిగాఁ గడుగఁగా • నీసీర మేచోట నీ
శానుం డాదటఁ దాల్చునో యనుచుఁ గాం • తుం జూచి రింద్రామరుల్.

చ॥ మరకత పర్వతం బొకటి • మానుగఁ దోయజరాజఁ బూచి పెం
దరఁగల నాని రెండు కను • దమ్ములు వీనుల నంటుచుండు నొ
ప్పురవగు నెమ్మితోఁ జెలఁగు • నోజ భజించిన రాము నున్నత
స్ఫురదురు రూపముం గనిన • పుణ్యులు త్రెంచిరి బంధ దుశిఖముల్.

మ॥ అభిషేక క్రియలెల్ల నక్రమముగా • నారక మహాప్రేమ లో
లుభులై మానులు తోడ్పడఁ బనులు చాఁలుక మూలగా బ్రహ్మ న
న్నిభుఁడా శిష్ట వసిష్ఠమాని జరుపఁనింపె సుమంత్రుండు గో
త్రభిదుం గొల్చి యొనంగు కల్పకము నాద్రవ్యంబు లవ్వేళకుఁ. ౧౭౬౧

సీ॥ శ్రీ రామ పాదుకాఁ నేవాభి నిరతుండు, భరతుండు ఛత్రంబుఁబట్టినిలువ
సాభ్రాత్ర నిధులు లక్ష్మణుండు శత్రుఘ్నుండు, వినతులై చామరాత్ వీచుచుండ
నిత్యానపాయినీఖిల జగన్మాత, నీత వామాంక సంస్థితి రహింప
శ్రీ రామ ముద్రికా • చిత్త సంధావని, పావని పదవీఠిమై రహింప

తే॥ హరి నిశాచర సావంతఃపరులు బలసి, రామకృత విక్రమములు కీర్తనము నలిపి
కొలువ రాముడు నకల సద్గుణ గణాభి, రాముఁ డవ్వేళఁ బట్టాభి రాముఁడయ్యె.

ఉ॥ శ్రీయును భూమియుం జెలఁగు ధీశైవ్య భుజుండగు రాఘవుండు సం
శ్రేయము లుల్లసిల్లఁగ † వ ధి సమ్మండు దీవనతోడ నుంచు శో
భాయత రత్న శీర్షకము ధవ్య ముహూర్తమునందు భద్ర సం
ధాయి ధరించె లోకము లుదార ముదంబునఁ దేలియాడఁగఁ. ౧౭౬౩

ఉ॥ శ్రీమకుట మృయోధ్యను వ సమ్మండు మిక్కిలుచుండు మక్కువఁ
రాము శిరమ్మునం దునువ రంజిలి మూఁడు జగంబులందు ని
ద్దా మది నెల్ల జీవులకుఁ దత్పరతం దమ నెత్తిమీఁద ను
ద్దామముగాఁగ నుంచిన వి ధమ్మునఁ బమ్మె ముదమ్ము సొమ్ముగఁ.

ఉ॥ నోములు చాలకాలముగ నోచి పదంపడి కోరి యొందు ను
ద్దాము నెడఁ వియోగఁపడి తాపము చెంది కృశించి పిమ్మటఁ
సేమము నొందు ధారణి వి శిష్టుని రాముని డాసినంతనే
ప్రేమను దీర్ఘబాహువుల బిగ్గఁ గవుంగిలిఁ జేర్చె వేడ్కఁమై. ౧౭౬౪

తే॥ శాస్త్రుఖని వసిష్ఠుండు తెల్పునరణి రామ, విభుండు భరతుని శిరమునవిమలమకుట
మారనిడి పాలనవిధంబులప్పఁజెప్పి, లీల నిత్య సుఖములఁ దాఁదేలుచుండె.

౩౯. వీడుకోలు పటలము (౩౮)

తే॥ భూమిదేవీఁ దొడవగుఁభూరి రత్న, ఖచిత హేమ మండపముననుచిత పీఠ
మందు మెఱుపును మేఘంబుఁచెందినట్లు, జానకీ రామచంద్రు లాఁసీనులైరి

తే॥ పూర్వగిరిమీఁది రవివలెఁముకుటమలర, మెఱుపుకరణిముక్తాహారఁముటిది వెలుఁగ
భువన జీవనదాయి జీమూత భాతి, సింహపీఠిపై వెలసెనుశ్రీకరుండు.

తే॥ మరకతాద్రిపై వెన్నెలఁమాడ్కి చెలుల, కరమాలందలి వెల్లె చామరలు కదల
నమర నాగ విద్యాధరయక్ష సిద్ధ, సాధ్య గంధర్వ గణములునన్ను తింప.

చ॥ తిలకము గల్లు నెన్నుదురు ధీయని జాబిలి తేట వెన్నెలల్
జలుకఁగ మింటనున్న చలి ధీచీటి గొంగ దినక్రమంబునఁ
బాలుపతి రావణాద్యసుర ముఖ్య వినాశక కీర్తి రూపమఁ
చెలువున వెల్లయెల్లి విల సిల్లి శిరంబుపయి రహింపఁగఁ. ౧౭౭౦

† తిరువెణ్ణాయ్ నెల్లూరి జటప్ప మఠీయలగు పూర్వ లంఠీయఁ గైకొని వసిష్ఠుండు రత్న కిరీటము
శ్రీరాముని శిరసున నుంచెని మూలము.

ఉ॥ మంగళ గీతముల్ చెలంగ ♦ మాన్యుల దీవన లెచ్చిరిల్లఁ ద
స్వంగులు పాటపాడుచు ర ♦ సానుగుణంబుగ నర్తిలంగ ని
స్వంగులు నుల్లసిల్ల గుణ ♦ సంగులు మోడమునొండ వాద్యముల్
రంగుగ ప్రోగఁ గాహళ వి ♦ రావము పైవయి మిన్ను ముట్టగఁ.

చ॥ రవియును స్థిలఁ వెలుంగు ♦ రత్న కిరీట విభాసులైన మా
నవవతులెల్ల వచ్చి తమ ♦ నవ్య కిరీట చిరత్న రత్న ప
ల్లవ రుచు లంఘి పంకజ వి ♦ లాస వికాసము వన్నె చిన్నెలం
దవిలి విలక్షణంబగు వి ♦ ధంబున మార్పడ మొక్కుచుండగఁ. ౧౭౭౨

చ॥ నచివులు చేరికం గొలువ ♦ సైన్యపతుల్ జయశబ్దముల్ నచిం
చుచు వినుతింపఁ దమ్ములును ♦ నూరెల నుండఁగ వంది మాగధుల్
రుచిరముగా యశోభి లహ ♦ రుల్ విజయాంక వినూత్న గీతికా
ప్రచయముతో నుతింపఁ జెలు ♦ వల్ పఠియింపఁగ. మంగళ స్తుతుల్.

క॥ సృష్టవరులు దనుజవరులుం, గవివతులును పౌరవరులుంకై వారంబుల్
నిపుణత నొనరింపఁగ రహి, విపంచికల వైణికులు ప్రవీణత చూపఁ. ౧౭౭౪

తే॥ దినకర సుతుండు దానవాధీశ్వరుండు, డాసి నేవించి వహి సుచితాననములఁ
గూరుచుండ రాముండు నిండుకోలువునేయు, చుండు తటివచ్చె గుహుండునే ♦
వోత్కమతిసి.

తే॥ పులి కళానంబు దట్టిగాఁబూని కత్తి, నడుమునం జెక్కి నావికనాయకుండు
పరిజనంబుతో వచ్చి శ్రీవరుఁ బ్రదక్షి, గించి నేవించి యొకవంకనిలిచె నొదిగి.

క॥ కరుణామయుండగు శ్రీరఘు, వరుండు తనదిటంపుఁ బ్రేమవారలపై సుం
దర సుస్థితవిధిఁ జూపుచు, నురవుగఁ బలుకాడి యొనఁగెనుచితాననముల్.

తే॥ సత్రువర్తనమున గురుజ్ఞానులైన, వార లుచిత వాక్యజ్ఞులుఁధీరవరులు
నిఖిల కళలఁ బ్రవీణులుఁసీరజాక్షుఁ, గొలిచి తమతమ నేర్పులవెలుపరింప.

క॥ సరపతులును తక్కిన వన, చరపతులును దనుజపతులుఁసరసిజనేత్రుఁ
స్థిరభక్తిఁ గొలిచి యెఱుంగక, జరపిరి తేలికగ వేడ్కఁజన రెండునెలల్. ౧౭౭౬

ఉ॥ కారణజన్మఁడైన రఘు ♦ కాంతుండు లోకము సంతసింప నీ
తీరున గడ్డెవై గొలుపు ♦ నీరి ప్రియంబున వచ్చియున్న య
వ్వారల గౌరవించి పను ♦ పం దలపోసి పశువ్రజంబు బం
గారము శ్రేత్రముల్ మణి నికాయ మొసంగెను విప్రకోటికి. ౧౭౮౦

క॥ వలసినవి వలసినంతగ, వలచిన యాచకజనంబుఁపరిమోదమునం

జెలంగ నొనగి పడపడి భూ, పుల రమ్మనికోరె రాఘవుఁడు ప్రియమారణ.

క॥ హరులును శిబికలు తేరులు, కరులును మాన్యములు రత్నఁకాంచన భూషాం
బరము లవారిగఁ గాన్కగఁ, బెరిమను మన్నించి పిడపవీడ్కోలొనఁగెన్.

క॥ శంబర మర్దనునకుఁ దా, నింబుగ జనియించు వేళఁనిండ్రుఁ డొనఁగు ర
త్నంబుల కడెములతోఁ జీ, నాంబర తురగాదు లొనఁగెఁనర్క సుతునకున్.

క॥ మును కమలాసనుఁ డిత్త్వా, కున కొనఁగిన యంగదములఁగొమరుగఁ దనపే
రును సార్థపటుప నెంచెనొ, యనఁగ నొనఁగె నంగదునకుఁనధికప్రేమన్. ౧౭౮౪

క॥ మఱియును ముక్తాహారము, కరి తురగ న్యందనములుఁకనకాంబరమల్
కరుణించి పిన్నతండ్రికి, నిరవుగఁ దోడగుమ యెల్లఁముమ్ముల సనియెన్. ౧౭౮౫

మ॥ ప్రియమారంగఁ గటాక్ష వీక్షణములన్ ♦ వీక్షించి సామిరి స
వ్యయ సాహాయ్య మొనర్చినట్టి ఘను లెఁవ్వారయ్య నీతేవ? నే
దియఁ గన్పింపదు నీకుఁ బ్రత్యుపకృతిం ♦ దిట్టంబుగాఁ జేయ స
క్షయకీర్తీ! నను గాఁగిలిందికొనుమా ♦ గాటంబుగా మారుతీ! ౧౭౮౬

శా॥ మాదేహంబులు నీయవే యనుడు ♦ కైమాటించి వామూని నీ
యాదేశంబె యుపాయనంబు మఱి యా ♦ లా? బిడ్డలా? నాకు నీ
పాద ద్వంద్వమె చాలునన్న రఘు భూఁపాలుండు కేయూర హా
రాదుల్ దువ్వలువల్ మతంగజ తురంఁగాధ్యంబు లర్పించుచున్.

మ॥ తలిరుంబోడి కనర్హమైన యొక ము ♦ క్రాదామ మిప్పించి యిం
దుల నెవ్వని కొనంగ నీమనము సంఁతోషించు నవ్వనికే
లలి నీయం దగు దీవనన్ దన మనగి ♦ క్లాంతిం బ్రమాణించు క
ర్వలి పట్టింగని యిచ్చె జానకి దయాఁర్ద్ర స్వాంతయై గ్రక్కున్.

క॥ రిక్కుల కాంతులఁ బైకొని, రిక్కుల రాయనికి నుపమ ♦ రీతిఁ జెలఁగుచున్
వాక్యాంత యొనఁగు నానర, మొక్కఁడు గాకెక్కుఁ డొనఁగెఁనురు భూషణముల్.

క॥ కటకములు హారములు దు, పృటములు కేయూరములునుఁపటు తురగ మదో
త్కృట కరుల నరదముల ను, దృట వీరుని నలుని పిలిచి ♦ పార్థివుఁ డొనఁగెన్.

క॥ అతులిత భూషల నొనఁగెను, శతబలికి నమూల్యరత్నఁజవనాశ్వములన్
దతమతి కేసరి కొనఁగెను, ప్రతిలేని సువస్తువులనుఁపారని కరుణన్.

ఆ॥ ద్వివిధ తార నీలఁగవయ జాంబవదాని, వీరవరులఁ బిలిచిఁప్రియములాడి
వలసినంత కనకఁవస్తు వాహనముల, నిచ్చనిడి కటాక్షఁదృష్టిఁ జూచె. ౧౭౮౭

తే॥ గుణ గణాంచిత ఖని విభీషణునిగాంచి, కలువదూర ! నీసములు నీకంటె లేరు
పసిడి కినుము సమంబగుపట్టునందు, నేని నీకు సమానులుగానరాదు. ౧౭౯౩

తే॥ అనుచువినుతింపియమునఁనమరులిచ్చు, కటకములుభద్రజాత్యనేకపచయంబు
కనక చేలముల్ కాంభోజఘనతురంగ, ములను కడు సుగంధ ద్రవ్యముల నొసంగె.

తే॥ శృంగిబేర పురీశు నాఁరంగఁ గాంచి, నీకుఁ దెలుపంగ వలసిననియతు లెవ్వ
యనుచు శ్వేతాశ్వనికరముల్కనక రథ చ,యంబు పీతాంబరము లిచ్చెనింబుమీఱ

మ॥ హనుమ జ్ఞాంబవ దంగద ద్వివిద తా ఁ రాది ప్లవంగేశులఁ
దినరాజాత్మజుఁ గాంచి వీడుఁడనుచుం ఁ దెల్పం దలంపంగనై
నను కారానిదె యైన మీపురములఁ ఁ నాణెంబుతో మేలు సం
తనగాఁ గాచుట నాకు ధర్మమగుఁ గా ఁ నఁ వేఁడెదఁ గావుఁడీ.

మ॥ దనుజాధ్యక్షున కాదటఁ వెడలుటే ఁ ధర్మంబుగాఁ దెల్పి మీ
మనముల్ దూరము కావ యంచుఁ బలుకఁ ఁ మన్నించి దైతేయ కీ
శ నిషాదాధిపు లెంతయుఁ విడువ ని ఁ చ్చుఁ లేనివారయ్య రా
ముని వాక్యంబులు మస్తమం దిడుటయే ఁ ముఖ్యంబుగా నెంచుచుఁ.

తే॥ భరత లక్ష్మణ శత్రుఘ్న ఁ ధరణిజాత, లను వసిష్ఠ ముగ్గురు తల్లులను గుణాభి
రాము రాముని వలగొనిప్రణుతిచేసి, సెలవుగొని మరలిరి తమఁ నెలవుసేర.

తే॥ గుహుని శృంగిబేరమ్మనఁగూర్చి విడిచి, యగచరేంద్రుని కిష్కింధఁయందు వదలి
కర్బురలు పరివేష్టింపఁగగనవీధి, దైత్యపాలుండు తనరాజధానిఁజేరె. ౧౭౯౪

సీ॥ మిత్రులఁ బంపి యమ్మిహిర కులేశుండు, తక్కు సుహృజ్ఞనఁతతులతోడ
నీతిమంతుండై యఁనీతిని సధర్మ, హితుఁడయ్య ధర్మంబునై త్రకుండ
వర్ణాశ్రమాచారఁపరిపాలకుం డయ్యుఁ, దల్లి కూతుల నొక్కఁతమిని చూచి
తమ్ములు తన కనుఁదమ్ములై వర్తిల్లి, జనులు తండ్రి యటంచుఁజనవుచూప

తే॥ క్షీరసాగరమందున ఁ శేషతల్పు, మందు యోగనిద్రను వీడి ఁ యవతరించి
చెడుగులం ద్రొంచి మేలు రక్షించు రామ, చంద్రుడేలే జగంబులుఁచలువనొంద.

మ॥ జగదారాధ్యుడు రాముడై పుడమిలో ఁ జన్మించి దుష్టాత్ములఁ
దగ ఖండించి ధరాతలంబున లన ఁ ధర్మంబు నెక్కొల్పి పూ
జ్యగతిం బొల్పిన జానకీ విభుని న ఁ చ్చారిత్రముఁ భక్తి యొం
దఁగఁ బల్కుఁ వినినఁ నుఖించి యట మీఁదం గాంత్రు కైవల్యముఁ.

మంగళ మహాశ్రీ

మంగళము రామునకు ♦ మంగళము తమ్ములకు
 మంగళము సంతతము ♦ మైథిలికి వేడ్క
 మంగళము మారుతికి ♦ మంగళము భారతికి
 మంగళము సీతికిని ♦ మానమున కెల్ల
 మంగళము భక్తికిని ♦ మంగళము ధాత్రికిని
 మంగళము దీని విను ♦ మాన్యులకుఁ బేర్చి
 మంగళము పాడికిని ♦ మంగళము ప్రేమకును
 మంగళము మంగళము ♦ మంగళమహాశ్రీ.

క॥ శ్రీరామచంద్రు చరితము
 శ్రీరామ కృపా కటాక్ష ♦ నేవధి బలిమి
 శ్రీరామ సుకవి పర్యుడు
 శ్రీరామార్పణముగా ర ♦ చించెను భక్తి.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

